



DÜNYA ƏDƏBİYYATI
KLASSİKLƏRİ

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
İlham Əliyevin
**“Dünya ədəbiyyatının görkəmli nümayəndələrinin
əsərlərinin Azərbaycan dilində nəşr edilməsi
haqqında”** 2007-ci il 24 avqust tarixli
sərəncamı ilə nəşr olunur.

“Şərq–Qərb”
Bakı – 2010

James Fenimore
COOPER

Ceyms Fenimor

KUPER

1789–1851

SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ

“Şərq–Qərb”

Bakı – 2010

ISBN 978-9952-448-68-9

Tərcümə edən: Əsəd Zeynalov
Ön sözün müəllifi: Ramazan Qafarlı
Redaktor: İlham Çerkəzoğlu
Korrektor: Elsevər Muradov

Bədii tərtibat və
dizaynın müəllifi: Tərhan Qorçu
Kompüter düzümü: Hikmət Aydınov
Həsən Yaqubov

Ceyms Fenimor Kuper. Seçilmiş əsərləri. – Bakı: “Şərq-Qərb”, 2010, 712 səh.

Mətn: Bakı Slavyan Universiteti, “Kitab Aləmi” NPM, 2010

Bədii tərtibat, səhifələnmə: “Tutu” nəşriyyatı, 2010

© “Şərq-Qərb” ASC, 2010

ÖN SÖZ

Amerika romantizminin ilk görkəmli nümayəndələrindən olan Ceyms Fenimor Kuper təkcə öz vətəninə deyil, eləcə də dünyanın bir çox ölkələrində yaxşı tanınır.

Amerikada hələ Kuperədək Avropa yazıçılarna belə güclü təsir göstərən zəngin ədəbiyyat olmuşdur. Onu xatırlamaq kifayətdir ki, hindu tayfalarının orijinal folkloru – mifləri, tarixi rəvayətləri, hər b və əmək nəğmələri avropalıların Şimali Amerikaya gəlməsindən çox-çox qabaqlar yaranmışdır. İlk ingilisdilli yazılı ədəbiyyat nümunələri isə XVII əsrin əvvəllərində meydana gəlmişdir. Dini-tərbiyəvi mövzularda yazılan bu əsərlərdə insanın müqəddəs hüquqları müdafiə olunurdu ki, Kuper də məhz bu ədəbiyyatın zəminində yetişmişdir.

...İstiqlaliyyət uğrunda gedən müharibədə xalq kütlələri böyük qəhrəmanlıq göstərmiş, onların sayəsində qazanılan qələbədən isə iri torpaq və sənaye sahibləri öz mənafeləri üçün istifadə etmişdilər. Amerika burjua inqilabı torpaq və quldarlıq məsələlərini heç də mübarizəyə qoşulanların arzuladıqları kimi həll edə bilməmişdi. Azadlıq, bərabərlik və torpaq gözləyən sadə amerikalılar aldadılmışdılar.

Amerika romantizmini yaradan səbəblərdən biri bu idi. Doğrudan da, Vaşinqton İrvinq və Fenimor Kuper kimi ilk romantiklərin əsərlərində kapitalist qayda-qanunlarının insafsızlığı və qəddarlığı, iri sənaye sahiblərinin, maliyyəçilərin, plantasiyaçıların xalqı soymağa can atmalarından narazı qalanların əhvali-ruhiyyəsi əks olunurdu. Kuperin maarifçilik ideyaları ilə silahlanan romanlarının qəhrəmanları, təsadüfi deyil ki, “mədəni mərkəzlər”dən uzaqlaşmış romantik aləmlərdə – Amerikanın qərb sərhədlərində, Avropadan gələnlərin yerləşdiyi ərazilərlə hindu qəbilələrinə məxsus torpaqlarda məskən salır, gələnlərlə yerliləri barışdırmağa, vahid Amerika yaratmağa çalışırdılar. “Lyonel Lankoli”, “İgid”,



“Vəhşi heyvan ovçusu”, “Mogikanlar” və başqa əsərlərində Kuper ölkəsinin yaxın keçmişi və müasir həyatının geniş lövhələrini vermiş, dolğun bədii obrazlar vasitəsilə ABŞ-ın kapitalistləşmə prosesini, onun ziyanlı cəhətlərini tənqid atəşinə tutmuşdur. Amerika ədəbiyyatında tarixi roman janrının banisi hesab edilən Kuper hindu qəbilələrinin müstəmləkəçilərə qarşı apardıqları mübarizəyə haqq qazandırmışdır.

Ceyms Fenimor Kuper 15 sentyabr 1789-cu ildə “Yeni dünya”nın – Amerikanın Nyu-Cersi ştatının Berlinqton adlı kiçik bir şəhərində anadan olmuşdur. Yazıcının atası iri torpaq sahibkarı olsa da, uzun müddət məhkəmədə hakim vəzifəsində çalışmış, ədalətli hökmləri ilə şöhrət qazanmışdı. Ona görə də yaşadığı şəhər (Kuperstaun) sonralar onun adını daşımışdır.

Fenimor bir müddət Yell universitetində oxumuşdur. Atası onu hakim etmək istəyirdi. Lakin macərə axtaran başqa gənclərtək Kuper də təhsilini yarımçıq qoyub, özünü sınaqdan keçirmək və həyatın hər üzünü öyrənmək qərarına gəlmiş, bu məqsədlə də 1806–1810-cu illərdə dəniz donanmasında qulluq etmiş, istefaya çıxandan sonra isə malikanələrinə köçmüş və bütün həyatını ədəbiyyata həsr etmişdir.

“Yeni dünya”da ingilis müstəmləkəçiliyinin dönüş mərhələsi sayılan milli istiqlaliyyət uğrunda müharibə də (1776–1783) qitədə böyük bir dövlətin – Amerika Birləşmiş Ştatlarının yaranması ilə nəticələnmişdi. Bu hadisədən altı il sonra dünyaya gəlməsinə baxmayaraq, Kuperin yaradıcılığında müharibə ən aparıcı mövzuya çevrilmişdi ki, bu da səbəbsiz deyildi. Kuperlər ailəsi müharibə illərinin xatirəsini uzun illər unuda bilməmişdilər. Tez-tez qohumları, tanışları (onların əksəriyyəti müharibədə iştirak etmişdi) malikanənin qonaq otağına toplaşsın, qanlı günlərdə Amerika torpağına vurulan ağır yaralardan danışardılar. Uşaqlığında hadisələri beləcə, şahidlərin öz dilindən eşidən Fenimor böyüyəndən sonra müharibə illərinin tarixçisinə çevrildi.

Kuper gəncliyində böyük həyat təcrübəsi toplaya bilməmiş, Amerika hərbi dəniz donanmasında qulluq edərkən məlumatlarını bir az da artırmaq imkanı əldə etmişdi. O, döyüşlərdə bilavasitə iştirak edən qəhrəman dənizçilərlə yaxından tanış olmuş, onları diqqətlə dinləmiş, bu söhbətlərdən aldığı təəssürat nəticəsində “Cusus” adlı ilk romanını yazmış və 1821-ci ildə nəşr etdirmişdi. Əsər ona böyük

şöhrət qazandırmışdı. İlk yaradıcılıq uğurundan ruhlanan yazıçı məşhur dənizçi Pol Consa “Qırmızı dəniz qulduru” (1822), həmçinin “Losman” (1823) romanlarını həsr etmiş və “Birləşmiş Ştatlarda dəniz donanması tarixi” əsərini yazmışdır.

Milli Amerika ədəbiyyatının ilk qiymətli nümunələrini yaradan Fenimor Kuper məhsuldar yazıçılardan olmuşdur. Tədqiqatçılar onun yaradıcılığını üç dövrə bölürlər: birinci dövrdə (1821-1826) “Causus”, “Losman”, “Pionerlər”, “Sonuncu mögikan”; ikinci dövrdə (1826-1833) “İgid”, “Heydenmauer”, “Cəllad”; üçüncü dövrdə isə (1833-1850) “Evə”, “Evdə”, “Mogikanlar”, “Ləpirçi”, “Vəhşi heyvan ovçusu” əsərləri yaranmışdır.

Kuper 1826-1833-cü illərdə Avropaya səyahətə çıxmış, Fransanı, İtaliyanı və Almanyanı gəzmiş, 1830-cu il “İyul inqilabı”nın şahidi olmuş, vətənə qayıdandan sonra “Amerikalının Avropa qeydləri” adlı publisistik əsərini qələmə almışdır. Avropa səyahəti yazıçının dünyagörüşünü dəyişmiş və onu Amerika hadisələrinə düzgün qiymət verməyə sövq etmişdir.

Fenimor uşaqlıqdan haqsızlıqlara qarşı barışmaz olmuşdur. Gözləri önündə hindulara məxsus torpaq sahələri hərraca qoyulanda, siyasi avantüristlər cəzasız qalanda, müstəmləkəçilər yerli əhali ilə qəddarcasına rəftar edəndə o kədərlənmiş, yaşadığı quruluşa qəlbində nifrət oyanmışdır. Avropa səyahətindən sonra “mədəni Amerikada” törədilən haqsızlıqlara daha kəskin etirazını bildirmiş və 1835-ci ildə “Mogikanlar” adlı alleqorik satirasını yazmışdır. Yazıçı bu orijinal romanında Amerika həyatının xarakterik cizgilərini mahir rəssam fırçası ilə çəkməyə nail olmuşdur. Yazıçının digər romanlarında da sosial həyatın eybəcərlikləri açıqlanmışdır. Bu əsərləri oxuyan Amerika “vətənpərvərləri” özlərini təhqir olunmuş hesab etmiş və cəmiyyətə, guya, böhtan atdığına görə Kuperi məhkəməyə vermişdilər. Amerikalılar bundan sonra uzun müddət Kuperlə barışa bilməmişlər. Məşhur tarixi romanları çap olunandan, şöhrəti bütün dünyaya yayıldıqdan sonra belə o, müasirlərinin haqsız hücumlarına məruz qalmışdır. Belə ki, Atlantik okeanının o biri sahilində, Avropada Kuperin adını Valter Skottla, Balzakla, hətta Şekspirlə yanaşı çəkirdilər, vətəninə isə ona töhmətlər yağdırırdılar. Görkəmli Amerika yazıçısı German Melvilin sözləri ilə deyilsə, “müasirləri sadəürekli adamın, böyük insanın yaradıcılığını düzgün qiymətləndirə bilməmişdilər”.



Tarixi mövzular bütün yaradıcılığı boyu Kuperi özünə cəlb etmişdir. Doğrudur, onun tarixə müraciəti heç də həmişə uğurlu olmamışdır. Avropa səyahəti zamanı böyük şotland yazıçısı Valter Skottun yolu ilə gedərək mövzusunu orta əsr Avropa həyatından aldığı “İgid”, “Heydenmauer”, “Cəllad” trilogiyasını yazmışdır. Bu əsərlər yazıçının əvvəlki romanlarından zəif alınmışdır.

Kuperin bədii yaradıcılığında əsas yeri Dəri Corab haqqında romanlar silsiləsi təşkil edir. Kuper, sanki, ona görə dünyaya gəlmişdi ki, hindu mövzusunu böyük ədəbiyyata gətirsin. O, hinduların həyat və məişətini, inam və etiqadlarını diqqətlə öyrənmişdi. Onların folkloru Kuper üçün mənəvi qida mənbəyi olmuşdur. Hinduların şifahi xalq ədəbiyyatının təsiri məhz Dəri Corab haqqında romanlar silsiləsində daha qabarıq nəzərə çarır.

Kuper Natti Bampona həsr olunan epopeya üzərində qısa fasilələrlə on səkkiz il işləmişdir. Silsiləni 1823-cü ildə “Pionerlər” romanı ilə başlamış və 1841-ci ildə “Vəhşi heyvan ovçusu” əsəri ilə tamamlamışdır. Maraqlıdır ki, Kuper həmin silsilədən olan əsərləri xronoloji ardıcılıqla deyil, özünəməxsus bir prinsip əsasında yazmışdır. Belə ki, 1827-ci ildə qələmə aldığı “Preriya” (“Geniş çöl”) romanında Natti Bamponun ölümünü təsvir etmişdir. Lakin Kuper bu obrazdan ayrılı bilməmişdir. Natti uzun müddət yazıçının qəlbində yaşamışdır. Ona görə də “Ləpirçi” və “Vəhşi heyvan ovçusu” romanlarında yenidən bu obraz üzərinə qayıtmışdır.

Dəri Corab haqqında romanlar silsiləsinə beş əsər (“Pionerlər”, “Sonuncu mögikan”, “Ləpirçi”, “Preriya”, “Vəhşi heyvan ovçusu”) daxildir. Bunlar dünya ədəbiyyatı xəzinəsində “pentalogiya” adı ilə tanınır.

Pentalogiyanın birinci romanı “Pionerlər” də hadisələr unudulmuş Tempeltaun şəhərində cərəyan edir. Bu şəhər Avropanın müxtəlif ölkələrindən köçən ailələri qoynuna almışdı. Burada “vəhşi Amerika” ilə “mədəni Avropa” qarşı-qarşıya dayanmışdı. Vəhşi sayılan hindular idi, mədəni sayılanlar isə avropalılardı. Ağdərəli müstəmləkəçilər məhz bu prinsip əsasında hindu qəbilələrinə basqınlar edir, onların kökünü kəsməyə can atırdılar.

Kuper pentalogiyaya daxil olan romanlarındakı hadisələri də məhz bu konflikt üzərində qurmuşdu. Xeyrixah Natti Bampon və onun köhnə dostu hindu Çinçaçukla gecə-gündüz qazanc əldə etməyə çalışan tamahkar insanlar arasında toqquşma baş verir.

Məşhur rus yazıçısı M. Qorki Natti Bampo obrazının faciəli taleyi və ictimai mənası barədə yazırdı ki, o “özünün saf və düzgün fikirləri, cəsarətli işləri ilə hər yerdə oxucuların rəğbətini qazanmışdır. “Yeni dünya”nın meşə və səhralarının tədqiqatçısı olan bu adam həmin səhra və meşəliklərdə insanlar üçün yollar salmışdı. Sonradan onlar Bamponu bir cani kimi mühakimə edirlər. Çünki Bampo onların mənfəətini güdən qanunları pozmuşdu... O, bütün həyatı boyu vəhşi adamlar arasında mədəniyyət yaymaq üçün böyük coğrafi miqyasda fədakarcasına çalışmışdı. Axırda isə özünün ilk dəfə cığır açıb yaydığı həmin mədəniyyətin törətdiyi şəraitdə yaşamaq haqqına sahib ola bilməmişdir”.

Silsilədə yer alan romanların beşinin də əsas qəhrəmanı Dəri Corab adı ilə çıxış edən ovçu Natti Bampodur. V.Belinski Kuperin əsərlərini oxuyub heyrətə gəlmiş və bu surətə yüksək qiymət verərək yazmışdı ki, böyük Kuperin fırçasından çox maraqlı və orijinal surətlər çıxmışdır. Lakin onun yaratdığı surətlərdən heç biri dörd romanının qəhrəmanı, əzəmətli, nəhəng və təbii sadəliyə malik varlıq olan Natti Bampo qədər oxucuları valeh etməmişdir.

Natti Bampo cəsarət, mərdlik, dosta sədaqət, nəciblik və namusluluq kimi gözəl insani keyfiyyətləri özündə təcəssüm etdirir. O, “göyərçin ürəyinə və şir sinəsinə” (V.Belinski) malik insan idi. Natti Bampo “işgüzar gəlmələrin” Amerikanın füsunkar təbiəti və əsl sakinləri üzərində zor işlətmələrinə göz yuma bilmirdi. Cavanlığında o özü də haqsızlığın acısını dadmış, böhtanlara məruz qalmışdı. Ona görə də şəhərdən və insanlardan üz döndərüb geniş çöllərə pənah aparmışdı.

Kuper yaradıcılığının bu qədər şöhrət qazanmasının sirri nədədir? Bu sirrin açarını, ilk növbədə, Dəri Corab haqqında romanlar silsiləsində axtarmaq lazımdır. Yazıçının şöhrətinin mənbəyi məhz Natti Bampo obrazının uğurlu alınmasıdır. Romanlarda Dəri Corab, Ləpirçi, Şahingöz, Uzun Karabin, Vəhşi heyvan ovçusu kimi müxtəlif adlarla çıxış edən Natti Bampo gəncliyin mərdlik və sədaqət simvoluna çevrilmişdir. Pentalogiyada onun yeniyetməlik illərindən başlamış ölənəcən bütün keşməkeşli ömür yolu təsvir olunur. Bu ömür yolu Amerika tarixinin ən ziddiyyətli və ağır illərinə təsadüf edir. Başqa sözlə, Kuper Dəri Corab haqqında romanlar silsiləsində Amerika müstəmləkəçiliyinin, təxminən, altmışillik bir dövrünü (1745–1805) əhatə etməyə çalışmışdır. Bu dövr onunla



xarakterikdir ki, pionerlərin (Amerikaya köçən ilk avropalıların) ənənəvi həyat tərzinə, məişətinə yeni kapitalist dünyasının əlamətləri (zorakılıq, yalan, başqasının torpağını, var-dövlətini mənimsəmə və s.) böyük sürətlə daxil olmağa başlayır. Bu mənada, demək olar ki, Dəri Corab haqqındakı beş romanın hər biri ABŞ-ın burjuva tarixinin bir mərhələsini təşkil edir.

Müasir oxucuya Kuperin əsərlərindəki macəralar, qəribə əhvalatlar inandırıcı görünməyə də bilər. Xatırlatmaq yerinə düşər ki, həmin əsərlərin süjetlərinin əsasında həyatda olmuş hadisələr və tarixi şəxsiyyətlərin bioqrafiyası durur. O cümlədən, Natti Bampunun prototipi yazıçının vətəni Kuperstaunda yaşamış qoca ovçu Şimpen öz dövründə geniş xalq kütlələri arasında yaxşı tanınmışdı. Lakin Kuperin tarixi hadisələrə və şəxsiyyətlərə romantik don geydirməsi, onları öz arzularına uyğun bədii boyalarla bəzəməsi şübhəsizdir. Natti Bampo, bəlkə də, Kuperin ən sevimli obrazıdır. Onun cəldlikdə, çeviklikdə tayı-bərabəri yoxdur, təmiz vicdanlı, geniş-qəlblə və rəhmlidir. Yeri düşəndə qəddarlığı da bacarır. Bütün bu cəhətləri ilə Natti Bampo folklor qəhrəmanlarını xatırladır.

Natti Bampo incidilənlərin, var-yoxdan çıxarılanların müdafiəçisi və xilaskarıdır. O, geniş düzənlərin yazılmamış təmiz qanunlarının qoruyucusu və bərpəçisidir. Yaxın dostları və tərəfdarları Çinçaçquk – Böyük İlan, onun igid oğlu, mögikan nəslinin axırıncı nümayəndəsi Unkas da sədaqətli və səmimi olub, məqsəd uğrunda mübarizədə ardıcıl dirlər.

Mədəniyyəti hindular arasında hümanist yollarla yaymağın tərəfdarı olan F.Kuper “Dəri Corab” silsiləsində öz qəhrəmanlarının daxili aləmini, iztirablarını, hiss və həyəcanlarını da böyük ustalıqla təsvir edir. V.Belinski “Ləpirçi” romanından bəhs edərkən yazırdı ki, romanı oxuyanlar Ləpirçinin qəlbindəki tufanı, mübarizə hissini təsvir edən bir sıra bədii səhnələri xatırlayırlar. Onları başqa cür göstərmək və qiymətləndirmək olmaz... Kuper qəlbin dərin bilicisidir, daxili aləmlərin böyük və Şekspirsayağı rəssamıdır.

Amerikanın dramatik və faciəli dövrünü əks etdirən Kuper bəzən qəhrəmanlarını ideallaşdıraraq qeyd edir ki, Unkas mögikanların sonuncu nümayəndəsidirsə, Bampo da axırıncı pioneridir. Yazıçı Dəri Corabın və onun sadıq dostlarının macəralarını romantik boyalarla təsvir etdiyi halda, Amerikanın müstəmləkəyə çevrilməsini real cizgilərlə göstərir.

Kuper hətta öz qəhrəmanını “tərkidünya filosof” adlandırır. Lakin Natti Bampo o adamlardan qaçır ki, onlar qəddarlıqdan, tamahkarlıqdan və xəyanətkarlıqdan yaxa qurtara bilmirlər. Bampo dostlarından heç vaxt uzaq gəzmir, əksinə, onların yolunda canından keçməyə hazırdır. O, ömrünün sonunadək Con Mogikandan, Unkasdan ayrılmaz. “Preriya” romanından da görüldüyü kimi, Natti Bampo hinduların və ağdərili həmfikirlərinin əhatəsində ölür. Doğrudur, o vaxtilə ailə həyatı qurmadığından özündən sonra adını daşıyacaq heç kimi olmur. Dostları isə xatirəsini uzun müddət yaşadırlar, adına nəğmələr qoşurlar.

“Ləpirçi” romanında Kuper bizi Natti Bamponun daxili aləmi ilə tanış edir. O, Mabellə görüşür. Natti bu gözəl, saf, ürəyiaçıq və mərd qızı sevir. Ləpirçinin hissləri səmimi və həyatidir. O, Mabeli həyat yoldaşı kimi görmək arzusu ilə yaşayır. Tale qızı ona yetirir. Serjant Dunqam Mabeli ona nişanlayır. Natti özünü xoşbəxt hesab edə bilirdi. Lakin hiss eləyir ki, Mabel təkcə xilaskarı olduğu üçün ona ərə getməyə razıdır. Əslində isə başqasını sevir. Natti dostunun xoşbəxtliyi naminə sevgilisindən əl çəkir.

Natti Bamponun qocalığını Kuper böyük kədərlə təsvir edir. Onun gözləri zəif görməyə başlayır, qulaqları pis eşidir, əlləri titrəyir... Lakin onun mənəviyyatı yenə də əvvəlki saflığında qalmışdır. O, xeyirlə şəri bir-birindən asanlıqla və səhsiz ayıra bilir. Kuper təbiət qədər təmiz və səmimi qəhrəmanı barədə böyük məhəbbətlə danışır.

“Ləpirçi” Kuperin Natti Bampoya həsr etdiyi maraqlı romanlarından biridir. Əsərdəki hadisələr XVIII əsrin 50-ci illərində baş verir. Fransızlar və ingilislər arasında onillərlə davam edən qanlı müharibə minlərlə günahsız insanın həyatına son qoymuşdur. Kuper də əsərin mövzusunu həmin müharibədən götürmüşdür. Burada Natti Bamponu ingilis ordusunun mahir kəşfiyyatçısı və izaxtaranı kimi görürük. Cəsarətli, fərasətli və nəcib olub, yersiz qəddarlığa qarşı amansız davranan Natti Bampo insanların namusla və sülh şəraitində yaşamalarını arzulayır. O, bir tərəfdən yeni cığır açmaq üçün müstəmləkəçilərə yardım edir, digər tərəfdən də insanlar arasında ayrılıq salmalarına görə onları mühakimə eləyir.

Əsərdə müharibənin törətdiyi cinayətlər ürək ağrısı ilə təsvir olunur. Böyük Ontario gölünün sularında və adalarında fransızların, ingilislərin və hinduların nahaq yerə qanı axıdılmışdır. Atası,



qəhrəman serjant Dunqamı itirən Mabel gün işığına həsrət qalmışdır. Fransızların tərəfinə keçən fəndgir hindu öldürülmüş, satqın kvartirmeyster Myuro, eləcə də başqaları həlak olmuşlar. Varlı ingilislərin marağı üçün həyatlarını risq qarşısında qoyanlar ədalətli müharibə apardıqlarına əmindirlərmi? Bu haqda nə vicdanlı döyüşçü serjant Dunqam, nə qoca dənizçi Kap düşünürlər. Əslində, onlar ədalətli iş gördüklərinə heç şübhə etmirlər. Təkcə yazıçı özü bu məsələyə on dörd il qabaq yazdığı “Sonuncu mogikan” romanından fərqli olaraq obyektiv yanaşır. Belə ki, “Sonuncu mogikan”da təkcə fransız ordusunun komandiri Manpolli və ona qoşulan hindular qara rəngli boyalarla təsvir edilir, ingilis müstəmləkəçilərinin cinayətlərinə isə göz yumulurdu. Lakin “Ləpirçi”də yazıçı artıq həmin məsələlərə yenidən qiymət verir. Ona artıq aydın olmuşdur ki, ingilislərlə fransızlar arasında heç bir fərq yoxdur. Hər ikisi eyni dərəcədə qaniçən və cəlladdırlar.

Maraqlıdır ki, bu müharibədə Ləpirçi mahir atıcı, gərəkli kəşfiyyatçı kimi iştirak edir və özü bilmədən günahsız insanların qəddarcasına məhvini səbəb olur. Bununla yanaşı, insanpərvər, xeyirxah Natti sülh və əmin-amanlıq arzusu ilə yaşayır. Obrazdakı bu ikilik Kuperin dünyagörüşündən irəli gəlirdi.

Kuper bütövlükdə Natti Bamponun simasında təbiətin qoynunda böyüyüb, onun həyatverici təsiri ilə kamala çatan ideal insan surəti yaratmışdır. Məhz buna görə də Dəri Corab haqqında romanları ona dünya şöhrəti qazandırmışdır. Az yazıçı tapılar ki, sağlığında əsərləri vətəninə və başqa ölkələrdə bu qədər sevilsin. Kuper romanlarının zəngin ədəbiyyatlı Avropada sensasiyaya səbəb olması təsadüfi deyil. Onun yaradıcılığı ilə tanış olan görkəmli sənətkarlar belə yazıçının istedadına qibtə etmişlər. Böyük Balzak yazırdı ki, mən bu romanları oxuyanda heyranlıqdan qışqırmaq istəyirdim. M. Lermontov Kuperi Valter Skottla müqayisə edir, hətta bəzi cəhətlərinə görə onu üstün sayır, V.Belinski isə Kuper istedadını Şekspir dühasına bərabər tuturdu.

Əvvəlki şöhrət alovu bir qədər sönsə belə, Fenimor Kuper bu gün yenə də çox oxunan yazıçılar sırasında qalmaqda davam edir.

Ramazan Qafarlı

Fenimor Kuper

DÜNYA ƏDƏBİYYATI KLASSIKLƏRİ



LƏPİRÇİ

Fenimor Kuper

DÜNYA ƏDƏBİYYATI KLASSIKLƏRİ



Ləpirçi

BİRİNCİ FƏSİL

Onlar dörd nəfər idi: iki kişi, iki qadın. Qarşılarında canlanan mənzərə onları heyrətə salmışdı. Bu mənzərənin bütün gözəlliyini daha yaxşı qavramaq üçün onlar tufanın kökündən qoparıb yıxdığı ağacların böyük bir qalağının üstünə çıxdılar. Qalın Amerika meşələrində əbədi alaqranlığa dalan və insan ayağı dəyməyən, cansıxıcı, rütubətli xəlvət guşələrin arasında tufandan əmələ gəlmiş belə talalar işıqlı vahələr kimi görünür. İndicə dediyimiz ağac qalağı xırdaca təpənin zirvəsində idi. Təpə alçaq olsa da, onun zirvəsindən baxarkən geniş bir sahənin mənzərəsi aydın görünür. Bu mənzərə öz yolunu ancaq meşələrin içindən salan adam üçün nadir təbiət lövhəsi idi. Küləyin vurub yıxdığı və saman çöpü kimi sınımış iri-gövdəli ağaclar öz budaqları ilə bir-birinə elə sarılıb dolaşmışdı ki, onların budaqlarından həm pilləkən kimi, həm də əl ilə tutmaq üçün istifadə etmək olardı. Lap dibindən qoparılmış iri bir ağacın kökləri sallana qalmışdı və torpaq basdığına görə bir növ meydançaya çevrilmişdi. Səfərə çıxmış həmin dörd nəfər də bu meydançaya qalxdı. Onlardan ikisi, yəni bir qadın və bir kişi tuskaroralar¹ qəbiləsinə mənsub olan hindular idi.

Onların səfər yoldaşları ömrünü bir matros kimi okeanda keçirdiyi zahiri görünüşündən məlum olan bir kişidən, bir də cürət və bacarıq sahibi olması ağıllı ifadə ilə üzündə əks olunan bir qızdan ibarət idi. Qızın tamaşa etdiyi mənzərənin doğurduğu dərin daxili həyəcan onun iri, mavi gözlərində aydın sezilirdi.

Yolçular qərbə tərəf baxarkən – yalnız bu istiqamətdə yolçuların qarşısında meşənin ümumi görünüşü geniş bir düzənlik kimi açılırdı – onların nəzəri qırx ikinci şimal en dairəsindəki yerlərə məxsus

¹ *Tuskaroralar* – irokezlərin qəbilə ittifaqına daxil olan hindu tayfasıdır.



rəngarəng, əzəmətli, gözəl yarpaqlar ümmanını aşıb uzaqlara zillənirdi. Burada yaraşılıq zirvəsi olan qarağac, müxtəlif növlü ağcaqayın ağacları, Amerika palıdının bir çox növləri və iriyarpaqlı cökə ağacları öz budaqlarını bir-birinə çarpazlayıb uzaqlarda üfüqlərə qovuşan böyük bir yarpaq xalısı əmələ gətirmişdi. Meşənin addabudda yerlərindəki talalarda, təbiəti o qədər də zəngin olmayan ölkələrin ağacları, məsələn, daha alçaqboylu tozağacları, titrək yarpaqlı ağcaqovaq, növcə müxtəlif olan fındıq ağacları nəzərə çarpırdı; bunlar vüqarla göylərə baş qaldıran irigövdəli ağacların arasında balaca və görkəmsiz idi. Meşənin bəzi yerlərində düzgövdəli, ucaboylu şam ağacları düzün yaşıllığında süni surətdə qoyulan dördkünc daş abidə kimi yaşıllıqlar dənizindən baş vurub yüksəlirdi. Haraya baxırdın böyük meşə göz işlədikcə uzanan geniş, yaşıl bir sahə kimi görünür, müxtəlif rənglərin zərifcə bərq vurması və işıqla kölgənin bir-birinə qovuşaraq rənglərə çalması mənzərəsi adamı heyran qoyurdu; təbiətin əbədi bir sükuta daldığını duyduqca adamın qəlbində nəcib bir hiss baş qaldırırdı...

Bayaqdan bəri tamaşa etdiyi mənzərəyə valeh olan qız meydançaya qalxmaq üçün yol yoldaşının qolundan yüngülcə yapışaraq heyrət içində:

– Dayıcan, – dedi, – bu sizin çox sevdiyiniz okeana oxşayır!

– Nadanlıq və qızlara məxsus xəyalpərəstlik elə belə olar, Maqni! (Bu dənizçi öz bacısı qızının cazibədar qəşəngliyinə işarə olaraq onu “maqnit” sözündən alınan bu adla adlandırdı). Bu bir ovuc yarpağı Atlantik okeanı ilə yalnız uşaq müqayisə edə bilər! Bütün bu ağacların zirvəsini bir yerə yığsan, onları dəstələyib yalnız bir buket kimi Neptunun¹ kamzoluna sancmaq olardı.

– Dayıcan, sözlərinizdə, elə bil, zarafat həqiqətdən daha çoxdur. Baxın, bu diyarın heç bir həddi-hüdudu yoxdur, haraya baxırsansa, yaşıl yarpaqdan başqa heç bir şey görmürsən. Siz okeanda daha nələr görə bilərsiniz?

– Daha nələrimi? – deyərək dayı bacısı qızının sualını təkrar etdi və səbirsizliklə dirsəyini qızın əlindən çəkdi. O, qollarını sinəsində çarpazlayaraq, əllərini o vaxt kişilərin geydikləri qırmızı mahud kamzolunun yaxasına keçirtmişdi. – Əgər bu okeandırsa, bəs hanı, hanı köpüklənən dalğalar, hanı mavi okean suyu, hanı ləpədüyənələr,

¹ Neptun – Qədim Roma mifologiyasında dəniz allahı

balinalar, qasırğalar? Hanı dalğaların kəsilmək bilməyən əbədi uğultusu? Bu bir parça meşənin harasında bütün bunları görürsən, mənim balam?

– Bəs bu ağac çətirlərini, bu təntənəli sükutu, bu ətirli yarpaqları və ürəkaçan gözəl yaşıllığı okeanda görmək olarmı, dayıcan?

– Nahaq yerə belə deyirsən, Maqni! Əgər başa düşsəydin, onda bilərdin ki, yaşıl su dənizçinin məhvinə səbəb ola bilər. Yaşıl suyun həтта ağı kəsməyən adamın da xoşuna gəlməsinə inanmaq çətindir. Amma ağacların yaşıllığı əsla buna bənzəməz. Bu səsi eşidirsənmi? Bu, yarpaqlar arasında nəfəs alan küləyin səsidir.

– Açıq dənizdə şimal-qərb küləyinin hənirtisini eşitmiş olsaydın, bala, onda küləyin nəfəs almasından danışmağa haqqın olardı! Meşənin bu guşəsində fırtınalar və tufanlar hanı? Burada passatlar¹ və şərq küləyi əsirmi? Bu gördüyün səssiz yaşıllığın dibində hansı balıqlar üzüşür?

– İndi durduğumuz yerə diqqətlə nəzər salarkən məlum olur ki, vaxtilə burada tufanlar qopmuşdur, dayıcan, bu ağacların altında balıqlar olmasa da, vəhşi heyvanlar vardır.

– Sağlıq olsun, görərik, – deyə dayısı qıza çoxbilmiş dənizçilər kimi cavab verdi. – Guya, rast gəlməli olduğumuz vəhşi heyvanlar haqqında Olbanidə² bizə olmazın nağıllar danışmışdılar, ancaq biz həтта suitini ürkdə bilən bir heyvanı da hələ görməmişik. Elə zənn etmə ki, quruda yaşayan yırtıcı heyvanlarınızdan hər hansı biri cənub en dairəsi sularının köpəkbalığı ilə müqayisəyə gələ bilər!

Qız, meşənin əzəmətli gözəlliyinə heyran qaldığı üçün dayısının gətirdiyi dəlillərə o qədər də əhəmiyyət verməyərək, ucadan:

– Oraya baxın! – dedi. – Görürsünüzmü, orada ağacların arasından tüstü qalxır? Bəlkə, orada ev var?

– Görürəm, görürəm! Oradan tüstü çıxması göstərir ki, bu yerlərdə insanlar yaşayırlar, bu işə minlərlə ağaca dəyər. Tüstü çıxan yeri Arouxedə³ göstərmək lazımdır. O, liman körpüsündən yan keçər, onda tüstünü görməyə bilər. Tüstü çıxan yerdə kambuz⁴ da olmalıdır.

¹ *Passatlar* – Şimal yarımkürəsində, tropiklərlə ekvator arasındakı ərazi-
lərdə əsən daimi şimal-şərq küləkləridir.

² *Olbani* – ABŞ-in qədim şəhərlərindən biridir. 1623-cü ildə hollandiyalılar tərəfindən təsis edilmişdir. Nyu-York ştatının paytaxtıdır.

³ *Arouxed* – hərfi tərcüməsi “Oxbaşı”dır.

⁴ *Kambuz* – gəmi mətbəxi



Qoca dənizçi əlini kamzolonun yaxasından çıxararaq, yavaşca yanındakı hindunun çiyinə vurdu və tüstünü ona göstərdi. Tüstü onlardan bir mil uzaqda, ağacların arasından qalxır, ağacların üstündə güclə sezilən bir şəkildə yayılır və əriyib havaya qarışırdı.

Tuskarora, əvvəllər Amerikanın qədim yerli sakinləri arasında tez-tez təsadüf edilən boylu-buxunlu döyüşçülərdən biri idi. O, ağ adamların məskənlərində çox olmuşdu və onların adətləri, hətta dilləri ilə də tanış olmuşdu, lakin qəbilə başçısına məxsus öz vüqarını və təmkinli ləyaqətini mühafizə etmişdi. O, dənizçi ilə mehriban davranırdı, lakin heç qərardan getmirdi, çünki müxtəlif hərbi vəzifələrdə olan zabitlərlə çox rastlaşmış olan bu hindu başa düşməyə bilməzdi ki, onun yol yoldaşı yalnız aşağı rütbəlidir. Əslində tuskaroranın təmkinli vüqarı elə bir hörmət hissi doğururdu ki, Çarlz Kap (qoca dənizçinin adı belə idi) ona qarşı nəzakətsizlik etmirdi, halbuki onlar bir həftədən artıq idi ki, tanış olmuşdular. Nə isə, tüstünün görünməsi dənizçini açıq dənizdə qəflətən yelkənli qayığın görünməsindən heç də az təəccübləndirməmişdi. Buna görə də o, əlini hindunun çiyinə vurmağa birinci dəfə cürət etdi.

Tüstü tuskaroranın iti gözündən yayınmadı. Hindu cəld ayaqlarının ucunda qalxaraq, bir dəqiqəliyə dayandı, havada burnuna şübhəli iy dəyən dağ keçisi kimi burnunu körüklətdi və sahibinin atəş açmasını gözləyən tazı kimi gözlərini tüstü gələn tərəfə zillədi. Sonra çöməldi və onun sinəsindən yavaş səs qopdu. Bu yumşaq və mülayim səs hindu döyüşçüsünün acıqlı fəryad səsinə heç oxşamırdı. Tuskarora zahirən sakit görünürdü, onun yalnız qara, qartal gözləri meşənin uzaq bir guşəsinə böyük maraqla zillənmişdi. Dayı da, onun bacısı qızı da çox yaxşı bilirdi ki, insan yaşamayan bu yerlərdə onların çox qalması təhlükəlidir. Lakin onlar yaxınlıqda adamların olduğunu göstərən bu tüstünün yaxşı, yoxsa pis əlamət olduğunu qət edə bilmirdilər. Kap hinduya müraciət edərək:

– Arouxed, gərək ki oneidlər¹, ya da tuskaroralar bu yaxınlıqda olurlar. Gecəni onların viqvamında² onlarla birlikdə keçirsək, necə olar?

– Buralarda viqvam yoxdur, – deyə Arouxed sakitcə cavab verdi, – belə six meşəlikdə viqvam olmaz.

¹ *Oneidlər* – irokezlərin qəbilə ittifaqına daxil olan hindu tayfası

² *Viqvam* – Şimali Amerika hindularının daxması və ya çadırı

– Bəs bu yerlərdə hindular olmalıdır, ya yox? Mister Arouxed, bəlkə, orada ocaq qalayanlar sizin köhnə dostlarınızdır?

– Buralarda tuskarora yoxdur, oneidlər yoxdur, moxauklar¹ yoxdur. Ocaq qalayan ağüzlülərdir.

– Bu, nə olan işdir! Bax, dənizçinin ağı burada işləməz, Maqni! Bunu da bilməlisən ki, biz, başı daşdan-daşa dəymiş köhnə dənizçilər bilicilikdə qurddan geri qalmaq, matros tütününi əsgər tütünündən, çay gəmisi matrosunun yatağını dənizçi çarpayısından seçə bilirik. Amma mənə elə gəlir ki, əlahəzrət donanmasında saça-saqal ağartmış ən qocaman admiralın özü də kral sarayından çıxan tütününi kömürçü tütüsündən ayırd edə bilməz!

Dənizçi ilə yan-yana dayanmış qız, insan məskənlərindən çox uzaqlarda olan bu tənha meşədə, yaxın bir yerdə insan övladının olduğunu düşünərkən onun eyni açıldı və sevindiyyindən gözləri parıldadı. Maqni tuskaroranın fərasətinə, daha doğrusu, onun instinktinə dayısı ilə dəfəllərlə təəccüb etmişdi, indiki halda isə müəyyən bir fikrə gələ bilməyərək dedi:

– Ağüzlü adamın ocağı! Ola bilməz ki, dayıcan, bu hindu ocağın məhz ağüzlülərə məxsus olduğunu bilə bilsin!

– Mənim əzizim, on gün bundan əvvəl mən buna indikindən daha çox təəccüb edərdim... İzin verin, sizdən soruşum, Arouxed, siz nəyə görə zənn edirsiniz ki, bu tüstü, dərisi qırmızı adamın ocağından deyil, ağüzlü adamın ocağından çıxır?

Hindu döyüşçü hesab məsələsini korazehin şagirdə izah edən müəllim kimi təmkinlə cavab verdi:

– Orada yaş ağac yandırılır. Ağac çox yaş olanda tütüsü də çox çıxar, su çox olduqda tüstü qara olur.

– Məni bağışlayın, mister Arouxed, axı bu gördüyümüz ocaqdan qalxan tüstü siz deyən kimi də qara və o qədər də çox deyildir. Mənim fikrimcə, bu tüstü də kapitan çaynikinin altından çıxan tüstü kimi yüngüldür və açıq rəngə çalır, halbuki gəmidə çayniki qaynatmaq üçün ocaq qalamaq istəyəndə, anbarın bir küncündə çoxdan düşüb qalan talaşadan başqa yandırmığa heç bir şey tapmaq mümkün olmur.

Arouxed buna etiraz edərək, başını bulayıb dedi:

– Orada yandırılan ağacın suyu çoxdur. Tuskarora ağıllıdır, suyu çox olan odundan ocaq qalamaz, ağüzlü adam çox kitab

¹ *Moxauklar* – irokezlərlə müttəfiq olan qəbilənin hindularıdır.



oxuyur, amma əlinə keçən hər şeyi yandırır, onun kitabı çoxdur, ancaq biliyi azdır.

Elmə o qədər də rəğbət göstərməyən Kap:

– Düz sözə kim nə deyə bilər, – dedi. – O, sizin kitablarınızı yaxşıca nişan aldı, Maqni! Hindu rəhbəri özlüyündə ağıllı düşünür... İndi, Arouxed, deyin görək, bir neçə gündən bəri üz tutub gəldiyimiz və sizin Böyük göl adlandırdığınız gölməçəyə çatmağımıza, sizcə, hələ çoxmu qalır?

Tuskarora dənizçiyə vüqarla baxaraq cavab verdi:

– Ontario göy kimidir. Orada ancaq günəş görünür, onu böyük səyyah da görəcəkdir.

Qoca dənizçi donquldandı:

– Bunu mən də bilirəm, mən böyük səyyah adlana bilərəm; ancaq burası da var ki, bu səyahət mənim bütün səfərlərimdən uzun çəkmiş, ən maraqsız olmuş və məni okeandan lap uzaq salmışdır. Əgər o şirin su gölməçəsi bizim bu qədər yaxınlığımızdadırsa, Arouxed, həm də əgər o, siz deyən qədər böyükdürsə, buradan onu görərk hər bir adam görə bilsin.

Arouxed əlini təşəxxüslə uzadaraq:

– Baxın, – dedi, – Ontario görünür!

Dənizçinin bacısı qızı gülə-gülə söhbətə qoşulub dayısına:

– Siz, dayıcan, elə hey “torpaq” deyə qışqırmağa adət etmişiniz, ancaq “su” deyə qışqırmağa hələ alışmamısınız. Məgər siz onu görmürsünüz? – deyə güldü.

– Sən nə danışırsan, Maqni? Olmaya elə xəyal edirsən ki, mən öz beşiyimi görəndə tanımaram?

– Ancaq Ontario sizin beşiyiniz deyildir, ay mənim mehriban dayıcanım, çünki siz duzlu dəniz suyuna qaynayıb-qarıxmısınız. Ontario isə şirin su gölüdür.

– Bu cür müqayisə yalnız cavan dənizçini çaşdırı bilərdi, ancaq mənim kimi qoca və təcrübəli dənizçini fikrindən daşındıra bilməz. Suyu lap Çində də tanıyaram, mənim əzizim!

Arouxed yenə əlini şimal-qərb tərəfə uzadaraq:

– Ontario! – deyə təkidlə təkrar etdi.

Kap, tuskarora ilə tanış olduğu gündən bəri ona birinci dəfə saymazyana baxdı. Bununla belə, o, hindu rəhbərinin əli uzanan və gözləri zillənən səmtdən baxışlarını çəkmirdi. Hindu isə ağacların

zirvəsindən bir qədər yüksəyə baxaraq göyün tamamilə açıq olan bir yerini göstərir.

Kap çiyinlərini çəkərək:

– Hə, hə, – dedi, – elə mən də bu şirin su gölməçəsinə gəlmək üçün okeanın sahilini tərək edərkən belə güman edirdim. Ontario orada ola bilər, ancaq mənim də cibimə rahatca yerləşər. Bununla belə, zənn edirəm ki, biz oraya gedib çatdıqda, bu göl qayığımız üçün dəniz qalmasıdır. Lakin, Arouxed, əgər doğrudan da ağ adamlar bizə yaxın yerdədirsə, onda mən istədim ki, onları səsəyə bilmək üçün o yerə yaxınlaşım.

Tuskarora buna razı olduğuna başı ilə işarə etdi. Sonra yolçular yığılmış ağacın kökünün üstündən endilər. Onlar torpağa qədəm basdıqda, Arouxed ocaq qalayanların kim olduklarını öyrənmək üçün ocağa tərəf getmək istədiyini söylədi, yol yoldaşlarına, o cümlədən də öz arvadına təklif etdi ki, yaxınlıqdakı çayda qoyub gəldikləri qayığa qayıtsınlar və onu orada gözləsinlər.

– Buna biz necə razı ola bilərik, ay rəhbər? – deyər qoca Kap hindunun təklifinə etiraz etdi. – Bələd olmadığımız bir ölkədə losmanı gəmidən bu qədər uzaqlara getməyə qoymaq ağılsızlıq olardı. İcazənilə, biz dəstəimizi dağıtmaq istəmirik.

– Mənim qardaşım nə istəyir? – deyər hindu sərtliklə soruşdu, lakin açıqdan-açıq etimadsızlıq göstərilməsindən inciməmiş olduğu hiss edilmirdi.

– Biz ancaq bircə şey, yəni bizə yoldaş olmağınızı istəyirik, mister Arouxed. Mən də sizinlə gedəcəyəm, yad adamlarla mən özüm danışaram.

Tuskarora etiraz etməyib, buna razı oldu və öz arvadına yenə əmr etdi ki, qayıq olan yerə qayıtsın. (Onun arvadı dözümlü və itaətkar bir qadın idi, o, ərinə baxarkən gözəl qara gözlərində həmişə hörmət, qorxu və məhəbbət sezilirdi.) Lakin bu zaman Maqninin təqsiri üzündən balaca bir əngəl çıxdı. Bu qız çətin şəraitdə özünü itirməyib möhkəm iradəli və qətiyyətli olduğunu dəfələrlə sübut etmişdi, bununla belə, o, hər halda, qadın idi. Hər iki müdafiəçisindən ayrılaq bu ucsuz-bucaqsız meşədə tək qalacağını təsəvvürünə gətirərkən qızın canını qorxu aldı. O, dayısından ayrılmaq istəmədiyini söylədi və dedi:

– Qayıqda uzun müddət hərəkətsiz qaldıqdan sonra gəzməyə çıxmağın mənə xeyri vardır, mehriban dayım. – Bu vaxt özünü toxtaq



saxlamağa çalışdığına baxmayaraq, qızın bayaqdan ağarmış üzündə yenidən qızartı göründü. – O yad adamların arasında, bəlkə, qadınlar da var.

– Qoy sən deyən olsun, bala, gedək. Bütün yolun uzunluğu bir kabeltovdan¹ çox olmaz, hələ gün batandan bir saat tez qayıdırıq.

Əsl adı Mabel Dunqam olan bu qız dayısından razılıq aldıqdan sonra, onlarla getməyə hazırlaşdı. İyun Şehi isə – Arouxedin arvadının adı belə idi – dinməz-söyləməz çaya tərəf yönəldi, çünki sözə baxmağa, itaət etməyə, tənhalığa və meşələrin alaqqaranlığına alışmışdı.

Üç yolçu, tufanın yıxıb üst-üstə qaladığı ağacların arasından çıxdı, bu dolaşq yollardan burulub axtardığı yerə meşənin kənarı ilə getməyə başladı. Arouxed ətrafına göz gəzdirən kimi düzgün səmt seçə bildi, qoca Kap isə qalın meşəyə çökmüş alaqqaranlığa bel bağlamadığı üçün cibindən kompasını çıxartdı və tüstü gələn yerə hansı yolla getmək lazım olduğunu yalnız kompasla müəyyən etdi. O, tuskaroranın izilə gedərək bacısı qızına dedi:

– Havanı iyləyə-iyləyə yol tapmaq, Maqni, bəlkə də, hinduya yaraşar, ancaq bax, bu, iynənin sirrinə bələd olan bilikli adama yaraşmaz. Sözümə inan. Əgər Kolumbun burnundan savayı başqa vasitələri olmasaydı, Amerikanı heç zaman kəşf etməzdilər... Dostum Arouxed, ömrünüzdə bu cür xırdaca maşın görmüsünüzmü?

Hindu dönüb kompası baxdı və təşəxxüslə dedi:

– Bu, ağüzüzlü adamın gözüdür! Tuskarora öz başı ilə baxır. İndi Duzlu Suyun (hindu öz dənizçi yoldaşına belə ad qoymuşdu) ancaq gözü var, dili isə yoxdur.

– Dayıcan, bu hindu demək istəyir ki, biz səsimizi çıxarmamalıyıq. Bəlkə, o, gedib görmək istədiyimiz adamlardan şübhələnir?

– Hinduların adəti belədir. Görürsənmi, o, tufənginin ağızotusunu yoxlayır. Yaxşı olardı ki, mən də öz pistoletlərimi nəzərdən keçirirəm.

Belə hazırlıq tədbirləri Mabeli qorxutmurdu, çünki o, çox yol gəldiyi müddətdə buna alışmışdı. Qız öz yol yoldaşları ilə asanca ayaqlaşır və onlardan bir addım geri qalmırdı. Onlar, dinib-danışmadan birinci yarımilləri getdilər. Ehtiyatlı olmaq üçün hələ heç bir tədbir görmürdülər. Lakin güman elədikləri ocaq yerinə lap yaxınlaşdıqda, başqa tədbirlərin görülməsi qeydinə qalmaq lazım idi.

¹ Kabeltov – dəniz uzunluq ölçüsüdür. Bir kabeltov 185,2 metrə bərabərdir.

Başqa meşələrdə olduğu kimi, burada da yoğun və düzgövdəli ağaclar uzağı görməyə qoymurdu. Onların yaşıl budaqları işıq almaq üçün baş yuxarı diklənirdi. Yarpaqları bir-birinə qovuşaraq, çoxlu təbii sütunlara söykənən tağ əmələ gətirmişdi. İri gövdəli ağaclardan ibarət olan bu təbii sütunlar, eyni zamanda da çox vaxt avantüristlər üçün, ovçu və ya düşmən üçün sığınacaq olurdu. Odur ki, Arouxed yad adamların harada olduğunu həyat təcrübəsinə əsaslanan bir həssaslıqla, yanılmadan qət etdikdə və bu yerə yaxınlaşdıqda, onun addımları yavaşdı, gözləri isə itiləşdi. O, ustalıqla ağacların dalında gizləndi. Ağacların arasındakı balaca talanı göstərərək qürurla Kapa dedi:

– Oraya bax, Duzlu Su, ağüzlü adamın ocağıdır!

– Vallah, dostumuz haqlıdır! – deyə Kap dilləndi. – Görürsənmi, onlar arxayınca oturub yeyirlər, elə bil, üçgöyertəli gəminin kayutasundadırlar.

Mabel pıçıldayaraq:

– Arouxed yalnız qismən haqlıdır, – dedi. – Ocaq başında oturanların yalnız bircə nəfəri ağ adamdır, ikisi isə hindudur.

Tuskarora iki barmağını yuxarı qaldıraraq:

– Ağüzlüdürlər, – dedi. Sonra bir barmağını qaldıraraq, – qırmızı dərilili, – deyə əlavə etdi.

– Doğrudan da, kimin haqlı olduğunu, kimin isə yanlış olduğunu qət etmək çətindir, – deyə Kap dilləndi. – Onların biri boylu-buxunlu, cəld, xoşgörməli, ağappaq bir gənkdir, o birisi qırmızıdərilidir, özü də anadangəlmə və ya özünü boyayan adi qırmızıdərilili adamlardan heç seçilmir, o ki qaldı üçüncüsünə, o yalnız yarıyadək silahlıdır, ya briqdir, ya da şxunadır.

Arouxed yenə iki barmağını yuxarı qaldıraraq:

– Ağüzlüdür, – dedi, – qırmızıdərilili... – deyərəkən, o, bir barmağını qaldırdı.

– Dayı, gərək ki, o, haqlıdır: onun gözləri, deyəsən heç vaxt yanılmır. Lakin indi hər şeydən vacib, gərək, biz öyrənək ki, dostlarımızı rast gələcəyik, yoxsa düşmənlərə? Bəlkə, onlar fransızlardır?

– Biz onların kim olduğunu bircə qışqırıqla öyrənərik, – deyə Kap cavab verdi. – Ağacın dalına keç, Maqni, bu yaramaz həriflərdən nə desən gözləmək olar. Bir də gördün ki, danışmaq aparmağa macal verməyərək, yan toplardan bizi atəşə tutmaq fikrinə



düşmüşlər! Onların hansı millətdən olduqlarını mən o dəqiqə öyrənərəm.

Qoca dənizçi hər iki əlini boru kimi yumub dodaqlarına yapışdıraraq qışqırmaq istədikdə, birdən Arouxed əli ilə ona cəld işarə etdi ki, səsinə çıxarmasın. Sonra Arouxed dedi:

– Oradakı qırmızıdərilili mogikandır¹, yaxşıdır, ağüzlülər ingizdirilər².

Meşənin bu əlçatmaz yerində qanlı vuruşmanın başlanmasından qorxan Mabel hindunun sözlərini eşidərkən:

– Göylər bizə nə xoş xəbər göndərmişdir! – dedi. – Gəlin oraya hamımız birlikdə gedək, mənim mehriban dayım, deyərik ki, biz dost adamlarıq.

Arouxed:

– Yaxşı, – dedi, – qırmızıdərilili yerindən heç tərpənmir, bilir ki, yoldaşı ağüzlü adam od parçasıdır, zirəkdir. Qoy skvau³ onların yanına getsin.

Kap təəccüblə:

– Necə-ə? – dedi. – Belə bir xırdaca, hələ ağzından süd iyi gələn Maqkini kəşfiyyatını göndərək? İkimiz də özümüzü tənbelliyə vurub dreyfə keçməli⁴ və onun yad körpüyə necə yan almasına uzaqdan tamaşa etməliyikmi? Bundansa mən...

Qız dayısının sözünü kəsərək:

– Bu çox ağıllı fikirdir, dayıcan! – dedi. – Mən əsla qorxmuram. Kimsəsiz tək qadını görüb heç kəs ona atəş açmaz, mənim orada olmağım salamatlığa səbəb olar. Arouxedin istədiyi kimi, qoyun mən qabağa düşüm. Axırı xeyir olar. Bizi hələ görənlər olmamışdır, oradakı yad adamlar məni görərkən təşvişə düşməyib ancaq təəccüb edirlər.

– Yaxşıdır, – deyərək Arouxed Mabelin mərdliyini bəyəndiyini gizlədə bilmədi.

Kap donquldana-donquldana:

– Belə şeylər dənizçinin şərəfinə toxunar, – dedi, – ancaq biz indi meşədəyik, bundan heç kəs xəbər tutmaz. Mabel, əgər sən bu fikirdəsən ki...

¹ *Mogikanlar* – Hudzon çayının aşağılarında yaşamış hindu qəbiləsindəndirlər. Mogikanlar delavaların qəbilə ittifaqına daxil idilər. Bu qəbilə tamamilə məhv olmuşdur.

² Hindular ingilislərə “İngiz” deyirlər.

³ *Skvau* – ingiliscə “qadın” deməkdir.

⁴ *Dreyfə keçmək* – hətta güclü külək esəndə də gəminin tərpənməsi üçün yelkənlərin müvafiq vəziyyətdə saxlanması.

– Dayıcan, bilirəm ki, mənim qorxmağım əbəsdir. Bir də ki onlar o qədər yaxındadırlar ki, dara düşsəm, köməyimə çatarsınız.

– İndi ki belə oldu, onda al mənim tapançalarımından birini, özün də...

– Yox, lazım deyil. Yaşımın az olmasına və acizliyimə bel bağlamağım daha yaxşıdır, – deyə qız gülümsünüb cavab verdi. Onun yanaqları getdikcə daha çox qızarırdı. – Kişinin himayəsinə sığınmaq qadın üçün ən yaxşı müdafiə vasitəsidir. Mən silah işlətməyi bacarmıram, heç bacarmaq da istəmirəm.

Dayısı buna etiraz etmədi. Mabel ehtiyatlı olmaq üçün tuskaroranın məsləhətlərini dinlədikdən sonra özünə ürək-dirək verib, ocaq başında oturanlara tərəf yollandı. Qızın ürəyi bərk döyünürdü, bununla belə, o, cürətlə yeriyirdi, onun hərəkətlərində əsla tərəddüd hiss edilmirdi.

Meşəyə qəbiristan sükutu çökmüşdü. Qızın görüşmək istədiyi adamların başı yeməyə o qədər qarışmışdı ki, onlar bu vacib işdən bir dəqiqə belə ayrılmırdılar. Lakin Mabel hələ ocağa yüz addım qalmış quru budağı bilmədən tapdaladıqda və Arouxedin Mogikan adlandırdığı və az əvvəl tuskarora ilə Kapın bunlar barəsində müxtəlif fikirdə olduğu bu hindu ilə onun yoldaşı sının quru çubuğun yavaş çirtiltisini eşidib cəld ayağa qalxdılar. Hər ikisi cəld dönüb, ağaca söykənən tufənglərə baxdı, lakin onların heç biri əlini tufəngə uzatmadı, çünki onlara tərəf gələn adamın qız olduğunu görmüşdülər. Hindu öz yoldaşına bir neçə söz dedikdən sonra əvvəlki yerində oturdu və yenə yeməyə başladı. Elə bil ki, heç bir şey olmamışdı. Onun ağüzlü yoldaşı isə Mabeli qarşılamağa getdi.

Mabel üz-üzə gəldiyi adamın da dərisinin ağ olduğunu gördü. Bu adamın geyimi həm hindu paltarına, həm də ağ adamların paltarına oxşayırdı. Buna görə də, onun üzünə lap yaxından baxmayınca ağ olduğunu bilmək çətin idi. O, orta yaşlarda idi. Demək olmazdı ki, o, gözəl idi, lakin ilk baxışda onun zahirində dərhal nəzəri cəlb edən namuskarlıq və mərdlik ifadəsini sezərkən gənc xanım onun təhlükəli adam olmadığını yəqin etdi.

Bu adamın geyimindən ovçu olduğunu zənn etmək olardı. O:

– Qorxmayın, xanım, – dedi, – siz burada elə adamlara rast gəlmisiniz ki, onlar dinclik və ədalət sevənlərlə həmişə yaxşı rəftar edirlər. Mən bu yerlərdə yaxşıca tanınmış bir adamam, ola bilsin ki,



mənim adlarımdan biri sizin də qulağınıza dəymişdir. Böyük göllərin o tayındakı fransızlar və qırmızıdərililər məni Uzun Karabin adlandırdılar, namuslu və ədalətli tayfa olan mogikanlar mənə Şahingöz adı qoymuşlar, göllərin o tayında isə qonşular və ovçular mənə Ləpirçi deyirlər, çünki minq¹ və ya məndən kömək gözləyən dost adam hələ yolun o başında olarkən onun izini yolun bu başından tutub yanılmadan onu tapa bilmisəm.

Ləpirçi bu sözləri əsla öyünmədən deyir və mərd-mərdanə danışdı, çünki möhkəm əmin idi ki, hansı adla tanındığına baxmayaraq, ömründə hələ elə bir pis iş görməmişdir ki, başqasılə üz-üzə gələrkən utandığından xəcalət çəkib başını aşağı salsın. Onun dediyi sözlər qıza gözlənilməz bir təsir bağışladı. Mabel onun adını eşidərkən sevindiindən əllərini bir-birinə vuraraq:

– Ləpirçi! – deyə təkrar etdi.

– Düzdür, mənim adım məhz budur. Doğrudur, mən ləpir düşmüş yerlərdə deyil, məhz heç bir iz olmayan yerlərdə özümə yol taparkən bu bacarıqla daha çox fəxr edirəm. Bununla belə, bir çox ağaların özlərinə ləqəb qazanmaq şərəfindən danışmalı olsaq, deyə bilərəm ki, mənim bu adı daşımağa daha çox haqqım vardır. Lakin nizami qonşuların belə şeylərdən o qədər də başı çıxmaz, cığırla ləpir arasında nə fərq olduğunu da bilməzlər. Halbuki cığır axtaranın yalnız gözləri iti olmalıdır, ləpir seçmək üçün isə təkəcə həssaslığın olması kifayət deyildir.

– Deməli, bizi qarşılamaq üçün atamın göndərməyə söz verdiyi dost siz imişsiniz, eləmi?

– Əgər siz serjant Dunqamın qızısınızsa, onda mənim haqqımda dediyiniz sözlər doğrudur; belə halda, hətta delavərlərin² böyük peyğəmbərləri heç zaman sizin qədər doğru danışmamışlar.

– Mən Mabeləm, mənim dayım və bizə bələdçilik edən tuskara, bax, bu ağacların altında gizlənmişlər; dayımın adı Kap, tuska-

¹ *Minqlər* – quronların daşdıqları ləqəblərdən biridir: quronlar irokezlərin qəbilə ittifaqına daxil olan güdrətli bir tayfa olmuş və XVIII əsrdə Ontario və Quron göllərinin, habelə müqəddəs Lavrenti çayının sahillərində yaşamışdır. Quronlar delavərlərlə illər boyu mübarizə aparmışlar. Amerikada ingilislərlə fransızların müharibələri dövründə quronlar fransızların tərəfində olmuşlar.

² *Delavərlər* – özlərini *lenni leaplar* da adlandırırdılar; onlar XVIII əsrdə Delavar çayı ilə Atlantik okeanın sahili arasında, indiki Şimali Karolinayadək uzanan böyük bir sahədə yaşamış hindu qəbiləsidir. Onlar güdrətli qəbilələr ittifaqı yaratmışdılar, bu ittifaq quronların qəbilə ittifaqı ilə mübarizə aparmışdır. Delavərlərin çoxu ingilislərlə ittifaq bağlayaraq onların mübarizəsində iştirak etmişdir.

roranın adı isə Arouxeddir. Biz elə güman edirdik ki, sizinlə yalnız gölün sahilinə yaxın bir yerdə rastlaşacağıq.

– Mən istərdim ki, sizə başqa, daha etibarlı bir hindu bələdçilik etsin, – deyə Ləpirçi dilləndi, – yoxsa bu tuskaroralar mənim o qədər də xoşuma gəlmirlər, onlar atalarının qəbrindən çox uzaqlaşmışlar. Arouxed şöhrətpərəst tayfa başçısıdır. İyun Şehi də onun yanında dırımı?

– Bəli, o da bizimlə gəlmişdir. Bilsəydiniz, bu qadın nə qədər mülayim, sədaqətli bir məxluqdur!

– Özü də ürəyitəmiz, düzlüksevən adamdır. Amma Arouxedin haqqında bunu demək olmaz. Nə etmək olar, nə qədər ki həyatın keşməkeşlərindən keçməli oluruq, bir çox şeylərə dözmək lazım gəlir! Doğrudur, tuskaroranın damarlarında delavarların dostu olan adamın qanından daha çox minq qanı vardır, bununla belə, sizə tuskaroradan daha pis bələdçi qismət ola bilərdi.

Mabel:

– Əgər belədirsə, – dedi, – onda, bəlkə də, bizim xoşbəxtliyimizdir ki, sizə rast gəlmişik!

– Hər halda, mənə rast gəlməyiniz sizi bədbəxtliyə düçar etməz, çünki serjanta söz vermişəm ki, lap canımdan keçməli olsam da, onun qızını sağ-salamat qarnizona gətirib çıxaracağam. Güman edirdik ki, siz hələ qayığımızı qoyub gəldiyimiz şələləyə çatmamış, sizi qabaqlayacağıq. Mən bu fikrə gəlmişdim ki, bir neçə mil qabağa gələsək, heç bir şey itirmərik, elə yaxşı ki, belə də etmişik, çünki ağılım kəsmir ki, Arouxed qayığı çayın iti axan yerindən keçirə bilsin.

– Baxın, dayımla tuskarora da buraya gəlirlər.

Bu zaman Kap ilə Arouxed qızın Ləpirçi ilə mülayim söhbətini görcək onlara yanaşdılar. Qız Ləpirçidən öyrəndiyini bir neçə sözlə izah etdi. Sonra onların hamısı ocağın başında oturan iki kişiyyə yaxınlaşdı.



İKİNCİ FƏSİL

Mogikan yeməyin arasını kəsmədi, onun yanındakı ağ adam isə ayağa qalxaraq şlyapasını ədəblə Mabelin qarşısında çıxartdı. O, gənc və çox sağlam idi, zahirindən mərd olduğunu söyləmək olardı. Onun əynində Kap kimi matros kostyumu olmasa da, ancaq geyimi dəniz həyatına alışmış adam olduğunu göstərirdi. O zamanlar əsl dənizçilər başqa peşələrdə çalışan adamlardan tamamilə fərqli bir zümrə təşkil edirdilər. Türklərin adətləri, dilləri və özlərinəməxsus geyimləri onların müsəlman olduğunu göstərdiyi kimi, o vaxtkı dənizçilərin də adətləri, dilləri və geyimi onların hansı peşəyə qulluq etdiklərini aydın göstərirdi. Ləpirçi hələ heç də qoca deyildi, bununla belə, Mabel ona rast gələrkən ürək döyüntüsü hiss etmədi, yəqin, ona görə ki, bu adamla danışmağa özünü qabaqcadan hazırlamışdı. Lakin Mabel ocaq başında oturan oğlanla üz-üzə gəldikdə başını aşağı salıb gözlərini yerə dikdi, çünki oğlanın baxışında duyduğu məftunluq qızı bir qədər çaşdırmışdı. Doğrudan da, Mabel və həmin oğlan bir-birini maraqlandırmaya bilməzdi, çünki onların hər ikisi gənc, gözəl idi və hər ikisi hələ alışmadıqları bir vəziyyətdə idi.

Ləpirçi mehribanlıqla gülümsəyib Mabelə müraciət etdi:

– Budur, sizi qarşılamaq üçün atanızın göndərdiyi dostlar bunlardır. Bunu görürsünüzmü, bu igid delavardır, həyatında başı nə qədər çox müsibət çəkmişdirsə, bir o qədər də şöhrət qazanmışdır. Onun hindu adı tayfa başçısına çox yaraşır, lakin bu adın deyildiyi dili, naşı adamlar çətinliklə öyrəndikləri üçün biz onun adını ingiliscəyə çevirmişik və indi bu adama Böyük İlan deyirik. Siz elə zənn etməyin ki, o, qırmızıdərilili adama yaraşmayan fəndgirlik işlətdiyinə görə belə adlanır. Yox, bu kişiye ona görə belə ad qoyulmuşdur ki, çox fərasətlidir və hər bir döyüşçünün karnına gələn bütün hiylələrdən başı çıxır. Şübhə yox ki, Arouxed mənim nə demək istədiyimi başa düşür.

Bu zaman iki hindu bir-birini çox diqqətlə süzdü.

Sonra tuskarora mogikana yaxınlaşdı və onunla söhbətə başladı. Kənardan baxan onların səmimi danışdıqlarını zənn edə bilərdi. Ləpirçi sözünə davam edərək dedi:

– Mister Kap, insan ayağı dəyməyən belə bir meşədə iki nəfər qırmızıdərilinin bir-biri ilə mehriban görüşüb salamlaşması məni sevindirir. Bu, okeanda iki dost gəminin səsleşməsinə oxşayır. Dənizdən söhbət saldıgım üçün gənc dostum Casper Uestern yadıma düşdü. Budur o. Bu oğlanın belə şeylərə bələdliyi vardır, çünki bütün ömrünü Ontarioda keçirmişdir.

Kap gənc dənizçinin əlini mehribanlıqla sıxaraq:

– Sizi görməyimə şadam, – dedi, – ancaq bunu da deməliyəm ki, hələ o qədər təcrübəli olmadığınız üçün siz hələ həyatda çox şey öyrənməlisiniz. Bu, mənim bacım qızı Mabeldir. Mən ona Maqni deyirəm, ancaq özü də bunun səbəbini bilmir; o ki qaldı sizə, kompasdan başınız çıxarsa, onda bacım qızına nə üçün Maqni dediyimi, bəlkə, başa düşə bilərsiniz.

Gənc dənizçi parıldayan qara gözlərini qızın qızarmış üzünə zilləyərək:

– Bunun səbəbini başa düşmək çətin deyildir, – dedi, – mən buna da inanıram ki, sizin Maqni kimi kompasdan bacarıqla istifadə edən gəmiçi heç zaman dayaza oturmaz.

– Belə de! Görürəm, siz bəzi terminlərə bələdsiniz və onları düzgün, yerində işlədirsiniz, bununla belə, mənə elə gəlir ki, təhlükəli dəniz səfərlərində az olmusunuz.

– Dənizçilər arasında işlənməyən sözləri bəzən bizim deməyimiz heç də təəccüblü deyildir, çünki günlərlə su üzü görmürük, vaxtımızın çoxu quruda keçir.

– Gərək belə olmasın, cavan oğlan, gərək belə olmasın! Dənizçini nə qədər az torpaq əhatə edərsə, onun üçün bir o qədər yaxşı olar! Ancaq cənab Uestern, mən zənn edirəm ki, sizin gölün dövrəsində hökmən müəyyən miqdar torpaq vardır.

Mabel cəld etiraz edərək:

– Dayıcan, məgər okeanın dövrəsində “müəyyən miqdar torpaq” yoxdurmu? – deyə soruşdu.

– Yox, qızım, əksinə, okeanın özü müəyyən mənada torpağı əhatə edir... Ömrünü quruda keçirənlərə mən həmişə belə deyirəm, cavan oğlan. Belələri, necə deyirlər, dənizin ortasında yaşadıkları halda, başa düşməzlər ki, su torpaqdan daha qüdrətli və daha genişdir. Dünyanın işi belədir! Elə qərribə adamlar da vardır ki, ömürlərində hələ bir dəfə də dənizi görmədikləri halda, güman edirlər ki,



dənizə Qorn burnunu¹ dolanıb keçən matroslardan daha yaxşı bələdirlər. Yox, yox, bu gördüyün torpaq vur-tut bir ada qədərdir.

Okean səfərinin həsrətini çəkən gənc Uestern qəlbində bu dənizçiyə dərin hörmət oyandığını hiss etdi. Bununla belə, o, bütün ömrünü keçirdiyi ucsuz-bucaqsız sular diyarına təbii olaraq bütün varlığı ilə bağlı idi və bu diyar onun nəzərində hər cəhətcə gözəl idi. O, təvazökarlıqla dedi:

– Ser, sizin dediyiniz sözlər Atlantik okeanı barəsində doğru olardı, ancaq burada, Ontarioda torpağa hörmətimiz vardır.

Kap ürəkdən gülərək:

– Bunun səbəbi odur ki, torpaq həmişə gözümüzün qabağında-dır! – deyər etiraz etdi. – Baxın, “Ləpirçi” dedikləri adam əlində buğlana-buğlana xörək gətirir, bizi də yeməyə dəvət edir. Düzünü deməliyəm ki, dənizdə quş tapmaq mümkün deyildir. Cənab Uestern, bayraq-falın² ucundan yapışmaq nə qədər asandırsa, gənc xanıma qulluq eləmək də siz yaşda olanlar üçün bir o qədər asandır. Bunu da deyim ki, mən Ləpirçi ilə və hindu dostlarımızla bir az yeyib-içəndək siz Mabelin stəkanının və nimçəsinin boş qalmamasına fikir versəniz, şübhə etmirəm ki, qızı özünüzdən razı salarsınız.

Casper Uestern Mabelə qulluq etməyə başladı. Stul əvəzinə ağac kötüyünü ona yaxınlaşdırdı, quş ətinin ən dadlı parçasını ona təklif etdi, stəkanını isə təmiz bulaq suyu ilə doldurdu. Mabelə nəzakətlə və təmkinlə qulluq etmək nəticəsində onun rəğbətini daha çox qazandı. Ömrünü qadınlardan uzaqda keçirən adamların çoxu kimi gənc Uestern də Mabel ilə səmimi, açıq ürəklə və hörmətlə davranırdı. Doğrudur, oğlanın hərəkətlərində zəriflik yox idi, lakin xoş gələn başqa bir cəhət, yəni gəncliyə xas olan sadələvhlük və səmimilik hiss edilirdi.

Hindular səslərini belə çıxarmadan öz işlərində idilər, elə zənn etmək olardı ki, Amerikanın bu yerli sakinləri nə qədər yesələr, doymazlar. Burada oturan iki ağ adam söhbətçil idi, onların hər biri müxtəlif şeylər haqqında öz fikrindən əsla dönmək istəmədi.

Yolçular kifayət qədər yedikdən sonra daha yaxşı və daha ləzzətli tikələr seçməyə başladıqda, Kap yenə dilləndi:

¹ *Qorn burnu* – Odlu Torpaq arxipelaqının axırıncı adasında, Amerikanın ən cənub burnudur.

² *Bayraq-fal* – gəmilərdə bayraqlar qaldırmaq üçün işlədilən kəndir

– Mister Ləpirçi, siz belə şəraitdə güzəran sürməkdən, əlbəttə, razısınız. Biz dənizçilərin sevdiyi şeylərə sizin həyatınızda da çox rast gəlmək olur, ancaq dənizçilər suyu, siz isə torpağı hər şeydən üstün tutursunuz.

Kapın söhbət etdiyi ağ adam buna etiraz edərək dedi:

– Ancaq biz də öz səyahətlərimizdə və səfərlərimizdə suya rast gəlirik. Biz sərhəd adamıyıq, buna görə də, tufəng və ovçu bıçağı kimi avardan və balıqçı çəngəlidən də istifadə etməyi bacarıyıq.

– Yaxşı... Deyin görüm, siz reyalar¹ sahmana salmağı, lot² buraxmağı, şturval³ ilə gəmini idarə etməyi, kabal stropundan⁴ və gəmi iplərindən istifadə etməyi bacarırsınız mı? Söz yox ki, avar qayıqçının karnına gələn şeydir, ancaq deyin görüm, gəmidə onun nə faydası var?

– Mən hər cür peşəni sevirəm və əminəm ki, bunların hamısının faydası vardır. Bir çox qəbilələr içərisində mənim kimi olan adamlar adətlərin bir-birindən necə fərqləndiyini başa düşərlər. Mıqlərin üzlərinə boyaq çəkmələri delavarların üzlərinə boyaq çəkmələrindən fərqlənir. Buna görə də döyüşçünü skvay paltarında görməyə ümid edənlər çox yanılırlar. Mən hələ qocalmamışam, ancaq meşələrdə yaşamışam və insan təbiəti ilə müəyyən dərəcədə tanışam. Şəhərlərdə yaşayanların biliyinə heç zaman çox bel bağlamamışam. Tufəng atəşilə hədəfi düz vurmaq və ya meşədə ləpir tapmaq üçün kifayət dərəcədə iti gözləri olan adama şəhərlərdə hələ bir dəfə də rast gəlməmişəm.

– Mister Ləpirçi, elə mən də eynən sizin kimi düşünürəm. Küçələrdə veyillənməklə, bazar günləri kilsəyə gedib oxunan dualara qulaq asmaqla əsl insan olmaq olmaz. Cavan oğlanın gözlərini açmaq istəyirsinizsə, onu ucsuz-bucaqsız okeana göndərin, qoyun başqa millətləri görsün və ya təbiətin siması adlandırdığım şeylərlə tanış olsun. Məsələn, bizim yəznə serjantdır, özü çox yaxşı oğlandır, əsgərlik edənlərin heç birindən geri qalmaz – əlbəttə, özünə görə – axı görək indi onun əlindən nə iş gələr? O, vur-tut, əsgərdir! Əlbəttə,

¹ *Reyalar* – gəminin dor ağacının dövrəsində olan köndələn taxtaldır, yelkənləri bunlara bağlayırlar.

² *Lot* – dənizin dərinliyini ölçmək və dənizin dibindən torpaq nümunəsi götürmək üçün işlədilən cihazdır.

³ *Şturval* – gəminin sükanını idarə etmək üçün istifadə olunan dəstəkli çarxdır.

⁴ *Kabal stropu* – düşən şeyləri və ya yükü qaldırmaq üçün yoğun ipdən hörülən kəndir ilgək və ya həlqədir.



onun serjant rütbəsi vardır... ancaq elə o da əsgər kimi bir şəxsdir, bunu siz özünüz də bilirsiniz. O, mənim yazıq bacım Bricetlə evlənmək istəyəndə, bu adamın hansı yuvanın quşu olduğunu, kimə nə xeyir verə biləcəyini bacıma demişdim, çünki bu, mənim borcum idi. Amma heyif ki, qızların eşqi topuğuna vuranda başlarını itirirlər, bunu siz də bilirsiniz! Doğrudur, deyirlər ki, indi o, qalada böyük adam olubdur, amma ərinin bu günlərini görmək onun yazıq arvadına nəsib olmadı, çünki bu zavallı on dörd il bundan əvvəl ölmüşdür.

Ləpirçi:

– Əsgər adı şərəfli addır, – dedi, – ancaq əsgər gərək haqq iş uğrunda vuruşsun. Təqsir həmişə fransızlarda olduğuna görə, deyə bilərəm ki, sizin serjantın vicdanı pakdır, özü də xoşxasiyyət adamdır. Mən yalnız minqlərlə vuruşandan sonra çox şirin yatıram, halbuki hindu kimi yox, ağ adama layiq olan qayda ilə vuruşmaq mənim adətimdir. Məsələn, bizim bu İlanın öz vərdişləri, mənim də öz vərdişlərim vardır; bununla belə, biz illər boyu çiyin-çiyinə durub düşmənlə vuruşmuşuq və bir-birimizin vərdişləri haqqında heç zaman pis fikrə düşməmişik! Mən onun iliyinə işləmiş bütün əfsanələrin əksinə olaraq, cənnətin də bir olduğunu, cəhənnəmin də bir olduğunu ona deyirəm, amma bunu da deyirəm ki, həm cənnətə, həm də cəhənnəmə gedən yollar çoxdur.

– Belə olmağına, belədir! Siz haqlısınız, o da gərək sizə inansın; amma mənəcə, cəhənnəmə gedən yolların çoxu qurudadır. Mənim zavallı bacım Bricet qıl körpüsündən danışardı. Elə dənizin özü də qıl körpüsüdür, buna görə, kim sahildən uzaq olsa, günaha batmaz. Amma mən elə zənn etmirəm ki, bu dediklərimi sizin göllərə aid etmək olar.

Ləpirçi cavab verdi:

– İnanıram ki, şəhərlər və kəndlər insanların günaha batmasına səbəb olur, lakin bizim göllərin dörd tərəfi meşəlikdir, bu işə ibadət üçün ən yaxşı məbəddir. Mən buna da inanıram ki, insanlar hətta səhrada da həmişə bir-birinə tay deyillər. Minqlə delavar arasındakı fərq Günəşlə Ay arasında olan fərq qədər aydındır. Dostum Kap, bunlar bir yana, mən şadam ki, bir-birimizə rast gəldik. Elə bunun özü də məni sevindirir ki, suyu duzlu olan göllərin olduğunu Böyük İlanə söylədiniz.

– Buna nə Arouxed, nə də İlan şübhə etməməlidir, ancaq bunu da etiraf edirəm ki, daxili dənizlərin, hətta şirin sulu dənizlərin olduğu haqqında deyilən sözlərə mən özüm çətinliklə inana bilirəm! Bu böyük səfərə çıxmaqdan məqsədim, həm bunları gözümlə görüb yəqin etmək, həm də serjanta və Maqniyə yaxşılıq etməkdir, çünki bilməlisiniz ki, serjant mənim bacımın əridir, Maqnini isə öz qızım kimi sevirəm.

Ləpirçi söhbətə bir az ara verdikdən sonra sözünə davam etdi:

– Qoynunda yaşadığımız təbiətin zənginliyi ilə biz o qədər də fəxr etmirik, biz çox yaxşı bilirik ki, dağlarda və dənizə yaxın yerlərdə...

– Dənizdə, – deyə Kap onun sözünü kəsdi.

– Qoy siz deyən olsun, dostum, dənizdə yaşayanların üstünlükləri səhrada yaşayan bizim kimi insanlarda yoxdur. Amma bizim öz qabiliyyətimiz var, şöhrətlə və lovğalıqla heç bir əlaqəsi olmayan, anadangəlmə qabiliyyətimiz vardır. Mən sərrast atıcı kimi, bir də ləpirçiləri tanımaqda və tapmaqda mahirəm, məndə ovçu və kəşfiyyatçı vərdişi vardır. Doğrudur, mən avar çəkməyi və balıq tutmağı da bacarıram, ancaq bununla fəxr edə bilmərəm. Amma bax, serjantın qızı ilə söhbət edən gənc Casper başqa aləmdir. Demək olar ki, o da balıq kimi su ilə nəfəs alır. Şimal sahillərində yaşayan hindular və fransızlar Casperin bu sahədəki bacarığına görə ona Şirin Su adı qoymuşlar. O, meşə çığırında təsadüf edilən tonqallara deyil, məhz avarlara və gəmi iplərinə alışmışdır.

Kap:

– Doğrudan da, belədir, – dedi, – sizin dediyiniz işləri bacarmaq üçün də adamda gərək qabiliyyət olsun. Boynuma alıram ki, bax, bu ocaq mənim bütün dənizçilik biliklərimi alt-üst etmişdir. Arouxed sizin ocağınızdan qalxan tüstünü gören kimi dedi ki, bu ocağı ağüzlü adam qalamışdır. Belə şeyləri bilmək elə bir ustalıqdır ki, onu qaranlıq gecədə gəmi sürmək məharətilə müqayisə etmək olar.

Ləpirçi ehtiyatlı olmaq adətinə görə çox yavaşdan, lakin ürək-dən gülürək cavab verdi:

– Bu heç də təəccüblü deyildir. Biz bütün vaxtımızı meşələrdə və düzlərdə keçirdiyimiz üçün təbiətin dərslərini öyrənmək bizim üçün hər şeydən asandır. Biz ləpir axtararkən və ya verilmiş tapşırığı lazımi yerinə çatdırmaq üçün yolumuzu meşələrdən salarkən, belə şeylərdən baş çıxara bilməsəydik, biz də bu gördüyünüz kötüklər



kimi gərəksiz olardıq. Adına Şirin Su dediyimiz bu oğlan öz suyunu o qədər sevir ki, ocağa iki-üç yaş budaq atmışdı, halbuki ayağının altında istədiyi qədər quru çır-çırçı vardı. Yaş budaq yananda isə ondan qara tüstü çıxır, bunu siz dənizçilər, əlbəttə, bilməmiş olmazsınız. Amma bunu bilmək o qədər də böyük ustalığı istəməz!

– Əgər bu qədər xırda fərq Arouxedin gözündən yayınmamışsa, deməli, onun çox iti gözləri vardır.

– Arouxedin belə gözləri olmasaydı, o, pis hindu olardı. Yox, indi müharibə gedir, buna görə də heç bir hindu bütün hissələrini itilməmiş səfərə çıxmaz. Meşə elminin bütün cəhətləri ilə yalnız bir çox illər ərzində ətraflı tanış ola bilmişəm, çünki qırmızıdərilinin bildiklərini ağ adamın öyrənməsi asan iş olmadığı kimi, mənəcə, ağ adamın bildiklərinin də qırmızıdərilili adamın tezliklə öyrənməsi çətinidir. Onu deyim ki, mən özüm də şəhər həyatına az bələdəm, ona görə ki, ömrümün çoxunu meşələrdə keçirmişəm.

– Siz yaxşı ustalaşmışınız, mister Ləpirçi! Belə şeyləri o qədər yaxşı bilirsiniz ki, adamı heyrətə salırsınız! Amma mənə elə gəlir ki, dənizdə böyümüş adamın bütün bu şeyləri öyrənməsi o qədər də çətin olmaz, ancaq gərək adamda belə şeylərlə məşğul olmağa həvəs olsun.

– Mən başqa fikirdəyəm. Qırmızıdərilili adamların adətlərinə ağ adamın alışması, ağ adamların adətlərinə isə qırmızılının alışması çətinidir.

– Biz dənizçilər isə dünyada o qədər çox yer gəzib-görmüşük ki, deyirik, çinlinin də təbiəti, hollandiyalının da təbiəti bir şeydir. Mən buna tamamilə əminəm, çünki görmüşəm ki, hamı qızıl-gümüşü sevir, bütün insanların çoxunun xoşuna gəlir.

– Amma siz dəniz səyyahları qırmızıdərilili adamlara az bələdsiniz! Dediğiniz çinlilərdən eləsinə rast gəlmisinizmi ki, od içində qalıb ölümlə üz-üzə durduğu zaman öz döyüş mahnılarını oxumuş olsun? Nə qədər ki siz mənə belə bir çinlini və ya xristianı göstərə bilməmişsiniz, elə bir ağ adam da tapılmaz ki, onda qırmızıdərilili adamın təbiəti olsun. Ağ adam üzdən nə qədər igid görünsə də, çap edilmiş bütün kitabları oxumuş olsa da, qırmızıdərilili adamın yerini verməz!

– Yalnız vəhşilər bir-birinin başına bu cür şeytan oyunu gətirə bilərlər! – deyə Kap nəhayətsiz meşə taclarına təlaşla nəzər saldı. – Ağ adama heç zaman belə əzablar verilməmişdir.

– Bax, burada siz yenə səhv edirsiniz, – deyə Ləpirçi etiraz etdi və ətin daha yaxşı parçasını soyuqqanlıqla seçib götürdü. – Doğrudur, belə əzablara yalnız qırmızıdərilil adamlar tab gətirə bilər və belə əzablara ağ adamın düçar edilməsi halları da az olmur!

Kap təmkinlə danışmağa çalışır, lakin buna müvəffəq olmurdu. O deyirdi:

– Xoşbəxtlikdən, əlahəzrətin müttəfiqlərindən heç kəs Böyük Britaniyanın namuslu təbəələrinin heç birinə bu cür vəhşicəsinə divan tutmağa cürət etməz. Kral donanmasında mən az xidmət etmişəm, bu doğrudur, ancaq dənizdə quldurluq etməyə gəldikdə – düşmən gəmilərinə basqın edib onları bütün var-yoxu ilə birlikdə ələ keçirməyə gəldikdə – bu işdə mən qat-qat qabıq qoymuşam. Ancaq ümidvaram ki, fransızların müttəfiqləri olan vəhşilərə gölün bu tayında rast gəlmək olmaz. Bir də gərək ki, siz özünüz də dediniz ki, Ontario çox böyükdür, eləmi?

Üzü gündən qaralan və saf küləklərin təsirindən qırmızı rəngə çalan Ləpirçi təbəssümünü gizlətməyərək:

– Düzdür, Ontario bizə böyük görünür, – deyə etiraz etdi, – ancaq mən elə zənn edirəm ki, bu göl bəzilərinə dar görünə bilər. Düşməndən uzaq olmaq lazım gələndə, Ontario, doğrudan da o qədər geniş olmur. Düşmən gölün bu tayından o biri tayına üzə-üzə keçməyə cürət etməyəndə, asanlıqla onun yanından dolanıb keçə bilər.

Kap bərkdən öskürdü və nəzakətsizliyinə peşman olmuş kimi donquldanaraq:

– Hə-ə! – dedi. – Sizin lənətə gəlmiş şirin sulu gölməçələriniz belə imiş! Hələ heç kəs eşitməmişdir ki, hər hansı bir dəniz qulduru və ya gəminin özü Atlantik okeanının bir başından o biri başına onun kənarı ilə gedib çata bilsin.

– Bəlkə, okeanın sonu yoxdur?

– Okeanın nə sonu var, nə kənarı, nə də dibi. Atlantik okeanının o biri tərəfində gəmi qayıрмаğı bacarmırlarsa, burada lövbər salan tayfadan bu okeanın başqa bir sahilində möhkəmcə şvartlanmış¹ olan tayfanın qorxusu yoxdur. Belədir ki, var, Atlantikanın sahillərində yaşayan xalq nə öz dərisi üçün, nə də skalpları² üçün əsla

¹ *Şvartlanmış* – sahilə və ya körpüyə yoğun, hörmə məftil iplə (şvartla) bağlanmış

² *Skalp* – soyulmuş baş dərisi



qorxmur! Həmin okeanın sahillərindəki ölkələrdə yaşayan adamlar gecələr yatarkən xatircəm ola bilərlər ki, yuxuda olduqları zaman başlarından bir tük də əskik olmayacaq və səhər saçlarının sağ-salamat yerində olduğunu görəcəklər... bu şərt ilə ki, başlarına saç əvəzinə parik qoymamış olsun.

– Amma buralarda belə olmur. Mən bu barədə ətraflı danışmayacağam, yoxsa, bizim Şirin Su adlandırdığımız oğlanın söhbətinə diqqətlə qulaq asan qəşəng qız qorxar. Mən təhlükələrə alışmamış olsaydım, bizimlə qarnizon arasında olan yerlərdən belə bir vaxtda keçməyimi ağılsızlıq hesab edərdim, çünki indi bu sərhəd çox qorxuludur. İndi Ontarionun həm bu tayında, həm də o biri tayında irokezlər çoxdur. Dostum Kap, bax buna görə də serjant bizdən xahiş etmiş ki, sizin qabağınıza gələk və sizi ötürək.

– Necə? Olmaya əclaflar əlahəzrət qalasının topları qurulan yerə yaxınlaşmağa cürət edirlər?

– Ovçu yaxında olanda da qarğalar maral cəmdəyinin yanına toplaşmırlarmı? İrokezlərin buralara gəlib çıxması heç də təəccüblü deyildir. Qalalarla obalar arasında ağ adamlar gəzirlər, irokezlər isə onları gözdən qoymurlar. Bu əclafların yerini öyrənmək üçün İlan çayın bir tərəfi ilə gəlmiş, mən də o biri tərəfi ilə gəlmişəm. Casper isə qayığı çayda tək sürmüşdür. Onun igid matros olması əbəs deyildir. Serjant öz qızından, onu necə sevdiyindən, qızın necə qəşəng və sözəbaxan olmasından Casperə ağılaya-ağılaya danışmışdı. Buna görə də Casper minqlərin üstünə lap əliyalın cummağa hazır idi. Buna görə də, bizə qoşulmaya bilməzdi!

– Sağ olun, sağ olun! Belə bir işə razı olan adam tərifə layiqdir, amma mənə elə gəlir ki, bu mehriban oğlan çox böyük təhlükə ilə üz-üzə gəlməmişdir, düzdürmü?

– O, qayığı çayın iti axan yerindən keçirəndə, bir də sonra girdəbdən gözlərini çəkməyərək, burunun yanından burulub keçəndə atəşə tutula bilərdi, böyük təhlükə də bundan ibarət olmuşdur. Hər tərəfdən pusqularla əhatə edilən çayda səfərə çıxmaq, mənə, təhlükəli səfərlərin hamısından dəhşətlidir. Casperin həyatı da məhz belə bir dəhşətli təhlükədə olmuşdur.

– Bəs onda serjant məni belə şəraitdə yüz əlli mil yol getməyə nədən ötrü vadar etmişdir? Məni açıq dənizə göndərin, düşməni gözümlün qabağında qoyun, mən də uzaq məsafədən, ya da onunla

qabaq-qabağa duraraq ona yaxşıca toy tutaram, ancaq yuxuda olan quş kimi vurulmaq mənim xoşuma gəlməz. Əgər Maqni yanımda olmasaydı, gəməmi bax, bu saat döndərib geriyyə, Yorka qayıdardım. O ki qaldı Ontarioya, suyunun duzlu, yoxsa, şirin olduğunu qoy bu göl özü ayırd eləsin.

– Bu o qədər də faydalı olmazdı, dostum dənizçi! Geriyə qayıtmaq yolu daha uzundur və demək olar ki, o da qabağa gedən yol qədər təhlükəlidir. Bizə bel bağlayın, biz də sizi sağ-salamat apararıq, ya da hindular skalplarımızı soyub apararlar.

Kap saçını, adətən, sıx hörür və bu hörüyü ilan balığı dərisinə geydirirdi, daz təpəsi isə açıq qalırdı. O, Ləpirçinin son sözlərini eşidərkən qeyri-iradi olaraq əlini hörüyünə və daz başına çəkdi, sanki başının dərisinin soyulub-soyulmadığını yoxlamaq istəyirdi. Kap əslində qorxaq deyildi və ölümlə dəfələrlə üz-üzə gələrkən özünü itirməmişdi. Lakin ölümü Ləpirçinin qısaca və təsirli təsvir etdiyi şəkillərdə görməmişdi. Geriyə çəkilmək haqqında fikirləşmək gec idi, buna görə də Kap cürətlə qabağa getməyi qət etdi. Halbuki onu belə bir çətin vəziyyətə salan serjantı öz ürəyində söyməkdən çəkinmədi. O, fikrini cəmləşdirərək cavab verdi:

– Mister Ləpirçi, şübhə etmirəm ki, körpüyə sağ-salamat yan alacağıq. Qalaya çatmağa hələ çoxmu qalır?

– On beş mildən bir az çox qalır. Çay iti axır, minqlər mane olmasalar, tez keçib gedərik.

– Yolumuzun axırnadək ştirbortumuz¹ da, bəkbortumuz² da meşə olacaqdır, düzdürmü?

– Nə dediniz?

– Deyirəm ki, yolumuz yenəmi bu lənətə gəlmiş meşələrin içindən keçəcəkdir?

– Yox, yox, qayıqla gedəcəksiniz, Osveqonu³ isə qoşunlar üzən ağaclardan təmizləmişlər. Qayıq çayın axarı ilə başısağa gedəcəkdir, çayın axarı isə çox sürətlidir.

– Biz çayın dayaz yerlərindən dolanıb keçməyə çalışarkən və qayaların qabağından burulub dönərkən, sizin bu minqlərin bizi atəşə tutmalarına axı nə mane ola bilər?

¹ *Ştirbort* – sağ tərəf

² *Bəkbort* – sol tərəf

³ *Osveqo* – Ontario göllünə tökülən çaydır.



– Mister Kap, Böyük İlanın başına baxın. Başının sol qulağına yaxın yerində bıçaq yarasının çapığını görürsünüzmü? Bax, yalnız mənəm bu uzun tufəngimdən atılan güllə onun skalpının salamat qalmasına səbəb oldu. Minq Böyük İlanı yerə yıxıb onun başının derisini bıçaqla soymağa başlayanda, mən özümü ona yetirdim, əgər bircə dəqiqə geciksəydim, Böyük İlanın işi bitərdi. Böyük İlanın ölümlə pəncələşdiyi yerə mənə təsadüf gətirib çıxartdı. Mən onun həyatının təhlükədə olduğunu təsadüfən bildim. Dostunun başına tomahavk¹ endirilərkən, əlbəttə, cəld fikirləşirsən, özün də tez tədbir görürsən. O vaxt mən də belə etdim, yoxsa, Böyük İlanın ruhu çoxdan bu dünyanı tərk edərdi və babaları gedən xoşbəxt diyarda indi ov olardı.

– Bəsdir, bəsdir, Ləpirçi! Bu barədə boş-boş danışmaqdan sonra, təpədən-dırnağa soyulmaq yaxşıdır; axşama az qalır, yaxşı olardı ki, dediyiniz çayla üzüb getməyə hazırlaşaq... Maqni, yola çıxmağa hazırsanmı?

Mabel diksindi, qıpqırmızı oldu, getmək üçün hazırlaşmağa başladı. O, Kapla Ləpirçinin söhbətindən bircə kəlmə belə eşitməmişdi, çünki Şirin Su Mabelin getmək istədiyi, ancaq hələ uzaqda olan limanı təsvir etməklə, onun atası haqqında (Mabel hələ uşaqlıqdan atasını görməmişdi) və sərhəd qarnizonlarında xidmət edənlərin həyatı haqqında öz söhbətlərilə bu qızın başını qarışdırmışdı. Yola düşmək üçün hazırlıq başlandıqda bu söhbətlər də kəsildi. Bələdçilərin şələləri yüngül olduğu üçün yır-yığış bir neçə dəqiqəyə qurtardı və hamı yola düşməyə hazır oldu. Lakin birdən Ləpirçi bir az çır-çırpı yığdı (bunun içində lap yaşıl olan budaqlar da vardı) və qaralmaqda olan ocağa atdı ki, ocaqdan mümkün qədər qalın və qara tüstü qalxсын. Ləpirçinin bu hərəkəti yoldaşlarını təəccübləndirdi.

Ləpirçi gənc matrosa müraciət edərək:

– Casper, – dedi, – əgər sən öz izini itirə bilərsənsə, onda düşərgə yerində qalanan ocağın tüstüsü zərər əvəzinə xeyir verər. Əgər minqlər bizdən on mil uzaqdadırlarsa, onların bəziləri təpəyə və ya ağaclara çıxıb bu tüstünü hökmən görürlər. Qoy onlar tüstünü görüb buraya qonaq gəlsinlər.

Gənc matros Mabel ilə rastlaşdığı andan bəri təhlükəni daha dəhşətli bir şəkildə təsəvvür edirdi. Buna görə də, o soruşdu:

¹ Tomahavk – hinduların döyüş baltası

– Minqlər izimizi tapsalar, nə olar? Biz yol getdikcə çaya doğru geniş bir çıxır salırıq.

– Çıxır nə qədər enli olsa, bir o qədər yaxşı olar. Biz gərək minqlərdən daha fəndgir olaq ki, onlar oraya gəlib çıxdıqda, qayığın hansı tərəfə – çayla başısaşağımı, yoxsa başıyuxarımı getdiyini öyrənə bilməsinlər. İzi yalnız su tamamilə itirə bilər, həm də bu şərtlə ki, izin iyi gəlməsin. Bilirsənmi, Şirin Su, minqlər şəlalənin o tayında bizim izimizi tapdıqda gəzə-gəzə bu tüstü olan yerə gəlib çıxırlar, sonra isə aydındır ki, elə güman edərlər ki, biz çayla başıyuxarı üzüb getməyə başladığımız üçün, indi də bu istiqamətdə yolumuza davam edirik. Onlar yalnız bircə şeyi, yəni bir neçə adamın qaladan çıxıb buralara gəldiyini öyrənə bilərlər. Minqin heç ağılına da gəlməz ki, biz buraya bircə şeyin xatirinə, yəni ona görə gəlmişik ki, başımızdan keçərək həmin gün geri qayıdaq.

Casper, Ləpirçinin fikrini təsdiq edərək dedi:

– Əlbəttə, çətin aqlım kəsir ki, minqlər serjantın qızından xəbər tutmuş olsunlar, çünki qızın buraya gəlməsi çox gizli saxlanmışdır.

Ləpirçi:

– Minqlər burada da heç bir şey öyrənə bilməzlər, – deyə cavab verdi. Yol yoldaşları gördülər ki, Ləpirçi Mabelin balaca ayağının yarpaqların üstündə qalan izlərini çox səylə tapdalayır. – Yəqin ki, maral öz balasını gəzdirdiyi kimi, bu qoca duzlu su balığı da öz bacısı qızını yanına salaraq talanın bir başından girib o biri başından çıxmışdır! Mənə bax, Casper, – deyə Ləpirçi həmişəki kimi boğuş səslə güldü və yenə sözlünə davam etdi, – gəlsənə bu qoca dənizçini şəlalənin o tayına göndərək, qoy orada minqlərin qarşısında öz hünərini göstərsin?

– Bəs onun qəşəng bacısı qızının halı necə olar?

– Yox, qorxma! Qızın başından bir tük belə əskik olmaz. Qız meşənin qalın yerindən keçən yol ilə piyada gedər, biz də bu Atlantika dənizçisini sınayarıq. Onda bir-birimizə tez bələdləşərik. Görək onun silahı döyüşə hazırırmı? Bir də ki o, özü də sərhəddə günümüzün necə keçdiyini görər.

Gənc Casper gülümsədi, çünki bir az əylənib kefini açmaq istəyirdi, bir də ki Kapın özünü çəkib öyüd-nəsihət verməsi ona toxunmuşdu. Ancaq Casper Mabelə görə nigaran idi. O soruşdu:

– Serjantın qızı qorxmazmı?



– Əgər az da olsa atasına çəkmişsə, onda qorxmaz. Bu qız təhərtöhründən qorxağa oxşamır. Bu, mənim öhdəmə, Şirin Su, bu işi mən tək özüm görərəm.

– Yox, Ləpirçi, sən özünü də, Kapı da qərç edərsən. Əgər qayıq şəlalədən keçəcəkdirsə, onda mən də gərək qayıqda olam.

– Yaxşı, qoy belə olsun. Məndən razı qaldınımı?

Casper gülüb başını tərətədi. Bundan sonra onlar bu barədə daha danışmadılar.

Onlar, nəhayət, qayıq olan yerə gəlib çıxdılar.

ÜÇÜNCÜ FƏSİL

Məlumdur ki, Ontarionun cənub hissəsinə tökülən çayların, demək olar ki, hamısı ensizdir, lal axır və dərinidir. Lakin bu cəhətdən istisnalıq təşkil edən elə çaylar da vardır ki, onların bəzi yerlərində su iti axır, ya da bu çaylarda aşırımlar, bəzi yerlərində isə hətta pillələr vardır. Oneida ilə Onondaqanın¹ birləşməsindən əmələ gələn Osveqo çayı da belədir. Bu çay təpəlik diyarın səkkiz və ya doqquz mil uzunluğunda olan bir yerindən axıb keçir, öz-özündən əmələ gəlmiş təbii meydançaya çatır və buradan on-on beş fut aşağı düşür. Bu yerdə çay dərinləşir, əsrarla və sükut içində axır, nəhayət, Ontario gölünün sular xəzinəsinə öz payını verir. Kap və onun yol yoldaşları Moxauk² sahilində sonuncu hərbi stansiya olan Stanuisk qalasından qayıqla gəlmişdilər, qayığı isə sahilin yaxınlığında qoymuşdular. Ləpirçidən başqa onların hamısı qayığa mindi, Ləpirçi isə bu yüngül qayığı itələyib suya salmaq üçün çayın kənarında qalmışdı. Bu meşə sakini, avardan yapışib sükançı yerində oturan gənc, şirin su matrosuna müraciət edərək:

– Casper, sükanı döndər, – dedi. – Sükanı döndər, qoy elə bilsinlər ki, biz geriye üzüb getmişik! O lənətə gəlmiş minqlər izimizi tutub buraya gəlsələr, çayın kənarındakı lehməlikdə qalan izləri də hökmən nəzərdən keçirəcəklər. Bunlar qayığın çayın axarına qarşı

¹ Oneida və Onondaqa – Osveqo çayının qollarıdır.

² Moxauk – Hudzon çayının bir qoludur və bu çaya Olbani şəhərinin şimalından tökülür.

yönəldilmiş olduğunu gördükdə, əlbəttə, elə güman edəcəklər ki, biz çayla başlayuxarı üzüb getmişik.

Əmr yerinə yetirildi. Möhkəm və çevik Ləpirçi qüvvətli əli ilə qayığı itələdi, özü isə çox cəld sıçrayıb qayığın burun tərəfinə mindi. Onun hərəkəti o qədər yüngül idi ki, qayıq həтта yırgalanmadı. Çayın ortasına çatdıqda Casper qayığı döndərdi və çayın axarı ilə başıaşağı, səssizcə sürdü.

Bu, hinduların, adətən, ağac qabığından qayırdıqları yüngül qayıqlardan biri idi, bunlar çox yüngül və rahat olduqları üçün çaylarda dayaz yerdərdən, üzən ağac gövdələrinin arasından və başqa maneələrdən keçə bilər.

Qayığın sərnışinləri çox zaman qayığı boşaldıb, onu bir neçə yüz yard çiyinlərində aparmalı olurdular. Bu qayığı bircə adam asanlıqla qaldıra bilərdi. Lakin qayıq uzun və kifayət qədər enli idi. Təcürübəsiz adam qayığın bu qədər yüngül olmasını ciddi nöqsan hesab edərdi. Lakin qayığa bir az bələdləşdikdə ondan istifadə etməyin əsla təhlükəli olmadığını yəqin edərdi. Mabel və dayısı bu qayığın şiltaqlığına o qədər alışmışdılar ki, indi qayıqda tamamilə xatircəm oturmuşdular. Qayıq yaxşı qayırılmışdı. Onun balaca qabırğaları qayıqla bərkidilmişdi. Qayıq zahirən kövrək və davamsız görünse də, çoxlu yük götürür, böyük ağırlığa tab gətirə bilirdi.

Kap qayığın içindəki alçaq skamyada oturmuşdu. Böyük İlan onun yanında çömbəlmişdi. Arouxed sükanın yanındakı yerini tərk edərək, öz arvadı ilə qabaq tərəfdə oturmuşdu. Mabel dayısından dal tərəfdə öz boxçalarının birinə söykənmişdi, Ləpirçi qayığın burun tərəfində, Casper isə sükanın yanında dayanmışdı. Onlar uzun avarları elə ehtiyatla çəkirdilər ki, sudan heç səs çıxmırdı. Yavaş danışır-dılar, çünki qalaya yaxınlaşdıqca ağac bitməyən açıqlığa çıxdıqları üçün ehtiyatlı olmağın çox vacib olduğunu hiss edirdilər.

Osveqo çayının bu yeri dərin idi, lakin enli idi. Onun tünd rəngə çalan suyu günəş işığının yolunu bəzi yerlərdə tamamilə kəsən başıaşağı sallanmış ağacların arasından burulub keçirdi. Çayın bəzi yerlərində hər hansı bir nəhəng ağac çaya üfuci vəziyyətdə qanad gərir-di. Buna görə də qayıqsürənlər bu ağacın budaqlarına toxunmaq üçün çox səy göstərirdilər. Kolların və kiçik ağacların aşağı budaqları tamamilə suyun içində idi. Bir sözlə, burada zəngin təbiəti insan öz tələbatına və arzularına hələ tabe etməmişdi. Təsadüflər



doğura bilən gözəl, qəribə bir mənzərə özünün sərt əzəmətilə adamı valeh edirdi.

Xatırlatmaq lazımdır ki, povestimizdə təsvir edilən hadisələr 175... ildə baş vermişdir. Bu uzaq keçmişdə Nyu-York koloniyasının məskun yerləri ilə Kanadanın sərhədlərinə qovuşan yerlər arasında hərbi əlaqə üçün iki yol vardı; bunların biri Şamplen və Corc göllərindən, o birisi isə Moxaukdan, Vud-Krikdən, Oneida çayından və yuxarıda göstərilən çaylardan keçirdi. Bu yollar boyu hərbi postlar yaradılmışdı, lakin Moxaukun mənbəyindəki sonuncu qaladan başlayaraq Osveqo çayının töküldüyü yerədək yüz mil məsafədə hərbi postlar heç yox idi. Kap ilə Mabel bu məsafənin çox hissəsini Arouxedin himayəsi altında qət etmişdilər.

Ləpirçi:

– Mən bəzən arzu edirəm ki, – dedi, – yenə dinclik olsun, adamlar yenə meşələrdə azad gəzə bilsinlər, heyvan və balıqlardan başqa heç bir düşməyə rast gəlməsinlər. Nə yaxşı vaxt idi! Biz Böyük İlanla çayların sahillərində xoş günlər keçirir, quş, ağ balıq və forel yeyir, minqlərdən ehtiyat etmir və skalpımızın da hayına qalmırdıq! Bəzən çox arzu edirəm ki, o xoş günləri bir də görək, çünki özüm kimilərini öldürməyi xoşlamıram. Əminəm ki, serjantın qızı məni insana əziyyət verməkdən xoşlanan bir canı hesab etmir...

Ləpirçi bu sözləri deyərkən dönüb qıza baxdı. Ləpirçiyə çoxdan alışmış dostu da onun gözəl olduğunu iddia edə bilməzdi, bununla belə, bu meşə ovçusunun safqəlbli, mehriban və səmimi olduğunu bürüzə verən təbəssümü Mabelə çox xoş gəldi. Bu gənc xanım gülümsünərək cavab verdi:

– Güman etmirəm ki, atam səhrada mənə bələdçilik etməyə canini göndərmiş olsun.

– O, buna razı olmaz, heç zaman razı olmaz! Serjant hünərli adamdır, biz onunla bir çox səfərlərdə və vuruşmalarda, onun özü demişkən, əl-ələ vermişik, hərçənd ki qarşımda fransız və ya minq olan zaman sərbəstcə əl-qol açmaq imkanım olmasını daha çox sevirəm.

– Deməli, atamın öz məktublarında tez-tez xatırlatdığı gənc dost siz imişsiniz, eləmi?

– Atanızın gənc dostu? Serjant dünyaya məndən otuz il qabaq gəlmişdir. Bəli, bəli, o, məndən otuz yaş böyükdür və məndən otuz dəfə yaxşıdır.

Kap dörd tərəfində su olduğunu görüb ürəklənməyə başlayaraq, söhbətə qoşuldu:

– Dostum Ləpirçi, siz serjantın qızının gözündə, yəqin ki, belə deyilsiniz. On doqquz yaşlı bir qız kişinin otuz yaş böyük olmasına əhəmiyyət verməz!

Mabel bu sözləri eşidərkən qızardı, sükana tərəf dönüb baxdıqda onun gözləri Casperin qıza zillənən gözlərilə rastlaşdı. Elə həmin dəqiqədə ağacların tağı altında əsib, suyu yüngülcə ləpələndirən xəfif külək uzaqdan boğuş uğultu səsinə gətirdi.

Kap uzaqdakı hürüşmə səsinə eşidən it kimi qulaqlarını şəklləyərək:

– Nə xoş səsdir! – dedi. – Yəqin ki, bu, sizin gölün sahillərindəki ləpəldöyən gurultusudur, düzdürmü?

Ləpirçi:

– Yox, – dedi. – Bu səs, buradan yarım mil uzaqda çayın qayalardan aşib keçməsindən əmələ gəlir.

– Deməli, bu çayda şlalə var, eləmi? – deyə Mabel soruşdu. Bu dəfə onun yanaqları lap qızardı.

Kap sərhəd adətlərinə alışmağa çalışaraq Casperə sözlərlə müraciət etdi:

– Qəribədir, mister Ləpirçi, ya da, mister Şirin Su, yaxşı olmadımı ki, sahilə yaxınlaşaq? Bu şlalələr, adətən, suyun iti axan yerlərində başlayır.

Ləpirçi:

– Bizə inanın, dostum Kap, inanın! – dedi. – Biz ancaq şirin su matrosarıyıq, bu, doğrudur; o ki qaldı mənə, belə yerlərdə mən o qədər də kara gəlmərəm, amma burası da var ki, biz çayın aşırımlarına, iti axan yerlərinə, şlalələrə bələdik. Odur ki, bu şlalə ilə başısağı gedərkən çalışırıq ki, sizin qarşınızda üzüqara olmayaq.

– “Şlalə ilə başısağı getmək!” Bu, nə deməkdir? – deyə Kap təəccüblə soruşdu. – Olmaya siz, doğrudan da, bu qoz qabığına minib şlalədən keçmək fikrindəsiniz?

– Sizə niyə qəribə gəlir? Yolumuz şlalədən keçir, bir mil quru yol ilə qayığı içindəki şeylərlə sürüyüb aparmaqdansa şlalədən keçmək daha asandır.

Rəngi qaçmış Mabel gənc matrosa dönüb baxdı, çünki bu anda yenə şlalənin gurultusu eşidildi. Gurultunun nədən əmələ gəldiyi



indi məlum idi, buna görə, gurultu bu dəfə, doğrudan da, qızın canına qorxu salmışdı.

– Mən bu fikirdəyəm ki, – deyə Casper sakitcə dilləndi, – qadınları və iki hindunu sahilə çıxardıqdan sonra üçümüz qayıdacağı coşqun şələlədən asanca sürüb keçirərik. Ağ adamlar olsa da, hər üçümüz suya almışmış və belə şələlələrdən çox keçmişik.

Ləpirçi başını yana döndərib Casperə göz vuraraq:

– Amma biz sizin köməyinizə bel bağlayırdıq, dostum dənizçi, – dedi. – Siz ki dəniz dalğalarının girdabından baş vurub çıxmağa almışsınız... Bunu da bilin ki, qayığın yükünü qoruyan olmasa, serjantın qızının bütün pal-paltarı suya düşüb məhv olar.

Kap çətinə düşmüşdü. Şələlədən aşib keçmək fikri onu gəmiçilikdən başı çıxmayan adamdan daha çox qorxudurdu, çünki suyun qüdrətinə yaxşı bələd idi və suyun qəzəbinə gələn adamın aciz qalacağını bilirdi. Bununla belə, yol yoldaşlarının qayıqla üzüb getməyə hazırlaşdıqlarını, onların əsla qorxmadıqlarını və xətirçəm olduqlarını görərkən qayığı tərk etməyə mənliyi yol vermədi. Qəlbində belə bir hissin baş qaldırmasına baxmayaraq, təhlükəni mərdliklə qarşılamağa coxdan almış olduğuna baxmayaraq, öz postunu indi, yəqin ki, tərk edərdi, lakin adamların başının dərisini saçla birlikdə soyub götürən hinduların obrazı onun gözləri önündən getmirdi. Bu dəqiqələrdə qayıq onun üçün, bir növ, sığınacaq idi.

– Bəs Maqnini nə eləyək? – deyə o soruşdu. – Əgər düşmənin hindular yaxındadırlarsa, bəs qızı qayıqdan sahilə necə çıxaracağıq?

Ləpirçi cavab verdi:

– O geniş meşə yolunun yaxınlığında bir nəfər belə minq olmayacaqdır, çünki ora çox açıqlıqdır, belə yerdə təhlükəli hiylə baş tutmaz. Hər kəsin öz vərdişi vardır. Hindunun vərdişi isə əsla gözənilmədiyi yerə qəflətən gəlməkdir. Gediş-gəliş çox olan yolda hindudan qorxmayın, çünki hindu çalışır ki, onunla üz-üzə gəlməyə hazır olmadığınızı vaxt sizə hücum etsin. Bu quldurlar hər cür hiylə işlədib adamı aldatmağı özləri üçün şərəfli bir iş bilirlər... Qayıq sahilə tərəf sür, Şirin Su! Serjantın qızını qayıqdan, bax, o kötüyün üstünə düşürərik. Oradan sahilə çıxar, heç ayaqları da islanmaz.

Casper bu tapşırığı yerinə yetirdi. Bir neçə dəqiqədən sonra qayıqda yalnız Ləpirçi ilə hər iki dənizçi qaldı. Kap peşəkar dənizçi

vüqarını unudaraq o biri adamların ardınca qayıqdan düşərdi, lakin Şirin su matrosunun yanında özünü qorxaq göstərmək istəmirdi.

Qayıqdan düşmüş adamlar sahilədən uzaqlaşmağa başladığıda Kap dedi:

– Sizinlə mərc gələrəm ki, bu, çox asan işdir. Şəlalədən aşib keçmək heç də böyük məharət istəməz, qocaman dənizçi kimi onun şagirdi də bunu bacarar.

Ləpirçi:

– Yox, yox, – dedi, – siz Osveqonun pillələrini yaddan çıxarmayın! Bunlar Niaqara və ya Qlen şəlalələrilə, ya da Kanada şəlalələrilə, əlbəttə, müqayisə edilə bilməz, ancaq bu çayın pillələri də təcrübəsiz adam üçün qorxuludur. Qoy serjantın qızı, bax, o qayaya çıxsın, oradan baxanda görər ki, biz nadan meşə sakinləri olduğumuz üçün səddi dolanıb keçməyi bacarmırıq və ondan addımlayıb aşırıq... Səninləyəm, Şirin Su, indi ayıq ol, iş sənə qalır. Mister Kapı ancaq sənişin hesab edə bilər.

Qayıq sahilədən lap uzaqlaşdı. Mabelin canına uçunma düşmüşdü. O, Ləpirçinin nişan verdiyi qayaya tərəf yüyürüb gedir, yüngül qayığın dal tərəfində dayanıb, onu lazım olan səmtə sürən mərd və gözəl Casperin qaraltısından gözlərini çəkmirdi. Lakin şəlalənin aydın göründüyü yerə çatdıqda qəflətən diksinib içini çəkdi və əllərilə gözlərini yumdu. Bir dəqiqədən sonra gözlərini açdı. İndi o, heykəl kimi hərəkətsiz dayanıb, nəfəsi qarala-qarala qarşısında nələr baş verdiyinə baxırdı, sanki tilsimə düşmüşdü. Hər iki hindu kötüyün üstündə oturub çaya sakitcə tamaşa edirdi. Arouxedin arvadı bu vaxt Mabelə yaxınlaşdı. Elə zənn etmək olardı ki, bu hindu qadın qayığın çayda hər bir hərəkətini, akrobatın hoppanıb düşməsinə tamaşa edən uşaqlar kimi çox maraqla izləyir.

Qayıq çayın ortasına çatdıqda Ləpirçi dizi üstə oturdu. O, avarandan əlini çəkmirdi, lakin o qədər ehtiyatla avar çəkirdi ki, elə bil, yoldaşına mane ola biləcəyindən qorxurdu. Onun yoldaşı isə yenə də bayaqki kimi dayanmışdı və heç qımıldanmırdı. Onun nəzərləri şəlalənin o tayında bir nöqtəyə zillənmişdi. Şübhə yox ki, bu gənc, şəlalədən qayığı keçirmək üçün rahat yer axtarırdı.

Arabir Ləpirçinin səsi eşidilirdi:

– Qərbə tərəf sür, yaxınlaş, ey oğlan, qərbə yaxınlaş! Bax, suyun köpükləndiyi yerə tərəf sür! Qayığı elə sür ki, qurumuş



palıdın zirvəsilə o sınımış ağacın kötüyü sənin qabağında bir xətdə olsun.

Casper cavab vermirdi. Coşqun sel kimi axıb keçən su qayıqı sürətlə şələləyə yaxınlaşdırırdı. Kap sahilə əmin-amanlıqda olmaq xatirinə razı idi ki, misilsiz hünər tələb edən bu səfərdə iştirak etməsin. O, suyun uzaq göy gurultusuna oxşayan nərəsini eşidirdi. Bu gurultu getdikcə lap aydın gəlir və güclənirdi. Nəhayət, aşağıdakı meşəni yanb keçən su sərhədi görünürdü. Bu sərhəd boyunda görünən yaşıl və hiddətli su mühiti parıldaırdı və o dərəcədə uzanmışdı ki, elə bil, suyun zərrələri, bax, bu dəqiqə bir-birindən aralanacaqdı.

Qayıq şələlənin lap kənarına yetişdikdə Kap həyəcanını boğa bilməyərək qışqırdı:

– Sükanı aşağı dart, sükanı aşağı dart!

Ləpirçi dönüb baxaraq:

– Bəli, bəli, – dedi, – aşağıya, xatircəm olun. Biz aşağıya gedirik, buna şübhə ola bilməz... Sükanı yuxarı dart, bala, yuxarıya, yuxarıya!

İşin sonrası şiddətlə əsib keçən külək sürətilə başa çatdı. Şirin Su avarı suya çırpdı, qayıq suyun səthindən xeyli yuxarı qalxdı. Bir neçə saniyə ərzində Kap elə zənn etdi ki, qaynayan qazanın içində fırlanır. O, qayıqın burun tərəfinin necə əyildiyini hiss edir, qəzəbli coşqun suyun hiddətlə ona necə həmlə etdiyini, yüngül qayıqı isə qoz qabığı kimi necə atıb-tutduğunu görürdü. Casperin avarla idarə etdiyi bu qayıq birdən çay pilləsinin o biri tərəfindəki axmaza sürüşüb düşdü. Bu, Kapı son dərəcə sevindirdi və təəccübləndirdi.

Ləpirçi hələ də gülmürdü. Az sonra ayağa qalxaraq tənəkə güvəci və buynuzdan qayrılmış qaşığı götürdü və şələlədən keçən zaman qayığa dolan suyu çox səylə ölçməyə başladı.

– Qayığa on dörd qaşığı su dolmuşdur, Şirin Su, düz on dörd qaşığı! Boynuna al ki, sən şələlədən keçərkən ən çoxu on qaşığı su götürmüşdün, bunu mən gördüm.

Casper buna cavab olaraq ciddi etiraz edərək dedi:

– Mister Kap özünü çayın axarına qarşı o qədər qüvvətlə əyirdi ki, qayıqı çox çətinliklə idarə edə bilirdim.

– Ola bilər, çox mümkündür ki, belə olmuşdur Buna mənim şübhəm yoxdur, çünki sən yalan deməzsən, ancaq mən öz gözümlə gördüm ki, şələlədən aşib keçərkən sən qayığa ən çoxu onca qaşığı su doldurdun...

Bu vaxt Kap bərk öskürdü, əlini hörüyünə çəkdi, sanki, hörüyünün sağ-salamat qaldığını yəqin etmək istəyirdi. Sonra yenicə sovuşan təhlükənin böyüklüyünü müəyyən etmək üçün geriyə dönüb baxdı. Bu zaman yəqin etdi ki, şələləyə yaxınlaşarkən qorxuya düşməsi əbəs deyilmiş. Çayın, demək olar ki, bütün eni ilə su on və iyirmi fut yüksəkdən dikinə tökülürdü, lakin su çayın ortasında daşı o qədər oymuşdu ki, buradan yalnız ensiz sel kimi köpürüb qırx-qırx beş dərəcə hündürdən tökülürdü. Qayıq bu təhlükəli enişdən sürüşüb düşərkən, parçalanmış qayaların arasından, girdablardan, qəzəblənmiş suyun köpük sütunlarının və hiddətli burulğanların içərisindən keçməli olmuşdu. Təcrübəsiz adam elə zənn edə bilirdi ki, xırdaca qayıq çayın bu yerinə çatar-çatmaz hökmən məhv olacaqdır. Lakin qayıq məhz xırdada və yüngül olduğu üçün bu təhlükəli şələlədən sağ-salamat keçə bildi. İti gözlərin və qüvvətli qolların idarə etdiyi bu qayıq, köpüklü dalğaların birindən o birinə yüngül quş lələyi kimi sıçrayırdı. Buradan qayığı sağ-salamat keçirmək üçün çaydakı bir neçə daşı dolanmaq, lazım olan səmtdən əsla kənara çıxmamaq kifayət idi, qalan işi suyun güclü axını tamamlayırdı.

Kapın burada gördüklərinə heyran olduğunu desək, o zaman biz onun daxili aləmini bürüyən hissiyyatı yalnız qismən ifadə etmiş olardıq. Buna görə də, demək lazımdır ki, Kap keyiyib qalmışdı. Dənizçilərin əksəriyyətində sualtı daşların törətdiyi şiddətli qorxu, qayıq sürənlərin ağılagəlməz cürəti qarşısında Kapın təəccübünü qat-qat artırmışdı. Bununla belə, Kap daxilində coşan hissləri ifadə etmək fikrində deyildi, çünki şirin su yollarında və daxili çaylarda belə bir həyəcan keçirməyi özünə layiq bilmirdi. Kap öskürüb boğazını arıtıqda özünə gəldi və başqalarından üstün olmasını dərk edən adama məxsus bir vüqarla dilləndi:

– Mister Şirin Su, çay keçidlərinə bələd olmağınıza şübhəm yoxdur, belə yerlərdə çay keçidlərinə bələd olmaq, əlbəttə, çox vacibdir. Mənim də qayıqçılarım vardı. Çay keçidlərinə bələd olsaydılar, onlar da, bax, bu şələlədən qayığı sizin kimi asanlıqla keçirə bilərdilər.

Ləpirçi:

– Çay keçidlərinə bələd olmaqla iş bitmir, dostum dənizçi! – dedi.
– Adam gərək soyuqqanlı olsun, özünü itirməsin, qayığı düz sürməyi bacarsın, onu elə sürə bilsin ki, qayıq heç yerdə daşa toxunmasın.



Bütün bu mahalda Şirin Sudan əlavə elə bir bosman tapılmaz ki, Osveqo çayının şələləsindən tam inamla aşıb keçə bilsin, amma eləsi də ola bilər ki, canını dişinə tutub şələlədən birtəhər keçməyə müvəffəq olar. Mən özüm də Allahın köməyi olmadan bu şələlədən keçə bilmərəm. Əsla islanmadan çayın pillələrindən sağ-salamat keçmək istəyən adamın, gərək bizim bu Casperin qolları kimi qüvvətli qolları və Casperin gözləri kimi iti gözləri olsun. Qayığımıza vur-tut onca qaşiq su dolmasını çox istərdim, çünki zarafat deyil, bu gün bizə serjantın qızı baxırdı. Amma belə şələlədə qayığımıza on dörd qaşiq su dolması o qədər də böyük günah deyildir.

– Amma siz Casperə öyrətdirdiniz ki, qayığı necə sürsün, onu hansı səmtə saxlasın.

– Adamların hamısında bu xəstəlik var. Biz ağ adamlar belə yer-də dilimizi saxlaya bilmirik, mister dənizçi. Ancaq dostumuz İlan qayıqda olsaydı, heç cıncırını da çıxarmazdı. Hindu lazım gələndə ağzına qifil vurmağı bacarır, ancaq ağ adam həmişə özünü başqasından ağıllı bilir. Mən özümü bu xəstəlikdən sağaltmağa başlamışam, ancaq otuz ildən çox ömrü olan ağacı kökündən çıxarmağa çox vaxt lazımdır.

– Mən burada böyük bir hünər görmürəm, ser, hətta düzünü demək lazım gəlsə, bunu lap cüzi bir şey hesab edirəm! Bu, o qədər əhəmiyyətsizdir ki, bu barədə heç danışmağa dəyməz. Ancaq hünər odur ki, London körpüsünün altından keçəsən; bunu da bilməlisiniz ki, hər gün yüzlərlə adam, hətta çox zaman naz-qəmzəli xanımlar London körpüsünün altından keçirlər. Kral həzrətləri də şəxsən özləri London körpüsünün altından keçmişdir!

– Amma mən istəməyirəm ki, qayığımızda nə naz-qəmzəli xanımlar, nə də kral həzrətləri olsunlar. Belələri mənə lazım deyil. Bu qayıq cəmi ikicə dəfə enli olsaydı, hörmətli sərnəşinləri, yəqin ki, suya qərq edərdik... Şirin Su, biz gərək serjantın qayığını Niaqara şələləsindən keçirəydik, onda sərhəd adamlarımızın bacarığını ona göstərə bilərdik!

– Gör ha! Mister Ləpirçi, bu lap ağ yalandır! Ağac qabığından qayrılmış qayıqla belə bir şələlədən keçmək mümkün deyildir!

– Siz, mister Kap, bəlkə, heç zaman indiki kimi çox yanılmamısınız. Bundan asan şey yoxdur. Niaqara şələləsindən çoxlu qayıq keçdiyini öz gözümlə görmüşəm, ümidvaram ki, hər ikimiz salamat

qalsaq, bunun mümkün olduğunu sizə sübut elə bilərəm. Mənə qalsa, deyə bilərəm ki, okeanda üzən gəmilərin ən irisi belə, bu şəlalədən aşıb keçə bilməzdi.

Kap Ləpirçi ilə Casperin gözləşdiyini görmədi və bir neçə dəqiqəliyə səsinə kəsdi.

Onlar Casperin öz qayığını kolların arasında gizlətdiyi yerə üzüb çatdılar. Kap, Casper və Mabel üçü bir qayığa, Ləpirçi, Arouxed və onun arvadı o biri qayığa mindilər. Mogikan isə çayın kənarı ilə gedərək, əsl hindu kimi çox ehtiyatla ətrafa göz gəzdirir, bu yerlərdə düşməndən bir əlamət olub-olmadığına fikir verirdi.

Mabel qayığın şəlalədən keçirilməsinə baxdıqca onun bütün varlığını dəhşət bürüyürdü. Lakin canına çökən bu qorxu nə qədər böyük olsa da, hiss edirdi ki, qayığın hərəkətini gənc matrosun çox məharətlə idarə etməsinə valeh olur. Doğrudan da, hətta bu qızdan daha az zirək və daha az həssas olan hər hansı bir başqa adam da belə şəraitdə Casperin nə qədər soyuqqanlı və mərd olduğunu görərkən ona heyran qalmaya bilməzdi. Qayığın əyilməsinə baxmayaraq, Casper öz yerində möhkəm dayanmışdı və qəddini düz saxlayırdı. Sahildən baxarkən aydın görmək olardı ki, yalnız Casperin vaxtında zirək tərpənməsi və qollarının çox güclü olması nəticəsində qayıq qayaya toxunmayıb yan keçirdi, su bu qayadan hər dəfə aşıb-tökülərkən gah iri qara daş üzə çıxırdı, gah da onun üstünü ağ köpüklər yenidən örtürdü, elə bil ki, suyun hərəkətini görünməyən bir mexanizm idarə edirdi. Sürətli şəlalənin çəkib apardığı qayığın görünüşü və onu idarə edən hərəkətsiz sükançının obrazı Mabelin hafizəsində həmişəlik həkk olunub qaldı. Gənc xanım özlüyündə qət etdi ki, Stanunks qalasını tərk etdiyi vaxtdan bəri birinci dəfə məhz bu xırda qayıqda əmin-amanlıq tapmışdır.

O biri qayıq da Mabelin mindiyi qayıqla yan-yana gedirdi və Ləpirçi ona hamıdan yaxın idi, buna görə, yol uzunluğunu söhbət edən də əsas etibarilə Ləpirçi idi. Casper az danışdı, dindirən olmasa, heç kəlmə kəsb danışmazdı. Casperin həmişə qayğısızlığına alışmış olan adam indi onun qayıq sürərkən çox fikirli və dalğın olduğunu dərhal başa düşərdi.

Ləpirçi Mabelə baxsa da, onun dayısına müraciət etdi:

– Qadınların təbiətinə biz yaxşı bələdik, buna görə də, serjantın qızını heç də şəlalədən keçirmək fikrində deyilik. Lakin şəlalədən



keçməyi tamamilə qorxusuz bir şey hesab edən qadınlara da bu diyarda çox rast gəlmişəm.

– Mabel qorxaqlıqda anasına oxşayır, – deyə Kap cavab verdi, – buna görə də, onun ürəksizliyinə rəhm etməkdə ağıllı iş görmüşünüz, dostum. Unutmayın ki, bu ana uşağı ömründə heç zaman dənizlərdə yol getməmişdir.

– Siz haqlısınız, gənc xanımın belə işlərdə naşı olmasını başa düşmək, əlbəttə, çətin deyildir. Siz isə öz qorxmazlığınızla sübut etdiniz ki, belə çətinliklər sizi əsla narahat etməmişdir. Bir dəfə mənə bir oğlan yoldaş olmuşdu, dünyadan heç xəbəri yox idi, ağızından süd iyi gəlirdi. Qayıq şələlədən enərkən bu oğlan özünü qayıqdan suya atdı, sonra nə olduğunu, yəqin ki, özünüz təsəvvür edirsiniz.

Kap, Ləpirçinin kinayəli avazının əsl mənasını dərk edə bilmədiyinə görə soruşdu:

– Bəs o yazığın aqibəti necə oldu? Kim ki şələlədən keçmişdir, həmin oğlanın halına acımaya bilməz.

– Siz düz deyirsiniz, o, doğrudan da, yazıq idi. Gəlmişdi ki, öz biliyini və bacarığını bizim kimi nadanlara göstərsin. Onun başına nə iş gəldi? Mayallaq aşıb təpəsi üstə getdi. Məhkəmə palatasının və ya qalanlarının da başına bu oyun gələrdi...

– Əgər onlar da qayıqdan tullansaydılar... – deyə Casper gülümsəyə-gülümsəyə Ləpirçinin fikrini tamamladı.

Qayıqlar bir-birinə yaxınlaşdıqda, Ləpirçi gülümsünüb Mabelə baxaraq:

– Casper haqlıdır, – dedi, – tamamilə haqlıdır. Ancaq xanım qız, bizim qayıq cıdırı haqqında öz fikrinizi bizə demədiniz.

Mabel:

– Təhlükəli idi, özlüyündə misilsiz bir qoçaqlıq idi, – dedi, – ancaq mən arzu edərdim ki, belə fədakarlığa daha heç zaman qol qoymayasınız. İndi olan olub, keçən keçib, amma bu cıdırı müvəffəqiyyətlə başa çatdıranların hünərinə və mərdliyinə heyran qaldığımı söyləyə bilərəm.

– Ancaq xahiş edirəm, elə güman etməyəsiniz ki, guya, biz özümüzü qadın xeyləyinə göstərmək istəyirdik. Gənclər, bəlkə də, şöhrət-pərəst olurlar, yaxşı ad çıxarmaq üçün bir-birilə bəhsə girirlər. Ancaq nə Şirin Su, nə də mən belə adamlardan deyilik. İlan çox yaxşı bilir ki, mən ürəyidüz adamam, dikbaşlıq-zad bilmirəm, öz bor-

cumu yerinə yetirmək lazım gələndə, lovğalanmaq mənim heç ağlıma gəlməz. O ki qaldı Casperə, o, Osveqo aşırımından yüzlərlə adamın gözü qabağında tullanıb keçməyə razı olmazdı, o istərdi ki, özünün bu hünərini heç kəs görməsin. Mən ona yaxşı bələdəm, onunla çox işlərdən çıxmışam, bilirəm ki, lovğa və şöhrətpərəst deyildir.

Ləpirçinin bu sözləri üçün mükafat olaraq Mabelin üzündə görünən təbəssüm, sanki, görünməz tellərlə iki qayığı bir anlığa birləşdirdi. Gənclik və gözəllik özünü bu uzaq sərhəd rayonunda elə bir qeyri-adi və müstəsna qüvvə ilə hiss etdirdi ki, qızın gənclik tərəvəti və xoş görkəmi hətta meşə sakininin də qabalaşmış qəlbini oxladı.

Ləpirçi sözüə davam edərək:

– Yaxşı ki belə etmişik, – dedi, – bu, ancaq bizim xeyrimizədir. Əgər qayığı çiyimizə alıb aparsaydıq, əbəs yerə vaxt itirərdik, minqlərdən yaxa qurtarmaq lazım gələndə isə vaxt adamın qolundan tutur.

– Amma indi bizim heç şeydən qorxumuz yoxdur. Qayıqlarımız iti gedir, siz özünüz də deyirdiniz ki, iki saatdan sonra qalada olacağıq.

– İrokezin cürəti çatmaz ki, başınızın bircə tükünə belə toxunsun, çünki serjanta söz vermişik ki, sizi hər cür təhlükədən qoruyaq... İndi, yeri gəlmişkən, deyə bilərəm ki, bu barədə sizə verdiyimiz vədimiz bizim üçün xüsusilə müqəddəsdir. Sənnənəm, Casper! O çaydakı nədir? Çayın döngəsində, kolluğun dibində, daha doğrusu, daşın üstündə görünəni deyirəm...

– O gördüyünüz Böyük İlandır, Ləpirçi! O, bizə işarə ilə nə isə demək istəyir, amma mən onu başa düşə bilmirəm.

– Doğrudan da, İlandır! Buna heç bir şəkk-şübhə ola bilməz. O istəyir ki, biz sahilə yan alaq. Görünür, bir əngəl var. İlan kimi möhkəm iradəli və ağıllı bir adam nəhaq yerə hay-küy qaldırmaz! Ancaq siz ruhdan düşməyin, dostlar! Biz kişiyik, bu məlunları elə qarşılayaıq ki, dərimizin rənginə və adımıza layiq olsun. Eh! Öyünməyin heç kəsə xeyri olmaz. Mən indicə lovğalanıb deyirdim ki, əmin-amanlıqdayıq, təhlükə sovuşmuşdur. Buyurun, bu da təhlükə, özü də mənim yalanımı çıxarır!



DÖRDÜNCÜ FƏSİL

Osveqo çayı şəlalənin o tayından daha iti axır. Burada çayın axarı yuxarılardakı kimi bir bərabərdə deyildir. Onun bəzi yerləri dərinidir və buralarda su lal axıb keçir. Çayın bəzi yerlərində təsadüf edilən dayazlıqlar və sürətli axınlar bu yerlərin bütün təbiətinin hələ əzəli vəziyyətdə olduğu qədim zamanlarda bu çayla gedənlər üçün təhlükəli olmuşdur. Bu çayda qayığı idarə etmək çətin deyildir, ancaq çayın bəzi yerlərində su iti axdığına və daşlar olduğuna görə gərək çox ehtiyatlı olasan. Çayın belə yerlərindən keçərkən çox təmkinli olmaq lazımdır, qayığı sürən adamın qolları möhkəm və qüvvətli olmalıdır. Mogikan bütün bunları yaxşı bilirdi, buna görə də, qabaqcadan ölçüb-biçərək çox münasib yer seçmişdi. Çay burada yavaş axırdı və qayıq sahilə asanlıqla yaxınlaşa bilərdi.

Ləpirçi öz qırmızıdərilə dostunu görüb tanıyan kimi, əlindəki avarı suya gücü gəldikcə vurub qayığı qabaq tərəfdən düz sahilə tərəf döndərdi və Casperə işarə etdi ki, onun dalınca gəlsin. Bir dəqiqə belə keçməmiş hər iki qayıq suya sallanan budaqların altından sürüşüb keçərək çayla başısaşığı getməyə başladı. Qayıqlarda oturan adamların bəziləri qorxudan, bəziləri isə ehtiyatlı olmaq üçün əsla cıncıqlarını çıxarmırdılar. Hinduya (mogikana) yaxınlaşdıqda, hindu onlara işarə etdi ki, qayıqları saxlasınlar. Sonra hindu delavar dilində Ləpirçi ilə danışıb məsləhətləşməyə başladı. Onların tez qurtaran bu söhbətinin ciddi xarakterdə olduğunu başa düşmək çətin deyildi. Ləpirçi öz qırmızıdərilə dostuna müraciət etdi:

– Rəhbər heç vaxt yanılıb quru kötüyü düşmənlə hesab etməz. Rəhbər niyə əmr elədi ki, biz dayanaq?

– Minqlər meşədədirlər.

– Son iki gündən bəri biz də belə güman edirik. Rəhbərin sübutları varmı?

Mogikan daşdan qayrılmış tənəkə çubuğunu xatircəmliliklə göstərərək:

– Qarnizona tərəf gedən təzə cığırlarda idi, – dedi.

O vaxtlar sərhəd rayonlarında hərbi istehkamları, doğrudan da oralarda qarnizonun olub-olmamasından asılı olmayaraq qarnizon adlandırırdılar.

– Çox güman ki, bu, əsgərlərdən birinin tənbəki çubuğudur. Qırmızıdərililərin tənbəki çubuğunu çəkənlər çoxdur.

Tapdığı çubuğu hələ də dostunun gözləri qarşısında tutmuş
Böyük İlan:

– Bir bax! – dedi.

Çubuğun başı çox səylə və bacarıqla süngər daşından oyulub hazırlanmışdı. Onun ortasında böyük zövqlə xırda Latin xaçı nəqş edilmişdi.

Ləpirçi:

– Bu, şeytan əməlidir və cinayət nişanəsidir, – dedi. – Kanada keşişlərinin toruna düşüb yoldan çıxarılmayan heç bir hindu öz tənbəki çubuğuna belə nişan naxışlamaz. Səni inandırırım ki, bu çubuğun yiyəsi olan əclaf hər dəfə avam adamı aldatmaq və iyrenc bir xəbislik etmək istəyəndə bu xaçı götürüb dua oxuyur. Çubuq çoxdanmı çəkilməmişdir, çinqaçqıq?

– Mən onu tapanda tənbəki hələ yanırıdı.

– Yamanca yerdə axşamladıq, rəhbər... Cığır hanı?

Mogikan təqribən yüz yard uzaqdakı yeri göstərdi. Vəziyyət ağırlaşırdı, buna görə də, bələdçilər bir neçə dəqiqə məsləhətləşdilər. Sonra onların hər ikisi sahilə qalxdı, göstərilən yerə gəldi və tapılan izi çox diqqətlə nəzərdən keçirməyə başladı. Bu yoxlama on beş dəqiqə vaxt apardı, sonra ağ adam (yəni Ləpirçi) tək geri qayıtdı. Onun qırmızıdərilili dostu meşədə yox olmuşdu.

Adi hallarda Ləpirçinin üzündə sadələşmə, namusluluq, səmimiyyət və arxayınlıq ifadəsi sezilirdi və onun himayəsindəki adamlar Ləpirçinin üzünün bu ifadəsini görərkən yəqin edirdilər ki, tamamilə əmin-amanlıqdadırlar. İndi isə Ləpirçi üzdən həyəcanlı görünürdü. Bu da onun yol yoldaşlarının hamısını heyrətə saldı.

Kap həmişə yoğun səslə ucadan danışdığı halda, bu dəfə səsini yavaşlatab pıçıldağa-pıçıldağa:

– Nə olub, mister Ləpirçi? – deyə soruşdu. – Yoxsa, düşmən bizimlə limanımız arasında girlənir?

– Nə dediniz?

– Demək istəyirəm ki, üz-gözlərini boyamış təlxəklər, görünür, getmək istədiyimiz limanın qabağında lövbər salmışlar və elə xəyal edirlər ki, limana yaxınlaşanda bizi araya ala biləcəklər.

– Dostum Kap, bəlkə də, belədir, ancaq nə demək istədiyinizi heç başa düşə bilmirəm. Çətin dəqiqələrdə adam öz fikrini nə qədər



sadəcə bildirsə, onu bir o qədər asan başa düşərlər. Sizin limanlarınızdan və lövbərlərinizdən əsla başım çıxmır. Mən ancaq bunu bilirəm ki, buradan yüz yard o tərəfdə əclaf minqlərin izi qalmışdır. Bu iz hələ duzlanmamış ət qədər təzədir. Əgər bu məlunlardan biri buradan keçmişdirsə, onların böyük bir dəstəsi də keçə bilərdi. Hamısından yamanı budur ki, minqlər qarnizona tərəf yollanmışlar. İndi hər kəs qalanın dövrəsindəki açıqlığa qədəm bassa, itigözlü minqlər onu dərhal görərlər, onda, yəqin ki, güllələr vıyldayar.

– Məgər qala bütün toplarından atəş açıb düşmənləri bir kabel-tov uzaqdan pərən-pərən sala bilməz?

– Buradakı qalaları yaşayış məskənlərindəki qalalarla müqayisə etmək olmaz. Bu qalaların iki-üç xırda topu çayın ağzına tərəf yönəldilmişdir. Bir də ki, bu toplar meşədə ağacların dalında gizlənən bir dəstə minqə atəş açsalar, əbəs yerə barıt sərf edərlər. İndi bizim ancaq bir çarəmiz var. Biz burada gözləyirik, çünki hər iki qayıq sahil və kolluq uzaqdan görməyə qoymaz; bizi yalnız çayın o tayında görə bilərlər. Deməli, burada ləngisək, bizə heç nə olmaz. Amma bir iş var: bu qaniçən məlunları çayla başıyuxarı getməyə necə məcbur edə bilərik?.. Aha, tapdım, tapdım! Mənim bu planım bizə fayda verməzsə, zərər də verməz. Casper, çayın axırını dirsəyinin yan tərəfində... yəni demək istəyirəm ki, çayın o tayında olan qollu-budaqlı şabalıd ağacını görürsənmi?

– Yıxılmış şam ağacının yanındakını mı deyirsən?

– Özüdür ki, var! Çaxmaqdaş götür, çayın kənarı ilə tez get, orada ocaq qala. Bəlkə, minqlər ocağın üstüsünə gəldilər. Bu vaxt biz qayıqlara minib, bax, oraya enərik və başqa bir sığınacaq axtarıq. Orada kol çoxdur, gizlənmək də asandır. Mənim yadımdadır ki, orada pusqular düzəldilmişdi.

Casper sahilə tullanaraq:

– Bu dəqiqə, nə lazımsa, edərəm, Ləpirçi, – dedi. – Onca dəqiqəyə ocaq hazır olacaqdır.

Ləpirçi gülə-gülə pıçıldadı:

– Şirin Su, bu dəfə də yaş budaqları əsirgəmə. Tüstü lazım olanda, su qalın tüstü çıxarır.

Gənc matros nə etmək lazım olduğunu çox yaxşı bildirdi və bir dəqiqə belə yubanmaq istəmədi. Mabel bu gəncin yolunda təhlükə olduğunu bildirmək istədi, lakin Casper bu xəbərdarlığa əhəmiyyət

vermədi və cəld şaxəli şabalıd ağacına tərəf getdi. O biri yolçular yerlərini dəyişdirmək üçün dərhal hazırlıq görməyə başladılar, çünki Casperin ocaq qalamalı olduğu yerdən baxan olsaydı, qayıqları görə bilərdi. Lakin çox tələsməyə ehtiyac yox idi, çünki hər bir tədbir dönə-dönə götür-qoy edildikdən sonra və lazımı ehtiyatkarlıqla görülürdü. Qayıqları kolların altından çıxartdılar və çayın axarı ilə sürməyə başladılar. Şabalıd ağacının yanında Casperin ocaq qaladığı yer gözdən itənədək qayıqlar başaşağı üzüb uzaqlaşdılar.

Hamı o tərəfə baxırdı. Çayın üstündə burula-burula qalxan tüstünü külək qovub aparmağa başladıqda Ləpirçi:

– Buyurun, bu da tüstü, – deyə dilləndi. – Çaxmaqdaşı ilə bir parça polad və quru yarpaq kara gəldi; bizə çox lazım olan ocağı qalamaq da buna görə mümkün olmuşdur. Ümidvaram ki, Şirin Su ağıllı tərənəcək və yaş budaqlara heyifsilənməyəcəkdir, çünki indi bu bizim üçün çox vacibdir.

Arouxed:

– Lap çox tüstü olanda, – dedi, – hiylə də çox olur.

– Haqq sözdür, olduqca haqq sözdür, tuskarora, ancaq bu şərtlə ki, minqlər əsgərlərlə qonşu olduqlarını bilməyədilər. Əsgərlər isə, məlum olduğu kimi, nahar hazırlamağa başlayanda ehtiyatlı olmağı və hər cür təhlükəni unudurlar. Eybi yoxdur, qoy Casper ocağa mümkün qədər çox odun atsın, çünki tüstünün gur qalxması yaxşıdır. Minqlər bu tüstünü görəndə elə zənn edirlər ki, ocağı qalayan şotlandiyalı və irlandiyalı bir axmaqdır, qarnının hayına qalaraq başı şorba və ya kartof bişirməyə qarışmışdır. Buna görə də hinduların pusqularını və tufənglərini unutmuşdur.

– Bizim şəhərlərdə isə, – deyə Mabel dilləndi, – deyirlər ki, burada, sərhəd rayonlarında əsgərlər öz düşmənlərinin fəndgirliyinə alışmışlar, özləri də fəndgirlikdə hindulardan geri qalmazlar. Bu, doğru deyilmi?

– Yox, doğru deyil, əsgərlərin təcrübə toplusu onların ağılına heç də artırmır. Əsgərlər meşədə taqım-taqım və batalyon-batalyon toplaşırlar, elə bil ki, dillərindən düşməyən vətənlərində parada çıxmışlar. Bircə nəfər hindu dənizin o tayından gələn böyük bir polkdən qat-qat fəndgirdir. Amma indi oraya baxın, doğrudan da, tüstü çox çıxır, biz də gərək özümüza başqa sığınaq tapaq. Bizim oğlan çayın bütün suyunu öz tonqalına tökmüşdür. Qorxuram,



minqlər elə güman eləsinlər ki, qaladan buraya bir polk əsgər gəlibdir.

Ləpirçi bu sözləri deyərkən, öz qayığını kol budaqlarının arasından çıxartdı. İki dəqiqədən sonra onlar çayın döngəsindən burulub getdilər və tüstünü daha görə bilmədilər. Xoşbəxtlikdən onların yenicə keçdikləri çay dirsəyinin bir neçə sajenliyində sahilə doğru kiçik bir körfəz uzanırdı. Onlar da hər iki qayığı buraya gətirib saldılar. Bundan daha münasib bir yer tapmaq olmazdı. Qalın kolluq öz budaqlarını suyun üstünə gərərək yarpaq çardağı əmələ gətirmişdi. Bu xırdaca çay körpüsünün ortasından sahilə bir qum zolağı uzanırdı, yolçuların da çoxu qumluqdan keçib sahilə çıxdı. Onları yalnız çayın qarşı sahilindən görmək olardı. Bunu demək lazımdır ki, yolçuların o taydan görünmələri qorxusu az idi. Orada kolluq daha sıx idi, kolluğun arxasındakı yer isə bataqlıq idi ki, oradan kimsənin keçə biləcəyinə inanmaq çətin idi.

Ləpirçi yeni mövqeyi diqqətlə nəzərdən keçirərək:

– Yerimiz etibarlıdır, – dedi. – Ancaq buranı daha etibarlı vəziyyətə salmaq lazımdır. Mister Kap, sizdən ancaq bircə xahişim var: səsinizi çıxarmayın və dənizdə alışdığınızı şəkərinizi qoyun qalsın. Mən də tuskarora ilə birlikdə tədbir görərəm ki, qəza üz verəndə özümüzü qorumağa hazır olaq.

Ləpirçi hindu ilə yaxınlıqdakı kolluğa getdi. Onlar səs salmağa çalışaraq qızılağacdən və başqa ağaclardan bir neçə budaq kəsdilər, bunları qayıqların qabaq tərəfindəki bataqlığa sancdılar və on dəqiqə ərzində çəpər düzəldilər. İndi bu çəpər onları təhlükə gözlənən tərəfdən görməyə qoymurdu. Bu iş çox bacarıqla və cəld görüldü. Sahilin vəziyyəti də, yəni sahilin çuxurda yerləşməsi, onun qabağındakı suyun dayaz olması və kolların öz budaqlarını çayın üstünə gərməsi burada gizlənmək üçün əlverişli şərait yaradırdı. Ləpirçi qəsdən əyri budaqlar seçib onları əyri yerlərinin aşağısından yarıyadək kəsib başlarını suya tərəf əydi. Çayın o tayından baxanda elə zənn etmək olardı ki, bu budaqlar təbii kolluqdur. Bir sözlə, bu balaca körfəz elə bir fəndgirliklə və ustalılıqla gizlədilmişdi ki, pusqu axtaran adam buralara yalnız çox səylə nəzər saldıqda bu sığınacaqdan şübhələnə bilərdi.

Ləpirçi gördüyü işin nəticəsinə kənardan göz gəzdirib həmişəki kimi səssizcə gülərək dedi:

– Daldalanmaq üçün hələ heç zaman belə bacarıqla sığınacaq düzəldə bilməmişəm. Təzə ağaclarımızın yarpaqları başımızın üstündəki budaqların yarpaqlarından seçilmir. Odur ki, yaxınlarda qarnizonda olmuş rəssamın özü də buradakı ağacların hansılarını təbiətin əkdiyini, hansılarını isə bizim əkdiyimizi deyə bilməzdi. Ss! Bu da Şirin Su! Dərrakəli oğlandır! Su ilə gəlir ki, izini itirsin. İndi görək bizim bu səngərimiz nə qədər faydalıdır.

Casper geri qayıdarkən qayıqları əvvəlki yerində görmədikdə dərhal başa düşdü ki, yoldaşları qayıqla çayın döngəsindən burulub keçmişlər. Adi ehtiyat üzündən Casper su ilə getməyə məcbur olmuşdu. O istəmirdi ki, sahilə qalan ləpirləri qayıqların gizlədildiyi yerə gətirib çıxarsın. Əgər Kanada hinduları qayıtsaydılar və Ləpirci ilə İlanın buraxdıqları izləri tapsaydılar, burada, çayın kənarında ayaq saxlamalı olardılar, çünki suda iz qalmır. Casper dizədek suyun içi ilə çay dirsəyinə gəlib çatdı. Çay dirsəyini burulub keçərək sahil boyunca öz yoluna səssizcə davam etdi. O, qayıqların gizlədildiyi yeri yol gedə-gedə diqqətlə nəzərdən keçirtirdi.

Yalnız kolluğa girdikdən sonra yarpaqların arasındakı kiçik açıqlığı görmək olardı. Bu yaşıl örtüyə bayır tərəfdən, hətta lap yaxından baxan adam bu açıqlığı görə bilməzdi. Əgər açıqlığı təsadüfən tapan olsaydı, onun o tərəfində yalnız qumluq və kölgə görə bilərdi, orada gizlənən qaçqınları isə, əlbəttə, görə bilməzdi. Qaçqınlar qayıqlarda oturub Casperin hər bir hərəkətini yarpaq çəpərin arxasından izləyirdilər. Onlar görürdülər ki, Casper tamamilə çəşib qalmışdır və Ləpircinin harada gizləndiyini başa düşə bilmir. Casper qaladığı ocağı daha görə bilmirdi. O dayandı və sahili diqqətlə nəzərdən keçirməyə başladı. Hər səkkiz – on addımdan bir ayaq saxlayır və yenə ətrafına göz gəzdirirdi. O, Ləpircigilin düzəltdiyi süni kolluğa o qədər yaxınlaşdı ki, əlini uzatsaydı, bu kolluğa dəyərdi. Lakin yenə heç bir şey görə bilməyib buradan yan keçdi. Ləpirci isə budaqları aralayıb gülə-gülə onu yavaşca səslədi:

– Çox gözəl! Amma burası da var ki, ağüzlü adamın gözlərilə qırmızıdərilili adamın gözləri arasında böyük fərq vardır... Serjantın qızı ilə mərc gələ bilərəm ki, onun atasının böyük bir polku bizim bu pusqumuzun yanından keçsə də, burada hiylə qurulduğunu əsla ağılına belə gətirməzdi. Minqlər isə çayla gəlsəydilər və Şirin Suyun indi olduğu yerə çatsaydılar, mən qorxardım. Amma minqlər də



çayın o biri sahilindən baxsalar, burada heç bir şey görə bilməzdilər, bu isə bizim karımıza gələ bilər.

– Mister Ləpirci! Siz bilən yaxşı olmadımı ki, bu əclafların dalda qaldıqlarını yaqın etdikdə lövbərlərimizi qaldırıb bütün yelkənlərimizi açaq və çayın axarı ilə yollanaq? Biz dənizçilər gəminin arxadan təqib olunmasını tezliklə baş tuta bilən bir iş hesab etmirik.

– Qarnizonun anbarlarındakı bütün barıtı mənə bağışlasalar da, İlan qayıtmayınca buradan tərənəmərəm. Unutmayın ki, serjantın qızı üçün mən cavabdehəm. İndiki halda yola çıxsaq və bizi təqib etsələr, hökmən əsir düşərik, ya da məhv olarıq. Əgər maralın balası da özü kimi meşədə cəld qaça bilsəydi, onda, əlbəttə, qayıqları qoyub gedə bilərdik. Dolama yollarla hələ səhərə yaxın özümüzü qalaya yetirərdik.

Mabel yerindən qalxaraq ani bir cəldliklə:

– Gəlin belə də edək! – dedi. – Mən gəncəm, gücüm çoxdur, yol getməyə alışmışam. Dayım da mənə çata bilməz. Elə bilməyin ki, mən əl-ayağa dolaşacağam. Razi olmaram ki, sizin biriniz mənə görə özünü oda-suya atsın və həyatını təhlükə qarşısında qoysun.

– Yox, yox, əzizim, güman etmirik ki, siz əl-ayağa dolaşırsınız. Lap ikiqat artıq təhlükə üz versə də, serjanta və onun qızına yaxşılıq etmək üçün bu təhlükə ilə qarşılaşmağa çox şadlıqla razı olardıq... Axı sən də bu fikirdəsən, Şirin Su, düzdürmü?

– Xanım qıza yaxşılıq etmək üçün, əlbəttə, əlimizdən gələni əsir-gəmərik! – deyər Casper cavab verdi. – Mabel Dünqamı tamamilə sağ-salamat atasına qovuşduranadək onu tərək etməyə mənə heç bir şey vadar edə bilməz.

– Əcəb sözlərdir, oğlan! Həm də mərdcəsinə və namusla deyilməmiş sözlərdir! Mən də ürəkdən buna şərikəm... Bilməlisiniz ki, bu qalın meşədə sizin kimi qadınları çox ötürmüşəm, indiyədək yalnız birinə bədbəxtlik üz vermişdir. O gün mənim ömrümdə qara gün olmuşdur... Allah eləməsin, bu günü bir də görəm!

Mabel öz müdafiəçilərindən gah birinə, gah da o birinə baxırdı. Nəhayət, onun gözəl gözləri yaşardı. Mabel Ləpircinin əlini hər iki əli ilə sadələvhəcəsinə sıxaraq titrək səslə cavab verdi:

– İxtiyarım yoxdur ki, özümü xilas etmək xətinə sizin həyatınızı təhlükə qarşısında qoyum. Atam sizə minnətdar olacaqdır, mən özüm də... Allah sizə səbir verər. Ancaq özünüzü əbəs yerə oda atmağın nə mənası var? Mən çox yol getmişəm, mənasız həvəs

üzündən çox zaman bir neçə mil məsafəni qət etmişəm. Canımı, xüsusən sizin canınızı təhlükədən qurtarmaq lazım gəldiyi halda, var gücümü toplayıb çox səy göstərməməliyəmmi?

Ləpirçi hələ də qızın əllərini buraxmamışdı, nəhayət, Mabel əllərini onun əlindən çəkəndə, Ləpirçi:

– Həqiqətən, günahsız, sevimli xilqətdir, Casper, – dedi. – Gör nə qədər sevimlidir! Mabel, biz meşələrdə gün keçiririk, bu səbəbdən ürəyimiz də qabalaşır və daşa dönür. Lakin sizin kimi məxluqu görərkən qəlbimizdə ən yaxşı hisslər yaranır, biz bunu ömrümüzün axırınadək unutmayacağıq. Əminəm ki, Casper də bunu sizə deyər, çünki mənim kimi o da Ontarioda sizə oxşar qadınlara – qəlbimizi rəhmə gətirib mühitə məhəbbət hissilə alovlandıra bilən qadınlara az rast gəlmişdir... İndi de görüm, Casper, mən haqlı deyiləmmi?

– Heç inanmıram ki, dünyada Mabel Dunqam kimisinə rast gəlmək olsun, – deyər gənc matros ədəblə cavab verdi. – Sən nahaq deyirsən ki, belələrinə meşələrdə rast gəlmək olmaz. Yox, belələrinə, hətta kəndlərdə və ya şəhərlərdə də rast gəlməzsən!

Mabel tələsə-tələsə:

– Yaxşısı budur, gəlin qayıqları buraxıb gedək, – dedi. – Ürəyimə damıb, burada qalmaq qorxuludur.

– Buna sizin gücünüz çatmaz, – deyər Ləpirçi dilləndi, – siz bu qədər yol gedə bilməzsiz. Qol-budağı suya batmış ağacların, kötöklərin, yıxılmış ağacların üstündən və bataqlıqlardan keçə-keçə gecə vaxtı iyirmi mildən çox yol getmək lazımdır. Biz qayıqları burada qoyub yola düzəlsək, arxamızda çox enli izimiz qalar, nəticədə, bəlkə də, biz əldə silah, vuruşa-vuruşa qarnizona yol açmalı olarıq. Gözləyək, mögikan gəlib çıxsın.

Buna heç kəs etiraz etmədi.

Arouxed öz arvadı ilə kənarda, kolun altında oturub yavaş-yavaş söhbət edirdilər. Bu hindunun səsi qəzəbli idi, arvadı isə ona çox mülayim və müticəsinə cavab verirdi. Ləpirçi ilə Kap qayıqda oturmuşdular. Onlar quruda və dənizdə başlarına gələn müxtəlif əhvalatı bir-birinə nəql edirdi. Casper ilə Mabel o biri qayıqda oturmuşdular; onlar bir saat ərzində bir-birinə o qədər isinişmişdilər ki, belə mehribanlıq başqa şəraitdə bir ilə güclə yaranardı. Başlarının üstünü təhlükə aldığına baxmayaraq, vaxtın nə zaman keçdiyini hiss etmirdilər. Kapın vaxtdan xəbər verməsi onları təəccübləndirdi.



– Kaş papiros çəkmək mümkün olaydı, onda bu kayıtda kefi-
miz kök olardı! – deyə qoca dənizçi dilləndi. – Elə bil, körpüyə bağ-
lanan gəmi kimi buraya mıxlanıb qalmış, özü də elə bağlanmış
ki, külək bizi yerimizdən heç cür tərpədə bilməz. Ancaq qanımızı
qaraldan budur ki, papiros çəkmək olmur!

– Tənbəki tüstüsü yerimizi bildirərdi, – deyə Ləpirçi cavab verdi.
– Harada olduğumuzu minqlərin iy çəkə-çəkə tapmalarına imkan
versək, onda minqlərin gözündən gizlənməyimizin nə mənası olar!
Yox-yox, iştahanızı küsdürün... Dözümlü olmağı qırmızıdərilidən
öyrənin, o, bircə skalp ələ keçirmək xatirinə bir həftə ac dolana
bilər... Bir şey eşitməmişən, Casper?

– İlan gəlir.

– Çox yaxşı! İndi görürük, kimin gözü itidir, mogikanınmı, yoxsa
suda yaşayan oğlanın!

Mogikan da Casperin göründüyü tərəfdən gəlirdi, lakin mogi-
kan çay dirsəyindən burulduqda, qabağa getmək əvəzinə, sahilə
yaxınlaşdı və özünü kolluğa verib geriye baxdı.

Ləpirçi pıçıldayaraq:

– İlan o əcləfləri görür! – dedi. – Onlar qurduğumuz hiyləyə
aldanıblar. İndi xəlvətcə tüstüyə tərəf gedirlər. Mənim dərimin ağ
olması kimi, bu fikir də doğrudur.

Ləpirçi səssiz, lakin ürəkdən gülərək sözünü yarımçıq qoydu.
Dirsəyi ilə ehmallıca Kapı vurdu, sonra yenə Çinqaçqunun hərəkət-
lərini izləməyə başladı. Mogikan üstündə dayandığı daş kimi təqri-
bən hərəkətsiz qaldı, sonra gözlədiyini, sanki, görmüş kimi, ləpir-
lərini dayaz suda itirə-itirə cəld irəli keçdi. Yəqin ki, o tələsirdi və
həyəcanlı idi. Çünki gah tez-tez geri dönüb baxır, gah da sahiləki
kolluğa nəzər salır və qayıqların harada gizlədildiyini bilməyə çalışırdı.

Casper:

– Onu səslə, – dedi. – Səslə, yoxsa iş-ışdən keçər! Bax, o lap
yaxından keçir!

– Səbir elə, hələ səbir elə! Tələsməyin mənası yoxdur, sözümə
inan, yoxsa, ağıllı İlan qarnı üstə sürünə-sürünə gələrdi... Aha! Deyə-
sən Çinqaçqunun özü də sığınacaqımızı tapa bilmir, halbuki onun
gözlərinin sərrastlığını itin həssaslığı ilə müqayisə etmək olar.

Ləpirçinin sevinməsi hələ tez idi. Ləpirçi sözünü elə yenicə qur-
tarmışdı ki, mogikan bir neçə fut aşağıdan keçərək birdən ayaq

saxladı, öz nüfuzedicı gözlerini kolluğa zillədi, cəld bir neçə addım geri qayıtdı və budaqları aralayaraq dostlarını tapdı! Mogikan burada gizlənən adamlara o qədər yaxınlaşmışdı ki, indi Ləpirçi, əlbəttə, ehtiyatlı olmağı unutmamaq şərtilə onunla söhbətə başlaya bilərdi.

Ləpirçi:

– Necə? Yenə lənətə gəlmiş minqlər? – deyə soruşdu.

– İrokezlər! – deyə mogikan müxtəsərcə cavab verdi.

– Nə fərqi vardır! İrokezlər, şeytanlar, minqlər, mengizlər, ifritələr – bunlar hamısı birdir. Mən bütün bu əclafalara minq deyirəm. Yaxın gəl, rəhbər, ağıllı-başlı danışaq.

Onların hər ikisi kənara çəkilib oturdu və delavarların dilində danışmağa başladı. Ləpirçi dostu ilə məsləhətləşib qurtardıqdan sonra o biri adamların yanına gəldi və mogikandan öyrəndiyini onlara xəbər verdi.

Mogikan qalaya gedən yolda irokezləri bir müddət güdmüşdü. İrokezlər Casperin qaladığı ocağın tüstüsünü gördükdə dərhal geri dönmüşdülər. Çınqaçquk özünü göstərməmək üçün gizlənməli və minqlərin ötüb getməsinə gözləməli olmuşdu. Onun bəxtindən hindular kəşf etdikləri ocaq haqqında götür-qoy eləməklə məşğul olduqları üçün ətraflarına o qədər də fikir verməmişdilər. On beş irokez Çınqaçqukun yanından daban-dabana cəld keçib getmişdi. Çınqaçquk isə bundan sonra qarabaqara onların dalınca düşmüşdü. İrokezlər Ləpirçinin və mogikanın ləpirlərini tapdıqda, Ləpirçinin izini tutub çaya tərəf getmiş və Casperin çay döngəsində gizləndiyi anda özlərini çaya yetirmişdilər. O vaxt tüstü lap aydın görünürdü, odur ki, hindular xəlvətcə ocağın olduğu yerə gəlib çıxmağa çalışaraq meşənin içinə girmişdilər. Çınqaçquk bu fürsətdən istifadə edərək çaya enmiş, çayın döngəsindən burulub keçmişdi və onu heç kəs görə bilməmişdi. Burada çox gözləmiş, nəhayət, irokezlərin ocaq başına gəlib çıxdıqlarını görmüşdü. İrokezlər ocağın yanında çox qalmamışdılar. Mogikan irokezlərin nə fikirdə olduqlarını yalnız onların hərəkətləri əsasında duya bilməmişdi. Çınqaçqukun fikrincə, irokezlər ocağın nə üçün qalandığını başa düşmüşdülər, çünki ocaq yandırılan yeri tez yoxladıqdan sonra iki yerə ayrılmışdılar; onların bir dəstəsi özünü meşənin içərilərinə vermiş, səkkiz və ya yeddi nəfərdən ibarət o biri dəstəsi isə Casperin izi ilə çayın sahilinə gedərək qayıqların sudan kənara çıxarıldığı yerə çatmışdı. Böyük İlan başa



düşmüşdü ki, daha ləngimək olmaz, buna görə də tez öz dostlarının yanına qayıtmışdı. O, irokezlərin bəzi əl hərəkətlərindən başa düşmüşdü ki, onlar çayın axarı ilə gedəcəklər. Lakin mogikan bu fikrinin yəqin olduğunu söyləyə bilmirdi.

Ləpirçi mogikandan eşitdiyi bütün bu əhvalatı yoldaşlarına danışan zaman buradakı iki ağ adam xilas olmaq yolları haqqında fikirləşərkən istər-istəməz öz peşələrini yada saldılar. Casper:

– Bax, bu dəqiqə qayıqları buradan çıxaraq, – dedi. – Çay iti axır, əgər hamımız avar çəksək, o avaralardan xeyli uzaqlaşarıq.

Casperin dostu – yəni Ləpirçi delavarlar arasında çox olduğu müddətdə qeyri-şüuri olaraq aldığı şairanə dil ilə öz fikrini ifadə etdi:

– Bəs sahildə yenicə açılmış olan bu zavallı çiçək nə olsun, yoxsa meşədə qalıb solmalıdır?

Casper:

– Biz hamımız ölərik, lakin qoymarıq onun başına bir iş gəlsin! – dedi və dərhal qızardı, – Mabel ilə Arouxedin arvadı qayığın içində uzanarlar, biz isə kişi kimi öz borcumuzu yerinə yetirərik.

– Buna sözüm yoxdur, avar çəkməyi bacarırsan, Şirin Su, mən razıyam. Ancaq məlun minq də tufəng işlətməkdə mahirdir. Qayıqlar yüngüldür, güllə isə daha sürətlə uçar.

– Qızın atası bizə etibar etməklə böyük hörmət göstərmişdir, biz ona təntənəli surətdə vəd etmişik, buna görə də, təhlükəyə qarşı cürətlə getmək bizim borcumuzdur.

– Lakin ehtiyatlı olmağı və səbirlə götür-qoy etməyi də unutmaq olmaz.

– Götür-qoy etmək! Çox fikirləşən axırda qorxaq olar.

Onlar qumlu dar sahildə dayanmışdılar. Ləpirçi tufənginə söykənərək hər iki əli ilə onun lüləsindən yapışmışdı. Tufəngin arpacığı Ləpirçinin çiyi bərabərində idi. Casper sərt və əsassız sözləri dedikdə, Ləpirçinin üzünün tutqun rəngi əsla dəyişilmədi. Lakin tufəngin lüləsini barmaqları ilə əsəbi halda sıxması Casperin gözündən yayınmadı. Bu, Ləpirçinin keçirdiyi həyəcanı bürüzə verən yeganə əlamət idi. Ləpirçi, öz üstünlüyünə yanındakı adamlarda hörmət oyadan təmkinli avazla sözə başladı:

– Sən gəncsən, beynin də qızğındır, mən isə ömrümü olmanın təhlükələr içərisində keçirmişəm. Buna görə də, mənim təcrübəm səbirsiz uşağın düşünülməmiş hərəkətlərindən daha çox kara gələr.

O ki qaldı qorxaqlıq, Casper, sənin qəzəbli və düşünülməmiş sözlərinə cavab verməyəcəyəm. Ancaq hələ sənin beşikdə olduğun vaxtlarda minqlərlə çox üz-üzə gəlmiş adama inan və bil ki, fəndgirliyin qarşısında dəlisovcasına igidlik göstərmək əvəzinə, ağılla iş görüb ehtiyatı əldən verməsən, minqlərin fəndgirliyini asanlıqla puça çıxara bilərsən.

– Xahiş edirəm, məni bağışlayasan, Ləpirçi, – deyə Casper səmimiyyətlə cavab verdi və yoldaşının əlini sıxdı. – O gölün sahilindəki qayalar kimi möhkəm mərdliklə haqq işi müdafiə edən adama belə sözlər deməklə mən axmaqlıq eləmişəm və çox pis iş tutmuşam.

Yalnız bu zaman Ləpirçinin çöhrəsi açıldı, mənliyinin şahidi olan bayaqkı qüruru yox oldu və xarakterinin əsas cəhəti olan saf səmimiyyəti özünü büruzə verdi. Casper onun əlini sıxarkən, o da Casperin əlini dostcasına sıxdı. Ləpirçinin azacıq çatılmış qaşları düzləndi və gözlərində yenidən mehribanlıq nuru parladi. O, gülə-gülə cavab verdi:

– Eybi yoxdur, keçər, Casper, keçər! Mənim heç acığım tutmur, özüm də istəmirəm ki, başqasının mənə acığı tutsun. Mən kinli olmamalıyam. Mənə dediyin sözlərin hətta yarısını İlan demiş olsaydın, nəticəsi pis olardı, halbuki İlan delavardır – dərisinin rənginə baxmayaraq...

Ləpirçi çiyinə kiminsə toxunduğunu hiss edərək, sözünü yarıncıq qoydu. Mabel qayığın içində dayanaraq, qabağa tərəf əyilmiş və barmağını dodaqlarına yapışdırmışdı: o, səs salmamağı işarə edirdi. Gözlərini yarpaqların arasından görünən açıqlığa zilləyərək əlini dal tərəfə uzatdıqda, əlindəki budağın ucu Ləpirçinin çiyinə toxundu. Ləpirçi o biri yandan yarpaqların arasından baxdıqda Casperə pıçıldadı:

– Bu minqləri görüm lənətə gəlsinlər! Silaha sarılın, dostlar, ancaq quru kötük kimi yerinizdən tərpənməyin.

Casper səssizcə tez qayığa yaxınlaşdı. Mabeli qayığın içində uzanmağa asanlıqla məcbur etdi və tufənginin çaxmağını ayağa çəkib onu hazır saxlayaraq Mabelin yanında dayandı. Arouxed və Çin-qaçquk ilan kimi sürünə-sürünə özlərini kolluğa verib onların arasında uzandılar və tufənglərini hazır tutdular. Tuskaroranın arvadı isə başını dizlərinə əyərək çit paltarını başına çəkdi və oturduğu



yerdə donub qaldı. Kap kəməmindən tapançalarını çıxartdı, ancaq o elə mat qalmışdı ki, bundan sonra nə edəcəyini, sanki, bilmirdi. Ləpirçi yerindən əsla qımıldanmırdı. Onun ta əvvəldən tutduğu mövqə həm düşməni gözdən qoymamağa, həm də atəş açmağa imkan verirdi. Ləpirçi o qədər soyuqqanlı idi ki, hətta belə ağır dəqiqələrdə də özünü əsla itirməmişdi.

O dəqiqələr, doğrudan da, dəhşətli idi. Mabel bələdçinin çiyinə toxunduğu vaxt yolçulardan yüz yard uzaqda, çay dırsəyinin yaxınlığında, suyun içində üç irokez görünmüş və dayanıb suyun axarı ilə aşağı baxmağa başlamışdı. Onlar qurşağadək lüt idilər, düşmənlərlə vuruşmaq üçün silahlanmışdılar və üzlerini döyüşə gedən hindular kimi boyamışdılar. Aydın idi ki, minqlər qaçqınların yerini tapmaq üçün hansı səmtə getməli olduqlarını bilmir və buna görə də tərəddüd edirdilər. Minqlərin biri – çayın axarını, o biri – yuxarisını, üçüncüsü isə çayın qarşı sahilini göstərirdi.

BEŞİNCİ FƏSİL

Qaçqınlar qorxulu dəqiqələr keçirirdilər. Onlar öz düşmənlərinin hərəkətlərini izləyir və müvəffəqiyyətsizliyə düşər olub qəzəbləndiklərini gördükdə onların nə niyyətdə olduqlarını başa düşürdülər. Aydın idi ki, minqlərin bir hissəsi qalaya tərəf qayıtmışdı. Deməli, ocaq qalamaqla onları aldadıb azdırmaq fikri baş tutmamışdı. Lakin bunun indi yolçular üçün o qədər də böyük əhəmiyyəti ola bilməzdi, çünki onlar üçün yeni təhlükə əmələ gəlmişdi: çayın axarı ilə gedən üç irokez qaçqınların yerini tapa bilərdi. Ləpirçi təhlükəli vəziyyət əmələ gəldiyini çox tez başa düşdü. O bilirdi ki, tezliklə tədbir görüb əlbir işə başlamaq lazımdır. Ləpirçi əsla səs salmadan iki hindunu və Casperi işarə ilə başa saldı ki, onlar yaxına gəlsinlər. Bu adamlar yaxınlaşdıqda Ləpirçi pıçıldayıb onlara dedi:

– Biz hazır olmalıyıq! Bu əclaflar yalnız üç nəfərdirlər, biz isə beş nəfərik. Dördümüz belə çətinliklərə alışmışıq... Şirin Su, üzünə ölüm boyaları çəkmiş o eybəcər irokezi sənə tapşırıram. Çinqaçquk, sən də onların rəhbərinin işinə baxarsan, Arouxed isə cavan irokezi gərək gözdən qoymasın. Yaxşı fikir verin ki, dediyim irokezləri dola-

şıq salmayasınız, çünki serjantın qızının təhlükədə olduğu dəqiqələrdə bir düşməne ikinizin güllə atması israfçılıq olar. Mən də hər ehtimala qarşı ehtiyatda qalacağam: ola bilər ki, irokezlərdən dördüncüsü də gəlsin, ya da biriniz çaşsın, onda mən köməyə gələm. Mən işarə verməyincə güllə atmayın! Yalnız son dəqiqələrdə, çarəsiz qaldıqda güllə atacağıq, çünki bu əclafların yoldaşları güllə səsini eşidərkən tökülüşüb gələrlər. Casper, əgər əclaflar bizə arxadan basqın edərlərsə, onda qayığı və serjantın qızını sənə tapşırıram. Qızı qayığa mindirib çayla başısağğı qalaya apararsan.

Ləpirçi sözünü yenidən qurtarmışdı ki, irokezlərin yaxınlaşması eşidildi. Buna görə də Ləpirçi və onun yoldaşları səslərini kəsdilər. İrokezlər su ilə yavaş-yavaş gəlir və kolluğa yaxınlaşmağa çalışırdılar. Bu zaman qaçqınlar yarpaqların xışiltısını və sınıan budaqların səsini eşidərkən başa düşdülər ki, hinduların başqa bir dəstəsi arxa tərəfdən sahil ilə gəlir. Hinduların hər iki dəstəsi qaçqınların gizləndikləri yerə yaxınlaşdıqda bir-birini gördü. Dəstələr ayaq saxladı və sözün əsl mənasında, yolçuların lap qulağının dibində məsləhətləşməyə başladı. Yolçular yüngül kolların yarpaqlarının və budaqlarının arasında gizlənmişdilər. Hava bir az hərəkətə gəldikdə bu kolların budaqları və yarpaqları tərpənirdi. Külək bir az güclənsəydi, budaqları bir-birindən hökmən aralayardı, onda qaçqınlar üzə çıxardılar. Xoşbəxtlikdən irokezlərin hər iki dəstəsi təbii kolların və qaçqınlar tərəfindən basdırılmış kolların başı üstündən yuxarıya baxırdı. Bu kolların yarpaqları bir-birinə elə qovuşmuşdu ki, heç bir şübhə əmələ gətirmirdi. İrokezlər tez-tez, lakin yavaş danışdılar, sanki, güdülmələrindən ehtiyat edirdilər. Ləpirçi və onun yanındakı hər iki hindu döyüşçüsü də irokezlərin dilini başa düşürdü. Hətta Casper irokezlərin dedikləri sözlərin bir hissəsini anlayırdı.

İrokez döyüşçülərinin biri süni kola o qədər yaxın idi ki, Casperin qayığındakı balıqçı çəngəli ilə onun qarnını yırtmaq olardı. Bu döyüşçü yoldaşlarına dedi:

– Onların izini su yuyub aparmışdır! Su izi o qədər itirmişdir ki, hətta ingizlərin iti də bu izi tapa bilməz.

Sahildə dayanan irokezlərdən biri:

– Ağüzlülər qayıqla getmişlər, – dedi.

– Ola bilməz! Onlar qayıqla getmiş olsaydılar, çayın aşağısındakı döyüşçülərimizin güllələrindən canlarını qurtara bilməzdilər.



Ləpirçi mənalı bir baxışla Casperə nəzər saldı və dişlərini birbirinə qıcadı ki, necə nəfəs almasını eşitməsinlər. Suda girlənən irokez döyüşçülərinin böyüyü dedi:

– Mənim cavanlarım qartal kimi itigözlü olmalıdırlar. Biz düz bir ay müharibə şəraitində yol gəlmişik və bu müddətdə yalnız birce skalp ələ keçirə bilmişik... Onların arasında qız var, bizim döyüşçülərimiz isə evlənməlidirlər.

Xoşbəxtlikdən Mabel bu sözləri başa düşmədi, lakin Casperin qaşları qəzəblə çatıldı və üzü qıpqırmızı oldu.

İrokezlər səslərini kəsdilər. Yarpaqların və budaqların səsinə görə güman etmək olardı ki, irokezlərin sahildəki dəstəsi yola düşüb getmişdir. Hələ suda qalan irokezlər isə çayın sahillərinə diqqətlə göz gəzdirməkdə idilər. Onlar itmiş şeyi axtaran adamlar kimi iki və ya üç dəqiqədən sonra yavaş-yavaş çayla başıaşağı getməyə başladılar. Nəhayət, süni kolluğun qabağından keçib getdilər. Bu vaxt Ləpirçi ağzını açaraq həmişəki kimi yenə səssizcə güldü. Lakin onun sevinci çox çəkmədi, lap dalda gedən hindu bu zaman geri dönüb baxdı, ayaq saxladı və süni sığınacağa çox diqqətlə baxmağa başladı. Yəqin etmək olardı ki, hindu burada nədənsə şübhələnir.

Yolçuların bəxtindən həmin hindu hələ gənc idi və kifayət qədər təcrübəli deyildi. O başa düşürdü ki, özü yaşda olan döyüşçü, gərək, ehtiyatlı və təvazökar olsun. O çox qorxurdu ki, nahaq yerə hay-küy qaldırmaqla başqalarını özünə güldürsün və yoldaşları onu ələ salsınlar. Bu gənc iki yoldaşını köməyə çağırmaq əvəzinə, geri qayıtdı və şübhələndiyi kola yavaşca yaxınlaşdı. Onun yoldaşları isə çayla başıaşağı öz yollarına davam etdilər. Üstünə gün düşən bir neçə yarpaq, budaqları üstündə qaldığı halda bürüşmüşdü. Təbiətin adi qanunlarının çərçivəsinə sığmayan və çətinliklə sezilən bu hal hindu döyüşçüyə qəribə gəldi. Bu heç də təəccüblü deyildi, çünki xüsusən hərbi şəraitdə hinduların bütün hissələri o qədər qüvvətlidir ki, kiçik bir təsadüf onları birbaşa məqsədə çatdırır. Lakin gənc hinduda şübhə oyadan əlamət onun özünə də o qədər əhəmiyyətsiz göründü ki, hindu bu barədə yoldaşlarına məlumat verməyi lazım bilmədi və başqalarının köməyi olmadan öz şübhəsini yoxlamağı qət etdi. Gənc döyüşçü qəflətən pusquya rast gəlməyin nə qədər təhlükəli olduğunu başa düşürdü, buna görə də kola səs-

sizcə və çox ehtiyatla yaxınlaşırdı. Bu zaman hinduların hər iki dəstəsi əlli-altmış yard irəli getmişdi.

Yolçular çox ağır vəziyyətdə olduqlarına baxmayaraq, gənc irokezin dalgın üzündən gözlərini çəkmirdilər. Bu dəqiqələrdə irokezin daxilindən bir-birinə zidd iki hissə baş qaldırmışdı. O, öz qəbiləsindəki ən təcrübəli döyüşçülərə nəsib olmayan bir müvəffəqiyyətin həsrətini çəkirdi. Belə bir müvəffəqiyyətə nail olmaqla şöhrət qazanmaq xəyalına düşmüşdü, çünki belə şöhrət onun kimi gənc hindulara və ya ilk hərbi səfərə çıxan döyüşçülərə nadir hallarda qismət olur. Eyni zamanda, şübhə gənc hindunun bütün daxilini gəmirirdi, çünki bu vaxt külək bürümüş yarpaqları tərpedir və onlar, sanki, yenə əvvəlki tərəvətini kəsb edirdi. Bundan başqa, xəyala gəlməyən bir təhlükədən qorxması da gənc hindunun üzündə aydın əks olunmuşdu. Ucları suya salınmış budaqların yarpaqları istinin təsirindən o qədər az dəyişilmişdi ki, gənc irokez əlini bu yarpaqlara toxundursaydı, yanılmış olduğunu qət edərdi. Nəhayət, o, öz şübhəsini yoxlamaq üçün iki budağı araladı və bir addım qabağa gəldikdə qarşısında heykəl kimi hərəkətsiz dayanan qaçqınları gördü. İrokez diksindi, gözləri parıladı və sinəsindən güclə eşidilən inilti səsi qopdu. Çınqaçqak tomahavkını qaldıraraq onu dəhşətli bir qüvvə ilə gənc döyüşçünün başına endirdi. İrokez qollarını yana açıb dal tərəfə səndələdi və şappıltı ilə çaya düşdü. Dərhal çayın iti axan suyu onun hələ ölümlə can çəkişən bədənini götürüb apardı. Delavar bu hindunun skalpını soyub götürmək üçün onun əlindən yapışmaq istədi, lakin buna müvəffəq olmadı, çünki su meyiti tez apardı və ondan yalnız qanlı iz qaldı.

Bütün bu əhvalat bir anda baş verdi və təcrübəsiz adamları çaşqınlıq dəryasına qərq edə bilərdi, lakin Ləpirçi və onun yol yoldaşları belə adamlardan deyildilər. Onlar meşə müharibələrinə alışmışdılar. Casper basdırılmış budaqları qopararaq yavaşca dedi:

– İndi bir saniyə belə yubanmaq olmaz. Mister Kap, əgər bacınız qızını xilas etmək istəyirsinizsə, siz də mənim kimi edin. Siz isə, Mabel, qayığın içində uzanın.

Casper sözünü qurtaran kimi cəld çaya atıldı və yüngül qayığın burun tərəfindən yapışdı. Hinduların gözündən oğurlanıb çay dirsəyindən xəlvətçə keçmək və beləliklə də, düşmənin əlindən sağ-salamat qurtarmaq lazım idi. Casper qayığı qabaq tərəfdən dartır, Kap



da onu daldan itələyirdi. Onlar çalışırdılar ki, sahilədən uzaqlaşmasınlar. Ləpirçinin qayığı sahilin yaxınlığında idi və hamıdan sonra üzüb getməli idi. Mogikan sıçrayıb sahilə çıxdı və düşməni güdmək üçün özünü meşənin içinə verdi. Arouxed işarə ilə Ləpirçini başa saldı ki, qayığı itələyib qabağa gətirsin və Casperin dalınca getsin. Bütün bu tədbirlər bir dəqiqədə başa çatdırıldı. Ləpirçi çay dirsəyindən keçib suyun iti axan yerinə çatdıqda qayığın birdən yüngülləşdiyini hiss etdi. Dönüb geri baxdıqda tuskaroranın öz arvadı ilə yox olduğunu gördü. Ləpirçi dərhal başa düşdü ki, tuskarora xain çıxmışdır. Lakin fikirləşməyə vaxt yox idi, çünki çayın aşağı tərəfindən bağırtı səsləri eşidildi: gənc hindunun meyitini çayın iti axan suyu, yəqin ki, yoldaşları olan yerə gətirib çıxarmışdı. Tüfəng atəşi guruldadıqda Ləpirçi baxıb gördü ki, Casper qayığın dal tərəfində durmuş və çayın döngəsindən burulub onu keçir. Kap qayığın qabaq tərəfində oturmuşdu. Onların hər ikisi var qüvvəsilə avar çəkirdi ki, qayıq cəld getsin. Ləpirçi ətrafa quşbaxışı nəzər salaraq, çox tez qəti fikrə gəldi və bu fikri dərhal həyata keçirdi, çünki sərhəd müharibəsində baş verən gözlənilməz hadisələrə ondan daha yaxşı bələd olan yox idi. Ləpirçi öz qayığına arxa tərəfdən tullanıb mindi, çayı üzüb keçmək üçün gücü gəldikcə avar çəkə-çəkə qayığı suyun iti axan yerinə döndərdi. Bu yer Casperin olduğu yerdən xeyli aşağıda idi. Onun bədəni düşmənin güllələri üçün hədəf oldu. O, çox yaxşı bilirdi ki, irokezlər hər necə olursa olsun, onun skalpını soyub aparmağa çalışacaqlar.

Ləpirçi əlindəki avarı qüvvətlə qaldırıb suya vura-vura yoldaşını səslədi:

– Casper, çayla başıyuxarı get! Özün də çalış ki, çayın o biri sahilindəki qızılağac kollarına yan alasan! Serjantın qızının salamat qalması qeydinə qalmağı bir dəqiqə belə unutma, o ki qaldı əclaf minqlərə, onların öhdəsindən İlanla mən gələm.

Casper avarını havaya qaldırıb yelləderək bununla bildirdi ki, Ləpirçinin fikrini başa düşmüşdür. Bu zaman tüfənglərdən dalbadal güllə atılırdı. Bu güllələr irokezlərə daha yaxın olan qayıqda dayanmış adamın üstünə yağdırılırdı.

Ömrünün çox hissəsini meşənin tənha yerlərində keçirib öz-özü ilə danışmağa adət etmiş Ləpirçi dilləndi:

– Hə, hə, tüfənglərinizi boşaldın, axmaqlar! Ağıllı-başlı nişan almamış bantınızı korlayın, biz də fürsət ələ keçirib yaxamızı əliniz-

dən qurtarırıq. Vuruşma zamanı öyünmək yaramaz, bununla belə, mən deməliyəm ki, siz bostanda sərcələrə güllə atan şəhərlilərdən o qədər də fərqli deyilsiniz. – Bu vaxt minqlərin atdığı güllə Ləpirçinin başını yalayıb keçərək saçından bir çəngə qopartdı. Ləpirçi başını bulayaraq: – Bax, buna mənim sözüm yoxdur! – dedi. – Ancaq lap bir cə barmaq yan keçən gülləni atmaq darsa onu tufəngdə saxlamaq daha yaxşıdır, bunun heç bir faydası yoxdur. Afərin, Casper! Əgər skalplarımızı burada qoymalı olsaq da, hər halda, serjantın gözəl qızını xilas etmək lazımdır.

Bu zaman Ləpirçi çayın ortasında, düşmənin, demək olar ki, lap qarşısında idi. Kapın və Casperin qüvvətli qolları ilə idarə edilən o biri qayıq isə Ləpirçinin göstərdiyi yerdə qarşı sahilə yan alırdı. Qoca dənizçi qayıqda özünü toxtaq saxlayırdı, elə bil ki, ev şəraitində idi. Eyni zamanda, öz bacısı qızını ürəkdən istədiyi halda, öz canının hayına qalması da unutmurdu. Kap başqa cür döyüşlərdə bərkdən-boşdan çıxmış və atışmağa alışmışdı. Kapla Casper birgə söylə daha bir neçə dəfə avar çəkдилər və qayıq cəld kolluğa girdi. Casper tez Mabeli qayıqdan düşürtdü. O dəqiqədən etibarən qaçqınların hər üçü təhlükəsiz yerdə daldalandı.

Ləpirçinin vəziyyəti belə deyildi. O, çox böyük təhlükə ilə üz-üzə gəlmişdi. Düşmənlərə yaxınlaşdığı dəqiqədə sahilədeki irokezlərin çayla gələn irokezlərə qoşulmaları Ləpirçini daha çox təhlükəyə saldı. Osveqo çayının enliliyi bu yerdə bir kabeltov qədərdir. Buna görə də, qayıq çayın ortası ilə gedərkən irokezlərin arası kəsilməyən çarpaz atəşinə rast gəldi.

Belə bir həlledici dəqiqədə Ləpirçinin özünü itirməməsi və möhkəmliyi onun çox karına gəldi. O bilirdi ki, labüd ölümdən xilas olmaq üçün daim hərəkətdə olmalıdır, çünki irokezlər hərəkətsiz hədəfə bu qədər yaxından atəş açsalar, onların güllələri boşa çıxmaz. Lakin Ləpirçi qayıq düz sürsəydi, hindular onu güllə ilə vura bilərdilər, çünki onlar meşədə xallı maralları vurmağa alışmışdılar. Deməli, Ləpirçi irokezlərin güllələrindən yayınmaq üçün öz qayığının səmtini tez-tez dəyişdirməli, onu gah çayın axarına ox sürətilə sürməli, gah da qəflətdən dayandırıb çayın axarına qarşı başıyuxarı bir neçə yard aparmalı idi. Xoşbəxtlikdən irokezlər suda tufənglərini doldura bilmirdilər, çayın sahillərində bitən sıx kolluq isə sahilə çıxmış qaçqınları görməyə qoymurdu. Beləliklə, Ləpirçi düşmənin



yağdırdığı güllələrin altında gah çayla başıaşağı, gah da suyun axarına qarşı gedə-gedə irokezlərdən bir qədər uzaqlaşdı. Bu anda Ləpirçinin təhlükəli vəziyyəti birdən-birə daha da ağırlaşdı. İrokezlərin keşikçi dəstəsi bu vaxt buraya gəlib çıxdı. Həmin dəstə ağların çayla başıaşağı gedib-getmədiklərini güdüb öyrənməli idi.

Bu dəstədəki döyüşçülər irokezlərin bayaq dedikləri hindular idi. Onlar azı on nəfər olardı. Bu hinduların olduqları yerdə su üzə çıxan daşların üstünə və dayazlıqlara çox sürətlə cumaraq çayda aşırım əmələ gətirmişdi. Ləpirçi başa düşdü ki, qayıq çayın aşırımından keçirsə, su onu hökmən irokezlərin pusquda olduqları yerə atar. Qayıq aşırımdan keçsəydi, iti axan çay qayıqı çox qüvvətlə aparardı, daşlar isə qayıqın yolunu hər tərəfdən kəsərdi. Belə halda, Ləpirçi mütləq məhv olardı, ya da əsir düşərdi. Ləpirçi düşmən olan sahilin qarşı tərəfindəki qərb sahilinə çatmağa çox çalışdı. Lakin bu, insanın gücü çatmayan bir iş idi. Əgər Ləpirçi çayın axarına qarşı getsəydi, qayıqın sürətini azaldardı, bunun da nəticəsində düşmənlər onu haqlaya bilərdi. Ləpirçi belə bir çıxılmaz vəziyyətdə də özünü itirmədi, buna görə də son dərəcə təhlükəli bir işə cürətlə girişdi. O, daşların arası ilə axan çay qolundan keçmək əvəzinə, qayıq çayın dayaz yerinə tərəf döndərdi və oraya çatdıqda uzun lüləli tufəngini götürüb özünü suya atdı. Ləpirçi bir daşın üstündən o birisinin üstünə tullana-tullana yavaş-yavaş qərb sahilinə yaxınlaşdı. Onun tərək etdiyi qayıq sürətlə çay aşırımına tərəf yönəldi. O gah daşların üstünə çıxır, gah su ilə dolur, gah da suyunu boşaldaraq, yenə yoluna davam edirdi. Axırda qayıq irokezlər olan yerdən bir neçə sajen aralı sahilə toxundu.

Lakin Ləpirçi təhlükədən hələ xilas olmamışdı. Doğrudur, hindular Ləpirçinin cəsurluğuna və zirəkliyinə valeh olaraq bir neçə dəqiqə hələ yerlərində mat qaldılar. Lakin çox keçmədi ki, irokezlər yenidən tufənglə güllə atmağa başladılar. Ləpirçinin başının üstündən keçən güllələrin vıyılması dalğaların gurultusuna qarışdı. Güllələr onun paltarını bir neçə yerdən deşmişdi, lakin bədənində əsla toxunmamışdı.

Ləpirçi çayın bəzi yerlərində sinəsinədək suyun içi ilə getməli olurdu. Belə halda tufəngini və atəş sursatını başından yuxarı qaldırırdı. Bu, çox yorucu idi. Odur ki, Ləpirçi suyun içindən qalxan və başı tamamilə quru olan böyük bir daşa rast gəldikdə çox sevindi. Barıtlı dolu buynuzu daşın üstünə qoydu, özünü güllədən qorumaq üçün

daşın dalında gizləndi. Çayın qərb sahili Ləpirçidən cəmi əlli addım uzaqda idi, lakin Ləpirçi lal axan tutqun suya nəzər saldıqda başa düşdü ki, çayın qərb sahilinə ancaq üzə-üzə keçmək mümkündür.

Hindular atəşi bir neçə dəqiqəliyə dayandırdılar. Onlar Ləpirçinin tərək etdiyi qayığın başına toplaşdılar və qayıqdakı avarları gördükdə çayı keçmək fikrinə düşdülər. Bu zaman çayın sol sahilindəki kolluqdan səs gəldi:

– Ləpirçi!

– Nə istəyirsən, Casper!

– Özünə ürək ver! Qorxma, dostların yaxındadır, irokezlərdən hər hansı biri çayın bu tayına keçməyə cürət etsə, canını salamat qurtara bilməz. Gəl, sən tufəngini daşın üstündə qoy qalsın, özün isə üzə-üzə bizim yanımıza gəl. Hələ nə qədər ki o əclaf qayığı suyun dərin yerinə gətirib çıxarmamışlar, sən özünü bizə çatdırma bilərsən.

– Meşələr sakini bantı və gülləsi qurtarmayınca heç zaman tufəngindən əl çəkməz. Bilirsənmi, Şirin Su, mən bu gün hələ birçə dəfə də güllə atmamışam, özümü bu əclaflara tanıtmayınca onlardan əl çəkən deyiləm. Suyun içində ayaqlarıma heç nə olmaz. Bunu da deyim ki, əclaf Arouxed o avaraların arasında gördüm. Arouxed “vəfali” çıxdığına görə mükafata layıqdır, mən də onun üçün belə mükafatı əsirgəmərəm. Ümidvaram ki, sən serjantın qızını buraya, güllə qabağına gətirməmişən, elədimi?

– Qıza, hər halda, indi heç bir qorxu yoxdur. Ancaq onun salamat qalması düşmənin çayı üzüb keçməsinə mane ola biləcəyimizdən asılıdır. İndi irokezlər bilirlər ki, biz çox deyilik, əgər üzüb buraya gəlsələr, yəqin ki, dəstələrinin bir hissəsini sahilə qoyacaqlar.

– Qayıqların qeydinə qalmaq sənin işindir, bala. Bilməlisən ki, mən ömrümdə, heç olmasa, bir dəfə qızıl balıq ovlamış minqlərin ən igidini bir avar qədər yaxına buraxacağam. Əgər minqlər çayı aşırının yuxarisından üzüb keçsələr, biz də onlardan yuxarıda üzə-üzə bu canavarlarla ötüşə bilmərikmi?

– Mən sənə dedim ki, irokezlərin bir hissəsi, yəqin ki, o biri sahilə qalacaqdır. Sən özün də Mabeli bu irokezlərin gülləsi qabağına vermək istərsənmi?

– Serjantın qızını xilas etmək lazımdır! – deyərək Ləpirçi qətiyyətlə cavab verdi. – Sən haqlısan, Casper. Qız özünü minqlərin gülləsi qabağına verməməlidir. Bəs biz nə edək? Əgər mümkündürsə,



çalışmaq lazımdır ki, minqlər çayı bir və ya iki saatdan tez üzüb keçə bilməsinlər, biz isə bu vaxt havanın qaranlıqlaşmasından istifadə edərik.

– Sənin fikrinə şərikəm, Ləpirçi. Kaş ki bu baş tutaydı! Belə bir işə gücümüz çatarmı?

– Şəlalə ilə qarnizon arasında bizim qayıqlardan başqa heç bir gəmi yoxdur, qırmızıdərililər isə mənim karabinimin və sənin tütənginin onlara tərəf tuşlandığını görüb çaydan keçməyə cürət etməzlər. Mən öyünmək istəmirəm, Casper, lakin bu yerlərdə çox yaxşı bilirlər ki, mənim “maralvuranımın” gülləsi çox nadir hallarda hədəfdən yayınar.

– Sənin qoçaqlığın hər yerdə, haqlı olaraq, təriflənir, Ləpirçi, ancaq tütəngi doldurmağa da axı vaxt lazımdır. İndi isə sən quruda, yaxşı sığınacaqda deyilsən, deməli, heç də əlverişli olmayan şəraitdə vuruşmalısən. Əgər mənim qayığım səndə olsaydı, tütəngini islatmadan bu sahilə üzüb gələ bilərdinmi?

– Qartal uçurmu? – deyə, Ləpirçi həmişəki kimi yenə səssizcə gülüb cavab verdi. – Suda özünü təhlükə qarşısında qoymaq ağılsızlıq olardı. Görürəm, bu murdar həriflər yenə barıt və güllələrini işə salmaq istəyirlər.

– Təhlükədən uzaqlaşmaq olar. Mister Kap qayığa yaxınlaşar və budaqlardan birini qırıb suya atar. Görək çayın axarı həmin budağı daldalandığın daşın yanına gətirəcəkdirmi. Görürsənmi, budaq sudadır! Əgər budaq üzə-üzə sənin yanına gəlib çatsa, əlini qaldırırsan. Onda Kap qayığı itələyib suya salar. Əgər qayıq yan keçsə və sən də onu tuta bilməsən, geriye gələn cərəyan qayığı vurub sahilə çıxarar, onda mən onu asanlıqla tutaram.

Çayın getdikcə daha sürətlə apardığı budaq, nəhayət, gəlib daşa yetişəndə Casper hələ də danışdı. Ləpirçi budağı tutub yuxarı qaldırdı və Casperin fikrinin baş tutduğunu bildirdi. Budağın ardınca qayığı suya buraxdılar. Ləpirçi də onu dərhal tutdu.

Bələdçi gülümsəyərək dedi:

– Bu çox ustalılıqla düşünülmüşdür! Sərhəd həyatına alışmağın xeyri budur, Casper! Sənin təbiətin səni suya, mənim təbiətim isə məni meşəyə çəkir. İndi qoy o dələduz minqlər tütənglərinin çaxmağını ayağa çəkib nişan alsınlar, əliyalın adama güllə atmaq üçün belə fürsət heç vaxt onların əlinə düşməyəcəkdir.

– Qayığı sahilə tərəf itələ, sonra atıl min ona və onun içində uzan. Əbəs yerə özünü bilə-bilə oda atmaq axmaqlıqdır.

– Düşmənlər mənimlə üz-üzə gəlməkdən çəkinməyəndə, mən onlarla kişi kimi üz-üzə durmağı sevirəm! – deyər Ləpirçi iftixarla cavab verdi.

– Bəs Mabel!

– Düz deyirsən, bala, düz deyirsən! Serjantın qızını xilas etmək lazımdır, özü də sən deyən kimi, əbəs yerə özünü bilə-bilə oda atmaq yaramaz, yoxsa, ağılsız uşağa tay olarsan. İndi dayandığın yerdən əlini uzatsan, qayığa çatarmı?

– Əlbəttə, ancaq qayığı gərək bərk itələyəsən.

Ləpirçi qayığı var gücü ilə itələdi. Yüngül qayıq sahilədək olan məsafəni tez üzüb keçdi. Qayıq Casperə yaxınlaşdıqda Casper onu tutdu. Ləpirçi ilə Casper bir-cə dəqiqədə qayığı təhlükəsiz yerdə qoyub kolların arasında münasib mövqe seçdilər və uzun ayrılıqdan sonra tapışan iki yoldaş kimi bir-birinin əlini sıxdılar.

– İndi görək, Casper, “maralvuran” öz dişlərini qıçırdığı bir vaxtda bu minqlərdən hansı birisi Osveqo çayını üzüb keçməyə cürət edəcəkdir. Sən tufəng atmaqdan daha çox avar çəkməyə, sükana və yelkənə isnişmişən, lakin sən qorxu bilməyən, qolu qüvvətli bir adamsan, bunun isə döyüşdə çox böyük əhəmiyyəti vardır.

– Mən Mabeli qoruyacağam, – deyər Casper xatircəmliliklə cavab verdi.

– Düzdür, düzdür! Biz gərək serjantın qızını qoruyaq. Casper, səni həmişə sevmişəm, indi isə bütün gücündən öz canını qorumaq üçün istifadə etməli olduğun bir vaxtda bu zavallı qızın hayına qaldığın üçün sənə olan məhəbbətim qat-qat artır. Ora bax, Casper! Əclafların üçü qayığa minir. Yəqin, onlar elə güman edirlər ki, biz qaçıb getmişik. Yoxsa onlar mənim “maralvuranım”la üz-üzə dayanmışlar halda, çaydan keçməyə cürət etməzdilər.

İrokezlər, doğrudan da, Osveqo çayını üzüb keçmək fikrində idilər, çox ustalılıqla gizlənən Ləpirçini və onun dostunu görmürdülər və güman edirdilər ki, onlar qaçmaqla özlərini xilas etməyə çalışırlar. Əgər Mabel Ləpirçinin və Casperin himayəsində olsaydı, bu adamlar doğrudan da oradan qaçıb uzaqlaşardılar, çünki onlar meşə müharibələrinə yaxşı bələd idilər və başa düşürdülər ki, qızı xilas etmək üçün yeganə çarə çaydan keçən yolu kəsməkdir.



Qayıqda, Ləpirçinin dediyi kimi, üç irokez döyüşçüsü var idi: onların iki nəfəri diz üstə oturmuşdu və əllərindəki tüfəngləri hazır saxlamışdı; üçüncü döyüşçü qayığın dal tərəfində dayanıb onu avarla sürürdü. İrokezlər çayı aşırımın yuxarisından keçmək üçün suyun axarı ilə başıyuxarı gəlirdilər, çünki aşırımdan yuxarı çay yavaş axırdı. Avar çəkən minq bu işin yaxşıca ustası idi. O, avar çəkdikcə yüngül qayıq havada uçan quş lələyi kimi bərk gedirdi.

Səbirsizlikdən tir-tir əsən Casper yavaşca:

– Güllə atmaq vaxtı çatmamışmı? – deyə soruşdu.

– Hələ vaxtı deyil, bala, hələ vaxtı deyil! Onlar yalnız üç nəfərdir, əgər mister Kap kəmərinə tapançasını işə salarsa, biz hətta minqlərin sahilə çıxmalarına imkan verərik və onda qayığımızı qaytararıq.

– Bəs Mabel?

– Serjantın qızından xatircəm ola bilərik. Sən mənə dedin ki, qız ağacın boş koğuşundadır, salamat yerdədir, koğuşu isə göyəm kolu görməyə qoymur. Əgər sən ağacın dövrəsində izləri itirmisənsə, qız düz bir ay ağacın koğuşunda sağ-salamat qalıb minqləri azdırı bilər.

– Arxayın olmaq olmaz. Mən istərdim ki, qız bizim yaxınlığımızda olsun.

– Axı nə üçün, Şirin Su? Qızın gözəl başını və çırpınan ürəyini güllə qabağına vermək üçün mü? Yox, yox, indiki yerində qalsa, başı salamat olar!

– Buna arxayın deyiləm. Biz də dövrəmizə basdırdığımız budaqların dalında gizlənəndə elə xəyal edirdik ki, əmin-amanlıqdayıq, ancaq minqlər bizi tapdılar.

– O məlun minq bizi axtarmağa gəlidiyi üçün yaxşıca cəzasına çatdı! Bu dələduzlar da cəzalarına çatarlar, əgər...

Ləpirçi səsinə kəsdi, çünki bu zaman güllə səsi eşidildi. Qayığın arxa tərəfində dayanmış hindu titrəyib sıçradı və əlindəki avarla birlikdə suya yıxıldı... Çayın şərq sahilindəki kolluqdan qalxan tüstü bir azdan sonra havada əriyib yox oldu.

– O hərifi vurub yıxan Böyük İlan idi! – deyə Ləpirçi fərəhlə diləndi. – Delavərlərin heç biri bizim bu İlan kimi igid və vəfalı olmamışdır. Ancaq yaxşı olardı ki, İlan hay-haray qoparmayaydı... Yəqin ki, bizim vəziyyətimizdən onun xəbəri yoxdur, ola da bilməzdi!

Sükançısı vurulmuş qayığı iti axan su dərhal götürüb apardı. Qayıqdakı iki başqa hindu vahiməyə düşərək ətrafa göz gəzdirdi və coşqun suyun qəzəbinə qarşı mübarizədə aciz görünürdülər. Çınqaçqunun bəxtindən irokezlərin başı qayıqda baş alıb gedən iki yoldaşlarına qarışmışdı, yoxsa, Çınqaçqunun işi bitərdi, irokezlərin əlindən sağ qurtarmazdı. İrokezlərin heç biri yerindən tərpənmədi. Onların hamısının gözü qayıqda idi. İti axan su yüngül qayığı elə bərk yırğalamağa və fırlatmağa başladı ki, qayıqdakı iki irokez yıxılmamaq üçün qayığın içində uzanmağa məcbur oldu. Bu tədbir çox kara gəlmədi, çünki qayıq daşa toxunaraq ağı üstə çevrildi, onun içindəki irokez döyüşçüləri isə çaya düşdülər. Çayın aşırımlarında su adətən dərin olmur, yalnız suyun qollara ayrıldığı yerlərdə çay dərinləşir, buna görə də qayıqdan yıxılıb suya düşən irokezlər batmadılar. Lakin onlar silahlarını itirmişdilər və sahilə çatmaq üçün gah suda yeriməli, gah da lazım olanda üzə-üzə getməli olurdular. Qayıq çayın ortasındakı daşa ilişib qaldı. İndi nə yolçular, nə də onları təqib edənlər bu qayıqdan istifadə edə bilməzdilər.

Qayıqdan yıxılmış iki irokez qurşağadək suda yeriyən zaman Casper dedi:

– Bundan yaxşı fürsət olmaz, Ləpirçi! Mən onların birinin işinə baxaram, o biri isə sənənin boynuna.

Casper sözünü qurtaran kimi atəş açdı, lakin baş vermiş hadisələrdən həyəcanlandığı üçün onun əli titrədi. Hər iki irokez sağ-salamat qalmışdı və əllərini qaldıraraq Casperin sərrast atəş açmamasına güllüdü. Ləpirçi güllə atmadı. O dedi:

– Yox, yox, Şirin Su, düşmənin qanını əbəs yerə tökməyəm. Gülləm sazdır, tufəngim möhkəmcə sümbələnib doldurulmuşdur, buna görə də gülləyə heyfim gəlir, onu ancaq çox vacib olanda atacağam. Düzünü deməliyəm ki, həm delavrlarla dostlaşdığımıza görə minqləri sevmirəm, həm də bu quldurlardan hər hansı birinin öldürülməsinin vacib olduğunu yəqin etməyincə ona heç zaman güllə atmərəm. Mən heç vaxt yalnız əylənmək xatirinə maral öldürməmişəm. Darıxma! “Maralvuran” yenə də lazım olacaqdır, onda İlanın dadına çatarıq. Özün gördün ki, bu adam əclaf minqlərin lap yaxınlığında olduğunu onlara cürətlə bildirdi. Ora bax! Minqlərin biri sahilin yaxınlığında girələnir, elə bil ki, mişovula güllə atmaq üçün qırılmış ağacın dalında gizlənən qarnizon uşağıdır.



Ləpirçi, haqqında danışdığı hindunu barmağı ilə göstərdi, Casper də onu gördü. İrokezlərin bu gənc döyüşçüsü özünü göstərmək arzusu ilə yoldaşlarından dalda qalmışdı və Çinqaçqunun gizləndiyi kolluğa yaxınlaşdı. Öz düşmənlərinin qəsdən qayğısızlıq göstərmələrini görüb aldanan İlan həmin irokezi o qədər yaxına buraxmışdı ki, indi o, Çinqaçquku görə bilərdi. Hindunun hərəkətlərindən aydın olurdu ki, güllə atmağa hazırlaşır. Çinqaçquk, irokezlər və iki ağı adam bərabərtərəfli üçbucaq vəziyyətində dayanmışdılar, bu üçbucağın hər bir tərəfinin yüz yard qədər uzunluğu var idi.

Ləpirçi gənc hindu döyüşçüsünü bir dəqiqə belə gözdən qoymurdu. O dedi:

– İlan buralarda olmalıdır. Görünür, düşməni yaxşı izləmir, yoxsa məlun minqin bu qədər yaxınlaşmasına yol verməzdi.

– Oraya bax, – deyə Casper çayı göstərdi, – delavarin öldürdüyü hindunun meyitini görürsənmi? Su onu daşların arasına gətirib çıxarmışdır. İndi onun başı və çiyinləri sudan çıxmışdır.

– Təəccüblü deyil, bala, təəccüblü deyil! Canı çıxmış insan bədəni də qol-budağı qırılmış ağac kimi bir şeydir. Bu irokez indi, əlbəttə, heç kəsə yamanlıq edə bilməz. Ancaq bu qabaq tərəfdəki qorxaq vəhşi, deyəsən, mənim vəfalı dostumun skalpını soyub aparmaq xəyalına düşmüşdür.

Ləpirçi səsinə kəsib çox uzun lüləsi olan silahını qaldırdı və onu çiyinə sıxaraq atəş açdı. İrokezin Çinqaçquku nişan aldığı saniyədə “maralvuranın” ölüm gətirən gülləsi irokezi haqladı. İrokezin də tufəngindən atəş açıldı, lakin onun gülləsi havaya getdi, özü isə kolluğa yıxıldı. İndi o ya öldürülmüşdü, ya da ağır yaralanmışdı.

Ləpirçi:

– Təqsir bu əclafın özündədir! – dedi və qaş-qabağını töküüb tufənginin qundağını yerə söykəyərək, onu çox səylə doldurmağa başladı. – Biz hələ uşaqlıqdan Çinqaçqukla dostlaşmışıq, onunla birlikdə Qorikanda, Moxaukda, Ontarioda və bizim torpaqları fransızların torpaqlarından ayıran bütün qanlı sərhədlərdə vuruşmuşuq. O axmaq irokez, yoxsa, elə xəyal edirdi ki, mən dostumun pusqudan öldürülməsinə kənardan sakitcə durub baxacağam!

– İlanın bizə elədiyi bu böyük yaxşılığın əvəzini çıxarıq. Ora bax, Ləpirçi, əclafın əl-ayağa düşmüşlər. Onlar geri çəkilirlər və özlərinə

sığınacaq axtarırlar, yəqin ki, gülləmizin o biri sahilə çatdığını görüb qorxuya düşmüşlər.

– Bu, hələ harasıdır, Casper, bu ki boş şeydir! Sən on altıncı polkdan soruşsan, başımıza dolu kimi güllə yağdırıldığı bir dəqiqədə “maralvuranın” nələr elədiyini sənə danışarlar. İndi atdığım güllə isə elə bir şey deyildi. Ağılsız avara öz ayağı ilə ölümü özünə cəlb etmişdi.

– O nədir? Bizim sahilə tərəf üzə-üzə gəlir, itdir, yoxsa maraldır?

Ləpirçi diksindi, çünki, doğrudan da, gördü ki, aşırımdan bir qədər yuxarıda nə isə üzə-üzə gəlir, ancaq sahilə çox yavaş yaxınlaşır, çünki orada su iti axır. Ləpirçi ilə Casper düşmənin hərbi hiylə işlətməsini güman edərək sudakı yad adamın hər bir hərəkətini çox diqqətlə izləməyə başladılar.

Casper:

– O, nəyi isə itələyə-itələyə qabağına salıb gətirir, – dedi.

– Onun başı küləyin çay axarı ilə qovub apardığı kola oxşayır.

– Bu, hinduların kələyidir, ancaq mərdlik və namuskarlıq onların hiyləsinə üstün gələcəkdir.

Yad adam sahilə yaxınlaşdıqca bu iki dost onun haqqındakı fikirlərinin düzgün olmasına şübhələnməyə başladı. Yad adam çayın yalnız üçdə iki hissəsini üzüb keçdikdən sonra dostlar əsl həqiqəti öyrənə bildilər. Ləpirçi səssizcə, lakin ürəkdən gülərək:

– Öz canıma and içirəm ki, bu, Böyük İlandır, – dedi. – O, budaqlardan hörüb düzəltdiyi örtüklə başını gizlətməmişdir, bant qabını budaqlara bərkitmiş, silahını isə ağac kötüyünə bağlayıb itələyə-itələyə gətirir... Tey mahalında, qanıma susayan minqlərin gözü qabağında mənim və İlanın başına belə işlər çox gəlmişdir!

– Doğrudanmı, bu İlandır, Ləpirçi? Mən onun heç bir nişanəsini tanıya bilmirəm.

– Heç bir nişanəsinimi? Hindunu məgər nişanəsinə görə tanıyırlar? Yox, yox, bala, mən Çinqaçquku üzünə çəkdiyi boyaqlara görə tanıyıram. Delavarlardan başqa heç kəs üzünü belə boyamır. Casper, sənin göldə üzən gəminin nişanı müqəddəs Georq xaçı olduğu kimi və ya fransız qayıqlarının nişanı balıq sümüklərindən və çöl quşu ətindən üstünə ləkə düşən dəsmaldan ibarət olduğu kimi, bizim bu delavaranın da öz rəngləri vardır. İndi sən buradan onun gözlərini görə bilərsən... Onun baxışı əsl rəhbər baxışıdır! Ancaq, Şirin Su, bunu da bilməlisən ki, Çinqaçquq döyüşdə nə qədər amansız



olsa da, zahirən nə qədər sakit və təmkinli görünsə də, bəzən gözlərindən yaş yağış kimi tökülür. Mənə inan, onun qırmızı dərisinin altındakı ürəyi səmimi və namusludur.

– Heç kəs buna şübhə etmir.

– Mən isə bunu lap yəqin bilirəm, – deyə Ləpirçi iftixarla əlavə etdi, – çünki mən onun dərdinə də, sevincinə də şərik olmuşam! Mən onu çox ağır sıxıntı çəkdiyi dəqiqələrdə də, şadlıq keçirdiyi dəqiqələrdə də görmüşəm. Səs eləmə! Mən pıçıldaya-pıçıldaya bir adamı o birinə təriflədiyim üçün şəhərlilərə çox oxşayıram. Unutma ki, İlan çox yaxşı eşidir. Bilir ki, onu sevirəm, həmişə onu tərifləyirəm, ancaq elə tərifləyirəm ki, dediyim sözləri özü eşitməsin. Bilməlisən ki, delavar işgəncə sütununa bağlandıqda düşmənin qarşısında son dərəcə öyünsə də, əslində çox sadə adamdır.

Bu zaman Böyük İlan hər iki yoldaşının dayandığı tərəfdən sahilə yaxınlaşdı.

Sudan çıxdıqda it kimi silkindi və həmişəki kimi yenə:

– Xuq! – dedi.

ALTINCI FƏSİL

Ləpirçi rəhbərə yaxınlaşdı və ona öz döyüşkən qəbiləsinin dilində müraciət etdi.

– Çınqaçquk, bir düjün minqə qarşı təkbaşına sənə pusqu düzəltməyin ağıllı iş idimi? – deyə Ləpirçi onu danlamağa başladı. – Doğrudur, “maralvuran”dan atdığım güllə tək-tək hallarda boşa çıxır, lakin unutma ki, Osveqonun bir sahili o biri sahilindən çox uzaqdadır, o əclafılar isə kolun içindən yalnız başlarını və çiyinlərini göstərirlər, belə vəziyyətdə onlara atəş açan az təcrübəli adamın gülləsi yayına bilərdi. Sən, rəhbər, gərək bu barədə qabaqcadan, hökmən qabaqcadan fikirləşəydin!

– Böyük İlan Mogikan döyüşçüsüdür. Hərbi şəraitdə o yalnız düşmənlərini görür, onun ulu babaları da suların axdığı vaxtdan etibarən həmişə minqlərin arxasında olmuşdur.

– Sənə bacarığına bələdəm və hörmət edirəm, lakin döyüşçü üçün həm igidlik, həm də ehtiyatlı olmaq eyni dərəcədə vacibdir.

Əgər o məlun irokezlərin başı suda çapalayan yoldaşlarına qarışmasaydı, onlar sənin təzəcə izini tutub yerini çox tez tapardılar.

Casper rəhbərin qəflətən Ləpirçidən ayrılıb sahilə tərəf getdiyini və elə bil ki, yenə özünü çaya atmaq istədiyini gördükdə soruşdu:

– Delavar nə fikirdədir? Yəqin ki, səfehlik edib o biri sahilə, yadından çıxardığı gərəksiz bir şeyi gətirməyə getməz, eləmi?

– Yox, yox, o nəinki igiddir, həm də ehtiyatlıdır, ancaq axırncı pusquda ehtiyatlı olmağı yaddan çıxarmışdı. Mənə bax, Casper, – deyərək Ləpirçi onu kənara çəkərək əlavə etdi, – mənə bax, Çinqaç-quk bizim kimi ağı adam deyildir. O, mogikan rəhbəridir, özünün də qabiliyyəti və vərdisləri vardır. Əgər sənə əsla oxşamayan adamlarla oturub-durarsansa, onların öz təbiətlərinə uyğun gələn adətlərini gözləmələrinə gərək irad tutmayasan. Kral əsgəri and badəsi içəndə sən ona mane olmaq istəsən, cəhdin baş tutmaz, centlmen çərəz sevir, bax, o gözəl qıza isə qəşəng geyim lazımdır, sən onları nə çərəzdən, nə də yaraşlıq geyimdən vaz keçməyə vadar edə bilməzsən. Hindunun təbiəti və meyilləri isə daha qüvvətlidir.

– Axı o, nə etmək istəyir? Ona bax! Delavar daşların arasında qalan meyitə tərəf üzüb gedir... Axı o, niyə yenə özünü oda atır?

– Şərəf xatirinə, şöhrət və yaxşı ad çıxarmaq xatirinə. O da dənizin o tayındakı rahat mənzillərini buraxıb quş əti yemək və fransızlarla vuruşmaq üçün buraya gələn adlı-sanlı cənablar kimi edir.

– İndi səni başa düşdüm... Sənin dostun skalp soymağa gedir, doğrudurmu?

– Bunu qırmızıdərilili adamın şərəfi tələb edir. Qoy bildiyi kimi eləsin. Biz ağı adamlarıq, buna görə də düşmən meyitini şikəst etmək bizə qəribə gəlir. Lakin qırmızıdərilili adamın şərəfi bunu tələb edir. Ola bilsin ki, Şirin Su, sənə təəccüblü gəlir, lakin adamların, adlı-sanlı və şöhrətli adamların da şərəf haqqında ən qəribə və güllünc sözlər dediklərini eşitmmişəm... Bəli-bəli, ağı adamlardan da!

– Böyük İlan özünü düşmən güllələrinin qabağına fədakarlıqla verir, yalnız ona görə ki, öldürülmüş irokezin skalpını soysun. Bu isə çox çətinliklə qazandığımız üstünlüyün əlimizdən çıxmasına səbəb ola bilər.

– O, başqa fikirdədir, Casper. Böyük İlandan soruşsan, deyər ki, bu ölünün skalpına yiyələnmək leş-leşə söykənən düşmən meyitlərinin başının dərisini soymamış döyüş meydanını tərk etməkdən qat-qat şərəflidir. Bilirsənmi, fransızlarla son vuruşmamızda altmışıncı



polkun kapitanı (o, çox gözəl oğlan idi) yalnız üç girvənkəlik topu ələ keçirmək xatirinə canından keçmişdi! O güman edirdi ki, bunu şərəf tələb edir. Ölümçül yaralanan gənc bir giziri gördüm. Öz əsgəri hissəsinin bayrağına bürünmüşdü, onu qan aparırdı, bu vəziyyətdə öldürdü və elə xəyal edirdi ki, çox yumşaq, camış dərisindən də yumşaq bir şeyin üstündə uzanmışdır.

– Düzdür, başa düşürəm ki, şərəf öz bayrağını qorumağı tələb edir.

– Nə olar ki! Bu skalp da Çinqaçqukun bayrağıdır. Onu saxlayacaqdır ki, övladlarının uşaqlarına göstərsin. Eh, mən nə danışiram! – deyə Ləpirçi əlavə edib fikrə getdi. Sonra dedi: – Axı bu qoca mogikanın gövdəsində bircə zoğ belə qalmamışdır. Onun nə uşaqları var ki, hərbi qənimətlərə sahib dursunlar, nə də qəbiləsi var ki, öz övladının igidlikləri ilə fəxr etsin. Çinqaçquk bu böyük dünyada tək-tənhadır, bununla belə, öz təbiətini və adətlərini dəyişdirmir. Casper, sən başa düşürsənmi ki, belə şeylərin özündə də nəcib, hörmətə layiq bir incəlik vardır?

Bu zaman irokezlər yamanca hay-küy qaldırdılar; sonra bir neçə dəfə tüfəng atəşi açıldı. İrokezlər çox çalışırdılar ki, delavarı tutsunlar və öldürülmüş irokezin skalpını soymasına mane olsunlar. İrokezlər suya girdilər, onların bəziləri suyun iti axan yerindən keçə biləcəklərinə ümid edərək, çayın aşırımına yüz addım yaxınlaşdılar. Çinqaçquk özü haqqında fikirləşmirdi. İndi o, çoxdan aldığı işi cəld və ustalıqla qurtarıb sağ-salamat geri qayıdır, ələ keçirdiyi qəniməti havada fırlada-fırlada öz qələbəsini qulaq batıran qorxunc qışqırtı ilə səsləyirdi... Bu dəhşətli şadlıq bağırması meşələrin sükuta dalmış tağlarında və çayın əmələ gətirdiyi uzun talada əks etdi. Mabel bu səsi eşidərkən qorxub başını əydi, onun dayısı isə az qaldı ki, qaçsın.

Casper ikrah hissi doğuran bu dəhşətli səsi eşitməmək üçün barmaqları ilə qulaqlarını tıxayaraq:

– Mən hələ heç zaman belə bağırta eşitməmişəm! – dedi.

– Bu, onların musiqisidir, bala, – deyə Ləpirçi soyuqqanlıqla cavab verdi. – Onlar baraban və fleyta, şeypur və ney çalmaq əvəzinə belə bağırırlar. Onlar bunsuz keçinməzlər: bu səslər hindularda qəzəb oyadır, onları qana susadır. Gəncliyimdə mənə də bu səslər dəhşətli gəlirdi, lakin indi qulağım quşların nəğməsi kimi bu səslərə də alışmışdır. İndi Böyük İlan arzusuna çatmışdır... Budur o, soydu-ğu skalpı qurşağına sancıb geri qayıdır.

Casper sudan çıxan delavarı görərkən üzünü ikrahla ondan döndərdi. Ləpirçi isə öz dostuna laqeydcə baxırdı, elə bil, dostu adicə bir iş görmüşdü. Delavaranın üzündə indi həyəcan əsla sezilmirdi. O, vüqarla yoldaşlarına nəzər saldı, paltarının suyunu sıxmaq və tüfəngini doldurmaq üçün özünü kolluğa verdi. Ləpirçi yoldaşına müraciət edərək:

– Casper, get, – dedi, – get, mister Kapı tap və ondan xahiş et ki, gəlib bizə qoşulsun. Biz toplaşib məsləhətləşməyə vaxt itirə bilmərik: bircə dəqiqə ərzində plan tökməliyik, yoxsa minqlər fürsət ələ keçirib bizi tuturlar.

Casper Kapı çağırdı, bir neçə dəqiqədən sonra onların dördü də sahilə toplaşdı. İndi minqlər onları əsla görmürdülər. Ancaq burası da var idi ki, onların belə yerdə gizlənməsi düşməni izləmələrinə mane olurdu.

Axşam düşürdü. Gecə yaxınlaşırdı, bütün əlamətlərə görə güman etmək olardı ki, gecə çox qaranlıq olacaqdır. Günəş çoxdan batmışdır və toran tez qovuşurdu. Yolçular bütün ümidlərini bu qaranlığa bağlamışdılar, halbuki qaranlıq düşmənlərin nə etdiklərini görməyə qoymur, buna görə də müəyyən dərəcədə təhlükəli idi.

Ləpirçi yoldaşlarına müraciət etdi:

– Əlbir və qətiyyətlə iş görmək, səbirlə fikirləşib plan hazırlamaq vaxtı çatmışdır, dostlar. Bir saatdan sonra meşələr gecənin qaranlığına gömüləcəkdir. Biz bu qaranlıqdan istifadə edib qalaya yollana bilərik. Siz bu barədə nə fikirdəsiniz, mister Kapı? Doğrudur, meşədə vuruşmaq və lazım gəldikdə geri çəkilmək qaydalarını o qədər də yaxşı bilmirsiniz, lakin yaşca bizdən böyük olduğunuz üçün birinci söz sizindir.

– Mabel ilə yaxın qohumluğum da belə halda nəzərə alınmalıdır.

– Mən bu barədə bir şey deyə bilmərəm. Səadət elə bir şeydir ki, onun anadangəlmə olmasının, ona meyil göstərilməsinin və ya ağılın hökmündən yaranmasının o qədər də əhəmiyyəti yoxdur. Böyük İlanı demirəm, ancaq Casperlə mən serjantın qızını öz atası kimi qorumağa hazırıq. Mən doğrumu deyirəm, cavan oğlan?

– Əlbəttə, Mabel mənə belə bağlaya bilər! Son damcı qanımadək onu müdafiə edəcəyəm! – deyə Casper yavaş səslə, lakin səmimi cavab verdi.



– Afərin, afərin! – deyə qızın dayısı Casperin sözünü kəsdi. – Gəlin bu barədə mübahisə etməyə, çünki mənə elə gəlir ki, sizin hər biriniz Mabelə kömək etməyə çox həvəslə razısınız. Mənim fikrimcə, qaş qaralan kimi düşmən keşikçilərinin gözlərindən yayınmaq üçün qayığa minib körpüyə tərəf, həm də külək və dəniz dalğaları mane olmasa, mümkün qədər cəld getməliyik.

– Bunu demək asandır, amma həyata keçirmək o qədər də asan deyildir, – deyə Ləpirçi cavab verdi. – Meşəyə nisbətən suda bizim üçün daha böyük təhlükə vardır. Bundan başqa, bir az aşağıda suyun yolunu çay aşırımı kəsir, o qədər də inamım yoxdur ki, hətta Casperin özü qayığı qaranlıqda aşırımdan sağ-salamat keçirə bilsin. De görək, cavan oğlan, sənın qoçaqlığına və bacarığına bel bağlaya bilərikmi?

– Mister Kapın fikrinə şərikəm ki, qayıqla getməyimiz daha yaxşıdır. Mabel gecə vaxtı bataqlıqlardan və kötüklərin üstündən keçib gedə bilməz. Bunu da nəzərə alın ki, deyəsən, gecə çox qaranlıq olacaqdır. O ki qaldı mənə, suda ürəyim həmişə sakit olur və gözlərim yaxşı görünür.

– Sən həmişə hünər göstərirsən, cavan oğlan, gözlərin də gündöyən düzənliklərdə çox, lakin meşələrdə az olan adamların gözləri qədər sərrastdır... Heyif ki, Ontarioda ağaclar bitmir, əgər bura da ağaclıq olsaydı, belə bir düzənlik ovçunu nə qədər sevindirərdi! Sizin məsləhətlərinizə gəldikdə, bu məsləhətlərin bəziləri xeyirlidir, bəzilərinə isə etiraz etmək olar. Suda iz qalmır...

Kap nəsihətçi adamlar kimi sözə başlayaraq:

– Bəs kilvater¹ haqqında nə deyirsiniz? – deyə soruşdu.

– O, nədir?

Casper:

– Gerisini de, gəlsin, – dedi. – Mister Kap elə zənn edir ki, bu saat okeandadır... Sən dedin ki, suda iz qalmır...

– Suda əsla iz qalmır, Şirin Su. Hər halda, bu çayda iz qalmaz. Deyə bilmərəm, dənizdə necə olur. Bundan başqa, qayığımız yüngüldür, ona minib çayın axarı ilə getmək çətin deyildir, belə səfər serjantın qızını yormaz. Bu, bir tərəfdən. O biri tərəfdən isə çayda, göy qübbəsindən başqa heç bir yerdə daldalanmaq mümkün deyildir. Aşırımdan, hətta gündüz də keçmək çətinidir, halbuki buradan

¹ *Kilvater* – gedən gəminin arxasından yaranan şırnaq; indicə keçdiyi sular

su yolu ilə qarnizona hələ altı mil yol getmək lazımdır. Nəzərə alın ki, gecə vaxtı meşədə ləpir tapmaq o qədər də asan iş deyildir... Düzünü deməliyəm, Casper, belə şəraitdə məsləhət verməyə çətinlik çəkirəm.

– Mən İlanla o biri qayığı buraya gətirmək üçün üzüb getsəm, necə olar? İkinci qayığı qaytarsaq, su yolu ilə gedə bilərik, qorxumuz da olmaz. Doğrudurmu?

– Buna söz ola bilməz! Ancaq gərək gözləyək hava lap qaranlıqlaşsın. Əlbəttə, serjantın qızı aramızda olduğu üçün gecə vaxtı su yolu ilə getmək məsləhətdir. Aramızda qadın olmasaydı, o biri sahil-dəki avaraları ələ salmaq, onlarla gizlənpaç oynamaq bizim kimi qüvvətli və igid adamlara ləzzət verərdi. İndi de görüm, Casper, o biri qayığı bura gətirməyi öhdənə götürürsənmi? – deyə şöhrətpərəstlikdən tamamilə uzaq olan Ləpirçi soruşdu.

– Mabelə kömək edə bilən hər cür işi boynuma götürürəm.

– Bu, alicənablıqdır və zənnimcə, sən özün də təbiətə alicənab adamsan. Odur, bax, lüt soyunmuş olan İlan da sənə kömək edər. O biri qayığı ələ keçirməyimizin bir xeyri də bu olar ki, düşmən bizə dəyib-toxuna bilməz.

Yolçular minqlər tərəfdə qalan ikinci qayığı ələ keçirməyi qət etdilər və çox yaxşı düşünülmüş bu planı yerinə yetirmək üçün hazırlıq görməyə başladılar. Gecə öz qara qanadlarını meşənin üstündə gərməkdə idi. Bütün hazırlıq qurtardıqda, çayın o biri sahilində heç bir şey görmək mümkün deyildi, çünki hava tamamilə qaranlıqlaşmışdı.

Yubanmaq olmazdı, əks halda, minqlər bu ensiz çayı üzüb keçmək üçün çarə düşünüb tapa bilərdilər. Buna görə də, Ləpirçi tez köçüb getmək istəyirdi. Casperlə Delavar çaya girdikləri zaman Ləpirçi Mabeli görmək üçün onun sığınacağına getdi və dedi ki, o, dayısı ilə birlikdə suyun iti axan yerinədək çayın axarı ilə getməlidir. Sonra Ləpirçi ona tapşırılan qayığa mindi. Qayığı da çayın həmin yerinə aparmaq lazım idi.

Az sonra Ləpirçi sahilə yan aldı. Mabel ilə Kap qayığa minib həmişəki yerlərində oturdular, Ləpirçi isə qayığın arxa tərəfində dayanıb budaqdan yapışdı. O qorxurdu ki, çayın axarı qayığı götürüb aparsın. Ləpirçi dostlarının aqibəti üçün çox narahat olduğuna görə sıxıntılı dəqiqələr keçirməli oldu.



Bu zaman Casperlə Çinqaçquk çayın aşırımına çatmaq üçün onun iti axan dərin yerini üzə-üzə keçirdilər. Onlar aşırıma çatsaydılar, yeriyyə-yeriyyə gedə bilərdilər. Az sonra onların ayağı çayın dibinə dəydi. Bu zaman onlar əl-ələ verib yavaş-yavaş və çox ehtiyatla qayığa tərəf getdilər (onlar qayığın məhz o tərəfdə olduğunu zənn edirdilər). Lakin hava o qədər qaranlıq idi ki, onlar heç bir şey görmürdülər. Buna görə də, fəhmlə, instinktlə getməli oldular (instinkt isə gün batandan sonra göydə bir ulduz belə görünmədikdə, meşə sakininə yol göstərir. Belə şəraitdə meşələrin dolanbac yollarına alışmayan adam elə zənn edir ki, hərc-mərclik girdabına düşmüşdür). Casper yalnız delavara bel bağlayırdı, çünki delavar təcrübəli olduğuna görə çox yaxşı bələdçilik edə bilərdi. Lakin gecənin bu vaxtı coşqun suyun içində yol gedə-gedə harada olduğunu yadda saxlamaq asan deyildi. Onlar çayın ortasına çatdıqda hər iki sahil qaranlıqda gözdən itdi. Yalnız tək-tək ağacların başı buludların fonunda güclə görünürdü. Onlar qəflətən burulğana düşdükleri üçün səmti iki dəfə dəyişdirməyə məcbur oldular, halbuki qayığın dayaz yerdə ilişib qaldığını bildirdilər. Kompas əvəzinə belə mülahizələrə əsaslanaraq təqribən 15 dəqiqə suyun içi ilə getdilər, lakin axtarıqlarını hələ tapa bilməmişdilər. Gənc dənizçi çox darıxdığı üçün vaxtın qurtarmaq bilmədiyini güman etmişdi. Delavar ayaq saxlayıb yoldaşına təklif etdi ki, hansı səmtə getməli olduqlarını öyrənmək üçün geri qayıtsın. Elə bu vaxt onlar suyun içi ilə gələn bir adam gördülər. Bu adam o qədər yaxında idi ki, əl uzatsaydın, ona çatarı. Delavar Casperin qulağına pıçıldayaraq:

– Minqdir! – dedi. – İndi İlan belə yerdə necə hiylə işlətmək lazım olduğunu qardaşına göstərər.

Gənc dənizçi yaxınlıqda olan yad adamı görəndə kimi, işin nə yerdə olduğunu dərhal başa düşdü. Casper burada tamamilə mogikana bel bağlamalı olduğunu yəqin etdi, buna görə də, onun dalınca getməyi qət etdi. Casperin dostu irokezin gözdən itdiyi tərəfə yönəldi. Delavar düşməni yenidən gördü və bu dəfə birbaşa onun üstünə getdi. Çayın bu yerində su elə şırıltı ilə axırdı ki, kəşfiyyata gedən iki yoldaş əsla ehtiyat etmədən bir-birilə danışa bilərdilər və onların səsinə heç kəs eşitməzdi. Buna görə də delavar rəhbəri dönüb yoldaşına dedi:

– İgid İlanın fəndgirliyinə bel bağla!

– Xuq! – deyə birdən irokez dilləndi və öz dilində əlavə etdi:
– Qayıǵı tapmışam, ancaq gərək mənə kömək edən olsun. Dalımca gəl, qayıǵı daşın üstündən düşürək...

Çinqaçquk irokezlərin dilini bildiyi üçün:

– Can-başla kömək edərik, – deyə cavab verdi. – Qabaǵa düş, biz də sənin dalınca gələrik.

İrokez iti axan çayın gurultusundan arxadakıların nə səsini eşidə bildi, nə də onların ləhcəsini ayırd edə bildi; o, cavab vermədən yoluna davam edirdi. Bizim dostlarımız isə qarabaqara onun dalınca gedirdilər. Az sonra onların hər üçü qayıǵa gəlib çatdı. İrokez qayıǵın bir başından, Casper o biri başından yapışdı, Çinqaçquk isə qayıǵı ortasından qaldırdı. İndi çox ehtiyatlı olmaq lazım idi ki, düşmən təzə yoldaşlarından birinin aǵ adam olduğunu başa düşməsin. Ancaq irokezin Casperi tanıması çox çətin idi, çünki Casper paltarının çox hissəsini sahilədə qoyub gəlmişdi.

Bütün hindular kimi qısaca danışmaǵa adət edən bu irokez:

– Qaldır! – deyə əmr etməklə kifayətləndi.

Onlar asanlıqla qayıǵı qaldırıb içindəki suyu boşaltdılar, sonra yenə ehmallica suya saldılar, lakin onların üçü də hələ qayıqdan əllərini çəkmirdi, çünki qorxurdu ki, su qayıǵı götürüb aparsın. İrokez qayıǵın burun tərəfindən yapışib onu çayın şərq sahilinə tərəf aparırdı, çünki dostları orada onun yolunu gözləyirdilər.

İrokezin Casperə və Delavara rast gəlməsi onu əsla təəccüb-ləndirməmişdi, bu səbəbdən Casperlə Delavar yəqin etdilər ki, çayda bu irokezdən əlavə yenə düşmənlər olmalıdır. Buna görə də iki dost özlərini çox ehtiyatlı aparmaǵı qət etdi. Onların yerində daha az cürətli və ürəksiz adamlar düşmənlərin arasına girməkdən qorxardılar, lakin bu iki dost qorxu nə olduğunu bilmirdi. Onlar hər cür təhlükəyə alışıbdılar və düşmənin qayıǵı ələ keçirməsinə mane olmaq üçün heç bir təhlükəli addımdan çəkinməzdilər. Casper hər necə olursa olsun, qayıǵı götürüb aparmaǵı, bu da mümkün olmasa, onu sındırmaǵı qət etmişdi, çünki Mabelin salamat qalması bundan asılı idi. Casper bıçaǵını çıxarıb qayıǵın dibini deşmək üçün hazır vəziyyətdə tutdu. O, güman edirdi ki, hər hansı bir səbəbə görə mögikan qayıǵı düşmənin əlində qoyub getməli olsa, düşmən dibi deşilmiş qayıqdan müvəqqəti də olsa, istifadə edə bilməyəcəkdir.



Bu zaman irokez suyun içində yavaş-yavaş irəliləyir və qayığı da öz dalınca dartıb aparırdı. İki yoldaş isə istər-istəməz onun dalınca gedirdi. Çınqaçquk öz tomahavkını qaldırdı və heç bir şeydən xəbəri olmayan hindunun başını əzmək istədi, lakin qorxdu ki, bu hindu ölərkən qışqırsın və ya onun meyitini çay aparıb yoldaşları olan yerə çıxartsın. Hər iki halda düşmən işdən xəbər tutardı və hay-küy qopardı, buna görə də Çınqaçquk ehtiyatlı olmağı yadına salıb düşməni öldürmək fikrindən daşındı. Lakin bir dəqiqədən sonra delavar fikrindən vaz keçməsinə və tərəddüd etməsinə peşman oldu, çünki o tərəfdən daha dörd irokezin yaxınlaşdığını gördü.

Bütün hindular kimi bu irokezlərin də hamısı sevincini qısaca bir səslə büruzə verdikdən sonra qayığa tərəf yönəldi. İndi irokezlər o qədər çox idilər ki, belə ayaqda delavarın fəndgirliyi və fərasəti kara gəlməzdi. Beş nəfər irokez ayaq saxlamadan və heç bir söz demədən özlərini tez sahilə çatdırmağa çalışırdı. Onlar qabaqcadan hazırlanan avarları sahildən götürmək, üç və ya dörd döyüşçünü öz silahları və barıt ehtiyatı ilə qayığa mindirmək istəyirdilər, ancaq bu şeyləri islatmadan qaranlıqda gətirmək mümkün deyildi, bu isə irokezlərin çayı üzüb keçməsinə mane olurdu.

Dostlardan və düşmənlərdən ibarət olan kiçik dəstə, nəhayət, şərq sahilinə çatdı. Çayın qərb sahili qabağında olduğu kimi, burada da su çox dərin idi. Sahilə ancaq üzə-üzə çıxmaq olardı... Onlar buraya yetişdikdə, qayığı sahilə hansı yol ilə çıxarmaq barəsində məsləhətləşmək üçün bir dəqiqəliyə ayaq saxladılar. Qayığın qabağına gələn dörd irokezdən biri onların rəhbəri idi, buna görə də həmin adam yaxınlaşdıqda hamı səsini kəsib ondan əmr gözləməyə başladı, çünki Amerika hinduları rəhbərə öz ləyaqətinə, öz təcrübəsinə və adına görə hörmət etməyə alışmışlar.

Burada ləngimək üzündən iki dost üçün, xüsusən Casper üçün daha təhlükəli vəziyyət əmələ gəldi, çünki irokezlər bu iki nəfərin düşmən olduğunu başa düşə bilərdilər. Casper ehtiyat edərək papağını qayığın içinə atdı. Casperin əynində nə kaftan vardı, nə də köynək, buna görə də ümid etmək olardı ki, irokezlər onun ağ adam olduğunu başa düşməyəcəklər. Casperin tanınmamasına bir də bu kömək edirdi ki, irokezlərin hamısı qabaqda idilər, Casper isə qayığın dalında gizlənmişdi və düşmən onu görmürdü. Ancaq Çınqaçqukun vəziyyəti belə deyildi: o, özünün ən təhlükəli düşmənləri arasında idi, lakin

özünü möhkəmcə cəmləşdirmişdi və fürsət ələ keçdikdə qaçıb canını qurtarmağa, ya da düşməne zərbə endirməyə hazır idi. Çinqaçquk geri dönüb baxmağa qorxurdu, çünki arxa tərəfdə olan irokezlər belə halda onu tanıyardılar. Buna görə də, Çinqaçquk işə başlamaq dəqiqəsinin gəlib çatmasını çox səbirlə gözləyirdi.

İrokezlərin rəhbəri əmr etdi:

– İki nəfər qayığın baş tərəflərindən itələyə-itələyə irəli aparmalıdır. Qalan adamlar üzə-üzə çaydan keçib silahı hazırlamalıdır.

Hindular bu əmrə tabe oldular və Casperi qayığın arxa tərəfində, qayığı tapmış irokezi isə baş tərəfində qoydular. Çinqaçquk suya elə cumdu ki, irokezlər yanından keçərkən onu görə bilmədilər. Az sonra üzənlərin səs-küyündən, suyun şappılıtısından, adamların əlqol atmalarından və səslərindən aydın oldu ki, birinci irokezə qoşulan dörd irokez çayın dərin yerini üzüb keçirlər. Delavar bunu yəqin etdikdə dərhal başını sudan çıxartdı, əvvəlki vəziyyətində durdu və özlüyündə qət etdi ki, indi işə başlamaq vaxtıdır.

Bu qocaman döyüşçünün yerində başqa bir səbirsiz adam olsaydı, bayaqdan düşündüyü zərbəni, yəqin ki, dərhal endirərdi. Lakin yaxınlıqda, suyun iti axan yerində bir neçə irokezin olmasından delavarın xəbəri var idi, buna görə də, vaxt gəlib çatmayınca təhlükəli iş əbəs yerə başlamaq istəmirdi. O, qabaqdakı hindunun qayığı dərin yerə çəkib aparmasına imkan verdi və bundan sonra onların hər üçü şərq sahilinə tərəf üzüb getdi. Delavar ilə Casper suyun lap iti axan yerinə çatdıqda, qayığı suyun axarı ilə düz səmtə çəkib aparmaq əvəzinə onu döndərdilər, qayıq yana buruldu, buna görə də, onun sürəti azaldı. Aydınır ki, delavarla Casper qayığı heç də birdən-birə deyil, çox yavaş-yavaş və ehmallıqla döndərdi və belə şəraitdə bu cür hiyləyə əl atan ağı adam kimi tələsmədilər. Onlar qayığı tədriclə döndərməklə qabaqda gedən irokezi aldatdılar. Onlar hiyləni elə qurmuşdular ki, irokez onların, guya, suyun axarı ilə mübarizə apardığını güman etsin. Bir dəqiqədən sonra qayıq çay aşırımının lap yaxınlığında suyun ən dərin yerinə gəlib çatdı. Bu zaman irokez hiss etdi ki, başa düşmədiyi səbəbə görə qayığın hərəkəti yavaşmışdır. Birdən o, geri döndükdə gördü ki, yoldaşları qayığın getməsinə mane olurlar.

Gənc irokez düşmənlərin arasında olduğunu başa düşdü. O, Çinqaçqukun boğazından yapışdı. Hər iki hindu əllərini qayıqdan çəkib pələng kimi bir-birinə sarıldı. Qaranlıqda, coşqun suyun içində bir-



birilə pəncələşən bu iki hindu bir-birinə bəslədiyi düşmənçilikdən və bu mübarizədə qalib gəlmək səyindən savayı, dünyada hər şeyi unutmuşdu.

Havada uçan lələk kimi çox sürətlə gedən qayıq indi tamamilə Casperin əlində idi. O, əvvəlcə üzə-üzə mogikanın köməyinə getmək fikrinə düşdü, lakin qayığa yiyələnmək lazım gəldiyini yadına saldıqda, bir-birini boğmağa çalışan iki döyüşçünün ağır hənirtisini eşitdiyinə baxmayaraq, qayığı qərb sahilinə tərəf sürdü və az sonra sahilə yan aldı. Casper dostlarını tapıb geyindi və başına gələn hadisəni onlara qısaca danışdı. Casper sözünü qurtardıqda araya dərin sükut çökdü. Hamı iki hindunun mübarizəsinin nə ilə qurtardığını bilmək üçün bir səs eşitmək ümidilə ətrafa çox diqqətlə qulaq verirdi. Lakin pəncələşən hindulardan xəbər tutmaq mümkün olmadı. İti axan çayın kəsilmək bilməyən yeknəsəq şırıltısından savayı heç bir şey eşidilmirdi. Çayın o biri sahilindəki irokezlərdən də əsla səs çıxmırdı.

– Götür bu avarı, Casper, – deyə Ləpirçi təmkinlə dilləndi, halbuki həssas müşahidəçi Ləpirçinin səsinin həmişəkindən qəmgin olduğunu sezə bilərdi, – bizim ardımızca üzüb gələrsən. Bundan sonra burada qalmağımız məsləhət deyildir.

– Bəs İlan?

– İndi İlan, özünün dediyi kimi, Qadir ruhun ixtiyarındadır. Bilmirik, o sağrı qalacaq, yoxsa öləcəkdir. İndi biz ona heç cür kömək edə bilmərik, özümüz isə tədbir görmək əvəzinə, bəzi arvadlar kimi dərdləşə-dərdləşə burada qalsaq, məhv olarıq. Bu qaranlığın bizə çox köməyi var...

O biri sahilədən gələn zil qışqırtı səsi bələdçinin sözünü yarımçıq qoydu. Kap ondan soruşdu:

– Mister Ləpirçi, bu nə bağırırdır? Elə bil, şeytan qışqırır, yəqin ki, bu bağırən insan deyildir.

– Bu, qələbəni xəbər verən şadlıq bağırılanıdır. Şübhə yoxdur ki, Böyük İlanın ya dirisi, ya da ölüsü irokezlərin əlinə keçmişdir.

– Bəs biz! – deyə Casper söhbətə qoşuldu. O, özünü alicənablıqla məzəmmət edə-edə fikirləşirdi ki, yoldaşını tək buraxıb qayıtmayı, ona bədbəxtlik üz verməzdi.

– Delavar rəhbərinə kömək etmək üçün indi əlimizdən heç bir şey gəlməz, cavan oğlan. İndi biz özümüz gərək mümkün qədər tezliklə buradan çıxıb gedək.

– Necə? Çınqaçquku xilas etməyə çalışmadanmı? Onun salamat qaldığını və ya öldürüldüyünü öyrənmədənmi getməliyik?

Mabel nəfəsi tutula-tutula titrək səslə dedi:

– Casper düz deyir. Mən düzünü deyirəm, dayı, qorxmuram, özüm də dostumuzun başına gələn işdən xəbər tutanadək burada qalaram.

– Məncə, bu, ağlabatan məsləhətdir, Ləpirçi, – deyər Kap qızın fikrini tamamladı. – Əsl dənizçi heç vaxt öz yoldaşını qoyub getməz və etiraf edirəm ki, şirin su adamında belə bir nəcibliyin olması mənə çox sevindirir.

Bələdçi səbirsizliklə qayıqı sahilədən suya itələyə-itələyə dedi:

– Heyif ki, siz heç bir şey bilmirsiniz və heç bir şeydən qorxmursunuz! Əgər canınızın qədrini bilirsinizsə, yalnız özünüzü qalaya çatdırmağın fikrini çəkin, delavarı da tapşırın öz taleyinə. Əlimizdən nə gələr?! Şoranlığa tez-tez gələn maral əvvəl-axır ovçuya rast gələr.

YEDDİNCİ FƏSİL

Qayıq sahilədən uzaqlaşaraq, suyun iti axan yerinə çatdı. Buludlar çəkildi, hava bir qədər işıqlaşdı, lakin çaya tərəf əyilən ağaclar suya elə kölgə salmışdılar ki, suyun axarı ilə başaşağı üzüb gedən qayıqlar qaranlıq dəryasına qərq olmuşdu və zənn etmək olardı ki, onları heç kəs görə bilməz. Bunu da demək lazımdır ki, qaçqınlar təhlükədən xilas olduqlarına hələ əmin deyildilər. Buna görə də Casper qızın müqəddəratı üçün qorxmağa başlamışdı və hər dəfə meşədən anlaşılmaz səs eşidilərkən ətrafına narahat halda göz gəzdirdi. O həm səssizcə, həm də çox ehtiyatla avar çəkirdi, çünki belə bir sakit gecədə ən zəif səs onların yerini bildirər və sayıq irokezlərin qulağına çatardı.

Mabel həyatında indi ən qorxulu dəqiqələr keçirirdi. Özünə güvənən və əsgər qızı olduğunu iftixarla dərk edən Mabel var gücünü toplayıb özünə toxtaqlıq verirdi, lakin onun ürəyi həmişəkindən daha tez-tez döyünürdü, gözəl mavi gözlərində isə qətiyyət əks olunmuşdu, halbuki bu gözlərin nəyi ifadə etdiyini qaranlıqda heç kəs görə bilməzdi.



Hər iki qayıq yan-yana getməyə başladıqda Casper yavaş səslə dedi:

– Mabel, siz qorxmursunuz? Sizi qorumağa hazır olduğumuza tamamilə inanırsınız mı?

– Casper Ulestern, bilirsiniz ki, mən əsgər qızıyam, buna görə də qorxduğumu boynuma almaq mənim üçün eyib olardı.

– Mənə və bizim hamımıza bel bağlayın. Sizin dayınız, Ləpirçi, mögikan (əgər o yazıq indi bizim aramızda olsaydı) və mən hər nəyin bahasına olursa olsun, sizi xilas etmək fikrindən əsla dönməzdik.

– Sizə inanıram, Casper, – deyə qız cavab verdi, – bilirəm ki, dayım məni sevir, həmişə əvvəlcə mənim qayğıma qalır, sonra isə özünün qayğısına. Buna da inanıram ki, siz atamın dostlarısınız, onun qızını darda qoymazsınız. Ancaq məni o qədər aciz bilməyin. Mən şəhərli qız olduğum üçün, çox güman ki, təhlükə olmayan yerdə gözümə təhlükə görünür, ancaq, Casper, sizə söz verirəm ki, əbəs yerə qorxmaqla sizə mane olmaram.

Ləpirçi:

– Serjantın qızı haqlıdır, – dedi, – Tom Dunqam kimi igid atanın qızı olmağa layıqdır. Bilirsinizmi, sizin atanızla mən, bax, belə qaranlıq gecələrdə hər bir dəqiqə düşmən əlinə keçmək qorxusu olduğuna baxmayaraq, hər tərəfdən düşməni hürküdüb çox acıqlandırmışıq! Sizin atanız çiyindən yaralanan zaman onun yanında idim. Siz onu görəndə, çayı onunla birlikdə üzə-üzə necə keçdiyimizi və öz skalpını necə qoruya bildiyini sizə danışar.

– Atam mənə bu barədə danışmışdır, – deyə Mabel cavab verdi. – Onun məndə bir məktubu vardır, həmin məktubda bu hadisədən yazır. Atama etdiyiniz bu yaxşılığa görə sizə ürəkdən təşəkkür edirəm. Allah sizə bunun əvəzini verər, bundan başqa, siz Dunqamın qızından ürəyiniz nə istəsə tələb edə bilərsiniz.

– Bəli, bəli, nəcib və təmizürəkli insanlar həmişə məhz belə edirlər... Serjant mənə öz gəncliyindən, sizin ananızdan, onunla necə evlənməsindən, ananızla evlənməsinə nələrin mane olduğundan və belə maneələri axırda necə aradan qaldırmasından danışmışdır.

– Yazıq anam çox ömür sürmədi ki, evlənən zaman onun razılığını almaq üçün atamın çəkdiyi əziyyətlərin əvəzini çıxsin, – deyə Mabel cavab verdi və onun səsi titrədi.

– Doğrudan da, belə olmuşdur. Namuslu serjant məndən heç bir şey gizlətmirdi. Məndən bir neçə yaş böyük olduğu üçün kəşfiyyətə birgə gətirdiyimiz günlərdə mənə bir oğul kimi baxırdı.

– Ləpirçi, doğrudan da, sən razı olsan ,bəlkə də, o, səni şadlıqla oğulluğa götürərdi, – deyə Casper öz fikrini söylədi. Danışığından aydın olurdu ki, Casper bu sözləri, elə bil, zarafatla demir.

– Belə olanda nə olar, ay Şirin Su! Məncə, bu heç də qəbahət deyildir... O bilir ki, ləpir axtarmaq lazım olanda mən bu işin öhdəsindən gələ bilərəm. O, mənim fransızlarla üz-üzə durub vuruşduğumu da görmüşdü. Cavan oğlan, bəzən mənə elə gəlir ki, biz hamımız gərək evlənək. Unutma ki, bütün ömrünü meşələrdə keçirib düşmənin və vəhşi heyvanların dalınca qaçan adam hər necə olsa, öz insani hisslərindən bəzilərini itirir.

Mabel:

– Gördüklərimdən indi belə bir nəticəyə gəlirəm ki, şəhərlilərin eyibləri və riyakarlığı meşələrdə yaşayan adamlarda olmur, – dedi.

– Mabel, həmişə təbiətin qoynunda yaşayıb onun gözəl təsirini hiss etməmək çətindir.

– Siz haqlısınız, mister Ləpirçi, – deyə Kap cavab verdi, – bunu tənha yaşayanlar çox yaxşı başa düşürlər. Bəzən ekvator yaxınlığında və ya Cənub okeanında ulduzlu gecədə növbə çəkəndə hiss edirsən ki, vicdanın hər cür ləkədən təmizlənilir.

– Bəs bu barədə sən nə fikirdəsən, Casper? – deyə Ləpirçi soruşdu. – Axı sən də mister Kap kimi dəniz fırtınalarında olmusan, insanın ruhuna bunun necə təsir bağışladığını gərək biləsən.

– Mən hələ çox gəncəm və təcrübəsizəm, belə şeylər haqqında qəti fikir deyə bilmərəm, – deyə Casper təvazökarlıqla cavab verdi.

Mabel buna etiraz edərək:

– Bəs hisslərinizin qaynamasına nə deyirsiniz, – dedi, – hər bir başqa adam kimi siz də təbiət hadisələri arasında yaşadığınız halda, əlinizi Allahın ətəyindən üzə bilməzsiniz!

– Deyə bilərəm ki, mən heç də həmişə belə fikirləşmirəm.

Kap avazla:

– Şirin Su! – dedi, – Mabel, sən bu uşağı çox bərkə salma! Şirin Su! Gərək ki, sizin adınız belədir, doğrudurmu? – Eau-de-vie?¹

¹ Burada Kap yanılır. Fransızca *eau douce* – şirin su, *eau-de-vie* – araq deməkdir.



– Eau douce, – deyə Casper təkmlnlə cavab verdi. O, göldə üzən dövrədə müxtəlif hindu şivələri kimi fransız dilini də yaxşı öyrənmişdi. – Dənizdə üzən və böyük duzlu su gölləri haqqında hindulərə rəvayətlər danışan yoldaşlarından mənə fərqləndirmək üçün irokezlər mənə belə ad vermişlər.

– Nə olar ki! Məncə, belə əhvalatların danışılması vəhşilərə zərər verməmişdir. Doğrudur, ola bilsin ki, irokezlər belə şeyləri eşitmək nəticəsində savadlanmamışlar, amma onların nadanlığı da artmamışdır. Bəli, bəli, istəyirsən eau douce de, istəyirsən ağ araç de, fərqi yoxdur. Bu, çox yaman içkidir.

Kapın verdiyi izahatdan bir qədər pərt olan Casper cavab verdi:

– “Eua douce” şirin su, yəni ləzzətli içki deməkdir. Fransızlar içməli suya da belə deyirlər.

– Axı bu, necə ola bilər ki, onlar eau douce-ni su kimi qələmə verirlər, halbuki fransızca bunun mənası araçdır! Bəlkə, bu, Bordo şəhərində və ya digər fransız limanlarında işlənən fransız dilində deyil, bu yerlərdə işlənən fransız dilində bu mənanı verir? Dənizçilər həmişə araça eau deyirlər, Eau-de-vie isə ən yaxşı araçdır. Bu bərədə bilikli olmadığınızna görə sizi məzəmmət etmirəm, oğlan! Nə etmək olar, bunu sizin kimilərinə irad tutmaq olmaz. Ancaq siz mənimlə qayıtsaydınız və bir neçə dəfə Atlantik okeanında üzsəydiniz, bu, ömrünüzün axırınadək sizin karınıza gələrdi. Onda Mabel də, dəniz sahilində yaşayan başqa qızlar da sizi çox bəyənərdilər.

– Yox, yox, – deyə sadə ürəkli nəcib bələdçi cavab verdi, – sizi əmin edə bilərəm ki, bu yerlərdə Casper üçün dost əskik deyildir. Başqaları kimi Casperin də dünyanı görməsi faydalı olardı, ancaq Casper buradan heç yerə getməyib bizim aramızda yaşasa da, biz ona bundan sonra da hörmət edəcəyik. Siz ona, istəsəniz eau douce, ya da istəsəniz eau-de-vie deyə bilərsiniz; hər halda, Casper qoçaq oğlandır və ona bel bağlamaq olar. Casper keşikdə dayananda mən həmişə çox bərk yatıram, çünki özümə arxayın olduğum kimi, ona da arxayınam. Buna mən möhkəm əminəm. Odur ki, yəqin serjantın qızı da iddia etmir ki, bizim oğlan başqalarının hörmətini qazanmaq üçün hökmən gərək dənizləri gəzsin.

Mabel cavab vermədi və üzünü yana döndərdi. Onun bu hərəkəti əbəs idi, çünki onsuz da qaranlıq onun üzündə əmələ gələn dəyişikliyi görməyə qoymurdu. Ancaq Casper hökmən ayırd etmək

istəyirdi. Yoldaşlarının ona hörmət etməyəcəkləri, qızların isə ona heç nəzər belə salmayacaqları fikri onun mənliliyinə toxunurdu. O dedi:

– Mən bilmədiyim şeylərlə öyünməyəm. Mərdliklə boynuma alıram ki, nə okeandan, nə də dənizçilikdən xəbərim vardır. Məlumdur ki, biz ulduzların və kompasın köməyi ilə öz göllərimizdə bir tərəfdən o biri tərəfə gedirik. Buna görə də rəqəmlər və hesablamalar bizə lazım olmur. Ancaq bizim də, öz məziyyətlərimiz vardır. Uzun illər okeanda olmuş adamlar da bunu deyirlər. Əvvələn, torpaq həmişə gözümüzün qarşısında olur, çox zaman da küləkdöyən tərəfdən... Bu isə, eşitdiyimə görə matrosu mətinləşdirir. Bizim yerlərdə qəflə-tən elə şiddətli küləklər əsir ki, limanlarda daldalanmalı oluruq.

– Lotdan istifadə edirsinizmi? – deyərək Kap soruşdu.

– Lot bizə kömək eləmir, buna görə də biz ondan tək-tək hallarda istifadə edirik.

– Bəs dip-lotdan¹ necə?

– Mən belə cihazın adını eşitmişəm, amma boynuma alıram ki, onu heç vaxt görməmişəm...

– Çox qəribədir! Gəmi də dip-lotsuz olarmı? Yox, bala, özünü-zü dənizçi hesab etməyə əsla haqqınız yoxdur. Bu olan şeydirmi ki, özün dənizçi olasan, dip-lotun da nə olduğunu bilməyəsən?

– Mən dərin bilik sahibi olmaq iddiasında deyiləm, mister Kap...

– Şəlalələrdən keçmək ustalığından savayı, Casper! Şəlalələrdən və aşırımlardan keçmək ustalığından savayı, – deyərək Ləpirci Casperin köməyinə gəldi. – Mister Kap, yəqin, siz təsdiq edirsiniz ki, belə işlərdə Casper çox mahirdir. Məncə, hər kəsi öz qabiliyyətinə görə məzəmmət etmək və ya ona hörmət göstərmək lazımdır. Osveqo şəlaləsindən keçməkdə mister Kap tamamilə aciz olduğu halda, bildiyimə görə, açıq dənizdə çox kara gələn adamdır. Casper də heç yerdə torpaq görünməyən şəraitdə kara gəlmədiyi halda, şəlalələrdən keçmək lazım gəldikdə Casperin kifayət qədər sərrast olan göz-ləri və möhkəm olan qolları çox kara gəlir.

– Ancaq Casper açıq dənizdə də kara gələrdi! – Mabel bu sözləri hər yerə dərin sükut çökdüyü dəqiqələrdə elə bərkdən dedi ki, yanındakı adamlar diksindi. Sonra əlavə etdi: – Mən demək istəyirəm ki, bu yerlərdə bu qədər faydalı olan adam dənizdə də kara

¹ *Dip-lot* – dənizin çox dərin yerlərini ölçən cihaz



gəlməyə bilməz. Ancaq bunu da başa düşürəm ki, gəmiçilik sənətini mister Casper mənim dayım qədər yaxşı bilir...

– Deyin, deyin, bir-birinizin nadanlığını malalayın! – deyər Kap istehza ilə donqulandı. – Biz dənizçilər quruda olanda həmişə əleyhdarlarımızı o qədər çox olur ki, nadir hallarda bizi haqlı hesab edirlər, bunu mən etiraf edirəm. Ancaq sizi müdafiə etmək və ya sizin yüklərinizi daşımaq lazım gələndə, hamı çaparaq bizim dalımızca qaçır.

– Ancaq, dayıcan, quruda yaşayanlar bizim sahillərə hücum etmirlər, dənizçilər də yalnız dənizçilərlə vuruşurlar.

– Belə də nadanlıq olar! Bəs bizim ölkənin sahillərinə çıxan düşmənlər hanı, hanı o ingilislər və fransızlar? Bacıqızı, zəhmət çək, de görüm, hanı onlar?

– Doğrudan da, bəs hanı onlar? – deyər Ləpirçi soruşdu. – Mister Kap, bilməlisiniz ki, bu barədə bizdən, yerli sakinlərdən yaxşı danışan olmaz. Mən düşmənlərin getdikləri yola çox çıxmışam, çünki bu yol yağışın yuyub ağırtdığı sümüklərlə dolu olur. Aradan çox illər keçdikdə, düşmənlərin adı və lovgalığı unudulduqdan sonra isə mən onların izlərini qəbir təpələrində tapmışam. Bax, bu torpaqda generalların da, sırayı əsgərlərin də sümükləri qalib çürümüşdür. Yalnız şöhrət xatirinə yaşayan və özü kimilərindən yüksəkdə durmaq istəyən adamların hamısının axırı belə olur.

– Deməliyəm ki, mister Ləpirçi, sizin fikirlərinizi başa düşmək çox çətindir, siz tufəngdən bir dəqiqə belə ayrılmayan və həmişə bant iyləyən bir adamsınız, lövbərinizi də yalnız ona görə qaldırırsınız ki, gedib düşməni məhv edəsiniz.

– Əgər siz bütün ömrümü müharibədə keçirdiyimi zənn edirsinizsə, onda məni yaxşı tanıyırsınız. Meşələrdə və sərhəddə yaşayan adam hər şeyə hazır olmalıdır. Ancaq mən heç bir məsuliyyət daşıyıram, çünki hökmü yeriməyən adicə atıcı və kəşfiyyatçıyam. Mənim əsl vəzifəmi bilmək istəsəniz, mən həm sülh zamanı, həm də müharibə günlərində ordu üçün meşə quşları tədarük edirəm, halbuki rəsmən bir zabitin ixtiyarındayam, o zabit indi sürgün yerindədir. Ancaq mən onun dalınca heç zaman getmərəm. Bununla belə, düşməndən qaçmaq, hər bir başqa adam kimi mənə də yaraşmaz.

– Yaxşı, yaxşı! Deməli, mən səhv eləmişəm, mən elə bildirdim ki, gəmi topçusu kimi sizin də daimi əsgəri vəzifəniz vardır. Bizim yeznəni götürək! On altı yaşından əsgərdir, özü də elə xəyal edir ki, dənizçi

rütbəsi kimi onun da rütbəsi hər cəhətcə çox hörmətə layiqdir. Nə olar, qoy belə düşünsün, onunla mübahisə etməyə dəyməz...

– Elədir, mənim atam əmindir ki, əsgər adı nəcib addır, – deyə Mabel cavab verdi. – Onun atası hələ ondan da gənc ikən əsgər olmuşdur.

– Düzdür, düzdür, – deyə bələdçi təsdiq etdi. – Serjant cəngavər adamdır, dünyada bütün hadisələrə öz müşketinin lüləsindən baxır. O, kral əsgərinin karabinini son dərəcə sərrast vuran bu uzun lüləli tüfəngdən üstün bilir. Adət insanda belə əqidə əmələ gətirir. Ola bilsin ki, bu bütün insanlara xas olan bir nöqsandır.

Kap:

– Mən də təsdiq edirəm ki, sahildə yaşayanlar belə olurlar, – dedi. – Hər dəfə dəniz səfərindən qayıdarkən mən də bunu hiss etmişəm. Bax, sonuncu dəfə Nyu-Yorkda olanda da mənimlə həmfikir olan bir adamı çox çətinliklə axtarıb tapa bildim. Rast gəldiyim adamların hamısı, elə bil, mənim fikrimi külək əsən səmtə yönəlmişdi, bu səmtə də yalnız ona görə kənara çıxırdı ki, mümkün qədər tezliklə *overstaq*¹ döndərsin və ya *beydevind*² o biri qalsa³ keçsin.

Mabel gülümsəyib gənc dənizçiyə yavaşca dedi:

– Bunları başa düşürsünüzmü, Casper?

– Şirin su ilə duzlu su arasında o qədər də böyük fərq yoxdur, bütün vaxtını orada keçirənlər də bir-birini asanlıqla başa düşürlər. Öz peşənlə əlaqədar olan dili başa düşmək heç də çətin deyildir, Mabel.

Kap sözünə davam edərək dedi:

– Deyəsən, kompasdan başqa hər şey dəyişilmişdir, ancaq, yeri gəlmişkən, deməliyəm ki, kompasın özündə də dəyişikliklər olmuşdur. Yerdə hava ağır olsa da, yerin səthində nə varsa hamısı daim hərəkət edir. Səfərə çıxarkən ağac əksəniz iki-üç ildən sonra qayıdıqda siz bu ağacı tanımazsınız. Şəhərlər böyüyür, yeni-yeni küçələr salınır, sahillər bəzənib-düzənir – bir sözlə, yer üzündə arası kəsil-mədən dəyişikliklər əmələ gəlir. Gəmi isə belə deyildir. Gəmi Hindistana yola düşərkən nə şəkildə olursa, Hindistandan da o şəkildə

¹ *Overstaq* – yelkənli gəminin küləyə əks istiqamətdə bir qalsdan o birisinə çevrilməsi

² *Beydevind* – gəminin küləyə doğru sivri bucaq istiqamətində yolu

³ *Qals* – gəminin küləyə görə səmti. Külək sağ yandan əsəndə gəmi sağ qalsla gedir; külək gəminin sol yanına vurduqda gəmi sol qalsla gedir.



qayıdır, halbuki yolda qəzalara düşür, deşilir və dənizdə onun başına cürbəcür hadisələr gəlir.

– Təəssüf ki, bu, doğrudur, mister Kap. Bütün bu cür təkmilləşdirmə və yaxşılaşdırma tədbirləri yerin simasını yalnız korlayıb eybəcərləşdirir. Mənə deyirdilər ki, Böyük Göllərin cənubunda və qərbində gələcək dəyişikliklərin çox yaman əlamətləri görünməkdədir, lakin mən heç vaxt o yerlərdə olmamışam.

– Sən nə demək istəyirsən? – deyə Casper soruşdu.

– Mən elə yerlərdən danışırım ki, bəlkə də, həmin yerlər məhz bu ölkəni kor qoyan axmaqlara qismət olmalıdır. Həmin yerlərə pre-riya deyirlər, ən namuslu delavarlardan eşitmişəm ki, preriyalarda bircə ağac da tapmazsan.

– Ancaq bir çox kolonistlər tanıyıram ki, ağacları qırılmış bu boş yerlər onların çox xoşuna gəlir. Həmin yerlərdə tarlanı təmizləmək üçün gücdən düşənədək işləmək lazım gəlməz. Sən çörəyi sevir-sən, Ləpirçi, buğda isə meşə ağaclarının kölgəsində bitməz.

– Ancaq burada namus və xeyirxah arzular bitib bəhrə verir, Casper. Bax, mister Kap da sənə deyə bilər ki, meşəsiz qalmış düzənliklər boş adaya oxşayır.

Kap:

– Belə olmağına belədir, – dedi, – ancaq boş adalar da fayda verir. Gəminin səmtini bu adalara görə düzgün hesablamaq mümkün olur. Mənə qalsa, meşəsiz düzənliyi heç zaman pisləməyəm. Ünutmayın ki, günəş işıq salmaq üçün yarandığı kimi, adama da göz – görmək üçün verilmişdir. Ağaclar isə, mənəcə, yalnız gəmi qayıрмаq, hərdənbir də ev tikmək üçün yararır.

Bələdçi bu sözlərə cavab vermədi, ancaq onun köksündən boğuş bir səs çıxdı. Onun yol yoldaşları da səslərini kəsdilər, buna görə araya yenidən sükut çökdü.

Hər iki qayıq qərb sahilinin yaxınlığında çayın iti axan yerinə girdi. Burada suyun axarının sürəti müxtəlif idi: bəzi yerlərdə su yavaş axır, bəzi yerlərdə isə saatda iki və ya üç mil sürətlə ötüb keçirdi. Aşırımlarda suyun sürəti, hətta naşı adamlar üçün dəhşətli idi. Casper güman edirdi ki, bu səmtə üzə-üzə iki saatdan sonra çayın ağzına çatmaq mümkün olacaqdır. O da, Ləpirçi də əmin idi ki, heç olmasa, ən təhlükəli yerlərdən keçməyincə qayıq bundan daha sürətlə sürmək lazım deyildir.

Qaçqınlar yavaş danışdırlar. Göz işlədikcə uzanan bu meşəni bürümüş dərin sükutu yalnız min bir dildə danışan təbiətin səsləri pozurdu. Ağacların saysız-hesabsız yarpaqları xışıldayır, su qıjıltı ilə axır, arabir küləyin tərپəttdiyi budaqların bir-birinə dəyməsindən çıxan səs eşidilirdi. Heç yerdə əsla həyat əlaməti görünmürdü. Doğrudur, Ləpirçi uzaqdan canavar ulamasını bircə dəfə eşitdi, lakin bu, anlaşılmaz və tez kəsilən bir səs idi, ola bilsin ki, Ləpirçinin xəyalından doğmuşdu. Bununla belə, Ləpirçi yoldaşlarından səslərini kəsməyi xahiş etdikdə, sinan quru budaqların şaqqıltısını həssas qulağı ilə eşidib təəccüb etdi. Bu şaqqıltı səsi çayın qərb sahilindən gəlirdi.

Ləpirçi səsini yavaşdıb pıçılıtlı ilə Casperə:

– Çayın qırağı ilə adam gəlir, – dedi. – Olmaya lənətə gəlmiş irokezlər silahlanıb qayıqsız çaydan keçmişlər?

– Bəlkə, bu gələn delavardır? Çox güman ki, o, yerimizi bildiyinə görə çayın qırağı ilə dalımızca gəlmişdir... Bircə dayan, mən bu dəqiqə üzə-üzə sahilə gedib xəbər gətirərəm.

– Get, bala, ancaq yadında saxla ki, çox yavaş avar çəkmək lazımdır. Bir də ki, hər bir addımını ölçüb-biçməyincə sahilə çıxma!

Mabel bərkədən danışmağın qorxulu olduğunu tamamilə unudaraq, həyəcanlı halda:

– Bu ehtiyatsızlıq deyilmi? – deyə soruşdu.

– Siz ki belə bərkədən danışırınsız, bu, əlbəttə, çox ehtiyatsızlıqdır, – deyə Ləpirçi cavab verdi. – Mən kişilərin səsinə alışmışam, sizin məlahətli xoş səsini eşidəndə isə həzz alıram, ancaq indi uca-dan danışmaq olmaz. Sizin atanız igid serjant, sizinlə görüşərkən deyə bilər ki, izə düşdüyün zaman səssiz olmaq çox böyük hünərdir... Get, Casper, özün də ehtiyatlı adam kimi tanındığını unutma.

Casper qaranlıqda səssizcə gözdən itdi, sanki, onu coşqun çay uddu. Onun getməsindən indi həyəcanlı on dəqiqə keçirdi. Mabel əmin idi ki, Casper belə bir igidliyə cürət etməklə özünü böyük təhlükə qarşısında qoyur. Bu zaman qaçqınların qayıdacağı çayla başısağığı gedirdi. Hamı cıncırını belə çıxarmayaraq, sahilədən gələ bilən hər cür zəif səsə çox diqqətlə qulaq verirdi. Lakin yenə də dörd tərəf pozulmaz, ağır və heybətli bir sükut içində idi. Yalnız dalğalar özlərini gurultu ilə dayazlığa çırpanda və külək ağacların budaqlarını tər-pədəndə meşənin dərin yuxusunu pozurdu.



Budur, çox çətinliklə eşidilən səs yenidən gəldi, elə bil ki, kim isə bir neçə quru budağı tapdaladı, Ləpirçinin qulağına kiminsə boğuş səsi gəldi. O dedi:

– Bəlkə də, səhv edirəm (məlumdur: çox zaman adam ürəyindən keçəni xəyalən eşidir), ancaq mənə elə gəlir ki, bu, delavərin səsidir.

– Məgər vəhşilərin ölüləri gəzirlər? – deyə Kap soruşdu.

– Bəli, bəli, vəhşilər, hətta öləndən sonra da ova çıxırlar, ancaq onların ovlağı ruhlar aləmindədir. Qırmızıdərilili adamın canı ağzından çıxan dəqiqədən etibarən, o, yerlə bütün əlaqəsini kəsir. O öləndən sonra öz viqvamının dövrəsində gəzməyi sevməz.

Mabel pıçıldayaraq:

– Baxın, suda nə isə görünür... – dedi.

– O, qayıqdır! – deyə Ləpirçi şadlıqla xəbər verdi. – Görünür, iş yaxşı gedir, yoxsa, bizim oğlan çoxdan bizi xəbərdar edərdi.

Az sonra iki qayıq bir-birinə yaxınlaşdı, yalnız bu zaman yolçular qayığın arxa tərəfində ayaq üstə duran Casperi və qayığın burun tərəfində oturmuş başqa bir adamı gördülər. İki-üç dəfə də avar çəkildi və qayıqlar bir-birinə yan aldı. Bu zaman Ləpirçi ilə Mabel qayığın içində oturan adamın delavər olduğunu tanıdılar.

Bələdçi həyəcədən titrəyən səslə:

– Çınqaçquk! – dedi. – Mənim qardaşım! Mogikanlar rəhbəri! Şadlığımın sonu yoxdur! Biz birlikdə nə qədər vuruşub qan tökmüşük, bu dəfə isə mənim dostum, qorxurdum ki, birlikdə vuruşmaq daha bizə qismət olmasın!

– Xuq! Minqlər arvaddırlar. Üçünün skalpını soyub kəmərimə bağlamışam. Yox, onlar delavərlərin Böyük İlanını öldürə bilməzlər! Onlar qorxaqdırlar, buna görə də, Böyük gölün sularından keçib geri-yə qayıtmaq fikrindədirlər.

– Deməli, sən onların arasında idin, eləmi, rəhbər? Bəs çayda sənənlə vuruşan döyüşçünün axını nə oldu?

– O dönüb balıq oldu, indi də çayın dibində ilan balıqlarının arasındadır. Qardaşları tilov atıb tuta bilərlər... Ləpirçi, düşmənləri bir-bir saymışam və əlimi də onların tüfənglərinə vurmuşam!

Ləpirçi ingiliscə:

– Mən İlanın şücaətli olduğuna şübhə etmirdim, – dedi. – Bu igid oğlan minqlərin arasında olmuşdur, indi bizə onlardan danışacaqdır. De gəlsin, Çınqaçquk, mən də sənənlə dostlarımıza yetirərəm.

Delavar irokezlər mübarizəyə başlayarkən onu Casperin qoyub getdiyi vaxtdan başına gələn bütün əhvalatı öz dilində Ləpirçiyə danışdı. Öz düşməninin müqəddəratı haqqında daha heç bir söz demədi. Öz igidliyi ilə heç zaman öyünməyən hindu döyüşçülərinin adəti belədir. Çınqaçquk bu ölüm-dirim mübarizəsində qalib gəldikdən sonra üzə-üzə şərq sahilinə tərəf getmiş, asanlıqla sahilə çıxmış və qaranlıqdan istifadə edib irokezlərə qarışmışdı. Bircə dəfə ondan kim olduğunu soruşmuşlar, o isə: “mən Arouxedəm,” – deyə cavab vermişdi. Ondən daha heç bir şey soruşmamışdılar. Çınqaçquk xəbər tutmuşdu ki, irokezlər Mabeli və onun dayısını əsir tutmaq üçün səfərə çıxmışlar. İrokezlər Mabelin dayısının nəçi olduğunu düzgün bilmirmişlər. Bundən başqa, Mogikan yəqin etmişdi ki, Arouxed öz dostlarına xəyanət etmişdir. Onu xain çıxmağa nə vadar etdiyini öyrənmək çətin olmuşdu, çünki tuskarora göstərdiyi xidmətin müqabilində mükafat almağa macal tapmamışdı.

Ləpirçi dostundan eşitdiyi sözlərin yalnız bəzilərini, yəni onun fikrincə, qaçqınların qorxusunu azalda bilən sözləri yoldaşları üçün tərcümə etdi. Sonra əlavə etdi ki, irokezlər tələfata uğradıldıqdan sonra hələ özlərinə gəlməmiş bütün qüvvələri hökmən toplamaq lazımdır. Ləpirçi sözünə davam edərək:

– Əminəm ki, – dedi, – biz onlara çayın aşırımında rast gələcəyik, buna görə də, biz gərək irokezlərin arxasından keçib gedək, yoxsa onların pəncəsinə keçərik. Qalaya çatmağa az qalır, mən istədim ki, Mabeli sahilə çıxardıqdan sonra tanıdığım cığırlarla aparım, qayıqları isə çay pillələrinə tərəf buraxaq.

– Bu, mümkün deyildir, Ləpirçi! – deyə Casper tez etiraz etdi. – Belə qaranlıq gecədə Mabel meşədən keçib gedə bilməz. Onu mənim qayığımıza mindirin. O ki qaldı mənə, ya canımı verərəm, ya da gecənin çox qaranlıq olmasına baxmayaraq, Mabeli çayın aşırımından sağ-salamat keçirərəm.

– Buna mənim şübhəm yoxdur, cavan oğlan, heç kəs də şübhə etmir ki, sən serjantın qızına kömək etmək istəyirsən. Amma de görək, belə qaranlıq gecədə Mabeli Osveqo aşırımından kim keçirə bilər?

– Bəs Mabeli meşədən kim sağ-salamat çıxara bilər? Məgər gecə suda olduğu kimi, sahilə də qaranlıq deyil? Yoxsa elə zənn edirsən ki, sən öz peşənə yaxşı yiyələnmişən, mən isə yox?



– Yaxşı dedin, cavan oğlan! Ancaq əgər mən meşədə azsam (bu ki, deyəsən, heç zaman mənim başıma gəlməmişdir), uzaqbaşı gecəni meşədə qala bilərdik. Lakin çayın aşırımında avarı bircə dəfə düzgün çəkməsən və ya qayıq təsadüfən yana bassa, onda hər ikiniz yıxılıb çaya düşərsiniz. Belə halda, serjantın qızı mütləq məhv olar.

– Bunu qoy Mabel özü qət etsin. Əminəm ki, onun qayıqda getməsi daha qorxusuzdur.

Mabel:

– Mən sizin hər ikinizə bel bağlayıram, – dedi. – Bilirəm ki, atama hörmət etdiyinizi sübut etmək üçün əlinizdən gələni əsirgəməyəcəksiniz, ancaq bunu da boynuma alıram ki, mənə qalsa, qayıqdan düşməzdim, çünki meşədə düşmənləri görmüşük. Nə bilim, qoy bunu dayım qət etsin.

Kap:

– Meşə mənim ürəyimə yatmır, – dedi. – Çayın axarı ilə rahatca getdiyimiz halda, meşədə bizim nə işimiz var? Bundan əlavə, mister Ləpirçi, hələ qırmızıdərilil adamlar bir yana qalsın, köpək baliqlarını da unudursunuz.

– Köpək baliqları! Sizə nə olub? Məgər meşədə köpək balığı olur?

– Mən köpək balığı deyəndə, canavarları və ayları nəzərdə tuturam. Məsələn heyvanlara verilən adda deyildir! Məlumdur ki, sizin canavarlarınız və aylarınız da adamı yaxşıca tuturlar.

– İlahi! Doğrudandı, siz Amerika meşələrindəki heyvanlardan qorxursunuz? Yenə pələng pişiyini desəydiniz, inana bilərdim, ancaq təcrübəli ovçu üçün bu heyvanın özü də qorxulu deyildir. Yaxşısı budur, siz minqlərdən danışın. Onlar belə heyvanların hamısından qat-qat qorxuludurlar, ancaq xahiş edirəm, canavarlarınız və aylarınızla qorxutmayın.

– Belə demək sizin üçün asandır, sizə nə var ki, mister Ləpirçi, bu heyvanları bircə-bircə tanıyırsınız. Vərdişin özü də çox iş görür. Qorxaq adamı da ürəkləndirir. Cənub en dairələrində dənizçilər gördüm ki, onlar köpək baliqlarının arasında saatlarla üzüşürdülər; bazar günü ibadətdən sonra kilsədən çıxan kəndlilər rast gəldikləri başqa kəndlilərdən qorxmadıqları kimi, həmin dənizçilər də köpək baliqları ilə rastlaşanda qorxmurdular.

Dənizçilərin olmazın əfsanələr uydurmağa adət etmələrinə hələ alışmayan Casper dedi:

– Bu, çox qəribədir. Mən həmişə eşitmişəm ki, suda köpək balığına rast gələn adam özünü ölmüş bilir.

– Ancaq yadımdan çıxdı, bunu da deyim ki, həmin dənizçilər, lazım gələndə, köpək balığının burnuna çırtma vurmaq üçün özlərilə həmişə vimbovka¹ və ya anşouq² götürürlər. Etiraf edirəm ki, sizin canavarlar və ayılar heç ürəyimə yatmır. Mən Mabel ilə su yolunu üstün tuturam.

Casper:

– Mabel mənim qayığımıza minsə, ağıllı iş görər, – dedi. – Mənim qayığım boşdur, özü də Ləpirçi, yəqin, təsdiq edər ki, suda mənim gözüm onun gözündən qat-qat itidir.

– Mən bunu tamamilə təsdiq edirəm, bala! Sən suya qaynayıb-qarıxmısan, onu beş barmağın kimi bilirsən. Sən tamamilə haqlı olaraq deyə bilərsən ki, serjantın qızı sənin qayığında olsa, salamat qalmasına ümid daha çox olar, halbuki serjantın qızının mənimlə qalmasını özüm üçün xoşbəxtlik hesab edərdim. Bununla belə, onun sağ-salamat olmasına mən daha çox çalışıram, buna görə də, səmimi-qəlblə belə məsləhət görürəm: sən öz qayığınızı mənim qayığımıza yanaşdır. Casper, onda bu əziz xilqəti sənə etibar edə bilərəm.

– Sən haqlısan, – deyə Casper cavab verdi və həmin dəqiqə öz qayığınızı Ləpirçinin qayığına tərəf sürüb gətirdi.

Mabel Casperin qayığına mindi və öz boğçasının üstündə oturdu. Mabel bir qayıqdan o birisinə keçdikdən sonra qayıqlar bir-birindən bir qədər aralandı və bu zaman avarlar işə düşdü. Söhbət kəsildi. Bu zaman hər kəs yalnız bircə şey – çox qorxulu dəqiqələr keçirdiyini düşünürdü. Şübhə yox idi ki, düşmən çayın aşırımına onlardan qabaq çatmağa çalışırdı. Lakin belə qaranlıq gecədə irokezlər çaydan keçməyə cürət etməzdilər. Ləpirçi isə inanan kimi idi ki, düşmənlər çayın hər iki sahilində gizlənmişlər və onları sahilə çıxan kimi tutmaq istəyirlər. İndi hər şey qayığı idarə edənlərin ustalığından asılı idi. Əgər yüngül qayıq qayaya toxunsa, parçalanardı və ya ağızi üstə çevrilərdi, onda bütün sərnəşinlər, xüsusən Mabel suda qərq olar, ya da irokezlərin əlinə keçərdi. Son dərəcə ehtiyatlı olmaq lazım idi. Hər kəs özlüyündə fikirləşir və səsini çıxarmırdı.

¹ *Vimbovka* – dolama çarxı fırlatmaq üçün bərk ağacdən hazırlanan uzun tir

² *Anşouq* – ağırlıq qaldırmaq üçün ling



Qayıqlar səssizcə üzüb keçdilər, birdən yaxınlaşmaqda olan aşırımın gurultusu eşidildi. Kapı dilə tuturdular ki, yerindən tərpənməsin, Kap bu xahişə mərdliklə əməl edirdi, halbuki suyun gurultusu heç də yaxşılıq əlaməti deyildi və qaranlıq olduğu üçün çayın hər iki sahilində əzəmətlə ucalan meşələrin qaraltısını güclə görmək olurdur. Kap şlalənin bağışladığı təsiri hələ heç də unutmamışdı. Bu qoca dənizçinin xəyalı təhlükəni qat-qat artırdı. O, çayın aşırımını, həmin gün keçdiyi on iki və ya on beş fut, hətta daha çox yüksəkliyi olan şlalə kimi bir şey hesab edirdi. Şübhələr və nigarançılıq Kapı içəridən didirdi. Lakin qoca dənizçi nahaq yerə qorxurdu, çünki çayın aşırımını ilə Osveqo şlaləsi heç də bir-birinə oxşamırdı. Aşırım daşlardan və dayazlıqlardan aşib keçən güclü axın olduğu halda, şlalə həqiqətən, öz adına layiq olan zəhmli bir şeydir.

Mabel də o qədər toxtaq deyildi, lakin vəziyyətin dəyişməsi və səfər yoldaşlarına inamı özünə təskinlik verməsinə kömək edirdi.

Aşırımın gurultusu daha bərkdən eşidildikdə Mabel Casperdən soruşdu:

– Siz mənə çayın bu yerinimi demişdiniz?

– Bəli... Ancaq sizdən xahiş edirəm, Mabel, mənə etibar edəsiniz. Biz bir-birimizi hələ az tanıyıyıq, lakin bu əlçatmaz yerlərdə bir günün özü də böyük şeydir. Mənə elə gəlir ki, sizi, guya, çoxdan tanıyıram.

– Mənə elə gəlir ki, siz də mənim üçün yad deyilsiniz, Casper! Sizin ustalığınıza da tamamilə bel bağlayıram, məni xilas etmək istədiyinizə də inanıram.

– Görərik, görərik! Ləpirçi suyun iti axan yerinin lap ortasına çatmışdır. Heyif ki, mənim səsimi eşitməyəcəkdir... Qayıqdan bərk-bərk yapışın, Mabel, özünüz də heç bir şeydən qorxmayın.

Bir azdan sonra coşqun sel qayığı suyun iti axan yerinə apardı. Üç və ya dörd dəqiqə ərzində Mabel ətrafında yalnız qaynayan köpüyü gördü və yalnız suyun uğultusunu eşitdi. Demək olmazdı ki, Mabel bu anlarda həyəcan keçirir, yox, görüb-eşitdiyi onu heyrətə salmışdı. İyirmi dəfə dalğalar qayığı aşırmaq istədi, lakin sükançı da iyirmi dəfə bükülməz qolları ilə qayığı düzgün səmtə yönəltdi. Yalnız bircə dəfə Casper qayığı idarə etmək iqtidarını itirdi və bu zaman qayıq bir neçə saniyə ərzində eyni bir yerdə fırlandı, lakin Casper ağlagəlməz səylə var gücünü toplayaraq qayığı idarə etmək iqtidarına yenidən yiyələndi. Az sonra aşırımdan keçdi. İndi qayıq aşırımın o tayında, tamamilə

təhlükəsiz yerdə, kiçik və sakit çay körfəzində üzə-üzə gedirdi, qayığa vur-tut bircə stəkan su dolmuşdu. Casper sevinə-sevinə:

– Daha heç bir şeydən qorxumuz yoxdur, Mabel! – dedi. – Təhlükə sovuşmuşdur və siz hələ bu gecə atanızla görüşəcəyinizə ümid edə bilərsiniz.

– Mən bu xoşbəxtlik üçün sizə minnətdar olacağam, Casper.

– Həm mənə, həm də Ləpirçiyə... Hə, bəs o biri qayıq hani?

– Mən yaxınlığımızda, suda nə isə görürəm. O, bizim dostlarımızın qayığıdır, düzdürmü?

Casper tez-tez avar çəkməyə başladı və onların diqqətini cəlb edən qaraltıya yaxınlaşdı. O, doğrudan da, ikinci qayıq idi, lakin bu qayıq ağziüstə çevrilmişdi. Bu vaxt Casperlə Mabel yoldaşlarını axtarmağa başladılar və az sonra çayın axarı ilə üzən Kapı görərkən çox sevindilər. Bu qoca dənizçi hinduların əlinə keçməkdənsə, suda boğulmağı üstün bilmişdi. Casper Kapı çətinliklə dartıb qayığa mindirdi və Ləpirçini axtarmaq fikrindən vaz keçdi, çünki bilirdi ki, Ləpirçi sevdiyi silahından ayrılmaz və suyun çox da dərin olmayan bu yerindən keçib sahilə çıxacaqdır.

Havanın qaranlıq olmasına baxmayaraq, qalan yolu çox tez üzüb getdilər. Az sonra onların qulağına boğuc bir səs gəldi, bu səs suyun uğultusuna qarışan uzaq göy gurultusuna oxşayırdı. Casper yol yoldaşlarını başa saldı ki, bu, göldəki ləpədöyən gurultusudur. Qabaq tərəfdə əyri-üyrü alçaq sahil zolaqları göründü, qayıq xırda körfəzlərin birinə girərək qumlu sahilə yan aldı. Mabel şəraitin birdən-birə bu qədər çox dəyişdiyini çox çətinliklə dərk edə bildi.

Bir neçə dəqiqədən sonra onlar keşikçilərin yanından ötüb getdilər. Darvaza açıldı və qız hələ indiyədək bir dəfə də olsun görübtanımadığı atasının qucağına atıldı.

SƏKKİZİNCİ FƏSİL

Yorğunluqdan sonrakı istirahət insana xüsusilə xoş təsir başlayır, insanda qayğısızlıq, arxayınlıq hissi oyadır. Mabel ertəsi gün səhərdən özünü belə hiss edirdi. Bütün qarnizon baraban səsini eşidən kimi qalxmış və səhər baxışına çoxdan hazır idi. Qarnizonun



gündəlik məşqlərinə nəzarət etmək serjant Dunqama tapşırılmışdı. O, öz vəzifəsini bu səhər yerinə yetirdikdən sonra səhər yeməyinə hazırlaşdı ki, bu zaman onun qızı təmiz səhər havasında gəzməyə çıxmışdı.

Təsvir etdiyimiz hadisələrin baş verdiyi dövrdə Osveqo çayı sahilindəki qala ingilislərin Amerikada tutduqları müstəmləkələrin son hüdudundakı postlardan biri idi. Bu qalanın işğal edildiyi vaxtdan çox keçməmişdi, onun qarnizonu Şotlandiya polkunun bir batalyonundan ibarət idi. Batalyon qalaya gəldikdən az sonra onun sıralarına daxil olmuş amerikanlar da çox idi. Buna görə də Mabelin atası yerli əhalidən olduğuna görə baş serjant vəzifəsinə təyin edilmişdi. Bu dəstədə müstəmləkələrdə anadan olmuş bir neçə gənc zabit də var idi. Osveqo qalası da bu qəbildən olan bir çox digər istehkamlar kimi hinduların basqınını dəf edə bilərdi, lakin lazımi qaydalarla təşkil edilən mühasirə əməliyyatına çox çətinliklə müqavimət göstərirdi. Bu yerlərə ağır toplar gətirilməsi o qədər çətin idi ki, belə mühasirə əməliyyatının mümkün olması istehkamlar tikən mühəndislərin hətta ağına da gəlməmişdi. Burada torpaqdan və tirdən tikilmiş istehkam, qurumuş xəndək, çəpər, paradlar üçün geniş bir meydan, həm mənzil kimi, həm də müdafiə üçün istifadə olunan tirdən tikilmiş kazarmalar var idi.

Həyətdə bir neçə yüngül səhra topu qoyulmuşdu, bunları hər bir vaxt bir yerdən başqa yerə aparmaq mümkün idi. Qala qüllələrinə qoyulmuş iki ağır çuqun top qalaya yaxınlaşmağa cürət edənləri, sanki, dayandırmalı idi.

Mabel mənzilindən çıxıb çimli yamacla qalanın bürcünə qalxdıqda, hər tərəfdən onun gözləri qarşısında tamamilə yeni bir mənzərə açıldı. Bir neçə əziyyətli gün ərzində yol gedərkən Mabelin keçdiyi və təhlükələrlə üz-üzə gəldiyi qorxulu qalın meşə cənub tərəfdə göz işlədikcə uzanırdı. Tala meşəni qalanın çəpərindən ayırırdı. Bu yerdə qırılmış ağaclardan indi Mabelin dövrəsində görünən hərbi qurğuların tikilməsi üçün istifadə edilmişdi.

Qala hasarı yüz akra qədər torpaq sahəsini çəpərləmişdi. Bütün mədəniyyət izləri burada qurtanırdı. Arxa tərəfdən qaralan ucsuz-bucaqsız qalın meşəni, onun şəffaf göllərini, bulanıq coşqun çaylarını və bütün təbiətinin rəngarəngliyini Mabel indi öz hafizəsində canlandıra bilirdi.

Mabel o biri tərəfə dönüb baxdıqda üzünə sərini və xoşhallandırıcı külək dəydi. Qız sahili tərk etdiyi vaxtdan bəri belə küləyin təsirini birinci dəfə idi ki, hiss edirdi. Burada Mabel tamamilə yeni bir mənzərənin qarşısında dayanmışdı. Gənc xanım hər cür təsadüflə qarşılaşa biləcəyini güman edirdisə də, onun canına iradəsindən asılı olmayan bir uçunma düşdü və gördüyünə valeh olduğunu sinəsindən qopan şadlıq hıçqırtısı ilə bürüzə verdi. Şimalda, şərqdə, qərbdə – bir sözlə, üç tərəfdən güzgü kimi bərq vuran gölün səthində dalğalar oynayırdı. Bu dalğaların rəngi, ümumiyyətlə, Amerikanın bütün sularının rəngi kimi heç də yaşıla çalmırdı, onların rəngi okean rəngi kimi tünd-göy də deyildi. Yox, bu göldə nəzəri cəlb edən dalğalar bir az sarıyaçalan saf, şəffaf, büllur kimi parlıyırdı. Sağ və sol tərəfə uzanan yaxın sahilədən başqa heç yerdə torpaq görünmürdü. Bəzi yerlərdə hündür buludlar, bəzi yerlərdə isə körfəzlər əmələ gətirən və nəhayətsiz meşə zolağı ilə örtülü olan bu sahilin çox yerini qayalar kəsib keçirdi. Qayaların yarğanına cumub tökülən suyun boğuq uğultusu uzaq top atəşini xatırladırdı. Suyun səthində nə yelkən ağarırdı, nə də onun içində iri balıqlar üzüşürdü: dörd tərəf sonu görünməyən meşələrlə geniş gölün yeknəsəq əzəmətli mənzərəsindən ibarət idi. Təbiət burada gölü meşə ilə, sanki, qəsdən birləşdirmişdi ki, ətrafı seyrə dalan nəzərlər böyük bir sahəni bürüyən suyun səthindən və gölün aravermədən oynayan yorucu dalğalarından aşib meşəlik diyarının sükutuna və hərəkətsizliyinə zilləndikcə heyrət ümmanında batıb qalsın.

Hər cür təsire tez qapılan, safqəlblı, səmimi Mabel Dunqam ağuşunda olduğu təbiətin cazibəli gözəlliyini duya bilirdi. O vaxtlar İngiltərədə qadınlar yalnız səthi biliklər ala bilirdilər. Bununla belə, Mabel çox şey öyrənmişdi, bu isə ictimai vəziyyətinə görə Mabeldən fərqlənməyən başqa qızlar üçün qeyri-adi bir şey hesab edilə bilərdi. Mabelin tərbiyəçiləri onun mühakimə qabiliyyətini çox qiymətləndirirdilər. Mabelin anası öldükdən sonra onu atası ilə bir polkda xidmət etmiş zabitin dul qalan arvadı öz evinə gətirmişdi. Bu qadının qəyyumluğu və qayğısı sayəsində Mabel öz tay-tuşlarına nisbətən daha yaxşı tərbiyə ala bilmişdi. O, seyr etdiyi mənzərəyə hər hansı bir başqa adam kimi valeh olur, eyni zamanda da, bu mənzərədən həzz ala bilirdi. Bundan başqa, hər bir adam kimi Mabel də təbiət mənzərəsinin gözəlliyini layiqincə qiymətləndirirdi.



Təbiət tablolarının əzəmətini də, pozulmaz qürurunu da, təsirli sükutunu da – bir sözlə, hələ insan əli dəyməmiş qocaman təbiət mənzərələrinin məftunedici gücünü hiss edə bilirdi.

Mabel qalanın bürcündə durub üzünü gölə tutaraq xəyallara dalmışdı. Göldən xəfif, sərin külək əsirdi. Birdən Mabel:

– Nə qədər cazibəli mənzərədir! – deyə dilləndi. – Nə qədər cazibəli mənzərədir! Həm də bu nə qədər qəribədir!

Kim isə Mabelin çiyinə toxunaraq, onu fikirlərindən ayırdı. Mabel atasının gəldiyini güman edərək dönüb baxdıqda Ləpirçini gördü.

Ləpirçi dayanıb uzun lüləli tütənginə söykənmişdi və səssizcə gülə-gülə torpağı və suyu göstərirdi. O, qıza dedi:

– Bizim, yəni Casperlə mənim malikanələrimizi görürsünüzmü? Göl onundur, meşə isə mənimdir. Bizim oğlan bəzən öz malikanəsinin böyük olduğunu söyləyib öyünür, amma mən ona deyirəm ki, yerin səthində onun gölü nə qədər yer tutursa, mənim də ağaclarım bir o qədər yer tutur. Siz isə, Mabel, yaqın, ona görə yaranmısınız ki, indi gəlib çıxdığınız bu diyarda yaşayasınız. Nə gecə çətin yol gəlməyimiz, nə də minqlərin canımıza saldıqları qorxu üzünüzün tərəvətini əsla pozmamışdır.

– Ləpirçi özünü başqa dona salmaq üçünmü yelbeyin qıza xoş sözlər deyir?

– Yelbeyin dedinizmi, Mabel? Əsla düz demirsiniz! Əgər serjantın qızı danışanda, doğrudan da, səfehələsəydi və ya ağılsız iş gör-səydi, onda atasına layiq olmazdı.

– Əgər belədirsə, onda serjantın qızı gərək tərifi sözlərə o qədər də inanmasın. Bunlar bir yana, aramızda sizi yenidən görməyimə çox şadam, Ləpirçi. Qorxurdum ki, o dəhşətli çay aşırımında sizə və dostunuza bədbəxtlik üz versin, hərçənd ki, Casper sizdən nigaran deyildi.

– Bizim cavan oğlan hər ikimizə yaxşı bələddir və əmin idi ki, biz suda boğulmaııq. Doğrudur, uzun lüləli tütəngimi əlimdə tutduğuma görə çətinliklə üzürdüm, amma mən onu tullaya da bilməzdim, çünki mən “maralvuranın” köhnə yoldaşyam. Ovda da, hindularla və fransızlarla vuruşanda da həmişə bir yerdə oluruq, buna görə də, bir-birimizdən ayrılmağımız o qədər də asan deyildir. Tütənglərimizi əlimizdə tutub çayın çox dayaz olan yerlərini yeriye-yeriye keçmişik və sağ-salamat sahilə çıxmışıq. Bunu da deməliyəm ki, biz belə bir iş üçün gərək münasib vaxt seçəydik. Bilirdik ki, avara

irokezlər sizi qarşılamağa gələn serjantın fanarlarını görəndə kimi qarnizon əsgərlərindən qorxub dərhal qaçacaqlar. Biz qayada oturduq və təhlükə sovuşanadək bir saata qədər orada xatircəm qaldıq. Meşədə yaşayan adamın səbirli olması ona çox kömək edir.

– Sizin təhlükədən qurtardığınızı və indi sağ-salamat olduğunuzu görməyimə çox şadam. Mən çox yorulmuşdum, ancaq sizin fikrinizi çəkdiyim üçün uzun zaman gözümə yuxu gəlmirdi.

– Öz mehriban və nazik ürəyinizə görə qoy Allah sizə həmişə kömək olsun! Düzünü deməliyəm ki, suya yaxınlaşan fanarları görəndə mən də çox sevindim... O vaxt başa düşdüm ki, sizin daha heç bir qorxunuz yoxdur. Bizim kimi ovçular və ləpir axtaranlar, əlbəttə, bir az kobud olurlar, lakin bizdə də səmimi hisslər olur. Casperlə mən ölərdik, amma qoymazdıq ki, sizin başınıza bir iş gəlsin.

– Mənə elədiyiniz bütün yaxşılıqlar üçün sizə təşəkkür edirəm, Ləpirçi, ürəkdən təşəkkür edirəm! Əmin olun ki, sizin elədiklərinizdən atamın xəbəri olacaqdır.

– Yetər, Mabel! Serjant bu meşələrə və qırmızıdərilili adamlara yaxşı bələddir, buna görə də, bu barədə atanıza danışmağa o qədər də lüzum yoxdur... Bunlar keçər, axır ki, atanızı görə bildiniz. Bu igid qoca əsgər sizin güman etdiyiniz adamdırımı?

– Mən onun mehriban ata olduğunu yəqin etdim. O, mənə şəfəqlə bir ata kimi qarşıladı. Siz onu çoxdanmı tanıyırsınız?

– Bilirsinizmi, buna vaxtın necə hesablanmasına görə cavab vermək olar. O, mənə kəşfiyyətə aparanda on iki yaşında idim. O vaxtdan iyirmi ildən çox keçir. Biz bir çox vuruşmalarda iştirak etmişik. Siz o zaman hələ dünyaya gəlməmişdiniz. Bunu da deyə bilərəm ki, mənim uzun lüləli tüfəngim olmasaydı, bəlkə də, sizin atanız olmazdı.

– Necə yəni?

– Belədir ki, var, bütün əhvalatı sizə bir neçə sözlə nağıl edərdəm. Biz pusquda idik. Serjant ağır yaralanmışdı, bax, bu tüfəngi işə salmasaydım, onun skalpını soyub aparardılar. Nə isə, biz serjantı xilas edə bildik. İndi siz bütün polkda elə bir adam tapa bilməzsiniz ki, yaşının çox olmasına baxmayaraq, sizin atanızın saçı kimi gözəl saç olsun.

Mabel qəlbində coşan minnətdarlıq hissənin təsiri altında ovçunun qabalaşmış əlini sıxa-sıxa:

– Siz mənim atamı ölümdən xilas etmişinizmi? – deyə soruşdu.



– Mən iddia edə bilmərəm ki, atanızı ölümdən qurtarmışam; mən onun ancaq skalpını xilas etmişəm, insan isə saçsız da yaşaya bilər. Casper də deyə bilərdi ki, sizi ölümdən xilas etmişdir, çünki dünənki gecə kimi qaranlıq bir gecədə sizin qayığınız çayın aşırımından yalnız Casperin iti görən gözlərinin və qüvvətli qollarının köməyiylə sağ-salamat keçə bildi. Mən ov üçün və ləpirlər axtarıb tapmaq üçün yarandığım kimi, Casper də su üçün yaranmışdır. Aha! Budur, o, körfəzin kənarında oturmuşdur, özü də gözünlü sevdiyi gəmidən çəkmir! Məncə, bu yerlərdə Casper Uestern kimi ikinci bir gözəl oğlan tapılmaz.

Mabel otağından çıxıb buraya gəlmişdi vaxtdan bəri birinci dəfə idi ki, aşağıya baxdı. Osveqo çayı olduqca çox yüksək olan iki sahilin arasındakı gölə tökülürdü. Şərq sahili daha hündür idi və şimala doğru daha çox uzanırdı. Qala isə qərb sahilində tikilmişdi. Aşağıda tirlərdən tikilmiş bir neçə adda-budda daxma görünürdü. Ontario limanından gətirilən və ya oraya göndərilən müxtəlif şeylər bu daxmalarda saxlanırdı. Osveqo çayının sürətli axını və şimal küləkləri çayda iki qum sayı əmələ gətirmişdi. Göldə tufan qopduqda sayların arasındakı kiçik körfəzlərdə daldalanmaq olardı. Daha dərin və geniş olan qərb körfəzi qalanın səfalı limanı hesab edilə bilirdi.

Sahildə müxtəlif yalıklar¹, şlyupkalar² və başqa qayıqlar dayanmışdı, buxtada isə kiçik bir gəmi görünürdü. Casperin dənizçi adlandırılmasına haqq verən bu gəmi avadanlıqla kutter³ kimi təchiz olunmuşdu və görünür, qırx ton yük götürə bilərdi. Çox səylə tikilib rənglənmiş bu gəmi, şkansları⁴ olmasa da, hərbi gəmiyə oxşayırdı; gəmi çox bacarıqla və bədii zövqlə hazırlanmışdı üçün onun hər tərəfdən gözəl görünməsi, hətta Mabelin nəzərindən qaçmadı. Gəmi İngiltərədən göndərilən və mahir gəmi ustası tərəfindən hazırlanan layihə əsasında qayırılmışdı. Gəminin tünd rəngə boyanması onu zəhmli göstərirdi. Gəmidə dalğalanan uzun vımpel⁵ isə onun kral gəmisini olduğunu göstərirdi. Gəminin adı “Qaçaqan” idi.

– Deməli, bu, Casperin gəmisidir? – deyərək Mabel soruşdu.
– Göldə başqa gəmilər də varmı?

¹ *Yalik* – iki və dördavarlı qayıq

² *Şlyupka* – avarlı kiçik qayıq

³ *Kutter* – birdorlu yaxta (böyük yelkənli qayıq)

⁴ *Şkans* – yuxarı göyərtənin orta dorla arxa dor arasındakı hissəsi

⁵ *Vimpel* – uzun, ensiz bayraqçıq

– Fransızların üç gəmisi vardır. Öz dediklərinə görə, bu gəmilərin biri, okeanda üzən böyük gəmilərdəndir, ikincisi briqdir¹, üçüncüsü isə fransızların “Mışovul” adlandırdıqları kutterdir. Ancaq bu “Mışovul”, deyəsən, hələ yarandığı gündən “Qaçaqan”ı görmək istəmir və Casper göldə görünən kimi “Mışovul” onu dərhal təqib etməyə başlayır.

– Məgər Casper fransızlardan, həm də dediyiniz “Mışovul”dan, özü də suda qorxub qaçır?

– Kara gəlməyən igidliyin nə faydası var? Casper igid oğlandır, bunu bütün sərhədçilərimiz bilirlər, ancaq Casperin gəmisinin bütün silahı bircə haubitsa topundan, gəmisinin bütün şəxsi heyəti isə iki nəfər yaşlı adamdan və bir uşaqdan ibarətdir. Bir dəfə səfər zamanı mən Casperin yanınca gedirdim, onun nə qədər qorxmaz olduğunu məhz o zaman görüb yəqin etdim. Bilirsinizmi, Casper bizi düşməne o qədər yaxınlaşdı ki, düşmən atəş açmağa başladı. Bunu da demək lazımdır ki, fransızların toplanı çox sazdır, özləri də “Mışovul”dan başqa, xüsusi kutterlə azı iyirmi adam göndərməyincə, Frontenakdan başlarını bayıra çıxarmazlar. Yox, “Qaçaqan” elə qayılmışdır ki, suda elə bil uçur; mayor deyir ki, Casperə qəsdən çox adam və top vermir, çünki qorxur ki, Casper beyni qızdıqda özünü məhv edə bilər.

– Lap yaxşı oldu! Baxın, dayım da bu “daxili dənizə” baxmağa gəlir! Bizim bu səfərimizdən sonra, deyəsən, dayım da əsla dəyişilməmişdir.

Kap buraya yaxınlaşdığını boğazını bir neçə dəfə bərkdən arıdan arıda xəbər verdikdən sonra bürçdə göründü, bacısı qızına və yoldaşına başı ilə salam verdikdən sonra gözləri qarşısındakı ucsuz-bucaqsız gölü nəzərdən keçirməyə başladı.

Bu mənzərəyə doyunca tamaşa etmək üçün Kap köhnə çuqun topun üstünə çıxdı, əllərini qoynuna qoyaraq qısa çubuğundan tüstü buraxa-buraxa yırgalanmağa başladı, elə bil ki, qayığın içində idi.

Ləpirçi, qoca dənizçinin üzündə tədricən əmələ gələn nifrət ifadəsini hələ görmədiyi üçün mehribanlıqla soruşdu:

– Hə, necədir, mister Kap? Bu gözəl su diyarını haqlı olaraq dəniz adlandırmaq olar, doğru deyilmi?

Kap əlindəki tənbəki çubuğu ilə Şimal üfüğünü göstərərək:

– Siz bunamı göl deyirsiniz? – deyə soruşdu. – Mən soruşuram, budurmu sizin gölünüz?

¹ *Briq* – ikidorlu gəmi



– Əlbəttə, budur! Başqa göllərin sahillərində yaşamış adamların dediklərinə görə bu ən böyük göldür.

– Elədir ki, var! Mən də belə güman edirdim: bu, böyüklüyünə görə gölməçədir, dadına görə isə şirin su çəlləyidir.

– Ontarionun nəyi xoşunuza gəlmir, mister Kap? Bu, böyük göldür, ona tamaşa edənün ürəyi açılır. Hətta bulaq suyuna alışıb adamlar bu gölün suyunu çox tərifləyirlər.

Kap tənbəki çubuğu ilə havada yarımdairə çəkərək:

– Siz bunumu böyük göl adlandırırırsınız? – dedi. – İndi izn verin, sizdən soruşum: siz bu gölün harasını yaxşı hesab edirsiniz? Casper özü deyir ki, gölün bir sahilindən o biri sahilinə ən çoxu iyirmi mildir.

Mabel söhbətə qoşularaq:

– Dayıcan, – dedi, – axı durduğumuz yerdən savayı hər tərəf sudur. Məncə, bu göl əsl okeandır!

– Bu bir parça gölməçə əsl okean imiş! Sizə daha sözüüm yoxdur, Maqni! Özü də bu sözləri qohumlarının bəziləri əsl dənizçi olan bir qız deyir! Boş şeydir, Maqni, boş şeydir! Səncə, bunun harası dənizə oxşayır?

– Harasını? Elə haraya baxırsansa sudur, göz işlədikcə uzanan bu suyun sonu görünür.

– Məgər sənün üzduyün çaylarda “haraya baxdınsa su görmürdünmü”, həm də “göz işlədikcə uzanan o suların sonu” görünürdümü?

– Dayıcan, sən düz deyirsən, ancaq o çaylar dardırlar və onların ağac basmış dayaz yerləri vardır.

– Məgər durduğumuz yer dayazlıq deyil? Məgər burada minlərlə ağac görmürsən? Özün insafla de: iyirmi mil məgər dar bir sahə deyil? İndiyədək kim okeanda dayazlıqlar olduğunu eşitmişdir! Suyun ortasında sahillər olar?

– Axı, dayıcan, bu göldə qarşıdakı sahili çaydakı kimi görmək mümkün deyildir.

– Sən yanılırsan, Maqni! Amazonka, Orinoko¹, La-Plata² da çaydır, lakin sən bu çaylarda da qarşı sahili görə bilməzsən. Mənə baxın, Ləpirçi! Düzünü deyirəm, bu kiçik su zolağının göl olmasına

¹ Amazonka və Orinoko – Cənubi Amerikanın ən iri çaylarıdır.

² La-Plata – Cənubi Amerikada Karana və Uruqvay çaylarının birləşməsindən əmələ gələn çay sistemidir. O, dünyada ən geniş çay ağzıdır.

şübhə edirəm. Bəlkə, bu, çaydır? Görürəm, meşələrinizdə coğrafiya ilə o qədər də tanışlığınız yoxdur.

– Siz bu dəfə yanılırsınız, mister Kap: bu gölün hər kənarında çay vardır, özü də lap kefiniz istəyən çay. Ancaq indi sizin gördüyünüz köhnə Ontariodur; doğrudur, mən günümü sulara keçirməmişəm, ancaq mənə elə gəlir ki, heç yerdə bundan yaxşı göl tapmaq olmaz.

– Dayıcan, əgər biz dənizin sahilində... məsələn, Rokaveyada olsaydıq, burada gördüklərimizi orada da görməzdik? Orada da sahil, çaylar və ağaclar vardır, əlbəttə, həm bura, həm də ora yaxşıdır.

– Bu lap biabırçılıqdır, Maqni! Gənc xanım bu qədər inad olmalıdır. Ən əvvəl bilməlisən ki, okeanda çaylar olmur, sahil olur. Bunu mən sizə ona görə deyirəm ki, siz sahili gözdən itirəndə heç bir şey başa düşmürsünüz.

Mabel dinmədi, Kap isə öz qələbəsindən ruhlanaraq sözüne daha artıq fərəhlə davam etdi:

– Bir də ki bu ağacları oraların ağacları ilə müqayisə etmək olmaz. Okean sahillərində şəhərlər, fermalar, kəndlər, monastırlar, qəsrlər, mayaklar – bəli, bəli, mayaklar vardır, bəs burada nə var? Heç nə! Eh, eh, mister Ləpirçi! Heç bu mümkündürmü ki, sahilə mayaklar olmasın! Burada, heç olmasa, hər hansı bir fənər olsaydı, yenə də dərd yanı olardı...

– Burada mayak və ya fənər olmasa da ondan daha yaxşı şey var – burada əzəmətli meşə vardır!

– Əlbəttə, meşə gölə bir az yaraşır; amma okeanın dövrəsindəki torpaqlar meşə ilə örtülü olsaydı, bunun okean üçün nə faydası olardı? Belə halda gəmilər lazım olmazdı, ticarət isə batardı! İnsanın ticarət üçün yarandığını söyləyən filosofun fikrinə mən tamamilə şərikəm... Təəccüb edirəm, Maqni, sən bu suyu dəniz suyuna necə oxşada bilirsən? Mister Ləpirçi, sizinlə mərc gələm ki, sizin gölün heç bir yerində bircə dənə də balina tapmaq olmaz!

– Etiraf edirəm ki, bu göldə balina olduğunu heç vaxt eşitməmişəm. Mən ancaq çay balıqlarını görmüşəm.

– Necə! Kasat balığını da, dəniz donuzunu da, hətta heç bir köpək balığını da görməmişiniz?

– Sizin dənizlərinizdə nələr olduğunu axı mən haradan bilim? Mən dənizçi deyiləm, mister Kap!



Kap, bələdçinin nə dərəcədə nadan olduğunu bilmək üçün onun gözlərinin içinə baxaraq sözlünə davam etdi:

– Siyənək balığını da, albatrosu da, uçan balığı da görməmişiniz? Məni bağışlayın, sizdən soruşmaq istəyirəm. Sizin bu gölünüzdə uça bilən balıqlar varmı?

– Uça bilən balıqlar! Mister Kap, olmaya siz güman edirsiniz ki, biz burada, sərhəddə yaşadığımız üçün təbiətdən və onun yaratdıqlarından heç xəbərimiz yoxdur? Mən bilirəm ki, uçan mişovullar vardır, ancaq...

– Uçan mişovullar! Bu nə sözdür, mister Ləpirçi! Yoxsa, güman edirsiniz ki, qarşınızda duran birinci dəfə dəniz səfərinə çıxmış matros şagirdidir?

– Sizin dəniz səfəriniz haqqında heç bir şey bilmirəm, mister Kap, ancaq güman edirəm ki, ömrünüzdə çox səyahət etmişiniz. O ki qaldı meşə təbiətinə, mən hər bir adamın gözünün içinə deyə bilərəm ki, bu təbiətə mən yaxşı bələdəm.

– Axı mən inana bilərəmmi ki, doğrudan da, uçan mişovullar görmüsünüz?

– Sözlərimin doğru olduğuna şübhə etməyin.

Mabel çox mehribanlıqla Ləpirçiyə baxaraq:

– Amma, – dedi, – Ləpirçi, siz özünüz də balığın uça bildiyinə şübhə edirsiniz!

– Mən belə deməmişdim... Yox, mən belə deməmişdim. Əgər mister Kap dediklərini təsdiq edərsə, mən inanaram, halbuki bunu mənim aqlım kəsmir.

Kap güzəştə getməyə başlayaraq:

– Sizin mişovulunuzun qanadları ola bilər, bəs mənim balığının qanadları ola bilməzmi? – dedi. – Bu ağlabatan və doğru bir şeydir ki, balıq uça bilər və doğrudan da, uçar.

– O qədər də doğru deyildir. Suda yaşayan balığı qanadlı etmək, mənə, heç də ağıllı iş deyildir, çünki balığın qanadlı olması suda əslə fayda verməz.

– Doğrudan da, siz, yoxsa, elə xəyal edirsiniz ki, balıqlar o qədər axmaqdırlar ki, qanadları olduğu üçün suda uçmalıdırlar?

– Doğrusu, mən heç bir şey başa düşə bilmirəm: balığın havada uçması öz doğma mühitində, suda uçmasından daha qəribədir. Balıq ona görə yaranmamışdır ki, havada uçuşsun.

– Bax, dar düşüncəli adam belə olar, Maqni! Balıq suda olan düşmənlərindən özünü xilas etmək üçün sudan çıxıb uçar.

– Bax, indi mən inanıram, – deyə bələdçi sakitcə cavab verdi.
– Balıqlar uzağamı uçurlar?

– Ola bilsin ki, balıqlar göyərçinlər kimi uzağa uça bilmirlər, ancaq düşməndən xilas olmaq üçün nə qədər lazımsa, bir o qədər uça bilirlər. Sizin mışovullara gəldikdə, hörmətli Ləpirçi, biz bu barədə daha danışmayacağıq. Yəqin ki, siz uçan mışovulları qəsdən uydurmusunuz ki, bizim dənizdə qəribə şeylər olduğu kimi, sizin meşəninizdə də cürbəcür qəribə şeylər olduğunu söyləyib özünüzü öyəsini... Bəs o dağın dibində lövbər salan nədir?

– O, Casperin kutteridir, dayıcan! – deyə Mabel cəld cavab verdi.
– Məncə, o çox gözəl gəmidir. Adı da “Qaçaqan”dır.

– Bu gəmini çarəsizlikdən göldə işlətmək olar, amma özü bir şey deyildir. Buşprit¹ düz dayanmışdır... Kim görübdür ki, belə kutterlərin buşpritləri düz dayansın?

– Bəlkə, göldə belə lazımdır, dayıcan?

– Əlbəttə! Unutmaq olmaz ki, okeanla göl bir-birinə bir az oxşasalar da, göl okean deyildir.

– Tutdum sizi, dayıcan! Deməli, Ontario okeana oxşayır, eləmi?

– Bəli, Ləpirçinin gözündə və bir də, bacıqızı, sənin gözündə Ontario okeana oxşayır, amma mən onu okeana oxşatmıram. Göz gözü görməyən qaranlıq gecədə məni ən xırda qayığa mindirib belə gölməçənin ortasına aparsanız, dərhal başa düşərəm ki, göldə üzürəm. Dənizlərdə üzdiyüm “Doroteya” gədim də belə halda yanılmazdı. O da Ontario ilə Atlantik okean arasında fərq olduğunu bilərdi. Bir dəfə həmin gəmini Cənubi Amerikanın böyük körfəzlərindən birinə gətirmişdim. Siz bilən nə oldu? Bu yazıq özünü həmin körfəzdə çox pis hiss edirdi. Casper bu gəmidəmi üzür? Hm! Maqni, sizdən ayrılmazdan əvvəl hökmən bu gəmidə Casperlə gəzməyə çıxacağam. İstəmirəm sonra desinlər ki, mən gölməçənin lap kənarında olduğum halda, bu gölməçədə üzməmişəm.

Ləpirçi:

– Çox yaxşı! – dedi. – Siz bu arzuunuza tezliklə çatarsınız. Serjant Min Adadakı postu dəyişdirmək üçün sabah öz dəstəsi ilə oraya

¹ *Busprit* – gəminin burun tərəfində maili tir



gedəcəkdir. Eşitdiyimə görə, serjant, Mabeli də aparmaq fikrindədir, bəlkə, siz də onunla gedəsiniz?

– Bu, doğrudurmu, Maqni?

– Deyəsən, doğrudur, – deyə qız cavab verdi. Onun üzünün azca qızarmasını heç kəs görmədi. – Ancaq atamla o qədər az danışdım ki, sabah məni də özü ilə aparacağına o qədər də inanmıram... Budur o, buraya gəlir, onun özündən soruşa bilərsiniz.

Serjant Dunqam görkəmcə elə bir adam idi ki, hamının xoşuna gəlirdi. O, ucaboylu idi, hər bir hərəkətində möhkəmlik və qətiyyət hiss edilirdi. Dənizçi olmayan hər bir adama təşəxxüslə öyüd-nəsihət verməyi sevən Kapın özü də başqaları ilə saymazyana danışmağa alışdığı halda, bu qoca əsgərin hörmətini saxlayırdı.

Şotlandiya lordu, qalanın rəisi Dulkan Lendi tabeliyində olan bütün başqa zabitlərə nisbətən Dunqama daha çox fikir verirdi. Serjant öz rütbəsinin artırılacağına ümid etməsə də, özünü ləyaqətlə aparmağı bacarırdı və bununla da başqalarının diqqətini özünə cəlb edirdi. Kapitanlar onunla köhnə yoldaş kimi mehriban rəftar edirdilər. Hərbi işlərə aid olan məsələlərdə serjantın fikrinə etiraz etməyə poruçiklər nadir hallarda cürət edirdilər. Gizirlər isə ona, hər cəhətdən hörmət edirdilər.

Bütün sərhəd sakinlərindən fərqli olaraq, yalnız Ləpirçi serjantla öz tay-tuşu kimi davranırdı və onunla dostcasına danışdı.

Serjant qalanın bürcünə qalxaraq baş əymək əvəzinə hərbi qayda ilə təzim edib dedi:

– Salam, qardaşım Kap. Bu gün səhər başım xidmət işinə qarışdığına görə səni və Mabeli lap unutmğa məcbur olmuşam. İndi iki saata qədər boş vaxtım vardır, öz ürək sözüümüzü bir-birimizə deyə bilərik. Sən bilən bu qız çoxdan itirdiyim arvadıma çox oxşamırmı?

– Mabel, elə bil, lap anasıdır ki, durub. Ancaq, serjant, Mabeldə sənənin də mərdliyin vardır. Doğrusunu desək, Kap nəslindən olanların heç biri gücsüz və cəsərsiz olmamışdır.

Mabel atasının sərt və ciddi sifətinə çəkinə-çəkinə nəzər saldı.

– Qardaşım, məni çox istədiyinə görə uzun və çətin yol gəlməyə razı olmusan, biz də çalışarıq ki, yanımızda qaldığın müddətdə günün xoş keçsin.

– Eşitdiyimə görə, lövbəri qaldırıb yola düşmək üçün yalnız əmr gözləyirsiniz, serjant! Son mənziliniz də, gərək ki, Min Adadır, doğrudurmu?

– Yəqin ki, bunu sən ağzından qaçırmısan. Ləpirçi, düzdürmü?

– Yox, serjant, mən ağzımdan söz qaçırmamışam, mənə elə gəl-di ki, sizin fikrinizi yaxın qohumunuzdan gizlətməyin mənası yoxdur.

– Hər cür hərbi səfər çox gizli şəraitdə keçirilməlidir! – deyə ser-jant məzəmmətlə cavab verdi, lakin əlini bələdçinin çiyinə dostca-sına vurdu. – Sən ömrünün çoxunu fransızlarla vuruşmalarda keçir-misən, buna görə də, boşboğaz olmamağın nə qədər vacib oldu-ğunu, gərək ki, bilirsən. Eybi yoxdur, keçər. Bu plan tezliklə yerinə yetiriləcəkdir, onu gizlətməyə də indi lüzum yoxdur. Doğrudur, göl-dəki postu dəyişdirmək üçün tezliklə bir dəstə göndərəcəyik, ancaq hələ məlum deyil, Min Adayamı gedəcəyik. Ola bilsin ki, mən də həmin dəstədə olacağam. Getsəm, Mabeli də özüm ilə aparacağam ki, mənə şorba bışirsin. Ümidvaram ki, qardaşım, sən də əsgər xörə-yindən çəkinməzsən.

– Bu, sizin marşrutunuzdan asılı olacaqdır. Özün bilirsən ki, mən nə meşələri sevirəm, nə də bataqlıqları.

– Biz “Qaçaqan”la gedəcəyik, səfərimiz də suya alışan adamın bəyəndiyi şəraitdə keçəcəkdir.

– Özü də bilməlisiniz ki, sizə yoldaş olmaq istəyən adam göl suyu-na deyil, dəniz suyuna alışmış adamdır. Bunlar bir yana dursun, əgər sizin kutteri idarə edə bilən adam yoxdursa, onda sizi müşayiət edə bilə-rəm, hərçənd, etiraf edirəm ki, bu, əbəs yerə vaxt itirməkdir. Bu göl-məçədə gəmi ilə üzəcəyik desək, qoçaq adamlara istehza etmiş olarıq.

– Casper “Qaçaqan”ı çox məharətlə idarə edir, buna görə də, indi sənin köməyinə ehtiyacımız yoxdur, ancaq bizə yol yoldaşı olsan, şad olardıq. Dəstələrdən biri kəndə göndərilməyincə sən oraya qa-yı-da bilməzsən, oraya gedən dəstə isə ancaq mən qayıdandan sonra göndərilə bilər... Mənə bax, Ləpirçi, indi minqlərin ləpirlərini birinci dəfədir ki, sənsiz axtarırlar, halbuki belə hallarda sən hamıdan qabaqda olmusan.

Bələdçi kaxıxmış halda:

– Açıq deməliyəm ki, serjant, bu gün səhər bu işə həvəsim olma-mışdır, – dedi. – Əvvələn, çox yaxşı bilirəm ki, əlli beşinci polkun əsgərləri irokezləri meşədə tutmağı bacarmazlar, irokezlər isə xüsu-sən Casperin qalaya gəlib çatmasından xəbər tutduqda gözləməzlər ki, onları hər tərəfdən araya alsınlar. İkincisi, bütün yayı ağır işlərdə olmuş adamın işdən sonra bir az dincəlməyə haqqı vardır və buna



görə, onu danlamaq yersizdir. Bundan əlavə, Böyük İlan da əsgərlərin yanında, minqləri axtarıb tapmaq mümkündürsə, sən Böyük İlana cəsərlə bel bağlaya bilərsən. Onun minqlərə olan nifrəti mənimkindən qat-qat güclüdür, onun gözləri də mənim gözlərim kimi iti görür. Yox, mən istəyirdim ki, bu dəfə belə səfərə rəhbərlik etmək şərəfi dəstəyə başçılıq edən gənc gizirə nəşib olsun. Əgər gizir bu səfərdə skalpını salamat saxlaya bilsə, belə yürüşə öyünə bilər və qayıtdıqdan sonra bu barədə anasına yazar. Mən ömrümdə birinci dəfə özümü tənbelliyə vurmaq fikrinə düşmüşəm.

– Səşsız-hesabsız dəyərli xidmətlərə görə məşuniyyət almaq mümkündürsə, buna hər kəşdən daha çox sənin haqqın vardır, – deyər serjant cavab verdi. – Mabelin yanında qalmaq üçün hinduları təqib etmədiyinə görə, yəqin ki, Mabel sənin haqqında pis fikirdə olmaz, onun adından səni inandıra bilərəm ki, əgər iştahan varsa, Mabel səni səhər yeməyinə şadlıqla dəvət edər... Ancaq qızım, elə zənn etmə ki, Ləpirçi qalanın yaxınlığında veyillənən bu əcləflərə öz tufənginin səşini eşitdirməyincə onların qaçib getməsinə yol verəcəkdir.

– Serjant, əgər mən bilsəydim ki, Mabel mənim haqqında belə fikirdədir, hamının qabağında təşəxxüslə özümü göstərməyi sevməsəm də, Mabel hələ gözünü yumub-açmağa macal tapmamış “maralvuranımı” dərhal çiyinə alıb qaladan çıxardım. Yox, Mabel ilə bu az vaxtda tanış olsaq da, o, mənə yaxşı bələddir.

Mabel qızaraq cavab verdi:

– Ləpirçi, sizin haqqınızdakı fikrimi dəyişməyə məni vadar etmək istəyən olsa, çoxlu dəşil gətirməli olardı. Həm ata, həm də onun qızı salamat qalmaları üçün sizə minnətdardılar, onlar bunu heç zaman yaddan çıxarmayacaqlar.

– Sizə təşəkkür edirəm, Mabel, ürəkdən təşəkkür edirəm. Ancaq deməliyəm ki, zənn etdiyiniz qədər də böyük xidmətim olmamışdır. Əgər siz minqlərin əlinə keçsəydiniz də, onlar başınızın bir tükünə belə toxunmazdılar. Mister Kapın, Casperin, Böyük İlanın skalpları və əlbəttə, mənim də skalpım minqlərin ocağında yaxşıca his çəkərdi, ancaq yenə deyirəm, minqlər sizə toxunmazdılar.

– Axı onlar nə qadınlara rəhm edirlər, nə də uşaqalara. Bəs nəyə görə onların mənə yazıqları gələrdi? Yox, yox, Ləpirçi, mən salamat qalmağıma görə sizə minnətdaram!

– Mabel, sizə yenə deyirəm ki, onlar sizə azacıq da olsun, yamanlıq etməzdilər, bu minqlərin heç biri sizin saçınıza da toxunmazdı. Ola bilsin ki, onlar sizi rəhbərlərindən birinin arvadı olmağa məcbur edərdilər, lakin sizin bundan artıq qorxunuz olmazdı.

– Siz nə deyirsiniz deyin, belə fəlakətdən xilas olmağıma görə ancaq sizə minnətdaram, – deyə Mabel cavab verdi və öz sevincini gizlədə bilməyən sadə bələdçinin əlini sıxdı. – Mən irokezin arvadı olmaqdansa, ölməyə razı olaram!

– Qızın təbiəti belədir, serjant! – deyə Ləpirçi üzünü köhnə yoldaşına tutub cavab verdi və onun çöhrəsi açıldı. – Bu qız bütün ömrü boyu belə qalacaqdır!

– Sən haqlısan, Ləpirçi. Ancaq yemək vaxtıdır. Bizimlə gedək, qardaşım Kap, bu uzaq sərhəddə biz yoxsul əsgərlərin necə yaşadıklarını sənə göstərərəm.

DOQQUZUNCU FƏSİL

Serjant Dunqam doğru demişdi. Qala çox uzaqlarda olsa da, onun sakinlərinin süfrə açmalarına knyazlar və krallar çox cəhətdən həsəd aparardılar. Qərb və ya Yeni Torpaq adlanan bu böyük ölkə o illər abad deyildi, lakin öz iqlimi sayəsində hər cür təbii sərvətlərlə zəngin idi. Meşələrdə gəzişən hindular buradakı çöl quşlarının sayını azalda bilməmişdilər, əsgərlərin və ovçuların meşələrə vurduqları ziyan qarabaşaq tarlasına arının vurduğu ziyandan çox olmazdı. Osveqoda hər cür balıq çox idi. Orada tutulan ləzzətli semqa¹ balığı Şimali Avropanın semqasından heç də pis olmurdu. Meşələrdə və göllərdə müxtəlif yerlərdən cürbəcür quşlar uçub gəlirdi. Qaz və ördəklər dəstə-dəstə Ontario körfəzlərində üzüşürdü. Bu sərvətləri xallı marallar, ayılar, mışovullar və başqa dördayaqlı heyvanlar, hətta sığınlar tamamlayırdı.

Osveqo qalasının hər bir əsgərinin yediyi quş əti parisililərin süfrəsinin yaraşığı olardı. Ancaq insan naşükür olur: hər hansı bir başqa yerdə həsrəti çəkilə bilən xörək burada, hətta bəzilərini çiyridirdi. Məhz bu səbəbdən əsgərlər semqa və maral etini, ördək və

¹ *Semqa* – qızılbalıqkimilər fəsiləsindən olan, əti çəhrayı rəngli balıq



göyərçinləri duzlanmış ətə, bürüşmüş şalgama və kələmə çox həvəslə dəyişərdilər.

Serjant Dunqamın nahar süfrəsi bu diyarın həm varlığını, həm də yoxsulluğunu əks etdirirdi. Taxta nimçədə gətirilən qızardılmış semqə buğlanırdı, süfrəyə parçalanmış isti quş ətini və bir neçə nimçə soyuq məzə yeməkləri düzülürdü.

Kap bir neçə xörəyin dadına baxdıqdan sonra dedi:

– Hə, deyəsən, dünyanın bu yerində yaşayanlara verilən yemək alayarımcıq deyildir, serjant! Sizin semqanız şotlandiyalının da xoşuna gəlirdi.

– Bununla belə, qardaşım Kap, qarnizondakı iki yüz və ya üç yüz adam arasında, hətta altı nəfər belə tapılmaz ki, semqaya yaxın dura. Elələri də vardır ki, evdə bəslənən quşlardan savayı ayrı quşların ətinin dadına da baxmamışlar, bəziləri isə ən yağlı maral budunu da bəyənmişlər.

Ləpirçi:

– Ağların adəti belədir, – dedi, – özü də cəsarətlə deyə bilərəm ki, bu adət ağların heç də şöhrətini artırmır. Qırmızıdərilili adama nə versələr yeyər, o, yağlı və ya yavan xörəyi də, maral və ya ayı ətini də, hind xoruzunun qıçını və ya yabanı qazın qanadını da bəyənir. Etiraf etməliyəm ki, biz ağ adamlar bütün bu nemətlərdən istifadə etdiyimiz halda, təbiətə minnətdar olmuruq, bu isə bizim üçün əskiklikdir.

– Dunkan Lendi özü and içib deyir ki, arpa unundan bişirilən piroq Osveqoda tutulan xanı balığına deyər; o, Şotlandiya dağlarından axan suların həsrətini çəkir, halbuki öz susuzluğunu dəf etmək üçün bütün Ontario onun ixtiyarındadır.

Mabel kişilərin arasında tək olduğuna görə təbiidir ki, bu yerlərdə qadın olmasını istərdi, o soruşdu:

– Mayor Dunkanın arvadı və uşaqları varmı?

– Yoxdur, amma deyirlər ki, Şotlandiyada nişanlısı vardır. Deyəsən, o qız bu vəhşilər ölkəsində sıxıntı çəkməkdənsə, Şotlandiyada qalib mayorun yolunu gözləməyi qəti etmişdir. Bu isə, qardaşım Kap, qadının vəzifəsi haqqında mənim fikrimlə əsla düz gəlmişdir. Sənin bacın başqa fikirdə idi, əgər ölməsəydi, indi elə onu burada, qızı oturduğu skamyada görərdin.

– Serjant, yəqin ki, sən Mabeli əsgərə ərə vermək fikrində deyilsən, eləmi? – deyər Kap ciddi soruşdu. – Ailəmiz orduya öz payını vermişdir; indi isə gərək yenə üzümüzü dənizə tərəf çevirək.

– Qardaşım, səni əmin edə bilərəm ki, mən nə əlli beşinci polkda, nə də hər hansı bir başqa polkda qızım üçün ər seçmək fikrində deyiləm, ancaq bunu da deyirəm ki, onun ərə getmək vaxtıdır.

– Atacan!..

Ləpirçi:

– Elə şeylər haqqında bərkdən danışmaq olmaz, – dedi. – Təc-rübəmdən bilirəm ki, qızın dalına düşən adam öz fikrini ona gərək qışqıra-qışqıra deməsin. Razi olsanız, gəlin başqa şeylərdən danışaq.

– Qardaşım Kap, əminəm ki, bu çosqanın əti soyuq olsa da sənin xoşuna gələr, çünki sənin zövqünə görə hazırlanmışdır.

– Bəli, bəli! Əgər istəyirsən mən yeyim, onda bizə mədəni adamların xörəyini ver. Qaba quş əti sizin kimi şirin su dənizçiləri üçün yaxşıdır, biz okean dənizçiləri isə yalnız ləzzətini bildiyimiz şeyləri xoşlayırıq.

Ləpirçi çəngəl-bıçağını stolun üstünə qoydu və səssizcə gülərək maraqla soruşdu:

– Mister Kap, bu çosqanın dərisiz olması sizi təəccübləndirmirmi?

– Əlbəttə, Ləpirçi, köynəkli olsaydı, daha yaxşı olardı, ancaq görünür, sizin meşələrdə donuz ətindən bu üsul ilə xörək hazırlamaq adətdir, eləmi?

– Gördünüzmü! Bütün dünyanı gəzən adamın bəzi şeylərdən xəbəri olmaya da bilər. Mister Kap, əgər siz özünü zəhmətə salıb bu donuzun dərisini soymaq istəsəydiniz, barmaqlarınız şil-küt olardı! Bu, oxlu kirpidir!

– Mat qalmışam, ancaq əvvəldən də başa düşmüşdüm ki, bu, xalis donuz əti deyildir. Elə zənn edirdim ki, bu meşələrdə hətta çosqa da özünün bəzi xüsusiyyətlərini itirə bilər. Mən elə bilirdim ki, şirin su çosqası açıq dəniz sahilində böyüyən donuz qədər yaxşı deyildir. Məncə, sənin üçün bunun heç bir təfəvütü yoxdur, serjant, eləmi?

– Mənim ancaq dəri soymaqla aram yoxdur, qardaşım Kap... Əminəm ki, yol gəldiyiniz zaman Mabel sizə əziyyət verməmişdir, doğrudurmu, Ləpirçi?

– Yox, yox! Serjant, əgər Casperin və Ləpirçinin Mabeldən razı qaldıqlarının yarısı qədər də Mabel onlardan razıdırsa, onda biz ömürlük dost olarıq.



– Bəli, bəli! Yadda saxlamaq lazımdır ki, qadınla kişi bir deyildir, – deyə serjant cavab verdi, – buna görə də, qadınların əxlaqına və tərbiyəsinə daha çox fikir vermək, xasiyyətini nəzərə almaq lazımdır. Təzə əsgər bərkdən-boşdan çıxmış əsgərə tay ola bilməz. Hamı bilir ki, əsgərə təlim verilməsinə hər hansı bir işdən daha çox vaxt sərf edilir. Yaxşı bir əsgər qızını tərbiyə etməyə isə bundan daha çox vaxt lazımdır.

– Bax, bunu mən bilmirdim, serjant! – deyə Kap dilləndi. – Biz qoca dənizçilər isə zənn edirik ki, altı əsgərin təlimi bir matrosun təlimindən daha tez başa gəlir.

Serjant mehribanlıqla gülümsəyərək cavab verdi:

– Bəli, bəli, qardaşım Kap, dənizçilərin özləri haqqında nə fikirdə olduqlarını bilirəm, çünki sahil qalalarının birində bir neçə il xidmət etmişəm. Səninlə bu barədə danışmışıq, qorxuram ki, fikrimiz düz gəlməsin. Ancaq əsl əsgərlə təlim almamış adam arasında nə kimi fərq olduğunu bilmək istəyirsənsə, nahardan sonra parada gəlib əlli beşinci polkun batalyonuna tamaşa eləyə bilərsiniz. Yorka qayıtdıqda isə milis polklarına da baxarsan.

– Amma, mənim fikrimcə, burada böyük fərq yoxdur – bu fərq briqlə *şnyava*¹ arasındakı fərqdən böyük deyildir. Bütün əsgərlər görünüşcə birdirlər. Onların hamısının qırmızı mundiri, baftası, barıtı, gildən qayrılmış çubuğu vardır...

Serjant təşəxxüslə:

– Bunu gör dənizçi necə başa düşürmüş! – dedi. – Ancaq, bəlkə də, sən bilmirsən ki, əsgərə yeməyi öyrətmək üçün düz bir saat vaxt lazımdır!

– Onda əsgərin vay halına. Milis əsgərləri ta əvvəldən bu işin ustası olmuşlar. Çox eşitmişəm ki, onlar səfər zamanı yolda əllərinə keçəni basıb yeyirlər.

Ləpirci aranı sazlamağa çalışaraq:

– Məncə, – dedi, – başqa adamların öz vərdişləri olduğu kimi, milis əsgərlərinin də öz vərdişləri vardır. İnsan təbiətini dəyişdirməyə cəhd etmək fayda verməz. Serjant, əlli beşinci polkdakılar yeməyin ustasıdırlar, bu polku çoxdan tanıyıram, ancaq elə milis korpusları da tapılar ki, bu işdə əlli beşinci polkdan heç də geri qalmaz.

¹ *Şnyava* – qədim yelkənli gəmi

Mabel:

– Dayıcan, – dedi, – əgər yeyib doymusunuzsa, mənı qalaya ötürərsınızmi? Mən gölü hələ lazımınca görməmişəm. Buraya gəlişimin birinci günündən qalanı təkbaşına gəzməyim yaxşı düşməz.

Kap ilə Mabel otaqdan çıxdılar. Serjant qürurla gülümsəyərək Ləpirçidən soruşdu:

– Hə, de görüm, dostum, qızım xoşuna gəlirmi?

– Sən onunla fəxr edə bilərsən, serjant! Belə gözəl qız hər atanın fəxridir. Gözəl qızlar görmüşəm, nəcib xanımlar da görmüşəm, ancaq belə ləyaqəti olan qıza heç rast gəlməmişəm.

– Ləpirçi, səni əmin edə bilərəm ki, səni də Mabel tərifləyir. Dünən axşam onun dilindən düşmürdün, elə hey sənin səbirli olmağından, igidliyindən, xüsusən sənin səxavətindən danışırdı. Səxavət isə, mənim dostum, qadının gözündə bütün digər insani sifətlərin yarısına bərabərdir! İndi biz deyə bilərik ki, hər iki tərəf ilk baxışda bir-birini bəyənmişdir. İndi dur, paltarını təmizlə, təhər-töhürünü sahmana sal, onda qızın özü də, qəlbi də sənin olar.

– Sənin məsləhətlərinə əməl edərəm, serjant, var qüvvəmlə çalışaram ki, Mabel mənim xoşuma gəlmiş kimi, mən də onun xoşuna gəlim. Bu gün səhər günəş çıxan kimi “maralvuranımı” silib təmizləmişəm, bu tüfəng heç vaxt indiki kimi parıldamamışdır.

– Sən ovçu olduğunu bununla sübut edirsən, Ləpirçi! Doğrudur, hər cür atəşli silah günəş şüaları altında gərək par-par parıldasın. Lüləsi işıldamayan tüfəng nəyə lazımdır? Birlikdə qayıqla gəldiyiniz zaman Mabel ilə çoxmu danışmışan?

– Axı danışmalı bir şey də yox idi, serjant! Firsət olanda isə söhbət zamanı başa düşürdüm ki, Mabel məndən çox-çox üstündür. Mən ancaq özümə müyəssər olan şeylərdən danışa bilirdim.

Serjant gülümsəyərək dedi:

– Sən haqlısan da, haqsızsan da, dostum! Qadınlar boşboğazlıq etməyi sevirlər və belə söhbətlərdə iştirak etməkdən daha çox həzz alırlar. Sənə məlumdur ki, çox danışmağı və ağılıma gələnı dərhal dilimə gətirməyi sevmirəm. Lakin özümü çox öyməyəndə də Mabelin anası mənim haqqımda pis fikirdə olmurdu. O vaxtdan iyirmi iki il keçir! İndi mən polkda ən qoca serjantam, o vaxtlar isə hamıdan cavandım. Kişi gərək ağır olsun. Ancaq qadının xoşuna gəlmək istəsən, yeri gəldikcə ona gərək güzəştə gedəsən.



– Ay serjant, qorxuram ki, bunu mən heç zaman bacarmayım!
 – Axı niyə məyus olursan, məncə, fikrimiz tuş gəlir, doğru deyilmi?
 – Biz dedik ki, əgər Mabel, doğrudan da, sən deyən kimi bir qızıdırsa, özü də adicə ovçunu və bələdçini xoşlayırsa, onda köçəri həyatdan əl çəkərəm və özümü ailə ocağına alışdırmağa çalışaram. Ancaq Mabeli gördüyüm vaxtdan qəmli fikirlər məndən əl çəkmir, ürəyimə nə işə damıbdır.

Serjant acıqlı-acıqlı onun sözünü kəsdi:

– Bu nə deməkdir? Yoxsa, səni yaxşı başa düşmədim? Sən özün demədinmi ki, Mabel sənin xoşuna gəlmişdir? Məgər Mabel haqqında yanılmışan?

– Eh, serjant, Mabelin günahı yoxdur! Qorxuram ki, Mabel sonralar peşman olsun! Mən vur-tut adicə, yoxsul meşə sakiniyəm, həm də, bəlkə də, sizin zənn etdiyiniz qədər də yaxşı adam deyiləm.

– Əgər Ləpirçi, sən öz-özünə inanmırsansa, xahiş edirəm, sənin haqqında olan rəyimə inan. Məgər mən insanların xarakterini araşdırıb qiymətləndirməyə alışmamışam? Məgər bu, mənim vəzifəm deyil? Bu barədə çoxmu yanılmışam? Əgər bu dəfə sənə şahid lazımdırsa, mayor Dunkandan soruşa bilərsən.

– Biz axı köhnə dostlarıq, serjant. Biz çiyin-çiyinə durub düşmənlə çox vuruşmuşuq və bir-birimizi dəfələrlə dardan qurtarmışıq. Bir-birimiz haqqında yaxşı fikir söyləməyimiz heç də təəccüblü deyildir. Qorxuram ki, sadə, avam ovçu haqqında atasının fikrinə qızı şərikin olmasın.

– Bəsdir, bəsdir, Ləpirçi! Dostum, sən özün-özünü tanımırsan! Sözümə inan. Əvvələn, sən təcrübəli adamsan, təcrübə isə, məlum olduğu kimi, bütün qızların karına gələn şeydir. Heç bir ağıllı gənc qadın insanın bu dəyərli cəhətini qiymətləndirməyə bilməz. Bir də ki, sən polka daxil olduqdan sonra lovğalanan ədəbaz oğlanlardan deyilsən. Sən xidmətin nə olduğunu bilən adamsan. İştirak etdiyən bütün vuruşmalar və pusqular hesablınsa, zənnimcə, azı otuz-qırx dəfə od içində olmusan.

– Bunlar hamısı düzdür, serjant, bunlar hamısı düzdür. Ancaq... ancaq mən cəsarətsizəm, nadanam, qoca və vəhşi olduğuma görə Mabel kimi bir qıza özümü sevdirə bilmərəm. Mabel meşə vərdişlərimizə alışmamışdır, buna görə də, ona öz tərbiyəsinə, zövqünə və vərdişlərinə uyğun olan şəhər həyatı daha xoş gəlir.

– Dostum, əvvəllər səndə belə şübhələr yox idi, təəccüb edirəm, bunlar səndə haradan əmələ gəlmişdir?

– Ola bilsin ki, Mabeli gördüyüm vaxtadək özümün bir heç olduğumu ağılıma gətirməmişdim. Mən bir çox qadınlarla yol getmişəm, onları meşələrdən keçirmişəm, onların dərini və fərəhini görmüşəm, ancaq onların hamısı məndən qat-qat yüksəkdə olmuşlar. İndi belə deyildir: Mabel ilə mən bir-birimizə o qədər yaxınlıq ki, aramızdakı fərqi nə qədər böyük olduğunu görərkən ürəyim çox sıxılır. Serjant, mən arzu edərdim ki, gözəl gənc xanımın xoşuna gəlmək üçün on il cavanlaşım, özümün də daha xoş görkəməm olsun.

– Qəm yemə, igid dostum, mənə inan, çünki qadınların qəlbinə bələdəm. Mabel səni sevməyə başlamışdır, adalarda iki həftə qalacağıq və bu müddətdə qız səni tamamilə sevecəkdir. Dünən axşam Mabelin mənə dediklərindən də belə başa düşmək olardı.

– Bu ola bilməz, serjant! – deyə Ləpirçi dilləndi. – Doğrudandı, belə demişdir? Mən yoxsul bir ovçuyam, bəs Mabel? O, zabit arvadı olmağa layiqdir. Yoxsa, sən elə güman edirsən ki, Mabel bütün şəhər vərdislərindən əl çəkər, kilsəyə getmək və tanışlarına baş çəkmək əvəzinə, meşədə qalib adicə bələdçi və ovçu ilə yaşamağa razı olar? Keçmişini yadına salmazmı, ərinin yaşlı olmasına peşman olmazmı?

Serjant:

– Səndən yaxşı ər tapmaq çətindir, Ləpirçi, – dedi, – şəhər vərdislərinə gəldikdə, Mabelin asudə güzəran keçirməsi ona şəhər vərdislərini tezliklə unutturacaqdır. Mabel o qədər ağıllıdır ki, bu uzaq sərhəddə darıxmayacaqdır. General hərbi yürüşün planını düşünüb hazırladığı kimi, dostum, mən də sizin evlənməyinizin planını yaxşıca düşünüb hazırlamışam. Əvvəlcə mən istəyirdim səni polkda qulluğa təyin edəm ki, vaxt gəlib çatanda məni əvəz edəsən, ancaq bir az fikirləşib yəqin etdim ki, sən heç də nizami hərbi xidmət üçün yaranmısan. Burası da var ki, sən hər cəhətcə hərbi qulluqçu olmasan da, əsl döyüşçüsən, bunu da bilirəm ki, qarnizonumuzun bütün zabitləri sizə çox hörmət edirlər. Nə qədər ki sağam, Mabel mənim yanımda yaşaya bilər, sən də hərbi səfərdən və ya kəşfiyyatlardan qayıdanda sığınmağa yerin olar.

– Bilsəniz, adam bu barədə fikirləşəndə nə qədər sevinir, serjant! Kaş Mabelin də belə arzuları olaydı. Ancaq qorxuram ki, mənim



kimi adam onun xoşuna gəlməsin. Əgər mən, məsələn, Casper kimi bir qədər gənc və gözəl olsaydım, onda hələ ümid yerim olardı... Bəli, doğrudan da, onda ümid edə bilərdim.

Serjant barmaqları ilə çırtıq vurub, Ləpirçiyə şiş göstərərək dedi:

– Casper – Şirin Su və həm qalada, həm də başqa yerlərdə olan bütün cavanlar, bax, bunu görərlər! Sən həddindən artıq təvəzökar-sən, Ləpirçi! Bu günlərdə hədəf vurmaq yarışı olacaqdır, sən öz məharətini göstərə bilərsən, onda Mabel səni daha yaxşı tanıyar və qiymətləndirər.

– Bilmirəm, bu insafdandırımı, serjant! Hər kəsə məlumdur ki, “maralvuran”ın gülləsi nadir hallarda yan keçir, hamıya yəqin olan bir şeyi sınamaq olarmı?

– Bəsdir, bəsdir! Görürəm, sizin adaxlanmanızı, deyəsən, mən özüm düzəltməli olacağam. Qəribədir ki, qızgın vuruşma çağında nə qədər cürətli olduğun halda, indi bir adaxlı kimi çox cəsarətsiz-sən. Unutma ki, Mabel cəsurlar nəslindəndir. Buna görə də, bu qız da anası kimi kişinin mərd və cəsur olmasını istəyər.

Serjant durub otaqdan çıxdı.

Ləpirçini yaxından tanıyanların hamısı onu son dərəcə ləyaqətli bir insan hesab edirdi. Həmişə eyni təbiətli, sadədil və səmimi, ağıllı və qorxu bilməyən, haqq işi həmişə birinci müdafiə edən bu adam heç zaman elə bir iş tutmazdı ki, xəcalət çəkib qızarsın. Ləpirçi ilə uzun müddət bir yerdə olanlar onun ibtidai insanlar kimi son dərəcə sadə olduğuna görə ona hörmət edir və onun bu təbiətinə heyran qalırdılar.

Serjant Dunqam Mabeli Ləpirçiyə ərə verməyi arzulayarkən Ləpirçinin bütün ləyaqətindən daha çox, özünün ona şəxsi məhəbbətini əsas götürmüşdü. Serjant Ləpirçiyə yaxından bələd idi, ancaq onun nəinki bütün yaxşı sifətlərinə görə, həm də özünün ona ixtiyarsız bağlı olmasına görə hörmət edirdi. Bu qoca əsgərin heç zaman ağılına belə gəlməmişdi ki, qızını ərə vermək istədiyi adamı qız bəyənməyə bilər.

ONUNCU FƏSİL

Bir həftə keçdi. Mabel bir qədər darıxdırıcı olan yeni vəziyyətinə alışmağa başlamışdı. Əsgərlər və zabitlər öz aralarında bu gənc

xanımın olmasına yavaş-yavaş alışdılar. Onlar qızın gözəlliyinə valeh olduqlarını açıqdan-açığa bildirməklə onu daha tənəgə gətirmirdilər. Bununla belə, Mabel az sonra sezdi ki, ortayaşlı dul kişi olan kvartirmeyster serjantla yaxınlıq etməyə çalışır, halbuki bir yerdə xidmət etdiklərinə görə onlar onsuz da tez-tez görüşürdülər. Gənc-lər nahar zamanı öz aralarında deyirdilər ki, adı Müyr olan bu şotlandiyalı zabıt serjantın yanına əvvəlkindən daha tez-tez gəlməyə başlamışdır.

Birinci həftənin axırlarında axşam yatmaq üçün şeypur çalındıqda qalanın komendantı mayor Dunkan Lendi serjant Dunqamın dalınca adam göndərdi ki, onunla təkbətək oturub danışsın. Bu qoca əsgər təkərləri olan balaca evdə yaşayırdı. Lazım gəldikdə bu evi qalanın bir həyətinə o biri həyətinə aparırdılar. Serjant qəbul otağında çox gözləməli olmadı, az sonra öz rəisinin yanına girdi.

Lendi həm yataq otağı, həm də kitabxana olan otağın qapısı ağzında hörmətlə dayanmış Dunqama mehribanlıqla müraciət edərək:

– İçəri gəl, serjant, içəri gəl, dostum! – dedi. – Gəl əyləş stulda. Səni bir iş haqqında söhbət etmək üçün çağırmışam. Qarnizonun haqq-hesabına bu işin dəxli yoxdur. Bilirsən ki, biz səninlə çoxdan yoldaşıq. Bu müddətdə mayor serjantla, şotlandiyalı isə yanki¹ ilə yaxınlaşıb ünsiyyət tapa bilər. Xahiş edirəm, əyləş, özün də heç sıxılma, sərbəst otur. Gərək ki, bu gün hava çox yaxşıdır, serjant, eləmi?

– Bəli, hava çox yaxşıdır, mayor Dunkan, – deyə serjant cavab verdi və mayorun əmrilə oturdu. Dunqam hərbi xidmətdə çox olduğuna görə istər hərəkətlərində, istərsə də danışığında lazımı qaydaya əməl edirdi. – Çox yaxşı gündür, ser! Ümid etmək olar ki, ilin bu vaxtında havalər hələ uzun müddət belə keçəcəkdir.

– Mən də ümid edirəm! Bu il, deyəsən, məhsul yaxşı olacaqdır, sən özün görəcəksən ki, əlli beşinci polkun əsgərləri bacarıqlı döyüşçü olduqları kimi, həm də işbilən fermerdirlər. Mən Şotlandiyada heç vaxt buradakı qədər bol kartof görməmişəm.

– Doğrudur, məhsulun yaxşı olacağına ümid var, mayor Dunkan. Bu qış keçən ilkindən daha əmin-amanlıq olacaqdır.

– Əmin-amanlığa tələbatımız isə ildən-ilə artır. Biz qocalırıq, mənə elə gəlir ki, indi istefaya çıxmaq haqqında fikirləşmək və sonra

¹ Yanki – ABŞ-da doğulmuş amerikalılara avropalıların verdiyi ad



kefimiz istədiyi kimi, ömrümüzü keçirmək vaxtı çatmışdır. Hiss edirəm ki, gücdən düşürəm.

– Siz hələ krala çox xidmət edəcəksiniz, ser!

– Bəlkə də, sən deyən oldu... Xüsusən əgər krala podpolkovnik lazım olsa.

– Mayor Dulkan Lendinin podpolkovnik rütbəsi alacağı gün əlli beşinci polk üçün bayram olacaqdır.

– Həmin gün Dulkan Lendi üçün də bayram olacaqdır. Ancaq serjant, sən heç zaman podpolkovnik olmamısan da, mehriban arvadın olmuşdur. Bu rütbəyə çatan insanı isə yalnız belə bir arvadın olması xoşbəxt edə bilər.

– Düzdür, mayor, mən evli idim, lakin çoxdan dul qalmışam. İndi mən ancaq öz vəzifəmi sevmə bilərəm.

– Necə? Yanaqları alışıb-yanan o qəşəng qızı – bu günlərdə qalada gördüyüm sənin qızını, yoxsa, nəzərə almırsan? Sən nə danışsan, serjant! Mən nə qədər qoca olsam da, canlar alan bu qızı sevərdim və podpolkovnik rütbəsindən də vaz keçərdim.

– Mayor Dulkanın sevgilisinin harada olduğunu hamımız bilirik. Dulkanı öz vəzifəsini başa çatdırıb, Şotlandiyaya qayıdan kimi xoşbəxtliyə çıxarmağa hazır olan gözəl xanım, orada, Şotlandiyada yaşayır.

– Eh, serjant! Ümid həmişə əlçatmaz olur, mehriban Şotlandiya da yaxında deyildir, – deyər mayor cavab verdi, onun sərt üzündə kədər ifadəsi göründü. – Axı bu barədə niyə danışaqsan! Əgər arpa unumuz yoxdursa, bantla və güllə ilə bir bərabərdə qiymətləndirilən quş ətimiz vardır, çoxlu semqa balığımız vardır, bu balıq Bervik-Tviddə¹ tutulan semqadan heç də az deyildir. Ancaq dünyada arpa unundan daha ləzzətli şeylər də vardır... Yeri gəlmişkən, deməliyəm ki, Dunqam, sənin qızın çox qəşəngdir!

– Qız tamamilə anasına oxşayır, özü də tamaşaya qoyulub seçilən qızlar arasında heç də axırıncı yeri tutmaz! – deyər serjant iftixarla cavab verdi. – Bəli, mənim qızım belə halda xəcalət çəkməz, ser!

– Buna mənim şübhəm yoxdur. Hə, indi gəl, birbaşa mətləbə keçək və ehtiyatdakı korpusu qabaq xəttə göndərək. Kvartirmeyster Devi Müyr sənin qızını almaq fikrindədir! Rüsvey olmaqdan qorxaraq məndən xahiş etdi ki, bu barədə sənənlə danışım. Bilirsənmi,

¹ *Bervik-Tvid* – İngiltərə ilə Şotlandiya arasındakı sərhəddə, Tvid çayının Şimal dənizinə töküldüyü yerdə olan bir limandır.

zabitlərimizin yarısı sənin qızının sağlığına içir və səhərdən axşama-dək ondan danışırlar.

– Qızım üçün bu, çox böyük şərəfdir, mayor! – deyə serjant soyuqca cavab verdi. – Mənə elə gəlir ki, centlmenlər öz aralarında danışmaq üçün daha münasib bir mövzu tapa bilirlər. Mən ümidvaram ki, bir neçə həftədən sonra qızım namuslu adama ərə gedəcəkdir, ser.

– Düzdür, Devi namuslu adamdır, özün də bilirsən ki, hər cür kvartirmeysterə namuslu adam demək olmaz, serjant, – deyə Lendi istehza ilə təsdiq etdi. – Hə, indi nə fikirdəsen? Qəlbi məhəbbətlə oxlanan o gəncə deyə bilərəmmi ki, iş düzələn kimidir?

– Siz həzrətlərə minnətdaram, ancaq Mabel başqasının nişanlısıdır.

– Necə, bu nə sözdür? Bu xəbər bütün qarnizonu çaxnaşmaya salacaqdır! Onu da deyim ki, buna mənim acığım tutmur. Açıq deyə bilərəm ki, bir-birinə tay olmayanların evlənməsinə tərəfdar deyiləm.

– Mən də bu fikirdəyəm, cənab, bir də istəmirəm ki, mənim qızım zabit arvadı olsun. Ağıllı qızın öz anasına çəkməsi də bəs eləyər.

– Onda izin ver soruşum: sənin kürəkənin olmaq istəyən o xoşbəxt adam kimdir?

– Ləpirçidir, cənab.

– Ləpirçi!

– O özüdür, mayor, mən onun adını çəkərkən onun bütün həyatını da sizə danışdım. Bu yerlərdə, sərhəd rayonunda heç kəsin mənim bu namuslu, igid və sədaqətli dostum kimi böyük şöhrəti yoxdur.

– Bunlara mənim sözüm yoxdur, ancaq görək Ləpirçi iyirmi yaşlı qızı xoşbəxtliyə çıxara bilirmi?

– Nə üçün çıxara bilməz, cənab? O, öz işinin bacarıqlı ustasıdır. Orduda elə bir kəşfiyyatçı və ya bələdçi yoxdur ki, Ləpirçinin bildiyinin, heç olmasa, yarısını bilsin.

– Bu, doğrudur, serjant. Axı ordu bələdçisi kimi şöhrət tapmaq-la qızın məhəbbətini qazanmaq olarmı?

– Mən lap yəqin bilirəm ki, ərköyün böyümüş cavan qızın şiltaqlarına əhəmiyyət vermək əsgərliyə yenicə gələn gəncin fikrillə hesablaşmaq demək olardı, mayor Dunkan. Əgər biz hər hansı bir yöndəmsiz nadanın dediyi ilə durub-otursaq, onda aydındır ki, heç zaman yaxşı batalyon yarada bilmərik.



– Ancaq sənin qızın heç də nadan deyildir; bütün qocaman İngiltərədə sənin qızın kimi nəcib bir qadın tapılmaz. Olmaya qız da sənin fikrinə şərikdir? Bir halda ki, qız nişanlanmışdır, deməli, sənin fikrinlə razıdır.

– Mən hələ bu barədə qızla danışmamışam, cənab. Ancaq bəzi əlamətlərə görə mən qızın fikrini öyrənmişəm.

– O, hansı əlamətdir, serjant? – deyə mayor soruşdu və söhbətə daha çox maraq göstərməyə başladı. – Bildiyin kimi, mən özüm də subayam, buna görə də etiraf edirəm ki, gənc xanımın fikrini öyrənmək mənim üçün maraqlıdır.

– Bilirsinizmi, cənab, mən qıza Ləpirçidən danışanda qız gözlərini məndən çəkmir, Ləpirçini tərifləyəndə isə çox sevinir, həm də mənim bu sözlərimi dinləyərkən öz şadlığını əsla gizlədə bilmir, sanki, dediklərim onun ərinə aid imiş.

– Hə! Deməli, sən öz qızının ürəyindən nələr keçdiyini belə əlamətlər əsasında bilirsən?

– Əlbəttə, cənab. Əsgər öz zabitini tərifləyərkən mənim gözlərimin içinə baxdıqda – acığının tutmasın, əsgərlər öz böyükləri haqqında danışarlar – deyirəm, əsgər öz kapitanını tərifləyərkən mənim gözlərimin içinə baxdıqda mən inanıram ki, bu əsgər düz adamdır və ürəyindəkini deyir.

– Axı mənə elə gəlir ki, hamının tanıdığı adaxlı ilə onun gözəl nişanlısı arasında yaşca böyük fərq vardır.

– Siz tamamilə haqlısınız, ser. Ləpirçi qırx yaşına girmişdir, buna görə də, təcrübəli əri olan gənc qadının xoş güzəran keçirməsi üçün nə lazımsa, gələcəkdə Mabelə də nəsib olacaqdır. Mən Mabelin anası ilə evlənərkən yaşım qırxdan çox idi.

– Axı bu necə ola bilər ki, bizim hörmətli bələdçinin yaşıl ovçu gödəkcəsi və tülkü dərisindən olan papağı sənin qızına əlli beşinci polkun qəşəng mundirindən daha çox xoş gəlsin?

– Bəlkə də, polkumuzun mundiri Ləpirçinin geyimindən qıza daha xoş gəlir, ser. Belə halda qız bəyəndiyini seçməsə, çox ağıllı iş görmüş olar və sağlam düşüncəli qadın hesab edilə bilər.

– Sən qorxmursanmı ki, qızın hələ gənc yaşlarında dul qalsın? Ləpirçi həmişə vəhşi heyvanların və onlardan daha vəhşi olan hinduların arasında olduğu halda, deyə biləmi ki, çox ömür sürəcəkdir?

– Hər bir güllə öz yolunu tanıyır, Lendi, – deyə serjant cavab verdi (bəzən ev şəraitində söhbət edərkən mayorun xoşuna gəlirdi ki, onu Lendi adlandırınsınlar). Əlli beşinci polkdakıların da heç biri xatir-cəm ola bilməz ki, qəfil ölümdən uzaq olacaqdır. Əgər Mabel baş-qasına ərə getsə, bu cəhətdən heç bir şey qazanmaz. Bundan baş-qa, inanmıram ki, vuruşma zamanı Ləpirçi öldürüləcək və ya meşə-də hər hansı bir bədbəxt hadisə üzündən sağ qalmayacaq.

– Axı sən niyə bu fikirdəsən? – deyə mayor soruşdu. – Hər bir əsgəri gözləyən təhlükə, hətta bundan daha böyük təhlükələr Ləpir-çinin də başı üstündədir. Bəs nə üçün qəfil ölüm gərək Ləpirçini yaxalaya bilməsin?

– Mən güman etmirəm ki, cənab, qəfil ölümdən qurtarmaq cəhətdən Ləpirçinin başqalarına nisbətən əlahiddə üstünlüyü var, ancaq bunu bilirəm ki, Ləpirçi güllədən ölməyəcəkdir. Hər tərəf-dən güllə yağdırıldığı vaxt Ləpirçinin öz silahını çoban dəyəneyi kimi çox soyuqqanlılıqla necə işlətdiyini dəfələrlə öz gözümlə görmüşəm, buna görə də inanmıram ki, belə vuruşmalarda ölmək Ləpirçinin alınına yazılmış olsun. Halbuki kral həzrətlərinin bütün torpaqlarında ikinci bir adam tapılmaz ki, belə şanlı ölümə Ləpirçi qədər layiq olsun.

– Yox, bunu heç zaman qabaqcadan bilmək olmaz, serjant, – deyə Lendi çox ciddi cavab verdi. – Buna görə də bu barədə mümkün qədər daha az danışmaq yaxşı olardı. Axı sənin qızın Mabel, – deyəsən, onun adı belədir, – yalnız orduya xidmət edən, özü isə həqiqi əsgəri xidmətdə olmayan adama ərə getməyə razı olarmı? Bələdçinin əsgəri rütbə almağa heç bir ümidi yoxdur, serjant!

– Ləpirçi bunsuz da şöhrət qazanmışdır, cənab! Olan olub, keçən keçib. Mabel bunu qət etmişdir, yəqin, siz də zəhmət çəkib cənab Müyrə çatdırarsınız ki, qız artıq nişanlanmışdır.

– Bəsdir, bəsdir, bu barədə daha danışmayacağıq. İndi isə... Serjant Dunqam!

– Cənabınız buyuracaqdır! – deyə serjant cavab verdi və ayağa qalxıb təzim etdi.

– Sizə məlumdur ki, mən bu ay sizi Min Adaya göndərmək istə-yirəm. Bütün qoca baş zabitlər – hər halda, mənim etibar edə bil-diyim zabitlərin hamısı növbə ilə həmin postda öz vəzifələrini yerinə yetirmişlər. İndi növbə sizə çatmışdır. Doğrudur, poruçik Müyr deyir



ki, növbə onundur, ancaq o, kvartirmeyster olduğuna görə mən qoyulmuş qaydanı pozmaq istəmirəm. Siz adamları ayırmısınızmi?

– Hər şey hazırdır, cənab! Dəstəyə adamlar seçilib müəyyən edilmişdir, dünən gecə gələn qayıq xəbər gətirmişdir ki, indi adada olan dəstə dəyişdirilməsini gözləyir.

– Bilirəm. Siz də gərək sabah yox, o biri gün gündüz, ya da sabah gecə yola düşəsiniz... Əlbəttə, qayıqla gecə vaxtı getmək daha ehtiyatlı olardı.

– Casper də bu fikirdədir, mayor Dunkan. Mən elə güman etmirəm ki, bu işi gənc Casper Uesterndən savayı başqasına etibar edə bilək.

Ləndi gülümsəyərək:

– Gənc Casper – Şirin Su! – dedi. – Deməli, bu oğlan da sizinlə gedir?

– Ola bilsin, cənablarınızın yaxşı yadındadır ki, “Qaçaqan” heç vaxt Uesternsiz səfərə çıxmamışdır.

– Sən haqlısan, ancaq hər bir qaydadan kənara çıxmağa yol vardır. Bildiyimə görə, bu günlərdə bizim qalaya bir dənizçi gəlmişdir, doğrudurmu?

– Doğrudur, cənab, o, mister Kapdır, mənim qaynımdır. Qızımı buraya o gətirmişdir.

– Olmazmı ki, bu dəfə “Qaçaqan” həmin dənizçiyə tapşırılsın, Casper isə burada qalsın? Şirin suda üzmək sənin qaynının üçün maraqlı olardı, onunla səfərə çıxmaq sənin üçün də xoş keçərdi.

– Mən cənabınızdan xahiş etmək istəyirdim ki, mister Kapı özümümlə aparmağa icazə verəsiniz, ancaq bu şərtlə ki, könüllü matros kimi getsin. Casper igid oğlandır və elə bir günahı yoxdur ki, heç bir səbəb olmadan gəminin komandiri hüququndan məhrum edilsin. Ancaq bunu da bilirəm ki, qohumum Kap şirin suyu bəyənmiş və gəmi komandiri vəzifəsini layiqincə yerinə yetirməz.

– Düzdür, serjant! Bu məsələni sizə tapşırıram, bildiyiniz kimi həll edərsiniz. Doğrudan da, Casper komandir qalmalıdır. Ləpirçi də sizinlə gedəcəkdirmi?

– Əgər siz lazım bilsəniz, cənab mayor! Orada iki bələdçi üçün – həm hindu üçün, həm də ağ bələdçi üçün iş tapılar.

– Elədir, siz haqlısınız. Sizə səfərinizin uğurlu olmasını arzulayıram! Geriyə qayıdarkən oradakı istehkamları dağıtmağı unutmayın. Onlar vaxtında kara gəldilər, indi daha lazım deyildir. Oradaki

mövqeləri lazım olmayan vaxtda qoruyub saxlamaq çox təhlükəlidir. Gedə bilərsiniz.

Serjant Dunqam təzim edib geri döndükdə və dalınca qapını örtükdə mayor onu yenidən çağırdı:

– Yadımdan çıxdı sənə deyim ki, gənc zabitlər nişan vurmaq yarışına çıxmağa icazə istəmişlər. Mən də bunu sabaha təyin etmişəm. Yarışda hamı iştirak edə bilər. Yarışanlara priz olaraq gümüş naxışlı buynuzdan barıt qabı, gümüşlə işlənmiş gön qumquma və ipək kapor veriləcəkdir. Sonuncu priz yarışda qalib gələnə veriləcəkdir ki, o, nəzakətli, ədəbli olduğunu göstərə bilsin və həmin prizi sevdiyi xanımına hədiyyə versin.

– Bu, xüsusən yarışda qalib gələn adamı daha çox sevindirəcəkdir. Ləpirçi də bu yarışda iştirak edə bilərmidi?

– Əgər Ləpirçi özü yarışa gəlmək istəyirsə, mənəcə, elə bir səbəb yoxdur ki, onu yarışa buraxmayaq. Bilirəm ki, Ləpirçi bir neçə vaxtdan bəri bu cür əyləncələrdə iştirak etmir. Bəlkə, ona görə ki, nişan vurmaqda özü ilə yarışa bilən adamın olmadığını güman edir?

– Elədir ki, var, mayor! Bu namuslu oğlan bilir ki, sərhəd rayonunda nişan vurmaqda onunla yarışa bilən bir adam tapılmaz, buna görə də Ləpirçi başqalarının kefini pozmaq istəmir. Hər halda, onun qanacaqlı olmasına ümid etmək olar. Bəlkə, yaxşı olardı ki, bunu Ləpirçinin özü qət etsin.

– Biz belə də edərək, onda görək Ləpirçiyə yenə də mi bəxti yar olacaqdır. Gecəniz xeyrə qalsın, Dunqam!

Serjant çıxıb gedərək Dunkan Lendini öz fikirlərini yenidən araşdırmağa buraxdı. Arabir bu şotlandiyanın sərt və mərd üzündə görünən təbəssüm, fikirlərindən xoşhal olduğunu göstərirdi. Yarım saat belə keçməmiş qapı döyüldü. Mayor qapını döyünün içəri girməsini xahiş etdi. Zabit libasında olan, həm də səliqəsiz geyinmiş orta yaşlı bir adam içəri girib mayorla salamladı. Mayor da:

– Sizi görməyimə şadam, mister Müyr! – deyərək onu salamladı.

Kvartirmeyster ona göstərilən stulda əyləşərək qaba şotlandiya ləhcəsində sözə başladı:

– Sizin icazənilə, ser, müqəddəratımdan xəbər tutmaq üçün yanınıza gəlmişəm. Doğrusunu deməliyəm ki, mayor, o qəşəng qızın qarnizonda əmələ gətirdiyi çaxnaşmanı, hətta fransızlar da



Teyada törədə bilməmişlər. Belə bir qısa müddətdə bu cür tarmarı ömrümdə görməmişdim!

– Sən, Devi, əlbəttə, məni inandırmağa çalışmazsan ki, sənin gənc və ləkəsiz qəlbin bircə həftədə belə bir dəhşətli alova tutulmuşdur. Doğrudur, əzizim, bu sənin hətta Şotlandiya əhvalatından da yamandır, bu əhvalat sənin başına gələndən zaman isə, necə deyərlər, içəridə alovlanan od o qədər qüvvətli idi ki, əziz bədənini deşmişdi və itigözlü kələkbaz qızlar bu deşikdən baxarkən sənin ürəyinin necə alovlandığını görə bilirdilər.

– Siz elə hər şeyi zarafata salırsınız, mayor! Gənclərin öz arzularının və meyllərinin əlində əsir olmalarını mən heç də qeyri-adi bir şey hesab etmirəm.

– Ancaq sən, Devi, öz arzularının və meyllərinin əlində o qədər tez-tez əsir olursan ki, bu, əvvəl-axır səni lap təngə gətirəcəkdir. Öz aramızdır, dostum, axı sən dörd dəfə evlənmişən.

– Doğrusu, üç dəfə evlənmişəm, mayor; bu da doğrudur ki, dördüncü dəfə evlənməyə ümidim vardır... Komplekt hələ tamam-dəsgah deyildir. Yox, yox, düzünü deyirəm, üçcə dəfə evlənmişəm!

– Deyəsən, sən, Devi, keşşisiz evləndiyin bir toyu yadımdan çıxarırsan?

– Axı bunu niyə yadımda saxlayım, mayor? Axı məhkəmədə bu nikah qanunsuz hesab edilmişdi, bunu yada salmağın mənası varmı? Həmin qadın ona tez vurulmağımdan, həmişəki acizliyimdən istifadə etmişdi.

– Əgər, Müyr, səhv etmirəmsə, o vaxt deyirdilər ki, məsələyə başqa cəhətdən də yanaşmaq olar.

– Hər bir şeyin iki tərəfi vardır, hörmətli mayor, mən isə üçtərəfli şeylər də görmüşəm; ancaq yazıq qadın sonsuz öldü. Buna görə də, o məsələdən bir şey çıxmadı. İkinci arvadımla günüm xüsusilə qara keçmişdir... Mən o qadını, mayor, sizə hörmət əlaməti olaraq ikinci arvadım adlandırırım və birinci dəfə qanuni yol ilə evlənmiş olduğum haqqında sizin yanlış mülahizənizə etiraz etmək istəmirəm. Həmin qadınla evlənməyimin birinci olub-olmamasının fərqi yoxdur, əsl mətləb budur ki, mənimlə beş il birlikdə yaşadıqdan sonra sonsuz ölən Cenni Qrexemlə əsla ağ gün görməmişəm. Əgər o sağ olsaydı, indi mən evlənmək fikrinə düşməzdim.

– Ancaq o sağ olmadığına görə sən hələ ikisini almısan, indi də üçüncüsü ilə evlənmək istəyirsən.

– Mayor Dunkan, həqiqəti danmaq lazım deyildir, mən də olub keçəni həmişə boynuma almağa hazırım... Mən hər dəfə yeni təcrübəyə başlarkən yeni müvəffəqiyyət qazanacağıma ümid edirdim, ancaq nə etmək olar, görünür, insan peşmançılıq çəkmək üçün yaranmışdır. Eh, Lendi, bu dünyanın işi elə boş bir vurnuxmadır, evlənməyin özü isə bundan da mənasız bir şeydir!

– Bununla belə, sən özün boğazını kəndirə beşinci dəfə keçirirsən.

– Cəsarət edib sizə xatırlada bilərəm ki, bu, dördüncü dəfədir, mayor, – deyə kvartirmeyster cavab verdi.

– Qoy sən deyən olsun, Devi... Dilimdən var gəlmir sənə deyim ki, bu dəfə kamına çata biləcəyinə ümid yoxdur.

– Kamıma çata biləcəyimə ümid yoxdur? Zabitəm, üstəlik kvartirmeysterəm, niyə serjantın qızı məni gərək bəyənməsin?

– Elə mən də sənə bunu deyirəm, Devi!

– Axı nə üçün, Lendi? Zəhmət çəkib sualıma cavab verməzsinizmi?

– Qız adaxlanmışdır. Bəlkə də, əl-ələ verib kəşişməmişlər və birbirinin qarşısında and içməmişlər. Bunu mən deyə bilmərəm... Ancaq serjantın qızı nişanlıdır.

– Bu, mənim üçün əngəldir, mayor! Ancaq qız dil verməmişdirsə, belə əngəlləri aradan qaldırmaq asandır.

– Əlbəttə, sən haqlısan, mən də güman edirəm ki, qız heç kəsə dil verməmişdir, çünki adaxlı, deyəsən, qızın özü yox, atası seçmişdir.

Kvartirmeyster vərdiş etdiyi soyuqqanlıqla:

– Bəs o adaxlı kimdir, mayor? – deyə soruşdu. – Mən burada elə bir adam tanımıram ki, mərdimazarlıq edib işimi pozsun.

– Əlbəttə ki, sən bütün bu mahalda həmin qız üçün yeganə layiqli namizədsən, Devi! Bununla belə, sənin bəxtin yox, Ləpirçinin bəxti gətirmişdir!

– Ləpirçimi, mayor?!

– Bəli, o, özüdür, Devi Müyr! Ancaq sənin qısqançlığını bir az soyutmaq üçün sənə deməliyəm ki, bu nikah məsələsi, deyəsən, qızın qəlbində yox, onun atasının fikirlərində həll edilmişdir.

Kvartirmeyster özünə təsəlli vermiş kimi:

– Mən də belə bilirdim! – dedi. – Heç ola bilməz ki, mən insan təbiətinə bələd olduğum halda...



– O da qadın təbiəti ola, Devi...

– Elə hər nə olsa, siz onu zarafata döndərirsiniz, Lendi... Ola bilməz ki, mən o qızın meyil və arzularını səhv başa düşmüş olam. Cəsarətlə deyə bilərəm ki, o, Ləpirçidən qat-qat yaxşısına kəmənd atır. Bu adamın özünə gəldikdə, sağlıq olsa, görərik ki...

Mayor otaqda var-gəl elədiyi halda birdən ayaq saxladı və Müyrün üzünə dik baxaraq soruşdu:

– Təmiz vicdanlı bir adam kimi mənə de görüm, Devi, sənin fikrincə, serjant Dunqamın qızı kimi cavan bir qız sən yaşda olan, təhər-töhüründən sənə oxşayan və həyatı səninqədər bilən bir adamı, doğrudan da, sevə bilərmə?

– Sizə nə deyim, Lendi, siz hələ qadınları tanımırırsınız! Buna görə də, qırx beş yaşında olduğunuza baxmayaraq, indiyədək hələ evlənməmişsiniz!

– Poruçik Müyr, mən də cəsarət edib sizə bir incə sual verə bilərəmmi? Sizin neçə yaşınız vardır?

– Qırx yeddi, Lendi, mən öz yaşımı gizlətmərəm. Bununla belə, inanmıram ki, Dunqam belə məsələdə bu qədər üzdən getsin və öz gözəl qızını Ləpirçi kimi bir adama əvə vermək xəyalına düşsün...

– Serjantın cavabını sənə yetirdim, indi sən özün də görürsən ki, mənəim nüfuzum sənə kömək edə bilməmişdir, halbuki buna sən ümid edirdin... Gəl, Devi, köhnə dostluğumuzu yada salıb adama bir stəkan vuraq. Sonra da, yaxşı olardı ki, sabahkı səfərin qeydinə qalasan və Mabel Dunqamı unudasan. Poruçik Müyr, səninqeni eşqinin şərəfinə içirəm, ya da içirəm ki, bu xəstəlikdən sağ-salamat qurtarasan!

– Sizə təşəkkür edirəm, hörmətli mayor! Az-çox mənə məlum olan köhnə eşqbazlığın yaxşı nəticə verməsi üçün içirəm. Bu içki xalis dağ şəbnəmidir, Lendi. O, ürəkləri isidir və mehriban Şotlandiyamızı yadımıza salır. Əgər mənə bir yaxşılıq da etsəydiniz, daha heç şübhəm olmazdı ki, siz uşaqlıqdan bir yerdə oynadığınız yoldaşınızı unutmamısınız.

– Raziyam, Devi, əgər səninqə xahişin yerinə yetirilə bilərsə və əgər rəis üçün müyəssər olarsa... De gəlsin!

– Əgər siz mənəim üçün Min Adada, heç olmasa, bir-iki həftəyə hər hansı bir tapşırıq tapa bilsəydiniz! Nəzərə alın ki, Lendi, bütün sərhəd rayonunda yalnız bircə ərlək qız vardır, o da Mabeldir.

– Min Adada yalnız bir adamlıq iş vardır, serjant isə bu işin öhdəsindən general-kvartirmeyster qədər və hətta ondan daha yaxşı gələ bilər.

– Hər halda, adicə kvartirmeysterdən daha yaxşı iş görə bilməz. Polkda onsuz da adam çatışmır.

Dunkan gülərək:

– Mən bu barədə fikirləşmişəm, Müyr! – dedi. – Sən sabah səhər cavab alarsan. Sabah sevdiyin qıza özünü göstərə bilərsən. Nişan vurmaqda yaxşısan. Yarışda qalib gələnlər üçün prizlər müəyyən edilmişdir. Sən də öz məharətini göstərməyə cəhd et. Kim bilir, “Qaçqan”ın yola düşəcəyi vaxtadək nələr olacaqdır!

– Gecəniz xeyrə qalsın, mayor Dunkan, podaqradan xilas olmağınızı arzu edirəm, yuxunuz şirin olsun!

– Təşəkkür edirəm! Sənin də yuxun şirin olsun, Müyr. Ancaq yaddan çıxarma ki, sabah atıcılıq yarışı olacaqdır.

ON BİRİNCİ FƏSİL

Ertəsi gün hava çox yaxşı idi. Bütün qarnizon yarışa toplaşmışdı. Bu yarış komandir və bilikli adamlar hesab edilən bəzi zabitlər zarafatla “alicənablar əyləncəsi” adlandırdılar.

Lendi tabeliyindəki gəncləri oxumağa həvəsləndirməkdən çox zövq alırdı. Onun çox sanballı, yaxşı düzəldilmiş bir kitabxanası var idi və oxumaq istəyənlərə öz kitablarını həvəslə verirdi. Həmin kitabların oxunması nəticəsində yaranan fantaziyalardan biri də bu cür “əyləncələrə” böyük həvəs göstərilməsindən ibarət idi, adətən, zadəganların gündəlik məişətindən xəbər verən qəzet və jurnal yazılarında bu əyləncələrə romantik bir don geydirilirdi ki, bu ad əl çatmayan vəhşi bir diyarda, meşədə olan qarnizonun xarakterinə və vəziyyətinə qişmən uyğun gəlirdi.

Lakin qarovulçular öz vəzifələrini sözsüz yerinə yetirirdilər. Gölün geniş, işıqlı, sakit səthinə və ucu-bucağı görünməyən qocaman meşəyə qalanın bəndindən baxan olsaydı, dinclik və əmin-amanlıq aləmində olduğunu biləixtiyar zənn edərdi. Ancaq Dunkan Lendi çox yaxşı bilirdi ki, meşədən yüzlərlə hindu gəlib qalanı və onun



içində olan hər şeyi məhv edə bilər, düşmən fransızlar isə, uzaqdan adamsız görünən göllərə asanca gələrək qalaya qəflətən hücum edə bilərdilər. Meşəyə keşikçilər göndərilmişdi, onlara oğünkü əyləncələrlə az maraqlanan qoca, təcrübəli zabitlər başçılıq edirdilər. Qalada xüsusi silahlı dəstə saxlanmışdı. Ona çox ciddi tapşırıqlar verilmişdi, sanki düşmən yaxınlıqda idi. Ehtiyat üçün bu tədbirlər görüldükdən sonra hamı şənliyin başlanmasını səbirsizliklə gözləməkdə idi.

Yarış üçün qaladan qərbdə, gölün kənarında yer seçilmişdi. Bu meydança arxa tərəfdən göl ilə, o biri tərəfdən isə qala ilə çox yaxşı qorunurdu. Buradakı ağacları qəsdən qırılmış, kötüklerini isə çıxarmışdılar. Deməli, hücumu yalnız iki tərəfdən gözləmək olardı. Cənubda və qərbdə isə meşə qırılmışdı, buna görə də, düşmən bu tərəflərdən gələydi, hələ zərbə vurmağa macal tapmamış onu uzaqdan görmək olardı.

Bu yarışa hərbi tufənglərdən əlavə, əlliyə qədər ovçu tufəngi də gətirilmişdi. Əylənmək üçün hər bir zabitin ovçu tufəngi var idi. Burada qalaya tez-tez gələn meşə ovçularının və dinc hinduların da tufəngləri var idi. Priz almaq üçün yarışda iştirak etmək istəyənlərdən ötrü də ehtiyatda tufəng saxlanırdı. Silahdan istifadə etməyi bacaranların beş-altı nəfəri öz məharəti ilə daha böyük şöhrət qazanmışdı, sırası atıcıların isə ən yaxşısı on iki nəfər olardı; ancaq sırası atıcılar arasında itigözlü və möhkəm biləkli adamlar da az deyildi.

Hədəfə əlli yard uzaqdan, həm də tufəngin lüləsini dayağa söykəmədən atəş açmaq lazım idi. Hədəf ağ dairələri olan taxtadan ibarət idi. Taxtanın lap ortasında da xırdaca ağ dairə vardı. Priz almaq iddiasında olmayan, lakin öz bacarığını göstərmək istəyən aşağı dərəcəli atıcıların yarış başlandı. Yarışda başlıca olaraq əsgərlər iştirak edirdilər. Əsgərlərin çoxu şotlandiyalılardan ibarət idi, çünki polk Ştirinqdə və onun ətraf rayonlarında təşkil edilmişdi. Serjant Dunqam kimi bir çox amerikalılar polkun gəldiyi günlərdən etibarən onun sıralarına müstəmləkələrdə cəlb edilmişdilər. Ən yaxşı atıcılar da onlar idilər. Yarım saatdan sonra hamıya məlum oldu ki, Nyu-York koloniyasında anadan olmuş bir gənc çox bacarıqlı atıcı olduğunu göstərmişdir. Hollandiyalılardan olan bu gəncin adı xoş ahəngli Van-Falkenburq idi, ancaq ona sadəcə olaraq Follok deyirdilər. Bu hollandiyalı hamının diqqətini özünə cəlb etdiyi dəqiqədə mayor meydana yaxınlaşdı, onu zabitlərin çoxu və onların

arvadları müşayiət edirdilər. Onların dalınca iyirmiyə qədər qadın gəlirdi, Mabel Dunqam da bu qadınların arasında idi. Onun qəşəng görkəmi, ağıllı və gülər üzü, sadə geyimi dərhal hamının diqqətini cəlb etdi.

Gölün sahilində qadınlar üçün taxtadan qayrılmış skamyalar qoyulmuşdu. Yarışın qalibləri üçün müəyyən edilən prizlər də skamyalara yaxınlığında asılmışdı.

Qadınlar oturub yərbəyer olduqda mayor Dunkan qabaqcadan müəyyən olunan qayda ilə yarışa başlamağa signal verdi. Qarnizonun səkkiz və ya on nəfər ən yaxşı atıcısı atəş açmaq üçün müəyyən edilən yerə gəlib bir-birinin ardınca atəş açmağa başladı. Onların arasında zabitlər, əsgərlər də, hətta təsadüfən qalaya gələn adamlar da var idi. Onların hamısının gülləsi hədəfə dəyirdi. Bu, heç kəsi təəcübləndirmirdi, çünki güllə atmağı bacarmaq bu adamların bəziləri üçün başlıca əyləncə, bəziləri üçün isə yemək əldə etmək üçün başlıca vasitədir. Onlardan sonra gələnlərin əlləri və gözləri nişan vurmaqda o qədər də sərrast deyildi, ancaq onların, demək olar ki, hamısının gülləsi hədəfin mərkəzinə yaxın olan dairələrə dəyirdi.

Qayda belə idi ki, birinci yarışda gülləsi hədəfdən yayınanlar ikinci yarışda iştirak edə bilməzdilər. Təşrifatçı vəzifəsini ifa edən adyutant hədəfi vuranların adlarını elan etdi. Bu zaman mayor Dunkan, kvartirmeyster və Casper – Şirin Su meydanının yaxınlığında özlərini kənara çəkib ayrıca dayanmışdılar, Ləpirçi isə kənarında yavaş-yavaş gəzişirdi. Sevdidi tufəngi yanında deyildi, görünür priz almaq yarışında iştirak etmək istəmirdi. Hamı bir-birindən aralanıb mayor Dunkana yol verdi. O, çox həvəslə stendə yanaşib ayaq saxladı və saymazyana nişan alıb atəş açdı. Onun gülləsi hədəfdən bir neçə düymə yan keçdi.

– Mayor Dunkan sonrakı yarışın iştirakçıları sırasından çıxarılır, – deyər adyutant ucadan elan etdi.

Təcrübəli zabitlər və serjant çox yaxşı başa düşürdülər ki, mayor hədəfi qəsdən düz vurmamışdır; gənclər və əsgərlər isə yarış qaydalarına qərəzsiz əməl edildiyindən çox razı qaldılar.

Müyr:

– Mister Şirin Su, indi növbə sizindir, – dedi, – əgər siz mayora üstün gəlməsəniz, onda deyəcəyəm ki, sizin əliniz tufəngi deyil, yalnız avarı idarə etməyə qadirdir.



Casper qızardı, özünü cəmləşdirdi. Atılan güllənin nəticəsini daha yaxşı görmək üçün irəliyə çıxan Mabelə cəld dönüb baxdıqdan sonra sol əli ilə tufəngin lüləsindən yapışib tələsik nişan aldı və atəş açdı. Onun gülləsi ağ dairəciyin lap ortasını dəldi. Bu, ən sərrast atəş idi, çünki başqalarının atdıqları güllələr ağ dairəciyin yalnız kənarına dəymişdi.

– Afərin, mister Casper! – deyə Müyr səsləndi. – Bu güllə sizdən böyük və təcrübəli olan adama şöhrət gətirirdi. Deyəsən, sizə bəxtiniz kömək etdi, çünki nişan almağa o qədər də səy göstərmədiniz... İndi, serjant Dunqam, sizdən xahiş edirəm, xanımların diqqətini hələ heç kəsin bilmədiyi yeni bir işə cəlb edəsiniz. Mən “elmi” adlandırılan bir qayda ilə güllə atmaq istəyirəm. Casper mütləq qalib gələrdi, buna şübhə yoxdur, lakin elmi qaydalarla Casperdən daha sərrast güllə atmaq olar.

Kvartirmeyster “alimanə” güllə atmağa hazırlaşır, lakin gözləyirdi ki, başqa qadınlar kimi Mabelin də ona maraqla baxdığını görsün. Komendant kvartirmeysterin yanında dayanmışdı, başqaları isə bir az uzaqda idilər.

– Görürsünüzmü, Lendi, qadında maraqlı oyadan adam müəyyən bir şeyə nail ola bilər. Qadının marağı çox qüvvətli hissdır, onu lazımınca hərəkətə gətirmiş olsan, bu hiss çox xoş nəticələr verə bilər.

– Doğrudur, Devi, ancaq bizi gözləməyə məcbur edirsən... Budur, Ləpirçi də gəlib ki, bu işdə təcrübəli adam olduğun üçün səndən bir şey öyrənsin.

– Necə, Ləpirçi, atəş açmaq sənətini bizdənmi öyrənməyə gəlmisən? Bildiyimi saxlayıb kifləndirmək istəmirəm. Xoş gəlmisən! Heç bir şeyi gizlətməyəcəyəm! Özün, heç olmasa, bircə güllə atmazsanmı?

– Mən axı niyə güllə atım, kvartirmeyster? Mənə priz lazım deyildir. Sərrast atəş açmaq şərəfdirsə, belə şərəfdən mənim kifayət qədər varımdır. Bir də ki mən qadın deyiləm, bu kapor mənim nəyimə gərəkdir.

– Nə olar ki, sən bu kaporu udsan, onu o qadına bağışlaya bilərsən ki, onu çox istəyirsən və o...

Mayor söhbətə qoşuldu:

– Mənə bax, Devi, ya güllə at, ya da buradan çıx get. Adyutantın səbri tükənmişdir.

– Kvartirmeyster adyutantla heç vaxt yola getməz, Lendi. Hə, mən hazırım... Ləpirçi, bir az kənara çəkilin ki, xanımlar görə bilsinlər...

Poruçik Müyr yerində dayandı, özünü gözə çox tez çarpa bilən bir vəziyyətdə saxladı, tufəngini yavaş-yavaş qaldırdı, yenə aşağı əydi və bu hərəkəti bir neçə dəfə təkrar etdikdən sonra tətiiyi çəkdi.

Kvartirmeysterin atəş açmağa uzun zaman hazırlaşmasından təngə gələn adyutant:

– Güllə taxtadan yan keçdi! – deyə elan etdi.

Müyr pərtlikdən və qəzəbindən qızaranaq qışqırdı:

– Ola bilməz! Ola bilməz, adyutant! Ömrümdə heç vaxt atdığım güllə belə boşa çıxmamışdır... Xanımlardan xahiş edirəm, mənə münsiflik etsinlər.

Polkdakı zarafatçılardan biri dedi:

– Sizin atəş açmağa uzun-uzadı hazırlaşmanız xanımları təlaşa salmışdı, buna görə də siz atəş açanda xanımlar gözlərini yummuşdular.

– Mən belə şeylərə inanmaram, – deyə kvartirmeyster qışqırdı. O, özündən çıxıb əsəbiləşdikcə danışığında şotlandiyalı ləhcə çox aydın hiss edilirdi. – Bu sözlər xanımlara və mənim məharətimə böhtandır! Bu söz-söhbət qəsdən ona görə düzəldilmişdir ki, mükafata layiq olan adamın əlindən onun prizi alınsın!

Lendi gülərək:

– Çarə yoxdur, Müyr, – dedi! – Nişanı vura bilməmək uğursuzluqdur və belə halda, adam gərək öz bəxtindən küssün!

Ləpirçi hədəfə nəzər salaraq:

– Yox, mayor, – dedi, – kvartirmeyster yaxın məsafədən hədəfi sərrast vura bilər, ancaq bu şərtlə ki, yaxşı nişan almağa onun vaxtı olsun. Hər kəs taxtaya baxsa yəqin edər ki, kvartirmeysterin gülləsi Casperin gülləsinin yerinə dəymişdir...

Ləpirçinin nə qədər itigözlü olduğunu hamı bilirdi. Ləpirçi bu sözləri deyən kimi tamaşaçıların hamısı özlərinin haqlı olduqlarına şübhələnməyə başladılar. İyirmiyə qədər adam yüyürə-yüyürə hədəfə baxmağa getdi və gördü ki, kvartirmeysterin gülləsi Casperin gülləsinin açdığı deşikdən keçmişdir.

Kvartirmeyster qadınlara yaxınlaşaraq:

– Hörmətli xanımlar, – dedi, – mən sizə deməmişdim ki, elmi qayda ilə nişan alıb atəş açmağın nə olduğunu siz öz gözünüzlə



görəcəksiniz! Mayor Dunkan riyazi qaydalarla götür-qoy edib atəş açmağa istehza edir, ancaq mən ona yenə də deyə bilərəm ki, insanın həyatına aid olan hər bir şeyin: hədəf vurmağın da, təlim-tərbiyənin də yaraşığı elmdir; elm hər şeyi gözəlləşdirir, təkmilləşdirir və izah edir. Bir sözlə, elmin elm olmağına heç bir şübhə ola bilməz!

Kapitanın arvadı kvartirmeysterin evlənmək əhvalatlarını yaxşı bilir və əlinə fürsət keçdikdə kvartirmeysteri hökmən sancırdı. O dedi:

– Mənə elə gəlir ki, bu dediklərinizin sırasından sevgini gərək kənara çıxasınız. Elmin sevgi ilə, gərək ki, əlaqəsi yoxdur, düz deyilmi?

– Xanım, əgər qəlbinizdə bir neçə dəfə sevgi doğmuş olsaydı, belə sözlər deməzdiniz. Sevginin nə olduğunu yalnız bir neçə dəfə eşqə mübtəla olan adamlar, yalnız təcrübəli adamlar söyləyə bilirlər. Buna da inanın ki, elmi sevgi daha uzunömürlü və daha ağılyandır.

– Deməli, sizin fikrinizcə, təcrübəsi çox olanın sevgisi də bitkin olar, eləmi?

– Sizin ötgün aqlınız mənim fikrimi dərhal qavraya bilmişdir. Əgər ailə həyatında gənclik, gözəllik və bir-birinə hörmət etmək ağıl işlətməyə, nəfsi saxlamağa və yaşın yetkinliyinə, yəni orta yaşın yetkinliyinə əsaslanırsa, belə nikah ən xoşbəxt nikahdır. Ərin çox qoca olması yaxşı deyildir, bax, serjant Dunqamın gözəl qızı, yəqin ki, mənim fikrimə şərik olar, bu qız bizə hələ bu günlərdə qonaq gəlmiş olsa da, onun ağıllı-kamallı olması bütün qarnizona məlumdur.

Həmin xanım ləyaqət sahibi olduğunu təşəxxüslə göstərməyə çalışaraq dedi:

– Aqlım kəsmir ki, serjantın qızı mənimlə sizin aranızda vasitəçi ola bilsin, poruçik Müyr! Ancaq Ləpirçiyə yaxşı-yaxşı baxın: o, deyəsən, öz bəxtini sınamaq istəyir.

Müyr əllərini tovlaya-tovlaya stəndə doğru yüyürərək:

– Mən buna etiraz edirəm, mayor Dunkan, – dedi. – Mən etiraz edirəm! Mən buna qəti surətdə etiraz edirəm, cənablar! Öz “maralvuran” ı ilə məşhur olan Ləpirçi bu yarışda iştirak edə bilməz. Onun tufəngi adi tufənglərdən uzundur.

– “Maralvuran” dincəlik, kvartirmeyster, – deyə Ləpirçi soyuq-qanlılıqla cavab verdi. – Özü də heç kəs “maralvuran” ı yerindən təpətmək fikrində deyildir. Mənə qalsa, bugünkü yarışda iştirak etmək heç ağılıma da gəlmirdi, lakin serjant Dunqam mənə dedi ki, yarışda iştirak edənlərdən geri qalsam, onun bələdçilik etdiyim qızına

hörmətsizlik etmiş olaram. Kvartirmeyster, mən Casperin tufəngini götürmüşəm, bu tufəng isə özünü görürsünüz ki, sizin tufənginizdən heç də yaxşı deyildir.

Poruçik Müyrün etiraz etməyə bəhanəsi olmadı. Hamı nəzərlərini Ləpirçiyə doğru çevirdi. Bu məşhur bələdçi və ovçu öz arıq qəddini düzəldib tufəngini qaldırdıqda onun xarici görünüşü və boybuxunu hamını valeh etdi. Onun bütün zahiri görkəmində bu adamın böyük iradə sahibi olması və özünə çox güvənməsi hiss edilirdi. Ləpirçi sözün adı mənasında gözəl deyildi, lakin ona baxan hər kəs bu adama tam etimad və hörmət göstərməyə bilməzdi. Onun nazik, qıvrıq və qüvvətli gövdəsi həddindən artıq arıq olmasaydı, çox bəyənilərdi. Ona gözəl demək olmazdı, lakin tufəngini qaldırdıqda bütün qadınlar onun hərəkətlərinin çəvikliyinə və mərd görkəminə bilaixtiyar tamaşa etməli olurdular.

Ləpirçi çox cəld atəş açdı. Atəşin tustüsü hələ Ləpirçinin başı üstündə havaya qalxmamışdı ki, Ləpirçi tufəngini artıq yerə qoymuş və əli ilə onun lüləsinə söykənmişdi. Ürəkdən, səssizcə gülərkən onun eyni açıldı.

Mayor Dunkan:

– Ləpirçinin gülləsi hədəfə dəyməmişdir! – deyə ucadan xəbər verdi.

Ləpirçi buna inamla etiraz edərək:

– Yox, yox, mayor, – dedi, – siz nəticə çıxarmağa çox tələmsiniz. Tufəngi mən doldurmamışdım, onun içində nə olduğunu da bilmirdim, lakin əgər tufəng doldurulmuşdusa, sizi əmin edə bilərəm ki, atdığım güllə indi Casperin və kvartirmeysterin güllələrinin üstündədir, bu belə olmasa onda mən də Ləpirçi deyiləm!

Hədəfin yanındakı adamların dediklərindən məlum oldu ki, Ləpirçi haqlı imiş. Ləpirçi:

– Yox, hələ iş qurtarmamışdır, – dedi və xanımların oturduqları skamyalara yavaş-yavaş yaxınlaşmağa başladı. – İş hələ qurtarmamışdır, dostlar! Əgər mənim gülləm taxtaya azacıq da toxunmuşdursa, onda deyə bilərsiniz ki, gülləm hədəfdən yan keçmişdir; buna razıyam. Kvartirmeysterin gülləsi taxtanı deşib keçmişdir, indi özünüz görəcəksiniz ki, mənim gülləm bu deşiyi əsla böyütməmişdir.

– Düz deyirsən, Ləpirçi, – deyə Müyr dilləndi. O, Mabelin dövrəsində vurnuxurdu, lakin zabit arvadlarından utandığına görə onunla



danışmağa cürət etmirdi. – Doğrudan da, kvartirmeyster taxtanı deşmişdir və bununla da, sənin güllənə yol açmışdır.

– İndi ki belə oldu, kvartirmeyster, qoy bizə mıx versinlər, görək onu taxtaya kim dərin yeridə bilər. Çınqaçquk indi uzaqda olmasaydı, bu işdə öz məharətini göstərərdi. Məsələn sizinlə çox tez həll edərik. Siz mıxı taxtaya yeridə bilsəniz də, kartofun öhdəsindən gələ bilməzsiz.

– Sən, Ləpirçi, bu gün özünü çox öyürsən, ancaq sənə göstərəcəyəm ki, mən heç də kənddən və ya şəhərdən təzəcə gəlmiş adam deyiləm. Bunu sübut edəcəyəm!

– Bunu bilirəm, kvartirmeyster, yaxşı bilirəm, təcrübəli olduğunuz da inkar etmirəm. Sərhədlərdə illər boyu olmusunuz, koloniyalarda və hətta hinduların arasında adınız çəkildiyi vaxtdan bir çoxları dünyaya gəlmiş və qocalmışlar...

Müyr:

– Söz deyəndə fikirləş! – dedi. – Sən düz demirsən! Mən heç o qədər də qoca deyiləm.

– İncimə, poruçik, mən demək istəyirdim ki, tüfəngsiz bir addım belə getmək mümkün olmayan yerlərdə bir əsgər kimi çox ömür sürmüşünüz. Bunu da bilirəm ki, siz, ümumiyyətlə, mahirsiniz, ancaq hədəf vurmaqda əsl atıcısınız. O ki qaldı mənim özümü öyməyimə, siz bunu nahaq yerə deyib, məni məzəmmət edirsiniz, çünki öz igidliklərim haqqında boşboğazlıq etməyi xoşlayan deyiləm. Ancaq başqalarının qabiliyyətini yerə vurmaq yaramaz. Əgər serjantın qızı kimi gözəl bir hakimlin qarşısında müttəhim olmağa cəsarətimiz çatarsa, onda qoy serjantın qızı bizim mübahisəmizi həll etsin.

Ləpirçi Mabeli ona görə vasitəçi seçdi ki, qız onun xoşuna gəlirdi. Burada üç zabit arvadının olması isə poruçik Müyrü əl-qol açmağa qoymurdu. Əlbəttə, Müyr çox istərdi ki, hər an diqqətindən yayındırmadığı qızın gözü qabağında olsun, lakin Müyr ehtiyatla hərəkət edirdi və qızla açıq dilxoşluq etməyə cürət etmirdi, çünki qızın tərəfindən bəyəniləcəyinə əmin deyildi. O bilirdi ki, kiçik zabitin qızının ona, yəni Müyrə ərə getmək istəməməsi hər hansı bir yol ilə hamıya məlum olarsa, onda hamı onu hökmən lağa qoyar. Bu şübhələrə və inamsızlığa baxmayaraq, Mabel Müyrün gözündə cazibəli bir xilqət idi. Qız qızarkən çox qəşəng görünürdü, təbəssümü çox xoş idi, üzündən həm gənclik, gözəllik, həm də təvazökarlıq nuru yağırdı. Buna görə

də poruçik qızı sevməməyə özünü daha vadar edə bilmirdi. Nəhayət, o, öz şübhələrini bir kənara ataraq Ləpirçiyə cavab verdi:

– Eybi yoxdur, qoy sən deyən olsun, Ləpirçi! Qoy serjantın qızı... deyirəm qoy serjantın gözəl qızı bizə münsif olsun. Hansımız priz alsaq, onu bu qıza bağışlarıq. Mərhəmətli xanımlar özləri görürlər ki, gərək belə olsun, çünki Ləpirçini əyləndirmək lazımdır.

Söhbət kəsildi, çünki kvartirmeysteri və onun rəqibini stendə çağırıdılar. Bir neçə dəqiqədən sonra ikinci sınaq başlandı. Başı ağ rəngə boyanan adicə mıxı hədəf taxtasına yüngülcə vurmuşdular; atıcı ya mıxı başından güllə ilə vurmali, ya da yarışın gələn mərhələsində iştirak etmək hüququndan məhrum olmalı idi.

Belə yarışda iştirak etmək istəyən cəmi yeddi nəfər idi, onlardan biri əvvəlki yarışda qazandığı müvəffəqiyyətlə kifayətləndi və daha çətin olan bu sınaqda rüsvay olmaqdan qorxaraq çəkilib getdi. Üç nəfər bir-birinin ardınca mıxa atəş açdı. Onların güllələri mıxın yanına sancıldı, lakin heç biri mıxa dəymədi. Yarışanların dördüncüsü kvartirmeyster idi. O, adəti üzrə əvvəlcə özünü tamaşaçılara bir neçə dəqiqə ərzində göstərdi, sonra isə güllə ilə mıxın başından bir qədər qopartdı. Onun gülləsi mıxın lap ucu olan yerə batmışdı. Buna görə də kvartirmeysterin yenə güllə atmağa ixtiyarı var idi.

Ləpirçi gülə-gülə dedi:

– Kvartirmeyster, kəndlərdə deyildiyi kimi, siz çulunuzu sudan çıxartdınız, lakin sizin çəkicinizlə ev tikməyə çox vaxt lazımdır. Casper isə belə deyil, əgər onun qolları əvvəlki kimi möhkəm və gözələri yenə itidirsə, taxtaya güllə ilə mıx çalmağı göstərir... Siz isə, poruçik, əlinizə tüfəng alarkən özünüzü camaata göstərməyə daha az səy etsəydiniz, yaxşı olardı!

– Baxarıq, Ləpirçi! Mənim atdığım güllə nişan vurmaqda xariqədir! İnanmıram ki, əlli beşinci polkda belə məharətlə mıx çala bilən ikinci bir çəkiç tapılsın.

– Casper əlli beşinci polkda xidmət etmir, indi baxarıq o, mıxı taxtaya necə yeridir.

Casper mıxı güllə ilə tuş vurub onu başınadək taxtaya yeritdiyi vaxt Ləpirçi hələ sözünü qurtarmamışdı.

– Hə, uşaqlar, indi mıxı tamamilə pərçimləmək vaxtıdır! – deyərək Ləpirçi qışqırdı və dostunun yerində dayandı. – Təzə mıx gətirmək lazım deyil. Taxtaya sancılmış mıxın boyağının qopub düşməsinin eybi



yoxdur, mən onu görürəm, gördüyüm şey isə, lap mığmığa gözü olsa da, yüz yard uzaqdan vura bilərəm. İndi mıxı pərçimləməyə hazırlaşın!

Dərhal güllə səsi eşidildi və Ləpirçinin gülləsi mıxın başını taxtının lap içərisinə yeritdi.

Ləpirçi tüfənginin qundağını yerə qoydu və öz müvəffəqiyyətinə əsla fikir verməyərək sözüünə davam etdi:

– Bəli, hörmətli Casper, sən gündən-günə püxtələşirmişsən. Quruda bir az da mənimlə gəzib dolansan, bu sərhəd rayonunun ən yaxşı atıcısı sən ilə yarışmağa cürət etməz. O ki qaldı kvartirmeysterə, o yaxşı atıcıdır, ancaq bundan sonra daha irəli gedə bilməz, sən isə hər bir atıcını təkbətək vuruşmağa çağıra biləcəksən, çünki sən qabiliyyətli sən.

– Az danış, az danış! – deyər Müyr etiraz etdi. – Mıxın başının bir hissəsini qoparmaq az imiş! Məgər bu, püxtəlik deyil? Hamı bilir ki, mahir usta öz bacarığını özünə çox zəhmət vermədən də dərhal bildirir, çəkici gücü gəldikcə qaldırır-vurmaq isə yalnız kobud və nadan adamın işidir. Ləpirçi, gəl mənim bu fikrimə şərik ol ki, hədəfə atılan güllə hədəfdən istər tük qədər, istərsə də bir mil yan keçsin, fərqi yoxdur. Deyər bilərəm ki, bu güllə hədəfə dəyməmişdir, ancaq güllən hədəfə dəymişdirsə, deməli, sən hədəfi vurmusan. Güllə yaralaya da bilər, öldürə də bilər, – bunun mətləbə dəxli yoxdur.

Mayor dedi:

– Bu mübahisəni kəsmək üçün gərək yenidən yarış elan edək. Bu dəfə hədəf kartof olacaqdır. Poruçik Müyr, siz şotlandiyalısınız, özü də arpa unundan bişirilən kökəni çox sevirsiniz. Lakin sərhəd qanunu Amerika tərəvəzinin tərəfindədir. Məsələ həll olundu, indi qoy kartof gətirsinlər!

Mayor Dunkan əsəbiləşirdi. Müyr yarış ləngitməmək üçün özünü saxlayıb höcətləşmədi və növbəti yarışa çox səylə hazırlaşmağa başladı. Düzünü demək lazımdır ki, bu dəfə kvartirmeyster heç də özünə xatircəm deyildi. Əgər Müyr belə bir imtahana çəkiləcəyini qabaqcadan bilsəydi, priz götürmək iddiasında olanlara heç əvvəldən qoşulmazdı. Ancaq mayor Dunkan əsl şotlandiyalı kimi təkminli olsa da zarafat etməyi sevirdi və əlaltınca tapşırırdı ki, kvartirmeysteri pərt etməkdən ötrü bu yarış üçün nə lazımsa, hazırlansın. Hazırlıq qurtarıqda Müyrü çağırırdılar.

Adətən, belə hallarda ən iri bir kartof seçirlər və stenddən on yard kənarda dayanan adam siqnal verilən kimi kartofu havaya atır. Bu yarışın tələbinə görə, kartof yerə düşməmiş onu havada güllə ilə vurub deşmək lazımdır.

Kvartirmeyster bundan əvvəl havada kartof vurmaq kimi çətin bir işi yüz dəfədən çox təcrübə etmişdi, yalnız birçə dəfə kartofu vura bilmişdi. İndi o, yenə öz bəxtini sınağa qət etmişdi, lakin buna o qədər də ümid etmirdi. Görünür, onun ümidi boşa çıxmalı imiş. Kartofu havaya atdılar, dərhal güllə səsi eşidildi, lakin uçan hədəf əsla zədələnmədən yerə düşdü.

Mayor öz hiyləsinin baş tutmasına sevinərək əmr etdi:

– Kvartirmeyster, sağdan geriyyə dön və sıradan çıx get! İpək kapor Casperə, ya da Ləpirçiyə çatacaqdır.

Kəşfiyyatçı:

– Bəs yarışın nəticəsi nə olacaqdır, mayor? – deyə soruşdu.
– Biz neçə güllə atacağıq – iki kartofumu vurmalyıq, yoxsa, yalnız birini, həm də ortasından?

– Birini, özü də lap ortasından! Əgər güllələr hədəfin mərkəzindən eyni məsafədə keçərsə, onda iki kartofa güllə atmaq lazımdır.

Casper atəş açmaq yerinə yaxınlaşaraq:

– Mənim üçün ən ağır dəqiqə çatmışdır, Ləpirçi! – dedi. Onun bənizi avazı olmuşdu.

Ləpirçi çox diqqətlə Casperin üzünə baxdı, sonra isə bir az göz-ləməyi Dunkandan xahiş edərək dostunu kənara çəkdi ki, onların söhbətini heç kəs eşitməsin. O, gənc dostunun gözlərinin içinə diq-qətlə baxaraq soruşdu:

– Bu, deyəsən, səni çox təşvişə salır, Casper, elədirmi?

– Etiraf edirəm, Ləpirçi, heç zaman müvəffəqiyyət arzusunda indiki qədər olmamışam.

– Sən mənə – köhnə, sınıanmış dostuna hökmən üstün gəlmək-mi istəyirsən? Özümə sənət bildiyim bir işdəmi mənə üstün gəlmək istəyirsən? Hədəf vurmaq mənim istedadımdır, bu işdə heç kəs mənimlə bacara bilməz.

– Mən bunu bilirəm, Ləpirçi, amma...

– Bəs “amma” nədir, Casper? Nə fikirdəsən, bala? Açıq de, mən sənə dostunam.



Casper dodaqlarını büzüb əlini gözlərinə çəkdi, birisinə vurulduğunu etiraf edən qız kimi rəng alıb-rəng verdi. Birdən yoldaşının əlini sıxdı və bütün başqa hissələrinə üstün gələn yeni bir fikrin təsirini hiss edirmiş kimi sakitcə dedi:

– Bu kaporu Mabel Dunqama bağışlamaq üçün qolumun birini verməyə razı olardım, Ləpirçi.

Ovçu gözlərini yerə dikdi, sanki, indi eşitdiyi sözlər haqqında fikrə getdi. Birdən o cavab verdi:

– Sən iki kartofu bir güllə ilə axı vura bilməzsən, Casper.

– Əlbəttə, vura bilmərəm. Məni də narahat edən budur.

– İnsan necə məxluq imiş! Təbiətin ona vermədiyi şeyin həsrətini çəkir, ancaq bəxtinin bəxş etdiyi şeyin qədrini bilmir. Qoy belə olsun, qoy belə olsun! Öz yerində dayan, Casper, mayor gözləyir. Qulaq as, oğlan: mənim gülləm kartofu, heç olmasa, yalayb keçməlidir, yoxsa, qalada heç kəsin gözünə görünə bilmərəm.

Bu sözləri eşidərkən Casper yenə üzdən dəyişildi. O cavab verdi:

– Qismətdən artıq yemək olmaz, buna mən də qane olmalıyam, lakin əlimdən gələn hər şeyi edəcəyəm.

Ləpirçi dostuna yol vermək üçün bir neçə addım geriye çəkilərək yenə dedi:

– İnsan necə məxluq imiş! Öz üstünlüyünə göz yumur, başqalarının bacarığına isə paxıllıq edir!

Kartofu havaya atdılar. Casper atəş açdı. Buradakı adamların bir çoxunun danışığından başa düşmək olardı ki, Casperin gülləsi kartofun ortasından və ya ortasına yaxın yerindən keçmişdir.

Mayor şadlıqla:

– Bax, bu sənin layiqli rəqibindir, Ləpirçi, – dedi. – Görünür, iki kartofla yarışmaq lazım gələcəkdir.

Ləpirçi fikir dəryasına qərqləndiği üçün heç bir şeyə əhəmiyyət vermirdi. O:

– İnsan necə məxluq imiş! – dedi. – Kartofları havaya atın!

Qaramtıl, xırdaca kartof yumrusu havada dayanan anda atəş açıldı. Zənn etmək olardı ki, Ləpirçi çox səylə nişan almışdı. Lakin yerə düşən hədəfi götürən adamların üzündə narazılıq və təəccüb ifadəsi göründü.

– Hər iki kartofun eyni yerindənmi vurulmuşdur? – deyə mayor soruşdu.

– Güllə hədəfi yalnız yalayib keçmişdir, – deyə cavab verdilər.
– Kartofun yalnız qabığı cızılmışdır!

– Bu nə deməkdir, Ləpirçi? Doğrudandı, Casper – Şirin Su qalib gəlmişdir?

– Kapor onundur! – deyə ovçu cavab verdi və başı ilə Casperə tərəf işarə edərək kənara çəkildi. – İnsan necə məxluq imiş! – deyə o, öz-özünə donquldandı. – Heç zaman öz bacarığına və ləyaqətinə qane olmur, təbiətin vermədiyi şeyə yiyələnməyə çalışır.

Priz dərhal Casperə verildi. Casper kaporu aldıqda, kvartirmeyster ona yaxınlaşıb öz bəxtəvər rəqibini qələbə münasibətilə dostcasına təbrik etdi və sonra dedi:

– Mənə baxın, əzizim, axı bu kapor sizin nəyinizə lazımdır, bundan nə yelkən, nə də ki fluger qayıra bilməzsiz. Şirin Su, mənə elə gəlir ki, bu kaporun müqabilində sizə çoxlu pul versələr, razı qalarsınız, doğrudurmu? Hə, nə deyirsiniz?

Şadlığından gözləri parıldaayan Casper:

– Onun qiyməti yoxdur, poruçik! – dedi. – “Qaçaqan” üçün əlli yeni yelkən almaqdansa, bu kaporu udmaq daha yaxşıdır!

– Yaxşı, yaxşı, əzizim! Görürəm, kapor sizin ağınlızı lap başınızdan çıxarmışdır. Bu oyuncaq şeyi üçün sizə hətta yarım gineya¹ verməyə hazırım, çünki istəmirəm ki, bu kapor sizin gəminizin kayutlarının birində qalıb tozlansın və hər hansı bir xanımın başının yaraşığı olsun.

Casper bilmirdi ki, kvartirmeyster kaporun əsl qiymətinin yalnız yarısını təklif edir. O, kvartirmeysterin təklifini laqeydlə dinlədikdən sonra başı ilə rədd cavabı verdi və xanımların oturduqları skamyaya yaxınlaşdı. Onun buraya yaxınlaşması hətta kənardan hiss edilən həyəcana səbəb oldu, çünki burada oturan zabıt arvadlarından hər biri ədəbli Casperdən bu hədiyyəni almağa ümid edirdi. Casper:

– Mabel! – dedi. – Bu priz sizin üçündür, ancaq bu şərtlə ki...

Mabel cəsarətsizliyini boğaraq gənci ürəkləndirmək üçün:

– Bəs o, hansı şərtidir, Casper? – deyə soruşdu.

Onların hər ikisi elə qızardı ki, az qala, öz hisslərini büruzə vermişdilər.

– Bu şərtlə ki, bu priz, azacıq da olsa, xoşunuza gəlsin, çünki prizi sizə bağışlamaq istəyən adamın buna ümid etməyə haqqı yoxdur ki, onun hədiyyəsi qəbul ediləcəkdir.

¹ *Gineya* – qədim ingilis qızıl pulu



– Mən onu qəbul edirəm, Casper! Qoy bu hədiyyə birlikdə üz-üzə gəldiyimiz təhlükələri mənə xatırlatsın, göstərdiyiniz qayğıni mənə xatırlatsın. Bu qayğı üçün sizə və Ləpirçiyə son dərəcə minnətdaram.

Bələdçi:

– Məni çıxın, – dedi, – məni çıxın! Uğurlu güllə atmaq şərfi Casperə məxsusdur, bu hədiyyə də onundur. Növbə başqa bir dəfə kvartirmeysterə çatanda mənə də çatır. Bu adam, deyəsən, bizim oğlanın müvəffəqiyyətinə paxıllıq edir. Bir də mən heç başa düşə bilmirəm, kvartirmeyster kaporu nə üçün almaq istəyir, axı onun arvadı yoxdur!

– Bəs Casperin arvadı var? Bəs sən özün də evlisenmi? Bəlkə, bu kapor mənə ona görə lazımdır ki, yeni arvad alım, ya da kapora baxanda rəhmətlik arvadlarımı yadıma salım və ya ümumiyyətlə, yeri gələndə gözəl bir qadın tayfasına öz hörmətimi bildirim? Bəlkə də, kapor mənə başqa bir məqsəd üçün lazımdır.

– Nə olar ki, bu, mümkün olan işdir! Mən belə şeylərdə tamamilə təcrübəsiz adamam, buna görə də sizinlə mübahisə etmərəm. Yaxşısı budur, siz bu barədə serjantın qızı Mabel ilə danışın... Hə, Casper, burada daha bizlik bir iş yoxdur, ancaq gəl qalaq, görək o biri uşaqlar necə nişan vuracaqlar.

Ləpirçi yoldaşı ilə kənara çəkildi. Əyləncə yenidən başlandı. Lakin hədəfə atəş açmaq xanımları daha maraqlandırmırdı, çünki onlar yalnız kapor haqqında fikirləşirdilər. Kapor əldən-ələ keçirdi. Hamı onun bahalı ipək parçasına baxır, onun naxışlarını tənqid edir, belə bir gözəl baş geyiminə kiçik zabit qızının layiq olub-olmaması məsələsini təşəxxüslə müzakirə edirdi. Kapitan arvadı soruşdu:

– Mabel, bəlkə, siz bir vaxt bu şeyi satmaq istədiniz? Mənə elə gəlir ki, siz kaporu geyməyəcəksiniz.

– Bəlkə də, geyməyəcəyəm, xanım, – deyərək Mabel cavab verdi, – ancaq onu əlimdən vermək fikrində deyiləm.

– Mənim əzizim, əlbəttə, serjant Dunqam sizi məcbur etməz ki, öz əyin şeylərinizi satasınız. Ancaq sizə deməliyəm ki, geyilməli olmayan şeyi qoruyub saxlamaq mənasızdır. Bu, çox qəşəng şeydir, buna görə də, onun əbəs yerə zay olmasına adamın heyfi gəlir.

– Yox, xanım, sizi inandırırım ki, bu şey məndə qalsa, zay olmaz. Mən onu ömürlük qoruyub saxlayacağam.

– Özünüz bilərsiniz, əzizim! Siz yaşda olan qızlar çox zaman özlərinin xeyrini bilmirlər. Ancaq yadda saxlayın ki, kaporu birçə dəfə başınıza qoysanız, mən onu daha almaram.

– Mən bunu həmişə yadımda saxlaram, xanım, – deyə Mabel çox mülayim cavab verdi, halbuki onun gözləri brilyant kimi parıldayır, yanaqları isə qıpqırmızı olmuşdu. Kaporun başına olub-olmadığını yoxlayırmış kimi, onu geydi və bir dəqiqədən sonra başından götürdü.

Yarışın sonu maraqlı olmadı. Zabitlər dağılışıb getdilər, onlardan sonra isə xanımlar və bütün qalan tamaşaçılar da meydanı tərk etdilər. Mabel gölün xırda daşlarla dolu olan sahili ilə geri qayıdırdı.

Burada Ləpirçiyə rast gəldi. Ləpirçi az əvvəl hədəfə güllə atdığı tüfəngini də aparırdı. Üzündə həmişəki təmkin hiss edilmirdi. Baxışı həyəcanlı və qəmgin idi. Qarşı tərəfdə göz işlədikcə uzanan gölün gözəlliyi haqqında bir neçə qırıq söz dedikdən sonra Ləpirçi birdən:

– Mabel, – dedi, – bilməlisiniz ki, Casper özünü o qədər də zəhmətə salmadan bu kaporu sizin üçün udmuşdur.

– Casper kaporu haqlı olaraq almışdır, Ləpirçi!

– Əlbəttə, əlbəttə, onun gülləsi kartofu deşib keçdi, özü də heç kəs kartofu belə vura bilmədi, halbuki bəziləri bunu Casperdən daha yaxşı edə bilərdilər.

– Ancaq heç kəs bunu Casperdən yaxşı edə bilmədi! – deyə Mabel iftixarla cavab verdi, lakin bu sözləri fərəhlə və iftixarla deyərəkən bələdçinin qəlbinə toxunduğunu hiss edib dediyinə dərhal peşman oldu.

– Düzdür, düzdür, Mabel, heç kəs bunu Casperdən yaxşı edə bilmədi. Ancaq təbiətin mənə vermiş olduğunu gizlətməyin nə mənası var? Bəli, bəli, heç kəs o meydanda Casperdən zirək çıxmadı, lakin kimin daha mahir olduğunu özünüz, bax, burada görürsünüz. Başımızın üstündə uçuşan qağayıları görürsünüzmü?

– Görürəm, Ləpirçi. Onlar o qədər çoxdur ki, görməmək olmaz.

– Görürsünüzmü, onlar bir-birinin qabağından necə keçirlər?

– deyə Ləpirçi əlavə etdi və çaxmağını ayağa çəkib tüfəngini qaldırdı. – O ikisini deyirəm, ikisini! İndi baxın...

Ləpirçi bir istiqamətdə, lakin bir-birindən bir neçə sajen aralı uçan iki quşu cəld nişan aldı. Güllə açıldı və quşların hər ikisi vuruldu. Qağayılar hələ gölə düşməmiş Ləpirçi tüfəngini yerə qoydu və



həmişəki kimi yenə səssizcə güldü. İndi onun üzündə bayaqkı kədər-dən heç bir əsər-əlamət qalmamışdı.

– Bu, az iş deyildir, Mabel, bu, az iş deyildir, ancaq mənim kaporum da yoxdur ki, onu sizə bağışlayım. Casperin özündən soruşarsınız. O, sizə olub-keçəni danışar, çünki bütün Amerikada Casper kimi düzürəkli və doğru danışan ikinci bir adam tapılmaz.

– Deməli, Casper bu prizi öz gücünə udmamışdır, eləmi?

– Yox, mən belə demək istəmirdim! O, bacardığını eləmişdir, özü də yaxşı eləmişdir. Torpaqdan daha çox suya alışıb olan adamların ən mahiri Casperdir. İstər torpaqda, istərsə də suda Casperə bel bağlayıb arxayın olmaq olar. Ancaq, Mabel, bu, mənim öz təqsirimdir ki, kapor mənə qismət olmadı. Hərçənd bunun əhəmiyyəti yoxdur... Ona görə əhəmiyyəti yoxdur ki, kapor kimə layiqdirsə, ona da qismət olmuşdur.

– Deyəsən, sizi başa düşürəm, Ləpirçi, – deyə Mabel istər-istəməz qızardı. – Bu hədiyyə həm sizindir, həm də Casperin!

– Belə hesab etsək, onda Casperin barəsində haqsızlıq etmiş olarıq. Casper bu baş geyimini udmuşdur və haqqı var idi ki, onu bağışlasın. Ancaq əmin ola bilərsiniz ki, Mabel, kaporu mən udsaydım, yenə də sizin olardı.

– Bunu mən yaddan çıxarmayacağam, Ləpirçi, özü də çalışacağam ki, bu yazıq quşları vurmaqla göstərdiyiniz məharətdən hamı xəbər tutsun.

– Nə üçün, Mabel? Göldə su olduğunu, göydə isə günəş olduğunu demək yersiz bir şey olduğu kimi, mənim də sərrast atıcı olduğumu bu sərhəd rayonunda başqalarına danışmaq yersizdir. Onsuz da bu, hər kəsə məlumdur. Bu barədə deyəcəyiniz sözlər havayı olardı.

– Deməli, siz zənn edirsiniz ki, Casper sizin belə yaxılıq etmək fikrində olduğunuzu bildiyi halda, ədəbsizlik etmişdir, doğrudurmu? – deyə Mabel cavab verdi və gözlərində parlayan od təcridlə sönməyə başladı. İndi o, üzdən çox dalğın görünürdü.

– Mən belə demirəm və bu fikirdən də tamamilə uzağam. Biz öz arzumuza çatmaq istəyəndə pis niyyətləri fikrimizə gətirmirik. Casper çox yaxşı bildirdi ki, mən bir güllə ilə indi bu iki quşu vurduğum kimi, iki kartofu da vura bilərəm. Casper bunu da bildirdi ki, sərhəd rayonunda bunu məndən başqa heç kəs edə bilməz. Ancaq

kapor və onu bağışlamaq ümidi Casperin gözünə pərdə çəkmişdi. Həmin dəqiqədə bu oğlan əsla gücü çatmayan bir işdən yapışmağı qət etmişdi. Yox, Casper elə bir əməlin yiyəsi deyildir ki, ona namus-suz adam desinlər. Casper Şirin Suya etibar etməmək də günahdır. Bütün cavanlar istəyirlər ki, gözəl-göyçək qızların xoşuna gəlsinlər.

Mabel mənasını dərk edə bilmədiyi həyəcanını yatırtmağa cəhd edərək:

– Çalışaram ki, hər ikinizin mənim kimi yazıq bir qıza etdiyiniz yaxşılıqlardan savayı hər şeyi unudum, – dedi. – Sözümə inanın, Ləpirçi, sizin Casperlə birlikdə mənə etdiyiniz yaxşılıqları heç vaxt yaddan çıxarmayacağam və çox şadam ki, fikrimi çəkdiyinizi bir daha sübut etdiniz. Salamət qalmağıma və ya əsir düşməməyimə görə sizə minnətdar olduğum üçün alın bu gümüş sancağı, məndən yadigar saxlayın.

Ovçu sancağı əlində tutaraq təəccüblə soruşdu:

– Bu mənim nəyimə lazımdır, Mabel? Mən yaxşı maral dərisindən olan gön kəmərlərdən savayı heç bir şey işlətmirəm. Bu, çox qəşəng şeydir, ancaq sizə daha çox yaraşar.

– Bu sancağı yaxınıza sancın, yaxşı olar. Unutmayın ki, Ləpirçi, bu sancaq aramızdakı dostluğun rəmzi olar və sizə də xatırladar ki, heç zaman nə sizi, nə də sizin yaxşılıqlarınızı unutmayacağam.

Mabel gülümsəyib Ləpirçidən ayrıldı, sahil ilə cəld getməyə başladı və az sonra qala hasarının arxasında gözdən itdi.

ON İKİNCİ FƏSİL

Bundan bir neçə saat sonra Mabel çayın və gölün yaxınlığından yüksələn bürcdə dayanaraq dərin fikrə getmişdi. Sakit bir axşam idi. Hava küləksiz olduğuna görə, Min Adaya göndərməli olan dəstənin bu gecə yola salınıb-salınmaması hələ qət edilməmişdi. Azuqə, silah və sursat sahilə gətirilmişdi. Mabelin şeylərini də buraya gətirmişdilər. Kutterə minib getməli olan adamlar vaxtın yetişməsini gözləyərək sahilə hələ də gəzişirdilər, gəminin səfərə çıxmasına hazırlıq görülməsi o qədər də nəzərə çarpmırdı. Casper “Qaçaqan”ı körfəzdən çıxarmış və bir qədər yuxarıda, suyun axarında saxlamışdı ki, lazım gəldikdə dərhal çayı üzüb keçməyə hazır olsun.



Səhərki şənlik və qələbəlikdən sonra indiki sakitlik təbiətin gözəl mənzərəsilə və Mabelin əhvalı ilə həmahəng idi.

Mabel öz ətrafında gördüyü hər bir şeydən fərəhlənir və təsəlli tapırdı. Məsələrin sükutunda və gölün hərəkətsizliyində duyulan gözəllik bu yerlərin mənzərəsinə əzəmət verirdi. Mabel şüurunda hakim olan şəhər vərdislərinin zəifləməyə başladığını indi birinci dəfə hiss etdi. O zənn etməyə başlamışdı ki, bu yeni mühitdə səhər mühitindən daha xoş güzəran keçirə bilər.

Mabel lap yaxında, öz qulağının dibində birdən Kapın gümrah səsinə eşidərkən diksindi:

– Günün batması nə gözəldir, Mabel! Bu, əlbəttə, şirin su adamları üçün gözəldir, okeanda isə qürubun mənzərəsinə, yəqin ki, heç kəs tamaşa etməzdi.

– Sahildə və dənizdə, bu göldə də, okeanda da təbiət məgər eyni dərəcədə gözəl deyil? Əziz dayıcan, günəş məgər hər yeri bir cür işıqlandırmır?

– Bu qız bunların hamısını anacığının kitablarında oxumuşdur! Ancaq mən elə bilirəm ki, serjant birinci səfərə çıxarkən kitab kimi gərəksiz şeyləri öz arabasına yükləməmişdir. Məgər təbiət hər yerdə bir deyilmir? Olmaya sən elə hesab edirsən ki, əsgərin təbiətilə dənizçinin təbiəti birdir? Gərək ki, sən qohumlarından əsgər olanı da var, dənizçi olanı da. Buna görə də sən bu suallara cavab verə bilərdin.

– Axı dayıcan, mən insan təbiətindən danışırım...

– Mən də, qızım. Mən dənizçinin təbiətindən və əlli beşinci polkdakı qoçaqların, o cümlədən də sən atanın təbiətindən danışırım. Məsələn, bax, bu gün onlar atışma yarışına çıxmışdılar, yəni hədəf vurmaqda bir-birilə bəhsə girişmişdilər. Amma dənizdəki atışma hara, bu hara! Atışma dənizdə olsaydı, azı yarım mil uzaqda olan hədəfə gəminin qumbaralar doldurulmuş bütün toplarından birgə atəş açılardı! Əgər gəmiyə heç kəsin ağına gəlməyən şeylər sırasında kartof da gətirilsəydi, o, gəmi əspazının qazanında öz yerini tapardı. Mabel, əsgərlik, əlbəttə, şərəfli işdir, ancaq bu qalalarda olan hər cür boş şeylər və axmaq hərəkətlər təcrübəli gözdən, iş bilən adamın gözündən yayınmaz. Bu xırdaca göl haqqında mənim fikrim də sənə məlumdur: mənim nəzərimdə bu Ontario vur-tut şirin su ilə dolu bir çəlləkdir. Əgər okeanla göl arasında olan fərqi bilmək

istəyirsənsə, Mabel, nəzər salsan, onu dərhal görə bilərsən. Bax, deyirlər ki, bu saat burada sakitlikdir, külək yoxdur, ancaq mən elə zənn etmirəm ki, sizin çaylarda olan belə küləksizlik dəniz kənarındakı küləksizliyə oxşasın.

– Hava tamamilə sakitdir, dayıcan. Hətta meşədə yarpaqlar da tərpənmir...

– Yarpaqlar! Axı yarpaqlar nə olan şeydir? Dənizdə yarpaq yoxdur. Küləyin əsla əsməməsinin nə olduğunu, əgər havanın, doğrudan da, əsla tərpənmədiyini bilmək istəyirsənsə, şamın vasitəsilə təcrübə edə bilərsən. Əgər şamın alovu titrəmirsə, deməli, doğrudan da, külək yoxdur. Əgər sən havası ağır olan və adamın çətinliklə nəfəs aldığı yerlərdə olsaydın, zənn edərdin ki, buralarda külək əsmir. Küləksiz yerlərdə hava xeyli aşağı enir. Deyirəm, bu suya bax. O lap laldır! Elə bil ki, sərnicə tökülmüş süddür. Okeanda isə havanın nə qədər sakit olmasından asılı olmayaraq, su heç vaxt hərəkətsiz olmur.

– Kap dayı, doğrudanmı, okeanın suyu həmişə hərəkətdə olur? Hətta külək əsməyəndədəmi?

– Əlbəttə! Bütün canlılar kimi okean da nəfəs alır, şairlərin dedikləri kimi, okeanın köksü həmişə qalxıb-enir. Heç kəs okeanı bu göl kimi sakit görməmişdir. Okean elə hey qalxıb-enir, elə bil ki, onun da ağ ciyərləri vardır.

– Axı bu gölün özü də heç sakit deyildir: sahilə yaxın yerlərində gölün hərəkəti hiss olunur, hətta dalğaların şappıltı ilə daşlara dəyməsinin səsi eşidilir.

– Bütün bunlar heç də xoşuma gəlməyən bir poeziyadır. Sənə qalsa, suyun köpüklənməsini fırtına adlandırırsan, gəmi göyertəsinin yuyulmasını görəndə isə deyərsən ki, su dalğalanıb özünü sahilə çırpır. Xırdaca qayıq linkora nə qədər oxşayırsa, Ontario da Atlantik okeanına bir o qədər oxşayır. Mən bununla heç də Casperi gözdən salmaq istəmirəm, yox, mən bu fikirdə deyiləm, ancaq Casper əsl adam olmaq istəyirsə, gərək təhsil alsın.

Mabel saçını düzəldərək soruşdu:

– Deməli, siz güman edirsiniz ki, Casper nadandır, doğrudurmu? Mənə elə gəlir ki, Casper özü rütbədə olan başqa adamlardan daha biliklidir. Casper az kitab oxumuşdur, çünki bu yerlərdə kitab azdır, lakin mən bilən, öz yaşına görə çox görüb-götürmüşdür.



– Casper nadandır, o da bu suda üzənlərin hamısı kimi nadandır! Casper sadə knop¹ düzəldə bilir, buna mənəm sözüm yoxdur, ancaq kanat stoporu² düzəltmək əsla onun əlindən gəlməz. Bunlar bir yana, Mabel, hər ikimiz Casperə və Ləpirçiyə minnətdarıq, buna görə də, mən çox istərdim ki, onların bu yaxşılığının əvəzini çıxım. Bu dünyada yaxşılıq itirməkdən daha pis bir şey yoxdur.

– Siz haqlısınız, dayıcan! Bu mərd insanların bizə etdikləri bütün yaxşılığın qədrini necə bildiyimizi göstərmək üçün gərək əlimizdən gələni əsirgəməyək.

– Elə sən də rəhmətlik anan kimi danışsən, bu isə Kap familiyası üçün şərəfdir. Mən bir şey fikirləşib hazırlamışam, yəqin ki, o, hamının ürəyinə yatacaqdır. Özüm də istəyirəm ki, göldə etdiyimiz kiçik səyahətdən qayıdıqdan sonra onlara öz təklifimi verim.

– Bu, çox yaxşı olar, əziz dayıcan! Nə etmək istədiyinizi mənə də deyə bilərsinizmi?

– Bu sirri səndən gizlətməyi lazım bilmirəm, Mabel, ancaq bu barədə gərək atana deməyəsən, çünki sənin atan köhnə fikirli adamdır, bizə mane ola bilər. Nə Casper, nə də onun dostu Ləpirçi bu yerlərdə heç bir şeyin yiyəsi ola bilməz, onların axırı bir yana çıxmaz, buna görə də, mən onları dəniz sahilinə aparmaq, sonra da onlarla birlikdə açıq dənizə çıxmaq fikrinə düşmüşəm. İki həftədən sonra Casper dəniz səfərinə çıxar, bir il dənizdə olduqdan sonra isə adam olar. O ki qaldı Ləpirçiyə, əlbəttə, ona gərək daha çox vaxt sərf edilsin, hətta mən elə bilirəm ki, Ləpirçidən heç zaman matros olmaz. Ancaq ondan yaxşı növbətçi olar, çünki gözləri çox yaxşı görür.

– Siz də elə bilərsiniz ki, onlar sizin təklifinizlə razı olurlar, dayıcan? – deyə Mabel təbəssümlə soruşdu.

– Niyə razı olmazlar, axmaq deyillər ha. Hansı ağıllı adam istəməz ki, böyük mənəsb sahibi olsun! Casperi doğru yola salsam, hökmən özünü oda-suya vurub briq komandiri rütbəsinə nail olar!

– Axı bunun Casperə nə isti-soyuqluğu var, əziz dayı? Briqinmi, yoxsa başqa bir adi gəmininmi komandiri olmağın nə fərqi varmış?

– Hay-hay, Maqni! Heç özün də bilmirsən ki, nə danışsən. Sən bunu mənə həvalə et, mən işləri necə lazımsa, düzəldərəm... Budur,

¹ *Knop* – gəmi iplərinin ucuna tiftiklənmiş ipliklə xüsusi qayda ilə hörülən düyün

² *Kanat stoporu* – (həm daimi, həm də səyyar ola bilər) lövbər kanatından müxtəlif işlərdə istifadə edilərkən bu kanatı yerində saxlayır.

Ləpirçinin özü də gəlir! Onların haqqındakı fikrimi ona bir balaca bildirərəm.

Kap başı ilə işarə edib səsini kəsdi. Ləpirçi onlara yaxınlaşdı. O, üzdən narahat və pərt görünürdü, elə bil, bu adamlar tərəfindən necə qarşılacağını bilmirdi.

Bələdçi onlara lap yaxınlaşaraq:

– Qohumların arasında yad adamın olması onların kefini pozmazmı? – deyə soruşdu.

Kap buna etiraz edərək:

– Bizim üçün yad deyilsiniz, mister Ləpirçi, – dedi, – heç kəsə sizin kimi mehriban görüşməmişik. Elə indicə sizdən danışırıdığ, dostlar yaxın adamdan söhbət salarkən onların nə barədə danışdığını bilmək çətin olmaz.

– Düzdür, düzdür. Hər adamın öz düşmənləri vardır, mənim də düşmənlərim var. Ancaq mister Kap, nə sizi, nə də gözəl Mabeli özümə düşmən bilmirəm. Amma minqlər haqqında bunu deyə bilmərəm. Ancaq onların da mənə nifrət etməsinə elə bir səbəb yoxdur.

– Mən buna inanıram, Ləpirçi, çünki sizin haqq tərəfdarı olmağınız və ürəyiaçlıqlığınız məni valeh edir. Bilirsinizmi ki, bu düşmənlərdən, bu minqlərdən yaxanızı qurtarmaq üçün yol vardır? Əgər istəsəniz, mən bu yolu sizə həvəslə göstərəm, əvəzində də sizdən heç bir şey istəməyəm.

– İstəmirəm ki, düşmənlərim olsun, Duzlu Su (Ləpirçi qalaya gələn hinduların dənizçiyə verdiyi ləqəblə Kapa qeyri-şüuri olaraq müraciət etdi). İstəmirəm ki, düşmənlərim olsun, özüm də minqlərlə və fransızlarla razılığa gəlib tomahavqımı torpaqda basdırmağa¹ hazırım. Ancaq siz özünüz də bilirsiniz ki, düşmənçilik və ədavət hissini ürəklərdən qoparmağa bizim kimilər acizdirlər.

– Dostum Ləpirçi, biz kiçik səfərdən qayıdandan sonra da lövbərinizi qaldırıb mənimlə birlikdə dəniz sahilinə yola düşərsiniz. Orada nə hinduların sizə verdikləri hərbi ləqəbi eşidərsiniz, nə də onların güllələri sizə gəlib çatar.

– Mən orada nə edəcəyəm? Olmaya sizin şəhərlərinizdə ova çıxacağam? Bazardan gələn və ya bazara gedən adamların izi iləmi gedəcəyəm? İtləri və toyuqları tutmaq üçün pusqularımı düzəldəcəyəm? Mister Kap, əgər məni meşələrimin kölgəsindən ayırıb isti

¹ Şimali Amerika hindularının obrazlı danışığında barışıq etmək deməkdir.



günəşin yandırdığı yerlərdə yaşamağa vadar etmək istəyirsinizsə, onda mənim xoşbəxt olmağımı istəmirsiniz.

– Mən heç də sizi kəndlərdə qoymaq fikrində deyiləm, Ləpirçi. Sizi açıq dənizə buraxmaq lazımdır: insan yalnız orada azad nəfəs ala bilər.

– Bəs Mabel nə fikirdədir: həyatımda belə bir dəyişiklik nə nəticə verərdi? Mabel bilir ki, hər kəsin öz təbiəti vardır, onu öz bacarıq və qabiliyyətinin tələb etmədiyi şəkildə dəyişdirmək isə faydasızdır. Mən ovçuyam, kəşfiyyatçıyam, bələdçiyəm, Duzlu Su. Mən öz bacarıq və qabiliyyətimin tələb etmədiyi işdən yapışmamalıyam... Mən haqlıyamı, Mabel? Yoxsa, siz də bütün qadınlar kimi belə məsələlərə barmaqarası baxırsınız və istəyirsiniz ki, mən öz təbiətimi dəyişdirim?

– Siz öz təbiətinizi dəyişdirməyin, Ləpirçi! – deyərək Mabel dostcasına səmimiyyətlə cavab verdi, onun bu səmimiyyəti ovçuya böyük təsir bağışladı. – Mənim dayım dənizə nə qədər çox hörmət bəsləsə də, məskəninizi dəyişdirmək sizin üçün nə qədər sərfəli olsa da, hər halda, mən istəməzdim ki, meşə ovçularının ən yaxşısı və nəcibi olan bir adam admiral olsun. İndiyədək necə olmuşsunuzsa, bundan sonra da elə olun!

– Siz bunu eşidirsinizmi, Duzlu Su! Eşidirsinizmi, serjantın qızı nə deyir? Bu, onun ürək sözüdür. Siz onun üzünə baxın. O, öz sözünü yalnız fikirləşdikdən sonra deyər. Nə qədər ki Mabel mənim indiki vəziyyətimdən razıdır, mən öz təbiətimin əleyhinə çıxمام və indiyədək necə olmuşamsa, bundan sonra da elə olacağam. Burada, qalada, əlbəttə, mən faydasız görünə bilərəm. Ancaq biz Min Adaya gedib çatandan sonra ümidvaram ki, adamın bel bağlaya bildiyi yaxşı tüfəngin necə kara gəldiyini sübut etmək üçün fürsət çox olacaqdır.

– Açıq deməliyəm ki, səfərimizin məqsədinin nədən ibarət olduğunu bilmək istərdim. Yəznəmdən bir şey öyrənmək çox çətindir. Bu barədə sənə bir şey məlumdurmu, Mabel?

– Yox, dayıcan. Atamın xidməti işləri barəsində ondan bir şey soruşmağa cürətim çatmazdı, mən soruşsaydım da, atam deyərdi ki, qadınlar belə işlərə qarışmamalıdırlar. Ancaq onu bilirəm ki, bir aylığa gedəcəyik, özü də səmt küləyi əsəndə yola düşəcəyik.

– Bu barədə Ləpirçinin sözü varmı? Ləpirçi bu barədə bildiyini desə, məni çox razı salardı, yoxsa, özüm qoca dənizçi olduğum halda, nə üçün və haraya gedəcəyimizi bilməyəndə nigaran qalırım.

– Səfərimizin məqsədi və son mənzili haqqında danışmaq qarnizonda qadağan edilmiş olsa da, deməliyəm ki, bu böyük bir sirr deyildir, Duzlu Su. Bundan başqa, tezliklə yola düşəcəyik, buna görə də, gərək, siz də səfərimizin məqsədini biləsiniz! Mənə elə gəlir ki, mister Kap, Min Ada deyilən bir yer olduğunu eşitmisiniz?

– Eşitmişəm, lakin güman edirəm ki, bu Min Ada okeanlarda olan əsl adalardan deyildir, həm də orada birdən-birə min ada ola bilməz. Düzünü deyin, gedəcəyimiz yerdə cəmi iki-üç ada olarmı?

– Mənim gözlərim pis görmür, Duzlu Su, ancaq mən dəfələrlə həmin adaları saymağa çalışmışamsa da, sayıb qurtara bilməmişəm.

– Hm! Mən elə adamlar görmüşəm ki, ancaq müəyyən bir rəqəmə qədər saya bilirlər, – deyə qoca dənizçi kinayə ilə cavab verdi. – Sizin quru quşlarınız sahilə uçub gələndə yatmaq yerlərini də tanıya bilmirlər. Çox olmuşdur ki, mən sahili, hətta evləri və kilsələri gördüyüm halda, gəmidəki sənişinlər sudan başqa heç bir şey görə bilməmişlər. Ancaq bunu başa düşə bilmirəm ki, şirin suda üzərkən sahili əsla görməmək necə ola bilər! Məncə, bu mümkün olan iş deyildir!

– Mister Kap, bizim göllərə bələd olsaydınız, belə deməzdiniz. Hələ Min Adaya çatmamış bu barədə öz fikrinizi dəyişdirməli olacaqsınız və bu əlçatmaz yerlərin necə təbiəti olduğunu görəcəksiniz.

– Mən açıq deyirəm ki, bütün bu diyarda, hətta bircə xalis ada olduğuna inana bilmirəm.

– Sizə yüzlərlə belə adalar göstərərik, bunlar min olmasa da, hər halda, gözün görə bildiyi və dilin saya bildiyi qədərdir.

– O, hansı adalardandır?

– Onlar hər tərəfdən su ilə əhatə olunan torpaqdır.

– Bunu bilirəm, axı o necə torpaqdır, onları əhatə edən suyun özü necədir? Əminəm ki, onlara diqqətlə baxdıqda yalnız yarımadalar və burunlar görmək olar. Bunlar keçər gedər, deyin görüm, bu dəniz səyahətindən məqsəd nədir?

– Serjantın qohumu olduğunuz üçün sizə və serjantın qızına bir az məlumat verə bilərəm. Mister Kap, donanmada çox xidmət etmişsiniz, yəqin ki, Frontenak limanı haqqında eşitmiş olarsınız?

– Bunu kim eşitməmişdir! Doğrudur, mən bu limana çıxmamışam, ancaq onun yaxınlığından üzüb keçmişəm.



– Deməli, siz tanıdığınız bir ölkədə olacaqsınız... Ancaq başa düşə bilmirəm, siz okeandan həmin limana necə gəlib çıxıb bilmisiniz?.. Bunda işim yoxdur, bilməyiniz pis olmaz ki, Ontario kimi böyük olan Eri¹ gölündən başlayaraq iri göllər qərbdə silsilə kimi düzülmüşdür. Su Eri gölündən çıxaraq kiçik dağa çatır və oradan gurultu ilə tökülür...

– Bu necə ola bilər?

– Burada nə çətin iş var ki, mister Kap? – deyə Ləpirçi gülüb cavab verdi. – Əgər desəydim ki, su dağa axır, onda mənasız söz demiş olardım, ancaq suyun dağdan axması... yəni mən demək istəyirəm, şirin suyun dağdan axması elə bir şeydir ki, buna heç kəs şübhə edə bilməz.

– Axı siz göldən danışırırsınız, özü də deyirsiniz ki, bu göl, guya, dağdan tökülür! Bu, heç olan işdirmi?

– Gəlin bu barədə höcətləşməyək. Mən gördüyümü görmüşəm. Bütün göllərin suyu Ontariodan keçdikdən sonra ümumi bir çayın yatağı ilə axıb dənizə tökülür. Dediymiz adalar da elə bir dar yerdədir ki, oranı nə göl adlandırmaq olar, nə də çay. Fransız limanı olan Frontenak isə bu adalardan bir az yuxarıdadır. Fransızların qalası aşağıda olduğuna görə onlar öz azuqə və sursatlarını çay yolu ilə Frontenaka göndərirlər. Burada silah və sursatı Ontarionun və başqa göllərin sahillərində yaşayan hindulara paylayır və bununla da onların quldurluq edib qan tökmələrinə və skalp soymalarına şərait yaradırlar.

– Bizim orada olmağımız belə dəhşətlərin törədilməsinə mane olarmı? – deyə Mabel soruşdu.

– Bəlkə də, olar, bəlkə də, yox. Buradakı qarnizonun komendantı Lendi fransızların bir neçə çay gəmisini tutmaq üçün Min Adaya dəstə göndərmişdi. İndiyədək hindulara döyüş sursatı aparan belə gəmilərdən ancaq ikisini tutmaq mümkün olmuşdur. Ancaq keçən həftə kəşfiyyatçı buraya elə xəbərlər gətirmişdi ki, mayor həmin avaraların nəfəsini birdəfəlik kəsməyi qət etmişdir. Casper yolu tanıyır, biz də onun himayəsində olacağıq, serjant isə ağıllı adamdır, öz işini yaxşı bilir. Düz deyirəm, serjant zirək olduğu kimi, həm də ağıllıdır.

Kap narazı halda:

– Elə bumu? – dedi. – Görülən hazırlıq işlərindən və gəminin səfərə silahlandırılmasından belə başa düşürdüm ki, yəqin qaçaq-

¹ Eri – Kanadanın cənubunda, Ontario əyalətində göldür.

malçılarla mübarizəyə gedirik. Bu mübarizədə iştirak etməklə halalca pul qazana biləcəyik. Amma burası da var ki, şirin suda qaçaqmal tutmaq üçün mükafat pulu, deyəsən, bölüşdürülmür, doğrudurmu?

– Nə demək istəyirsən?

– Yəqin ki, kral hamısına özü yiyələnir, düzdürmü?

– Bu barədə heç bir söz deyə bilmərəm, mister Kap. Mən öz güllə və barıt payımı götürürəm, qalan şeylərlə mənim işim yoxdur. Yeri gəlmişkən deməliyəm ki, indi gərək mən də öz təsərrüfatımı qurum...

Ləpirçi bu sözləri deyərkən Mabelin üzünə baxmağa cürət etmədi, halbuki dediyi son sözləri Mabelin eşidib-eşitmədiyini bilmək və həmin dəqiqədə Mabelin üzündə nə kimi dəyişiklik olduğunu bilmək üçün dünyada bütün var-yoxunu verərdi. Lakin Mabel bu sözlərin əsl mənasından xəbərsiz idi. O, sakitcə üzünü çaya tərəf döndərdi. Çayda, kutterdə vurnuxma başlanmışdı.

Gəminin göyertəsinə düşən ağır şeyin tappılısını eşitdikdə bələdçi dönüb göyertəyə baxaraq dedi:

– Casper kutteri yola çıxarmaq istəyir. Görünür, bu oğlan küləyin əsməyə başladığını hiss etmişdir və fürsəti əldən vermək istəmir.

Kap istehza ilə:

– Hə, indi dənizçilik sənətini öyrənə bilmək imkanımız olacaqdır, – dedi. – Yaxşı əsgəri tanımaq üçün gərək ona fikir verəsən: mundirini yuxarıdan-aşağıyamı, yoxsa, aşağıdan-yuxarıyamı düymələyir; bunun kimi də əsl dənizçini lövbəri necə qaldırmasından tanımaq olar.

Ləpirçi cavab verdi:

– Bilmirəm, Casperi sizin dənizçilərlə müqayisə etmək olarmı, ancaq o, qoçaq oğlandır, öz kutterini göldə olsa da, bacarıqla idarə edir. Casper Osveqo şalələsindən qayığı keçirərkən, gərək ki, siz, mister Kap, deməmişdiniz ki, Casper fərasətsiz oğlandır.

Kap cavab verməyib qaşqabağını tökdü. Bürəcdə duran adamların hamısı kutterin hərəkətinə diqqətlə baxırdı. Ətrafa çökən sükutu heç bir şey pozmurdu. Batmaqda olan günəşin şüaları gölün səthinə düşüb parıldaırdı. “Qaçaqan” çayın ağzından bir yard yuxarıda olan lövbərə doğru dartılırdı. Burada gəmi asanlıqla dönə bilərdi. Ancaq küləyin əsməməsi bu işə mane olurdu. Buna görə



də, avarları işə salmaq lazım gəldi. Lövbər qaldırılan kimi, bir vaxtda qaldırılan avarlar dalğaları yarmağa, kutter isə çayın ortasına yaxınlaşmağa başladı. Buraya çatdıqda matroslar əllərini avarlardan çəkildilər, “Qaçaqan” isə çayın axarı ilə getməyə başladı. Beş dəqiqədən sonra gəmi qum saylarını xeyli geridə buraxdı. Buxtanı qoruyan burundan dördə bir mil qədər aralanaraq, gəmi sahiləndən uzaqlaşdı. Çayın bu yerində su iti axmadığına görə kutter dayandı.

Bayaqdan “Qaçaqan”ın yol getməsinə fikir verən Mabel:

– Dayıcan, – dedi, – deyəsən, bu gəmi çox yaxşıdır. Ola bilsin ki, siz gəminin yaraqlanmasında və yola salınması qaydasında nöqsanlar olduğunu görürsünüz, ancaq belə şeylərdən mənim başım çıxmır. Buna görə də, gəmi mənim xoşuma gəlir.

– Hə, hə, qızım, bu gəmi çayın axarı ilə heç də çəpədən pis getmir. Ancaq mənim kimi qoca dənizçi eynək taxmasa da, bu gəminin nöqsanlarını görə bilər.

Həmişə Casperi müdafiə etməyə hazır olan Ləpirçi:

– Mən isə, – dedi, – mister Kap, qoca və təcrübəli dənizçilərdən dəfələrlə eşitmişəm ki, “Qaçaqan” sularda üzən ən gözəl gəmilərdən biridir. Bundan mənim başım çıxmasa da, hər halda, kutter haqqında öz fikrim vardır; əlbəttə, ola bilər ki, mən səhv edirəm, ancaq deyə bilərəm ki, mister Kap, Casperin öz gəmisini, guya, səliqəli saxlamadığına məni heç kəs inandıra bilməz.

– Mən demirəm ki, bu kutter çox ağır gedir və çevik deyildir, ancaq onun nöqsanları da vardır, özü də böyük nöqsanları...

– Onun nöqsanları nədir, dayıcan? Əgər Casper bu nöqsanları bilmiş olsaydı, yəqin ki, onları çox səylə düzəldərdi.

– Hansı nöqsanları?.. Bunlar əllidən çoxdur... Yəni demək istəyirdim ki, yüzdən çoxdur... Özü də çox ciddi səhvlərdir.

– Onları deyin, dayıcan! Ləpirçi öz dostuna çatdırır.

– Nöqsanları göstərimmi? Ulduzları saymaq məhz ona görə heç də asan deyildir ki, onları saymaqla qurtarmaz. Nöqsanları göstərmək! Başqa şey istəmirsən? Hə, indi deyin görüm, mehriban bacıqızı Maqni xanım, gik¹ haqqında nə fikirdəsiniz? Təcrübəsiz göz-lərim mənə deyir ki, gik yerindən azı bir fut hündürdədir. Daha nə deyim... Vimpel də dolaşmaq düşmüşdür... Eh, eh... Bu nədir, gəminin

¹ *Gik* – qabaq ucu gəminin dor ağacına söykənən və fırlanan tir. Yelkənin aşağı tərəfi gikə çəkilib tarımlanır.

külək vuran tərəfindən sezen¹ marseldən² asılmışdır, əgər lövbər atılarkən gəminin klyuzunda³ paya olduğunu görsəm, heç təəccüb etmərəm. Elə nöqsan deyirsən, bu da nöqsan: bir deyil, iki deyil! Hər bir dənizçi bu kutterə ötəri nəzər salan kimi, onda min nöqsan tapar.

– Bəlkə də, dayıcan, dediklərinizin hamısı doğrudur, ancaq, yəqin ki, bu nöqsanlardan Casperin xəbəri yoxdur. Ləpirçi, siz bilən, Casperə bu nöqsanlar göstərsən, onları düzəldər, eləmi?

– Mabel, qoy Casper öz kutterinin qayğısını özü çəksin, bu, onun öz işidir. Onun bütün həyatı da gəmiyə bağlıdır. Mən yəqin bilirəm ki, Frontenak fransızlardan və ya onların dostları olan minqlərdən “Qaçaqan”ı heç kəs Casper kimi yaxşı qoruyub saxlaya bilməz. Mister Kap, vimpel dolaşsa və ya gik bir fut yuxarıda olsa, nə olar, dünya dağılmaz ki! “Qaçaqan” gərək həmişə yaxşı üzsün, özü də lazım gələndə fransızlardan yaxasını qurtara bilsin, əsl mətləb də budur. Bu göllərdə Casperdən yaxşı matros tapılmaz.

Kap güzəştə gedirmiş kimi gülümsəyərək tənqiddən əl çəkməyi qət etdi. Bu zaman kutter gölün axarı ilə hərəkət etməyə başlamışdı: o gah bu tərəfə, gah da o tərəfə dönürdü. Bu vaxt kliver⁴ qaldırıldı; gölün səthinin hələ də hərəkətsiz olmasına baxmayaraq, sahildən əsən külək kleveri çox tez qabartdı. Havanın hərəkəti nə qədər zəif olsa da, yüngül kutterə öz təsirini göstərirdi, buna görə də, bir dəqiqə keçmiş “Qaçaqan” suyun axarına köndələn istiqamətdə onu yarıya getməyə başladı. Gəmi o qədər yüngül və sakit gedirdi ki, bəzən onun hələ də yerindən tərpənmədiyini zənn etmək olardı. Gəmi çayın ağzından çıxdıqdan sonra qala tikilmiş təpəyə tərəf sürətlə getməyə başladı. Bu vaxt Casper lövbəri atdı.

Kap bunu görərkən öz-özünə:

– Zirəkliyinə söz yoxdur, – dedi. – Yaxşı idarə edir. Ancaq gərək sükanı sola yox, sağa döndərəydi...

Serjant Dunqam onlara yaxınlaşaraq qaynının sözünü kəsdi:

¹ *Sezen* – yelkəni bərkitmək üçün yoğun məftil

² *Marsel* – marsa-reyaya bağlanan ikinci aşağı düz yelkən; *marsa-reya* – dor ağacında aşağıdan ikinci köndələn tirdir, onun vasitəsilə marsel yelkəni bərkidilir.

³ *Klyuz* – lövbər ipini və ya şvartovu keçirmək üçün gəminin yan tərəfində olan dəşik

⁴ *Kliver* – üçbucaqşəkili, qıyqacı yelkən



– Casper zirək oğlandır, – dedi, – buna görə də, bu səfərimizdə onun məharətinə çox bel bağlayırıq. Tərpənin gedək... Yola düşməyə cəmi yarım saat qalır. Hazır olan kimi, qayığa minib yola düşərik.

Hamı səfərə hazırlaşmağa getdi. Boğuq baraban səsi eşildikdə dərhal hər şey hərəkətə gəldi.

ON ÜÇÜNCÜ FƏSİL

Belə bir kiçik dəstəni yola salmaq üçün o qədər də böyük hazırlıq işi görmək lazım deyildi. Serjant Dunqamın ixtiyarında olan bu dəstə on əsgərdən və iki kiçik zabitdən ibarət idi. Ancaq az sonra məlum oldu ki, poruçik Müyr də səfərdə iştirak edəcəkdir, amma könüllü sifətilə. Kvartirmeyster vəzifəsi Müyrün səfərə çıxmasına imkan verə bilən bir bəhanə idi. O, bu barədə öz rəisi ilə danışib razılığa gəlmişdi. Bundan əlavə, Ləpirçi ilə Kap da həmin dəstə ilə gedirdilər. Səfərə çıxanlar sırasına Casper və onun tabeliyində olan adamlar da daxililər, onların biri yeniyetmə oğlan idi. Cəmi iyirmi kişi, o cümlədən, on dörd yaşlı bir oğlan uşağı, habelə iki qadın gedirdi. Qadınların biri Mabel, o birisi isə bir əsgərin arvadı idi.

Serjant Dunqam öz komandasını böyük qayığa mindirib sahile qayıtdı ki, rəislərdən axırıncı əmrləri alsın və qayını ilə qızını götürüb gəlsin. Serjant Kap ilə Mabel üçün ayrılmış qayığı Kapa göstərdikdən sonra Lendi danışmaqdan ötrü yuxarıya qalxdı. Mayor bürcdə dayanmışdı.

Mabel qayığa minən zaman qaş qaralmışdı. Sərnişinlər qayığa birbaşa sahildən minirdilər, çünki sahili döyəcələyən dalğalar yox idi, su gölməçədəki kimi tamamilə sakit idi. Qayıq sahildən ayrıldıqda Mabel belə bir böyük göldə olduğunu güclə hiss etdi. Bir neçə dəfə avar çəkildi, qayıq isə özünü kutterə çatdırıb ona yan aldı.

Casper öz sərnişinlərini qarşıladi; “Qaçaqan”ın göyertəsi suyun səthindən cəmi iki-üç fut hündür olduğuna görə qayıqdan gəmiyə minmək çətin deyildi. Bir gənc Mabeli və əsgər arvadını gəmidə onlar üçün ayrılan yerə apardı.

Mabel çox rahat və səliqə ilə döşənmiş olan öz kayutunu nəzərdən keçirərkən yəqin etdi ki, Casper burada məhz onun üçün,

Mabel üçün belə rahatlıq yaratmışdır. Qız bunu dərk edərkən çox razı qaldı. Az sonra yenidən göyertəyə qalxdı. Burada hər tərəfdə vurnuxma nəzərə çarpırdı. Adamlar öz şey-şüylərini götürüb yerbə-yer olurdular, lakin onlar intizama alışdıqları üçün az sonra hər şey öz yerini tapdı. Kutterdə başlanan sükutun özündə də əzəmət duyulurdu. Gəminin sənişinlərini gözləyən macərələr haqqında hər kəs bilaixtiyar fikirləşməyə başlamışdı, çünki belə hadisələr yaxşı nəticə verməyə bilərdi.

Sahildəki şeylər qaranlıq pərdəsinə bürünməyə başlamışdı. Az sonra göydə ulduzlar bir-bir çıxıb sayrışmağa başladı. Mabel göyertədə oturmuşdu. Burada təskinlik tapmış olsa da, hər halda, ürəyi sakit deyildi. Ləpirçi onun yanında dayanıb həmişəki kimi öz uzun tüfənginə söykənmişdi. Havanın xeyli qaralması adamların üzünü yaxşı görməyə mane olurdu, bununla belə, Mabelə elə gəldi ki, Ləpirçi çox fikirlidir. O dedi:

– Ləpirçi, siz belə səfərlərdə çox olmusunuz, ancaq bizimlə gedən adamların səssiz-səmirsiz və bir qədər də narahat olmaları məni təəccübləndirir.

– Siz buna ona görə təəccüb edirsiniz ki, hindularla müharibə etməyin nə olduğunu bilmirsiniz. Bizim milis əsgərləri ancaq dil pəhləvanıdırlar, işə gələndə isə aciz olurlar. Ancaq minqlərlə tez-tez üz-üzə gəlmiş əsgər başa düşür ki, belə şəraitdə adam gərək dilini saxlaya bilsin, bunun çox faydası vardır. Meşələrdə səssiz-səmirsiz olan qoşunun gücü ikiqat artıq olur, boşboğazlıq edən qoşun isə bundan ikiqat zəif olur. Əgər insanın bütün gücü dilində olsaydı, arabalarda gedən qadınlar həmişə qələbə çalardılar.

– Biz ki ordu deyilik, özümüz də meşədə deyilik. “Qaçaqan” da olduğumuz halda, minqlərdən qorxumuz varmı?

– Siz Casperdən soruşun, desin: bu kutterə komandanlıq etmək nə üçün ona tapşırılmışdır. O, sizin sualınıza cavab verər. Minqlərin necə məxluq olduqlarını bilməyən və ya onlara bələd olduğu halda, öz təcrübəsini unudan adam minqlərlə üz-üzə gəlmək təhlükəsindən uzaq ola bilməz. Yenə deyirəm, Casperdən soruşun, görün necə olmuşdur ki, o, bu gəminin komandiri olmuşdur...

– Bəs Casper necə komandır olmuşdur? – deyə Mabel cəld soruşdu. Onun sözlərində hiss edilən rəğbət və mehribanlıq onun sadətil söhbət yoldaşını sevindirdi, çünki başqasının xeyrinə bir söz



demək Ləpirçinin çox xoşuna gəlirdi. – Casper yaşda olan bir adamın belə rütbəyə çatması çox şərəfli işdir.

– Bu, doğrudur, ancaq Casper bu vəziyyətə layiq olduğunu sübut etmişdir. O hətta bundan daha yüksək rütbəyə layiqdir. Casperə, göstərdiyi mərdlik və təmkinlik üçün Freqat komandiri vəzifəsini tapşırmağın özü də onun üçün o qədər böyük mükafat olmazdı. Mən ona görə Freqatdan danışdım ki, deyirəm Ontario gölündə yalnız freqatlar üzsəydi, Casper onların komandiri olmaqdan daha yüksək bir rütbəyə layiq olardı.

– Axı siz mənə demədiniz, bu kutterin komandiri olmaq hüququ Casperə nəyə görə verilmişdir?

– Bu, çox uzun əhvalatdır, Mabel, bu barədə atanız serjant məndən daha yaxşı danışa bilər. O, öz gözü ilə görmüşdür, mən isə o vaxt olmamışam... Həmin hadisə baş verən zaman mən uzaq kəşfiyyatda idim. Düzünü deməliyəm ki, Casper maraqlı danışmağı bacarmır. Həmin hadisə barəsində ona suallar verildiyini çox eşitmişəm, ancaq Casper əhvalatı heç vaxt ağıllı-başlı nağıl edə bilməmişdir. Halbuki Casperin o vaxt, həqiqətən, böyük igidlik göstərdiyini hamı bilir. Yox, yox, Casper maraqlı söhbətlər etməyi bacarmır, onun ən yaxşı dostları da bunu təsdiq edirlər. Əgər Casper hünər göstərüb “Qaçaqan”ı xilas etməsəydi, bu gəmi fransızların və minqlərin əlinə keçərdi. Belə hünəri isə yalnız ağılı iti işləyən və ürəyi sakit vuran adamlar göstərə bilirlər... Serjant bunu məndən daha yaxşı danışar. Mən istərdim ki, siz macal tapıb bu barədə atanızdan soruşasınız. Ancaq Casperə müraciət etməyi məsləhət görmürəm, çünki sizin bu sualınız onu ancaq narahat edə bilər. O, sizə həmin əhvalatı danışmağa başlasa, işi ancaq korlayar, çünki nağıl etməyi bacarmır.

Mabel həmin hadisə barəsində bu gecə atasından soruşmağı özlüyündə qət etdi. O, öz igidliklərini əsl bir tarixçi kimi söyləməyi bacarmayan adamın təriflənməsini eşitmək istəyirdi.

Mabel:

– Biz adalara gedib çatdıqdan sonra “Qaçaqan” yanımızdamı qalacaq? – deyər soruşdu və belə sualın yerli olub-olmaması haqqında bir dəqiqəliyə fikrə getdi, – yoxsa, biz başlı-başına buraxılacağıq?

– Bu, vəziyyətdən və şəraitdən asılıdır. Fəaliyyət göstərmək lazım gələndə Casper öz kutterini boş dayanmağa qoymur. Ancaq çay aşırımlarından və ya şələlələrdən qayıqla keçmək lazım gələndə

halları demirəm, indi suda olmağım və gəmi ilə yol getməyim mənə o qədər də açmır, buna görə də sizin sualınıza cavab verə bilmərəm. Lakin əminəm ki, Casper yanımızda olsa, işimiz yaxşı olacaqdır, çünki quruda delavar, Ontarioda isə Casper iz tapmaqda ustadır.

– Ləpirçi, nə üçün bizim delavar, Böyük İlan bizimlə getmir?

– Yaxşısı budur, siz soruşun ki, ay Ləpirçi, bəs nə üçün sən buradasan? İlan öz yerindədir, mən də öz yerimdəyəm. İlan iki və ya üç yoldaş götürüb sahilə kəşfiyyata getmişdir və toplaya bildiyi məlumatı çatdırmaq üçün adalarda bizə qoşulacaqdır. İlan öz işini yaxşı bilir və düşmənlə üz-üzə gələndə arxanı unutmur.

– Deməli, siz güman edirsiniz ki, adalarda düşmənlərlə üz-üzə gələcəyik, eləmi? – deyə Mabel gülümsəyib soruşdu. O, səfərin təhlükəli olması haqqında fikirləşərkən, canına azacıq da olsa, qorxu çökdüyünü birinci dəfə hiss etdi. – Deməl, güman edə bilirik ki, düşmənlə toqquşma olacağını gözləmək lazımdır?

– Əgər, Mabel, toqquşma olarsa, onda sizi təhlükədən qoruya bilən adamlar da tapılar. Vuruşma qorxusu bu gecə sizin rahat yatmağınıza mane ola bilməz.

– Burada, meşəlik yerdə özümü şəhərdəkindən qıvrıq hiss edirəm.

– Siz öz ananıza çox oxşayırsınız, Mabel. Serjant mənə deyirdi: “Ləpirçi, özün görəcəksən ki, qızım bütün oturuşunda-duruşunda anasına oxşayır. O, ağlağan, qorxaq deyildir, əsəbləri möhkəmdir, var gücünü toplayıb mübarizə meydanına atılan adama qışqır-bağır salmaqda mane olmaz. Yox, qızım təhlükəyə düşəndə ərini ruhlandıracaq, onun igidlik göstərməsinə kömək edəcəkdir”. Atanız sizin haqqınızda, bax, belə deyirdi. O vaxt mən sizin heç üzünüzü də görməmişdim...

– Bəs, Ləpirçi, atam bunu nə üçün deyirdi? – deyə qız soruşdu.

– Bəlkə, o, elə fikir edirdi ki, özlərini qorxaqlığa vurmağı sevən bir çox qadınlar kimi heç də zəif və qorxaq olmadığını bildikdə siz mənim haqqımda yaxşı fikirdə olarsınız?

Bu sual Ləpirçini çox karıxdırdı. Onun özünün də lazımınca dərk etmədiyi instinkt ona deyirdi ki, qıza həqiqəti açıb söyləmək yersiz olardı. Ancaq Ləpirçi bu həqiqəti gizlədə də bilmirdi. Buna görə də o, qızın sualına istər-istəməz üstüörtülü cavab verməyə başladı. O dedi:



– Mabel, siz bilməlisiniz ki, serjant ilə mən köhnə dostuq. Bir çox vuruşmalarda – qanlı, amansız vuruşmalarda biz çiyin-çiyinə durmuşuq, daha doğrusu, lap çiyin-çiyinə də yox. İzxartaran olduğum və nizami orduda xidmət etmədiyim üçün mən bir qədər qabaqda, atanız isə kral ordusunun serjantı olduğuna görə öz əsgərlərinin sıraları qarşısında olmuşdur. Biz hücum taktikası yeridirik, buna görə də, atəş səsi kəsilən kimi vuruşmanı unuduruq, gecə isə tonqal başında və ya yol gedə-gedə bizim üçün ən əziz olan şeylərdən danışırıq. Sizin kimi cavan xanımlar da belə edirlər: onlar da gülüb- əylənmək üçün bir yerə yığışdıqda öz ürək sözlərini birbirinə deyirlər. Bu, heç də təəccüblü deyildir ki, serjant sizin kimi bir qızın atası olduğuna görə dünyada onu hər şeydən çox istəyir və onun söz-söhbəti də çox zaman qızı barədə olur. Mənim isə nə qızım var, nə də bacım var, nə anam, nə qohumlarım, nə də yaxın adamlarım... Delavarlardan başqa istəkli bir adamım yoxdur, buna görə də onun dediklərinə həmişə həvəslə qulaq asmışam... Mabel, sizi də hələ görməzdən əvvəl sevmişəm... Düzünü deyirəm, Mabel, sizi hələ o vaxtdan sevmişəm, çünki haqqınızda çox eşitmişdim...

Mabel sıxılmadan və sadələvhəsinə gülümsəyərək:

– Bəs indi, məni yaxından görəndən sonra necə? – deyər soruşdu. O, Ləpirçinin sözlərini ata və ya qardaş məhəbbətinin bir ifadəsi kimi qəbul etmişdi. – İndi, yəqin, başa düşürsünüz ki, hələ üzünü görmədiyi adama dostluq hissi bəsləyən adam yanılar, düzdürmü?

– Yox, Mabel, qəlbimdə sizə bəslədiyim hissə dostluq hissi deyildir... Yox, dostluq hissi deyildir. Mən delavərlərin dostuyam və uşaqlıqdan onlarla dostluq etmişəm, ancaq onlara, hətta onların ən yaxşısına bəslədiyim hisslər sizin haqqınızda serjantın dediklərini eşidərkən qəlbimdə doğan hissə də əsla oxşamır, indi, sizi lap yaxından tanıdığım halda, sizə bəslədiyim hissə əsla oxşamır. Bəzən öz-özümə deyirəm ki, bütün ömrünü bələdçilikdə, kəşfiyyatda və hətta əsgərlikdə keçirən bir adamın qadına, xüsusən gənc qadına dostluq hissi bəsləməsi ona yaraşmaz, çünki bu hissə belə adamı zirəklik göstərmək həvəsindən salar və öz işindən ayırar.

– Ləpirçi, əlbəttə, siz demək istəmirsiniz ki, qızla dostluq etdiyinizə görə igidliyiniz azalar və fransızlarla qarşılaşmağa sizdə o qədər də həvəs olmaz, siz bunu demək istəmirsiniz, düzdürmü?

– Əlbəttə, əlbəttə! Məsələn, əgər siz təhlükəyə düşsəydiniz, mən ancaq bircə şeydən qorxardım; qorxardım ki, mənim cəsurluğum həddini aşıb ağılsızlıq dərəcəsinə çatsın. Ancaq indi mən deyə bilərəm ki, nə qədər ki, bir-birimizi yaxşı tanımırıdız, öz kəşfiyyat səfərlərim haqqında, yürüşlərim haqqında, pusqular haqqında, vuruşmalar haqqında və başqa bu kimi macərəlar haqqında fikirləşməyi sevirdim. İndi isə bütün bunlar məni daha maraqlandırmır. İndi nədənsə kazarmalar haqqında, axşam söhbətləri haqqında, düşmənçilik və qan tökməklə heç bir əlaqəsi olmayan şeylər haqqında daha çox fikirləşirəm. Cingiltili qadın gülüşünü və məlahətli şən səslər eşidirəm, gözəl xanımların üzünü, cəzbedici hərəkətlərini görürəm... Bəzən serjanta deyirəm ki, o, öz qızı ilə birlikdə sərhəd rayonundakı ən yaxşı və ən təcrübəli bir kəşfiyyatçıyı korlayacaqdır...

– Əsla yox, Ləpirçi. Serjant və onun qızı çalışacaqlar ki, öz işində onsuz da təcrübəli olan adamın biliyi qat-qat artsın. Elə zənn edirsiniz ki, sizin hər hansı bir dərəcədə dəyişilməyinizi istəyirik? Yox, əgər belə fikirləşirsinizsə, deməli, onda bizi yaxşı tanımırırsınız. Siz necə varsınızsa, elə də olun; qorxubilməz, bilici, böyük etimada layiq bir bələdçi, doğrucul bir adam olaraq qalın. Atam da, mən də indi sizin haqqınızda nə fikirdəyiksə, bundan sonra da həmişə eyni fikirdə olacağım.

Lap qaranlıqlaşmışdı, buna görə də Mabel Ləpirçinin üzünün ifadəsini görmədiyi üçün onun ürəyindən nələr keçdiyini başa düşə bilmədi. Lakin Mabel gözlərini Ləpirçinin üzündən çəkmirdi, onunla çox həvəslə və mehriban söhbət edirdi. Bu isə bir daha sübut edirdi ki, Mabelin sözləri səmimi ürək sözləridir, özü isə Ləpirçinin yanında əsla sıxılmaz. Doğrudur, qızın üzündə həyəcan əks etmişdi, lakin ürəyi əvvəlki kimi yenə də sakitcə vururdu. Məhəbbət hissini oyanması ilə bir vaxtda doğan həyəcan Mabeldə hiss edilmirdi.

Ləpirçi belə işlərdə olduqca təcrübəsiz idi, buna görə də, belə incəliklərin fərfinə varmırdı. Qızın sözlərinin səmimiliyi və gücü Ləpirçini ruhlandırmışdı. Ləpirçi daha danışmaq istəmədi, əslində isə daha danışa bilmədi, buna görə də, kənara çəkildi. Öz tufənginə söykənərək on dəqiqə ərzində dərin fikirlərə dalıb ulduzlara tamaşa etdi.

Bu zaman mayor Lendi ilə serjant qala bürcündə söhbət edirdilər. Mayor Dunkan serjantın verdiyi və qaranlıqda oxuya bilmədiyi raporta nəzər salaraq:



– Əsgərlərin səfər çantalarını nəzərdən keçirdinizmi? – deyə soruşdu.

– Bəli, cənab, heç bir əyər-əskiklik yox idi.

– Sursatla, silahla təmin olunmuşlarmı?

– Hər şeyləri vardır, mayor Dunkan, lap bu dəqiqə döyüşə getməyə hazırdılar.

– Özünüzlə apardığınız adamlar etibarlıdırlarmı?

– Mənimlə gedən adamların hamısı etibarlıdır, ser. Bütün polkda onlardan yaxşısı tapılmaz.

– Siz gərək əsgərlərin ən yaxşılarını seçəsiniz. Sizə verdiyimiz tapşırığı üç dəfə yerinə yetirməyə cəhd etmişik, bu işə başçılıq edən üç gizirimiz işin müvəffəqiyyətlə qurtaracağına əmin idilər, bununla belə, cəhdimiz baş tutmadı. Mən istəməzdim ki, çoxlu zəhmət və xərc çəkilən plan tamamilə kənara atılsın. Ancaq bu, sonrakı işdir və onun müvəffəqiyyətlə nəticələnməsi əsas etibarilə sizdən və Ləpirçidən asılı olacaqdır.

– Hər ikimizə bel bağlaya bilərsiniz, mayor Dunkan. Ləpirçinin gözündən heç bir şey yayınmaz.

– Ona tamamilə bel bağlamaq olar. O, elə adamdır ki, taybərəbəri yoxdur, Dunqam. Əvvəllər onu lazımınca başa düşə bilmirdim. İndi isə onu yaxşı tanıyıram və özünə də kral həzrətlərinin xidmətində olan bir çox generallardan daha artıq hörmət edirəm.

– Mən qızımı Ləpirçiyə ərə vermək fikrinə düşmüşəm, ümidvaram ki, mənim fikrimi bəyənəcəksiniz, ser, doğrudurmu?

– Bu söhbət qoy sonraya qalsın, serjant, gözləyək görək, başımıza nə gəlir, – deyə Lendi cavab verib gülümsədi, lakin Dunqam onun gülümsədiyini qaranlıqda, əlbəttə, görə bilmədi. – Çox zaman bir qadını idarə etmək böyük bir polku idarə etməkdən daha çətin olur. Yeri gəlmişkən səndən soruşum: xəbərin varmı ki, kvartirmeyster də sizinlə gedir, o da sənin kürəkənin olmaq həvəsinə düşmüşdür. Ümidvaram ki, ona da imkan verərsən ki, özünü sənin qızına bəyəndirə bilsin, etiraz etmərsən?

– Əgər kvartirmeysterin rütbəsi məni buna vadar etməsəydi də, sizin arzunuz mənim üçün kifayət edərdi, ser.

– Təşəkkür edirəm, serjant. Məni başa düşürsən: mən ancaq bunu xahiş edirəm ki, Devi Müyrün bildiyi kimi hərəkət etməsinə imkan verərsən, ancaq onu başqalarından üstün tutmayasan. Müha-

ribədə olduğu kimi, sevgidə də adam gərək öz gücü ilə qələbə qazansın... Siz, yəqin ki, azuqə ehtiyatını dürüst hesablamısınız, eləmi?

– Mən buna cavabdehəm, mayor. Əgər azuqəmiz çatışmasa da, hər halda Ləpirçi ilə İlan kimi iki mahir ovçularımız olduğu üçün azuqədən korluq çəkməyəcəyik.

– Mənə de görüm, bu Casper Eau douce-nin bacarığına şübhə etmirsən ki.

– Bu oğlan bacarıqlı olduğunu sübut etmişdir, ser. Özü də nə tapşırılsa, yerinə yetirə bilər.

– Familiyası fransız familiyasıdır, uşaqılıq illərinin yarısını da Fransa koloniyalarında keçirmişdir. Damarlarında fransız qanı yoxdur ki, serjant?

– Onun damarlarında bir damcı da fransız qanı yoxdur, cənab. Casperin atası köhnədən mənim yoldaşım olmuşdur.

– Bəs nə üçün Casper fransızlar arasında çox olmuşdur? Bəs bu Eau douce ləqəbini haradan götürmüşdür? Eşitdiyimə görə Casper Kanada dilində də danışır.

– Belə şeyləri başa düşmək heç də çətin deyildir, mayor Duncan. Casper hələ uşaq ikən keçmiş müharibədə iştirak edən bir ingilis dənizçisinin himayəsində olmuş və o da ördək kimi suyu sevmişdir. Zati-alinizə məlumdur ki, bizim Ontario sahilində əsl liman yoxdur. Təbiidir ki, Casper də buna görə vaxtının çoxunu hələ fransızların beş-on il bundan əvvəl gəmilər qayırdıqları başqa bir sahilə keçirmişdir. Fransızların dilini də orada tədricən öyrənmişdir. Casperə həmin ləqəbi isə Kanada hinduları vermişlər.

– Ancaq deməliyəm ki, fransız olan müəllim Britaniya dənizçisi üçün yaxşı tərbiyəçi ola bilməz.

– Məni bağışlayın, ser, Casper Şirin Su öz sənətini ata-babadan ingilis olan bir dənizçidən öyrənmişdir, həmin dənizçi kral gəmisində xidmət etmiş, öz işinin kamil ustası olmuş, ancaq koloniyalarda anadan olmuşdur, yəqin ki, bu səbəbdən korlanmamışdır.

– Bəlkə, korlanmamışdır, serjant, ancaq yaxşılaşmamışdır da. Düzünü desək, bu Casper özünü çox yaxşı aparır. Onu “Qaçğan”a komandır təyin etdiyim vaxtdan, nəciblikdə və özünü yaxşı aparmaqda hamıya nümunə olmuşdur...

– Hamıdan da igiddir, mayor Duncan. Təəssüf edirəm ki, ser, siz, deyəsən, Casperin sədaqətli olmasına şübhə edirsiniz.



– Dunqam, bilməlisən ki, uzaqlarda olan belə bir mühüm postun qorunması tapşırılmış əsgərin vəzifəsi daim sayıq olmaqdır. Bizim ən təhlükəli iki düşmənimiz vardır, onlar hindulardan və fransızlardan ibarətdir. Bizə zərər yetirə bilən şeyə göz yummaq olmaz.

– Mayor, əminəm ki, bu ekspedisiyaya başçılıq etməyə mənə layiq bildiyiniz üçün mənə etibar edə bilərsiniz və Casperdən şübhələnməyinizin səbəblərini mənə söyləyirsiniz.

– Aldığım bir məlumat Casper haqqında əvvəlki rəyimə şübhə doğurmuşdur. Bu yaxınlarda naməlum bir adamdan aldığım məktubda mənə məsləhət görürlər ki, özümü Casper Uesterndən və ya, necə deyərlər, Casper Şirin Sudan gözləyim. Məktubda bunu da yazırlar ki, Casper özünü düşməne satmışdır. Məktubu yazanlar vəd edirlər ki, Casper haqqında mənə daha ətraflı və daha dürüst məlumat göndərəcəklər.

– İmzasız məktublara müharibə vaxtı əhəmiyyət vermək lazım deyil, ser.

– Buna sülh zamanı da əhəmiyyət verilməməlidir, Dunqam. Adsız məktublar düzəldən adamlara məndən çox nifrət edən tapılmaz. Mənim fikrimcə, belə məktub onu yazan adamın qorxaqlığına, alçaqlığına və əcləflığına sübutdur. Çox zaman bu cür imzasız məktubların göndərilməsi onları yazan adamların xain olduğunu və başqa çirkin sifətlərə malik olduğunu göstərir. Ancaq hərbi işdə gərək hər şeyə başqa gözlə baxasan. Həm də mənə bir neçə şübhəli hadisəni xatırladırlar.

– Zati-alinizin fikrincə, həmin hadisələri tabelikdə olan şəxsə danışmaq olarmı?

– Dunqam, əgər həmin tabelikdəki şəxsə də sənə etibar etdiyim kimi etibar edilirsə, onda belə şeyləri ona danışmaq olar. Məsələn, mənə yazırlar ki, irokezlər sənənin qızına və onun bələdçilərinə qəsdən yol vermişlər ki, Casperə mənim etibarım artsın. Yazırlar ki, Frontenakdakılar serjantı öz dəstəsilə birlikdə apararaq gəmini ələ keçirməyi və çoxdan düşünüb hazırladığımız planları tamamilə puça çıxarmağı gənc xanıma və onun dayısının skalpına yiyələnməkdən qat-qat vacib hesab edirlər, eşidirsənmi, bunu çox vacib hesab edirlər.

– Sizin nə demək istədiyinizi başa düşürəm, ser, lakin deyilən belə sözlərin heç birinə inanmıram. Əgər Casperin sədaqətli olma-

sına şübhələnsək, onda gərək Ləpirçiyə etibar etməyək. O ki qaldı Ləpirçiyə, mayor, sizdən şübhələnmədiyim kimi, ondan da şübhələnmə bilmərəm!

– Səninlə razılaşıram, ancaq onu bil ki, Casperlə Ləpirçi bir deyildir, bunu da etiraf edirəm ki, Casper fransızca bilməsəydi, ona Ləpirçidən daha çox etibar edərdim.

– Mənim fikrimcə, bu, tutarlı bir sübut deyildir, ancaq sizi əmin edirəm ki, Casper hələ uşaqlıqdan məcburiyyət üzündən fransız dilini öyrənmişdir. Buna görə, Casperi bu tezliklə ittiham etməyə dəyməz.

– Məncə, fransız dili şeytan dilidir, heç zaman heç kəsi... daha doğrusu, Britaniya vətəndaşlarından heç birini ağ günə çıxarmamışdır. Burası da var ki, axı fransızların da gərək danışmağa dili olsun. Mən düz deyirəm, əgər Casper fransızca danışmasaydı, ona etibarım daha çox olardı. Uzun sözün qısası, həmin məktub məni narahat edir, əgər elə bir adam tapılsaydı ki, gəmini ona etibar edə bilək, onda bir bəhanə gətirib Casperi burada saxlardım. Gərək ki, sənin yeznən haqqında səninlə söhbət etmişdim, eləmi? O, dənizçidir, doğrudurmu?

– Əsl dənizçidir, cənab, lakin şirin suda üzməyi sevmir. İnanmıram ki, göldə üzən gəmini idarə etməyə razı ola. Həm də bizi mənzil başına aparıb çatdıra bilməz.

– Çox güman ki, sən haqlısan; bundan başqa, sənin yeznən etibar etmədiyimiz bu göldə üzməyin nə qədər çətin olduğunu da bilmir. Sən gərək qat-qat artıq sayıq olasan, Dunqam. Sözümə yaxşı qulaq as, serjant: sənə tam ixtiyar verirəm, elə ki gördün Casper xəyanət edir, onu dərhal cəzalandırmalısan.

– Casper kral ordusunda xidmət edir, cənab, buna görə də, onun işinə yalnız hərbi məhkəmə baxa bilər.

– Doğrudur. Ancaq belə halda sən onu gərək zəncirləyib öz gəmissi ilə buraya göndərəsən. Sənin yeznən Min Adaya gedib çatdıqdan sonra, yəqin ki, gəmini geriyyə gətirə bilər.

– Mayor Dunkan, Casper, doğrudan da, sizin güman etdiyiniz kimi xain çıxsə, onda, şübhə etmirəm ki, yeznəmlə birlikdə nə lazımsa, edə biləcəyik. Ancaq yenə deyirəm ki, Casperin sədaqətli olmasına öz başımla cavab verməyə hazırım.

– Sənin bu inamın xoşuma gəlir, bu da Casperin yaxşılığıdır... Ancaq o lənətə gəlmiş məktuba bəs nə deyirsən? Məktubda



yazılanlar həqiqətə o qədər oxşayır ki, məktubda inanıla bilən eyhamlar o qədər çoxdur ki...

– Ancaq, cənab, siz buyurdunuz ki, məktubun imzası yoxdur. Məktub yazıb imzalamamaq namuslu adam üçün böyük günahdır.

– Sən haqlısan, Dunqam, hər hansı bir adamın həyatı haqqında imzasız məktub göndərməyə yalnız əclaflar, özü də lap qorxaq əclaflar cürət edə bilirlər. Müharibədə belə olmur. Müharibə vaxtı qanun yol verir ki, yalan xəbərlər də göndərəsən, başqa hiylələrə də əl atasan.

– Düz deyirsiniz, ser. Hərbi hiylələr... Özü də istəsəniz, zirəklik göstərib hiylə işlətmək olar. Pusquda durmaq, qəflətən hücum etmək, düşməni azdırmaq məqsədilə hücumu keçmək və hətta casusluq etmək olar. Ancaq heç vaxt eşitməmişəm ki, əsl əsgər namuslu gəncin adını ləkələməyə, həm də belə yol ilə ləkələməyə cürət etsin.

– Ömrümdə bir çox qəribə hadisələrin şahidi olmuşam və qəribə adamlara rast gəlmişəm... Nə isə, salamat ol, serjant, səni daha ləngitməyəcəyəm. Siz tamamilə hazırsınızmı? Səndən xahiş edirəm ki, çox ehtiyatlı olasan. Deyəsən, Müyr bu yaxınlarda istefaya çıxmaq fikrindədir. Odur ki, sən səfəri müvəffəqiyyətlə başa çatdırsan, əlimdən gələn qədər çalışacağam ki, sən onun yerini tutasan, bu vəzifədə olmağa sənənin haqqın çoxdur.

İyirmi ildən bəri belə vədləri eşitməkdən qulağı dolmuş olan qoca serjant soyuqca:

– Sizə təşəkkür edirəm, mayor Duncan, – dedi. – Mən öz bəxtimdən gileylənmirəm.

– Haubitsanı¹ yaddan çıxarmamısan?

– Casper bu gün səhər onu gəmiyə qoymuşdur, ser.

– Ehtiyatlı ol, lazım bilmədiyində, Casperə etibar etmə. Qoy Ləpirçi sənənin vəkili, inanılmış adamın olsun. O, bizim karımıza gələr.

– Ona mən, mayor, öz başımla, hətta rütbəmlə cavabdehəm. Ləpirçini o qədər yaxşı tanıyıram ki, ona mənə şübhəm ola bilməz.

– İstər-istəməz etibar etməyə məcbur olduğun adamdan şübhələnmək, Dunqam, insana ən çox əzab verən bir hissdir. Tüfənglər üçün kifayət qədər çaxmaqdaşı tədarük etmisinizmi?

– Belə xırda işlərdə qoca serjanta cürətlə bel bağlaya bilərsiniz, cənab.

¹ *Haubitsa* – qısalüləli ağır top

– Di əlini ver mənə, Dunqam. İşin avand olsun, sənə böyük müvəffəqiyyət arzulayıram!.. Bayaq dedim ki, Müyr istefaya çıxmaq istəyir... Hə, yadımda ikən sənə bir söz də deyim. Ona mane olma, qoy sənin qızınla gəzib-dolansın. Onların evlənməsi sənin rütbənin artmasını asanlaşdırar.

– Ser, əminəm ki, mənim qızım özünə ər seçərkən ağılla hərəkət edəcəkdir. Zənnimcə, Ləpirçini seçmişdir. Bu işdə qızımın istədiyi yol ilə getməsinə əsla mane olmayacağam.

– Sursatı diqqətlə nəzərdən keçirt və tapşır ki, sahilə çıxan kimi onu qurutsunlar. Sursat göldə nəm çəkə bilər. Bir də vidalaşaq, sağ-salamat get, serjant! Casperi gözdən qoyma, çətinə düşəndə, çalış Müyrlə dil tapasan. Ümidvaram ki, bir aydan sonra qələbə ilə qayıdacaqsan.

Serjant öz rəisinin əlini sıxdı, onlar, nəhayət, bir-birindən ayrıldılar. Lendi öz səyyar evinə getdi, serjant isə qaladan çıxıb sahilə endi və qayığa mindi.

Dunqam komandirindən ayrıldıqdan sonra onun şübhələrini unutmadi. Serjant Casper haqqında çox yaxşı fikirdə idi, lakin onun barəsində mayorun dedikləri serjantı, doğrudan da, çox narahat etmişdi. O bir tərəfdən Casperə yenə əvvəlki kimi etibar edir, digər tərəfdən isə üzərinə böyük məsuliyyət düşdüyünü dərk edirdi. O başa düşmüşdü ki, işin aqibəti öz sayıqlığından asılıdır, buna görə də “Qaçaqan” a ayaq basdığı andan etibarən gözdə-qulaqda idi, hər cür şübhəli şey, gənc dənizçinin hər cür yersiz hərəkəti onun nəzərindən qaça bilməzdi.

Serjantı gətirən qayıq sahildən aralanan kimi “Qaçaqan” lövbərini qaldırdı, çünki gəmi yalnız onu gözləyirdi. Kutter üzünü şərqə tərəf tutmuşdu. Külək hələ əsmirdi, gün batan zaman göl tərəfdən əsən və özünü güclə hiss etdirən xəfif külək indi tamamilə yatmışdı.

Kutterdə qeyri-adi sükut hökm sürürdü. Sərnəşinlərin çoxu dinib-danışmırdı. Danışan da az və yavaş danışdı. Kutter çayın axarı ilə yavaş-yavaş sahildən uzaqlaşdı. Sonra sahildən külək əsməsini gözləyərək dayandı. Yarım saat keçdi. Serjant Dunqam qızının və ona qoşulan o biri qadının göyertədə olduğunu yəqin etdikdən sonra Ləpirçini gəminin arxa kayutuna apardı. Kayutun qapısını möhkəmcə bağladıqdan və Ləpirçi ilə söhbətinə heç kəsin qulaq asa bilməyəcəyini yəqin etdikdən sonra Ləpirçiyə dedi:



– Dostum, meşələrdə mənimlə birlikdə zəhmətə qatlaşdığın və mənimlə birlikdə özünü təhlükələr qucağına atdığı vaxtdan çox illər keçir...

– Elədir, serjant, elədir. Bəzən qorxuram ki, Mabel üçün çox qoca olum. Yadındadırımı, ikimiz fransızları əzişdirdiyimiz zaman Mabel dünyaya gəlməmişdi?

– Sən qorxma, Ləpirçi. Mən də Mabelin anasını sevən vaxt, demək olar ki, sən yaşda olardım. Mabel isə ağırtəbiətli, hər addımını fikirləşən ağıllı qızıdır, bunu sən özün də bilirsən. İnsan xarakterinin Mabel üçün, əlbəttə, daha böyük əhəmiyyəti vardır. Məsələn, Casper Şirin Su kimi qoçaq bir oğlan gənc və gözəl olsa da heç vaxt Mabelin xoşuna gəlməz.

– Casper evlənmək fikrindədirimi? – deyərək Ləpirçi soruşdu.

– Mən bilən yox. O gərək evlənməyə layiq olduğunu hələ sübut etsin.

– Casper nəcib və qabiliyyətli oğlandır. Hər bir adam kimi onun da evlənmək fikrinə düşməyə haqqı vardır.

– Sənə sözümlə lap açığını deyəcəyəm, Ləpirçi. Səni buraya ona görə gətirmişəm ki, həmin oğlan haqqında sənənlə danışım. Mayor Dunkanın aldığı xəbərlərdən məlum olur ki, Şirin Su bizi aldadır və düşmənlər tərəfindən yoldan çıxarılmışdır. Bu barədə sənənlə fikrini bilmək istəyirəm.

– Necə, necə?

– Deyirəm, mayor güman edir ki, Casper xain çıxmışdır, fransızların casusudur və bizi aldatmaq üçün özünü düşmənlərə satmışdır. Mayor bu barədə məktub almışdır və məndən xahiş etdi ki, Casperə gözdən qoymayım. Bilirsənmi, Lendi qorxur ki, Casperin təqsiri üzündən biz qəflətən düşmənlərə rast gələk.

– Serjant Dunqam, bunları sənə Dunkan Lendimi dedi?

– Bəli, bunu mənə Dunkan Lendi dedi, Ləpirçi! Doğrudur, mən istəməzdim ki, Casper haqqında pis fikirdə olum, ancaq məndə nə isə bir hissə əmələ gəlib, mənəni vadar edir ki, Casperdən şübhələnəm. Dostum, de görüm, duyğuya inanırsanmı?

– Nəyə dedin, serjant?

– Duyğuya. Bu da baş verməli olan hadisələri gizləncə sezməyin bir növüdür. Polkumuzdakı şotlandiyalılar buna inanırlar. Casper haqqında olan fikrim elə tez dəyişilmişdir ki, qorxmağa başlamışam, bəlkə də, onun haqqında deyilənlərin bəziləri doğrudur.

– Sən Casper haqqında Dulkan Lendi ilə danışmısan, Lendinin sözləri də səndə bu duyğunu əmələ gətirmişdir.

– Belə deyil, lap da belə deyildir. Bütün bacarığımı sərf edib Lendi Dulkanı inandırmağa çalışdım ki, Casper haqqında yanılır. Amma indi özüm də qorxuram: bəlkə də, Casperdən şübhələnməyə, doğrudan da, əsas var.

– Serjant, mən duyğunun nə olduğunu bilmirəm, ancaq Casper Şirin Suyu lap uşaqlıqdan tanıyıram, özümün namuslu olduğuma və ya Böyük İlanın namuslu olduğuna inandığım kimi, Casperin də namuslu olduğuna inanıram.

– Ancaq İlan pusqu düzəltməkdə çox mahirdir və müharibə vaxtı düşməni başqasından heç də pis aldatmır.

– Onun təbiəti belədir, serjant, onun bütün qəbiləsi də belədir. Nə qırmızıdəril, nə də ağüzlü adam öz təbiətini dəyişdirə bilməz. Lakin Çınçaçquk elə adam deyildir ki, başqasında şübhə oyatsın.

– Buna inanıram, mən özüm də Casper haqqında hələ səhər əsla pis fikirdə deyildim. Lakin bayaq dediyim duyğu məni narahat edən vaxtdan bəri mənə elə gəlir ki, Casperin göyərtədə gəzinməsi də gözümə birtəhər görünür, yerisi də dəyişib, kəlmə kəsib danışmır, fikirlidir, elə bil, tutduğu iş peşman olmuşdur.

– Casper heç vaxt boşboğaz olmamışdır, özü də mənə deyirdi ki, yol gedəndə səs-küy salan gəmi pis gəmidir. Mister Kap da bunu təsdiq edir... Yox, yox, öz gözümlə görüb yəqin etməyincə, Casper haqqında deyilən pis sözlərin heç birinə inanmaram... Qohumunuza çağırın gəlsin, serjant, bu barədə onun da fikrini soruşarıq, çünki dostundan şübhəli yatan adamın, elə bil, ürəyinin başına ağır daş qoyublar. Sizin duyğunuza əsla inanmıram.

Kapın çağırılmasının nə nəticə verəcəyini bilməsə də, serjant bu barədəki təklifə razı oldu. Kap müşavirəyə gəldi. Ləpirçi birinci olaraq dilləndi:

– Mister Kap, buraya gəlməyi sizdən ona görə xahiş etmişik ki, soruşaq: bu gün axşam Casperin hərəkətlərində qeyri-adi bir şey görmüsünüzmü?

– Mister Ləpirçi, Casper lövbəri qaldırarkən qaydanı bir çox cəhətdən pozdusa da, indi şirin suda üzduyümüzü nəzərə alaraq, deyə bilərəm ki, Casperin manevrlərində qaydadan kənar bir şey görmürəm.



– Düzdür, düzdür, biz bilirik ki, kutteri idarə etmək qaydalarına gəldikdə siz heç vaxt Casperlə razılaşmazsınız. Sizdən başqa şey soruşuruq.

Sonra Ləpirçi serjantın şübhələri haqqında Kapa məlumat verdi, serjantda bu şübhələrin necə əmələ gəldiyini, hətta mayor Dunkanın məktub aldığını da xəbər verdi.

– O qoçaq fransızca danışırımı?

– Deyirlər fransız dilini tamam-kamal bilir, – deyə serjant ciddi cavab verdi. – Ləpirçi bilir ki, mən doğru deyirəm.

Bələdçi:

– Mən bunu danmıram, – deyə cavab verdi, – bunu mən hamıdan eşitmişəm. Ancaq fransız dilini bilmək Casper kimi bir adama qarşı şübhə oyada bilməz. Mən özüm də minqlərin dilində danışırım və bu dili həmin avarların yanında əsir qaldığım vaxt öyrənmişəm, ancaq kim deyər ki, mən minqlərin dostuyam?

– Belə olmağına belədir, Ləpirçi, ancaq Casper fransız dilini heç də əsirlikdə öyrənməmişdir, o, hələ uşaqlıqdan bu dildə danışmağa başlamışdır, uşaq isə hər şeyi yadında saxlayır, hər şeyə tez alışır, əsas qaydaları öyrənir və o vaxtdan onun xarakteri yaranır.

Kap bu fikri təsdiq edərək:

– Tamamilə doğru sözlərdir, – dedi. – Biz şəriət qaydalarını və başqa ibrətli şeyləri məhz uşaqlıq yaşlarından öyrənirik. Serjantın dediklərindən aydın olur ki, o, insan təbiətini başa düşür, buna görə mən də serjantın fikrinə tamamilə şərikəm. Doğru deyirsiniz, bu gölməçədə üzən və özü də fransızca danışan bir oğlandan yaxşılıq gözləmək olmaz.

Ləpirçi cavab verdi:

– Axı Casper o biri sahilə yaşayanlarla fransızca danışmalıdır. Yoxsa, o biri sahiləkilər başqa dili bilmədiklərinə görə Casper onlarla heç danışmamalıdır?

Kap baş barmağı ilə çiyininin üstündən Kanada tərəfi göstərərək:

– Ləpirçi, yoxsa Fransanın o biri sahilə olmasına məni inandırmaq istəyirsiniz? – dedi. – Məgər bu şirin su gölməçəsinin bir tayında York, o biri tayında isə Fransa yerləşir?

– Sizə demək istəyirəm ki, burada York, orada isə Yuxarı Kanada yerləşir; buradakılar ingiliscə, holland dilində, orada yaşayanlar

isə fransızca və hindu dilində danışılar. Hətta minqlər də bir neçə fransız sözü öyrənmişlər, bunun nəticəsində isə onların dili heç də yaxşılaşmamışdır.

– Tamamilə düzdür. Axı bu minqlər necə tayfadırlar, dostum? – deyə serjant soruşdu və getdikcə daha artıq inandığı öz sözlərinin haqq olduğunu qeyd edirmiş kimi əlini Ləpirçinin çiyinə vurdu. – Onları heç kəs səndən yaxşı tanımır, buna görə də səndən soruşuram: bu minqlər necə tayfadırlar?

– Casper minq deyildir, serjant, – deyə bələdçi cavab verdi.

– Casper fransızca danışır, bu cəhətdən də minqlərin tayıdır. Qardaşım Kap, bu bədbəxt oğlanın elə bir hərəkəti yadındadırmı ki, onun xain olduğunu bu hərəkətinə görə sübut etmək mümkün olsun?

– Yaxşı yadımda deyil, serjant... Deyəsən elə bir şey olmuşdu. ...Onun tabeliyindəki adamlardan biri ipi yığıb kələfləyirdi... Mən ondan soruşdum ki, nə edirsən? O cavab verdi ki, kəndiri yığır. Bunu mən şübhəli bir şey hesab etmirəm, ancaq burası da var ki, fransızlar qaçaraq manevrlərin yarısını başdansovdu edirlər, özləri də belə halda sözləri yerində işlətmirlər.

– Təəccüblü deyildir ki, Casper o biri sahilə çox yaşadığına görə gəmi manevrləri haqqında bəzi Kanada vərdislərinə yiyələnmişdir, – deyə Ləpirçi cavab verdi. – Ancaq başqasının mülahizəsindən və ya sözündən istifadə heç də xain çıxmaq demək deyildir. Çox zaman mən özüm də minqlərin bəzi tədbirini bəyənib ondan istifadə etmişəm, ancaq ürəyim həmişə delavərlərlə olmuşdur. Yox, yox, Casper xain deyildir, kralın özü də tacını böyük oğluna etibar etdiyi kimi Casperə də etibar edərdi!

Kap:

– Gözəl kəlamdır, gözəl kəlamdır! – dedi və çox ağıllı olduğunu dərk edən, eyni zamanda da tütün çeynəməyə adət etmiş adamlar kimi əda ilə yerindən qalxıb kayutun pəncərəsindən bayıra tüpürdü. – Gözəl kəlamdır, mister Ləpirçi, ancaq məntiqsizdir. Əvvələn, kral həzrətləri öz tacını heç kəsə saxlamağa verməz, kral belə etsəydi, dövlət qanununu pozmuş olardı, çünki qanun tələb edir ki, tacı kral gərək özü qoysun. İkincisi, əgər kral həzrətlərinin böyük oğlu taca yiyələnmək fikrinə düşsəydi, dövlətə xəyanət etmiş olardı, çünki tac vərəsəyə müəyyən qayda ilə çatır. Görürsünüzmü, dostum Ləpirçi,



düzgün fikrə gəlmək üçün gərək yar-yarağın saz olsun. Qanun dərrakədir, dərrakə isə fəlsəfədir, fəlsəfənin özü də etibarlı qarmaqdır. Buradan belə bir nəticə çıxır ki, kral tacına qanun, dərrakə və fəlsəfə köməyiylə yiyələnirlər.

– Belə şeylərdən o qədər başım çıxmır, mister Kap. Ancaq Casperin xain olmasını öz gözümlə görüb yaqın etməyincə vadar edə bilməzsiz ki, Casperə xain deyim.

– Səhv edirsiniz, Ləpirçi! – deyə Kap dilləndi. – Bəzən adam gərək öz gözündən daha çox əlamətlərə inansın. İndi siz özünüz mülahizə edin: hissələrimiz bizə deyir ki, Casper, bax, bu dəqiqə göyertədədir. Hər birimiz indi göyertəyə qalxsaq, onu orada görə bilərik. Ancaq sonralar məlum olsa ki, həmin dəqiqə fransızlara müəyyən bir şey haqqında xəbər verilmişdir və bu xəbəri Casperdən başqa heç kəs verə bilməzdi, onda biz gərək əlamətə inanaq və təsdiq edək ki, gözlərimiz bizi aldatmışdır. Bunu sizə hər bir məhkəmə məmuruna da deyə bilər.

Ləpirçi:

– Bu, gülünc şeydir, ağılabatan deyildir, – dedi, – çünki belə fikirləşən adam yanılır!

– Mənim hörmətli bələdçim, bu lap mümkün olan işdir: bu qanundur, odur ki, bu qanuna hörmət etmək lazımdır... Serjant, mən belə bir ifadə əsasında, heç bir qohumluğu nəzərə almadan qardaşımı asardım.

– Bunun Casperə nə dəxli olduğunu bilmirəm, lakin zənn edirəm ki, mister Kap qanunu düzgün şərh edir. Ona görə ki, əziz Ləpirçi, əlamətlər, hər halda, bizim duyğularımızdan daha qüvvətli dəlidir. Biz gərək çox sayıq olaq və hər cür şübhəli hərəkəti gözdən qoymayaq.

Kap yenə qalxıb pəncərədən bayıra tüpürərək:

– Hə, indi yadıma düşdü! – dedi. – Doğrudan da, biz bu gün gəmiyə qalxarkən bir “əlamət” gördüm, özü də çox şübhəli əlamət idi; bu əlamət həmin oğlanın xeyrinə deyilən sözlərin hamısını puça çıxara bilər. Casper öz əli ilə kral bayrağını büküb sarıyırdı. Mabel əsgər arvadı ilə gəmiyə minəndə Casper Mabelə baxmağı bəhanə edərək və guya, onlara kayuta enmək üçün yol göstərərək bayrağı endirdi.

– Bəlkə də, bunu qəsdən eləməmişdir, – deyə serjant etiraz etdi. – Mənim də başıma belə iş gəlmişdir. Bunu da nəzərə al ki,

hardel¹ blokla idarə edilir, bayraq isə Casperin onu necə qaldırdığından asılı olaraq təsadüfən düzgün qalxmaya bilərdi.

– “Hardel blokla idarə olunur!” – deyə Kap istehza etdi. – Belə terminləri dürtüst işlətməyi səndən daha yaxşı bacarıram, əgər sən siqnal hardelini blok adlandırırınsansa, onda mən də sənəin təbəzsinini gəmilərin yanbayan döyüşündə işlədilən nizə adlandırma bilərdəm. Doğrudur, bu, təsadüfi ola bilərdi, ancaq sənəin belə şübhələrinə eşi-dəndən sonra mən də Casperin bayraq manevrini şübhəli əlamət hesab edəcəyəm və yadımda saxlayacağam. Lakin ümidvaram ki, gəminin anbarı ağzınadək xainlərlə dolu olsa da, axşam yeməyini yaddan çıxarmayacağıq, eləmi?

– Axşam yeməyinə vaxtında gedəcəyik, qardaşım Kap. Lakin ümidim sənədir və əmin olmaq istəyirəm ki, Casperi həbs etməyə məcbur olsam, “Qaçaqan”ın komandanlığını öz öhdənə götürəcəksən.

– Lap yəqin, serjant, onda özün görərsən bu kutter necə kara gələr.

Ləpirçi dərindən ah çəkərək:

– Mən isə, – dedi, – Casperin təqsirsiz olmasına bundan sonra da möhkəm inanacağam. Mən Casper Uesterni hər cür duyğulardan və şübhələrdən qoruyacağam. Buna görə də sizə məsləhət görərdim ki, açıq iş görəsiniz: bax, bu saat onun özündən soruşun, o, xaindir, ya yox?

– Biz əsla belə edə bilmərik, – deyə serjant etiraz etdi. – Bütün məsuliyyət mənəim üzərimə düşür, buna görə də sizə əmr edirəm: məndən icazə almamış bu barədə heç bir şey deməyəsiniz. Biz çox sayıq olacağıq və hər cür əlamətləri gözdən qaçırmayacağıq.

Kap:

– Bəli, bəli, – dedi, – əlamətlər hər şeydən vacibdir. Bir əlamət əlli sübutdan qüvvəlidir. Bildiyimə görə, dövlət qanununda da belə deyilir; əlamətlər əsasında çox adam dar ağacına çəkilmişdir.

Söhbət kəsildi və onların hər üçü göyertəyə çıxdı. Bu adamların hər biri öz xarakterinə və vərdislərinə uyğun olaraq Casperin üzərində göz olmaq istəyirdi.

¹ *Hardel* – qafelin dabanını qaldırmaq və endirmək üçün gəmi ipləri; *Qafel* – maili ranqout ağacı (yelkənləri açmaq, ağırlıqları qaldırmaq, siqnallar vermək üçün istifadə olunan bütün taxta və metal avadanlıq ranqout adlanır), onun bir ucu arxa tərəfdən dor ağacına söykənir; o, yelkənli gəmilərdə yelkənlərin açılmasına kömək edir. Həmin ağacın o biri ucuna gəmi gedə-gedə bayraq qaldırılır. Qafelin bəyirdə qalan ucu – *nok*, dor ağacına söykənən ucu isə daban adlanır.



ON DÖRDÜNCÜ FƏSİL

İş adi qaydasilə gedirdi. Casper sahilədən külək əsməsini gözləyirdi, səhər tezdən yuxudan qalxmağa alışmış olan əsgərlər isə öz kayutlarına getmişdilər. Göyertədə yalnız gəminin şəxsi heyəti, Müyr və iki qadın qalmışdı. Kvartirmeyster Mabelə dilxoşluq etmək üçün əldən düşənədək səy göstərirdi, lakin qız kvartirmeysterin bu səyinə əhəmiyyət vermir, onu qismən, ümumiyyətlə, bütün hərbi qulluqçuların nəzakətli olmalarına, qismən də özünün üzdən qəşəng olmasına istinad edirdi. Mabel şəraitin yeniliyindən həzz alırdı.

Yelkənlər açılmışdı, lakin hava əsla tərənəmirdi. Gölün səthi ayna kimi şəffaf və sakit idi, buna görə də suyun gəmini yırğalamasını gəmidəkilər heç hiss etmirdilər. Cərəyan gəmini sahilədən azı dördədə bir mil qədər uzaqlaşdırmışdı. Kutter burada, sanki, mıxlanıb qalmışdı. Onun hər yeri yaraşlıq və biçimli görünürdü. Casper gəminin arxa tərəfində Mabelə o qədər yaxın dayanmışdı ki, onun poruçik Müyrlə söhbətini asanlıqla eşidə bilirdi; lakin bu gənc təvazökar və utancaq idi, bütün fikrini ancaq öz vəzifələrinə yönəldirdi, buna görə də Mabelə Müyrün söhbətində iştirak etmirdi. Mabel öz gözəl mavi gözlərilə Casperin bütün hərəkətlərini qərribə bir ümidlə izləyirdi, hətta kvartirmeyster qızın diqqətini özünə cəlb etməyə çalışaraq, ona dediyi xoş sözlərini bir neçə dəfə təkrar etməyə məcbur olmuşdu, çünki Mabel kvartirmeysterin komplimentlərinə əsla əhəmiyyət vermirdi, onun bütün fikri-zikri gəmidə baş verən hadisələrdə idi. Nəhayət, Müyr səsinə kəsdi və suya sakitlik çökdü. Birdən sahil yaxınlığında naməlum bir qayığın avarı düşdü. Avarın səsi “Qaçaqan” da o qədər aydın eşidildi ki, sanki, bu səs gəminin öz göyertəsindən gəlirdi. Sonra yavaş xışılı səsi, buşpritin cırıltısı və fokun¹ yellənməsi səsi eşidildi. Bundan sonra kutter titrədi, onun yelkənləri şişdi.

Casper baş matrosu səslədi:

– Andersen, külək bərkiyir! Sükandan yapış!

Kutter buruldu və bir neçə dəqiqədən sonra su gəminin forşteveninin² altına gurultu ilə doldu. “Qaçaqan” saatda beş mil sürətlə

¹ Fok – fok-dor ağacının aşağı yelkəni

² Forşteven – gəminin burun hissəsi

getməyə başladı. Bütün bunlar dərin sükut içində baş verirdi. Az sonra Casper əmr etdi:

– Yelkənin aşağı ucunun ipini yavaş-yavaş yığmalı, gəmini sahil boyu sürməli!

Bu zaman serjant, onun qaynı və bələdçi göyörtəyə qalxdılar.

Müyr yenidən başlamaq üçün fürsətdən istifadə edərək Casperə müraciət etdi:

– Deməli, siz, əzizim, fransız qonşularımıza o qədər də yaxın olmaq istəmirsiniz, doğrudurmu? Nə olar, buna görə sizi məzəmmət etmərəm, ehtiyatlı olmaq üçün belə lazımdır. Sizin kimi mən də Kanadanı sevmirəm.

– Cənab Müyr, mən küləyə görə bu sahilin qabağından keçirəm. Burada sahil küləyi həmişə güclü olur, ancaq, gərək sahilə çox yaxınlaşmayasan. Meksika körfəzindən üzüb keçməli olacağıq, tutduğumuz səmtlə getsək, açıq dənizə çıxarıq.

Kap:

– Çox şadam ki, Meksika körfəzindən getməyəcəyik, – dedi, – çünki sizin xırdaca göl gəmisilə dünyanın bu hissəsinə getməyə əsla həvəsim yoxdur. Deyin görüm, mister Şirin Su, sizin kutteriniz sükanla necə idarə olunur?

– Çox yaxşı, mister Kap; ancaq külək bərk əsəndə kutter küləyin səmtlə də asanca gedir.

– Bilirəm ki, sizin bəzi-bəzi şeyləriniz, məsələn, rifləriniz¹ vardır, doğrudurmu? Ancaq mənə elə gəlir ki, belə şeylər sizə lazım olmaz.

Mabel Casperin üzündə bir anlığa görünən istehzal təbəssümü sezdi: Təəccüb və nifrət ifadəsi olan bu təbəssümü Mabeldən başqa heç kəs görmədi.

– Bizim riflərimiz vardır və bunlardan tez-tez istifadə edirik, mister Kap, – deyə Casper mülayim cavab verdi. – Riflərdən istifadə etməyi necə bacardığımızı hələ mənzil başına çatmamış sizə, yəqin ki, göstərə biləcəyik, çünki şərq tərəfdə göyün üzü qaralmağa başlayır. Bundan başqa, inanmıram ki, külək okeanda da Ontario gölündəki kimi sürətlə əssin.

– Bax, buna mən nədanlıq deyərəm! Mən Atlantik okeanında küləyin düz bir saat çarx kimi necə fırlandığını və yelkənləri cırdığını

¹ *Rif* – külək güclənən zaman yelkəni daraldan bağlar



gördüm, bu vaxt gəmi tamamilə hərəkətsiz dayanmışdı və bilmirdi hansı tərəfə dönsün.

– Əlbəttə, bizdə bu cür gözlənilməyən hadisələr olmur, – deyə təmkinlə cavab verdi, – ancaq bəzən biz də küləyin gözlənilməz şıltaqlıqlarına məruz qalırıq. Hər halda, ümidvaram ki, birinci adalara çatana-dək bu sahil küləyindən istifadə edə biləcəyik, adalara çatdıqdan sonra isə Frontenak kreyserinin bizi görməsindən ehtiyat etməmək olar.

– Casper, yoxsa zənn edirsən ki, fransızların göldə casusları var? – deyə Ləpirçi soruşdu.

– Bizə məlumdur ki, vardır. Keçən bazar ertəsi gecə vaxtı onların biri Osveqoya gəlmişdi: onların qayığı şərq burnuna yan almış, bir hindunu və bir zabiti sahilə çıxarmışdı. Əgər həmişəki kimi, o gecə də bizimlə olsaydın, o fırılacaqılarnın birini tutardıq.

Bu sözləri eşidərkən Ləpirçinin gündən qaralmış üzü qızardı, lakin qaranlıqda bunu gören olmadı. Həmin gecə bələdçi qalada olmuş və öz atası üçün mahnı oxuyan Mabelin məlahətli səsinə qulaq asmış, gözlərini Mabelin cəzbedici sifətindən çəkə bilməyərək, gecədən xeyli keçmişədək onların evində ilişib qalmışdı, indi isə buna görə özünü məzəmmət edirdi. O, qısaca cavab verdi:

– Sən haqlısan, Casper, həmin gecə qalada olmasaydım, yaqın ki, sən deyən kimi olardı. Bu da yadımdadır ki, o gecə mənim qalada olmağım üçün elə bir üzrlü səbəb yox idi.

Mabel sadələvhəsinə cavab verdi:

– Siz o axşam bizim yanımızda idiniz, Ləpirçi. Vaxtının çoxunu meşələrdə keçirib düşmənlə üz-üzə gələn adam bir neçə saat öz dostu və onun qızı ilə oturub söhbət etsə, bunu ona irad tutmaq olmaz.

Ləpirçi köksünü ötürərək:

– Yox, yox! – dedi. – Mən qarnizona qayıdan vaxtdan faydalı bir işdən yapışmamışam; yaxşı ki, Casper bunu mənim yadıma saldı. Tənbəl adam danlanmağa layiqdir.

– Danlanmağamı, Ləpirçi? Mən heç də sənin qəlbinə toxunmaq fikrində deyildim; casusun və hindunun əlimizdən çıxmasına görə də səni məzəmmət etmək fikrində deyildim. O gecə sənin harada olduğunu indi bildiyim üçün deyə bilərəm ki, o vaxt bizim yanımızda olmamağını tamamilə təbii hesab edirəm.

– Sənin sözlərindən incimirəm, Casper, mən məzəmmət edilməyən layiqəm.

– Dostluq belə olmaz, Ləpirçi.

– Əlini mənə ver, cavan oğlan! Bu ibrət dərslərini mənə sən yox, mənim öz vicdanım verdi.

Kap söhbətə qarışaraq:

– Yaxşı, yaxşı, – dedi. – Görürəm, mübahisəni süllə qurtardınız, hər ikiniz razı qaldınız, indi, Casper, sizdən soruşmaq istəyirəm, deyə bilərsinizmi bu yaxınlarda casusların qonşuluğumuzda olmasından necə xəbər tutmusunuz? Bu, “əlamətə” çox oxşayır!

Dənizçi bu hikmətli sözləri deyərkən yavaşca serjantın ayağını basdı, dirsəyi ilə bələdçini yüngülcə itələyib ona göz vurdu, halbuki qaranlıqda bunu əsla görmək olmazdı. Casper cavab verdi:

– Bizə bu əhvalat ona görə məlum oldu ki, İlan ertəsi günü onların ləpirlərini – hərbi çəkmə və mokasin¹ izini tapmışdı; bundan başqa, ovçularımızdan biri səhər Frontenaka tərəf üzüb gedən bir qayıqı görmüşdü.

Ləpirçi indicə töhmət alan şagird kimi cəsarətsizliklə soruşdu:

– İz qalaya tərəfmi gədirdi, Casper?

– Yox, çayın o tayında itmişdi, ancaq qalaya tərəf getmirdi. Biz bu izi tutub çayın ağzına tərəf şərq burnunadək getdik. Oradan baxanda limanda nələr olduğunu görmək olardı.

– Bəs nə üçün siz yelkənli gəmi ilə onların dalınca düşmədiniz? – deyə Kap soruşdu. – Çərşənbə axşamı səhər yaxşı külək əsirdi. Belə havada kutter saatda doqquz dəniz mili qədər sürətlə gedə bilərdi.

– Bu, Ontarioda yox, okeanda mümkündür, mister Kap. Bundan əlavə, suda iz qalmır, minq və fransızlar isə təqib olunanda şeytana dönürlər, ələ keçməmək üçün olmazın hiylə işlədirlər.

Kap dedi:

– Dalınca düşdüyün qayıqı gördüyün halda, izin nə əhəmiyyəti vardır? İndicə Casper dedi ki, qayıqı görmüşdür... İngiltərədə qayırmış yaxşı gəmimiz olduğu halda, qoy lap iyirmi minq və ya fransız olsun... Mister Şirin Su, sizinlə mərc gələ bilərəm ki, əgər siz məni çərşənbə axşamı səhər çağırırsaydınız, biz həmin quldurları dərhal haqlayardıq!

– Mister Kap, sizin kimi qoca dənizçinin məsləhəti mənim kimi gənc matros üçün, əlbəttə, çox faydalı olardı, lakin izin verin, sizə

¹ *Mokasin* – hinduların vəhşi heyvan dərisindən düzəldikləri ayaqqabı



deyim ki, onların dalınca çox getməli olardıq, ağac qabığından qayrılmış qayığın dalınca düşmək isə heç bir fayda verməzdi.

– Onları elə sıxışdırmaq olardı ki, qayıqlarını sahilə döndərsinlər.

– Sahiləmi deirsiniz, mister Kap! Siz elə bilirsiniz ki, qayığı sahilə yönəlməyə məcbur etmək asandır? Deməli, bizim göllərdə navigasiyadan xəbəriniz yoxdur. Onlar təqib edildiklərini gördükdə dərhal var qüvvələrilə qayığı küləyin səmtinə qarşı sürməyə başladılar və siz hələ özünüzə gəlməyə macal tapmamış, onlar sizdən bir və ya iki mil uzaqlaşardılar.

– Mister Casper, yoxsa məni inandırmaq istəyirsiniz ki, özünü suda qərq etmək üçün küləkli havada yumurta qabığı ilə bu gölə çıxan adam tapılar?

– Mən ən şiddətli külək əsəndə də belə qayıqda Ontarioda çox üzümüşəm. Bu cür qayıqlar bacarıqla sürüldükdə suda başqa qayıqlardan daha etibarlı olur.

Kap öz yeznəsini və Ləpirçini kənara apardı və onları inandıрмаğa çalışdı ki, Casperin casuslar haqqında dedikləri “əlamətdir”, özü də “mühüm əlamətdir”, buna xüsusi fikir verilməlidir; onun qayıqlar haqqında dediyi sözlər isə boş şeydir. Kap bunu da əlavə etdi ki, sahilə çıxan iki yad adamı Casper çox doğru-dürüst təsvir etdi, buna görə də, demək olar ki, Casperə onların haqqında çox şey məlumdur, halbuki bu qədər geniş məlumatı təkcə ləpirlərə əsasən toplamaq mümkün deyildir. Sonra Kap dedi: bu diyarda təkcə hindular deyil, ağlar da mokasin geyirlər, o, (yəni Kap) özü də bunlardan bir cüt almışdı; uzunboğaz çəkməyə gəldikdə, bunu geyən adamın mütləq əsgər olduğunu söyləmək olmaz.

Serjant, Kapın bu fikrinə o qədər də çox əhəmiyyət vermədi, bununla belə, Kapın sözləri serjanta müəyyən dərəcədə təsir bağışladı. Casusların qalanın lap yaxınlığında görünməsi və bundan serjantın xəbəri olmaması ona qəribə gəlirdi. Serjantın heç ağına belə gəlmirdi ki, bu məlumatın Casperin xidmət, işi ilə hər hansı bir dərəcədə əlaqəsi olsun. Doğrudur, bundan əlavə bir-iki dəfə “Qaçan”ın komandirinə tapşırılmışdı ki, öz gəmisi ilə kəşfiyyatçıları gölün sahilində müəyyən yerə aparsın və ya oradan gətirsin. Lakin serjanta da bu məlum idi ki, Casper belə halda ikinci dərəcəli rol oynamışdı və həmin kəşfiyyatçılara hansı tapşırığın verildiyi bərsində nə özü, nə də onun matrosları heç bir şey bilməmişdilər.

Sonuncu dəfə casusların qalaya yaxınlaşmasından nə üçün məhz təkcə Casperin xəbər tutması da serjanta qəribə gəldi.

Ləpirçi sayıqlığı yaddan çıxardığına görə özünü məzəmmət edir və hadisədən Casperin xəbər tutmasını Casperin böyük xidməti hesab edirdi, halbuki bu hadisə hamıdan qabaq gərək Ləpirçiyə məlum olaydı. Casperin həmin casuslar haqqında məlumat toplaması Ləpirçini əsla təəccübləndirmirdi. Ləpirçi söhbətin bir neçə dəqiqəliyə kəsilməsindən istifadə edərək dilləndi:

– Mister Kap, mokasinlərə gəldikdə, siz tamamilə doğru deyirsiniz ki, bunları həm qırmızıdərilili adamlar, həm də ağüzüli adamlar geyə bilirlər. Lakin bu adamların ləpirləri müxtəlif olur. Təcrübəli adamın gözü hindunun ləpirini avropalıların ləpirindən dərhal seçər və ləpir yiyəsinin uzunboğaz çəkmə, yoxsa mokasin geydiyini bilər. Mənə bu dediklərinizdən daha inandırıcı dəlillər göstərin.

Kap deyilənlərdən məntiqi nəticə çıxararaq cavab verdi:

– Ancaq Ləpirçi, təsdiq edə bilərsiniz ki, dünyada xainlər yox deyildir.

– Mən heç zaman namuslu minqə rast gəlməmişəm. Minqin sizə xəyanət etməsi onun üçün sərfəlidir, ona heç vaxt bel bağlamaq olmaz, o, hökmən xəyanət edir.

– Bəs nə üçün güman edirsiniz ki, belə qüsurlu Casperdə ola bilər? İnsandır, bilmək olmaz, bəzən insanın nə dərəcədə əclaflaşdığını mən öz təcrübəmdən bilirəm.

Casperin cinayətkar və ya təqsirsiz olması haqqında uzun-uzadı danışıldıqdan sonra serjant və onun qayını Casperin müqəssirliyinə inanan kimi oldular. Ləpirçi öz dostunu əvvəlkindən daha səylə müdafiə edir və söyləyirdi ki, Casper xəyanət üstündə təqsirləndirmək üçün heç bir əsas yoxdur.

Bu zaman Mabel örtüyün altında səssiz-səmərsiz oturmuşdu. Müyr aşağı enmişdi, Casper isə qollarını sinəsində çarpazlayıb serjantın qızından bir qədər kənarda dayanmışdı. O, gözlərini gah yelkənlərdən çəkib buludlara, gah buludlardan çəkib qaralan sahilə, gah da bunlardan çəkib gölə zilləyir, sonra yenə də yelkənlərə baxırdı.

Hava mülayim idi, halbuki ölkənin bu yerində hətta yayda da belə hava həmişə olmur. Arabir güclənən sərin sahil küləyi meşələrin ətrini gətirirdi. “Qaçaqan” gecənin qaranlığında öz yoluna davam edirdi.



Casperi ləqəbi ilə çağırmağa alışan Mabel gənc matrosu səs-lə-yərək:

– Şirin Su, – dedi, – biz belə yol getsək, mənzil başına nə vaxt çatanıq?

– Atanız o yer barəsində sizə danışmamışmı, Mabel?

– Yox, bu barədə atam heç bir söz deməmişdir. O, polkda xidməti həyatına o qədər qaynayıb-qarıxmış və ailə həyatını o qədər yadırgamışdır ki, bu mövzuda mənimlə danışmaz. Bir də ki onun, deyəsən, ixtiyarı yoxdur desin haraya gedirik, doğrudurmu?

– Yolumuz uzaq deyildir. Bu istiqamətdə daha altmış və ya yetmiş mil getdikdən sonra müqəddəs Lavrenti çayına girəcəyik. Ola bilsin ki, orada fransızlarla üz-üzə gələk. Bu göldə çox uzaqlara getmək mümkün deyildir.

– Dayım da belə deyir. Mənə qalsa, Casper, mən Ontario ilə okean arasında, demək olar ki, heç bir fərq görmürəm.

– Deməli, siz okeanda olmusunuz, eləmi? Mən isə özümü dənizçi hesab etdiyim halda, heç vaxt duzlu su görməmişəm! Yəqin ki, siz mənim kimi bir dənizçiyə ürəyinizdə istehza edirsiniz, doğrudurmu, Mabel Dunqam!

– Əsla yox, Casper. Mənim kimi təcrübəsiz bir qızın nə haqqı var ki, başqasına, xüsusən sizə istehza etsin? Mayor sizə etibar edir, özünüz də belə bir gözəl gəminin komandirisiniz. Mən okeanı görmüş olsam da, heç vaxt okeanda yol getməmişəm, təkrar edirəm, bu göl ilə Atlantik okean arasında heç bir fərq görmürəm.

– Yoxsa, siz göldə üzənlərlə okeanda üzənlərə də fərq qoymursunuz? Amma mən ehtiyat edirdim, Mabel! Sizin dayınız bizi, şirin su dənizçilərini o qədər pisləmişdir ki, indi siz, yəqin, bizi fırıldaqçı hesab edirsiniz.

– Mənim dayımın sözlərindən inciməyin, Casper. Mən ona bələdəm, o, şirin suda üzənləri pislədiyi kimi, quruda yaşayanları da Yorkda olduğu vaxt pisləyirdi. Yox, yox, siz səhv edirsiniz! Nə mən, nə də atam dayımın fikrinə şərik deyilik. Əgər dayım ürək sözünü açıq desəydi, belə məlum olardı ki, mənim dayımın nəzərində əsgərlər dəniz görməyən dənizçidən daha pisdir.

– Gərək ki, atanız əsgərlər haqqında çox yaxşı fikirdədir. O istəyir ki, siz əsgərə ərə gedəsiniz.

– Casper Şirin Su! Mən əsgərəmi ərə getməliyəm? Mənim atammı belə istəyir? Axı o, niyə bu fikirdə olsun? Qarnizonda o hansı əsgərdir ki, mən ona ərə gedərdim, o isə məni almaq istərdi?

Mabel səbəbini özü də bilmədən qızardı, lakin hava qaranlıq olduğuna görə Casper qızın utanıb qızardığını sezə bilmədi.

– Siz səhv edirsiniz, Mabel! Əlli beşinci polkda olan bir zabit sizinlə evlənmək istəyir.

– Nə əlli beşinci polkda, nə də başqa bir polkda elə bir zabit tanıyıram ki, bu cür axmaq fikrə düşsün, – deyə Mabel cəld cavab verdi, – mən özüm də heç vaxt buna razı olmazdım.

– Bu, axmaq fikirdirmi, Mabel?

– Bəli, axmaq fikirdir, Casper! Bir-birinə tay olmayanların evlənməsinə camaatın necə baxdığını siz yaxşı bilirsiniz. Odur ki, mənim ərim bir dəqiqəliyə mənə vurularaq mənimlə, aşağı rütbəli adamın qızı ilə, serjant qızı ilə evləndiyinə peşman olsa, bundan mən əzab çəkərdim, çox əzab çəkərdim.

– Bəlkə, sizi yaxşı başa düşürəm, Mabel? Siz deyirsiniz zabitə yalnız zabit olduğuna görə ərə getməzdiniz, bunumu demək istəyirsiniz, Mabel?

Mabel gülümsəyərək:

– Bəs sizin haqqınız varmı ki, mənə belə suallar verəsiniz, Casper? – deyə soruşdu.

– Mənim ancaq bircə şeyə haqqım var, o da sizin xoşbəxt olmağınızı görmək arzusudur. Əlbəttə, ola bilsin ki, bu da azdır. Atanızın sizi poruçik Müyrə ərə vermək niyyətində olmasından təsadüfən xəbər tutan vaxtdan bəri çox narahatam.

– Mənim əziz atamın bu cür gülünc, bu cür rəhmsiz niyyəti ola bilməz.

– Niyə rəhmsiz, Mabel?

– Mən bu barədə öz fikrimi sizə dedim və sizi inandırmaq üçün daha heç bir şey deyə bilmərəm. Casper, sizə açıqca cavab verdiyim üçün haqqım var ki, sizdən soruşum: haradan bilirsiniz ki, mənim atam belə fikrə düşübdür?

– Atanızın özü mənə deyirdi ki, sizin üçün ər seçmişdir. Atanız gəminin yüklənməsinə göz yetirdiyi dəqiqələrdə bu barədə bir neçə dəfə söhbət salmışdı. Mister Müyrün sizinlə evlənmək fikrində



olmasına gəldikdə, bunu mənə Müyrün özü demişdir. Bu barədə eşitdiklərimi bir-birilə müqayisə etdikdə müəyyən bir nəticəyə gəlmişəm.

Mabelin üzü pul kimi qıpqırmızı oldu, o dedi:

– Bəlkə, atam... bəlkə, atam başqasını nəzərdə tutmuş? Sizin dediklərinizdən heç də yəqin etmək olmaz ki, atam mənə mister Müyrə ərə vermək istəyir.

– Yox, Mabel, ətrafınıza yaxşı fikir versəniz yəqin edərsiniz ki, mənim dediklərimdə ağıla batmayan bir fikir yoxdur. Axı kvartir-meysterin burada nə işi var? Onun dəstəyə qoşulub bizimlə gətməsinə heç bir lüzum yoxdur. Yox, o çalışır ki, sizi razı salsın, atanız isə istəyir ki, Müyrə ərə gedəsiniz. Mabel, yoxsa görmürsünüz, mister Müyr sizin dalınızca necə inadla, qarabaqara gəzir?

Mabel cavab vermədi. Ancaq o, qadınlara məxsus olan instinkti ilə başa düşmüşdü ki, kvartirmeysterin çox xoşuna gəlir. Mabel atasının da bəzi eyhamlarından sezmişdi ki, atası onu, doğrudan da, ərə vermək fikrindədir. Lakin heç ağılına belə gəlmirdi ki, atası onu məhz mister Müyrə ərə vermək istəyir. Mabel indi də buna inanmırdı, əsl həqiqəti hələ başa düşmürdü və elə zənn edirdi ki, atasının arabir ağızından qaçırdığı sözlər qızının həyatını qurmaq arzusundan irəli gəlmişdi, ancaq heç bir konkret adama aid deyildi. Söhbət edənlərin hər ikisi üçün ağır keçən uzun sükutdan sonra Mabel Casperə dedi:

– Siz ancaq bir şeyə əmin ola bilərsiniz və mən də sizə ancaq bunu deyə bilərəm: poruçik Müyr lap polkovnik olsa da, heç vaxt Mabel Dunqamın əri olmayacaqdır... Bunu yadda saxlayın. İndi səfərimizdən danışın... Mənzil başına tezmi çatacağıq?

– Bilmək olmaz. Suda olanda biz bütünlüklə küləklərin və dalğaların ixtiyarında oluruq. Ləpirçi də sizə deyə bilər ki, səhər çağı xallı maralın dalınca düşən adam, gecəni harada keçirəcəyini bilmir.

– Axı biz maral dalınca qaçmırıq və indi səhər çağı deyildir! Ləpirçinin belə sözlərinin mənası nədir?

– Biz maral qovmururuq, bu doğrudur; biz indi elələrinin dalınca düşmüşük ki, onları tutmaq maralı tutmaqdan daha çətinidir. Sizə daha heç bir söz deyə bilmərəm. Biz gərək dilimizi saxlayaq. Ancaq qorxuram ki, siz “Qaçaqan”da çox qalmalı olarsınız və döyüş zamanı “Qaçaqan”ın hünərinin şahidi olarsınız.

Mabel təsadüfən ağılına gələn fikri ucadan bildirdi:

– Məncə, dənizçiyə yalnız ağılsız qadın ərə gedər.

– Qərribə fikirdir! Siz nə üçün belə düşünürsünüz?

– Ona görə ki, dənizçi arvadı, əlbəttə, hiss edir ki, əri onu da sevir, öz gəmisini də sevir. Bax, mənim dayım Kap da deyir ki, dənizçi gərək evlənməsin.

– Sizin dayınız duzlu su dənizçilərini nəzərdə tutur! – deyə Casper gülə-gülə cavab verdi. – Əgər dayınız qadınların okeanda üzən dənizçilər üçün rəfiqə, arvad olmalarını layiq bilmirsə, onun fikrincə, göl matrosları da evləndikdə öz ləyaqətlərini itirməzlər. Əminəm ki, Mabel, bizim haqqımızda, şirin su dənizçiləri haqqında dayınızın fikrinə şərik deyilsiniz, doğrudurmu?

– Ey, ey, yelkən! – deyə Kap qışqırdı. – Demək istəyirəm, ey, qayıq görünür!

Casper yüyürə-yüyürə gəminin burun tərəfinə getdi və doğrudan da, gəmidən yüz yard uzaqda külək tutmayan tərəfdə xırda bir şey gördü. Casperin təcrübəli gözləri həmin şeyə baxan kimi onun qayıq olduğunu dərhal yəqin etdi. O:

– Yəqin ki, bu, düşmən qayığıdır, – dedi. – Yaxşı olardı ki, onu tuta bilək!

Ləpirçi:

– Mənə bax, cavan oğlan, – dedi, – görürsənmi, qayıqdakılar var qüvvələri ilə avar çəkirlər, qayıq bizim qayığımızdan keçib küləyə qarşı getmək istəyir. Onun dalınca düşmək xizəkli adamın maralı qovmasına oxşayar.

Casper sükançını səsləyərək:

– Cəmini yana döndər! – deyə əmr verdi. – Özü də sükanı gücün gəldikcə döndər!.. Bax belə, qoy gəmi bu istiqamətə getsin!

Sükançı əmri yerinə yetirdi. İndi “Qaçaqan” suyu yara-yara cəld irəliləyirdi. Bir-iki dəqiqədən sonra o, qayığın qabağını elə kəsdi ki, qayıq gəmidən uzaqlaşa bilmədi. Bu vaxt Casper özü sükandan yapışdı, onu cəld döndərdi və qayığa o qədər yaxınlaşdı ki, ona qarmağı asanlıqla ilişdirdilər. Qayıqda oturan iki adama əmr edildi ki, gəmiyə qalxınsınlar. Onlar bir dəqiqədən sonra kutterin göyertəsinə gəldilər. Bu adamlar Arouxed ilə onun arvadı idi.



ON BEŞİNCİ FƏSİL

Arouxedə rast gəlmək heç kəsi təəccübləndirmədi. Yalnız Kapın və onun yoldaşlarının yanından tuskaroranın necə qaçdığını bilənlər təlaşa düşdülər.

Lakin tuskaroradan şübhələnənlərin nə qədər haqlı olduqlarını sübut etmək çətin idi. Əsgərlərlə sakitcə söhbət etmək üçün özünü təkcə Ləpirçi toxtaq saxlaya bilirdi. O, Arouxedi kənara aparıb onunla xeyli söhbət etdi. Ləpirçi Arouxeddən soruşdu: nə üçün o, bələdçisi olduğu adamları qoyub qaçmış və qaçandan sonra nə ilə məşğul olmuşdur? Tuskarora bu suala əsl hindu kimi soyuqqanlılıqla cavab verdi. Qaçmağının səbəbini çox sadəcə və həqiqətə oxşayan sözlərlə izah etdi. O dedi ki, sığındıqları yerin irokezlər tərəfindən tapıldığını gördükdə, təbiidir ki, canını xilas etmək fikrinə düşmüş və qaçıb meşədə gizlənmişdi. Özlüyündə qət etmişdi ki, qaçıb qurtara bilməyənlər hökmən öldürülecəklər. Uzun sözün qıssası, Arouxed öz canını qurtarmaq üçün qaçmışdı.

Bələdçi özünü elə göstərirdi ki, tuskaroranın dediklərinə, guya, inanır. O dedi:

– Çox yaxşı. Mənim qardaşım ağıllı iş görmüşdür; ancaq qardaşımın arvadı da axı onun dalınca getmişdir.

– Məgər ağüzlü adamların arvadları ərlərinin dalınca getmirlər? Məgər Ləpirçi sevdiyi qadının öz ardınca gəldiyini bilmək üçün dönüb dala baxmaz?

Tuskarora özünü təmizə çıxarmaq üçün dediyi sözlərə inanıldığını qət etdi, ancaq ona nə üçün inanıldığını başa düşmədi. İndi o, yeni sualların verilməsini təşəxxüslə gözləyirdi.

Ləpirçi həmişə öz-özünə ingiliscə danışırdı, bu dəfə də ingiliscə:

– Bəli, ehtiyatlı olmaq istəyən gərək belə etsin, – dedi, – bu, gərək belə olaydı, bəlkə... bəlkə, doğrudan da belə olmalı idi. Aydındır ki, arvad ərinə sədaqətli olacağına and içdiyi üçün gərək onun dalınca getsin. Əgər serjant da orada olsaydı və belə bir şəraitdə geriye çəkilməli olsaydı, çox güman ki, Mabel də onun dalınca gedərdi. Buna da heç şübhə ola bilməz ki, Mabel belə halda öz ərinin dalınca gedərdi. Ləpirçi hindu dilinə keçərək:

– Sən düz deyirsən, tuskarora, – dedi, – sənin sözlərin səmimi və doğrudur; amma mənim qardaşım nə üçün indiyədək qalaya gəlməmişdir? Dostları onu tez-tez yada salırdılar, ancaq özünü görmürdülər.

– Əgər maralın dişisi erkəyinin dalınca gedirsə, bəs erkək nə üçün öz dişisinin dalınca getməməlidir? – deyə tuskarora gülümsəyib cavab verdi və mənalı bir hərəkətlə öz barmağını həmsöhbətinin çiyinə qoydu. – Arouxedin arvadı onun dalınca getmiş, Arouxed də öz arvadının dalınca getmişdir. Arvad yolu itirmiş və özgə vıqvamında nahar bişirmişdir.

– Səni başa düşürəm. Arvadın minqlərin əlinə keçmişdir, sən də onların izini axtarıb tapmısan, elədirmi?

– Ləpirçi ağaclardakı mamını aydın gördüyü kimi, mənim yox olmağımın səbəbini də çox aydın görür. Doğrudan da, belə olmuşdur.

– Arvadını minqlərin əlindən çoxdanmı qurtarmısan və buna necə müvəffəq olmusan?

– İki günəş bundan əvvəl İyun Şehinin qulağına əri pıçıldayıb haraya getmək lazım olduğunu dedi, İyun Şehi də ərinin sözündən çıxmadi.

– Bəli, bəli, bunlar tamamilə mümkün olan işdir. Ancaq tuskarora, de görüm, sən qayıq necə ələ keçirmisən və niyə onu qarnizona tərəf yox, müqəddəs Lavrenti çayına tərəf sürürdün?

– Arouxed özününkünü özgəninkindən seçə bilir. Bu qayıq mənimdir, mən onu qalanın yaxınlığında, sahildə tapmışam.

“Oxşayır ki, Arouxed doğru deyir; qayıqın axı yiyəsi olmalıdır, hindu isə bu qayıqı aparmaq üçün fürsəti əldən verməz. Ancaq qəribə budur: necə olub ki, biz nə Arouxedi, nə də onun arvadını görə bilmişik? Axı bu qayıq çaydan, gərək ki, bizdən qabaq çıxmışdır”.

Bu fikir Ləpirçinin ağına gəldikdə, o, bu barədə hindudan soruşdu:

– Ləpirçi bilir ki, döyüşçü bəzən xəcalət çəkir. Atası qızını mənədən soruşsaydı, mən ona bu barədə heç bir söz deyə bilməzdim. Mən İyun Şehini göndərdim ki, qayıqı gətirsin və bu qadıncıdan heç kəs heç bir söz soruşmadı. Tuskarora qadın yad kişilərlə danışmağı xoşlamaz.

Tuskaroranın dedikləri ağlabatan idi, eyni zamanda da, hindunun xarakterinə və adətlərinə uyğun gəlirdi. Təmizürəkli Ləpirçinin



fikirincə, Arouxed özünü pis aparmamışdı; ancaq Ləpirçinin özü mərd adam olduğuna görə istərdi ki, serjantın yanına gedib bütün əhvalatı olduğu kimi ona danışsın. Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, Ləpirçi hinduların adətlərini yadına saldıqda qət etdi ki, Arouxedin hərəkətlərində şübhəli bir şey yoxdur. Bir qədər fikirləşdikdən sonra hinduya cavab verdi:

– Arouxed, sənin sözlərin dağlardan gələn su kimi axır, mən bunu təsdiq etməliyəm. Qırmızıdərilili adamın təbiəti elədir ki, gərək belə etsin, ancaq, yəqin ki, belə hərəkət ağüzlü adama yaraşmazdı. Sən o qızın atasının necə qəm-qüssə çəkdiyini görmək istəmir-dinmi?

Arouxed “hə” cavabı vermək istəyirmiş kimi bir az qabağa əyildi. Sonra Ləpirçi sözünə davam etdi:

– Qoy mənim qardaşım bir suala da cavab versin, onda onun viqvamı ilə möhkəm ingiz evi arasındakı duman çəkilib gedər. Qardaşım bu buludu qovub dağıtsa, öz ocağının başında oturarkən dostları ona baxarlar, dostları da öz silahlarını yerə qoyub döyüşçü olduqlarını unutduqda qardaşım onlara qoşular. Nə üçün sənin qayığın üzünü müqəddəs Lavrentiyə tərəf tutmuşdu? Axı orada düşmənlərdən başqa heç kəs yoxdur!

Tuskarora sakitcə soruşdu:

– Bəs nə üçün Ləpirçi və onun dostları üzlərini o tərəfə tuturlar? İngiz hansı tərəfə baxsa, tuskarora da o tərəfə baxa bilər.

– Düzünü bilmək istəyirsənsə, Arouxed, biz burada iz axtarıq, yəni üzürük və borcumuzu yerinə yetiririk. Burada olmağa bizim haqqımız vardır, ancaq burada olmağımızın səbəbini deməyə haqqımız yoxdur, – deyərək Ləpirçi cavab verdi.

– Arouxed böyük qayığı görmüşdü, özü də Şirin Suyun üzünə baxmağı sevir. Arouxed axşam öz viqvamına qayıtmaq üçün günəşə tərəf gəldi, ancaq Şirin Suyun başqa tərəfə getdiyini gördükdə, özü də o tərəfə yönəldi.

– Bu dediklərin hamısı, bəlkə də, doğrudur, tuskarora, buna görə də buyur gedək, qonağımız ol. Xörəyimizdən yeyərsən, sonra da ayrılacaq. Günəş arxamızda batır, biz də tez gedəcəyik. Mənim qardaşım başqa səmtə yönəlməsə axtardığından çox uzaqlara gedəcəkdir.

Bundan sonra Ləpirçi yol yoldaşlarına qoşuldu və sorğu-sualın nəticəsini onlara söylədi. O, deyəsən, Arouxedin sözlərinə inan-

mişdi, lakin ehtiyatlı olmaq üçün bu adam barəsində tədbir görməyi lazım bilirdi, çünki onun hərəkəti xoşuna gəlmirdi.

Casperdən başqa onların heç biri tuskaroranın cavabına inanmırdı. Ləpirçi danışıb qurtardıqda Kap dedi:

– Bu dələduzu zəncirləmək lazımdır, qardaşım Dunqam! Onu kaptenarmusa¹, ya da dəniz zabitinə (əgər şirin suda belə zabit varsa) əlbəəl təhvil vermək, körpüyə çatanda isə hərbi məhkəməyə vermək lazımdır.

Serjant:

– Onu həbs etməyi lazım bilirəm, – dedi, – ancaq nə qədər ki, kutterdədir, onu zəncirləməyə lüzum yoxdur. Sabah səhərdən onu daha ciddi dindirərik.

Bu qərarı Arouxedə çatdırdılar. Hindu bunu sakitcə və diqqətlə dinlədi, ancaq etiraz etmədi. O, kənarda durub hər şeyə ciddi fikir verir, ancaq səsini çıxarmırdı. “Qaçaqan” o biri yelkənləri də açdı və daha sürətlə getməyə başladı.

Növbə çəkmək vaxtı çatdı (bu vaxt hamı dağılışıb yatmağa gedir). Adamların çoxu aşağı endi, göyərtədə yalnız Kap, serjant, Casper və iki matros qaldı. Arouxed də arvadı ilə burada idi.

Serjant kayuta enmək istəyərkən hinduya müraciət edərək mülayimcə dedi:

– Sən arvadını aşağıya göndərə bilərsən, Arouxed, orada mənim qızım onun qeydinə qalar. Bax, gəminin o başında yelkən var, onun üstündə yata bilərsən.

– Atama təşəkkür edirəm. Tuskaroralar yoxsul deyillər. Qadın mənim qayıqımdakı döşəyimi gətirər.

– Özün bilərsən, dostum! Biz səni tutub saxlamağı lazım bilirik, ancaq səni incitməyə və səninlə qaba rəftar etməyə heç lüzum yoxdur. Öz skvaunu göndər, qayıqdakı döşəklərinizi gətirsin, özün də arvadın dalınca gedib avarları buraya gətirə bilərsən... – Serjant səsini yavaşdıraraq Şirin Suya: – “Qaçaqan”dakı adamların çoxu yatacaqdır, – dedi, – buna görə də pis olmaz ki, tuskaroranın avarlarını əlimizə keçirək.

Casper buna razı oldu, Arouxed və onun arvadı isə əmrə dinməz-söyləməz əməl etdi. Onlar qayığa endilər. Hindu öz arvadını bərk danlamağa başladı. Arvad ona müticəsinə qulaq asaraq, götürdüüyü

¹ *Kaptenarmus* – hərbi hissədə silah, ərzaq və sursata baxan şəxs



döşəyi kənara qoydu və ərinin tələb etdiyi başqa bir şeyi axtarmağa başladı. Serjant şkafutda¹ dayanıb onların qurdalanmalarına səbirsizliklə baxırdı. O:

– Di əlini mənə ver görüm, Arouxed, – dedi. – Çox gecdir... Biz əsgərik, bizdə zəng ona görə çalınır ki, hamı ertədən yatmağa getsin, səhər də tezdən dursun.

Bu vaxt qayığın burun tərəfində dayanmış Arouxed:

– Tuskarora gəlir, – deyə cavab verdi.

Hindu qayığa bağlanmış kəndiri iti bıçaqla cəld kəsdi; bunun nəticəsində kutter qabağa getdi, yüngül qayıq isə onun arxasında qaldı. Arouxed qayığı dərhal dayandırdı. Hindu bu manevri elə bir ani sürətlə başa çatdırdı ki, serjant hələ bunu görməyə macal tapmamış qayıq kutterdən çox dalda qaldı. Serjant bu hadisəni yoldaşlarına xəbər verənədək qayıq gəmidən uzaqlaşmış getdi.

Casper kliveri² öz əli ilə tanımlayaraq:

– Tez küləyin altına! – deyə əmr etdi.

Kutter küləyə tərəf elə sürətlə yollandı ki, onun yelkənləri şappıldamağa başladı (dənizçilər demişkən, “külək onun alınına əsirdi”).

Bu manevr çox tez və bacarıqla edildi, lakin hindu daha cəld hərəkət edirdi. O, avardan yapışıb onu var gücü ilə çəkməyə başladı. Arvadı ona kömək edirdi. Qayıq cənub-qərb istiqamətində gedirdi və kutteri o qədər arxada buraxmışdı ki, hərgah səmtini dəyişdirsaydı da onun bu gəmi ilə rastlaşmaq qorxusu olmazdı. “Qaçaqan” nə qədər sürətlə getsə də, nə qədər çox irəliləmiş olsa da, Casper başa düşürdü ki, səmtdən kənara çıxmaq üçün dreyfə keçmək lazımdır. İki dəqiqə belə keçməmiş sükan sola döndərildi və yüngül gəmi qalsı dəyişib beydevində dönmək üçün dreyfə keçdi.

Casper kutterlə qayığın arasındakı məsafəni təxminə müəyyən edərək:

– Onu tuta bilməyəcəyik! – dedi. – Hiyləgər əclaf küləyə avar çəkir, buna görə də “Qaçaqan” ona çata bilməz.

Serjant hindunun dalınca düşmək fikrində idi. O gənclərə məxsus bir həvəslə cəld:

– Qayığımız var! – dedi. – Qayığı suya salıb onların dalınca gedərik.

¹ Şkafut – gəminin orta yeri

² Kliver – gəminin qabaq tərəfindəki üçbucaq çəp yelkən

Casper:

– Bunun faydası olmaz, – dedi. – Əgər Ləpirçi göyertədə olsaydı, onda yenə bir tədbir görmək olardı, ancaq indi iş-ışdən keçmişdir. Qayığı suya salmağa üç və ya dörd dəqiqə vaxt lazımdır, bu isə Arouxedin bizdən yayınması üçün tamamilə bəs edər.

Kap da, serjant da yəqin etdilər ki, bu oğlan haqlıdır; bunu hətta dənizçilik haqqında heç bir təsəvvürü olmayan adam da təsdiq edərdi. Onlar sahilədən yarım mil aralı idilər. Qayıq artıq sahilin kölgəsində gedirdi. Aydın idi ki, qayığı təqib edənlər qayıqadək olan məsafənin yarısını belə qət etməmiş qayıq sahilə çatacaqdır. Onlar qayığı, əlbəttə, ələ keçirə bilərdilər, lakin bunun heç əhəmiyyəti yox idi. Yəqin ki, Arouxed gölün dövrəsindəki meşənin içi ilə o biri sahilə getməyi qət etmişdi.

Sükan yenidən sağa döndərildi, kutter isə dal-dalı burulub başqa qalsla getməyə başladı; elə bil ki, o, instinktlə hərəkət edirdi. Casper bütün bu manevari dərin sükut içində başa çatdırırdı. Onun tabeliyindəki adamlar nə etməli olduqlarını özləri başa düşürdülər, buna görə də öz rəislərinin hər bir hərəkətini izləyərək qeyri-şüuru işləyirdilər. Bu zaman Kap serjantın düyməsindən yapışıb onu kayutun qapısına tərəf apardı (burada onları eşidən olmazdı) və öz mülahizələrini ona şərh etməyə başladı. O, üz-gözünü qəzəblə turşudaraq:

– Mənə bax, qardaşım Dunqam, – dedi, – adam belə iş düşəndə gərək dərinədən götür-qoy eləsin və çox ehtiyatlı olsun.

– Qardaşım Kap, əsgərlik elə bir həyatdır ki, burada əsgər həmişə gözüaçıq və çox ehtiyatlı olmalıdır. Bu sərhəd rayonunda gərək belə olasan. Yoxsa, ehtiyatlı olmağı unutsaq, dərimizi soyurlar.

– Ancaq mən Arouxedin tutulmasını birinci “əlamət”, onun qaçmasını isə ikinci “əlamət” hesab edirəm. Buna Casper Şirin Su cavabdehdir.

– Hə, bu, doğrudan da, iki dəlildir, qardaşım. Ancaq hindunun qaçması Casperin əleyhinə olan bir dəlil hesab edilərsə, Arouxedin tutulması Casperin təqsirsiz olduğunu sübut edə bilər.

– Çox yaxşı! Ancaq bu iki əlamət heç də bir-birinə zidd deyildir. Serjant, əgər sən qoca dənizçinin məsləhətini qəbul edərsənsə, onda mən deyəni elə: gəminin və onun içində olan adamların salamat qalması üçün dərhal lazımı tədbirlər gör. İndi kutter saatda altı dəniz mili sürəti ilə gedir, bu gölməçənin sahilləri bir-birindən uzaq



deyildir, odur ki, biz hələ səhər açılmamış fransız limanına çatarıq, gecə isə fransız həbsxanasına düşərik.

– Bu dediklərin, bəlkə də, doğrudur, qardaşım Kap. Amma sən mənə axı nə məsləhət görürsən?

– Mənim fikrimcə, sən bu Casper Şirin Suyu, bax, bu dəqiqə həbs etməli, aşağıya göndərüb başının üstündə keşikçi qoymalısan, kutterin idarə edilməsini isə mənə tapşırmalısan. Buna sənin ixtiyarın çatır, çünki gəmi ordunundur, bu ekspedisiyada isə rütbəcə səndən böyük komandir yoxdur.

Serjant Dunqam bu məsləhət haqqında bir saatdan çox fikirləşdi. Adətən, o, həmişə öz qərarlarını çox səylə və cəld yerinə yetirməyə başlayardı, qərarın özünü isə heç vaxt dərindən fikirləşməmiş, ciddi surətdə ölçüb-biçməmiş qəbul etməzdi. O, Casperə yaxşı bələd idi və həmişə onun haqqında yaxşı fikirdə olmuşdu. İndi isə serjantı içəridən gəmirən şübhələr onun rahatlığını pozmuşdu. Serjant kvartirmeysterlə məsləhətləşməyi qət etdi, çünki rütbəcə özündən böyük olduğuna görə onun fikrillə hesablaşmalı idi.

Olmuş hadisələr haqqında kvartirmeystərə serjantın özü yox, Kap məlumat verdi. Qoca dənizçi bu barədə danışarkən məsələni şişirtməyə çalışdı. Müyr dərhal məsləhət gördü ki, “Qaçaqan”a başçılıq edilməsi Kapa tapşırılsın və beləliklə də, xəyanətin qarşısı alınsın. Bu fikir serjantı tamamilə inandırdı və o, qəbul edilmiş qərarı dərhal yerinə yetirdi.

Serjant Dunqam heç bir izahat vermədən Casperə dedi ki, onu kutterə başçılıq etməkdən müvəqqəti olaraq kənar etməyi və gəminin idarə olunmasını öz qaynına tapşırmağı qət etmişdir. Gənc matros bu sözləri eşidərkən təbii olaraq və istər-istəməz təəccüb etdikdə, ona cavab verildi ki, hərbi xidmət çox zaman sirr saxlamağı tələb edir və belə bir sərəncamın verilməsi şəraitin özündən irəli gəlmişdir. Doğrudur, Casper hələ də təəccüb içində donub qalmışdı (serjant öz şübhələrini gizlətməyə çox səy edirdi), lakin gənc matros hərbi intizama alışdığı üçün əsla etiraz etmədi və özü gəminin kiçik şəxsi heyətinə elan etdi ki, gəmiyə komandanlıq etmək Kapın ixtiyarına keçir. Bu vaxt tələb edildi ki, Casper də və onun gölə yaxşı bələd olduğuna görə losman adlandırılan köməkçisi də kayuta ensinlər və oradan çıxmasınlar. Bu tələbin Casperə necə təsir bağışladığını onun yalnız üzünün ifadəsində və qeyri-şüuri hərəkətində

sezmək olardı. Lakin Casper özünü saxlamağı o qədər yaxşı bacarırdı ki, hətta hər şeydən şübhələnən Kapın özü də Casperin üzündə sezilən ifadənin mənasını başa düşə bilmədi. Ancaq Kap bunu da dərhal pis yerə yozdu, bu isə adamdan kor-koranə şübhələnməyin nəticəsi idi.

Casper ilə losman aşağıya endilər. Onların qapısının ağzında keşikçi qoyuldu və ona gizləncə əmr edildi ki, Casperlə losmanı gözdən qoymasın, onları göyərtəyə buraxmasın, onlar yuxarıya çıxmağa çalışdıqda isə, bu barədə dərhal rəisə xəbər versin. Məlum oldu ki, ehtiyat üçün bu tədbirin görülməsinə lüzum yox imiş, çünki Casper və onun köməkçisi dinməz-söyləməz öz yataqlarında uzandılar və bütün gecəni orada qaldılar.

Kap göyərtənin ağası olduğunu yəqin etdikdə serjanta dedi:

– Hə, haraya və necə üzüb getməliyik? Sən bunu mənə desən, mən də düzgün səmt seçərəm.

Bu sual Dunqamı çətinə saldı. O dedi:

– Heç özüm də bilmirəm, qardaşım Kap. Biz gərək Min Adadakı düşərgələrə çataq. Gəmidən sahilə çıxıb oradakı keşik dəstəsini əvəz edirik, sonra da orada aldığımız məlumatla əsasən tədbir görürük. Yazılı təlimatda da belə əmr edilir.

– Ancaq sən gərək mənə xəritə və ya başqa bir vasitə verəsən ki, mən də onun əsasında məsafəni və harada olduğumuzu müəyyən edim, yoxsa mən yolu necə tapa bilərəm?

– İnanmıram ki, Casperin belə xəritəsi olsun.

– Deyirsən, xəritə yoxdur, serjant Dunqam?!

– Yoxdur, qardaşım Kap! Bizim dənizçilər bu göldə üzərkən xəritəyə baxmırlar.

– Heç belə də şey olarmı! Deməli, onlar lap vəhşi imişlər. Serjant Dunqam, yoxsa, sən elə güman edirsən ki, Min Adadan birinin nə adını, harada yerləşdiyini, nə də bizdən nə qədər uzaqda və hansı səmtdə olduğunu bilmədiyim halda, bu adanı tapa bilərəm?

– Adanın adını bilmək istəyirsənsə, qardaşım Kap, bunu bilməyə ehtiyac yoxdur, çünki Min Adanın heç birinin adı yoxdur; deməli, bu cəhətdən səhv etmərik. Adaların harada yerləşməsi barəsində sənə heç bir şey deyə bilmərəm; bundan başqa, güman etmirəm ki, yolu tapmaq üçün adanın yerini bilmək lazım olsun. Bəlkə, şəxsi heyət üzvlərindən biri yolu bizə göstərə bilər.



– Səbr elə, serjant... Xahiş edirəm, bir dəqiqə səbr elə, serjant Dunqam! Əgər gəminin komandiri mənəmsə, sən in icazənlə gəmini idarə edəcəyəm və bu barədə gəminin əspazı ilə, ya da matros şagirdi ilə hərbi müşavirə keçirməyəcəyəm. Kapitan gərək kapitan olsun, yanılsa da, öz ağı ilə iş görsün. Məşhur admiralın özü də, hətta dörd-avarlı qayıqın komandiri olsa da, hər dəfə sahilə yan alarkən sükançı ilə məsləhətləşsə, özünü nüfuzdan salar. Yox, ser, əgər mən məhv olmalıyamsa, buna da razıyam! Ancaq bilməlisən ki, əsl dənizçi kimi, ləyaqətlə məhv olmaq istəyirəm.

– Qardaşım Kap, axı mən də Min Adadakı postdan savayı başqa bir yerə getmək fikrində deyiləm.

– Yaxşı, yaxşı, serjant! Rütbə sahibi olan rəsmi şəxsləri qoyub matrosdan və ya hər hansı bir sırayı adamdan açıqdan-açığa məsləhət istəməkdənsə, Min Adanın hamısının yanından keçərəm, onlara bir-bir nəzər salaram və axırda bizə lazım olan adanı taparam. Ancaq məsləhətləşmədən və özünü nadan göstərmədən də adalara yol tapmaq üçün bu adamlarla elə danışaram ki, onlardan lazımlıca öyrənərəm, onlar isə mənim çox təcrübəli olduğumu zənn edirlər... Bəzən dənizdə baxmalı bir şey olmayanda biz durbinlə baxırıq. Məncə, siz də orduda bilirsiniz ki, özünü hər şeyi bilən bir adam kimi göstərməyə çalışıb bir şey öyrənmək daha yaxşıdır. Gəncliyimdə bir kapitanla iki dəfə səfərə çıxmışdım, o da gəmini idarə etmək üçün lazım olan məlumatı, bax, bu yol ilə əldə edirdi; bəzən bu, çox faydalı olur.

– Mən bilirəm ki, indi düz yol ilə gedirik, – deyə serjant dilləndi, – lakin bir neçə saatdan sonra buruna tərəf yönələcəyik. İndi gərək çox ehtiyatlı olaq.

– Qardaşım, mənə izn ver, sükanda dayanan matrosu sorğusual edim, bizə lazım olan bütün məlumatı ondan bir neçə dəqiqəyə qopararam, bunu sən özün də görərsən.

Kapla serjant gəminin arxa tərəfinə getdilər və sükançıya yanaşdılar. Kap özünə güvənən adamlar kimi özünü çox sərbəst aparmağa çalışdı, sevdiyi matrosla arabir gəmidə səmimi söhbət edən zabit kimi mülayimliklə matrosu müraciət edərək guya yeri gəldiyi üçün bu sözləri dedi:

– Yaxşı külək əsir, əzizim! Yəqin ki, sizin göldə hər gecə belə sahil küləyi olur, düzdürmü?

Matros, yeni rəisə və serjant Dunqamın qohumuna hörmət əlaməti olaraq əlini qaldırıb şlyapasına yüngülcə toxunduraraq:

– Doğrudur, ser, ilin bu vaxtında belə külək əsir, – dedi.

– Gərək ki, Min Ada yaxınlığında da belə olur; orada dörd tərəfimiz torpaq olsa da, külək dəyişilməyəcəkdir.

– Elə ki şərqə tərəf irəlilədik, ser, yəqin ki, külək dəyişiləcəkdir, çünki sahilədən külək əsməyəcəkdir.

– Bəli, bəli, sizin şirin suda elə belə olar! Burada həmişə qaydan kənar bir şey olur. Məsələn, Vest-Hind adaları arasında həmişə əmin ola bilərsiniz ki, sahil küləyinə də, dəniz küləyinə də rast gələcəksən; bu cəhətdən orada fərq yoxdur, amma bu gölməçədə gərək bunları ayırd edəsən. Mənim əzizim, sən Min Adaya, yəqin ki, yaxşı bələdsən, bu adalar haqqında çox şey deyə bilərsiniz, düzdürmü?

– Allah dadınıza çatsın, mister Kap! Bu adalar haqqında axı kim nə bilir? Ontarionun, hətta ən təcrübəli matrosları bu adaların qarşısında başlarını itirirlər. O ki qaldı bizə, həmin adaların heç adlarını da deyə bilmərik. Bir də ki, bu adaların çoxunun adı heç yoxdur.

– Mənə bax, Con... Gərək ki, sənin adın Condur, eləmi?

– Yox, ser, mənim adım Robertdir.

– Hə, Robert, elə bu da onun tayıdır: Cek və ya Bob olsun, bizim üçün bunun heç bir fərqi yoxdur. Mənə bax, Bob, axı orada... Yəni getdiyimiz yerdə lövbər salmaq üçün yaxşı duracaq vardır, düzdürmü?

– Tanrı köməyiniz olsun, ser, bunların haqqında mənim bildiyim, hər hansı bir moxaukanın və ya əlli beşinci polk əsgərinin bildiyindən heç də çox olmaz.

– Məgər siz oralarda lövbər salmamısınız?

– Heç vaxt, ser. Mister Şirin Su həmişə sahilə yan alır.

– Siz şəhərə yaxınlaşarkən suyun dərinliyini bilmək üçün məgər lotu piyləyib suya salmırsınız?

– Nə piy, nə şəhər! Siz nə danışırsınız, mister Kap! Oralarda şəhər-zad yoxdur, piy deyən də dilini kəsirlər.

Serjant kinayə ilə gülümsədi, lakin onun qaynı bunu görmədi.

– Necə yəni! Nə zəng qülləsi var, nə mayak, nə də qala! Məni bağışlayın! Axı orada başqa şeylər olmasa da, qarnizon varmı?

– Ser, əgər bunu bilmək istəyirsinizsə, serjant Dunqamdan soruşun. Bütün qarnizon “Qaçğan”dadır.



– Bəs adalara necə yaxınlaşmaq lazımdır, Bob? Səncə, hansı kanal yaxşıdır? Axırıncı dəfə getdiyiniz kanalı?... Hə? Yoxsa... Yoxsa, başqası?

– Deyə bilmərəm, ser, bunların heç birini deyə bilmərəm.

– Əzizim, olmaya sükanı əlində tutub yatırsan?

– Sükanı tutub yatmıram, ser, aşağıda öz çarpayımda yatıram. Şirin Su bizi – əsgərləri də, o biri adamları da – aşağıya göndərir, yuxarıda isə yalnız losmanı saxlayır. O ki qaldı bizə, biz yolu əsla tanıyırdıq, elə bil, heç vaxt oralarda olmamışıq. Şirin Su geriye qayıdanda da həmişə belə edir. Mənə nə deyirsiniz, deyin: nə kanal haqqında, nə də adalara hansı yol ilə yaxınlaşmaq mümkün olduğu haqqında heç bir söz deyə bilmərəm. Casperlə losmandan başqa heç kəs bu barədə bir şey bilmir.

Kap öz yeznəsini bir az kənara apararaq ona dedi:

– Bax, bu da bir “ələmət”, serjant! Burada sorub çıxarmağa da bir şey yoxdur: nasosdan yapışan kimi onun içindən ancaq nadanlıq tökülür. Axı mən indi yolu necə tapacağam?

– Hə, qardaşım Kap! Belə sualı vermək, ona cavab verməkdən qat-qat asandır. Bunu naviqasiya qaydalarına əsasən birtəhər öyrənmək olmazmı? Mən elə bilirdim ki, sizin kimi duzlu su dənizçiləri üçün bu, çox asan işdir. Bu dənizçilərin yeni-yeni adaları necə kəşf etdiklərini çox oxumuşam.

– Bu doğrudur, qardaşım, doğrudur: ancaq sizin Min Adaya yol tapmaq və onlara ad qoymaq ən böyük kəşf olardı, çünki biz bir adanı deyil, min adanı kəşf etmiş olardıq. İynəni göyərtəyə salsan, gözlərim nə qədər qoca olsa da, mən onu taparam. Amma heç inanmıram ki, iynəni ot tayasının içində tapa biləm.

– Lakin göl matrosları lazım olan yerləri tapa bilirlər.

– Sənin dediklərimdən belə başa düşmək olar ki, serjant, o post və ya blokhauz gizli yerdədir.

– Hər halda, tədbir görülmüşdür ki, düşmən bu postun harada olmasından xəbər tuta bilməsin.

– Yoxsa, ümid edirsən ki, mən sizin gölə əsla bələd olmadığımı halda, bu postu tapa biləcəyəm? Özü də nə xəritəm var, nə adaların səmtini, nə də hansı en və uzunluq dairələrində olduğumu bilirəm, axı heç Allahın piyi də yoxdur burada! İndi icazə ver, səndən soruşum: yoxsa, sən elə zənn edirsən ki, Ləpirçinin köpəkləri kimi dənizçilər də hər şeyi ancaq iyləyə-iyələyə tapırlar?

– Ancaq belə matroslar var, qardaşım. İndi de görüm, sükanın yanında dayanan o oğlandan bir şey öyrənmək mümkün olmaz? İnanmıram ki, o, özünü göstərmək istədiyi qədər də nadan olsun.

– Hm! Deyəsən, bu da yeni bir “əlamətdir”. Hər tərəfdən o qədər “əlamətlər” yağır ki, adam bilmir başına nə çarə qılsın. Ancaq bu oğlanın bildiyi məlumatı biz bu dəqiqə öyrənərik.

Kap ilə serjant sükanın yanına qayıtdılar. Kap həmin matrosdan yenə sorğu-sual etməyə başladı:

– Sən o adanın hansı en və uzunluq dairələrində olduğunu eşitmisənmi?

– Nə dediniz, ser?

– En və uzunluq dairəsini soruşuram, mənim üçün fərqi yoxdur, bunların hansını bilirsən, de; əzizim, başa düş, səni ona görə sorğu-sual edirəm ki, bu gölməçədə işləyən matrosların nə dərəcədə bilikli olduqlarını, onların necə təhsil aldığını öyrənəm.

– Mən bunların heç birini bilmirəm, ser, heç vaxt belə şeylər eşitməmişəm.

– Necə yəni, sən en dairəsinin nə olduğunu bilmirsən?

– Yox, ser, – deyə matros dalğın halda cavab verdi. – Amma, deyəsən, fransızlar yuxarı göllərə belə ad qoymuşlar.

Kap bu cavaba çox təəccüb edərək hətta fit çaldı.

– “Yuxarı göllərə fransızların verdiyi ad”! Mənə bax, cavan oğlan, bilirsənmi uzunluq nədir?

– Deyəsən, bilirəm, ser. Gərək ki, beş fut altı düymədir, yəni kral ordusunda xidmət edən əsgərin boyu bu qədər olmalıdır.

– Bax, bu da uzunluq dairəsi, serjant, buna nə sözün var!.. Dərə-cələrdən, dəqiqə və saniyələrdən, heç olmasa, az-maz xəbər varmı?

– Bəli, ser, rütbələri yaxşı bilirəm, dəqiqələr və saniyələr isə laqın¹ qısa və uzun bölgü cizgiləridir. Bunu biz yaxşı bilirik, duzlu suda üzənlərdən heç də pis bilmirik.

– Yamanca yerdə axşamladıq, qardaşım Dunqam! Hərçənd deyirlər Allah hər şeyə qadirdir, ancaq bu göldən Allah özü də baş çıxara bilməzdi. Burada adamın təcrübəli olması da kara gəlməz. Eybi yoxdur, əzizim... De görüm, bilirsənmi azimut² nədir? Məsafəni ölçməyi və kompasdan istifadə etməyi bacarırsanmı?

¹ *Laq* – gəminin sürətini ölçən cihaz

² *Azimut* – meridian müstəvisi ilə müşahidə edilən göy cisminin içərisindən keçən vertikal müstəvi arasındakı bucaq



– Azimut barəsində heç bir şey deyə bilmərəm, ser. Məsafəni isə hamımız bilirik – bir nöqtədən o biri nöqtəyədək olan məsafəni ölçmək heç də çətin deyildir. O ki qaldı kompası, bu işdə əlahəzrət donanmasının heç bir admiralı mənimlə bacarmaz: nord, nord-osta tərəf, nord-norda ost, nord-ost norda tərəf, nord-ost, nord-ost osta tərəf, ost-nord-ost, ost nord-osta tərəf...

– Bəsdir, bəsdir!.. Belə etsən gəmini külək səmtindən çıxararsan... – Kap yenə kənara çəkilərək səsini yavaşladı: – Serjant, çox yaxşı başa düşürəm ki, bu oğlandan bizə fayda olmayacaqdır. Bu qalsla bir-iki saat gedərik, sonra dreyfə keçərik, lot salarıq, onda şəraitdən asılı olaraq tədbir görərik.

Serjant, necə deyərlər, üzüyola adam idi, buna görə də Kapın dediklərinə etiraz etmədi. Gecə yaxınlaşdıqca külək zəifləyirdi. Kutter öz yoluna sakitcə davam edirdi. Serjant göyörtədə altına yelkən salıb uzandı və az sonra dərin əsgər yuxusuna getdi. Kap hələ də göyörtədə gəzişirdi, möhkəm iradə sahibi olduğuna görə yorğunluq ona güc gələ bilmirdi. Odur ki Kap bütün gecə gözlərini belə yummadı.

Dunqam yuxudan oyandıqda səhər çoxdan açılmışdı. O, ayağa qalxıb ətrafına göz gəzdirdikdən sonra təəccüblə bərkədən qışqırdı, halbuki belə hərəkət serjant kimi ağırtəbiətli və özünü saxlaya bilən adama yaraşmazdı. O gördü ki, hava tamamilə dəyişilmişdir: duman yavaş-yavaş yaxınlaşaraq hər tərəfi bürüməkdə idi. Bir mildən uzağı görmək olmurdu, göl coşub köpüklənir, “Qaçaqan” isə dreyfə keçmişdi. Serjantı təəccübləndirən bu dəyişikliyin səbəbini Kap bir neçə sözlə izah etdi.

Kapın dediyinə görə, külək gecə yarısı kəsmişdi, halbuki Kap həmin dəqiqələrdə adaları uzaqda gördüyü üçün suya lot salmaq məqsədilə dreyfə keçmək fikrinə düşmüşdü. Gecə yarısından bir saat sonra şimal-şərq küləyi əsməyə və narın yağış yağmağa başlamışdı, buna görə də Kap gəmini şimal-qərbə tərəf yönəltdi, çünki bilirdi ki, Nyu-York sahili qarşı tərəfdədir. Gecə saat ikinin yarısında gəminin qabaq dorundakı alt yelkəni, sonra da aşağı yelkəni yığmağa məcbur olmuşdu, gecə saat ikidə ikinci yelkənləri, gecə üçün yarısında isə qalan yelkənləri yığıb dreyfə keçmişdi.

Qoca dənizçi fikrini bu sözlərlə tamamladı:

– Etiraf etmək lazımdır ki, kutter yaxşı gedir, serjant, külək qırx iki top gücünə malikdir. Heç ağılıma gəlmirdi ki, bu şirin gölməçədə

belə şiddətli küləklər əsə bilər. Nə olsun, bu, mənim heç vecimə deyildir. Şiddətli küləklərin əsməsi sizin gölünüzü, doğrudan da, böyük gölə oxşadır... – Kap bu sözləri deyərkən ağzına dolan bir neçə damcı köpüyü iyərəne-iyərəne tüpürdü. – Əgər bu lənətə gəlmiş su, heç olmasa, bir az duzlu olsaydı, burada gəmilər yaxşı işləyərdi.

Dunqam ehtiyatlı olmağı yaddan çıxarmayan döyüşçü idi, o:

– Gəminin bu istiqamətdə çoxdanmı sürürsən, qardaşım Kap? – deyər soruşdu. – Biz sürətləmi gedirik?

– İki-üç saat olar ki, bu səmtdə gedirik, gəmi isə cilovu buraxılmış at kimi iki saat ərzində baş alıb getmişdir. İndi biz açıqlığa çıxmışıq. Boynuma alıram ki, külək səmtində olan adacıqlara rast gəlməmək üçün sükandan özüm yapışdım və gəmini əvvəlki səmtindən bir və ya iki mil kənara çıxartdım. İndi biz adaların külək vurmamayan tərəfindəyik, buna mən söz verirəm! Düzdür, külək dəyməyən tərəfdə olduğumuzu təsdiq edirəm, ancaq adanın və ya hətta yarım düjün adanın külək vuran tərəfində olmaq bəzən vacib olur; lakin Min Adaya tərəf gedəndə yaxşı olar ki, dərhal səmti dəyişdirib adalara mümkün qədər külək dəyməyən tərəfdən yaxınlaşasan... Yox, yox, adalar bax, duman içindədir... Qoy öz yerlərində qalsınlar. Çarlz Kap onların heç fikrini də çəkmir!

– Şimal sahili indi bizdən təqribən beş və ya altı mil aralıdır, qardaşım Kap; bundan başqa, bildiyimə görə, o tərəfdə geniş bir körfəz vardır. Buna görə də pis olmazdı ki, indiki vəziyyətimiz barəsində gəminin şəxsi heyət üzvlərindən biri ilə məsləhətləşək, yoxsa, Casperi həbsdən azad edib ona tapşırılmalı olacağıq ki, bizi Osveqoya qaytarsın. Onu bil ki, külək qarşı tərəfdən əsdiyi halda, posta gedib çıxmaq mümkün olmaz.

– Naviqasiyanın əsasını təşkil edən bəzi mühüm səbəblər sənin mülahizələrinin əksinədir. Əvvələn, komandirin heç bir şey bilmədiyini, nadan olduğunu boynuna alması intizamın pozulmasına səbəb olardı... Sən başını silkələyirsən, fikrini başa düşürəm, ancaq bilməliyənsə ki, intizamı heç bir başqa səbəb komandirin öz nadanlığını boynuna alması kimi alt-üst edə bilməz. Bir kapitan tanıyırdım, o, səhv etdiyini boynuna almamaq xatirinə düz bir həftə gəmini yanlış səmtlə sürüb apardı. Bilirsənmi, həmin kapitan öz tabeliyindəki adamlar arasında necə hörmət qazanmışdı, ona görə ki, onlar kapitanın fikrini başa düşmürdülər.



– Bu, duzlu suda ola bilər, qardaşım Kap, ancaq inanmıram ki, belə hiylə şirin suda baş tutsun. Özümü gəmidəki adamlarımla birlikdə Kanada sahilinə atılmaq təhlükəsinə salmaqdan, Casperi həbsdən azad etməyim daha yaxşıdır.

– Onda birbaşa Frontenaka gedib çıxarsan! Yox, serjant, “Qaçaqan” etibarlı əllərdədir və bir az da dənizçilik peşəsinə alışmışdır. İndi biz açıqlıqdayıq, buna görə də, bu cür küləkli havada sahilə yaxınlaşmaq fikrinə yalnız aqlını itirmiş adam düşə bilər. Növbə dəyişdirmək vaxtı hər dəfə çatdıqda gəmini başqa qalsa döndərəm, onda biz dreyfdən başqa hər cür təhlükədən uzaqlaşa bilərik, ancaq belə yüngül və alçaq gəmi üçün dreyf qorxulu deyildir. Qoy mən bildiyim kimi eləyim, serjant, Çarlz Kapın adından səni əmin edirəm ki, işimiz yaxşı olar.

Serjant Dunqam güzəştə getməyə məcbur oldu. O, öz qaynının gəmiçiliyi yaxşı bilməsinə inanır və ümid edirdi ki, Kap gəmi ilə ciddi məşğul olacaq, özü haqqındakı yaxşı rəyə layiq olduğunu sübut edəcəkdir. Bundan başqa, serjant başa düşürdü ki, posta çatmamış qalaya qayıtsa, hamının gözündən düşər və onun yerinə rütbəcə böyük olan başqasını təyin edərlər.

ON ALTINCI FƏSİL

Günortaya yaxın kutterin bütün sərnəşinləri göyertəyə çıxdılar. Dalğalar o qədər də güclü deyildi və çox yüksəyə qalxmırdı; görünür, “Qaçaqan” adalara külək vurmayan tərəfdən yaxınlaşırdı. Lakin gölə bələd olanlar yaxşı bilirdilər ki, bu ölkədə tez-tez qopan ağır payız tufanlarından biri yaxınlaşmaqdadır. Haraya baxırdınsa, heç yerdə torpaq görünmürdü. Üfün tutqun və maraqsız görünüşü gölə anlaşılmaz bir əzəmət verirdi. Köpüklənən alçaq dalğalar çox tez dağılırdı. Suyun adı göyümtül rəngi bulanıq-yaşıl çalırdı. Gölün köpürüb dalğalanan səthi günəş şüaları altında daha parıldamırdı.

Bu mənzərə əsgərləri çox tez darıxdırdı; onlar bir-bir çəkilib getdilər. Göyertədə yalnız matroslar, serjant, Kap, ləpirçi, kvartirmeyster və Mabel qaldı. Mabelin üzündə qəmginlik hiss edilirdi, çünki

o, gəmidəki vəziyyətdən xəbərdar idi və Casperin hüququnun qaytarılması haqqındaki xahişi nəticə verməmişdi.

Ləpirçi də bütün gecə bu barədə fikirləşmişdi və nəhayət, qət etmişdi ki, gənc dənizçinin (yeni Casperin) heç bir təsiri yoxdur; o öz dostu barəsində çox xahiş etmişdisə də, lakin onun xahişi rədd edilmişdi.

Bir neçə saat keçdi. Külək getdikcə güclənirdi, dalğalar getdikcə yüksəyə qalxırdı. Nəhayət, gəminin bərk yırğalanması Mabeli və kvartirmeysteri göyertədən getməyə məcbur etdi. Kap gəmini tez-tez döndərirdi, az sonra məlum oldu ki, külək “Qaçğan”ı gölün ən açıq və ən dərin yerinə aparmışdır. Dalğalar qaynaşib coşur və özlərini gəmiyə çox qüvvətlə çırpırdı, yalnız çox davamlı olan bu gəmi dalğaların şiddətli təzyiqinə bu qədər uzun vaxt tab gətirə bilirdi. Lakin bu vəziyyət Kapı əsla narahat etmirdi. Əksinə, şeypur səsini eşidərkən qulaqlarını şəkəyən tazı kimi və ya boru səsini eşidərkən ayaqlarını yerə döyən döyüş atı kimi çox həvəsə gəlmişdi və var gücünü toplamışdı. Kap daha lovğalanmırdı, o daha başqasını təngə gətirən və başqasına öyüd-nəsihət verən, hər kiçik bir şeyin üstündə höcətləşən və ən xırda şeylərə böyük əhəmiyyət verən bir tənqidçiyə oxşamırdı, – o, yenə əvvəlki kimi cürətli və təcrübəli bir dənizçi idi. Az sonra matroslar Kapın bacarıqlı olduğunu yəqin edib ona hörmət etməyə başladılar. Doğrudur, gəminin əvvəlki komandirinin və losmanın səbəbsiz olaraq vəzifədən kənar edilməsi matrosları təəccübləndirirdi, bununla belə, onlar yeni kapitanın əmrlərini dürüst və danışıqsız yerinə yetirirdilər.

Günortaçağı Kap təbiətin qəzəblənən kor qüvvələrinə qarşı hələ mübarizə aparmalı olduğunu fikirləşərkən fərəhindən əllərini ovuşdura-ovuşdura serjanta yanaşdı və dedi:

– Düzünü demək lazımdır ki, qardaşım Dunqam, bu şirin su gölməçəsi o qədər də pis deyildir! Bu külək çoxdan hamıya məlum olan fırtınaları yadıma salır. Bunu mən sevirəm, serjant, bunu mən sevirəm və sizin gölünüz, heç olmasa, iyirmi dörd saat bu vəziyyətdə qalsa, ona mənim hörmətim artar.

Növbətçi matros:

– Torpaq! – deyə səsləndi.

Kap tez onun yanına getdi və doğrudan da, gəmidən yarım mil uzaqda, onun lap qarşısında olan torpağı dumanlı və yağışlı havada görə bildi. Qoca dənizçi istəyirdi ki, “fordevind tərəfdən döndərməli



və açıq dənizə yönəlməli!” – deyə əmr versin, lakin serjant ona mane olaraq dedi:

– Bir az yaxına getmək lazımdır, onda biz o yeri tanıya bilərik. Çoxumuz gölün bu hissəsindəki Amerika sahilinə bələdik, buna görə də yaxşı olardı ki, bu dəqiqə harada olduğumuzu öyrənək.

– Haqlı sözdür, tamamilə haqlı sözdür! Nə qədər ki mümkündür, səmtimizi dəyişdirmədən yolumuza davam edəcəyik... Külək istiqamətində görünən nədir o? Alçaqca bir buruna oxşayır.

Öz təcrübəli gözlərilə qala istehkamlarını hamıdan qabaq gören serjant:

– Yupiterə and içirəm ki, o qarnizondur! – dedi.

Serjant səhv etməmişdi. O tərəfdə görünən, doğrudan da, qala idi. Ancaq ara vermədən yağan xırda yağış qalanı aydın görməyə qoymurdu, elə bil ki, o, səhər dumanına bürünmüşdü, ya da alqaranlığa qər q olmuşdu.

Alçaq yaşıl təpələrdən, indi yağış yağdığına görə daha da qaralan tünd rəngli çəpərlərdən, iki-üç evin damından, tək nazik bayraq ağacından və havada donub qalmış bayrağın özündən başqa orada heç bir həyat əlaməti görünmürdü. Hətta keşikçi başını öz budkasına çəkmişdi; buna görə də əvvəlcə elə zənn etmək olardı ki, “Qaçaqan”ın oraya yaxınlaşmasını o tərəfdən, sanki, heç kəs görmür. Lakin sərhəd qarnizonu həmişəki kimi sayıq idi. Oradan kim isə “Qaçaqan”ı görmüşdü, çünki az sonra təpədə bir neçə adam göründü və bütün sahildə adamlar vurnuxmağa başladılar.

Serjant:

– Onlar bizi görürlər, – dedi, – özləri də elə xəyal edirlər ki, biz tufana görə qayıtmış və çətin vəziyyətə düşmüşük. Budur, mayor Dunkanın özü də oradadır! O, şimal-şərq bürcündə dayanmışdır: onu duruşundan və başına toplaşan zabitlərdən tanıyıram.

– Nə olar ki, serjant, qoy onlar bizi bir az ələ salsınlar, tək biz çaya girib lövbər salmaq. Necə bilirsən! Düz demirəmmi? Çayda lövbər salmaq, bu mister Şirin Suyu sahilə çıxaranıq və gəmini şübhəli adamlardan təmizləyirik.

– Düz deyirsən, əlbəttə, bu yaxşı olardı, ancaq mən yaxşı dənizçi olmasam da bilirəm ki, bu, mümkün deyildir. Bu göldə heç bir gəmi belə bir fırtınada külək döyən tərəfə dönə bilməz; belə havada lövbər salmaq da mümkün olmaz.

– Düzdür, serjant, başa düşürəm, quruda yaşayan sizin kimi adamlar torpağı görərkən çox sevinirlər, lakin biz bu torpağı tərk etməliyik. Mən isə tufan zamanı, torpağı çox geridə buraxmış olduğumu yəqin edərkən çox sevinirəm.

“Qaçacağı” sahilə o qədər yaxın idi ki, açıqlığa yenidən çıxmaq üçün gəmini başqa qalsa döndərmək lazım idi. Qafeli yığışdırıldılar, sükanı sağa döndərdilər və suda oynayan ördək kimi yüngül gəmi bir az yana əyildikdən sonra sükanın verdiyi səmtə yönəldi, sürətini artırıb dalğaları aşağı-aşağı getməyə başladı. Gəminin yuxarı göyərtəsindən sahili hələ xeyli müddət görmək mümkün oldu, ancaq qala və sahilə toplaşmış əsgərlər az sonra gözden itdilər.

Gəmini külək səmtində saxlamaq və ağır yol ilə şimal sahilinə doğru getməyə məcbur etmək üçün müxtəlif maneərlər işlətmək lazım gəldi.

Daha bir neçə saat keçdi və bu müddətdə heç bir dəyişiklik olmadı. Külək o qədər güclənmişdi ki, nəhayət, pedant Kap bunun “əsl tufan” olduğunu etiraf etdi. “Qaçacağı” qaranlıqda şimal sahilinə toxunmamaq üçün axşama yaxın qalsı dəyişirdi. Gecə yarısı Kap elə zənn etdi ki, gəmi gölün ortasında, hər iki sahilə eyni dərəcədə uzaqdadır. Bu müddətdə qoca dənizçi şirin suyu bəyənmişdi, halbuki hələ bir gün əvvəl bu suyu dəniz suyu ilə heç müqayisə etmək istəmir və ona lağ edirdi.

Gecə külək daha da şiddətləndi. Kap tufanla mübarizədə aciz olduğunu boynuna almağa məcbur oldu. Çox iri su dalğaları xırdaca gəminin göyərtəsinə hücum edib tökülür və sanki, onu basıb əzmək istəyirdi. Matroslar deyirdilər ki, onlar heç vaxt belə tufana düşməmişlər. Onlar, doğrudan da, haqlı idilər, çünki Casper bütün bunlara və körfəzlərə yaxşı bələd olduğuna görə hələ tufanın başlanmasından çox qabaq gəmini təhlükəsiz bir yerə aparıb orada lövbər salardı. Lakin Kap hələ də aşağıda saxlanan gənc komandirlə məsləhətləşmək istəməirdi və açıq okean qaydalarını burada da tətbiq etmək istəyirdi.

Yelkənlərin, demək olar ki, hamısı yığılmış olsa da, yüngül gəmi “Qaçacağı” adlanmağa layiq olduğunu sübut edirdi. Bu gəmi tufan zamanı qaynayıb coşan gölə düşməkdən, sanki, qorxuqları üçün qışqıra-qışqıra havada dolanan qağayılarla yarışa-yarışa səkkiz saat ərzində irəliləmişdi. İndi səhər açılmışdı, lakin heç bir dəyişiklik



olmamışdı. Üfüq yağmurlu səma ilə və coşub qabaran su ilə hüdudlanan dar bir dairə kimi görünürdü.

Bütün bu müddətdə gəminin şəxsi heyəti və sərnəşinləri özlərindən asılı olmayaraq heç bir iş görə bilməmişdilər. Casper ilə losman hələ də aşağıda idilər. Su bir qədər sakitləşdikdə Casperlə losmandan başqa hamı göyertəyə qalxdı. Səhər yeməyinə toplaşan adamların heç biri ağzını açıb danışmırdı. Hamı bir-birinin üzünə baxır və təbiətin kor qüvvələri ilə bu mübarizənin necə qurtaracağını, sanki, soruşub bilmək istəyirdi. Lakin Kap yenə də qətiyyətini itirmirdi, onun üzündə əsla narahatlıq əlaməti görünmür, addımlarında da inam hiss edilirdi. Onun bütün görkəmi özünə arxayın olduğunu bürüzə verirdi, tufan gücləndikcə Kapın xatircəmliyi də artırdı, sanki, bu tufan Kapın məharətini və mərdliyini mübarizə meydanına çağırırdı. Kap göyertənin burun hissəsindəki talvarda dayanaraq əllərini qoynuna qoymuş və dənizçilərin adəti üzrə bədəninə yırğalandırırdı, onun nəzərləri gəmiyə toxunub dağılan və yenidən ona hücum çəkən iri dalğalara zillənmişdi. Belə bir ağır dəqiqədə matroslardan biri qəflətən qışqırdı:

– Hey, yelkən görünür.

Səhra kimi bomboş olan Ontario gölündə gəmiyə rast gəlmək əsla gözlənilməyən bir hadisə idi. İndi “Qaçaqan”ı meşədə təkbaşına gəzib dolanan yolçu ilə müqayisə etmək olardı, “Qaçaqan”ın belə bir şəraitdə başqa gəmi ilə rastlaşması meşənin qalın yerində iki ovçunun bir-birinə rast gəlməsinə oxşayırdı. Qarşıda baş verən hadisəyə təkəcə Kap soyuqqanlıqla baxırdı, lakin bu qəribə mənzərəni görərkən hətta onun da dəmir qədər möhkəm əsəbləri tab gətirmədi.

Yad gəmi “Qaçaqan”dan ən çoxu iki kabeltov aralı idi. Həmin gəmi “Qaçaqan”ın külək vurmayan tərəfində idi və elə bir səmtlə gəlirdi ki, “Qaçaqan” mütləq ondan bir neçə yard aralı keçməli idi. O, düz yelkənləri olan bir gəmi idi. Hətta ən təcrübəli adam onun nə avadanlığında, nə də korpusunda qüsurlu tapa bilərdi. Onun yalnız möhkəm ilməklənmiş qrot-marsel, fokstaksel və bizan yelkənləri açılmışdı. Elə güclü külək əsirdi ki, gəmi gah yana əylir, gah da külək əsməyən tərəfdən təzyiq edən dalğaların təsirindən yenidən düzəlirdi, onun heç yeri zədələnməmişdi. Yəqin ki, saatda dörd dəniz mili qədər olan yolgetmə sürətinə görə demək olardı ki, bu gəmi çox asanlıqla üzür.

Kutter külək sürətilə həmin gəmiyə tərəf baş alıb getdiyi vaxt Kap:

– Bu, dostum, deyəsən, öz yolunu yaxşı tanıyır, – dedi. – O, nədən-sə cənuba tərəf çox cürətlə gedir, görünür orada lövbər salmağa duracaq və ya liman tapmaq ümidindədir. Ağılı başında olan adam bu səmtlə haraya gedib çıxacağını bilmədiyi halda, bu cür yol getməzdi.

Kapın həmin sözləri deyərkən müraciət etdiyi matros dilləndi:

– Biz çox qorxulu yol ilə gedirik, kapitan. Bu gördüyümüz fransızların “Monkalm” adlı kral gəmisidir. O, Niaqaraya tərəf gedir, orada fransız qarnizonu və limanı var. Onunla görüşümüz heç də yaxşı əlamət deyildir.

– Əgər belədirsə, onda gəminin işi bitibdir! Hərəkətdən görünür ki, fransız gəmisidir! İngilis bayrağını gören kimi dərhal qaçıb gizlənməyə çalışır.

Matros kədərli halda başını bulayaraq:

– Əgər biz də belə edə bilsəydik, yaxşı olardı, – dedi. – İndi biz gölün o başındakı buxtaya gedirik və heç aqlım kəsmir ki, oradan xilas olub qayıda bilək.

– Bəsdir, dostum, bəsdir! Biz indi açıqlıqdayıq, özümüz də saz ingilis gəmisindəyik. Küləyin əsməsindən qorxub qalada gizlənmərik. Ey, sükanı saxla!

Bu xəbərdarlıq ona görə edildi ki, labüd təhlükə yaxınlaşmaqda idi. “Qaçaqan” birbaş fransız gəmisinin üstünə gedirdi. Hər iki gəmi bir-birindən ən çoxu yüz yard aralı idi. Bu gəmilərin bir-birindən sağ-salamat aralana biləcəyinə bir anda şübhə əmələ gəldi.

– Sükanı sola! – deyə Kap qışqırdı. – Sükanı sola və arxa tərəfdən keç!

Fransız gəmisinin şəxsi heyəti külək əsən tərəfdən göyertəyə toplaşmışdı və “Qaçaqan”ı, sanki, öz yolundan dönməyə məcbur etmək üçün bir neçə müşketin lüləsi ona tərəf yönəldilmişdi. Lakin göl elə bir təlatümə gəlmişdi ki, bütün hərbi hazırlıq tədbirləri əbəs idi. İki-üç topun lüləsindən su tökülürdü, buna görə də, heç kəs belə bir tufanlı havada toplardan atəş açmaq fikrində deyildi. Gəminin qara gövdəsi suyun içindən çıxarkən pırıldayırdı və sanki, qəzəblənirdi. Külək vıyıldaya-vıyıldaya gəmi iplərinə toxunaraq onlardan min cür səs çıxarırdı. Belə bir gurultuda “Monkalm” gəmisindən gələn bərk qışqırq səslərini eşitmək mümkün deyildi.



Kap donquldana-donquldana:

– Səsiniz tutulanadək bağırın, – dedi. – İndi bir-birinin qulağına pıçıldayıb gizlin söz demək vaxtı deyildir. Sükanı sola, ser! Sükanı sola!

Sükançı əmrə tabe oldu, qalxan böyük dalğaların birincisi “Qaçaqan”ı fransız gəmisinə o qədər yaxınlaşdırdı ki, hətta qoca dənizçi kutterin buşpiritinin fransız gəmisini iplərinə dolaşacağından qorxaraq geriyyə çəkildi. Lakin Kapın güman etdiyi kimi olmadı.

Ovlamaq istədiyi heyvanın üstünə atılmağa hazırlaşan pələng kimi qalxaraq kutter irəliyə getdi və bir dəqiqədən sonra düşmən gəmisinin arxa tərəfində qaldı, az qaldı ki, kutterin ranqoutu fransız gəmisinə toxunsun. “Monkalm”ın komandiri olan gənc fransız şka-futa sıçrayıb qalxdı, nəcib bir nəzakətlə şlyapasını çıxartdı və yanından keçən kutteri təbəssümlə salamladı.

Bu nəzakətə cavab olaraq Kap yumruğu ilə fransız gəmisinin komandirini hədələdi və öz-özünə donquldandı:

– Bu sənin xoşbəxtliyindir ki, mənim gəyimdə toplar yoxdur! Yoxsa, sənə yaxşıca toy tutardım!.. Serjant, bir ona bax, gör özünü necə çəkir!

Serjant:

– O, çox mülayimdir, qardaşım Kap, – dedi və təzim edib əlini yanına saldı. – O, nəzakətlidir, fransızdan daha nə gözləmək olar? Özünü belə nəzakətli göstərdiyi halda nə fikirdə olduğunu uzaqdan-uzağa başa düşmək olmaz.

– O, bu göldə boş-boşuna üzür. Nə işimiz var, əgər bacarırsa, qoy öz limanına üzüb getsin; biz əsl ingilis dənizçiləri olduğumuz üçün bu gölün ağası olaraq qalarıq.

Bu sözlər çox vüqarla səslənirdi, bununla belə, Kap “Monkalm”ın qara korpusuna, getdikcə çətinliklə görünən və nəhayət, dumanda bir xəyal kimi əriyib yox olan fok və kəndirlərinə həsədlə baxırdı. Əgər Kap cürət etsəydi, həmin fransız gəmisinin dalınca gedərdi. Düzünü demək lazımdır ki, dörd tərəfdə görünən bu cansıxıcı sularda ikinci dəhşətli bir gecəni keçirmək Kapı heç də açmırdı. Lakin öz peşəsilə fəxr etdiyinə görə, öz narahatlığını gizlətməyə müvəffəq olurdu.

Bir neçə saat keçdi. Axşamın düşməsi “Qaçaqan” üçün əmələ gələn təhlükəni artırdı. Lakin tufan bir qədər yavaşımışdı, buna görə də Kap gəmini küləyə yaxın səmt ilə aparacağı qət etdi. Kutter

bütün gecə dreyfdə oldu; o, quruya toxunmamaq üçün gah irəliləyir, gah da başqa qalsa dönürdü. Bütün gecə dalğalar gəmini atıbtutdu. Suyun uğultusu və viyılması kəsilmək bilmirdi, hər dəfə yüngül gəmi zəhmli dalğaların qucağına atılarkən, hər tərəfdən zərbələr endirən dalğalar onu təhlükə qarşısında qoyurdu. Bir an belə sakitləşmək bilməyən külək gəmini dreyfdə qalmağa məcbur edirdi.

Həmin gecə Kap ağır yuxuya gedərək bir neçə saat yatmışdı. Yenicə doğan günəşin ilk şüaları havanı işıqlandıрмаğa başladığında, Kap hiss etdi ki, kim isə əlini onun çiyinə qoydu. Yuxudan oyanıb qalxdıqda yanında Ləpirçinin dayandığını gördü. Tufanın hökm sürdüyü müddətdə Ləpirçi göyertəyə yalnız arabir gəlirdi. O, təvazökar adam olduğu üçün başa düşürdü ki, gəminin idarə edilməsi işinə yalnız dənizçilər qarışa bilərlər. Meşədə olarkən öz yol yoldaşlarından etibarlı olmağı tələb etdiyi kimi, özü də gəmidə onun şəxsi heyətinə tamamilə bel bağlayırdı. İndi isə Ləpirçi Kapa irad tutmaqda özünü haqlı bilirdi. Kap yuxudan oyanıb gözlərini ovuşdurduqda Ləpirçi ona dedi:

– Yuxu şirin şeydir, mister Kap, yuxu şirin şeydir, bunu mən öz təcrübəmdən bilirəm, lakin can ondan da şirindir. Ətrafınıza baxıb deyin: belə bir vaxtda gəmi komandirinin yatmağa ixtiyarı varmı?

– Nə olub? Nə olub ki, mister Ləpirçi? – deyər Kap hələ tamamilə yuxudan ayılmamış halda donquldandı. – Yoxsa, siz də deyincən adamlara qoşulmaq istəyirsiniz? Sıx meşələrin içindən kompassız, məharətlə və ehtiyatla necə keçib getdiyinizə mən sahilə olarkən heyrət edirdim, elə ki biz su ilə getməyə başladığımız bir şəraitdə başqalarına sizin də etibar etdiyinizi gördükdə sevindim. Etiraf edirəm ki, bizi danlayacağınızı güman etmirdim.

– Əgər məni tanımaq istəyirsinizsə, mister Kap, mən təbiətin mənə nə verdiyini bilirəm və əminəm ki, özümə aid olmayan işə qarışmaram. Mən öz canımın hayına qalmamışam, Mabel Dunqam da bizimlə gedir. Mən heç də özümə görə yox, bu qıza görə narahat oluram.

– Bəli, bəli, başa düşürəm! Mənim ləyaqətli dostum, o, yaxşı qızıdır, ancaq özü əsgər qızı və dənizçinin bacısı qızıdır, buna görə də tufandan qorxmamalıdır. Yoxsa, o, bərk qorxmuşdur?

– Yox, canım! Mabel qadın olsa da, ağıllıdır və qorxunu büruzə verməməyi bacarır. Mən ondan bir söz eşitməmişəm, ancaq hər



halda, mənim fikrimcə, Casper Şirin Su öz yerinə qayıtsa, yaxşı olar, mister Kap, işimiz əvvəlki kimi yaxşı gedər. Nə etmək olar, insan təbiəti belədir.

– Yaxşı, yaxşı! Qızlar, həm də familiası Dunqam olan qız, məhz gərək belə düşünsün. Hər cür əbləh adam qoca dayıdan yaxşı olarmış və qoca dənizçidən çox bilirmiş! Belədir insan təbiəti, mister Ləpirçi! İyirmi yaşlı qızcıqazda insan təbiəti görmək mümkün olarsa, mən bütün bu təbiətə görə öz yolumdan bir addım belə sola və ya sağa çıxsam, qoy Allah mənə qənim olsun! – Kap səsini yavaş-daraq sözünə davam etdi: – Hətta kral həzrətlərinin əlli beşinci piyada polkunun paradında özünü hamiya göstərən qıza görə də yolumdan dönmərəm. Ömrümün qırx ilini dənizdə ona görə keçirməmişəm ki, indi insan təbiətinin nə olduğunu bu şirin su gölməçəsində öyrənməyə gəlirəm... Bu nə yaman tufan imiş, yatmaq bilmir! Elə külək əsir ki, sanki, Borey¹ öz əli ilə körük basır... – Kap gözünü ovuşduraraq əlavə etdi, – külək əsən səmtdə görünən nədir? Torpaqdır? Necə ki mənim adım Kapdır, bu dediyim də doğrudur. Bu görünən sahildir, özü də sıldırım sahildir.

Ləpirçi cavab vermədi, ancaq başını silkələdi və Kapın üzünün ifadəsinə təlaşla baxdı. Kap yenə dedi:

– Torpaq! Necə ki bizim bu anda “Qaçaqan”da olduğumuz bir həqiqətdir, mənim dediyim bu söz də doğrudur. Görünən külək səmtində, bizdən bir mil uzaqdakı sahildir, onun qabağınca gözəl sualtı daşlar silsiləsi uzanır, bütün Lonq-Aylenddə bundan yaxşısını tapmaq çətindir!

– Bu, bizim üçün yaxşıdır mı, ya yox? – deyə Ləpirçi soruşdu.

– Nə qoyub, nə axtarırsınız! Yaxşıdır – pisdir! Burada yaxşı nə var ki? Əgər siz ruhdan sala bilən şeyləri pis hesab edirsinizsə, bilməlisiniz ki, heç bir şey dənizçini ruhdan sala bilməz! Axı mənim dostum, siz özünüz də meşədə olarkən heç vaxt ruhdan düşməmişiniz və heç bir şeydən qorxmamısınız, düz deyilmi?

– Yox, mən bunu deyə bilmərəm. Təhlükə ciddi olduqda mən onu görməyə, onun nədən ibarət olduğunu bilməyə, sonra isə təhlükədən uzaqlaşmağa çalışıram, yoxsa başımın dərisini çoxdan hər hansı bir minqin viqvamında qurumaq üçün asmış olardılar. Ancaq mən bu göldə ləpirlər axtarıb tapa bilmərəm, ona görə də başqala-

¹ Borey – Qədim yunan əsətinə görə külək allahı

rının əmrlərinə dinməz-söyləməz riayət etməliyəm; axı unutmaq olmaz ki, Mabel Dunqam bizimlədir... Budur, bu da onun atası!

Serjant:

– Çətin vəziyyətdəyik, qardaşım Kap, – dedi. – Mən bunu yuxarı göyertədəki iki matrosdan eşitmişəm. Onlar deyirlər ki, kutter daha yelkənlərini açma bilməz, külək gəmini o qədər sürətlə aparır ki, bir-iki saatdan sonra, yəqin, bizi sahilə atacaqdır. Ümidvaram ki, onlar qorxudan bu fikrə düşmüşlər...

Kap heç bir söz demədi. O, sahilə, sonra başını qaldırıb göyə baxdı və bu zaman onun üzü elə acıqlı və qəzəbli bir ifadə aldı ki, sanki, küləyi döyüşə çağırmaq istəyirdi.

Serjant sözünə davam edərək dedi:

– Qardaşım, yaxşı olmazdımı ki, Casperin dalınca adam göndərək və onunla məsləhətləşək? İndi burada fransızlardan ehtiyat etmək yersizdir, indiki şəraitdə isə, bəlkə də, Casper bizi xilas edə bilər.

– Hə, hə, bütün təqsir bu lənətə gəlmiş “ələmətlərdədir”. Eybi yoxdur, çağırın onu, qoy gəlsin. Mən hiylə işlədib ona bir neçə sual verərəm və bütün həqiqəti öyrənərəm, özünüz görərsiniz!

Dənizçi hələ sözünü qurtarmamış serjant Casperin dalınca adam göndərdi. Çox keçmədi ki, Casper gəldi. Onun bütün görkəmindən məlum olurdu ki, özünü təhqir olunmuş hesab edir, eyni zamanda da o, özünü çox təmkinli aparırdı. Casper göyertəyə qədəm basan kimi, gəminin nə vəziyyətdə olduğunu bilmək üçün ətrafına cəld və təlaşlı bir baxışla nəzər saldı və gəminin nə kimi təhlükədə olduğunu dərhal başa düşdü. O, əvvəlcə göyə baxdı, sonra üfünə göz gəzdirdi və sahil təpəliyini görən kimi işin nə yerdə olduğunu tez başa düşdü.

Kap əllərini çarpazlayıb matros kimi təşəxxüslə bədəninə yırğalada-yırğalada sözə başladı:

– Mister Casper, külək vurmayan tərəfimizdə görünən liman haqqında bir şey öyrənmək üçün sizi çağırırdım. Əminik ki, acığınızı hamının üstünə tökməyəcəksiniz, yoxsa, bizi və xüsusən qadınları suya qərq edərsiniz. Zənn edirəm ki, bizə kömək etmək üçün mərdlik göstərərsiniz. Tufan yatanadək münasib bir yerdə lövbər salmaq lazımdır.

– Mabel Dunqamın təhlükəyə düşdüyünü görməkdənsə, ölməyə razı olaram! – deyərək gənc matros cavab verdi.



Ləpirçi dostcasına əlini Casperin çiyinə vura-vura:

– Mən bunu bilirdim, mən bunu bilirdim! – dedi. – Bu oğlan adamları düz yola çıxaran ən yaxşı kompasın özündən də etibarlıdır! Onun haqqında pis fikirdə olmaq çox günahdır.

Kap mızıldadı:

– Hm! Mən, “xüsusən qadınlar” dedim, guya, onların həyatı, doğrudan da, təhlükəlidir. Bunun mətləbə dəxli yoxdur, cavan oğlan. Biz təcrübəli dənizçilər kimi söhbət etsək, bir-birimizi başa düşərik. Yolumuzda külək səmtində gəməimizin yan alması üçün münasib bir körpü olub-olmadığını bilirsinizmi?

– Yox, bilmirəm. Burada, gölün bu yerində geniş bir körfəz var, lakin o, heç kəsə məlum deyildir, həm də bu körfəzə girmək çətinidir.

– Bəs o sahil külək səmtindədirmi? Mənə elə gəlir ki, o sahil bizim karımıza gəlməyəcəkdir...

– O sahilə hələ insan ayağı dəyməmişdir. Onun bir ucu Niaqaranın ağzınadək, o biri ucu isə Frontenakadək uzanır. Mənə deyirdilər ki, həmin sahildə, şimala və qərbə doğru min mil uzanan böyük bir sahədə meşələrdən və çöllükdən başqa heç bir şey yoxdur.

– Allaha şükür! Deməli, oralarda fransızlar yoxdur. Vəhşilər necə, o aralarda çoxdurmu?

– Haraya getsəniz, hindulara, az da olsa, rast gələrsiniz. Elə ola bilər ki, adam burada bir dəstə hinduya təsadüfən rast gəlsin, elə də ola bilər ki, bu yerlərdə bir neçə ay qalasan, ancaq bir nəfər də hindu görməyəsən.

– Deməli, bu əclafılara rast gəlib-gəlməmək bəxtimizdən asılıdır. Mənə açıq deyin, mister Uestern: fransızların təqsiri üzündən qanımızı qaraldan bu kiçik əhvalat olmasaydı, indi kutter barəsində nə fikirdə olardınız?

– Mən sizdən cavanam, – deyər Casper cavab verdi, – həm də sizin kimi təcrübəli dənizçi deyiləm, buna görə də, mənə yaraşmaz ki, sizə məsləhət verim.

– Əlbəttə, düz deyirsiniz, bunu hamımız bilirik. Adi şəraitdə, əlbəttə, yaraşmaz, ancaq biz indi adi şəraitdə deyilik. Belə bir şəraitdə həтта öz atanıza məsləhət vermək də yaraşar. Hər necə olursa olsun, siz öz fikrinizi mənə deyər bilərsiniz, sizin fikrinizə şərik olub-olmayacağımı isə mən özüm qəət edərəm.

– Ser, mənçə, iki saat belə keçməmiş kutter lövbər salmalıdır.

- Lövbər salacaq? Necə? Burada, göldəmi?
– Yox, ser, burada yox, sahilin yaxınlığında.
– Mister Şirin Su, olmaya siz belə bir tufanlı havada külək vuran sahilin qabağında lövbər salmaq istəyirsiniz.
– Əgər mən öz gəmimi xilas etməli olsaydım, məhz belə edərdim, mister Kap.
– Belə de! Bu şirin suyun öz əməlləri varmış. Mənə baxın, ay cavan oğlan: qırx ildir ki, dənizdə üzürəm, ancaq hələ heç vaxt belə bir şey eşitməmişəm. Belə bir gülünc hərəkətə bais olmaqdan, bütün lövbərləri, zəncirləri və kanatları dənizə ataram.
Casper:
– Göldə biz ağır vəziyyətə düşəndə həmişə belə edirik, – dedi, – yəqin ki, bizi yaxşı öyrətmiş olsaydılar, bundan daha yaxşı bir tədbir düşünə bilərdik.
– Əlbəttə, düşünə bilərdiniz! Yox, yox, heç kəs məni belə bir günah iş tutmağa vadar edə bilməz. Gəmiçilik sənətini mən bu oğlandan qat-qat yaxşı bilirəm. Siz isə, mister Şirin Su, aşağıya enə bilərsiniz.

ON YEDDİNCİ FƏSİL

Əsgər arvadı xəstələnib öz çarpayısında yatırdı. Casper gəminin arxa tərəfindəki kayuta girəndə Mabel orada tək idi. Demək lazımdır ki, gənc kapitanın həbs edilməsi Mabeldə şübhə oyatmışdı. Lakin Casper gəlib onun yanında oturduqda və gəminin fəlakətli vəziyyətdə olduğunu pərişan halda düşünməyə başladığıda qızın bütün şübhələri yox oldu. İndi o, Casperi təhqir olunmuş bir adam hesab edirdi.

Mabel, adətən, insanın ürəyindən keçənləri büruzə verən bir səmimiyyətlə Casperə müraciət etdi:

– Casper, yoxsa bu əhvalat sizə çox əzab verir? Sizi azacıq tanıyan hər bir kəs təqsirkar olmadığınızı şübhə etmir. Ləpirci deyir ki, öz başı ilə sizə zəmin ola bilər.

Casper bu sözləri eşidərkən gözlərində od parladı. O dedi:

– Deməli, Mabel, atanız kimi siz də məni xain hesab edirsiniz, eləmi?



– Mənim atam əsgərdir və onun üzərinə ağır məsuliyyət düşüb. Onun qızı isə sizin bu qıza çox yaxşılıq etmiş bir adam kimi düşünməlidir.

– Mabel, mən adamlarla danışarkən bütün fikrimi və duyğularımı sözlə bildirməyə alışmamışam. Mənim bacım olmamışdır; anam öləndə mən hələ uşaq idim. Doğrusu, mən bilmirəm, qadınla necə danışmaq və ona nə demək lazımdır...

Mabel Casperin nə demək istədiyini və ürəyini açmaq üçün hansı sözlərə möhtac olduğunu bilmək üçün dünyada nə istəsəy-dilər verərdi. O, Casperin yenidən danışmağa başlamasını gözləyir və buna görə də dinmirdi. Nəhayət, Casper sözünə davam etdi:

– Mabel, mən demək istəyirəm ki, sizin kimilərin oturuşuna-duruşuna bələdliyim yoxdur və belə adamların rəylərini eşitməyə də alışmamışam, mənim bir çox sözlərimi siz öz düşünmək qabiliyyətinizlə tamamlamalısınız.

Mabelin düşünmək qabiliyyəti pis deyildi, lakin elə hisslər vardır ki, qadın əvvəlcə bunların haqqında deyilənləri dinləmək, sonra isə ölçüb-biçmək istəyər. Mabel güman edirdi ki, Casperin hissləri də məhz belədir. Buna görə də qadınlara xas olan zirəkliklə və soyuq-qanlılıqla söhbəti başqa səmtə yönəltdi. O, Casperə etibar etdiyini göstərməyə çalışaraq dedi:

– Casper, əgər siz mənim bircə sualıma cavab versəniz, qane olaram: sizə qarşı əmələ gəlmiş şübhə sizi çox narahat edir, ancaq sizdən nahaq yerə şübhələnirlər, doğrudurmu?

Casper hətta bundan da qüvvətli şübhələri puç edə bilən bir səmimiyyətlə və mərdliklə Mabelin iri mavi gözlərinə baxaraq:

– Nahaq yerə şübhələnirlər, Mabel, – deyər cavab verdi. – Məndən şübhələnmək yersizdir.

– Mən də bilirdim ki, sizin təqsiriniz yoxdur! Buna mən and içərdim! – deyər qız sevinclə cavab verdi. – Mənim atam da ağıllı iş görəən adamdır... Ancaq siz narahat olmayın, Casper!

– İndi narahat olmağa o qədər başqa səbəblər vardır ki, sizinkilərin məndən şübhələndiklərini yaddan çıxarmağa başlamışam.

– Bu, nə sözdür, Casper!

– Heç də sizi qorxutmaq fikrində deyiləm, Mabel, mənim istədiyim ancaq budur ki, sizin dayınız “Qaçaqan”ı indi haraya aparmaq məsələsi haqqında öz fikrini dəyişdirsin, ancaq dayınız yaşca mən-

dən çox böyükdür və daha təcrübəlidir, buna görə də, onun mən-
dən daha çox özünə inanmağa, bəlkə də, haqqı vardır.

– Məgər siz gəminin təhlükəli vəziyyətdə olduğunu zənn edir-
siniz? – deyə Mabel cəld soruşdu.

– Bəli! Bəlkə, qoca dənizçi gəmini xilas etmək üçün xüsusi bir
çarə tapa bilər.

– Hamı bilir ki, siz “Qaçaqan”ı idarə etməkdə mahirsiniz. Siz
gölə bələdsiniz, kutterə bələdsiniz. Gəmini indiki vəziyyətdən hansı
yol ilə qurtarmaq lazım olduğunu siz hamıdan yaxşı bilirsiniz.

– Mabel, mən ancaq sizdən nigaranam və bəlkə də, buna görə,
indi özümdə qorxaqlıq hiss edirəm. Açıq deməliyəm ki, gəmi iki-üç
saatdan sonra hökmən təhlükəli vəziyyətə düşəcəkdir, gəmini bu
təhlükədən xilas etmək üçün mən ancaq bircə yol bilirəm... Lakin
sizin dayınız bu yol ilə getməyə razı olmadı. Kim bilir, bəlkə də, mən
nadan olduğuma görə belə güman edirəm. Sizin dayınız deyir ki,
Ontario vur-tut şirin su gölməçəsidir.

– Gölün suyunun şirin və ya duzlu olmasının, əlbəttə, əhəmiy-
yəti yoxdur. Mənim atamı düşünün, Casper! Özünüzü düşünün,
gəmidə olan başqa adamları düşünün və unutmayın ki, onların həya-
tı onları xilas etmək üçün vaxtında deyəcəyiniz sözdən asılıdır!

– Mən sizin fikrinizi çəkirəm, Mabel, bu isə mənim üçün qalan
şeylərdən son dərəcə mühümdür! – deyə Casper qətiyyətlə cavab
verdi. Onun alovlu baxışı isə bu sözləri ürəkdən dediyini çox yaxşı
sübut edirdi.

Mabelin ürəyi bərk döyünməyə başladı. Onun qızaran üzündə
minnətdarlıq və sevinc nuru parladı. Lakin çox böyük təhlükə göz-
lənildiyinə görə yubanmaq olmazdı.

– Dayımın inadlığı üzündən bu qədər adam bədbəxtliyə düçar
olmamalıdır. Göyertəyə qalxın, Casper və atama deyin, mənim yanı-
ma gəlsin...

Casper bu tapşırığı yerinə yetirməyə getdi, Mabel isə küləyin
vıyılısına və gəmiyə çırpınıb səpələnən dalğaların gurultusuna qor-
xa-qorxa qulaq asırdı, halbuki əvvəllər heç zaman belə qorxu çək-
məmişdi. Atasının yolunu gözlədiyi andan keçən iki dəqiqə ona bir
saat qədər çox gəldi. Atasının Casperlə birlikdə pilləkənlə endiyini
gördükdə çətinliklə nəfəsini dərdi. Mabel vəziyyətin qorxulu olduğu
haqqında Casperin fikrini dərhal atasına bildirdi və ona yalvarmağa



başladı ki, əgər, doğrudan da, qızını sevirsə və özünü, habelə tabeliyində olan adamları xilas etmək istəyirsə, qoy Kapı dilə tutub yola gətirsin və Kap kutterin idarə olunmasını bu gəminin əsl reisi olan Casperə tapşırınsın. Mabel öz fikrini cürətlə bu sözlərlə tamamladı:

– Casper bizə sadıqdır! Əgər belə olmasaydı, onda gölün bu əl çatmayan yerində bizi və bizimlə birlikdə özünü məhv etmək istəməzdimi? Onun sədaqətli olmasına mən öz canımla cavabdehəm.

– Ekspedisiyaya başçılıq edilməsi tapşırılmış adam qorxuya düşsən gənc qadından daha ehtiyatlı olmalıdır, – deyər serjant laqeydcə cavab verdi. – Nə üçün Casper bunu təsdiq etməməlidir ki, o, göldə bizimlə birlikdə qərğ ola bilər, sahilə çatdıqda isə xilas olmağa və təhlükədən uzaqlaşmağa müvəffəq olar?

– Serjant Dunqam!

– Ata!

Bu iki səs eyni vaxtda eşidildi, lakin onlar ahəngcə bir-birindən fərqlənirdi: Casperin səsində təəccüb, Mabelin səsində isə məzəmmət hiss edilirdi. Lakin Dunqam öz tabeliyində olan adamları saymamağa alışmış qoca əsgər olduğu üçün qızının və Casperin müraciətinə əhəmiyyət vermədi və bir dəqiqəlik fikrə getdikdən sonra sözünə davam etdi (sanki, onun sözünü kəsən olmamışdı):

– Bundan başqa, qardaşım Kap elə adamdır ki, gəmidə olduğu vaxt razı olmaz ki, ona başqası yol göstərsin.

– Ancaq, ata, indi axı elə bir vaxtdır ki, hamımızın həyatı çox böyük təhlükədədir!

– Elə mən də buna görə belə deyirəm. Hava yaxşı olanda gəmini idarə etmək o qədər də böyük hünər deyildir; ancaq iş çətinə düşəndə, bacarıqlı zabit olduğunu, gərək, məhz bu zaman göstərəsən. İnanmıram ki, Çarlz Kap gəminin məhz təhlükədə olmasına görə sükanı tərk etsin. Bundan başqa, Casper Şirin Su, Kap deyir ki, sizin təklifiniz şübhəlidir və işə bələd olmaqdan daha çox xəyanətə oxşayır.

– Qoy belə hesab etsin, bu onun öz işidir, Ancaq mən məsləhət görərdim ki, Kap losmanı çağırıb onun rəyini öyrənsin. Hamıya yaxşı məlumdur ki, dünən axşamdan losmanın üzünü görməmişəm.

– Bu mənim ağılıma batır. Görək axırı necə olacaqdır. Dalımca göyörtəyə gəl, gərək hər şey düz və mərd-mərdanə olsun.

Casper tabe oldu.

Mabel bu məsələ ilə o qədər maraqlandı ki, onların dalınca pilləkənin lap başınadək qalxmağı qət etdi, pilləkənin yuxarısını külək vurmurdu və buraya su da sıçramırdı. Mabel təvazökarlıq edərək burada ayaq saxladı, bununla belə, diqqətini toplayıb nəticəni gözləməyə başladı.

Az sonra losman gəldi. O, ətrafa göz gəzdirdikdə üzündən məlum oldu ki, vəziyyət onu qorxuya salmışdır. Doğrudur, təhlükə haqqında şayiələr kayutlara da yayılmışdı, lakin bu dəfə təhlükəni həmişəki kimi şişirtmək əvəzinə, ona o qədər də əhəmiyyət verməmişdilər. Losmana imkan verdilər ki, vəziyyətlə ətraflı tanış olsun, sonra ondan soruşdular ki, hansı tədbirin görülməsini lazım bilir. Losman sadəcə olaraq və yubanmadan cavab verdi:

– Kutteri xilas etmək üçün mən birçə yol bilirəm ki, o da lövbər salmaqdan ibarətdir.

– Necə? Burada, göldəmi lövbər salmalıyıq? – deyə Kap təcüblə soruşdu.

– Yox, sahilin yaxınlığında, sualtı daşların birinci cərgəsinin yanında.

İndi Kap daha şübhə etmirdi ki, kutterin kapitanı ilə losmanı gəmini sahilə atmaq üçün gizlincə dilbir olmuşlar, yəqin ki, onlar bu yol ilə aradan çıxmaq fikrindədirlər.

Serjant losmanla Casperin eyni fikirdə olduqlarını söylədikdə Kap ona dedi:

– Qardaşım Dunqam, sənə deyirəm ki, vicdanı olan heç bir dənizçi belə məsləhət verməz. Tufanlı havada küləyin səmtində sahil yaxınlığında lövbər salmaq ağılsızlıqdır! Belə bir səhvə yol versəm, gəmini sığorta etmiş olanların qarşısında özümü doğrultmağa söz tapa bilməzdim, sualtı daşların yaxınlığında lövbər salmağa isə yalnız tamamilə aqlını itirmiş adamlar razı olurlar.

– “Qaçqan”ın sığortaçısı kral həzrətləridir, tabeliyimdə olan adamların salamat qalması üçün isə məsuliyyət mənim üzərimə düşür. Casper ilə losman Ontario gölüne bizdən daha yaxşı bələdçilər, mənə elə gəlir ki, onlara etibar etməmək olmaz, çünki onların hər ikisi eyni fikri söyləyir.

Mabel ürəklənib:

– Dayıcan, – dedi, lakin Casper onun danışmasına işarə ilə mane oldu. Sonra Casper dedi:



– Gəmi ləpədüyənələrə tərəf o qədər sürətlə gedir ki, bu barədə yenidən söhbət açmağın heç bir mənası yoxdur. Yarım saatdan sonra ya oyanlıq olar, ya da buyanlıq, ancaq mən Mister Kapa xəbərdarlıq edirəm ki, gəmi sualtı daşlara rast gəldikdə onun göyertəsində ən möhkəm qıçlı adam belə ayaq üstə dayana bilməyəcəkdir. Buna da şübhəm yoxdur ki, belə halda gəmi sualtı daşların hələ birinci sırası ilə rastlaşarkən birbaşa suyun dibinə gedəcəkdir.

Kap fırtınanın verə biləcəyi bütün nəticələr üçün məsuliyyəti Casperin üzərinə yıxmaq istəyirmiş kimi çox qəzəbli halda soruşdu:

– Bəs lövbər salmaq buna mane olarmı?

– Hər halda, lövbər salmaq işi korlamaz, – deyə Casper təmkinlə cavab verdi. – Biz gəminin üzünü küləyə əks istiqamətə çevirməklə dreyfin gücünü azaldırıq, biz daşlar arasında dreyfi davam etdirsək də, təhlükə xeyli az olar. Mister Kap, ümidvaram ki, siz lövbər salmağa hazırlıq görmək üçün mənə və losmana icazə verərsiniz. Siz icazə verin hazırlaşaq, elə ki hər şey hazır oldu, onda öz işinizdir, lövbər salmaya da bilirik! Bunun ki heç bir zərəri olmaz?

– Əgər istəyirsinizsə, buxtalarınızı açın! Lövbərinizi hazırlayın, buna ürəkdən icazə verirəm. Buna görə vəziyyətimiz heç də ağırlaşmaz... Sənə sözüüm var, serjant!

Kap Dunqamı kənara aparıb əsl vəziyyət haqqında ona açıqca və özünə xas olan bir mehribanlıqla məlumat verdi.

– Bizim zavallı Mabelin halına yanırım, – deyə Kap sözbə başladı, onun səsi bir az titrədi və özü də bərkədən burnunu sildi. – Serjant, biz ikimiz qoca adamlarıq, ölməyə olmasa da, ölümlə qarşılaşmağa alışmışıq. Peşəmiz belədir, qardaşım Dunqam! Ancaq Mabelə yazığım gəlir! O, yaxşı qızıdır, mehribandır, ümid edirdim ki, onun öz həyatını necə qurduğunu və oğul-uşaq anası olduğunu görəcəyəm... İndi belə məsələlərdən danışmağın nə mənası var! Səfər zamanı mümkün olan hər şeyə – yaxşıya da, yamana da dözmək lazım gəlir, bu lənətə gəlmiş şirin su gölməçəsində belə bir bədbəxtliyə düçar olmağa qoca dənizçinin təəssüf etməsini ona irad tutmaq olmaz!

Serjant Dunqam qorxaq adam deyildi. O:

– Deməli, sən elə zənn edirsən ki, gəminin məhv olması labüddür, eləmi? – deyə Kapdan soruşdu, serjant bu sözləri qətiyyətlə dedi, lakin onun böyük həyəcan keçirdiyini başa düşmək çətin deyildi.

– İyirmi dəqiqədən sonra külək gəmini ləpədöyənlərə aparıb çatdıracaqdır... Küləyin güc gəldiyi bu qaynar qazanda bizlərdən həttə ən davamlısının nicat tapa biləcəyinə ümid olub-olmadığını sən özün görərsən, serjant.

Doğrudan da, vəziyyət elə idi ki, xilas olmağa ümid az idi. “Qaçan” sahildən cəmi bir mil aralı idi, külək onu birbaşa elə bir qüvvətlə irəli aparırdı ki, bir neçə yelkəni də qaldırmağın heç bir mənası yox idi. Lakin sahildən uzaqlaşmaq üçün gərək yelkənlər qaldırılırdı. Alt yelkənlərin bərkidilməyən bir neçəsi gəminin burun tərəfdən küləyə yaxın olmasına kömək edir və bununla da, dalğaların gəmini vurmasına mane olurdu, lakin bu yelkənlər elə titrəyir və çırpınırdı ki, onların möhkəm düyünləri, sanki, bax, bu dəqiqə qırılacaqdı. Şiddətli yağış kəsmişdi, lakin gölün havası dumana oxşayan su zərhləri ilə dolu idi, buludsuz səmada isə günəş vüqarla parlayırdı. Casper bu dəyişikliyi gördükdə dedi ki, tufan bir azdan sonra yatacaqdır. Bununla belə, gəmidəkilərin müqəddəratı bir-iki saatdan sonra həll edilməli idi. Gəmi ilə sahil arasında olan sahənin görünüşü hələ də dəhşətli idi. Sualtı daşlar silsiləsi təqribən yarım mil uzanırdı; onların arasında su köpüklənib ağararaq qaynayırdı. Havaya o qədər su sıçramışdı ki, daşların o tərəfindəki torpaq sahəsini çətinliklə seçmək olurdu. O yerin yalnız ucsuz-bucaqsız meşədən ibarət yaşıl örtüyü olduğunu seçmək mümkün idi.

Serjantla Kap qəzəblənib coşan gölə səssiz-səmirsiz tamaşa edir, Casper isə öz tabeliyində olan adamlarla yuxarı göyertədə yorulmaq bilmədən işləyirdi. Casperin əvvəlki hüququ qaytarıldıqda o, dərhal bir neçə əsgəri yanına çağırırdı və çoxdan bəri təxirə salınan manevrə təcili surətdə hazırlaşmağa başladı. Lövbər suya salınmağa tamamilə hazır idi, bu vaxt Casper bir dəqiqəliyə əlini işdən çəkərək ətrafına göz gəzdirdi. Casperin iş başladığı vaxtdan bəri vəziyyət heç də yaxşılaşmamışdı, gəmi yavaş-yavaş dreyf hərəkətini davam etdirirdi, getdikcə daha aydın olurdu ki, gəmi küləyə tərəf bir qarış belə irəliləyə bilmir.

Casper gölə bir də çox diqqətlə nəzər saldıqdan sonra tez yeni əmr verdi. Aydın idi ki, Casper vaxtın bir dəqiqəsini belə əbəs keçirmək istəmirdi. Göyertədə iki lövbər var idi. Onları hər bir dəqiqə suya atmaq olardı. Lövbərlərin suya salınmağa hazırlandığı dəqiqələrdə Casper çox təlaşla vurnuxur və qayğısını bir an belə unutmurdu; indi



isə o, zahirən sakit görünürdü, halbuki qaşları hələ də çatılmışdı. “Qaçaqan”ın burnu hər dəfə aşağı enərkən dalğalar yuxarı göyərtəni qamçılayırdı. Casper oradan enib gəminin bir qədər quru olan yerinə getdi. Orada Ləpirçini tapdı. Ləpirçi Mabelin və kvartirmeysterin yanında dayanmışdı. Sərnişinlərin çoxu aşağıda idi. Ləpirçi:

– Casper, – dedi, – səhərdən əlimi ağdan-qaraya vurmamışam, çünki sən özün yaxşı bilirsən ki, mənim bacarığım bu kutterdə kara gəlməz, lakin serjantın qızı sağ-salamat sahilə çıxsa, meşələrə bələdliyim qızı salamat qarnizona aparıb çatdırmağa kömək edər.

– Axı qarnizon çox uzaqdadır, Ləpirçi! – deyə Mabel cavab verdi. – Qorxuram ki, heç birimiz qalanı daha heç zaman görməyək.

– Doğrudan da, bu, təhlükəli və çətin yoldur, Mabel. Lakin bu yerlərdən daha təhlükəli və daha uzun yol ilə keçib getmiş qadınlar da olmuşdur... Mənə bax, Casper, sən və ya mən, ya da hər ikimiz bu qayıqı suya salmalıyıq: Mabeli xilas etmək üçün bircə imkan qalıb ki, o da onu bu qayıqə mindirib ləpədöyənlərdən keçirməkdir.

Casper dərddi-dərdli gülümsəyərək:

– Mabeli xilas etmək üçün hər şeyə hazırım! – deyə cavab verdi. – Ancaq, Ləpirçi, belə tufanlı havada qayıqı ləpədöyənlərdən keçirməyə insan qolları qadir deyildir. Bununla belə, mən hələ ümidimi lövbərdən kəsməmişəm; bir dəfə biz bu yol ilə “Qaçaqan”ı belə bir fəlakətdən xilas edə bilmişik.

Serjant söhbətə qarışdı:

– Casper, əgər lövbər salmaq lazımdırsa, nə üçün onu indi salmırıq? İndi itirdiyimiz hər fut yol lövbər salıb dreyfə keçdiyimiz zaman, yaqin ki, bizə fayda verə bilərdi.

Casper serjanta yaxınlaşıb onun əlini bərk-bərk sıxdı, bununla da, qarşısızalmaz qüvvətli hissini bürüzə verdi. O, vüqarla dedi:

– Serjant Dunqam, bu işdə mənə qarşı rəhmsizlik etmiş olsanız da, özünüz yaxşı adamsınız! Qızınızı sevirsinizmi?

– Buna heç bir şübhə ola bilməz, Şirin Su! – deyə serjant boğazı qəhərlənə-qəhərlənə cavab verdi.

– Xilas olmaq üçün yeganə imkandan qızınızın istifadə etməsinə və bizim hamımızın istifadə etməsinə kömək etmək istəyirsinizmi?

– Mən nə etməliyəm? Deyin görüm, mən nə etməliyəm? İndiyə-dək yaxşı hesab etdiyim yolla getmişəm... İndi siz deyın: mən nə etməliyəm?

– Məni, çox demirəm, beşcə dəqiqə mister Kapdan müdafiə edin, onda “Qaçaqan”ı xilas etmək üçün insanın əlindən nə gəlirsə, ediləcəkdir.

Serjant fikrə getdi, çünki intizama alışdığına görə əvvəlki əmri ləğv etməyə cürət etmirdi. Özünü hərdəmxəyal adamlar kimi aparmığı da sevmirdi, bundan əlavə, serjant öz qaynının gəmiçiliyi bilməsinə dərinəndən inanır, buna görə də ona hörmət edirdi. Serjant hələ fikirləşən zaman Kap sükançıdan ayrılıb onlara yaxınlaşdı. O, Casperə müraciət etdi:

– Mister Şirin Su, gəlmişəm sizdən soruşam: bu sahilə elə bir yer bilirsinizmi ki, oraya gəmini asanlıqla atmaq mümkün olsun? İndi elə bir vaxt gəlib çatmışdır ki, bizim bundan başqa çarəmiz qalmır.

Kapın bu anda tərəddüd etməsi Casperin qələbəsini təmin etdi. Bu gənc serjantın üzünə baxarkən, onun razılıq əlaməti olaraq başını tərpətdiyini gördü.

Casper Kapa dedi:

– Mən sükandan yapışaram, külək səmtində hər hansı bir körfəzin olub-olmadığını yoxlaram.

Kap məsuliyyətin bütün ağırlığını hiss etdiyinə görə boğazını arıtmaq üçün öskürə-öskürə:

– Gedin, gedin, – dedi. – Nə istəyirsiniz, edin, Şirin Su, çünki sizə açıq deməliyəm ki, mən bayaq dediyimdən yaxşı bir tədbir fikirləşib tapa bilmərəm. Sahilə çıxmaq, ya da suyun dibinə getmək lazımdır.

Elə Casper də Kapın bu razılığını gözləyirdi. O, cəld gedib sükandan yapışdı. Losmana qabaqcadan lazımi göstərişlər verilmişdi. Losman öz gənc rəisinin işarəsilə dərhal sonuncu yelkəni yığdı. Casper o dəqiqə sükanı döndərdi, stakselin¹ ipi buraxıldı və yüngül kutter öz sahibinin gücünü hiss edirmiş kimi yana əyilib dalğaları yara-yara getdi. Bu təhlükəli dəqiqə salamatlıqla qurtardı, bir dəqiqədən sonra yüngül gəmi birbaşa sualtı daşların üstünə getməyə başladı, indi elə zənn etmək olardı ki, gəmi bu dəqiqə daşlara toxunub mütləq parçalanacaqdı. Casper öz istədiyinə cəmi beş-altı dəqiqə ərzində nail oldu. O, yenidən sükanı döndərdi və dalğaların

¹ *Staksel* – dor ağacının qabaq tərəfində gəminin burnuna doğru qaldırılan üçbucaq yelkən



şiddətli həmləsinə baxmayaraq, “Qaçaqan”ın burnunu çox məharətlə küləyə tərəf çevirdi. Bu zaman gəmi sakit gölün səthində dönən ördək kimi vüqarla səmtini dəyişdi. Casperin əmrilə yuxarı göyertədə hər şey hərəkətə gətirildi və gəminin hər yanından suya lövbər salındı. Gəminin dreyf vəziyyətində nə qədər sürətlə getdiyini hətta Mabel də görə bildi, çünki hər iki kanat burula-burula hərəkət edirdi. Casper suya iki lövbər saldı və kanatı lap ucuna yaxın yerdən bərkitdi. Belə bir yüngül gəmini lazımi istiqamətdə saxlamaq çətin deyildi. Casperin sükandan yapışdığı vaxtdan on dəqiqə belə keçməmiş gəmi burnunu küləyə qarşı çevirmişdi. Dəmir ştanqlar kimi möhkəm olan iki kanat gəmidən düz istiqamətdə uzanırdı. Kap Casperin hiyləsini duyduqda ona acıqlı-acıqlı dedi:

– Bu yaxşı deyildir, mister Casper! Bu yaxşı deyil, ser! Mən sizə əmr edirəm kanatları kəsəsiniz və bir dəqiqə belə yubanmadan gəmini sahilə çıxararsınız!

Lakin heç kəs bu əmri yerinə yetirmək fikrində deyildi, çünki Şirin Su əvvəlki vəzifəsini yerinə yetirməyə başladığı dəqiqədən etibarən gəminin şəxsi heyəti ona tabe idi. Kap, matrosların yerlərindən tərپənmədiklərini gördükdə gəminin çox böyük təhlükədə olduğunu zənn edərək acıqlı-acıqlı Casperin üstünə qışqırdı:

– Bəs niyə gəmini dediyiniz körfəzə tərəf sürmədiniz? Nə üçün gəmini o buruna tərəf aparırsınız, bilmirsinizmi ki, gəmi buruna dəyib tikə-tikə olar və hamımız məhv olarıq?

Casper ona istehza ilə baxaraq cavab verdi:

– Bəs niyə siz kanatları kəsmək və məhz bu yerdən sahilə çıxmaq istəyirsiniz?

Kap yuxarı göyertədə dayanan matrosların üstünə qışqıraraq əmr etdi:

– Bax, bu dəqiqə lot atın!

Casper işarə etdikdə matroslar dərhal həmin əmri yerinə yetirtilər və göyertədə olanların hamısı bu tədbirin nə ilə nəticələncəyini səbirsizliklə gözləməyə başladı. Qurğusun parçası hələ suyun dibinə çatmamış onun ipi tarımlandı və iki dəqiqədən sonra məlum oldu ki, gəmi buruna tərəf gedir. Casper üzdən çox fikirli görünürdü. O, yaxşı bilirdi ki, gəmi bir kabeltov uzaqda gah görünən, gah da gözdən itən sualtı daşlar girdabına düşsə, onu heç bir şey xilas edə bilməz.

Kap barmağı ilə gənc komandiri qəzəbli-qəzəbli hədələyərək:

– Xain! – deyə qışqırdı. – Sən buna başınla cavab verəcəksən!.. Serjant, əgər mən bu ekspedisiyanın rəisi olsaydım, bax, bu dəqiqə Casperi orta dordan asardım ki, üzüb qaçmasın.

– Hirsini soyut, qardaşım! Səndən xahiş edirəm, bircə sakit ol! Mənə elə gəlir ki, Casperin tədbiri bizim yaxşılığımızadır, vəziyyət də, yaqın ki, sən düşünən qədər də təhlükəli deyildir.

– Bəs niyə o, gəmini bayaq dediyi körfəzə tərəf aparmadı? Niyə o, bizi buraya, bu burunun külək döyən yerinə gətirib çıxartdı, axı burada sualtı daşlar başqa yerlərdəkindən daha sıx düzülmüşdür. Elə bil ki, bu adam bizi qəsdən qər q etməyə çalışır.

Casper özünü sakit göstərməyə çalışaraq:

– Mən gəmini bu buruna tərəf yalnız ona görə sürüb gətirdim ki, sualtı daşlar burada bir-birinə daha sıx yerləşir, – deyə cavab verdi.

– Yoxsa, qoca dənizçini inandırmaq istəyirsiniz ki, kutter həmin daşların arasında beşcə dəqiqə də olsa, salamat qalacaqdır!

– Yox, ser, mən sizi buna inandırmaq istəmirəm! Məncə, gəmi həmin daşların qabaq silsiləsinə toxunsa qər q olar. Əgər gəmi oradan irəliyə keçə bilsə, sahilə onun yalnız qır-qırıntısı atıla bilər. Lakin mən ümidvaram ki, gəmi salamat qalacaq və sualtı daşlardan sovuşacaqdır.

– Gəmi hər dəqiqədə ancaq öz boyu qədər yol getdikdəmi?

– Lövbər öz gücünü hələ ki tamamilə göstərməmişdir, mən isə ümid edirəm ki, lövbər bizi xilas edəcəkdir.

– Bəs sizin ümidiniz nəyə əsaslanır, yoxsa, xəyal edirsiniz ki, gəmini inama, ümidə və məhəbbətə bağlayıb sahilə çıxara biləcəksiniz?

– Yox, ser, mən sualtı cərəyana bel bağlayıram. Gəmini ona görə bu buruna tərəf yönəltdim ki, bu yerdə sualtı cərəyanın xüsusilə güclü olduğunu bildirdim. Bu yol ilə getsək, ləpə döyənlərdən yan keçib sahilə yaxınlaşa bilərik.

Casper hirsli danışmırdısa da, bu sözləri çox ötkəm dedi. Onun sözləri Kapa böyük təsir bağışladı, Kap heyretə dalmışdı. Casper:

– Sualtı cərəyan! – deyə təkrar etdi.

Kap:

– Axı indiyədək kim eşitmişdir ki, sualtı cərəyanın köməyi ilə gəmi qəzadan uzaqlaşa bilər! – dedi.



– Bəlkə də, okeanda heç vaxt belə hadisə olmamışdır, ser, lakin göldə bəzən belə olur.

Serjant söhbətə qarışaraq:

– Bu oğlan haqlıdır, – dedi. – Bu işdən mənim o qədər başım çıxmasa da, göl matroslarından bu barədə çox eşitmişəm. Yaxşı olar ki, bu dəfə Casperə bel bağlayaq.

Kap öz-özünə donquldanıb deyiniirdi, lakin başqa bir tədbir düşü-nüb təklif edə bilmədiyi üçün güzəştə getməyə məcbur oldu. Dreyf davam edirdi, lakin lövbərləri çəkdikcə, dreyf zəifləməyə başlayırdı.

Lotun ipindən tutan matros, nəhayət, sevinə-sevinə xəbər verdi ki, lövbərlər suyun dibi ilə daha sürünmür və gəmi dayanmışdır. Bu vaxt sualtı daşların qabaq silsiləsi “Qaçaqan” dan yüz fut uzaqda idi, halbuki dalğalar daşların üstünü örtən köpüyü qovub apararkən sualtı daşlar daha yaxşı görünürdü.

Casper cəld yuxarı göyertəyə qalxdı, gəmini gözdən keçirtirdi və sevincindən gülümsəyərək kanatları göstərdi. Kanatlar daha dəmir ştanqlara oxşamırdı, onlar boşalmışdı, aşağıdan əyilmişdi və dalğaların qucağında qalxıb düşən kutterlə birlikdə hərəkət edirdi.

Casper sevinclə:

– Bu, sualtı cərəyandır, – dedi.

Casper göyertənin boyu uzununu yüyürə-yüyürə gəlib sükanı döndərdi ki, kutter öz lövbərlərində daha yaxşı dayana bilsin.

– Tale bizi məhz bu cərəyana tərəf gətirib çıxarmışdır. İndi bizim üçün daha heç bir təhlükə yoxdur.

Kap donquldandı:

– Bəli, bəli, tale yaxşı dənizçidir, özü də nadanların təhlükədən xilas olmalarına çox zaman kömək edir. Bilmirəm, bu sualtı cərəyandırımı, yoxsa, suüstü cərəyandır, ancaq görürəm ki, külək yavaşmağa başlayır, bizim bəxtimizdən lövbərlər suyun dibinə ilişmişdir. Lənətə gəlmiş bu şirin suda heç bir qayda çərçivəsinə sığışmayan hadisələr olur!

Xoş keçən dəqiqələrdə adamların mübahisə etməyə, adətən, həvəsi olmur. Onların, demək olar ki, hamısı yəqin etmişdir ki, yalnız Casperin məharəti sayəsində fəlakətdən xilas olmuşlar. Heç kəs Kapın dediklərinə əhəmiyyət vermirdi.

Doğrudur, gəmi hələ təqribən yarım saat qorxulu vəziyyətdə qaldı. Matroslar bu müddətdə suya tez-tez lot salırdılar. Nəhayət,

hamı üçün aydın oldu ki, təhlükə sovuşmuşdur. Adamlar yorulmuşdular, buna görə də, labüd ölümü daha xəyallarına gətirməyərək dərin yuxuya daldılar.

ON SƏKKİZİNCİ FƏSİL

Fırtına qəflətən başladığı kimi günortaçağı da çox tez yatdı. Çox keçmədi ki, Ontario əvvəlki adi vəziyyətinə düşdü. Dalğalar hələ də özlərini gəmiyə çırpırdılar, lakin qaynayıb coşan köpüklər sualtı daşların üstündən daha aşıb keçmirdi, dalğalar isə bir qədər qalxaraq sakitcə axışıb gedirdi. Suyun gəmini yırgalaması və şərqdən, qarşı tərəfdən əsən külək gəminin yola düşməsinə hələ də mane olurdu. Casper “Qaçaqan”ı idarə etməyi öz öhdəsinə götürdüyü üçün lövbərləri qaldırmaqla məşğul idi.

Uzun müddətdən bəri gəmidə dustaq kimi qalmaqdan təngə gəlmiş Mabel sahilə həsədlə baxırdı. O, söhbət zamanı dedi ki, sahilə çıxsa, çox sevinərdi. Bu vaxt onun yanında olan Ləpirçi qızı inandırır ki, bunu etmək heç də çətin deyildir, çünki gəmidəki qayıqla ləpədöyənlərdən asanlıqla aşıb getmək olar. Mabel çox tərəddüd etmədi. Ləpirçi serjantdan icazə istədi, serjant isə razılıq verdi, bir dəqiqədən sonra sahilə çıxmağa hazır idilər.

Serjant Dunqam, onun qızı və Ləpirçi enib qayığa mindilər. Mabel əsla qorxmayaraq qayığın ortasında, serjant qayığın burun tərəfində oturdu, Ləpirçi isə qayığın dal tərəfində dayandı, çünki qayığı idarə etməli idi. Onlar hələ sahilə çatanadək, Mabel belə bir səfərə cürət etməsinə peşman olduğunu bir neçə dəfə söylədi, ancaq Ləpirçi Mabelə ürək-dirək verir və özünü elə sakit, elə xatircəm saxlayırdı ki, hətta qadın da ona baxanda qorxaqlığını büruzə verməyə cəsarət etməzdi.

Qayıqdan düşərkən serjant Mabeli nəvazişlə öpdü, əmin-amanlıqda olduqlarını yalnız burada, torpağa qədəm basdıqda qət etdi.

Serjant tüfəngini çiyinə alaraq qızına dedi ki, bir saatlığa meşəyə ova gedəcəkdir. Sonra o əlavə etdi:

– Ləpirçi sənin yanında qalacaqdır və əminəm ki, bu yerlərdə yayılan maraqlı bir əhvalatı, ya da minqlərlə rastlaşarkən başına gəlmiş hadisələrdən birini sənə nağıl edəcəkdir.



Bələdçi gülüb vəd etdi ki, Mabeldən muğayat olacaqdır. Serjant bir neçə dəqiqədən sonra təpəyə qalxaraq meşədə gözdən itdi. Ləpirçi ilə Mabel o biri tərəfə yönəldilər. Onlar qayalı buruna qalxaraq elə bir yerə çatdılar ki, oradan baxarkən ucsuz-bucaqsız gözəl bir mənzərə görünürdü. Mabel yorulduğuna görə qayanın münasib bir yerində oturdu, onun yol yoldaşı isə heç yorulmamışdı, həmişəki kimi yenə özünəməxsus qəşəng bir görkəmlə uzun lüləli tufənginə söykənərək Mabelin yanında dayanmışdı. Bir neçə dəqiqə ərzində onların heç biri dinmədi. Onların olduqları yer şimal tərəfdə göldən çox yüksəkdə idi. Oradan baxarkən kutter bəzəkli bir oyuncaq kimi görünürdü, sahilə qoyulmuş qayıq isə güclə görünən xırdaca xal kimi qaralırdı.

Mabel:

– İndi biz insan mənzillərindən çox uzaqdayıq, – dedi. – Bura, doğrudan da, sərhəddir.

– Böyük şəhərlərin yaxınlığında da dəniz sahilinin belə mənzərəsi olurmu? – deyə Ləpirçi maraqla soruşdu.

– Ağlım kəsmir.

– Müharibədən az əvvəl mən heyvan dərisi toplamaq üçün bu sahillərin yaxınlığında üzmüşəm. Burada da olmuşam; ancaq lap bu yerin özündə yox, ildırım vurmuş palıd ağacının göründüyü yerlərdə düşərgə salardıq.

– Ləpirçi, axı siz belə xırda şeyləri bütün təfsilatı ilə necə yadda saxlaya bilərsiniz?

– Bunlar bizim evlərimiz və küçələrimizdir, məbədlərimiz və saraylarımızdır. Mən onları yadda saxlamaya bilərəmmi? Bir gün Böyük İlanla sözü bir yerə qoyduq ki, altı aydan sonra günortaçağı küknar ağacının altında görüşək, özümüz isə o vaxt həmin ağacdən üç yüz mil uzaqda idik. Əgər o küknarı ildırım yandırmamışsa, həmin ağac, yəqin ki, indi də kəndlərdən əlli mil uzaqdakı meşənin lap ortasındadır. O yer çox gözəldir, çünki orada çoxlu qunduz olur.

– Siz dediyiniz vaxtda, doğrudanmı, həmin yerdə görüşdünüz?

– Məgər günəş çıxıb-batmır? Mən o yerə gəlib çatdıqda İlan ağaca söykənib məni gözləyirdi; onun mokasinləri palçığa və lilə batmışdı. Demə, delavar bataqlığa girmiş və oradan özünü güclə qurtarmışdı. Lakin günəş səhərlər şərq dağlarının arasından qalxıb axşamlar qərb dağlarının arxasında batdığı kimi delavar da təyin olunan yerə

düz vaxtında gəlmişdi. Çınqaçqukdan nigarən olmayın, o, nə dostu, nə də düşməni heç vaxt aldatmaz. O, hamıya bir gözlə baxan adamdır.

– Bəs indi o haradadır? Nə üçün o, bizim aramızda deyil?

– O, minqləri güdür; düzünü bilmək istəyirsinizsə, mən də gərək indi onun yanında olaydım. Nə etmək olar, insan qüsursuz deyildir...

– Mənə elə gəlir ki, sizin heç bir qüsurunuz yoxdur, Ləpirçi. Sizin kimi az qüsurlu adama hələ rast gəlməmişəm.

– Mabel, əgər siz qüvvəti, cansağlığını qüsursuzluq hesab edirsinizsə, onda mənim bərəmdə haqlısınız. Məncə, təmiz havada olan, ömrünü boş-boşuna keçirməyib bir işlə məşğul olan və təmiz meşə nemətlərilə dolanan adam heç bir vaxt həkimə möhtac olmaz. Ancaq mən də başqaları kimi bir insanam... Bəzi əlamətlərə görə başa düşürəm ki, məndə insan qüsurları olduqca çoxdur.

Bu sözlər Mabeli heyrətə saldı və çox maraqlandırdı. O həvəsə gələrək:

– Ləpirçi, – dedi, – sizin meşə həyatınızda adamı məftun edən cəhətlər vardır. Deyəsən, mən də meşələrin əzəmətli sükutunu sevməyə başlayıram; belə getsə, çox keçməz ki, həmişəlik sərhəd rayonunda qalmalı olaram. Şəhər həyatı məni danıxdır; atam öz ömrünün çox günlərini, yəqin ki, burada keçirəcəkdir; mən isə əminəm ki, atamın yanında qalsam, günüm xoş keçər, özüm də heç vaxt okean sahilinə qayıtmaq istəmərəm.

– Meşələrin nələr dediyini eşitmək istəyənlər üçün meşələr heç də səssiz-səmirsiz deyildir. Meşələrdə səhərdən axşamədək çox gəzmişəm, ancaq yoldaşa ehtiyac hiss etməmişəm. Meşələrdə ağıllı və ibrətli danışıqlar eşidilir. Ancaq gərək bu danışıqları başa düşəsən.

– Mənə elə gəlir ki, Ləpirçi, sizin üçün adamların arasında yox, məhz tənhalıqda xoş keçir, düzdürmü?

– Mən bunu deyə bilmərəm, mən başqa şey demək istəyirdim... Bir vaxt vardı ki, günümü meşədə keçirərkən heç kəsin fikrini çəkmirdim. Ancaq indi başqa hissələrin əsiriyəm... Görünür, təbiətin öz qanunu var. Hamı özünə tay axtarır, Mabel, insan da belədir.

– Siz əvvəllər evlənmək fikrində olmusunuzmu, istəmirsinizmi ki, dərдинizə şərik olan, sizə hayən olan yaxın bir adamınız olsun? – deyərək Mabel qayğıkeşliklə soruşdu. – Mənə elə gəlir ki, tam xoşbəxt olmanız üçün bir şey çatışmır ki, o da ailədir; ailəniz olsa, səfərlərinizdən



evə qayıdıb rahatlanarsınız. Əgər mən kişi olsaydım, bu meşələrdə gəzməkdən və bu gözəl göldə üzməkdən həzz alardım.

– Sizi başa düşürəm, Mabel, mənim kimi balaca adamların fikrini çəkdiyiniz üçün qoy Allah sizi arzunuzla çatdırsın! Doğrudur, bizim də fərəhli günlərimiz olur, ancaq biz daha fərəhli ola bilərdik. Bəli, məncə, biz daha xoşbəxt ola bilərdik!..

– Daha xoşbəxtmi? Axı hansı yol ilə, Ləpirçi? Bəs bu təmiz hava, bu sərin, kölgəli meşə, bu gözəl göl, ləkəsiz vicdan, bütün zəruri ehtiyacları rəf etməyin mümkün olması – bəs bütün bunlar insanın xoşbəxt olması üçün azdırmı?

Bələdçi qıza gözaltı baxaraq cavab verdi:

– Hər bir canlı məxluqun öz təbiəti vardır, Mabel! İnsanın da öz təbiəti var. Hamı gərək öz təbiətinin tələblərinə riayət etsin. O sahildə, şabalıd ağacının qırılıb aşdığı yerdəki göyərçini görürsünüzmü?

– Görürəm. Burada bizdən başqa yeganə canlı məxluq, deyəsən, təkcə odur.

– Yox, Mabel, yox! Bax, o göyərçinin yoldaşı havada uçur, bayaqdan o biri sahilə idi, bir azdan sonra yoldaşına qoşulacaqdır.

– Fikrinizi başa düşürəm, Ləpirçi, – deyərək Mabel gülümsəyib cavab verdi. O, bələdçi ilə o qədər sərbəst danışdı ki, elə bil, öz atası ilə söhbət edirdi. – Ancaq ovçu da bu vəhşi diyarda özünə rəfiqə tapa bilər. Hindu qadınları mehriban və istiqanlı olurlar. Misal üçün, Arouxedin arvadını götürək. O, öz ərinə sevir, halbuki əri onunla həmişə qaşqabaqlı, qaba rəftar edir.

– Yox, Mabel, yox! Bu heç bir yaxşı nəticə verməz. Əgər sizin kimi bir qadına rast gələydim, əgər bu qadın mənə kimi bir ovçuya ərə getməyə razı olsaydı, nadanlığımıza və kobudluğuma görə rişxənd etməsəydi, onda keçirmiş olduğum bütün ağır günlər mənə maralın yüngül sıçrayışları kimi, gələcəyim isə günəş nuru kimi görünərdi.

– Mənə kimi bir qadınımı bəyələndiniz? Çətin aqlım kəsir, mən yaşda olan, mənə kimi dəlisov bir qız ən cəsur kəşfiyyatçının və sərhəd rayonunda ən mahir ovçunun arvadı olmağa layiq olsun!

– Eh, Mabel, qorxuram ki, damarlarımda ağ adamın qanı qırmızıdırli adamın qanına qarışmış olsun... Siz məndəki sifətləri sadələdiniz. Belə sifətləri olan bir adam özünə, yaqın ki, yalnız hindu kəndində arvad tapa bilər.

– Ləpirçi, buna mənim heç bir şübhəm yoxdur ki, mənim kimi yelbeyin, şiltaq və təcrübəsiz... bir qızla evlənmək istəməzsiniz. – Mabel “mənim kimi təcrübəsiz” sözlərinin ardınca “mənim kimi gənc” sözlərini deməkdən özünü nəzakət xatirinə güclə saxladı.

– Nə üçün siz güman edirsiniz ki, sizin kimi bir qızla evlənmək istəməzdiniz? Bizim sərhəd işlərinə və adətlərinə bələd olmasanız da, maraqlı əhvalatları və şəhər adətlərini bizdən yaxşı bilirsiniz. Deyirsiniz, guya, siz şiltaqsınız. Bu sözün mənasını başa düşmürəm, əgər bu söz “gözəllik” mənasında işlədilsə, aman, Mabel, bunu mən heç də eyib bilmirəm, buna görə də, özümə arxayın deyiləm... Siz şiltaq deyilsiniz, ov və meşə sərgüzəştləri haqqında dediyim boş sözlərə çox diqqətlə qulaq asırsınız, təcrübəniz isə yaşa dolduqca artacaqdır. Ancaq Mabel, inanmıram ki, kişilər evlənmək istəyəndə belə məsələlərə çox fikir versinlər, – mən bilən bu, belədir.

– Ləpirçi, sizin sözləriniz... sizin fikirləriniz... Bunlar, əlbəttə, zarafatdır, bunlar ancaq zarafatdır...

– Həmişə sizin yanınızda olanda çox şad oluram, Mabel! Sizinlə söhbətim məni fərəhləndirir, əgər bu söhbətin sizin də ürəyinizə yatdığına yəqin etsəydim, keçən həftədəki gecələrin əksinə olaraq, bugünkü fərəhli gecəni çox rahat yatardım.

Mabel bələdçinin xoşuna gəldiyini hiss edirdi. Bunu ona öz instinkti çoxdan xəbər vermişdi. Lakin heç vaxt qızın ağılına gəlməmişdi ki, Ləpirçi onunla evlənmək istəyir. Həmin dəqiqələrdə Mabelə bu həqiqəti Ləpirçinin sözlərindən daha çox onun üzünün ifadəsi bildirdi. Bunu duyarkən Mabelin bütün varlığını heyrət hissi bürüdü.

– Ləpirçi, biz gərək bir-birimizi yaxşı başa düşək ki, aramızda heç bir qaranlıq məsələ qalmasın. Siz o qədər ürəyiaçıq və səmimisiniz ki, mənim də belə səmimi olmamağım günah olardı. Bu sözləri zarafatla deyirsiniz, düzdürmü? Əgər səhv etməmişəm, sizin kimi təcrübəli və mərd bir adamın mənim kimi cavan qıza bəsləyə biləcəyi dostluq münasibətindən danışdırdınız, eləmi?

– Bunu mən tamamilə təbii hesab edirəm, Mabel! Bəli, mən bu fikirdəyəm. Serjant mənə deyirdi ki, onda da sizin ananıza belə hissələr olmuşdur, bəzən meşələrdə bələdçilik etdiyim gənclərdə, deyəsən, belə hissələr olduğunu sezmişəm. Bəli, bəli, belə şeylər tamamilə təbiidir, yəqin, buna görə də belə hissələr insan qəlbinə asanlıqla girir və insan bu qədər fərəhlənir.



– Sözləriniz məni narahat edir, Ləpirçi. Fikrinizi aydın söyləyin, ya da gəlin bu barədə daha danışmayaq. Axı siz demək istəmərdiniz ki... siz bu fikirdə deyildiniz ki... – Burada Mabel sözünü yarımçıq qoydu və ürəyindən keçənləri deməyə bir müddət cəsarət etmədi. Nəhayət, özünü cəmləşdirdi və hər necə olursa olsun, bütün həqiqəti bilməyi qət edərək dilləndi: – Ləpirçi, siz mənimlə evlənmək fikrində olmamısınız, doğrudurmu?

– Mən bu fikirdəyəm, Mabel, özü də bu fikri siz meşədə böyüyən və sərhəd adətlərinə alışan mənim kimi bir adamdan daha bacarıqla izah edə bildiniz. Biz serjantla məhz belə qət etmişik; onun dediyinə görə, siz də buna razısınız. Ancaq bunu da deməliyəm ki, Amerikada ən yaxşı adama ərə getməyə layiq olan bir qızın məni bəyə-nəcəyinə inanmıram.

Mabelin çox karıxmış olduğunu üzünün ifadəsindən başa düş-mək olardı. Az sonra onun üzündə təəccüb, daha sonra isə kədər hiss edildi. O dedi:

– Mənim atam! Atam istəyir ki, sizə ərə gedim, eləmi, Ləpirçi?

– Hə, Mabel, sizin atanız bunu istəyir. Atanız buna sizin həтта sevinəcəyinizi zənn edirdi və məni də bu fikrə, demək olar, inandır-mışdı.

– Ancaq bəs siz özünüz... bu qəribə arzunun baş tutub-tutma-masının sizin üçün, yəqin ki, fərqi yoxdur, düzdürmü?

– Nə dediniz?

– Demək istəyirəm ki, bizim evlənməyimiz haqqındakı sözlərinizi ancaq atamın kefini açmaq xatirinə demişsiniz, özünüzün isə bu barədə ciddi niyyətiniz yoxdur... Buna mən necə cavab versəm siz inciməzsiniz, doğrudurmu?

Kəşfiyyatçı üzü al rəngə boyanan Mabelə cəld dönüb baxdı. Ləpirçinin açıq və nəcib üzündə isə dərin ehtiram hissi əks olun-muşdu. O dedi:

– Mabel, mən çox zaman uğurlu ovdan sonra davamlı və sağlam adam kimi təmiz dağ havasında nəfəs ala-ala meşələri gəzərkən özü-mü xoşbəxt bilmişəm. İndi isə başa düşürəm ki, başqalarına nisbətən mənim baramdə bir az yaxşı fikirdə olduğunuzu bilərkən məndə əmələ gələ bilən hissələr qarşısında bunlar boş və mənasız bir şeydir.

– Bunu yəqin bilin, Ləpirçi! Bir çox başqalarına nisbətən sizin haqqınızda yaxşı fikirdəyəm. Heç özüm də bilmirəm, kimi sizinlə

müqayisə edə bilərdim. Sizin kimi ikinci bir açıqürəkli, doğrucul, namuslu, mərd və ədalətli adamın olmasına inanmaq çətindir.

– Aman, Mabel, sözləriniz nə qədər şirindir, bunlar adamı nə qədər sevindirir! Serjant yanılmamışdır, deməli, mən də nahaq yerə ehtiyat etmişəm!

– Ləpirçi, biz gərək bir-birimizi başa düşək! Sizi and verirəm bütün müqəddəslərə, məni anlayın nəhayət! Bu, o qədər ciddi və mühüm məsələdir ki... Sizin xətrinizi istəyirəm. Sizə öz atam kimi çox hörmət edirəm, lakin sizin arvadınız ola bilmərəm. Mən...

Ləpirçi dərhal üzdən dəyişildi, bu dəyişiklik o qədər qabarıq idi ki, Mabel məsələni daha aydın həll etmək arzusunda olduğuna baxmayaraq, o dəqiqə səsini kəsdi. Onların heç biri bir neçə dəqiqə ərzində dinmədi. Ləpirçinin daxilindən baş qaldıran yanlış ümid hissi onun qəlbini qüssə məngənəsində sıxır, ona dözülməz iztirab çəkdi. Elə zənn etmək olardı ki, Ləpirçinin nəfəsi daralır. O, çəkdiyi əzabı azaltmaq istəyirmiş kimi, əli ilə öz yaxasından yapışdı. Mabel Ləpirçinin barmaqlarının əsəbi halda necə yumulduğunu görərkən dəhşət içində qorxuya düşüb əsdi. O dedi:

– Ləpirçi! Ola bilsin ki, mən artıq-əskik danışmışam, bəlkə də, özüm istəmədiyim halda, dilimdən ağır sözlər çıxmışdır. Bu, tamamilə mümkün bir işdir; haqlı olaraq deyirlər ki, qadınlar bəzən nə demək istədiklərini özləri də bilmirlər. Mən ancaq bunu sizə başa salmaq istəyirəm ki, bir-birimizə ər-arvad gözü ilə baxa biləcəyimizə əsla inanmıram.

Ləpirçi boğunuq səslə cavab verdi:

– Mən sizə bu gözlə baxmıram, bu gözlə baxmayacağam, Mabel. Yox, yox, mən heç zaman sizə bu gözlə baxmayacağam... nə sizə, nə də başqasına bu gözlə baxmayacağam.

– Ləpirçi, əzizim Ləpirçi, mənim sözlərimə o qədər də fikir verməyin! Bizim evlənməyimiz ağıllı bir iş olmazdı.

– Düzdür, bizim evlənməyimiz təbii olmazdı, təbiətin ziddinə olardı. Mən serjanta da belə demişdim, ancaq o, mənə inanmadı.

– Ah, mən niyə belə dedim! Əlinizi mənə verin, Ləpirçi, mənim əziz, nəcib Ləpirçim! Sübut edin ki, mənə nifrət etmirsiniz! Allah xatirinə, mənə qaşqabaqlı baxmayın!

– Mabel!.. Deyirsiniz sizə nifrət etməyim!.. Sizə qaşqabaqlı baxmayım!.. Eh!..



– Əlinizi, bu mərd, bu sədaqətli əlinizi mənə verin... Hər ikisini, hər ikisini verin, Ləpirçi! Bundan sonra da dost olacağımızı, aramızdakı incikliyin yox olduğunu yəqin etməyincə mənim üçün çox ağır olacaq, mən çox kədərənəcəyəm.

Mabel öz zərif, xırdaca barmaqları ilə Ləpirçinin gündən qaralmış cod əllərindən yapışmışdı. Ləpirçi bu nəcib qızın üzünə dalğın halda baxaraq:

– Mabel, – dedi və yenə səssizcə güldü, halbuki onun həmişəki nəcibliyini və səmimiliyini itirmiş olan üzündə böyük bir məyusluq hiss edilirdi. – Mabel, bunun təqsiri serjantdadır!

Ləpirçi daha özünü saxlaya bilmədi. Yanaqlarından göz yaşı iri damcılarla töküldü. Əsəbi halda barmaqları ilə öz boğazını tutub sıxdı. Onun sinəsi qabardı, sanki, gücü çatmayan ağır bir yükün altında qalmışdı...

Mabel dilləndi:

– Ləpirçi! Ürəyinizdən nə keçir? Sizin bütün arzularınızı yerinə yetirərəm! Deyin... Bircə dəfə də gülümsəyib ürəyinizdəkini bircə sözlə mənə bildirin, Ləpirçi! İndi ayrılacağıq, buna görə də mənə bircə söz, mehribanlıqla bir söz deyin, bircə dəfə gülümsəyin!..

Ləpirçi özünü gülümsəməyə vadar edərək:

– Təqsir serjantdadır, serjant yanılmışdır... – dedi. (Mabel Ləpirçinin süni surətdə gülümsədiyini, içəridən əzab çəkdiyini başa düşərəkən canına uçunma düşdü.) – Mən bunu bilirdim və ona da demişdim. Bəli, serjant səhv etmişdir...

Təqribən Ləpirçi qədər həyəcanlı olan Mabel cavab verdi:

– Əgər mən sizin arvadınız ola bilməsəm də, biz bir-birimizlə dost ola bilərik. Biz həmişə dost ola bilərik... Biz dost olacağıq!

Bələdçi həyəcanını çətinliklə boğaraq:

– Elə mən də yəqin bilirdim ki, serjant səhv etmişdir, – dedi. – Mən bilirdim ki, şəhərdə tərbiyə almış bir qız məni bəyənməz. Kaş sizin atanız öz planları haqqında mənə heç bir şey deməyəydi, Mabel, kaş siz mənimlə bu qədər mehriban və səmimi olmayaydınız! Bəli, bu, hamısından yaxşı olardı.

– Əgər Ləpirçi, özümdən asılı olmayaraq sizin qəlbinizdə ümid oyatmışamsa, buna görə özümü heç zaman bağışlamayacağam... Mənə inanın, sizə əziyyət verməkdənsə, özümün əzab çəkməyimə razı olaram!

– Mən özüm aldanmışam, Mabel. İndi bunu mən yaxşı başa düşürəm. Çalışaram, belə fikirlərdən uzaq olum və yenə də əvvəlki kimi vəhşi heyvan və düşmən ovlamağa çıxım. Aman, Mabel, sizi görən gündən bəri yanlış yolla getməyə başlamışam!

– Qəm yeməyin, siz yenidən düz yola çıxarsınız, özünüz də başa düşərsiniz ki, mən sizə arvad olmağa yaramaram.

– Bunu mən serjanta demişdim, ancaq o, öz fikrindən dönmədi. Bilirdim ki, siz çox cavan və gözəlsiniz, gəncliyində də o qədər gözəl olmayan mən yaşda bir adama tay deyilsiniz. Bundan başqa, sizin təbiətinizlə mənim təbiətim bir-birilə düz gəlməz, ovçu daxması şəhərdə tərbiyə almış qıza yaraşmaz. Əgər mən, heç olmasa, Casper Şirin Su qədər cavan və gözəl olsaydım, onda...

Mabel səbirsizliklə onun sözünü kəsərək:

– Burada Casperin nə işi var, – dedi, – gəlin başqa şeylərdən danışmaq.

Bələdçi təəccüblə qıza baxaraq sadəlvöhcəsinə cavab verdi:

– Casper yaxşı oğlandır, Mabel! O, gözəldir, çox gözəldir! Əgər mən onun yarısı qədər gözəl olsaydım...

Mabel qızaranaq:

– Gəlin Casper haqqında söhbəti kəsək, – dedi. – O, bəlkə də, tufan zamanı və ya göldə yol gedərkən yaxşıdır, ancaq o, elə bir adamdırmı ki, indi onun haqqında bizim danışmağımıza dəysin?

– Mabel, mən bilirəm ki, serjantın qəti surətdə etiraz etməsinə baxmayaraq, yəqin ki, sizin ərə gedəcəyiniz adamdan Casper yaxşıdır.

– Bəs o, kimdir ki, ona ərə gedəcəyəm, Ləpirçi?

– Kvartirmeysterdir, poruçik Müyrdür.

– Yox, Ləpirçi, qoy poruçik Müyr özünə haradan istəyirsə, arvad axtarıb tapsın. Mənim adım onun arvadlarının siyahısına düşməyəcəkdir.

– Sizə təşəkkür edirəm, Mabel, təşəkkür edirəm! Qorxurdum ki, onun rütbəsinə aldana biləsiniz. Bunu deməyə məni vadar edən heç də qısqançlıq deyildir. Əgər siz özünüzə layiq olan bir gənci, məsələn, Casper Üesterni sevmək fikrinə düşsəydiniz...

– Ləpirçi, bu Casper Üesterndə nə tapmışınız ki, ondan əl çəkə bilmirsiniz? Bizim dostluğumuzla onun nə əlaqəsi var? Yaxşısı budur, gəlin sizdən danışmaq, bu qışı necə keçirəcəyinizdən danışmaq.



– Məndənmi danışmaq, Mabel? Yetər! Kəşfiyyatda olduğumu demirəm, düşmənlə vuruşduğumu demirəm, ancaq əvvəllər mən nəyə yarardım, indi isə serjantın səhvini başa düşdüyüm üçün bilirəm ki, heç bir şeyə dəymərəm. Axı mənim haqqımda nə danışmaq olar? Sizin yanınızda olduğum dəqiqələr mənim üçün çox xoş keçirdi. Hətta xəyal edirdim ki, serjant yanılmamışdır, ancaq indi mənim üçün hər şey aydındır. Casperlə birlikdə göl ilə başaşağı gedəcəyəm. İşimiz çox olacaq, bəlkə də, faydasız, xəm xəyallarım dağılıb gedər.

– Doğrudandı, siz olanları unudacaqsınız? Məni də unudacaqsınız? Yox, siz məni unutmazsınız, Ləpirçi. Ancaq siz əvvəlki işlərinizə qayıdacaqsınız, yenə meşədə kəşfiyyata çıxacaqsınız, sizə layiq olmayan qız isə fikrinizi daha yayındırmayacaq və rahatlığınızı pozmayacaqdır. Siz yenə ov haqqında, marallar haqqında, qunduzlar haqqında düşünəcəksiniz...

– Eh, nə qoyub, nə axtarırsınız, Mabel, mən daha xəyallar aləminə qayıtmaq istəmirəm. Nə qədər ki sizə rast gəlməmişdim, meşə kəşfiyyatını, irokezlərin dalınca düşməyi, vuruşmaları, pusquları, döyüş meydanlarını xəyalıma gətirə bilərdim. Ancaq sizi tanıdığım gündən bəri məni heç bir şey maraqlandırmır. İndi o vaxtkı yuxuları da görmürəm! Orada, qarnizonda axırıncı gecə yuxuda görmüşdüm ki, ağcaqayın meşəliyində daxmam əvvəlki yerindədir, hər bir ağacın altında Mabel Dunqam görünür, quşlar isə cəh-cəh vurub elə oxuyurlar ki, hətta maral da quşların nəğməsini eşitmək üçün ayaq saxlayır. Mən bu marala güllə atdım, lakin mənim “maralvuran” tüfəngimin gülləsi yan keçdi, maral isə cavan bir qız kimi mənə baxıb güldü.

– Gəlin bu barədə danışmayaq, Ləpirçi! – deyə Mabel gözünün yaşını silə-silə cavab verdi. Ləpirçinin ürək sözünü açıb deməsi onun Mabeli çox sevdiyini bürüzə verirdi, bu isə qızın kövrəlməsinə səbəb olmuşdu. – İndi gedək atamın qabağına. O, yaxında olmalıdır, çünki atdığı güllənin səsi lap yaxından gəlirdi.

– Serjant səhv etmişdir... Əlbəttə, o, səhv etmişdir! Qumru quşunu canavarla bir yuvada qoymaq olarmı?

Mabel özünü şad göstərməyə çalışaraq:

– Budur, atam da gəlir! – dedi. – Ləpirçi, dostlar gərək sirri gizli saxlasınlar, doğrudurmu?

Sonra onlar dinmədilər. Quru budaqların çırtılması eşidildi, az sonra onlar meşədən çıxıb təpəyə qalxmağa başlayan serjantı gördülər. Serjant onlara yaxınlaşdıqda Ləpirçiyə, sonra isə qızına baxaraq dedi:

– Mabel, mənim əzizim, sən gənc və yüngülsən, get, vurduğum quşu götür. Quş şamlığa... bax, sahildəki meşənin yaxınlığına düşmüşdür... Görürsənmi, Casper gəminin yola düşməsi üçün signal verir... Sən bir də buraya qalxma, biz özümüz sahilə enib sənə yana gələrik.

Mabel atasının sözüne baxaraq yüngül addımlarla dağdan enib getdi. Lakin qız atasının və Ləpirçinin gözündən ağacların arasında itdikdə ağaca söykənib hönkür-hönkür ağlamağa başladı. Qız gözdən itənədək serjant onun dalınca baxdı, sonra dostcasına gülüm-səyərək yoldaşına müraciət etdi:

– O da öz anası kimi qıvrıqdır; bir az da atasına çəkmişdir. Hətta mənə elə gəlir ki, Mabelin anası qızı qədər gözəl deyildi; deməliyəm ki, kişili-qadınlı Dunqamların hamısı gözəl olmuşdur. Hə, Ləpirçi, yəqin, sən fürsəti fəvta verməmişən və ürəyindəkiləri açıb qıza demisən, düzdürmü? Qadınlar belə məsələlər haqqında açıq danışmağı sevirlər.

Ləpirçi öz dostu ilə göz-gözə rastlaşmamaq üçün üzünü kənara tutaraq cavab verdi:

– Məncə, hər ikimiz, yəni Mabel və mən, nəhayət, bir-birimizi başa düşdük, serjant.

– Bu lap yaxşı. Bəzi adamlar elə xəyal edirlər ki, məsələnin üstüörtülü qalması, guya, sevgiyə xüsusi gözəllik verir; bir paraları kimi mən də bu fikirdəyəm ki, dil nə qədər aydın danışsa, ağıl da bir o qədər tez başa düşər. Sən məsələni açarkən Mabel təəccübləndimi?

– Deyəsən, hə, serjant... Deyəsən, qız bunu heç gözləməirdi.

– Bəs axırı nə oldu? Unutma ki, sevginin qəflətən elan edilməsi də müharibədə pusquda durmaq kimi bir şeydir. Düşməne qəflətən hücum etmək nə qədər asandırsa, qadını da qəflətən yaxalamaq bir o qədər asandır. Mənim vəfalı dostum, de görüm, belə bir qəfil hücumun qarşısında Mabel qoyub qaçmadı ki?

– Yox, serjant, o heç qaçmaq fikrində də deyildi, bunu mən təmiz vicdanla deyə bilərəm.



– Yəqin ki, Mabel özünü çox səbirsiz göstərməmişdir, doğrudurmu? Onun anası ehtiyatlı idi və düz bir ay özünü naza qoydu... Hər halda, sözü açıq demək həm qadın üçün, həm də kişi üçün yaxşı xasiyyətdir...

– Düzdür, düzdür, götür-qoy eləyib fərasətlə tərپənmək də yaxşı xasiyyətdir.

– İyirmi yaşında olan qız o qədər də fərasətli olmaz. O, yaşa dolduqca fərasəti də artacaqdır... Ancaq belə bir səhv bizim üçün bağışlanmaz olardı.

Serjantın danışdığı müddətdə Ləpirçi əvvəlki təmkinliyinə qayıtmış olsa da, bir neçə dəfə rəng alıb, rəng verdi. O gah başını qaldırıb serjantın üzünə baxır, gah da başını aşağı salırdı. Onun üzündə Mabeli heyrətə salan şadlığın və ürək sıxıntısının qəribə bir şəkildə çarpazlaşdığını sezmək olardı.

– Sən düz deyirsən, serjant: sənin kimi bir adamın səhv etməsi çox günahdır.

– Mabelin nə qədər açıqürəkli və səmimi olduğunu sən özün də deyə bilərsən, ancaq mənə möhlət ver!

– Eh, serjant!..

– Sənin kimi bacarıqlı bir adam qayaya da təsir göstərə bilər, ancaq qıza möhlət ver.

– Serjant Dunqam, biz çoxdankı yoldaş, bir çox səfərlərdə bir-birimizin yanında olmuşuq, bir-birimizə o qədər kömək etmişik ki, indi biz açıq danışa bilərik. Sən nəyə əsasən deyirsən ki, Mabel kimi bir qız mənim kimi yöndəmsiz, kobud bir adama meyil göstərə bilər?

– Necə yəni nəyə əsasən, əziz dostum? Bunun səbəbi çox olmuş, özü də lap əsaslı səbəblər olmuşdur. Məsələn, bizim bir-birimizin dadına çatmağımız; indicə xatırladığın səfərlərimiz... Axı bir də sən mənim sınıanmış, vəfalı yoldaşımсан.

– Bütün bunlar bizim üçün xoşdur, serjant, ancaq bunların sənin qəşəng qızına heç bir dəxli yoxdur. Sənin qızın elə zənn edə bilər ki, indicə dediyimiz səfərlər, bəlkə də, keçmişdə bir qədər xoşagələnməmiş sir-sifətimi ancaq kobudlaşdırmışdır. Ağılım kəsmir ki, hər hansı bir şəxs qızın atası ilə köhnədən dost olmasına görə özünü bu qıza sevdirə bilsin. Yalnız xarakterləri bir-birinə tuş gələnmə adamlar bir-birini sevə bilərlər, mənim xarakterim, mənim xasiyyətim isə Mabel Dunqamın xasiyyətinə əsla oxşamır.

– Sən yenə də təvazökarlıq edirsən, Ləpirçi, ancaq bu yol ilə özünü qıza sevdire bilməzsən. Təvazökarlıq əsgərliyə yenicə göndərilmiş, lakin öz vəzifələrini hələ lazımınca öyrənməyincə özündən böyük zabıtə istehza etməyə cürət etməyən kiçik zabıt üçün yaxşıdır. Təvazökarlıq, nəhayət, keşişə yaraşar, ancaq əsl əsgərdə və ya eşqə düşmüş başqa bir adamda təvazökarlıq olması yersizdir. Əgər qadının qəlbinə hakim olmaq istəyirsənsə, təvazökarlığın daşını atmağa çalış. Yalnız xarakterləri bir olan adamların yola getməsi haqqında sənin fikrinə gəldikdə, bu cür işlərdə belə düşünməyin mənası yoxdur. Yox, yox! Məncə, məhz xarakterləri bir olmayanlar yola gedə bilirlər, odur ki, bu cəhətdən Mabelin qarşısında sənin əsib aciz qalmağın yersizdir. Poruçik Müyrü görürsənmi, deyirlər onun beş arvadı olmuşdur. Özündə də təvazökarlıqdan heç bir əsər-ələmət yoxdur.

– Mən bunu bilirəm ki, poruçik Müyr nə qədər quyruq bulasa da, Mabel Dunqamın əri ola bilməyəcəkdir.

– Bunu doğru deyirsən, Ləpirçi, çünki mən çoxdan qət etmişəm ki, kürəkənim sən olacaqsan.

– Qoy Mabel kimə istəyirsə, ona meyil göstərsin, serjant. O, gəncdir, onun ürəyində hələ heç bir şey yoxdur, mən də istəmərəm ki, onun fərəh və sevinclə dolu olan qəlbinə tük qədər toxunam!

– Sən Mabellə açıq danışdınmi? – deyə serjant duruxa-duruxa soruşdu.

Ləpirçi o qədər doğrucul idi ki, bu suala “yox” cavabı verə bilmədi; bununla belə, bu adam olduqca alicənab idi, çalışırdı ki, Mabel bəzən açıqlanan və əsəbiləşən atasının qəzəbinə gəlməsin. O, cavab verdi:

– Biz ürək sözumüzu bir-birimizə açıb dedik, doğrudur, hər kəs istərdi ki, Mabelin xoşuna gəlsin və bunu qızın davranışından hiss etsin, ancaq mən Mabelin üzündə elə bir ifadə görə bilmədim ki, buna əsasən öz haqqımda yüksək fikirdə ola bilim.

Serjant səsini ucaldaraq:

– Axı Mabel sənin təklifini rədd etməyə cürət etməzdi, sən ki onun atasının ən yaxşı dostusan! – dedi.

Ləpirçi üzündə əks edən kədəri gizlətmək üçün başını yana döndərdi və yavaş səslə, lakin qətiyyətlə dedi:

– Mabel çox zərif qızıdır, buna görə də, təklifimi kobudluqla rədd edə bilməzdi. O hətta itə də açıqlanmağı bacarmır. Bunu da deyim



ki, mən Mabelin rəyini elə soruşmadım ki, mənim təklifimi qəti surətdə rədd etsin.

– Olmaya sən elə güman edirdin ki, mənim qızım sənin nə fikir-də olduğunu bilmədiyi halda, sənin boynuna sarılacaq? Əgər o, belə etsəydi, anasının qızı olmazdı, mənim də qızım olmasına şübhə edərdim. Dunqamlar açıq danışmağı sevirilər, lakin bu qədər də yox. Ləpirçi, sən bu işi mənə həvalə elə, hər şey düzələr. Mən bu axşam sənin adından qızımla danışaram.

– Yox, serjant, yox! Mən sənə məsləhət görmürəm. Qoy bu iş mənimlə Mabelin arasında qalsın. Mənə belə gəlir ki, əvvəl-axır biz bir-birimizi başa düşərik. Gənc xanımlar ürkək quş kimidirlər. Onlar məcburiyyəti və ya sərtliyi xoşlamırlar.

– Dostum, mən hər şeyə razıyam, ancaq bu şərtlə ki, fürsət düşən kimi onunla aydın və çək-çevirsiz danışacağına söz verəsən.

– Serjant, mən ondan soruşaram... Bəli, mən ondan soruşaram, ancaq sən mənə söz ver ki, bu işə qarışmayacaqsan. Mabel sözümə rişxənd eyləsə də, mənə ərə getmək istəyib-istəmədiyini ondan soruşacağam.

Serjant buna həvəslə razılıq verdi. O, tamamilə inanırdı ki, hörmət etdiyi bu adam, qızının xoşuna gəlməyə bilməz.

İki dost dağdan sahilə enərkən serjant bələdçini inandırmağa cəhd edirdi ki, onun öz arzusuna çatmamasına ancaq özünə inanmaması mane olmuşdur. Lakin Ləpirçi təbiətən təvazökar idi, həm də Mabellə danışandan sonra həvəsdən düşmüşdü, buna görə də, Dunqamla razılaşa bilmirdi. Ancaq serjant o qədər dəlil-sübut gətirdi ki, onun sözləri Ləpirçiyə gerçək göründü. Təbiətin bu safqəlblə övladı Mabeli hələ itirmədiyini düşündükcə olduqca fərəhlənir, hətta Mabellə olan söhbəti də ona başqa cür gəlirdi. O, doğrudur, serjantın dediklərinin çoxuna inanmırdı, lakin bu fikri də başından çıxara bilmirdi ki, Mabeli belə hərəkət etməyə qızlara məxsus ürkəkliyi və hisslərinə inanmaması vadar etmişdir.

Ləpirçi serjantın sözüünə cavab olaraq dedi:

– Mabelin kvartirmeysterdən xoşu gəlmir. Mabel ona beş dəfə evlənməmiş adam kimi baxır.

– Beş dəfə evlənmək elə ona kifayətdir! Əxlaq və tərbiyə qanunlarını təhqir etmədən iki qadınla evlənmək olar, buna mən razıyam, lakin dördünü almaq bağışlanmaz bir qəbahətdir.

Ləpirçi səssizcə gülə-gülə:

– Zənnimcə, bircə dəfə evlənməyin özü, mister Kap demişkən, bir növ “əlamətdir”, – dedi. Onun məzəli danışmaq qabiliyyəti artıq özünü göstərməyə başlamışdı.

– Dostum, əlbəttə, həm də labüd əlamətdir! Əgər öz qızımı sənə ərə vermək fikrində olmasaydım, subay qalmağın məsləhət görürdüm... Hə, bax, qız özü də gəldi! Tss!.. Dinmə!

– Ah, serjant, qorxuram ki, sən səhv edəsən!

ON DOQQUZUNCU FƏSİL

Mabel sahilə onları gözləyirdi. Qayıq dərhal suya buraxılmışdı. Ləpirçi yol yoldaşlarını yenə zirəkliklə dalğacırandan keçirtirdi; “Qaçaqan” a yan alanda onların üstünə bir damcı da olsun, su sıçramamışdı.

Ontario artıq sakitləşmişdi, tək-cə sahil yaxınlığında cərgə ilə duran sualtı qayaların yanında ətrafa su dairələri yayılırdı, elə bil, oraya daş atırdılar. Casper yelkənləri açıb səmt küləyini gözləməyə başladı.

Orta dorun alt yelkəni köpdükdə və kutter suyu yarmağa başladıqda, artıq gün batmışdı. Zəif cənub küləyi əsirdi. Gecə heç bir hadisə baş vermədi; kutterin sərnəşinləri dərin və sakit yuxuya daldılar.

Casperə olan inamsızlıq üzündən kutterə kimin komandirlik edəcəyi məsələsi əvvəllər bir az şübhəli qalırdı; nəhayət, məsələ sülh yolu ilə həll edildi. Baş komandan ixtiyarını Kap öz əlində saxladı, Casperə isə qoca dənizçinin nəzarəti altında və onun razılığı ilə manevr etmək işi tapşırılmışdı. Casper buna yalnız Mabeli yeni təhlükə qarşısında qoymamaq üçün razı olmuşdu. O, bilirdi ki, indi fırtına sakitləşdiyini üçün “Monkalm” var qüvvəsi ilə “Qaçaqan”ın dalınca düşəcəkdir.

Casper belə güman edirdi ki, “Monkalm”ın komandiri olan gənc və cəsur fransız zabiti külək imkan verən kimi Nıaqaqa körpüsündə lövbəri qaldıracaq və daha böyük sahəni müşahidə edə bilmək, “Qaçaqan”ı qabaqcadan görmək üçün gölün ortası ilə üzəcəkdir. Buna görə də, Casper qət etdi ki, sahilə yaxın üzsə, ağıllı iş görmüş olar. Kutterin dor ağacı və yelkənləri sahil fonunda görünməz və beləliklə, düşmənin gəmisini üz-üzə gəlməkdən asanlıqla yaxasını



qurtarmış olar. Casper cənub sahili boyunca üzməyi üstün tutdu, çünki külək o tərəfdən əsirdi, həm də düşmən ağılına gətirməzdi ki, kutter fransız kəndləri və postları yerləşən bu sahil boyunca üzəcəkdir.

Xoşbəxtlikdən Kap bu plan barəsində heç bir şey bilmirdi. Casper beləcə sübh açılanadək yavaş-yavaş bütün ixtiyarını öz əlinə aldı və heç kəslə məsləhətləşmədən əmr verməyə başladı. Kutterin heyəti onun əmrlərini can-başla və sözsüz yerinə yetirirdi.

Dan yeri sökülməyə başlayan kimi, hamı göyərtəyə toplaşdı. Şərqdə, qərbdə və şimalda yalnız doğan günəş şüalarının işıqlandırdığı qızılı rəngə çalan su, cənubda isə o zaman Ontarionu əhatə edən yaşıl meşələr görünürdü. Birdən qarşı tərəf tamamilə işıqlaşdı və sahildə, çay ağız yaxınlığında bir qəsrin iri divarları göründü, onun dövrəsində qalaçalar salınmış və xəndəklər atılmışdı. Bu qala görünən dəqiqədə, elə bil, onun üzərindən ağ bulud qalxdı. Bir azdan sonra gördülər ki, bu, hündür bayraq ağacında dalğalanan ağ fransız bayrağıdır.

Bu zaman Kap qışqırdı:

– Havada çirkli salfet dalğalanır! Bu, mənim adım Çarlz Kap olduğu kimi doğrudur! Biz bu lənətə gəlmiş sahilə elə can atırdıq ki, guya Hindistandan qayıdarkən orada ilk dəfə öz arvad-uşaqlarımızla görüşəcəyik! Casper, bir bəri baxın, axı siz ki, deyəsən, qurbağa ovuna çıxmamışsınız? Siz nə üçün bu yeni Fransanın yaxınlığından keçirsiniz?

– Ser, mən sahilin yaxınlığından ona görə keçirəm ki, düşmən gəmisinin gözündən yayınacağıma ümid edirəm; əminəm ki, o, külək səmtində, bu aralarda olmalıdır.

– Yaxşı, yaxşı! Sözdə bunların hamısı yaxşıdır. Ümidvaram ki, işdə də belə olacaqdır. Güman edə bilərəm ki, burada sualtı cərəyan yoxdur?

– Bu sahildə biz külək səmtindəyik, – deyə Casper gülümsəyib cavab verdi. – Zənnimcə, mister Kap, siz bununla razılaşarsınız ki, güclü sualtı cərəyan olan yerdə lövbər salmaq pis olmazdı. Bu cərəyan bizi ölümdən qurtarmışdır!

– Bu, fransız sayıqlamasıdır! – deyə Kap donquldandı və bu sözləri Casperin eşidə biləcəyinə heç əhəmiyyət vermədi. – Sən bizim üçün gün işığından qorxmayan namuslu, nəcib, açıq cərəyan

tap! Sizin tapdığınız gözə görünməyən, dərinlikdə gizlənən alçaq sualtı cərəyanların nə xeyri var! Əgər açıq danışmaq istəyirsinizsə, onda demək lazımdır ki, belə üzdənirəq xilas olmağımız ancaq qabaqcadan hazırlanmış bir kələkdir!

Serjant dillənib:

– Qardaşım, indi biz, heç olmasa, Niaqaradakı düşmən postunu diqqətlə müşahidə edə bilərik, – dedi. – Onun yanından keçərkən hazır olmalıyıq, yaddan çıxarmayın ki, biz indi, demək olar, düşmənlə üz-üzə durmuşuq.

Serjantın xəbərdarlığı əbəs idi, çünki onsuz da hamı əlçatmaz bu yerdə itib-qalmış insan məskəninə maraqla baxırdı. Külək “Qaçğan”ın dalğaları cəld yarmasına kömək edirdi. Casper sükanın arxasına keçib kutteri çayın ağzına yaxınlaşdırdı. Elə bu dəqiqədə küləyin uzaqdan gətirdiyi boğuş gurultu eşidildi. Zənn etmək olardı ki, bu, nəhəng bir ərğənunun təntənəli sədalarıdır. Arabir adama elə gəlirdi ki, bu səslərdən yer titrəyir.

Qəribə səslərdən təəccüblənmiş Kap:

– Bu, deyəsən, sahilə çırpınan dalğaların səsidir, – dedi.

– Bəli, bəli, – deyə Ləpirçi cavab verdi, – bu çırpınan dalğa səsi yalnız dünyanın bu hissəsində eşitmək olar. Mister Kap, bu, sualtı cərəyan deyildir! Bu, orada qayalara dəyib dağılan və geri qayıtmayan dalğalardır. Siz dağdan aşağı tökülən qoca Niaqaranın səsinə eşidirsiniz.

– Doğrudanmı, elə utanmaz tapılar ki, bu böyük, gözəl çayın dağdan töküldüyünə adamı inandırmış olsun?

– Mister Kap, təsəvvür edin ki, o, enə biləcəyi nərdivan olmadığı üçün, dağdan tökülür. Bizim bu yerlərin təbiəti belədir. Doğrudan, sizin okean da yaxşıdır. Ah, Mabel! Əgər siz bu çayın sahili boyunca gəzə-gəzə o dağa tərəf on-on beş mil gedib bizim təbiətin gözəl mənzərələrini görsəydiniz, çox yaxşı olardı!

– Ləpirçi, deməli, siz də o məşhur şlaləni görmüsünüz? – deyə qız soruşdu.

– Bəli, mən onu görmüşəm. Bu şlalə olduqca gözəl və dəhşətli bir mənzərədir! Mən qala qarnizonunun vuruşmalarına Böyük İlanla birlikdə tamaşa edərkən İlan mənə demişdi ki, qəbiləsinin nağıllarında bu adalarda böyük bir şlalə olduğu göstərilir. Sonra da gedib həmin misilsiz mənzərəyə baxmağı İlan mənə təklif etdi. Bu şlalə



haqqında altmışıncı polkun əsgərlərindən də eşitmişdim, əlli beşinci polka isə mən çox sonralar gəlmişəm. Hər bir polkda məşhur yalançılar vardı, buna görə də mən əsgər nağıllarının ancaq yarısına inanırdım... Biz də səsine görə şlaləni tapmaq və onun gurultusunu indiki kimi eşidib ona valeh olmaq ümidilə oraya yollandıq. Ancaq o vaxt şlalə bu səhərki kimi bərk guruldamırdı. Mister Kap, meşələrdə də belə olur, bəzən meşə elə dərin sükuta dalır ki, sanki, dünyada heç bir şey tərpənmir. Birdən biz şlalədən bir az yuxarıda çayın sahilinə çıxdıq. Bizi müşayiət edən gənc delavar orada bir qayıq tapdı və burulğanın lap ortasında olan adacığa getmək üçün suyun iti axan yerindən qayıqla üzüb keçmək istədi. Biz ona dedik ki, bu ağılsızlıqdır və bu cür dəli çayla zarafat etmək olmaz. Lakin gənc delavarlar da gənc əsgərlərin tayıdırlar, onlar şöhrət düşgünüdürlər və yersiz igidlik göstərməyi sevirlər. Sözlərimiz gənc delavara kar eləmədi. O, qayığa minib suya girdi. Əvvəlcə qayıq küləyin qovub apardığı yelkən kimi sürətlə irəlilədi, sonra hərlənməyə başladı, gənc delavarın nə zirəkliyi, nə də güclü olması çayın gücünə üstün gələ bilmədi. Lakin o, itlərin təqibindən canını qurtarmaq üçün özünü suya atan xallı maral kimi öz həyatını xilas etməkdən ötrü son dəqiqəyədək ağılagəlməz səylər göstərdi. Güclü çayı elə sürətlə keçməyə başladı ki, əvvəlcə biz onun öz məqsədinə çatacağına inanmışdıq, lakin gənc delavar qabaqda hələ nə qədər yolu qaldığını yaxşı götür-qoy etməmişdi, öz səhvini başa düşdükdə isə çayla başıyuxarı qalxmağa çalışdı. Əgər o, minq də olsaydı, yenə mənim ona yazığım gələrdi. Delavar bir müddət var gücünü toplayıb canını dişinə tutaraq çox səy göstərdi və bunun nəticəsində az qaldı ki, şlalənin axarından keçsin, ancaq qolları sözüünə baxmadı. Avarı suya bircə dəfə düz vurmadiğına görə su onu geriye atdı. Delavar o anadək çətinliklə keçdiyi yolu düymə-düymə, fut-fut itirməyə başladı. Suyun elə bir yerinə çatdı ki, orada çayın səthi hamar görünür, elə bil, milyonlarla zərif su saplarından toxunan və böyük qayanın üstünə çəkilməmiş şəffaf bir top idi; delavarı buradan su qəflətən çox sürətlə götürüb apardı və az sonra delavar gözdən itdi. Bir neçə il keçdikdən sonra mən bir moxauka rast gəldim. O da indicə sizə danışdığım hadisəni o zaman çayın o biri sahilindən seyr etmişdi. Moxauk mənə dedi ki, həmin gənc delavar şlalənin köpükləri içində gözdən itənədək avarını qaldırıb havada yellədirmiş.

– Bəs o yazığın başına sonra nə gəldi? – deyə Mabel soruşdu.

– Həmin gənc delavar bu dünyanı tərk edib xoşbəxt diyarlara köçdü və orada vaxtını ovla keçirən ulu babalarını tapdı. Həmin gənc şöhrət aşıqı idi, ancaq igidliyinə də söz ola bilməzdi. O, öz ehtiyatsızlığı üzündən məhv oldu, indi isə Manitunun¹ ixtiyarındadır.

Bu zaman qaladan top atəşinin səsi eşidildi və çox keçmədi ki, mərmə vıyılı ilə kutterin dor ağaclarının üstündən keçdi. Casper sükanın yanında dayanıb gülümsəyir və belə nəzakətsizliklə salamlanmasına əhəmiyyət vermirdi. “Qaçaqan” qaladan xeyli uzaqlaşmışdı və ikinci top gülləsindən indi onun qorxusu yox idi. Kutter çaya yaxınlaşdıqda Casper “Monkalm”ı çayda görmədi. Dor ağacının başında növbə çəkən matros xəbər verdi ki, göldə heç bir yelkən görünmür. Bu zaman Casper ehtiyatla tərpənməsinin əbəs olmadığını və fransız gəmisinin gölün ortalarında olduğunu yəqin etdi.

Bütün günü cənubdan külək əsdi. Kutter saatda altı-səkkiz mil sürətlə sahilədən bir mil aralı gedirdi. “Qaçaqan” bir burundan o birisinə yönələ-yönələ çayın körfəz kimi çox dərin olan buxtalarını üzüb keçirdi. Heç yerdə mədəniyyət əlaməti nəzərə çarpmırdı. Çaylar gölün böyük çəninə öz payını verirdi. Sahil boyu ağaclar yaşıl divar kimi uzanırdı, orada ağacdan savayı heç bir şey görünmürdü. Hətta dar kanallar vasitəsilə Ontarioya birləşən böyük körfəzlər də görünən kimi, dərhal gözdən itir və heç bir dirilik əlaməti göstərmirdi. Bu yerlərin mənzərəsi Ləpirçini hamıdan çox valeh edirdi. O, göz işlədikcə uzanan meşəyə baxmaqdan doymurdu. Mabelin yaxınlığında olmaqdan xoşhallansa da, onun səsinə eşitməkdən həzz alsa da, hər halda, ağcaqayın, palıd və cökə səadətini axtardığı bu tənhalığa çıxıb getmək arzusu Ləpirçinin qəlbində bir gün ərzində bir neçə dəfə özünü hiss etdirmişdi. Kap başqa fikirdə idi. O, qüllələri və mayakları, gəmilərlə dolu reydləri burada görməməsindən dəfələrlə giley-lənmişdi və deyirdi ki, dünyanın heç yerində belə sahil yoxdur. Sonra serjantı kənara çəkərək ciddi surətdə inandırmağa çalışmışdı ki, bu diyar heç vaxt tərəqqi edib abadlaşmayacaqdır, çünki buralarda limanlara əhəmiyyət verilmir, burada çaylar əbəs yerə axır və küləyin özü də meşədən iy çəkmişdir, buna görə də, heç bir şeyə yaramaz.

Gün batana yaxın kutter yüz mil yol keçərək Osveqoya yaxınlaşmışdı. Serjant Dunqam yeni təlimat almaq üçün qalaya getməyi

¹ *Manitu* – bəzi hindu qəbilələrinin sitayiş etdikləri ali ruhun adı



özünə borc bilirdi (bu təlimatı ona mayor Dunkan verə bilərdi). Buna görə də Casper bütün gecə gəmini sahil boyu ilə sürmüşdü. Səhərə yaxın külək bir az zəifləməyə başlamışdı, lakin qaladan iki mil aralı olan buruna gəminin çatdığı vaxta qədər hələ də əsməkdə davam etmişdi. Buraya çatdıqda şimaldan zəif külək əsməyə başladı, kutter isə, küləyin güclənə biləcəyini və ya dəyişəcəyini nəzərə alaraq, sahil-dən uzaqlaşdı.

Səhər açıldıqda kutter qaladan iki mil uzaqda Osveqo çayının ağzına çatmışdı. Qaladan səhər toplarının atəşi eşidildikdə Casper əmr verdi ki, yelkənlərin ipləri boşaldılsın və gəmi körpüyə tərəf yönəldilsin. Bu vaxt yuxarı göyertədən bağırtı səsi eşidildi və hamı burunun şərq sahilinə tərəf baxmağa başladı: “Monkalm” orada, qala toplarının vura bilmədiyi bir məsafədə dayanıb “Qaçaqan”ın qayıtmasını gözləyirdi.

“Qaçaqan” fransız gəmisinin yanından keçib gedə bilməzdi, çünki “Monkalm” yelkənlərinin sayını artıraraq bir neçə dəqiqədə “Qaçaqan”ın yolunu kəsərdi. Dərhal lazımi tədbir görülməli idi. Bir az məsləhətləşdikdən sonra serjant yenə öz planını dəyişirdi və gəminin birinci dəfə çatdırılmalı olduğu yerə mümkün qədər tezliklə getməyi qəət etdi. O, əmin idi ki, kutter düşmən gəmisini ötüb keçəcək və ondan uzaqlaşib gizlənəcəkdir. “Qaçaqan” bütün yelkənlərini açıb küləyin səmti ilə yoluna davam etdi. Qaladan atəş açıldı və əsgərlər torpaq hasara tərəf axışib gəldilər. Lakin Lendi bu faydasız ehtiram tədbirlərindən savayı kutterə heç bir şeylə kömək edə bilmədi. “Monkalm” isə bir neçə top atəşi ilə kutterə meydan oxuyaraq fransız bayrağını qaldırdı və bütün yelkənlərini açaraq kutterin dalınca düşdü.

Bir neçə saat ərzində hər iki gəmi limanı külək səmtində qoymağa çalışaraq, qısa qalslarla üzə-üzə suyu çox sürətlə yanib yol getdi. Gəmilərin biri limana girməyə, digəri isə onun yolunu kəsməyə çalışırdı.

Günortaçağı fransız gəmisinin dor ağaclarının yalnız ucları görünürdü. “Qaçaqan”ın yolunda bir neçə ada var idi, buna görə də, Casper düşməndən qaçıb qurtarmaq üçün bu adaların arxasına keçmək fikrində idi. Kapın, serjantın və xüsusən poruçik Müyrün yenə də gənc dənizçini xain hesab etmələrinə və hətta Frontenakın yaxında olmasına baxmayaraq, hamı Casperin fikrini bəyəndi. Çox

götür-qoy eləməyə vaxt yox idi. Kvartirmeyster haqlı olaraq dedi ki, Casper yalnız bircə yol ilə, yeni kutteri açıqdan-açığa düşmənlə limanına aparmaqla xəyanət edə bilər. Buna isə hər bir vaxt mane olmaq mümkündür, çünki fransızların göldə olan yeganə kreyseri “Qaçaqan” üçün bilavasitə təhlükə törətmirdi.

İstədiyi kimi hərəkət edən Casper tez zamanda öz ustalığını göstərdi. O, gəmini adaların arxasından keçirərək qərbə tərəf apardı, nəticədə “Monkalm” üfüq xəttindən arxada qaldı. Gün batana yaxın kutter yenə həmin adaların birincisinə yaxınlaşdı, bu ada böyük bir körfəzdə idi. Hələ gecə düşməzdən əvvəl gəmi dar kanala girdi; bu kanal ilə birbaşa posta tərəf getmək olardı. Axşam saat on idi, bu vaxt Kap təkidlə tələb etdi ki, lövbər salınsın. Adaların arasından keçən dar yol çox dolaşlıq idi, buna görə də qoca dənizçi qorxurdu ki, fransız qalasının toplan gəmini atəşə tutsun. Casper etiraz etmədən bu təklifə razı oldu, çünki göstəriş almışdı ki, qabaqcıdan lazımı tədbirlər görməyincə posta yaxınlaşmasın. Heç kəs postun yolunu tanımamalı idi, çünki ehtiyat edilirdi ki, fərarilərdən biri bu barədə düşmənlə xəbər verə bilər.

“Qaçaqan” uzaqdakı kiçik bir buxtada lövbər saldı; burada hətta gündüz də “Qaçaqan”ı tapmaq çətin idi. Sonra keşikçidən başqa hamı aşağıya dincəlməyə getdi. Kap bu iki gündə o qədər yorulmuşdu ki, uzun müddət və möhkəm yatdı, o, yuxudan yalnız gündüz oyandı. Kap gözlərini açan kimi hiss etdi ki, gəmi lövbərini qaldırmışdır. Göyertəyə qalxdıqda gördü ki, “Qaçaqan” adaların arasından keçib gedir, göyertədə isə Casperlə losmandan və keşikçidən başqa heç kəs yoxdur. Kutterin hansı səmtə getməsinin keşikçiyə əsla dəxli yox idi. Kap qəzəbli-qəzəbli:

– Bu nə deməkdir, mister Uestern? – deyərək soruşdu. – Yoxsa, bizi yuxuya verib Frontenak limanına aparmaq istəyirsiniz?

– Mən aldığı əmrləri yerinə yetirirəm, mister Kap. Mayor Dunkan mənə əmr etmişdir ki, hamını aşağıya göndərməyincə heç vaxt posta yaxınlaşmayım. Bu sularda ona işin tələb etdiyindən çox losman lazımı deyildir.

Kap təəccüblə fit çalaraq:

– Əcəb! – dedi. – Gəmimiz bu kolların və qayaların arasından gərəkən göyertədə heç kəs yox idi! Hətta Yorkdan gəlmiş təcrübəli losmanın özü də bu kanalda ilişib qalar!



Casper gülümsəyərək cavab verdi:

– Ser, mən həmişə bu fikirdə olmuşam: kutter lazımı yerinə gəlib çatanadək onu mənim ixtiyarıma versəniz, çox yaxşı iş görmüş olardınız.

– Biz belə edərdik, Casper, biz belə edərdik, bu şərtlə ki, şübhəli əlamətlər olmayaydı! Lakin bu əlamətlər çox ciddidir və hər bir ağıllı adam onlara əhəmiyyət verməlidir.

– Qoy belə olsun, ser! Deyəsən, biz son mənzilimizə yaxınlaşmışıq. Yaxşı külək əssə, bir saat belə keçməmiş postumuza çataıq, onda gözüünüzə görünən hər cür “əlamətlərdən” daha qorxmazsınız.

– Hm-m! – deyə Kap mızıldadı və daha heç bir söz deyə bilmədi, aydın idi ki, Casper açıq-açığına iş görür və hamını asanlıqla öz tərəfinə çəkmişdir.

Adaların sayı, bəlkə də, min deyil idi, lakin onlar, doğrudan da, çox idi. Casper gəmini böyük kanaldan çıxardıqdan sonra səmt küləyinə köməyi ilə suyun axarı ilə ən dar boğazlardan keçirdi. “Qaçan”ın ağaclara toxunmadan belə yerlərdən keçə biləcəyinə inanmaq çətin idi. Bəzən gəmi kiçik körfəzlərdən keçərkən adama elə gəlirdi ki, kolluqlarda, meşəlik və qayalıqların arasında tamamilə itib qalacaqdır. Su o qədər şəffaf idi ki, lot salmağa ehtiyac yox idi. Yəqin ki, bu yol əsla təhlükədə deyildi. Onun hər yeri eyni dərinlikdə idi. Lakin Kap okeana alışdığı üçün kutterin saya çıxacağından çox qorxurdu.

Kiçik gəmi iyirminci boğazdan da sağ-salamat çıxdıqda qoca dənizçi, nəhayət, dilləndi:

– Ləpirçi, etiraf etməliyəm ki, buradan belə bir nəticə çıxır: gəmiçilik elmi ilə hesablaşmaq, bütün qanun və qaydaları zibilliyə atmaq lazımdır!

– Yox, yox, Duzlu Su, bu gördüyünüz misilsiz bir məharətdir! Görürsünüzmü, Casper heç vaxt tərəddüd etmir. O, iy bilmək qabiliyyətinə bel bağlayaraq başını yuxarı qaldırır daim irəliyə yüyürən vəfalı it kimidir. Mən öz başımla cavabdehəm ki, bu oğlan bizi əvvəl axır mənzil başına sağ-salamat çatdıracaqdır; əgər əvvəldən ona ixtiyar verilseydi, bu işi çoxdan başa çatdırmış olardı.

– Özü də losmansız, lotsuz, mayaksız, bakensiz¹... və...

– Həm də ləpirsiz! – deyə bələdçi onun sözünü kəsdi. – Bu, mənim heç ağılıma gəlmirdi! Hamı bilir ki, suda ləpir qalmır, ancaq

¹ *Baken* – çayda dayaz yerləri göstərən üzücü nişan

Casper elə cürətlə irəliləyir ki, sanki, mokasinlərin yarpaqlarda qalmış aydın izlərini görür!

– Qərribə şeydir!.. Deyəsən, onun heç kompası da yoxdur, düzdürmü?

Casper öz səfər yoldaşlarının bu sözlərinə cavab olaraq yalnız gülümsəməklə kifayətlənərək:

– Kliveri¹ yığın! – deyə ucadan səsləndi. – İndi onu buraxın! Sükanı sağa! Bir az da sağ tərəfə! Yaxşı! Sükanı işə sal və yavaş-yavaş döndər! İndi ip götürüb sahilə tullan! Yox, ipi sahilə at: sahilə adamlar var, ipi tuturlar.

Matroslar bu göstərişləri elə cəldliklə yerinə yetirdilər ki, kənar-dan baxan adamlar bu manevrlərin təfsilatını görə bilmədilər. “Qaçan” küləyə elə yaxınlaşdırıldı ki, orta dorun alt yelkəni şappıladı, sonra təkcə sükan vasitəsilə gəmi qayanın əmələ gətirdiyi təbii sahilə yaxınlaşdırıldı. Əlqərəz, kutter posta gəlib çatdı, əlli beşinci polkun əsgərləri isə postdakı yoldaşları şadlıqla qarşıladılar, çünki onlar bu darıxdırıcı qarovulxanadan tezliklə qayıtmaq istəyirdilər.

Bu adaların hamısı suyun səthindən o dərəcədə yüksəkdə idi ki, burada qalıb yaşayanların səhhətinə zərər toxunmazdı. O vaxtlar həmin adaların çoxu əl dəyilməmiş, qalın meşələrlə örtülü idi.

Postun yerləşdiyi adanın yalnız iyirmi akr böyüklükdə torpaq sahəsi vardı və yəqin ki, bir neçə yüz il əvvəl adadakı ağacların çoxu nədənsə yox olmuşdu. Hər halda, adanın yarısı ot basmış açıq çöllükdən ibarət idi. Bununla belə, ada öz dövrəsindəki digər adalardan qat-qat gözəl görünürdü. Əsgərlər ona Post adası adı qoymuşdular. Bu adanın bütün sahillərini xırda kolluq basmışdı. Kolluq çox səylə qorunurdu, çünki, bir növ, hasar idi, onun arxasındakı adamları və tikililəri görmək olmurdu. Bu kolluğun və adanın o biri yarısını tutan meşənin himayəsi altında zabitlər və əsgərlər üçün yeddi-səkkiz daxma, yem anbarları, mətbəx və xəstəxana tikilmişdi. Daxmalar tirdən tikilmişdi, adada ağacların kəsilməsi izlərinin yad adamın diqqətini cəlb etməməsi üçün bu binaların tikilməsinə lazım olan material uzaq bir adadan gətirilmişdi. Həmin daxmalarda yalnız bir neçə ay adam olurdu, onlar ancaq bu cür müvəqqəti mənzillər kimi rahat idi.

Adanın şərq hissəsi qabağa tərəf uzanaraq burun əmələ gətirmişdi. Bura, hər yeri meşəlik olan bir akr böyüklükdə sahə idi.

¹ Kliver – gəminin qabaq tərəfindəki üçbucaq, çəp yelkən



Bu yeri kol basmışdı. Yarpaqların hələ tökülmədiyi dövrdə burun, bu tərəfindən o tərəfi görünməyən yaşıl bir divara bənzəyirdi. Həmin burunu ada ilə birləşdirən dar bərzəxin yaxınlığında kiçik bir taxta blokhaus tikilmişdi. Bu binanı tikmək üçün seçilmiş yoğun tirlər mərmə zərbələrinə tab gətirə bilərdi. Blokhausun pəncərələri mazğalı əvəz edir, qapıları çox davamlı və kiçik idi, binanın damı da divarları kimi yoğun tirlərdən tikilmişdi və üstü ağac qabığı ilə örtülmüşdü ki, yağış suyu dammasın. Aşağı mərtəbədə silah və geyimdən başqa əsgərlər üçün lazım olan şeylər və yem saxlanılırdı, yuxarı mərtəbə isə həm mənzil, həm də iç qala idi. Alçaq çardağ iki-üç otağa bölünmüşdü və burada on beş nəfərə qədər adam yata bilərdi. Bütün bunlar çox sadə düzəldilmişdi, eyni zamanda da, əsgərləri qəfil hücumdan kifayət qədər qoruya bilərdi. Binanın dörd tərəfində bitən ağaclar adadan kənardakı adamların blokhausu görmələrinə mane olurdu. Yuxarı mərtəbələrdəki mazğallardan baxarkən adanın açıq hissəsi görünürdü, binanın aşağı hissəsi isə sıx kolluğun arxasında olduğu üçün onu görmək çox çətin idi. Müdafiə məqsədilə yaradılan bu binanı qəsdən su mənbəinin yaxınlığında tikmişdilər ki, bina mühasirəyə salınan zaman dolçalarla su götürməyə heç kəs mane ola bilməsin. Binadakıların su ilə təchiz olunmasını asanlaşdırmaq üçün blokhausun aşağı mərtəbələri elə tikilmişdi ki, onlar binanın aşağı hissəsindən bir neçə fut irəli çıxmışdı. Bütün mərtəbələrdən bir-birinə pilləkənlər vasitəsilə yol var idi. Adanın mövqeyi burada hərbi post yaratmaq üçün son dərəcə əlverişli idi. Adanın əsas üstünlüyü də məhz bundan ibarət idi. Digər adalar qrupu içərisində bu postu tapmaq asan deyildi. Liman kimi istifadə edilən kiçik buxtaya gələn yolu kolluqlar və qonşuluqdakı adalar tamamilə kəsmişdi, buna görə də bir dəfə “Qaçaqan”ın şəxsi heyəti balıq ovundan qayıdarkən yolu azmış və buxtanı bir neçə saat ərzində tapa bilməmişdi.

“Qaçaqan”ın buraya gəlib çatmasından bir saat keçirdi, lakin heç kəs dincəlmək fikrində deyildi. Dəyişdirilmək üçün gələnlərin yolunu çoxdan səbirsizliklə gözləyən zabit posta rəhbərliyini serjanta təhvil verdi və öz adamları ilə birlikdə dərhal kutterə mindi. Casper həmin günü adada keçirməyə çox həvəslə razı olardı. Lakin az sonra əmr aldı ki, səmt küləyindən istifadə etmək üçün dərhal lövbəri qaldırıb yola düşsün. Ancaq hələ “Qaçaqan”ın yola düşməsindən

əvvəl poruçik Müyr, Kap və serjant gizlicə zabitlə söhbət etmiş, Casperdən şübhələndiklərini ona demişdilər. Zabit Casperin hərəkətlərinə çox ciddi göz qoyacağını vəd etmişdi. Kutterin buraya gəlib çatmasından heç üç saat keçməmiş bu gəmi lövbərini qaldırdı.

Mabel öz atası üçün ayrılan daxmada yerbəyer oldu. Xırda təsərrüfat işlərini yoluna saldıqdan sonra adanı gəzməyə çıxdı. Bu qız kiçik taladan keçərək cığırla sahilə tərəf getdi. Bir azca ləpələnen şəffaf suya baxarkən yeni vəziyyəti haqqında fikrə getdi. Qəflətən buraya gəlib çıxmış Devi Müyr qıza müraciətlə:

– Gözəl məxluq gözəl yerə gəlib çıxmışdır, miss Mabel, – dedi. – Buna da heç bir şübhə ola bilməz ki, bu yerlərin gözəlliyi sizin gözəlliyinizin qarşısında öz təravətini itirir.

Mabel cavab verdi:

– Mister Müyr, əgər mən sizə desəydim ki, sizin komplimentləriniz xoşuma gəlmir, siz, yəqin ki, inanmazdınız, ancaq ümidvaram ki, məni belə komplimentlərdən daha ciddi söhbətlərin maraqlandırdığına siz inanırsınız.

– Gözəl Mabel, sizin ağılınız da əsgər müşketinin lüləsi kimi pardaxlanmışdır, bundan başqa, etiraf edirəm ki, sizin danışığınız olduqca ağıllıdır və burada, meşədə dörd il qaldıqdan sonra o qədər də çox şey öyrənə bilməyən adamın beyninə girməz... Bunlar keçər, deyin görüm, gənc xanım, deyəsən, siz öz qəşəng balaca qədəminizi yenidən torpağa basmağınıza təəssüf etmirsiniz, doğrudurmu?

– Bəli, mən də iki saat bundan əvvəl elə düşünürdüm, mister Müyr, ancaq görürsünüzmü, qabaqdakı ağacların arasından “Qaçaqan” buradan nə qədər gözəl görünür, göldə necə yüngülcə üzür! Düzünü deməliyəm ki, indi gəmidə olmamağıma heyifsilənirəm.

Mabel bu sözləri dedikdən sonra Casperin son sağoluna yaylığını yellətməklə cavab verdi. Kutter burulub yaşıl yarpaq saçaqlarının altında gözdən itənədək Casper Mabeldən gözünü çəkmədi.

– Onlar getdilər, ancaq deyə bilmərəm ki, mənim fərəhim və sevincim də onlarla getmişdir. Bununla belə, arzu edirəm ki, Allah eləsin, onların səfəri uğurlu olsun, çünki onlar bədbəxtliyə düçar olsalar, biz bütün qışı burada qalmalı olarıq, ya da Kvebek qəsrinə dustaq göndərilərik. Bu Casper Şirin Su çox dələduz adamdır, buna görə də,



adam bilmir onun haqqında nə desin. Qarnızonda onun haqqında çox pis şayiələr yayılmışdır. Sizin hörmətli atanız və eyni dərəcədə hörmətli olan dayınız da Casper haqqında yaxşı fikirdə deyildir.

– Mən belə sözləri eşitmək istəmirəm, mister Müyr. Əminəm ki, zaman özü Casper haqqındakı şübhələri puça çıxaracaqdır.

– Ah, kaş ki zaman özü mənim şübhələrimi də puça çıxaraydı!

– deyə kvartirmeyster yaltaqcasına cavab verdi. – Miss Mabel, sizin atanıza bunun ancaq xeyri ola bilər, xüsusən mən istefaya çıxdıqda mənim yerimi serjantın tutması çox-çox yaxşı olardı.

Mabel hiyləgərcəsinə gülümsəyərək cavab verdi:

– Əgər mənim atam sizin yerinizi tutmağa layiqdirsə, mənəcə, siz də onun yerini tutmağa layiqsiniz.

– Bu nə sözdür! Mabel, yoxsa, mənim rütbəmi aşağı salmaq istəyirsiniz?

– Yox, canım! Bu fikirdə deyiləm, ser! Siz istefaya çıxmanızdan danışarkən mən heç də ordunu fikrimə gətirməmişəm. Mən fikirləşirdim ki, siz çox görüb-götürmüş və ehtiyatlı adam olduğunuz üçün mənim atama çox oxşayırsınız. Siz onun ailə başçısı yerini müvəffəqiyyətlə tuta bilərdiniz.

– Gözəl Mabel, mən onun yerini heç də ata kimi və ya əsl ailə başçısı kimi deyil, təzə bəy kimi tuta bilərdim. İşin nə yerdə olduğunu başa düşürəm, sizin etirazlarınız da çox xoşuma gəlir, onlar hazır-cavablıq əlamətidir. Nə olar ki, gənc qadına hazırcavab olmaq yaraşır, amma yaxşı olar ki, hazırcavablıqda təkəbbürə, dikbaşlığa yol verilməsin... Düzünü deməliyəm ki, Ləpirçi çox qəribə adamdır.

– Bəli, Ləpirçi haqqında ya gərək həqiqəti deyəsən, ya da heç danışmayasan, mister Müyr! Ləpirçi mənim dostumdur, özü də sadıq dostumdur, buna görə də, onun haqqında mənim yanımda pis söz danışanların cavabını verməyə bilmərəm.

– Sizi inandırırım ki, onun haqqında əsla pis söz demək istəmirəm, ancaq, mənəcə, onun barəsində deyilə bilən yaxşı söz də çox deyildir.

Mabel gülümsəyərək cavab verdi:

– Hər halda, o, ən mahir tufəng atandır. Yəqin ki, bunu siz inkar etməzsəniz, düzdürmü?

– Qoy o, bu işdə göstərdiyi igidlikləri ilə öyünsün, ancaq o da moxauk kimi nadandır.

– Bəlkə də, Ləpirçi latınca bilmir, ancaq heç kəs onun kimi irokezcə yaxşı danışa bilmir, irokezlərin dili isə dünyanın bu yerində latın dilindən daha faydalıdır.

– Gözəl və acıdil Mabel! Sizin ağılnızamı, yoxsa gözəlliyinizə daha çox heyran olduğumu məndən Lendinin özü soruşmaq fikrinə düşsəydi, doğrusu, bilmirəm ona nə cavab verərdim. Sizin həm ağılnız, həm də gözəlliyiniz məni valeh etmişdir, adam istəyir bəzən gözəlliyinizi, bəzən isə ağılnızı üstün tutsun. Eh, mərhum Müyr xanım sizə çox oxşayırdı!

Mabel özünü sadəliyə vuraraq:

– Siz sonuncu Müyr xanımı demək istəyirsiniz? – deyə soruşdu.

– Aha! Bu dedi-qodunu, yəqin ki, Ləpirçi düzəltmişdir! Yəqin, bu səfeh sizi inandırmaq istəmişdir ki, guya, mənim bir neçə arvadım olub, eləmi?

– Əgər Ləpirçi belə işlərlə məşğul olsaydı, əbəs yerə vaxt itirərdi, ser! Buradakıların hamısı yaxşı bilir ki, bədbəxtlikdən dörd arvadınız əlinizdən çıxmışdır.

– Yox, yalnız üçü; mənim adım Devi Müyr olduğu kimi, dediyim bu sözlər də doğrudur! Dördüncü arvad hələ şübhəlidir.

– Etiraf edirəm ki, mən o dördüncü xanımın yerində olmaq istəməzdim, çünki şübhə altında olmaq o qədər də xoşagələm şey deyildir.

– Siz bu barədə heç narahat olmayın, gözəl Mabel! Əgər siz mənim arvadlarımla dördüncüsü olsanız, qalanları yaddan çıxacaqdır, çünki sizin gözəlliyiniz, sizin üstünlükləriniz dərhal sizi o birilərindən yüksəyə qaldırır, siz birinci olarsınız. Dördüncüsü olmaqdan əsla ehtiyat etməyin.

Mabel gülərək:

– Bu təsəlliverici fikirdir, mister Müyr, – dedi. – Mən hər hansı bir kişinin dördüncü arvadı olmaqdan, gözəllikdə dördüncü yeri tutmağı üstün bilərdim.

Mabel bu sözləri dedikdən sonra cəld çıxıb getdi, kvartirmeyster isə qalıb öz müvəffəqiyyətsizliyi haqqında fikirləşməyə başladı. Mabel diribaş və qətiyyətli olsa da, başqası barəsində kobudluq etmək fikrinə düşməzdi, lakin vəziyyət onu Müyrlə qaba rəftar etməyə vadar etdi. Mabel onu qoyub gedərkən özlüyündə elə zənn edirdi ki, Müyrün dözülməz, zəhlə aparıcı iltifatından yaxasını həmişəlik qurtarmışdır. Lakin o, Devi Müyrə bələd deyildi. Belə hallarda



təklifinin və xahişinin rədd edilməsinə alışmış qaba, nəzakətsiz və inadçı olan Müyr heç də ruhdan düşüb geri çəkilmək fikrində deyildir. Mabel onun yanından qaçıb gedərkən o, qızın dalınca baxaraq başını tərpətdi; həm hədələmək, həm də özünə güvənmək əlaməti hesab edilə bilən bu hərəkətdən belə bir nəticə çıxarmaq olardı ki, Müyr qız üçün kələk qurmaq fikrindədir. Müyr bu barədə fikirləşərkən Ləpirçi gəlib çıxdı və ona sezilmədən yaxınlaşaraq yenə səssizcə gülə-gülə dedi:

– Qızın dalına düşməyin, kvartirmeyster, onun dalına düşməyin, o, gənc və çevikdir. buna görə də ona çatmaq istəyən adamın gərək çox cəld qaça bilən qıçları olsun! Deyirlər siz onu təqib edirsiniz, düzdürmü? Burası da var ki, ona yoldaş ola bilməzsiniz.

– Sənin haqqında da belə sözlər eşitmişəm, ancaq sən belə iddiada olmaqla çox yekə yerdən başlayıbsan, heç inana bilmərəm ki, istədiyinə nail ola biləsən.

– Deyəsən, sizin bu sözləriniz doğruya oxşayır... Qorxuram, siz haqlı olarsınız. Mən kim olduğumu, nə qədər az bildiyimi və indiki həyatımı düşünərkən anlayıram ki, belə bir elmi, mehriban, gülərlü və zərif qızın həsrətini çəkməyə haqqım yoxdur!

– Sən, “Belə bir qəşəng qızın!” – deməyi unutdun, – deyər Müyr onun sözünü kobudcasına kəsdi.

– Əlbəttə, qızın üstünlüklərindən danışarkən onun qəşəngliyini də göstərməli idim. Yenəcə atılıb-düşməyi öyrənən maral ovçunun diqqətini o qədər cəlb etmir, nə qədər ki Mabel mənim diqqətimi cəlb edir. Boynuma alıram ki, Mabel haqqında düşünərkən həddindən artıq şöhrətpərəst olduğumu və özümə həddindən artıq güvəndiyimi hiss edirəm.

– Əziz dost, indi ki sən təbiətə təvazökar olduğun üçün öz haqqında bu fikirdəsən, sənin köhnə yoldaşın və silahdaşın olduğuma görə sənə deməliyəm ki...

Bələdçi lap onun gözünün içinə baxaraq dedi:

– Kvartirmeyster, qala hasarlarından bayırda biz bir-birimizə çox rast gəlmişik, ancaq meşələrdə və ya düşmənlə vuruşmada birlikdə az olmuşuq.

– Ləpirçi, bizim bir-birimizə qarnizondamı, yoxsa, çadırdə rast gəlməyimizin fərqi yoxdur, bundan başqa, çox vaxt vəzifənin özü də məni yem və sursat anbarlarından çox uzaqda olmamağa vadar edir,

buna nə qədər təəssüf etdiyimi sən özün də başa düşürsən, çünki sənin də qəlbində əsgəri ehtiras coşur. Ancaq bax, indicə sənin haqqında Mabelin mənə nələr dediyini eşitsəydin, yəqin ki, bu həyasız və başiboş qıza özünü bəyəndirmək fikrindən dərhal daşınardın!

Ləpirçi kvartirmeysterə baxdı. O, özü haqqında Mabelin nə fikirdə olması ilə maraqlanmaya bilməzdi, lakin alicənab olduğuna görə bu barədə sorğu-sual etmək istəmədi. Ləpirçinin təmkinli olması, özündən çıxmaması Müyrü açmadı, çünki kvartirmeyster Ləpirçinin açıqürəkli və hər şeyə tez inanan adam olmasından istifadə edib bu rəqibindən asanlıqla yaxasını qurtarmağı qət etmişdi. Müyr məsələnin təfəsilatı ilə bələdçinin maraqlandığını və təvazökarlıq göstərdiyini gördükdə yenidən dilləndi:

– Sənin haqqında Mabelin nə fikirdə olduğunu gərək biləsən, çünki hər bir adam özü haqqında dostlarının və tanışlarının rəyini bilməlidir. Sənin xarakterin və hissiyyatın haqqında Mabelin özündən bax, bunları öyrənmişəm... Yaxşı qulaq as, Mabelin dediklərini bir neçə sözlə sənə çatdırmağa çalışaram. Sən özün də bilirsən ki, Mabel birisini sancmaq istəyəndə onun gözlərindən hiylə və kin yağır...

– Poruçik Müyr, doğrudur, bəzən Mabelin gözlərində gülüş, bəli, saf, ürəkdən gələn səmimi bir gülüş sezmişəm, ancaq onun gözləri mənə həmişə mehriban və cəzbedici görünmüşdür.

– Elə mən də bunu deyirəm. Onun gözlərində çox qəribə kinayəli bir gülüş hiss edilirdi, şirin gülüb danışdığı yerdə birdən sənin haqqında dedi... Əminəm ki, Ləpirçi, sənin hisslərini təhqir etmərəm.

– Doğrusu, bilmirəm, kvartirmeyster... doğrusu, bilmirəm. Mabelin yaxşı rəyi mənim üçün başqalarının rəyindən çox əzizdir.

– İndi ki, belə oldu, mən dilimi saxlayacağam və sənə daha heç bir söz deməyəcəyəm. Axı, doğrudan da, bir halda ki, adam öz dostlarının özü haqqında dedikləri sözləri eşidərkən məyus olacaqdır, onda bu adama həmin sözləri çatdırmaq mənasızdır. Yaxşısı budur, mən daha heç bir şey deməyim.

– Kvartirmeyster, sizi danışmağa məcbur edə bilmərəm. Bundan başqa, Mabelin mənim haqqımda nə fikirdə olduğunu bilməmək mənim üçün, bəlkə də, yaxşı olardı. Sizin eyhamlarınızdan belə başa düşdüm ki, Mabel mənim haqqımda o qədər də yaxşı fikirdə deyilmiş. Adam sərt, qaba, nadan, həm də öz nöqsanlarını bilmədiy



üçün xoşbəxt ola bilər, ancaq nöqsansız olmağı arzu etdiyən dəqiqədə bütün öz nöqsanlarını görmək çox ağırdır.

– Mabel mənə birdən qoyub getdiyi zaman onunla mən məhz bu barədə danışdım. Gördünmü, Mabel səni görərkən necə tez əkilib getdi?

Ləpirçi:

– Hə, bunu gördüm, – dedi və ağır nəfəs alıb tufənginin lüləsini elə bərk-bərk sıxdı ki, sanki, barmaqları ilə bu dəmir parçasını əzmək istəyirdi.

– Gördünmü? Buna heç bir şəkk-şübhə ola bilməzdi. Bax, əsl söz də budur və düz bir saat lüğəti eşələsən, bundan yaxşısını tapa bilməzsən. Deməli, Ləpirçi, səni maraqlandıran suala cavab verirəm, ancaq ola bilsin ki, bu, o qədər də ağıllı hərəkət deyildir. Sənə deməliyəm ki, bu naz-qəmzəli qız ona görə cəld durub getdi ki, sənin xeyrinə dediyim sözləri eşitmək istəmirdi.

– Kvartirmeyster, axı siz ona mənim xeyrimə olaraq nə deyə bilərsiniz?

– Aydınır ki, dostum, mən şəraitdən asılı olaraq söz tapardım. Əgər Mabel desəydi ki, səni yöndəmsiz, yonulmamış, yarıvəhşi bir adam hesab edir, onda mən ona belə cavab verərdim: bunun səbəbi odur ki, Ləpirçi həmişə sərhəddə yaşamış, meşələrdə yarıvəhşi bir güzəran keçirmişdir. Mənim bu sözlərimi eşidərkən Mabelin etirazları öz əhəmiyyətini itirirdi.

– Kvartirmeyster, siz də ona beləmi dediniz?

– Allaha and içərim ki, qıza məhz bu sözləri demişəm, ancaq Mabel sənin haqqında demək istədiyim sözlərin yarısını belə eşitmək istəmədi, sən də öz gözlənlə gördün ki, qız yanımdan qaçıb getdi, elə bil, sənin haqqında öz fikrini dəyişmək istəmir və bu barədə başqa sözlər eşitmək fikrində deyildi. Qorxuram ki, Mabel sənin barəndə qəti fikrə gəlmiş olsun.

– Mən özüm də bundan qorxuram, poruçik, onun atası, doğrudan da, səhv etmişdir. Bəli, serjant yamanca yanılmışdır!

– Hə, bəsdir, əzizim, buna görə ah-vay etməyə dəyərmə? Heç kəs sənin şöhrətini əlindən ala bilməz. Götür tufəngini (sən onu məharətlə işlədə bilərsən), çıx get meşəyə. Dünyada elə bir qadın yoxdur ki, bircə dəqiqəliyə dərdi çəkilməyə layiq olsun! Mən bunu öz təcrübəmdən bilirəm. İki arvadı olmuş mənim kimi bir adama

inan, mənə inan ki, qadınlar heç də bizim təsəvvür etdiyimiz kimi deyillər. İndi əgər sən Mabeldən lazımcına intiqam almaq istəyirsənsə, bu saat sənın əlinə çox yaxşı fürsət düşmüşdür, bəyənilməyən adaxlı bundan daha yaxşı bir fürsət ələ keçirə bilməz.

– Siz nə danışırsınız, mən Mabeldən intiqam almaq fikrinə düşə bilərəmmi?

– Tədriclə sən bu fikrə düşəcəksən, çünki insan təbiəti belədir, həmişə yamanlığa yamanlıqla cavab vermək istər. Ancaq öz dostlarının daha böyük hörmətini qazanmaq üçün məhz indi sənın əlinə yaxşı fürsət düşmüşdür, sən bununla öz düşmənlərini paxıllıqdan partlamağa məcbur edə bilərsən.

– Kvantirmeyster, Mabel mənım düşmənim deyildir, əgər o, mənə düşmən olsaydı da, onun qəlbınə zərrə qədər də toxunmazdım.

– Ləpirçi, əgər sən belə danışırsansa, yəqin, belə də fikirləşirsən; ancaq ağıl və təbiət sənın əleyhinədir, onlar gec-tez sənə üstün gələrlər. Yəqin ki, eşitmiş olarsan, məsəl var, deyərlər ki, “itə yiyəsinə görə hörmət edirlər!” Bəs bunun əksini desək, necə olar? “İtə yiyəsinə görə hörmət etmirlər”. Sən bilirsən ki, burada bizim vəziyyətimiz heç də möhkəm və yaxşı deyildir, biz burada, demək olar ki, şirin ağzındayıq.

– Kvantirmeyster, yəqin ki, siz şir deyərkən fransızları nəzərdə tutursunuz, şirin ağı isə, sizin fikrinizcə, bu adadır, doğrudurmu?

– Mən bunu ancaq məcazi mənada deyirəm, əzizim, çünki fransızlar şir deyillər, bu ada isə şirin ağı deyildir. Ancaq qorxuram ki, ada dönüb olsun uzunqulaq ağı!

Kvantirmeyster bu sözləri deyərkən qəhqəhə çəkib güldü, sanki, bununla demək istəyirdi ki, dostu Lendi hərbi əməliyyat üçün bu adanı seçərkən ağılsız iş görmüşdür.

Ləpirçi gördüyü mənzərənin bütün yaxşı cəhətlərinə qiymət verən bir mütəxəssis kimi ətrafına göz gəzdirərək dedi:

– Bu postdan daha yaxşı bir mövqe axtarıb tapmaq mümkün olmazdı.

– Mən bunu inkar etmirəm, əsla inkar etmirəm. Lendi xırda işləri bacaran böyük adamdır, onun atası da bu mənada böyük lord idi. Mən onların malikanəsində anadan olmuşam, mayorla bir yerdə o qədər çox vaxt keçirmişəm ki, onun bütün sözlərinə və hərəkətlərinə hörmət etməyə alışmışam. Sən, Ləpirçi, özün də bilirsən,



bu mənim xarakterimin zəif cəhətidir!.. Hə, sənə deməliyəm ki, bu postu ya uzunqulaq seçə bilərdi, ya da ağıl dəryası olan Süleyman peyğəmbər – elə də düşünmək olar, belə də. Ancaq sən özün təsdiq edə bilərsən ki, bu post yaxşı yerdə düzəldilməmişdir, bunu Lendinin bütün ehtiyatkarlıq tədbirləri və əmərləri də sübut edir. Min Adada və meşələrin hər yerində vəhşi adamlar vurnuxurlar. Onlar məhz bu yeri axtarırlar, bu barədə Lendinin özü də mötəbər mənbələrdən məlumat almışdır. Odur ki, sən həmin vəhşilərin izini axtarıb tapsan və onları azdırsan, əlli beşinci polka böyük xidmət göstərmiş olarsan. Bədbəxtlikdən serjant Dunqam elə güman edir ki, hər cür fəlakəti o tərəfdən – çayın yuxarılarından gözləmək lazımdır, çünki Frontenak bizdən yuxarıdadır; təcrübə bizə göstərir ki, hindular həmişə gözlənilməyən tərəflərdən gəlirlər; deməli, onları qarşı tərəfdə güdmək lazımdır. Tüfəngini götür və adaların arası ilə, çayla başısağrı get, o tərəfdə bizim üçün təhlükə olduğunu görsən, bizə xəbər verərsən. Əgər sən qitə ilə, xüsusən York sahili boyunca bir neçə mil getsən, bizim üçün daha dürüst və deməli, daha mühüm məlumatı toplaya bilərsən.

– Böyük İlan o tərəfdə pusquda durmuşdur, posta çox yaxşı bələd olduğuna görə, bizim üçün qorxulu bir şey olduğunu görüb bizə vaxtında xəbər verə bilər.

– Unutma ki, Böyük İlan hindudur, bu işin öhdəsindən isə hindulardan fərasətli və zirək olan ağıl adam yaxşı gələ bilər. Bu kiçik tapşırığı kim şərtlə yerinə yetirsə, Lendi ona çox minnətdar olar. Əzizim, açıq demək lazımdır ki, Lendi buna heç zaman müvəffəq olmayacağını yaxşı bilir. Ancaq onda anadangəlmə lord inadkarlığı vardır, lord isə hətta dan ulduzu qədər aydın olan öz səhvini heç vaxt boynuna almaz.

Kvartirmeyster Ləpirçini çox dilə tutdu ki, dərhal adadan çıxıb getsin. Poruçik buna nail olmaq üçün hətta bir-birinə zidd olan cürbəcür dəlillər gətirdi. Ləpirçi nə qədər düzürəkli və hər şeyə tez inanan olsa da, poruçikin fikirlərinin əsassız olduğunu başa düşdü; lakin Ləpirçinin heç ağılına gəlmirdi ki, Müyr yalnız öz rəqibindən yaxasını qurtarmaq üçün onu adadan uzaqlaşdırmağa çalışır. Onlar uzun-uzadı danışdıqdan sonra bir-birinə etibar etmədiklərini bürüzə verməyərək, ayrıldılar.

Bir azdan sonra serjantla kvartirmeysterin görüşüb məsləhətləşməsi nəticəsində mühüm qərar qəbul edildi. Əsgərlərə gizli əmərlər

verilmişdi; əsgəri hissələrin bir yerdən başqa yerə nə şəraitdə keçməsinə bələd olan hər bir adam dərhal başa düşərdi ki, adada hansı məqsəd üçünsə ekspedisiya hazırlanır. Günəş batan kimi serjant liman deyilən yerdə işini qurtarıb öz daxmasına qayıtdı. Onu Kapla Ləpirçi müşayiət edirdi. Dunqam axşam yeməyi zamanı həmişəki yerində oturaraq Mabelə müraciət etdi:

– Mənim qızım, bu axşam yeməyi üçün necə tədarük gördüyünə əsasən deyə bilərəm ki, sən burada da vaxtını boş-boşuna keçirməyəcəksən. Ümidvaram ki, vaxt gəlib çatdıqda sübut edə biləcəksən ki, düşmənlə üz-üzə gəlməkdən qorxmayan adamlar nəslindənsən.

– Ata, yəqin, məndən tələb etməzsiniz ki, Janna d'Arkın¹ rolunu oynayım və sizin əsgərlərinizi döyüşə aparım.

– Qızım, kimin rolunu deyirsən?.. Ləpirçi, bəlkə, sən deyəsən, indicə Mabel kimin adını çəkdi?

– Yox, serjant, bilmərəm! Axı bunun nə mənası var? Bu adı bilmək mənim nəyimə lazımdır! Mən nadanam, tərbiyə almamışam, mən yalnız Mabelin səsini eşitməkdən daha çox həzz alıram.

Kap inamla:

– Mən bilirəm, – dedi, – bu, son müharibədə çoxlu qənimət ələ keçirmiş olan morlak dəniz quldurları gəmisinin adıdır.

Mabel tarix haqqında kifayət qədər məlumatı olmayan öz atasının və dayısının gücləri çatmayan bu söhbəti araya salmasına peşman olub qızardı, lakin Ləpirçinin ürəkdən və sadələvhəsinə dediyi sözləri eşidərkən hətta gülümsəməyi də yersiz bilmədi.

– Ata, yəqin ki, siz bununla demək istəmirsiniz ki, mən, əsgərlərə qoşulub adanın müdafiə olunmasında onlara kömək etməliyəm.

– Belə olsa, nə olar! Qadınlar dünyanın bu yerində belə igidliklər çox göstərmişlər. Bunu dostumuz Ləpirçi də təsdiq edə bilər, qızım! Bax, səni xəbərdar edirəm, sabah tezdən yuxudan oyanarkən bizi tapmasan, qorxmayasan: sənə deməliyəm ki, biz gecə ekspedisiyaya çıxmağa hazırlaşırıq.

– Sizmi, ata? Məni Cenni ilə bu adada təkmi qoyub gedəcəksiniz?

– Yox, qızım, hərbi qaydalara bir az səndən yaxşı bələdəm. Biz poruçik Müyri, qardaşım Kapı, kapral Mak-Nabı və daha üç nəfəri

¹ *Janna d'Ark* (1412-1431) – Yüzlük müharibə dövründə, ingilislərin basqınına qarşı fransız kəndlilərinin mübarizəsində fəal iştirak etmiş kəndli qızıdır. O, müharibəyə başçılıq etmişdir. İngilislərin əlinə keçdikdə kafir və cadugər adlandırılaraq ruhani məhkəməsi tərəfindən məhkum olunub yandırılmışdır.



burada qoyacağım, biz olmayan vaxt onlar qarnizonu əvəz edəcəklər. Cenni bu daxmada sənin yanında qalacaq, qardaşım Kap isə mənə əvəz edəcəkdir.

Mabel, bir növ, qeyri-şüuru olaraq:

– Bəs mister Müyr? – deyə soruşdu.

– Əgər bəyənsən, o, sənə qulluq göstərib səni əyləndirəcəkdir, çünki gördüyü qızlara o dəqiqə vurulan bir oğlandır, özü də dörd dəfə evlənmişdir. Bu poruçik öz arvadlarını hörmətlə yada saldığını sübut etmək üçün beşinci dəfə evlənmək fikrindədir.

Ləpirçi sadəlövhcəsinə dedi:

– Kvartirmeyster mənə inandırmağa çalışırdı ki, əgər adamın ürəyini dörd-qəm şumlamışdırsa, onu malalamaq lazımdır ki, keçmişdən əsər-əlamət qalmasın.

Serjant istehza ilə gülümsəyərək cavab verdi:

– “Malalamaqla” “şumlamaqla” arasında o qədər də böyük fərq yoxdur. Ancaq qoy o, Mabelin qarşısında boşboğazlıq edib ürəyini boşaltsın, onda nə qədər dərrakəli olduğunu büruzə verər və Mabelin dalına düşməkdən əl çəkməyə məcbur edilər. Çox yaxşı bilirəm ki, mənim qızım poruçik Müyrə ərə getməz.

Serjant bu sözləri elə bir qətiyyətlə dedi ki, onun öz qızını kvartirmeysterə heç zaman ərə verməyəcəyini başa düşmək çətin deyildi. Mabel köksünü ötürüb qızardı, yüngülcə gülümsədi və halının ağırlaşdığını hiss etdi, lakin var gücünü toplayıb həyəcanını boğaraq olduqca şən avazla dedi:

– Ancaq, ata, mənə elə gəlir ki, gərək biz hələ gözləyək ki, mister Müyr mənim ərim olmaq istədiyini və ya daha doğrusu, sizin qızınızı almaq istədiyini öz dili ilə desin; yoxsa, kal üzüm əhvalatını yadınıza salarlar!

– Bu, nə əhvalatdır? – deyə Ləpirçi soruşdu. – Siz nağıl etməyi çox yaxşı bacarırsınız, bu əhvalatı da bizim üçün danışın. Mənə elə gəlir ki, serjantın özü də bunu heç vaxt eşitməmişdir.

Mabel hamıya məlum olan “Tülkü və üzüm” təmsilini çox şirin nağıl etdi, qızın danışdığı dəqiqələrdə Ləpirçi gözlərini ondan çək-mirdi; Ləpirçinin bu söhbətdən həzz alması onun üzündə əks etmişdi. O dedi:

– Tülkü məhz belə şirindilli olur! Minqlərin dili də belədir, onlar və tülkülər bir-birinə çox oxşayırlar, çünki həm minqlər, həm də tül-

külər eyni dərəcədə xain və hiyləgərdirlər. O ki qaldı üzümə, bu ölkədə üzüm, ümumiyyətlə, turş olur, hətta əli çatan adamlar da bu üzümün turşluğunu bilirilər. Güman edirəm ki, minqlər də mənim skalpımı çox turş hesab edirlər.

– Mənim övladım, üzümün turşluğundan biz yox, mister Müyr gileyənəcəkdir. Bir də ki, Mabel, axı sən heç vaxt bu adama ərə getmək istəməzsən, düzdürmü?

Kap:

– Heç kəs də yox, bizim qızımız! – dedi. – Yox, yox! Belə bir qəribə adama qızımız ərə getməz, bir də ki bu adam heç xalis əsgər də deyildir, elə belə... yanıməsgərdir.

– Ata..., dayıcan, mən heç kəsə ərə getmək fikrində deyiləm. Əgər istəyirsinizsə, gəlin başqa şeylərdən danışaq. Ərə getmək istəsəydim, heç də dörd arvadı olmuş adamı seçməzdim.

Serjant, “görürsənmi işlər necə yaxşı gedir?”, demək istəyirmiş kimi, Ləpirçinin üzünə baxıb başını tərptədi, sonra isə qızının xahisinə əməl edərək söhbəti dəyişdirdi. O dedi:

– Qardaşım Kap, nə sənin, nə də Mabelin adada qalan kiçik qarnizona ağılıq etməyə ixtiyarınız olmayacaqdır, lakin siz ona məsləhət verə və böyük təsir göstərə bilərsiniz. Mən burada olmadığım müddətdə kapral Mak-Nab komandir olacaqdır. Mən onun öz şərəfini gözləməli olduğunu başa salmışam, çünki qorxurdum ki, o, özündən rütbəcə böyük olan adama, yəni poruçik Müyrə boyun əysin. Poruçik Müyrün isə burada ağılıq etməyə heç bir ixtiyarı yoxdur, çünki buraya könüllü surətdə gəlmişdir. Bax, qardaşım Kap, kaprala kömək elə. Bu ekspedisiyanın davam etdiyi günlərdə kvartir-meyster hakimiyyəti ələ alsın, Mak-Nab kimi mənə də əmrlər vermək istəyər!

– Xüsusən, qardaşım Dunqam, sənin burada olmadığın müddətdə Mabel onu qoz qabığına soxsın, işlər lap düzələr. Ancaq serjant, ümidvaram ki, suda nə varsa, hamısını mənim ixtiyarıma verəcəksən... Ən ağılagəlməz pozğunluqlar və intizamsızlıqlar feldmarsal ilə admiralın bir-biri ilə yola getmədiklərindən törəyər.

– Qardaşım, bilməlisən ki, kapral ümumiyyətlə baş komandan vəzifəsində qalacaqdır. Sizin üçün burada yelkənli kiçik bir gəmi qoyacağam, əkilib getmək lazım gəlsə, bu gəmi sizin karınıza gələr. Kapralı isə yaxşı tanıyıram, əgər onu rom içməyə qoymasalar,



bacarıqlı və igid əsgərdir, elə adamdır ki, ona bel bağlamaq olar. Ancaq unutmayın ki, kapral şotlandiyalıdır, buna görə də asanlıqla kvartirmeysterin təsiri altına düşə bilər. Məbellə dilbir olub ehtiyatı əldən verməyin.

– Ata, axı nə üçün bizi burada qoyub gedirsiniz? Mən sizin yanınıza ona görə gəlmişəm ki, həmişə bir yerdə olaq. Bəs mənə niyə özünüzlə aparmırsınız?

– Sən qoçaqsan, Mabel, sən əsl Dunqamsan! Ancaq sən gərək burada qalasan. Biz adanı lap sübh vaxtı tərk etməliyik ki, heç kəs bizim limandan necə çıxdığımızı görməsin. Özümüzlə iki iri yelkənli gəmi aparacağıq, üçüncüsünü isə bir qayıqla burada sizin üçün qoyacağıq. Fransızların girendikləri kanala gedəcəyik. Hindular üçün Frontenaka müxtəlif mallar gətirən fransız gəmilərini tutmaqdan ötrü, bəlkə də, bir həftə kanalda qalıb fransızları güdməli olduq.

Kap narahat olaraq soruşdu:

– Qardaşım, de görüm, sənənin lazımı kağızların varmı? Bilməli-sən ki, dənizdə keşik çəkən üçün lazımı sənədləri olmayan kreyser açıq dənizdə başqalarının gəmilərini zəbt etsə, buna dəniz quldurluğu deyirlər.

– Mənə öz polkovnikimdən təyinat almaq şərəfi nəşib olubdur, özüm də əlli beşinci polkun baş serjantıyam! – deyər serjant vüqarla cavab verdi. – Bu, Fransa kralının özü üçün də kifayətdir. Bundan başqa, məndə mayor Dulkanın yazılı əmrləri vardır.

– Axı gəminin keşik çəkməsi üçün kağızların yoxdur.

– Məndə olan kağızlar mənim üçün kifayət edər, qardaşım. Ən vacib məsələ budur ki, dediyim gəmilər zəbt edilib Osveqoya gətirilsin, çünki onlar çoxlu tüfəng, hərbi ləvazimat və başqa şeylər daşıyıb gətirirlər, fransızlar isə bu şeylərdən istifadə etməklə öz müttəfiqləri olan vəhşiləri qan tökməyə vadar edirlər. Biz gəmilərin hərbi yükünü ələ keçirməklə fransızların planlarını pozaraq, vaxt qazanırıq, çünki payızın axırlarınadək onlar ikinci dəfə hərbi sursat ala bilməzlər.

Mabel bu məsələ ilə çox maraqlanaraq:

– Ata, – dedi, – ingilis kralı da hindulardan istifadə edirmi?

– Bəli, əlbəttə, onun buna haqqı vardır. Ancaq bir var qırmızı-dərili adamlardan ingilislər, bir də var ki fransızlar istifadə etsinlər, – bunun böyük fərqi vardır. Bunu hər kəs yaxşı başa düşür.

– Ancaq, ata, mən burada heç bir fərq görmürəm, hinduları qan tökməyə fransızların və ya ingilislərin vadar etmələrinin nə fərqi varmış?

– Fərqi çox böyükdür, qızım! Əvvələn, ingilislər insanpərvər və igiddirlər, fransızlar isə qəddar və qorxaqdırlar.

– Bunu da əlavə et, qardaşım: mümkün olsaydı, fransızlar səhərdən axşamadək rəqs edərdilər.

– Tamamilə düzdür, – deyə serjant təsdiq etdi.

– Siz nə deyirsiniz deyin, ata, mən başa düşmürəm! Əgər fransızlar hinduları öz düşmənləri ilə vuruşdurmaq üçün onlara mizd verirlərsə və bu yaxşı iş deyildirsə, belə işlə məşğul olan ingilislərin də başı uca olmaz. Siz nə fikirdəsiniz, Ləpirçi?

– Bu düzdür, tamamilə düzdür. Özümüz də gördüyümüz bir iş üçün günahı fransızların boynuna qoyan adamlara heç zaman tərəfdar olmamışam. Ancaq bunu da deyim ki, minqlərlə müttəfiq olmaq-dansa, delavarlarla müttəfiq olmaq yaxşıdır. Əgər bu nəci bəy qınılıb yox olmasaydı, delavarları bizim düşmənlərimizlə vuruşmağa göndərməyi cinayət hesab etməzdim.

– Ancaq delavarlar qocaları da, cavanları da, qadınları və uşaqları da öldürür və başlarının dərisini soyurlar.

– Onların təbiəti belədir, Mabel, buna görə onları məzəmmət etmək olmaz. Müxtəlif qəbilələrin yolları da müxtəlifdir, bununla belə, təbiət dəyişilmir. Məsələn, mən ağ adamam, özüm də ağ adamların adətlərinə riayət etməyə çalışıram.

– Mən belə şeyləri başa düşmürəm, – deyə Mabel cavab verdi.
– Məncə, kral Georq üçün qanun hesab edilən nə varsa, kral Lüdvik üçün də qanun hesab edilməlidir...

Axşam yeməyindən sonra serjant qonaqlarından ayrıldı və qızı ilə tək qaldı. Onun ürəyinə dammışdı ki, deyəsən, Mabelin üzünü axırıncı dəfə görür, yəqin, bu səbəbdən həmin axşam Mabel atasının gözünə olduqca gözəl görünürdü. Mabel bütün gənc qəlbi ilə çoxdan həsrətini çəkdiyi ata nəvazişini, nəhayət, həmin axşam atasının rəftarında gördükdə çox şad oldu.

Qız atasının əllərini öz əllərinin içində saxlayaraq və gözləri yaşarmış halda, onun üzünə baxıb soruşdu:

– Deməli, anam da mənimlə bir boyda idi, eləmi? Mənə elə gəlir ki, boyda anam məndən uca olmuşdur.



– Uşaqlara həmişə elə gəlir, Mabel. Ataya və anaya hörmətlə baxmaq vərdişi onları öz uşaqlarının gözündə yüksəldir. Anan səninlə bir boyda idi.

– Ata, bəs anamın gözləri necə idi?

– Mənim balam, sən anandan daha çəvik və gülürüzsən, lakin sənin gözlərin kimi onun da gözləri göy, mehriban və cəzbə edici idi.

– Ata, siz bu ekspedisiyada öz qaçğınıza qalmasanız, mənim gözlərim öz gülərliyini həmişəlik itirəcəkdir.

– Sağ ol, Mabel, hm... sağ ol, bala; ancaq mən gərək borcumu yerinə yetirəm. Mən arzu edirəm ki, geriyə qayıdanadək Osveqoda yerbəyer olub ərə gedəsən. Onda səndən nigaran olmazdım.

– Ərəmi gedim? Axı kimə, ata?

– Sənin ərin olmasını arzu etdiyim adama, sən onu tanıyırsan. Əlbəttə, sən daha ağıllı və varlı-hallı olan başqa birisini də tapa bilərsən, ancaq, dostum, sən eləsini tapa bilməzsən ki, o, mən dediyim adam qədər alicənab, sağlam düşüncəli olsun.

– Beləsini heç yerdə tapmaq olmazmı, ata?

– Mən ikinci belə bir adam tanımıram. Hər halda, bu cəhətdən Ləpirçinin tayı-bərabəri yoxdur.

– Axı mən gərək hökmən ərə gedəm? Ata, siz təksiniz, buna görə də istərdim ki, sizə qulluq etmək üçün yanınızda qalım.

– Bilirəm ki, bunu ürekdən deyirsən. Mabel, səni hissələrinə görə məzəmmət etmirəm, çünki bu, tamamilə təbii bir şeydir. Lakin bundan daha təbii olan hisslər də vardır.

– Ata-anaya hörmət hissindən daha yaxşı nə ola bilər?

– Ərə məhəbbət.

– Axı indi mənim ərim yoxdur, ata!

– Mən də deyirəm ki, tez ərə get! Mənim ömrüm çox uzun deyil, Mabel, təbiət, ya da müharibə tezliklə mənim ömrümü kəsməlidir. Sən gəncsən, çox yaşayacaqsınız, həm də sənə elə bir adam lazımdır ki, səni öz qanadı altına alıb qorusun, sənin qaçğını çəksin, necə ki indi sən mənim qaçğıma qalırsan.

Mabel işvə ilə gülümsəyib zərif əlləri ilə serjantın cod barmaqlarını bir-birindən aralaya-aralaya dedi:

– Ata, olmaya güman edirsiniz ki, mənə yalnız Ləpirçi, yalnız təkcə o, ərə ola bilər? Axı o, sizdən yalnız on-on iki yaş kiçikdir.

– Ləpirçi kral ordusunda xidmət etsə də, onun rütbəsi yoxdur, ancaq öz işində onun tayı-bərabəri yoxdur. Əgər sən, Mabel, Ləpirçiyə ərə getsəydin, ölümüm gəlib çatanda rahat can verərdim.

– Ata!

– Fikirləşəndə ki, qızım kimsəsiz qalacaq, ürəyim çox sıxılır; belə halda, döyüşə də xatircəm getmək olmaz.

– Ah, ata, əgər ürəyinizin təsəlli tapmasına kömək edə bilsəydim, əlimdən gələni əsirgəməzdim!

Serjant nəvazişlə qızına baxaraq:

– Sən bunu edə bilərsən, – dedi, – ancaq istəmirəm ki, mənim ürəyimin qəm-qüssəsi sənin ürəyinə keçsin.

Serjant bu sözləri ciddiyyətlə, səsi titrəyə-titrəyə dedi. O, öz qızına bəslədiyi məhəbbətini hələ indiyədək bu şəkildə büruzə verməmişdi. Serjantın daxili həyəcanı həmişə sərt olan üzündə əks etmişdi, onun üzü də heç zaman indiki kimi xoş təsir bağışlamamışdı. Qızın qəlbində atasına təsəlli vermək arzusu coşurdu. O, qüvvətli həyəcan içində dedi:

– Ata, deyin görüm, mən nə etməliyəm?

– Yox, Mabel, bu, haqsızlıq olardı, çünki sənin arzuların mənim istəklərimə düzgün gəlməyə bilər.

– Mənim heç bir arzum yoxdur, nə demək istədiyinizi də bilmirəm, gələcəkdə mənim ərə getməyimdən danışırınsız, elədirmi?

– Bunun nə eybi var! O, həyatın bir çox nemətlərindən özünə korluq verərək ömrü boyu faydalı işlər görmüşdür. Ondən başqa kim sənin himayəçin ola bilərdi?

Mabel bilmirdi kimin adını çəksin, çünki heç kəs evlənməyi ona təklif etməmişdi, hərçənd ki, onun bu barədə də qeyri-müəyyən ümid və arzuları var idi. O, bu məsələdən uzaqlaşmağa çalışaraq cavab verdi:

– Axı biz Ləpirçidən danışırıq. Əgər o, bir az cavan olsaydı, onu təsəvvürümə bir ər kimi daha asanlıqla gətirə bilərdim.

– Sənə deyirəm ki, məsələ yaşda deyil, gücdə və sağlamlıqdadır. Əgər bunu nəzərə alsaq, deyə bilərik ki, Ləpirçi bir çox gənc zabitlərimizdən cavandır, buna inan.

Mabel:

– Əlbəttə, poruçik Müyrdən cavandır, – dedi və bərkədən güldü, halbuki həmin anda onun ürəyindən qara qanlar axırdı.



– Ləpirçi cavanlıqda Müyrün nəvəsi yerində ola bilərdi, bundan başqa, Ləpirçi Müyrdən yaşca da cavandır. Mabel, Allah eləməsin ki, heç olmazsa, zabit qızı olmayınca, zabitə ərə gedəsən!

Mabel hiyləgərcəsinə bir nəzərlə atasına baxaraq:

– Əlbəttə, ata, – dedi, – əgər Ləpirçiyə ərə getsəm, heç zaman zabit arvadı olmayacağam.

– Əgər sənin Ləpirçiyə nişanlandığını görsəydim, əgər bilsəydim ki, sən Ləpirçinin arvadı olacaqsan, ondan sonra başına nələr gəlsə də, bu dünyadan nigaran getməzdim. Ancaq səndən heç bir vəd tələb etmirəm, mənim övladım, səni məcbur etmək istəmirəm, razı olma-ram ki, sonra peşmançılıq çəkəsən. Məni öp, Mabel, özün də get yat!

Əgər serjant Dunqam ürəyindən keçən vədi Mabeldən qəti surətdə tələb etsəydi, Mabelin möhkəm müqavimətinə rast gələrdi və belə halda, Mabeli asanlıqla yola gətirə bilməzdi. Lakin serjant ixtiyarı bütünlüklə qızın özünə verməkdə daha ağıllı hərəkət etmiş oldu. Öz təbiətinə görə alicənab olan Mabel başa düşürdü ki, onu hədə-qorxu gəlməklə deyil, xoş dillə, mülayimliklə yola gətirmək olar. Həmin dəqiqələrdə Mabel yalnız atasının fikrini çəkirdi. Odur ki, serjantın sərtliyi üzündən Mabelin qəlbində az əvvəl sönməyə başlayan ata məhəbbəti, indi yenidən qüvvətləndi. İndi atası onun üçün dünyada hər şeydən əziz idi, buna görə də Mabel atasının yolunda hər cür qurbanlar verməyə hazır idi. O dedi:

– Ata, siz kimi desəniz, mən də ona ərə gedəcəyəm.

– Yox, Mabel, özün üçün gərək özün ər seçəsən.

– Axı kim var ki, seçim? Ləpirçi ilə mister Müyrdən başqa heç kəs məndən ərə getməyimə razılıq istəməmişdir. Nə siz, nə də mən bu iki nəfərdən yalnız birini tərəddüd etmədən seçərdik. Yox, ata, əgər siz istəsəniz, mən Ləpirçiyə ərə gedərəm.

– Əziz balam, kimi seçdiyimi sən bilirsən. Səni yalnız Ləpirçi böyük xoşbəxtliyə çıxara bilər.

– Nə deyirəm, əgər Ləpirçi mənimlə evlənmək fikrindən hələ daşınmamışsa, qoy mənimlə evlənmək istədiyini özü desin... Yəqin, siz razı olmazsınız ki, Ləpirçiyə bu barədə sözü sizin qızınız, ya da qızınızın əvəzinə bir başqası açsın... Yox, bu barədə Ləpirçiyə qoy başqası heç bir söz deməsin. Əgər Ləpirçi mənim dilimdən eşitdiyi sözlərdən sonra mənimlə evlənmək fikrindən hələ dönməmişsə, mən onunku olacağam.

– Qoy Allah səni xoşbəxt eləsin, mənim övladım, qoy Allah sənə əcr versin, çünki sən nəcib övladsan.

– Özünü toxtaqlıq verin, ata, ekspedisiyaya lap xatircəm gedin... İndi mənə görə daha narahat olmaya bilərsiniz. Yazda, ata... bir az gözləmək istəyirəm... ancaq əgər Ləpirçi yenə də mənimlə evlənmək istəyirsə, yazda ona ərə gedərəm.

– Mabel, necə ki, mən sənin ananı sevirdim, Ləpirçi də səni elə bir məhəbbətlə sevir. Ləpirçi sənə olan hisslərindən danışarkən qabağında uşaq kimi ağladı.

– İnanıram, mən özüm yəqin etdim ki, Ləpirçi mənim haqqımda mənim layiq olduğumdan daha yaxşı fikirdədir, mən də Ləpirçiyə hörmət etdiyim qədər heç kəsə hörmət etmirəm, hətta, ata, sizə də bu qədər hörmət etmirəm.

– Belə də olmalıdır, qızım! Mən bunu Ləpirçiyə deyə bilərəmmi?

– Yox, yaxşısı budur, ona hələ heç bir şey deməyin, ata! Qoy iş öz yolu ilə getsin.

Mabel bu sözləri deyərkən eyni açıldı. Atasına elə gəldi ki, Mabel şadlığından gülümsəyir, lakin daxili həyəcanı və ürək sıxıntısını serjantdan daha yaxşı sezib dərk edən hər hansı bir başqa adam Mabelin çöhrəsində nəzərə çarpan qədər bu təbəssümün məcburiyyət üzündən irəli gələn qarıbə bir dəyişiklik olduğunu söyləyərdi.

– Yox, ata, – deyə Mabel təkrar etdi, – qoy iş öz yolu ilə getsin, sizə verdiyim sözün üstündə möhkəm duracağam...

– Mənə də başqa şey lazım deyildir, Mabel! İndi məni öp. Sən nəcib övladsan.

Mabel atasının qucağına atıldı. Qız ömründə birinci dəfə idi ki, belə edirdi. O, atasını qucaqlayıb uşaq kimi ağlayırdı. Qoca əsgərin sərt ürəyi yuxaldı, atanın göz yaşları qızın göz yaşlarına qarışdı. Lakin serjant zəiflik göstərməsindən xəcalət çəkərək tez özünü ələ aldı, qızının qolları arasından çıxıb yatmağa getdi. Mabel otağın boş bir küncündə qoyulan çarpayısına tərəf hönkürə-hönkürə yönəldi.

Bir neçə dəqiqədən sonra dərin yuxuya getmiş veteranın fısıltısı və xorultusu eşidildi.



İYİRMİNCİ FƏSİL

Mabel yuxudan oyanarkən günəş xeyli qalxmışdı. Qız cəld durub geyinərək təmiz səhər havasında gəzməyə çıxdı. Mabel bu yeni məskənin xüsusi gözəlliyinə və qəribə təsir bağışlayan tənhalığına ilk dəfə çox heyran qaldı.

Payızın xoş günlərindən biri idi. Qıza elə gəlirdi ki, adada adam yaşamır. Mabelin hələ buraya gəldiyi gecə, belə hallarda labüd olan qarğaşalığ adanın əhalisiz olmadığını bildirmişdi; indi isə hər tərəf sükuta dalmışdı və Mabel ətrafına nə qədər göz gəzdirdisə, insan övladının varlığından heç bir əsər-əlamət görmürdü.

Nəhayət, Mabel ocaq başında toplaşan öz səfər yoldaşlarını gördü. Tənhalıq hissindən əmələ gələn qorxusu dayısını gören kimi yox oldu. Mabel bu diyarın təbiətinin qəribə mənzərəsinə çox maraqla tamaşa etməkdə idi. Ocağın başında Kapdan əlavə kvartirmeyster, kapral, üç əsgər və bir qadın da görünürdü. Qadın səhər yeməyi hazırlamaqla məşğul idi. Boş qalmış daxmalardan səs çıxmırdı; blokhauzun keşik qülləsi o qədər hündür olmasa da, onu yarıya qədər gizlədən kolların arasında uca bir bürc kimi görünürdü.

Mabel hamının başının yeməyə qarışdığını gördükdə, sahilə tərəf yollandı, ancaq onu heç kəs görmədi. Sahildə Mabel ağacların və kolların arasında gizlənə bilərdi. O, aşağı əyilmiş budaqları aralayıb suya lap yaxınlaşdı, burada ayaq saxlayaraq, kiçik dalğaların sahilə doğru necə yüyürüb gəldiyinə, sonra isə sahilə toxunan kimi yenidən necə geriye qayıtdığına tamaşa etməyə başladı. Ətrafdakı adalara göz gəzdirərkən fikirləşdi ki, indiyədək hələ bundan daha gözəl bir mənzərə görməmişdir.

Lakin Mabel birdən diksindi: qarşı tərəfdəki adanın sahilini bürüyən kolluqda qızın gözünə insan kölgəsi göründü. Bu sahil o birindən yüz yarıdan çox aralı olmazdı. Mabel əmin idi ki, gözləri onu aldatmamışdır. O bilirdi ki, hər hansı bir irokez onu görsə, onun gülləsindən xilas ola bilməyəcəkdir. Buna görə də, Mabel qeyri-ixtiyari olaraq geriye çəkilib kolların arasında gizlənməyə çalışdı və gözlərini qarşı tərəfdəki sahilə zillədi. Əbəs yerə bir neçə dəqiqə gözlədikdən sonra, öz şübhələrini dayısına bildirmək üçün onun yanına

qayıtmaq istədikdə, birdən qarşıdakı sahilə kollardan yuxarı qaldırılan qızılağac budağını gördü. Bu budağı kim isə dostluq əlaməti olaraq əlində tutub yelləyirdi. Sərhəd müharibələri adətlərinə alışmamış olan Mabel üçün bu, çox qorxulu dəqiqə idi. Qız yalnız bunu başa düşürdü ki, belə şəraitdə adam gərək özünü itirməsin və çox ehtiyatlı olsun.

Mabel serjant Dunqamın ləyaqətli qızı olduğunu indi göstərmək vaxtı çatdığını düşünərkən ürəkləndi. Qarşıdakı sahilədən verilən siqnalı dostluq əlaməti hesab etdi və bir dəqiqə tərəddüd etdikdən sonra koldan bir budaq sındırıb onu havada yellətməklə həmin siqnalı cavab verdi.

Bu səssiz danışq bir neçə dəqiqə davam etdi. Birdən Mabel gördü ki, yarpaqlar yavaşca aralandı və qarşı tərəfdə bir qadın göründü. Bu, qırmızıdəril qadın idi. Mabel diqqətlə baxdıqda onu tanıdı: o, İyun Şehi – Arouxedin arvadı idi. Birlikdə yol gələn zaman Mabel sezmişdi ki, bu hindu qadın öz ərinə sevir, onunla çox xoş rəftar edir, ərinin hörmətini saxlayır və onun sözünə müticəsinə baxır. Bir gün Mabel başa düşmüşdü ki, tuskarora ona, yəni Mabelə həmişəkindən daha diqqətlə baxır. O vaxt İyun Şehinin üzündə pərtlik və qısqançlıq əlaməti sezmişdi. Lakin Mabel bu hindu qadına qayıq göstərdiyinə və onunla mülayim rəftar etdiyinə görə, hindu qadının qəlbində ona qarşı heç bir kin-küdurət qalmamışdı. İyun Şehi də zahirən Mabelə çox yaxşı münasibət göstərirdi, buna görə də, qız indi zənn edirdi ki, o vaxt onlar bir-birindən dostcasına ayrılmışlar.

Arouxedin arvadı özünü o qədər etibarlı göstərmişdi ki, indi onun qəflətən bu yerdə görünməsinə Mabel əsla şübhəli bir hərəkət hesab edə bilmədi. Buna görə də Mabel hindu qadın ilə dərhal danışmağı qət etdi. Mabel tərəddüd etmədən kolun arasından çıxdı və İyun Şehinin də gizləndiyi yerdən çıxdığını görərkən şad oldu.

Mabel hindu qadına işarə etdi ki, yaxın gəlsin, çünki özü ona yaxınlaşa bilmirdi. İyun Şehi bir dəqiqəliyə gözdən itdikdən sonra yenə göründü, o, yarıyadək kolun arasından çıxan qayıqın burun tərəfində oturmuşdu. Mabel xahiş etmək istədi ki, hindu qadın qayıqla üzə-üzə lap yaxına gəlsin, lakin həmin anda bərkədən əsnəyən dayısının səsinə eşitdi. Mabel İyun Şehinə işarə etdi ki, gizlənsin, özü isə səs gələn tərəfə getdi və gördü ki, hamının başı yeməyə qarışmışdır. Bütün fikrini yeməyə verən Kap Mabeli çağırmaq üçün



özünü süfrədən çətinliklə ayıra bildi. Mabel dərhal başa düşdü ki, indi İyun Şehi ilə görüşmək üçün çox yaxşı fürsət ələ düşmüşdür. O, hələ yeməyə iştahı olmadığını bəhanə edərək bayaqkı yerinə qayıtdı və yenidən gənc hindu qadın ilə söhbətə başladı.

İyun Şehi Mabelin işarəsini dərhal başa düşdü; o, səssizcə bir neçə dəfə avar çəkərək qayıdı. Post adasının sahilinə gətirdi. Mabel hindu qadının əlindən tutdu və meşənin içi ilə öz daxmasına tərəf apardı. Xoşbəxtlikdən Mabelin daxması elə yerdə idi ki, ocaq başında yeyib-içənlər onu görə bilmirdilər. Qadınlar daxmaya girdilər və onları yolda heç kəs görmədi. Mabel bir neçə dəqiqəlik tək qalmalı olduğunu İyun Şehinə izah etdi və daxmada rahatlanmasını ondan xahiş etdi. Sonra hindu qadının çağırılmayınca daxmadan çıxma-yacağını yəqin edib, səfər yoldaşlarının yanına getdi və burada özünü zahirən sakit göstərməyə çalışdı. Dayısı çox qızardılmış Süleyman balığı tikələrini ağzına doldururdu (bu uzaq sərhəd rayonunda həmişə kifayət qədər azuqə olduğuna baxmayaraq, aşpazlıq sənəti hələ uşaqlıq çağını keçirirdi); o, qızı görən kimi dilləndi:

– Heç yaxşı olmaz ki, bu qədər adam tək səni gözləsin, Mabel! Yeddisi birini gözləməz, bu gözəl qaydadır və gərək tənbellərə də təsir göstərsin.

– Mən heç də tənbel deyiləm, dayıcan, bir saatdan çoxdur ki, yatağımdan qalxmışam və adamızın hər yerini gəzib gəlmişəm.

Müyr üzünü qıza tutaraq:

– Bu, sizin üçün heç də çətin iş deyildir, miss Mabel, – dedi. – Ada böyük deyildir. Ləndi... demək istəyirdim ki, mayor Dunkan... bu adaya yiyələnərkən, kral həzrətlərinin torpaqlarını heç də genişləndirməmişdir. Öz gəlirinə görə bu ada məşhur Sanço¹ adasına çox oxşayır... Mister Kap, şübhə etmirəm ki, siz Sançooya bələdsiniz; yəqin ki, həmin adanın tarixini boş vaxtlarınızda, xüsusən dəninizin sakit olduğu dəqiqələrdə oxumuş olarsınız.

– Hə! Sizin dediyiniz o yerə bələdəm, kvartirmeyster. Sanço adası bu yaxınlarda əmələ gələn mərcan qayasıdır, etiraf edirəm ki, qaranlıq gecədə və güclü külək əsən zaman onunla üz-üzə gəlmək dəhşətdir. Bu Sanço adası özünün hind qozu və acı suyu ilə məşhurdur.

Müyr istehza ilə gülümsəmək istədi, lakin Mabelə hörmət əlaməti olaraq özünü saxlayıb cavab verdi:

¹ Müyr burada Don Kixotun səfər yoldaşı olan Sanço Pansadan danışır.

– Sanço adası öz yeməli nemətləri ilə o qədər də məşhur deyildir, onun məhsulları buradakı məhsullardan heç də yaxşı deyildir. Mister Kap, mənəcə, buradakı hərbi post pisdir və ürəyimə dammışdır ki, burada gec-tez vur-çatlasın olacaqdır.

Mabel:

– Ümidvaram ki, mən gedəndən sonra olacaqdır, – dedi.
– Fransız dilini öyrənməyə heç həvəsim yoxdur.

– Yaxşı olardı ki, irokez dilini öyrənməyimizə ehtiyac olmasın. Mən bu post haqqında mayor Dunkanla danışmışam, lakin inadçı adamı başa salmaq çətindir. Mən bu ekspedisiyaya ona görə qoşulmuşam ki, əvvələn, mister Kap, sizin gözəl bacınız qızını bacardığım qədər əyləndirim, danırmağa qoymayım və yeri gələndə dadına çatım; digər tərəfdən isə düşməndən zəbt ediləcək sursat haqqında ətraflı məlumat hazırlayım.

– Siz güman edirsiniz ki, vəziyyətimiz qorxuludur, eləmi? – deyər Kap soruşdu. O, elə səbirsizliklə cavab gözləyirdi ki, ağızındakı əti çeynəməyi də unutdu. – Məgər böyük bir təhlükə var?

– Buna nə “hə”, nə də “yox” deyər bilərəm. Müharibədə həmişə təhlükə olur, ordunun baş korpusuna nisbətən qabaq mövqelərdə təhlükə daha böyük olur. Fransızların bizi qəflətən yaxalaması heç kəsi təəccübləndirməz.

– Bəs indi biz nə etməliyik? Altı kişinin və iki qadının belə bir yeri müdafiə etməsi heç də ağılasığan iş deyildir. Buna heç bir şübhə olmaz ki, fransızlar buraya çoxlu qüvvə göndərə bilərlər.

– Belə güman etmək lazımdır... Kifayət qədər qüvvəmiz olmadığına görə adanı hərbi texnika qaydaları ilə müdafiə etmək lazım gələcəkdir. Bunun üçün ən əvvəl sahilə bir dəstə göndərərik və ona əmr edərək ki, düşmən sahilə çıxan vaxt onun başını qarışdırsın. Sonra blokhouza kifayət qədər əsgər göndərərik; fransızlar yaxınlaşdıqca müxtəlif dəstələr məhz blokhouza tərəf çəkilib gələcəklər. Blokhouzun dövrəsində xəndəklər də atmaq olar, çünki düşməni səddə lap yaxın buraxsaq, hər b elminin bütün qaydalarını pozmuş olarıq. Bəndlərimiz düşmən atlısının hücumuna mane olacaqdır. Düşmən toplarının qabağını kəsmək istəsək, redutlar¹ tikə bilərik. Böyük atlı dəstələrimiz bizi mühasirəyə salan düşməni əl-ayaq açmağa qoymaz, bununla da bizə çox kömək edər; əgər

¹ Redut – dövrəsində sədd çəkilən və xəndək qazılan istehkam



bu daxmaların dövrəsində səngərlər qazılırsa, daxmalar bizim üçün əlverişli mövqe olar.

Kap fit çalaraq:

– Çox yaxşı fikirdir, kvartirmeyster! – dedi. – Axı deyin görüm, bu planı yerinə yetirmək üçün lazım olan qədər adamı haradan tapacaqsınız?

– Belə şeylərin fikrini kral çəkməlidir, mister Kap. Bu ki, kralın özünə aiddir; müharibə edən odur, deməli, müharibənin ağırlığına da o qatlaşmalıdır.

– Axı biz vur-tut altı nəfərik! Çox gözəl layihələrdir! Düşmənin sahilə çıxmasına mane olmaq üçün oraya gedə bilərsiniz, Mabel öz dili ilə bizə kömək edə bilər, əsgər arvadı bəndi əvəz edərək düşməni süvarisinin hücumunun qarşısını saxlayar, kapral səngər rəisi olar; bu üç əsgər beş daxmanı tutar, mən isə blokhausda aqalığa edərəm. Sizə nə deyim, ay poruçik! Təsvir etmək qabiliyyətinizə söz ola bilməz! Siz gərək əsgər yox, rəssam olaydınız. – Kap sözünü qurtarıqda yenə fit çaldı.

– Siz nəhaq belə deyirsiniz, mən işi necə təşkil etmək lazım olduğunu şərh etdim. Əgər biz bu planı həyata keçirə bilməsək, təqsir bizdə yox, kral həzrətlərinin nazirlərində olacaqdır.

Mabel daxmada tək qoyub gəldiyi hindu qadını yadına salaraq soruşdu:

– Əgər düşməni, doğrudan da, buraya gəlsə, bəs onda biz nə etməliyik?

– Gözəl Mabel, mən sizə məsləhət görərdim ki, məşhur Ksenofontun¹ yolu ilə gedəsiniz...

– Sizin vurduğunuz eyhamdan belə başa düşürəm ki, deyəsən geriye çəkilməyi nəzərdə tutursunuz.

– Gözəl Mabel, anadangəlmə böyük ağıl sahibi olduğunuza görə mənim nə demək istədiyimi çox yaxşı başa düşmüsünüz. Sizin hörmətli atanız fransızların hücumundan adanı müdafiə etmək bərəsində kaprala məsləhətlər vermişdir. Lakin serjant belə əmrləri verərkən heç də aqlını işlətməmiş, yalnız ürəyindən keçənləri nəzərə almışdır. Qala təslim olduqda bunun məsuliyyəti heç də qalanı

¹ *Ksenofont* (e.ə. təqribən 430–355-ci illər) – yunan tarixçisidir, Keyxosrova onun və böyük qardaşı İran şahı ikinci Ərdəşirə qarşı döyüşdə on min muzzdu yunan əsgərinin yürüşündə iştirak edərkən bu əsgərlərin geriye çəkilməsinə rəhbərlik etmiş və bu barədə “Anabazis” kitabını yazmışdır.

müdafiə edənlərin üzərinə deyil, əmlər verənlərin üzərinə düşür. Ancaq qalanın müdafiəçiləri nə fikirdə olurlarsa olsunlar, mən belə zənn edirəm ki, hələ nə qədər ki fransızlar və onların müttəfiqləri bu sahilə gəlib çıxmamışlar, geriyyə çəkilməyimiz üçün indidən lazımi tədbirlər görməliyik. Donanmamızın admiralı olan mister Kapa məsləhət görürəm, yelkənli gəmini hazır vəziyyətdə saxlasın ki, lazım gələndə biz dərhal adanı tərk edə bilək. İri gəmilərin yelkənləri kifayət qədərdir. Əgər biz onu yaxına... məsələn, bax bu kollağa gətirib çıxarsaq... biz hər bir dəqiqə həmin gəmiyə minib gedə bilərik. Gözəl Mabel, siz özünüz də görürsünüz ki, adaya yiyələnən düşmənin gözündən oğurlanıb getmək üçün münasib olan kanal buradan ən çoxu əlli yard uzaqdadır.

– Mister Müyr, bəlkə də, dedikləriniz doğrudur, ancaq fransızlar o taydan da gələ bilirlər. Əgər ora geriyyə çəkilmək üçün əlverişlidirsə, hücum üçün də əlverişlidir.

Müyr gözaltı və narahatlıq hissi ilə kanal tərəfə baxaraq dedi:

– Fransızların bu dərəcədə ağıllı olmalarını güman etmək olmaz. Onlar çox ehtiyatsızdırlar... Sizin fransızların hamısı yelbeyindir, onlar işi həmişə bəxtəbəxt tuturlar, onlar gəlsələr də, yəqin ki, adanın o biri tərəfindən gələrlər.

Lakin Mabel söhbətin gərisinə, demək olar ki, heç qulaq asmırdı. Qız ancaq poruçik Müyrün geriyyə çəkilməyi nə üçün açıqdan-açığa məsləhət görməsinə təəccüb edirdi, halbuki Müyrün igid olmasına heç kəs şübhə etmirdi. Mabel onun geriyyə çəkilmək haqqındakı təklifini ikiqat cinayətkar fikir hesab edirdi, çünki adanın müdafiəsi qızın atasının şərəfi ilə əlaqədar idi. Ancaq Mabelin bütün fikri-zikri İyun Şehinin yanında idi. O fürsət tapıb yerindən qalxdı və bir dəqiqəyə özünü daxmaya yetirdi. Mabel qapını bərk-bərk bağlayıb, balaca pəncərədən pərdə asıldığını yəqin etdikdə, İyun Şehini (onu, adətən, ancaq Şeh deyəcəyirdilər) otağın ortasına gətirdi, onu sevdini və ona etibar etdiyini işarələrlə başa saldı.

Mabel nəvazişlə gülümsəyərək:

– Səni görməyimə şadam, Şeh, – dedi. – Səni görməyimə çox şadam! Axı sən buraya niyə gəlmişən, bu adanı necə tapa bildin?

Şeh Mabelin gülümsəməsinə cavab olaraq gülümsəyib onun balaca əlini işləməkdən qabalaşan öz balaca əli ilə sıxaraq dedi:

– Asta-asta danış, yavaş-yavaş danış, sən çox tez-tez danışsən.



Mabel öz suallarını təkrar etdi. Hindu qadın:

– Şeh dostdur, – deyə cavab verdi.

– Mən sənə bütün varlığımın inanıram. Məgər sən buraya yalnız mənim dostum olduğuna görəmi gəlmisən?

– Dost öz dostuna baxmağa gəlir, – deyə Şeh gülümsəyib cavab verdi.

– Sənin buraya gəlməyinin başqa bir səbəbi də vardır, Şeh, yoxsa belə bir təhlükəli işə, həm də tək-tənha cürət etməzdin. Sən burada təksən, doğrudurmu?

– Şeh sənindir, onun yanında daha heç kəs yoxdur. Şeh qayıqla tək gəlmişdir...

– Düzdür, düzdür, mən buna inanıram, çox möhkəm inanıram! Axı sən mənə xəyanət etmək istəməzsən, Şeh, doğrudurmu?

– Sən nə dedin?

– Deyirəm mənə vəfasız çıxmazsan, məni fransızların... irokezlərin... Arouxedin əlinə verməzsən, düzdürmü?

Hindu qadın yox demək əvəzinə başını buladı.

– Mənim skalpımı satmaq istəməzsən, düzdürmü?

Bu vaxt Şeh bir əli ilə Mabeli belindən qucaqlayıb elə bir məhəbbətlə sıxdı ki, serjant qızının gözləri yaşardı. Sözsüz ifadə edilən bu nəvaziş və mehribanlıq qadın təbiətinin bütün zəifliyini büruzə verdi; Mabel də Şehi bağrına basdı və onu qucağında saxlayaraq sorğusualı davam etdirdi:

– Əgər Şeh öz rəfiqəsinə bir şey demək istəyirsə, qoy açıq danışsın, mənim qulaqlarım açıqdır.

– Şeh qorxur. Arouxed onu öldürər.

– Axı Arouxed bundan heç vaxt xəbər tutmaz. – Mabel bu sözləri deyərkən qızardı, çünki başa düşürdü ki, arvadı öz ərinə səmimi olmamağa təhrik edir. – Mabel Arouxedə heç bir söz deməz.

– O, tomahavkla Şehin başını əzər.

– Mənim əzizim, qorxma, heç vaxt səni öldürməzlər! Sən belə sözlər demə, razı olmaram ki, belə bir təhlükəyə düçar olasan.

– Blokhauz yatmaq üçün yaxşı yerdir, orada qalmaq yaxşıdır.

– Sən demək istəyirsən ki, mən blokhauzda qalsam, özümü təhlükədən xilas edə bilərəm, eləmi, Şeh? Yəqin ki, bunu mənə dediyinə görə sənə Arouxedin acığı tutmaz. Arouxed mənə pislik eləməz, çünki mən onu heç vaxt təhqir etməmişəm.

– Arouxed ağüzlü gözəl qıza heç bir pislik etmək fikrində deyildir, – deyə Şeh üzünü ona tutub cavab verdi, o, əsl hindu qızı kimi hələ də çox mülayim və nəvazişlə danışırdı, lakin hər bir sözü duruxa-duruxa deyirdi, səsində qəmginlik və cəsarətsizlik hiss edilirdi. – Arouxed ağüzlü qızı sevir.

Mabel səbəbini özü də bilmədiyi halda qızardı və sorğu-sualı bir dəqiqəliyə kəsdi. Ancaq o gərək hindu qadından çox şey öyrənəydi, çünki hindu qadının dediyi sözlər Mabeldə şübhə əmələ gətirmişdi; buna görə də Mabel yenidən sorğu-suala başladı:

– Elə bir səbəb yoxdur ki, Arouxed məni sevsin və ya nifrət etsin. Məgər o, sənin yanında olmur?

Şeh əlini ürəyinin başına qoyaraq:

– Ər həmişə öz arvadı ilə burada olur, – dedi.

– Nə gözəl məxluqdur! Şeh, mənə de görüm, bu gün səhər, bax, bu dəqiqə blokhausda gizlənməliyəmmi?

– Blokhaus çox yaxşıdır, xanım üçün yaxşıdır. Blokhausda gət-sən, skalpına toxunmazlar.

– Deməyə qorxuram, səni düzmü başa düşmüşəm? Mənim atamı görmək istəyirsənmi?

– Burada yoxdur, gedibdir.

– Bunu sən bil bilməzsən, Şeh. Görürsənmi, adada əsgər çoxdur.

– Azdır... gediblər... – Hindu qadın bu sözləri deyərkən dörd barmağını qaldırıb davam etdi: – Bu qədər qırmızıpaltarlı var.

– Bəs Ləpirçini görmək istəyirsənmi? O, səninlə irokezcə danışa bilər.

– Onun dili özü ilə gedib, – deyə Şeh cavab verdi və güldü, – onun dili ağzındadır.

Şeh uşaq kimi o qədər zərif və elə güldürücü bir həvəslə güldü ki, Mabel də özünü saxlaya bilməyib gülməyə məcbur oldu, halbuki həmin anda Mabelin qorxusu xeyli artmışdı.

– Şeh, deyəsən ,sən bu adada nə işlər görüldüyünü bilirsən, ya da bu işlərdən xəbərdar olduğunu göstərmək istəyirsən; əgər Ləpirçi burada yoxdursa, onda Şirin Su səninlə fransızca danışa bilər, sən ki Şirin Suyu tanıyırsan, doğrudurmu? İstəyirsən, mən qaça-qaça onun dalınca gedim, onu buraya gətirim, səninlə danışsın, yaxşımı?



– Şirin Su da getmişdir, ancaq onun ürəyi buradadır, bax, burada. – Hindu qadın bu sözləri deyəndə yenə güldü və Mabelin pərtliyini görmək istəmiş kimi kənara dönüb baxmağa başladı, sonra əlini Mabelin döşünə qoydu.

Mabel çoxlarından eşitmişdi ki, hindular son dərəcə həssas olurlar və guya, heç bir şey fikir vermədiklərini göstərməyə çalışaraq hər şeyi çox müdrikliklə görüb dərk edirlər; ancaq Mabel söhbətin belə bir səmtə yönələcəyini heç güman etmirdi. O, söhbəti dəyişdirmək və eyni zamanda da, nə kimi təhlükə törədiyini tezliklə öyrənmək üçün kətildən qalxdı. Mabel ümid edirdi ki, mümkün qədər ehtiyatlı hərəkət etməklə öz məqsədinə asanlıqla çata biləcək və onu pərt edən eyhamların qarşısını alacaqdır. Mabel dedi:

– Sən bilirsən, nəyi demək olar, nəyi demək olmaz. Ümidvaram, sən məni o qədər istəyirsən ki, məndən heç nəyi gizlətməyəcəksən. Dayım burada, adadadır. Mənə yaxşılıq etmək istədiyini kimi, yəqin ona da yaxşılıq edərsən; biz Osveqoya qayıtdıqda sən bu yaxşılıqlarının əvəzini çıxarıq.

– Kim bilir, bəlkə, heç vaxt oraya qayıtmadın?

Hindu qadın bu sözləri qətiyyətlə, ciddi dedi və bununla, Mabeli heç də qorxutmaq istəmirdi. Mabel yenə dedi:

– Kim bilir gələcəkdə nə olacaqdır? Ancaq sən bizim xilas olmağımıza kömək edə bilərsən.

– Blokhauz çox yaxşıdır, – deyər hindu qadın təkrar etdi və axırını iki sözü qətiyyətlə dedi.

– Mən bunu başa düşürəm, Şeh, gecə orada qalaram. Mənə dediklərini dayıma çatdıraram.

İyun Şehi diksinərək həyəcanla:

– Yox, yox, yox! - dedi. – Duzlu Suya bunu demək yaxşı olmaz. O, çox danışır, onun dili uzundur. O elə bilir, meşə sudur, heç bir şey başa düşmür. Arouxedə deyər, onda Şeh də ölər.

– Mənim dayım haqqında nahaq yerə bu fikirdəsən, çünki kim versə də o, səni ələ verməz.

– Başa düşürəm. Duzlu Su dillidir, ancaq gözləri yoxdur, qulaqları yoxdur, burnu yoxdur, təkcə dildir, dildir!

Mabel bu fikirlə o qədər də şərək deyildi, lakin başa düşürdü ki, gənc hindu qadın Kapa etibar etmir və istəmir ki, Kap bu iki qadının arasında vasitəçi olsun. Mabel yenə söhbətə başladı:

– Deyəsən, sən elə zənn edirsən ki, bizim vəziyyətimizə yaxşı bələdsən. Əvvəllər bu adada olmusanmı?

– İndicə gəlmişəm.

– Bəs dediklərinin doğru olduğuna necə inanırsan? Atam, Ləpirçi və Şirin Su o qədər yaxındadırlar ki, çağırısam səsimi eşidərlər.

Şeh gülümsəyərək inamla:

– Hamısı getdilər! – dedi.

– Axı sən adanı gözib qurtarmamış belə şeyləri necə inamla deyə bilərsən?

– Gözlərim yaxşıdır. İçində adamlar olan qayıqı gördüm, onlar getdilər; gəmini gördüm, Şirin Su da orada idi.

– Deməli, sən onları güdürmüşsən! Ancaq mənə elə gəlir ki, sən buradakıları görüb saymamısan, düzdürmü?

Hindu qadın güldü, yenə dörd barmağını qaldırdı, sonra isə ancaq iki baş barmağını göstərdi. O, dörd barmağını göstərəkən “qırmızı paltarlı” sözlərini təkrar etdi, iki baş barmağını qaldırarkən “Duzlu Su, kvartirmeyster” deyə əlavə etdi. Hindu qadının dedikləri o qədər doğru idi ki, Mabel öz-özünə çox ciddi fikirləşməyə başladı. Şehdən daha ətraflı məlumat almayınca onu buraxmaq olarmı? Lakin qəlbində məhəbbət hissi coşan bu incə varlığın göstərdiyi etibardan sui-istifadə etmək Mabelin təbiətinə yabançı idi. Mabel eşitdiklərini dayısına xəbər vermək haqqında əvvəlki fikrindən daşındı, çünki bunu rəfiqəsi barəsində nankorluq və ədalətsizlik hesab edirdi. Bundan başqa, Mabel əmin idi ki, əgər İyun Şehini tutub dindirərlər, bu qadın nə qədər məcbur edilsə də, ağızından birçə söz belə qaçırmaz. Mabel sözünə davam etdi:

– Sənin fikrincə, blokhausda yaşamağım daha yaxşı olar, eləmi?

– Xanım üçün yaxşı yerdir. Blokhausda getsən, skalpına toxunmazlar, çünki blokhausun tirləri möhkəmdir.

– Şeh, sən bu barədə elə inamla danışırısan ki, elə bil, özün blokhausda olmusan və onun divarlarını nəzərdən keçirmisən...

Şeh mənalı-mənalı gülümsədi, ancaq heç bir söz demədi.

– Bu adaya gələn yolu başqaları tanıyırmı? İrokezlərdən kim bu adanı görmüşdür?

Şeh kədərli-kədərli və nigaran halda boylanıb ətrafına baxmağa başladı, elə bil, qorxurdu ki, dediyi sözləri eşidən olsun. O dedi:

– Tuskarora hər yerdə olur: Osveqoda, burada, Frontenakda olur. Moxauk hər yeri gəzir. O, İyun Şehini görsə, öldürər.



– Ancaq biz elə bilirdik ki, bu adadan heç kəsin xəbəri yoxdur və burada qaldığımız müddətdə düşmənlərimizdən qorxmaya bilərik.

– İrokezlər uzaqları görürlər.

– İyun Şehi, axı təkcə yaxşı görənlər göz heç də hər yerdə kara gəlmir, bu yer gözdən uzaqdadır, bu adanın yolunu hətta bizim adamlardan da bilənlər azdır.

– Bunu xəbər verə bilən adam tapılar: ingizlər var, fransızca danışirlar.

Mabel canını üşütmə aldığı hiss etdi. Casperə qarşı əmələ gəlmiş şübhələr, Mabelin rədd etmiş olduğu bu şübhələr, birdən onun yadına düşdü və duyduğu hissələrin təsiri altında az qaldı ki, özündən getsin. Lakin Mabel özünü qorxu hissindən xilas edib, atasına verdiyi vədi yadına salaraq daxmada bir neçə dəfə var-gəl elədi və Casperin cinayətindən, guya, əsla mütəəssir olmadığına özünü inandırmağa çalışdı, əslində isə ürəyində Casperə yenə də təqsirsiz bilirdi. Nəhayət, Mabel dedi:

– Sənin fikrini başa düşürəm, Şeh! Sən demək istəyirsən ki, kim isə bizə xain çıxmış və bu adanı sizin adamlara göstərmişdir.

Şeh gülümsədi, çünki onun nəzərində hərbi hiylə heç də cinayət deyil, ləyaqət idi. Öz qəbiləsinə sədaqətli olan bu hindu qadın Mabelə yalnız şəraitin tələb etdiyi məlumatı açıb dedi. Onun məqsədi Mabeli, yalnız Mabeli xilas etməkdən ibarət idi, ona daha heç bir şey lazım deyildi. Sonra o əlavə etdi:

– Ağüzlü xanım indi bilir ki, blokhaus xanım üçün yaxşıdır. Kişilər və əsgərlər üçün isə bilmirəm.

– Axı mən bunu gizli saxlaya bilmərəm, Şeh, çünki kişilərin biri mənim dayımdır, onu sevirəm; o biri kişilər isə mənim həmvətənlərim və dostlarımdır. Bütün əhvalatı mən gərək onlara danışım.

– Onda Şeh öldürüləcəkdir, – deyə hindu qadın sakitcə cavab verdi, onun qəmgin olduğunu hiss etməmək olmazdı.

– Yox, onlar sənin burada olmağından xəbər tutmazlar. Ancaq onlar gərək özlərini qorumaq üçün tədbir görsünlər, sonra da hamımız blokhausu gedərik.

– Arouxed hər şeyi bilir, hər şeyi görür. Şeh öldürüləcəkdir. Şeh kişilərə deyil, öz dostuna – ağüzlü qıza xəbər gətirmişdir. Qoy hər bir əsgər öz skalpını qorusun.

Mabel öz rəfiqəsinin fikrini öyrəndikdə çox qəmgin oldu. Şeh istəyirdi ki, Mabelə verdiyi məlumat gizli qalsın. Mabel sirr saxlamağın hindular üçün nə dərəcədə müqəddəs bir iş olduğunu bilmirdi; onun heç ağlına da gəlmirdi ki, gənc hindu qadın ehtiyatlı olmadığına görə öz həyatını təhlükə qarşısında qoymuşdur. Mabel birdən məsələnin bütün bu cəhətlərini dərk etdi və bu barədə fikirləşməyə başladıqda onun həyəcan və iztirabı daha da artdı. İyun Şehi də qəmgin görünürdü; o, bir kənara yığıdığı şeylərini götürüb Mabelin qolundan yapışaraq getməyə hazırlaşdı. İndi Mabel onu burada saxlamaq fikrində deyildi və bu incə məxluqu səmimiyyətlə bağrına basaraq dedi:

– Şeh, biz dostuq. Məndən qorxmağın əbəsdir, sənin buraya gəlməyindən heç kəs xəbər tutmayacaqdır. Təhlükə əmələ gələn dəqiqədə bacarsan, mənə signal ver – mənə blokhausu getmək vaxtım çatanda bir işarə ilə bu barədə mənə xəbər ver.

Şeh hələ hazırlıq görüb qurtarmadığı üçün ayaq saxladı və sonra yavaşca dedi:

– Şehə göyərçin gətir.

– Göyərçinmi? Mən haradan tapım göyərçini?

– Yaxın daxmadan... Qocasını götür. Şeh gedib qayığa minə bilər.

– Deyəsən, səni başa düşürəm; yaxşı olmazmı ki, səni kollağa-dək ötürüm? Yolda bizimkilərdən birinə rast gələrsən.

– Əvvəlcə sən çıx, adamları say: bir, iki, üç, dörd, beş, altı. – Şeh bu sözləri deyərək gülüb barmaqlarını qaldırdı. – Hamısı yolda deyil, bu yaxşıdır. Bir nəfərdən başqa hamı yolda deyil; onu kənara çağırmaq, sonra oxumaq, sonra da göyərçin axtarmaq lazımdır.

Mabel gənc qadının bu fərsətini bəyəndiyi üçün gülümsəməyə bilmədi və onun təklifini yerinə yetirməyə hazır idi, lakin qarıya çatdıqda dayandı və yalvarıcı bir halda dönüb Şehə baxdı.

– Deməli, bundan artıq bir şey deyə bilməyə ümid yoxdur, eləmi? – deyə Mabel soruşdu.

– İndi sən hamısını bilirsən, blokhaus yaxşıdır, göyərçin xəbər gətirər, Arouxed öldürər...

Bu sözlər kifayət idi. Mabel daha bir şey soruşa bilmədi, çünki başa düşdü ki, hindu qadın sirri açdığına görə əri onu öz əli ilə öldürər. Mabel qapını açaraq Şehə vidalaşmaq üçün işarə etdi və həmin dəqiqələrdə ada sakinlərinin nə ilə məşğul olduqlarını öyrənmək üçün daxmadan çıxdı.



Mabel öz gənc rəfiqəsinin adicə məsləhətindən istifadə etdi və adamların üzlərinə, paltarlarına diqqətlə baxmaq əvəzinə onları saydı və öyrəndi ki, ocaq başında üç nəfər oturmuşdur; iki nəfər (bunlardan biri Müyr idi) qayıqla getmişdi; altıncısı Mabelin dayısı idi və ocağın yaxınlığında balıq tutmaq üçün xatircəmliliklə tilov hazırlayırdı; əsgər arvadı isə öz daxmasına getmişdi.

Mabel özünü elə göstərdi ki, guya, əlindən yerə bir şey düşdü; sonra bayaq çıxdığı daxmaya tərəf oxuya-oxuya qayıtdı, guya, əlindən saldığı şeyi götürmək üçün əyildi və İyun Şehinin nişan verdiyi o biri daxmaya tərəf yüyürüb getdi.

Bu daxma yarısı uçub-dağılmış bir bina idi. Əsgərlər ondan ərzaq anbarı kimi istifadə edirdilər. Burada altı göyərçin talan edilən Kanada fermasından gətirilmiş buğdanı dənləyirdi.

Mabel göyərçinlərin birini asanlıqla tutub paltarının altında gizlətdi və daxmaya qayıtdı; daxmada indi heç kəs yox idi. Mabel daxmanın içinə ötəri göz gəzdirdikdən sonra yüyürə-yüyürə sahilə tərəf getdi. Burada Mabeli yad adamlar görə bilməzdilər, çünki ağaclar və kolları onu kənardan görünməyə qoymurdu. İyun Şehi bu vaxt qayıqda oturmuşdu; o, Mabelin gətirdiyi göyərçini öz iş sandıqçasına qoydu və “Blokhaus yaxşıdır” sözlərini təkrar edə-edə sahilədən aralandı, dar körfəzi yenə əvvəlki kimi səssizcə üzüb keçdi.

Mabel hələ bir neçə dəqiqə gözlədi ki, Şeh sahilə çıxsın və vidalaşma işarəsi versin. Lakin Mabel nahaq yerə gözləyirdi. Qonşu adaların hamısında sakitlik idi, elə bil, təbiətin əzəmətli sükutu heç zaman pozulmayacaqdı. Şehin xəbər verdiyi təhlükənin bu qədər yaxında olmasına inanmaq çətin idi.

Mabel sahilədən qaçıdarkən, əsla maraqlı olmayan bir əlamətə rast gəlib təəccüb etdi, halbuki adı vaxtlarda buna fikir verməzdi. İndi qəlbində şübhələr oyandığına görə, Mabel alçaq ağacın aşağı budağında yellənən qırmızı kətan parça zolağını görərkən çox narahat oldu (adətən, gəmi bayrağını bu parçadan düzəldirdilər).

Mabel bu qırmızı parçanı İyun Şehinin zirəkliyindən heç də geri qalmayan bir cəldliklə, lakin tələş içində hərtərəfli nəzərdən keçirtirdi; Mabelin fikrincə, bu parça onun həmvətənlərinin təhlükəsizliyini hədələyə bilərdi. O, dərhal başa düşdü ki, parçanı yaxın adadan görmək olar. Parça Mabelin daxması ilə qayıq arasındakı yerdə olan ağacdan asılı qalmışdı, buna görə də Şeh həmin parçanın altından

olmasa da, hökmən yanından keçməli idi... Parça, yəqin ki, yaxınlıqda pusquda olan adamların hücumu başlamaları üçün münasib vaxtın çatdığını xəbər verə bilərdi. Mabel parçanı ağacdan qoparıb götürdü və nə edəcəyi haqqında fikirləşə-fikirləşə yoluna davam etdi. Arouxedin arvadı Mabeli aldada bilərdi, lakin Şehin baxışı, səfər zamanı Mabelə göstərdiyi mehribanlıq və mülayimlik Mabeli inandırır ki, bu qadından şübhələnməsi əbəsdir. Bundan əlavə, Mabel ona, ağüzlü qıza tuskaroranın necə diqqətlə baxdığını yadına saldı, hətta əsirlikdə də olan öz rəqiblərinə kin bəsləməyən qadınların az olduğunu düşünərkən qorxuya düşdü. Bu fikirlər Mabelin başından qaranlıq bir şəkildə keçdi; bu fikirlər Mabeli tələsməyə vadar edirdi. O, tezliklə əsgər arvadının olduğu daxməyə getmək və onu da götürüb dərhal blokhausa getmək istəyirdi, çünki onu daha müşayiət edə bilən başqa bir adam yox idi. Birdən Mabel yaxınlıqda Müyrün səsinə eşidərək ayaq saxladı. Müyr onu səslədi:

– Gözəl Mabel, tələsə-tələsə haraya gedirsiniz? Axı nə üçün tənhalıq axtarırsınız? Hörmətli serjant öz qızının bütün səhəri tək gəzməsindən xəbər tutsa, məndən inciyər. Axı o, yaxşı bilir ki, onun qızının əsiri olmaq, hər bir dəqiqə onun dalınca getmək mənim ən böyük arzumdur.

Mabel birdən ayaq saxlayaraq dedi:

– Mister Müyr, burada sizin hökmünüz yeriyər və rütbənizə görə əmrlər verməyə, məsələn, kapralın özünə də əmr verməyə ixtiyarınız vardır...

Müyr səbirsizliklə və hətta başqa şəraitdə Mabelin, bəlkə də, nəzərindən qaça bilməyən narahatlıqla onun sözünü kəsərək dedi:

– Bilmirəm... doğrusu, bilmirəm! Komandanın, intizamın öz yeri var, hökm verməyin də öz yeri. Hörmətli atanızın malik olmaq istədiyi şöhrətə göz diksəm, atanız çox inciyər. Mən kaprala əmr verməklə serjanta da əmr vermiş olaram. Mən ekspedisiya ilə heç bir əlaqəsi olmayan qeyri-rəsmi bir şəxs kimi kölgədə qalmalıyam, bu, daha ağıllı olar. Hər halda, hamı, hətta Lendinin özü də bu fikirdədir.

– Bütün bunları bilirəm; çox güman ki, siz deyən kimidir; istəmərəm ki, atamın başına bir iş gəlsin, ancaq siz kaprala təsir göstərə bilərsiniz.

– Əlbəttə, göstərə bilərəm, – deyə Müyr cavab verdi. – Gözəl Mabel, bilməlisiniz ki, insanlarda qəribə təbiət olur. Onları doğru yola



gətirmək çox çətindir, ancaq yoldan çıxmağa məcbur etmək olduqca asandır. Bunu unutmayın, mənim əzizim, həmişəlik yadınızda saxlayın... Bəs incə barmaqlarınızla hövkələdiyiniz nədir?

– Bu, cındır parçadır, elə bil, bayraqdır, gərəksiz şeydir, mən də ona əhəmiyyət verməzdim, əgər...

– Gərəksiz şey! Miss Mabel, bu, sizin zənn edə bildiyiniz qədər də gərəksiz şey deyildir! – Müyr bu sözləri deyərəkən parçanı qızın əlindən alıb açdı və onu çox diqqətlə nəzərdən keçirməyə başladı. Müyrün üzü tutqunlaşdı və gözlərində narahatlıq hissi əks etdi. – Mabel Dunqam, deyin görüm, siz bunu səhər yeyib-içdiyimiz yerdəmi tapmısınız?

Mabel parçanı harada və necə tapdığını Müyrə söylədi. Mabel danışdıqca kvartirmeysterin gözləri bir an belə rahat qalmırdı, o, gah qızın üzünə baxır, gah da gözlərini onun üzündən çəkib parçaya baxırdı. Doğrudur, Müyr əvvəlki şübhələrini bürüzə vermək fikrində deyildi, lakin bu şübhələrin yenidən baş qaldırdığını sezmək asan idi. O, bir şeydən nigarançılıq çəkirmiş kimi başını tərpedə-tərpedə dedi:

– Biz dünyanın elə bir yerindəyik ki, burada, Mabel Dunqam, bizim bayrağımızı əbəs yerə asmazlar.

– Sizin bu fikrinizə tamamilə şərikəm, mister Müyr, buna görə də bu parçanı ağacdən qoparıb götürdüm, çünki qorxurdum ki, adada olduğumuzu düşməyə bildirsən. Bu da ola bilər ki, kim isə həmin cındırı heç bir məqsəd güdmədən ağaca ilişdirmişdir. Ancaq bu əlamət haqqında mənim dayıma xəbər vermək lazımdırımı?

– Məncə, buna ehtiyac yoxdur, gözəl Mabel! Siz haqlı olaraq, bunu “əlamət” adlandırırınsız, əlamətlər isə bəzən hörmətli dayınızı çox narahat edir. Ancaq bu cındır, bayraq adlandırılırsa, mən deyə bilərədim ki, o, gəmilərdən birinin bayrağıdır. Görürsünüzmü, bu yalnız gəmilərdə işlədilən parusindəndir. Bizim bayraqlarımız isə ipəkdən, ya da boyanmış kətandan tikilir. Bilirsinizmi, bu parça “Qaçaqan”ın bayrağına oxşayır! İndi yadıma düşür ki, kutterdə bayrağın ucu kəsilmişdi.

Mabel halının çox ağırlaşdığını hiss etdi, lakin möhkəm iradəli olduğuna görə özünü saxlaya bildi və Müyrün sözlərinə heç etiraz etmədi. Sonra Müyr dedi:

– Buna əhəmiyyət verməmək olmaz, mənə elə gəlir ki, mister Kapla məsləhətləşə bilər, çünki o, bütün Britaniya imperiyasında ən sadıq vətəndaşdır.

Mabel:

– Mən çox qorxuram, – dedi, – buna görə də Cenni ilə birlikdə blokhouza keçmək istəyirəm.

– Düzünü deməliyəm ki, bu, o qədər ağıllı tədbir deyildir. Birinci növbədə blokhouza hücum edirlər, bunu da etiraf etmək lazımdır ki, mühasirə şəraitinə tab gətirmək üçün heç bir vasitəmiz yoxdur. Mənə izn verin, belə ağır şəraitdə öz fikrimi bildirim: sizə məsləhət görürəm ki, qaçmaq üçün son dərəcə münasib yer qayıqdır, yəni kanalda olan qayığa minəsiniz, çünki qayıqla getməyə başladıqdan iki-üç dəqiqə sonra adaların arasında tamamilə görünməz olarsınız. Ləpirçi haqlı olaraq deyir ki, suda iz qalmır. O yerdə kəşişən yollar o qədər çoxdur ki, yəqin, siz qaçıb xilas ola bilərsiniz. Mən həmişə fikirləşirdim ki, Lendi yaxşı yerdə olmayan bu açıq posta arxalanmaqla təhlükəli bir yola qədəm qoyur.

– İndi buna təəssüf etmək gecdir, mister Müyr, biz ancaq bir şeyin – öz təhlükəsizliyimizin fikrini çəkməliyik.

– Güzəl Mabel, kralın şərəfini də düşünməliyik. Bəli, bəli, biz gərək kral həzrətlərinin silah şöhrətinin və onun şərəfli adının da fikrini çəkək – bunu əsla unutmaq olmaz.

Mabel gülümsəyərək cavab verdi:

– Mənə elə gəlir ki, xilas olmaq üçün qayıqla qaçıb getmək-dənsə, hamımızın xüsusi olaraq müdafiə üçün tikilmiş yerə köçməsi daha yaxşı olar. Hə, mister Müyr, mən blokhouza getmək və atam öz dəstəsi ilə qayıdanadək orada qalmaq istəyirəm. Atamın burada olmadığı vaxt biz buradan qaçıb getsək, atam çox məyus olar, o, ümidvardır ki, biz də onun kimi vəzifələrimizə sədaqətli qalacağıq.

– Yox, yox, Allah xatirinə, belə yanlış fikirlərə düşməyin! – deyər Müyr əsəbi halda cavab verdi. – Mən qadınlardan başqa heç kəsə məsləhət görməzdim ki, özünü xilas etmək üçün qayığa minib getsin. Biz kişiyik, bizim yolumuz başqadır; vəzifəmiz aydındır, mən hələ birinci dəqiqədən postu müdafiə etməyi və ya onun xarabalığında həlak olub qalmağı qət etmişəm.

– Mister Müyr, yoxsa, elə güman edirsiniz ki, iki qadın bu ağır qayıqı sürə bilər və ağac qabığından olan qayıqda avar çəkən hindular kimi cəld avar çəkə bilər?

– Ah, gözəl Mabel, məhəbbət götür-qoy etməyə macal vermir! Qorxu və narahatlıq eşqə düşənlərin gözlərini örtür və ağıl



işlətmələrinə mane olur. Mən ancaq sizin əziz vücudunuzu xilas etmək qeydinə qalmışam, ancaq bu fikri yerinə yetirməyin nə qədər çətin olduğunu nəzərdən qaçırılmışam. Lakin siz o qədər də daşürəkli olmazsınız, sizin üçün əmələ gələ bilən təhlükələr haqqında fikirləşərkən dərin təlaşa düşməyimi cinayət hesab etməzsiz.

Mabel bu sözləri dəfələrlə eşitmişdi və kvartirmeysterin eşqnaməsini yenə axıradək dinləmək fikrində deyildi, çünki bu həтта ürəyi açıq olduğu dəqiqələrdə Mabelin xoşuna gəlmirdi. Mabel kvartirmeysterlə tez vidalaşdı və əsgər arvadının yaşadığı daxmaya tərəf yönəlmək istədikdə Müyr onun qolundan tutub saxladı:

– Bircə sözüüm də var, Mabel, məni qoyub getməzdən əvvəl sizə bu sözüümü deməliyəm. Bu cındırın həm çox böyük əhəmiyyəti ola bilər, həm də onun heç bir əhəmiyyəti olmaya bilər. Əgər onun əhəmiyyəti varsa, onda cındırı əvvəlki yerindən asmaq lazımdır. Kim bilir, bəlkə, biz cındırı gözdən qoymasaq, bizə qarşı düzəldilən qəsdin üstünü açə bilərik. Əgər cındırın, doğrudan da, heç bir əhəmiyyəti yoxsa, onu yerindən asmaqla heç bir şey itirmərik.

– Mister Müyr, bəlkə də, sizin dedikləriniz tamamilə doğrudur. Ancaq bu bayraq ağaca həтта təsadüfən ilişib qalmış olsa da, postun yerini düşməne göstərə bilər.

Mabel sözünü qurtaran kimi cəld getdi və az sonra gözdən itdi. Kvartirmeyster hələ də bayaqkı yerində və bayaqkı pozasında dayanaraq gah uzaqlaşan Mabelin dalınca, gah da əlindəki cındıra baxırdı. O, hələ qəti bir fikrə gələ bilmirdi. Ancaq kvartirmeysterin tərəddüdü çox davam etmədi. Bir dəqiqədən sonra kvartirmeyster ağacın altına gəlib parçanı onun budağına bağladı. Kvartirmeyster nədənsə cındırı elə asdı ki, əvvəlkinə nisbətən indi o, çay tərəfdən daha yaxşı, ada tərəfdən isə daha pis görünürdü.

İYİRMİ BİRİNCİ FƏSİL

Mabel Dunqam əsgər arvadını özü ilə aparmaq üçün onun daxmasına gedərkən öz-özünə deyirdi: “Qəribədir, o biri adamların hamısı sakit və xatircəmdir, kiçik qarnizonun ölüm-dirim məsələsi üçün məsuliyyətin bütün ağırlığını isə təkəcə mən öz üzərimə götür-

müşəm". O, Şehin mülahizələrinin doğru olub-olmamasına şübhələnməyə başladı, lakin Mabel bu gənc hindu qadının bütün varlığında duyulan səmimiliyi və mehribanlığı, Şehin saf qəlbli və namuslu olduğunu meşədə yol gələrkən dəfələrlə sübut etdiyini xatırladıqda öz şübhəsinin əsassız olduğunu yəqin etdi. Bununla belə, Mabel başa düşürdü ki, İyun Şehi ilə öz gizli söhbətini adadakı başqa adamlara açıb deməsə, onlara başqa yol ilə xəbərdarlıq etmək mümkün deyildir. Mabel çox ehtiyatlı olmağa və hər bir addımını dönə-dönə ölçüb-biçməyə məcbur idi, halbuki xüsusən belə mühüm işlərdə bu cür ehtiyatlı olmağa alışmamışdı.

Əsgər arvadına əmr verildi ki, özünə lazım olan bütün şeylərini blokhausa daşıyıb aparsın və oradan bir dəqiqəliyə belə bayıra çıxmasın. Mabel bunun səbəbini əsgər arvadına izah etmədi. O ancaq bunu dedi ki, adada gəzdiyi zaman təsadüfən bəzi şübhəli əlamətlərə rast gəlmişdir. Buna görə də güman edir ki, düşməne adanın vəziyyəti əvvəllər güman edildiyindən daha yaxşı məlumdur. Buna görə də qorxu əmələ gələn dəqiqədən etibarən onlar, yəni Mabel ilə əsgər arvadı, sığınacaq axtarmağa hazır olmalıdır. Hinduların qəddarlığı haqqında deyilənlərə həmişə asanlıqla inanan əsgər arvadını qorxutmaq heç də çətin deyildi. Mabel Cenninin çox qorxuya düşdüyünü və o andan etibarən həmişə sayıq olacağını yəqin etdikdə, onu inandırmağa çalışdı ki, nədən şübhələndiklərini əsgərlərə xəbər verməməlidirlər. Bununla da, Mabel yalnız çətinlik törədə bilən suallardan və mübahisələrdən çəkinmək istəyirdi. O, ümid edirdi ki, öz dayısını, kapralı və onun əsgərlərini çox ehtiyatlı olmağa başqa yollarla vadar edə biləcəkdir.

Bədbəxtlikdən, post rəisi vəzifəsinə serjant Dunqamın müavini kapral Mak-Nab kimi az yararlı olan ikinci bir adam bütün Britaniya ordusunda tapılmazdı. Doğrudur, o, qətiyyətli, igid idi, əsgər həyatının bütün çətinliklərinə qatlaşmışdı və müharibəyə alışmışdı, bununla belə, amerikalara xor baxır, onları özünə yaraşdırmırdı, öz məhdud vəzifələrinə aid olan bütün işlərdə inadkar idi və Böyük Britaniyanı, birinci növbədə isə, Şotlandiyanı dünyanın ən yaxşı hissəsinin mərkəzi hesab edirdi. Bir sözlə, bu adam müstəmləkələrə göndərilən və özlərinə son dərəcə hörmət, yerlilərə isə nifrət edən Böyük Britaniya təbəələrinin tipik nümayəndəsi idi. Onun nəzərində İngiltərənin özündə anadan olmuş adamlara nisbətən amerikan



alçaq cinsli adamdı; o, hərbi xidmət haqqında amerikalıların rəyini xüsusilə gülünc və mənasız hesab edirdi. Çox olmuşdu ki, amerikalı zabıtlərin əmrlərini yalnız bu səbəbə görə yerinə yetirməmişdi. Lakin, eyni zamanda da, Mak-Nab qəsdən tabe olmamaq nəticəsində ala biləcəyi cəzadan yaxasını qurtarmağa əsl Şotlandiyalı kimi hiyləgərcəsinə çalışdı. Bütün bunlara baxmayaraq, Mabel zənn edirdi ki, fikirləşib hazırladığı planı yerinə yetirmək üçün bir dəqiqə belə yubanmaq olmaz. O, digər əsgərlərdən bir qədər kənarında Mak-Naba rast gələn kimi dedi:

– Mənim atam sizin üzərinizə ağır məsuliyyət qoymuşdur, kapral. Əgər ada düşmənin əlinə keçərsə, düşmən nəinki bizi, həm də səfərə çıxmış olan bütün dəstəni əsir tutar.

– Bunu bilmək üçün Şotlandiyadan buraya gəlmək lazım deyildi, – deyə Mak-Nab quruca cavab verdi.

– Mak-Nab, əminəm ki, siz bunu bilirsiniz, ancaq mən qorxuram ki, siz təhlükələrə və döyüşlərə alışmış bir veteran olduğunuz üçün, indiki vəziyyətimizə görə zəruri olan bəzi ehtiyat tədbirlərinin görülməsinə əhəmiyyət verməyəsiz.

– Biz Şotlandiya övladlarıyıq, özümüz də kifayət qədər sayıq və qəfil hücumlara alışmışıq.

– Yox, dostum, siz məni başa düşmədiniz. Əvvələn, mən heç də Şotlandiyadan deyil, bax, bu adadan danışırım; ikincisi, sizin ehtiyatlı olmağınıza şübhə etmirəm. Mən ancaq bundan qorxuram ki, öz igidliyinizə bel bağlayaraq təhlükəyə laqeyd baxasınız.

– Miss Dunqam, mənim igidliyim, əlbəttə, böyük bir hünər deyildir, o qədər də kara gəlməz, çünki vur-tut Şotlandiyalı igidliyidir. O ki qaldı sizin atanıza, o, bizim tayımız deyildir, o, yankidir. Əgər o, indi bizim yanımızda olsaydı, şübhə yox ki, burada başqa cür hazırlıq aparıldığını görərdik. Bəli, indi vaxt pisdir, xaricilər Şotlandiya qoşununda rütbə sahibi olur və təbəzin gəzdirlərlər; indi vuruşmalarda məğlub olmağımız heç də təəccüblü deyildir.

Mabel məyus oldu, lakin Şəhin gizli xəbərdarlığı hələ onun qulağında səslənirdi və bu tezliklə fikrindən dönməyə onu qoymurdu. Mabel hələ ümid edirdi ki, son dərəcə sayıq olmağı tələb edən xəbəri hansı mənbədən aldığına açıb söyləmədən bütün yoldaşlarını blokhouza keçməyə məcbur edə biləcəkdir; buna görə də öz planını bir qədər dəyişdirməli oldu. O dedi:

– Kapral Mak-Nab, mənə elə gəlir ki, siz haqlısınız. Sizin vətəninizin qəhrəmanları haqqında çox eşitmişəm, əgər onların haqqında deyilənlər doğrudursa, təsdiq edə bilərəm ki, onlar da mədəni dünyanın ən şöhrətli adamları ilə bir səviyyədə dururlar.

– Şotlandiyanın tarixini oxumusunuzmu, miss Dunqam? – deyər kapral soruşdu və indi birinci dəfə gözəl Mabelin üzünə baxdı. Kapralın sərt və xoşa gəlməyən üzündə təbəssümə oxşar bir şey görüldü.

– Şotlandiyanın tarixi haqqında bir az oxumuşam, ancaq bu barədə eşitdiklərim daha çoxdur, kapral. Məni tərbiyə edən xanım şotlandiyalı idi və elə hey Şotlandiyadan danışardı.

– Yəqin ki, serjant öz polkunun təşkil edildiyi ölkənin şöhrətini qorumaq fikrinə əsla düşməmişdir.

– Mən həmişə eşitmişəm ki, şotlandiyalıların iki ən gözəl əsgəri sifəti vardır; bunların biri igidlik, o biri isə ehtiyatkarlıqdır, – deyər Mabel cavab verdi. – Əminəm ki, kapral Mak-Nab öz milli şərəfini qoruyacaqdır.

– Bunu atanızdan soruşun, miss Dunqam. O, kapral Mak-Naba bələddir və onun nöqsanlarını həvəslə göstərir. Mən sizin atanızla birlikdə vuruşmalarda olmuşam, o, mənim rəisimdir, tabeliyində olan adamların əxlaq və xasiyyətlərinə qiymət verməkdə haqlıdır.

– Atam sizin haqqınızda yaxşı fikirdədir, Mak-Nab, əks halda adanı, adada olan hər şeyi və üstəlik öz qızını da sizə etibar etməzdi. Yeri gəlmişkən, demək istəyirəm ki, atam sizin ehtiyatlı və düşüncəli olmağınıza xüsusilə bel bağlayır və ümid edirdi ki, blokhaus çox ciddi surətdə qorunacaqdır.

– Əgər sizin atanız əlli beşinci polkun şərəfini tir və taxtalardan tikilən otaqda qalmaqla müdafiə etmək istəsəydi, onda, gərək burada qalaydı. Şotlandiyanın qanı və əqidəsi düşmənin hələ hücumu başlamadığı bir zamanda vuruşmanın qurtardığını siqnalla xəbər verməyi qadağan edir. Biz qılıncla vuruşmağa alışmışıq və düşməni üz-üzə qarşılamaq bizim adətimizdir. İndi dəbdə olan amerikan döyüş vərdisi kral həzrətlərinin mərdliyinə ləkə vurmasa da, onun qoşunlarını şöhrətdən sala bilər.

– Ancaq təcrübəli döyüşçü ehtiyatlı olmağı yaddan çıxarmaz. Buradakıların hamısından igid olan mayor Dulkanın özü, tabeliyindəki adamların qayğısına qaldığına görə ad çıxarmışdır.



– Lendinin öz qüsuru vardır: buradakı tüfənglərin və meşələrin xatirinə qılınclarımızdan və süpürgə kollarımızdan üz döndərmişdir. Lakin miss Dunqam, əlli beş yaşında olan qoca əsgərin sözüne inanın, mənə inanın ki, düşməni ürəkləndirmək istəyirsənsə, ondan qorxdığını göstər, heç bir şey düşməni bu qədər ruhlandıra bilməz! Mənə inanın, bu hindu müharibəsində hər cür təhlükəni sizin amerikalılar öz xəyallarında həddindən artıq şişirdilər, onların gözüne hər bir kolun dibində hindu görünür. Biz şotlandiyalılar buraya açıq ölkədən gəlmişik və gizlənməyə ehtiyacımız yoxdur; siz bunu yaqin edərsiniz, miss Dunqam...

Birdən kapral tullanıb üzüstə yerə yıxıldı və arxası üstə çevrildi. Tüfəng atəşinin səsini Mabelin eşitməsilə kapralın yerə sərilməsi bir oldu. Mabel qışqırmadı, hətta qorxudan titrəmədi, bu dəhşətli fəlakət qəflətən baş verdiyinə görə, adam qorxdığını büruzə verməyə də macal tapmazdı. Əksinə, Mabel daxilindən baş qaldıran təbii hissən təsiri altında kapralın köməyinə gəldi. Kapral hələ sağ idi və baş vermiş hadisənin mahiyyətini dərk edirdi. Lakin qəflətən yaxalamış ölümün qorxunc ifadəsi kapralın üzündə əks etmişdi. Mabel ona tərəf əyildikdə Mak-Nab pıçıldadı:

– Tez blokhouza qaçıb gedin!

Mabel hansı vəziyyətdə olduğunu yalnız indi başa düşdü. Qabağında tir-tap uzanmış kaprala nəzər saldıqda onun daha nəfəs almadığını gördü və oradan tez qaçıb getdi. Bir neçə dəqiqədən sonra blokhouza çatdı, lakin əsgər arvadı Cenni qorxudan özünü itirərək qapını Mabelin üzünə bağladı; indi o yalnız öz canının hayına qalmışdı. Mabel Cennini ucadan səsləyərək qapını açmağı xahiş edirdi, bu zaman beş-altı güllə açıldı. Cenni yeni güllələrin səsini eşidərək, qorxuya düşdü və axırda qapının cəftəsini açmağa başladı, ancaq qapını birdən-birə açə bilmədi. Lakin bir dəqiqədən sonra Mabel gördü ki, qapı yavaş-yavaş aralanır; qapı bir az açıldıqdan sonra Mabel dərhal özünü yanakı içəri soxdu. Onun ürəyi o qədər də həyəcanla döyünmürdü. Mabel bir qədər özünə gəlmişdi və indi fikirləşib tədbir görə bilərdi. Uçuna-uçuna qapını yenidən bağlamağa cəhd edən Cenniyə kömək etmək əvəzinə, Mabel hələ bir müddət qapını açıq saxladı, çünki güman edirdi ki, bəlkə, yaxın adamlardan buraya gizlənmək üçün gələn oldu. Heç kəsin gəlmədiyini gördükdə, nəhayət, icazə verdi ki, qapı bağlansın. Mabel qapı-

nın bir cəftəsini vurduqdan sonra Cenniyyə əmr etdi ki, qapının ağzında dayansın və öz adamları gəlib qapını döydükdə onu açsın. Sonra Mabel pilləkənlə yuxarı mərtəbədən otağa qalxdı. Burada mazğaldan baxarkən ağacların və kolların üstündən bütün adanı görə bilərdi. Aşağıda dayanan Cenniyyə ürək-dirək verərək ətrafı diqqətlə gözdən keçirdi.

Mabel əvvəlcə adada heç kəsi görmədikdə çox təəccüb etdi. Nə fransızlar görünürdü, nə də hindular, halbuki küləyin apardığı ağ bulud fransızların, hinduların hansı tərəfdən gələ biləcəyini göstərirdi.

Güllə İyun Şehinin gəldiyi adadan atılırdı, lakin Mabel orada hələ düşmənin qalıb-qalmadığını, ya da o biri sahilə üzüb getmiş olduğunu bilmirdi. Mabel Mak-Nabın meyiti düşüb qalmış tərəfə mazğaldan baxdıqda qorxudan bütün bədəni bumbuz oldu, kapralın meyiti yanında üç əsgər yerə sərələniş qalmışdı. Onlar birinci güllənin səsinə eşidərkən qaça-qaça buraya gəlmiş və görünməyən düşmən tərəfindən bir-bir öldürülmüşdülər.

Nə Kap, nə də poruçik Müyr görünürdü. Mabel ağacların arasındakı hər bir kiçik açıqlığa diqqətlə baxırdı. O, hətta blokhausun bürcünə də qalxdı, lakin oradan da heç kəsi görə bilmədi. O, otluqda dayısının meyitini görə biləcəyindən qorxurdu, lakin o da heç yerdə yox idi. Mabel yelkənli kiçik gəminin dayandığı tərəfə dönüb baxdıqda gördü ki, bu gəmi hələ də sahilə qalır; deməli, Müyrün o tərəfə çəkilib getməsinə təsadüfi bir hadisə mane olmuşdu. Ada məzar sükutuna dalmışdı. Aşağı mərtəbədə qalan və qorxuya güc gələ bilməyən Cenni oradan qışqırırdı:

– Miss Mabel, Allah xatirinə, deyin görüm, bizimkilərdən salamat qalan varmı? Deyəsən, mən getdikcə zəifləyən inilti səsi eşidirəm, qorxuram ki, bizimkilərin hamısı öldürülmüş olsun...

Mabelin indicə yadına düşdü ki, əsgərlərdən biri bu qadının əri-dir, ərinin öldürüldüyündən xəbər tutarkən Cenninin nə hala düşəcəyini fikirləşdikdə Mabelin canına üşütmə düşdü. O, Cennini səsləyərək cavab verdi:

– Qapının ağzında dayan, Cenni və mən icazə verməyincə qapını heç kəsə açma.

– Sizə yalvarıram, miss Mabel, mənə deyin görüm, mənim Sennimi oralarda görürsünüzmü? Mənim təhlükəsiz yerdə olduğumu



ona bir yol ilə xəbər vermək mümkün olsaydı, vəfali ərım mənə görə narahat olmazdı; görəsən, o, əsir düşüb, ya yox?

Lakin Sendinin meyiti Mabelin baxdığı mazğalın aşağısında düşüb qalmışdı. Cenni səbirsizliklə cavab gözləyərək dilləndi:

– Bəs Səndi haqqında niyə mənə heç bir söz demirsiniz?

Mabel belə qorxulu şəraitdə yalan deməyi yolverilməz hesab edərək cavab verdi:

– Mak-Nabın dörd tərəfində bir neçə əsgər uzanmışdır.

– Səndi də onların arasındadırmı? – deyə qadın soruşdu.

– Deyəsən, o da oradadır; dayan görüm... bir, iki, üç, dörd. Hamısı da əlli beşinci polkun əsgərləri kimi qırmızı paltarlıdır.

Cenni sərsəmcəsinə qışqıraraq:

– Səndi! – dedi. – Bəs niyə özünü qorumursan, Səndi? Bu dəqiqə buraya qaç gəl, qoy sənin başına gələn, sənin arvadının da başına gəlsin! İndi sizin axmaq intizamınıza riayət etmək və şərfinizi düşünmək vaxtı deyildir!..

Mabel qapının cəftəsinin açıldığını eşitdi. Qapının həncəmaları cırlıladı. İndi Mabel böyük qorxu içində mazğalın qabağında dayanaraq dəhşətli bir hadisənin başlanmasını gözləyirdi. Az sonra gördü ki, Cenni kolların arasından qaça-qaça meyitlərə tərəf gedir. Bir dəqiqədən sonra Cenni özünü oraya çatdırdı. Müsibət ona qəflətən ağır təsir göstərdiyindən əsəbləri bu sarsıntıya tab gətirməyib keyimışdi; bu qadın hadisənin mahiyyətini, sanki, başa düşmürdü. O artıq ağılı itirmişdi və başından dəhşətli fikirlər keçirdi. Cenni elə xəyal edirdi ki, əsgərlər onun dərdə düşdüyünü görüb onu ələ salırlar. Qadın ərinin hələ soyumamış əlindən yapışdı. O, ərinin əlindən darta-darta qışqırırdı:

– Niyə sən öz canının qədrini bilmirsən, Səndi? Adam da ölüm-lə belə zarafat edər? Əgər siz qaçıb blokhauzda gizlənməməsiniz, lənətə gəlmiş hindular sizi öldürər. Dur gedək, gedək! Yubanmaq olmaz, bir dəqiqəni belə fəvtə vermək olmaz!

Cenni var gücünü toplayaraq ərinin meyitini arxası üstə çevirdi və onun üzünü gördü: əsgərin gicgahında güllənin açdığı xırda deşik və alınının dərisində laxtalanıb qalmış bir neçə damcı qan əsgərin niyə dinmədiyini Cenniylə izah etdi. Yalnız bu zaman Cenni dəhşətli həqiqəti bütünlüklə başa düşdü; qollarını qoynuna qoyaraq qorxunc səslə bağırırdı (bu bağırıtı qonşu adalarda da eşidildi) və

əsgərin cansız cəsədinin üstünə yıxıldı. Cenninin bağırtısı nə qədər uzaqlara çatsa da, nə qədər sərsəm və dəhşətli olsa da, onun ardınca eşidilən ikinci bağırtıya nisbətən məlahətli bir melodiya kimi səslənirdi. Çox keçmədi ki, hər tərəfdən döyüşə çağırən qorxunc bağırtı eşidildi və üzlerini döyüşqabağı qorxunc bir şəkildə boyamış iyirmiyyə qədər hindu skalp soyub aparmaq arzusu ilə kolları dalından çıxdı. Arouxed onların qabağınca gəlirdi. O, əlindəki tomahavkla Cenninin başını əzdi. Cenninin blokhausdan buraya qaçıb gəlməsindən hələ iki dəqiqə keçməmişdi, lakin indi onun saçları tuskaroranın kəməmindən asılmışdı. Mak-Nabın və əsgərlərin eybəcər hala salınmış meyitləri qan gölündə üzürdü.

Mabel özü istəmədiyi halda, bu dəhşətli mənzərənin şahidi oldu. O əsla tərpənmirdi, sanki, durduğu yerə mıxlanmışdı; bir dəfə də olsun, özü haqqında, özü üçün əmələ gələn böyük təhlükə haqqında fikirləşməmişdi. Lakin meyitlərin yan-yanı söykəndikləri talanın şənlik edən irokezlərlə dolduğunu gördükdə Mabel aşağıda qapının açıq qaldığını yadına saldı. Qızın ürəyi bərk döyündü. Qapı onu müdafiə edə bilən yeganə vasitə idi. Mabel pilləkənə tərəf yüyürdü, lakin pilləkənin hələ ortasına çatmamış qapının tərpənməsinin səsi eşitdi. Qız özünü ölmüş bildi. O, çarəsiz vəziyyətdə olduğunu dərk edərək dizləri üstə yıxıldı, lakin birdən qapının hər üç cəftəsinin bağlandığını eşitdi.

Belə dəqiqələrdə adamın fikri çox cəld işləyir. Əvvəlcə, Mabel zənn etdi ki, blokhausu girən onun dayısıdır. Qız yüyürə-yüyürə gedib özünü dayısının qucağına atmağa hazır idi, lakin birdən ağına gəldi ki, bəlkə, içəri girən hindudur və qapını bağlamışdır ki, başqalarının buraya gəlməsinə mane olsun və buradakı şeyləri tək-cə özü talayıb aparsın? Mabel bunu fikirləşərkən ayaq saxladı... Aşağı tamamilə sakitlik idi; yəqin ki, içəri girən Kap deyildi, çünki o, həmişə hay-küylə gəlir; bu sakitlik düşmənin hiyləsinə daha çox oxşayırdı. Mabel aşağı mərtəbəyə enən pilləkənin yanında, döşəmə bacasının ağzında dayanmışdı. O, hər bir saniyə qorxulu hindu qaraltısı görəcəyini güman edirdi. Nəhayət, qızın qorxusu o dərəcədə şiddətləndi ki, gizlənməyə yer tapmaq üçün ətrafına göz gəzdirməyə başladı. Otaqda bir neçə çəllək var idi. Mabel bunlardan ikisinin dalında gizləndi və gözlərini qapıya zillədi. Birdən onun qulağına yavaş xışıltı səsi gəldi: kim isə pilləkənlə səssizcə yuxarı qalxırdı.



Sonra pilləkənlərin cırıltısı eşidildi. Hələ heç kəs görünmürdü, lakin Mabel yanında kimin isə dayandığını hiss edirdi. Nəhayət, döşəmə bacasında hindu qadının əvvəlcə qara saçları, sonra tünd-qırmızı alını, daha sonra isə bütün başı göründü. Mabel dəhşət hissini boğduqda öz qarşısında İyun Şehinin mülayim, dalğın və gözəl üzünü gördü.

İYİRMİ İKİNCİ FƏSİL

Söyləmək çətin idi ki, bu iki qadından hansı daha çox sevinir; buraya qəflətən Arouxedin deyil, onun arvadının gəldiyini yəqin edən Mabelmi, yoxsa verdiyi məsləhətin yerinə yetirildiyini görən və təlaşla axtardığı adamı blokhausda tapan Şehmi. Bu iki qadın bir-birilə qucaqlaşdı. Hindu qadın rəfiqəsinin boynuna sarıllarkən səs-sizcə gülüb dedi:

– Blokhaus yaxşıdır, skalpa toxunmazlar!

Mabel bir az əvvəl şahidi olduğu dəhşətli hadisələri yadına salarkən uçundu və belə cavab verdi:

– Hə, blokhaus yaxşıdır. Səni and verirəm bütün müqəddəslərə, de görüm, bilmirsən mənim dayımın başına nə iş gəlibdir? Mən hər yerə baxdım, ancaq onu heç yerdə tapa bilmədim.

– Burada, blokhausda yoxdurmu? – deyə Şeh maraqla soruşdu.

– O, blokhausda yoxdur, mən burada təkəm. Mənimlə gələn qadın, yəni Cenni, ağılsızlıq edib ərinin dalınca getdi və özünü məhv etdi.

– Şeh bilir, Şeh görür, işlər çox pisdir. Arouxedin qadından xoşu gəlmir, öz arvadı ilə də maraqlanmır.

– Eh, Şeh! Hər necə olsa, sənə qorxu yoxdur!

– Bilmirəm! Arouxed bütün işdən xəbər tutsa, məni öldürər.

– İndi de görüm, mən nə edim, mənim yazıq dayım hələ sağdırmı?

– Bilmirəm. Duzlu Suyun yelkənli gəmisi var. Bəlkə, çayla gəlir?

– Yelkənli gəmi hələ də sahildə qalır, ancaq nə mənim dayım, nə də kvartirmeyster heç yerdə görünmür.

– Onları öldürməmişlər, yoxsa, İyun Şehi görərdi. Onlar gizlənməmişlər. Lazım olanda qırmızıdərilili adam gizlənir, ağızlü adamın da gizlənməsi eyib deyildir.

– Mənim üçün heç bir fərqi yoxdur: gizlənmək onlar üçün eyib-dirmi, ya yox. Mən başqa şeydən qorxuram. Şeh, sizin basqınızın o qədər dəhşətli, o qədər gözlənilməz idi ki...

Şeh öz ərinin zirəkliyi ilə fəxr edirmiş kimi gülümsəyərək cavab verdi:

– Tuskarora! Arouxed igid döyüşçüdür!

– Sən nə qədər mehribansan, səndə nə qədər nəvaziş var, Şeh! Sən bu cür güzəran keçirməklə xoşbəxt ola bilməzsən!

İyun Şehi üzdən tutuldu, Mabelə belə gəldi ki, bu qadın aşağıdakı sözləri deyərkən onun gözlərində qorxunc bir od parladı:

– İngizlər çox acgözdürlər, meşələrimizi, ovumuzu əlimizdən alırlar; altı qəbiləni şərqdən qərbə qovurlar; kral kinlidir, onun xalqı da kinlidir. Ağüzlü adamlar çox pis tayfadır.

Mabel bilirdi ki, bu sözlərdə həqiqət çoxdur, buna görə də etiraz etməyə cürət etməyib soruşdu:

– Bəs indi mən nə edim, Şeh? Bir azdan sonra sizin adamlar bu binanı mühasirəyə almağa başlayacaqlar.

– Blokhauz yaxşı yerdir, orada heç kəsin başının dərisini soy-mazlar.

– Ancaq onlar blokhauzda qarnizon olmadığını hələ bilmirlərsə, tezliklə bundan xəbər tutarlar. Adada nə qədər adam qaldığını sən özün mənə demişdin; şübhə yoxdur ki, bunu Arouxeddən öyrən-misən.

Şeh adada qalan adamların sayını bildirmək üçün altı barmağını qaldıraraq cavab verdi:

– Arouxed bunu bilir. Qırmızıdərilili adamların hamısı bilir. Dörd nəfərin başının dərisi soyulmuşdur, iki nəfərin başı hələ salamatdır.

– Bu barədə danışma, Şeh, yoxsa, qorxudan az qalırım ki, özüm-dən gedim! Sənin adamların bilmirlər ki, mən blokhauzda təkəm; onlar elə xəyal edə bilirlər ki, mənim dayım, kvartirmeyster burada mənim yanımdadırlar, binanı yandırarlar ki, dayımı və kvartirmeys-teri bayıra çıxmağa məcbur etsinlər.

– Blokhauzu yandırmazlar, – deyə Şeh sakitcə cavab verdi.

– Sən bunu haradan bilirsen, ay mənim mehriban Şehim.

– Blokhauzu yandırmazlar, blokhauz yaxşıdır, başın dərisinə dəy-məzlər.

– De görüm, axı niyə, Şeh? Mən qorxuram ki, binanı yandırırsınlar.



– Yağış çoxdur, tirlər yaşıdır, tez yanmaz. Qırmızıdərili adam bilir ki, blokhaus yandırılrsa, ingizlər xəbər tutarlar ki, irokezlər burada olmuşlar! Yox, yox, hindu fəndgirdir, heç bir şeyə dəyib-toxunmaz.

– Səni başa düşürəm. Şeh, ümidvaram ki, sən deyən kimi olacaqdır; əgər mənim atam salamat qurtarsa... Aman, Şeh! Bəlkə, atam öldürülmüşdür, ya da əsir düşmüşdür...

– Atanıza toxunmazlar, çünki bilmirlər hara getmişdir, suda iz qalmır, qırmızıdərili adam tapa bilməz. Blokhausu yandırmazlar, blokhaus yaxşıdır, başın dərisinə toxunmazlar.

– Sən demək istəyirsən ki, atam qayıdanadək mən burada sağ-salamat qalacağam, eləmi?

– Bilmirəm; atasının nə vaxt qayıdacağını qızı yaxşı bilir.

Mabel Şehin bu sözləri deyərkən qara gözlərinin necə parıldadığını görərkən təlaşa düşdü. Mabel hələ də bu fikirdə idi ki, Şeh öz adamlarının karına gələ bilən bütün məlumatı öyrənməyə çalışır. O, qeyri-müəyyən bir cavab verməklə yaxasını qurtarmaq və başqa söhbətə keçmək istəyirdi.

Birdən bayır qapı bərk döyüldü.

Həmin dəqiqələrdə gözlənilməz təhlükə yenidən dərhal Mabelin bütün fikrini cəlb etdi. O dedi:

– Onlar gəlirlər! Şeh, bəlkə, qapını döyən dayımdır və ya kvartir-meysterdir. Qapını döyən hətta Müyr olsa da, belə bir dəqiqədə mən qapını açmaya bilmərəm.

– Niyə, baxmaq olmazmı? Bunun üçün mazğal çoxdur.

Mabel bu məsləhəti qəbul etdi və mazğallardan birinə tərəf yürüdü; mazğal deşiyini örtən taxta parçasını ehmalca çıxararaq, qapının dalında nə olduğunu bilmək üçün bayıra baxdı. Şeh Mabelin qorxudan dəyişən üzünə baxarkən başa düşdü ki, blokhausu gələnlər hindulardır.

Şeh mümkün qədər çox ehtiyatlı olmaq lazım gəldiyini bildirmək üçün barmağını dodaqlarına yapışdıraraq:

– Qırmızıdərili adamdır, – dedi.

– Dörd nəfərdir! Üz-gözlərini elə boyamışlar ki, adam baxanda qorxur, əllərindəki qənimətlərdən qan damır! Arouxed də onların arasındadır!

Bu vaxt Şeh bir neçə tufəngin qoyulduğu küncə tərəf getdi; bu tufənglərdən birini götürərkən ərinin adını eşitdi və dayanıb fikrə

getdi. Lakin bu, bir dəqiqədən çox çəkmədi, Şeh mazğalın ağzına gəldi və tufəngin lüləsini oradan bayıra uzatmaq istədikdə, Mabel adam öldürülməsinə bəslədiyi ikrah hissini boğa bilmədiyi üçün Şehin qolundan yapışaraq:

– Yox, yox, – dedi, – yox, Şeh! Öz ərinə əl qaldırma, qoy yaxşısı budur, mən ölüm.

Şeh yüngülcə diksinərək cavab verdi:

– Arouxedə heç bir şey olmaz, qırmızıdəriili adamların heç birinə zərər dəyməz. Mən onları güllə ilə vurmaq istəmirəm. Ancaq qorxutmaq istəyirəm.

Bu vaxt Mabel Şehin nə etmək istədiyini başa düşdü və daha etiraz etmədi.

Bu zaman hindu qadın tufəngin lüləsini mazğaldan bayıra çıxartdı və diqqəti cəlb etmək üçün mümkün qədər daha çox hay-küy salmağa çalışaraq tufəngin tətiyini çəkdi. Güllənin səsi hələ kəsilməmiş Mabel Şehi danlamağa başladı:

– Axı sən demişdin ki, güllə atmayacaqsan... bəlkə, öz ərini öldürmüşən...

– Mən hələ güllə atmağa macal tapmamış onların hamısı qaçıb getdi! – deyər Şeh gül-gülə cavab verdi.

Şeh öz dostlarının hərəkətlərini izləmək üçün o biri mazğala yaxınlaşarkən daha bərkdən gülərək dedi:

– Ora bax, döyüşçülərin hamısı kolluğa girmişlər! Elə bilirlər ki, Şirin Su ilə kvartirmeyster buradadır. İndi qorxurlar.

Şeh tufəngini yerə qoydu və sandığın yanında çöməldi; heydərən düşün Mabel də bu sandığın üstündə oturmuşdu. Hindu qadın nəzərlərini çox diqqətlə Mabelin üzünə zilləmişdi. Şehin üzü sərtləşmiş və eyni zamanda, narahat olduğunu bürüzə verirdi – bu, belə olmasa da, Mabel belə zənn edirdi. Tuskaroranın arvadı dilləndi:

– Arouxed igid döyüşçüdür, qəbilədəki qızların hamısının gözü ondadır. Ağüzlü gözəl xanımın da gözləri vardır.

– Şeh! Bu sözlərin, bu qəribə baxışın mənası nədir? Sən nə demək istəyirsən?

– Sən niyə qorxurdun ki, Şeh Arouxedi öldürər?

– Arvadın öz ərinə əl qaldırmasını görmək mənim üçün dəhşətli idi! Yox, Şeh, yaxşı olardı ki, mən özüm öləydim!

– Düzmü deyirsən?



– Düz deyirəm, Şeh! And içirəm ki, düz deyirəm! Mən, onsuz da, bu gün çox qorxu çəkmişəm. Bəs sən nədən şübhələnmişdin?

– Bilmirəm. Yoxsul tuskarora qızı çox nadandır. Arouxed igid döyüşçüdür. Ətrafında olan hər şeyə baxır. Yuxuda ağüzlü gözəldən danışırdı. Bu böyük rəhbər istəyir ki, çoxlu arvadı olsun.

– Şeh, məgər rəhbərlərin çoxarvadlı olması sizdə dəbirdir?

– Hər rəhbərin neçə qadını yedirdib dolandırmağa gücü çatsa, onun bir o qədər də arvadı olur. İgid ovçu tez-tez evlənir; Arouxedin yalnız Şehi vardır, o, çoxlarına baxmış, ağüzlü qızı çox görmüş, ondan çox danışmışdır.

Bunu Mabelin özü də bilirdi. Meşədə yol gələrkən Arouxedin bu qıza yersiz qulluq göstərməyə cəhd etməsi onu təhqir etmişdi. Bununla belə, Arouxedin Mabelə gözü düşdüyünə Şehin eyham vurması, Mabeli çox təəccübləndirdi. Mabel özündən asılı olmaya-raq tuskarora arvadının rəqibi olduğunu başa düşdükdə, ağır və həтта əzablı bir hissin təsiri altında qaldı. Bundan əlavə, Mabel, İyun Şehinin qısqanclığı üzündən xataya düşməkdən qorxurdu. Lakin Şehə çox diqqətlə baxdıqdan sonra özünə toxtaqlıq verməyə başladı. Təbiətin bu övladının — yəni Şehin – açıq çöhrəsində onun sevgidə nakam olduğunu aydın sezmək olardı, lakin ondan son dərəcə şübhələnən adamın özü də bu qadının üzündə xəyanət və ya başqasına nifrət əlaməti görə bilməzdi.

Mabel Şehin əlini sıxdı və daxilindən baş qaldıran pak səmimiyyət hissinin təsiri altında dedi:

– Bilirəm, Şeh, məndən üz döndərməmişən, düzdürmü? Razi olmazsan ki, başıma tomahavk endirilsin, doğrudurmu?

– Sənə tomahavk dəyməz, Arouxed buna yol verməz. Əgər Şehin bacısı – günüsü olmalıdırsa, Şeh istəyir ki, onun bacısı – günüsü sən olasan.

– Yox, Şeh, mən buna bütün varlığım ilə etiraz edirəm. Əgər mənim alınma hindu arvadı olmaq yazılmışsa, onda vıqvamda sənə yerini tutmağa heç vaxt razı olmaram.

Şeh cavab vermədi, lakin onun baxışından minnətdarlıq hissi çox aydın əks etmişdi. Şeh bilirdi ki, Arouxedin tanıdığı hindu qızlarının heç biri gözəllikdə və yaraşıqda ona tay ola bilməz. Onun əri lap bir dəstə arvad alsa da, Mabeldən savayı bunların heç biri onun üçün təhlükəli rəqib ola bilməz. Mabelin gözəlliyi, yaraşıqlı və mülayim

olması Şehdə elə bir rəğbət hissi doğururdu ki, bu hiss qısqanclığın təsiri altında heç də zəifləmir, əksinə, daha da qüvvətlənirdi. Buna görə də Şeh özünə rəqib güman etdiyi Mabeli adaya qəflətən edilə bilən hücumun nəticələrindən xilas etmək xatirinə təhlükəli yola cürətlə qədəm qoymuşdu. Arouxed özü gözlənən təhlükə haqqında Mabelə xəbər vermək üçün Şehi onun yanına göndərmişdi, lakin Arouxed bilmirdi ki, onun arvadı döyüşçülərlə birlikdə adaya gəlmiş və indi blokhauzdadır. Əksinə, Arouxed elə zənn edirdi ki, Kap ilə Müyr də Mabelin yanındadır və gülləni də bunların biri atmışdır.

– Şeh heyifsilənir ki, Zanbaq (bu hindu qadın öz şairanə dilində Mabelə belə ad qoymuşdu) Arouxedin arvadı olmaq istəmir. Arouxedin viqvamı genişdir. Bu viqvamı doldurmaq üçün gərək böyük rəhbərin çoxlu arvadı olsun.

– Alicənablıqla verdiyin bu təklif üçün sənə təşəkkür edirəm, Şeh, lakin bu təklif ağ qadınların meyillərinə ziddir, – deyə Mabel cavab verdi və qeyri-ixtiyari olaraq gülümsədi. – Bir də ki mən, bəlkə, heç vaxt ərə getmək istəmədim.

– Sənə yaxşı ər lazımdır, – deyə Şeh dilləndi. – Əgər Arouxed xoşuna gəlmirsə, Şirin Suyu seç.

– İndi belə şeylərin fikrinə düşmək vaxtı deyil, Şeh! Dayımın salamat olub-olmadığını mümkün olsa, bilmək istərdim.

– Şeh gedib baxar.

– Bəs sən necə getmək istəyirsən? Qorxmursanmı səni bu adada görən olsun? Sənin qəbiləndən olan döyüşçülər sənin burada olduğunu bilirlərmə? Sizin döyüşçülər müharibədə qadının onların dalınca gəldiyini biləndə, onların buna acığı tutmazmı?

Mabel istədiyi cavabı ala bilməyəcəyindən qorxmmuş kimi bu sualları tez-tez, bir-birinin ardınca verirdi. Şehin döyüşçülərin dalınca düşməsi Mabelə qəribə gəlirdi. Mabel elə zənn edirdi ki, Şeh öz qayığı ilə irokezlərin dalınca getmiş, buraya isə ona görə gəlmişdir ki, məsləhət verib onu ölümdən xilas etsin. Ancaq bu mülahizələr yanlış idi, bunu az sonra Şeh də öz dilində Mabelə izah etdi.

Arouxed rəhbər olsa da, öz qəbiləsi içərisində onun hörməti yox idi, özü də irokezlərlə müvəqqəti ittifaq bağlayıb onlarla əlbir iş görürdü. O, viqvama gec-gec gəlirdi; özünü ingilislərin dostu kimi qələmə verərək, bütün yayı onlara xidmət etmişdi, əslində isə fransızların xeyrinə işləyirdi, onu bütün səfərlərində arvadı müşayiət



edirdi. Bir sözlə, Şehin buralarda olması gizli bir şey deyildi, çünki əri çox nadir hallarda səfərə onsuz çıxırdı. Mabel bunu öyrəndikdən sonra, öz qırmızıdərilə rəfiqəsini getməmək üçün dilə tutmaqdan əl çəkdi. Onlar qət etdilər ki, fürsət olan kimi Şeh blokhausdan çıxıb Kapdan xəbər tutmağa getsin.

Onlar bütün mazğallardan baxıb adanı nəzərdən keçirttilər və gördülər ki, qalıblər daxmaları taladıqdan sonra kefə hazırlaşırlar. Azuqənin çoxu blokhausda saxlanırdı, ancaq hindular daxmalarda da çox qənimət ələ keçirmişdilər. Onlar öldürdükləri əsgərlərin meyitlərini haraya isə aparmışdılar, silahlarını isə, kef məclisi düzəltmək istədikləri yerin yaxınlığında üst-üstə qalamışdılar. Adada heç bir dəyişiklik edilməmişdi, çünki qalıblər ümid edirdilər ki, serjantın dəstəsini aldadıb mühasirəyə sala biləcəklər. Şeh ağacdakı adamı rəfiqəsinə göstərdi. Bu adam yelkənli gəminin yaxınlaşmasını güdürdü, halbuki ekspedisiya lap yaxın vaxtda yola düşmüşdü, buna görə də onu geri qayıtmağa yalnız ağla gəlməyən bir hadisə məcbur edə bilərdi. Blokhausu basqın hazırlandığını göstərə bilən heç bir əlamət yox idi. Şeh güman edirdi ki, hindular basqın izlərinin Ləpirçi kimi təcrübəli bir adamın gözündən yayınmayacağına ehtiyat edirlər, buna görə də, serjantın dəstəsi qayıdanadək blokhausu mühasirədə saxlamaq istəyirlər. Onlar yelkənli gəmini də öz qayıqlarını saxladıqları kolların altında gizlətmışdilər.

Şeh dedi ki, öz adamlarını görmək istəyir. O, blokhausdan çıxmaq üçün indi fürsət ələ düşdüyünü zənn edirdi. Onlar pilləkənlə aşağı enərkən Mabeldə bir saniyəliyə şübhə əmələ gəldi, lakin Şehə etibar etməməsinə görə dərhal özünü məzəmmət etdi, çünki Şehdən şübhələnməyə haqqı yox idi və bunu özünə layiq bilmirdi. Onlar qapını çox ehtiyatla açdılar. Qapının sonuncu cəftəsi çəkildikdə və qapı kifayət qədər aralandıqda, Şeh bu dar keçiddən sürüşüb gözdən itdi. Mabel qapını yenidən örtüb cəftəsini vurdu. Ürəyi elə bərk döyünməyə başladı ki, onun tez-tez vurmasını eşitmək olardı. O yalnız indi bir az təsəlli tapdı və qapının qalan iki cəftəsini arxayınqlıqla vurdu. Hər şeyi yerbəyer etdikdən sonra birinci mərtəbəyə qalxdı. İndi buradan, blokhausdan bayırda nələr olduğunu görə bilərdi.

Qurtarmaq bilməyən ağır və əzablı dəqiqələr çoxdan başlanmışdı, lakin Şehin başına nə iş gəldiyindən Mabelin hələ xəbəri yox idi. O, hinduların bağırtısını eşidirdi. Tünd içkilər hinduları kefləndir-

mişdi, ona görə də onlar ehtiyatlı olmağı yaddan çıxartmışdılar. Günortaya yaxın adada Mabelin gözünə bir ağ adam dəydi; bu adamın geyimindən və qəribə görünüşündən onu buraya yenəcə gəlmiş bir hindu hesab etmək olardı. Mabel onun üzünə çox diqqətlə baxdı (bu adamın üzü çox tutqun rəngdə idi və günəşdən daha da qaralmışdı) və onun, doğrudan da, ağ adam olduğunu yəqin etdi. Qız, sanki, təsəlli tapdığını hiss etdi, çünki təhlükəyə düşüb çarəsiz qaldığı dəqiqədə yaxınlıqdakı bu adamdan kömək istəyə bilərdi.

Həmin gün Mabelə bir ay qədər uzun gəlirdi. O başa düşürdü ki, Şeh haqlıdır və atası qayıtmayınca hindular blokhausa toxunmayacaqlar, çünki hindular Mabelin atasını pusquda güdüb tutmağa ümid edirdilər. Buna görə də Mabel təhlükənin bu qədər yaxında olmasından, özünün qorxulu vəziyyətə düşməsindən bayaqkı qədər çox qorxmurdu, lakin gələcək üçün çox narahat olurdu. Mabel əsir tutulduqdan sonra başına nələr gələcəyi haqqında indi fikirləşməyə bilməzdi. O yaxşı bilirdi ki, hindular əsirləri öldürməsələr də öz kəndlərinə aparırlar. Orada əsiri kim öz evində saxlamaq istəyirsə, əsir də onun malı olur. Mabel hindular tərəfindən oğurlandıqdan sonra ömürlərinin sonunu viqvalarda keçirmiş olan bir çox qadınlar haqqında çox eşitmişdi.

Gündüz Mabelin vəziyyəti nə qədər qorxulu olsa da, axşamüstü qaş qaralan dəqiqələrdən etibarən bundan daha böyük qorxu keçirməyə başladı. Bu vaxt vəhşilər ingilislərin daxmalarından ələ keçirdikləri arağın hamısını içib bərk keflənmiş və özlərindən çıxmışdılar. Fransız olan rəis hinduları itaətdə saxlamaq üçün nə qədər səy göstərmişdisə, istədiyinə nail ola bilməmişdi, buna görə də qonşuluqdakı adaya çəkilib getmişdi, burada onun düşərgə kimi bir yeri var idi. Lakin rəis oradan getməzdən əvvəl öz həyatı üçün baş verə biləcək təhlükə ilə hesablaşmayaraq, ocağı söndürməyə və onu yenidən yandırmaq üçün lazım olan bütün vasitələrə yiyələnməyə çalışmışdı. Rəis bu tədbiri ona görə görmüşdü ki, hinduların blokhausu yandırmalarından ehtiyat edirdi, halbuki rəisin öz gələcək planlarının yerinə yetirilməsi üçün blokhaus sağlamat qalmalı idi. Rəis silahı ələ keçirməyə çalışmışdı, lakin bu fikirdən dönməyə məcbur olmuşdu, çünki hindu döyüşçüləri öz şərafətinin qədrini bilən adamlar kimi çox inadkarlıqla öz xəncərlərini və tomahavklarını qorumağa qalxmışdılar. Tüfənglərə gəldikdə, xəncərləri və tomahavkları qoyub yalnız tüfəngləri aparmağın faydası yox idi. Az sonra məlum olmuşdu ki, bu fransız



ocağı söndürməklə ehtiyatlı tərپənmişdir, çünki rəis oradan çəkilib gedən kimi hindu döyüşçülərdən biri blokhausu yandırmağı təklif etmişdi; Arouxed də keflənmiş irokezlərin özlərini itirməyə başladıklarını görərkən onların yanından çıxıb getmişdi. O, daxmalardan birinə girib dincəlmək üçün küləşin üstündə uzanmışdı, çünki iki gecə yuxusuz qalmışdı. Deməli, hinduların arasında elə bir adam qalmamışdı ki, Mabelin qeydinə qalsın. Bəlkə də, hinduların heç biri Mabelin burada olduğunu bilmirdi. Buna görə də blokhausu yandırmaq haqqında sərxoş hindunun təklifi onun özü kimi içib keflənmiş olan səkkiz və ya on yoldaşı tərəfindən çox bəyənilmişdi.

Bu, Mabel üçün olduqca qorxulu dəqiqə idi. Hindular elə bir vəziyyətə çatmışdılar ki, blokhausda nə qədər silah olmasından daha qorxmurdular. Onlar bağıra-bağıra binanın divarlarına yaxınlaşdılar, ən əvvəl hamısı birlikdə qapıya hücum etdilər. Lakin qapı çox möhkəm olduğuna görə bu hücumu tab gətirdi. Yüz adam köməkləşsəydi belə, yenə qapını sındıra bilməzdi. Ancaq Mabel bunu bilmirdi. Onun ürəyi bərk döyünürdü, qapıya hər dəfə ağır zərbə dəyərkən qız qorxub diksinirdi. O, qapının çox davamlı olduğunu yəqin etdikdə, nəhayət, ürəkləndi və axırıncı zərbənin səsi kəsilən kimi mazğaldan bayıra baxdı. Bayırdakı anlaşılmaz sakitlik onu təəccübləndirdi, labüd təhlükənin yaxınlaşdığını hiss edənlər bu təhlükənin nə qədər yaxında olduğunu təyin edə bilmədikdə, adətən, çox iztirab çəkirlər.

Mabel iki-üç irokezin külü eşələyib bir neçə közərmiş kömür tapdığını və od qalamaq istədiyini gördü. Dağıdıb viran qoymaq həvəsi və adətin özü irokezləri əlbir və cəld hərəkət etməyə vadar edirdi. Onların yerində ağ adam olsaydı, külün içində güclə közərdən kömürlərdən ocaq qalamaq fikrindən çoxdan daşınardı, lakin bu meşə övladları ağılara məlum olmayan bir çox vasitələri bilirdilər. Onlar quru yarpaqların köməyiylə ocaq qalamağa müvəffəq oldular. Mabel mazğaldan bayıra baxan zaman, hindular qapının ağızına çırpı qoyub yandırmışdılar. Quru budaqların arasından alov qalxmağa başladı və az sonra ocaq guruhur alışıb-yandı. Bu zaman hindular istedikləri təxribat işinin başladığını yəqin edərək sevindiklərindən bağıra-bağıra yoldaşlarının yanına qayıtdılar. Mabel yerindən tərپənməyə təqəti olmadığına görə hələ də aşağıya baxırdı. Onun üçün böyük təhlükə törədən bu yanğın, qızın bütün diqqətini cəlb etmişdi. Alov getdikcə yuxarı qalxırdı, nəhayət, qızın gözləri qarşı-

sında parıldamağa başladı. Mabelin qarşısındakı küncdə gizləndiyi dəqiqədə alov mazğaldan içəri keçdi və bütün otağı işıqlandırdı. Mabel ömrünün son dəqiqələrinin çatdığını qət etdi, çünki ocağın alovu qapının ağzını kəsdirmişdi, otaqdan isə yalnız bu qapıdan çıxmaq olardı. Mabel gözlərini yumdu... Lakin yaşamaq arzusu son dərəcə qüvvətli olduğuna görə Mabeli özündən getmiş vəziyyətdə çox qalmağa qoymadı. Qız bilaxtiyar gözlərini açdıqda gördü ki, alov otağa daha girmir, halbuki mazğalın balaca deşiyinin yaxınlığındakı taxta od tutmuşdu və küləyin qızışdırdığı alov getdikcə şiddətlənirdi. Küncdə su ilə dolu çəllək var idi, Mabel öz şüurunun tələbindən daha artıq instinktlə hərəkət edərək iri parçı götürüb su ilə doldurdu və əli titrəyə-titrəyə suyu oda ataraq həmin yerdə odu söndürə bildi. Bayaqdan bəri tüstü aşağı baxmağa ona mane olurdu, nəhayət, tüstü bir az çəkildikdə sevindiyindən və oyanan ümidin təsiri altında Mabelin ürəyi döyünməyə başladı, çünki gördü ki, ocaq dağılmışdır, suyun axıb töküldüyü qapı isə ancaq tüstülənir, lakin daha yanmır.

– Kimdir oradakı? – deyə Mabel soruşdu. – Tale mənim köməyimə kimi göndərmişdir?

Aşağıda yüngül ayaq səsləri eşidildi və kim isə qapını yavaşca döydü.

– Kimdir içəri girmək istəyən? Sızsinizmi, mənim əziz dayım?

Qapının dalından aşağıdakı cavab eşidildi:

– Duzlu Su burada yoxdur; Şirin Su müqəddəs Lavrentidədir. Qapını tez aç, mən içəri girməliyəm.

Mabel pilləkənlə yüyürə-yüyürə aşağı endi; heç vaxt onun addımı bu qədər yüngül, hərəkətləri bu qədər cəld olmamışdı. Həmin dəqiqədə Mabel yalnız özünü xilas etməyin fikrini çəkirdi, buna görə də ehtiyatlı olmağı tamamilə unudaraq qapını cəld açdı. Onun birinci arzusu blokhausu tərk etmək ümidi ilə açıq havaya çıxmaqdan ibarət idi, lakin Şeh onu dayandırıb sakitcə qapını bağladı. Mabel həyəcanla:

– Sənə təşəkkür edirəm, – dedi, – sənə təşəkkür edirəm, Şeh! Axı sən məni ölümdən xilas etdin!

Hindu qadın:

– Məni belə bərk-bərk qucaqlama, – deyə cavab verdi. – Ağüzlü qadın gah həmişə ağlayır, gah da həmişə gülür. Qoy Şeh qapını bağlasın.



Mabel toxtadı, az sonra onlar yuxarı otağa gəlib çatdılar. İndi onların arasında etimadsızlıq və ya qısqanclıq hissi tamamilə yox olmuşdu. Mabel öz rəfiqəsini ürəkdən qucaqlayaraq dedi:

– Şeh, indi de görüm, mənim yazıq dayımı görməmişən, ya da onun haqqında bir şey eşitməmişən?

– Bilmirəm. Heç kəs görməmişdir, heç kəs eşitməmişdir. Heç kəs bilmir. Bəlkə, Duzlu Su çayda gizlənmişdir. Yoxsa, o harada ola bilər? Kvartirmeyster də çayda gizlənmişdir. Mən baxdım, baxdım, ancaq onları – nə birini, nə də o birini heç yerdə görmədim.

– Allaha şükür! Düzdür, onların yerini bilmirik, ancaq qaçıb qurtara bilmişlər. Deyəsən, bu adada fransız gördüm, səhv etmirəm?..

– Düzdür, fransız kapitanı gəlmişdi, sonra yenə getdi. Adada çoxlu hindu var.

– Aman, Şeh! Elə bir yol varmı ki, atama xəbər göndərim, düşmənlərin əlinə keçməsin?

– Bilmirəm. Zənnimcə, hindu döyüşçüləri pusqudadırlar, ingilislər isə öz skalplarını itirəcəklər.

– Sən qızına bu qədər yaxşılıq eləmişən, bəs onun atasına kömək eləməkdən boyun qaçırırsanmı?

– Atasını tanımıram, atasını sevmirəm. Şeh öz xalqına kömək edir, Arouxedə kömək edir; ərim skalp sevir.

– Şeh, bu, sən deyilsən! Doğrudanmı, sən bizim əsgərlərin necə öldürüldüyünü görmək istəyirsən?

Şeh öz qara gözlərini sakitcə Mabelin üzünə zillədi. Bir anda hindu qadının baxışında sərtlik əks olunan, az sonra bu baxışda rəhmət gəlmiş adama məxsus qəmginlik göründü.

– Zanbağ ingiz qızıdır mı? – deyə Şeh soruşdu.

– Bəli, özüm də ingiz qızı olduğum üçün həmvətənlərimi qırğından xilas etmək istərdim.

– Əgər bacarsan, çox yaxşı olar. Şeh ingiz deyildir. Şeh tuskarora qadınıdır, onun tuskarora əri var, tuskarora ürəyi var, tuskarora hissləri var, hər şeyi tuskaroralarıdır.

– Sən mənə kömək etmişən, sən məni xilas etmişən, Şeh! Əgər sən özünü yalnız tuskarora kimi hiss edirsənsə, onda bəs məni niyə xilas etdin?

– Nəinki təkcə tuskarora kimi hiss edirəm – mən qız kimi, skvau kimi hiss edirəm. Gözəl Zanbağı sevirəm və onu ürəyimdə saxlayıram.

Mabel ağladı, bu nəcib və sevən qəlbli məxluqu bərk-bərk bağ-
rına basdı. Bir dəqiqədən sonra bir qədər özünə gəldi və daha ardı-
cılıqla danışmağa başladı. O soruşdu:

– Mənə de görüm, Şeh, başıma nələr gələcəkdir? İndi gecədir,
sənin dostların kefdədirlər. Bəs onlar sabah nə etmək fikrindədirlər?

– Bilmirəm, Arouxedı görməyə qorxuram, soruşmağa qorxuram;
istəyirəm gizlənim, ingizlər qayıdanadək gözləyim.

– Onlar blokhouza bir də hücum etməzlər? Sən gördün onlar
nə işlərdən çıxırlar!

– Rom çox olmuşdur. Arouxed yatır, yoxsa, heç kəs cürət etməz-
di. Fransız kapitanı çıxıb getdi, yoxsa, heç kəs cürət etməzdi. İndi
hamı yatmağa gedib.

– Sən elə düşünürsən ki, heç olmasa, bu gecəliyə mənim üçün
heç bir təhlükə yoxdur, eləmi?

– Rom lap çoxdur. Zanbaq Şehə oxşasaydı, öz xalqı üçün çox
iş görərdi.

– Əgər həmvətənlərimə kömək etmək arzusu məni də sənin kimi
iğid etsəydi, mən də sənə oxşardım.

– Yox, yox, yox! – deyər Şeh pıçıldayıb cavab verdi. – Cürət çat-
mır, əgər cürətin olsaydı da, Şeh səni buraxmazdı. Bir dəfə Şehin
anası əsir düşmüşdü, əsgərlər içib keflənmişdilər. Şehin anası onla-
rın hamısını tomahavkla öldürdü. Xalq təhlükədə olduqda və skalp-
lar soymaq istədikdə, qırmızıdəriqli qadın bax, belə işlər görə bilir!

Mabel qeyri-şüuri olaraq Şehin əlini buraxıb ikrah hissinin
təsirindən diksinərək cavab verdi:

– Sən düz deyirsən. Mən belə edə bilməzdim. Əllərimi qana batır-
mağa nə gücüm, nə cəsarətim, nə də iradəm çatardı.

– Mən də belə başa düşürəm. Onda burada qal. Blokhaus yax-
şıdır, çünki skalpa toxunmazlar.

– Deməli, sən elə zənn edirsən ki, heç olmasa, atam öz dəstəsi
ilə qayıdanadək mən burada əmin-amanlıqda olaram, eləmi?

– Belə bilirəm. Səhər heç kəs blokhouza yaxın gəlməyə cürət
etməz. Qulaq as, indi hər yer sakitlikdir. Başlarını aşağı salanadək
çoxlu rom içmişlər, indi də tir kimi yatırlar.

– Mən qaça bilərəmmi, deyəsən, adada çoxlu qayıq var... Onla-
rın birini götürüb bu hadisələr haqqında atama xəbər verməyə gedə
bilərəmmi?



Şeh altdan-altdan rəfiqəsinə baxaraq:

– Avar çəkməyi bacarırsanmı? – deyə soruşdu.

– Bəlkə, sənin kimi yaxşı avar çəkə bilmirəm, ancaq mənə elə gəlir ki, səhərədək gözdən itə bilmək üçün avar çəkə bilərəm.

– Bəs sonra nə olsun? Altı, on, səkkiz mil avar çəkə bilərsənmi?

– Bunu deyə bilmərəm, ancaq təhlükə haqqında atama, nəcib Ləpirçiyə və o biri adamlarımıza xəbər vermək üçün əlimdən gələni əsirgəmərəm.

– Ləpirçi sənin xoşuna gəlirmi?

– Kim onu tanıyırsa, hamının xoşuna gəlir! Sənin də xoşuna gələrdi... yox, əgər onun necə ürəyi olduğunu bilsəydin, sən də sevərdin!

– Onu sevmirəm, heç sevmirəm! Onun çox yaxşı tufəngi var, çox yaxşı gözü var, lap çox irokez öldürmüşdür, Şehin lap çoxlu qardaşını öldürmüşdür. Əgər bacarsaydım, onun skalpını soyardım!

– Mən isə bacarsam, Ləpirçini xilas etməliyəm. Bu məsələdə biz bir-birimizi başa düşə bilmərik, Şeh. Nə qədər ki hamı yatıbdir, mən gedib qayıq taparam və adadan çıxıb gedərəm.

– Bunu edə bilməzsən. Şeh səni buraxmaz. Arouxediyə çağır.

– Şeh! Bu qədər ki mənə yaxşılıq eləmişən, indi sən məni ələ verməzsən, məni tək qoyub qaçmazsan!

Şeh əllərini dalına qoyaraq:

– İstəsəm, belə edərdəm! – deyə cavab verdi. Mabel onun bu cür qəzəblə və ehtirasla danışdığını hələ görməmişdi. – Bərkədən qışqıraraq Arouxediyə çağıraram. Qadının bağırtısı döyüşçüləri oyadar. Şeh qoymaz ki, Zanbaq gedib düşməyə kömək etsin, hindunu da qoymaz ki, Zanbağı öldürsün.

– Səni başa düşürəm, Şeh, ədalətli olmağın mənə çox təsir edir, əlbəttə, yaxşı olar ki, mən burada qalım; deyəsən, mən özümə həddindən artıq güvənirəm. Ancaq mənə bircə şeyi başa sal: əgər dayım gecə gəlib buraya girmək istəsə, mənə izn verərsənmi, qapını ona açım?

– Əlbəttə. Dayın burada əsirdir, Şeh isə skalplardan daha çox əsirləri sevir. Skalplar şöhrət üçün yaxşıdır; əsir hissiyyat üçün yaxşıdır. Ancaq Duzlu Su elə məharətlə gizlənmişdir ki, harada olduğunu özü də bilmir.

Şeh bu sözləri deyərkən özünün qıza məxsus gülüşü ilə ürəkdən güldü. Rəfiqələr arasında uzun söhbət başlandı. Mabel indiki vəziy-

yəti haqqında müəyyən bir şey öyrənmək istəyir və bir az da ümid edirdi ki, hindu qadından ala biləcəyi yeni məlumat ona kömək edə bilər. Şeh onun bütün suallarına sadəcə, lakin ehtiyatla cavab verirdi. Şeh hansı sözlərin əhəmiyyətsiz olduğunu və nələrin dostlarını təhlükəyə sala biləcəyini, ya da onların öz işlərini davam etdirmələrinə mane olacağını yaxşı başa düşürdü. Mabel kələk qurmağı və fəndgirlik işlədib rəfiqəsindən sirr almağı bacarmırdı. Bundan başqa, Mabel başa düşürdü ki, hiylə işlətmək fayda verməz.

Şehin dediyinə görə, Arouxed çoxdan fransızlarla əlaqə saxlayırdı, ancaq fransızların adamı olduğunu birinci dəfə yalnız indi göstərmişdi, çünki ona etibar edilmədiyini, xüsusən Ləpirçinin etibar etmədiyini başa düşmüşdü. Arouxed adaya basqın edən hindulara başçılıq etmiş olsa da fransızların əmrələrinə tabe olmuşdu. Şeh adanın yerini məhz Arouxedin tapıb göstərdiyini demədi. Bu barədə Şeh əsla danışmaq istəmirdi, lakin o etiraf etdi ki, “Qaçaqan” onları, yəni Şehi və ərinə haqlayıb tutarkən onlar bu gəmini güdürmüşlər. Fransızlar Post adasının harada olduğunu yalnız bu yaxınlarda öyrənmişdilər. Mabel daxilədən elə əzab çəkirdi ki, sanki, onun ürəyinə iti xəncər sancılmışdı, hindu qadının müxtəlif eyhamlarından Mabel başa düşmüşdü ki, düşməne əsas məlumatı Dunkan Lendinin tabeliyində olan ağüzlü adam vermişdir. Ancaq bir azdan Mabel öz rəfiqəsinin sözlərini götür-qoy etdikdə və bu sözlərin nə qədər qısa və üstüörtülü olduğunu yadına saldıqda, özünə təsəlli verməyə başladı ki, hindu qadını yaxşı başa düşməmişdir və Casper Uesterndən şübhələnmək ədalətsizlik olar.

Şeh açıqca dedi ki, adaya ona görə göndərilmişdir ki, burada qalan adamların sayını dürüst öyrənsin; lakin Şeh sadələvhəsinə bunu da başa saldı ki, həmin tapşırığı yerinə yetirməyə həvəslə razılıq vermiş, çünki Mabelin dadına çata biləcəyini ümid etmişdi. Şehin topladığı məlumata və başqa xəbərlərə əsasən düşmən adadakilərin nə qədər qüvvəsi olduğunu dürüst öyrənmişdi. İrokezlər serjant Dunqamla neçə əsgərin getdiyini və onun ekspedisiyasının məqsədini də bilirlər, lakin onlar serjantın fransız gəmilərinə harada rast gəlmək ümidində olduğunu bilmirdilər.

Vaxt tez keçirdi. Hər iki qadın elə həvəslə söhbət edirdi ki, yuxunu yaddan çıxarmışdı. Lakin səhərə yaxın yorğunluq onlara güc gəldi. Mabel əsgərlər üçün hazırlanan küləş yataqların birində uzanmağa razı oldu və az sonra dərin yuxuya getdi. Şeh də onun yanında



uzandı. Bütün adanı elə bir dərin sükut bürüdü ki, sanki, bu meşəlik diyara heç vaxt insan ayağı dəyməmişdi.

Mabel yuxudan oyanarkən günəşin şüaları mazğalın deşiyindən otağa dolmuşdu. Mabel səhərin çoxdan açıldığını başa düşdü. Şeh hələ yatırdı, həm də elə sakit yatırdı ki, elə bil, ömründə heç vaxt dərd çəkməmişdi. Lakin az sonra Mabelin qurdalanması Şehi oyatdı. Onların hər ikisi yerlərindən qalxıb mazğalların deşiyindən adanı gözdən keçirməyə başladılar.

İYİRMİ ÜÇÜNCÜ FƏSİL

Mabel ilə İyun Şehi mazğallardan boylanıb adaya baxdılar, lakin heç kəsi görmədilər. Mak-Nabın öz yoldaşları ilə dünən nahar hazırladıqları yerdə sönməkdə olan ocaq hələ közərirdi və havaya qalxan tüstü, sanki, onları çağırırdı. Daxmaların dövrəsində heç bir dəyişiklik nəzərə çarpmırdı. Birdən Mabel diksindi; o, əlli beşinci polkun əsgərləri kimi qırmızı paltar geymiş üç nəfərdən ibarət kiçik bir dəstəni gördü; onlar otun üstündə uzanmış və görünür, nə haqda isə bir-birilə laqeydcəsinə söhbət edirdilər. Mabel onlara daha diqqətlə baxdıqda ölülərin qaçmış bənizini, donuq gözlərini görərkən onu soyuq tər basdı. Bu üç meyiti bir-birinin yanına elə ustalıqla düzmuşdülər ki, yüz yard uzaqdan baxan diqqətsiz bir adam onların meyit olduğunu, yəqin ki, başa düşə bilməzdi. Şeh adanın hər tərəfini diqqətlə gözdən keçirdikdən sonra dördüncü bir əsgəri rəfiqəsinə göstərdi; bu əsgər arxasını ağaca söykəyib qıçlarını suya sallamışdı və əlində tilov tutmuşdu. Skalpları soyulmuş olan bu bədbəxtlərin başına şapka qoyulmuşdu və onların üz-gözündə əsla qan izi görünmürdü.

Dəhşət hissindən Mabelin ürəyi bərk sıxıldı. O oturub döşlüyü ilə üzünü örtüdü və bir neçə dəqiqə bu vəziyyətdə qaldı. Lakin rəfiqəsi onu yavaş səsle mazğala tərəf çağırdı. İyun Şehi Cenninin meyitini göstərdi; meyit daxmanın qapısı ağzında dayanaraq bir qədər qabağa tərəf əyilmişdi, elə bil, oradakı bir dəstə əsgərə baxırdı. Meyitin əlində şotka var idi. Onun başına bağlanmış ləçəyi külək yellədirdi. Meyit o qədər uzaqda idi ki, onun üzünü aydın görmək

mümkün olmurdu. Bununla belə, Mabelə elə gəldi ki, meyitin dodaqları gülümsəyir və bu təbəssüm xüsusilə dəhşətlidir. Mabel hindu qadını səslədi:

– Şeh, Şeh! Bu, sənin qəbilənin qəddarlığı və xainliyi haqqında eşitdiklərimin hamısından dəhşətlidir.

– Tuskarora çox fəndgirdir, – deyə Şeh elə cavab verdi ki, guya, bu fəndgirliyi hindu qadın nəinki pisləmir, əksinə, çox bəyənilir. İndi əsgərlərin heç yeri ağrımır – irokezlərin işi yaxşı gedir, onlar əvvəlcə skalpları soymuşlar, indi isə meyiti işləməyə məcbur edirlər, sonra da onları yandıracaqlar.

Bu sözlər Mabelə düşüncə etibarilə öz rəfiqəsindən nə qədər çox fərqləndiyini göstərdi. Mabel hələ bir neçə dəqiqə Şehlə danışa bilmədi, Şeh isə qızın bu bir dəqiqəlik ikrah hissini sezmə bilmədi; o, indi əsla dərk etmədiyi hissələrə tamamilə yabançı qalaraq həmişəki qayğıkeşliklə səhər yeməyi hazırlayırdı. Mabel olduqca az yedi, lakin onunun rəfiqəsinin iştahası heç də pis deyildi. Sonra onlar yenə adanı xeyli gözdən keçirdilər, indi onların hər biri öz ələmində fikirləşirdi.

Uzun keçən bütün gecə ərzində nə bir nəfər hindu, nə də fransız görünmədi. Gecə öz qara örtüyünü bu dəhşətli, hərəkətsiz maskaradın üstünə çəkdi. Bu gecə nisbətən sakit keçdi. Mabel, müqəddəratının yalnız atası qayıtdıqdan sonra həll ediləcəyini yəqin edərək əvvəlki gecəyə nisbətən daha bərk yatdı. O, atasının sabah gələcəyini güman edirdi.

Mabel səhər yuxudan oyanan kimi havadan xəbər tutmaq və adada nələrdə olduğunu bilmək üçün mazğala tərəf getdi. Qorxunc meyit qrupu yenə dünənki vəziyyətində idi, balıqçı hələ də tilovu əlində saxlayır, Cenninin meyiti isə daxmanın qapısı ağzında dayanmışdı. Hava dəyişmişdi, cənubdan külək əsirdi, hava təmiz olsa da tufan qopacağını xəbər verirdi. Mabel pəncərədən kənara çəkilərək dedi:

– Mən bu dəhşətli mənzərəyə daha baxa bilmirəm! Bu qorxunc meyitlərə baxmaqdan sonra, düşmənlə üz-üzə gəlmək yaxşıdır.

– Mənə bax, onlar gəlirlər! İyun Şehi eşitdi. Çığırırlar, skalpları soyanda döyüşçü belə çığırır.

– Sən nə danışırsan! Burada qanlı qırğın daha ola bilməz!

Hindu qadın mazğalların birindən baxaraq gülə-gülə:

– Duzlu Su! – dedi.



– Mənim əziz dayım! Allaha çox şükür ki, o sağdır! Aman, Şeh, Şeh! Sən onu məhv olmağa qoymazsan!

– Şeh yazıq skvaudur. Onun sözünə hansı əsgər baxar? Arouxed onu buraya gətirir.

Mabel pəncərədən baxdıqda gördü ki, Kap ilə kvartirmeyster düşmənlərin əlindədirlər. Bu əsirləri səkkiz-on nəfər hindu blok-hauza tərəf gətirdi. Hindular onları əsir tutduqdan sonra yaqın etmişdilər ki, adada daha kişi qalmamışdır. Mabel bütün hindu dəstəsinin lap qapının ağzında cəmləşdiyini gördükdə özünü güclə saxladı, lakin hinduların arasında fransız zabitini görəkən çox sevindi. Ağ rəis və Arouxed əsirlərlə səssizcə, lakin çox ciddi danışdırlar. Bundan sonra Müyr ucadan Mabeli çağırmağa başladı:

– Gözəl Mabel! Gözəl Mabel! Mazğalların birindən baxın, yalvarıram, bizə yazığınızı gəlsin! Əgər qapını qaliblərə açmasanız, biz labüd olaraq məhv olarıq. Bir dəqiqə belə yubanmayın, yoxsa, yarım saatdan sonra skalplarımızı soyarlar.

Bu sözlərin istehza ilə və arsızcasına deyilməsi Mabelin blok-hauzda mümkün qədər qalmaq niyyətini daha da möhkəmləndirdi. O, mazğaldan baxaraq:

– Dayıcan, – dedi, – mənə deyin, görüm nə etməliyəm?

– Allaha şükür! – deyə Kap səsləndi. – Maqni, sənin incə səsin dərdimi bir az yüngülləşdirdi. Qorxurdum ki, zavallı Cenninin başına gələn qəza sənin də başına gəlmiş olsun. Hələ dünəndən mənə elə gəlirdi ki, elə bil, ürəyimin başında bir ton qurğuşun vardır. Məndən soruşursan, övladım: mən nə etməliyəm? Bacımın doğma qızı olsan da, bilmirəm sənə nə məsləhət verim! Mənim yazıq balam, indi sənə deməli sözüm yoxdur; mən ancaq bu şirin su gölməçəsini səninlə birlikdə gördüyüm günə bütün ürəkdən lənət oxuyuram!

– Dayıcan, doğrudandı, siz təhlükədəsiniz? Siz bilən, mən qapını açmalıyammi?

– Bu qüllə lövbər salmaq üçün çox yaxşı yerdir; kim ki hələ bu quduz şeytanların əlinə keçməmişdir, mən ona məsləhət görməzdim ki, könüllü surətdə qapını açıb onları öz yanına buraxsın. Kvartirmeysterə və mənə gəldikdə, biz ahil adamlarıq və namuslu Ləpirçi demişkən, bütün bəşəriyyət üçün biz heç bir şeyik. Doğrudur, öz ərzaq kitabını bu ilmi, yoxsa, gələn il yekunlaşdırmaq məsələsinin mister Müyr üçün bir az fərqi vardır. Amma mən gəmidə

olsaydım, onda bilərdim nə edərdim! Bu tənha bataqlıqda isə iş başqa cürdür... Burada ancaq bunu deyə bilərəm ki, əgər mən blokhausun içində olsaydım, oradan məni hindular əsla dilə tutub bayıra çıxara bilməzdilər.

Bu zaman Müyr ucadan dedi:

– Dayınızın sözlərinə əhəmiyyət verməyin, gözəl Mabel! Görünür, müsibət onun aqlını başından çıxarmışdır, buna görə də o, indiki şəraitdə nə etmək lazım olduğunu bilmir. Biz ağıllı və hörmətli adamların əlindəyik, buna görə də əzab-əziyyətdən qorxmağımız əbəsdir. Başımıza gələn bütün hadisələr müharibədə baş verən adicə bir işdir və düşməne bəslədiyimiz hörməti puç edə bilməz. Çox güman ki, əsirlərlə qanun əsasında rəftar ediləcəkdir. Mən və mister Kap mister Arouxedə təslim olduğumuz vaxtdan bəri bizimlə elə rəftar edilməmişdir ki, indi narazılıq edək; mister Arouxed öz rəşadətine və təmkinliyinə görə qədim romalılara və spartalılara çox oxşayır. Onu da yadınıza salım ki, bizim adətlər hinduların adətlərinə əsla oxşamaz, buna görə də siz təslim olub bizi xilas etməsəniz, mister Arouxedin haqqı vardır ki, həlak olanların ruhunu şad etmək üçün bizim skalplarımızı qurban versin.

Mabel cavab verdi:

– Nə qədər ki, adanın müqəddəratı həll edilməmişdir, mən blokhausda qalsam, daha ağıllı iş görmüş olaram. Mənim harada olduğumun düşmənlərimiz üçün heç bir fərqi yoxdur; onlar bilirlər ki, mən onlara heç bir zərər vurmaram. Yaxşı olar ki, mən burada qalım. Mən yaşda və qadın olan hər bir kəs üçün məsləhətdir ki, burada qalsın.

– Mabel, söhbət ancaq sizin haqqınızda getsəydi, sizin arzunuzda çox şadlıqla razı olardıq; ancaq bu hindu cənablar güman edirlər ki, blokhaus onların görəcəkləri tədbirlər üçün faydalı ola bilər, buna görə də onlar blokhausu yiyələnmək istəyirlər. Sizə açıq deməliyəm ki, mən sizin dayınızla belə çətin vəziyyətə düşdüyümə görə bir zabit kimi öz səlahiyyətimdən istifadə edərək şifahi müqavilə bağlamışam. Bu müqaviləyə əsasən blokhausu və adanı təslim etməyi öhdəmə götürmüşəm. Müharibədə belə uğursuzluq olur, bununla hesablaşmaq lazımdır. Hə, gözəl Mabel, qapını açın, blokhausdan çıxın və bədbəxtliyə düşər olan gözəl, mehriban xanımla rəftar etməyi bacaranların himayəsinə sığının. Bu rəhbər kimi iltifatlı,



mərhəmətli, mülayim və ya ədəb qaydalarını yaxşı bilən ikinci bir adamı bütün Şotlandiyada tapmaq olmaz.

Mabelin yanında dayanıb mazğaldan bayıra çox diqqətlə baxan İyun Şehi ona pıçıldadı:

– Blokhauzdan çıxmayın! Blokhauz yaxşıdır, burada skalp soymaq olmaz!

Əgər Şeh bu məsləhəti verməsəydi, Mabel kvartirmeysterin şirin dilinə aldanardı. Qız fikirləşirdi ki, müqavimət göstərib düşməni acıqlandıрмаqdansa, təslim olub düşməni mərhəmətə gətirmək daha ağıllı olar. Mabelin dayısı ilə Müyr hinduların ixtiyarında idilər, hindular isə bilirdilər ki, blokhauzda kişi yoxdur. Mabel güman edirdi ki, hinduları könüllü surətdə içəri buraxmasa, onlar zorla qapını sındırarlar, ya da baltalarla binanın tir divarlarını yarıb uçururlar, çünki içəridən güllə atılacağından qorxmurdular. Lakin Şehin sözləri Mabeli qapını açmaq fikrindən dönməyə məcbur etdi.

Hindu qadının onun əlini mənalı-mənalı sıxması və yalvarıcı baxışı Mabelin qapını açmamaq niyyətini möhkəmləndirdi, halbuki az əvvəl Mabel bu fikrindən çəkinmək istəyirdi. Hindu qadın ona pıçıldayıb deyirdi:

– Hələ təslim olma! Qoy onlar özləri blokhauzu alsınlar. Cürətlə danış. Şeh öhdəsindən gələr.

Mabel Müyrlə daha cürətlə danışmağa başladı; onun dayısı isə, yaqın etdi ki, özünə toxtaqlıq vermək üçün dinmirdi. Nəhayət, Mabel qəti surətdə dedi ki, blokhauzu təslim etməyəcəkdir.

Müyr:

– Deyəsən, mənim təslim olduğumu yadınızdan çıxarırsınız, miss Mabel! – dedi. – Unutmayın ki, indi söhbət kral həzrətlərinin təbəəsinin şərəfindən, hətta kralın özünün şərəfindən gedir. Bunu da yadınıza salım ki, əsgər şərəfi balaca bir iş deyildir!

– Bunların hamısını bilirəm, mister Müyr, bunu da yaxşı başa düşürəm ki, bu ekspedisiyada siz heç bir şeyin komandiri deyilsiniz, buna görə də blokhauzu təslim etməyə sizin əsla ixtiyarınız yoxdur. Bundan başqa, yadıma gəlir, atamdan eşitmişdim ki, əsir düşmüş hər kəs bütün hökmranlıq səlahiyyətini əsirlikdə itirir.

– Bu lap sofizmdir¹, gözəl Mabel. Siz belə hərəkət etməklə krala xəyanət edirsiniz, kralın adına olan etimadı qırırsınız və onun zabitanın

¹ *Sofizm* – zahirən doğru görünən, həqiqətdə isə yanlış olan fikir

şərəfinə ləkə vurursunuz. Siz ağıllı-başlı fikirləşib vəziyyətin nə qədər ağır olduğunu bilsəniz, öz niyyətinizdən əl çəkmək üçün çox inad etməzsiniz!

– Bax, bu, xalis əlamətdir! – deyə Kap donquldandı.

Otağın uzaq küncündə eşələnən Şeh oradan Mabeli səslədi:

– Dayının sözlərinə əhəmiyyət vermə. Blokhauz yaxşıdır, çünki burada skalpa toxunmazlar.

– Mister Müyr, atamdan xəbər tutanadək burada qalacağam.

– Ah, Mabel, axı bu hiylə düşməni aldada bilməz, çünki bütün niyyətlərimiz və planlarımız düşməne məlumdur! Əgər biz həmin qarağün gəncin bizə xəyanət etdiyini güman edib ondan şübhələnməsəydik, sirlərimizin düşməne hansı yol ilə məlum olduğunu başa düşmək mümkün olmazdı. Serjant öz dəstəsi ilə birlikdə bu axşam, bəlkə də, bir az əvvəl düşmənlərin əlinə keçəcəkdir. Yadınıza salın: taleyə boyun əymək əsl xristian mərdliyidir!

– Mister Müyr, deyəsən, siz bu binanın nə qədər möhkəm olduğunu bilmirsiniz... Özümü müdafiə etməyi qət etdikdə əlimdən nə gəldiyini görmək istəyirsinizmi?

– Baxarıq, – deyə kvartirmeyster cavab verdi.

– Məsələn, buna siz nə deyirsiniz? Yuxarı mazğala baxın.

Mabel bu sözləri deyən kimi hamı başını yuxarı qaldırdı: yuxarı mazğaldan tüfəngin lüləsi bayıra çıxarılmışdı. Şeh əvvəlki fəndgirliyini işə salmışdı və bu fəndgirlik indi də kara gəldi. Hindular bu xatalı tüfəngin lüləsini görəndə kimi dərhal kənara çəkildilər və bir dəqiqə belə keçməmiş kolların dalında gizləndilər. Fransız zabiti mazğaldan çıxan tüfəng lüləsinə baxdı və tüfəngin ona tərəf yönəldilmədiyini yəqin etdikdə, sakitcə bir çimdik burunotu götürüb burnuna çəkdi. Hindular üçün zəhmli olan bu silahdan Müyrün və Kapın qorxması yersiz idi, buna görə də onlar yerlərindən tərpənmədilər. Müyr yenə dilləndi:

– Ağınlızı başınıza toplayın, gözəl Mabel, ehtiyatı əldən verməyin. Əbəs yerə vuruşmağa başlamayın. Mənə deyin görüm, qan tökmək niyyəti olan adam bu taxta qüllədə qaçıb gizlənərmə? Mənə elə gəlir ki, burada bir sehr var!

– Mister Müyr, onsuz da kifayət qədər davamlı olan bu yerdə Ləpirci bütün qarnizonu əvəz etsə, nə deyərdiniz? – deyə Mabel səsləndi. – Ləpircinin sərrast atəş açmaq məharəti haqqında sizin fransız və hindu dostlarınız nə fikirdədirlər?



– Bizə yazığınızı gəlsin, gözəl Mabel, krala can-başla xidmət edənləri – qoy Allah kralı və onun nəslini salamat eləsin! – kralın düşmənlərinə qarışdırmayın! Əgər Ləpirçi, doğrudan da, blokha-uzdadırsa, qoy o, özü bizimlə şəxsən danışıq aparsın. O bilir ki, biz onun dostlarıyıq və ona bel bağlarıyıq, xüsusən mən özümü deyə bilərəm, çünki sizə məlum olduğu kimi, Ləpirçi mənim rəqibimdir, alicənab adamlar arasında rəqiblik isə dostluğun ən yaxşı rəhnidir. İki adamın eyni bir qadını sevməsi bu adamların bir-birinə hissiyyat və zövq cəhətdən rəğbət göstərdiyini sübut edir.

Bu anadək çox qətiyyətlə və cürətlə dayanan fransız zabiti Ləpirçinin zəhmli adını eşidərkən bir neçə addım geri çəkildi. Sərhəd müharibələrinə çoxdan alışan bu möhkəm əsəbli adam bütün sərhəd diyarında məşhur olan “maralvuran” tufəngin gülləsinin çata bildiyi məsafədə qalmaq istəmədi. Fransız zabiti oradan çəkilib gedərkən tələb etdi ki, hər iki əsir onun dalınca getsin. Mabel blokhauzdan həvəssiz və yavaş addımlarla uzaqlaşan dayısı ilə vidalaşaraq ona öpüş göndərdi və təsəlli üçün bir neçə söz dedi.

Elə zənn etmək olardı ki, düşmən blokhauzu ələ keçirmək fikrindən hələlik daşınmışdır. Şeh qaldırma qapıdan binanın damına çıxdı. Buradan adanın hər yeri görünürdü. Şeh ətrafa göz gəzdirdikdən sonra rəfiqəsinə dedi ki, onların hamısı uzaqdakı dalda yerə toplaşmış yeməklə məşğuldur, Müyr ilə Kap da, yəqin, xatircəm olduqları üçün onlara qoşulmuşlar. Bu xəbər Mabelə bir az təsəlli verdi. O, düşmənin gözündən necə oğurlanıb qaçmaq və ya təhlükəyə düşdüyünü hansı yol ilə atasına xəbər vermək haqqında fikirləşməyə başladı. Mabel serjantın günortadan sonra qayıtmasını gözləyirdi və bilirdi ki, bir dəqiqə belə ləngisə, atasının işi bitər.

Daha üç-dörd saat keçdi. Ada yenə sükut içində idi. Gün dolanıb batmağa gedirdi, Mabel isə hələ qəti bir fikrə gəlməmişdi. Onun rəfiqəsi aşağıda axşam yeməyi hazırlamaqla məşğul idi. Mabel dama çıxdı və yalnız bəzi yerlərini ağacların zirvəsi görməyə qoymayan geniş bir sahənin hər tərəfini nəzərdən keçirməyə başladı. Bu zavallı qız çox nigaran olduğuna baxmayaraq, özünü açıq göstərməyə cürət etmirdi, çünki bilirdi ki, hindulain biri onu görsə, dərhal güllə ilə vurar. O yalnız başını qaldırma qapıdan bayıra çıxarmağa cürət edir və adaya gələn yollara oradan tez-tez baxırdı.

Gün batmışdı, qayıqların tezliklə gələcəyini göstərə bilən heç bir əlamət görünmürdü. Mabel axırıncı dəfə adaya baxmaq üçün yenə dama çıxdı. O ümid edirdi ki, atası öz dəstəsi ilə birlikdə, bəlkə, gecənin qaranlığından istifadə edə biləcəkdir, çünki hunduların pusuusu gecə vaxtı gündüz qədər təhlükəli deyildir. Bundan başqa, işıq vasitəsilə serjanta gecə qaranlığında siqnal vermək daha asan idi. Mabel üfütü diqqətlə nəzərdən keçirdi və damdan enmək istədikdə, qaranlıqda nə isə yeni bir şey gördü. Adalar bir-birinin yaxınlığında idi və onları bir-birindən dar kanallar ayırırdı. Mabelə elə gəlirdi ki, kanalların birində, guya, yüngül bir qayıq gizlənmişdir; o biri kanallara nisbətən bu kanal daha daldada idi və onun bir hissəsini sahildən kollar əsla görməyə qoymurdu. Mabel diqqətlə baxdıqda yəqin etdi ki, yanılmışdır. Heç bir şübhə ola bilməzdi ki, kanaldakı qayıqda adam vardı. Mabel özlüyündə belə qət etdi: əgər qayıqdakı adam düşməndirsə, onun, yəni Mabelin verdiyi siqnal heç kəsə zərər vurmaz; lakin gizlənmən qayıqdakı adam dostdursa, bu siqnalın xeyri olar. Mabel bir dəqiqə fikirləşdikdən sonra balaca bayraqçıyı yad adam olan tərəfə tutub havada yellədi; qız bu bayrağı atasına xəbərdarlıq etmək üçün hazırlamışdı. Mabel qabaqcadan lazımı ehtiyat tədbirləri görmüşdü ki, onun verdiyi siqnalı adadan görənlər görməsin.

Mabel xırdaca bayraqçıyı əlində səkkiz və ya on dəfə yellətdi və bu niyyətinin baş tutmadığını zənn edərək məyus olmağa başladı, lakin bu zaman birdən qayıqdakı adam avarı qaldırıb havada yelləməklə ona cavab verdi. Elə o anda bir adam göründü; Mabel onu görənlər kimi tanıdı; o, Çinqaçquk idi. Nəhayət, Mabel öz qarşısında dost adamı görürdü, indi o, Mabelə kömək edə bilirdi və yəqin ki, kömək etmək istəyirdi. Mabel yenidən ürəkləndi. Mogikan da Mabeli görmüşdü və əlbəttə, onu tanıyırdı; o bilirdi ki, Mabel atası ilə bu adaya gəlmişdir. İndi Mabel ümid edirdi ki, hava tamamilə qaraldıqda Çinqaçquk onun köməyinə gəlmək üçün mümkün olan hər şeyi edəcəkdir. Bu delavaların ehtiyatla hərəkət etməsindən məlum olurdu ki, o, adada düşmən olduğunu bilir. Mabel onun ehtiyatlı hərəkət etməsinə tamamilə bel bağlayırdı. Lakin Şehin burada olması işi çox çətinləşdirirdi. Mabel bilirdi ki, hindu rəfiqəsi ona nə qədər meyil göstərsə də, bu qadın öz xalqını çox sevirdi. Mabel bunu da bilirdi ki, əgər Arouxedin planları pozulmaq təhlükəsi qarşısında olarsa, Şeh öz tayfasının düşməni olan



hindunu blokhausa buraxmağa razı olmaz və ya Mabeli blokhausdan getməyə qoymaz.

Mabel Dunqamın Böyük İlanı gördüyü vaxtdan yarım saat keçirdi. Bu müddətdə Mabel ömründə ən ağır dəqiqələr keçirmişdi. Bütün varlığı ilə can atdığı məqsəd, sanki, onun lap yaxınlığında idi, əlini uzatsa idi, oraya çatardı, bununla belə, həmin məqsəd qızdan asanlıqla uzaqlaşa bilərdi. Mabel Şehin soyuqqanlılığına və qətiyyətinə bələd idi, eyni zamanda, onun üzüyola, mülayim və səmimi olduğunu da bilirdi, lakin, təəssüf ki, başa düşürdü ki, rəfiqəsi və xilaskarı olan bu hindu qadını aldatmaqdan başqa çarəsi yoxdur, çünki nə yol ilə olursa olsun, atasını xilas etməli idi.

Gecə qaranlıqlaşdıqca Mabelin ürəyi bərk-bərk döyünməyə başladı. O, müxtəlif planlar tökmüş və bir saat ərzində onları təqribən iyirmi dəfə dəyişdirmişdi.

İyun Şehinin burada olması Mabeli daha çox darıxdırırdı. Mabel əmin ola bilərdi ki, Çinqaçquk tezliklə blokhaus qapısına yetişəcəkdir; lakin qız bilmirdi Çinqaçqukun buraya gəlməsini necə gizli saxlasın və onu necə qorusun. Bundan başqa, Mabel delavarı blokhausu elə buraxa bilərdimi ki, sayıq Şeh bundan xəbər tutmasın?

Vaxt keçirdi, mogikan isə gəlib, yenidən qayıda bilərdi. İndi müəyyən bir tədbir görmək vaxtı idi, Mabel uzun tərəddüddən sonra rəfiqəsinin yanına gəldi və bacardığı qədər özünü sakit göstərərək dedi:

– Şeh, sən qorxmursan ki, sənin qəbiləndən olan adamlar Ləpirçinin burada olmasını güman edib blokhausu yandırsınlar?

– Yox, mən bu fikirdə deyiləm. Blokhausu yandırmazlar. Blokhaus yaxşıdır, burada skalpa toxunmazlar.

– Bunu bilmək olmaz, Şeh. Axı onlar Ləpirçinin yanımızda olduğunu güman etdikləri üçün gizləndilər.

– Bu, qorxudur. Qorxu tez gəlir, tez də gedir. Qorxu adama deyər: “Qayıt!” Döyüşçülər qorxudan cavan qızlar kimi axmaq olurlar.

Maraqlı bir şey fikirləşərkən bütün qadınlar necə gülürsə, Şeh də bu sözləri deyərkən eləcə güldü. Sonra Mabel dedi:

– Nədənsə, mən narahat olmağa başlayıram... İstərdim ki, sən dama çıxıb hər yerə baxasan və bizə qarşı bir iş hazırlanıb-hazırlanmadığını öyrənəsən. Bunu sən məndən yaxşı edə bilərsən.

– Əgər Zanbaq istəyirsə, onda Şeh gedər, ancaq Şeh yaxşı bilir ki, hindular yatıblar, çünki onlar atanı gözləyirlər. Döyüşçü

vuruşmayanda və müharibə yolu ilə getməyəndə yeyib-içir, sonra da yatır. İndi də döyüşçü yatıbdır.

– Allah eləsin, sən deyən kimi olsun! Bunun heç eybi yoxdur, Şeh. Dama çıx, hər yerə yaxşı bax. Fəlakət adamın heç gözləmədiyi vaxtda qəflətən başlanır.

Şeh yerindən qalxdı və dama çıxmaq istədi, lakin pilləkənin birinci döngəsində ayaq saxladı. Mabelin ürəyi elə döyündü ki, həyəcanlı olduğunu rəfiqəsinin başa düşməsindən qorxdı. Mabelə elə gəlirdi ki, İyun Şehi onun əsl niyyətlərini başa düşməyə başlayır. Mabelin bundan şübhələnməsi qismən əsaslı idi; İyun Şehi dama çıxmağının ağıllı iş olub-olmadığını fikirləşib başa düşmək üçün dayanmışdı. Əvvəlcə Şeh elə güman edirdi ki, Mabel qaçmaq istəyir. Lakin sonra bu şübhənin əsassız olduğunu yəqin etdi, çünki yadına saldı ki, ağüzürlü qız adadan qaçıb gedə bilməz, blokhaus bu qız üçün ən yaxşı və etibarlı sığınacaqdır. Sonra Şeh ehtiyat etməyə başladı: bəlkə, Mabel atasının qayıtmasından hər hansı bir əlamətə görə xəbər tutmuşdur? Ancaq Şeh belə fikirləşməyin əsassız olduğunu bir dəqiqədən sonra qət etdi, hindu qadın tamamilə əmin idi ki, o özü Mabelin atasının qayıtmasından xəbər tuta bilmədiyi halda, Mabel bunu heç cür öyrənə bilməzdi. Hindu qadının şübhələri yox oldu və o, xatircəm halda pilləkənlə qalxmağa başladı.

Şehin yuxarı mərtəbəyə qalxdığı dəqiqələrdə Mabelin ağılına yeni fikir gəldi və qız özünün bu fikrini hindu qadına tez-tələsik və bir qədər dəyişilmiş səslə xəbər verdi:

– Mən aşağı enirəm, sən damda olanda mən də qapının dalında dayanıb qulaq asaram. Hər ikimiz keşikdə dayanırıq: sən yuxarıda, mən isə aşağıda.

Şeh özlüyündə belə fikir edirdi ki, Mabelin ehtiyat üçün təklif etdiyi bu tədbirə ehtiyac yoxdur, çünki Şeh yaxşı bilirdi ki, onların köməyi olmasa, heç kəs blokhausu girə bilməz. Bununla belə, Şeh Mabelin təklifinin onun qorxaqlığından və təcrübəsizliyindən əmələ gəldiyini mülahizə edərək, Mabelə tamamilə etibar edib onunla razılaşdı. Deməli, indi Şeh dama çıxdığı vaxt Mabel aşağıya enə bilirdi. Şeh Mabelin dalınca baxıb onu güdməyi tamamilə yersiz hesab edirdi və bu heç də onun ağılına gəlmirdi. Üç-dörd dəqiqə ərzində bu iki qadınlardan biri gözlərini çox diqqətlə qaranlığa zillədi, o biri isə qapının dalında dayanıb son dərəcə həssaslıqla bayıra qulaq verdi.



Şeh heç bir şey görmədi, bir də ki hava son dərəcə qaranlıq idi. Mabelə elə gəldi ki, kim isə qapını yüngülcə və ehtiyatla itələyir; bu anda Mabelin fikrindən nələr keçdiyini təsəvvür etmək çətin idi. O yanılmış olduğundan qorxaraq və eyni zamanda da, burada olduğunu bir işarə ilə Çınqaçquka bildirmək istəyərək yavaş və titrəyən səslə oxumağa başladı. Gecə o qədər sakit idi ki, bu zəif səs blokhausun qülləsində eşidildi. Şeh aşağı enməyə başladı. Mabelin canına lərzə düşdü, bir dəqiqə belə vaxt itirmək olmazdı. Lakin ümid qorxuya üstün gəldi və Mabel əli titrəyə-titrəyə qapının cəftələrini dartmağa başladı. Birinci cəftə açılarkən Mabel yuxarı mərtəbədən gələn hindu qadının mokasinlərinin səsinə eşitdi. Mabel ikinci cəftəni açarkən Şeh artıq pilləkənin ortasında idi. O, acıqlı-acıqlı soruşdu:

– Sən nə edirsən? Qaçmaq istəyirsən? Ağılın yoxdur! Blokhauzdanmı çıxmaq istəyirsən? Blokhauz yaxşıdır!

Hər iki rəfiqə sonuncu cəftədən yapışdı; əgər bayır tərəfdən qarıya güclü təkan verilməsi nəticəsində cəftə qarıya çox bərk yapışmamış olsaydı, cəftə dərhal açılardı. Bu vaxt iki gənc qadın arasında qısa mübarizə başladı. Bayır tərəfdən qarıya endirilən ikinci və daha güclü zərbə cəftəni Şehin əlindən qoparmasaydı, çox davam etməyən bu mübarizədə Şeh, yəqin ki, üstün gələrdi. Qapı taybatay açıldı və içəri adam girdi. Bu adamın gəlməsindən eyni dərəcədə qorxan hər iki qadın dərhal pilləkən tərəfə yüyürdü. Yad adam içəri girən kimi qapını içəridən möhkəmcə bağladı, aşağı otağı diqqətlə nəzərdən keçirib pilləkənlə yuxarı qalxmağa başladı. Şeh aşağı mərtəbədəki mazgal deşiyini hələ dünəndən örtmüşdü və şam yandırmışdı. Şamın zəif işığında hər iki qadın yad adamın görünməsinə qorxa-qorxa gözləyirdi. Onlar bu adamın ehtiyatlı, lakin möhkəm addımlarını eşidirdilər. Hər iki qadın bu yad adamın bələdçi olduğunu gördükdə, onların bütün varlığını təsəvvüregəlməz heyrət hissi bürüdü. Mabel Ləpirçi kimi bir müdafiəçinin sayəsində indi blokhausun alınmaz qalaya çevrildiyini başa düşdükdə sevinə-sevinə:

– Allaha şükür! – dedi. – Ləpirçi, atamın başına nə iş gəlmişdir?

– Hələlik serjant qalıbdır və onun heç bir qorxusu yoxdur. Ancaq insan öz başına nələr gələcəyini qabaqcadan bilə bilməz. O küncə qısılan, deyəsən, Arouxedin arvadıdır, eləmi?

– Siz onu məzəmmət etməyin, Ləpirçi! Mən yalnız onun köməyi sayəsində salamat qalmışam və indi əmin-amanlıqdayam. Deyin

görüm, atamın dəstəsi haradadır? Bəs siz özünüz buraya necə gəlmisiniz? Mən isə bu adada gördüyüm bütün dəhşətli hadisələri sizə danışaram.

– Bunun üçün çox söz demək lazım deyildir, Mabel. Hinduların hiylələrinə alışmış olanlara belə şeylər haqqında uzun-uzadı danışmağın mənası yoxdur. Ekspedisiyamız müvəffəqiyyətlə nəticələnmişdir, kəşfiyata İlanı göndərmişdilər, o isə bizə lazım olan hər şeyi öyrənib xəbər vermişdir. Biz üç gəmi ələ keçirmişik, oradan bütün fransızları qovmuşuq və aldığımız əmrə əsasən gəmiləri kanalın ən dərin yerində batırmışıq. Yuxarı Kanada vəhşiləri bu qışı pis keçirəcəklər, çünki indi onların yaxşı ovçu və döyüşçülərin arzuladıqları qədər bantı və gülləsi olmayacaqdır. Bizimkilərdən bir nəfər belə tələf olmamışdır; heç birimizin burnu belə qanamamışdır. Amma mənim fikrimcə, düşmənin də tələfatı çox deyildir. Bir sözlə, bu, Mabel, Lendinin sevdiyi ekspedisiyalardan biri idi, çünki bu ekspedisiyada düşməne çox ziyan vurulub, özümüz isə heç bir şey itirməmişik.

– Ah, Ləpirçi! Qorxuram ki, mayor Dunkan burada olan hadisələri eşidəndə peşman olmasın.

– Bilirəm nə demək istəyirsiniz, ancaq qoyun mən sözümlü qurtarım, onda məni daha yaxşı başa düşərsiniz. Serjant bütün əməliyyatın müvəffəqiyyətlə qurtardığını gördükdə, işin gedişi haqqında xəbər gətirmək üçün bizi, yəni məni və İlanı qayıqlarla buraya göndərdi. Serjant özü də iki gəmi ilə bizim ardımızca yola düşmək istəyirdi. Gəmilər ağırdırlar və buraya ancaq sabah səhər gəlib çata bilirlər. Mən Çinqaçquqla bu gün günortadan sonra ayrılmışam, özümüz də sözləşmişik ki, yolun açıq olub-olmadığını öyrənmək üçün hərəmiş müxtəlif kanalla üzüb gələk. O vaxtdan Çinqaçququ görməmişəm.

Mabel Ləpirçini dinlədikdən sonra mogikanı necə gördüyünü və Ləpirçinin buraya gəlib yetişdiyi dəqiqədə mogikanın yolunu necə gözlədiyini danışdı.

– Yox, əsl kəşfiyyatçı açıq havada qalıb faydalı bir iş görə bildiyi halda, heç bir zaman divarların və ya tirlərin dalında gizlənməz. Sizə ürək-dirək verməyi və əmin-amanlıqda olmağınızın qeydinə qalmaq serjanta vəd etməsəydim, mən özüm də buraya gəlməzdim. İlahi, bu gün günortadan sonra adanı görərkən ürəyim nə qədər sıxıldı. Sizin də öldürülənlər arasında olduğunuzu fikirləşdiyim dəqiqə mənim üçün çox ağır keçdi...



– Bu xoşbəxtlik sizin üzünüzdə haradan gülmüşdü ki, siz ölümdən qurtara bilmişsiniz? Axı qaayıqla birbaşa adaya gəlib çıxar və düşmənin əlinə keçə bilərsiniz!

– Mabel! Maralın yaxında olduğunu itə xəbər verən, marala isə itdən qaçıb xilas olmağı öyrədən xoşbəxtlik məni də ölümdən qurtarmışdır. Yox, yox, belə bir biclik işlədib meyitləri bu dona salmaq yalnız əlli beşinci polkun əsgərlərini və kral həzrətlərini azdırı bilər, lakin bütün ömrünü meşələrdə keçirənləri aldada bilməz. Mən qon-darma balıqçının oturduğu yerin qarşı tərəfində üzürdüm. Əclaflar bu yazığın meyitini çox ustalıqla oturtmuşdular. Bununla belə, onların ustalığı təcrübəli gözü aldada bilmədi. Əvvəllər əlli beşinci polkun balıq tutmağı bacarmayan əsgəri indi tilovu heç vaxt bu qədər yuxarı qaldıra bilməz (indi bu əsgərlər gərək Osveqoda balıq tutmağı da öyrənsinlər). Bundan başqa, əgər balıq tilova gəlmirsə və tilovun üzgəci tərپənmirsə, balıqçı heç zaman belə hərəkətsiz oturmaz. Biz qabaqca ehtiyat tədbiri görməyincə heç vaxt posta gözüyumulu yaxınlaşmırıq. Belə gülünc hiylə ilə nə məni, nə də İlanı aldatmaq olar. Hindular, yaqın ki, bu cür fəndgirlik işlətməklə şotlandiyalıları aldatmaq istəyirlərmiş, çünki şotlandiyalıları çox zirək olsalar da, hinduların kələyini duymağı bacarmırlar.

– Sizcə, atam öz dəstəsi ilə aldanıb bu tələyə düşməmiş ki?
– deyə Mabel tələsik soruşdu.

– Yox hələ, Mabel, əgər buna mən vaxtında mane ola bilsəm. Bir də, sizin dediyiniz kimi, əgər bu gün İlan da keşikdədirsə, onda təhlükə haqqında vaxtında xəbər vermək üçün ikitərəfli imkanımız olar. Ancaq bilmirik serjantın dəstəsi hansı tərəfdən gələcəkdir.

Qanlı faciənin şahidi olduğu vaxtdan bəri ölümü daha dəhşətli hesab edən Mabel həyəcanla:

– Ləpirçi, – dedi, – siz deyirdiniz ki, məni sevirsiniz və istərdiniz ki, mən sizin arvadınız olum!

– Mən bir dəfə bu barədə danışmağa cürət etdim, Mabel, serjant da bu günlərdə demişdi ki, siz razısınız. Ancaq sevdiyim adamın dalına düşməklə onu narahat etmək istəmərəm.

– Mənə yaxşı qulaq asın, Ləpirçi! Sizə hörmət edirəm və xətrinizi çox istəyirəm. Atamı dəhşətli ölümdən xilas edin, onda mən sizin qarşınızda baş əyərəm! Bax, əlimi sizə uzadıb öz razılığımı verirəm, qoy bu, mənim vədimin təntənəli rəhni olsun.

– Mən buna layiq deyiləm, Mabel! Qorxuram ki, qiyməti olmayan belə bir varlığın qədrini bilməyəm, ancaq bunsuz da serjantın yolunda əlimdən gələni əsirgəmərəm, çünki biz onunla köhnədən yoldaş, bir-birimizi çox xilas etmişik. Ancaq, Mabel, qorxuram ki, ata ilə köhnə dostluq, onun gənc qızı üçün heç də həmişə mötəbər zəmanət olmasın.

– Sizin işləriniz, sizin igidliyiniz, sizin sədaqətiniz sizin haqqınızda zəmanətdir və bundan yaxşısını axtarmağınıza ehtiyac yoxdur. Ləpirçi, bütün dedikləriniz və bütün hərəkətləriniz mənim arzularıma və fikirlərimə uyğun gəlir, buna görə də, əminəm ki, mənim hissəm də fikirlərimlə ayaqlaşacaqdır.

– Ah, belə səadətin mənə nəsib olacağını hələ bu gecə güman etmirdim? Sizin sözləriniz məni fərəhləndirir, Mabel, ancaq siz bunları deməsəniz də, mən insanın qadir olduğu hər şeyi edərəm. Bunu da deyim ki, sizin sözləriniz mənim səy və çalışqanlığımı heç də zəiflətməz.

Mabel zəifləyən səslə:

– İndi, Ləpirçi, biz bir-birimizi başa düşürük, – dedi. – Vaxtın hər bir dəqiqəsinin bizim üçün böyük əhəmiyyəti vardır, buna görə də, gəl indi vaxt itirməyə. Sizin qayığınıza minib atamın qabağına gedə bilərikmi?

– Yox, bu, məsləhət deyildir, Mabel! Buraya iyirmi müxtəlif yol ilə gəlmək olar, buna görə də bilmirəm sizin atanız bu yollardan hansını seçəcəkdir. İlanə bel bağlayın, çünki o, bütün kanalları gözdən qoymayacaqdır. Burada qalmağınızı sizə məsləhət görürəm. Bu blokhausun tirləri hələ təzə və yaşıdır, bunları yandırmaq çətindir. Mən bu blokhausda qalaraq bütöv bir qəbilənin hücumunu dəf edə bilərəm. Blokhausu yandırılmaqdan qoruya biləcəyim vaxtadək irokezlər məni buradan çıxara bilməzlər. İndi serjant, yəqin ki, adalının birindədir və buraya səhərdən tez gəlib çata bilməz. Biz burada qalsaq, tüfəng güllələri ilə serjantı xəbərdar edə bilərik, o da ehtiyatlı olar. Əgər serjant hindulara hücum etmək fikrinə düşərsə (xasiyyətcə ona oxşayan hər bir kəs məhz belə edərdi), belə halda da bu binanı əldə saxlamaq çox fayda verə bilər. Əgər məqsədimiz serjanta kömək etməkdirsə, onda mənim aqlım belə kəsir ki, hinduları aldı-dıb ikimiz də buradan asanlıqla qaça bilərik, lakin burada qalmaq daha məsləhətdir.



– Onda burada qalın, – deyə Mabel pıçıldayıb cavab verdi.
– Atamı xilas etmək üçün hər nə lazımsa, edərik!

– Mabel, sizin bu sözləriniz məni çox sevindirir! İndi hər necə olursa olsun, serjanta kömək etmək lazımdır. İndiyədək o, öz şöhrətini yaxşı qoruya bilməmişdir. Əgər serjant bu əclafı adadan qovsa və blokhausu da, daxmaları da yandırıb kül edərək şərəflə geriye çəkilsə, onda Lendi bunu yaddan çıxarmaz və serjantı öz xidmətlərinə layiq təltif edər – buna heç bir şübhə yoxdur. Bəli, bəli, Mabel, sizin atanızın nəinki həyatını, həm də onun şərəfini xilas etməliyik.

– Hindular bu adanı qəflətən işğal etmişlər, buna görə də, təqsir mənim atamda deyildir.

– Nə bilmək olar, nə bilmək olar! Müharibədə qazanılan şöhrətə etibar yoxdur. Əsgər gərək məğlub olmasın, bu, əsgər üçün onun həyatında hər şeydən vacibdir.

– Mənim atam güman edə bilməzdi ki, adanın vəziyyəti, onun harada yerləşməsi düşmənə məlumdur, – deyə Mabel söhbəti davam etdirdi.

– Bu, doğrudur. Mən də başa düşə bilmirəm, fransızlar bu adanı necə tapmışlar. Burada post üçün münasib yer seçilmişdir, hətta bir dəfə bu adada olanların özləri də ikinci dəfə bu adanı o qədər də asanlıqla tapa bilməzlər. Qorxuram ki, bizə xəyanət etmiş olsunlar. Bəli, kim isə bizə xəyanət edibdir.

– Doğrudandı, bizə xəyanət etmişlər, Ləpirci?

– Bu, ağlasığan fikirdir; bəzi adamlar xəyanəti də aclıq kimi təbii bir şey hesab edirlər. Mən boşboğaz adama rast gələndə onun işlərinə çox fikir verirəm, çünki açıqürəkli adam özünü həmişə dildə deyil, işdə göstərir.

Mabel ürəklənərək:

– Casper Üestern boşboğaz deyildir! – dedi. – O son dərəcə səmimi bir gənçdir! Özü də heç vaxt ürəyindəkini gizlətməz, ürəyindən nə keçsə, dili ilə də onu deyər!

– Casper Üestern! İnanın, Mabel, bu oğlanın dili də, ürəyi də düzdür! Günəşin gecə vaxtı, ulduzların isə gündüz işıq verməsini demək nə qədər gülüncdürsə, Lendinin, kvartirmeysterin, serjantın və sizin dayınızın da Casper haqqındakı rəyi bir o qədər gülüncdür. Şirin Suyun namuslu olmasına öz başımla, lazım gəldikdə isə, tufəngimlə cavab verərəm!

Mabel əlini Ləpirçiyə uzatdı və onun dəmir kimi bərk barmaqlarını özünün də dərk etmədiyi bir hisslə sıxaraq dedi:

– Siz nə qədər alicənab və düz adamsınız! Casperin təqsirsiz olmasına sizin inanmadığınız məni son dərəcə sevindirir... İndi başqa işə keçək! Arouxedin arvadını buradan buraxsaq, necə olar?

– Mən bayaqdan onun haqqında fikirləşirdim. Əgər onu yuxarı mərtəbəyə çıxarsaq və pilləkəni götürsək, onda bu qadın yanımızda əsir kimi qalar.

– Yox, məni ölümdən xilas etmiş olan bir qadınla bu cür rəftar edə bilmərəm. Yaxşısı budur, gəlin onu buradan buraxaq, o, məni çox istəyir və ağılım kəsmir ki, mənə yamanlıq etsin.

– Siz bu hinduları tanımırırsınız, Mabel! Düzünü desək, bu qadın xalis minqlərdən deyildir, lakin bu avaralarla qaynayıb-qarışmışdır və gərək ki, onlardan cürbəcür dələduzluq öyrənmişdir... Bəs bu nədir?

– Avar səsidir, yəqin ki, kanalda qayıq sürürlər.

Ləpirçi aşağı otağa açılan qapını bağladı ki, Şeh qaçmasın. Sonra şamı söndürüb tez mazgallardan birinə tərəf yüyürdü. Mabel həyəcanlı halda Ləpirçinin çiyininin üstündən bayıra baxmağa başladı. İki-üç dəqiqə keçdi, Ləpirçi qaranlıqda şeyləri bir-birindən seçməyə başladığıda gördü ki, iki qayıq sahil boyu üzüb keçərək blokhausdan əlli yard aralı və sahilə çıxmaq üçün münasib olan yerdə dayandı.

Qaranlıq Ləpirçinin daha yaxşı görməsinə mane olurdu. O, Mabelin qulağına dedi ki, gələnlər, deyəsən, düşməndirlər. Ləpirçi Mabelin atasının bu tezliklə buraya gəlib çatmasına inanmırdı.

Qayıqlardan bir neçə adam düşdü və az sonra ingilis dilində üç söz eşidildi; bu isə qayıqlarla gələn dəstənin kimlər olduğunu çox aydın göstərdi. Ləpirçi pilləkənlə cəld aşağı endi və özünü qapıya yetirdikdən sonra qapının cəftələrini tez açmağa başladı. Hər bir dəqiqə böyük təhlükə baş verə bilərdi, buna görə də əsla yubanmaq olmazdı. Mabel də Ləpirçinin dalınca gəldi, onlar qapını açan kimi tufənglərdən atəş açıldı.

Onlar qapının dalında dayanaraq, həyəcanla bayıra qulaq verirdilər; birdən ətrafdakı kollardan hinduların döyüşə çağıran səsləri ucaldı. Qapı taybatay açıldı, Ləpirçi ilə Mabel blokhausdan cəld çıxdılar.

Yenə ətrafa sakitlik çökdü. Lakin birdən bələdçinin çox həssas olan qulaqlarına sahildəki kiçik gəmilərin yaxınlığında boğuş inilti səsləri gəldi. Küləyin viyiltısı və yarpaqların xışiltısı bu iniltini aydın



eşitməyə mane olurdu. Qüسسə və qorxunun təsirindən Mabel Ləpirçini ötüb keçərək birbaşa qayıqlara tərəf yüyürdükdə, Ləpirçi onun qolundan yavaş, lakin qətiyyətlə tutub dedi:

– Yox, Mabel, buna heç vaxt yol vermərəm. Siz oraya getsəniz, mütləq məhv olarsınız və heç kimə kömək edə bilməzsınız. Blokhauza qayıtmaq lazımdır.

– Atam, mənim yazıq, əziz atam öldürülmüşdür! – deyər qız tələş içində dilləndi, lakin ehtiyatlı olmağa alışdığına görə, hətta belə bir dəhşətli dəqiqədə də səsinə yavaşıtmağa məcbur oldu. – Ləpirçi, əgər məni sevirsinizsə, buraxın, gedim atamın yanına!

– Yox, Mabel, bu mümkün deyildir. Qəribədir ki, heç kəsdən səs çıxmır, gəmilərdən də cavab atəşi açılmadı. Mən isə “maralvuranımı” blokhauzda qoymuşam! Axı bir də heç kəsi görmədiyimiz halda tufəng burada nə kara gələ bilər!

Bayaqdan həssas gözlərini qaranlığa zilləmiş Ləpirçi elə bu dəqiqədə beş və ya altı adamın qaraltısını görə bildi; bu adamlar sürünə-sürünə gəlir və yəqin ki, Ləpirçi və qızın blokhauza qayıtmaq yolunu kəsmək üçün onları qabaqlamağa çalışırdılar. Ləpirçi Mabeli uşaq kimi qucağına aldı. Arxadan, cəmi bir neçə addımlıqdan hindular tərəfindən təqib edilən Ləpirçi çox cəld blokhauza tərəf üz tutdu və az sonra oraya çatdı. Binanın içərisinə girən kimi qızı yerə qoydu və cəld qapını bağladı. Ləpirçi qapının birinci cəftəsini keçirən kimi bayırdan qapı elə silkələnməyə başladı ki, az qaldı hənçamasından çıxsın. Bir dəqiqə belə keçməmiş Ləpirçi qapının qalan cəftələrini də keçirdi. Mabel birinci mərtəbəyə qalxdı, çox cəld şamı yandırdı, çünki Ləpirçi bunu xahiş etmişdi.

Ləpirçi şamı götürüb binanın içərisini diqqətlə nəzərdən keçirməyə başladı, burada adam gizlənilib-gizlənmədiyini bilmək üçün bütün mərtəbələri axtardı. Şeh qaçmışdı. Ləpirçi blokhauzda özündən və Mabeldən başqa heç kəs olmadığını yəqin etdi. Bu zaman kəşfiyyatçı ilə qız blokhauzun böyük otağına girdilər. Ləpirçi şamı yerə qoyub öz tufənginin çaxmağını yoxladı, sonra oturdu. Mabelə elə gəlirdi ki, bütün ömrünü bu dəhşətli beş dəqiqədə başa vurmuşdur. O dedi:

– Bayaq ağımıza gələn ən dəhşətli hadisələr indi baş verdi. Əziz atam bütün öz dəstəsi ilə öldürülmüşdür, ya da əsir tutulmuşdur!

– Bu, hələ məlum deyildir. Səhər bütün hadisədən xəbər tutarıq. Ağılım kəsmir ki, siz deyən kimi olsun; əgər siz deyən kimi olsa, onda bu avara minqlər qalib gəldiklərini bayram edər və blokhausun yaxınlığında onların ulaşmasını eşidərik. Ancaq bu mümkündür ki, düşmənlər, doğrudan da, qalib gəlmişlərsə, dərhal buraya gəlib bizdən tələb edəcəklər təslim olaq. Skvau nə vəziyyətdə olduğumuzu minqlərə danışmışdır. Onlar yaxşı bilirlər ki, nə qədər ki, “maralvuran” öz gücünü göstərə bilir, blokhausu gündüz yandırmaq olmaz. Buna görə də minqlər blokhausu hökmən gecə vaxtı yandıрмаğa çalışacaqlar.

– Dayanın... İnilti eşidirəm...

– Sizin qulağınız səsdədir, Mabel. Həyəcanlı olan qadının gözlərinə olmazın şeylər görünər.

– Yox, mən səhv etmirəm, aşağıda, yəqin, kim isə əzab çəkir.

Ləpirçi etiraf etməli oldu ki, Mabelin qulağı yanılmamışdır. Lakin o, özünü toxtaq saxlamağı yalvarıb qızdan xahiş etdi və hinduların öz məqsədlərinə çatmaq üçün nə kimi hiylələr işlətdiklərini qızın yadına salaraq dedi:

– Yəqin, bu inilti səsi minqlərin hiyləsidir. Onlar güman edirlər ki, yalandan inildəməklə bizi aldadıb blokhausdan çıxartmağa, ya da heç olmazsa, qapını açmağa məcbur edə biləcəklər.

– Yox, canım, yox! – deyə Mabel tez etiraz etdi. – Bu ah-zar özünü tülkülüyə vuran adamın səsinə oxşamır, aşağıda kim isə qorxu çəkdiyinə görə inildəməsə də, hər halda, bədəninin dözülməz ağrılarından bu cür inildəyir. Bu zarıltı o qədər qorxunc və o qədər təbii səslənir ki, ona inanmaq olmaz.

– Əgər belədirsə, onda aşağıda inildəyən adamın dost və ya düşmən olduğunu öyrənərik. Şamı gizlədin, Mabel! Mən mazğalın qabağında dayanıb onunla danışaram.

Fərasətli və təcrübəli Ləpirçi son dərəcə ehtiyatla hərəkət edirdi. O, mazğala yalnız o qədər yaxınlaşdı ki, aşağıdakının səsinə eşidə bilsin və özü də yavaş danışanda səsi eşidilsin.

– Buradakı kimdir? – deyə Ləpirçi soruşdu. – Zarıyan kimdir? Əgər o dost adamdırsa, qoy qorxmayıb dillənsin. Bizim köməyimizə arxalana bilər.

– Ləpirçi! – deyə aşağıdan cavab gəldi. Bu səs Mabelə və bələdçiyə çox yaxşı tanış idi. Bu, serjantın səsi idi. – Ləpirçi, mənə qızından xəbər ver!



– Ata, burada mənim qorxum yoxdur, özüm də yaralanmamışam! Sizin də salamat qalmağınız üçün hər şeydən keçərdim!

Mabel ilə Ləpirçi şadlıq andıran səsi aydın eşitdilər, lakin inilti bu səsi yenidən boğdu.

Mabel küt bir ümitsizliklə:

– Baş vermiş dəhşətli hadisə çoxdan ürəyimə dammışdı! Ləpirçi, atamı hər nə yol ilə olursa olsun, blokhouza gətirmək lazımdır!

– Toxtayın, Mabel! Atanıza insanın əlindən gələ bilən hər cür yardım göstəriləcəkdir. Ancaq sizdən bircə xahişim var: özünüzi toxtaq saxlayın!

– Mən toxtağam, Ləpirçi. Ömrümdə hələ heç vaxt indiki kimi toxtaq olmamışam və özümə heç zaman bu qədər güvənməmişəm. Ancaq unutmayın ki, hər bir dəqiqənin bizim üçün böyük əhəmiyyəti vardır, çünki hər dəqiqə təhlükə əmələ gələ bilər!

Mabelin bu sözləri qətiyyətlə deməsi Ləpirçini heyretə saldı. O, qapını açmaq üçün tez aşağı endi. Öz adəti üzrə əvvəlcə ehtiyat üçün lazımı tədbir gördü, lakin qapının cəftəsini çəkərkən bayırdan qapının çox güclə itələndiyini hiss etdi və buna görə də qapını yenidən bağlamaq istədi. Ancaq deşikdən baxdıqda xatircəm oldu və dərhal qapını açdı. Qapıya söykənmiş serjant səndələyib yıxıldı. Ləpirçi onu blokhouza çəkib gətirdi. İndi burada Ləpirçi ilə qız yarıya maneəsiz olaraq yardım göstərə bilərdilər.

Bu cansıxıcı görüş dəqiqələrində Mabel özünü son dərəcə mətanətli göstərdi. Adətən, qadınlar ən ağır sarsıntıya düşər olduqları dəqiqə belə mətanət göstərirlər. Mabel şam gətirdi, atasının qurumuş dodaqlarını su ilə islatdı və Ləpirçi ilə birlikdə onun üçün yataq hazırladı. Mabel bu işi əvvəldən-axıra çox səylə və səssizcə görürdü. O, atasının səsinə eşitməyincə gözlərindən bir damcı belə yaş çıxarmadı. Nəhayət, atası dilə gəlib, bu nəvəsi və qayğı üçün qızına minnətdarlıq etdi. Bu vaxt bələdçi serjantın yarasını diqqətlə nəzərdən keçirirdi. O gördü ki, güllə dəyib çıxmışdır və serjantı ölümdən qurtarmağa ümid azdır. Ləpirçi bu cür yaralara çox yaxşı bələd idi.

İYİRMİ DÖRDÜNCÜ FƏSİL

Şamın gətirildiyi dəqiqədən etibarən serjant Dunqam gözlərini qızından çəkmirdi. O, qapının kifayət qədər möhkəm olduğunu bilmək üçün (serjant aşağıda yatırılmışdı) yalnız birçə dəfə dönüb qapıya baxdı və sonra yenə də gözlərini Mabelə dikdi.

– Allaha şükür! Mənim əziz balam! – Serjant bu sözləri elə xatircəm və qətiyyətlə dedi ki, sanki, onun heç yeri ağrıyırdı. – Çox yaxşı ki, onların gülləsi səndən sovuşubdur, qızım... İndi, Ləpirçi, bu qəmli hadisələri mənə danış.

– Ah, serjant! Doğrudan da, bu, qəmli hadisədir. Mən güman edirəm ki, kim isə bizə xain çıxmış və adanın yerini düşməyə xəbər vermişdir. Blokhausun hələlik bizim əlimizdə olması nə qədər doğrudursa, bu dediklərim də bir o qədər doğrudur, lakin...

– Mayor Dunkan haqlı imiş, – deyə serjant etiraz edib əlini yoldaşının çiyinə qoydu.

– Ancaq mayor Dunkan sənə güman etdiyini kimi haqlı deyildir, serjant. Sən səhv edirsən. Mən bilirəm, təbiət zəifdir... Yəni demək istəyirəm ki, insan təbiəti zəifdir... Buna görə də heç kəsi – nə qırmızıdərilili, nə də ağdərilili adamları həddindən artıq şişirtmək lazım deyildir. Ancaq belə güman edirəm ki, sərhədlərdə Casper Uesterndən alicənab və namuslu adam tapılmaz.

Bu sözlərdən son dərəcə mütəəssir olan Mabel:

– Sizə bu sözləriniz üçün təşəkkür edirəm, Ləpirçi! – dedi və gözlərindən tökülən yaşları saxlaya bilmədi. – Sizə təşəkkür edirəm, Ləpirçi! İgidlər həmişə bir-birinin qədrini bilirlər, namuslu adam həmişə namuslu adama tərəfdar çıxar!

Həmin dəqiqədə atası qıza çox kədərli-kədərli baxırdı. Mabel göz yaşını kəsmək üçün döşlüyü ilə üzünü örtüdü. Sonra serjant, sanki, bir şey soruşmaq istəyirmiş kimi Ləpirçinin üzünə baxdı. Həmişəki kimi yenə də Ləpirçinin üzündə nəciblik, düzlük, mərdlik və səmimilik hiss edilirdi. Serjant başı ilə işarə etdi ki, Ləpirçi sözünə davam etsin. Ləpirçi dedi:

– İlanla mənim harada və nə vaxt sizdən ayrıldığımız yadındadır. Bundan əvvəl olan hadisələri sənə danışmağım yersizdir. İndi olub



keçənlərə heyifsilənmək fayda verməz. Əgər mən gəmidə qalsaydım, belə olmazdı. Nə etmək olar! Yaxşı bələdçi olmaq mümkündür, təbiət isə öz bəxşilərini istədiyi kimi paylayır, buna görə də yaxşı bələdçilər və onlardan daha mahir olan bələdçilər vardır. Əminəm ki, yazıq Cilbert məni əvəz edərkən ehtiyatsızlıq göstərməsinin qurbanı olmuşdur.

– O, mənim yanımda vurulub öldürüldü, – deyər serjant qəmli-qəmli cavab verdi. – Hamımız ehtiyatsız olmağımızın cəzasını çəkdik.

– Yox, yox, serjant, mən səni əsla müqəssir bilmirəm! Bu ekspedisiyada sən ixtiyarında olan adamlara bacarıqla başçılıq etdin və bu işi səndən yaxşı idarə edən olmazdı. Sən öz xırda gəmini düşmənin topunun üstünə elə məharətlə apardın ki, bu hətta Lendinin özü üçün ibrət dərsi ola bilərdi.

Serjantin gözləri parıladı, hətta onun üzündə sevinc hiss edildi. O dedi:

– Düzdür, dostum, bu tədbir pis həyata keçirilməmişdir. Düşmənin tir istehkamını həmlə ilə aldıq.

– Bu, çox gözəl əməliyyat idi, serjant, ancaq qorxuram ki, o avaxlar öz toplarını yenidən ələ keçirsinlər. Eybi yoxdur, qəm yemə! Ruhdan düşmə, serjant! Çalış, səni məyus edə bilən hadisələri unudasan və ancaq sənin başını ucaldan işləri yada salasan. İndi sənin təsəlli tapman üçün bu ən yaxşı yoldur. Əgər düşmənin topa yiyələnmişsə, deməli, o yalnız əvvəllər özününkü olan şeyi ələ keçirmişdir. Blokhauz, hər halda, yenə də bizimkidir. Doğrudur, düşmənlər gecənin qaranlığından istifadə edərək blokhauzu yandıra bilərlər, lakin onlar blokhauzu başqa yol ilə ala bilməzlər... Hə, serjant, mən çayın axarından təqribən on mil kənarda İlandan ayrıldım. Hətta dostlarımızın düşərgəsinə gələndə də yolda ehtiyatlı olmaq üçün lazımı tədbirlər gördük. İndi bilmirəm, Çinqaçqkun başına nə iş gəlibdir; Mabel deyir ki, o, buralarda, yaxınlıqdadır. Əminəm ki, biz onu görməsək də, o alicənab delavar öz borcunu yerinə yetirir. Mənim bu sözlərimi yadında saxla, serjant: hələ bu əhvalat qurtarmamış biz Çinqaçqkun igidliyindən xəbər tutarıq. Ehtiyatlı və zirək olan bu adam ən çətin dəqiqədə bizim köməyimizə gələ bilər. İlan ağıllı və şücaətli rəhbərdir, bir çox ağı adamlar onun xarakterinə və bacarığına həsəd apara bilərlər. Ancaq düzünü deməliyəm ki, onun tufəngi “maralvuran” kimi sərrast ata bilmir. Mən üzə-üzə adaya yaxın-

laşarkən tüstü görmədim, bu isə mənə çox ehtiyatlı olmağa məcbur etdi. Bilirdim ki, əlli beşinci polkun əsgərləri o qədər də fəndgir adamlar deyildirlər, onlar əsla bunun qeydinə qalan deyillər ki, tüstü onların harada olduqlarını bəlli etdirə bilər. Deməli, mən onsuz da çox sayıq hərəkət edirdim, lakin qondarma baliqçını görəndə (mən bu barədə Mabelə ancaq indi danışmışam), minqlərin hiylələrini çox aydın başa düşdüm, elə bil ki, bu barədə mənə xəbər vermişdilər. Mən ən əvvəl Mabeli yadıma salıb onun haqqında fikirləşməyə başladım. Bunu sənə deməyim artıqdır, serjant, Mabelin blokhausda olduğunu öyrəndikdə, onunla birlikdə yaşamaq və ya birlikdə ölmək üçün özümü dərhal buraya yetirdim.

Atası məhəbbət dolu gözlərini öz qızına tərəf çevirdikdə Mabel çox xəcalət çəkdi, çünki belə bir dəqiqədə yalnız atasının qeydinə qalmalı olduğu halda, onun fikri başqa yerlərdə idi. Qız serjantın əlindən tutub öpdü və ağlaya-ağlaya onun qabağında diz çökdü. Serjant qətiyyətlə:

– Mabel! – dedi. – Axı biz bir-birimizi niyə aldadaq? Axır nəfəsim çatmışdır! Bir əsgər kimi ölürəm, bu isə mənə təsəlli verir. Ləndi mənə layiqincə qiymət verir. Çünki vəfali dostumuz Ləpirçi görülmüş tədbirlər haqqında ona məlumat verir və bu hadisəni ətraflı danışar. Axırıncı söhbətimizi yadımdan çıxarmamısan?

– Ah, ata! Yəqin mənim də son dəqiqələrim yaxınlaşır! – deyərək Mabel cavab verdi və fikirləşdi ki, belə bir dəqiqədə ölüm onun üçün hər şeydən yaxşı olardı. – Mən özümü xilas edə bilmərəm və yaxşı olardı ki, Ləpirçi bizi burada qoysun və hələ nə qədər ki mümkünür, qəmgin xəbəri Osveqoya aparsın.

Ləpirçi gənc xanımın əlindən nəvazişlə yapışaraq məzəmmətlə dedi:

– Mabel Dunqam, mən özümü elə göstərməmişəm ki, üzümə bu sözlər deylsin! Bilirəm ki, mən kobud, savadsız, yöndəmsiz adamam...

– Bəsdir, Ləpirçi!

– Yaxşı, yaxşı, unudaq bunu! Siz bunu nəzərdə tutmamışdınız, siz belə düşünə bilməzdiniz... İndi qaçmaqdan danışmağın faydası yoxdur, çünki serjantı buradan aparmaq olmaz. Hər necə olursa olsun, blokhausu müdafiə etmək lazımdır. Bəlkə, bizim vəziyyətimiz haqqında Ləndiyə xəbər verərlər, o da düşməni buradan qovmaq üçün bizə kömək göndərər.



– Ləpirçi! Mabel! – deyə serjant müraciət etdi və çəkdiyi iztiraba tab gətirmək üçün son qüvvəsini topladı. İndi onun üzündə soyuq tər damcıları görünməyə başlamışdı. – Hər ikiniz mənim yanıma gəlin. Ümidvaram ki, bir-birinizi başa düşürsünüz, doğrudurmu?

– Ata, bu barədə heç bir söz deməyin! Necə istəyirsinizsə, elə də olacaqdır.

– Allaha şükür! Əlini mənə ver, Mabel!.. Ləpirçi, tut onun əlindən! Bilirəm ki, sən ona mehriban ər olacaqsan. Evlənməyinizi mənim ölümümə görə təxirə salmayın. Payızın axırlarında keşiş Osveqoya gələcəkdir, qoy o, sizin kəbininizi kəssin. Mənim qaynım əgər sağdırsa, yəqin ki, öz gəmisinə qayıtmaq istəyəcək, onda mənim qızımın hamisi olmaz. Mabel, ümidvaram ki, sənin atanın dostu sənin ərin olsa, çox razı qalarsan...

– Mənə bel bağla, – deyə Ləpirçi cavab verdi, – hər bir işdə mənə bel bağlaya bilərsən. İnan ki, hər iş qaydasında olacaqdır.

– Mən tamamilə sənə bel bağlayıram, mənim vəfalı dostum. Sənə bütünlüklə ixtiyar verirəm ki, mənim əvəzimə nə lazımsa, edəsən... Mabel, mənim övladım... bu gecəni heç vaxt qəm-qüssə ilə xatırlamazsan...

Serjantın göstərdiyi bu qayğıkeşlik Mabelə böyük təsir bağışladı, halbuki o, hiss edirdi ki, ürəyinin başında, elə bil, ağır qurğuşun parçası vardır, o, indiki dəqiqələrdə ölümü özü üçün çox böyük xoşbəxtlik hesab edərdi.

Serjant bir neçə dəqiqə dinməz-söyləməz uzandıqdan sonra Ləpirçi ilə delavardan ayrıldıqdan sonra baş vermiş hadisələri duruxa-duruxa qısaca nağıl etdi.

Səfər üçün əlverişli olan səmt küləyi əsməyə başlamışdı, serjant isə səfərdən əvvəl qət etdiyi kimi, adaların birində yerbəyer olmaq əvəzinə, öz yoluna davam etməyi qət etmiş və həmin gecə blok-hauza qayıtmışdı. O güman etmişdi ki, dəstənin adaya gəlməsini düşmən görə bilməyəcəkdir və beləliklə də, təhlükənin yarısından xilas olmaq mümkün olacaqdır. Bədbəxtlikdən serjant öz dəstəsi ilə buraya çox yaxın olan qonşu adaya yan almışdı. Düşmən isə, yəqin ki, əsgərlərin qayıqlardan sahilə necə çıxdığını eşitmişdi. Əsgərlər sahilə çıxarkən heç yerdə keşikçilərin olmadığını görüb təəccüb etmişdilər, lakin təhlükəni heç ağıllarına gətirməmişdilər. Əsgərlər əvvəlcə çantaları və azuqəni quruya çıxarmaq üçün silahlarını qayıq-

larda qoymuşdular. Bu vaxt düşməne o qədər yaxınlaşmışdılar ki, gecənin qaranlıq olmasına baxmayaraq, düşmənin heç bir gülləsi boşa çıxmamışdı. Əsgərlərin hamısı vurulub yığılmışdı. Lakin onların ikisi və ya üçü ayağa qalxıb dərhal gizlənmiş, dörd və ya beş nəfəri isə öldürülmüş, ya da bir neçə dəqiqədən sonra ölmüşdü. Serjant o biri əsgərlərlə birlikdə yığılmış və bu vaxt blokhausdan qaçıb çıxan Mabelin səsinə eşitmişdi. Mabelin ürək dağlayan səsinə eşidərkən serjantın qəlbində atalıq məhəbbəti oyanmış və məhz buna görə ürəklənib sürünə-sürünə blokhausun qapısına gələ bilmişdi.

Serjant hadisəni belə qıscaca nağıl etdikdən sonra çox zəiflədiyini hiss etdi; ona dincəlmək lazım idi. Mabel ilə Ləpirçi serjantın hər bir arzusuna əməl edirdilər. Onlar bir müddət danışmadılar. Kəşfiyyatçı bu fürsətdən istifadə edərək, adada nə olduğunu bilmək üçün mazğaldan baxmaq istədi. O, tüfənglərə nəzər saldı. Blokhausda bir düjünə qədər tüfəng vardı, çünki əsgərlər ekspedisiyaya gedərkən yalnız öz polk müşketlərini aparmışdılar. Mabel bir dəqiqə belə atasının yanından uzaqlaşmırdı və az sonra atasının aramla nəfəs almasından başa düşdü ki, o yuxuya getmişdir.

Yarım saat dərin sükutla keçdi, arabir Ləpirçinin mokasinlərinin cırıltısı və bir də tüfənglərin qundağının döşəməyə dəyməsi sükutu pozurdu (Ləpirçi tüfənglərin saz və dolu olub-olmamasını yoxlayırdı). Bundan sonra yenə araya sakitlik çökdü. İndi bu sükutu yaralının ağır nəfəsindən başqa heç bir şey pozmurdu.

Mabel bir azdan sonra atasını həmişəlik itirməli idi, indi isə onunla bircə dəfə də danışmağı çox arzu edirdi, lakin atasını yuxudan oyatmağa cürəti çatmırdı. Mabel bilirdi ki, atası indi yuxudadır, halbuki Dunqam heç də yatmamışdı. O, indi elə bir vəziyyətdə idi ki, adətən həyatın bütün gözəlliyi, bütün cazibədarlığı, bütün qüdrəti belə vəziyyətdə olan adamın gözündən düşür və o, öz qarşısında sonsuz, naməlum bir gələcəyi görür.

Mabel ölümlə can çəkişən atasının hər bir hərəkətinə fikir verirdi. Birdən o, qapının yavaşca döyüldüyünü eşitdi. Mabel qapını döyən adamın, yaqın ki, Çinqaçquk olduğunu güman edərək, yerindən qalxıb qapının iki cəftəsini çəkdi, lakin qapını açmazdan əvvəl soruşdu ki, qapını döyən kimdir. Mabel bu sualın cavabında dayısının səsinə eşitdi; dayısı ona yalvarırdı ki, qapını tez açıb onu içəri buraxsın. Mabel dərhal axırıncı cəftəni dartdı, Kap içəri girdi. O, kandan



içəri adlayan kimi, Mabel tez qapını yenidən bağladı; təhlükəyə alışması üzündən qız çox ehtiyatlı olmuşdu.

Qoca dənizçi Mabeli və yaralanmış olsa da, salamat yerdə olan yeznəsini görüb son dərəcə sevindi. Kap keşikçilərin maymaqlığından istifadə edib blokhauzə necə qaçıb gəldiyini nağıl etdi. Keşikçilər elə güman etmişdilər ki, Kap ilə kvartirmeyster araq içəndən sonra keflənib yatmışlar (onlara minqlər qəsdən araq içirtmişdilər ki, onların, yəni minqlərin öz planlarını yerinə yetirmələrinə mane olmasınlar). Müyr yuxulamışdı, ya da özünü qəsdən yuxuluğa vurmuşdu, Kap isə atışma zamanı əmələ gələn qarışıqlıqdan istifadə edərək qaçıb kolluqda gizlənmişdi. Ləpirçinin qayığını tapıb tez ona minmiş və Mabel ilə birlikdə xilas olmaq üçün blokhauzun yaxınlığına üzüb gəlmişdi. İndi isə yeznəsinin ölümcül vəziyyətdə olduğunu gördükdə Mabellə birlikdə qaçmaq planını dəyişdirmişdi. O dedi:

– Dostum Ləpirçi, işimiz xarab olsa da, ağ bayraq asarıq, bu isə bizə aman verilməsinə kömək edər. Ancaq biz öz şərafimizi qorummalıyıq, buna görə də birdən-birə təslim olmamalıyıq. Elə ki gördük özümüz üçün əlverişli şərtlərlə barışıq etmək vaxtı çatmışdır, onda biz yalnız bu zaman ağ bayraq asarıq. Yaxşı olardı ki, avara adlandırdığınız adamlar bizi tutanda Müyr özünü necə aparmışdısa, indi də elə aparsın. Doğrudan da, dünyanın heç yerində bu avaralardan murdar və alçaq adam tapılmaz.

Ləpirçi minqləri pisləyən və onun dostlarını tərifləyən adamlara həmişə inanmağa hazır idi. O dedi:

– Siz onları haqqına söyürsünüz. Əgər siz delavarların əlinə keçsəydiniz, onlar sizinlə başqa cür rəftar edərdilər.

– Eh! Mənim gözümdə onların hamısı bir yuvanın quşudur, həm minqlər, həm də delavarlar xəbis dələduzdurlar, ancaq dostumuz İlanı, əlbəttə, onlara qatmıram, çünki o, bütün hindulara görə centləməndir. Vəhşilər bizə basqın edib kapral Mak-Nabı öz adamları ilə birlikdə dovşan kimi qırıb çatdıqda, mən poruçik Müyrlə bir dərədə gizləndik; buradakı qayaların arasında belə dərələr çoxdur. Kvartirmeysterin dediyinə görə, bu dərə suyun oyub əmələ gətirdiyi xalis tülkü yuvası idi. Biz özünü gəminin aşağı anbarına verən iki nəfər sui-qəsdçi kimi həmin dərədə gizləndik. Bizi oradan çıxmağa yalnız yeməyimizin olmaması məcbur etdi. Deyə bilərəm ki, yemək insan varlığının təməlidir. Mən istəyirdim ki, kvartirmeyster hindularla

danışmağa başlasın, çünki mağarada bizim üçün nə qədər pis keçsə də, burada özümüzü uzaqbaşı daha bir-iki saat qoruya bilərdik. Lakin kvartirmeyster mənim təklifimə razı olmadı və buna görə bəhanə olaraq dedi ki, gülləmiz dələduzların birini yaralasa, onlar öz vədlərinə, guya, heç vaxt əməl etməzlər. Mən təslim olmağa razı oldum, əvvələn ona görə ki, hindular onsuz da deyə bilərdilər ki, biz ağ bayraq asmışıq, çünki gəminin anbarında gizlənmək gəmini müdafiə etməkdən boyun qaçırmaq deməkdir; ikincisi, ona görə ki, aclıq bizə hər hansı bir düşməndən daha çox əziyyət verirdi. Aclıqla zarafat etmək olmaz, o yaman bələdir, bunu qırx səkkiz saat ərzində ağzına heç bir şey almayan adam etiraf edər.

Mabel qəmgin və yalvarıcı səsle:

– Dayıcan, – dedi, – yazıq atam yaralıdır, yarası çox qorxuludur!

– Doğrudur, Maqni, doğrudur! Bax, indi mən onun yanında oturaram, özüm də bacardığım qədər ona ürək-dirək verərəm. Qapının cəftələri möhkəmmi bağlanmışdır, dostum? Belə hallarda adam gərək səbirlə, düşünə-düşünə ölçüb-biçsin və fikrini əsla başqa yerlərə yayındırmasın.

– Deyəsən, indi bizim daha heç bir şeydən qorxumuz yoxdur.

– Yaxşı, Maqni. Çalış, sakit olasan, özün də get ikinci mərtəbəyə, Ləpirçi isə dama çıxar. Sənin atanla mən burada tək qalaram, bəlkə, onun deməyə gizli sözü vardır.

Mabel dayısının təklifinə razı oldu. Bu vaxt Ləpirçi ətrafa baxmaq üçün dama çıxırdı. Kap serjantla tək qaldıqda onun yanında oturdu.

Dənizçi bir neçə dəqiqə dinmədi, fikirləşib söz hazırladıqdan sonra isə, həmişəki kimi yenə çox mənalı bir tonda sözə başladı:

– Serjant Dunqam, sənə deməliyəm ki, bu uğursuz ekspedisiyada səhvimiz olmuşdur. Belə bir ciddi dəqiqədə səninlə lap açıq danışmalıyam. Bir sözlə, bu barədə iki rəy ola bilməz: əsgər deyil, dənizçi olduğum halda, sizin çox yanıldığınızı görüb başa düşmüşdümsə, deməli, belə səhvləri görmək üçün xüsusi biliklərə malik olmaq şərt deyildir.

– Nə etmək olar, qardaşım Kap! – deyə ölməkdə olan serjant cavab verdi. – Səhvləri indi düzəltmək daha kara gəlməz.

– Bu düzdür, qardaşım Dunqam, ancaq həmişə tövbə etmək olar. Bunu bizə müqəddəs kəlamlar da öyrədir. Bundan başqa,



mən çox eşitmişəm ki, insanın tövbə etdiyi dəqiqələr onun həyatında ən əziz dəqiqələrdir. Ürəyində nə varsa, aç mənə de, çünki mən sənin dostunam. Mənim bacımın əri olmusan, zavallı Maqni isə bacımın balasıdır. Sağ olsan da, ölsən də, həmişə mənim ürəyimdə qardaş olaraq qalacaqsan. Sən öz gəmini ləngidib əvvəlcə kəşfiyətə qayıq göndərsəydin, bu böyük bədbəxtlik əmələ gəlməzdi. Əgər sən belə etsəydin, şöhrətin artardı, bizi də həlak olmaqdan xilas edə bilərdin. Dünya belə gəlmiş, belə də gedəcəkdir, serjant, hamımız öləcəyik, bu isə bizə təskinlik verir. İntəhası bu dünyadan sən bizdən bir az qabaq gedəcəksən, biz də səndən bir az sonra. Bu, sənə bir az təsəlli verməlidir.

– Bunları mən özüm də bilirəm, qardaşım Kap, mən bir əsgər kimi döyüşə getməyə hazırım, ancaq yazıq Mabel...

– Bəli, bəli, bu, çox ağır yükdür, sənin bu sözüne şərəkəm! Ancaq sən bacarsaydın da, Mabeli özünlə aparmaq istəməzdin, düzdürmü, serjant? Yaxşısı budur, ayrılığımızın cəfasını bacardıqca azaltmağa çalışasan. Mabel yaxşı qızıdır. O, mənim bacımın balasıdır, buna görə də ,əgər, əlbəttə, ölməsək, sağ qalsaq, Mabel üçün yaxşı bir ər tapmağa bütün bacarığım ilə çalışacağam.

– Qardaşım, mənim övladım nişanlanmışdır, o, Ləpirçinin arvadı olacaqdır.

– Buna nə deyə bilərəm, qardaşım Dunqam, hər kəs öz bildiyi kimi fikirləşir, hər bir adamın öz əqidəsi vardır. Bu tədbiri Mabelin bəyənmədiyini söyləməyə mənim əsasım yoxdur. Mabelin adaxlısının yaşına da etiraz edə bilmərəm. Bəzi adamlar güman edirlər ki, qızı xoşbəxtliyə yalnız yeniyetmə oğlan çıxara bilər, amma mən belə adamlardan deyiləm. Ən yaxşı ər əlli yaşlı kişilərdən olar. Ancaq ər ilə arvad arasında, onları bədbəxtliyə düçar edə bilən əlamətlər olmamalıdır. “Əlamətlər” ailə həyatını alt-üst edə bilər. Məncə, Ləpirçi mənim bacım qızı qədər elmlə deyildir. Sən bu qıza yaxşı bələd deyilsən, serjant, onun biliyindən xəbərin yoxdur. Ancaq Mabel yaxından tanıdığı adamlarla açıq danışdığı kimi, sənənlə də çəkinmədən, açıq danışsaydı, yəqin edərdin ki, onun yanında özünü aparmağı, hətta müəllimlərin də hamısı bacarmazlar.

– Mabel mehriban uşaqdır, istəməli və xoşxasiyyətlidir, – deyə serjant pıçıldadı və onun gözləri yaşardı. – Bu, mənim bədbəxtliyimdir ki, Mabeli az tanıyıram...

– Mabel, doğrudan da, yaxşı qızıdır və Ləpirçiyə görə qat-qat biliklikdir. Burası da var ki, Ləpirçi də özünə görə ağıllı adamdır, təcrübəli bələdçidir, ancaq sferik triqonometriyadan sənənin başın nə qədər çıxırsa, Ləpirçi də adamların hərəkətlərini o qədər bacarıqla qiymətləndirə bilər.

– Eh, qardaşım Kap! Əgər Ləpirçi yanımızda olsaydı, bu bədbəxtliyə düçar olmazdıq.

– Bunu düz deyirsən. Hətta Ləpirçinin ən qəddar düşməni də etiraf etməlidir ki, ondan bacarıqlı bələdçi yoxdur. Ancaq serjant, bütün həqiqəti sənə açıb demək lazımdır: sən bu ekspedisiyada işi tərsinə gördün. Sən gərək körpüyə çatmamış dreyfə keçəydin və necə ki, sənə dedim, – vəziyyətə bələdləşmək üçün qabağa qayıq göndərəydin. Bilirəm ki, bu dediklərimi eşitmək istəmirsən, amma belə hallarda sözün düzünü demək lazımdır, serjant.

– Mənim səhvlərim çox baha tamam olmuşdur, qardaşım, özüm də qorxuram ki, Mabel bu səhvlərin oduna yansın. Ancaq, mənim fikrimcə, əgər bizə xəyanət etməsəydilər, bu bədbəxtliyə düçar olmazdıq. Qardaşım, qorxuram ki, Casper Şirin Su, doğrudan da, bizə xain çıxmış olsun!

– Mən də bu fikirdəyəm: bu şirin su bəşəriyyətin abır-ismətini gec-tez mütləq yuyub aparacaqdır. Biz Müyrlə mağarada gizləndə də bu barədə söhbət etmişik. Müyr də təsdiq edir ki, bizi belə bir təhlükəli sualtı daşa Casperin xəyanəti toxundurmuşdur. İndi, serjant, sən, gərək, özünə ürək-dirək verəsən və başqa işlərin fikrini çəkəsən. Gəmi bələd olmadığı bir limana girməyə hazırlaşarkən, səfər zamanı baş verən bütün başqa hadisələri bir-bir təhlil etməyib lövbər salmaq qeydinə qalmalıdır, çünki bunu ehtiyatlı olmaq tələb edir. Bu cür hadisələrin hamısı gəmi jurnalı adlanan xüsusi kitaba yazılır! Bu kitabın səhifələrində bütün yaxşı və pis əməllərimiz təsvir edilir... Siz də gəlib çıxdınız, Ləpirçi! Deyin görək, o dalda yerdə nə gördünüz? Skalp soymağa qaçan hindu kimi niyə pilləkənlə aşağı yüyürsünüz?

Ləpirçi barmağını qaldırıb Kapa işarə etdi ki, dinməsin və durub onun dalınca gəlsin. O, yavaş səslə dedi:

– Biz gərək çox ehtiyatlı və cürətli olaq. O əclafın blokhausu yandırmaq fikrinə düşmüşlər, indi bu binanı salamat saxlamağın onlar üçün heç bir xeyri yoxdur. Onların arasında həmin avara Arouxedin



səsini eşitdim. Arouxed hinduları dilə tuturdu ki, blokhausu yandırmaq fikirlərini lap bu gecə həyata keçirsinlər. İşə başlamaq lazımdır, Duzlu Su, var qüvvə ilə işə başlamaq lazımdır! Baxtımızdan burada dörd-beş çəllək su vardır, bu isə mühasirə zamanı karımıza gələr. Bundan başqa, əgər səhv etmirəmsə, İlan bizə çox kömək edəcəkdir. Yaxşı ki, bu namuslu oğlan indi azad gəzir!

Kap ikinci dəfə çağırılmasını gözləməyərək Ləpirçi ilə tez yuxarı mərtəbəyə qalxdı. Bələdçi mazğallardan birini açdı, düşmən gülləsinə hədəf olmamaq üçün işığı gizlətdi və güman etdiyi tələblərə cavab vermək üçün mazğalın deşiyindən bir az aralı dayandı.

Başlanmış sükutu Müyrün səsi pozdu. Bu şotlandiyalı qışqırır deyirdi:

– Mister Ləpirçi! Dost adam səninlə danışmaq istəyir. Mazğallardan birindən başını çıxart, qorxma, sənə heç bir xəta toxunmaz, çünki sən əlli beşinci polkun zabiti ilə danışacaqsan.

– Sizə nə lazımdır, kvartirmeyster, sizə nə lazımdır? Mən əlli beşincini yox, altmışıncı polku daha çox sevirəm, bunların ikisindən isə delavərləri üstün tuturam. Deyin görüm, mister Müyr, niyyətiniz nədir? Gecənin bu vaxtında sizi mazğalın altına gəlməyə, yəqin ki, çox vacib bir iş vadar etmişdir, halbuki özünüz bilirsiniz ki, “maralvuran” blokhausdadır.

– Ləpirçi, mən bilirəm ki, sən öz dostuna əsla yamanlıq etməzsən. Buna görə də əminəm ki, burada mənə heç bir şey olmaz. Sən ağıllı adamsan, sənin igidliyin isə bütün sərhəd mahalında o qədər məşhurdur ki, şöhrət xatirinə başqa birisini öldürməyə sənə ehtiyacın yoxdur. Sən başa düşə bilərsən ki, axıradək müqavimət göstərmək mümkün olmadıqda, könüllü surətdə təslim olmaq daha yaxşıdır. Düşmən olduqca güclüdür, mənim igid dostum! Gəldim sənə məsləhət görüm ki, blokhausu təslim edəsən, ancaq bu şərtlə ki, bizimlə hərbi əsir kimi rəftar etsinlər.

– Verdiyiniz məsləhətə görə sizə təşəkkür edirəm, kvartirmeyster. Bu məsləhət heç bir şeye dəyməz, buna görə də adamın kefini açır. Ancaq bilməlisiniz ki, suyu və azuqəsi hələ qurtarmayan binanı təslim etmək mənim adətim deyildir.

– Yaxşı, Ləpirçi! Əgər blokhausu əldə saxlamağın mümkün olduğunu bilsəydim, bu igidliyə mən özüm də tərəfdar olardım. Ancaq sənə deməliyəm ki, mister Kap daha yoxdur, o həlak olmuşdur...

Kap o biri mazğalın deşiyindən qışqıraraq:

– Tamam yalandır! – dedi. – Tamam yalandır! Kap sağdır, özü də nəinki ölməmişdir, həm də buraya, yuxarıya çıxmışdır və qırmızıdırli dəlləklərdən bacardıqca uzaq olmağa çalışacaq, öz saçlarını bu cür dəlləklərə etibar etmək arzusunda deyildir. Mən blokhausu “əlamət” hesab edirəm və ondan istifadə etmək fikrindəyəm.

Müyr cavab verdi:

– Əgər bu sağ adamın səsidirsə, onu eşitməyimə şad olaram. Hamımız elə güman edirik ki, bu səsin sahibi axırıncı vuruşmada həlak olmuşdur. Sən isə, mister Ləpirçi, dostumuz Kapın çox xoş yoldaşlığından ləzzət alırsan (onun yoldaşlığının belə olmasını öz təcrübəmdən bilirəm, çünki onunla birlikdə iki gün yerin altında olmuşam). O ki qaldı bizə, biz serjant Dunqamı itirmişik, o, özünün bütün igid yoldaşları ilə birlikdə öldürülmüşdür.

Ləpirçi öz dəstəsini çox göstərmək üçün hiylə işlədərək:

– Siz səhv edirsiniz, kvartirmeyster, – dedi, – yenə səhv edirsiniz! Serjant qaladadır, demək olar ki, öz ailəsi içindədir.

– Doğrudanmı? Bu, məni sevindirdi! Ancaq biz serjantın da öldürüldüyünü güman edirdik. Əgər gözəl Mabel blokhausdadırsa, qoy oradan mümkün qədər tezliklə çıxıb getsin, çünki düşmən bu binanı yandırmaq istəyir. Sən özün də bilirən ki, od çox dəhşətli şeydir. Hamı səni təcrübəli və ehtiyatlı bir döyüşçü kimi tanıyır, buna görə də sən müdafiə edə bilmədiyini yeri tərk edərsən. Axı sən istəməzsən ki, ev yanıb sizin başınıza tökülsün, düzdürmü?

– Kvartirmeyster, necə ki deyirsiniz, mən, doğrudan da, odun gücünü görmüşəm! Amma bunu da bilirəm ki, axşamın bu dar çağında odu yalnız yemək hazırlamaq üçün yandırarlar. Siz, yəqin ki, “maralvuranın” hünərini eşitmiş olarsınız. Sözlərimi eşidin: kim bu binaya lap bircə çöp yandırıb atmağa cürət etsə, “maralvuranın” sərrastlığının dadını görər. Mənə dəyib-toxunan olmasa, mən çox dinc adamam, ancaq kim blokhausu yandırmaq istəsə, bu yanğını onun qanı ilə söndürərəm!

– Bu dediklərinin hamısı eşqi topuğuna vurmuş adamın sayıqlamasıdır, Ləpirçi. Odur ki, işin axırını fikirləşib başa düşsən, daha belə sözlər deməzsən. Əminəm ki, əlli beşinci polkun igidliyinə şübhə etmirsən. Buna da inanıram ki, belə şəraitdə hərbi şura hökmən təslim olmağı qətd edər.



– Kvartirmeyster, biz hər ikimiz öz niyyət və əqidəmizdən dönmərik, buna görə də söhbəti davam etdirməyin faydası yoxdur. Əgər sizin yan-yörənizdəki əclafkar insanlığa layiq olmayan planlarını həyata keçirmək fikrindədirlərsə, qoy işə başlasınlar. Qoy onlar ağac yandırsınlar, mən isə barıt yandıraram! Siz kral zabiti olduğunuz üçün bizə çox – həтта həddindən çox – məsləhət verdiniz. Əgər biz hamımız yansaq, heç birimizin sizə acığı tutmaz.

– Ancaq sən, Ləpirçi... sən gözəl Mabel Dunqamı belə bir fəlakətə salmazsan, doğrudurmu?

– Nə qədər ki qolum gücdən düşməmiş və gözlərim dürüst görür, Mabelin başından bircə tük də əskik olmaz! Bəsdir! İndi qoy hər iki tərəf bacardığını göstərsin.

Bu danışıq zamanı Ləpirçi başını mazğaldan çıxarmadı, çünki ehtiyat edirdi ki, ona güllə atan olar. O, Kapı işarə ilə başa saldı ki, hindular hücumla başlayarkən hazır olmaq üçün dama çıxsın. Kap dərhal dama çıxdı və orada ona qədər yandırılmış ox gördü. Həmin dəqiqədə düşmənin qorxunc bağırtısı, vəhşi ulaşması, yaylım tufəng atəşinin səsi və tirlərə dəyən güllələrin vıyılması eşidildi. Bundan məlum olurdu ki, hindular blokhausu ciddi olaraq mühasirəyə salmağa başlamışlar. Lakin bu hay-küy nə Ləpirçini, nə də Kapı əsla təşvişə salmadı.

Başı öz dərdinə qarışan Mabel heç qorxu hiss etmirdi. Onun atası bu səsləri eşidərkən (o, belə səslərə alışmışdı) tərپəşdi, sanki, yenidən həyata gəlirdi. Mabel onun vuruşma səslərinə necə qulaq verdiyini və sönən gözlərinin yenə necə parıldadığını görərkən qəmgin oldu. Serjantin saralmış yanaqları yenidən qızardı. Mabel başa düşdü ki, atası huşunu itirməyə başladığı üçün sayıqlayır. O, dili dolaşa-dolaşa deyirdi:

– Başçılar, irəli! Qrenaderlər, tufənglərinizi doldurun! Onlar qalada bizə basqın etməyə cürət etmişlər... Bəs topxana niyə susur, niyə onları hürküdüb pəren-pəren salmır?

Həmin dəqiqədə top atəşinin gurultusu eşidildi. Blokhausun tir divarları az qaldı uçub tökülsün. Bomba tirdən keçib yuxarı mərtəbəyə düşdü və bütün binanı titrətdi. Mabel qorxudan qışqırdı, ona elə gəldi ki, bütün bina onun başına uçub tökülür. Qızın belə bir dəhşət keçirməsi bəs deyilmiş kimi, üstəlik atası da bu zaman gur səslə qışqırdı: “Doldurun tufəngləri!”

Ləpirçi qaldırma qapının deşiyindən başını çıxararaq:

– Mabel, – dedi, – minqlərin hay-küyünə baxmayın, onlar bizə o qədər də çox ziyan vura bilməmişlər. Bu avaralar fransızların əllərindən aldığımız topu ələ keçirmiş və onunla blokhausu atəşə tutmuşlar. Ancaq xoşbəxtlikdən onların yalnız bircə mərmisi varmış, buna görə də indi onlar topdan atəş açmırlar. Yuxarı mərtəbə o qədər dağılmamışdır, yaralanan yoxdur, dayınız da hələ damdadır. Mən isə tüfəng atəşinin gurultusuna alışmışam və xüsusən hinduların əlində olan topdan qorxmuram.

Mabel həzin səslə bir neçə söz deyib minnətdarlıq etdi və sonra bütün fikrini atasına verməyə başladı. Serjant qalxmağa çalışırdı, lakin zəiflik ona mane olurdu. Sonrakı qorxulu dəqiqələrdə Mabelin başı yaralı atasına qulluq etməyə qarışdığı üçün, qız divarın o tayından gələn fəryad və bağırta səslərini, demək olar ki, heç eşitmirdi. Əgər Mabelin başı atasına bu qədər qarışmasaydı, qız bu dəhşətli hay-küyü eşidərkən nəinki qorxuya düşərdi, hətta başından vurulmuş adam kimi huşunu itirərdi.

Kap özünü son dərəcə toxtaq saxlayırdı. O, vəhşilərin gücünə və hətta şirin suyun əzəmətinə tədriclə hörmət etməyə başlamışdı; bununla belə, qırmızıdərilil adamlar onu dəhşətə salırdı, lakin bunun səbəbi heç də Kapın ölümdən qorxması deyil, başının dərisinin soyulmasından və sonra da özünə işgəncə verilməsindən qorxması idi. Kap indi gəmi göyertəsində deyil, evin damında idi, buna görə də, abordajdan¹ qorxusu yox idi. O, damda obaş-bubaşa elə saymazyana və cəsarətlə gəzişirdi ki, hətta Ləpirçinin özü də bunu görsəydi, Kapı məzəmmət edərdi. Kap hindular kimi düşməndən gizlənmək əvəzinə, damın müxtəlif yerlərində görünür və yağını su ilə elə soyuqqanlıqla söndürürdü ki, sanki, dəniz vuruşması zamanı yelkənləri yığırdı. Onun bu hərəkəti basqın edən hinduları daha da acıqlandırır, çünki onlar düşmənin özünü bu qədər arxayın aparmasını çox nadir hallarda görmüşdülər. Odur ki, hindular hər tərəfdən elə dəhşətli səslərlə bağırırdılar ki, sanki, bir sürü tazı tülkünün dalınca qaçırdı. Elə zənn etmək olardı ki, Kapı sehrli bir qüvvə qoruyur; güllələr onun başının üstündən vıyıltı ilə keçir, lakin ona heç bir şey olmurdu. Mərmi divarı dəldikdə qoca dənizçi əlindəki su, qabını

¹ *Abordaj* – əlbəyaxa vuruşmaq üçün gəmilərin bir-birinə yaxınlaşdırılmasından ibarət olan qədim dəniz müharibəsi üsulu



yerə saldı və şlyapasını çıxarıb havada yelləderək ucadan üç dəfə “ura” deyərək qışqırdı. Bu qərribə hərəkət, yəqin ki, Kapı ölümdən xilas etdi, çünki hindular həmin dəqiqədən etibarən ona daha güllə atmadılar və dama yanan oxlar yağdırmadılar. Onlar elə bildilər ki, Duzlu Su dəli olmuşdur. Qırmızıdərililərdə qərribə bir alicənablıq var: onlar səfeh hesab etdikləri adama heç zaman əl qaldırmazlar.

Ləpirçi özünü tamamilə başqa cür aparırdı. Onun hər bir hərəkətində ehtiyatkarlıq və sayıqlıq hiss edilirdi. Bu məşhur bələdçi dəfələrlə ölüm ayağında olmuşdu. Bir dəfə hinduların əlinə keçmiş və işgəncə sütununa bağlanaraq olmazın əzablara qatlaşmış, lakin bircə dəfə də səsinə çıxarmamışdı. Bu uzaq sərhəd rayonunda, adamların yaşadıkları və vuruşdukları yerlərdə Ləpirçinin misilsiz sücaəti haqqında deyilən sözlər dillər əzbəri olmuşdu. Lakin Ləpirçinin keçmişinə bələd olmayan, onun şöhrətindən xəbərsiz olan adamlar elə zənn edərdilər ki, Ləpirçi, guya, qorxaq olduğuna görə özünü qorumağa çalışır. Belə adamlar Ləpirçini başa düşməmiş olardılar. İndi o, Mabelin fikrini çəkir və öz-özünə deyirdi: “Əgər məni öldürsələr, Mabelin başına nə iş gələcəkdir”? Bu fikir Ləpirçinin adı sayıqlığını və ehtiyatkarlığını qat-qat artırırdı.

Blokhauzun mühasirəsinin başladığı vaxtdan on dəqiqə keçmişdi, bu müddətdə Ləpirçi öz tufəngini yalnız onunla birlikdə bir yerdən başqa yerə keçmək üçün qaldırmışdı. O yaxşı bilirdi ki, düşmən güllələri blokhauzun yoğun tirlərdən tikilmiş divarlarını deşə bilməz. Ləpirçi bunu da yaxşı bilirdi ki, hinduların topunun mərmisi daha yoxdur, çünki fransızların əlindən bu topun alınmasında iştirak edərkən görmüşdü ki, topun yalnız bircə mərmisi vardır; bu mərmini isə hindular hələ bayaq atmışdılar. Deməli, blokhauzu mühasirəyə salanların top atəşindən qorxmaq lazım deyildi, yalnız mazğalların deşiklərindən keçib gələn güllələr zərər vura bilərdi. İki dəfə belə də oldu, lakin hindular yaxından güllə atdıqda, onların güllələri mazğalın kənarına dəyib gücdən düşürdü; hindular uzaqdan atəş açdıqda, onların yüz gülləsindən yalnız biri mazğalın deşiyindən keçirdi. Birdən Ləpirçi blokhauzun lap yaxınlığında mokasinlərin şappılısını, quru budaqların çirtılısını eşitdi və başa düşdü ki, düşmən binanı yandırmaq istəyir. Kap bayaqdan damda dayanmışdı, oradan daha təhlükə gözlənmirdi. Ləpirçi Kapı çağıraraq dedi ki, düşmənin çırpı qoyduğu yerin üstündəki mazğalın yanında dayansın və suyu hazır saxlasın.

Ləpirçidən az təcrübəli olan başqa bir adam düşmənin təhlükəli planını dərhal alt-üst etməyə tələsər və hələ vaxtı gəlib çatmamış bütün vasitələrdən istifadə edərdi, lakin bələdçi belə etmədi. O nəinki yanğını söndürmək (yanğın isə Ləpirçini o qədər də qorxutmurdu), həm də düşməyə yaxşıca ibrət dərsi vermək və bununla da, gecənin qalan hissəsini təhlükəsizlik şəraitində keçirmək fikrində idi. Ləpirçi bu fikrini həyata keçirmək üçün gözləməli idi ki, yanğının işığı şeyləri bir-birindən bir az seçməyə imkan versin. İrokezlərə heç kəs mane olmurdu. Onlar böyük bir qalaq çırpı gətirib blokhausun qabağında qoydular və ona od vurub getdilər. Bələdçi Kapa icazə verdi ki, bir çəllək su gətirib mazğala yaxın yerdə qoysun və lazım gələndə onu işə salsın. Ləpirçinin fikrincə, həmin bu dəqiqə, alovun ətrafdakı kollara hələ işıq salmasından əvvəl başlanmamalı idi. Bu zaman itigözlü Ləpirçi kolluqda iki-üç irokezin qaraltısını gördü. Onlar insanın əzab çəkməsinə sakitcə tamaşa etməyə alışan adamlar kimi tonqalın qızışmasına kənardan laqeydcəsinə baxırdılar. Bundan sonra Ləpirçi dedi:

– Siz hazırsınızmı, dostum Kap? Deşiklərdən içəri isti keçir, tirlər yaş olduqlarına görə tez od tutmaz, bununla belə, alov söndürülməsə, çox tez hər yeri bürüyər. Su çəlləyi əlinizin altındadırmı? Yaxşı baxın: tonqal, doğrudandı, lap mazğalın altında qalanmışdır? Yoxsa, biz suyu əbəs yerə sərf edərik!

Kap əmrə cavab verən dənizçisayağı:

– Hər şey hazırdır! – dedi.

– Mənim göstərişimi gözləyin. Bərk ayaqda səbirsiz olmayın, vuruşma zamanı ağıllı hərəkət edin, yersiz cürət göstərməyin, əmri gözləyin.

Ləpirçi bu əmrləri verərkən, eyni zamanda, lazımı hazırlıq görürdü, çünki qət etmişdi ki, işə başlamaq vaxtı çatıb. O, soyuq-qanlılıqla “maralvurani” qaldırdı və nişan alıb atəş açdı. Ləpirçi tüfəngi aşağı salıb mazğaldan baxdı və öz-özünə yavaşca:

– Əclafların biri azaldı. Mən o avaranı görmüşəm, çox rəhmsiz əcləfdir. Ancaq o, öz təbiətinin tələb etdiyi kimi hərəkət etmişdir, indi də layiqli cəzasına çatdı. Bu veyillərdən birini də cəhənnəmə göndərsək, bu gecəliyə bəsimiz olar! Ola bilsin ki, səhər açıldıqda qızğın vuruşmalı olacağıq.



Ləpirçi yenə tufəngini doldurdu və çox keçmədi ki, o biri irokez də yerə sərildi. Elə bu kifayət etdi, blokhausun dövrəsindəki kol-luqda gizlənən hindular bayaqdan iki güllə atan adamın sərrast atıcı olmasına üçüncü sübut görmək istəmədilər. Onlar kolların daldanmaq üçün münasib yer olub-olmadığını bilmirdilər, buna görə də pusqudan çıxdılar və təhlükədən qurtarmaq üçün onların hərəsi bir tərəfə qaçıb getdi.

Ləpirçi:

– İndi suyunuzu boşaldın, mister Kap, – dedi. – Bu alçaqlara mən öz damğamı vurdu, bu gecə daha od yandırmazlar.

– Bir az kənara çəkil! – deyə Kap qışqırdı və suyu elə bacarıqla tökdü ki, aşağıdakı tonqal çox tez söndü.

Bu hücum belə qurtardı, gecə sakit keçdi. Ləpirçi ilə Kap növbə ilə keşikdə dayandılar. Onların heç biri bircə dəfə də kirpik-kirpiyə vurmadı. Bir də ki onların heç yuxusu gəlmirdi, çünki hər ikisi uzun müddət ərzində keşik çəkməyə alışmış adamlar idi.

Mabel atasının yanından çəkilmirdi.

İYİRMİ BEŞİNCİ FƏSİL

Səhərə yaxın Ləpirçi ilə Kap adanı bir də nəzərdən keçirmək üçün yenidən dama çıxdılar. Blokhausun damı eyvan kimi düzəldilmişdi və onun dövrəsinə atıcıların sığınması üçün barı çəkilmişdi. Kifayət qədər qalın və davamlı olan bu hasarın dalından Ləpirçi ilə Kap bütün adanı və adalar arasındakı çay qollarının çoxunu görə bilərdilər.

Külək cənubdan əsirdi. Yaşıl rəngə çalan dalğalar aramla sahilə doğru cumurdu. Ləpirçi tələş içində ətrafa göz gəzdirdiyi zaman birdən Kap gur səsi ilə bərkdən qışqırdı:

– Hey, yelkən!

Ləpirçi dönüb baxdıqda, Kapın qışqırmasına səbəb olan şeyi, doğrudan da, gördü. Cənub-qərb səmtindəki adalardan birinin sahil boyunca uzanan kolların arasında gəminin aşağı yelkənləri görünürdü. Külək o qədər güclü idi ki, yaşıl budaqların arasında nəzərə çarpan ağ yelkənlər, sanki, cıdır atı kimi sürətlə uçur və göyün üzündə gəzişən buludlara oxşayırdı. Ləpirçi çox məyus halda:

– Bu, Casperin gəmisi ola bilməz, – dedi. – Yox, yox! Bu oğlan fürsəti fövtə vermişdir. Bu gəmini fransızlar öz dostlarının, bu lənətə gəlmiş minqlərin köməyinə göndərmişlər.

– Bu dəfə siz yanılmısınız, dostum Ləpirçi, nə etmək olar, yanılmısınız! – deyə Kap etiraz etdi. – Oradakı suyun şirin və ya duzlu olmasında işim yoxdur, ancaq görünən yelkənlər “Qaçaqan”ın qrotudur. Təsdiq edirəm ki, onun qrotu yaxşı durur, lakin qafeli çox tarım olur, buna görə də onu tanımaq çətin deyildir.

Kapın işlətdiyi terminləri əsla başa düşməyən Ləpirçi:

– Boynuma alıram ki, mən bunları görmürəm, – dedi.

– Doğrudandı, görmürsünüz? Bu, məni təəccübləndirir. Mən elə bilirdim ki, sizin gözləriniz bir şey görür! Mənim üçün isə bu qrot və qafeldən daha aydın bir şey ola bilməz. Hörmətli dostum, deməliyəm ki, sizin yerinizdə olsaydım, gözlərimin zəifləməyə başladığından ehtiyat edərdim.

– Əgər bu gələ, doğrudan da, Casperdirsə, onda bizim heç bir qorxumuz yoxdur. Biz bütün minqlər qəbiləsindən özümüzü, hər halda, səkkiz və ya doqquz saat ərzində müdafiə edə bilirik; əgər Şirin Su bizim geriyyə çəkilməyimizə kömək edərsə, onda ruhdan düşməyə heç bir səbəb yoxdur. Ancaq gərək Casper ehtiyatlı olsun və serjant kimi pusquda duranların pəncəsinə keçməsin.

– Elə bütün təhlükə də bundadır! Bir-birimizə siqnallar vermək haqqında şərtləşmək, lövbər salmaq barəsində dilbir olmaq lazım idi, belə halda xəstəxana da karımıza gələrdi, bu şərtlə ki, minqlər qanunlara hörmət edələr. Əgər bizim bu oğlan sahilin bir yerində dayansa, onda, əlbəttə, iş yaman olar – gəmi məhv olar! Bir məsələ də var, mister Ləpirçi: Casperi öz dostumuzmu hesab etməliyik, yoxsa fransızların gizli müttəfiqi? Bilirəm, serjant Casperə məhz belə baxır və etiraf edirəm ki, burada xəyanət vardır!

– Tezliklə öyrənərik, tezliklə öyrənərik, dostum Kap! Bax, kutter qonşuluqdakı balaca adanı burulub keçdi, beş dəqiqədən sonra hər şey gün kimi aşkar olar. Ancaq pis olmazdı ki, Casperi bir işarə ilə xəbərdar edək. Yalnız bizim ona xəbərdarlıq etməməyimiz üzündən bu oğlanın tələyə düşməsi yaxşı olmaz.

Lakin onların hər ikisini bürüyən narahatlıq hissi siqnal verməyə mane oldu. Doğrudan da, belə şəraitdə xəbərdarlıq üçün hansı siqnalın verilməsini qət etmək asan iş deyildi, kutter isə adanın



külək görməyən tərəfindən çay qolunda suyu köpükləndirə-köpükləndirə elə tez gedirdi ki, fikirləşməyə vaxt qalmırdı. Həm də gəminin göyertəsində heç kəs görünmürdü. Sükançı daha sükanın yanında dayanmamışdı, halbuki gəmi nəinki sürətlə, həm də inamla gedirdi.

Kap bu qeyri-adi mənşərənı görərəkən təəccübdən yerində donub qalmışdı və səsinı də çıxartmırdı. Lakin “Qaçaqan” yaxınlaşdıqda, təcrübəli dənizçi baxıb başa düşdü ki, gəminin sükanı şturtroslar¹ vasitəsilə hərəkətə gətirilir, ancaq bunları hərəkət etdirən görünmürdü. Kutterin yanları çox uca idi, buna görə də, bayaqdan anlaşılmayan məsələ indi aydın oldu, şübhə yox idi ki, gəminin şəxsi heyəti gəminin yanları arxasında düşmən güllələrindən gizlənmişdi. Aydın idi ki, “Qaçaqan”ın içərisində onun ancaq çox az adamdan ibarət heyəti vardı.

Ləpirçi Kapın verdiyi bu izahatı dinlədikdən sonra başını qəmgin-qəmgin bulayaraq dedi:

– Deməli, İlan Osveqoya çatmamışdır, buna görə də, qarnizondan kömək gözləməyimiz əbəsdır. Ümidvaram ki, Lendi Casperi başqası ilə əvəz etmək fikrinə düşməmişdir, bu, axmaq fikir olardı. Casper Uestern təkliddə belə bir şəraitdə bir orduya dəyər... Dostum Kap, biz üçlükdə özümüzü müdafiə etməliyik. Siz dənizçi olduğunuz üçün kutterlə əlaqə saxlayacaqsınız. Casper göl şturmanı olduğu üçün suda nə lazımsa, edəcəkdir, mən isə heç bir minqin qabiliyyət və bacarığından əsla geri qalmayan öz qabiliyyət və bacarığı sayəsində... – axı bir də bunu deməyin nə mənası var! – bilərəm nə etmək lazımdır! Mabeli xilas etmək üçün var qüvvəmizi toplayıb özümüzü müdafiə etməliyik.

– Əlbəttə, əlbəttə! – deyər Kap cürətlə cavab verdi. Səhər açıldıdan bəri o, skalpının salamat qaldığına daha çox inanmağa başlamışdı. – Mən “Qaçaqan”ın buraya gəlib çatmasını bir “ələmət”, Şirin Suyun namuslu olmasını isə ikinci “ələmət” hesab edirəm. Bu Casper heç də ağılsız oğlan deyildir; o, adadan uzaqda qalır və deyəsən, qət etmişdir ki, əvvəlcə burada olan vəziyyətdən xəbər tutsun, sonra isə sahələ yan alsın.

– Görürəm, görürəm! – deyər Ləpirçi fərəhlə səsləndi. – Bax, bax, İlanın qayığı gəminin göyertəsində görünür! Bu rəhbər gəmidə imiş və deməli, bizim vəziyyətimiz haqqında kimə lazımsa, yaxşıca

¹ Şturtros – şturvalın fırlatdığı barabandan sükana gələn zəncir və kanat

məlumat vermişdir. Delavar minqin tayı deyildir, delavar ya bütün həqiqəti danışar, ya da dilini möhkəm saxlayar.

Dənizçi inamsızlıqla:

– Axı bu qayıq, bəlkə, kutterin özünündür? – dedi. – Axı biz buraya üzüb gələndə Şirin Suyun gəmisində də qayıq var idi.

– Bu doğrudur, dostum Kap. Ancaq siz öz yelkənlərinizi və doraqlarınızı, qrotlarınızı və qafellərinizi tanıdığınız kimi, mən də öz qayıqlarımı və meşə ləpirlərini yaxşı tanıyıram! Əgər siz yelkənin təzə parusindən tikildiyini bilirsinizsə, mən də qayığın təzə və ya köhnə ağac qabığından qayrılmış olduğunu bilərəm. Bu gördüyünüz qayıq İlanın qayığıdır. Vəfalı dostdur! O, blokhauzun mühasirədə olduğunu görən kimi, dərhal Osveqoya getmişdir. İlan “Qaçaqan” a rast gəlmiş, bütün əhvalatı danışmış və onu buraya gətirmişdir. Ancaq yaxşı olardı ki, Casper Uestern özü gəmidə olaydı!

– Bəli, bəli, doğrudan da, yaxşı olardı: bilmirəm, Casper xaindirmi, yoxsa namuslu adamdır, ancaq bunu etiraf edə bilərəm ki, bu oğlan tufan zamanı çox zirək tərpənir.

– Şəlalədən keçəndə də, – deyə Ləpirçi əlavə etdi və dirsəyi ilə yoldaşını yavaşca vurub ürəkdən güldü. – Bu oğlan öz əlləri ilə skalplarımızı soymalı olsa da, biz onun haqqında sözün düzünü deməliyik!

“Qaçaqan” bu vaxt lap yaxınlaşmışdı. Kap cavab vermədi. Külək hələ də bərk əsirdi. Xırdaca ağaclar başlarını aşağı əymişdilər, sanki, hər necə olursa olsun, torpaqla öpüşmək istəyirdilər; kolların arasından keçib gedən küləyin uğultusu isə uzaqlarda gedən ikitəkərli cəng arabasının boğuc tappıltı səslərinə oxşayırdı!

İlin bu gec vaxtında öz budaqlarından qopub quş dəstələri kimi bir adadan başqasına uçan yarpaqlar havada dolanırdı. Ətrafa çökən dərin sükutu yalnız küləyin uğultulu və dalğaların gurultusu pozurdu. İrokezlər hələ də burada idilər. Onların qayıqları və əlli beşinci polkun xırda gəmiləri körpünü əvəz edən kiçik sahil çuxurunda bir yerə toplaşmışdı. Kutterin gözlənilmədən buraya gəlməsi irokezləri qəflətən yaxalamış olsa da, müharibə vaxtı onlar ehtiyatlı olmağa o qədər alışmışdılar ki, öz yuvasına çəkilən tülkü kimi hiyləgərcəsinə bircə dəqiqədə gizlənmə bilmişdilər.

Blokhauzda da sakitlik idi. Lakin kanalı gözdən qoymayan Ləpirçi ilə Kap ehtiyatla hərəkət edirdilər ki, onların özlərini görən



olmasın. “Qaçğan”ın göyertəsində dirilik əlamətinin əsla nəzərə çarpmaması daha heyretli idi. Görünür, heç kəs tərəfindən idarə olunmayan bu gəminin hərəkətinə baxarkən hindular istər-istəməz təlaş keçirir, qorxu çəkirdilər. Hətta onların ən cəsurları da müvəfəqiyyətlə başladıkları əməliyyatın yaxşı nəticə verə biləcəyinə şübhə etməyə başlamışdılar. Göllərin hər iki sahilində ağlarla əlaqəyə girməyə alışmış Arouxedin özü gəminin adamsız gəlməsini pis əlamət hesab edir və həmin dəqiqələrdə hətta yenidən qitədə olmağı çox arzulayırdı. Kutter isə əvvəlki sürətilə gəlirdi. O, çayın ortası ilə hərəkət edir və külək şiddətləndikcə gah yana əyilir, gah da düzəlirdi. Onun forştevninin altında su hələ də köpüklənirdi. Yelkənləri ilməklənmiş olsa da, gəmi çox sürətlə gəlirdi. İndi kutter blokha-uzun lap qarşı tərəfində idi. Halbuki gəminin uzaqlarda, yaşıl ağacların və kolların arasında ağ bulud kimi göründüyü vaxtdan hələ heç on dəqiqə də keçməmişdi. Kap ilə Ləpirçi gəminin göyertəsini daha yaxşı görmək üçün qabağa əyildikdə, Casper Şirin Su qışqıra-qışqıra ayağa qalxdı. Bu, Kapla Ləpirçini çox sevindirdi. Kap təhlükəni unudaraq bariya sıçrayıb qalxdı və Casperə cavab verdi. Kapın xoşbəxtliyindən düşmən özünü çox ehtiyatla aparırdı və yerini bildirməyə cəsarət etmədiyi üçün bircə güllə də atmadı.

Ləpirçi isə işin dramatik cəhətindən daha çox real cəhətinə əhəmiyyət verərək, dostunu görən kimi onu səslədi:

– Bizə kömək et, Casper, onda qələbə bizim olar! O kolların dalında gizlənənlərin canına vəlvələ sal! Onda onları kola sıxınan quşlar kimi hürküdüb qaçırırsan!

Bu zaman “Qaçğan” blokha-uzun yanından keçdi və bir dəqiqədən sonra istehkamın bir hissəsini görməyə qoymayan ağacların arxasında gözdən itdi.

Bir neçə qorxulu intizar dəqiqələri keçdi. Lakin ağacların arasında yenidən yelkənlər göründü. Casper fordevindi döndərdi və adanın qarşısında başqa qalsa keçdi. Külək çox güclü idi. Buna görə də kutter külək vurmayan tərəfdən cərəyan istiqamətində gedərək balaca boğazdan çıxdıqdan sonra çox asanlıqla adanın külək döyən tərəfinə gələ bildi. Bütün bu manevr çox məharətlə və asanlıqla başa çatdırıldı. Gəmi iplərinin heç biri tərpənmədi, yelkənlər özləri səmtə yönəldi, bu yüngül gəminin hərəkətini yalnız sükan idarə edirdi. Görünür, Casperin məqsədi şərait ilə bələdləşməkdən ibarət idi.

Lakin “Qaçaqan” bütün adanı dolanıb yenidən küləyə tərəf döndükdə və əvvəl yaxınlaşdığı çay qoluna yenidən girdikdə sükan sola döndərildi, gəmi isə başqa qalsa keçdi. Qrot ilməklənmiş olsa da, elə bərk-bərk şaqıldayırdı ki, onun səsi yaylım top atəsinə oxşayırdı. Kap bunu görəkən qorxdı ki, birdən yelkənlərin tikişi sökülsün. Qoca dənizçi donqundanmağa başladı:

– Kral həzrətləri yelkən üçün yaxşı parusin buraxır, bunu etiraf etmək lazımdır! Bunu da təsdiq etməliyik ki, bizim qoçaq oğlan öz gəmisini işə mükəmməl bələd olan adam kimi, təcrübəli kapitan kimi idarə edir. Siz nə deyirsiniz deyın, Ləpirçi, mən əsla inanmam ki, mister Şirin Su bu məharətə bu şirin su gölməçəsində yiyələnmişdir!

– Buna heç şübhə ola bilməz; Casper gəmiçilik sənətini başqa yerdə yox, məhz burada öyrənmişdir. O, okeanı heç vaxt görməmişdir, öz sənətinə burada, Ontarioda yiyələnmişdir. Mən çox vaxt öz-özümə deyirdim ki, Casperdə şxunları¹ və şlyupları² idarə etmək bacarığı var, bunu mən bilirdim, buna görə də Casperə hörmət edirdim. Xəyanətə, yalana, hər cür çirkin və alçaq əməllərə gəldikdə, dostum Kap, Casper Uestern də delavar döyüşçülərinin ən rəşadətli kimi belə əməllərdən tamamilə uzaqdır, delavarlar isə elə adamlardır ki, əgər siz, həqiqətən, namuslu adam görmək istəsəniz, delavərlərin qəbiləsinə gedin, belə adamı orada taparsınız!

Kap “Qaçaqan”ın yelkənlərini əvvəlki qalsa keçirdiyini gördükdə sevinə-sevinə:

– Bax, o döndərir! – dedi. – İndi bu oğlanın nə fikirdə olduğunu başa düşərik! Əlbəttə, bu gəmi kontrdans rəqs edən qız kimi bu çay qollarında çox var-gəl etməyəcəkdir!

“Qaçaqan”ın yelkənləri elə bir vəziyyətdə idi ki, həm Kap, həm də Ləpirçi bir dəqiqəliyə qorxdular ki, birdən Casper dreyfə keçməyi qət edər. İrokezlər, mağarasına ehtiyatsızlıqla yanaşmaqda olan şikanı görən pələngdə olan qana hərislik sevinci ilə gəmiyə gizləndikləri yerdən baxırdılar. Lakin Casper başqa niyyətdə idi: o, adanı əhatə edən bütün çay qollarında suyun dərinliyini kifayət dərəcədə öyrəndikdən sonra yaxşı bilirdi ki, “Qaçaqan” sahilə sağ-salamat yaxınlaşa bilər. Casper əsla qorxmada gəmini kiçik buxtaya gətirdi,

¹ Şxun – bir neçə dorlu yelkənli gəmi

² Şlyup – yelkənli gəmi növü



buradakı hər iki kiçik gəmini yedəyə alıb öz dalınca kanala apardı. Qayıqların hamısı Dunqamın bu iki xırda gəmisinə bağlanmışdı, buna görə də, Casperin müvəffəqiyyətlə nəticələnən bu hünəri hindularını adadan qaçıb getmək imkanından məhrum etdi; onlar yalnız suyu üzüb keçməklə özlərini xilas edə bilərdilər. Minqlər bunu dərhal başa düşdülər. Onların hamısı bir anda sıçrayıb ayağa qalxdı, dərhal havanı bağırtı və güllə səsləri bürüdü. Bu güllələrin heç biri qorxulu deyildi. Minqlər ehtiyatlı olmağı yaddan çıxarıb özlərini göstərdikdə, iki güllə səsi eşidildi. Əvvəlcə, blokhausun damından bir güllə atıldı və irokezlərin biri yerə sərildi: güllə onun başını partlatmışdı, buna görə də, irokez dərhal öldü. İkinci gülləni “Qaçaqan” dan delavar atdı; delavar öz dostu qədər sərrast nişançı olmadığına görə onun atdığı güllə o biri irokezi öldürmədi. Yalnız ömürlük şikəst etdi. “Qaçaqan”ın şəxsi heyətinin şadlıq səsləri ucaldı. Hindular isə yenə yox oldular, elə bil ki, yer yarıldı, yerin altına girdilər.

İkinci güllənin səsi eşidilərkən Ləpirçi dedi:

– Bu, İlan idi, özünü nişan verdi. Mən öz “maralvuranımın” səsinə yaxşı tanıdığım kimi, İlanın da silahının səsinə yaxşı tanıyıram. O, düşməyə həmişə ölüm göndərməsə də, yaxşı tüfəngdir. Yaxşı, yaxşı! Çınqaçquk Casperlə suda, biz də, dostum Kap, səninlə burada, blokhausda çalışırıq ki, bu avara minqlər ağıllı vuruşmanın dadını görsünlər.

Bu vaxt “Qaçaqan” yaxınlaşırdı. Gəmi adanın son nöqtəsinə çatdıqda, Casper ələ keçirdiyi qayıqları suyun axarına buraxdı, külək isə onları o biri adanın sahilinə tərəf yarım mil apardı. Sonra kutter başqa qalsa keçdi və yenidən suyun axarı ilə gedərək o biri kanala girdi. Kap ilə Ləpirçi başa düşdülər ki, “Qaçaqan”ın göyərtəsində nə isə hazırlıq görülür. Kutter, hinduların böyük bir dəstəsinin gizləndiyi yerin qarşı tərəfindəki əsas buxtaya çatdıqda, birdən öz yeganə topunun – haubitsanın lüləsini göstərdi və kollara dolu kimi qəlpə səpələdi; Ləpirçi ilə Kap bunu görərkən çox sevindilər. Başlarına qurğuşun yağışı tökülən irokezlər hürkdülər, bildirçin dəstəsindən də cəld qalxdılar. “Maralvuranın” göndərdiyi sovqat yenə irokezlərdən birini yerə sərtdi, Çınqaçqukun yaraladığı o biri irokez isə axsaya-axsaya əkildi. Hindular dərhal gizləndilər. Görünür, hər iki tərəf yeni döyüşə hazırlanırdı. Lakin birdən Şeh göründü. Onun əlində ağ bayraq var idi və yanınca fransız zabiti ilə Müyr gəlirdi.

Danışıqlar blokhausun lap hasarının qabağında aparılırdı, buna görə də hələ gizlənməyə macal tapmayan irokezlərin hamısı “maralvuranın” lap arpacığına tuş dayanmışdı. Casper blokhausun qarşısında lövbər saldı və topun ağzını danışıq aparalarının üstünə yönəltdi. Ancaq gəmi öz topunu elə bir vəziyyətdə saxlamışdı ki, mühasirəyə salınanlar və onların kutterdəki dostları heç bir şeydən ehtiyat etmədən özlərini göstərə bilərdilər. Təkcə Çınçaçquk, ehtiyatlı olmaq zərurətindən daha çox vərdiş üzündən pusquda dayanmışdı. Kvartirmeyster ucadan dedi:

– Siz qalib gəldiniz, Ləpirçi, kapitan Sanqliye¹ isə gəlib ki, sizə barışıq təklif etsin! Düşmən sizinlə qanuni surətdə vuruşmuş, öz kralının və vətəninin şərəfini qorumaq üçün əlindən gələni əsirgənməmişdir; indi isə bu igid düşmənin ləyaqətlə geri çəkilmək üçün hüququndan istifadə etməsinə siz gərək mane olmayasınız. Siz özünüz də sədaqətli təbəəsiniz və namusla hərəkət etmiş olanlara qarşı rəhmsizlik etməzsiniz. Düşmən adadan çıxıb getməyi, əsirləri dəyişdirməyi və skalpları qaytarmağı vəd edir. Siz bundan artıq bir şey tələb edə bilməzsiniz, çünki var-yoxunuz elə bu olmuşdur; nə yük arabalarınız ələ keçirilib, nə də top-topxananız.

Kvartirmeyster bunları lap ucadan dedi, buna görə də onun hər bir sözü həm blokhausda, həm də kutterdə eşidildi.

– Sən buna nə deyirsən, Casper? – deyə Ləpirçi səsləndi. – Sən təklifi eşitdinmi? Bu avaraları buraxa qımı, yoxsa, kəndlərdə qoyunlara damğa vurulduğu kimi biz də onlara damğa vuraq ki, gələn dəfə rastlaşanda onları tanımaq mümkün olsun?

– Mabel Dunqama nə olmuşdur? – deyə Casper soruşdu və onun qaşları çatıldı, üzündə isə hədələyici bir ifadə göründü. – Əgər onlar qızın başının bircə tükünə belə toxumuşlarsa, onda bütün irokezlər qəbiləsinin vay halına!

– Yox, yox, Mabel indi aşağıdadır! Sağ-salamatdır, özü də indi ölümü yaxınlaşan atasına əsl qadın kimi qulluq edir. Serjant yaralıdır, ancaq onun yarasına görə intiqam almağımız lazım deyildir, çünki o, bir döyüşçü kimi qəzaya uğramışdır. Mabelə gəldikdə...

– O, buradadır! – deyə Mabel səsləndi; qız işin nə yerdə olduğundan xəbər tutduqda dama çıxmışdı. – Mabel buradadır! Daha qan tökməyin! Onsuz da çox qan tökülmüşdür. Əgər bu adamlar

¹ *Sanqliye (le sanglier)* – frans. “qaban”, “çöl donuzu” deməkdir.



adadan çıxıb getmək istəyirlərsə, Ləpirçi, əgər onlar dincliklə çıxıb getmək istəyirlərsə, Casper, onlara mane olmayın. Mənim yazıq atam bu dünyadan ayrılır. Qoyun o, sakitcə ölsün. Gedin, gedin. Fransızlar və hindular! Biz daha düşmən deyilik və sizin heç birinizə yamanlıq etmək istəmirik.

– Yaxşı, yaxşı, Maqni! – deyə Kap söhbətə qarışdı. – Sənin sözlərin, ola bilsin ki, əsl mömin sözləridir və müqəddəs şeirlər kitabını xatırladır, lakin sağlam düşüncəli adam belə şəraitdə bu sözləri deməməlidir. Düşmənin arasına çaxnaşma düşmüşdür, – Casper lövbər-dədir və şiddətli yaylım atəşi açmağa hazırdır. Ləpirçinin əli titrəmir, gözləri isə həmişəki kimi yenə sərrastdır... Biz onların hər birinin azad olması üçün əvəz tələb edə bilirik, mükafat pulu yığa bilirik və üstəlik şan-şöhrət qazana bilirik! Ancaq bizə yarım saat möhlət verin...

Ləpirçi:

– Hə, mən Mabelin tərəfinə keçirəm, – dedi. – Bəsdir qan töküldü, biz də vəzifəmizin tələbini yerinə yetirmişik. Dostum Kap, sizin başa düşdüyünüz mənada şan-şöhrətə gəldikdə, belə şöhrətin dalınca düşmək heç də dərin düşüncəli və təcrübəli adamlara deyil, gənc zabıtlərə və yenicə əsgəriyə gələnlərə yaraşar. Məncə, ədalətə iş görməyin özü şərfədir, hətta minqləri də əbəs yerə öldürmək ədalətli iş deyildir. Hə, poruçik Müyr, indi görək sizin dostlarınız olan fransızlar və hindular bizə nə təklif edəcəklər.

Müyr diksinərək:

– Onlar mənim dostlarımdırmı? – deyə soruşdu. – Olmaya, siz kralın düşmənlərini mənim dostlarım hesab edəcəksiniz, Ləpirçi, ona görəmi ki, müharibə zamanı təsadüfən mən onların əlinə keçmişəm? Qədim və yeni dövrlərin ən məşhur döyüşçüləri də hərbi əsir olmuşlar. Bax, mister Kap təsdiq edə bilər ki, bu fəlakətdən uzaq olmaq üçün əlimizdən gələni etmişik.

– Bəli, bəli! – deyə Kap quruca cavab verdi. – Ancaq belə deməliyik: uzaq olmaq yox, qaçmaq üçün... Biz aşağıya, gəminin lap alt anbarına qaçdıq və elə gizləndik ki, azuqəyə ehtiyacımız olmasaydı, indiyədək öz mağaramızda qalardıq. Kvartirmeyster, siz tülkü kimi hiyləgərcəsinə gizləndiniz, özü də bilmirəm bu mağaranı nə vaxt axtarıb tapa bildiniz! Bu, mənim üçün, doğrudan da, möcüzə idi. Foku¹ vermək lazım gələn zaman tənbel matros öz

¹ Fok – gəminin qabaq dorunun alt yelkəni

mağaranıza zirəkliklə çəkildiyiniz kimi gəminin bir küncündə qaçıb gizlənməz.

– Məgər siz də mənimlə birlikdə gizlənməmişdiniz? İnsanın həyatında elə dəqiqələr olur ki, dərrakə instinktə keçir...

– İnsanlar isə tülkü yuvasına girib gizlənilirlər, – deyə Kap cavab verdi və qəhqəhə çəkib güldü. Ləpirçi həmişəki kimi yenə səssizcə güldü; hətta Casper hələ də Mabelin fikrini çəkdiyi halda, gülüm-səməyə bilmədi. – Deyirlər ki, əgər insan yuxarıya baxmağı bacarmırsa, onu şeytan özü də matros edə bilməz; demə, burada əsgər aşağıya baxmağı bacarmırsa, əsgər hesab edilmir.

Bu dilxoşluq dəqiqələri Müyrün xoşuna o qədər də gəlmədi, lakin dincliyin yaranmasına kömək edirdi. Kap tutarlı söz deməsindən razı qalmışdı və əsas məsələdə güzəştə getməyə də razı oldu. Hindular bir az höcətləşdikdən sonra tərkisilah edildilər və blokhausdan yüz yard aralı bir yerdə cəmləşdirildilər; indi onlara “Qaçaqan”ın topunun mərmisi çata bilərdi. Ləpirçi blokhausdan çıxdı və adanı düşməndən tamamilə təmizləmək üçün öz şərtlərini təklif etdi. Bu şərtlər razılığa gələn hər iki tərəf üçün kifayət qədər əlverişli idi. Hindulara əmr verildi ki, bütün silahlarını, hətta bıçaqlarını və tomahavklarını təhvil versinlər. Fransız zabiti (adətən onu müsyö Sanqliye adlandırırlar, adətən o, özü də özünü belə adlandırırdı) bu şərtə etiraz etdi və dedi ki, belə şərtin qəbul edilməsi hamıdan çox onun, yəni fransız zabitinin şərəfinə toxunar, çünki o, rəisdir. Lakin Ləpirçi hinduların törətdikləri qırğının dəfələrlə şahidi olmuşdu və məcburiyyət qarşısında verdikləri vədlərə əməl etmədiklərini bilirdi. Buna görə də təklif etdiyi şərtin üstündə möhkəm dayanmışdı. İkinci şərt daha mühüm idi; bu şərtə görə kapitan Sanqliye bütün əsirləri təhvil verməli idi (əsirlər Kapla Müyrün gizləndiyi dərədə saxlanırdı). Əsirlər gətirildikdə məlum oldu ki, onlardan dörd nəfəri əsla yaralı deyildir, basqın zamanı onlar yerə yatmışdılar və bununla da, özlərini xilas etmişdilər. Bu, hindularla müharibədə işlədilən adi bir hiylə idi. Əsirlərdən ikisi yüngülcə yaralanmışdı və əsgəri xidmətdə qala bilərdi. Onlar özləri ilə silah gətirmişdilər. Ləpirçi öz qüvvələrinin xeyli artdığını gördükdə daha xatircəm oldu. O, düşmənin bütün silahlarını blokhausu yığdıqdan sonra öz əsgərlərini blokhausu işğal etməyə göndərdi və qapının ağzında keşikçi qoydu. Qalan əsgərlər həlak olmuşdular, çünki tezliklə skalp soymağa susayan irokezlər yaralı əsgərlərin nəfəsini kəsmişdilər.



Casper barışıq müqaviləsinin şərtləri ilə tanış olduqda və oradan getməsinin adada qalanlar üçün təhlükəli olmayacağını yəqin etdikdə, kutteri xırda gəmilərin dayandığı yerə tərəf sürdü. Bunları yedəyə alıb külək vurmayan tərəfdə çaya girdi; burada Casper bütün hinduların qayıqlara minməsinə əmr etdikdən sonra küləyin səmti ilə cəld gəmini sürdü və hinduları qayıqla bir mil gəlməyə məcbur etdi. Hindulara hər qayıq üçün yalnız bir avar verilmişdi; gənc dənizçi yaxşı bilirdi ki, küləyin səmti ilə getsə, onlar hələ axşam düşməmiş Kanada sahillərinə çatarlar. Kapitan Sanqliye, Arouxed və Şeh tək qaldılar. Sanqliye poruçik Müyrlə birlikdə kağızları imzalamalı idi. Sanqliyenin gözündə Müyr öz zabit rütbəsinə görə bütün səlahiyyətlərə malik olan bir adam idi. Arouxed isə öz şəxsi mülahizələrinə görə dostları ilə, yəni irokezlərlə yol getmək istəmərdi. Onunla birlikdə Şehə və kapitan Sanqliyeyə bir qayıq verildi.

İYİRMİ ALTINCI FƏSİL

Ləpirçi blokhauzdan çıxarkən Müyrə rast gəldi. Müyr təkliddə danışmaq üçün onu kənara apardı. Kvartirmeyster Ləpirçi ilə şitcəsinə mülayim danışdı, lakin, görünür, onun kələyi var idi.

Kvartirmeyster nə qədər hiyləgər idisə, Ləpirçi də bir o qədər sadələvh idi, kvartirmeyster nə qədər ikiüzlü idisə, Ləpirçi də bir o qədər səmimi idi, Ləpirçi həmişə düzünə hərəkət edir, ürək sözünü açıq deyirdi, kvartirmeyster isə həmişə dolanbac yollarla hərəkət edir və əsl niyyətini gizlədirdi. Müyr söhbətə başladı:

– Əziz dostum, bu yaxınlarda göstərdiyin xidmətlərin sayəsində indi sən bizim üçün minqat artıq əzizsən. Sonuncu əməliyyatda öz şöhrətini daha da artırmısan. Doğrudur, sənə zabitlik rütbəsi verməzlər, bir də ki, sən özün də belə rütbəyə sahib olmağa çalışmırsan; ancaq sən ləpirçi kimi, məsləhətçi kimi, sədaqətli təbəə və misilsiz atıcı kimi hər yerdə məşhursan. Bilmirəm, Amerikada baş komandanın özünün bu qədər böyük şöhrəti varmı? İndi gərək sən ömrünün sonunu xatircəm, dinc şəraitdə keçirəsən. Əziz dostum, evlən, bu işi təxirə salma, öz xoşbəxtliyinin qeydinə qal, çünki şöhrət dalınca qaçmaq sənə daha lazım deyildir. Mabel Dunqamı al,

qoy o sənin arvadın olsun, onda təzə bəy kimi hörmət sahibi olub gözəl ad çıxararsan.

Ləpirçi:

– Sizdən belə bir məsləhəti eşitmək mənə qəribə gəlir, kvartirmeyster, – dedi. – Eşitdiyimə görə siz mənim rəqibimsiniz.

– Doğrudur, mən sənin rəqibin idim, özü də lap qorxulu rəqibin idim! Beşinin dalınca düşmüşəm və hər birindən istədiyimə nail olmuşam... Lendinin hesabına görə dörd olubdur, ancaq bu, tamamilə cəfəng fikirdir. Həqiqət Lendinin arifmetikasını həmişə yanb özünə yol açacaqdır. Hə, Ləpirçi, mən sənin rəqibin olmuşam, ancaq indi bu keçmiş ola, Mabeli almaq fikrinə müvəffəq olmağını ürəkdən, səmiyyətlə arzu edirəm. Əgər serjantın yarası sağalarsa, əmin ola bilərsiniz ki, mən hökmən ona sənin barəndə bir neçə yaxşı söz deyərəm.

– Kvartirmeyster, mənə rəğbət göstərdiyinizə görə sizə təşəkkür edirəm, ancaq mənim tərəfimdən minnətçi düşməyinizə ehtiyacım yoxdur. Serjant Dunqam mənim köhnə dostumdur. Müharibə zamanı başlanan əməliyyatın müvəffəqiyyətlə qurtaracağını güman etmək mümkün olduğu kimi, mən də bu işimin baş tutacağına əminəm. Mabel və onun atası mənim istəyimə razı olmuşlar, buna görə də bütün əlli beşinci polk bu işi poza bilməz. Ah, Mabelin yazıq atasının çoxdan bu qədər arzusunu çəkdiyini görə biləcəyinizə ümid azdır.

– Lakin serjant ölərkən arzusuna çatdığını yəqin edib təsəlli tapacaqdır. Özü öldükdən sonra sevdiyi adamların xoşbəxt olacağına əmin olanlar, yalnız belələri, bu dünyadan təsəlli hissi ilə ayrılı bilərlər. Bütün Müyr xanımlar can verərkən bax belə təsəlli tapmışlar.

– Bu da təəccüblü deyildir ki, kvartirmeyster, sizin bütün arvadlarınız özlərinə yalnız bununla təsəlli vermişlər.

– Sss! Bəsdir, əzizim! Mən bilmirdim ki, sən bu qədər hazır cavabsan. Axı bir də köhnə dostlar zarafatdan inciməzlər. Doğrudur, mən Mabelə evlənə bilmərəm, ancaq ona hörmət bəsləməyi, hər dəfə yeri gələndə onu və səni tərifləməyi özümə borc biləcəyəm. Ancaq Ləpirçi, belə bir qıza yiyələnmək səadətindən məhrum olan adam, heç olmasa, bir şeydən təsəlli tapmalıdır. Doğru deyilmi? – deyə Müyr yaltaqcasına fikrini tamamladı.

– Əlbəttə, əlbəttə, kvartirmeyster! – deyə sadələvh bələdçi cavab verdi. – Mabeli itirməyin nə qədər dözülməz olduğunu mən özümdən bilirəm. Bəlkə də, siz istəməzsiniz ki, Mabel mənim arvadım



olsun, bəlkə də bu, sizi məyus edər, lakin serjantın ölümü, yaqın ki, bizim evlənməyimizi təxirə salmağa vadar edəcəkdir, buna görə də, sizin tədriclə təsəlli tapmağınız üçün kifayət qədər vaxtınız olacaqdır.

– Mən bu müsibətə qatlaşaram... Hə, lap ürəyimim ipliği üzölsə də, qatlaşaram! Ancaq sən də mənə kömək edə bilərdin. Özün başa düşürsən ki, bu ekspedisiya çox qəribə bir səfərdir. Zabit rüt-bəsinə səlahiyyət verən diplomum olduđu halda, mən indi adicə bir könüllüyəm, halbuki diplomsuz zabit indi komandır olmuşdur. Bir çox səbəblərə görə mən buna razı oldum, halbuki vətənin şərafı uğrunda və kral həzrətlərinin hüquqları uğrunda vuruşmağa gedənlərin komandiri olmaq arzusu məndə çox coşmuşdu...

Bələdçi onun sözünü kəsərək:

– Kvartirmeyster, – dedi, – siz düşmənin əlinə elə tez keçdiniz ki, bu sarıdan vicdan əzabı çəkməyə bilərsiniz. Bəsdır, gəlin bu barədə danışmayaq!

– Mən də bu fikirdəyəm, Ləpirçi! Bu barədə gərək heç birimiz danışmayaq. Serjant Dunqam axı sıradan çıxmışdır...

– Nə dediniz? – deyə bələdçi soruşdu.

– Deyirəm serjant daha komandanlıq edə bilməz və belə bir müzəffər dəstəyə başçılıq etmək fikrimcə kaprala yaraşmaz. Mən poruçik rütbəsi daşımağa diplomum olduđu üçün mənə komandanlıq səlahiyyəti verilməsini tələb etmək istəyirəm. Əsgərlər buna mane olmağa cürət etməzlər. Sən isə, əziz dost, əlbəttə, mənim əleyhdarım yox, müttəfiqim olacaqsan, çünki indi sən bu qədər şöhrət qazanmısan, indi Mabel səninkidir və vicdanın da deyir ki, sən öz borcunu yerinə yetirmisən, bu isə, etiraf etmək lazımdır ki, hər şeydən əzizdir.

– Mənim fikrimcə, poruçik, əlli beşinci polkun əsgərlərinə komandanlıq etməyə sizin tam ixtiyarınız vardır. Yəqin ki, buradakılardan heç kəs buna etiraz etməz, hərçənd ki, siz hərbi əsir olmusunuz, ancaq elə adamlar da vardır ki, azadlığa çıxartdıqları keçmiş əsirin amirliyinə könölsüz tabe olurlar. Bununla belə, mən güman edirəm ki, buradakıların heç biri sizin öz arzularınıza çatmağınıza müqavimət göstərməz.

– Bu, çox yaxşı olardı, Ləpirçi! Mən fransız gəmilərinin zəbt edilməsi haqqında, blokhausun müdafiəsi haqqında və ümumiyyətlə,

başqa əməliyyatlar haqqında əmr verərkən, səni və sənin xidmətlərini unutmayaçağam, bunu sən özün də görə bilərsən.

– Mənimlə və mənim xidmətlərimlə işiniz olmasın, kvartirmeyster! Ləndi meşədə mənim nəyə və qalada nəyə qədər olduğumu bilir, general isə məni daha yaxşı tanıyır. Mənim fikrimi çəkməyin; yaxşısı budur, öz başınıza gələnlərdən danışın və hələlik Mabelin komandır olan atasının əməyini itirməyin.

Müyr belə bir göstərişdən çox razı qaldığını söylədi və təsdiq etdi ki, hamını layiqincə qiymətləndirəcəkdir. Bu zaman onlar ocaq başında oturan bir dəstə adama yanaşdılar. Kvartirmeyster bir zabıt kimi malik olduğu səlahiyyətlərini Osveqodan gələndən bəri burada birinci dəfə nümayiş etdirməyə başladı. O, kapralı kənara çağıraraq aydın və qətiyyətlə dedi ki, öz rütbəsindən irəli gələn hüquqlarını həyata keçirmək niyyətindədir. O, kaprala tapşırırdı ki, bu barədə bütün əsgərlərə xəbər versin. Rəisliyin bu yol ilə dəyişilməsi narazılığa səbəb olmadı. Hamı poruçikin komandır adını daşımaq hüququ olduğunu bilirdi, buna görə də heç kəs onun səərəncamları əleyhinə çıxmaq fikrində deyildi.

Bu vaxt kapitan Sanqliye hər cür çətinliyə soyuqqanlılıqla baxan bir adam kimi qayğısızlıqla, veteran kimi laqeydcəsinə, əsl fransız kimi səliqə və bacarıqla və dəvəquşu kimi qarınqululuqla səhər yeməkilə məşğul idi. O, otuz il müstəmləkələrdə yaşamışdı, buraya isə Fransadan öz dəstəsilə gəlmişdi. Dəstədə onun vəzifəsi əlli beşinci polkda Müyrün daşdığı vəzifəyə yaxın idi. Bədəncə möhkəm və qüvvətli olması sayəsində, öz qəddarlığına görə, hinduları zirikliklə idarə etməyi bacarması və hədsiz igidliyi sayəsində Sanqliye özünü çoxdan baş komandana yaxşıca tanıtmışdı. Buna görə də baş komandan Fransanın müttəfiqi olan hinduların döyüşlərinə rəhbərlik etməyi Sanqliyeyə tapşırırmışdı, bu təyinatın nəticəsində Sanqliye kapitan rütbəsi almışdı və bu vəzifəyə təyin edildikdən az sonra öz müttəfiqlərinin bir çox vərdişlərinə və hətta onların əqidələrinə pıylənmişdi. İrokezlər qarətə gedəndə Sanqliye onların dəstələrinə çox vaxt başçılıq etmişdi. O, öz əhəmiyyətinə və nəticələrinə görə hinduların adı siyasətini çox-çox ötürüb keçən hərbi əməliyyat planları hazırlayırdı, sonra isə özünün törətdiyi fəlakətləri ört-basdır etməyə çalışırdı. Sanqliye öz tabeliyində olan adamların bir çox qəddarlığında iştirak etdiyinə görə Amerika əyalətlərində qatil və cani kimi



tanınırdı. O, özünü, adətən, Sanqliye, yəni qaban adlandırır, sərhədlərdə isə ona Daş Ürək adı qoymuşdular. Onun adı dünyanın bu yerində uşaqların və qadınların canına dəhşətli qorxu salırdı.

Ləpirçi ilə Sanqliyenin görüşü iki sərkərdənin görüşünü xatırladı. Onlar tonqalın kənarında oturdular və bir dəqiqəliyə dinib-danışmadılar, yalnız bir-birini diqqətlə nəzərdən keçirdilər. Təklidə onların hər biri zəhmli düşmənin yanında olduğunu hiss edirdi. Onların hər biri başa düşürdü ki, öz düşməninə əsgərin layiq olduğu etimadı göstərməlidir. Onların hər ikisi öz xarakterləri və maraqları arasındakı hədsiz fərqi dərk edirdi. Ləpirçi, başı çox bəlalər çəkmiş bir adam olduğu üçün Sanqliyeyə igidliyinə görə hörmət edirdi və onun haqqında yayılan rüsvayçı şayiələrə inanmırdı. Lakin Ləpirçi onun xudpəsəndliyini və qəddarlığını bəyənmirdi. Digər tərəfdən bələdçi Sanqliye üçün anlaşılmaz bir varlıq idi: fransız bu adamın təbiətini əslə başa düşə bilmirdi. Ləpirçinin qərəzsizliyi, ədalətli olması, onun səmimiyyəti Sanqliyeyə qəribə gəlirdi.

İki qəhrəman bir-birini dinməz-söyləməz təpədən-dırnağa süzürdü. Kapitan Sanqliye əlini şapkasına uzadıb Ləpirçini salamladı. Sərhəd həyatının qaba şəraiti bu fransızın əvvəlki nəzakətliyini hələ tamamilə məhv etməmişdi, fransızların anadangəlmə xasiyyəti hesab edilən ədəbin ifadəsini onun üzündən hələ tamamilə silməmişdi. O, dostcasına gülümsəyərək:

– Müsyö Ləpirçi, – dedi və fransız sözlərini ingilis sözlərinə qarışdıraraq-qarışdıraraq danışmağa başladı: – *une militaire*¹ yəni müharibə şərafi, *le courage et la loyauté*². Siz irokezcə danışa bilərsinizmi?

Ləpirçi:

– Bəli, – dedi. – Mən bu əclafların dilini başa düşürəm və zərurət vaxtı bu dildə danışa bilərəm, lakin nə bu dil, nə də bu qəbilə mənim xoşuma gəlmir. Mister Daş Ürək, minqə rast gəlmək, mən-cə, dələduza rast gəlmək deməkdir. Mən sizi, döyüşlərdə olsa da, çox görmüşəm; etiraf etmək lazımdır ki, sizi həmişə qabaq sıralarda görmüşəm. Bizim güllələrə, yəqin bələdsiniz, doğrudurmu?

– Bələdəm, ancaq şəxsən sizin güllələrə yox, müsyö Ləpirçi! Sizin və nəcib əlinizin atdığı güllə hökmən ölümlə nəticələnir. Siz adaların birində mənim ən yaxşı döyüşçümü öldürmüşünüz.

¹ *Une Militaire* – əsgəri, hərbi (fr.)

² *Le courage et la loyauté* – mərdlik və sədaqət (fr.)

– Çox güman ki, belədir, ancaq onların hamısı ən iyrenc əclaf-lardır. Sizi təhqir etmək fikrində deyiləm, mister Daş Ürək, ancaq açıq demək lazımdır ki, siz murdar adamların arasında yaşayırınsınız.

Fransız, mülayim danışmağı qət edərək:

– Düzdür, ser, – dedi və ingiliscə çətinliklə başa düşdüyünə görə, elə xəyal etdi ki, Ləpirçi onu tərifləyir. – Siz çox səxavətliniz, lakin *un brave*¹ həmişə *comme ça...*². Oraya baxın! Bu, nə olan işdir? Bu *jeune homme*³ başına nə iş gətirirlər?

Ləpirçi Sanqliyenin göstərdiyi tərəfə dönüb baxdıqda gördü ki, iki əsgər Casperin çiyinlərindən kobudcasına yapışib onun qollarını burmaq istəyirlər.

Bələdçi:

– Bu nədir? – deyə qışqırdı və özünü cəld əsgərlərə yetirib onları kənara itələdi. – Şirin Su ilə belə rəftar etməyə kimin vicdanı yol verər? Kim buna mənim gözümlə görə-görə cürət edər?

– Bu mənim əmrilə edilir, Ləpirçi, – deyə kvartirmeyster cavab verdi. – Bu sərəncam üçün məsuliyyəti öz üzərimə götürürəm. Kral həzrətləri zabitinin qanuni əmri ilə hesablaşmaya bilməzsiniz!

– Əgər Casperin belə bir rəftara layiq olduğunu kral söyləsəydi, mən lap kralın özü ilə də hesablaşmazdım! Skalplarımızın salamat qalması üçün biz məgər Casperə minnətdar deyilik? Qalib gəlmə-yimizə məgər Casper kömək etməmişdir. Yox, poruçik, əgər siz səlahiyyətinizi yalnız bu şəkildə həyata keçirirsinizsə, onda sizə səlahiyyət verilməsinə mən birinci etiraz edərəm!

– Bu, özü itaətsizlikdir, – deyə Müyr cavab verdi. – Lakin Ləpirçinin bir çox günahlarından keçmək olar. Doğrudan da, Casper özünü elə göstərirdi ki, guya bizim xilas olmağımıza kömək edir, lakin biz keçmiş unutmamalıyıq. Biz Osveqodan yola düşərkən mayor Dunkanın özü məgər Casperi serjant Dunqama tanıtmamışdı? Məgər biz öz gözümləzlə görüb yəqin etməmişdik ki, bizə xəyanət edilmişdir və xain yalnız Üestern ola bilər? Ah, Ləpirçi, əgər siz adamların zahirinə aldansaңыз, heç vaxt böyük dövlət xadimi və ya böyük sərkərdə ola bilməzsiniz! Güman edirəm ki, riyakarlıq hətta paxılıqdan daha geniş yayılmış bir qüsurdur. Bu, insan təbiətini fəlakətə salan bir bədbəxtlikdir!

¹ *Un brave* – igid (fr.)

² *Comme ça* – belədir (fr.)

³ *Jeune homme* – cavan oğlan (fr.)



Kapitan Sanqliye yalnız çiyinlərini çəkir və gah kvartirmeystərə, gah da Casperə baxırdı.

– Sizin nə paxıllığınız, nə riyakarlığınız, nə də hətta insan təbiətiniz mənim vecimə deyildir! – deyə Ləpirçi cavab verdi. – Casper Şirin Su mənim dostumdur! O, igid oğlandır, namuslu, sədaqətli gəncdir! Nə qədər ki mən buradayam, əlli beşinci polkdakı adamların heç biri Casperə əl qaldırmağa cürət edə bilməz! Siz nə mənə əmr edə bilərsiniz, nə də Casperə, sizin gücünüz yalnız əsgərlərə çata bilər!

Fransız:

– *Bon*¹, – deyə səsləndi.

– Ləpirçi, deməli, siz ağıllı olmaq istəmirsiniz, eləmi? Ola bilməz ki, siz şübhələrimizi və dəlillərimizi yaddan çıxarmış olarsınız! Buyurun, bu da Casperin cəzasını ağırlaşdıran yeni bir sübut! Bu cındın görürsünüzmü? Düşmənin basqınından bir saat əvvəl Mabel onu burada, ağacın budağından tapmışdır. Zəhmət çəkin deyin: bu, “Qaçğan”ın bayrağının bir parçası deyilmi? Bundan daha inandırıcı sübut ola bilməz.

– *Ma foi, c'est un peu fort ceci*², – deyə Sanqliye donquldandı.

– Mən bu adamın ürəyinə yaxşı bələd olduğum halda, sizin bayraqlarınızın və siqnallarınızın mənə nə dəxli var? – deyə kəşfiyyatçı etiraz etdi. – Casperin qəlbində namus coşur, belə adam isə tək-tək tapılar. Heç kəs onu hər hansı bir minqə tay qoymağa cəsərat etməz! Yox-yox, əl çəkin ondan, yoxsa baxarıq kim üstün gələr: əlli beşinci polkdakı öz əsgərlərinizlə birlikdə sizmi, ya İlan, “maralvuran” və öz matrosları ilə birlikdə Casper! Poruçik Müyr, siz Şirin Suyun ləyaqətini nə qədər alçaldırırsınızsa, öz gücünüzdə də bir o qədər həddindən artıq güvənirsiniz!

– *Tres bien*³, – deyə, Sanqliye yenə donquldandı.

– Yaxşı, indi ki, belə oldu, onda mən daha aydın danışaram. Bax, bu kapitan Sanqliye və igid tuskarora Arouxed mənə bildirmişdilər ki, bu bədbəxt oğlan xaindir! Ləpirçi, ümidvaram ki, bundan sonra mənim əmrime etiraz etməzsən, düzdürmü?

Fransız:

¹ *Bon* – yaxşı (*fr.*)

² *Ma foi, c'est un peu fort ceci* – vallah bu lap ağıdır (*fr.*)

³ *Tres bien* – çox yaxşı (*fr.*)

– *Sce'lerat*¹! – deyə pıçıldadı.

– Kapitan Sanqliye igid əsgərdir, – deyə Casper dilləndi.
– O, namuslu matrosa böhtan atmaz... Daş Ürək, siz deyin, xain buradadırmı?

Müyr:

– Bəli, bəli, – dedi, – indi ki, ay bədbəxt, sən belə istəyirsən, qoy kapitan açıq danışsın! Baxarıq, cəzadan yaxanızı qurtara biləcəksinizmi!.. Kapitan, deyin, xaini bizim aramızda görürsünüzmü?

– Əlbəttə, cənab, əlbəttə, görürəm!

Arouxed gur səslə:

– Lap ağ yalan deyir, – dedi və əli ilə Müyrü döşündən itələdi.

– Hanı mənim döyüşçülərim, hanı mənim ingilis skalpları? Lap ağ yalan deyir!

Müyr elə güman etdi ki, Arouxed onu qəsdən vurdu; buna görə də kvartirmeyster geriyə çəkilib tüfəngini götürdü. Lakin tuskarora ondan zirək çıxdı. O, Müyrə qəzəbli bir nəzər salaraq, qurşağında gizlətdiyi xəncərini cəld çıxartdı və kvartirmeysteri göz açıb-yummağa qoymayaraq, xəncəri dəstəyinədək onun sinəsinə sancdı.

Sanqliye kvartirmeysterin yıxılarkən üzündə təəccüb əlaməti olduğunu gördükdə, bir çimdik burunotu götürdü və sakitcə dedi:

– *Voilà L'affaire finie! Mais ce n'est qu'un scelerat du moins*².

Kvartirmeysterin öldürülməsi elə bir gözənlilməz hadisə oldu ki, Arouxed vəhşicəsinə bağırib kolluğa tullandıqda ağların heç biri onun dalınca qaçmadı. Təkcə Çinqaççuk özünü itirmədi, tuskarora hələ kolların arasında gizlənməyə macal tapmamış delavar kolluğa cumdu...

Bayaqdan fransızca danışan Casper Üestern Sanqliyenin sözlərinə və əl-qolunu oynatmasına təəccüb edərək ona ingiliscə dedi:

– Siz deyin, müsyö, mən xainəmmi?

– Xain bax, odur! – deyə fransız quruca cavab verdi. – O, bizim casusumuzdur, bizim agentimizdir. İnsafla deyə bilərəm ki, o, çox yaman əclaf idi! Bax, o!

Sanqliye kvartirmeysterin meyiti üzərinə əylərək onun ciblərini axtardı və bir cibindən çıxartdığı pul kisəsini hamının gözü qabağında çevirib silkələdi. Kisənin içindən düşən bir neçə ikilik luidor³ əsgərlərin

¹ *Sce'lerat* – canı (fr.)

² *Voilà L'affaire finie! Mais ce n'est qu'un scelerat du moins* – İşi bitdi! Caninin biri azaldı (fr.)

³ *Luidor* – qədim fransız qızıl pulu



ayağına tərəf diyirlənib getdi, əsgərlər isə, əlbəttə, fürsətdən istifadə edərək bu pulları götürdülər. Sanqliye nifrət hissilə pul kisəsini ataraq təmkinlə öz yerinə qayıtdı və iştaha ilə supunu yeməyə davam etdi.

İYİRMİ YEDDİNCİ FƏSİL

Əsgərlər Müyrün meyitini qaldırıb kənara apardılar və üstünə şinel saldılar. Bu zaman Çinqaçquk kolların arasından çıxıb səssizcə tonqalın kənarında oturdu. Sanqliye ilə Ləpirçi Çinqaçqukun kəmərinə qanlı skalpı gördülər, lakin onların heç biri Çinqaçquku sorğu-sual etmədi, çünki onlar başa düşdülər ki, Çinqaçquk Arouxedi öldürmüş və skalpını da soyub öz kəmərinə asmışdır. Fransız öz supunu sakitcə yeməkdə idi. Ləpirçi Müyrün xəyanəti haqqında daha ətraflı məlumat almağa çalışaraq, Sanqliyeyə suallar verməyə başladı. Sanqliye öldürülmüş agentin əməllərini gizlətməyi daha lazım bilməyərək Ləpirçinin suallarına həvəslə cavab verdi.

Məlum oldu ki, əlli beşinci polkun sərhədə gəlib çatmasından az sonra Müyr düşməyə kömək etmək istədiyini ona bildirmişdir, bu iş üçün başqalarından daha yararlı olduğuna Lendi ilə dostluğunu sübut gətirmişdir, çünki o, Lendi ilə dostluğundan istifadə edərək fransızlara daha dürüst məlumat verə bilərdi. Müyrün təklifi qəbul edilmiş, yəni onu fransızlar casusluğa qəbul etmişlər; bundan sonra kapitan Sanqliye Osveqo yaxınlığında Müyrlə bir neçə dəfə görüşmüş və hətta bir gecə onunla qalada qalmışdır. Arouxed Müyrün verdiyi məlumatı fransızlara çatdırmaq üçün vasitəçilik etmişdir, mayor Dunkana göndərilən imzasız məktub isə Müyr tərəfindən düzəldilmiş, Frontenaka göndərilmiş, burada onun üzü köçürülmüş və nəhayət, məktubu tuskaroranın özü əlbəəl mayora vermişdir. “Qaçğan” da Arouxedi məhz bu tapşırığı yerinə yetirib qayıtdığı vaxt tutmuşdu. Beləliklə, Casperi qurban vermək qət edilibmiş, onun öldürülməsi isə Müyrün xəyanətini ört-basdır etməli imiş. Müyr əlahiddə mükafat müqabilində ekspedisiyanı Min Adaya müşayiət etməyi öhdəsinə götürmüş və vəd etmişdi ki, hücum üçün daha münasib olan vaxt gəlib çatdıqda siqnal verəcəkdir. Bu adanın harada yerləşdiyini də düşməyə Müyr xəbər veribmiş.

Qadın düşkünü olan Müyr təsadüfən rast gəldiyi hər hansı bir qadın kimi Mabel ilə də evlənə bilərdi, lakin o, Mabelin gözəlliyinə, guya, valeh olduğunu yalandan söyləyirmiş və bununla da, istəyirmiş ki, ekspedisiyada iştirak etmək üçün mayordan icazə almağa bəhanəsi olsun. Kvartirmeysterin Mabel ilə olan macərəsı Sanqliyeni xüsusilə güldürdü. Sanqliye bütün əhvalatı nağıl edərkən, kvartirmeysterin bu hiyləsinə acı-acı istehza edirdi.

Sanqliye sözünü qurtardıqdan sonra birdən əlini Ləpirçiyə uzadaraq dedi:

– Alın, sıxın mənim əlimi! Siz ki namuslu adamsınız, bunun işə qiyməti yoxdur! Biz hər cür dərmandan istifadə etdiyimiz kimi, casuslardan da istifadə edirik, çünki onlar müharibədə lazım olur. Ancaq mən casuslara nifrət edirəm. Bu, mənim əlim, siz də əl verin!

– Sizin əlinizi ürəkdən sıxaram, kapitan, – deyə Ləpirçi cavab verdi, – siz qanuni, sadə və igid düşmənsiniz. Lakin kvartirmeysterin meyitinə heç zaman ingilis torpağı nəsb olmayacaqdır. Qoy onun meyiti onun bədnamlığının şahidi olan yerdə qalsın, qoy onun xəyanəti ona başdaşı olsun. Kapitan Daş Ürək, mən güman edə bilərəm ki, casuslarla bu cür əlaqə saxlamaq əsgərin vəzifəsinə daxil ola bilər, ancaq sizə düzünü deyirəm: belə bir çirkin iş mənim əlimdən gəlməzdi, buna görə də sevinirəm ki, bu işə görə mən yox, siz vicdan əzabı çəkəcəksiniz. Bu kafir görün nə qədər vicdansız imiş! Adam da öz vətəninə, öz dostlarına qarşı, sağına-soluna xəyanət edərmidi? Casper, bir dəqiqəliyə bura gəl, sənə bir-iki kəlmə sözüm var, bala.

Bələdçi Casperi kənara apardı və onun əlini bərk-bərk sıxaraq boğazı qəhərlənə-qəhərlənə dedi:

– Sən mənə bələdsən, Şirin Su, mən də səni tanıyıram. Bildiyimiz bütün hadisələr sənin haqqında olan rəyimi zərrə qədər dəyişdirməmişdi. Sənin haqqında onların uydurduqlarına heç vaxt inanmamışam, ancaq işin çox ciddi olduğunu da bilirdim. Həmişə bilirdim ki, sən xəyanət yoluna qədəm qoymazsan, sənin təbiətin belə deyildir, ancaq boynuma alıram ki, kvartirmeysterdən də şübhələnmirdim.

– Özü də bu adamın kral həzrətlərindən fəxri fərmanı var idi!

– Bunun əhəmiyyəti yoxdur, Casper! Kvartirmeyster əsgəri and içmişdi, ancaq öz borcunu yerinə yetirməmişdir.



– Bəs onun Mabeli sevməsinə nə deyirsən! Əslində kvartirmeysterin Mabelə əsla meyli yox idi.

– Bununla da kvartirmeyster çox çirkin iş görmüşdür. Mərhumun damarlarında minq qanı axırdı! Yalnız nacinslər qadını aldada bilərlər! Bax, mənə də belə bir məxluq etibar edilmişdir... Serjant ölüm yatağında öz qızını mənə əvə vermişdir, gözümün işığı olan Mabel isə buna razı olmuşdur. İndi başa düşürəm ki, iki həyatın qayğısına qalmalıyam, iki varlığın fikrini çəkməliyəm, iki qəlbi sevindirməliyəm. Ah, Casper!.. Bəzən mənə elə gəlir ki, bu sevimli uşağa mən kifayət qədər layiq deyiləm!

Casper bu yeni xəbəri eşidərkən boğazı qurudu. O, həyəcanını boğmağa nə qədər cəhd etdisə də, sifəti meyit sifəti kimi sapsarı oldu. Bununla belə, özünü cəmləşdirib qətiyyətlə cavab verdi:

– Belə demə, Ləpirçi! Sən lap kraliçanın özünə də yaraşarsan.

– Bunu sən belə düşünürsən. Doğrudan da, mən sərrast güllə ilə maralı da, minqi də öldürə bilərəm, gözlərim meşədə ləpiri və ulduzların vəziyyətini yanılmadan müəyyən edə bilər. Əlbəttə, Mabel mənimlə yaşayarkən nə quş əti, nə balıq, nə də göyərçin ətindən korluq çəkəcəkdir. Bir az keçdikdən sonra biz bir-birimizə lazımınca bələd olarıq, onda Mabel məni özünə tay-bərabər olan, maraqlı söhbətlərlə əyləndirməyi bacaran bir adam hesab edə biləcəkdirmi?

– Ləpirçi! Ən erköyün böyümüş qadın sənə lazımınca bələd olduğdan sonra sən qədrini bilər və sənənlə yaşamağı özü üçün xoşbəxtlik hesab edər! Sənin bundan qorxmağın yersizdir... Gəl bu barədə daha danışmayaq! – deyə Casper əlavə etdi və dostunun əlini möhkəm sıxıb tonqala tərəf yönəldi. – Bəsdir!.. Sən Mabelə layiqsən, Mabel də sənə layiqdir. Sən Mabeli sevirsen, Mabel də səni sevər. Qızın atası özü ona səni əvə seçmişdir, – kim sənin bu hüququnu əlindən ala bilər!.. Kvartirmeysterə gəldikdə, onun Mabeli yalandan sevməsi, krala xəyanət etməkdən də pisdir.

Bu vaxt Ləpirçi ilə Casper tonqala o qədər yaxınlaşdılar ki, söhbəti dəyişdirməli oldular. Elə bu vaxt Kap da gəlib çıxdı. O, can verməkdə olan yeznəsini yenicə tərək etmişdi və baş vermiş hadisədən onun xəbəri yox idi. O, əvvəlki kimi daha qürurlu deyildi. Kap qəmgin və dalğın halda gəlirdi. O, söhbət edənlərə yaxınlaşaraq dedi:

– Ölümə hansı gözlə baxırsan bax, ölüm yamanca şeydir! Bizim bu serjant Dunqamı götürün... O, çox yaxşı əsgərdir, adam gərək düz

danışsın! Dunqam indiki dəqiqədə öz ipini sallayır və ondan elə yapışır ki, sanki, klyuzdan¹ keçməməlidir. Axı niyə? Çünki qızını sevir. Mənə qalsa, dostumun uzaq səfərə çıxmalı olduğunu görəndə, həmişə onun tezləklə yola düşməsinə və səfərinin uğurlu olmasını arzulayıram.

Ləpirçi məzəmmətlə:

– Serjantın ölümünü yaxınlaşdırmaq üçün onu öldürməli deyilik ki! – dedi. – Hətta qoçalar da canlarının qədrini bilirlər, onlar da yaşamağı çox sevirlər. Ömür qısaldıqca qiyməti artır.

Öz bədbəxt qohumunun ölümünü yaxınlaşdırmaq fikri Kapın heç ağına da gəlmirdi. Ancaq o istəyirdi ki, serjant ölüm yatağında həyəcan keçirməsin və iztirab çəkməsin. Qoca dənizçi sözlərinin düzgün başa düşülməməsindən incidi. O dedi:

– Ləpirçi, dərdindən başını itirən adamı məzəmmətləmək siz yaşda və sizin kimi ağıllı olan şəxsə yaraşmaz. Serjant Dunqam mənim dostumdur. Mən ona hörmət edirəm, xatirini istəyirəm və bilirəm ki, ömrünü yaxşı keçirmişdir. Cənnətdə yaxşıca yer seçib lövbər salmağı hər hansı bir adama arzu etmək heç də böyük günah deyildir! Biz hamımız öləcəyik, bizim hətta ən yaxşımız da bunu inkar etməz... Bəs hanı kvartirmeyster? O gərək yazıq serjantla vidalaşmağa getsin, çünki serjant bu dünyanı bizdən bir az əvvəl tərk edir.

Bələdçi Müyrün ölümünün təfsilatını və onun necə xain çıxdığını Kapa nağıl etdi. Kap bu sözləri eşidərkən təəccübdən ağız açılı qalmışdı. Ləpirçi sözünü qurtardıqdan sonra Kap nəfəsini dərmək istəyirmiş kimi, iki-üç dəfə bərkdən öskürdü. Nəhayət, o dilləndi:

– Şirin su ilə vəhşilər arasında sizin keçirdiyiniz ömür fanidir və başdan-ayağa əziyyətdir, Ləpirçi! Mən buradan nə qədər tez getsəm, özümə də hörmətim bir o qədər artar. Deyirsiniz, Müyr xain imiş və vətəni satmağa hazırmiş. Özü də kimə, kimə – əclaf fransıza!

– Bu xain hər şeyi: vətəni də, vicdanını da, özünü də, Mabeli də, bütün skalplarımızı da satmağa hazır idi, həm də bütün bu şeyləri kimə satdığını heç fikirləşmirdi də. Daş Ürəyin həmvətənləri xainə muzd verirlərmiş.

– Onlara bələdəm! Qalib gələ bilməyəndə və ya başlarını götürüb qaçmağa müvəffəq olmayanda hər şeyi satın almağa çalışırlar.

Cənab Sanqliye istehza ilə şlyapasını qaldırıb baş əydi. Sonra Kap Ləpirçiyə müraciət etdi:

¹ *Klyuz* – gəminin yan tərəfində olan deşikdir, lövbər ipini bu deşikdən sallayırlar.



– Axı mən buraya Müyrün dalınca gəlmişdim, zənn edirdim ki, serjant ömrünün son dəqiqələrində öz müavininə bir neçə söz demək istəyir. Ancaq, sən demə, poruçikin qulluğu, doğrudan da, böyüyübmiş.

– Qoy serjant müavin sarıdan narahat olmasın. Mənə elə gəlir ki, taqətdən düşmüş kiçik dəstəyə kapral da komandirlik edə bilər. Qalan işlərin öhdəsindən mən özüm gələm. Ancaq əvvəlcə biz gərək meyitləri dəfn edək, düşmən torpağında tikilmiş daxmaları və qalaçanı tamamilə yandıraq ki, bunlar düşmənin əlinə keçməsin. Bir halda ki, bu yer indi hamıya məlumdur, buraya qayıtmağın mənası yoxdur.

– Bunlar öz yerində, əziz dostum, ancaq indi gərək mənim yazıq yeznəmin fikrini çəkək. O, əsgər olsa da, təsəlli sözləri eşitmədən bu dünyadan ayrılmasına yol vermək olmaz.

– Düzdür, düzdür! – deyə bələdçi cavab verdi və blokhausu tərəf yönəldi. – Mən bir çoxlarının necə can verdiklərini görmüşəm: bəziləri əbədi dünyaya qaba və nədan bir şəxsiyyət kimi çəkilib gedir, bəziləri sevinə-sevinə can verir, elə bil ki, öz üzərlərindən ağır bir yükü atırlar. Mənə elə gəlir ki, belə dəqiqələrdə bütün əməllərimiz gözümlərin qabağına gəlir.

– Bəli, siz haqlısınız, Ləpirçi! Bir dəfə ölüm ayağında olanda mən də belə dəqiqələri görmüşəm. Bilirsinizmi, ömür kitabımı necə tez-tez vərəqləyirdim? Ömrümdə heç vaxt böyük günahım olmamışdır, heç kəsin var-yoxunu talan etməmişəm, xəyanət etməmişəm, heç kəsin daxmasını yandırmamışam, ancaq qaçaq mal daşımaq və başqa bu kimi xırda işləri özümə irad tuta bilərəm. Axı siz buna nə deyə bilərsiniz? Mən dənizçiyəm... Yəqin ki, sizin də peşəniz ləkəsiz deyildir!

– Kəşfiyyatçıların və bələdçilərin çoxu ən iyirənc fırılacaqılardır, özləri də kvartirmeyster kimi iki tərəfə qulluq edirlər, ancaq belə işlərdə mənim əlim olmamışdır. Ömrümdə üç dəfə tamah məni yoldan çıxarmaq istəmişdir. Bir dəfə mən öz ərazimdə iyirmi altı qəşəng qunduz dərisi tapmışdım. Bu dərilər fransız ovçusunun idi, ancaq bu adamın bizim meşələrdə ova çıxmağa haqqı yox idi. Bilirdim ki, dəriləri götürüb aparsam, qanun mənim tərəfimdə olacaqdır. Boynuma alıram ki, dərilər çox xoşuma gəlmişdi! Lakin, bəlkə də, bütün ümidini bu dərilərə bağlayan zavallının necə məyus olacağını təsəvvürümə gətirdikdə dərilərə əl vurmadım. Məhz buna görə də ovçular mənə axmaq dedilər, ancaq həmin gecəni çox yaxşı yatdım, deməli,

düzgün hərəkət etmişdim... Bir dəfə də meşədə bahalı bir tüfəng gördüm; bu, ələ düşən şey deyildi, mənim belə bir tüfəngim olsaydı, çox tez irəli gedərdim. O vaxt hələ cavan idim. Bu tüfəngə yamanca gözüm düşmüşdü! Ancaq nəfsimi saxladım, sonralar həmin tüfənglə güllə atan düşmən üzərində mən öz karabinimlə qələbə çaldım... Üçüncü dəfə meşədə gəzərkən altı nəfər yatmış minqin üstünə çıxdım... Onlar tüfənglərini və tomahavklarını bir kənara qoymuşdular, buna görə də mən lap arxayınca bu silahları götürüb apara bilərdim. Ancaq namuslu adam gərək nə yatanlara, nə də silahsız olanlara basqın etsin. Mən bir az tərəddüd etdikdən sonra gizləni b minqlərin oyanmasını gözlədim. Onlar qalxıb silahlarını götürdükdən sonra yola düşdükdə mən ağacların, kolların dalında gizlənə-gizlənə onlara güllə atmağa başladım. Nəticədə bu altı əclafdan yalnız bir nəfəri kəndə qayıda bildi. Ancaq o da qıçından yaralanmışdı. Uzaqdan mənim dalımca gələn Böyük İlan bu meyitləri görərkən, əlbəttə, fürsəti fövtə verməyib onların skalplarını soymuşdu. Görürsünüzmü, – deyə, Ləpirçi blokhouza yaxınlaşarkən əlavə etdi, – adam ədalətlə iş görüb öz şərəfini də ləkələməz, xidmət borcunu da sədəqətlə yerinə yetirə bilər.

Kap bu öyüd-nəsihəti o qədər də yaxşı başa düşmədiyinə görə, Ləpirçiyə cavab olaraq donquldanıb nə isə dedi.

Onlar qarının ağzında ayaq saxlayıb bir dəqiqə gözlədilər, sanki, demək istədikləri sözləri fikirləşib hazırlayırdılar. Nəhayət, onlar içəri girdilər.

İYİRMİ SƏKKİZİNCİ FƏSİL

Ləpirçi can verməkdə olan serjantin otağına kədərli halda və heyifsilənə-heyifsilənə girdi. Kapda isə belə hisslər yox idi. Kobud, inad, tez özündən çıxan və həm də çox vasvası olan bu qoca dənizçiyə hətta ölümün özü də, bütün başqa adamlardan fərqli olaraq, ağır təsir bağışlamırdı. Kap, başına gələn hadisələrə və öz yeznəsini ürəkdən sevdiiyinə baxmayaraq, can verən yeznəsinin otağına laqeyd halda girdi və dərhal son hadisələrdən, Müyrün və Arouxedin ölümündən danışmağa başladı. Sonra o dedi:



– Qardaşım Dunqam, onların hər ikisi, hətta göz yumub-açmağa macal tapmamış öz lövbərlərini əldən verdilər. Sən də özünə təsəlli verə bilərsən ki, hələ səndən az əvvəl başqaları böyük səyahət üçün yola düşdülər; özü də bunlar sənin o qədər də istəmədiyən adamlar idi. Sənin yerində olsaydım, bu əhvalat mənə çox təsəlli verərdi. Dostum Ləpirçi, anam mənə həmişə deyərdi ki, can verən adamın ürəyini yuxaltmaq mənasızdır, əksinə, ağıllı tədbirlər görüb, bu adama ürək-dirək vermək lazımdır. Rəhmətlik anamı yazıq serjant da mənim qədər istəyirsə, onda bu yeniliklər gərək serjanta təsəlli versin.

Şeh ərinin ölümündən xəbər tutduqda ayağa qalxıb blokhausdan səssizcə çıxdı. Bu vaxt Dunqamın üzündə heç bir şey hiss edilmədi, çünki onu həyata bağlayan tellər o qədər incəlmişdi ki, o, Arouxedı yadından çıxarmışdı və Müyrün də fikrini əsla çəkmirdi. Serjant çətinliklə danışa-danışa Casperi soruşdu. Çox keçmədi ki, bu gənc serjantın yanına gəldi. Serjant ona nəvazişlə baxdı. Bu gənc matrosu nahaq yerə təhqir etdiyinə nə qədər peşman olduğunu indi serjantın gözlərindən sezmək olardı. Bu zaman blokhausda Ləpirçidən, Kapdan, Mabeldən, Casperdən və ömrünün axır dəqiqələrini keçirən serjantdan başqa heç kəs yox idi. Hamı serjantın başına toplaşmışdı və onun axır nəfəsini gözləyirdi. Mabel atasının yanında oturmuşdu, gah onun soyuq tərli əlini qaldırıb öz alnına qoyur, gah da atasının quruyan dodaqlarını su ilə isladır.

Ləpirçi ölümlə o qədər tez-tez rastlaşmışdı ki, can verən adamı görərkən qəlbində o qədər də dərin ehtiram hiss etmirdi, ancaq qızgın vuruşma dəqiqələrində ölməklə sakit ev şəraitində ölmək arasında nə qədər böyük fərq olduğunu da başa düşürdü. O dedi:

– Bu dünyadan sən bizdən qabaq gedirsən, serjant. Bax, Arouxed də öz son yoluna getdi, ancaq onun yolu namuslu hinduların yolu deyildir. Sən onunla üz-üzə gəlməyəcəksən, çünki onun cıdırı ədalətli adamların cıdırı deyildir. Bunu bizə ağıl öyrədir, ağıl poruçik Müyrün də aqibətini bizə göstərir. Sən həyata öz borcunu vermişən, indi uzaq səfərə çıxmalısən, buna görə də gərək sənin nigarançılığın da olmasın, qıçların da cəld olsun.

– Dostum, mənə elə gəlir... borcumu yerinə yetirmək üçün əlimdən gələni əsirgəməmişəm.

– Düzdür, düzdür! – deyə Kap söhbətə qoşuldu. – Ancaq yaxşı olardı ki, sən açıq yerdə dreyfə keçəydin və sahildəki işlərdən xəbər

tutmaq üçün qabağa qayıq göndərəydin. İndi nə etmək olar: olan olub, keçən keçib. Heç birimiz şübhə etmirik ki, sən işimizin xeyrinə çalışırdın!

– Düz deyirsən, mən işimizin xeyrinə çalışırdım.

– Ata! Əziz ata!

Kap yenə dilləndi:

– Bu fırtına Maqkini qəflətən yaxalamışdır, qız öz atasının dayazlıqlardan keçməsinə birtəhər kömək etmək istəyir, lakin əlindən bir şey gəlmir. Ancaq biz serjantı bu yerdən sağ-salamat keçirməliyik. İndi serjant farvaterə¹, kanalın ən salamat yerinə üzüb gəlmişdir, ancaq qorxuram, qız onu dreyfə keçməyə məcbur etsin.

– Mabel, mənim övladım! – deyə serjant nəfəsi tutula-tutula pıçıldadı. – Mabel, səni qoyub gedirəm, balam... hanı sənin əlin?

– Al, əziz ata, bax, əllərimin ikisini də sənə uzadıram.

Serjant:

– Ləpirçi, – dedi və əlini yatağına sürtərkən səhvən Casperin əlindən tutdu, – mənim qızımı qəbul elə, ona ata ol, sən onun arzusunu ürəyində qoyma! Sizə xeyir-dua verirəm, hər ikinizin xoşbəxtliyini arzu edirəm!

Belə bir gərgin dəqiqədə heç kəs serjantın səhvini deməyə cürət etmədi; bir-iki dəqiqədən sonra Casperin və Mabelin əllərindən tutduğu vəziyyətdə serjantın canı çıxdı. Nəhayət, Kap serjantın öldüyünü xəbər verdi. Bu dəqiqəyədək Mabel əlinin kimin əli ilə birləşdirildiyini ağına belə gətirməmiş və görməmişdi. Yalnız bu zaman qız başını yuxarı qaldırıqda Casperin ona zillənən gözlərini gördü və Casperin əlinin istiliyini hiss etdi. Lakin bu anlarda onun qəlbinə başqa bir hiss hakim idi, buna görə də qız baş verən hadisənin mahiyyətini o qədər də dərinədən dərk etməyərək kənara çəkildi. Ləpirçi Casperin qolundan tutub onunla birlikdə blokhauzdan çıxdı.

Hər iki dost dərin sükut içində tonqalın kənarından və taladan keçib adanın qarşı sahilində dayandı.

Ləpirçi birinci olaraq sözə başladı:

– Hər şey bitdi, Casper, hər şey bitdi! Ah, yazıq serjant Dunqam öz səfərini qurtardı!.. Özü də kimin əli ilə? Minqin əli onu yarı yolda qoydu. Heç kəs başına nə gələcəyini heç vaxt qabaqcadan

¹ *Farvater* – dənizin, çayın və ya gölün elə bir yeridir ki, burada hər cür şəraitdə ən çox oturmaqlı gəminin keçməsi üçün su kifayət qədər dərin olur.



bilməz, sabah... o birisi gün, bəlkə, mənim də aqibətim belə olacaqdır.

– Bəs Mabel? Bəs Mabel necə olacaq, Ləpirçi?

– Sən serjantın can verərkən dediyi sözləri eşitdinmi? O öz bala-sını mənə tapşırırdı, Casper, bu tapşırıq isə mənim üçün müqəddəsdir.

– Ləpirçi, o, elə bir tapşırıqdır ki, hər kəs onu səndən alıb öz üzərinə götürməyə çox şad olardı, – deyə Casper cavab verdi və təəsüflə gülümsədi.

– Mən çox vaxt öz-özümə deyirdim ki, bu tapşırıq layiq olmayan adama verilmişdir. Mən şöhrət düşkünü deyiləm, Casper. Şöhrət düşkünü deyiləm, gərək ki, belədir! Ancaq Mabel Dunqam mənim nöqsanlarımı, bütün nadanlığımı bağışlasa, gərək mən də razı olam, ancaq bunu da başa düşürəm ki, özüm heç bir şeyəm.

– Ləpirçi! Sənin döşündə dostunun bağışladığı son dərəcə qiymətli almazı görənlər səni məzəmmət etməzdilər, bunun kimi də sən Mabel Dunqamla evlənsən, heç kəs səni məzəmmət etməz.

– Deməli, sən zənn edirsən ki, Mabeli məzəmmət edərlər, eləmi? Açıq deyirəm ki, mən də bu barədə çox fikirləşmişəm və çox nigaran qalmışam. Axı mənə heç kəs sənin gözünlə və serjantın qızının gözü ilə baxmır (Casper Şirin Su bədəninin ağrıdığını birdən hiss edirmiş kimi diksindi. Sonra bələdçi sözünə davam etdi). İnsanlar paxıldırırlar, onların pis gözləri vardır, xüsusən qarnizonlarda yaşayan adamlar belə olurlar. İnsan təbiəti belədir!.. Bilirsənmi, Casper, bəzən mən belə fikirləşirəm: nə olardı ki, Mabel səni sevəydi. Bəli, bəli, bəzən mən bunu arzu edirəm, bəzən də istəyirəm ki, sən də Mabeli sevəsən, çünki mən həmişə zənn edirdim ki, Mabel mənimlə deyil, məhz səninlə daha xoşbəxt olardı...

Casper səbirsizliklə və nəfəsi tutula-tutula dostunun sözünü kəsərək:

– Bəsdir, Ləpirçi, – dedi, – bu barədə danışma. Sən Mabelin əri olacaqsan. Başqasının heç adını da çəkmə, başqasını hətta fikrinə də gətirmə! Mən isə... mən Kaprın məsləhətinə əməl edərəm, okeana gedib duzlu su ilə tanış olaram və bəlkə də, adam olaram.

– Sən, Casper Uestern! Sən gölləri, meşələri və sərhədləri qoyub getmək istəyirsənmi? Sən bunları şəhərlərə, kəndlərə və suyun dadındakı cüzi fərqləri dəyişmək istəyirsən? Əgər duz sənə

çox lazımdırsa, bizdə şoranlıqlar azdırmı? Hər bir adam başqalarının qane olduqlarına qane olmamalıdırmı? Mən sənə bel bağlayırdım, Casper! Mən sənə ümid edir və deyirdim ki, mən Məbellə bir daxmada yaşamağa başlayanda sən də bir müddət sonra özün üçün rəfiqə seçərsən və bizimlə qonşuluqda yaşamağa başlayarsan. Qarnizondan əlli mil qərbdə çox gözəl bir yer vardır, mən də orada məskən salmaq fikrindəyəm. O yerdən on mil uzaqda olan körpünün yaxınlığında sən öz kutterini saxlaya bilərsən və boş vaxtlarında bu gəmiyə minib istədiyin yerlərə gedərsən. Sənin öz arvadınla bu yerlərdən birində, mənim isə Məbellə birlikdə o birində məskən salacağımızı xəyalıma gətirərkən çox sevindirirdim. Biz bir-birimizin yaxınlığında yaşaya bilərdik. Mən ova gedəndə gəzə-gəzə sənin mənzilinə gəlib çıxardım və heç də yorulmazdım; əgər bu dünyada xoşbəxt olmaq mümkündürsə, biz də dödrükdə xoşbəxt güzəran sürərdik!

Casper Ləpirçinin qolundan tutdu və gülümsəməyə çalışaraq dedi:

– Dostum, unudursan ki, mənim heç kəsə məhəbbətim yoxdur, özü də inanmıram ki, səni və Mabeli sevdiyim qədər başqa birisini sevbiləm.

– Sənə təşəkkür edirəm, bala, ürəkdən təşəkkür edirəm! Deyirsən, Mabeli sevirən, ancaq sənin ona olan məhəbbətin yalnız dostluq məhəbbətidir, mən isə Mabeli başqa cür sevirəm. Bilirsənmi, gecəyarısı təbiətin bərk yatdığı kimi, əvvəllər isə özümün də bərk yatdığım kimi indi yata bilmirəm, bütün gecə Mabel Dunqam gözümlün qabağından getmir. Cavan marallar ətrafımda atılıb-düşür, oynayıb, bunlardan birini vurmaq üçün tüfəngimi qaldırıqda, marallar dönüb baxır və onda mənə elə gəlir ki, onlar gülümsəyirlər, gülürlər və sanki, mənə demək istəyirlər: “Əgər cürətin çatırsa, mənə gül-lə at!” Sonra Mabelin quş nəğmələrinə qarışan məlahətli səsinə eşidirəm... Bax, hələ keçən gecə yuxuda görmüşdüm ki, guya, Niaqara şlaləsindən keçməliyəm; Mabeli qucağıma almışdım və ondan bir an belə ayrılmaq istəmirdim. Sonra bu yuxuda çox məyus dəqiqələr keçirdim: elə bil, şeytan məni tilsimə salmışdı, dərk edə bilmədiyim bədbəxtlik üzündən, guya, Mabel əlimdən çıxırdı, gah Mabel mənə öz münasibətini dəyişir, gah da kim isə onu mənim əlimdən alıb aparmaq istəyirdi...



– Eh, Ləpirçi, əgər sən bunu yuxuda görərkən bu qədər məyus olursansa, bəs buna ayıqlıqda düçar olan adamın halı necə olmalıdır! Belə bir qızı ayıqlıqda itirdiyini bilən və ondan ümidini tamamilə kəsən adamın vəziyyəti necə olmalıdır?!

Qəflətən sının qabın içindəki su necə tökülürsə, bu sözlər də Casperin sinəsindən eləcə qopub gəlirdi. Casper bu sözləri qeyri-ixtiyari, demək olar ki, şüursuz surətdə söyləsə də, ancaq bu sözlərlə öz həqiqi hissini ifadə etmişdi, buna görə də onun dediyi sözlərin son dərəcə səmimi olmasına şübhə etmək olmazdı. Ləpirçi qəflətən fəlakətlə üz-üzə gələn bir adam kimi diksindi və bir dəqiqə ərzində gözlərini dostunun üzündən çəkə bilmədi. O nə qədər sadələvh olsa da, nəhayət, həqiqəti başa düşdü. Əvvəllər güman etmədiyi işin nəhayət, yolunu tapan beynin nə qədər sürətlə işləməyə başladığını deməyə ehtiyac varmı? Belə halda, qəflətən, gözlənilmədən aşkar olan həqiqətə sübut olaraq yeni-yeni mülahizələrin bir-birini nə qədər sürətlə təqib etdiyini və olub-keçmiş hadisələrin hafizədə necə canlandığını söyləməyə ehtiyac varmı? Ləpirçi təbiətən o qədər sadələvh, açıqürəkli və o qədər alicənab idi, dostlarının xoşbəxtliyini istədiyi qədər dostları da onun xoşbəxtliyini istədiklərinə o qədər inanırdı ki, Casperin Mabeli sevdiyini bu ağır dəqiqəyədək heç vaxt ağılına belə gətirməmişdi. Lakin dostunun həyəcanı o qədər qüvvətli və təbii idi ki, onun Mabeli sevdiyinə daha heç bir şübhə yeri qoymurdu. Bu zaman Ləpirçi Casperin gənc olmasına da, onun zahiri gözəlliyini də və başqa sifətlərini də yadına salıb özlüyündə qət etdi ki, bu sifətlərə görə Mabel Casperi daha çox bəyənə bilər. Bələdçiyə xas olan nəcib doğruculuq və səmimilik onun başqa hissələrinə üstün gəldi. Ləpirçi Casperin qolundan tutub kötüyə tərəf apardı və onu, demək olar ki, güclə oturtdu. Sonra bələdçi özü də onun yanında oturdu.

Casper öz hissini coşub aşkar olduğu dəqiqədə xəcalət də çəkmişdi, həyəcan da keçirmişdi. O, çox şad olardı ki, bu sözləri deməmiş olaydı, lakin Casper o qədər düz ürəkli idi ki, öz dostu ilə o qədər səmimi danışdı ki, Ləpirçidən sirr saxlamaq, ya da Ləpirçininin yəqin tələb etmək istədiyi izahatı verməkdən boyun qaçırmaq heç onun ağılına da gəlməzdi. Ləpirçi elə bir ciddiyətlə danışmağa başladı ki, Casper hətta diksindi, o dedi:

– Casper, bu, məni təəccübləndirdi! Heç fikrimə də gəlmirdi ki, sən Mabelə məhz belə hisslər bəsləyirsən. Əgər mənim şöhrətpə-

rəstliyim, mənim yaramaz xəyallarım məni bu qədər çox aldatmışsa, onda sənə acıyıram, bala, ürəkdən acıyıram! Bəli, öz qəlbini Mabelə verən, indi isə Mabelin öz qəlbini ona verəcəyinə ümid etməyən adamın halına acımaq lazımdır, bunu mən başa düşürəm. Delavar demişkən, aramızda bulud-zad olmasın deyə, bu məsələni kökündən götür-qoy etməliyik, Şirin Su.

– Daha nə götür-qoy etməliyik, Ləpirçi! Mən Mabel Dunqamı sevirəm, Mabel Dunqam isə məni sevmir. Mabel səni seçmişdir, o, səni üstün tutur, buna görə də mənim ancaq bir çarəm qalır ki, o da duzlu suya gedib sizin hər ikinizi yaddan çıxarmaqdır.

– Mənim yaddan çıxarmaq istəyirsən, Casper! Axı nəyə görə? Mənim günahım nədir? Nədən bilirsən ki, Mabel məni səndən yaxşı hesab edir? Bunu sən niyə deyirsən, dostum?

– Məgər Mabel sənə ərə getmir? Doğrudandı, Mabel sevmədiyi adama ərə getmək istəyər!

– Serjant bu barədə Mabeldən çox təkidlə xahiş etdi, Mabel isə sözəbəxan və üzüyola övlad olduğu üçün, can verməkdə olan atasının arzusuna, bəlkə də, zidd çıxıb bilməmişdir. Sən Mabeli sevdiyini, ona belə hisslər bəslədiyini heç onun özünə demisənmi?

– Heç vaxt, Ləpirçi! Mən bu yol ilə səni təhqir etməyə heç zaman razı olmazdım!

– Sənə inanıram, cavan oğlan, sənə inanıram və zənn edirəm ki, duzlu suya gedərsən, sənənin sirrini də sənənlə birlikdə gizli qalar. Lakin bu belə olmamalıdır! Mabel işdən xəbər tutacaqdır, əgər mənim ürəyim belə bir imtahanıdan parça-parça olsa da, Mabel ikimizdən birini özü seçməlidir! Deməli, sevgi haqqında sənənlə Mabel arasında heç bir söz-söhbət olmamışdır, eləmi, Casper?

– Mən ona bu barədə heç bir müəyyən, heç bir açıq söz deməmişəm. Ancaq Ləpirçi, Mabeli dəlicəsinə sevdiyimi sənənin qarşında etiraf edirəm və sənənin kimi nəcib dostdan heç bir şey gizlətməmə! İndi iş işdən keçmişdir. Sən bilirsən ki, gənclər bir-birinə açıq və aydın bir söz demədikləri halda, bir-birini başa düşürlər və ya bir-birini başa düşdüklerini güman edirlər, minlərlə xırda əlamətlər əsasında bir-birinin fikrini duyurlar və ya bir-birinin fikrini bildiklərini zənn edirlər?

– Yox, Casper, mən bunu bilmirəm, – deyə bələdçi açıq cavab verdi. – Yox, Casper, mən belə şeyləri bilmirəm. Mabel həmişə mənə mehribanlıq göstərirdi, ürək sözünü də aydın deyirdi.



– Deməli, sən onun dilindən eşitmişən ki, o, səni sevir, eləmi, Ləpirçi?

– Dayan, Casper... Yox, bunu öz dili ilə deməmişdir. Mabel mənə demişdi ki, biz heç zaman ər-arvad ola bilmərik... Heç zaman ər-arvad olmamalıyıq. Deyirdi ki, guya, o, özünü məndən aşağı bilir; ancaq bunu da deyirdi ki, mənə hörmət edir, məni hamıdan yaxşı hesab edir. Sonra da serjant mənə dedi ki, təcrübəsiz və utancaq qızlar həmişə özlərini belə aparırlar, Mabelin anası da belə olmuşdur, o da belə deyirmiş. Serjant mənə deyirdi ki, Mabel mənə ərə getməyə hər hansı bir səbəbə görə razı olsa, mən gərək buna tamamilə qane olam... Axırda mən serjantın dediklərinin doğru olduğuna inandım.

Casper öz xoşbəxt rəqibinə dostluq hissləri bəslədiyinə və onun xoşbəxt olmasını ürəkdən arzu etməsinə baxmayaraq, Ləpirçinin son sözlərini eşidərkən qəlbinin hədsiz fərəhlə dolduğunu hiss etdi.

Ləpirçi üzdən getdikcə tutulur və pərişan görünürdü. O dedi:

– Dilin köməyi olmadan danışmağı bacarmaq haqqında mənə yenə bir neçə söz de. Mən bu yol ilə Çinqaçqukla danışa bilirəm, onun oğlu Unkas sağ olanda onunla da belə danışmağı bacarırdım. Belə bir ustalığın gənc xanımlara, xüsusən Mabel Dunqama da məlum olduğunu bilmirdim.

– Mən deyən o deyildir. Mən qızın baxışlarından, təbəssümlərindən, təsadüfən mənə toxunarkən əlinin titrəməsindən danışırıdım. Mən o qədər sadə adamam ki, hətta Mabelin nəfəsini duyduqda da, hətta onun paltarının xışılısını eşidəndə də canıma lərzə düşürdü. Demə, mənim belə sərsəm xəyallarım məni aldadıbmış. Mən Mabelə bəslədiyim hissimi ona heç vaxt açıq-aşkar bildirməmişəm, indi isə bu barədə danışmaq fayda verməz, çünki mənim daha heç bir ümidim yoxdur!

Ləpirçi sadəcə, lakin hər cür etirazı puça çıxaran bir vüqarla cavab verdi:

– Casper! Gəl serjantın necə dəfn ediləcəyindən və bizim bu adadan köçüb getməyimizdən danışsaq. Serjantın qızı haqqında ətraflı danışmağa sonralar kifayət qədər vaxtımız olacaqdır. Mən, gərək, bu işi dərindən götür-qoy eləyim, çünki atası ölərkən balasını mənə tapşırırmışdır.

Mabel haqqında söhbətin kəsilməsi Casperi hətta sevindirdi. Dostlar bir-birindən ayrıldılar və onların hər biri öz işi ilə məşğul olmağa getdi.

Günortadan sonra meyitləri dəfn etdilər. Serjant Dunqamın qəbri talanın ortasında, uca qarağacın altında yüksəlirdi. Mabel çox ağlayırdı və göz yaşları onun dərdini bir qədər azaldırdı. Gecə və ertəsi gün sakit keçdi. Onlar yola hələ düşə bilməmişdilər, çünki Casper çox bərk külək əsdiyini xəbər vermişdi. Kapitan Sanqliye də bu səbəbdən ləngiməli olmuşdu, yalnız Dunqamın ölümündən sonra, üçüncü gün səhər hava sakitləşib səmt küləyi əsməyə başladığında, Sanqliye adanı tərk etdi. O, yola düşməzdən əvvəl Ləpirçi ilə vedalaşdı. Görünür, Sanqliye bələdçini əlahiddə bir adam hesab edir və onunla birlikdə keçirdiyi vaxtı çox qiymətləndirirdi. Onlar ayrılarkən bir-birinə hörmət etdiklərini söylədilər, bununla belə, onlar bir-birini hələ yaxşı tanıya bilməmişdilər.

İYİRMİ DOQQUZUNCU FƏSİL

“Qaçaqan” üçüncü gün səhər yola düşməli idi. Casper bütün hazırlıq işlərini görmüşdü. Bütün müxəlləfatı və silahları xırda gəmilərə yüklədilər. Mabel iztirab çəkə-çəkə, lakin çox nəvazişlə Şəhdən ayrıldı. Bir sözlə, hər şey hazır idi, adada isə hələ yalnız hindu qadın, Ləpirçi, Casper və Mabel qalırdı. Hindu qadın tək qalıb öz dərdini çəkmək üçün meşənin qalın yerinə yönəldi. Mabel, Casper və bələdçi üç qayığın dayandığı tərəfə getdilər. Bu qayıqların biri Şeh üçün ayrılmışdı, ikisi də adadakı adamları “Qaçaqan”a aparmalı idi.

Ləpirçi qabaqda gedirdi, lakin sahilə yaxınlaşdıqda, birbaşa qayıqlara tərəf getmək əvəzinə, onun dalınca gəlməyi öz yol yoldaşlarından xahiş etdi və onları yıxılmış ağaca tərəf apardı. Bu ağac talanın lap kənarında idi və gəmidən görünmürdü. Bələdçi ağacın üstündə oturduqdan sonra Mabeldən və Casperdən xahiş etdi ki, onun sağında və solunda otursunlar. O, söhbətə başladı:

– Siz burada əyləşin, Mabel! Sən də burada otur, Şirin Su. Ürəyim bərk sıxılır, elə bil, ürəyimin başında ağır bir daş vardır, indi vaxt çatmışdır ki, bu ağırlıqdan ürəyimi xilas edim. Əyləşin, Mabel! Mənə imkan verin, vicdanıma gücüm çatmasa da, ürəyimə təsəlli verim.

Bundan sonra başlanan sükut iki-üç dəqiqə davam etdi. İndi həm Casper, həm də Mabel işin sonrasını təəccüblə gözləyirdilər.



Onların hər ikisi Ləpirçinin hər hansı bir səbəbdən vicdan əzabı çək-məsinə inana bilmirdi. Nəhayət, bələdçi dilləndi:

– Mabel! Gəmidə sizin dayınızla görüşməzdən əvvəl biz gərək öz aramızda aydın və açıq danışaq. Yeri gəlmişkən, soruşmaq istəyirəm: xəbəriniz varmı ki, Duzlu Su son üç gecəni kutterdə yatmışdır? O deyirdi ki, adam öz başını yalnız gəmidə salamat saxlaya bilər,

– doğru deyirəm, o, belə deyirdi. Ah! Axı niyə bu boş fikir mənim başımdan çıxmır, indi bu cür mənasız şeylərdən danışmaq vaxtıdır-mı? Mən zarafatlaşmağa, deyib-gülməyə çalışıram, lakin insan, çayı geriyyə, öz mənbəinə doğru axmağa məcbur etməyə qadir deyildir. Mabel, siz bilirsiniz ki, serjant bizi tərək edərkən ər-arvad olmağımızı, bir yerdə yaşayıb bir-birimizi sevməyimizi vəsiyyəət etmişdir.

Səhərin təmiz havasının təsirindən Mabelin yanaqları əvvəlki kimi yenidən qızarmağa başlamışdı, lakin Mabel qəflətən bu sözləri eşidərkən, onun yanaqlarının qırmızısı çəkildi və bənizi yenə qaçdı. O gülümsəməyə çalışaraq mehribanlıqla, lakin qəmgin-qəmgin Ləpir-çinin üzünə baxdı və:

– Düz deyirsiniz, nəcib dostum, – deyə cavab verdi, – yazıq ata-mın arzusu bu idi. Mənə elə gəlir ki, sizin sağ-salamat olmağınıza ömrüm boyu kömək etsəm, bizim üçün etdiyiniz yaxşılıqların əvə-zini, bəlkə, birtəhər çıxara bilərəm.

– Mabel, mən bilən ər-arvadı bir-birinə gərək daha möhkəm tellər bağlasın. Siz mənim üçün elə bir mühüm iş görməmişsiniz, ancaq mənim ürəyim sızıldaya-sızıldaya daim sizi çağırır. Buna görə də mənə elə gəlir ki, qəlbimdə belə hisslərin doğmasına nə sizin skal-pınızı xilas etməklə, nə də sizi meşədən buraya sağ-salamat gətirib çıxarmaqla nail ola bilməzdim.

Mabelin yanaqları yenidən qızardı, o, özünü gülümsəməyə məc-bur etdisə də, səsi titrəyə-titrəyə danışa bildi:

– Ləpirçi, yaxşı olmazmı ki, bu söhbəti sonraya saxlayaq? Biz burada tək deyilik, eşitdiyimə görə, adam iştirak edə bilmədiyi ailə söhbətinə qulaq asanda çox darıxır.

– Mabel! Biz burada məhz tək olmadığımız üçün, yəni Casper də bizim yanımızda olduğuna görə, həmin iş barəsində məhz indi danışmaq istəyirəm. Serjant güman edirdi ki, mən sizin əriniz ola bilərəm, amma mən özüm buna şübhə edirdim... Bəli, bəli, çox şübhə edirdim! Bununla belə, serjant məni inandıra bildi və biz məsə-

ləni öz aramızda bişirib həll etdik. Bunu siz özünüz də bilərsiniz, Mabel. Lakin siz mənə ərə gedəcəyinizi atanıza bu qədər təvazökarlıqla və mülayimliklə vəd etdiyiniz vaxt, dayınız demişkən, bir əlamət var idi, sizin isə bundan xəbəriniz yox idi. Buna görə də güman edirəm ki, nə qədər iş-ışdən keçməmişdir, bu barədə sizə məlumat verməliyəm, bunu ədalət tələb edir. Mən yaxşı quş əti tapmayanda arıq maral ətindən çox nahar hazırlamışam, ancaq yaxşını qoyub yamanı götürməmək tamamilə təbiidir.

– Ləpirçi, siz elə danışırsınız ki, nə demək istədiyinizi başa düşmək çətinidir. Əgər indi bu saat mənimlə danışmağınız vacibdirsə, onda xahiş edirəm, fikrinizi açıq deyın.

– Yaxşı, Mabel. Mənə elə gəlir ki, siz serjantın arzusuna razılıq verərkən, Casper Uesternin sizə bəslədiyi hissdən xəbəriniz olmamışdır.

Mabel:

– Ləpirçi! – dedi və onun üzünü meyit üzünü kimi sapsarı oldu, sonra isə bərk qızardı.

Lakin Ləpirçi öz fikirləri ilə məşğul olduğu üçün Mabelin həyəcanını sezmədi, Şirin Su da qızın üzündəki bu dəyişikliyi görə bilmədi, çünki öz adını eşidərkən əlləri ilə üzünü örtmüşdü.

– Mən Casperlə söhbət etmişəm, onun xəyallarını öz xəyallarımla, onun hissələrini öz hissələrimlə, onun arzularını öz arzularımla müqayisə etmişəm və mənə elə gəlir ki, deyəsən, hər ikimiz sizin haqqınızda eyni fikirdəyik, sizin barənizdə eyni arzudayıq. Bu həm mənim üçün, həm də Casper üçün hədsiz səadət deyilmi?

– Ləpirçi, siz unudursunuz... yadınıza salmalısınız ki, biz nişanlanmış, – deyərək Mabel cəld, lakin elə yavaş səslə cavab verdi ki, onu dinləyənlər yalnız çox diqqətlə qulaq asmaq nəticəsində onun sözlərinin mənasını ala bildilər. Bundan başqa, Mabelin son sözü bələdçi üçün o qədər də aydın deyildi. Buna görə də, bələdçi, nadanlığını boynuna alaraq, həmişəki kimi soruşdu:

– Nə dediniz?

– Yaddan çıxarırsınız ki, siz mənim adaxlımsınız, mən isə sizin nişanlıyam, buna görə də sizin vurduğunuz işarələr ədəbdən kənardır və mənə əziyyət verir.

– Mabel, bilməlisiniz ki, ədalətli olan hər bir şey ədəbdir, həqiqətə gətirib çıxaran hər bir şey isə ədalətlidir. Bu, sizin dediyiniz kimi,



əzablıdır, bunu mən özüm də hiss edirəm. Sözümə yaxşı fikir verin, Mabel, sizə Şirin Suyun da mənim kimi münasibət bəslədiyini bilsəydiniz, mənim kimi qoca, kifir bir adama ərə getməyə, bəlkə də, heç zaman razı olmazdınız.

– Ləpirçi, siz niyə məni belə bir ağır imtahana çəkirsiniz? Bunun axırı nə olar? Casper Uesternin mənim haqqımda belə fikirləri yoxdur... O, heç bir şey demir, mənə belə hisslər bəsləmir...

– Mabel! – deyə Casper səsləndi. Bu səs Casperin sinəsindən onun bütün hissini büruzə verən bir qüvvə ilə qopdu. O daha heç bir söz demədi.

Mabel hər iki əli ilə üzünü örtüdü. Belə bir vəziyyətdə Mabel də, Casper də öz himayəçilərinin bütün səadətini alt-üst edən cinayətlərinin üstü açılmış iki caniyə oxşayırdı. Casper öz sevgisindən, bəlkə də, lap bu dəqiqə imtina etməyə hazır idi, çünki dostunu məyus etməkdən qorxduğuna görə içəridən əzab çəkirdi. Bəs Mabel... Demək olar ki, qeyri-şüuri ümid etdiyi (Mabel özü də bu ümidə etibar etmirdi) hissini varlığının bu yol ilə aşkara çıxması qızı elə qəflətən yaxalayıb heyrətə saldı ki, qız bir dəqiqəliyə donuxub qaldı. İndi o, bilmirdi ağlasın, ya da sevensin. Lakin Mabel danışmağa birinci başladı. Casper nə yalan danışmağa cürət edirdi, nə də dostuna iztirab çəkdiyə bilən həqiqəti açıb deyə bilirdi.

– Ləpirçi, siz lap vəhşi-vəhşi danışsınız! Bu sözlərin nə mənası var?

– Mabel, təəccüblü deyildir ki, mən belə vəhşi-vəhşi danışırım. Ünutmayın ki, mən nəinki öz vərdişlərimə görə, bəlkə də, öz təbiətimə görə yarım vəhşiyəm, bunu siz də bilirsiniz. – Ləpirçi bu sözləri deyərkən həmişəki kimi yenə də səssizcə gülməyə çalışdı, ancaq gülmək əvəzinə süni, boğuq bir səs çıxartdı. – Bəli, mən, gərək ki, vəhşiyəm və buna heç etiraz etmərəm...

– Ay mənim əziz Ləpirçim! Siz güman edə bilməzdiniz, sizin heç ağılınıza gəlməzdi ki, mən bu sözləri deyərkən, guya, sizi təhqir etmək istəmişəm! – deyə Mabel həyəcədən nəfəsi danıla-danıla cavab verdi. – Əgər mərdlik, doğruluq, nəciblik və bir çox başqa bu kimi gözəl sifətlər məhəbbətə və hörmətə səbəb olursa, onda deməliyəm ki, dünyada hörmətə və məhəbbətə sizdən daha çox layiq olan ikinci bir adam yoxdur!

– Casper, gör qadın tayfasının nə məlahətli və cazibəli səsi olur! – deyə bələdçi cavab verdi və bu dəfə ürəkdən və təbii gülüşlə

güldü. – Bəli, elə bil, təbiət qadınları qəsdən belə yaratmışdır ki, meşələrin musiqisi kəsilərkən onlar öz gözəl səsləri ilə bizi nəşələndirsinlər... Ancaq biz gərək bir-birimizi başa düşək, ürəyimizdə gərək heç bir söz saxlamayaq. Mabel, sizdən yenə soruşuram: əgər siz bilsəydiniz ki, Casper Üestern də sizi mənim qədər sevir, bəlkə də, məndən artıq sevir (amma bu heç mümkün deyil), əgər siz bilsəydiniz ki, Casper sizin göldə əks edən üzünüzü yuxuda görür, yuxuda sizinlə danışır, Mabel Dunqamdan gözəl bir qızın olduğuna inanmır, Mabeldən daha yaxşı və daha səxavətli bir qızın olduğunu bilmir, sizə rast gəldiyi günədək ömrü ona haram olmuşdur, sizin qədəmləriniz dəyən torpağı öpməkdən həzz alır, sizin haqqınızda, sizin gözəlliyinizə tamaşa etmək səadəti haqqında, sizin səsinizi eşitmək fərəhi haqqında şirin xəyallara dalmaq xatirinə öz peşəsinin bütün sevincini unutmağa hazırdır – əgər siz bütün bunları bilsəydiniz, Casperə ərə getməyə razı olardınız mı?

Mabel bu suala özü istəsəydi də cavab verə bilməzdi, buna görə də cavab verə bilmədi. Mabel əlləri ilə üzünü örtmüşdü, lakin barmaqlarının arasından yanaqlarının qırmızısı görünürdü. Bununla belə, təbiət öz hökmünü yeridirdi, bu söhbət zamanı heyrət içində donub qalan, hətta bir qədər də qorxuya düşmüş Mabel, Casperin hissləri haqqında Ləpirçinin dediklərinə hələ inanmırmış kimi, bir dəqiqə ərzində altdan-altdan Casperə baxdı. Bu ötəri baxış bütün həqiqəti Mabelə açıb göstərdi. Mabel üzünü yenidən dərhal örtüdü. Bələdçi deyirdi:

– Mabel, tələsmədən, məsələni hərtərəfli götür-qoy edin, yaxşı-yaxşı fikirləşin. Daim birinin fikrini çəkib onu həmişə arzuladığınız halda, başqasına ərə getmək asan iş deyildir. Biz Casperlə köhnə dostlar kimi bu iş haqqında açıqca danışmışıq. Casper boynuna aldı ki, sizi ilk dəfə gördüyü andan sevmişdir. Sizin səsiniz ona suyun həzin şırıltısı kimi həmişə xoş gəlir, küləyin yellətdiyi paltarınız onun gözlərinə yelkən kimi görünür, sizin gülüşünüz, hətta onun yuxusuna da girmişdir; guya, sizin köçüb məskən saldığınız “Qaçaqan” dan sizi kimin isə oğurladığını xəyalına gətirərək, Casper dəfələrlə yuxudan hövlnak qalmışdır. Bəli, bəli, bu oğlan mənim qarşımda etiraf etdi ki, öz gününüzü başqaları ilə keçirəcəyinizi fikirləşərkən ağlayır.

– Caspermi?



Ləpirçi:

– Bu, xalis həqiqətdir, Mabel, – dedi, – buna görə də, ədalət tələb edir ki, sizin bundan xəbəriniz olsun. İndi ayağa qalxın və ikimizdən birini seçin. İnanıram ki, sizi Şirin Su da mənim qədrə sevir. O, sizi məndən daha artıq sevdiyinə məni inandırmağa çalışdı, lakin mən bu fikrə şərik deyiləm, çünki ola bilməz ki, o, sizi məndən çox sevsin. Ancaq buna inanıram ki, bu gənc sizi sevir, həm də saf qəlblə, bütün varlığı ilə sevir. Siz onu dinləməlisiniz. Serjant məni sizə qəddar hökmdar deyil, himayəçi təyin etmişdir. Mən demişəm ki, sizə nəinki ər, həm də ata olacağam, ürəyində azacıq da olsa övlad məhəbbəti olan heç bir ata öz övladını istədiyi adamı sevmək hüququndan məhrum edə bilməz. Qalxın, Mabel, ürəyinizi mənə açın, elə bilin ki, atanızla danışırınsınız. Mən ancaq sizin xoşbəxtliyinizi istəyirəm!

Mabel əllərini üzündən çəkdi və kişilərlə üzbəüz dayandı. Onun yanaqları qıpqırmızı oldu. O soruşdu:

– Ləpirçi, məndən nə istəyirsiniz? Mən ki yazıq atama vəd etmişəm sizin bütün istəklərinizi yerinə yetirim.

– Mən sizdən, bax, bunu istəyirəm! Mən meşələr sakini, vəhşi və nadan bir adamam, özüm də sizin qarşınızda durmuşam. Mən layiq olduğumdan artıq bir şey istərdim, lakin var qüvvəmi hər iki tərəf üçün ədalətli olmağa sərf edəcəyəm. Ən əvvəl etiraf etmək lazımdır ki, mənim də qəlbimdə, Casperin də qəlbində eyni hiss doğmuşdur, hər ikimiz sizi eyni dərəcədə sevirik. Casper zənn edir ki, onun sevgisi mənim sevgimdən daha qüvvətlidir, lakin vicdanım bunu təsdiq etməyə yol vermir. Əgər, doğrudan da, Casper deyən kimi olsaydı, onda mən bunu açıq deyərdim, dərhal etiraf edərdim. Deməli, Mabel, biz bu cəhətdən eyni hüquqlara malik olan iki şəxs kimi qarşınızda dayanmışıq. Mənə gəldikdə, hər ikinizdən yaşca böyük olduğuma görə, ən əvvəl mənim xeyrimə və mənim əleyhimə deyilə bilən bir neçə sözü deyəcəyəm. Cəsarətlə deyirəm ki, bu diyarda elə bir adam yoxdur ki, güllə atmaqda və ov ovlamaqda məndən üstün olsun. Əgər bizim daxmamızda quş ətindən, ayı ətindən, quşdan və ya balıqdan korluq çəkilsəydi, onda bunun təqsiri məndə yox, təbiətdə olardı. Bir sözlə, mən elə zənn edirəm ki, mənə etibar edib mənimlə bir daxmada yaşamağa razı olan qadının heç vaxt yeməkdən korluğu olmaz. Lakin mən çox nadanam! Doğrudur, mən bir

çox dilləri bilirəm, ancaq öz ana dilimi çox pis bilirəm. Mən sizdən yaşca çox böyüyəm, illər boyu serjanta yoldaş olmuşam, bu isə sizin nəzərinizdə kiçik bir üstünlükdür. Bu da yaxşı olardı ki, mən indikindən bir az göyçək olaydım, ancaq biz hamımız təbiətin yaratdığı kimiyik. Bütün bunları: yaşımı, zahirimi, inkişaf səviyyəmi və vərdişlərimi nəzərə alaraq mən indi insafla deməliyəm ki, Mabel, sizə bir azca layiq olsam da, hər halda, sizin üçün yaramaram. Qəlbimin tellərinin nə dərəcədə gərildiyini hiss etməsəydim, lap bu dəqiqə ümidimi tamamilə kəsərdim, ancaq ürək atəşini söndürmək o qədər də asan deyildir...

– Ləpirçi! Nəcib, alicənab Ləpirçi! – deyər Mabel ona müraciət etdi və onun əlini xüsusi ehtiram hissi ilə öpdü. – Siz özünüz barədə haqsızsiniz, siz mənim yazıq atamı və öz vədinizi unudursunuz!.. Siz mənə bələd deyilsiniz!

Bələdçi gənc xanımın nəvazişinə uyub fikrindən dönməyə çalışaraq sözünə davam etdi:

– İndi Casperi götürək... O başqa bir adamdır. O da öz arvadını azuqə ilə təmin edəcəkdir, o, əməksevən, qayğıkeş adamdır. Casper çox elmlidir, fransız dilini bilir, çoxlu kitab oxumuşdur və həmişə sizi başa düşə bilər. Bax, məndə çatışmayan da budur.

Mabel səbirsizliklə Ləpirçinin sözünü kəsərək dedi:

– Axı bütün bu sözlərin nə mənası var? Nə üçün bu barədə indi danışırsınız? Axı gərək bu barədə heç söz-söhbət olmasın, düz demirəmmi?

– Bundan əlavə, bizim bu oğlan öz fikirlərini elə izah edir ki, mən bunu heç zaman bacarmaram. Məni daha cürətlə və daha inandırıcı danışmağa həvəsləndirən yalnız sizsiniz, Mabel. Son söhbətlərimizdə Casper, hətta bu cəhətdən də məni ötüb keçdi, buna görə də mən xəcalət çəkirəm. Casper sizin nə qədər sadə, səmimi, mehriban olduğunuzu, şöhrətpərəstliyə necə nifrət etdiyinizi, zabit arvadı olmağa layiq olsanız da, qəlbinizin yalnız səmimi hisslərlə cırpındığını mənə söyləmişdir. Casper sizin haqqınızda o qədər çox danışdı ki, damarlarımda qanıam coşdu. Bəli, bəli, o deyirdi ki, siz gözəlsiniz və özünüz də bunu bilmirsiniz! Casper mənə deyirdi ki, cavan maralın yerışı kimi sizin də bütün hərəkətləriniz təbii və qəşəngdir. Casper sizin fikirlərinizin nə qədər dürüst və ədalətli olduğunu, qəlbinizin nə qədər səmimi və nəcib olduğunu söyləyirdi...



Mabel, nəhayət, öz hisslərinin əlində aciz qalaraq:

– Casper! – deyər qışqıraraq uşaq kimi ağlaya-ağlaya gənc matrosun qucağına yıxıldı. – Casper, Casper, niyə bunu məndən gizlətmisiniz?

Bir saatlıq vaxt bir dəqiqə qədər tez keçib getdi; nəhayət, Mabel özünə gələrkən və yanında başqa adamlar olduğunu yadına salarkən, onun dayısı kutterin göyertəsində səbirsizliklə gəzişir və Casperin səmt küləyindən niyə tezliklə istifadə etmək istəməməsinə təəcüb edirdi. Həqiqətdən xəbər tutarkən, yəqin ki, çox iztirab çəkən adamı Mabel birinci olaraq fikrinə gətirdi. O:

– Aman Casper! – dedi. – Bəs Ləpirçi hanı?

Casper diksindi. Bunun səbəbi heç də Casperin bir şeydən qorxması deyildi; Casper ona görə diksindi ki, öz dostunu dərdə saldığı fikirləşərkən özü də içəridən əzab çəkirdi. O, Ləpirçini görmək ümidi ilə ətrafına göz gəzdirdi. Lakin bələdçi heç yerdə görünmürdü. Mabel ilə Casper səssiz-səmirsiz bir neçə dəqiqə oturub Ləpirçinin qayıtmasını gözləməyə başladılar. İndi onlar nə edəcəklərini bilmirdilər. Nəhayət, onlar dalğın və kədərli halda, yavaş-yavaş yaxınlaşmaqda olan öz dostlarını gördülər. Ləpirçi ağaca yaxınlaşarkən dedi:

– Casper, indi mən başa düşürəm, dilsiz necə danışmaq və qulaqsız necə eşitmək olar. Bəli, indi mən başa düşürəm. Mabel Dunqamla bu cür danışmaq, yəqin ki, çox xoş təsir bağışlayır! Ah, axı mən serjanta demişdim ki, Mabel üçün yaramaram, qocayam, nadanam və vəhşiyəm, ancaq serjant mənim dediklərimə əhəmiyyət vermir və öz fikrindən dönmək istəmirdi...

Casper ilə Mabel səssiz-səmirsiz oturmuşdular. Onlar öz dostlarının pozulmuş rahatlığını qaytarmaq üçün öz səadətlərindən vaz keçməyə hazır idilər. Ləpirçi heç də gizlətməyə çalışmadığı bir hisslə Mabelə bir neçə saniyə baxdı. Sonra o, səssizcə güldü. Ləpirçi də sadə və səmimi adamların məmnun olduqları dəqiqələrdə güldükləri kimi, özünü gülməkdən saxlaya bilməyərək xeyli axıb getdi. Lakin onun gülüşü birdən kəsildi. Ləpirçi Mabeli həmişəlik itirdiyini yadına salmışdı. Azı bir dəqiqə ərzində özünə gələ bilmədi. Sonra özünü cəmləşdirərək ciddi, bir qədər də vüqarla danışmağa başladı:

– Mabel Dunqam, həm həmişə bilirdim ki, hər adamın öz qabiliyyəti vardır, ancaq yadımdan çıxarmışdım ki, mənim cavan, gözəl

və elmlı qızların xoşuna gəlmək qabiliyyətim yoxdur! Ümidvaram ki, mənim bu səhvim o qədər də böyük günah deyildir, əgər günah olsa da, mən belə bir günah üçün ağır cəza almışam. Mabel, bilirəm, demək istəyirsiniz ki... Deməyin, lazım deyildir... Bunu mən duyuram, elə bil ki, öz qulağımla eşitmişəm... Bu son saat mənim üçün çox ağır keçdi, Mabel! Bu son saat mənim üçün çox ağır keçdi, cavan oğlan...

– Saatmı? – deyə Mabel soruşdu. Ləpirçi bu sözləri deyərkən qızın yanaqları yenidən qızarmışdı. – Ləpirçi, ola bilməz ki, bayaqdan bir saat vaxt keçmiş olsun!

Casper də həmin dəqiqə:

– Bir saatmı? – deyə soruşdu. – Yox, yox, mənim nəcib dostum. Bizim yanımızdan getdiyin vaxtdan heç on dəqiqə də keçməmişdir.

– Bəlkə də, bəlkə də, ancaq bu keçən dəqiqələr mənə bütöv bir gün qədər gəldi. Lakin mən indi başa düşməyə başlayıram ki, xoşbəxt adamlara vaxt dəqiqələr qədər qısa, bədbəxtlərə isə aylar qədər uzun gəlir. Nə isə, gəlin bu barədə daha danışmayaq. İndi hər şey bitmişdir. Danışıqla sizin xoşbəxtliyinizi artırmaq olmaz, mən isə bu barədə danışarkən nə itirdiyimi və bəlkə də, buna layiq olduğumu daha ürək sızıltısı ilə hiss edirəm... Yox, yox, Mabel, mənim sözüümü kəsməyin, bunun faydası yoxdur. Siz hətta lap xeyirxahlıq niyyəti ilə mənə nə desəniz də, məni öz fikrimdən dönməyə əsla məcbur edə bilməzsiniz... Bax, Casper, indi bu qız sənindir! Bunu dərk etmək mənim üçün nə qədər ağır olsa da, əminəm ki, Mabel sənənlə olsa, xoşbəxt olar. Halbuki özüm haqqında yanılmıramsa, deyə bilərəm ki, Mabelin xoşbəxtliyi üçün nə mümkünsə, edədim. Gərək serjantın sözünə inanmayaydım! Gölün yanında Mabelin mənə dediklərinə inanmalı idim. Axı hələ o vaxt öz ağılımla başa düşürdüm ki, Mabel haqlıdır. İndi bu barədə danışmağın nə mənası var... Doğrudur, deyəsən, Mabel özü razılıq vermişdi, ancaq bu razılığı yalnız atasının qəlbinə toxunmamaq üçün, vəhşilərin əlinə keçməkdən qorxduğu üçün vermişdi.

– Ləpirçi!

– Sizi başa düşürəm, Mabel, ancaq bu sözləri acıqsız və kədərsiz deyirəm. Birdən mənim ağılıma belə bir fikir gəlmişdi ki, sizin yaxınlığınızda məskən salıb sizin xoşbəxt yaşamağınıza tamaşa edəcəyəm. Ancaq hamısından yaxşısı budur ki, əlli beşinci polku tərək



edib altmışıncı polka qayıdım. Bu polk, elə bil, mənim öz polkumdur. Əvvəldən altmışıncı polkdən heç ayrılmayıdım, bəlkə də, daha yaxşı olardı. Doğrudur, əlli beşinci polkda mənim xidmətlərimə ehtiyac var idi və buradakı adamlardan bir çoxu ilə, məsələn, serjant Dunqamla (o vaxt hələ o, başqa korpusda idi) çoxdan dost idim. Lakin Casper, səni tanıdığımıza heç də heyifsilənmirəm...

– Bəs məni tanıdığını necə, Ləpirçi? – deyə Mabel cəld onun sözünü kəsdi. – Olmaya, siz mənimlə tanış olmağınıza təəssüf edirsiniz? Ah, əgər belədirsə, onda heç zaman mən özümü bağışlamaram!

Bələdçi Mabelin əlindən tutub onun üzünə çox maraqla baxaraq dedi:

– Sizinlə tanışlığım, Mabel! Mən heyifsilənə bilərəmmi ki, günəşin şüası dumanı yarıb keçərək kədərli günümü işıqlandırmışdır?! Zülmətdə bir anlığa olsa da, işığın parladığına təəssüf edə bilərəmmi? Mən istəmirəm ümid edib özümü aldadım ki, yenə də ürəyim xətirçəm vuracaq, qıçdan yenə də qıvraq olacağam, yenə də rahat və bərk yatacağam, ancaq layiq olmadığım səadətə nə qədər yaxınlaşmış olduğumu heç vaxt yadımdan çıxarmayacağam! Mabel, sizi məzəmmət etməyə haqqım yoxdur və bu fikirdə deyiləm... Axmaq, lovğa xəyallarına görə, yalnız özümü danlayıram! Yadıңызda varmı, dağda bu barədə danışarkən məgər siz bütün həqiqəti mənə demədiniz? Mən gərək o vaxt sizə inanaydım, çünki gənc xanım ürəyindən nələ keçdiyini özü atasından daha yaxşı bilir... İndi olan olub, keçən keçibdir, səfərə çıxmazdan əvvəl sizinlə salamatlaşmağım qalır. Məncə mister Kapın səbri çoxdan tükənmişdir və çox güman ki, başımıza nə gəldiyini bilmək üçün sahilə enəcəkdir.

Mabel təəccüblə:

– Salamatlaşmaq!? – dedi.

Casper də:

– Salamatlaşmaq!? – deyə təkrar etdi. – Dostum, doğrudanmı, bizdən ayrılmaq fikrindəsən?

– Bu, hamısından yaxşı olar, Mabel, bu, hamısından yaxşı olar, Casper, özü də bu lap ağıllı tədbirdir. Əgər hissimin təsiri altında olsaydım, əlbəttə, ölənədək sizinlə birlikdə qalıb yaşayardım, ancaq ağılımın dediyinə baxsam, mən gərək buradaca sizdən ayrılıram. Siz Osveqoya qayıdarsınız və oraya çatan kimi ər-arvad olarsınız. Bu saat

Kap qanadlanıb uçur ki, tezliklə dənizi görsün. Mən də meşələrə qayıdacağam... – Ləpirçi ayağa qalxıb Mabelə yaxınlaşaraq sözüne davam etdi: – Yaxın gəlin, Mabel, məni öpün! Ayrılkən məni birçə dəfə öpməyinizə görə Casperin acığı tutmaz, biz ki indi ayrılmalıyıq...

Mabel özünü bələdçinin qucağına ataraq:

– Aman, Ləpirçi! – dedi və onu bir neçə dəfə öpdü. Mənim əzizim, əziz Ləpirçim, sonra bizə gələcəksinizmi? Biz hələ görüşəcəyik, düzdürmü?.. Qocalanda bizim mənzilimizə gələcəksiniz, eləmi? Onda mən də sizin qızınız olaram...

Ləpirçi ağır nəfəs ala-ala:

– Bəli, siz düz deyirsiniz, – dedi, – mən çalışacağam ki, sizi arvadım kimi yox, qızım kimi yada salım... Salamət qal, Casper! İndi qayığa tərəf gedək. Yola düşmək vaxtıdır.

Ləpirçi qabaqca getdi. Qayığa yaxınlaşdıqda yenidən Mabelin qolundan tutdu və onun üzünə bir neçə saniyə ərzində çox diqqətlə baxdı. Ləpirçinin gündən qaralmış yanaqlarından qeyri-ixtiyari göz yaşları axdı. Sonra o, Casperin qolundan tutub kənara apardı və dedi:

– Bilirəm, sən mehriban və ürəyiyumşaq oğlansan, Casper, ancaq biz ikimiz də Mabelə nisbətən kobud və vəhşiyik. Onu qoru, qeydinə qal... Xoşbəxt olun!

Ləpirçi qayığın getməsi üçün işarə etdi. O, hələ də tüfənginə söykənərək bayaqkı yerində dayanmışdı. Gəmi, adanı görməyə qoymayan burunun qabağından keçib gözdən itənədək bələdçinin hərəkətsiz qaraltısı görünürdü. O, belə bir tənha yerdə, bu yaxınlarda baş vermiş hadisələrdən yadigar olaraq qoyulan heykəl kimi tamamilə hərəkətsiz dayanmışdı.

OTUZUNCU FƏSİL

Ləpirçi təkliyə alışırdı, lakin gəmi gözdən itdikdə tənhalıq ona güc gəldi. O, insanlardan ayrı düşməsinə hələ heç vaxt indiki kimi ağır hiss etməmişdi. İndi onun daha heç bir şeyi və heç kəsi yox idi, o, tək-tənha qalmışdı, onun nə dostları var idi, nə də gələcəyə ümidi. Belə bir ağır dəqiqədə Çınqaçquk da onun yanında yox idi.



Ləpirçi tüfənginə söykəlib dayanmışdı. Yalnız sərt sınaqlara və çətinliklərə alışmış adam daş kimi eyni bir yerdə bu qədər uzun müddət ərzində hərəkətsiz qala bilərdi. Nəhayət, Ləpirçi yerindən tər-pəndi və dərinədən ah çəkdi.

O, birbaşa Arouxedin qəbrinə tərəf yönəldi.

İyun Şehi saçlarını üzünə töküüb, qəbrin yanındakı daşın üstündə oturmuşdu və ovçunun yaxınlaşmasını hiss etmirdi. Şeh elə zənn edirdi ki, adada ondan başqa heç kəs yoxdur; Ləpirçi elə yeri yirdi ki, onun mokasinlərinin səsi çıxmırdı, buna görə də Şeh Ləpirçinin yaxınlaşmasını eşidə bilmədi.

Bələdçi bir neçə dəqiqə bu qadına səssiz-səmirsiz, maraqla baxdı. Onun dərini və naçarlığını görürkən, əvəzsiz itkisini xatırlayarkən özlüyündə bir qədər təsəlli tapan kimi oldu. O, diqqətlə:

– İyun Şehi! – dedi. – Sənin dərdinə şərik olan tapılar, dön bax, qoy sənin gözlərin dostun üzünü görsün.

Qadın:

– Şehin daha dostu yoxdur, – deyər cavab verdi. – Arouxed xoşbəxt ovlağa çıxıb getdi. Buna görə də indi Şehin qeydinə qalan yoxdur. Tuskaroralar öz viqvamlarından Şehi qovarlar, irokezləri Şehin görməyə gözü yoxdur. Buna görə də Şeh onlara baxa bilməz. Yox, qoy Şeh öz ərinin qəbri üstündə acından ölsün.

– Bu heç vaxt ola bilməz! Yox, bu ola bilməz! Ağıl buna yol verməz. Sən Manituya inanırsanmı, Şeh?

– O, özünü Şehdən gizlətməmişdir, indi o, göylərdədir. O istəmişdir ki, Şeh tək qalıb ölsün.

– Anadan ağüzlü olan, lakin çoxdan qırmızıdərililərə qaynayıb-qarıyan adamın sözünə qulaq as. Ağüzlülərin Manitusu ağüzlü adama yaxşılıq etmək istəyəndə onu dərdə salır. Biz yalnız dərdə düşəndə gözlərimiz özümüzü dürüst görür və ədaləti daha yaxşı başa düşürük. Manitu sənə yaxşılıq etmək istəyir, buna görə də Arouxedi öz yanına çəkib apardı ki, öz yalançı dili ilə səni doğru yoldan çıxarmasın.

– Arouxed böyük rəhbər idi! – deyər hindu qadın vüqarla cavab verdi.

– Onun da öz ləyaqəti vardı, ancaq qüsurları yox deyildi. Şeh, sən kimsəsiz qalmayacaqsan. Sən öz dərdini boğma, sən ona mane olma, insanın təbiəti belədir, ancaq vaxt gəlib çatanda mən sənə bir neçə söz deyərəm...

Ləpirçi öz qayığının yanına qayıtdı və adadan çıxıb getdi. Həmin gün Şeh Ləpirçinin gülləsinin səsini bir-iki dəfə eşitdi. Günəş batarkən Ləpirçi yenə gəlib çıxdı və Şeh üçün qızardılmış ət gətirdi.

Bir ay keçdi, lakin Şeh əslə ərinin qəbrindən əl çəkib getmək istəmədi, ancaq öz himayəçisinin dostcasına gətirdiyi yeməkdən də boyun qaçırırdı. Onlar arabir görüşüb danışdılar, belə hallarda Ləpirçi bu gənc hindu qadının ürəyindən nələ keçdiyini bilməyə, onun daxili aləmini anlamağa çalışırdı. Lakin onlar gec-gec görüşür və bu görüşlər uzun sürmürdü. Şeh gecələr daxmaların birində yatır və elə bilirdi ki, dostunun himayəsindədir, halbuki Ləpirçi hər gecə mütləq qonşu adaya gedirdi. Çünki orada özü üçün daxma tikmişdi.

Ayın axırına yaxın qışın yaxınlaşması aşkar oldu. Ağaclar yarpaqlarını tökmüşdülər, gecələr hava soyuq olur və külək əsirdi. Adadan çıxıb getmək vaxtı çatmışdı. Bu zaman Çinqaçquk gəlib çıxdı. O, öz dostu ilə xeyli danışdı. Şeh söhbət edən bu iki dostun hərəkətlərinə uzaqdan baxarkən hiss etdi ki, onun qəyyumu, yəni Ləpirçi, çox qəmgindir. Xəlvətcə onun yanına gələrək bir qadın kimi mülayim və nəvazişli rəftarı ilə Ləpirçinin qüssəsini azaltmağa çalışdı. Ləpirçi ona:

– Sağ ol, Şeh, sağ ol! – dedi. – Ancaq bütün bunlar əbəsdir. Bu yerdən çıxıb getmək vaxtı çatmışdır. Sabah biz gedəcəyik. Sən də bizimlə gedərsən. Görürəm, indi sən ağilla iş görürsən.

Şeh müticəsinə, mülayimliklə buna razı oldu və yola düşənədək qalan vaxtı Arouxedin qəbri üstündə keçirməyə getdi. Soyuq payız gecəsində səhərədək burada oturub başını da tərpətmədi.

Həmişəki kimi yenə ağır təbiətli və çevik olan Ləpirçi, hər işdə öz dostuna kömək edən və dinib-danışmayan Böyük İlan, tamamilə mütüləmiş, səssiz-səmirsiz və çox qəmgin olan Şeh – bunların hər üçü səhər yola düşdü. Onlar iki qayığa minib getdilər. Çinqaçquk çay ilə başıyuxarı qabaqda, onun dalınca isə Ləpirçi gedirdi. Onlar iki gün qərbə tərəf qayıq sürdülər; gecəni adalarda qalırdılar, bəxtlərindən külək əsmirdi. Onlar gölə girdikdə göl tamamilə sakit idi.

Onlar üçüncü gün səhər Osveqo çayının ağzına çatdılar. Çinqaçquk ətrafına baxmadan tutqun sulu çayı qayıqda üzə-üzə keçir, Ləpirçi də dinməz-söyləməz onun dalınca gedirdi. Qala hasarı tamaşaya çıxanlarla dolu idi. Ləndi öz köhnə dostlarını tanıdıqda, hətta onlardan parol soruşulmasını qadağan etdi.



Günortaçağı Çinqaçquk öz qayığını balaca buxtaya sürüb gətirdi. “Qaçğan” da burada lövbər salmışdı.

Yenə də sahildən başyuxarı bir cığır qalxır, gölün lap kənarında isə tirlərdən yeni, balaca bir ev tikilmişdi; bu ev kobud tikilmiş olsa da, onun hər cür rahatlıq şəraiti var idi. Bu yerin son dərəcə tənha olmasına baxmayaraq, evin içində və onun dövrəsində nəzərə çarpanlardan aydın olurdu ki, əl çatmayan belə bir sərhəd diyarındakı evdə mümkün olan firavanlıq və asudəlik üçün şərait yaradılmışdır.

Casper sahildə dayanmışdı və Ləpirçi sahilə yan alanda, birinci olaraq əlini ona uzatdı. Onlar sadəcə, lakin səmimi görüşdülər. Ləpirçi Casperdən heç bir şey soruşmadı, görünür, Çinqaçquk Ləpirçiyə bütün əhvalatı danışmışdı. Ləpirçi öz dostunun əlini bu görüşdəki kimi heç vaxt mehribanlıqla sıxmamışdı. O hətta Casperə baxarkən şadlıqla gülərək dedi:

– Üzdən çox xoşbəxt və salamat görünürsən, Casper, bəs Mabel hanı?

– O, bizi evdə gözləyir, əziz dostum! Bax, Şeh bizi qabaqlamışdır.

– Hə, de görüm, cavan oğlan, qalada keşiş tapdınızımı? İşi qurtarmısınızmi?

– Biz səndən ayrıldıqdan bir həftə sonra kəbin kəsdirdik. Ertəsi gün Kap çıxıb getdi. Sən öz dostunu, yəni Duzlu Suyu heç yada salıb soruşmadın da!

– Yox, yox, mən onu yaddan çıxarmamışam! İlan onun barəsində mənə danışmışdır, ancaq Mabel haqqında, onun xoşbəxtliyi haqqında eşitməyi o qədər arzu edirəm ki, başqa şeylər, müvəqqəti də olsa, yadımdan çıxıb. Hə, de görüm, nikah mərasimi qurtaranda Mabel gülümsədi, yoxsa ağladı?

– Həm gülümsədi, həm də ağladı, dostum, ancaq...

– Bilirəm, bilirəm, onların təbiəti belədir: göz yaşı və fərəh onların yoldaşdır. Bir də ki, Mabel nə etsə, nə danışsa, mənim xoşuma gələr... Casper, sən bilən həmin o fərəhli dəqiqədə Mabel məni yadına saldımı?

– Əlbəttə, Ləpirçi! Mabel hər gün, deyə bilirəm ki, hər bir saat səni yadına salır, səndən danışır. Səni heç kəs bizim qədər sevmir!

– Düzdür, mən özüm də bilirəm ki, məni sizdən çox sevənlər ol-

duqca azdır, Casper! Çınqaçquk..., bəlkə də, təkcə o... Nə isə, bəsdir bu barədə danışmaq. Bəs indi nəyi gözləyirik? Axı biz getməliyik, ya yox... Əgər getməliyəksə, onda gedək! Apar məni, Casper, mən onun sevimli üzünə bir də baxmaq istəyirəm...

Mabel Ləpirçini gören kimi qıpqırmızı oldu, lakin onu səmimi, mehribanlıqla və məhəbbətlə qəbul etdi. Ləpirçinin burada keçirdiyi bir saat ərzində, hər şeyi tez başa düşən həssas bir müşahidəçi Mabelin Ləpirçiyə göstərdiyi münasibətlə öz ərinə göstərdiyi münasibət arasındakı fərqi dərhal sezərdi. Mabel əri ilə danışanda bir qədər utanırdı, lakin səsi həmişəkindən daha mülayim eşidilir, baxışları isə nəvazişli idi. Mabel hər dəfə Casperə baxarkən üzü al rəngə düşürdü, bu isə onun ailə həyatının və bu həyata isinişməsinin hələ kütləşdirmədiyini əvvəlki təbiətini büruzə verirdi. Mabel Ləpirçi ilə əsla sıxılmadan, səmimi və açıq ürəklə danışdı, lakin onunla söhbət edərkən səsi bircə dəfə də titrəmədi, o bir dəfə də başını aşağı salmadı. Üzünün hərdənbir qızarması isə Ləpirçinin halına ürəkdən acımasının nəticəsi idi.

Nəhayət, Ləpirçinin yola düşmək vaxtı gəlib çatdı. Çınqaçquk öz qayığını buraxmış və meşənin içərilərinə gedən ciğirdə dayanmışdı. O, öz dostunun yolunu səbirlə gözləyirdi. Bu barədə Ləpirçiyə xəbər verildikdə o, vidalaşmaq üçün dərhal yerindən qalxdı və dedi:

– Mabel, əvvəllər mən elə bilirdim ki, taleyim çox zalımdır, ancaq bu hindu qadının başına gələnlər məni utandırdı, özüm haqqımda dərindən fikirləşməyə məcbur etdi...

Mabel ovçunun sözünü kəsərək: – Şeh mənim yanımda qalıb mənimlə bir yerdə yaşayacaqdır, – dedi.

– Elə mən də bu fikirdə idim. Onun dərdinə çarə qılıb onu yaşada bilən bir adam varsa, o da ancaq sizsiniz, Mabel. Ancaq bu cəhətdən Şehə həтта sizin kömək edə biləcəyinizə şübhə edirəm. Bu yazıq qadın, qəbiləsiz və ərəsiz qalmışdır, başı bu qədər müsibət çəkən adamın təsəlli tapması isə heç də asan deyildir. Qoy nə olacaq olsun, indi mənim elə vaxtım deyildir ki, başqalarının qara gününün, evlənmələrinin fikrini çəkim! Məgər mənim öz dərdim azdır? Mənə təskinlik verməyin, Mabel, mənə təskinlik vermə, Casper! Qoy mən buradan bir dost və əsl kişi kimi çıxıb gedim. Sizin xoşbəxtliyinizi gördüm, mənə də elə bu bəsdir. Bundan sonra qəm-qüssəyə asanlıqla



qatlaşaram... Yox, Mabel, mən sizi daha öpməyəcəyəm!... Bax, bu, mənim əlim, Casper, onu tut, möhkəm sıx, bala, qorxma. Bu əl titrəməz, çünki kişi əlidir... İndi, Mabel, siz də mənim əlimi sıxmaq istəyirsinizmi?.. Yox, yox, siz bunu etməməlisiniz! – Ləpirçi bu sözü deyən kimi tez əlini çəkdi, çünki Mabel onun əlini öpmək istəyirdi. – Bu, lazım deyildir...

– Ləpirçi, biz bir də nə vaxt görüşəcəyik?

– Mən bu barədə fikirləşmişəm... Bəli, bəli, mən bu barədə fikirləşmişəm. Əgər Mabelə bacım kimi və ya bir uşaq kimi... elə gərək əvvəldən də belə deyəydim... bir uşaq kimi – siz məndən o qədər kiçiksiz ki, mənim qızım ola bilərsiniz – baxa biləcəyim vaxt gəlib çatsa, onda inanın, sizə qonaq gələrəm. Sizin xoşbəxt yaşamağınızı görəndə mən də təsəlli taparam! Yox, əgər... Salamət qalın!.. Təqsir serjantda olmuşdur... Bəli, bütün təqsir serjantda olmuşdur!

Bu, Casper Uesternin və Mabel Dunqamın Ləpirçidən eşitdikləri son sözləri oldu. Bu sözlər, sanki, Ləpirçini boğurdu. O, dönüb onların yanından getdi və az sonra öz dostuna qoşuldu. Çınqaç-quk Ləpirçinin yaxınlaşdığını görərkən, dərhal öz şələsini çiyinə aldı və bələdçinin gəlib çatmasını gözləməyərək, ağacların arasından şütüyüb keçdi. Mabel, onun əri və Şeh gözlərini Ləpirçidən çəkmirdilər, onlar gözləyirdilər ki, Ləpirçi dönüb onlarla vidalaşmaq üçün əlini qaldıracaq və ya onlara sonuncu dəfə baxacaqdır. Lakin Ləpirçi dalına dönüb baxmadan yoluna davam edirdi. İki və ya üç dəfə onlara elə gəldi ki, Ləpirçi dərdinin ağırlığından ürəyi sıxılan bir adam kimi başını silkələdi. O hətta, guya, adamların ona baxdıqlarını hiss edirmiş kimi əlini qaldırıb saldı, lakin heç bir qüssənin zəiflədə bilmədiyi möhkəm və cəld addımlarla meşənin içində yox oldu.

Nə Casper, nə də onun arvadı Ləpirçini daha görmədi. Onlar Ontario sahilində bir il yaşadılar, lakin sonra Kapın təkidi ilə Nyu-Yorka getdilər. Mabel üç dəfə qəşəng xəz hədiyyə aldı, lakin bu sovqatların üstündə onları göndərənin adı yox idi. Bununla belə, o, sovqatları kimin göndərdiyini başa düşürdü. Çox sonralar, artıq Mabel ana olanda öz oğlanları ilə birlikdə Moxauka sahillərindəki içəri ştatları gəzməli oldu. Bu vaxt Mabelin böyük oğlu boya-başa çatmışdı və anasının qayğısını çəkə bilərdi. Burada Mabel bir dəfə təsadüfən qəribə geyimli bir adama rast gəlmişdi. Bu adam uzaqdan durub Mabelə o qədər diqqətlə baxırdı ki, Mabel onun kim olduğunu soruş-

maya bilməmişdi. Mabelə cavab vermişdilər ki, bu adam məşhur ovçudur, öz saf əxlaqına və bəzi qəribə hərəkətlərinə görə ad çıxarmışdır, bu ölkədə “Dəri Corab” ləqəbi daşıyır. Miss Uestern həmin adam haqqında daha heç bir şey öyrənə bilməmişdi. Lakin bu yad ovçunun uzaqdan Mabelə saldığı nəzər və onun qəribə görkəmi Mabelin yuxusunu bütün gecə haram etmişdi və çəkdiyi qüssənin ifadəsi onun üzündən hələ xeyli vaxt çəkilməmişdi.

Ləpirçinin sözü öz yerini almışdı: İyun Şehi ərini itirməsinə və qəbiləsindən ayrı düşməsinə tab gətirə bilməmişdi. O, gölün sahilində Mabelin evində ölmüşdü. Casper Şehi adada, Arouxedin qəbrinin yanında dəfn etmişdi.

Fenimor Kuper

DÜNYA ƏDƏBİYYATI KLASSIKLƏRİ



SONUNCU MOGİKAN

Fenimor Kuper

DÜNYA ƏDƏBİYYATI KLASSİKLƏRİ



Sonuncu mögikan

I *fəsil*

Şimali Amerikada fransızların müstəmləkəsini ingilis müstəmləkələrinin ərazisindən ayıran sərhəd boyunca göz işlədikcə uzanan geniş torpaqlarda da, Hudzon çayının mənbəyinə və çayın qonşuluğundakı göllərə yaxın olan sahədə də 1755-1763-cü illərin amansız qanlı müharibələrinin abidələrinə rast gəlmək olar; bununla belə, həmin abidələrin diqqəti daha çox cəlb edənləri, məhz bu çayın və bu göllərin yaxınlığındakı sahədir.

Burada qonşuların bir yerdən başqa yerə hərəkət etməsi üçün o qədər münasib şərait var idi ki, belə şəraitdən istifadə etməmək olmazdı. Kanadadan başlanan uzunsov şəkilli Şampleyn gölü Nyu-York müstəmləkəsinin lap içərilərinə doğru uzanırdı; buna görə də Şampleyn gölü ən rahat rabitə yolu idi və fransızlar özlərilə düşmən arasındakı məsafənin yarısını bu göldə üzə-üzə qət edə bilirdilər.

Xoriken gölünün, yəni Müqəddəs gölün büllur kimi saf suyu da Şampleyn gölünün cənub kənarından bu gölün suyuna qovuşur.

Müqəddəs göl saysız-hesabsız xırdaca adaların arasından burulub keçir. Onun sahillərində alçaq dağlar vardır. Bu göl özünün çoxlu girinti-çixıntısı ilə cənuba doğru uzaqlara uzanır, burada təpəli yayla ilə birləşir. Buradan başlanan çox uzun bir yol səyyahı Hudzon çayının sahilinə gətirib çıxarır; buradan başlayaraq çayla getmək asanlaşır, çünki çayın həmin yerindən axınnadək sualtı pillələri yoxdur.

Fransızlar öz hərbi planlarını yerinə yetirmək üçün Alleqan dağlarının ən uzaq və əlçatmaz dərələrinə girməyə çalışırdılar. İndicə təsvir etdiyimiz sahənin təbii şəraitinin üstünlüyü fransızların diqqətini cəlb edirdi. Doğrudan da, bu sahə az sonra bir çox qanlı vuruşmaların meydanına çevrildi; bir-birilə düşmənçilik edən tərəflər müstəmləkələrə yiyələnmək məsələsini bu vuruşmaların köməyiylə həll edə biləcəklərinə ümid edirdilər.



Burada, ətraf yolların üzərində yüksələn ən mühüm yerlərdə qalalar yaradılırdı; bir-birinə düşmən olan tərəflərdən gah biri, gah da o biri bu qalaları ələ keçirirdi; hansı tərəfin qalib gəlməsindən asılı olaraq, bu qalaları gah uçurub dağıdır, gah da yenidən tikirdilər.

Dinc əkinçilər təhlükəli dağ dərələrindən uzaqlaşmağa çalışaraq, qədim məskənlərdə daldalanırdılar, çoxsaylı hərbi qüvvələr isə insan ayağı dəyməmiş qalın meşələrin içərilərinə doğru irəliləyirdi. Bu meşələrdən salamat qayıdanlar az olurdu, lakin onların özləri də sıxıntı və çətinliklər çəkib taqətsizləşir və uğursuzluğa düçar olub ruhdan düşürdülər.

Bununla belə, adamlar bu bədbəxt diyarın qaranlıq meşələrini canlandırırdılar. Meşənin açıq yerlərindəki çəmənliklərdə və talalarda hərbi musiqi çalınırdı; gah yaralıların iniltisi, gah da fürsətdən istifadə edib dincəlməyə çalışan igid və qayğısız gənclərin şən səsləri dağlarda əks-səda qoparırdı.

Məhz həmin qanlı müharibələr meydanında baş vermiş hadisələri biz bu kitabda nəql etməyə çalışacağıq. Bu hekayəmiz Fransa ilə İngiltərə arasında başlanmış müharibənin üçüncü ilinə aiddir; bu iki dövlət, onların heç birinə qismət olmayan bir ölkəyə ağılıq etmək uğrunda bir-birilə mübarizə aparırdı.

Bir dəstə fransızla hindular ingilis qoşunlarını əzmışdi; gözlənilməyən bu məğlubiyyət sərhədin böyük bir hissəsini keşikçilərdən məhrum etdi. Odur ki, gerçək fəlakətlərdən sonra, əsli olmayan və xəyaldan doğan çoxlu təhlükə əmələ gəlmişdi. Canlarına qorxu düşən yeni sakinlər ucsuz-bucaqsız meşələrdən küləyin gətirdiyi viyılıntı vəhşilərin bağirtisi və qorxunc ulaşması hesab edirdilər.

Qorxunun təsirindən təhlükə haqqında təsəvvür ağılagəlməz dərəcədə böyüyürdü; sağlam düşüncə qorxudan doğan xəyalın öhdəsindən gələ bilmirdi. Hətta ən cürətli, özünə güvənən zirək adamlar da mübarizədən sağ-salamat qurtara biləcəklərinə şübhə etməyə başlamışdılar. Qorxaq və ürəksiz adamların sayı sürətlə çoxalırdı; onlara elə gəlirdi ki, Amerikadakı İngiltərə müstəmləkələrinin hamısı yaxın günlərdə fransızların malı olacaq, ya da Fransanın müttəfiqləri olan hindu qəbilələri tərəfindən viran ediləcəkdir.

Buna görə də Hudzonla göllər arasındakı yaylanın cənub hissəsində yüksələn ingilis qalası, markiz Monkalmin Şampleyn gölüne yaxınlaşmasından xəbər tutduqda və boşboğaz veyil adamlar «meşə-

dəki yarpaqlar qədər saysız-hesabsız əsgərləri olan» öz dəstəsilə həmin general Monkalmın irəlilədiyini də bu xəbərə əlavə etdikdə, qaladakılar bu dəhşətli məlumatı qorxaqcasına, mütiliklə qarşıladılar. Monkalmın hücumu haqqındakı xəbər yayın ortalarında alındı; bu xəbəri bir hindu axşama yaxın gətirmişdi. Həmin dəhşətli xəbəri gətirən qasid, Müqəddəs gölün sahillərindəki fortlardan¹ birinin komendantı Munronun xahişini də düşərgə rəisinə yetirdi; Munro xahiş edirdi ki, təcili olaraq böyük bir qoşun dəstəsi onun köməyinə göndərsin. Özü ilə ağıryüklü arabalar aparən qoşun dəstəsi fortla qala arasındakı yolu günün çıxması ilə batması arasındakı müddət ərzində başa vura bilərdi, halbuki meşə sakini bu yolu iki saata qət edir. İngiltərə dövlətinin sədaqətli tərəfdarları bu istehkamlardan birini Uilyam-Henri fortu, digərini isə Edvard fortu adlandırmışdılar. Uilyam-Henri fortunun komandanı çoxdan hərbi xidmətdə olan şotlandiyalı Munro idi. Bu fortla nizami polklardan biri və hərbi xidmət üçün buraya könüllü gəlmiş həmyerlilərdən ibarət kiçik bir qoşun dəstəsi saxlanılırdı; Monkalmın komandanlığı altında hücum keçib yaxınlaşmaqda olan qoşunla mübarizə aparmağa bu fortun qarnizonunun gücü çatmazdı.

İkinci qalada komendant vəzifəsini general Vebb aparırdı; onun komandanlığı altında beş minə qədər adam var idi. Hərgah Vebb müxtəlif yerlərə səpələnmiş dəstələri cəmləşdirsəydi, düşməne qarşı zirək fransız əsgərlərindən iki dəfə çox əsgər çıxara bilərdi.

Müvəffəqiyyətsizliklərə uğramaq nəticəsində gözləri qorxmış ingilis generalları və onların tabeliyində olan adamlar general Monkalmın qoşununu qabaqlayıb onu vuruşmağa vadar etməyə və bu yol ilə də düşmən qoşununun hücumunu dayandırmağa cürət etmirdilər; bu səbəbdən də güclü və igid düşmənin yaxınlaşmasını gözləməyi üstün bilirdilər.

Hudzon sahilində, fortun özünü qoruyan istehkamlar silsiləsi şəklində yerləşdirilmiş və xəndəklərlə əhatə olunmuş qoşun düşərgəsində dəhşətli xəbərin doğurduğu həyəcan bir az soyumuşdu. Aradan bir qədər keçdikdə belə bir şeyə yayıldı ki, min beş yüz nəfərlik seçmə qoşun dəstəsi qaladan çıxıb, səhərə yaxın Uilyam-Henri fortuna yollanmağa hazırlaşır. Az sonra məlum oldu ki, bu şeyi yayınlılar doğru deyirmişlər; çünki bir neçə dəstə təcili surətdə səfərə

¹ Fort – istehkam, qala



hazırlaşmaq əmri almışdı. İndi şübhəyə yer qalmırdı, buna görə də iki-üç saatdan bəri idi ki, düşərgədə çaxnaşma başlanmışdı; adamlar üzdən çox fikirli, qayğılı və nigaran görünürdülər. Əsgərliyə ilk dəfə gələnlər bir yerdə qərar tuta bilmir, elə hey vurnuxurdular; onlar həddindən artıq səy göstərməklə səfərə hazırlığı daha da yubandırıldılar; bərkdən-boşdan çıxmış təcrübəli əsgərlər isə çox soyuqqanlıqla, tələmədən silahlanırdılar, halbuki əsgərlərin ciddiləşmiş üzləri və dalğın baxışları aydın göstərirdi ki, meşələrdə gözlənilən dəhşətli mübarizə onların heç də ürəyindən deyildir.

Nəhayət, günəş qərbdəki dağların arxasına çəkildi. Gecə öz örtüyünü qoşun düşərgəsinin üstünə çəkdi. Hərbi səfərə hazırlaşmaqla əlaqədar olan səs-küy və vurnuxma da kəsildi. Tirlərdən düzəldilmiş zabıt daxmalarında axırncı işıq da söndü. Ağaclar torpaq səngərlərə və şırıltı ilə axıb keçən çaya qara kölgələr saldı, qonşuluqdakı qalın meşələrə çökmüş dərin sükut düşərgəni də bürüdü.

Səhər, təbillərin bərk gurultusu boz duman dəryasına qərç olan havanı yanib ətrafa yayıldı. Bu gurultu dərin yuxuya dalmış döyüşçüləri oyatdı. Dan yeri sökülməkdə idi; buludsuz səma işıqlaşdı, şaxlı-budaqlı şam ağaclarının qaraltısı, açılan səmanın fonunda getdikcə daha aydın görünüb müəyyən şəkil alırdı. Bir dəqiqədən sonra düşərgədə həyat qaynayıb-coşmağa başladı; hətta ən tənbel və fərsiz əsgər də dəstənin hərbi səfərə çıxmasını görmək və həmin dəqiqədə yoldaşları ilə birlikdə həyəcan keçirmək üçün ayağa qalxmışdı. Yola düşmək üçün yır-yığış işləri çox da çətin deyildi və tez başa çatdırıldı. Əsgərlər döyüş üçün dəstə-dəstə sıraya düzüldülər. Muzdlu kral əsgərləri sağ cinahda təşəxxüslə dayanmışdılar. Yerli sakinlərdən ibarət olan və özlərini daha sadə aparən könüllülər isə sol cinahda düzülmişdilər.

Budur, kəşfiyyətçilər yola çıxdılar. Səfər sursatı yüklənmiş arabaların yanınca böyük mühafizə dəstəsi gedirdi. Günəşin ilk şüaları təbiəti nura qərç edərək cərgələr dərhal kolonlara düzüldülər və yola düşdülər. Kolonlar düşərgədən çıxarkən onların zəhmli hərbcisi görkəmi var idi. Nə qədər ki dəstə hələ düşərgədən görünürdü, gedən döyüşçülərin üzündə qürur və cəngavərlik ifadəsi sezilirdi. Lakin hərbi musiqinin akkordları uzaqlarda batıb-kəsilməyə başladı və düşərgədə qalanlar musiqi sədalarını daha eşitmədilər. Meşə qovuşub dəstəni uddu.

İndi külək qulaq kəsilənlərə hətta ən güclü səsləri belə çatdırmırdı; axırıncı döyüşçü də budaqların arasında gözdən itdi.

Bununla belə, zabit baraklarından ən böyüyünün və yaxşısının qarşısında görülən işlər kiminsə yola düşməyə hazırlaşdığını göstərirdi. Vebbin evinin qabağında çox yaxşı yəhərlənmiş bir neçə at dayanmışdı; görünür, bunların ikisi bu meşələrdə gec-gec təsadüf edilən adlı-sanlı qadınlar üçün yəhərlənmişdi. Üçüncü atın yəhərində zabit tapançaları görünürdü. O biri atlar isə aşağı rütbəli şəxslərə məxsus idi; bunu atların cilovu, yəhərlərin sadəliyi və yüklü olması sübut edirdi. Yola düşməyə tamam-kamal hazır olan sırası döyüşçülər, atlanmaq üçün, yəqin ki, yalnız rəislərinin əmrini gözləyirdilər. Veyil tamaşaçı dəstələri xeyli kənardan dayanıb baxırdılar; bu adamların bəziləri zabit atının qamətinə, qəşəng görkəminə tamaşa edir, başqaları səfərə hazırlığı qərribə bir maraqla izləyirdi.

Lakin kənardan durub baxan adamlardan biri öz ədası və boy-buxunu ilə başqalarından seçilirdi. Onun görkəmi o qədər də eybəcər deyildi, amma özü olduqca yöndəmsiz görünürdü. Bu adam ayaq üstə duranda o biri adamlardan boyca uca olurdu; lakin oturanda, elə bil, qısılır, boynunu içinə çəkirdi, buna görə də yanındakılardan böyük görünmürdü. Onun başı hədsiz iri, çiyinləri çox ensiz, qolları uzun və yaraşıqsız, əlləri isə balaca və zərif idi. Lap uzun olan qıçları son dərəcə arıq, dizləri isə həddindən artıq yoğun idi. Bu məzəli adamın qərribə, hətta gülünc görünən paltarı, elə bil, görkəminin yöndəmsizliyini nəzərə çarpdırmaq üçün qəsdən bu cür biçilib tikilmişdi. Abı kamzolunun¹ boyunluğunu qısa olduğundan onun uzun və arıq boynu tamamilə açıq qalmışdı, donunun ətəkləri qısa olduğu üçün məsxərəçi adamlar onun nazik, uzun qıçlarını lağa qoyub keflərini açırdılar. Sarı rəngli qalın və qaba pambıq parçadan tikilmiş şalvarı dizindən idi; şalvarının balaqlarına əzik-üzük və çirkli yekə ağ bant bağlanmışdı. Boz uzunboğaz corabları və başmaqları onun yaraşıqsız əndamını örtən geyimini tamamlayırdı. Bu məzəli adamın bir başmağında üstü gümüş mahmız var idi. Onun rəngi solmuş gümüşü güləbətlinli bafta ilə naxışlanan çox çirkli jiletinin yekə cibindən anlaşılmaz bir alətin ucu çıxmışdı. Məzəli adamın başına qoyduğu üçbucaqşəkilli hündür şlyapa, onun mülayim

¹ *Kamzol* – qolsuz, qısa kişi paltarı



üzünü ehtiramlı şəxslərə məxsus bir şəklə salırdı. Belə şlyapanı təqribən 30 il əvvəl pastorlar¹ geyərdilər.

Sırası döyüşçü dəstələri Vebbin evindən xeyli kənardə dayanmışdılar; lakin indicə təsvir etdiyimiz məzəli şəxs general xidmətçilərinin arasına cürətlə girirdi. Bu məzəli adam atları saymazayana nəzərdən keçirib, bunların bəzilərini tərifiyləyir, bəzilərini isə pisləyirdi.

O, yan-yörəsindəki adamları valeh edən məlahətli bir səslə dedi:

– Bax, bu at evdə bəslənənlərdən deyildir, onu, yəqin, xarici ölkələrin birindən, bəlkə də, buradan çox-çox uzaqlarda olan əlçatmaz adadan gətirmişlər. Öyünmək olmasın, ancaq mən belə şeylərdən baş çıxardığım üçün fikrimi cürətlə söyləyə bilərəm. Nəzərə almalısınız ki, mən hər iki limanda: həm Temza çayının ağzında olan və köhnə İngiltərənin paytaxtının adını daşıyan limanda, həm də Nyu-Heyven – Yeni liman adlanan limanda olmuşam. Mən briqantinalara və barkalara² heyvanların necə mindirilib Yamayka adasına göndərildiyini öz gözümlə görmüşəm; elə bil, onları tufandan xilas etmək üçün Nuhun gəmisinə mindirirdilər. Bu dördayaqlıları Yamayka adasında satır, ya da başqa şeylərə dəyişdirirdilər. Amma mən ömrümdə hələ heç zaman belə at görməmişəm. Tövratda at haqqında necə yazılmışdır? Bu kitabda deyilir: «O, dırmaqları ilə torpağı səbirsizliklə qazır və güclü olduğunu hiss etdikcə sevinir; o, birbaşa çaparaq, adamların üstünə gedir. Şeypur səsləri içərisində onun nəritisi eşidilir: «Ha, ha! O, döyüşün iyini hələ uzaqdan alır və əsgərlərin hay-küyünü eşidir». Bu, çox qədim cinsdir, düz demirəmmi, dostum?

Məzəli kişi sözlərinə cavab almadıqda, başını qaldırdı və gözlərini indicə müraciət etdiyi adamın üzünə zillədi. O, qoşun düşərgəsinə bəd xəbər gətirmiş olan, cəld yerişli hindunun hərəkətsiz və yaraşığıl qamətindən təəccüblə dolu gözlərini çəkə bilmirdi.

Hindu daş heykəl kimi hərəkətsiz dayanmış, ətrafında hökmran olan səs-küyə və izdihama, sanki, heç bir əhəmiyyət vermirdi; onun çöhrəsində qəzəb ifadəsi sezilirdi. Hindu tomaqavkla³ və xəncərlə silahlanmışdı, bununla belə, əsl döyüşçüyə oxşamırdı. Bu vəhşi adamın sərt sifətinə çəkilən hərbi boyaq üzünün hər yerinə yayılmışdı,

¹ *Pastor* – protestant keşişi

² *Briqantina* – yelkənli, yüngül hərbi gəmisini; *barka* – göyörtəsi olmayan və yük daşıyan yastıdıblı iri çay gəmisini

³ *Tomaqavk* – ABŞ-in qədim hindu tayfalarının döyüş baltası

bu isə onun tutqun rəngli çöhrəsini acıqlı və zəhmli bir şəklə salırdı. Hindunun gözləri, sanki, buludlar arasında parlayan ulduzlar kimi yanırıdı. Onun kədərli baxışı onu müşahidə edən məzəli kişinin gözlərindəki təəccüb ifadəsini bir anlığa aldı, lakin dərhal başqa bir tərəfə, çox uzaqlardakı bir nöqtəyə yönəldi.

Bu vaxt nöqərlər əl-ayağa düşdülər, yavaş danışanların zərif səsi eşidildi. Zabit atına tamaşa edən şəxs birdən özünün alçaqboylu arıq madyanına yanaşdı; quyruğu sarıqlı olan bu at bir kənarda durub quru otu qırpa-qırpa yeyirdi; həmin şəxs atın belinə yəhər əvəzinə qoyulan yun adyala dirsəklənib, gedənlərin dalınca baxmağa başladı. Bu vaxt qarşı tərəfdən bir dayça onun yabısına yaxınlaşıb əmməyə başladı.

Əynində zabit geyimi olan bir gənc, iki qızı atların yanına gətirdi; paltarlarından məlum olurdu ki, bu qızlar meşələrdən keçməklə yorucu bir səfərə hazırlaşmışlar.

Birdən külək bu qızların kiçiyinin (əslində onların hər ikisi çox gənc idi) şlyapasına bənd edilmiş uzun yaşıl vualı¹ qaldırdı; vualın altından qızın dümağ üzü, qızılı rəngə çalan saçı və iri, parlaq göy gözləri göründü. Vualın qalxması nəticəsində üzünün görünməsindən qız əsla pərt olmadı, yaşıl örtüyün havada yellənməsinə də mane olmadı; o nə öz üzünü, nə də ata minməsinə kömək edən gəncə bəxş etdiyi təbəssümünü bu örtüklə gizlətmək niyyətində olmadığını bürüzə verirdi.

Gənc zabit ikinci qızın da ata minməsinə eyni hörmətlə kömək etdi; üzünü vual altında gizlətməyə çalışan bu qız bacısından böyük görünürdü və ondan bir az kök idi.

Qızlar ata mindikdən sonra gənc zabit də öz atının belinə sıçradı. Onların hər üçü gedənləri yola salmaq üçün eyvana çıxan general Vebbə baş əyib, atları döndərdi. Atlar yüngülcə yorta-yorta düşərgənin şimal darvazasına tərəf yollandı. Bir neçə aşağı rütbəli qulluqçu da atlanıb onların dalınca getdi. Səfərə çıxanlar düşərgədən aralanıb böyük yola çıxanadək onların heç biri ağzını açıb bir kəlmə də danışmadı; yalnız bələdçi hindu qəflətən atlı qızların yanından şütüyüb keçərkən kiçik bacı diksinib bərkədən içini çəkdi; hindu isə hərbi yola çıxıb cəld və yüngül addımlarla irəlilədi. Böyük bacı bələdçi hindunu gördükdə heç cıncırını da çıxarmadı. Ancaq

¹ Vual – duvaq, tor



təəccübdən vualının büzməsini buraxdı; buna görə də onun üzü açıldı. Üzünün ifadəsi, bu anlarda daxili aləmini бүrüyən mərhəmət, heyrət və dəhşət hissələrini əks etdirirdi. Bu gənc xanımın saçı öz rənginə və parlılığına görə quzğun tükünü xatırladırdı; o, qarayanız deyildi; üzü dolu olsa da, sifətdə heç bir kobudluq əlaməti sezilmirdi. Üz-gözündən zəriflik və nəciblik yağdırdı; üzünün cizgiləri son dərəcə gözəl idi. Qız gülümsədikdə dodaqlarının arasında eyni böyüklükdə, səliqə ilə düzölmüş dişləri ağardı; öz ağılığına görə onlar ən yaxşı fil dişi ilə rəqabət apara bilərdi.

II

fəsil

Qızlardan kiçiyi bir anlıq qorxudan sonra özünə gələrək, qorxaqlığına güldü və yanınca gedən atlı zabıtə dedi:

– Duncan, deyin görüm, bu yerlərin meşələrində adamı tez-tezmi bu cür qara basır? İş belə getsə, hələ qorxunc Monkalmı üz-üzə gəlməzdən əvvəl Koranın da, mənim də işimiz bitər.

– Bu hindu bizim dəstənin bələdçisidir, – deyərək gənc zabıtə bildirdi, – özü də, qəbiləsinin fikrincə, qəhrəmandır. O bizi, aztanınan bir cığırda aparıb gölün kənarına çıxarmağa söz vermişdir; onun tanıdığı bu cığır yolumuzu yaxın edir. Buna görə də biz mənzil başına dəstəməzdən tez çatacağıq.

– Sizin bu hindu mənim xoşuma gəlmir, – deyərək kiçik qız cavab verdi və qəsdən diksindi, halbuki, doğrudan da, hələ qorxurdu. – Siz onu yaxşı tanıyırsınızmi, Duncan? Burası da var ki, ona yaxşı bələd olmasaydınız, əlbəttə, etibar etməzdiniz.

– Düzdür, bu hindunu yaxşı tanıyıram, yoxsa mən onu bələdçiliyə götürməzdim, özü də belə bir vaxtda! Adı Maqua olan bu hindu, deyirlər kanadalıdır, amma dostlarımız olan moqauklara xidmət edir; moqauklar isə, bildiyiniz kimi, altı müttəfiq qəbilədən¹ birinə mənsubdur. Mənə deyirdilər ki, bizim bu Maqua, sizin atanızla əlaqədar

¹ Altı qəbilə ittifaqına moqauklar, oniedlər, seneklər, kayyuqlar, onondaqlar və tuskarorlar daxildir; bir-birinə qohum olan bu qəbilələrlə lenap qəbilələri (moqikan və delavarlar qəbiləsi) arasında düşmənçilik var idi. Bu altı qəbilə müxtəlif adlar daşıyırdı. Bunları çox zaman makuaslar, minqlər və ya irokezlər adlandırılırdılar.

olan qərribə bir təsadüf nəticəsində buraya gəlib çıxmışdır. Deyəsən, general bu hindunun barəsində rəhmsizlik etmişdir... Amma bu əhvalatlar yadımda qalmamışdır. Elə bizə də bu bəsdir ki, Maqua indi bizim dostumuzdur.

Canına bərk qorxu düşmüş qız:

– Hərgah o mənim atamın düşməni olubdursa, onda vay bizim halımıza, – dedi. – Mayor Heyvord, xahiş edirəm, onunla söhbətə başlayın, mən onun səsini eşitmək istəyirəm. Mən hər bir adamın səsini eşitdikdən sonra özünə qiymət verə bilirəm; bu, gülünc olsa da, mənim həmişə buna etiqadım olmuşdur.

Heyvord:

– Onunla danışmağa razıyam, – dedi, – amma çox güman ki, belə danışmaq nəticə verməsin, çünki o mənə qısa nidalarla cavab verəcək. Mənə elə gəlir ki, Maqua ingiliscə başa düşür, lakin özünü elə göstərir ki, guya, bizim dilimizi bilmir. Bundan başqa, müharibə vaxtı olduğu üçün Maqua ən yüksək əsgəri şərəfə layiq olduğunu bürüzə verməyə çalışır, buna görə də çətin ağılım kəsir ki, o, belə bir vaxtda mənimlə danışmaq istəsin... Bir baxın, bələdçimiz ayaq saxladı. Bizim burulub getməli olduğumuz cığır, yəqin, buradan başlanır.

Duncanın dediyi kimi də oldu. Atlılar hərbi yolun kənarlarındakı qalın kolluğu göstərən və hərəkətsiz dayanmış hinduya yaxınlaşdıqda cığırın çox dar olduğunu gördülər; belə cığırda iki atlın yan-yanaya getməsi əsla mümkün deyildi.

Heyvord pıçıldayaraq:

– Biz dönüb bu dar yol ilə getməliyik, – dedi. – Qorxduğunuzu əsla bürüzə verməyin, yoxsa özünüzü məhz qorxduğunuz təhlükəyə düşür edərsiniz.

– Kora, sən necə bilirsən, dəstə ilə birlikdə getməyimiz bizim üçün daha salamat olmazdı? – deyən qızılı saçlı Alisa bacısından soruşdu.

Heyvord isə qızın bu təklifinə etiraz edərək:

– Alisa, siz vəhşilərin adət və vərdişlərinə yaxşı bələd deyilsiniz, – dedi, – buna görə də, başa düşürsünüz ki, hansı hallarda qorxmaq lazımdır. Hərgah düşmən qalın meşəyə çatmışdırsa, daha çox skalp¹ əldə etmək ümidilə, yəqin ki, dəstəmizi mühasirəyə almağa çalışacaqdır. Dəstəmizin hansı yol ilə getdiyini hamı bilir, bizim bu

¹ *Skalp* – tükü ilə birlikdə soyulmuş baş dərisi



cığır isə hələlik bir sirr olaraq qalır; çünki biz bu cığır ilə getməyi cəmi bir saat bundan əvvəl qət etmişik.

– Biz bu adama yalnız ona görəmi etibar etməməliyik ki, onun hərəkətləri və vərdişləri bizimkilərə oxşamır, üzünün rəngi isə ağların dərisinin rəngindən tutğundur? – deyərək, Kora laqeydcəsinə soruşdu.

Alisa ürəkləndi: o öz narraqanzetini¹ qamçılayaraq, birinci olaraq budaqları aralayıb qaranlıq və dar meşə cığırını ilə bələdçinin ardınca getdi. Heyvord Koraya iftixarla baxırdı; o, hətta, öz sarışın saçlı səfər yoldaşı Alisanın qalın meşənin içərilərinə tək girdiyini də dərk etmədi. Nökərlər qabaqcadan aldıqları əmrə əməl edərək, meşəyə dönməyib, dəstənin dalınca getmək üçün bu cığırda qızlardan və Heyvorddan ayrıldılar. Heyvord qızları başa saldı ki, nöqərlərin burada onlardan ayrılması ehtiyatkarlıq üzündən görülmüş bir tədbirdir; bunu bələdçi hindu məsləhət görmüşdü, çünki o istəyirdi ki, Kanada qəbilələrinin kəşfiyyatçıları buralara gəlib çıxsalar, az iz görsünlər.

Bütün söz-söhbət bir neçə dəqiqəliyə kəsildi.

Yolçular az sonra qalın meşənin geniş kənarından keçib irəliləyərək, iri ağacların çətirlərinin baş-başa verməsindən əmələ gələn qaranlıq tağların altına gəlib çıxdılar. Buradan rahat yol başlanırdı; bələdçi, qızların indi atları daha yaxşı sürdüklərini gördükdə, sürəti bir az da artırdı; buna görə də Kora və Alisa öz narraqanzetlərinin başını buraxmalı oldular; atlar löhrəm yerləşə getməyə başladı. Heyvord dönüb qaragöz Koraya nə isə demək istədikdə, birdən uzaqdan at ayaqlarının səsinə eşitdi; atların ayaqları cığırda şaxələnmiş ağac köklərinə dəydikcə tappılı qoparırdı. Bu səssiz gənc zabiti atını saxlamağa məcbur etdi. Kora ilə Alisa da öz atlarının cilovunu dardılar. Onların hər üçü qulaqlarına dəyən tappılığın nə olduğunu bilmək istəyirdi.

Bir azdan sonra onlar şam ağacları arasından, maral kimi yüyürə-yüyürə gələn dayçanı gördülər; onun ardınca bundan əvvəlki fəsildə təsvir etdiyimiz yəndəmsiz kişi də ağacların arasından çıxdı. O, arıq yabısını gücü gəldikcə bərk yüyürməyə məcbur edərək, çapa-çapa gəlirdi. O, bir ayağı ilə yabını elə hey mahmızlayırdı; bunun nəticəsində atın dal ayaqları yüngülcə dördnala yeridiyi halda, qabaq ayaqları axsaq atın löhrəm yerisinə oxşayan, qeyri-müəyyən, tez-tez dəyişən bir yerləşlə irəliləyirdi. Bu atın tez-tez gah löhrəm, gah da

¹ *Narraqanzet* – çox davamlı at cinsidir.

dördnala yeriməsini gören adamda yanlış təsəvvür əmələ gəlirdi; buna görə də adam elə bilirdi ki, at əslində olduğundan daha sürətlə yeriyir; Heyvordun özü də, yaxşı attanıyan olmasına baxmayaraq, minicinin aman vermədən mahmızlayıb qovduğu bu yazıq atın hansı allyurla¹ yeridiyini heç cür başa düşə bilmirdi.

Atlının at belində oturuşu və bütün hərəkətləri də atın fiquru və yerışı kimi qəribə idi. At hər addımını atdıqca, onun belindəki yad adam, ayaqlarını üzəngilərə dirəyib qalxır; gah qıçlarını dümdüz dar-tır, gah da yığaraq birdən dikəlir, sonra yenə qəddini bükürdü; buna görə də heç kəs onun uca və ya qısa boylu olduğunu müəyyən edə bilməzdi. Yabının və onun belindəki adamın təsvirini tamamlamaq üçün bunu da əlavə etməliyik ki, bu adamın atı mahmızlaması nəti-cəsində at yanakı cəld qaçırdı; atın uzun qıllı quyruğunu aravermə-dən bulaya-bulaya hansı tərəfə çırpdığına fikir verdikdə mahmız-lanma nəticəsində hansı böyrünün ağrıdığına başa düşmək çətin deyildi.

Heyvordun gözəl, açıq, mərd alnında yenicə əmələ gələn qırış-lar tədriclə çəkildi və təbəssüm onun dodaqlarını bir-birindən arala-dı. Alisa gülməyini saxlaya bilmədi. Hətta, Koranın dalğın qara göz-lərində belə, incə bir təbəssüm sezildi.

Qəribə atlı çapa-çapa özünü Dunkana yetirdi və atın başını sax-ladı. Dunkan ondan:

– Bizlərdən birini görmək istəyirsiniz? – deyə soruşdu. – Ümid edirəm ki, bizə pis xəbər gətirməmişsiniz, eləmi?

– Elədir ki, var, – deyə yad adam cavab verdi və bürkülü meşə havasını hərəkətə gətirmək üçün üçbucaqşəkilli şlyapasını əlində yel-lətməyə başladı; o, bir az toxtadı ki, verdiyi cavabın məsələnin hansı hissəsinə aid olduğunu yanındakı adamlar başa düşsünlər. Bu məzəli adam bərk qızmış üzünü yelləyib bir az sərinləşdirdikdən və nəfəsini dərdikdən sonra əlavə etdi: – Deyirlər ki, Uilyam-Henri for-tuna gedirsiniz. Mənim də səfərim oradır, buna görə də qət etdim ki, yaxşı yol yoldaşlarına qoşulub bu səfəri birlikdə başa çatdırma-ğımız hamımız üçün xoş olar!

Heyvord onun fikrinə etiraz edərək:

– Qəribə səsvermə üsuludur, – dedi. – Biz üç nəfərik, amma siz yalnız özünüzlə məsləhətləşmişsiniz.

¹ *Allyur* – müxtəlif at yerişləri; yortma, yorğa, dördnala və i. a.



– Elədir ki, var. Adam gərək ən əvvəl öz arzusunu öyrənib bilsin; bu ki, məlum oldu, onda yalnız bircə iş qalır, o da öz niyyətini yerinə yetirməkdir. Bax buna görə də mən özümü sizə yetirdim.

Dunkan qürurla:

– Hərgah siz gölə tərəf gedirsinizsə, onda yolu azmısınız, – dedi.
– Oraya gedən böyük yol sizdən ən azı yarım mil arxada qalmışdır.

Məzəli kişi soyuq qarşılansından əsla pərt olmayaraq cavab verdi:

– Elədir ki, var. Mən Eduardda cəmi bir həftə qalmışam, buna görə də, hansı yol ilə getməli olduğumu ancaq o vaxt soruşmazdım ki, dilim lal olaydı, dilim lal olduqda isə seçdiyim peşəyə daha yaramazdım. – O, yavaşdan hırıldadı, sonra isə sözüne davam etdi:
– Mənim kimi mənəsb sahibi olan bir şəxs öyüd-nəsihət verməli olduğu adamlar arasında özünü həddindən artıq sadə aparsa, ehtiyatsızlıq etmiş olardı: dəstənin dalınca getməməyimin səbəbi də bax budur. Bundan əlavə, mən belə hesab edirəm ki, sizin kimi bir centlmen, yolçulara başqalarından, əlbəttə, daha yaxşı rəhbərlik edə bilər. Məni sizə qoşulmağa vadar edən də bax bu mülahizədir. Bir də ki, sizinlə yol getmək mənim üçün daha xoş olar, çünki biz bir-birimizlə söhbət edə bilərik.

Heyvord bu sözlərdən hirsəndi; bu yad adama bərk acıqlanmaq arzusu ilə ona gülmək arzusu arasında çəşib qalaraq:

– Bu ki, özbaşınalıq və düşüncəsizlikdir! – dedi. – Gərək ki, siz öyüd-nəsihət verməkdən və mənəsbədən danışdınız. Deyin görək, kimsiniz? Olmaya, ittiham və müdafiə qaydalarını öyrədən, nəcib elmdən dərs verən müəllimsiniz? Yoxsa, siz də yalnız cızmaqara fiqurlar çəkməklə öyünüb, riyaziyyatla məşğul olduqlarını söyləyənlərdənsiniz?

Yad adam Heyvordun üzünə çox təəccüblə baxdı, əsla təkəbbürlülük göstərmədi, əksinə, çox qabarıq bir şəkildə büruzə verdiyi təmtəraqlı itaətkarlıqla cavab verdi:

– Ümidvaram ki, söhbətimizin heç bir ittihama dəxli yoxdur və mən müdafiə haqqında heç fikirləşmirəm də, çünki allahın iradəsilə və onun mərhəməti sayəsində heç bir böyük günah işləməmişəm. Cızmaqara fiqurlar bərəsindəki sözlərinizin mənasını əsla başa düşmədim; o ki qaldı insanlara təlim verməyə, bunu mən belə bir müqəddəs işin nəsib olduğu adamların öhdəsinə buraxıram. Mənim

işim ancaq Zəbur oxumaq məharətindən, minacat çəkmək və mədh etmək bacarığından ibarətdir.

Alisa gülərək:

– Deyəsən, bu, Apollonun şagirdidir, – dedi, – hərgah belədirsə, mən onu xüsusi himayəm altına almağa hazırım!.. Bəsdir, Heyvord, qaşqabağınızı tökməyin. Təsəvvür edin ki, mən zərif səslər eşitmək arzusundayam, buna görə də izn verin, bu məzəli kişi bizə yol yoldaşı olsun. Bundan başqa, bir hadisə üz verərsə, dostumuz və müttəfiqimiz artıq olar, – deyərək Alisa onları ötüb, qaşqabaqlı hindunun ardınca gedən Koraya cəld və çəpəki bir nəzər saldı.

– Alisa, siz elə güman edirsiniz ki, yolumuzda təhlükəyə rast gələcəyimizi bilsəydim, sevdiyim adamları bələd etmədiyim bu cığır-la aparmağa cürət edərdim?

– Yox, yox, mən bunu demirdim. Amma məzəli kişi mənim kefi-mi açır, bunun ki, bizə maneçiliyi yoxdur! Hərgah, doğrudan da, onun qəlbi musiqi aləmindən xəbərdardırsa, onu acılayıb yanımız-dan qovmağı məsləhət görmürəm.

Alisa yad adamı işarə ilə yanına çağırdı və öz atının başını bir az buraxdı. O, məzəli kişiyyə zarafatla müraciət etdi:

– Dostum, çox şadam, bu yolda sizə rast gəldim. Mənim qohum-larım tərəfgirlik edib deyirlər ki, guya, mən duet oxumağı bacarıram, odur ki, biz sevdiyimiz mahnıları birlikdə oxuyub səfərimizin xoş başa çatmasına kömək edə bilərik. Bundan əlavə, çox istərdim ki, maestro mənim səsim haqqında öz rəyini desin.

Nəğmə müəllimi Alisaya bir az da yaxınlaşaraq cavab verdi:

– Doğrudan da, Zəbur oxumaq adamın ruhunu da, bütün vücudunu da dincəldir; həyəcanlı olan bu adama dünyada heç bir şey Zəbur nəğməsi qədər təsəlli verə bilməz. Lakin ahəngin tamam-kamal olması üçün gərək dörd adam oxusun. Yəqin, sizin çox xoş və zəngin soprano səsiniz vardır; mən bir az özümə güc versəm, ən yüksək tenor notlarını götürə bilərəm. Belə halda, bizim kontralto-muz və basımız yoxdur. Əlbəttə, kral ordusunun zabiti – bayaqdan məni yoldaşlığa qəbul etmək istəməyən zabit, indi bizə qoşulub bas partiyasını oxuya bilər... Danışarkən onun səsinin ahəngindən hiss olunur ki, səsi basdır.

– Zahirə əlamətlərə görə adama qiymət verməyə çalışsanız, səhv edərsiniz, – deyərək gənc xanım gülümsəyərək etiraz etdi. Doğrudur,



mayor Heyvord hərdənbir alçaq notlarda, yoğun səslə danışır, amma inana bilərsiniz ki, onun adi səsi, sizin eşitdiyiniz basa nisbətən daha yaxşı təsir bağışlayan tenora çox yaxındır.

– Siz yalnız dini mahnılar oxumaqla məşğul olursunuz?

– Elədir ki, var. Davidin zəbur nəğmələri bütün başqa poeziya əsərlərindən üstün olduğu kimi, bu nəğmələrin melodiyası da dünyada eşitdiyiniz bütün nəğmələrin musiqisindən gözəldir. Köçümü harda salsam, hansı ölkələrə səyahət etsəm, nə yuxuda, nə də ayıq vaxtımda bax, bu sevdiyim kitabı əlimdən yerə qoymuram. Qulaq asın, 1744-cü ildə Boston şəhərində nəşr edilən bu kitabın adını oxuyum: «Əhdi-ətiq və Əhdi-cədid zəbur nəğmələri, himnləri və müqəddəs mahnıları; ictimai və şəxsi həyatda, başlıca olaraq Yeni İngiltərədə həqiqi dindarların oxuması, öyrənməsi və təsəlli tapması üçün ingiliscəyə şeirlə tərcümə olunmuşdur».

Məzəli kişi bu sözləri deyərkən cibindən balaca bir kitab çıxartdı, dəmir sağanaqlı eynəyini burnunun üstünə taxdı və kitabı elə bir ehtiyatla və hörmətlə açdı ki, elə bil, onun əlindəki müqəddəs bir şey idi. Sonra daha heç bir izahat vermədən qərribə bir aləti ağzına qoydu. Dərhal çox kəskin və zil səs eşidildi. Bundan sonra zəbur müğənnisi bir oktava aşağıdan götürərək, nəhayət, oxumağa başladı. Ətrafa dolğun və melodik zərif səslər yayıldı; hətta atın yırğalanması da kişinin oxumasına mane olmurdu.

Necə fərəhlidir, nə qədər xoşdur
Qardaştək yaşayıb, birgə çalışmaq.
Sanki, xeyir-dua yağır başımdan,
Qəlbim nəşəlidir, kefim olub çağ.

Zəbur oxuyan kişi sağ əlini mahnının ahənginə uyğun surətdə qaldırıb-endirirdi. Kişi sağ qolunu aşağı endirərkən barmağını kitabın səhifəsinə vurur, əlini yuxarı qaldırıqda isə onu xüsusi bir məharətlə tovlayırdı. Mahnının oxunması qurtaranadək onun əli də yorulmaq bilmədən qalxıb-enirdi.

Məşəyə çökmüş sükut pozulmuşdu. Maqua Dunkana tərəf dönüb pozuq ingilis dilində bir neçə söz dedi, Heyvord isə yad adamın oxumağını yarımçıq kəsərək, Alisaya müraciət etdi:

– Görünür ki, qabaq tərəflərdə elə bir təhlükə yoxdur; bununla belə, biz yenə də ehtiyatlı olub səssiz getməliyik. Alisa, gərək məni tanışlayasınız, çünki sizi zəbur dinləmək ləzzətindən məhrum edəcəyəm və bu centlməndən də xahiş edəcəyəm ki, oxumağını daha münasib bir vaxta saxlasın.

Gənc xanım hiyləgərcəsinə gülümsəyərək:

– Doğrudan da, siz mənim nəşəmi pozursunuz, – deyə cavab verdi. – Bilməlisiniz ki, belə mənasız sözlərin bu cür məharətlə oxunmasını ömrümdə hələ heç kəsdən eşitməmişəm! Mən bu qəribə uyğunsuzluğun səbəbini yol yoldaşımızdan soruşmaq istəyirdim, amma, Dunkan, sizin gurultulu bas səsiniz fikrimi dağıtdı.

Heyvord qızın sözlərindən bir balaca inciyən kimi oldu və ona müraciət edərək:

– Heç başa düşə bilmirəm, – dedi, – axı, siz niyə mənim səsimi gurultulu bas adlandırırırsınız? Mən ancaq bunu bilirəm ki, sizin təhlükəsizliyiniz və bacınızın dincliyi mənim üçün Hendelin¹ bütün musiqi yaradıcılığından da son dərəcə üstündür.

Gənc zabıt sözünü qurtarıb meşəyə tərəf baxdı, sonra isə Maquanı çəpəki bir baxışla şübhəli-şübhəli süzdü. O, Maquanın yenə əvvəlki kimi heç qərardan getmədən sakitcə öz yoluna davam etdiyini gördükdə gülümsədi, nahaq yerə təlaş keçirdiyini başa düşüb öz-özünə güldü. Məgər o lap indicə kolların arasından işıldayan giləmeyvə parıltısını görüb bunu budaqların arasında gizlənən hindunun gözlərinin ışıltısı hesab etməmişdimi? İndi mayor xatircəm yol gedir və bir anda başından keçən qorxulu fikirləri qovaraq, yarımçıq qoyduğu söhbəti davam etdirirdi.

Lakin Heyvord öz gəncliyindən doğan vüqar hissəyə aldanaraq, ehtiyatlı olmağı unutmaqla çox yanıldı.

Atlılar qalın kolluğun və ağacların yanından yenicə keçmişdilər ki, birdən budaqlar çox ehtiyatla və səssizcə bir-birindən aralandı, onların arasından isə zəhmli hərbi naxışlarla boyanan qəzəbli bir insan üzü göründü.

Qayğısız kiçik dəstənin ardınca xeyli baxan bu meşə sakininin qaramtıl sifətində kinli bir sevinc əks etdi.

Yüngül və əzəmətli görünən atlı qızlar gah gözdən itir, gah da budaqların arasından görünürdülər; onların ardınca gözəl ata minmiş

¹ *Hendel Georg Fridrix* (1685–1759) – məşhur alman bəstəkarı



mayor, hamıdan arxada isə yöndəmsiz nəğmə müəllimi gəlirdi. Nəhayət, o da qalın meşənin tünd rəngə çalan ağaclarının arasında görünməz oldu.

III

fəsil

Qoy Heyvord və onun səfər yoldaşları qalın meşəni yara-yara lap içərilərə doğru getməkdə olsunlar; biz isə fikrən onlardan bir neçə mil qərbə gedərək, bu yerlərdə baş verən hadisələrdən bəhs edək.

Vebbin düşərgəsindən təqribən birgünlük yol qədər uzaqda, kiçik, lakin çox iti axan dağ çayının kənarında həmin gün iki adam oturmuşdu. Görünür, onlar kimisə və ya nəyisə gözləyirdilər. Meşə, yanılmaz bir divar kimi uzanaraq, bu balaca çayın lap kənarına çatırdı. Bir-birinin qarınına girən ağacların budaqları suya baş əyərək, onun səthinə qara kölgə salırdı. Günəşin şüaları öz istiliyini itirməyə başlamışdı, gündüzün nəfəs qaraldan bürküsü isə çəkilməmişdi; bu səbəbdən irmaqlardan və bulaqlardan qalxan sərin buxar havaya yayılırdı. Ağacdələnin tənbel-tənbel ağac gövdəsini öz dimdiylə taq-qılatması, ala qarğanın xoşagəlməz qarılısı və ya uzaqdakı şələlənin küləklə bu yerlərə gəlib çatan yeknəsəq boğuşu uğultusu meşənin əbədi sakitliyini arabil pozurdu.

Lakin çayın kənarında oturub söhbət edən bu iki meşə sakini meşənin dərin sükutunu pozan bu adda-budda, kəsik səslərə yaxşı bələd idi, buna görə də belə səslər onların diqqətini söhbətlərindən yayındırmırdı. Müsahiblərdən birinin dərisinin qırmızı rəngə çalması və geyimi onun döyüşçü hindu olduğunu göstərirdi. İkinci adam da çox sadə və kobud tikilmiş paltar geymişdi, lakin onun gündən yanmış üzünün rəngi daha açıq idi; həmin adamın bu yerlərə mühacirət etmiş ilk avropalıların nəslindən olduğunu zənn etmək olardı.

Qırmızıdərili adam mamır basmış tirin üstündə oturmuşdu və dediyi sözlərə təsirli, təmkinli, lakin aydın əl hərəkətlərlə qüvvət verirdi. Onun, demək olar ki, lüt olan bədəni qorxduğu ölüm emblemi idi, çünki bədəninə qara və ağ boyaqlarla çəkilmiş cürbəcür naxışlar bu adamı skeletə oxşadırdı. Bu hindunun ülgüclə qırılmış başında yalnız bir çəngə tük qalmışdı. Bu vəhşinin saçına sancdığı

qartal lələyi sol çiyinə sallanırdı; o, kəmərinə tomaqavk və skalp-soyan bıçaq sancmışdı; bu şeylər ingilislər tərəfindən düzəldilmişdi. Həmin adam qısa əsgər tüfəngini qüvvətli və cılpaq dizinin üstünə aşırırmışdı; ümumiyyətlə, ingilislər öz qırmızıdərilə müttəfiqlərini belə tüfənglərlə silahlandırırıldı. Bu döyüşçünün bütün zahiri görünüşü – onun enli sinəsi, gözəl qədd-qaməti və vüqarlı boy-buxunu – göstərirdi ki, o, ömrünün ən yaxşı çağlarına çatmış, lakin qocalığa doğru hələ meyil etməyə başlamamışdır.

Onun yanındakı ağ adamın boy-buxunundan görünürdü ki, o, gəncliyinin hələ ilk illərindən sıxıntılı və çətinliklərin dadını görmüşdü. O çox qüvvətli idi; kök olduğunu demək olmazdı, özü də sarısaçaqlı yaşıl ovçu donu geymişdi; başına dəridən tikilmiş yay papağı qoymuşdu. Bu ovçu kəmərinə xəncər sancmışdı, lakin onun tomaqavkı yox idi. Qırmızıdərililərin adətində görə, onun da mokasinlərinə¹ ala-bəzək naxışlar vurulmuşdu, dəridən tikilmiş şalvarı isə yan tərəflərdən və dizlərindən yuxarı maral damarları ilə qaytanlanmışdı. Onun əsləhəsini dəri çantası və yanından asdığı barıtlı dolu buynuz tamamlayırdı; bu adam çox uzun olan tüfəngini yaxınlıqdakı ağacın gövdəsinə söykəmişdi. Ovçu və ya kəşfiyyatçı olan həmin ağ adamın baxışından və gözlərindən çox həssas və ağıllı olduğu hiss olunurdu. O danışarkən ətrafına göz gəzdirdi. Ya ov güdür, ya da xəyalına gətirdiyi gizli basqından ehtiyat edirdi. Axırda qırmızıdərilə hinduya dedi:

– Çınqaçquk, bilməlisən ki, sənin qəbilənin rəvayətləri mənim xeyrimədir.

Onlar Hudzon çayı ilə Potomak çayı arasındakı yerlərdə yaşayan sakinlərin bələd olduqları ləhcədə danışdılar.

– Sənin ata-babaların günbatan tərəfdəki ölkədən buraya gəlmiş, böyük çayı² üzüb keçmiş, yerli əhali ilə vuruşmuş və onun torpaqlarına yiyələnmişlər. Mənim əcdadım isə bu yerlərə qırmızı dan yeri sökülən tərəfdən gəlmiş, Duzlu Gölü üzüb keçmiş və sənin əcdadın kimi hərəkət etmişdir. Buna görə də, yaxşısı budur, gəl bu barədə heç mübahisə etməyəq və əbəs yerə danışmayaq.

– Mənim ulu babalarım qırmızıdərilə, lüt adamlarla vuruşmuşlar, – deyə hindu həmin dildə sərt cavab verdi. – De görüm, Şahingöz,

¹ *Mokasin* – Amerikanın qədim sakinləri olan hinduların geydikləri, maral dərisindən olan ayaqqabı

² Missisipi nəzərdə tutulur.



məgər ölüməsaçan qurğuşun güllə ilə ucu daşdan olan ox arasındakı fərqi görmürsən?

– Təbiət hindunu qırmızıdəriili yaratmışdır, lakin onun ağılı da vardır, – deyə ağ adam öz fikrini bildirdi. – Mənim savadım-zadım yoxdur, bunu heç də gizlətmirəm, amma maral və dələ ovlanan zaman gördüklərimə əsaslanıb deyə bilərəm ki, ulu babalarımın silahı, sərrast gözlü hindunun hədəfə buraxdığı yaxşı çaxmaqdaşı oxundan və kamanından, məncə, az təhlükəli olmuşdur.

– Sən bütün bunları öz atalarından eşitmişən, – deyə qırmızı dəriili laqeyd cavab verdi. – Axı sizin qocalar nə deyirlər? Məgər onlar gənc döyüşçülərə deyirlər ki, solğunbənzil adamlar vuruşarkən daş baltalarla və ağacdan tüfənglərlə silahlanırlarmış?

– Mən qərəzsiz adamam, öz əcdadımın üstünlüklərilə də öyünürəm, amma mənim ən qəddar düşmənim olan makuas dana bilməz ki, mən xalis ağ irqdənəm, – deyə ovçu cavab verdi və qaralmış arıq əlinə nəzər saldı. – Amma mən boynuma alıram ki, həmvətənlərimin bir çox, lap çox hərəkətlərini bəyənmirəm. Axı bir də mən başqaları üçün cavabdeh ola bilmərəm, hər bir hadisəni, hər bir əhvalatı iki cəhətdən qiymətləndirmək olar. İndi, Çinçaçquk, mənə də görüm, qırmızıdərililərin rəvayətləri sənənin ulu babalarının mənim ulu babalarımla ilk görüşü haqqında nə deyir?

Onların hər ikisi susdu. Hindu xeyli vaxt ağzını açıb bir söz belə demədi; nəhayət, o, verəcəyi cavabın çox böyük əhəmiyyətini tamamilə dərk edərək, nağıl etməyə başladı; onun səsinə saf bir səmimiyyət hiss olunurdu.

– Qulaq as, ey Şahingöz, sənənin qulaqların yalana və uydurmalara inanmaz. İndi qulaq as, gör bizim atalarımız nələr demişlər, gör mogikanlar necə hünərlər göstərmişlər! Biz bizon¹ sürülərinin otladığı geniş düzənliklərin arxasında günəşin axşamlar gizləndiyi yerlərdən gəlmişdik və irəliləyə-irəliləyə böyük çaya çatmışdıq. Biz burada alligevlərlə əlbəyaxa olmuş və torpaq onların qanlarına boyanıb qırmızı rəng alanadək vuruşmuşduq. Böyük çayın sahillərilə Duzlu Gölün dayazlıqları arasındakı yerlərdə biz heç kəsə rast gəlmədik; bizi yalnız makuaslar uzaqlardan güdürdülər. Biz dedik ki, bax, bu yerlərin hamısı bizimdir. Biz bu diyarı mərdliklə qazandıq və onu güclü, qoçaq insanlar kimi qoruduq. Biz makuasları aylarla dolu olan

¹ Bizon – vəhşi öküz

meşələrə qovuş; bundan sonra makuaslar özləri üçün yalnız qurumuş göllərdən duz çıxarırdılar. Bu köpəklər böyük göldən bir dənə belə balıq tuta bilmirdilər, biz yediyimizi yeyib, sümüklərini də onların qabağına atırdıq...

Ağ ovçu hindunun susduğunu gördükdə:

– Mən bütün bunları çoxdan eşitmişəm və bunlara inanıram, – dedi. – Amma sənin bu dediklərin ingilislərin buraya gəlib çıxma-
larından çox-çox qabaq olmuşdur.

– İndi şabalıd ağaclarının göylərə baş qaldırdığı yerlərdə o zaman şam ağacları bitirdi. Bizim diyara birinci olaraq gəlib çıxan solğunbənizli adamlar heç də ingiliscə danışmırdılar. Onlar böyük qayıqda üzüb gəlmişdilər. Bu, mənim ulu babalarımın ətraf qəbilələrlə birlikdə öz tomaqavqlarını torpağa basdırdıqları vaxt olmuşdur¹. Ey Şahingöz, bilməlisən ki, biz hələ o vaxt, – bu sözləri deyər-kən Çinqaçqunun bütün varlığına hakim kəsilən dərin həyəcan yalnız onun səsinin titrəməsindən bilinirdi – o zaman hamımız bir tayfa idik. Çox xoş güzəran keçirirdik! Duzlu Gölü bizə balıq, meşələr maral, göy isə quş verirdi. Bizim arvad-uşaqlarımız var idi. Biz Böyük Gölə sitayiş edirdik, makuaslar bizim zəfər mahnılarımızdan qorxurdular...

– Bilirsənmi, o zaman sənin ulu babalarının başına nə iş gəlmişdi? – deyə ağ ovçu soruşdu. – Əlbəttə, söz yox ki, onlar igid və namuslu döyüşçülər olmuşlar, tonqalların dövrəsində oturub öz qəbilə adamlarına ağıllı məsləhətlər vermişlər.

– Mənim qəbiləm bütün tayfaların, xalqların ulu babasıdır, lakin mənim damarlarımda bir damcı da olsun, qarışıq qan yoxdur, mənim damarlarımda qəbilə başçılarınnın qanı – saf və nəcib qan axır, ömrümün axırınadək də qanı bax belə olacaqdır... Sonra hollandiyalılar bizim sahillərə gəlib çıxdılar. Ağlar mənim ulu babalarımın odlu su² verdilər. Ulu babalarım bu suyu içməyə başladılar. Onu acgözlüklə içir, doymaq bilmirdilər; sudan o qədər içmişdilər ki, axırda onlara elə gəlmişdi ki, guya, yer göylə birləşmişdir. Elə bu vaxt da mənim ulu babalarımın vətəni əllərindən çıxmışdır. Onları sevdikləri sahillərdən sıxışdırma-sıxışdırma qovub uzaqlaşdırmışlar. Axırda iş o yerə

¹ Tomahavkın torpağa basdırılması müharibənin qurtardığını göstərən təntənəli bir mərasimdir.

² «Odlu su» deyərəkən araç nəzərdə tutulur.



çatmışdır ki, mən – hinduların qəbilə başçısı və saqamoru¹, – günəş şüalarını indi yalnız yarpaqların arasından görürəm və ulu babalarımın qəbirlərindən çox-çox uzaqladayam.

Çinqaçqunun həmsöhbəti bu hindunun nəcib və bürüzə vermədiyi qəmginliyindən mütəəssir olaraq:

– Bu çox kədərli aqibətdir, – dedi. – De görüm, sənin tayfanın nümayəndələri, bir çox illər bundan əvvəl delavarlar yurduna gəlmiş olan adamların nəsilləri bəs indi harada yaşayırlar?

– Sən də mənə cavab ver görüm, çoxdan uçub getmiş yay günlərinin çiçəkləri bəs nə oldu, haraya yox oldu? Onlar yerə tökülüb səpələndi. Mənim bütün tayfam da bax belə məhv olmuşdur: bütün mögikanlar bir-birinin ardınca bu dünyanı tərk edib, ruhlar aləminə çəkilməşlər. Mən dağın zirvəsindəyəm, lakin mənim aşağı enmək vaxtım çox tez gəlib çatacaqdır, oğlum Unkas da mənim dalımca getdikdən sonra saqamorların qanı tükənəcəkdir: unutma ki, mənim oğlum sonuncu mögikandır!

Bu anda bir gəncin mülayim səsi eşidildi:

– Unkas burdadır. Unkasın adını çəkən kimdir?

Ağ ovçu cəld xəncərini qınından çıxartdı və əlini qeyri-iradi olaraq tufənginə tərəf uzatdı. Çinqaçquk isə oğlunun səsinə eşidərkən belə dönüb baxmadı.

Bu anda gənc bir hindu göründü, səssiz addımlarla iki dostun arasından cəld keçib, iti axan çayın kənarında oturdu. Onun atası Çinqaçquk təəccübləndiyini əsla bürüzə vermədi. Dəqiqələr keçir, lakin nə sual, nə də cavab eşidilirdi; bu üç nəfərdən hər biri, qadınlar kimi, hər şeyə tez maraqla göstərməkdən və ya səbirsizlik etməkdən çəkinərək, sanki, araya çökən sükutu pozmağa fürsət axtarırdı.

Ağ ovçu, yəqin ki, qırmızıdərilil adamların adətlərinə əməl edərək, əlindən tufəngi yerə qoymuş və dərin sükuta dalmışdı.

Nəhayət, Çinqaçquk başını yavaş-yavaş oğluna tərəf döndərərək onun üzünə baxaraq soruşdu:

– Makuaslar öz mokasinlərinin izlərini bu meşələrdə buraxmağa cürət etməmişlər?

– Mən onların ləpirlərilə gəlirdim, – deyərək gənc hindu cavab verdi. – Onların sayının mənim hər iki əlimin barmaqlarının sayına

¹ *Saqamor* (hərfi mənası: müdrik, qüdrətli) – qəbilə ağsaqqallarına verilən fəxri addır.

bərabər olduğunu da öyrəndim. Amma burası var ki, onlar qorxaq-dırlar və kol dalında gizlənilir.

Şahingöz söhbətə qoşularaq:

– Dələduzlar meşənin lap qalın yerində gizlənmişlər, özləri də bolluca skalp ələ keçirmək və rast gəldikləri adamları talamaq üçün yaxşıca fürsət gözləyirlər, – dedi. – O fransız Monkalm, əlbəttə, öz casuslarını ingilislərin düşərgəsinə göndərmişdir və bizimkilərin hansı yol ilə gətdiklərini hər necə olursa olsun, öyrənməyə çalışacaqdır.

Böyük hindu batmaqda olan günəşə tərəf nəzər salaraq:

– Yetər, – dedi. – Biz onları meşədən maral kimi qovub çıxaraçağıq... Şahingöz, gəl bu gün toqqamızın altını bərkidək, sabah isə makuaslara göstərərik ki, biz qorxaq qadın deyilik.

– Mən razıyam. Amma irokezləri əzmək üçün, ən əvvəl, bu hiyləgər haramzadələrin harada gizləndiklərini öyrənmək, toqqamızın altını bərkitməkdən ötrü isə quşdan, heyvandan bir şey tapmaq lazımdır... Budur, heyvan lap öz ayağı ilə gəlib çıxmışdır! Bir bax, ay girəndən bəri mən hələ bu yekəlikdə maral görməmişəm! Görürsənmi, aşağıdakı kolluqda hərlənir? Mənə bax, Unkas, – kəşfiyyatçı səsinə yavaşıdıb pıçılı ilə danışmağa başladı və ehtiyatlı olmağa alışmış adam kimi, səssiz güldü, – mən bir girvənkə tənbəki müqabilində üç qab barıt qoyub mərc gələ bilərəm ki, güllə ilə maralın iki gözünün arasından, həm də sağ gözünə daha yaxın yerindən vura bilərəm.

Gənc hindu:

– Ola bilməz! – deyə cavab verdi və gənclərə məxsus bir cəldliklə yerindən sıçrayıb qalxdı. – Maralın kolluqda yalnız buynuzları, həm də buynuzunun ancaq ucları görünür.

Şahingöz gülümsəyərək cavab verdi:

– Oğlan, olmaya sən elə xəyal edirsən ki, ovçu heyvan bədəninin yalnız bir hissəsini gördükdə qalan hissəsinin hansı tərəfdə gizləndiyini bilməz?

Şahingöz nişan aldı və fəxr etdiyi məharətini göstərmək istədikdə, birdən Çinqaçquk əlini onun tütənginə vurub dedi:

– Şahingöz, deyəsən, makuaslarla vuruşmaq istəyirsən, eləmi?

– Bu hindular meşədə nə olduğunu, elə bil, iy çəkib bilirlər, – deyə ovçu dilləndi və səhvini etiraf edirmiş kimi, tütəngini aşağı



salib üzünü Çinqaççuqa döndərdi, – cızıqdan kənara çıxmağa ixtiyarım yoxdur! İndi, Unkas, oxla bu maralı öldürmək sənin boynunda qalır, yoxsa o, oğru irokezlərə qismət olar...

Çinqaççuk ağ ovçunun təklifini bəyəndi və əlini mənalı bir hərəkətlə marala tərəf uzatdı. Unkas ehmallica əyilə-əyilə marala yaxınlaşmağa başladı. Bu gənc mogikan kolluğa və cəngəlliyə çatmağa cəmi bir neçə yard¹ qaldıqda səssizcə oxunu kamanın kirişinə keçirdi. Maralın buynuzları tərpendi; sanki, bunların sahibi təhlükənin yaxınlaşdığını hiss edirdi. Bir saniyə belə keçməmiş kamanın kirişi vıyıldı. Atılan ox havada parladi. Yaralanmış heyvan budaqların arasından sıçrayıb çıxdı və gizli düşməni vurmaq niyyətilə başını aşağı əydi. Unkas qeyzlənmiş maraldan cəld kənara çəkildi və xəncərini tez onun boğazına yortdu. Maral çayın kənarına tullanaraq yerə yıxıldı və öz qanı ilə suyu qırmızı rəngə boyadı.

Şahingöz səssiz gülərək:

– Hinduların bax bu zirəkliyinə varam! – dedi. – Adama bu mənzərəyə tamaşa etmək ləzzət verir! Bununla belə, ox yalnız yaxın məsafədə kara gəlir, bıçaq hökmən oxun köməyinə gəlməlidir.

Onun həmsöhbəti:

– Ha! – edib, ov iyini alan it kimi dərhal döndü.

Şahingöz:

– And olsun Allaha, buraya, deyəsən, bir sürü maral gəlir, – dedi və onun gözləri parıldıdı. – Hərgah marallar güllə çatan qədər bizə yaxınlaşsalar, tufəngin səsini bütün altı qəbilə ittifaqı eşitsə də, mən özümü saxlaya bilməyib, onlara bir-iki güllə atacağam. Çinqaççuk, sən nə eşidirsən? Mənim qulağım meşənin dərinliklərindən heç bir səs almır.

– Yaxınlıqda yalnız bircə maral var ki, o da öldürülmüşdür, – deyə hindu cavab verdi və o qədər aşağı əyildi ki, qulağı yerə toxundu. – Amma mənim qulağıma ayaq səsləri gəlir.

– Bəlkə, canavarlar öldürdüyümüz maralı qovurmuşlar, indi isə onun izilə gəlirlər?

– Yox, ağların atları yaxınlaşmaqdadır, – deyə Çinqaççuk cavab verdi və qəddini vüqarla düzəldib bayaqkı vəziyyətində oturdu. – Şahingöz, onlar sizin adamlardır. Sən onlarla danış.

Ağ ovçu, saflığı ilə iftixar etdiyi dildə belə cavab verdi:

¹ Yard – 0,91 metrə bərabər uzunluq ölçüsüdür.

– Yaxşı. Mən onlara ingilis dilində elə bir nitqlə müraciət edərdəm ki, ingilis kralının özü də cavab verməyə utanmasın. Amma mən heç bir şey görüb-əşitmirəm, nə heyvanların, nə də insanların ayaq səsləri qulağıma gəlmir... Aha! Sınan quru budaqların çatırtısını eşidirəm. Düzdür, düzdür, ayaq səsləri gəlir! Mən bu səsi şlalələrin uzaqdan gələn uğultusu hesab etmişdim. Buyur, bu da adamlar! Allah, sən özün onları irokezlərin əlindən salamat qurtar!

IV *fəsil*

Kəşfiyyatçı sözünü deyib qurtaran kimi, kiçik dəstədən birinci atlı göründü.

Marallar su içməyə gedərkən tapdaladıqları əyri-üyrü cığırların biri taladan keçirdi; bu cığır ağ ovçunun öz qırmızıdəriyi yoldaşları ilə dincəldikləri yerin yaxınlığında çaya qovuşurdu. Yolçular bu cığırla yavaş-yavaş gəlirdilər; bu keçilməz qalın meşələrin içərisində həmin adamların görünməsi çox qərribə idi. Şahingöz bir neçə qədəm irəliləyib onları qabaqladı və:

– Siz kimsiniz? – deyə soruşdu, özü də, sanki, qeyri-iradi olaraq sol əlilə tufəngi qaldırıb sağ əlinin şəhadət barmağını tufəngin tətiyinə yapışdırdı; eyni zamanda, kəşfiyyatçı çalışırdı ki, belə hərəkəti qorxuya səbəb olmasın.

– Biz qanun və kral dostlarıyıq, – deyə yoldaşlarından qabaqda gedən atlı cavab verdi. – Biz gün çıxandan bu meşənin kölgəliyiylə yol gəlirik, özümüz də bərk yorulmuşuq...

– Deməli, siz yolu azmısınız, eləmi? – deyə Şahingöz onun sözünü kəsdi.

– Elədir ki, var. Bilmirsiniz, Uilyam-Henri kral fortu buradan çox uzaqdadır?

– Oho! – deyə ağ ovçu təəccüb etdiyini bildirdi və qəhqəhə çəkib güldü, lakin bu bərk gülüşü düşmənlərin eşitməsindən ehtiyat edərək, tez səsinə kəsdi. – İtin qovduğu maral Qorikan gölünün o tayına keçəndə it maralın izini necə itirirsə, siz də yolu eləcə itirmisiniz. Uilyam-Henri!.. İlahi! Hərgah siz, doğrudan da, kralın dostlarınsınızsa və kral ordusu ilə sizin işiniz varsa, onda yaxşısı budur, çayın axarı ilə Eduard



fortuna gedin və sizə nə lazımdırsa, Vebbə deyin; dar dərələrdən və keçidlərdən keçərək, azğın fransızı qovub Şampnenin o tayındakı komasına salmaq əvəzinə, Vebb həmin Eduard fortunda oturubdur.

Yolçu bu qəribə təklifə heç bir cavab vermədi, çünki bu zaman başqa bir atlı meşənin içindən çıxıb buraya gəldi və ovçuya dedi:

– İndi getməyi bizə məsləhət gördüyünüz yerdən, biz bu gün səhər çıxmışıq.

– Deməli, siz əvvəlcə kor olmusunuz, sonra isə azmısınız, çünki qalın meşənin içindən keçən yol azı iki sajen enindədir, hər halda, London şosesindən enli olar.

– Biz hərbi yolun yaxşı olub-olmaması barəsində mübahisə etməyəcəyik, – deyə Heyvord gülümsəyib cavab verdi. – Məncə, indi siz bunu bilməklə kifayətlənməlisiniz ki, biz bələdçi hinduya bel bağlamışdıq, çünki o vəd etmişdi ki, bizi meşənin lap içindən keçən, lakin o biri yoldan daha yaxın olan cığır ilə aparacaqdır. Amma indi məlum olur ki, hindu cığırın yaxşı tanımırımı; indi özümüz də bilmirik haraya gəlib çıxmışıq.

Ağ ovçu:

– Hindu meşədə azıb? – deyə dilləndi və şübhə ilə başını buladı. – Sizin bələdçi hindu günəşin ağacların zirvələrini hələ yandırdığı bir zamandanı, irmaqların isə hələ dolub daşdığı, axşam düşdükdə Şimal ulduzunun göyün hansı tərəfindən işıdayıb görünəcəyini hər bir qayınağacındakı mamırın aydın göstərdiyi bir vaxtdan azmışdır? Meşələr maral cığırını ilə doludur, bu cığırın isə birbaşa ya çaylara, ya da duz çalalarına, bir sözlə, hər bir kəsin yaxşıca tanıdığı yerlərə gedib çıxır. Bundan əlavə, qazların da hələ hamısı Kanada sularına uçub getməmişdir. Qəribədir, çox qəribədir ki, hindu Qorikan gölü ilə çay arasında azmışdır. Sizin bu hindu moqauk qəbiləsindən deyil?

– Əsli bu qəbilədən deyil, amma həmin qəbilə onu qəbul etmişdir. Mənə elə gəlir ki, bizim bələdçi hindunun vətəni daha şimaldadır və o özü sizin quronlar adlandırdığınızı hindulardandır.

Ağ ovçunun qırmızıdəriyi yoldaşları bu son sözləri eşidərkən bir ağızdan təəccüblə:

– E! – dedilər.

İndiyədək onlar səssiz-səmirsiz oturmuşdular və görünür, ətraflarındakılarla əsla maraqlanmırdılar; lakin atının son sözlərini

eşitdikdə mogikanlar dərhal yerlərindən sıçrayıb qalxdılar və onların gözlərində marağ ifadəsi parladı.

– Quron? – deyə, sərt kəşfiyyatçı soruşdu və etimadsızlığını gizlətməyərək başını buladı. – Quronların hamısı xain, oğru tayfadır. Qoy quronu öz ailəsinə kim istəyir qəbul etsin, amma onun quronluğundan heç zaman canından çıxmaz. Siz onun təbiətini heç bir yol ilə dəyişdirə bilməzsiniz. O, həmişə qorxaq və avara olaraq qalacaqdır! İndi ki siz özünü bu adamlardan birinin əlinə vermişiniz, belə halda bu quronun sizi hələ indiyədək quldur dəstəsinin üstünə gətirib çıxarmamasına mən ancaq təəccüb edə bilərəm.

– Bundan qorxmaq mənasızdır, çünki Uilyam-Henri fortu bizdən cəmi bir neçə mil aralıdır. Bundan başqa, unutmayın ki, bizim bələdçimiz indi moqaukdur, özü də ordumuzda xidmət edir və bizim dostumuz olmuşdur.

– Mən isə sizə deyirəm, hər kəs ki anadangəlmə qurondur, ölənin günədək quronluğunda qalacaqdır, – deyə Şahingöz qəti cavab verdi. – Moqauk!.. Hərgah siz namuslu adam görmək istəyirsinizsə, belələrini mogikanların və ya delavərlərin arasında axtarın. Düz deyirəm. Onlar namusla vuruşurlar, amma burası vardır ki, bu qəbilədən olan adamların bəziləri döyüşə getməyə razı olmur, çünki öz fərsizliyi üzündən onların bir çoxunu maquaslar aciz qadınlara çevirmişlər.

Heyvord səbirsizliklə:

– Gəlin bu barədə daha danışmayaq! – dedi. – Mən yaxşı bələd olduğum bir adamdan danışırım, siz isə onu əsla tanımırınsınız. Siz mənim sualıma hələ cavab verməmişiniz; Edvard fortundakı əsas dəstə ilə bizim aramızda nə qədər yol vardır?

– Bu, bələdçinizin kim olmasından asılıdır.

– Hərgah siz buradan Eduard fortuna neçə mil olduğunu desəniz və bizi oraya aparmağa razı olsanız, zəhmətiniz üçün mükafat alarsınız.

– Mən sizi öz istehkamlarımıza necə apara bilərəm, kim bilir, bəlkə, siz düşmənsiniz, Monkalmın casuslarınsınız? İngiliscə danışan hər şəxs heç də namuslu və düz adam deyildir.

– Hərgah siz, doğrudan da, kəşfiyyatçılıq edirsinizsə, onda, əlbəttə, altmışıncı kral polkunu tanıyırsınız, eləmi?

– Altmışıncınımi? Necə tanımıram! Siz mənə kralın amerikalı tərəfdarları barəsində çox şey deyə bilməzsiniz, bunu mən özüm də



bilməzdim, halbuki əynimdə qırmızı gödəkçə əvəzinə, uzunətəkli ovçu donu vardır.

– Deməli, onda siz həmin polkun mayorunun adını bilirsiniz?..

– Mayorunmu? – deyər Şahingöz onun sözünü kəsdi və öz nüfuzu ilə fəxr edən adamlara məxsus bir əda ilə qəddini düzəltdi. – Hərgah koloniyalarda mayor Effingemi tanıyan adam vardırısa, o sizin qarşınızda dayanmışdır.

– Altmışıncı polkda mayor bir deyildir. Effingem mayorların böyüyüdür, mən isə ən kiçik mayordan, Uilyam-Henri qarnizonunun komandanı olan mayordan danışırım.

– Hə, hə, eşitmişəm ki, bu vəzifəyə cənub əyalətlərindən bir cavan və dövlətli centlmen göndərilmişdir. Lakin ona belə vəzifə yaraşmaz, çünki hələ çox gəncdir; saç-saqqalı ağarmağa başlayan adamların ixtiyarı belə bir gənc zabitə tapşırılmamalı idi. Amma deyirlər ki, bu gənc zabit öz işini çox yaxşı bilir və igid oğlandır.

– Qoy o kim olursa olsun, haqqında qoy nə deyirlərsə desinlər, həmin zabit bax indi sizinlə danışır və siz, əlbəttə, ondan əsla ehtiyat etməməlisiniz.

Kəşfiyyatçı təəccüblə Heyvorda baxdı, sonra şlyapasını çıxarıb, bayaqkindən daha az cürətlə, lakin hələ də Heyvorda inanmadığını bildirən bir səslə dedi:

– Eşitdiyimə görə, bu gün səhər Edvard fortundan bir dəstə çıxıb gölə doğru yola düşməli idi.

– Sizə bunu doğru demişlər. Amma mən ən yaxın yol seçdim və indicə adını çəkdiyim hindunun təcrübəli olmasına bel bağladım.

– O isə sizi aldatdı, sonra da yolda qoyub qaçdı, eləmi?

– O nə bizi aldatmışdır, nə də bizi qoyub qaçmışdır; mən qəti deyər bilərəm ki, bizi qoyub qaçmamışdır, çünki onun özü də buradadır.

Kəşfiyyatçı:

– Mən o adama baxmaq istərdim! – dedi. – Hərgah o əsl irokezdirsə, mən onu hiyləgər baxışından və üzünə çəkdiyi boyaqdan tanıyaram.

Kəşfiyyatçı Heyvordun atının və zəbur müğənnisinin yabısının yanından keçərək, kolların arası ilə getdi və danışqların qurtarmasını səbirsizliklə, bir qədər də təşviş içərisində gözləyən qızlara yanaşdı.

Bələdçi hindu Kora ilə Alisanın arxa tərəfində dayanmış, ağaca söykənmişdi. O, kəşfiyyatçının ona zillənən baxışını laqeydcəsinə, soquqcanlıqla qarşıladı. Hindunun üzü o qədər tutqun və qəzəbli idi ki, onun üzünə hər kəs baxsaydı, mütləq qorxardı.

Şahingöz bu hindunu nəzərdən keçirib istədiyinə nail oldu, ondan uzaqlaşdı və ayaq saxlayıb gənc xanımların gözəlliyinə tamaşa etməyə başladı. Alisanın təbəssümünə və başını mülayimliklə tərpətməsinə mehribanlıqla cavab verdikdən sonra zəbur müğənnisinin dayçasını əmizdirən madyana yaxınlaşdı, madyana minmiş adamı bir dəqiqəyə kimi süzdü, onun kim olduğunu bilməyə çalışdısa da, müvəffəq olmadı, nəhayət, başını bulayıb Dunkanın yanına qayıtdı.

– Minq həmişə minq olar, – dedi. – Hərgah siz tək olsaydınız və nəcib atınızı canavarlara qurban verməyə razı olsaydınız, mən sizi bircə saat ərzində Eduard fortuna çatdırardım, çünki bu qalaya buradan cəmi bir saatlıq yoldur. Amma sizin yanınızda qadınlar da vardır, onlar bu yolu gedə bilməzlər.

– Nə üçün? Doğrudur, onlar yorulmuşlar, amma hələ bir neçə mil yol gedə bilərlər.

– Mümkün deyildir, – deyə kəşfiyyatçı yenə öz fikrini təkrar etdi. – Bütün koloniyalardakı ən yaxşı tufəngin mənə bağışlanacağını vəd etmiş olsaydılar da, mən qaş qaralandan sonra sizin bələdçi ilə bir mil belə yol getməzdim. Bu cəngəllikdə irokezlər gizlənilirlər, sizin moqauk isə onların gizləndikləri yerləri çox yaxşı bilir, buna görə də mən onunla yol yoldaşı olmaram.

Heyvord irəli əyilib yavaşcadan, demək olar ki, pıçıltı ilə danışmağa başladı:

– Doğrudanmı, o belə adamdır? Etiraf edirəm ki, məndə də bir qədər şübhə əmələ gəlmişdir. Doğrudur, mən şübhəmi gizlətməyə çalışaraq, özümü toxtaq göstərmişəm, bunun da səbəbi odur ki, mənimlə səfər yoldaşı olan qızları ürəkləndirmək istəmişəm. Ona görə də mən hindunun qabağımızca getməsinə icazə vermədim, onu məcbur etdim ki, bizim dalımızca gəlsin.

Ovçu:

– İlk baxışından məlum olur ki, o, adamaldadandır, – dedi. – Buyurun, baxın, bu hiyləgər minq cavan ağcaqayın ağacına söykənmişdir; bu dələduz sağ ayağını ağacın gövdəsilə bir bərabərdə



qoymuşdur... – Şahingöz mənalı bir baxışla tüfənginə nəzər saldı. – Mən onun topuğu ilə dizinin arasından vura bilərəm, bu yaradan sonra sizin bələdçi azı bir ay yerindən tərpənə bilməz. Ona yaxınlaşmaq olmaz, çünki bu bic məxluq dərhal məndən şübhələnər və ürküdülmüş maral kimi, qaçıb özünü kolluğa verər.

– Yox, yox, mən buna razı deyiləm. Bəlkə də, onun heç bir günahı yoxdur, buna görə də istəmirəm ki, onu yaralayasınız. Əgər mən bilsəydim ki, doğrudan da, o xaindir...

– Buna sizin heç bir şübhəniz olmasın: irokez xain çıxmağa və aldatmağa həmişə hazırdır, – deyə Şahingöz bildirdi və tüfəngini götürüb Maquaya tərəf yönəltdi.

Bu zaman Dunkan ona mane olaraq:

– Dayanın, güllə atmayın. Yaxamızı ondan qurtarmaq üçün başqa bir bəhanə fikirləşib tapın. Bu qırmızıdərilinin məni aldatmış olduğunu haqlı olaraq güman etsəm də, razı olmaram ki, onu güllə ilə vurasınız.

Şahingöz bələdçi hindunun qıçını güllə ilə vurub şikəst etmək fikrindən daşındı; bir dəqiqəliyə fikrə getdikdən sonra, əliylə mogikan dostlarına işarə etdi; onlar dərhal Şahingözün yanına gəldilər; hər üçü delavar ləhcəsində danışmağa başladı. Onların üzləri ciddi bir ifadə almışdı, onlar düşünə-düşünə yavaşcadan danışır və nə haqdasa məsləhətləşirdilər. Ağ ovçu kolların arasından yüksələn cavan ağacı tez-tez göstərirdi, onun əllərinin hərəkətindən məlum olurdu ki, o, xain haqqında danışır. Yoldaşları Şahingözün fikrini tez başa düşdülər və tüfənglərini orada qoyub cəngəlliyə çəkildilər. Onların biri sağa, o biri isə sola tərəf getdi. Onlar cəngəllikdə gizlənir, kolların arasından səssizcə keçirdilər.

Şahingöz mayora müraciət edərək dedi:

– İndi səfər yoldaşlarınızın yanına qayıdın və bələdçiniz olan hindu ilə söhbətə başlayın. Mogikanlar onu elə tutacaqlar ki, heç ruhu da inciməyəcək, hətta üzünün boyaq-bəzəyi də xarab olmayacaq.

– Yox, mən buna razı deyiləm, – deyə Dunkan vüqarla cavab verdi. – Mən onu özüm tutmaq istəyirəm.

– Deyin görüm, özünüz at belində olduğunuz halda hindu kimi bir düşməni necə tuta bilərsiniz? Atınız yerindən tərpənənədək hindu özünü kolluğa verər və gözdən itər.

– Mən atdan düşərəm.

– Siz elə güman edirsiniz ki, hindu bir ayağınıza üzəngidən çıxardığınızı görürkən səbirlə dayanıb gözləyəcəkdir ki, o biri ayağınıza da üzəngidən çıxarasınız? Bu meşələrə ayağı dəyən və yerli sakinlərlə işi olan hər bir kəs istədiyinə nail olmaq üçün hinduların adətlərini öyrənməlidir... Nə isə, gedin. O cani ilə söhbət edin və özünüzü elə göstərin ki, guya, onu sədaqətli dost hesab edirsiniz.

Kəşfiyyatçının təklifi Heyvordun xoşuna gəlmədi, lakin o, bu təklifə əməl etməyi qət etdi, çünki təhlükənin mövcud olduğunu hər bir dəqiqə daha artıq dərk edirdi. Günəş batmışdı, qatılşan kölgələr isə meşənin qaranıqlaşmış qorxulu bir şəkli düşməsinə səbəb olurdu. Ağacların qaraltısı yayxalanırdı, bu qaranlıq açıqdan-açığa Dunkanı xəbərdar edirdi ki, intiqam almaq üçün və ya düşmənçiliklə əlaqədar olaraq vəhşilərin ən qanlı əməllər törətdikləri vaxt yaxınlaşmaqdadır. Heyvord bundan ehtiyat edərək, Şahingözdən ayrılmağa məcbur oldu. Kəşfiyyatçı bu kiçik dəstəyə nəzakətsizliklə qoşulmuş olan müğənni ilə şirin-şirin, ucadan danışmağa başladı. Dunkan gənc xanımların yanından keçərkən onları ürəkləndirmək üçün bir neçə söz dedi və hiss etdi ki, onlar yorğun düşmələrinə baxmayaraq, qıvrıqdırlar, dəstənin burada dayanıb ləngiməsi isə onları qorxuya salmamışdır. Heyvord səfəri davam etdirmək bərəsində hindu ilə danışmaq istədiyini Koraya və Alisaya dedikdən sonra atını mahmızlayıb irəli sürdü, hələ də ağacın yanını kəsdirmiş olan Maquaya çatmağa bir neçə yard qaldıqda altındakı nəcib heyvanın cilovunu yenidən dartdı.

Heyvord xatircəmliliklə və dostcasına danışmağa çalışaraq, söhbətə başladı:

– Maqua, görürsənmi, gecə düşür, amma Uilyam-Henri fortuna çatmağa hələ çox qalır, gün doğarkən general Vebbin düşərgəsindən çıxdığımız zamana nisbətən fort indi bizə o qədər də yaxın deyildir. Sən yolu azmısan, mənim də səhvim olmuşdur. Xoşbəxtlikdən, biz bax, o ovçuya rast gəldik, eşidirsənmi, bizim müğənni ilə söhbət edir; bu ovçu bütün maral cıyırlarına, qalın meşənin bütün yollarına yaxşı bələddir, özü də vəd edir ki, səhər açılanadək sağ-salamat dincəlmək üçün bizi yaxşıca bir yerə aparacaqdır.

Hindu parıldayan gözlərini Heyvordun üzünə zillədi və pozuq ingilis dilində soruşdu:

– O təkdirmi?



– Təkdir? – deyə Dunkan bir qədər tərəddüdlə təkrar etdi və yalan danışmağa özünü çox çətinliklə vadar etdi. – Yox, canım, lap da tək deyildir, Maqua, çünki biz də ona yol yoldaşı olacağıq!

– İndi ki, belə oldu, Bic Tülkü çıxıb gedir, – deyə hindu cavab verdi və heybəsini soyuqqanlıqla yerdən qaldırdı. – Solğun bənizlilərin yanında yalnız onların öz qəbiləsindən olan adamlar qalacaqlar.

– Deyirsən, Bic Tülkü gedir? Sən kimi Bic Tülkü adlandırırsan, Maqua?

– Bu adı Maquaya onun kanadalı ataları vermişlər, – deyə bələdçi cavab verdi; üzündən aydın görünürdü ki, o, özünün bu ləqəbi ilə fəxr edir. – Munro Bic Tülkünü gözləyən zaman, Bic Tülkü yuxunu özünə haram edib gecəni gündüzə qatar.

– Uilyam-Henri fortunun rəisi öz qızlarını Tülküdən soruşsa, bəs onda Tülkü bu qocaya nə cavab verər? Tülkü rəisə deməyə cürət edərmi ki, onun qızları bələdçisiz qalmışlar, halbuki Maqua söz vermişdi ki, onları qoruyacaqdır?

– Doğrudur, ağsaç rəisin gur səsi və uzun qolları vardır, amma meşənin bu uzaq yerində Tülkü nə onun çığır-bağırtısını eşidər, nə də zərbələrini hiss edər.

– Bəs sən bizi qoyub getsən, öz qəbilənin adamları sənə nə deyirlər? Onlar Tülkü üçün qadın paltarı tikər və Tülkiyə əmr edirlər ki, arvadların yanında otursun, çünki mərd döyüşçülərin işini daha ona etibar etmək olmaz.

– Bic Tülkü böyük göllərə gedən yolu tanıyır, o, öz ulu babalarının qəbirlərini də axtarıb tapa bilər, – deyə hindu cavab verdi.

Heyvord yenə onun ürəyini ələ almağa çalışaraq:

– Bəsdir, Maqua, bəsdir, – dedi. – Məgər biz dost deyilik? Niyə gərək bir-birimizə kobud və acı sözlər deyək? General Munro vəd etmişdir ki, sən öz sözünü yerinə yetirən kimi səni mükafatlandıracaqdır. Mənim də boynumda sənin haqqın var, mən də öz borcumdan çıxaram. Mənim sözümə qulaq as, uzan bir az dincəl, heybəni aç, bir şey ye. Biz burada çox yubanmayacağıq. Buna görə də gəl, başiboş arvadlar kimi, biz də ağız-ağıza verib nahaq yerə höcətləşməyək, bu bir neçə dəqiqə vaxtdan istifadə edib dincələk. Qızlar dinclərini aldıqdan sonra yolumuza davam edirik.

– Solğunbənizli adamlar özlərini ağ qadınların itaətkar köpəkləri edirlər, – deyə hindu donqulandı. – Qadınlar yemək istədikdə, ağ

döyüşçülər bu tənbel məxluqların istəyini yerinə yetirmək üçün öz tomaqavklarını müticəsinə bir yana atırlar.

– Sən nə danışırsan, Tülkü?

– Mən deyirəm: «Yaxşı».

Hindu nüfuzedicı baxışla gözlərini mayorun üzünə zilləmişdi, lakin Heyvord da Maquaya dönüb baxdıqda bələdçi dərhal gözünü onun üzündən çəkib yana baxdı, yerə oturdu, ehtiyatla və yavaş-yavaş ətrafına göz gəzdirdi, nəhayət, azuqəsinin qalığını heybəsindən çıxartdı.

Bu zaman Dunkan söhbəti davam etdirərək:

– Bax belə, afərin, – dedi. – Yemək Bic Tülküyə qüvvət verər, onun zirəkliyini artırır, o da səhər yolu tapar.

Dunkan sınan quru budaqların səsini və yaxınlıqdakı kolluğun yarpaqlarının xısıltısını eşidərkən bir anlığa səsini kəsdi, lakin tez özünü ələ alıb sözünə davam etdi:

– Biz gərək gün doğmazdan əvvəl yola düşək, yoxsa Monkalma rast gələrik, o da yolumuzu kəsib bizi qalaya getməyə qoymaz.

Maquanın yuxarı qaldırdığı qolu havadan asılı qaldı; o, gözlərini yerə zilləmiş halda başını döndərdi; onun burnunun deşikləri körük-lənirdi. Hindu ətrafa çox diqqətlə qulaq verirdi.

Heyvord onun hər bir hərəkətini diqqətlə izləyirdi; o bir ayağını süni bir etinasızlıqla üzəngidən çıxarıb əlini tapançalarını örtən ayı dərisinin üstünə qoydu. Maquanın üzü tamamilə hərəkətsiz olsa da, gözləri hər hansı bir şeyə bir an belə bənd olub qalmırdı.

Mayor bilmirdi nə etsin. Bu zaman Tülkü ayağa qalxdı, lakin o qədər ləng və ehtiyatla durdu ki, əsla səs salmadı. Heyvord başa düşdü ki, işə başlamaq vaxtı çatmışdır; o bir qıçını yəhərin üstündən aşırıb atdan yerə sıçradı; Heyvord xaini tutmaq fikrində idi və bundan irəli gələ bilən tədbirlərin görülməsində yalnız öz gücünə və cəsarətinə bel bağlayırdı. Lakin Heyvord yanındakı qızları əbəs yerə qorxutmaq istəmədiyinə görə, zahirən özünü çox sakit və xatircəm göstərməyə çalışdı və Maqua ilə səmimiyyətlə danışmağa başladı.

Mayor hindunu, yəqin ki, çox xoşuna gələn ləqəbilə çağıraraq:

– Bic Tülkü əmir, – dedi. – Deyəsən, onun qovurğası yaxşı qovrulmayıb, özü də bərkdir, eləmi? Qoy görüm, bəlkə, öz yemək ehtiyatımın içərisindən onun xoşuna gələn bir şey tapa bildim.

Maqua, görünür, mayorun azuqəsindən alıb yemək istəmir, buna görə də öz boş heybəsini zabitə uzatdı. Onların əlləri bir-birinə



dəydi; bu zaman hindu heç bir pərtlik əlaməti göstərmədi və onun diqqətinin gərginliyi də əsla zəifləmədi. Lakin Heyvordun barmaqları Maquanın çılpaq dirsəyindən sürüşüb yuxarı keçdikdə, Maqua bunun mənasını duyub dərhal mayorun əlini geri itələdi, zil səsle qışqırdı, dönüb qaçdı və cəngəllikdə gözdən itdi. Bir saniyə belə keçməmiş Çinqaçquk kolluqdan çıxdı; bu hindunun bədəninə çəkilmiş rəngli naxışlar onu skeletə oxşadırdı. Mogikan bələdçi hindunun dalınca qaçdı. Unkasın bağırtısı eşidildi. Tez görünüb-sönən alov meşəni işıqlandırdı, onun ardınca ovçu tüfəngindən atılan güllənin gurultusu gəldi.

V fəsil

Bələdçi hindunun qəflətən qaçması, onu təqib edənlərin vəhşi bağırtıları, hay-küy və çaxnaşma – bütün bunlar Heyvordu heyrətə salmışdı; o bir anlığa keyiyib yerində qaldıqdan sonra, qaçan hindunu tutmaq lazım olduğunu dərk etdi, özünü balaca talanın dövrəsindəki kolluğa verdi və qaçqını təqib edənlərə kömək etmək üçün yüyürüb getdi. Lakin o yüz yard belə yol getməmişdi ki, ağ ovçuya və onun iki dostuna rast gəldi; onlar qaçqını tuta bilməyib geri qayıdırdılar.

Dunkan onlardan soruşdu:

– Nə üçün onu tutmaqdan ümidinizi bu tezliklə kəsdiniz? O dələduz, yəqin ki, indi cəngəlliyin bir yerində gizlənmişdir, onu tutmaq mümkündür. Nə qədər ki o, ələ keçməmişdir, biz xatircəm ola bilmərik.

– Məgər bulud küləyə çata bilər? – deyə Şahingöz cavab verdi. – Mən o yaramazın qara ilan kimi sürünə-sürünə quru yarpaqların arasından xışıltı ilə necə keçdiyini eşitdim. Mən onu bax o şam ağacından o tərəfdə gördüm və ona cəld bir güllə atdım... Haray hara çatardı! Bunu da deyim ki, mən çox sərrast nişan almışdım və belə işlərdə ustayam. İndi siz o ağaca baxın. Onun yarpaqları qırmızı rəngə boyanmışdır. Amma hamı bilir ki, iyun ayında bu ağacın yarpaqları sarı olur!

– Yarpaqlar ona görə qızarır ki, Tülkünün qanına boyanmışdır. Tülkü yaralanmışdır. Deməli, o yıxılmışdır.

– Yox, yox, – deyə ovçu qəti surətdə etiraz etdi. – Mənim gülləm onu yalnız yalayıb keçdi, o da qaçıb əlimizdən çıxdı. Adanı yüngül-cə yalayıb keçən güllə də mahmız kimidir: belə güllə yarası heç də

qaçan adamın canını almır, əksinə, onun bədənini qızıdırıb qıvracaq-
laşdırır, daha bərk qaçmasına kömək edir. Lakin belə qaçqın bir az
yüyürdükdən sonra ayaq saxlayır.

– Biz dörd nəfərik, özümüz də sağlam və qüvvətliyik, düşməni-
miz isə təkdir, həm də yaralanmışdır.

– Görünür, siz canınızdan bezmisiniz! – deyə kəşfiyyətçi bildirdi.
– Biz həmin Tülkünün dalınca düşsək, o bizi tezliklə öz yoldaşlarının
tomahavklarının zərbəsi altına verər. Əlbəttə, quronların pusquda
dayandıqları yerin yaxınlığında atəş açmaqla mən ağlısız iş görmü-
şəm. Axı mən özümü necə saxlaya bilərdim?.. Olan olub, keçən
keçib, dostlar, qalxın gedək, hiyləgər minqi azdırmağa çalışaq; yox-
sa sabah bu vaxt bizim skalplarımız Monkalmın düşərgəsi qarşısında
qurumağa qoyulacaqdır.

Təhlükə ilə üz-üzə gəlməkdən əsla qorxmayan bir adam
kimi, Şahingözün soquqqanlıqla etdiyi bu dəhşətli xəbərdarlıq
Dunkana öz üzərinə götürdüyü vəzifənin nə qədər mühüm oldu-
ğunu xatırlatdı. O, meşənin tağları altında getdikcə qatılşan
qaranlığı öz baxışı ilə yarıb keçməyə çalışaraq, ətrafına göz gəz-
dirdi. İndi ona elə gəlirdi ki, aciz səfər yoldaşları olan qızlar tezliklə
vəhşi düşmənlərin əlinə keçəcəklər, çünki bu düşmənlər onlara,
inamla və asanlıqla, heç bir maneəyə rast gəlmədən basqın etmək
üçün, yırtıcı heyvanlar kimi, qaranlığın düşməsinə çoxdan gözlə-
yirdilər.

Düzgün əks olunmayan işıq Dunkanın qavrayış qabiliyyətini
azaldırdı, bu səbəbdən də onun həyəcana gəlmiş xəyalı tərpenən
hər bir kolu, hər bir budağı adama oxşadırdı. Ona elə gəlirdi ki,
budaqların arxasından qəzəbli, dəhşətli üzləri olan adamlar boylanıb
baxır və onun dostlarının hər addımını çox diqqətlə izləyirlər. Dun-
kan acizənə:

– Bəs nə etməli? – deyə soruşdu. – Məni qoyub getməyin, dost-
lar, qoruduğum qızları müdafiə etmək üçün mənim yanımda qalın.
Özü də çəkinməyin: istədiyiniz mükafatı məndən tələb edin.

Lakin nə Şahingöz, nə də hindular köməyə çağırən bu qızğın
imdad çağırışına fikir vermədilər. Onlar öz aralarında danışdılar.

Doğrudur, onlar yavaş, demək olar ki, pıçılıtlı ilə söhbət edirdilər,
lakin Heyvord kiçik döyüşçünün həyəcanlı səsinə böyük həmsöh-
bətlərinin sakit danışığından asanlıqla fərqləndirə bilirdi. Görünür,



onlar yolçuların təhlükəsizliyini təmin etmək üçün müəyyən bir tədbir düşündülər. Onların nə barədə danışdıqlarını Duncan, əlbəttə, bilmək istəyirdi, eyni zamanda, onların ləng tərpənmələri də onu narahat edirdi; Duncan bu təsadüfi yoldaşlarına lap yaxınlaşdı və onlara yenə də mükafat təklif etdi. Lakin ağ ovçu əli ilə rədd cavabı verdi, sonra isə, öz-özünə danışmış kimi, ingiliscə dedi:

– Ünkas haqlıdır, işə qarışmağımız bizi mötəbər sığınacağımızdan həmişəlik məhrum etsə də, bu aciz qızları başlı-başına qoyub getmək bizə yaraşmaz. Hərgah siz özünüzlə apardığınız qızları ən təhlükəli ilanların zəhərli dişlərindən xilas etmək istəyirsinizsə, centlmen, yubanmayın və əsla tərəddüd etməyin.

– Bu qızları xilas etmək istədiyimə şübhə ola bilərmimi?! Məgər mən sizə mükafat vəd etmədim?..

– Mənə pul təklif etməyin, – deyə Şahingöz xatircəmlilə onun sözünü kəsdi. – Ola bilsin ki, siz öz vədinizi yerinə yetirmək üçün sağ qalmayacaqsınız, mənə isə verdiyiniz vəd, bəlkə də, qismət olmadı. Mogikanlarla mən, birlikdə, sizi xilas etmək üçün əlimizdən gələni əsirgəməyəcəyik. Lakin əvvəlcə siz mənə iki şey vəd etməlisiniz – bunu həm öz adınızdan, həm də dostlarınızın adından etməlisiniz. Yoxsa sizə kömək edə bilmərik, ancaq öz işimizi korlarıq.

– Deyin görüm, hansı vədləri tələb edirsiniz?

– Birincisi, hər nə olursa olsun, siz dinməyəcəksiniz. İkincisi, indi sizi bir sığınacağa aparacağıq, bu sığınacağın yerini heç kəsə, heç zaman deməyəcəksiniz.

– Qoyduğunuz şərtlərə əməl edərəm.

– Onda dalımcə gəlin! Yaralının ürəyi üçün qan damcıları nə qədər vacibdirsə, vaxtın da bizim üçün bir o qədər böyük əhəmiyyəti vardır, amma biz vaxtı əbəs yerə itiririk.

Heyvord cəld öz səfər yoldaşlarının yanına getdi, yeni bələdçinin kim olduğunu Koraya və Alisaya qısaca izah edib dedi ki, onlar heç bir şeydən qorxmamalıdır. Heyvordun bu sözləri bacıların canına qorxu saldı. Bununla belə, Heyvordun ciddiyət və qətiyyətlə danışması, bəlkə də, böyük təhlükənin gözlənilməsi qızları qəfil və qeyri-adi bir çətinliyə hazırlaşmaq üçün ürəkləndirdi; onlar heç bir söz demədən və əsla yubanmadan Duncanın köməyi ilə atdan düşüb cəld çaya tərəf getdilər.

Şahingöz səsini çıxarmadan əliylə qalanları da çaya tərəf çağırdı.

Sonra o dilləndi:

– Bəs atları neyləyəək? Hərgah onları kəsib cəmdəklərini çaya atsaq, buna vaxtımız çox gedər. Atları burda qoqub getsək, onda minqlər onları görüb tez başa düşərlər ki, atların yiyələri harada isə, bu yaxınlardadır.

– İndi ki belədir, atları burax meşəyə, – deyə Heyvord təklif etdi.

– Yox, yaxşısı budur, düşməni aldadaq. Qoy onlar elə xəyal etsinlər ki, bizə çatmaq üçün dalımızca çapa-çapa gəlməlidirlər. Bəli, bəli, bu, düşmənləri, əlbəttə, aldadar... Çinqaççuk, kolluqda xışıldayan nədir?

– Dayçadır.

– Bax, onu öldürmək lazım gələcəkdir, – deyə ovçu bildirdi və əlini dayçanın yalına uzatdı, lakin dayça ürəküb kənara sıçradı. – Ünkas, sənin oxların kara gələr!

Ölümə məhkum edilən dayçanın sahibi:

– Dayanın, – dedi; o biri adamların pıçılıtlı ilə danışmasına fikir verməyərək, bu sözləri ucadan dedi: – Mənim Miriam atımın dayçasına rəhm edin, o, vəfali atın balasıdır, heç kəsə də pislik etməyib.

– İnsanlar öz canlarınının hayına qaldıqda doğma qardaşlarına da meşə heyvanları kimi baxırlar. Hərgah siz cürət edib bir söz belə desəniz, sizi makuasların əlinə verərəm. Ünkas, ox at, nə qədər gec deyil, tez buradan çıxmaq gedək.

Boğunuq, zəhmli səs yenicə kəsilmişdi ki, yaralanmış dayça qabaq ayaqları üstünə qalxdı, sonra dizi üstə yıxıldı; Çinqaççuk bıçağı cəld dayçanın boğazına çəkdi və onun cəmdəyini sürüyüb çaya saldı; çayın axarı dayçanı üzüaşağı apardı. Bu, qəddarlıq olsa da, mahiyyət etibarilə son dərəcə vacib bir tədbir idi, lakin yolçuları çox qəmgin etdi.

Bütün bu hadisələri yolçular xəyallarına gətirdikləri təhlükənin qəribə bir əlaməti hesab edirdilər; ağ ovçunun və mogikanların hər bir hərəkətində duyulan sakit, lakin dönməz qətiyyət yolçuların qəlbini döyündürən təhlükə hissini daha da artırırtdı. Kora ilə Alisanın canına uçunma düşmüşdü, onlar bir-birinə qısıldılar, Heyvordun əli isə qoburundan çıxarılmış tapançaların birindən qeyri-iradi olaraq yapışmışdı. Meşənin qarənliğı Heyvordu qızlardan divar kimi ayırırdı.

Hindular qorxub dartınan atların yüyənindən yapışıb, onları çaya tərəf apardılar.



Çayın sahilinə çatmağa az qaldıqda, mogikanlar atların başlarını döndərdilər və sıldırım sahilin aşağı tərəfində gözdən itdilər; az sonra onlar atları suyun axarına qarşı başyuxarı buraxdılar. Bu zaman kəşfiyyatçı çayın lap yaxınlığındakı alçaq kolların budaqları altında gizlədilən və qayınağacı qabığından qayırlmış qayığı çıxartdı və səsizcə, əliylə qızlara işarə edib qayığa minmələrini təklif etdi.

Qızlar tərəddüd etmədən tabe oldular; onlar indi iti axan çayın sahilində qara bir hasar kimi ucalan qatı qaranlığa qorxa-qorxa göz gəzdirdirdilər.

Kora və Alisa qayığa minən kimi kəşfiyyatçı Heyvorda təklif etdi ki, suya girsin və köhnə qayığın bir yanından yapışsın; kəşfiyyatçının özü isə qayığın o biri yanından yapışdı. Beləliklə, onlar qayığı hələ bir müddət çayda itələyər-itələyər apardılar. Öldürülmüş dayçanın qəm dəryasına batan sahibi, kədərli halda onların dalınca gəlirdi. Axşamın sükutunu yalnız qayığa və çayın içi ilə ehtiyatla gedən adamların ayaqlarına toxunan suyun şırıltısı pozurdu. Heyvord bütün ixtiyarı kəşfiyyatçıya vermişdi; o isə, suyun içindən diklənən daşlardan və çayın burulğanlarından yan keçmək üçün, lazım gələdikcə, qayığı gah sahilə yaxınlaşdırır, gah da sahilə uzaqlaşdırırdı; onun hər bir hərəkəti seçdiyi yola çox yaxşı bələd olduğunu sübut edirdi. Şahingöz hərdənbir ayaq saxlayırdı; belə dəqiqələrdə dərin sükut içərisində şəlalənin tədriclə güclənən boğuq uğultusu eşidilirdi. Kəşfiyyatçı çox diqqətlə ətrafa qulaq verərək, mürgüləyən meşənin hər cür səsinə eşitməyə çalışırdı. O, meşənin tamamilə səssiz olduğunu və düşmənin yaxınlaşmasından heç bir əsər-ələmət olmadığını yəqin etdikdə yenə ehməllicə irəliləyirdi.

Nəhayət, Heyvordun gözləri hündür sahilin suya saldığı çox qatı kölgədə qaralan bir şeyə sataşdı. Mayor onu Şahingözə göstərdi.

– Görürəm, – deyərək kəşfiyyatçı arxayın cavab verdi. – Suda gördüyünüz qaraltılar sizin atlarınızdır, onları mənə hindu yoldaşlarım çayın bu yerində gizlətməmişlər. Suda heç bir iz qalmır, hətta belə bir qaranlıqda bayquşun da gözləri heç bir şey görə bilməzdi.

Çay, şiş zirvələri olan uca qayaların arasından axıb keçirdi; qayaların biri lap qayığın üstünə sallanmışdı. Qayalarda bitən uca ağaclar, sanki, indicə yığılıb uçuruma düşəcəkdilər... Ulduzların sayrıdığı tünd-mavi səma fonunda çox çətinliklə sezilən bu qayaların və ağacların altında hər bir şey zil qara idi. Çay burada burulub başqa səmtə

yönəlir, qabaq tərəfdə görünür, lap yaxınlıqda isə su, sanki, köpürüb göyə qalxır və şırıltı ilə dərin mağaralara tökülürdü, mağaralardan qalxan zəhmli gurultu axşam səmasının hər yerinə yayılırdı.

Atlar daşların arasında bitən seyrək kollara bağlanmışdı; onlar suyun içində dayanmışdılar və bütün gecəni bu vəziyyətdə burada qalmalı idilər.

Şahingöz Dunkana və onun səfər yoldaşlarına qayığın burun tərəfinə çəkilməyi təklif etdi, özü isə qayığın arxa tərəfində durub ayaq üstə elə düz dayandı ki, elə bil, ağac qabığından qayrılmış qayıqda deyil, daha möhkəm bir ağacdan inşa edilmiş böyük gəminin göyertəsində dayanmışdı. Hindular yavaşca kənara çəkildilər. Şahingöz əlindəki ağacı qayaya dayayıb, qayığı sahildən coşqun çayın lap ortasına itələdi. Qayığın hərəkətindən əmələ gələn ləpələrlə çayın əks istiqamətindəki sürətli axın arasında başlanan qızğın mübarizə bir neçə dəqiqə davam etdi. Qayığın sənişinləri çox həyəcanlı halda suya baxır, bu sınıq-salxaq qayığı aşırmaqdan qorxaraq, əllərini tərپətməyə və hətta dərindən nəfəs almağa belə cəsarət etmirdilər.

Sənişinlərə, təqribən, iyirmi dəfə elə gəlmişdi ki, burulğan bax bu dəqiqə onları fəlakətin ağışına atacaqdır, lakin sükançının bacarıqlı əli qayığa istiqamət verərək, onu hər dəfə vaxtında döndərirdi. Ovçunun cəld hərəkəti qayığı hər dəfə mümkün ola bilən təhlükədən qurtarırdı, belə anlarda gənc xanımlar ovçunun canını dişinə tutaraq son gücünü topladığını və çıxılmaz vəziyyətdə olduğunu zənn edirdilər. Alisa burulğanın qayığı birbaşa şələləyə atacağını güman edib qorxudan yenə gözlərini yumduqda, qayıq suyun içində güclə görünən isti və hamar daşın yanından sağ-salamat keçdi.

Heyvord Şahingözün mənzil başına çatdığını başa düşərək:

– İndi biz haradayıq? Bəs sonra nə edəcəyik? – deyə soruşdu.

Kəşfiyyatçı, suyun gurultu qopardığı bir şəraitdə yavaş danışmağın mənasız olduğunu bildiyi üçün ucadan cavab verdi:

– Bura Qlenndir. Ən əvvəl, biz gərək sahilə bacarıqla yan alaq, yoxsa qayıq çevrilər, siz isə su ilə üzə-üzə təzədən geriyyə qayıdarsınız, əlbəttə, buraya gəldiyinizdən daha sürətlə gedərsiniz. Qaynayıb coşan çayda suyun axarına qarşı getmək çox çətinidir; onu da bilin ki, ağac qabığından düzəldilmiş qatranlı qayığın beş adamı



aparması çətin işdir. Siz, bax, bu qayaya qalxın, mən isə gedim mogikanları və azuqəni gətirim. Bolluq olduğu halda, aclıqdan əziyyət çəkməkdənsə, skalpsız yatmaq daha yaxşıdır.

Sərnişinlərin axıncısı daşa ayaq basdıqda, ucaboylu ovçunun qaraltısı suyun üzərindən keçdi və çayı bürüyən qatı qaranlıqda dərhal gözdən itdi. Başsız qalan yollara acizlik güc gəldi; onlar bir neçə dəqiqə tərəddüd içində çaşıb qaldılar; hər tərəfdən içərisinə gurultu və qijilti ilə axıb gələn suyun töküldüyü saysız-hesabsız mağaralardan birinə yxılmaqdan qorxaraq, onlar kələ-kötür daşlara belə ayaq basmağa cəsarət etmirdilər. Lakin onlar çox gözləməli olmadılar; qayıq yenə alçaq, daşlı sahilə yan aldı; onu gözləyənlərə elə gəldi ki, Şahingöz hələ mogikanların yanına çatmamış qayıq tez geri qayıtmışdır.

Heyvord gülə-gülə dedi:

– İndi bizim burada qalamız da var, qarnizonumuz da, azuqəmiz də. Biz Monkalımın özündən və müttəfiqlərindən əsla qorxmaya bilərik! Ay sayıq keşikçi, mənə deyın görüm, irokezlər adlandırdığınız vəhşi adamlar haqqında nə fikirdəsiniz?

– Mən irokezlər haqqında yaxşı bir şey deyə bilmərəm. Hərgah general Vebb namuslu və vəfali hindular saxlamaq istəyirsə, onları delavarlardan seçməlidir, acgöz, qanıçən, riyakar moqaukları və oneidləri isə, öz altı qəbilə ittifaqı ilə birlikdə fransızlara verməlidir.

– Axı belə halda biz cəngavər adamları əlini ağdan-qaraya vurmayan dostlarla əvəz etməli olardıq. Eşitdiyimə görə, delavarlar öz tomaqavqlarını atmışlar və müharibədən aciz qadınlar kimi qorxurlar.

– Şeytan kimi hiylə işlədib, belə bir ittifaq bağlamağa vadar edən hollandiyalılara¹ və irokezlərə ar olsun! Amma mən iyirmi ildən bəridir ki, delavarları tanıyıram və hər kəs desə ki, delavarların damarlarında qorxaqlıq qanı axır, mən o adamı yalançı adlandıram. Siz delavar qəbilələrini dəniz sahillərindən qovub uzaqlaşdırmısınız, indi isə sizin başınızın altına yastıq qoymaq məqsədilə delavarlara böhtan atan və onların düşmənləri olan adamların dediklərinə inanmaq istəyirsiniz.

– Kim nə deyir-desin, mən indi aydın görürəm ki, sizin yoldaşlarınız igid və ehtiyatlı döyüşçülərdir. Onlardan biri, bəlkə, düşməni görə bilmiş və ya düşmən haqqında bir şey öyrənmişdir?

¹ Nyu-York hollandiyalılar tərəfindən təsis edilmişdi.

– Hindunu görməzdən əvvəl iyini alırsan, – deyə Şahingöz cavab verdi və qayaya qalxıb, öldürülmüş maralı yerə atdı. – Mən minqləri güdərəkən gözlərimə etibar etmirəm.

– Qulağınız sizə xəbər verirmi ki, onlar sığınacaqımızın yolunu tapmışlar?

– Doğrudur, bu düşərgəmiz mərd və cürətli insanlar üçün çox yaxşı bir qala ola bilər, amma bu sığınacağın yolunu düşmənlərin tapması xəbəri məni çox qəmgin edərdi. Lakin, danmıram ki, atların yanından keçərkən onların bir-birinə qısılib tir-tir əsdiklərini gördüm, elə bil ki, canavarların yaxında olduğunu hiss edirdilər; unutmayın ki, canavarlar öldürülmüş maralların artıq qalan ətini tapa biləcəklərini ümid edərək, hindulurin pusquda olduqları yerlərin dövrəsində gir-gir girlənirlər.

– Axı siz ayağınız altındakı maralı yaddan çıxarmışdınız! Vəhşi heyvanlar öldürdüyünüz dayçanın iyini ala bilməzdimirmi? Bu nə səs-küydür, canım?

– Yazıq Miriam! – deyə David Hamut dilləndi. – Yazıq dayça vəhşi heyvanlara qismət imiş!

Birdən Davidin səsi suyun kəsilmək bilməyən gurultusuna qarışdı, David zəbur nəğməsini oxumağa başladı:

O, torpağa sərdi Misrin ilkini,
İnsanların, vəhşilərin ilkini,
Ey firon, bax sən ondakı cürətə,
Sar əliylə saldı səni heyretə.

– Dayçanın ölümü sahibini çox kədərləndirir. Mən deyərdim ki, dilsiz-ağızsız dostlarının qeydinə qalan bu şəxs yaxşı adamdır. Bəlkə də, siz haqlısınız, – deyə Şahingöz Dulkanın sonuncu mülahizəsinə cavab verərək, sözünə davam etdi, – hərəgah sizin fikriniz doğrudursa, onda gəlin tez maralın ətini soyub sümüklərini çaya ataq, yoxsa vəhşi heyvan sürüsü tezliklə başımızın üstünü alıb ulaşmağa başlar; canavarlar dövrəmizdəki qayalarda dayanıb, hər tikə əti necə çeynəyib udduğumuza həsədlə və acgözlüklə baxırlar. İrokezlər bicdirilər, canavarların ulaşmasını eşidib o dəqiqə işdən xəbər tuturlar.

Şahingöz bu sözləri dedikdən sonra özünə lazım olan şeyləri səylə yığıdırıb yolçuların yanından keçib getdi. Mogikanlar da onun



dalınca düşdülər; elə zənn etmək olardı ki, hindular ağ yoldaşlarının fikrini sezmişlər. Az sonra onların hər üçü bir-birinin dalınca gözdən itdi; sahildən bir neçə yard kənarında göylərə baş qaldıran qaranlıq sıldırım qaya, sanki, onları uddu.

VI

fəsil

Heyvord və onunla səfərə çıxmış qızlar öz bələdçilərinin anlaşılmaz bir surətdə yox olması barəsində təlaş içində düşünürdülər.

Yalnız Hamut heç bir şeyə əhəmiyyət vermirdi, bu dəqiqələrdə onu heç bir şey maraqlandırmırdı. O, qayanın çıxıntısında oturmuşdu; bu zəbur müğənnisi tez-tez dərinədən və inilti ah çəkib, öz daxili həyəcanını bürüzə verməsəydi, onun burada olması bilinməzdi.

Bu anda boğuş səslər eşidildi; buradan çox-çox uzaqlarda, yerin altında adamlar səs-səsə verib bir-birini çağırırdılar. Daşın üstündə oturmuş yolçuların gözlərinə birdən qüvvətli işıq düşdü. Onların qarşısında, kəşfiyyatçı ilə mogikanların bayaq girdikləri sığınacaqın sirri açıldı.

Kəşfiyyatçı dar və dərin mağaranın o başında dayanmışdı; onun əlində bir dəstə alovlanan quru şam budağı var idi. Kəşfiyyatçının havanın təsirindən quruyub codlaşmış sərt üzünə və onun meşə geyiminə düşən alov işığı bu adama qəribə romantik bir vəhşi görkəmi verirdi. Halbuki, adi gündüz işığında onun yalnız qeyri-adi libası, qamətinin sabitliyi, bir də üzündə əks olunan sayıqlığı və sadəqəlbiliyi hər kəsi heyran edərdi. Unkas kəşfiyyatçıdan bir az aralı, mağaranın yolunun ağzında dayanmışdı. Bu gənc hindunun qıvrıq, cəld və sərbəst hərəkətləri yolçuların nəzərindən yayınmırdı. Onun əynində saçaqlı haşiyəsi olan yaşıl ovçu donu var idi, lakin başı açıq idi; buna görə də müşahidəçi onun həm zəhmli, həm də sakit gözlərinin pərlənməsinə, boyaqlarla eybəcər şəkllə salınmış və cürətli ifadəsi olan vüqarlı üzünə, alicənablığını hiss etdirən açıq alınına, təpəsinədək ülgüclə qırılmış və bir çəngə uzun saçı bəzək kimi sallanan başının qəşəng formasına tamaşa edə bilərdi. Dulkan, David və qızlar birinci dəfə idi ki, Unkası yaxından görüb ona diqqətlə baxırdılar. Alisa gənc mogikanın mərd üzünə və vüqarlı boy-buxununa

elə diqqətlə tamaşa edirdi ki, sanki, qədim yunanlar tərəfindən yaradılmış və indi möcüzə nəticəsində canlanmış olan çox bahalı bir heykəli nəzərdən keçirirdi. Alisa pıçıldayaraq:

– Mən xatircəm yata bilərəm, – dedi, – çünki bilirəm ki, məni, yəqin, çox alicənab olan belə bir cəsur keşikçi qoruyur. Dulkan, mən əminəm ki, tez-tez eşdiyimiz və oxuduğumuz qəddar qətlərə və əzablı işgəncələrə Unkas kimi adamlar yol verməzlər.

– Sizin bu fikrinizə şərikəm, Alisa, – deyə Heyvord cavab verdi. – Mənə də elə gəlir ki, belə alın və belə gözlər yalnız qorxu hissi oya-da bilər, lakin bunların sahibi aldatmağı bacarmaz. Bununla belə, biz yanlış fikirlərə düşməməliyik, biz güman etməliyik ki, Unkas qır-mızıdərili adamların xeyirxahlıq hesab etdikləri hərəkətlərin çərçivə-sindən kənara çıxmayacaqdır. Bunu da deyim ki, ağ adamların da, hinduların da arasında çox yaxşı və hörmətəlayiq insanlara rast gəl-mək olur. Buna görə də ümidvarıq ki, bu gənc mogikan bizi peş-man etməyəcək, zahiri görünüşünün aldadıcı olmadığını, üzde bir, daxildə isə başqa bir şəxsiyyət olmadığını, doğrudan da, igid və dai-mi dostumuz olduğunu sübut edəcəkdir.

– İndi mayor Heyvord özünə layiq olan kimi danışır, – deyə Kora söhbətə qoşuldu. – Kim təbiətin bu xilqətinə baxanda onun dərisi-nin rəngini yadına salar!

Darıxdırıcı sükut çox çəkmədi, onu kəşfiyyətçi pozaraq, yolçu-lara mağaraya girməyi təklif etdi. O dedi:

– Alov çox güclənir, yəqin ki, sığınacağımızın yerini minqlərə göstərəcəkdir. Unkas, adyalı sal aşağı, qoy işığı qabağını kəssin... Buyurun, yeyin! Əlbəttə, qarşınızda kral ordusunun mayoruna layiq olan axşam süfrəsi açılmamışdır, amma mən həтта əsla ədviyyat qatıl-mayan çiy əti bir çox hərbi qulluqçuların necə məmnuniyyətlə yedik-lərini görmüşəm. Bizim isə duzumuz da vardır. Bax, sassafrasın¹ yenicə qırılmış budaqlarını buraya döşəyin, qoy xanımlar onların üstündə otursunlar. Əlbəttə, bu, üzünə donuz dərisi çəkilən stullar deyildir, lakin budaqların iyi çöl donuzunun və ya hər hansı başqa bir donuzun iyindən daha xoşdur... Hə, dostum, dayçanın fikrini çəkməyin; onun heç bir günahı yox idi; hələ dünyanın dərd-qəmini də çəkməmişdi. Ölüm onu bir çox əziyyətlərdən, belinin sıyrılməsindən, ayaqlarının yorulub heydən düşməsindən xilas etdi...

¹ *Sassafras* – dəfnə bitkiləri qəbilindən olan ağac



Bu zaman Unkas kəşfiyyatçının əmrini yerinə yetirdi. Şahingöz səsinə kəsdi, indi şələlənin gurultusu uzaqdan gələn göy gurultusuna oxşayırdı.

– Bu mağarada qalmaq təhlükəli deyilmə? – deyə Heyvord soruşdu. – Burada qalsaq, qəflətən bizə basqın etməzlərmi? Özü-nüz baxın, bircə nəfər mağaranın ağzını kəsdirsə, hamımız diri-diri onun əlinə keçərik.

Qaranlıqdan ölüm kabusuna oxşayan bir qaraltı çıxıb kəşfiyyatçının yanında dayandı, yanan kəsövu götürüb, dar mağaranın uzaq guşələrinə işıq saldı. Bu qorxunc məxluq görünərkən Alisa qışqırdı, hətta cürətli Kora da sıçrayıb yerindən qalxdı. Lakin Heyvord qızlara ürək-dirək verib dedi ki, burada yad adam yoxdur, gördükləri şəxs isə onların bələdçisi Çinqaçquktur. Hindu ikinci pərdəni qaldıraraq mağaradan bayıra çıxmaq üçün daha bir yol olduğunu göstərdi. Sonra o, alovlanan budaqları əlində tutub, qayanın içindən keçən dar yol ilə o biri kahaya getdi; bu da birinci mağaranın lap eyni idi.

Şahingöz gülə-gülə dedi:

– Bizim kimi – mən və Çinqaçquk kimi – qəribə tülküləri təkcə bir çıxış yolu olan yuvada tutmaq hər vaxt mümkün olmur. Bizim bu mağara çox etibarlı yerdir. Qayalar qara əhəngdaşından ibarətdir, bu daşlar isə, məlum olduğu kimi çox yumşaq olur. Əvvəllər şələlə indiki yerindən bir neçə yard aşağıdan tökülürdü, buna görə də, mənə fikrimcə, vaxtilə bu şələlə, Hudzonun ən yaxşı yerlərində olduğu kimi, sakit, lal axmışdır. İllər keçdikcə bu yerlər çox dəyişilmişdir. Qayalarda çoxlu yarğanlar əmələ gəlmişdir. Bəzi yerlərin daşı o biri yerlərin daşından daha yumşaqdır. Buna görə də belə qayalarda su dərin çuxurlar oyub açmışdır; su qayaların bəzilərini uçurmuş, bəzilərini yarıb parçalamışdır, bu səbəbdəndir ki, indiki şələlələrin nə gözəlliyi var, nə də gücü.

– Bəs biz indi haradayıq? – deyə Heyvord soruşdu.

– Vaxtilə şələlənin coşub töküldüyü yerin yaxınlığındayıq. Hər iki yanımızdakı qayaların daşı yumşaq imiş, buna görə də coşqun su, bax, bu iki balaca mağaranı oyub bizim üçün gözəl sığınacaq düzəlmiş, özünü sağa və sola vura-vura yatağının ortasını üzə çıxarmışdır, indi keçmiş şələlənin yatağı balaca quru adacığa çevrilmişdir.

– Deməli, biz adadayıq, eləmi?

– Bəli, sağımız da, solumuz da şələlədir. Bizdən yuxarıda da, aşağıda da çay axır. Gündüz vaxtı qayaya çıxıb suyun qəribə əməllərinə tamaşa etməyi sizə məsləhət görürəm. Su yuxarıdan dəlicəsinə sıçrayışlarla tökülür. Bəzən sıçrayıb qabağa gedir, bəzən yavaş-yavaş axıb gəlir; bir yerdə mayallaq aşır, o biri yerdə sakitcə burulub gedir; bir yerdə qar kimi ağappaqdır, o biri yerdə ot kimi yamyaşıl görünür; gah balaca çay kimi qijldaya-qijldaya oxuyur, gah da sakitləşmək bilməyən burulğana çevrilir və daş qayaları yumşaq gil kimi oyur. Bilməlisiniz ki, xanım qızlar, çayın zərif sırınaqlarının əmələ gətirdiyi naxışlarla müqayisədə sizin boynunuza sarıdığınız zərif parça kobud tora oxşar. Çay doyunca dəlilik edib yorulduqdan sonra yoluna sakitcə davam edir və öz suyunu dəniz suyuna qovuşdurur.

Qlenn şələlələrinin bu şəkildə təsvir edilməsi yolçuları əlçatmaz yerə sığındıqlarına inandırdı və onlar bu qəribə yerin gözəlliyinə tamaşa etməyə başladılar. Sonra hamı zəruri bir işdən yapışmağı – axşam yeməyi hazırlamağı qət etdi.

Unkas Koraya və Alisaya əlindən gələn qədər qulluq edirdi.

Unkasın üzündə iftixar hissilə mehribanlığın əlaqələnmiş bir şəkildə təzahür etməsi Heyvorda çox xoş gəlirdi; Heyvord bilirdi ki, bu cür qulluq göstərmək hindularda adət deyildir. Lakin qonaqpərvərlik qaydaları hindular arasında müqəddəs sayılır, buna görə də döyüşçü ləyaqətinin ciddi qanunlarından Unkasın bir qədər kənara çıxmasına Çinqaçqkun acığı tutmurdu.

Bu vaxt diqqətli müşahidəçi başa düşə bilirdi ki, Unkas qızları heç də bir gözdə görmür. Məsələn, Alisaya qabda su və ya taxta nimçədə bir parça ət gətirib verərkən yalnız nəzakət göstərirdi; Alisanın qarasaçlı bacısına isə bu xidməti göstərərkən gənc mogikan gözlərini bu qızın gözəl, cazibəli üzündən uzun müddət çəkə bilmirdi. Unkas bacıların diqqətini özünə cəlb etmək üçün onlarla bir-iki dəfə danışmalı oldu. Belə halda Unkas hər dəfə, ingilis dilini yaxşı bilməsə də, ingiliscə danışır və öz fikrini başa sala bilirdi. Unkasın yorğun səsi tələffüz etdiyi ingilis sözlərinə xüsusi bir ahəng verirdi. Kora və Alisa onunla bir neçə kəlmə danışdılar, bunun nəticəsində qızlarla gənc mogikan arasında səmimi, dostluq münasibətinə oxşayan bir əlaqə yarandı.

Çinqaçqkun tonqal alovunun saldıdığı işıq dairəsinin yaxınlığında səssiz-səmirsiz, təşəxxüslə oturmuşdu; Çinqaçqkun qəzəbli, sərt üzündə indi aydın bir xatircəmlik ifadəsi görünürdü. Ondan fərqli



olaraq, Şahingöz çox nigaran idi. Bu kəşfiyyatçının oynaq baxışları bir an belə dayanmadan ətrafı seyr edirdi. Şahingöz zövq ala-ala yeyib-içirdi, hədsiz sayıqlığı və ehtiyatlı olmağı isə bir an belə unutmurdu. Bu ovçu su ilə dolu qabı və ya qızardılmış bir tikə əti götürərkən əli havada hərəkətsiz vəziyyətdə donub qalır, özü isə başını gah bu tərəfə, gah da o biri tərəfə döndərir, sanki, uzaqdan gələn zəif səslərə qulaq verir; təqribən iyirmi dəfə belə oldu.

Müğənni Şahingözün aşpazlığını çox bəyənidir; Şahingöz yarpaqların altından şərəblə dolu balaca bir çəllək çıxarıb müğənniyə müraciət etdi:

– Dostum, bu üzüm şirəsinin dadına baxın, o, dayça ilə bağlı bütün dərdinizi dağıdar və könlünüzü açar. Dostluğumuzun şərəfinə içirəm və ümidvaram ki, yazıq atcığazın ölümü aramızda kin və nifrətə səbəb olmayacaqdır. Adınız nədir?

– Hamut, David Hamut, – deyərək mahnı müəllimi cavab verdi və çoxlu ədviyyat qatılmış ləzzətli içki ilə qəmini dağıtmağı qət etdi.

– Bu çox gözəl addır, yəqin ki, bu adı sizə yaxşı, namuslu atananız qoymuşdur. Doğrudur, ad qoymaqda xristianların ixtiracılığı hinduların ağıllı adətlərinə əsla çata bilməz, bununla belə, mən ingilis adlarını sevirəm. Ömrümdə rast gəldiyim ən qorxaq adamın adı Aslan, arvadının adı isə Peyşens (səbir) idi, halbuki bu xanım, maralın bir sajen belə, yol qaçmasına sərf etdiyi vaxtdan da az bir müddət ərzində ağzına gələn saysız-hesabsız pis sözlər danışardı. Hindularda ad şərəfli şeydir. Hindu, adətən, özünə yaraşan bir ləqəb seçir. Çınqaçquk «böyük ilan» deməkdir, lakin onun adı heç də göstərmir ki, bu adam, doğrudan da, ilandır, yox, Çınqaçqukun adı göstərir ki, bu adam insan təbiətinin hər üzünə yaxşıca bələddir, onun bütün kələkbalıqlığını və vəfasızlığını bilir; özü də danışmağı sevməz; öz düşmənlərinə, onların əsla gözləmədikləri anlarda zərbə endirməyi bacarır. Bəs sizin peşəniz nədir?

– Mən nəcib zəburu avazla oxumağı öyrədən ləyaqətsiz bir müəlliməm.

– Belə de!

– Mən gənc konnektikululara¹ mahnı oxumağı öyrədirim.

– Əlbəttə, siz daha yaxşı peşə seçə bilərsiniz. Bu küçüklər də meşələrdə həddindən çox gülüb-oxuyurlar, halbuki pusquda duran

¹ *Konnektikut* – Nyu-York koloniyası ilə həmsərhəd olan mahal

tülkü kimi cıqqırlarını belə çıxarmadan yerlərində oturmalıdırlar. Heç olmasa, tufəng atmağı bilirsinizmi?

– Allaha çox şükür olsun ki, ömrümdə hələ ölüm silahını əlimə almamışam.

– Bəlkə, siz suların axdığı yolları kağız üzərində göstərməyi, dağların və səhraların şəkillərini kağıza çəkməyi bacarırsınız?

– Yox, bu mənim işim deyil.

– Sizin elə qıçlarınız vardır ki, uzun bir yolu çox qısalda bilər. Mənə elə gəlir ki, general sizi iş dalınca göndərir, doğrudurmu?

– Heç vaxt. Mən ancaq öz şərəfli peşəmlə məşğul oluram, yəni adamlara kilsə musiqisini öyrədirəm.

Şahingöz:

– Çox qəribə peşədir, – deyib güldü, – yamsılayan quş kimi, insanın boğazından çıxan hər cür cır və yoğun səsləri bütün ömür boyu təkrar etmək qəribə peşədir! Onu da deyim ki, dostum, nəğmə oxumaq sizin istedadınızdır, atıcılıq məharətini və ya hər hansı başqa bir bacarığı pisləməyə heç kəsin cürəti çatmadığı kimi, sizin də bu istedadınızı pisləməyə heç kəsin haqqı yoxdur. İndi siz də öz bacarığınızı göstərin!

– Sizin bu xahişinizi böyük şadlıqla yerinə yetirərəm, – deyərək Hamut cavab verdi.

O, dəmir sağanaqlı eynəyini düzəldib, sevdiyi kitabçanı çıxararaq, dərhal Alisaya uzatdı.

Alisa gülümsədi, Heyvordun üzünə baxdı, çaşıb qalaraq qızardı və nə edəcəyini bilmədi.

Cavan zabit isə onun qulağına pıçıldayaraq:

– Utanmayın, – dedi.

Alisa oxumağa hazırlaşdı. David qaçqınların vəziyyətinə uyğun olan bir himn seçdi. Kora da bacısı ilə səs-səsə verib oxumaq istədi. Metodist¹ David qabaqcadan öz kamertonu² ilə oxuyanlara ton verdi.

Təntənəli melodiya ətrafa yayıldı; bəzən qızlar başlarını kitaba tərəf əyir, öz nazik səslərini ucaldır, bəzən də yavaşdırdılar, suyun şırıltısı isə belə hallarda mahnı oxuyanlara züiy tuturdu. David öz fitri zövqünə və sərrast qavranış qabiliyyətinə əsaslanaraq, oxuyanlara

¹ *Metodistlər* – başlıca olaraq ABŞ, Kanada və İngiltərədə olan protestant məzhəblərindən birinin tərəfdarları

² *Kamerton* – çalğı alətlərini kökləmək üçün səsindən istifadə edilən kiçik polad alət



rəhbərlik edirdi. O, səsinə mağaranın böyüklüyünə görə çıxarırdı; onlar oxuduqca mağaranın hər bir çatı, hər bir çuxuru ürekdən gələn səslərlə dolurdu. Hindu qayalara gözlərini elə bir diqqətlə zilləmişdi ki, elə bil, gözləri də daşa dönmüşdü.

Kəşfiyyatçı əlini çənəsinə dayayaraq, bir kənarda oturmuşdu. O, əvvəlcə mahnı oxuyanlara fikir vermirdi, lakin onun qaş-qabağı yavaş-yavaş açılmağa başladı. Kim bilir, bəlkə də, ovçu mahnı səsinə eşidərkən uşaqlığını, anasının bu cür zəbur mahnılarını oxuduğu günləri yadına salırdı. Bu meşə sakininin daim hərəkətdə olan gözləri yaşardı, havanın təsirindən quruyub codlaşan yanaqlarından göz yaşları axdı. Mahnı getdikcə yavaşlırdı; adətən, adam, bayaqdan bəri musiqi sədalarına qulaq asarkən aldığı həzzin bu dəqiqə qurtaracağını dərk edirmiş kimi, belə səsə çox diqqətlə qulaq verir. Birdən qışqırıq səsi eşidildi; bu, nə insan bağırtısına, nə də yer üzündə mövcud olan hər hansı bir başqa canlının qışqırığına oxşayırdı; bu səs, havanı yarıb nəinki mağaranın bütün guşələrinə yayıldı, həm də insan qəlbinin dərinliklərinə nüfuz etdi. Bundan sonra dərin bir sükut başlandı; elə bil, hətta Qlenn çayının suyu da bu dəhşətdən qorxub dayandı. Bayaqdan keyləşmiş Alisa özünə gələrək pıçltı ilə:

– Bu nədir? – deyə soruşdu.

– Bu nədir? – deyə Dulkan da bərkədən soruşdu.

Nə Şahingöz, nə də hindular cavab verdilər. Onlar hələ səs gələn tərəfə qulaq verirdilər, çünki fəryad səsinin, yəqin, yenə təkrar olunmasını gözləyirdilər. Bu səsə çox təəccüb etdiklərini onların üzündən sezmək olardı. Nəhayət, onlar öz aralarında delavarca tez-tez və çox ciddi danışmağa başladılar. Onların söhbəti qurtardıqdan sonra Unkas mağaranın gizli yolundan ehtiyatla bayıra çıxdı. O getdikdən sonra kəşfiyyatçı yenə ingiliscə danışmağa başladı:

– Biz otuz ildən çoxdur ki, bu meşələrə qarış-qarış bələdləşmişik, amma heç birimiz deyə bilməz ki, bu səs nə idi. Mən elə bilirəm ki, qulaqlarım hinduların bütün bağırtılarına, bütün heyvan səslərinə bələddir, amma indi görürəm ki, mən lovğa, özünə qürrələnen bir uşaqmışam.

– Məgər bu səs döyüşçülərin çağırış səsi deyildi, məgər onlar düşməni qorxutmağa çalışarkən belə bağırmırlar? – deyə Kora soruşdu və çox xatircəmliklə üzünə örtük salmağa başladı, onun təşvişə düşmüş balaca bacısında isə belə xatircəmlik hiss edilmirdi.

– Yox, yox, indi eşitdiyimiz səs adamın bağırını yaran çox qorxulu bir səs idi, onda nə isə qeyri-təbii bir şey hiss edilirdi. Hərgah siz hinduların döyüşə çağıran haray səsini, heç olmasa, bircə dəfə eşitmiş olsaydınız, sonralar bu səsi eşidərkən dərhal tanıyardınız və onu heç bir başqa səsə oxşatmazdınız... Nə xəbər gətirmisən, Unkas? – deyərək kəşfiyyatçı mağaraya qayıdan gənc mogikana yenə delavarcasına müraciət etdi. – De görüm, nə gördün? Bizim ocağımızın işığı bayırdan görünürmü?

Eyni ləhcədə qısaca cavab verildi, yəqin ki, bu, «yox» cavabı idi.

Sonra Şahingöz narazı halda başını bulayaraq, ingiliscə sözüünə davam etdi:

– Heç bir şey görünürmür. Bizim düşərgəmiz hələlik heç kimə məlum deyildir. Xanım qızlar, o biri mağaraya keçin, çalışın ki, yuxuya gedəsiniz, çünki siz dincəlməlisiniz. Biz hələ günəş doğmadan çox-çox qabaq buradan çıxıb yola düşəcəyik, minqləri yuxuya verib Edvard fortuna çatmaq üçün tələsməli olacağıq.

Kora bu təklifə o qədər arxayınlıqla əməl etdi ki, ondan daha qorxaq olan Alisa da yerindən durub bacısının dalınca getməyə məcbur oldu. Lakin o, mağaradan çıxarkən pıçılıyla Dunkandan xahiş etdi ki, onların yanınca getsin.

Unkas bacılara yol göstərmək üçün adyal-pərdəni qaldırdı, qızlar Unkasın bu qayğıkeşliyinə görə minnətdarlıq etmək üçün dönüb ona baxdıqda gördülər ki, kəşfiyyatçı sönüb qaralmaqda olan ocağın qırağında yenidən oturmuş, başını aşağı əyərək qollarının üstünə qoymuşdu. Yəqin, axşam nəğməsini yarımçıq qoyan anlaşılmaz səsin mahiyyətini başa düşmək üçün dərin fikrə getmişdi.

Heyvord yanan şam budağını götürdü və qızların gecələməli olduqları dar mağaraya bu məşəl ilə zəif işıq saldı. Dunkan bu məşəli daşların yanığına bənd edib bacılara yaxınlaşdı; onlar Edvard fortundan çıxdıqları vaxtdan bəri birinci dəfə idi ki, Dunkanla təklidə qalırdılar.

Alisa ona müraciətlə:

– Yanımızdan getməyin, Dunkan, – deyərək xahiş etdi. – Bu qorxulu yerdə gözümüzə yuxu getməz, bayaq eşitdiyimiz dəhşətli fəryad səsi hələ də qulaqlarımızda cingildəyir, buna görə belə yerdə heç tək qala bilmərik.



– Əvvəlcə yoxlayıb görək bu qalada qalmaq tamamilə qorxusuzdurmu, sonra isə o biri məsələlərdən danışarıq, – deyər Heyvord cavab verdi.

O, mağaranın lap o başına, qalın adyalla örtülmüş ağzına yaxınlaşdı, adyalı qaldırılıb şələlələrdən sərinlik gətirən təmiz küləkli hava ilə dərinədən nəfəs aldı. Çayın ən yaxın qolu axar suyun yumşaq daşı oyub əmələ gətirdiyi dar və dərin dərədən sürətlə keçirdi. Su gənc zabitin lap ayağının altından axırdı və ona elə gəlirdi ki, su bu tərəfdən onları çox yaxşı qoruyur.

Sonra Dulkan sözüünə davam edərək:

– Təbiət özü burada keçilməz bir sədd yaratmışdır, – deyib sıldırım qayanın altında qaralan çayı göstərdi və pərdəni saldı. – siz özünüz də yaxşı bilirsiniz ki, namuslu, sədaqətli adamlar keşiyimizi çəkirlər. Deməli, buna görə də bizim Şahingözün məsləhətinə qulaq asıb, burada xatircəm yata bilərsiniz. Əminəm ki, Kora mənim fikrimə şərik olacaq və deyəcəkdir ki, hər ikinizə yatmaq vacibdir.

Böyük bacı dillənərək:

– Kora sizin fikrinizə şərik ola bilər, lakin əslində, bunu təsdiq etməz, – deyər öz rəyini bildirdi. – Hərgah biz hələ indiyədək heç kəsin başa düşmədiyi bayaqkı dəhşətli bağırtını eşitməsəydik belə, burada yenə də çox çətinliklə yuxuya gedərdik. Siz özünüz deyiniz, Heyvord, təhlükələrlə dolu olan belə bir yerdə qızlarının başına nələr gəldiyindən xəbəri olmayan atanın necə nigarançılıq çəkib narahat olduğunu qızları unuda bilərmə?

– Atanız hərbi adamdır. Doğrudur, o, meşələrin çox təhlükəli olduğunu bilir, lakin ona bu da məlumdur ki, meşələrdə daldalanmağa münasib yerlər vardır.

Alisa ağlaya-ağlaya:

– Yazıq atam mənim axmaq və gülünc hərəkətlərimə nə qədər güzəştə gedir və səbirlə dözürdü! – dedi. – O mənim bütün arzularımı nə qədər dərin məhəbbət hissilə yerinə yetirirdi. Kora, sənə deməliyəm ki, biz belə bir səfərə çıxmaqla ağılsız iş görmüşük.

– Belə bir qorxulu vaxtda atamızın yanına getməyimizə onun icazə verməsini təkidlə tələb edərkən, bəlkə də, düşüncəsizlik etmişəm, lakin mən ona sübut etmək istəyirdim ki, başqaları ona nə qədər laqeydlik göstərsələr də, övladları ona sədaqətliyərlər.

Heyvord mülayimliklə dedi:

– Atanız, Eduard fortuna gəlmək fikrində olduğunuzu eşitdikdə onun qəlbində qorxu hissi ilə məhəbbət hissi arasında amansız mübarizə başlandı və axırda məhəbbət qalib gəldi. «Mən onlara mane olmaq istəmirəm, Dunkan, – deyə o bildirdi. – Kaş, kralımızın bütün müdafiəçiləri də Koranın yarısı qədər cürətli olaydılar».

– Heyvord, bəs atam mənim haqqımda bir söz demədi? – deyə Alisa qısqanccasına, lakin mülayimliklə soruşdu. – Əminəm ki, atam öz balaca Elsisini tamam unuda bilməzdi...

– Əlbəttə, yox, – deyə gənc zabit cavab verdi. – O, öz ata məhəbbətini sizə verdiyi min cür nəvazişli adlarla büruzə verirdi; əlbəttə, bunları təkrar etməyə mənim cürətim çatmaz, amma başa düşürəm ki, siz belə adlara tamamilə layiqsiniz. Bir dəfə o dedi ki...

Dunkan dərhal səsini kəsdi, çünki bayaqkı dəhşətli fəryad səsi yenə eşidildi və bundan sonra yenə ürəksıxıcı dərin bir sükut başlandı; hamı bu dəhşətli bağırtının yenə eşidiləcəyini qorxa-qorxa gözləyərək, bir-birinin üzünə baxırdı. Nəhayət, kəşfiyyətçi mağaranın ağzında göründü; bu sirli səs haqqında fikirləşəndən bəri kəşfiyyətçinin üzündəki sərtliyin yerini inamsızlıq ifadəsi tutmuşdu, çünki bu bağırtını, yəqin ki, labüd bir təhlükənin əlaməti hesab edirdi; belə bir təhlükə qarşısında kəşfiyyətçinin zirəkliyi və təcrübəli olması da kara gəlmirdi.

VII

fəsil

Şahingöz dedi:

– Hərgah burada qalsaq, bizim öz xeyrimizə olan bayaqkı xəbərdarlıqla hesablaşmamış olarıq. Qoy bu zərif məxluqlar mağarada qalsınlar, biz isə, yəni mən və mogikanlar gedib qayada keşik çəkərik. Elə bilirəm ki, altmışıncı alayın mayoru da bizə qoşular.

– Məgər təhlükə yaxınlaşır? – deyə Kora soruşdu.

Kəşfiyyətçi təşəxxüslə dedi:

– Xanımlar, ölüm-dirim məsələsi, öz sayıqlığından asılı olan bir adama həmişə hər şeyə diqqətlə qulaq verməyi tələb edir; mən də otuz ildən çoxdur ki, meşənin hər cür səslərinə qulaq vermişəm. Nə bəbirlərin xorultusu, nə səs yamsılayan quşun fit çalması, nə də



hiyləgər minqlərin bağirtısı məni aldada bilməz, mən bu səslərə çox yaxşı bələdəm. Mən meşənin, ağır dərdə düşən adam kimi necə inildədiyini də eşitmişəm; qıgılımlar səpələyə-səpələyə ilan kimi qırılan və havanı yanan budaqların xıştısı ilə dolduran ildırımın gurultusunu da eşitmişəm. İndi isə nə mogikanlar, nə də mən – heç birimiz – bayaqkı bağirtının nə olduğunu başa düşə bilmirik. Buna görə də, fikrimizcə, eşitdiyimiz fəryad bizi ayıltmaq üçün göylərin göndərdiyi səs idi.

Heyvord:

– Qəribədir, – dedi və bayaq mağaraya girərkən daşın üstünə qoyduğu tapançalarını götürdü. – Bu fəryad səsi istər əmin-amanlıq əlaməti olsun, istərsə də döyüşə çağırən bir səs olsun, hər halda, biz bu səsin haradan gəldiyini tapıb öyrənməliyik. Gedin, dostum, mən də sizin dalınızca gəlirəm.

Ağır kaha havasından açıqlığa çıxdıqda və şələlələrin, burulğanların üzərindəki yüksələn qıvrıqlaşdırıcı sərin təmiz hava ilə nəfəs aldıqda hamı heyrətə gəldi. Çayın üstündən əsib keçən güclü külək, sanki, suyun gurultusunu gətirib kahalara doldururdu, kahalardan isə, uzaq dağların arxasından gələn göy gurultusuna oxşayan və heç kəsilmək bilməyən uğultu səsi eşidilirdi. Ay üfüqdən aralanıb xeyli yüksəyə qalxmışdı, onun işığı çayın bəzi yerlərində suya düşüb bərq vururdu; adamların durduqları yerdə qayanı çən bürümüşdü. Tam tənhalıqda, gecə vaxtı olduğu kimi, hər yer dərin sükut içində idi, yalnız qayalardan şırıltı ilə tökülən suyun uğultusu və bir də şiddətli küləyin vıyılması eşidilirdi. Adamlar qarşısındakı sahildə hər hansı bir həyat əlaməti görmək və onun köməyiylə bayaqkı dəhşətli səsin mənasını başa düşmək üçün nahaq yerə gözlərini oraya zilləmişdilər. Ayın donuq, zəif işığı həyəcan keçirən adamların gərgin bir vəziyyətdə zillənən gözlərini çaşdırırdı, buna görə də onlar yalnız çılpaq qayaları və bir də hərəkətsiz ağacları görə bilirdilər.

Dunkan pıçıldadı:

– Axşam sakit və gözəl olsa da, o qədər qaranlıqdır ki, heç bir şey görünmür. Başqa bir vaxt olsaydı, təbiətin bu tənha guşəsinin mənzərəsinə məmnuniyyətlə tamaşa edərdik, Kora! Təsəvvür edin ki, siz tamamilə təhlükəsiz bir yerdəsiniz, ola bilsin ki...

– Qulaq asın, – deyər Alisa onun sözünü kəsdi. Lakin mayorun sözünü kəsmək üçün Alisanın göstərdiyi cəhd əbəs idi, çünki, onuz

da, bayaqkı bağırtı yenidən eşidildi və mayor bilaixtiyar səsinə kəs-məyə məcbur oldu. Görünür, bu səs çayın yatağından qalxmışdı. O, çayı hər iki tərəfdən mənəgənə kimi araya alan qayaların arasından çıxıb havada əks etdikdən sonra meşəyə yayıldı və uzaqlarda batdı.

Bu dəhşətli fəryadın əks-sədası meşənin dərinliklərində batıb kəsildikdə Şahingöz:

– Belə bağırtıya nə ad vermək olar? – deyə soruşdu. – Kim bunun nə olduğunu başa düşürsə, qoy öz fikrini desin. Mən isə bunu qeyri-təbii bir hadisə hesab edirəm.

– Belə halda burada sizi başa sala bilən adam tapılar, – deyə Dunkan cavab verdi. – Belə bağırtı səsləri mənə çox yaxşı tanışdır, çünki mən bunları hər bir əsgərin tez-tez rast gəldiyi bir şəraitdə döyüş meydanında çox eşitmişəm. Bu eşitdiyimiz səs at bağırtısıdır. Bəzən atı bu cür bağıрмаğa onun bədəninin bərk ağrması, bəzən də gördüyü dəhşət vadar edir. Yəqin ki, mənim atım yırtıcı heyvanlara qismət olmuşdur, ya da bu at təhlükə görür, lakin bu təhlükədən canını qurtara bilmir. Nə qədər ki mən mağaradaydım, bu bağırtının nə olduğunu başa düşə bilmirdim, elə ki açıq havaya çıxdım, bu səsin mahiyyətini yanılmadan anlaya bildim.

Kəşfiyyatçı və onun yoldaşları Dunkanın verdiyi sadəcə izahata çox diqqətlə qulaq asdılar. Mogikanlar həqiqətdən xəbər tutduqda:

– Xuq, – dedilər.

Şahingöz bir az fikrə getdikdən sonra cavab verdi:

– Sözlərinizin doğru olduğunu inkar edə bilmərəm, çünki buralarda at çox olsa da, mən onlara yaxşı bələd deyiləm. Yəqin ki, sahil-də atların başının üstünü canavarlar kəsdirmişlər, indi isə qorxuya düşən bu heyvanlar insanı bacardıqları kimi köməyə çağırırlar...

– Unkas, – deyə Şahingöz delavarca gənc hinduya müraciət etdi, – düş, qayığa min və çayın axarı ilə get, yanan kəsövləri canavarların üstünə at, yoxsa, qorxu at üçün canavarlardan da pisdir, bunun nəticəsində atların bağı çatlar, biz isə atsız qalarıq. Halbuki sabah gərək çox yeyin yol gedək.

Gənc mogikan kəşfiyyatçının əmrini yerinə yetirmək üçün çayın kənarına endi. Az sonra çayın sahilindən uzun-uzadı, bərk ulama səsi eşidildi və getdikcə bu səs uzaqlaşmağa başladı; elə zənn etmək olardı ki, qəflətən qorxudulan canavarlar əllərinə keçən ovu buraxıb qaçmışdılar.



Unkas cəld geri qayıtdı. Bundan sonra kəşfiyyatçı yenə də öz yoldaşları ilə məsləhətləşməyə başladı.

Çox keçmədi ki, Şahingöz bir neçə addım kənara çəkilərək dilləndi:

– Bayaq biz ulduzlu səmanın göstərdiyi yolu itirən və bir neçə gündən bəri gizlənmiş günəşi görməyən ovçulara oxşayırdıq. İndi biz yolun əlamətlərini yenidən görməyə başlayırıq və Allaha çox şükür olsun ki, yolumuz bir çox maneələrdən təmizlənmişdir. Sahilin kölgəsində oturun, bura şam ağaclarının kölgəsindən daha qaranlıqdır. Yalnız pıçıltı ilə danışın; mən hələ deyə bilərdim ki, bir müddət hər birimizin yalnız öz-özü ilə danışması, ağılına gələn fikirləri yalnız təklikdə izləməsi daha yaxşı və daha ağıllı olardı.

Aydın başa düşmək olurdu ki, Şahingözün bayaqkı təlaş və həyəcanı keçmişdir. İndi o yenə mübarizəyə hazır idi.

Sanki, mogikanlar da onun bu niyyətinə şərik idilər. Onlar qayada dayanmışdılar; buradan baxarkən çayın hər iki sahili görünürdü; lakin düşmən mogikanları görə bilməzdi. Heyvord və onunla səfərə çıxmış qızlar öz ağıllı bələdçilərinin məsləhətinə əməl etməyi vacib bildilər. Dunkan sassafras ağacının budaqlarından bir qucaq götürüb iki mağaranı bir-birindən ayıran yarığa doldurdu. Kora və Alisa iki qayanın arasına sığınub gizləndilər. Qayaların divarları bacıları düşmən güllələrindən qoruya bilərdi; eyni zamanda, mayor qorxuya düşmüş gənc xanımlara ürək-dirək verib deyirdi ki, təhlükəni lazımcı qarşılamaq üçün bütün hazırlıq işləri görülmüşdür, təhlükə onları qəflətən yaxalaya bilməz. Heyvord özü Kora ilə Alisanın yaxınlığında oturdu, indi onlarla yavaşcadan danışa bilirdi. Bu zaman David də, meşə sakinləri kimi, daşların arasında gizləndi.

Bələliklə, vaxt gəlib keçir, gecənin səssizliyini və əmin-amanlığını heç bir şey pozmurdu. Ay göyün lap ortasına qalxmışdı, onun çəpəki şüaları bir-birini qucaqlayıb mürgüləyən bacıların üstünə düşmüşdü. Dunkan Koranın böyük şalını götürüb bacıların üstünə saldı, sonra isə uzanıb başını daş parçasının üstünə qoydu. David elə səslər çıxarırdı ki, ayıqlıqda onun özü də bu səsləri eşitsə, bərk acıqlanardı. Bir sözlə, qorxu, kəşfiyyatçı ilə mogikanlardan savayı, hamıya üstün gəlmişdi, indi hamı dünyadan xəbərsiz idi. Lakin sayıq keşikçilərin gözünə əsla yuxu getmirdi, onlar yorğunluğun da nə

olduğunu bilmirdilər. Keşikçilər qayaların çıxıntlarına söykənmiş, daş kimi hərəkətsiz uzanmışdılar və dar çayın qarşı sahilini haşiyələyən qaranlıq ağac cərgələrini gözdən qoymurdular. Heç bir səs onların qulağından yayınmırdı. Hətta ən həssas müşahidəçi belə deyə bilməzdi ki, bu keşikçilər nəfəs alırlar, ya yox. Aydın idi ki, belə bir sayıqlığı illər boyu yaranan təcrübə doğurmuşdu, bu səbəbdən də düşmənlərin çox hiyləgərcəsinə qurduqları kələk, keşikçiləri azdırı bilməzdi. Hələ ki xatircəmlilik idi. Nəhayət, Ay dolanıb batdı; ağac-
ların zirvəsi çəhrayı rəngə boyanmağa başladı, bu isə gündüzün yenidən başlanmasını xəbər verirdi.

Bu vaxt Şahingöz axşamdan bəri birinci dəfə olaraq yerində qurdalandı, qayanın qabağından sürünə-sürünə irəliləyib şirin yuxuda olan Dunkanı durğuzdu.

– Yola düşmək vaxtıdır, – deyə ovçu pıçıldadı. – Qızları oyadın, mən qayıq rahat bir yerə çəkib gətirəndə siz də hazırlaşın çayın kənarına enərsiniz.

– Gecə bir şey olmadı? – deyə Heyvord soruşdu. – Yuxu gözümdən tökülürdü, buna görə də axıradək keşik çəkə bilmədim.

– Gecənin bir yarısında olduğu kimi, indi də dörd tərəf sakitlikdir. Amma səs salmayın! Dinməyin və tələsin. – Kəşfiyyatçı bu sözləri deyib qayıqta tərəf getdi.

Duncan qorxudan tamamilə ayıldı və yatmış qızların üstündən şalı götürdü.

– Kora! Alisa! – deyə qızları səslədi. – Oyanın, getmək vaxtıdır!

Kora, üstündən şalın götürüldüyünü hiss edərək, əlini qaldırdı; sanki, kimi isə özündən kənara itələyirdi. Alisa isə zərif səsiylə donquldanıb:

– Yox, yox, əziz ata, bizi tək qoyub getməmişdilər. Duncan bizim yanıımızdaydı! – dedi.

– Bəli, Duncan buradadır, – deyə gənc zabit həyəcanla pıçıldadı, – nə qədər ki onun canı sağdır və nə qədər ki təhlükə sovuşmayıb, Duncan səni qoyub getməz!.. Kora! Alisa! Qalxın. Gərək indi yola düşək!

Birdən Alisa zil səslə qışqırdı. Kora isə yerindən sıçrayıb ayaq üstə qalxdı. Mayor söz deməyə macal tapmamış elə qorxulu ulaşma başlandı ki, hətta Dunkanın da qanı beyninə vurdu. Bir dəqiqəliyə elə zənn etmək olardı ki, bütün iblislər və şeytanlar cəhənnəmdən



çıxıb buraya gəlmiş, hər tərəfdən yolçuları araya almış və indi də onların dövrəsində fırlanaraq, vəhşicəsinə bağırır, öz kinli qəzəblərini bu adamların başlarına yağdırırdılar.

Bu dəhşətli ulaşma hər tərəfdən eşidilirdi.

Qorxudan bunu eşidənlərə elə gəlirdi ki, bir-birinə qarışan cürbəcür bağırtılar meşənin lap qalın yerindən ucalır, şlalələrin yaxınlığındakı mağaralardan çıxır, qayaların arasından yüksəlir, çayın yatağından ətrafa yayılır və göydən yağırdı. Qulaq batıran bu dəhşətli bağırtıların yayıldığı bir vaxtda David uca qəddini düzəltdi, əllərini qulaqlarına qoyub bərkədən qışqırdı:

– Bu nə haray-həşirdir? Bəlkə, cəhənnəmin qapıları açılıbdır? İnsan bu cür səslər çıxarmağa cürət etməz!

Davidin ehtiyatsız davranışı çayın qarşı sahilindən yaylım atəşilə qarşılandı. Yazıq mahnı müəllimi huşunu itirib, bütün gecəni yatdığı yerə yığıldı. Düşmənlər Hamutun yığıldığını görcək şadlıqla bağırdılar; mogikanlar düşmənlərin bu zəfər bağırtısına cürətli səslərlə cavab verdilər. Qızgın atışma başladı; lakin bir-birilə düşmənçilik edən hər iki tərəf o qədər təcrübəli idi ki, adamlar daldalandıqları yerlərdən bir an belə çıxmırdılar. Dunkan qayıq avarlarının şappıltısını eşitməyə ümid edərək bütün gücünü toplayıb ətrafa qulaq verirdi; indi o zənn edirdi ki, bircə nicat yolu varsa, o da qaçmaqdan ibarətdir. Çay həmişəki kimi yenə öz dalğalarını qayalara çırpa-çırpa axıb keçirdi, lakin qaralan suyun üzündə qayıq görünmürdü. Heyvord güman etməyə başlamışdı ki, kəşfiyyatçı onları rəhmsizcəsinə tərk etmişdir, lakin bu vaxt birdən onun ayaqları altındakı qayadan alov qalxdı; bunun ardınca eşidilən qəzəbli bağırtı sübut etdi ki, Şahingözün tüfəngindən çıxan ölüm gülləsi birbaşa canlı hədəfə dəymişdir. Hətta bu zəif müqavimətin özü də bayaqdan bəri basqın edən düşmənləri geriyyə çəkilməyə məcbur etdi. Vəhşilərin bağırtıları yavaş-yavaş kəsildi; Qlennin çılpaq qayaları, çaxnaşma və hay-küy qopmazdan əvvəlki kimi, yenə sükuta daldı.

Dunkan bir dəqiqəlik fürsətdən istifadə edərək, yerə sərilmiş Hamutun yanına yüyürüb gəldi, onu götürüb hər iki bacının sığındığı dar yarğana apardı.

Şahingöz əlini Davidin başına çəkərək sakitcə:

– Yazığın skalpı salamat qaldı, – dedi. – Amma yamanca uzundilli adamdır. Onun sağ qalmasına təəccüb edirəm.

– Məgər o ölməyib? – deyə Kora xırıltılı səslə soruşdu; bu qızın səsinin xırıldaması daxili aləmində dəhşət hissi ilə özünü toxtaq saxlamaq arzusu arasında gedən mübarizənin əlaməti idi.

– O sağdır, ürəyi döyünür. Qoyun bir az dincəlib özünə gəlsin, onda aqlını başına yığar və əcəli çatanadək yaşayar, – deyə Şahingöz cavab verdi, müğənninin hərəkətsiz bədəninə gözaltı baxdı və eyni zamanda, son dərəcə cəld və çevik bir hərəkətlə tufəngini doldurmağa başladı. – Unkas, götür onu apar mağaraya və sassafras budaqlarının üstünə uzandır. Nə qədər çox yatsa, halı bir o qədər yaxşı olar, çünki ümid yoxdur ki, o, öz uzun bədəni üçün buradan daha münasib bir daldalanma yeri tapa bilsin, mahnı oxumaqla isə özünü irokezlərdən qoruya bilməz!

– Deməli, siz onların ikinci dəfə basqın edəcəklərini güman edirsiniz? – deyə Heyvord soruşdu.

– Mən güman edə bilərəmmi ki, ac canavarın qarnı bircə tikə ətlə doyur? Makuaslar yoldaşlarından birini itirdilər, onlar bircə nəfər itirən kimi, hətta birinci basqınları müvəffəqiyyətsizliyə uğradıqda həmişə geri çəkirlər. Lakin bu zalımlar qayıdacaqlar və skalplarımızı ələ keçirmək üçün başqa bir hiylə düzəldəcəklər. – Bu anda Şahingözün üzündən həyəcan bir kölgə kimi keçdi və o, başını yuxarı qaldıraraq, sözünə davam etdi: – Munro kömək üçün əsgər göndərənədək biz burada qalmalı və özümüzü müdafiə etməliyik. Allah ələsin ki, Munro köməyi tez göndərsin.

– Kora, eşitdinizmi, bəd ayaqda ümidimiz nəyədir? – deyə Dunkan soruşdu. – Biz yalnız sizin atanızın qayğıkeşliyinə bel bağlaya bilərik. İkiniz də gedin mağaraya, ora, hər halda, əmin-amanlıqdır, orada siz düşmənlərimizin güllələrindən salamat qalarsınız; bizim o bədbəxt yoldaşımızın da qayğısına qalın.

Cavan xanımlar Dunkanın ardınca içəri mağaraya getdilər. David burada hələ də hərəkətsiz uzanmışdı, arabir zarıldaması onun huşa gəldiyini göstərirdi. Heyvord yaralını gənc xanımlara tapşırıb mağaradan çıxmaq istədikdə onu dayandırdılar.

– Dunkan... – deyə Kora titrək səslə onu çağırdı. Mayor dönüb gənc xanıma baxdı. Qızın rəngi qaçmış, bənizi meyit rəngi almışdı, dodaqları titrəyirdi, mayora dikilən gözlərində elə bir nigarançılıq hiss edilirdi ki, mayor dərhal onun yanına qayıtmağa məcbur oldu.



– Dunkan, unutmayın ki, bu təhlükədən hamımızın sağ-salamat qurtarması üçün, birinci növbədə, siz sağlamat qalmalısınız; unutmayın ki, atamız bizi sizə etibar etmişdir; unutmayın ki, nicatımız sizin ehtiyatlı olmağınızdan asılıdır, – deyə Kora ürəyini boşaltdı və onun üzünü incə bir qızartı bürüdü. – Bir sözlə, yadda saxlayın ki, siz Munro soyadını daşıyanların hamısı üçün əzizsiniz!

Heyvord səssiz-səmirsiz oturmuş Alisaya qeyri-şüuri olaraq nəzər salıb cavab verdi:

– Həyata bəslədiyim məhəbbəti, məhz, belə bir inam artırma bilər. Altmışıncı alayın mayoru olmaq etibarilə mən müdafiədə iştirak etməliyəm. Lakin qarşımızda çox da çətin olmayan bir vəzifə durur: biz vəhşilərin basqınına dəf edib, onların həmləsinə yalnız qısaca bir müddət ərzində tab gətirə biləcəyik.

Heyvord cavab gözləmədən, bütün iradəsini toplayıb bacıların yanından getdi və iki mağara arasındakı dar yarğanda uzanmış kəşfiyyətçi ilə mogikanlara qoşuldu. Bu vaxt ovçu Unkasa deyirdi:

– Yenə də deyirəm, Unkas, sən barıtı əbəs yerə çox doldurursan, buna görə də tüfəng geri təpir və güllənin sərrast getməsinə mane olur. Barıt az-az doldurduqda, güllə yüngül olduqda və uzun müddət tuşlayıb nişan aldıqda minqlərin canına, demək olar ki, həmişə ölüm qorxusu salmaq olur... Gedək, dostlar, gizləmək, çünki heç kəs deyə bilməz ki makuaslar hansı dəqiqədə və hansı tərəfdən bizə zərbə endirəcəklər.

Hindular heç bir söz deməyib, elə yerbəyer oldular ki, şələlələrə yaxınlaşan olsa, görə bilsinlər. Bu balaca adanın ortasında bitən alçaq, nazik şam ağacları balaca bir meşəlik əmələ gətirirdi. Şahingöz maral kimi cəld qaça-qaça özünü buraya yetirdi, zirək Dunkan da onun dalınca yüyürdü. Onlar kiçik meşəlikdəki adda-budda daşların və ağacların dalında mümkün qədər gizləndilər. Onların başı üstündə yüksələn girdə qayanın hər iki tərəfində su oynaya-oynaya şırıltı ilə uçuruma tökülürdü. İndi səhər açılmışdı, qarşı sahil aydın görünürdü; Şahingöz və mayor diqqətlə cəngəlliyə baxır və şam ağaclarının kölgə saldığı şeyləri bir-birindən seçə bilirdilər.

Ürək döyündürən intizar dəqiqələri uzun çəkirdi; keşikçilər isə yeni basqının heç bir əlamətini görmürdülər. Dunkana artıq elə gəlirdi ki, yoldaşlarının atdıqları güllələr, güman edildiyindən daha parlaq nəticə vermişdir, vəhşilər çəkilib getmişlər, daha geri qayıt-

mayacaqlar; lakin Dunkan bu fikrini kəşfiyyatçıya söylədikdə Şahingöz şübhə ilə başını bulayıb cavab verdi:

– Əgər siz güman edirsinizsə ki, makuasları belə asanlıqla qovmaq olar, deməli, onları yaxşı tanımırınsınız. Unutmayın ki, onlar bir nəfərin belə skalpını soyub apara bilmədilər. Onlar çox yaxşı bilirlər ki, biz azıq, buna görə də bizdən əl çəkməyəcəklər... Sss! Çayın axarı ilə yuxarı, suyun daşlara dəyib sıçradığı yerə baxın. O şeytanlar həmin yerdən çayı üzüb keçmişlər! Onların bəxti gətirmişdir: baxın, onlar adanın o biri kənarına çatmışlar... Sss! Səsinizi çıxarmayın, dinməyin, yoxsa bircə saniyədə saçınız başınızdan qopar.

Heyvord gizləndiyi yerdən başını çıxarıb baxdıqda gördüyünü, həqiqətən, ən yüksək hünər və igidlik nümunəsi hesab etdi. Suyun güclü axını çayın aşıb töküldüyü qayanın bir küncünü oymuşdu, buna görə də qayanın qabaq çıxıntısı o qədər də sıldırım və sürüşkən deyildi. Çayın balaca adaya çırpıldığı yerdə görünən yüngül ləpələrdən istifadə edərək, bir neçə quron özünü çaya atmağa cürət etmişdi və indi qayanın yuxarıda göstərilən yerinə tərəf üzüb gəlirdi, çünki onlar bilirdilər ki, oradan asanlıqla qalxıb adaya çıxmaq olar.

Kəşfiyyatçının pıçıltısı kəsilən kimi, sel suyunun gətirib çıpaq qayaların daşlarına ilişdiriyi tirlərin arasından dörd adam başı çıxdı. Çox keçmədi ki, köpüklənən yaşıl suyun içində beşinci baş görünmədi; o, üzə-üzə su ilə mübarizə aparırdı. Bu hindu var gücünü toplayıb özünü təhlükəsiz yerə çatdırmağa çalışırdı. İti axan su onu başaşağı aparırdı; budur, o, əlini yoldaşlarına uzatdı, lakin çayın iti axını onu yenə yoldaşlarından kənara atdı; quron suyun üzünə qalxdı, qollarını yana açıb, qaralan girdabda birdən gözdən itdi. Girdabdan bağırıtı səsi gəldi. Sonra daha heç bir şey eşidilmədi; adamın canına vəlvələ salan bir sükut başlandı.

– Vəhşinin batıb məhv olması nəticəsində bir gülləmiz qənimətə qaldı, – deyər Şahingöz dilləndi. – Onu da bilməlisiniz ki, yorulub heydən düşən maralın bircə dəqiqə nəfəsini dərməsi onun üçün nə qədər vacibdirsə, döyüş sursatı da bizim üçün bir o qədər qiymətlidir. Tapançalarınızın barıtını dəyişdirin. Şəlalədən havaya toz kimi o qədər su zərrələri qalxır ki, yəqin, barıtımız artıq nəm çəkmişdir. Siz əlbəyaxa döyüşə hazırlaşın, mən isə güllə atacağam.

Kəşfiyyatçı barmağını dodaqlarına yaxınlaşdırıb ucadan uzun fit verdi. Qayalara göz qoyan mogikanlar da ona eyni fitlə cavab



verdilər. Dunkan sahilədə ilişib qalan tirlərin arasında gizlənənlərin dərhal başlarını yuxarı qaldırdıqlarını, lakin çox tez gizlətdiklərini gördü. Çox keçmədi ki, Dunkan xışılı səsi eşitdi, geri dönüb baxdıqda özündən bir neçə addım o tərəfdə Unkası gördü; bu gənc hindu çox məharətlə sürünə-sürünə gəlirdi. Şahingöz delavar dilində gənc mogikana bir neçə söz dedi, Unkas isə son dərəcə ehtiyatla və sakitcə yeni mövqə tutdu. Heyvord nigaranchılıq dəqiqələrini çox səbirsizliklə keçirirdi, buna görə də onun canına uçunma düşmüşdü; kəşfiyyatçı isə silahdan ağılla və ehtiyatla istifadə etmək barəsində mühazirə oxumaq üçün bu dəqiqələri çox münasib hesab edirdi.

O, nəsihət verərək deyirdi:

– Yumşaq metaldan qayrılmış və yaxşı cilalanmış uzunlüləli tufəng təcrübəli adamın əlində bütün silahlardan yaxşıdır. Lakin belə tufəngdən səmərəli istifadə etmək üçün adamın gərək qüvvətli qolları, sərrast görənlər və yaxşı nişan almaq qabiliyyəti olsun; yalnız bu şərtlə tufəngin üstünlüyündən bacarıqla istifadə etmək olar. Mənim fikrimcə qısalüləli tufənglər və süvari silahları hazırlayan silah ustaları öz peşələrini yaxşı bilirlər...

Unkasın yavaş, lakin mənalı bir səslə verdiyi siqnal Şahingözün nitqini yarımçıq qoydu.

– Görürəm, görürəm, dostum, – deyə Şahingöz cavab verdi və sözüne davam etdi. – Onlar basqına hazırlaşırlar, yoxsa arxalarını tirlərdən yuxarı qaldırmazdılar... Nə olar, bu, bizim üçün daha yaxşıdır, – deyə Şahingöz əlavə etdi və tufəngini nəzərdən keçirdi. – Onların birincisi lap Monkalmin özü olsa da, mənim gülləmdən salamat qurtarmayacaqdır.

Məşədən yenə vəhşi bağırtilar eşidildi, vəhşilər bu siqnalı eşidən kimi gizləndikləri tirlərin arasından çıxdılar. Nigaranchılıq Heyvorda o qədər əziyyət verirdi ki, o, vəhşilərin yerlərindən tərpendiklərini görərkən dərhal onların qabağına yüyürmək istədi, lakin Unkasın və kəşfiyyatçının hələ sakit oturduqlarını görüb yerindən tərpenmədi. Quronlar qarşılarında yüksələn qara qayaları aşıb vəhşicəsinə bağırbağır irəli gəlirdilər.

Onların kəşfiyyatçıya və onun yoldaşlarına çatmalarına bir neçə sajen qaldıqda Şahingözün tufəngi yavaş-yavaş kolluqdan qalxdı və onun uzun lüləsindən amansız güllə çıxıb uçdu. Qabaqdakı quron vurulan maral kimi hoppandı və yıxılıb qayaların arasına düşdü.

– İndi, Unkas, növbə sənindir, – deyə Şahingöz əmr verdi və gözlərini işıldada-işıldada kəmərinədən xəncərini çıxartdı. – Bu şeytanların axırncısı sənindir. Qalanlarının öhdəsindən biz gələrik, sən onların qayğısını çəkmə.

Heyvord tapançalarının birini Şahingözə verdi və kəşfiyyatçı ilə birlikdə cəld düşmənlərə tərəf enməyə başladı. Kəşfiyyatçı və mayor hər ikisi bir vaxtda güllə atdılar, lakin onların güllələri boşa çıxdı.

– Mən bildirdim ki, belə də olacaqdır, bunu qabaqcadan demişdim, – deyə Şahingöz pıçıldadı və əlindəki balaca tapançanı nifrətlə şələləyə atdı. – İndi hünəriniz varsa, yaxın gəlin, ey qaniçən cəhənnəm köpəkləri!

Bu sözlər qurtaran kimi, çox uca boylu və üz-gözündən quduzluq yağan bir hindu dərhal Şahingözün qabağını kəsdi. Həmin dəqiqədə Dunkanla başqa bir hindu arasında əlbəyaxa vuruşma başlandı. Şahingöz və onun düşməni bir-birinin qorxunc xəncər tutan və havaya qaldırılmış əllərindən eyni zirəkliklə yapışdılar. Onlar bir-birinə üstün gəlməyə çalışaraq, güclərini topladılar və bir dəqiqəlik hərəkətsiz dayandılar. Ağ ovçunun getdikcə şişən əzələləri qurunun daha zəif olan əzələlərinə üstün gəlirdi; vəhşinin qolları kəşfiyyatçının gücünə tab gətirməyib bükülürdü. Birdən Şahingöz düşmənin əlindən tamamilə çıxıb xəncərini onun sinəsinə yortdu.

Bu zaman Heyvord öz düşməni ilə amansızcasına vuruşurdu; gənc zabitin həyatı təhlükədə idi. Vəhşi vuruşmanın hələ birinci dəqiqələrində Heyvordun nazik qılıncını əlindən vurub salmışdı və mayor əliyalın qalmışdı; indi Dunkanı yalnız öz fiziki gücü və zirəkliyi xilas edə bilərdi. Bunların hər ikisi: həm güc, həm də zirəklik Dunkanda var idi, lakin o, özündən heç də geri qalmayan bir düşmənlə üz-üzə gəlmişdi. Xoşbəxtlikdən, Heyvord qurunu tərksilah edə bildi və hindunun xəncəri cingilti ilə daşın üstünə düşdü.

Bu andan etibarən ölüm-dirim mübarizəsi başlandı, indi vuruşanlardan biri o birini çox hündür qayanın başından uçuruma atmağa çalışırdı.

Onlar hər dəqiqə uçurumun kənarına yaxınlaşırdılar; burada vuruşmanın müqəddəratını həll etməli olan axırncı səy göstərməli idi. Onların hər ikisi bütün gücünü və qətiyyətini bu səy üçün toplayıb büdrəyə-büdrəyə uçurumun kənarında dayandı. Vəhşi barmaqlarını Heyvordun boğazına ilişdirib onu boğmağa başladı;



Heyvord quronun üzündə kinli təbəssümü görərkən başa düşdü ki, vəhşi onu da özü ilə sürüyüb uçuruma salmaq və özünün bu dəhşətli aqibətinə onu da şərik etmək fikrindədir. Mayorun bədəni vəhşinin hədsiz gücünə tab gətirməyib yavaş-yavaş məğlubiyyətə üz qoyurdu, lakin birdən Heyvordun gözləri qarşısından qara bir əl keçdi və xəncər tiyəsi parıldadı. Quronun barmaqları dərhal bir-birindən aralandı və Unkasın nicat verən əlləri Dunkanı uçurumun kənarından dartıb uzaqlaşdırdı. Lakin gənc mayor havada mayallaq vura-vura birbaşa uçurumun dibinə getməkdə olan hindunun qorxunc sifətini, cadulanmış bir adam kimi, hələ də gözləri qarşısında görürdü.

Öz düşməninin nəfəsini yenicə kəsmiş olan Şahingöz:

– Daldaya çəkilin! – deyə onları səslədi. – Hərgah canınızın qəd-rini bilirsinizsə, daşların dalında gizlənin, iş hələ heç də qurtarmamışdır.

Gənc mogikanın zəfər bağirtəsi ətrafa yayıldı; o, Dunkanla birlik-də cəld qayanın üstünə qalxdı (mayor döyüşə də buradan getmişdi), onların hər ikisi daşların və kolların arasında gizləndi.

VIII

fəsil

Kəşfiyyatçı bu xəbərdarlığı vaxtında etmişdi. Təsvir etdiyimiz mübarizənin davam etdiyi dəqiqələrdə nə insan səsi, nə də ayaq tap-pılıtsı şəlalənin yeknəsəq uğultusunu pozmurdu. Quronlar döyüşün nəticəsini o qədər diqqətlə izləyirdilər ki, sanki, onlar yerə yapışib qal-mışdılar. Vuruşanların cəld hərəkətləri quronların düşməni nişan almalarına mane olurdu, çünki onların atdıqları oxlar və ya güllələr öz dostlarına da dəyə bilərdi. Lakin, vuruşma qurtardıqda quduz bağirtə başladı. Tüfənglərdən gurultu ilə dalbadal atəş açıldı; yay-lım atəşilə qayalara qurğuşun yağdırılırdı, sanki, basqın edənlər öz acıqlarını cansız qayalardan çıxmaq istəyirdilər.

Çinqaçquk arasıkəsilmədən atəş açaraq onlara cavab verirdi. Ata mogikan əvvəlki vuruşmanın axırnadək soyuqqanlı adamlara məxsus bir qətiyyətlə öz yerində qalmışdı. Yalnız Unkasın zəfər bağir-tisini eşitdikdə ata oğluna şadlıq nidaları ilə cavab vermiş, lakin dər-hal səsini kəsb yerindən tərپənməmişdi; indi onun atdığı güllələr öz postunu əzmlə qoruduğunu sübut edirdi.

Beləliklə, xeyli vaxt keçdi. Basqın edənlərin hamısı gah birdən, gah da səpələnib, tək-tək atəş açırdı: lakin mühasirəyə alınanları sığınacaq çox yaxşı qoruyurdu; onlar öz sığınacağında o qədər yaxşı daldalanmışdılar ki, indiyədək bu kiçik dəstədə zərər çəkən tək-cə zavallı David olmuşdu.

Şahingöz arxasında gizləndiyi qayanın yanından güllələrin viyılı ilə keçib getdiyinə qulaq verərək sakitcə:

– Qoy onlar barıtlarını yandırıb qurtarsınlar, – dedi. – Bunun bizə xeyri vardır: vuruşma qurtarıqda onların güllələrini yığırıq. Mənə elə gəlir ki, cansız daşlar dillənib, bu vəhşilərin rəhmə gəlmələrini hələ xahiş etməzdən əvvəl onlar özləri boş yerə güllə atıb əylənməkdən bezikəcəklər... Ünkas, oğlum, sən nahaq yerə barıt sərf edirsən və onu patrona həddindən çox doldurursan. Tüfəng geri təpir, güllə isə pis gedir. Mən sənə demişdim: bu haramzadanı elə nişan al ki, sənin güllən düz onun ağ zolağının altından dəysin, amma sənin atdığıın güllə iki düymə yuxarıdan dəydi.

Gənc mögikan heç bir söz deməyib sakitcə gülümsədi.

– Siz nahaq yerə Ünkası bacarıqsız bilirsiniz, – deyə, Dunkan söhbətə qarışdı. – O, məni ölümdən çox fərasətlə və çox fədakar-casına xilas etdi. İndi ömrümün axırınadək mən onun dostuyam və sağ qalmağım üçün ona minnətdar olduğumu heç zaman unut-mayacağam. Ünkas yerindən qalxıb əlini Heyvorda uzatdı.

Şahingöz gülümsəyib dedi:

– Səhralarda və meşələrdə dostlar bir-birinə tez-tez bu cür kömək edirlər. Deyəsən, mən də bir dəfə Ünkası dardan qurtarmı-şam, bu da mənim lap yaxşı yadımdadır ki, Ünkas beş dəfə özünü qabağa verib məni ölümdən qurtarmışdır: üç dəfə minqlərlə vuru-şan zaman, bir dəfə Qorikandan üzüb keçərkən və...

– Bu güllə o birilərindən daha yaxşı atılmışdır! – deyə Dunkan qışqırdı və güllə dəyən qayadan tez kənara çəkildi.

Şahingöz yastılaşmış gülləni yerdən götürüb, başını bulaya-bulaya dedi:

– Uça-uça yerə düşən güllə heç zaman belə yastılaşmaz. Bu, yalnız o vaxt ola bilər ki, güllə buludlardan yerə ensin.

Ünkasın tüfəngi qalxdı və hamı gözlərini yuxarı zillədi. Sırr çox tez açıldı. Çayın sağ sahilində böyük bir palıd ağacı var idi; bu ağac aşağı elə əyilmişdi ki, onun yuxarı budaqları çaya sallanırdı. Bu qocaman



palıdın düyünlü budaqlarını güclə örtən yarpaqların arasında bir quron gizlənmişdi; o, gah özünü ağacın gövdəsinin o tərəfinə verir, gah da budaqların arasından boylanıb baxır və atdığı güllənin hədəfə dəyib-dəymədiyini bilmək istəyirdi.

Kəşfiyyatçı:

– Bu haramzadələr bizi məhv etmək üçün lap göyə çıxmağa hazırdırlar, – dedi. – Onu yaxşı tuşla, oğlan, mən də öz maralvuranımı doldurum. Sonra biz hər iki tərəfdən ağaca birdən güllə atırıq.

Unkas kəşfiyyatçının siqnalını gözləyirdi. Nəhayət, iki güllə atıldı. Palıdın qabığı və yarpaqları havaya qalxdı və külək onların hərəsini bir tərəfə apardı. Ağacda gizlənmiş vəhşi öz düşmənlərinə yalnız kinayəli gülüşlə cavab verdi və yenə güllə atdı; onun gülləsi Şahingözün şlyapasını başından saldı. Meşənin içərilərindən yenə quduzcasına vəhşi bağırta səsləri gəldi, mühasirəyə alınmış adamların başlarının üstündə yenə güllələr vıyıldamağa başladı; elə zənn etmək olardı ki, vəhşilər uca palıd ağacına çıxmış döyüşçünün sərrast nişan almasını asanlaşdırmaq üçün öz düşmənlərini, sanki, yerlərindən tərpanməyə qoymaq istəmirlər.

– Güllələrdən qorunmaq lazımdır, – deyə kəşfiyyatçı təklif etdi. – Unkas, atanı çağır, hiyləgər şeytanın öhdəsindən gəlmək və onu yuvasından qovub çıxarmaq üçün bütün tufənglərdən güllə atmalıyıq.

Siqnal eşidildi və Şahingöz öz tufəngini doldurmağa macal tapmamış, Çınqaçquk ona yaxınlaşdı. Unkas düşmənin mövqeyini təcürübəli döyüşçü olan öz atasına göstərdikdə qoca mogikan, həmişəki kimi, yenə yalnız «xuq» deməklə kifayətləndi; o daha nə təcürüb etdiyini, nə də təlaşda olduğunu bildirmədi. Şahingöz və mogikanlar delavar dilində bir neçə saniyə bir-birilə danışib məsləhətləşdilər. Söhbət qurtardıqdan sonra, hazırlanmış planı yerinə yetirmək üçün onların hər biri öz yerinə çəkildi.

Mühasirədə olanlar budaqların arasında gizlənən döyüşçünü gördükləri andan bəri, bu döyüşçünün atdığı güllələr o qədər də qorxulu deyildi, çünki döyüşçü gizləndiyi yerdən çıxan kimi, düşmənlərinin tufəngləri onu hədələyirdi. Bununla belə, döyüşçünün güllələri hərdənbir sığınacaqda adamların arasına düşürdü. Heyvordun mundiri bir neçə yerdən güllə ilə deşilmişdi. Yüngül yarasından çıxan qan onun paltarının bir qolunu bulamışdı.

Nəhayət, quron düşmənlərin səbirlə gözləmələrini görüb ürək-ləndi və daha yaxşı nişan almağa çalışdı. İtigözlü Çinqaçquk və Unkas vəhşinin niyyətini o saat başa düşdülər. Palıdın gövdəsin-dən bir neçə düymə yuxarıda, seyrək yarpaqların arasında vəhşinin ayaqları göründü və mogikanlar dərhal atəş açdılar. Quron çömbəl-di və onun bütün bədəni aşkara çıxdı. Şahingöz bu fürsətdən son dərəcə cəld istifadə edib, amansız tufəngindən atəş açdı. Palıdın yarpaqları titrədi, quronun tufəngi ağacdən yerə düşdü; bu vəhşinin bədəni tez qurtaran əbəs mübarizədən sonra havada asılı qalıb yı-rğalanmağa başladı, halbuki özü hələ yarpaqsız budaqdan bərk-bərk yapışmışdı.

– Rəhminiz gəlsin, ona bir güllə də vurun! – deyə Dunkan sə-s-ləndi və gözlərini bu bədbəxtədən dəhşət hissilə çəkdi.

– Ona bir çimdik də barıt sərf etmərəm, – deyə Şahingöz qəti cavab verdi. – Onsuz da, quron məhv olmuşdur, amma bizim artıq barıtımız yoxdur, halbuki, hinduların vuruşması bəzən bir neçə gün çəkir. İndi məsələ belədir: görək onların skalpları salamat qalacaq, yoxsa bizimki!

Həç kəs bu sərt və qəti qərara etiraz edə bilmədi.

Məşədə bağırtılar kəsildi; güllələr də arabir atılırdı; dostlar və düşmənlər yer ilə göy arasında asılı qalan bədbəxtədən gözlərini çək-mirdilər. Külək onun bədənini yırgalayır, doğrudur, onun ağızın-dan nə inilti, nə də şikayət səsi çıxırdı; lakin o hərdən bir öz düş-mənlərini qəmgin-qəmgin süzürdü; bu zaman, məsafənin uzaqlı-ğına baxmayaraq, onlar quronun üzündə ümitsizlikdən irəli gələn əzabın ifadəsini görürdülər. Kəşfiyyətçi tufənginin lüləsini üç dəfə qaldırdı, lakin hər dəfə ehtiyatlı olmaq tələbi onu dayandırdı, şöhrət qazanmış maralvuran tufəngin uzun lüləsi isə yavaş-yavaş aşağı endi. Nəhayət, quronun bir əli budaqdan üzülüb yanına düşdü. O, əlini yenə budağa ilişdirmək üçün əbəs yerə çalışırdı, çünki əliylə yalnız havanı tuta bilirdi. Şahingöz ıldırımından daha sürətlə atəş açdı; vəhşinin meyiti uçub qurğuşun parçası kimi birbaşa köpüklənən çaya düşdü.

Bu hadisə hətta daşürəkli mogikanlarda da dəhşət hissi oyatdı, onlar dinməzcə bir-birinin üzünə baxdılar. Təkcə Şahingöz müha-kimə qabiliyyətini hələ itirməmişdi; o, başını bulayıb, donquldana-donquldana özünü danlamağa başladı:



– Axırıncı doldurum barıtı da sərf etdim, çantamdan sonuncu güllə idi ki, çıxarmışdım. Axı onun suya diri və ya ölü düşməsinin mənim üçün nə fərqi var idi!.. Unkas, oğlum, get qayıqdan böyük buynuzu gətir. Bütün barıt ehtiyatımız onun içindədir. Təəssüf ki, bu ehtiyatı da, deyəsən, son çimdiyinədək tez sərf edib qurtaracağıq. Hərgah səhv edirsən, qoy mənə desinlər ki, sən makuaslara heç bələd deyilsən.

Gənc mogikan kəşfiyyatçının əmrini cəld yerinə yetirməyə getdi. Şahingöz çantasının içini həvəssiz-həvəssiz və nahaq eşələyir, öz barıtqabından, heç olmasa, bir neçə çimdik barıt toplaya biləcəyinə əbəs yerə çalışırdı. Çox keçmədi ki, onun bu darıxdırıcı məşğələsini Unkasın güclü gur səsi yarımçıq qoydu. Hətta belə səslərə alışmamış olan Duncan gənc mogikanın səsinə eşidərkən onu gözlənməyən yeni bir fəlakət üçün siqnal hesab etdi. Heyvord uca qəddini düzəltməklə özünü təhlükə qarşısında qoya biləcəyini tamamilə unudaraq, cəld yerindən sıçrayıb qalxdı. O biriləri də, Duncanın təsiri altına düşüblərmiş kimi, tez özlərini mağaraların arasındakı dar keçidə verdilər. Onlar elə cəld yeriyirdilər ki, düşmənlərin güllələri boşa çıxırdı. Unkasın qışqırığı bacıları və yaralı Davidi daldalandıqları yerdən çıxmağa məcbur etdi; az sonra gənc hindunu bu qədər böyük qorxuya salan bədbəxtliyin nə olduğunu hamı başa düşdü. Kəşfiyyatçının yüngül qayığı qayanın yaxınlığında göründü; qayıq çayda gedirdi, yəqin, onu gözə görünməyən bir üzgüçü sürürdü. Şahingöz ürəyini açmayan mənzərəni gördükdə dərhal nişan alıb tətii çəkdi; çaxmaqdan qığılıcı çıxdı, lakin tufəng açılmadı. – İş işdən keçmişdir! – deyə Şahingöz fikrini bildirdi və ümitsiz bir halda tufəngi yerə saldı. – O haramzadə çayın iti axan yerindən keçdi, hətta barıtımız olsaydı da, güllə ilə onu dayandıra bilməzdim.

Bu zaman igid quron başını qayığın içindən çıxartdı və çayın axarına yönələrək, əlini havada yellədi. Onun zəfər bağırtısı eşidildi; meşədən ona ulaşma, gülüşmə və quduz bağırtılarla cavab verdilər. Kəşfiyyatçı qayanın çıxıntısı üstündə oturaraq:

– Gülün, şeytan balaları! – deyə donquldandı. – Meşələrdə ən sərrast vuran, ən yaxşı sayılan bu üç tufəngin indi heç bir faydası yoxdur, onlar keçənlik maral buynuzlarından təhlükəli deyildir!

– Bəs indi nə edəcəyik? – deyə Duncan soruşdu. – Halımız necə olacaq, başımıza nə gələcək?

Şahingöz cavab vermək əvəzinə yalnız barmağını əmgəyinin dövrəsinə çəkdi; onun bu hərəkəti o qədər aydın bir ifadə idi ki, bunu görənlərin hər biri kəşfiyyatçının nə demək istədiyini başa düşdü.

Gənc mayor etiraz etdi:

– Yox, yox, bizim vəziyyətimiz bu qədər ümitsiz ola bilməz! Quronlar hələ burada deyildirlər, mağaraları möhkəmləndirmək və onların sahilə çıxmalarına mane olmaq üçün bizim imkanımız vardır.

– Mən sizdən soruşmaq istərdim: bu işi hansı vasitələrlə görə bilərik? – deyə Şahingöz dilləndi. – Ünkasın oxları iləmi, yoxsa qızların göz yaşları ilə? Yox, yox, siz gəncsiniz, varlısınız, dostlarınız da vardır; bunu da başa düşürəm ki, vaxtsız ölmək sizin kimi bir gəncə çox ağır gəlir. Lakin, – deyə o əlavə etdi və üzünü mögikanlara çevirdi, – unutmayın ki, biz ağıq. İndi gəlin əl-ələ verib, bu meşə sakinlərinin qarşısında sübut edək ki, ölüm-dirim məsələsi ortaya gəldikdə və vəziyyət çıxılmaz olduqda ağlar da qırmızıdırili adamlar kimi, öz canlarını əsirgəməzlər.

Duncan kəşfiyyatçının gözlərinin zilləndiyi tərəfə baxdı; hinduların hərəkəti vəziyyətin son dərəcə təhlükəli olduğu haqqında kəşfiyyatçının fikrini təsdiq etdi.

Çinqaçquk qayanın bir qırağında vüqarla oturmuşdu; o, xəncərini və tomaqavkını daşın üstünə qoydu, şahin lələyini başından çıxartdı və saçından qalan yeganə bir çəngə tükü, axırıncı dəhşətli bir qismət üçün hazırlayırmış kimi, sıgallamağa başladı. Bu hindu üzdən fikirli olmasına baxmayaraq, xatircəm görünürdü. Onun od kimi işildayan qara gözləri indi tədricən öz cəngavərlik parıltısını itirir, laqeydlik və ölməyə hazır olmaq meylini ifadə etməyə başlayırdı.

– Mən inanmıram ki, bizim daha heç bir çarəmiş olmasın, – deyə Duncan bayaqkı fikrini yenə bildirdi. – Hər bir saniyədə bizə kömək gələ bilər, bundan başqa, mən hələ ki heç bir düşmən görmürəm. Düşmənlər mübarizədən tənqə gəlmişlər, çünki bu mübarizə onlar üçün çox təhlükəlidir və onlar belə mübarizənin xeyirli olmadığını da başa düşürlər.

– Ola bilsin ki, ya bir dəqiqədə, ya da bir saatdan sonra həmin ilanlar xəlvətcə sürünə-sürünə gəlib başımızın üstünü alacaqlar, – deyə Şahingöz cavab verdi. – Bu saat onlar dalda bir yerdə gizlənib, bütün sözlərimizə qulaq asa da bilərlər. Çinqaçquk, – deyə



o, delavarca əlavə etdi, – qardaşım, mən səninlə axırıncı dəfə birlikdə vuruşmuşam... Makuas ağıllı mogikanın və onun ağüzlü dostunun ölümündən xəbər tutduqda çox sevinəcəkdir.

– Qoy minqlərin arvadları öldürülmüş adamlarının meyitləri üstündə ağlasınlar! – deyə hindu sarsılmaz bir qətiyyətlə və iftixarla cavab verdi. – Mogikanların Böyük İlanı onların vıqvamlarında¹ qırılıb yatmışdır, onların zəfər hayqırıtlarını, öldürülmüş atalarının yolunu gözləyən uşaqların göz yaşları və naləsi ilə zəhərləmişdir. Axırıncı qarın əridiyi vaxtdan bəri on bir döyüşçünün meyiti öz əcdadının qəbirlərindən çox uzaqlarda qalıb həmişəlik torpağa qovuşmuşdur və Çinqaçqukun ağı əbədi olaraq yumulduqdan sonra o döyüşçülərin meyitlərinin harada düşüb qaldığını heç kəs deyə bilməz. Qoy makuaslar ən iti xəncərlərini qınlarından çıxarsınlar, qoy onların ən cəld tomaqavqları havada fırlansın, çünki minqlərin ən qorxulu düşməni onların əlinə keçmişdir... Unkas, sən nəcib ağacın son zoğusan; o qorxaqları çağır, onlara əmr et, qoy tələssinlər.

– Onlar ölmüş adamlarını bax, orada, balıqların arasında axtarırlar, – deyə gənc başçı sakit və mülayim səslə cavab verdi. – Quronlar sürüşkən ilan balıqları ilə birlikdə üzürlər. Onlar yetişmiş meyvələr kimi ağacların budaqlarından yerə tökülüşürlər, mogikanlar isə gülürlər.

Bayaqdan bəri yerlilərin danışığına çox diqqətlə qulaq asan Şahingöz:

– Oho! – deyə dilləndi. – Deyə bilərəm ki, mogikanların kinayəli gülüşləri makuasları qəzəbləndirər, onları daha tez intiqam almağa vadar edər. Amma mən ağılardanam, qanımda əsla hindu qanından qarışıq yoxdur, buna görə də mən ağ adam kimi, yəni söyüş söymədən və canım üçün əsla heyifsilənmədən ölməliyəm.

Qorxudan qayaya söykənilib dayanmış olan Kora irəli gələrək:

– Axı ölmək nə üçün? – deyə soruşdu. – Yol hər tərəfdən açıqdır. Qaçın meşəyə və Allaha yalvarın ki, sizə kömək etsin. Gedin, igid adamlar, onsuz da, bizim boynumuzda sizin haqqınız çoxdur, buna görə də razı olmaq ki, bizə görə siz də məhv olasınız.

– Xanım, siz hiyləgər irokezləri yaxşı tanıyırsınız, çünki elə güman edirsiniz ki, onlar buradan meşəyə gedən bütün yolları kəsməmişlər, – deyə Şahingöz cavab verdi və açıq ürəklə əlavə etdi: – Əlbəttə, biz

¹ *Vıqvam* – hinduların mənzili

özümüzü çaya atsaydıq, suyun axını tez bir zamanda bizi o qədər uzaqlara aparardı ki, irokezlərin nə güllələri, nə də onların səsləri bizə çatardı.

– Çalışın, üzə-üzə özünüzü xilas edin! – deyə Kora təklif etdi.

– Siz burada qalsanız, tələfat da çox olar, bunun nə mənası var?

– Nə mənası var? – deyə kəşfiyyatçı təkrar edərək, vüqarla ətrafına göz gəzdirdi. – Mənası budur ki, günahını yada saldıqca gündə min dəfə tövbə edə-edə yaşayıb peşmançılıq çəkməkdənsə, təmiz ürəklə ölmək insan üçün qat-qat şərəflidir. General Munro bizdən soruşsa ki, onun qızlarını harada qoyub qaçmışıq, biz ona nə cavab verərik?

– Gedin onun yanına və deyin ki, qızlar üçün kömək istəməyə gəlmisiniz, – deyə Kora təklif etdi və alicənablıq hisslərinin təsiri altında kəşfiyyatçıya yaxınlaşdı. – Gedin atama deyin ki, quronlar onun qızlarını şimal səhralarına tərəf aparırlar, amma tez yardım göstərsəniz, onları hələ də xilas etmək mümkün olar. Sizin bu səylərinizə baxmayaraq, Allah köməyin yubanmasını lazım bilərsə, bizim minnətdarlığımızı, son xeyir-duamızı və məhəbbətlə dolu olan səmimi salamımızı ona yetirərsiniz.

Kəşfiyyatçının codlaşmış sərt üzünün əzələləri titrədi; Kora səsini kəsdikdə isə kəşfiyyatçı, qızın dediyi sözlər haqqında dərin fikrə gedibmiş kimi, çənəsini əlinə söykədi.

Nəhayət, kəşfiyyatçı dodaqları titrəyə-titrəyə dedi:

– Bu sözlər mənasız deyildir. Çınqaçquk, Ünkas, qaragözlü qızın sözlərini eşidirsinizmi?

Bundan sonra kəşfiyyatçı delavar ləhcəsində öz yoldaşları ilə danışmağa başladı. O duruxa-duruxa, sakit-sakit danışdı, lakin onun səsində möhkəm bir qətiyyət duyulurdu. Ata mogikan kəşfiyyatçının sözlərinə ciddi qulaq asırdı və görünür, öz yoldaşının dediyi sözlərin çox vacib olduğunu başa düşərək, bu sözləri diqqətlə götür-qoy edirdi. Çınqaçquk bir dəqiqəlik fikirləşdikdən sonra kəşfiyyatçının dediklərinə şərik olduğunu əliylə işarə edib bildirdi və yalnız hindulara xas olan təsirli bir səslə ingiliscə «yaxşı» dedi. Sonra bu döyüşçü xəncərini və tomaqavkını kəmərinə sancıb, çayın sahillərindən çox çətinliklə görünən daşa yavaş-yavaş yaxınlaşdı. Burada bir anlığa ayaq saxladı, dərin mənalı bir baxışla meşəni göstərdi, seçdiyi yolu dürüst müəyyənləşdirmək üçün öz dilində bir neçə söz dedi, suya girdi, baş vurub suyun altına getdi və kənardan baxanların gözlərindən itdi.



Kora dediyi sözlərin Çinqaçquka təsir göstərməsindən razı qalıb, təsəlli tapdı; kəşfiyyatçı Koraya bir neçə söz demək üçün yoldaşından ayrıldı və:

– Bəzən cavanlar da dünyagörmüş və saç-saqqal ağartmış qocalar kimi ağıllı məsləhətlər verirlər, – dedi. – Hərgah sizi, daha doğrusu, müvəqqəti olaraq rəhm edilən yoldaşlarınızı meşəyə aparsalar, yol gedə-gedə kolları və ağacların budaqlarını sındırın, elə yeriməyə çalışın ki, geniş iz buraxasınız. Belə olsa, sizi əmin edirəm ki, dostunuz tapılar və o, dalınızca dünyanın lap o başına getməli olsa da, sizi darda qoymaz.

Şahingöz Koranın əlini mehribanlıqla sıxdı, tüfəngini qaldırıb ona qəmli-qəmli baxdı, sonra öz maralvuranını yenə ehməllə daşın üstünə qoydu və nəhayət, Çinqaçqukun çayda gözdən itdiyi yerə endi. Şahingöz bir anlığa daşın üstündə sallana qaldı, dalğın halda ətrafına göz gəzdirdi və kədərli-kədərli dedi:

– Hərgah barıtım qalsaydı, belə bədbəxtlik və bədnamıq da olmazdı!

Nəhayət, qollarını yana açıb suya tullandı; su yarıb ləpələnərək onu uddu.

İndi burada qalanlar gözlərini qayaya söykənib hərəkətsiz dayanan Unkasa dikmişdilər. Kora ona dedi:

– Düşmənlər dostlarımızı görə bilmədi, yəqin ki, indi onlar təhlükəsiz yerə çatmışlar. Vaxt deyilmi, niyə siz də onların dalınca getmirsiniz?

– Unkas burada qalacaqdır, – deyə gənc mögikan sakitcə cavab verdi.

– Sizin burada qalmağınız əsirlikdə bizim vəziyyətimizi daha da ağırlaşdırar və xilas olmaq imkanımızı azaldar, – deyə Kora etiraz etdi. – Mərd oğlan, gedin, – deyə Kora öz fikrində israr etdi, gənc mögikanın iti baxışına tab gətirməyib, gözlərini yerə dikdi və bu oğlanı itaət altına ala bildiyini ötürəcəyi deyirdi. – O birilərinə dediyim kimi edin – gedin atamın yanına, siz mənim ən vəfəli elçim olun. Atama deyən ki, onun qızlarını əsirlikdən qurtarmaq üçün sizə pul versin. Gedin! Mən belə istəyirəm. Sizdən xahiş edirəm, gedin!

Gənc qəbilə başçısının sakit üzündə kədər və qəm ifadəsi görünürdü, lakin o çox fikirləşmədi. Unkas qayalıqdan səssizcə keçib coşqun çaya girdi. Unkasın başı bu balaca adadan xeyli uzaqda sudan

çıxanadək, yuxarıda qalanlar cıqqırlarını belə çıxarmadan gözlərini çaya zillədilər. Unkas dərindən nəfəs alıb, yenə baş vuraraq, suyun altına getdi.

Məşənin üç sakininin, yəqin ki, müvəffəqiyyətlə nəticələnən bu cəld manevari cəmi bir neçə dəqiqə çəkdi. Kora axırıncı dəfə Unkasın ardınca baxıb üzünü Heyvorda çevirdi və dodaqları titrəyə-titrəyə:

– Eşitdiyimə görə, siz də üzməkdə mahirsiniz, – dedi. – Yubanmayın, siz də onların dalınca gedin! Bu səmimi adamların ağıllı hərəkətindən nümunə götürün.

– Məgər Kora Munro öz müdafiəçisinin vəfali olmasını yalnız bu yol ilə yoxlamaq istəyir? – deyə Duncan kədərli-kədərli gülümsəyib cavab verdi. Onun səsindən başa düşmək olardı ki, işin bu yerə gəlib çatmasına təəssüf edir.

– İndi mübahisə etmək vaxtı deyildir, – deyə gənc xanım cavab verdi.

Duncan cavab vermədi, aciz uşaqlar kimi, qısılib onun qoluna söykənən gözəl Alisaya baxmaqla kifayətləndi.

Kora bir qədər fikirləşdikdən sonra:

– Özünüz düşünün, – deyə sözünə davam etdi, – bizim üçün ölümdən artıq nə ola bilər, əvvəl-axır hamı öləcəkdir!

– Ölümdən də pis müsibətlər olur, – deyə Duncan, qızın öz fikrində ısrar etməsinə təəssüf edirmiş kimi, sərt cavab verdi, – lakin sizin yolunuzda ölməyə hazır olan adam belə müsibətlərin qarşısını ala bilər.

Kora Duncanı dilə tutmaqdan əl çəkdi və üzünü şal ilə örtüb, yarımcan halda olan Alisanı ikinci mağaranın içərisinə apardı.

IX

fəsil

Döyüş səsləri və həyəcanı, sanki, sehrli bir qüvvənin əmri ilə yox oldu, ətrafa sükut çökdü, dərin həyəcan keçirən Heyvordun xəyalında bütün bunlar qorxunc bir sayıqlama kimi canlandı. Baş vermiş hadisələr onun hafizəsində möhkəm nəqş olunmuşdu, bununla belə, Heyvord yenicə qurtarmış bu hadisələrin, doğrudan da, baş vermiş olduğuna özünü çox çətinliklə inandıra bilirdi. Duncan, özlərini



iti axan çayın ağışına atmış adamların başına nələr gəldiyini bilmirdi; o, həmin adamların sağ-salamat qaçıb qurtardıqlarını bildirəcək siqnal və ya həyəcan səsləri eşitmək üçün ətrafına çox diqqətlə qulaq verirdi. Lakin bütün diqqətini nahaq yerə belə bir gərginliklə cəmləmişdi, çünki bu cəsur adamların aqibətindən xəbər verən bir şey yox idi. Düşmənlər də görünmürdü. Elə bil, çayın meşəli sahillərini həyat yenidən tərک etmişdi. Şam ağacının yuxarıdakı quru budaqlarında oturub döyüş meydanını uzaqdan seyr edən balıqtutan qırğı qonduğı uca yerdən uçub, indi geniş bir sahədə dövrə vura-vura ovunun başı üzərində süzürdü. Hinduların vəhşi bağırtıları ətrafa yayılan dəqiqələrdə qarılıtsı eşidilməyən ala qarğa indi yenə səsini gah alçaldıb, gah da ucaldır, aravermədən qarılıdayır, elə bil, güman edirdi ki, insan ayağı dəyməyən meşələrdə ağalığ etmək ixtiyarı yenidən ona qaytarılmışdır. Bu səslər Dunkanın qəlbini zəif ümid hissilə isidirdi. O, aldığı zərbədən birtəhər olmuş və hələ özünə gəlməmiş Davidə dedi:

– Quronlar görünməzlər. Gəl mağarada gizlənək. Sonra görək Allah nə göstərər.

Yarımhıuşsuz vəziyyətdə olan David dilləndi:

– Yadımdadır, mən o iki gözəl qızla birlikdə Allahın müdrikliyi və güdrəti şərəfinə dua oxuyub ona minnətdarlıq edirdim, amma mən öz günahlarıma görə amansız, həm də haqq cəzaya düşər oldum. Elə bil, mən yuxuya getmişdim, amma bu, əsl yuxu deyildi. Bir-birinə qarışan qızğın vuruşma sədalarından az qalırdı qulaqlarım kar olsun. Bundan baş çıxarmaq mümkün deyildi. Elə bil ki, axirət günü gəlib çatmışdı, təbiətin bütün ahəngi pozulmuşdu.

– Yazıq kişil! Sizinlə ölüm arasında, doğrudan da, bir şey qalmamışdı. Olan olub, keçən keçib. Durun, dalımca gəlin. Sizi elə yerə apararam ki, orada, zəbur nəğmələrindən savayı başqa səslər eşitməzsiniz.

David qarışıq təsəvvürlərlə dolu olan başını əliylə tutub:

– Şəlalənin şırıltısında gözəl bir melodiya eşidilir, suyun qijiltısı adama çox şirin gəlir, – dedi. – Amma bilmirəm, bəlkə də, qulağıma gələn bu səslər, ölümə məhkum edilənlərin naləsinə oxşayan bağırtı və iniltidir...

– Yox, yox, – deyə Heyvord səbirsizliklə onun sözünü kəsdi, – heç kəs daha bağırmır, sudan başqa, hər yer sakitlik və səssizlikdir...

Sözümə baxın, dediyim yerə gedin, orada sevdiyiniz nəğmələri kefiniz istədiyi kimi oxuya bilərsiniz.

David küskün-küskün gülümsədi, lakin sevdiyi peşənin adını eşidərkən, üzündə razılıq əlaməti görünmədi. David mağaraya aparılmasına əsla etiraz etmədi. Çünki orada melodiyanın köməyi ilə bütün yorğunluq və əzginlikdən qurtara biləcəyinə ümid edirdi. Hamut Dunkanın qoluna söykənib, bacıların yanına getdi. Heyvord isə bir qucaq sassafras budağı götürüb, mağaranın yolunu bu ətirli şaxlarla tutdu və üstünü örtüdü. Sonra Dunkan meşə sakinlərinin qoyub getdikləri adyaları bu davamsız çəpərin arxasından asdı; bunun nəticəsində içəri mağaraya işıq düşmürdü, bayır mağaraya isə dar dərədən yalnız zəif işıq keçə bilirdi. Dunkan mağaraya girən yerə şax budaq yığmaqda davam edərək dedi:

– Bu yerlilərin qanun-qaydaları heç xoşuma gəlmir, çünki bu qaydalar yerli sakinləri mübarizə aparmadan fəlakət qarşısında diz çökməyə məcbur edir. Bizim qaydada isə tələb olunur: «Nə qədər ki canın çıxmamışdır, ümidini də üzmə». Bizim qayda daha təsəlli-vericidir və döyüşçünün xarakterinə də daha çox uyğun gəlir. Kora, sizə təsəlli verməyə çalışmayacağam, çünki özünüz kifayət qədər ürəkli və mərdsiniz. Lakin əsə-əsə sizə sığınan bu yazıq qızın göz yaşlarını quruda bilməzsinizmi?

Alisa bacısından kənara çəkildi və göz yaşlarının axmasına baxmayaraq, özünü toxtaq göstərməyə çalışıb:

– Mən indi daha qorxmuram, Dunkan, – deyə cavab verdi. – İndi bayaqkıdan daha xatircəməm. Əlbəttə, hər tərəfdən yolu bağlı olan bu mağarada qorxumuz yoxdur, çünki burada bizi tapmazlar, bizə heç bir pislik etməzlər; bundan başqa, bizə görə özlərini odaya vurunca çox böyük bir təhlükənin qucağına atılan cəsur adamların da köməyinə bel bağlaya bilərik.

– Bax, indi allahın fağır bəndəsi olan bizim Alisa da bu danışığı ilə Munronun qızı olduğunu sübut edir, – deyə Heyvord cavab verdi və mağaranın bayır yoluna yaxınlaşıb qızın əlini sıxmaq üçün ayaq saxladı.

Dunkan mağaranın ortasında oturub, salamat qalmış tapançasını əsəbi halda sıxdı; mayorun sərt baxışı daxili aləmini bürüyən məyusluğunu və səbirsizliyini bürüzə verirdi.

– Quronlar buraya gəlib çıxıb çıxa bilsələr də, bu yeri asanlıqla zəbt edə bilməyəcəklər, – deyə Dunkan ürəyindən keçəni bildirdi və



başını qayaya söykəyib, gözlərini kahanın yoluna dikdi, daha nə kimi hadisələr olacağını səbirlə gözləməyə başladı.

Duncanın səsi kəsildikdə uzun sürən, demək olar ki, ürəksızan dərin bir sükut başlandı. Mağaraya sərin səhər havası dolurdu. Dəqiqələr bir-birinin ardınca keçir, mağaradakı adamların rahatlığını heç bir şey pozmurdu; kömək gözləyən bu adamların ürəyində ümid doğmuşdu.

Hamının varlığına hakim olan təlaş və həyəcan yalnız Davidə heç bir təsir göstərmirdi. O, laqeydcəsinə bir kənarda oturmuşdu. Mağaranın dəşiyindən içəri düşən işıq şüası Davidin fərsiz üzünü işıqlandırır, onun əlindəki kitabın səhifələrində əks etdi; müğənni, sanki, indiki vəziyyətə daha çox münasib olan bir mahnı axtarmaq üçün kitabı yenə vərəqləyirdi. Çox keçmədi ki, Hamutun bu səyi müvəffəqiyyətlə nəticələndi. O ucadan «Üayt adası» deyib himnin adını söylədi, kamertonunu züylətdədi və adını yenicə çəkdiyi himnin müqəddiməsini ahəngdar səsilə oxudu.

– Bəlkə, oxumaq xata çıxarar, – deyə Kora soruşdu və sualedici bir nəzərlə qara gözlərini mayorun üzünə dikdi.

Mayor isə:

– Bu yazığın səsi o qədər zəifləmişdir ki, şələlənin gurultusu və şırıltısı onu eşitməyə qoymaz, – deyə cavab verdi. – Bundan başqa, mağara səsi udur. İşiniz olmasın, qoyun ürəyi istədiyi kimi əylənsin, bunun heç bir xatası olmaz.

– «Üayt adası!» – deyə David təkrar etdi və həmişə sinifdə pıçılı səslərini kəsmək istərkən ona kömək edən ciddi bir nəzərlə ətrafına göz gəzdirdi.

Kiçicik fasilədən sonra müğənninin səsi eşidildi, yavaş uğultulu səslər ətrafa yayıldı, nəhayət, dar mağaranı melodiya bürüdü. Hamı valehedici ahəng səslərinə dərin həyəcan hissilə qulaq asır, lakin müğənninin oxuduğu mənasız sözlərə əhəmiyyət vermirdi. Alisa qeyri-şüuri olaraq göz yaşını sildi və Hamutun rəngi qaçmış bənizinə mülayim bir nəzər salıb, onun oxumasından həzz aldığını gizlətmədi. Kora müğənninin oxumağını bəyənərək gülümsündü, Heyvord isə nigaran gözlərini mağaranın yolundan çəkdi. Mahniyə qulaq asanların göstərdikləri rəğbət bu musiqi aşiqinin qəlbinə toxtaqlıq verdi; o, yaralanmazdan əvvəlki günlərdəki kimi, yenə çox həvəslə və var gücü ilə oxumağa başladı. Müğənni bir də səy göstərdi və uzanan

gur səs ətrafa yayıldı. Bu anda bayırdan bərk bağırıtı eşidildi. Müqəddəs himn dərhal kəsildi; müğənni susdu, sanki, bu bədbəxt zəbur müğənnisini içəridən nə isə boğmalayıb nəfəsini kəsdi.

– Biz məhv olduq! – deyə Alisa qışqırıb özünü Koranın qucağına atdı.

– Yox, yox, hələ bizə heç bir şey olmamışdır! – deyə Heyvord həyəcanla cavab verdi. – Bu bağırıtı adanın içərilərindən gəldi; vəhşilər, öldürülmüş yoldaşlarını görüb bağırtdılar. Onlar bizim sığınacağımızı tapmamışlar, buna görə də ümid çırağımız hələ sönməmişdir.

Nicat tapmaq üçün o qədər də böyük imkan yox idi, bununla belə, Dunkanın dediyi sözlər hədəvə getmədi: onun mülahizəsi gənc xanımları ürəkləndirdi və onlar öz aqibətlərinin necə olacağını dinməz-söyləməz gözləməyə başladılar.

Çox keçmədi ki, ulaşma eşidildi; sonra adanın müxtəlif yerlərindən cürbəcür səslər gəldi; əvvəlcə adanın uzaq bir yerindən eşidilən, bu səslər yavaş-yavaş mağaraya yaxınlaşmağa başladı.

Nəhayət, bu çaxnaşma və hay-küy içərisində, mağaranın gizlədilmiş yolunun bir neçə yardlığında təntənəli qalibyyət səsləri eşidildi. Heyvord elə bildi ki, onların sığınacağı tapılmışdır; buna görə də onun olan-qalan ümidi də kəsildi. Lakin qulaq verib başa düşdü ki, bağırıtı səsləri Şahingözün öz tufəngini çox təəssüflə qoyub getdiyi daşın yaxınlığından gəlir; buna görə də mayor yenidən bir az təsəlli tapdı. O, hinduların danışığını aydın seçə bilirdi: nəinki onların tək-tək sözlərini, hətta Kanada ləhcəsində dedikləri bütöv cümlələri də eşidirdi. Birdən hindular bir ağızdan «Uzun Karabin» sözlərini təkrar etdilər; qonşu meşədə söylənən adı eşidərkən Heyvord yadına saldı ki, bu ad ingilis ordusunun kəşfiyyatçısı ovçu Şahingözə onun düşmənləri tərəfindən verilmişdi; Dunkan Şahingözün kim olduğunu yalnız indi başa düşdü.

«Uzun Karabin, Uzun Karabin...» sözləri ağızdan-ağıza gəzirdi, görünür, bütün bu dəstə, hərbi qənimətin yanına toplaşmış və elə güman edirdi ki, tufəngin burada qalması, onun zəhmli sahibinin öldüyünü sübut edir. Sonra quronlar düşmənin adını çəkə-çəkə yenə adaya dağılışdılar.

Heyvord gənc xanımlara müraciət edərək pıçıltı ilə:

– Hər şey indi həll olar. Əgər quronlar sığınacağımızı tapmasalar, biz salamat qalarıq. Onların sözlərindən belə başa düşdüm ki,



buradan qaçmış dostlarımız xilas ola bilmişlər və buna görə də biz Vebbdən tezliklə kömək ala biləcəyik.

Qorxulu səssizlik şəraitində daha bir neçə dəqiqə vaxt keçdi. Heyvord başa düşürdü ki, bu vaxt quronlar yenidən, daha diqqətlə axtarış aparırlar. O, quronların yeridikcə sassafras budaqlarına necə toxunduqlarını sezirdi; quru yarpaqların xışiltısını və budaqların şaqqıltı ilə sınımasını eşidirdi. Nəhayət, mağaranın yoluna yığılmış bir qucaq budaq azca tərpənib çökdü, adyalın bir ucu açılıb sallandı və mağaranın uzaq küncünə zəif işıq düşdü. Kora bərk qorxub Alisanı bağrına basdı, Dunkan yerindən sıçradı. Bayır mağaranın lap içərisindən səslər eşidildi. Bu isə sübut edirdi ki, düşmənlər mağaraya girmişlər. Mağaradakılar bir dəqiqədən sonra çoxlu səs eşidib başa düşdülər ki, vəhşilər onların sığınacağıının lap yaxınlığında toplaşmışlar.

Hər iki mağaranın daxili yolları bir-birindən o qədər də uzaq deyildi, buna görə də Dunkan başa düşürdü ki, mağaradan qaçıb qurtarmaq mümkün deyildir. O, Davidin və hər iki gənc xanımın yanından keçib mağaranın ağzında dayandı və vəhşilərlə dəhşətli qarşılaşmanı gözləməyə başladı. İndi onunla amansız təqibçilərin arasında cəmi bir neçə fut məsafə qalırdı. Mayor üzünü təsadüfən tapdığı deşiyə yaxınlaşdırıb fədakarlıqdan doğan bir laqeydliklə bayıra baxmağa və quronların hərəkətlərini izləməyə başladı. Hərgah mayor Dunkan əlini uzatsaydı, nəhəng görkəmli hindunun qüvvətli çiyinlərinə toxuna bilərdi; bu hindu qəti və amiranə bir səslə öz yoldaşlarınınin fəaliyyətinə rəhbərlik edirdi. O biri mağaranın tağı altında bir dəstə vəhşi, kəşfiyyatçının bütün sadə əmlakının ibarət olduğu şeyləri eşələyir və bir-bir götürüb silkələyirdi. Davidin yarasından dammış qan mağaranın yoluna basılmış sassafras budaqlarının yarpaqlarını qırmızı rəngə boyamışdı; hindular bunu öz tədbirlərinin müvəffəqiyyətlə nəticələndiyinə bir dəlil hesab etdilər, mağaranın içinə döşənmiş ətirli budaqları yığışdırıb yarığa çıxartdılar və onları səpələməyə başladılar, sanki, nifrət etdikləri adamın meyiti bu budaqların altında gizlədilmişdi. Üzdən çox qəzəbli görünən bir döyüşçü bir qucaq nazik budaq götürüb onların yarpaqlarındakı tünd darçını rəngli qan ləkələrini şadlıqla göstərdi və qışqıra-qışqıra nə isə dedi. Heyvord bu vəhşinin sözlərinin mənasını yalnız buna görə başa düşə bildi ki, o, «Uzun Karabin» adını bir neçə dəfə təkrar etdi. Quronların şad səsləri kəsildi; döyüşçü bir dəstə çirpini ikinci

mağaranın yoluna, Dunkan tərəfindən qoyulmuş budaqların üstünə atdı və beləliklə də, mayorun baxdığı deşiyi tutdu. Qalan vəhşilər də əllərinə keçən şax budaqları gətirib buraya yığdılar, onlar kəşfiyyatçının mağarasından çıxardıqları budaqları sassafras budaqları yığınının üstünə atır və beləliklə də, axtardıqları adamları gizlədirdilər.

Adyallar qucaq-qucaq üst-üstə qalanan şax budaqların təzyiqinə tab gətirməyib, yerə düşdü, budaqlar isə öz ağırlığının təsirindən bir-birini sıxıb daşların arasındakı çatlara doldu və sıx bir kütləyə çevrildi; Dunkan bunu görüb xatircəm oldu, mağaranın içərisinə qayıtdı və əvvəlki yerində dayandı; buradan mağaranın çaya tərəf açılan ikinci ağzını görə bilərdi. Dunkan sassafras budaqları yığınının yanından çəkilib gəldikdə hindular bir-birinin həvəsinə iki mağara arasındakı keçidi təmizlədilər; indi vəhşilərin yüyürə-yüyürə adanın içərilərinə, bir az əvvəl üstünə çıxdıqları daşların yanına necə getdiklərini eşitmək olardı. Onların yenidən yanıqlı-yanıqlı qışqırma-ları sübut edirdi ki, öldürülmüş yoldaşlarının meyitlərinin yanına toplaşmışlar.

Dunkan ürəklənib, öz səfər yoldaşları olan qızların üzünə baxmaq istədi, çünki təhlükəli dəqiqələr ərzində özü də bərk qorxduğu üçün üzünü cavan xanımlara göstərməkdən çəkinmiş və onların daha da qorxmasına bais olmaq istəməmişdi.

– Onlar getdilər, Kora, – deyə Dunkan pıçıldadı. – Alisa, onlar bayaq gəldikləri yerə qayıtdılar, buna görə də deyə bilərəm ki, biz ölümdən qurtarmışıq.

Alisa Koranın qucağından çıxaraq diz çöküb dilləndi:

– Hərgah belədirsə, mən onda göylərə təşəkkür edirəm! Mən göylərə çox minnətdaram, çünki onlar qoca atamızı gözüyaşlı qoy-madı, dünyada ən çox sevdiyim adamları ölümdən qurtardı...

Alisanın gözlərində minnətdarlıq nuru parladı, yanaqlarına incə bir qızartı çökdü, lakin qız dua oxumaq üçün dodaqlarını bir-birindən ayırır-ayırmas, demək istədiyi sözlər ağzında donub qaldı, yanaqlarının qızartısı dərhal çəkildi, bənizi ölü rəngi kimi ağappaq oldu, gözlərindəki zərif parıltı söndü, dəhşətli qorxunun təsirindən üzü dəyişilib tanınmaz hala düşdü, əsəbilikdən titrəyib qıç olan barmaqları ilə nəyi isə göstərdi. Heyvord mağaranın açıq dəliyinin qabağında astana kimi qalan yastı qayaya dönüb baxdıqda Bic Tülkünün kinli və qəzəbli üzünü gördü.



Bu təsadüfün gözlənilməz olmasına baxmayaraq, Dulkan özü-nü itirmədi. Mayor hindunun üzünün ifadəsindən başa düşdü ki, Maqua iri qaranlıq mağarada hələ heç bir şey görə bilməmişdir. Dulkan divar tını kimi uzanan mağara qayasının arxasına çəkilmək istədi, çünki burada onu və yoldaşlarını bayırdan görə bilməzdilər; lakin Dulkan həmin dəqiqə başa düşdü ki, geriyyə çəkilmək gecdir.

Vəhşinin üzündə sezilən aşkar bir sevinc Dulkanı bərk hirsələndirdi; o daha heç bir şey fikirləşməyib qəzəb hissənin təsiri altında nişan alıb atəş açdı. Bütün mağara gurultu səsilə doldu, sanki, vulkan püskürdü; dərədən əsən külək kahadan çıxan atəş tüstüsünü dağıtdıqda bir dəqiqə bundan əvvəl xain bələdçinin qəzəbli üzünün göründüyü yerdə daha heç kəs yox idi. Heyvord yüyürüb dəliyə yaxınlaşdıqda həmin vəhşinin alçaq və dar meydançanın qabağında əylə-əylə keçdiyini gördü; az sonra Maqua tamamilə gözədən itdi.

Atəş gurultusundan sonra vəhşilərin arasına ağır səssizlik çökdü. Lakin onlar Bic Tülkünün uzanan çığırtı səsinə eşidərkən onun nə demək istədiyini başa düşdülər; dərhal ayaq səsləri və bağırtılar yaxınlaşmağa başladı. Dulkan sarsıdıcı həyəcədən hələ özünə gəlməmiş, budaqlardan düzəldilən davamsız çəpər darmadağın edildi. Hindular hər iki tərəfdən mağaraya doluşdular. Onlar Heyvordu və gənc xanımları mağarada gizləndikləri yerdən bayıra çıxartdılar; qələbə çalan quronlar onların başına toplaşdılar.

X *fəsil*

Bu gözlənilməz fəlakətin üz verdiyi dəqiqədən etibarən Dulkan qaliblərin hərəkətlərini izləməyə başladı. Qırmızıdərii adamlar Dulkanın mundirinin bəzəyini əlləşdirirdi, Dulkanın geyimindəki naxışlı tikmə nişanları, güləbətənləri, zərli baftaları çırpışdırmaq arzusunda idilər, bu səbəbdən də onların gözləri alışıb-yanırdı, lakin nəhəng hindunun zəhmli bağırtıları vəhşiləri öz arzularına çatmağa qoymurdu; Heyvord bunu görərkən yəqin etdi ki, vəhşilər ona və Kora ilə Alisaya hələ bir müddət dəyib-toxunmayacaqlar.

Gənc quronlar belə tamahkarlıq göstərdikləri halda, daha təcürübəli döyüşçülər hər iki mağaranı çox diqqətlə axtarmaqda idilər;

bu axtarış sübut edirdi ki, vəhşilər qazandıqları müvəffəqiyyətlə kifayətlənməmişlər. İntiqam almağa çox səy göstərən bu hindular başqa əsirləri tapmadıqda, «Uzun Karabin» adını təkrar edə-edə Dunkanı və Davidi araya aldılar; onlar «Uzun Karabin» sözlərini o qədər qəzəblə deyirdilər ki, onların nə soruşduqlarına şübhə ola bilməzdi. Dunkan özünü elə göstərdi ki, guya, onların suallarını başa düşmur; David isə, doğrudan da, fransız dilini bilmirdi. Nəhayət, quronların inadkarlığı Heyvordu yordu; bundan əlavə, Heyvord qorxurdu ki, bundan sonra da susmaqda davam etsə, öz qaliblərini açıqlandırar. O, ətrafına nəzər salaraq, gözlərilə Maquanı axtarmağa başladı, çünki Maqua quronların suallarına onun cavabını tərcümə edə bilirdi. Quronlar isə getdikcə daha inadla, daha hirsli-hirsli qışqırırdılar.

Maquanın hərəkətləri yoldaşlarının hərəkətlərindən tamamilə fərqlənirdi. O birləri kəşfiyyətçinin kör-köhnə şeylərinə yiyələnib, uşaqlara məxsus bir hərisliklə talançılıq etməyə çalışırdılar. Bic Tülkü isə əsirlərdən bir az kənarında sakitcə dayanmışdı; görünür, o öz işindən razı idi, xəyanətkarlıq etmək üçün qarşısına qoymuş olduğu əsas məqsədə çatdığını zənn edirdi. Heyvordun gözləri dünənki bələdçisinin baxışı ilə rastlaşdıqda, mayor bilaixtiyar gözlərini Maquanın kinli, lakin sakit üzündən dəhşət hissilə çəkdi. Bununla belə, Heyvord daxilində coşub baş qaldıran nifrət hissini boğaraq, özünü Maqua ilə danışmağa məcbur etdi. O dedi:

– Bic Tülkü çox mərd döyüşçüdür, buna görə də qaliblərin dediklərini silahsız adama başa salmaqdan boyun qaçırmaz.

– Onlar soruşurlar ki, bütün meşə cığırlarına bələd olan ovçu bəs hanı? – deyə Maqua pozuq ingilis dilində cavab verdi və kinlikinli gülümsəyərək, əlini yaralı çiyinə bağlanmış yarpaqların üstünə qoydu. – Uzun Karabinin tüfəngi çox yaxşıdır, o, gözlərini heç zaman qırpmır, amma bu tüfəng, eləcə də ağı başçının qısalülə silahı Bic Tülkünün canını ala bilməz.

– Özü başçı olan Tülkü çox igiddir, buna görə də vuruşma zamanı aldığı yaraları və ya bu yaranı kimin vurduğunu unutmamağa hazırdır.

– Hindu şəkər ağacının altında oturub dincəldiyi və bir az çörək yemək istədiyini vaxt məgər müharibə gədirdi? Kolluğu ilan kimi sürünən düşmənlərlə kim doldurmuşdu? Bic Tülkünün ürəyindən qara qanlar axan zaman kimin dili dinclikdən danışdı? Məgər Maqua



tomaqavkın torpaqdan çıxarıldığını demişdi, məgər bu döyüş bal-tası torpaqdan Maquanın əliylə çıxarılmışdı?

Duncan düşmənin necə xain çıxdığını onun yadına salmağa cürət etmədi; bundan əlavə, Duncan özünü doğrultmaq da istə-mirdi, çünki qorxurdu ki, özünü təmizə çıxarmaq üçün dediyi sözlər Maquanı daha da qəzəbləndirsin; buna görə Duncan daha heç bir şey demədi. Maqua da, sanki, söhbəti davam etdirməyi daha lazım bilmədi; o, qəzəbləndiyi dəqiqədə aralandığı qayaya yenidən söy-kəndi. Səbirsizlik göstərən vəhşilər ağ adamla Tülkü arasında qısa danışıqın qurtardığını başa düşdülər, bu zaman yenə «Uzun Kara-bin!» – deyə bağırmağa başladılar.

– Eşidirsənmi? – deyə Maqua laqeydcəsinə xəbərdar etdi. – Quronlar Uzun Karabinin diri-diri gətirilməsini tələb edirlər, hərgah onların bu tələbi yerinə yetirilməsə, onlar Uzun Karabini gizlədənləri öldürürlər.

– Uzun Karabin çıxıb getdi. Quronlar onu tuta bilməzlər.

Tülkü soyuqqanlılıqla gülümsədi və nifrətlə cavab verdi:

– Ağ adam öləndə elə zənn edir ki, dünyanın dörd-bəlasından canı qurtardı; amma qırmızıdərililə adamlar öz düşmənlərinin hətta ruhunu, xəyalını da incitməyi bacarırlar. Bəs hanı onun meyiti? Qoy quronlar onun skalpını görsünlər.

– Uzun Karabin ölməmişdir, o qaçmışdır.

Maqua bu sözlərə inanmayıb başını buladı və soruşdu:

– Məgər o quşdur ki, qanadlanıb uçsun? Məgər o balıqdır ki, başını sudan çıxarıb nəfəs almada suyun altı ilə üzə bilsin. Ağ başçı quronları axmaq hesab edir!

– Əlbəttə, Uzun Karabin balıq deyil, lakin o, üzməyi bacarır. Uzun Karabin bütün barıtını atıb qurtardıqda, quronların gözlərini isə bulud örtükdə çayın axarı ilə üzə-üzə çıxıb getdi.

Maqua hələ də bu sözlərə inanmayaraq:

– Bəs niyə ağ başçı burda qalmışdır? – deyə soruşdu. – Məgər o, suyun dibinə düşən daşdır, yoxsa skalpı başına ağırlıq eləyir?

– Mən daş deyiləm, bunu sənin öldürülmüş və şlaləyə düşmüş yoldaşın da təsdiq edə bilərdi, – deyə Duncan, hinduda hörmət hissi oyada bilən lovğa ibarələrə əl ataraq, əsəbi halda cavab verdi. – Amma ağ adamın fikrincə, yalnız qorxaqlar qadınları qoyub qaçarlar.

Maqua öz-özünə alçaqdan nə isə donquldandı, sonra səsini ucaldıb davam etdi:

– Delavarlar kolluqda ilantək süründükləri kimi, üzməyi də yaxşı bacarırlarmı? Böyük İlan hanı?

Duncan bu Kanada ləqəblərinə görə başa düşdü ki, quronlar onun, yəni Duncanın təzə yoldaşlarını onun özündən daha yaxşı tanıyırlar. O könülsüz cavab verdi:

– Böyük İlan da çayla üzüb getdi.

– Bəs Cəldqaçan Maral hanı?

– Mən bilmirəm, sən kimə Cəldqaçan Maral deyirsən? – deyə Duncan cavab verdi və fürsətdən istifadə edib, söhbəti uzatmağa çalışdı.

– Mən Unkası soruşuram, – deyə Maqua cavab verdi. O, delavrların bu adını ingilis sözlərindən daha çətinliklə tələffüz etdi.

– Sən cavan delavarımı soruşursan? O da çayın axarı ilə üzüb getdi.

Maqua bu deyilənlərə dərhal inandı və bununla da sübut etdi ki, qaçqınlar onu o qədər də maraqlandırmırlar. Amma onun yoldaşlarının axtarıqları isə, məhz, bu qaçqınlar idi.

Vəhşilər zabitlə Tülkünün söhbətinin qurtarmasını hindulara məxsus bir səbirlə gözləyir və heç səslərini də çıxarmırdılar. Heyvord səsinə kəsədikdə vəhşilər gözlərini Maquanın üzünə dikdilər. Tülkü çayı onlara göstərdi və bütün əhvalatı bir neçə əl hərəkətilə və bir neçə sözlə izah etdi.

Vəhşilər məsələdən xəbərdar olduqda gücləri gəldikcə bağırmağa başladılar. Onların bəziləri əllərini havada qəzəblə oynada-oynada çaya tərəf qaçdılar, bəziləri suya tūpürməyə başladılar, sanki, su bu vəhşiləri qaliblərə məxsus hüquqdan xaincəsinə məhrum etmiş və indi buna görə də onlar sudan intiqam almaq istəyirmişlər. Vəhşilərin daha kinli olanları isə əsirlərə altdan-altdan qəzəblə baxırdılar. Onların hətta iki-üç nəfəri əsirləri əllərilə hədələyib qəzəbli hissələrini bildirdi; hər iki bacının nə gözəlliyi, nə də qadınlara məxsus acizliyi, yəqin ki, onları hinduların qəzəbindən xilas edə bilməzdi. Quronlardan birinin qırmızı əli Alisanın çiyinlərinə təkülən gözəl buruq-buruq saçının bir çəngə-sindən yapışıb onun başı üstündə bıçağı dolandırdıqda gənc zabit heç bir şeylə hesablaşmayıb özünü Alisaya çətdirməyə istədi. Lakin Heyvord elə yerindən tərənən kimi, bütün vəhşilərin başının ağası olan nəhəng hindu onun çiyindən yapışıb mənəngənə kimi sıxdı.



Heyvord başa düşdü ki, özündən qat-qat çox olan düşmənlə mübarizəyə başlamaq heç bir fayda verməz; buna görə də öz taleyinə pənah gətirdi və qızlara yavaşcadan dedi ki, vəhşilər çox zaman hədələyirlər, lakin bu hədələrini yerinə yetirmirlər.

Duncan Koranın və Alisanın üstündən qorxunu götürməyə çalışırdısa da, ancaq özünü aldatmaq fikrində deyildi. O, vəziyyətin təhlükəli olduğunu bir an belə unutmurdu. Heyvord üzündən özünü xətirçəm göstərir, lakin hindulardan biri imdadsız bacılara yaxınlaşarkən və ya gənc xanımların zərif bədənini kinli-kinli süzərkən onun bağı az qalırdı ki, çatlasın.

Ancaq vəhşilərin başçısı bütün döyüşçüləri məsləhətləşmək üçün topladıqda Heyvordun qorxusu xeyli azaldı. Vəhşilərin mübahisələri çox çəkmədi; hinduların çoxu dinmirdi, bundan da hiss etmək olurdu ki, qərar çox tez və yekdilliklə qəbul edilmişdir. Danışan hindulardan bəziləri əlini tez-tez Vebbin düşərgəsinə tərəf uzadırdı; görünür, onlar həmin düşərgə tərəfdən basqın edilə biləcəyindən qorxurdular. Onlar güman edirdilər ki, ingilislər buraya bir dəstə göndərə bilərlər; bu fikir hinduları tez qərar qəbul etməyə vadar etdi və bundan sonrakı hadisələri də sürətləndirdi.

Vəhşilər yüngül qayıq çayın kənarına apardılar; bura bayır mağaranın ağzına yaxın idi. Hindular qayıq aparıb çayın kənarına qoyduqdan sonra quronların başçısı işarə ilə əsirlərə əmr etdi ki, aşağıdakı daşların yanına enib qayığa minsinlər.

Müqavimət göstərmək mümkün deyildi, buna görə də Duncan qayığa tərəf gedərək, itaətkarlıq nümunəsi göstərdi; az sonra hər iki bacı və bayaqdan baş verən hadisələrə mat qalan David ilə birlikdə qayığa minib oturdu. Quronlar çayın burulğanları ilə iti axan yerləri arasında qayığın keçə biləcəyi dar yola bələd deyildilər, bununla belə, çayın təhlükəli yerlərinin ümumi əlamətlərini yaxşı bilirdilər, buna görə də böyük xətaya yol verməzdilər. Qayıq sürmək üçün seçilən losman keçib öz yerində oturduqda, hindular yenidən çaya tökülüşdülər, qayıq çayın axarı ilə üzüb getdi, bir neçə saniyədən sonra əsirlər çayın cənub sahilinə gəlib çatdılar; bura, bir gün əvvəl çaydan çıxıb oturduqları daşın, demək olar ki, lap qarşısında idi.

Burada vəhşilər yenə ciddi məsləhətləşməyə başladılar, lakin onların bu müşavirəsi çox sürmədi. Eyni zamanda, onlar meşədən atları gətirdilər; atların sahibi olan əsirlər onları gördükdə qət etdilər

ki, bu fəlakətə düçar olmalarının baisi bu atlardır. Quronlar iki dəstəyə ayrıldılar. Onların böyük başçısı Heyvordun atına minib, çayla getməyə başladı, onun yol yoldaşlarının çox hissəsi özlərini onun ardınca suya atdılar. Çox keçmədi ki, bu quronlar meşədə gözdən itdilər. Əsirlər altı vəhşinin nəzarəti altında qaldılar; bu vəhşilərə Bic Tülkü rəhbərlik edirdi.

Heyvord hinduların özlərini çox yaxşı apardıqlarını gördükdə ümidvar oldu ki, vəhşilər onu bir əsir kimi Monkalmın yanına aparacaqlar. Dara düşən adamın beyni həmişə işləyir, ən kiçicik bir ümid isə onun cürbəcür xəyallara düşməsinə səbəb olur; buna görə də Dunkan güman edirdi ki, Monkalm Munronun atalıq hissindən bir vasitə kimi istifadə etməyə çalışacaq, bu veteranı ingilis kralına bəslədiyi sədaqətindən vaz keçməyə məcbur etmək üçün cəhd göstərəcəkdir.

Lakin quronların hərəkəti Dulkanın bütün bu mülahizələrini dərhal alt-üst etdi. Qırmızıdərilili nəhəng quronun ardınca düşən hindular, Qorikana tərəf yönəldilər və Heyvord başa düşdü ki, o özü və səfər yoldaşları vəhşilərin əlində, çox ağır şəraitdə əsir qalacaqlar. Heyvord vəhşilərin bütün niyyətlərini və hətta əsirlər barəsində ən pis tədbirlərini belə öyrənməyə çalışdı və çarəsiz qalıqda pulun gücündən istifadə etməyi qət etdi; o, Maquaya bəslədiyi nifrət hissini boğaraq, özünün dünənki bələdçisinə müraciət etdi:

– Mən Maqua ilə danışmaq istərdim, demək istədiyim sözlər isə yalnız böyük başçının eşitməsi üçün layiqdir.

Hindu gənc zabitə kinli-kinli baxıb cavab verdi:

– De gəlsin, ağacların qulağı yoxdur ki, qorxasan.

– Quronlar kar deyillər, yalnız böyük başçıya layiq olan sözlər isə bu gənc döyüşçüləri məst edə bilər. Hərgah Maqua bu sözləri eşitmək istəmirsə, kral zabiti dinməyə bilər.

Hindu cavan xanımların atlarını birtəhər yəhərləyən yoldaşlarına etinasızlıqla bir neçə söz dedi; sonra kənara çəkildi və Dunkana xələtcə işarə etdi ki, onun dalınca getsin.

– Hərgah sənin sözlərin mənə layiqdirsə, onda de gəlsin, – deyər Maqua təklif etdi.

– Bic Tülkü sübut etdi ki, öz kanadalı babalarının ona verdiyi şərəfli ada layiqdir, – deyər Heyvord sözə başladı. – Mən onun çox ağıllı və fərasətli olduğunu görüb, bizim üçün çox yaxşılıq etmiş



olduğunu başa düşürəm və minnətdarlıq etmək vaxtı çatdıqda onu unutmayaçağam. Bəli, Tülkü nəinki böyük başçıdır, o həm də öz düşmənlərini aldatmağı bacarır.

– Bəs Tülkü nə edibdir? – deyə hindu laqeydcəsinə soruşdu.

– Məgər o görmürdü ki, meşə gizlənmiş düşmənlərlə doludur? Məgər o başa düşmürdü ki, bu düşmənlərin yanından ilanın özü də xəlvətcə sürüşüb keçə bilməz; məgər Bic Tülkü quronların gözlərindən pərdə asmaq üçün yolu qəsdən azmamışdırmı? Maqua ilə pis rəftar edən və onu öz vıqvamlarından it kimi qovmuş olan öz qəbiləsinə, guya, qayıtmaq istədiyini bildirmək üçün Maqua məgər özünü bicliyə vurmamışmı? Bəs biz nə etdik? Maquanın niyyətini başa düşdükdə məgər biz ona kömək eləmədik? Bunun nəticəsində də quronlar məgər elə zənn etmədilərmi ki, ağ adam öz dostu olan Maquanı düşmən hesab edir? Buna nə deyə bilərsən, məgər düz demirəm? Amma elə ki, Bic Tülkü fərasətli tərpnib quronları aldatdı, elə ki, onların gözlərini bağladı, quronlar vaxtilə Maquaya çox pislik eləmiş olduqlarını və onu qaçıb moqauklara qoşulmağa məcbur etdiklərini unudular. Onlar Maquanı çayın cənub sahilində əsirlərin yanında qoydular, özləri isə, ağılnı itirmiş adamlar kimi, şimala tərəf getdilər. Mən bilirəm: Tülkü əsl tülkü kimi iş görmək istəyir. O, geri dönmək, qoca və dövlətli şotlandiyalının qızlarını aparıb özünə tapşırmaq istəyir. Bəli, bəli, Maqua, mən bunların hamısını başa düşürəm, sənin bu ağıl və fərasətin üçün nə kimi böyük mükafata layiq olduğunu da fikirləşib tapmışam. Ən əvvəl Uilyam-Henri fortunun başçısı Tülküyə çox böyük bir xidmət və yaxşılıq üçün belə bir böyük başçının lazım bildiyi mükafatı verəcəkdir: Tülkünün qızıl medalı olacaq, onun bant qabı doldurulacaq, çantasında Qorikan sahilinə səpələnmiş xırda daşlar qədər saysız-hesabsız dollar cingildəyəcəkdir; marallar başçının aldığı silahın gülləsindən qaçıb qurtara bilməyəcəklərindən xəbər tutduqda, gəlib onun əllərini yalayacaqlar. O ki qaldı mənə, hələ də bilmirəm sənin xəcalətindən nə yol ilə çıxım ki, qoca şotlandiyalidan da səxavətli olum... Səbir elə. Mən... hə, mən sənə...

– Günçixan tərəfdən gəlmiş gənc başçı özü mənə nə verər?

– deyə quron Heyvordun dilinin dolaşdığını görüb soruşdu.

– Gənc başçıya gəldikdə o, Duzlu Göldə yerləşən adalardan odlu suyun ağızını bu tərəfə çevirəcəkdir. Bu içki Maquanın vıqvamlarının qabağından axıb keçəcəkdir. Maquanın ürəyi tük kimi yüngül,

nəfəsi isə yabanı balıca ətrindən də şirin olanadək bu içki selinin arası kəsilməyəcəkdir.

Maqua Heyvordun duruxa-duruxa dediyi sözlərə ciddi qulaq asırdı. Gənc zabit, guya, Maquanın hiylə işlədib quronları aldatmış olduğunu zənn etdiyini söylədikdə, Maquanın üzü ciddiləşdi; bu əlamət hindunun ehtiyat etdiyini göstərirdi. Heyvord Maquanı öz qəbiləsinin vıqamlarından qaçmağa məcbur edən təhqirləri xatırlatdıqda, Tülkünün göz-lərində qəzəb odu parladi; bu zaman Dunkan başa düşdü ki, Maquanın lap boş damarını tapmışdır. Dunkan bu vəhşini hiyləgərcəsinə həm intiqama susadan, həm də onda tamahkarlıq oyadan sözləri dedikdə, hər halda, Maquanı son dərəcə həvəsə gətirmişdi. Tülkü mükafat haqqında özünün sonuncu sualını sakitcə, hindulara məxsus adi bir təşəxxüslə verdi, lakin onun üzünün dalğın ifadəsindən anlamaq olardı ki, cavab çox ehtiyatla və hiyləgərcəsinə verilməlidir. Quron bir qədər susduqdan sonra əlini çiyindəki yaranın qaba sarğısına qoyub dedi:

– Məgər dostlar belə edirlər?

– Sən uzun Uzun Karabini tanıyırsan, hərgah o düşməni öldürmək istəsə, onu belə yüngülcə yaralamaqla kifayətlənərmə?

– Məgər delavarlar sevdikləri adama ilan kimi sürünə-sürünə yanaşırlar? Məgər onlar özlərini bicliyə vurub qəflətən zərbə endirirlər?

– Böyük İlan aldadıb tələyə salmaq istədiyi adama heç səs sala-sala yaxınlaşdı mı?

– Ağ başçı öz dostlarına tez-tezmi qabaqdan atəş açır?

– Hərgah ağ başçı, doğrudan da, qarşısında duran adamı öldürmək istəyirsə, onun atdığı güllə boşamı çıxar? – deyə Dunkan ustalıqla gülümsəyib cavab verdi.

Bu cəld sorğu-sualdan sonra onların hər ikisi səsini kəsdi və bu sükut xeyli davam etdi. Dunkan Maquanın tərəddüd etdiyini başa düşdü və öz qələbəsini sona çatdırmaq arzusu ilə yenə mükafatları sadalamaq istədi, lakin Maqua əlinin mənalı hərəkətilə onu danışmağa qoymayıb dedi:

– Bəsdır! Tülkü ağıllı başçıdır, nə eləsə, sonra məlum olar. Get, amma ağzını açıb danışma. Maqua danışmağa başlayanda sən ona cavab verə bilərsən.

Heyvord gördü ki, Tülkü o biri quronlara ehtiyatla baxır; buna görə də cəld onun yanından uzaqlaşdı ki, quronlar onun Maqua ilə əlbir olduğunu zənn etməsinlər. Maqua atlara yaxınlaşdı və işarə ilə



Heyvorda təklif etdi ki, Kora ilə Alisanın öz narrağanzetlərinə minmələrinə kömək etsin. Kora və Alisa quronların qəzəbli üzlərini görməmək üçün qorxudan gözlərini yerə dikmişdilər; Dunkan onların ata minmələrinə kömək edərkən qəlbini dolduran yeni ümid haqqında onlara pıçıldayıb məlumat verdi.

Nəhəng başçının dalınca getmiş hindular Davidin atını aparmışdılar, buna görə də Hamut və Dunkan piyada getməyə məcbur idilər. Lakin Heyvord buna o qədər də təəssüf etmirdi, çünki yavaş getməklə dəstəni yubada bilərdi. O, ümid dolu nəzərlərini hələ də Eduard fortuna tərəf yönəltdiyi və güman edirdi ki, meşədən gələn səslər xilaskarların yaxınlaşdığını xəbər verəcəkdir.

Hazırlıq qurtardıqdan sonra Maqua hamının qabağına düşüb yollandı. David onun dalınca gedirdi. Onlardan daha arxada bacılar gəlirdilər. Heyvord bacıların yanınca gedirdi, hindular isə əsirləri hər iki tərəfdən araya alıb lap axırda gəlirdilər. Onlar əsirləri bir dəqiqə belə gözdən qoymur, sayıqlıqlarını itirmirdilər.

Heç kəs dinmirdi, yalnız Dunkan hərdənbir Alisaya və Koraya ürək-dirək verirdi; Hamut isə yanıqlı-yanıqlı köksünü ötürməklə ürəyini boşaldırdı. Yolçular Uilyam-Henri fortuna gedən yola tamamilə əks istiqamətdə olan başqa bir yol ilə, cənuba tərəf yönəldilər. Bununla belə, Heyvord təklif olunan mükafatı Maquanın bu tezliklə unutduğuna əsla inanmaq istəmirdi: bir də ki, quronun özü də gərək ehtiyatlı olaydı. Lakin yolçular göz işlədikcə uzanan qalın meşənin içi ilə mil-mil irəliləyərək hey yol gedirdilər; bu yorucu səfər qurtarmaq bilmirdi.

Kora, kəşfiyyatçının vidalaşarkən dediyi sözləri yadında saxlamışdı və fürsət tapan kimi ağac və ya kolların budağını qırmaq üçün əlini uzadırdı, lakin quronların sayıqlığı bu çətin və təhlükəli fikri yerinə yetirməyə hər dəfə mane olurdu. Bu gənc xanım vəhşilərin ehtiyatla zillənən baxışlarını görcək, guya, nədənsə qorxduğunu bildirmək üçün qəsdən diksinirdi və ya kostyumunu düzəltməyə başlayırdı. Kora yalnız bircə dəfə budaq sındıra bildi və həmin dəqiqə əlcəyinin bir tayını yerə salmaq onun ağılına gəldi. Dostlar üçün edilən bu işarəni quronlardan biri gördü: bu hindu əlcəyi qaldırılıb Koraya verdi və dərhal kolun qalan budaqlarını əzib sındırdı ki, sonralar bunu görənlər olsa, elə zənn etsin ki, guya, kolları meşənin qalın yerində azıb dolaşan bir heyvan əzib kor qoymuşdur. Bundan

sonra həmin quron əlini elə bir qətiyyətlə tomaqavkına uzatdı ki, Kora qorxdı və kolları nişanlamaq fikrindən daşındı.

Hinduların hər iki dəstəsində at var idi, buna görə ümid etmirdilər ki, köməyə gələnlər onları atların ləpirlərilə axtarıb tapa biləcəklər.

Hərgah qaşqabaqlı Maqua Heyvordu, heç olmasa, bir az ürəkləndirsəydi, mayor onunla dil tapıb danışardı. Lakin Tülkü çox gec-gec dönüb dala baxırdı və yola düşəndən bəri bir dəfə də ağzını açıb bir söz deməmişdi. Tülkü yalnız günəşə görə və təkcə yerli sakinlərin bələd olduqları güclə görünən şeylərə görə səmt seçərək, şam meşəsinin otsuz yerlərilə gedir, ya da irmaqlardan adlayıb keçirdi; onun fəhm qüvvəsi, həssaslığı, təxminən quşun uçuş istiqaməti kimi düz olan bir istiqamətdə getməsinə kömək edirdi. O, bir dəfə də olsun, ayaq saxlayıb fikrə getmədi. İstər çox çətinliklə sezilən balaca cığıra rast gəldikdə, istərsə də bu cığır tamamilə itdikdə, ya da çox tapdalanmış rahat bir yola çevrildikdə Maqua bir dəfə də olsun, addımlarını nə yavaşıtıdı, nə də sürətləndirdi; o həmişə bir qərarla gedirdi.

Nəhayət, Maqua içərisində şırıltı ilə irmaq axan dayaz dərədən keçdi və qabaqdakı dağa elə bir dik yamaqla qalxmağa başladı ki, Kora və Alisa atdan düşməyə məcbur oldular. Yolçular təpənin başına çatdılar; bura seyrək ağacları olan dümdüz sahə idi. Maqua öz qara bədəni ilə bu ağaclardan birinin altında sərələndi, görünür, başqaları kimi, o da dincəlmək istəyirdi.

XI

fəsil

Maqua süni torpaq qalağına oxşayan, piramidaşəkilli dik təpələrdən birini düşərgə üçün seçmişdi; Amerika düzənliklərində belə təpələrə tez-tez rast gəlmək olur. Maquanın seçdiyi təpənin zirvəsi düz sahə idi, onun yamaclarının biri çox dik idi. Təpə qəflətən edilən hər hansı bir basqına qarşı möhkəm və alınmaz mövqeyə oxşayırdı; yəqin, buna görə də Maqua bu təpədə düşərgə salmağı qət etmişdi. Heyvord heç bir yerdən kömək gəlməyəcəyini özlüyündə qət edərək, bu təpəni laqeydliklə gözdən keçirir, onunla əsla maraqlanmırdı; az sonra o öz səfər yoldaşlarına təsəlli verib onları ürəkləndirməyə çalışaraq, bütün varlığı ilə onlara qayğı göstərməyə başladı.



O, atları meşənin zirvəsindəki ağacların və kolların budaqlarına bağladı və onların yüyənlərini ağızlarından çıxardı ki, bu narraqan-zetlər otlaya bilsinlər; sonra Heyvord qalan yeyinti şeylərini aparıb fıstıq ağacının altında süfrə açdı; ağacın üfqi budaqları gənc xanımların üstünə böyük bir talvar kimi kölgə salırdı.

Yolçular bütün yolu birbaşa, dayanmadan gəlmişdilər, bununla belə, onlardan biri kolları azıb qalan cüyürü oxla vurub öldürmüş, bu heyvanı şaqqalayıb ən ləzzətli hissələrini çiyinə alaraq səbirlə bura gətirmişdi. İndi həmin hindu və onun yoldaşları çiy əti əllərilə parçalayıb yeyirdilər; yalnız Maqua bu məclisdə iştirak etmirdi; o, bir kənar-da oturmuşdu, görünür, çox dərin xəyallara dalmışdı.

Hindunun öz aclığını, xüsusən, asanlıqla dəf edə bildiyi dəqiqələrdə öz nəfsini yeməkdən saxlaması Heyvordun diqqətini cəlb etdi. Bu gənc elə zənn etdi ki, quron bu dəqiqələrdə yoldaşlarının diqqətini özündən yayındırmaq üçün ən asan bir yol fikirləşir. Dunkan, müvafiq bir mülahizə söyləyib quronun yaxşıca yalan hazırlamasına kömək etmək arzusu ilə fıstıq ağacının altından çıxdı və heç bir məqsədi yoxmuş kimi Tülküyə tərəf getdi.

– Məgər Maqua üzünə günə çox yol gəlməmişdir və hələ də kəndalılardan qorxur? – deyərək Heyvord qurondan soruşdu və özünü elə göstərdi ki, guya, hindunun səmimiyyətinə şübhə etmir. – Uilyam-Henri fortunun rəisi öz qızlarını gecə ikən görsə, məgər çox sevinməz, məgər qızları üçün çəkdiyi dərd azalmaz, məgər onun mükafat vermək səxavəti artmaz?

– Olmaya solğunüzlü adamlar öz uşaqlarını gecə çox, səhərə yaxın işə az sevirilər? – deyərək Maqua laqeydliklə soruşdu.

Heyvord düşünmədən etdiyi səhvi düzəltməyə çalışaraq:

– Əlbəttə, yox, – deyərək cavab verdi. – Doğrudur, ağı adamlar öz ulu babalarının qəbrini bəzən unudurlar, amma ata-ananın öz balalarına məhəbbəti heç zaman sönmür.

– Ağsaçlı atanın ürəyi yumşaqdır mı? O öz arvadlarının onun üçün doğduqları uşaqların fikrini çəkirmi, onlara görə qəmgin olur mu? O öz döyüşçülərlə rəhmsizcəsinə rəftar edir, onun üz-gözündən qəddarlıq yağır.

– O, tənbellərlə və işə can yandırmayan, başısoyuq əsgərlərlə amansız rəftar edir; amma Munro ayıq və igid adamlarla ədalətli və insan qədrini bilən bir rəis kimi rəftar edir. Mən mehriban və övlad-

canlı atalar çox görmüşəm, lakin ürəyində ata məhəbbəti çöşub-daşan Munro kimi adamlara az rast gəlmişəm. Maqua, əlbəttə, sən bu qoca kişini yalnız əsgərlərə başçılıq etdiyi zaman görmüsən, mən isə onun öz qızlarından danışarkən gözlərindən necə yaş axdığıнын şahidi olmuşam...

Heyvord sözünü kəsdi; bayaqdan onun sözlərinə diqqətlə qulaq asan hindunun üzündə birdən-birə qəribə ifadə göründü ki, bunun səbəbini Heyvord başa düşə bilmədi. Əvvəl bu gənc elə zənn etdi ki, guya, vəhşi ona vəd edilən hədiyyələr haqqında fikirləşir; lakin hindunun üzündən sevinc ifadəsi yavaş-yavaş silindi və onun üzündə qəzəbli, kinli bir təbəssüm əks etdi; bu isə, yəqin ki, tamahkarlığın deyil, başqa bir qüvvətli hissin ifadəsi idi.

– Mənə bax, – deyər quron dilləndi və onun üzü yenə də tamamilə sakit bir ifadə aldı, – ağsaçlı kişinin qarasaç qızının yanına get, de ki, Maqua onunla danışmaq istəyir.

Duncan elə zənn etdi ki, tamahkar hindu vəd edilmiş mükafatların, doğrudan da. veriləcəyini bir daha yəqin etmək istəyir. Odur ki, çarəsiz qalib indi gənc xanımların oturub dincəldikləri yerə yavaş-yavaş və həvəssiz getdi. Heyvord onlara yaxınlaşıb, Maquanın arzusunu Koraya çatdırdı.

Kora qurona tərəf yönəldikdə Duncan onun yanınca gedə-gedə dedi:

– Siz Maquanın nə istədiyini bilirsiniz. Buna görə də ona bolluca vədlər verin. Amma unutmayın ki, Maqua kimi adamlar cürəti və hünəri hər şeydən yüksək qiymətləndirirlər. Yaxşı olardı ki, ona siz də öz adınızdan bir şey vəd edəydiniz. Kora, unutmayın ki, həm sizin, həm də Alisanın həyatı özünüzü itirməməyinizdən və zirəkliyinizdən asılıdır.

– Bundan sizin də həyatınız asılı olacaqdır, Heyvord!

– Mən ölsəm də, böyük bir iş olmaz. Mənim atam yoxdur ki, gözləri yolda qalsın; kədərli aqibətimdən xəbər tutub təəssüf edən dostlarım da az tapılar. Bu barədə yetər, hinduya gəlib çatdıq... Budur, Maqua, bu da sənin danışmaq istədiyin qız!

Hindu yavaş-yavaş yerindən qalxdı və bir dəqiqəyə qədər səssiz-səmirsiz dayandıqdan sonra Heyvorda çəkilib getməyi işarə etdi və saymazyana dedi:

– Quron qadınlarla danışanda, onun qəbiləsi qulaqlarını tıxayır.



Dunkan bu təklifə əməl etmək istəməyib, tərəddüd göstərdi, lakin Kora xatircəmlik əlaməti olaraq gülümsəyib dedi:

– Heyvord, eşitdinizmi, hindu nə arzu edir? Gedin Alisanın yanına, qoymayın xiffət çəksin, planlarımızı da ona izah edin!

Kora gənc zabıt uzaqlaşanadək gözlədi və sonra qurona müraciət edib vüqarla dedi:

– Bic Tülkü Munronun qızına nə demək istəyir?

– Mənə bax, – deyə hindu cavab verdi, demək istədiyi sözlərə gənc xanımı çox diqqətlə fikir verməyə məcbur etmək istəyirmiş kimi, əlini onun çiyinə qoydu; Kora isə sakitcə, lakin qətiyyətlə vəhşidən kənara çəkildi. – Maqua göllərin ətrafında yaşayan qırmızıdərililə quronlar qəbiləsinin anadangəlmə başçısı və döyüşçüsüdür. Maqua ömründə birinci dəfə ağüzlü adamlara rast gəlməmişdən əvvəl iyirmi qışın qarını ay günəşinin necə əritdiyini və qar komalarını necə irmağa döndərdiyini iyirmi dəfə görmüşdür. O zaman Maqua xoşbəxt idi! Sonra ağ adamlar Maquanın meşələrinə soxuldular, ona odlu su içməyi öyrətdilər, o da veyil və avara oldu. Onda quronlar Maquanı öz atalarının meşələrindən qovdular və qıllı bizon kimi, onu təqib etməyə başladılar. Maqua gölün sahillərinə qaçıb gəldi və nəhayət, toplar şəhərini gördü. Burada Maqua ova çıxır və balıq tuturdu, axırda yerlilər onu buradakı meşədən də qovdular və düşmənlərin əlinə saldılar. Quronların anadangəlmə başçısı olan Maqua öz düşmənlərinin – moqauqların döyüşçüsü oldu.

Quron sözünü qurtardıqda Kora ona:

– Mən bunların hamısını eşitmişəm, – dedi.

Maqua kimlər tərəfindən necə incidildiyini yadına salarkən daxilində coşan həyəcanı boğmağa çalışırdı. Sonra o, sözünə davam edib dedi:

– İndi görək, bütün bu işlərdə Bic Tülkünün günahı varmı? Ona odlu suyu kim verdi? Onu kim alçaq adam elədi? Əlbəttə, ağüzlü adamlar, sənin rəngində olan adamlar!

– Məgər bu, mənim təqsirimdir ki, dünyada üzünün rəngi mənim üzümün rəngindən olan vicdansız adamlara rast gəlmək olur? – deyə Kora soruşdu.

– Yox, Maqua axmaq deyil, döyüşçüdür. Mən bilirəm, sənin kimilər odlu içkini heç dillərinə də vurmurlar. Böyük ruh sənə ağıl vermişdir.

– Sənin başına gələn müsibətlərin və ya etdiyən səhvlərin nəticələrini yüngülləşdirmək üçün əlimdən nə gələr, yaxud mən nə deyə bilərəm?

– Mənə bax, – deyə hindu təkrar etdi və yenə arxayınlaşıb özünü çəkdi. – Fransız və ingilis atalar öz tomaqavqlarını torpaqdan qazıb çıxardıqda, Tülkü moqauklara qoşuldu, öz qəbiləsinə qarşı çıxdı. Solğunsifətlilər qırmızıdərililəri ovladıqları meşələrdən qovub çıxartdılar; indi də hindu qəbilələri müharibə edəndə, onları döyüşə ağ adam aparır. Qorikanda böyük başçı olan sənin atan, bizim dəstəyə başçılıq edirdi. O, moqauklara cürbəcür əmrlər verirdi, moqauklar isə onun sözüne baxırdılar. O elan etdi ki, hindu odlu su içib rəisin döyüşçülərinin çadırlarına gəlsə, onun bu hərəkəti bağışlanmayacaqdır. Maqua ehtiyatsızlıq edib nəfsini saxlamadı, odlu suyun dadına baxdı, bu içki isə onu Munronun komasına gətirib çıxardı. İndi qoy ağsaçlı kişinin qızı desin, başçı nə elədi?

– Başçı öz vədlərini unutmadı və günahkarı cəzalandırmaqla ədalətli iş gördü, – deyə cürətli gənc xanım cavab verdi.

– «Ədalətli!» – deyə hindu təkrar etdi və qızın sakit üzünə kinlikli baxdı. – Özü yamanlıq elədiyi halda, başqasını cəzalandırmaq məgər ədalətdir? Maquanın ağı başından çıxmışdı, heç özünü bilmirdi, onun özü heç bir şey eləmir, heç bir söz də demirdi. Onu hər cür yollara salan, onu dedirdən odlu su idi. Munro buna inanmadı, solğunüzlü adamların gözləri qabağında quronların başçısının əl-qolunu bağladılar və onu it kimi kötəklədilər.

Kora bilmirdi bu sözlərə necə cavab versin, buna görə də dinmirdi.

Maqua rəngli naxışlar vurulmuş sinəsini örtən nazik çiti qoparıb sinəsini göstərərək, sözüne davam etdi:

– Bura, bıçaq və güllə yaralarının yerinə bax. Belə yaralar vurulmuş hər bir döyüşçü bunların yerini bütün qəbilə qarşısında fəxrlə açıb göstərər, amma ağsaçlı kişinin təqsiri üzündən quronların başçısının kürəyində zolaqlar qalmışdır, o da bu zolaqları ağların rəng-bərəng parçaları ilə örtüb gizlətməyə çalışır.

– Mən elə bildirdim hindu başçısı dözümlüdür, – deyə Kora bildirdi, – bədəninin çəkdiyi ağrılardan heç ruhu da inciməz.

Qırmızıdərilili vəhşi bədənindəki dərin çapıqı barmağı ilə göstərərək dedi:



– Çippeveylər¹ Maquanı sütuna sarıyıb ona, bax, bu yararı vuranda quron onların lap gözlərinin içinə baxıb gülür və deyirdi ki, adamın bədənini ancaq qadınlar belə ağsız bıçaqlayrlar. O dəqiqələrdə Maquanın ruhu buludların arasında idi. Amma Maqua elə ki, Munronun zərbələrini hiss etməyə başladı, onun təhqir edilən ruhu qayınağacı altında yatıb qaldı. Quronun ruhu heç vaxt keflənməz və heç bir şeyi yaddan çıxarmaz.

– Onun dərđini yadından çıxarmaq olar! Hərgah mənim atam sənin barəndə insafsızlıq etmişdirsə, sən ona sübut et ki, təhqir olunmağın bağışlayıb onun qızlarını özünə qaytarmaq hindunun əlindən gələn işdir. Mayor Heyvord sənə deyib...

Maqua başını hirsli-hirsli buladı; o, ürəyində nifrət etdiyini bir də eşitmək istəməirdi.

Kora başa düşmüşdü ki, bu vəhşi çox dəliqanlı olan Dunkanı kələk işlədib yamanca aldatmışdır; bir neçə dəqiqədən sonra yorucu sükutu pozaraq:

– Bəs nə tələb edirsən? – deyər qurondan soruşdu.

– Mən quronun xoşuna gələn tələb edirəm, – deyər vəhşi cavab verdi. – Yaxşılığa yaxşılıq, yamanlığa yamanlıq!

– Deməli, Munro səni incitdiyinə görə sən də onun kimsəsiz aciz qızlarından intiqam almaq istəyirsən, eləmi? Məgər birbaşa qocanın yanına gedib, ondan əvəz tələb etmək igid kişiyə layiq deyilmi?

Vəhşi:

– Solğunüzlü adamların qolları uzun, bıçaqları itidir, – deyər kinli kinli güldü. – Özünü Munronun döyüşçülərinin gülləsi qabağına vermək Tülkünün nəyinə lazımdır, hazır ağsaçlının canı Tülkünün əlindədir də!

Kora qəti və sakit danışmaq üçün var gücünü toplayaraq:

– Maqua, de görüm, nə etmək istəyirsən? – deyər soruşdu. – Bizi meşənin qalın bir yerinə aparmaq istəyirsən, yoxsa bizim barəmizdə daha çirkin bir iş görmək fikrindəsən? Məgər elə bəxşislər yoxdurmu ki, sənin incikliyini yadından çıxarsın və ürəyini yumşaltsın? Səndən xahiş edirəm, heç olmasa, mənim yazıq bacımdan əl çək, bütün acığını məndən çıx. Onu buraxsan, mal-dövlət sahibi olarsan; bütün qəzəbini ancaq bircə bədbəxtin başına yağdırıb qisasını ondan al, ürəyin də soyusun. Hərgah bizim qoca atamız qızlarının

¹ Çippeveylər – sayca çox olan hindu tayfasıdır.

ikisini də birdən itirsə, yəqin ki, bu dərddə tab gətirməyib ölər. Onda Tülküyə kim bolluca bəxşiş verər?

– Mənə bax, – deyər quron yenə dilləndi. – Alagöz qız Qorikan sahilinə qayıdacaq və bütün əhvalatı qoca başçıya nağıl edəcəkdir, ancaq bu şərtlə ki, qarasaç qız ulu babalarının Böyük ruhuna and içsin ki, yalan deməyəcəkdir.

Kora öz qadınlıq vüqarı ilə və özünü mülayim aparmaqla vəhşinin qəzəbini soyutmağa çalışaraq:

– Mən nə vəd etməliyəm? – deyər soruşdu.

– Maqua quronları qoyub getdikdə, onun arvadını başqa bir başçıya verdilər. İndi Maqua yenidən quronlarla dostlaşmışdır və öz qəbiləsinin qəbirləri olan yerə, Böyük Gölün sahillərinə qayıdacaqdır. İngilis rəhbərinin qızı Maqua ilə birlikdə getməli və onun vıqvamında həmişəlik qalib yaşamalıdır.

Vüqarlı Kora bütün daxilini gəmirən hiddət hissini boğaraq, hindudan mülayimliklə soruşdu:

– Sevmədiyi bir arvadı, yad qəbilədən, solğunüzlülər qəbiləsinə olan arvadı öz mənzilində saxlamaq Maqua üçün xoş olarmı? Mənim fikrimcə, Maqua Munronun verdiyi qızılı alıb, bəxşişlərlə bir quron qızının ürəyini ələ gətirsə, daha yaxşı iş görmüş olar.

Hindu susub bir müddət heç bir söz demədi və Koranın üzünə elə bir nəzər saldı ki, qız xəcalətindən gözlərini yerə dikdi. Sonra hindu, kamına çatan adama məxsus kinli bir sevinclə cavab verdi:

– Belə halda quronun kürəyi yenə ağrısa, onun bütün əziyyətlərinə qatlaşa bilən bir arvadı olardı. Munronun gözəl qızı Maqua üçün su gətirərdi, onun taxılını biçib-döyərdi, onun üçün yemək bişirərdi. Saçı ağarmış başçının bədəni topların arasında yatarı, Bic Tülkü isə onun canını əlində saxlardı.

– Yırtıcı! Sənə verilən o ada tamamilə layiqsən! – deyərək Kora hirsini boğa bilməyib qışqırdı. – Yalnız şeytan belə intiqam alar. Amma yanılırsan: sən özünü çox güclü hesab edirsən. Doğrudur, Munronun canı sənəkin əlindədir, lakin sənəkin qəzəbin və kinin nə qədər çox olsa da, Munronun canı səndən qorxmaz!

Quron gənc xanımın bu cürətli sözlərinə kinayə ilə gülümsədi; onun üzünün bu ifadəsi fikrindən dönmək istəmədiyini sübut edirdi; o, işarə ilə bildirdi ki, danışmaq qurtarmışdır. Kora vəhşi ilə sərt danışdığına peşman olmuşdu, lakin Maqua yerindən qalxıb yoldaşlarının



yanına getdi. Heyvord çox həyəcanlı olan gənc xanıma tərəf yürürüb gəldi və bayaqdan diqqətlə izlədiyi söhbətin nəticəsini soruşdu. Kora Alisanı qorxutmaq istəmədiyinə görə, Dunkana açıq cavab verməyib işin mahiyyətini gizlətdi; lakin mayor qızın üzünün ifadəsindən başa düşdü ki, söhbət uğursuz olmuşdur; Koranın hindulara təlaşla baxması da bunu sübut edirdi. Alisa öz aqibətləri barəsində bacısına dalbadal suallar verirdi, lakin Kora cavab əvəzinə yalnız əlini qırmızıdərilili adamların oturduqları yerə uzatdı, kiçik bacısını bağrına basıb getdikcə güclənən bir həyəcanla pıçıldadı:

– Sən öz suallarının cavabını orada, onların üzündə görərsən... Səbir edək, görək axırı nə olur. Koranın bədəninin əsməsi və duruxa-duruxa pıçıldaması işin nə yerdə olduğunu çox aydın göstərirdi və bu barədə uzun-uzadı izahat verməyə ehtiyac qalmırdı. Əsirlər o andan etibarən gözlərini hinduların oturduqları yerə zillədilər, çünki orada əsirlərin ölüm-dirim məsələsi həll edilməkdə idi.

Maqua, bayaqdan doymaq bilmədən yeyən, indi isə istirahət edən o biri vəhşilərə çatdıqda ayaq saxladı. O, hindu başçısına xas olan bir təşəxxüslə danışmağa başladı. Maquanın ağızından birinci sözlər çıxan kimi vəhşilər qədlərini düzəldib, ona hörmətlə qulaq asmağa başladılar. Quron öz ana ləhcəsində danışdı, buna görə də aqlar onun nə demək istədiyini yalnız əl hərəkətlərinə görə təxmin edə bilərdilər.

Maquanın əllərinin hərəkətinə və səsinin ahənginə görə əvvəlcə elə zənn etmək olardı ki, o çox sakit danışır. Maqua öz yoldaşlarının diqqətini cəlb edib onları çox həvəsləndirdikdən sonra isə əlini böyük göllər tərəfə tez-tez uzatmağa başladı; buna görə də Heyvord elə zənn etdi ki, Maqua quronların vətəninədən və onların qəbiləsindən danışır. Maquanı dinləyən vəhşilər, görünür, onun fikrini bəyənidilər, çünki arabir «xuq» deyər qışqırır və bir-birinin üzünə baxırdılar. Tülkü çox hiyləgər olduğuna görə ilk sözlərinin göstərdiyi təsirdən dərhal istifadə etmək fikrinə düşdü.

İndi bu vəhşi, «kanadalı ataların» düşmənlərilə vuruşmaq üçün, quronların müxtəlif quşlar və heyvanlarla dolu ucsuz-bucaqsız meşələrini və mehriban kəndlərini tərk edib uzun və əziyyətli yol gəlmələrindən söhbət salmışdı. O, dəstədəki döyüşçülərin adlarını bir-bir çəkir, onlardan hər birinin igidliyindən və ən yaxşı sifətlərindən danışır, onların necə yaralanmalarını, nə qədər skalp soyduqlarını xatırladırdı.

Bu hiyləgər hindu hər dəfə qarşısındakı vəhşilərdən birinin adını çəkər-kən, həmin döyüşçü öyünüb fərəhlənir və onun qaramtlı üzünü qızarırdı; lakin tərif edilən bu adam yersiz təvazökarlıq və tərəddüd göstərmədən, Maquanın sözlərinin doğru olduğunu cürbəcür hərəkətləri və nidaları ilə təsdiq edirdi. Birdən Maquanın səsi yavaşdı; öz qəbilə adamlarının şanlı igidliklərindən və qələbələrindən danışarkən bu başçının səsinə hiss edilən sevinc və ictimadından indi heç bir əsər-ələmət qalmadı. O, Qlenn şələsini, əlçatmaz qanlı adanı, onun mağaralarını, Qlenn çayının saysız-hesabsız iti axan yerlərini və burulğanlarını təsvir edirdi. Nəhayət, «Uzun Karabin» adını çəkdi və hindular, quronların sevmədikləri bu adı eşidərkən, ağız-ağıza verib hiddətlə qışqırdılar; xeyli uzanan bu əsgəri çağırış təpənin ətəyindəki meşədə əks edib kəsilənədək Maqua gözlədi. O, gənc əsir zabiti göstərdi və Heyvordun öz əliylə uçuruma atdığı hindu döyüşçünün ölümünü təsvir etməyə başladı. Bundan sonra başçı göylə yer arasında asılı qalan hindunun başına gələnləri xatırlatdı, hətta onun məhvinin bütün dəhşətli mənzərəsini cürbəcür hərəkətlərlə təsvir etdi. Maqua ağaclardan birinin budağından yapışdı, həmin bədbəxtin ömrünün son dəqiqələrini, bədəninə necə titrədiyini və hətta, onun ölümünü təqlid edib göstərdi. Dostlardan hər birinin də necə məhv olduğunu danışdı, öldürülən hinduların mərdliyini və səxavətli olduğunu xatırlatdı. Hindu bu əhvalatı nəql edib qurtardıqdan sonra səsinə yenidən dəyişirdi; indi onun səsi sakit, kədərli, yanıqlı idi; bu səs, eyni zamanda, məlahətli idi. Maqua öldürülənlərin arvadlarından və uşaqlarından, onların kimsəsizliyindən, kədərindən danışdı, axırda döyüşçülərin borcunu xatırlatdı, təhqir edildiklərinə görə intiqam almağı söylədi. Maqua səsinə birdən ucaldıb çox qəzəbli danışmağa başladı və öz uzun nitqini tam bir sıra həyəcanlandırıcı suallarla qurtardı:

– Məgər quronlar itdirlər ki, bütün bu əziyyətlərə dözsünlər? Maquanın arvadına kim deyəcəkdir ki, onun skalpı balıqlara qismət oldu, doğma qəbiləsi isə onun ölümü üçün intiqam almadı? Kim öz əlini düşmən qanına boyamadan Vassavatimin anasının gözüne görünməyə cürət edər? Qocalarımız bizdən «bəs düşmənlərin skalpları harı?» deyə soruşduqda, əlimizdə isə bir çəngə belə düşmən saçını olmaıqda biz qocalara nə cavab verəcəyik? Qadınlar bizi barmaqları ilə göstərib rüsvay edəcəklər. Quronun adı ləkələnmişdir, bu ləkəni düşmən qanı ilə yumaq lazımdır.



Havaya yayılan quduz bağırtılar Maquanın səsinə eşitməyə mane oldu; vəhşilər başa düşdülər ki, indi onların intiqam almaq fürsəti vardır. Onların hamısı oturduğu yerdən qalxdı, öz qəzəblərini vəhşicəsinə bağırtılarla bildirməyə başladı. Vəhşilər xəncərlərini qınından çıxardılar, tomaqavqlarını yuxarı qaldırdılar və yüyürə-yüyürə əsirlərin üstünə cumdular. Heyvord Koranı və Alisanı qorumaq üçün özünü qabağa verdi və qırmızıdərililərdən birini tutub gücü gəldikcə sıxdı. Əsirin gözlənilmədən müqavimət göstərməsi Maquanın da mübarizəyə qoşulmasına səbəb oldu. O nə isə qışqırdı və vəhşilərin diqqətini özünə cəlb etdi. Tülkü hiyləgər sözlər deyib, əsirlərin dərhal öldürülməsinə mane oldu və bu bədbəxtlərə daha çox əziyyət vermək üçün vəhşiləri dilə tuta bildi. Quronlar onun təklifini bağıraraq, şadlıqla qarşıladılar.

Onlardan ikisi dərhal Heyvordun üstünə atıldı, üçüncüsü isə yöndəmsiz nəğmə müəllimini yaxaladı. Lakin ağların heç biri qəti mübarizəsiz təslim olmadı, halbuki belə mübarizə faydasız idi. Hətta zəif David öz düşməni yerə yıxdı. Yalnız üçüncü quron Davidin əl-qolunu bağlayıb köməyə gəldikdən sonra quronlar Heyvorda üstün gələ bildilər. Bundan sonra Dunkanın qollarını dala burdular, onu ağacın gövdəsinə sarıdılar; bu həmin ağac idi ki, Maqua quronun ölümünü cürbəcür hərəkətlərlə təsvir edərkən onun budaqlarından tutub sallanmışdı. Gənc zabit özünə gəldikdə gördü ki, Koranı da sağ tərəfində olan ağaca sarımışlar. Koranın rəngi qaçmışdı. O, çox həyəcanlı idi, lakin düşmənlərin hər bir hərəkətini diqqətlə, igidcəsinə izləyirdi. Dunkan sol tərəfində Alisanı gördü; bu sarışın saçlı qızın zərif bədəni şam ağacına yalnız söyüd çubuqları ilə sarınmışdı; qızın heydən düşmüş qıçları bədəninə ağırlığına tab gətirmirdi. David ömründə birinci dəfə mübarizəyə girişmişdi, indi isə çox dərin fikirlərə dalmışdı və bilmirdi onun bu hərəkəti əsl xristiana yarasarmı?!

Bu vaxt quronlar öz dəhşətli planlarını yerinə yetirməyə başladılar. Onların bəziləri tonqal qalamaq üçün cır-cırpını və qollu-budaqlı ağacları üst-üstə yığdılar; o biriləri iki cavan ağacı, başı yerə dəyəndək əydilər; onlar Heyvordun qollarını bu ağacların budaqlarına bağlayıb, sonra ağacları buraxmaq istəyirdilər. Lakin Maqua çox həzz almaq üçün daha qəddar və dəhşətli bir yolla intiqam almaq fikrində idi.

Maqanın yoldaşları hamıya məlum olan bu işgəncə alətini əsir-
lərin gözləri qarşısında hazırladıqları zaman Bic Tülkü Koraya yaxın-
laşdı və onun üçün nə kimi cəza hazırlandığını kinli bir qəzəblə gös-
tərib dedi:

– Hə, Munronun qızı buna nə deyər? Onun başı çox gözəldir,
Bic Tülkünün vəqvamında balışa qoyulmağa layiq deyil, eləmi?

– Bu qanıçən nə demək istəyir? – deyə heyrətə düşmüş Hey-
vord soruşdu.

Gənc xanım:

– Heç bir şey, – deyə qəti cavab verdi. – O vəhşidir və sözü-
nün dalını-qabağını bilmir. Nadan olduğu üçün onu bağışlamaq
lazımdır.

Qəddar quron Koranın sözlərinin mənasını başa düşməyərək
dedi:

– Bağışlamaq! Bunu görməzsən! Hindunun hafizəsi ağüzlülərin
qollarından uzundur. De görüm, sarışın saçlı qızı atasının yanına
göndərimmi? Sən Maqua üçün su gətirmək və çörək bişirməkdən
ötrü onun dalınca böyük göllərə tərəf gedərsənmi?

Kora işarə ilə tələb etdi ki, Maqua kənara çəkilsin, çünki Kora-
nın ona qarşı nifrəti coşub - daşmışdı. O:

– Çəkil get, – deyə elə bir qətiyyət göstərdi ki, qəddar vəhşi onun
bu qətiyyəti qarşısında aciz qaldı. – Sən həyatımın son dəqiqələrini
də qəlbimdə sənə qarşı coşan nifrət hissilə zəhərləyirsən.

Lakin Maqua kinayə ilə Alisanı göstərib dedi:

– Baxın! Uşaq ağlayır! Onun hələ ölmək vaxtı deyil! Gəlin onu
Munronun yanına göndərək, qoy qocanın ağarmış saçlarını darasın
və pis günündə ona dayaq olsun.

Kora özünü saxlaya bilməyib, kiçik bacısına baxdı və onun göz-
lərində yalvarıcı bir ifadə sezdi: bu isə Alisada yaşamaq arzusunun
nə qədər qüvvətli olduğunu aydın göstərirdi.

Alisa titrək səslə:

– O nə deyir, əziz Kora, – deyə soruşdu. – Deyəsən, o dedi ki,
məni atamın yanına göndərmək istəyir, eləmi?

Kora balaca bacısının üzünə xeyli baxdı və onun üzündə bir-
birinə zidd olan qüvvətli hisslərin mübarizəsi əks etdi. Nəhayət,
o bayaqkı qətiyyətini itirmiş bir səslə dilləndi; indi onun səsinde
ancaq analıq nəvazişi hiss edilirdi. O deyirdi:



– Alisa, quron hər ikimizin sağ qalmasını təklif edir... hələ bundan da böyük bir vəd verir: o, Dunkanı da, bizim misilsiz Dunkanımızı da azad edər, onu da, səni də dostlarımızın... atamızın yanına... bədbəxt atamızın yanına göndərər, amma bu şərtlə, mən razı olam ki...

Koranın səsi titrəyib kəsildi. Alisa ona müraciətlə:

– Sözüünü yarımçıq qoyma, Kora! – dedi. – Hərgah sən razı olsan – nəyə razı olsan? Kaş ki, o mənə təklif edəydi! Səni xilas etmək üçün, sənin gedib qoca atamıza təsəlli verə bilməyin üçün, Dunkanı azad etmək üçün... Allah bilir ki, ölümümə razı olardım!

Kora bir qədər qəti və sakit səslə:

– Ölmək? – deyər qəmgin-qəmgin soruşdu. – Ölüm mənim üçün onun təklifindən qat-qat asan olardı. Kim bilir, bəlkə də, iş ölümlə qurtaracaq... O istəyir ki, – deyər Kora sözünə davam etdi, – o tələb edir ki, mən onun arvadı olum. Alisa, mənim əzizim, sevimli bacım, siz də, mayor Heyvord, mənə məsləhət verib kömək eləyin. Siz Alisanı və özünüzü belə bir qurban bahasına xilas etmək istəyirsinizmi? Alisa, sən sağ qalmağının nəyin bahasına tamam olduğunu biliblə istərdinmi ki, canını mənim köməyimlə xilas edəsən? Siz necə, Dunkan? Deyin, mənə məsləhət verin, necə istəyirsiniz, elə də edin, mən bütünlüklə sizin ixtiyarınızdayam.

– Mən razıyammi? – deyər gənc zabıt heyrətlə və hiddətlə qışqıraraq cavab verdi. – Kora, Kora! Görürəm, siz başımıza gələn fəlakətə istehza edirsiniz! Yox, belə dəhşətli yol ilə xilas olmağı yadınızdan çıxarın, hətta bunu fikirləşməyin özü ölümdən min dəfə ağırdır!

– Mən yaxşı bildirdim ki, siz məhz belə cavab verəcəksiniz! – deyər Kora ürək sözünü bildirdi; onun yanaqlarına al qızartı çökdü, gözlərində isə qəlbinin dərinliyindən baş qaldıran gizli bir hissini qılgıcımı parladi.

– Bəs mənim Alisam nə deyir? Sənin xatirinə mən hər bir şeyə razı olaram...

Heyvord və Kora balaca bacının cavabını gözləyirdilər; lakin Alisanın qolları hərəkətsiz halda sallanıb qalmışdı, yalnız barmaqları əsəbiliklə tərpənirdi; onun sarışın saçlı gözəl başı sinəsinə düşmüşdü; sanki, qızda heç bir həyat əlaməti yox idi, halbuki bütün varlığı həyəcan içərisində çırpınırdı. Nəhayət, Alisanın başı yavaş-yavaş qalxmağa başladı və yüngülcə yırğalandı.

– Yox, yox, yox, bir yerdə yaşadığımız kimi, bir yerdə də ölməyimiz hamısından yaxşıdır.

– Aha, indi ki belədir, öl! – deyər Maqua qışqırdı və əlindəki tomaqavkı bu imdadsız sarışın qıza atdı.

Quron Alisanın mətinliyini və mərdliyini gördükdə daha qəzəbini saxlaya bilməyib, dişlərini bir-birinə qıcaadı, çünki bu əsir qızı indiyədək ən zəif, ən aciz və qorxaq bir məxluq hesab edirdi. Maquanın atdığı tomaqavk Heyvordun üzünün yanından vıyltı ilə keçib, Alisanın qızılı rəngə çalan saçından bir çəngə kəsdi və onun başının üstündə ağacın gövdəsinə sancılıb titrədi. Vəhşinin bu zalımlığı Dunkanı son dərəcə qəzəbləndirdi. O, var gücünü toplayıb, ağla-gəlməz bir qüvvə ilə kəndirlərini qırdı və Alisanı daha sərrast zərbə ilə vurub öldürmək istəyən, buna görə də bağıra-bağıra onu nişan alan hindunun üstünə cumdu. Mübarizə başlandı; Dunkanla hindu ikisi də yerə yığıldı. Qırmızıdərilili hindunun çıpaq bədəni Heyvordun əlindən sürüşüb çıxdı, hindu mayorun əlindən qurtarıb ayağa qalxdı və dizini gənc zabitin sinəsinə basıb iri bədəninin bütün ağırlığını onun üstünə yıxdı. Dunkan xəncərin havada parıldadığını gördü. Bu anda onun başının üstündən nə isə vıylayıb keçdi və dərhal tufəng atəşinin səsi eşidildi. Heyvord sinəsinin ağırlıqdan xilas olduğunu hiss etdi və düşmənin üzündə bayaqkı qəzəbin əvəzinə dəhşət ifadəsini gördü, hindunun cansız cəsədi Heyvordla yanaşı, quru yarpaqların üstünə yığıldı.

XII

fəsil

Quronlar yoldaşlarından birinin qəflətən ölməsindən mütəəssir olub, bir anlığa keyidilər. Lakin düşmənlə pəncələşən dostu xilas etmək üçün atdığı güllənin dostu dəyməsindən qorxmayan və belə şəraitdə düşməni güllə ilə vurmağa cəsəret edən əlin fəlakətli sər-rastlığını gördükdə quronların hamısı bir ağızdan: «Uzun Karabin», – deyər qışqırdı. Bu səsə ehtiyatsız vəhşilərin öz silahlarını yığdıqları seyrək ağaclıqdan ucalan bağırta cavab verdi. Quronlar göz açıb yummağa macal tapmamış Şahingöz onların qarşısında göründü. Sevdii tufəngi ikinci dəfə doldurmağa onun vaxtı olmamışdı; buna



görə də Şahingöz tufəngi ağac kimi əlində fırlada-fırlada quronların üstünə gəlirdi və heyrət içində donub qalmış qırmızıdərililərə sürətlə yaxınlaşmaqda idi. Lakin Şahingöz nə qədər cəld yerisə də, qıvrıq və qüvvətli bir adam kəşfiyyatçını qabaqlayıb, özünü misilsiz bir cürətlə quronların lap içərisinə vurdu, tomaqavkını havada tovla-ya-tovlaya, parıldayan xəncərini oynada-oynada Koranın yanında dayandı. Quronlar hələ özlərinə gəlməmiş, onların arasına ölüm kabusuna oxşayan bir adam da girdi. O keyiyib mat qalan hinduların yanından şivişib keçərək, Koranın o biri yanını kəsdirdi. Ağlara əzab verən zalım vəhşilər bu şücaətli adamların hünərini görüb geri çəkildilər. Təəccüb səsləri ucaldı, sonra quronların canına dəhşətli qorxu salan adlar eşidildi:

– Cəldqaçan Maral! Böyük İlan!

Yalnız ehtiyatlı və sayıq Maqua özünü itirmədi. O, balaca meydançanı iti bir baxışla süzdü, hansı tərəfdən hücum edildiyini başa düşdü, yoldaşlarını döyüşə çağırmaqla, habelə özü nümünə göstərməklə onları ruhlandırdı, uzun xəncərini çəkib qışqıra-qışqıra Çin-qaçqukun üstünə cumdu. Bu hərəkət ümumi vuruşmanın başlanması üçün signal oldu. Nə bu tərəfin, nə də o biri tərəfin odlu silahı yox idi, buna görə də əlbəyaxa mübarizə gədirdi.

Unkas düşmənin nərsinə cavab verib, quronlardan birinə hücum etdi və sərrast balta zərbəsilə onun başını əzdi. Heyvord Maquanın tomaqavkını ağacın gövdəsindən qoparıb döyüşə girdi. İndi hər iki tərəfdən vuruşanların sayı bərabər idi, buna görə də onların hər biri öz düşmənilə təkbətək vuruşurdu. Zərbələr ildırım sürətilə və tufan kimi qəzəblə endirilirdi. Az sonra kəşfiyyatçı quronlardan birini də vurub yerə sərdi.

Heyvord düşmənlə qarşılaşma dəqiqəsini gözləməyərək, tomaqavkı gücü gəldikcə düşməne atdı. Bu silah hindunun alınına yalnız küt tərəfilə dəydi, zərbə hindunu bir anlığa gicəlləndirdi. Gənc zabıt bu müvəffəqiyyətdən ruhlanaraq, öz düşməninin üstünə əliyalın yüyürdü, lakin bu cürətli hərəkətin düşüncəsizlik olduğunu dərhal başa düşdü, çünki qəzəbli quronun əlində parıldayan xəncərin zərbələrindən özünü müdafiə etməli oldu. Xoşbəxtlikdən, Dunkan öz düşməni qucaqlamağa müvəffəq oldu; o, hindunun qollarını sinəsinə bərk-bərk sıxaraq, xəncərin tiyəsinə özündən kənar etdi. Lakin Heyvord taqətdən düşməyə başladı. Gənc mayor hiss etdi ki, düş-

məni bu vəziyyətdə çox saxlaya bilməyəcəkdir. Bu anda Duncan ucadan haray səsi eşitdi:

– Öldürün bu veyilləri! Lənətə gəlmiş minqlərə rəhm etməyin!

Daha sonra Şahingöz öz tufənginin qundağını Heyvordun düşməninin açıq başına gücü gəldikcə endirdi; quronun qolları boşaldı; o, mayorun qucağından sürüşüb tirtap yerə sərildi və dərhal canı çıxdı.

Unkas düşmənlərin birini öldürdükdən sonra, şir kimi nəre çəkib o birinin üstünə cumdu. Birinci vuruşmada iştirak etməyən beşinci quron bir an durub baxdıqdan sonra, dörd tərəfdə qızgın vuruş getdiyini görüb, yarımçıq qalan intiqamı başa çatdırmaq fikrinə düşdü. O, bağıra-bağıra imdadsız Koranın üstünə hücum etdi və hələ uzaqdan öz iti baltasını ona atdı. Tomaqavk gənc qızın yalnız çiyinə dəydi, Koranı ağaca sarıyan söyüd çubuqlarını kəsdi, nəticədə Kora azad oldu. Kora vəhşinin əlindən qurtara bildi; o, öz canından keçib özünü Alisaya yetirdi, bacısını əsirlikdə saxlayan çubuqları, işə alışmamış barmaqları ilə tələsə-tələsə qırmağa çalışdı. Bacının bu alicənab sədaqəti hər bir kəsə təsir edə bilirdi, lakin quronun qəlbində insani hissələrdən heç bir əsər-ələmət yox idi. O, Koranı, dağılmış sıx saçlarından yapışib dartaaraq, Alisadan ayırdı, qəddarlıqla fırladıb üzü üstə yıxdı. Vəhşi, Koranın qırılan qara saçlarını pəncələyib qəzəbli qəhqəhə ilə yuxarı dartdı. Onun xəncərinin tiyəsi Koranın qəşəng başının üstündə dolandı. Lakin belə quduzcasına zövq almaq vəhşiyə baha oturdu; o, istədiyi cinayəti törətmək fürsətini fövtə verdi. Onu Unkasın iti gözləri gördü. Gənc mogikan, sanki, uçub havaya qalxdı və ildırım sürətilə düşmənin üstünə atılaraq, onu gənc xanımdan kənara itələyib yıxdı. Unkas bu təkəni çox qüvvətlə vurduğuna görə özü də düşmənin yanına yıxıldı. Hər iki rəqib eyni bir vaxtda sıçrayıb ayağa qalxdı, onların xəncərləri havada parıldadı; onların hər ikisi qanına qəltan oldu. Lakin vuruşma çox tez qurtardı. Unkasın iti xəncəri düşmənin ürəyinə sancıldıqda Heyvordun tomaqavkı və Şahingözün tufənginin qundağı quronun kəlləsinə endi.

Döyüş qurtarmışdı, lakin Bic Tülkü ilə Böyük İlan arasında mübarizə hələ də davam edirdi. Bu döyüşçülərin hər ikisi fərasətli, aldığı ləqəbə layiq idi. Onlar hələ vuruşmağa başlamazdan əvvəl bir-birinin qarşısında səssiz-səmirsiz və hərəkətsiz dayandılar, onların hər biri öz tomaqavkını düşməninə atdı və özünü düşmən zərbəsindən çox cəld yayındırdı; nəhayət, onlar qəflətən bir-birinin üstünə



atıldılar, möhkəm qucaqlaşmış halda yerə yıxıldılar və ilan kimi qıvrılmağa başladılar. Qaliblər öz düşmənlərinin nəfəsini kəsdikdə hələ Böyük İlanla Bic Tülkünün çarpışdığı yerdə havanı bulud kimi bürüyən tozdan və yarpaqlardan savayı, başqa bir şey görünmürdü. Bu toz buludu kiçik meydançanın ortasından ətrafa süzüb gedirdi, sanki, onu qasırğa qabağına qatıb aparırdı. Heyword, Şahingöz və Unkas dərhal toz buluduna tərəf yüyürdülər. Lakin Unkas öz atasının çoxdankı düşməninə xəncərlə vurub öldürmək üçün bu qalın toz pərdəsini nüfuzedic bir baxışla yanib keçməyə əbəs səy edirdi; Şahingözün zəhmli tufəngi nahaq yerə nişan almışdı, Dunkanın öz qüvvətli əllərilə qurunu tutub sıxmağa çalışması faydasız idi. Toza və qana bulaşmış rəqiblər bir-birini dəhşətli qüvvətlə sıxıb boğmaqda idilər; onlar bir-birinə o qədər sıx yapışib eşələnirdilər ki, elə bil, yerdə bircə adamın bədəni sürünürdü. Qoca mogikanın skeletə oxşayan fiquru və qurunun qaramtlı bədəni o qədər tez-tez çevrilirdi ki, Çinqaçqukun dostları onun düşməninə zərbə endirmək üçün bircə saniyəlik fürsət ələ keçirə bilmirdilər. Maquanın gözləri əfsanəvi əjdaha gözləri kimi tez-tez yanib - sönürdü. Tülkü bu mübarizənin nə ilə nəticələncəyini, sanki, öz düşmənlərinin üzlərinin ifadəsindən başa düşürdü; lakin məhvi labüd olan Maquanın başına düşmənin əli enərkən Maqua elə cəld çevrilirdi ki, endirilən zərbənin altına onun başının əvəzinə Çinqaçqukun acıqlı üzünü düşürdü. Bu iki düşmən təpənin zirvəsindəki meydançanın mərkəzindən lap kənarına yumbalanıb çatdı. Birdən mogikan xəncərlə qurona qüvvətli zərbə endirmək fürsətini ələ keçirdi. Maquanın qolları qəflətən boşaldı; o, arxası üstə yıxılıb qaldı; görünür, canı çıxmışdı. Çinqaçquk cəld sıçrayıb ayağa qalxdı; bu vaxt onun qələbədən xəbər verən səsi ucalıb meşəyə yayıldı.

– Afərin delavarlar! Qələbə mogikanındır! – deyə Şahingöz qışqırdı və öldürücü tufəngini yenə havaya qaldırdı. – Mənim son zərbəm zəfər şərəfini qalibin əlindən almaz və onu, məğlub etdiyi düşmənin skalpını soymaq hüququndan məhrum etməz, bu, qalibin qanuni hüququdur.

Lakin Şahingözün tufənginin qundağı havanı viyılıt ilə yardıqda hiyləgər quron sivişdi, özünü meydançanın kənarından aşırıb dik yamacla başaşağı yumbalandı, sonra alçaq kolluğun içində ayağa qalxdı və bir saniyə belə keçməmiş gözdən itdi. Delavarlar onu

ölmüş bilirdilər; onlar öz səhvlərini başa düşdükdə heyrətlə qışqır-dılar, maralı qovan köpəklər kimi, bağıra-bağıra yüyürüb Maquanın dalınca getdilər. Lakin Şahingöz onları bərkədən səsləyib ayaq sax-lamağa və təpənin zirvəsinə qayıtmağa məcbur etdi.

– Bu, onun əlindən gələr, – deyə kəşfiyyatçı bildirdi. – İkiüzlü, yalançı və alçaq hiyləgərdir! Özünə bərabər düşmənlə təkbətək vuruşda məğlub olan namuslu delavar yerindən qalxmazdı, onu başından vurub öldürərdilər. Lakin bu hiyləgər makuaslar, vəhşi çölpəşiyi kimi, öz canının hayna qalıb, ölümdən qorxaraq tir-tir əsir-lər. Ondan əl çəkin, qoyun qaçsın, axı onun nə tufəngi var, nə də kamanı, fransız yoldaşları da uzaqdadır. O, zəhərli dişləri qoparılmış zıncırovlu ilan kimi zərərsizdir. Bax, Unkas, – deyə Şahingöz delavar ləhcəsində əlavə etdi, – sənənin atan skalpları soyur. Yerdə sərilib qalan veyillərin meyitlərini gözdən keçirmək pis olmaz, yoxsa onların biri də ayağa qalxıb, bağıra-bağıra və qarğa kimi qarlıdaya-qarlıdaya meşədə gizlənər.

Bu vaxt Çınçaçquk meyitlərin başından skalpları qələbə emble-mi olaraq soyub götürmüşdü.

Unkas yüyürə-yüyürə gənc xanımların yanına gəldi, Alisanı cəld ağacdən açıb azad etdi.

Bayaqdan dizi üstə qalmış Alisa ayağa qalxıb özünü Koranın qucağına atdı və hönkürə-hönkürə atasının adını çəkdi. Bu vaxt onun, göyərçin gözləri kimi günahsız gözlərində yeni ümid şöləsi parladı.

– Biz xilas olduq, xilas olduq! – deyə o pıçıldayırdı. – Əziz ata-mızın yanına qayıda bilərik. Nə böyük xoşbəxtlikdir! Atamız daha dərd çəkməkdən çərləməz... Sən də, Kora, mənim əziz bacım, sən də xilas oldun... Dunkan da xilas oldu... – deyə gənc xanım əlavə edərək, sevindiindən gülümsəyib Heyvorda baxdı. İgid və nəcib Dunkanımız sağ-salamatdır!

Kora ehtiraslı qəlbın dərinliklərindən gələn, lakin aralarında mən-tiq olmayan bu sözlərə cavab vermirdi. O, Alisanı bağrına basaraq ona tərəf əyildi və başını sığallaya-sığallaya təsəlli verməyə başladı. Mərd Dunkan bacıların sevincini görüb, kövrələrək ağlayır və buna görə heç də utanmırdı. Qana batmış Unkas, sanki, laqeydcəsinə kənarda durub baxırdı, guya, bu mənzərə ona təsir etməirdi. Lakin bu təmkinli mogikanın gözlərindən sevinc və rəğbət şölələri saçılırdı.



Bu vaxt Şahingöz meyitləri ehtiyatla yoxlayırdı; o, bütün düşmənlərin ölmüş olduğunu yəqin etdikdən sonra Davidin yanına gəlib onu ağacdən açdı. Yazıq zəbur müğənnisi son dəqiqəyədək yerindən qımıldanmamış və öz nicatını səbirlə dayanıb gözləmişdi.

Kəşfiyyatçı axırıncı söyüd çubuğunu qırıb ataraq:

– Buyurun, siz yenə azadsınız, – dedi. – Amma burası da var ki, görünür, hətta indinin özündə də azadlığınızdan, dünyaya ilk dəfə gəldiyiniz vaxta nisbətən, daha yaxşı istifadə etmək imkanınız yoxdur. Ömrünün çoxunu səhralarda keçirmiş olan bir adamın məsləhətindən inciməsəniz, mən öz fikrimi sizə məmnuniyyətlə söyləyəm. Qulaq asın, sizə məsləhət görürəm ki, jiletinizin cibində saxladığınız aləti rədd edəsiniz. Onu rast gəldiyiniz axmağın birinə satın, puluna da gərəqli bir silah, heç olmazsa, adicə süvari tapançası alın.

Azadlığa çıxmış David isə belə cavab verdi:

– Silah oynatmaq, şeypur səsləri döyüş meydanına yaraşar, qələbə şərəfinə isə mədhnamələr və minnətdarlıq himnləri oxuyurlar. Dostum, – deyə o əlavə etdi və arıq, zərif əlini ovçuya uzatdı, onun tez-tez qırılan gözləri yaşardı, – sənə minnətdaram ki, saçım təbiətin qoyduğu yerdə qalır. Əlbəttə, o biri adamların saçları, bəlkə də, mənimkilərdən daha yumşaqdır, ipək kimidir və daha qəşəng qıvrılır, lakin mən həmişə yəqin etmişəm ki, saçlarım ördüyü baş üçün tamamilə yararlıdır. Mən mübarizəyə girişmədim, bunun səbəbi müharibələrə anadangəlmə nifrət etməyimdən daha artıq, bütərəstlərin əl-qolumu bağlamaları idi. Sən mübarizədə fədakarlıq və məharət göstərdin, buna görə də daha mühüm olan başqa vəzifələrimi yerinə yetirməyə başlamazdan əvvəl sənə təşəkkür etmək istəyirəm. Sənə ona görə təşəkkür edirəm ki, xristianların tərifiə layiq olduğunu sübut etdin.

– Boş şeydir, mən elə böyük bir xidmət göstərməmişəm ki, onun haqqında danışmağa dəysin. Bizim yanımızda qalsanız, bax, bu cür qanlı vuruşmaları çox görərsiniz, – deyə zəbur müğənnisinin səmimi minnətdarlıq izhar etməsini görərək ürəyi yumşalan ovçu cavab verdi. – Mən dar günümdə hayıma çatan öz köhnə dostumu tapmışam. Budur o, buyurub baxa bilərsiniz, mənim sərrast maralvuranım, – deyə Şahingöz öz tufənginin qundağını sıgallaya-sıgallaya əlavə etdi. – Tufəngin qaytarılmasının özü də bir qələbədir! İrokezlər biddirlər, amma tufəngləri dincəldikləri yerdən uzaqda qoyub

öz əllərilə öz başlarına iş açdılar. Hərgah Ünkas və onun atası hindular kimi səbirli olsaydılar, biz silah ələ keçirib bütün vəhşilər sürüsünün və əlimizdən qaçıb canını qurtaran dələduzun nəfəsini vaxtında kəsə bilərdik.

Kəşfiyyatçı daşın üstündə oturub tufəngini diqqətlə yoxlamağa başladı.

Hamut da yerdə oturdu və cibindən balaca kitabçasını, dəmir sağanaqlı eynəyini çıxardı. O, gözlərini göyə dikərək dedi:

– Mənim dostlarım, sizə təklif edirəm ki, bütpərəst kafirlərin yırtıcı pəncələrindən aqılagəlməz bir yol ilə xilas olmağımızın şərəfinə mənimlə birlikdə «əhsən» deyəsiniz. Sizdən xahiş edirəm, öz hissələrinizi «Norshampton» adlı bu gözəl və təntənəli mahnı ilə izhar edəsiniz!

Hamut bu müqəddimədən sonra, seçdiyi beytlərin səhifəsini və hansı şeirlə başladığını göstərdi, kamertonunu dodaqlarına yapışdırdı və bütün bu hərəkətləri, məbədin taqları altında olduğu kimi, əda ilə başa çatdırdı. Lakin bu dəfə onun qarşısındakı adamların heç biri ona qoşulmadı. Bu dəqiqələrdə Kora və Alisa bir-birilə mehriban-mehriban danışdılar, Heyvord isə gözlərini onlardan çəkə bilmirdi. Müğənni, təkcə qaşqabaqlı kəşfiyyatçıdan ibarət olan öz auditoriyasının az adamlı olmasından pərt olmayıb, oxumağa başladı və müqəddəs mahnını maneəsiz başa çatdırdı.

Şahingöz öz tufənginin çaxmaqdaşını sazlayıb onu doldurur, mahnıya isə laqeydliklə qulaq asırdı; bu himn Şahingözün qəlbində həyəcan oyatmadı. David öz istedadını, yaqın, hələ heç zaman bu qədər diqqətsiz dinləyicilər qarşısında nümayiş etdirməmişdi.

Ovçu başını buladı və bir neçə anlaşılmaz söz dedi ki, bunların içində yalnız «boğaz» və «irokezlər» sözlərini eşitmək mümkün oldu. Sonra ovçu yerindən qalxıb, quronların silahlarını toplamağa getdi. Çınqaçquk ona kömək edərkən həm Ünkasın, həm də özünün silahını tapdı. Az sonra hətta Heyvorda və Davidə də silah verildi; güllə və barıt da kifayət qədər idi.

Şahingöz elan etdi ki, yola düşmək vaxtıdır. Bu zaman David Hamut öz mahnısını qurtarmışdı, bacılar isə özlərinə gəlmişdilər. Dunkanın və kiçik mogikanın köməyiylə gənc xanımlar sıldırım dik yamacdan endilər. Onlar yamacın qurtaracağında otu və kol yarpaqlarını qırıp otlayan narraqanzetləri gördülər. Alisa və Kora



atlandılar və ölüm təhlükəsi üz verən dəqiqələrdə həqiqi bir dost kimi köməyə gəlmiş olan bələdçinin dalınca düşdülər.

Səfər çox çəkmədi. Şahingöz quronların getdikləri dar cığırdan dönüb cəngəlliyə girdi, qıjıldayan irmağın dayaz yerindən keçdi və sıx qollu-budaqlı qarağacın kölgə saldığı dar dərədə dayandı. Yolçular bədbəxtlik gətirən təpədən bir neçə yüz sajen uzaqlaşmışdılar; atlar onlara yalnız dayaz çaydan keçən zaman lazım oldu.

Kəşfiyyatçı və mogikanlar indi yolçuların düşərgə saldıqları bu xəlvət yerə, sanki, yaxşı bələd idilər, çünki onlar öz silahlarını ağacın gövdəsinə söykəyib, quru yarpaqları eşələməyə başladılar; çox keçmədi ki, göyümtül gilli torpaqda balaca bir çala qazdılar. Həmin çaladan dərhal şəffaf, parıldayan və şırıltılı su fəvvarə vurub qalxdı. Şahingöz, bir şey axtarırmış kimi, ətrafına göz gəzdirdi və onun üzündə təəccüb ifadəsi göründü; elə zənn etmək olardı ki, o, axtardığı şeyi tapa bilməmişdir. Nəhayət, Şahingöz dilləndi:

– Təəssüflər olsun! Əlbəttə, heç bir şübhə ola bilməz ki, bu laqeyd şeytanlar – moqauklar və onlardan geri qalmayan tuskarorlar və onondaqamlar burada olmuşlar, bu çalanın suyundan içmişlər. Amma bilmək olmur bu haramzadələr çömçəni hara atmışlar. Bundan sonra gəl bu huşsuz köpəklərə yaxşılıq elə! Budur, bax, sənin yaxşılığının müqabilində sənə bu cür “sağ ol” deyirlər: suyu içir, çömçəni də tullayırlar. Ən zəngin aptek anbarı bu keçilməz qalın meşədə yerin dərin qatından fəvvarə vurub qalxan bulağın yanında heç bir şeydir. Görün, bu axmaqlar gili tapdalayıb necə çirkləndirmiş, bu gözəl yeri necə korlamışlar, elə bil, onlar insan deyil, qanmaz vəhşi heyvanlardır!

Bu vaxt Unkas çömçəni bir söz demədən Şahingözə uzatdı; demə, Şahingöz çox əsəbiləşdiyinə görə qarağacın budağından asılmış çömçəni görməmişdir! Kəşfiyyatçı çömçəni su ilə doldurdu, bulaqdan uzaqlaşdı və bərk torpaqlı yerə çəkildi; burada sakitcə oturub ləzzətlə bir neçə udum su içdi, çiyindən asılan çantasındaki azuqənin qalığını diqqətlə gözdən keçirməyə başladı.

Şahingöz boş su qabını Unkasa qaytararaq:

– Sağ ol, bala, – dedi. – İndi görək haramzadə quronlar pusquda gizləndikləri zaman nə yeyirmişlər. Görürsənmi, bu dələduzlar maral cəmdəyinin ən yaxşı yerlərini hazırlayıblarmış. Amma ət çiy qalmışdır; irokezlər əsl vəhşidirlər! Unkas, al mənim çaxmağımı,

ocaq qala; çox yol gəlmişik, ləzzətli yemək yorğunluğumuzu çıxarıb gücümüzü artırır.

Heyvord Koranın və Alisanın atdan düşmələrinə kömək etdi, otun üstündə oturub, yenicə qurtarmış dəhşətli və qanlı vuruşmadan sonra xoş istirahətdən zövq almağa başladı.

Şahingöz yemək hazırlayarkən mayor onunla söhbətə başladı:

– Mənim alicənab dostum, deyin görüm, necə oldu ki, siz özünüzü bizə vaxtında yetirə bildiniz? Bəs Eduard fortunun qarnizonundan niyə kömək almadınız?

– Hərgah biz kömək üçün qalaya getmiş olsaydıq, – geri qayıdanda meyitlərinizin üstünə quru yarpaq tökməli olardıq, əlbəttə, sizin skalplarınızı da mühafizə etməyə müvəffəq olmazdıq, – deyər ovçu soyuqqanlılıqla cavab verdi. – Yox, biz başqa cür edə bilməzdik: uzun-uzadı yol gedib fortu axtarmaqdan, buna əbəs yerə vaxt və qüvvə sərf etməkdənsə, sıldırım Hudzon sahilində gizlənməyi, makuasları güdüb onların bütün hərəkətlərini izləməyi qət etdik.

– Deməli, siz bütün başımıza gələnləri görmüsünüz, eləmi?

– Əlbəttə, yox, hamısını görməmişik. Hindunun baxışı çox həssas və nüfuzedicidir, bu fərasətli məxluqu aldatmaq asan deyildir, bununla belə, biz sizdən uzaqlaşmamışdıq. Etiraf etmək lazımdır ki, bax, bu cavan mogikanı saxlamaq və pusquda qalmağa məcbur etmək çox çətin idi. Nə deyim sənə, ay Ünkas; sən özünü mərd və mətin bir döyüşçü kimi yox, səbirsiz və hər şeyə burnunu soxan qadın kimi aparırdın!

Ünkas ovçunun sərt üzünə dönüb baxdı, lakin cavabında ona heç bir söz demədi. Heyvorda elə gəldi ki, guya, gənc mogikan kinli-kinli gülümsədi. Bununla belə, Ünkas həm buradakı başqa adamlara hörmət etdiyinə görə, həm də böyük yoldaş hesab etdiyi Şahingözün hörmətini saxladığı üçün öz qəzəbini boğdu.

– Bizi necə əsir aldıklarını gördünüzmü? – deyər Heyvord sorğusualı davam etdirdi.

– Biz bunu eşitdik, – deyər mənalı cavab verildi. – Hindunun haray səsi meşələrdə yaşayan adamlara öz təsirini dərhal göstərir, onlar bu səsin mənasını çox tez başa düşürlər. Lakin siz çayın o biri sahilinə keçdiyiniz zaman, biz, ilan kimi, qalın yarpaqların altından sürünə-sürünə getməli olduq, az sonra isə sizi tamamilə gözdən



itirdik; ağaclara sarınıb ölümünüzü gözlədiyiniz dəqiqələrdə də sizi yolda daha görə bilmədik.

– Bu, möcüzədir ki, siz yolu azmamısınız! Axı bu quldur quronlar dəstəsi iki yerə ayrılmışdı və dəstənin hər ikisində də atlar var idi.

– Biz, doğrudan da, azdırılmışdıq və az qalmışdı ki, sizin izinizi itirək, amma Unkas bizə kömək elədi. Biz meşənin lap içərilərinə gedən ciğiri tutub irəliləməyə başladıq; elə güman edirdik ki, vəhşilər öz əsirlərini meşənin lap dərin yerlərinə aparacaqlar. Amma bir neçə mil irəlilədikdən sonra, heç bir sındırılmış budağa rast gəlmədikdə, mən azmadığımızı şübhə etməyə başladım; ciğirdə yalnız at ləpirlərini və mokasin geymiş adamların ayaq izlərini gördükdə şübhəm daha da artdı.

– Bizi əsir tutanlar ehtiyatkarlıq üzündən bizi də hindu mokasini geyməyə məcbur etmişdilər, – deyə Dunkan cavab verdi.

– Düzdür, düzdür, onlar ağıllı hərəkət etmişlər; bu, onların çoxdankı adətidir; amma bu sadə hiylə bizi doğru yoldan sapdırma bilməzdi.

– Bəs onda xilas olunmağımız üçün nəyə minnətdarıq?

– Mənim üçün eyib olsa da, etiraf etməliyəm ki, siz bax, bu gənc mogikanın zirəkliyi və fərasəti sayəsində xilas oldunuz. Bax indinin özündə də, gənc mogikanın haqlı olduğunu yəqin etdiyim halda da, öz gözlərimə çətinliklə inanıram.

– Bu sirri bizə başa salarsınız mı? – Şahingöz Koranın və Alisanın narraqanzetlərinə boylanıb baxaraq dedi: – Unkas gördü ki, gənc xanımların mindikləri atlar qabaq və dal ayaqlarını bir tərəfdən yerə eyni vaxtda qoymuşlar. Halbuki mənim bildiyimə görə, ayıdan başqa, dördayaqlı heyvanların heç biri belə yerimir.

– Belə yerləş narraqanzet atların başlıca üstünlüyüdür. Lakin bəzən başqa atları da bu cür yorğa yerləşə alırdılar.

– Ola bilər, ola bilər, – deyə Şahingöz gənc zabitin izahatını diqqətlə dinləyib cavab verdi. – Yükdəşiyənlərə o qədər bələddiyim yoxdur, amma marallardan və qunduzlardan çox şey deyə bilərəm. Atlar hansı yerləşə yeriyirlər-yerisinlər, istər hər iki ayağını eyni bir tərəfdən qoysunlar, istərsə də başqa cür yerisinlər, hər halda, Unkas bu heyvanların yerişinin xüsusiyyətini sezdi və atların ləpirləri bizi qırılıb əzilmiş kollağa gətirib çıxardı. Narraqanzet ləpirlərinin yaxınlığında kol budaqlarının biri sındırılmış və yuxarıya doğru əyilmişdi. Qadın-

lar, adətən, çiçəyi saplağından belə qırırlar. Kolun qalan budaqları isə rəhmsizcəsinə sındırılıb əzik-əzik edilmişdi və başaşağı sallana qalmışdı; görünür, bunları kobud kişi əli bu hala salmışdı. Buna görə də mən belə fikirləşdim: görünür, quronlardan biri xanımın budaq qırdığını görmüş və qalan budaqları da özü qırmışdır ki, biz daldan gəlib bunu görsək, zənn edək ki, cavan bir maral kola girib yol azmış və cəngəllikdən çırpınıb çıxmaq istərkən onu əzmişdir.

– Biliciliyiniz sizi aldatmamışdır, doğrudan da, belə olmuşdu.

– Qırılmış budaqları gördükdə bunun səbəbini başa düşmək çətin deyildi, – deyə, kəşfiyyatçı necə bir incə və qeyri-adi həssaslıq nümayiş etdirdiyini özü də dərk etmədən əlavə etdi. – Atın ləpirlərinə baxıb onun yorğa yeridiyini başa düşmək bundan daha çətin-dir. Mən qırılıb əzilmiş kolun yanına çatdıqda öz-özümə dedim: minq-lər, yəqin ki, bulağa tərəf yollanaçaqlar, çünki onlar bu bulağın suyunun çox gözəl olduğunu bilirlər.

– Məgər bu bulağın suyu məşhurdur? Başqa sulardan onun nə fərqi var ki? – deyə Heyvord soruşdu və səfali görünüşü olan dayaz dərəyə, şırıldayan bulağa çox maraqla baxdı.

– Böyük göllərdən cənubda və şərqdə olmuş hindular arasında az adam tapılar ki, bunun çox yaxşı bulaq olduğunu bilməsin. Bəs siz özünüz bu suyun dadına baxmaq istəmirsiniz?

Heyvord qabı götürüb bir neçə udum su içdi və üz-gözünü tursudub, onu kənara atdı. Kəşfiyyatçı ürəkdən, lakin yavaşca gülüb dedi:

– Aha, bu su sizin xoşunuza gəlmir, çünki ona hələ alışmamış-sınız. Bir vaxt var idi ki, bu su mənim də xoşuma gəlmirdi, amma indi, maral həmişə duz yalamaq istədiyi kimi, mən də məhz bu bulaqdan su içmək istəyirəm. Sizin tünd şərablarınız şəhərlərin əhalisini bu suyun qırmızıdırililəri cəlb etdiyi qədər cəlb etmir; hindular, xüsusən, naxoşladıqlarını hiss etdikdə bu suya çox can atırlar. Bunlar bir yana qalsın, gəlin axşam yeməyinin qeydinə qalaq və yeyib qıvrıqlaşaq, çünki biz hələ çox yol getməliyik.

Şahingöz tez başa gələn nahardan sonra elan etdi ki, yenidən yola düşmək vaxtdır. Bacılar ata mindilər, Duncan və David tufəng-lərini götürüb gənc xanımların dalınca getdilər. Şahingöz qabaqda gedir, mogikanlar isə dəstənin ardınca gəldilər. Bu kiçik dəstə şimala tərəf uzanan dar cığırla yollandı; səfali suyu ırmağa qovuşan bulaq öz yerində, quronların meyitləri isə qonşuluqdakı təpədə qaldı.



XIII *fəsil*

İndi dəstəyə Maquanın əvəzinə Şahingöz başçılıq edirdi; Maqua kimi, o da dəstəni çox çətinliklə sezilən əlamətlərin köməyiylə aparırdı. O, ağaclara bir örtük kimi sarılmış mamıra ötəri, çəpəki nəzər salaraq, arabir başını göyə qaldırır, batmaqda olan günəşə baxırdı, ya da piyada gedənlərin dayaz yerlərdən keçdikləri saysız-hesabsız irmaqlara nəzər salırdı; onun müəyyən etdiyi yolun düzgünlüyü barəsində hər cür tərəddüd və şübhədən xilas olması üçün göyə və yerdəki əlamətlərə bir quşbaxışı nəzər yetirməyin özü də kifayət idi. Bu vaxt meşənin yaşıl donunun rəngi dəyişməyə başlamışdı: ağacların tağlı budaqlarının açıq-yaşıl çalan rəngi xeyli tündləşmişdi, bu isə axşamın yaxınlaşdığını xəbər verirdi.

Günəş ağ pambıq qalaqlarını xatırladan buludlara qızılı xallarla bəzək vurur, qərb dağlarının başının üstünü alan qara buludlara isə ensiz çəhrayı haşiyə çəkirdi. Şahingöz qəflətən döndü və əliylə bu gözəl mənzərəni göstərərək dedi:

– Bu vaxt insan gərək canının bütün ağırı-acısını çıxarsın və yalnız dincəlməklə məşğul olsun. Hərgah insan təbiətin dilini bilsəydi, quşlardan və çöl heyvanlarından nümunə götürsəydi, öz yaşayışını daha yaxşı, daha ağıllı idarə edə bilərdi. Bunu da deyim ki, bizim gecəmiş tez qurtaracaqdır. Çünki ay doğan kimi biz yolumuza davam edəcəyik. Yadımdadır ki, makuaslarla ilk dəfə üz-üzə gələrkən, onlarla məhz burada vuruşmuşdum; insan qanı tökməyə də məni bu ilk döyüşüm məcbur etmişdi. O zaman öz skalplarımızı xilas etmək üçün tirlərdən və daşlardan istehkam kimi bir şey düzəltmişdik. Hərgah sizi burayadək düz yol ilə gətirmişəmsə, onda biz həmin blokhausu¹ tezliklə görəcəyik; o, bu arada, sol tərəfdə olmalıdır.

Üzdən sərt görünən ovçu, səfər yoldaşlarının cavabını gözləmədən, cürətlə sıx şabalıd meşəliyinə girdi; burada ağacların körpə zoğları torpağı, demək olar ki, tamamilə örtmüşdü. Ovçunun yad-daşı, doğrudan da, yaxşı imiş. O, qalın kolluqdan keçib balaca, alçaq yaşıl təpənin dövrəsindəki talaya çıxdı. Bu təpədə yarıuçuq

¹ *Blokhaus* – çöldə, meşədə tikilən kiçik istehkam.

blokhauz görünürdü. Onun ağac qabığından döşənmiş damı çoxdan uçulub yatmış, çürüyüb torpağa qarışmışdı, lakin tələsik çatılan iri şam tirləri hələ yerlərində qalırdı, halbuki binanın bir tərəfi zamanın hücumuna tab gətirməyib çökmüşdü; bu isə yöndəmsiz binanın tamamilə dağılmasına səbəb ola bilərdi.

Heyvord və onun səfər yoldaşları bu köhnə blokhauza çox ehtiyatla yaxınlaşmaqda idilər, Şahingözlə hindular isə nəinki qorxu bilmədən, həm də heç bir maraqlı əlaməti bürüzə vermədən bu alçaq binaya girdilər. Kəşfiyyatçı, keçmişin hadisələrini bir-bir yadına salan adam kimi, binanın divarlarına diqqətlə göz gəzdirir, Çinqaçquk isə bu tənha yerdə baş vermiş olan bir döyüşün qısaca tarixini Ünkasa nəql edirdi; Çinqaçquk öz gənlik rəşadətindən söz saldıqda, onun üzündə və duruşunda qaliblərə məxsus bir iftixar sezilirdi.

Kora və Alisa axşamın sərin havasında, belə bir təhlükəsiz yerdə dincəlmək ümidilə atdan məmnuniyyətlə düşdülər. Onlar elə zənn edirdilər ki, buranın sakitliyini meşə heyvanlarından savayı başqa heç bir şey poza bilməz.

Ehtiyatlı Dunkan, Şahingözün blokhauzu nəzərdən keçirib qurtardığını gördükdə ona müraciət edərək:

– Mənim şərəfli dostum, – dedi, – yaxşı olmazdımı ki, dincəlmək üçün yad gözlərdən uzaq olan, daha gizli bir guşə seçəydik? Daha az tanınan, daha az ayaq dəyən bir yer axtarıb tapmaq, bəlkə, daha ağıllı olardı?

– Bu blokhauzun yerini bilən adamların, demək olar ki, hamısı ölübdür, – deyə ağ ovçu təmkinlə və fikirli halda cavab verdi. – Bir-birilə düşmənçilik edən mogikanlarla moqauklar arasında, bax, burada baş vermiş döyüşə bənzər vuruşmalar haqqında o qədər də çox kitab yazılmır. O vaxt mən hələ çox gənc idim və delavarlar qəbiləsinin incidildiyini, zülm altında olduğunu bildiyim üçün bu qəbiləyə qoşulub, onun düşmənlərilə vuruşdum. Bizim qanımıza susayan haramzadə moqauklar tirlərdən çatılmış bu evciyi qırx gün qırx gecə mühasirədə saxladılar. Bu istehkamin planını mən düşünüb hazırlamışdım; blokhauzun özünü də mən tikdim, halbuki mən hindu deyil, ağ adamam. Delavarlar da mənim işimə kömək etdilər, buna görə də biz əl-ələ verib qısa müddətdə yaxşıca bir istehkam tikdik. Sonra buradan qanıçən köpəklərə hücum etdik; onların heç biri evinə sağ qayıtmadı ki, burada başlarına gələn müsibəti obalarında



nəql edə bilsinlər. Bəli, bəli, o vaxt mən hələ gənc bir oğlan idim və belə qanlı tamaşaları ömrümdə birinci dəfə idi ki görürdüm; dəhşət içində fikirləşirdim ki, onlar da mənim kimi canlı adam idilər, indi isə quru torpaqda leş-leşə söykənmişdir, onların meyitləri vəhşi heyvanlar tərəfindən yeyiləcək, ya da yağışın altında qalıb çürüyəcəkdir. Öldürülənləri mən öz əlimlə basdırdım. Onlar indi sizin düşürgə saldığınız bu balaca təpənin altındadırlar. Bunu da demək lazımdır ki, bu təpəcik bir yığın insan sümüklərinin üstündə yüksəlsə də, oturmaq üçün çox rahatdır.

Heyvord və Kora ilə Alisa ot basmış qəbrin üstündən dik qalxdılar. Gənc xanımlar bu yaxınlarda şahidi olduqları dəhşətli hadisələri hələ yaddan çıxarmamışdılar, bununla belə, öldürülmüş moqaukların qəbirlərinin lap yanında oturdularından xəbər tutduqda, canlarına çökən dəhşət hissini boğa bilmədilər. Tutqun işıq, kədərli hisslər oyadan, boz ot basmış meydança, cəngəllik və kolluq zolağı, onun kənarında qaralan, göylərə baş qaldırıb buludlarla ötüşən hündür şam ağacları – bütün bunlar əzablı qorxu hissini artırır.

Şahingöz:

– Onlar ölmüşlər, onlardan qorxmayın, – deyərək, əlini yelləyib sözünə davam etdi. – Onlar daha heç zaman döyüş harayları ilə meşənin sakitliyini pozmayacaqlar. Onlar daha heç zaman öz tomaqavkklarını havada oynatmayacaqlar. O zaman, bax, bu çəmənləkdə vuruşanlardan yalnız Çinqaçquk, bir də mən salamat qalmışıq. Bizim dəstəməz mənim bu mogikan dostumun qardaşlarından və qohumlarından ibarət idi; indi görün onun tayfasından kim qalmışdır!

Şahingözün söhbətinə qulaq asanlar bilaixtiyar üzlərini hindu dostlarına tərəf çevirdilər, onların bu qəmgin aqibətinə ürəkdən acıdılar. Mogikanların qaraltısı hələ də görünürdü. Unkas mogikanların şanlı igidlikləri haqqında öz atasının dediklərinə çox diqqətlə və maraqla qulaq asırdı.

Bu zaman toran lap qovuşmuşdu. Şahingöz və onun yoldaşları Kora ilə Alisanın gecələməsi üçün yer rahatlamağa başladılar. Hələ bir çox illər bundan əvvəl yerliləri bu talada müvəqqəti qala yaratmağa məcbur edən bulaq, yarpaqlardan çox tez təmizləndi, onun büllur kimi dupduru suyu çoxaldı, axıb yaşıl təpəni suvardı. Bundan sonra köhnə blokhauzun bir tərəfinin damını düzəldilər; indi bu dam içəridə yatanları həmin yerlərdə bolluca düşən şəhdən qoruya

bilərdi; bundan əlavə, çoxlu nazik çubuq və quru yarpaq yığıb bunlardan Kora ilə Alisa üçün yataq düzəldilər.

Çalışqan meşə sakinləri gecələmə yerini rahatlarkən gənc xanımlar axşam yeməyinə oturub, aclıqlarını rəf etdilər, onlar aclıq üzündən deyil, zərurət üzündən şam etməyə məcbur oldular. Sonra onlar özləri üçün hazırlanmış ətirli yataqda uzandılar və dərhal yuxuya getdilər.

Dunkan onların rahatlığını qorumaq üçün bütün gecəni blokhausun bayır divarlarından birinin qarşısında dayanıb keşik çəkməyi qət etdi. Lakin Şahingöz ona Çinqaçquku göstərdi, özü də sakitcə otun üstündə uzandı və dedi:

– Ağ adamın gözləri gecə vaxtı qarovul çəkmək üçün əsla yaramaz. Bizim keşikçimiz moqikan olacaqdır, biz isə arxayın yata bilərik.

– İstirahətə mənim sizdən daha az ehtiyacım var, – deyə Heyvord cavab verdi. – Məndən başqa qoy hamı yatsın, mən dayanıb keşik çəkəcəyəm.

– Hərgah biz altmışıncı alayın ağ çadırları arasında olsaydıq və qarşımızda da Monkalm kimi düşmənimiz olsaydı, onda mən sizi ən yaxşı keşikçi hesab edərdim, – deyə kəşfiyyatçı etiraz etdi, – lakin bu qalın meşədə, belə qaranlıq bir gecədə, siz yalnız əbəs yerə özünü əziyyət verəcək, heç bir şey görməyəcək, eşitməyəcəksiniz. Buna görə də, yaxşısı budur, Unkasdan və mənim özümdən nümunə götürün, gözünüzü yumub yatın, arxayın olun ki, səhərə sağ-salamat çıxacaqsınız.

Doğrudan da, Heyvord gördü ki, gənc hindu təpənin döşündə uzandı; o, istirahət üçün ələ keçən vaxtdan, elə bil, daha səmərəli istifadə etməyə çalışırdı; Davidin yarasının ağırlaşması nəticəsində qızdırması qalxmış, qızdırmanın hövlündən dili ağzında qupquru olmuşdu; çətin yol gəlmək nəticəsində onun qızdırması daha da artmışdı və indi o da Unkas kimi, təpənin döşündə uzanmışdı. Gənc zabıt faydasız mübahisəni davam etdirmək istəməyərək, yerə dirsəklənib arxasını blokhausun tirlərinə verdi, lakin ürəyində qət etdi ki, Kora ilə Alisanı Munroya aparıb çatdırmayınca gözlərini belə yummayacaqdır. Kəşfiyyatçı gənc zabitin müqavimətinin qırıldığını zənn etdi; ovçu bunu yəqin etdikdən sonra çox tez yuxuya getdi.

Dunkan yuxu ilə xeyli vaxt mübarizə apara bildi. Onu bürüyən axşam havası qaranlıqlaşmışdı, lakin Dunkan yerdə uzanıb yatmış adamların qaraltısını hələ seçə bilir və meşədən gələn hər bir zəif



səsə, Çinqaçqunun hər dəfə dərinədən nəfəs almasına diqqətlə qulaq verirdi; Çinqaçqun, hər tərəfdən qara divarlar kimi ucalan ağaclartək qəddini düzəldib saxlayaraq hərəkətsiz halda səssizcə oturmuşdu.

Lakin bir azdan sonra Dunkan balaban quşlarının qəmgin çığırtılarını bayquş iniltisi hesab etməyə başladı; indi o, mürgü döyürdü və gözünə görünən kolu keşikçi yoldaşı hesab edirdi; nəhayət, Dunkanın başı çiyinə düşdü, çiyi isə yerə əyildi; onun bütün bədəni süstləşdi, büzüşdü və axırda dərin yuxuya daldı.

Çiyindən yavaşca vurulması mayoru yuxudan oyatdı. Ona lap yavaşca toxunulmuşdu, lakin Dunkan gecənin əvvəllərində öz üzərinə götürmüş olduğu vəzifəni xatırlayaraq yerindən sıçrayıb qalxdı.

– Kimdir gələn? – deyə mayor soruşdu və əlini qılıncına atdı.

– Dostdur, – deyə yavaş səslə Çinqaçqun cavab verdi və ağacların yarpaqlarının arasından xoş işığı süzülüb keçən Ay göstərdi, sonra ingiliscə pozuq tələffüzlə əlavə etdi: – Ay çıxmışdır. Ağ adamın fortu isə hələ çox uzaqlardadır. Getmək vaxtıdır, indi yuxu fransızın hər iki gözünü örtmüşdür.

– Düzdür, düzdür, sən haqlısan. Dostlarını çağır, atları yüyənlə, mən də öz səfər yoldaşlarımı – qızları oyadaram.

Bu anda blokhausdan Alisanın cingiltli səsi eşidildi:

– Biz bayaqdan oyanmışıq, Dunkan; bu cür şirin yuxudan sonra yolumuza davam etməyə hazırıq; amma siz bu uzun gecəni heç yatmamısınız, adama ömür qədər uzun gələn dünənki ağır gündüzdən sonra gecəni də oyaq qalmağınız sizə əziyyət verəcəkdir. Bu əziyyətləri, əlbəttə, bizə görə çəkirsiniz!

– Düzünü bilmək istəyirsinizsə, mən çalışırdım yatmayam, amma gözlərim sözümə baxmadı...

– Yox, Dunkan, boynunuza alın, – deyə Alisa gülümsəyib onun sözünü kəsdi və blokhausun kölgəsindən Ay işığına qərq olan meydançaya çıxdı. – Burada bir az ləngiyə bilməzdikmi ki, siz də dincələydiniz? İnkər edə bilməzsiniz ki, indi dincəlmək sizə çox vacibdir! Biz Kora ilə sizin keşiyinizi həvəslə çəkərik, siz də, o biri igidlər də yatıb bir az dincəlin.

– Sizin qarşınızda çox xəcalət çəkirəm, çünki mən yuxunun öhdəsindən gələ bilmirəm, hərgah bacarsaydım, ömrümdə gözlərimi yummazdım, – deyə gənc zabit cavab verdi; o, çox pərt olmuşdu və qorxurdu ki, bu sözlərinə gülsünlər.

Çinqaçqunun boğuc çağırış səsi Dulkanın sözünü yarımçıq qoydu. Dərhal Ünkas bütün diqqətini cəmləyib qulaq verdi.

Başqaları ilə birlikdə yuxudan oyanmış Şahingöz:

– Düşmən buraya gəlir, mogikanlar bunu eşidirlər, – deyə pıçıldadı. – Mogikanlar təhlükənin yaxınlaşdığını hiss edirlər.

– Allah, sən özün saxla! – deyə Heyvord dilləndi. – Qan axıdılmasını çox görmüşük, bəs edər!

Zabit bu sözləri dedikdən sonra silahını götürüb irəliyə çıxdı. O, mogikanları narahat edən və yəqin ki, hələ uzaqda olan çox yavaş səsləri eşitdikdə:

– Yəqin buralarda meşə heyvanlarından biri gəzib-dolanır, – deyə pıçıldadı.

– Sss! – deyə sayıq kəşfiyyatçı xəbərdarlıq etdi. – Səsini eşitdiyiniz heyvan deyil, insandır. Doğrudur, mən hindulara nisbətən koram və karam, amma indi mən də insan ayaqlarının səsini seçirəm. Əlimizdən qaçıb qurtaran quron, yəqin, Monkalmın qabaq dəstələrindən birinə rast gəlmişdir, fransızlar da indi bizim izimizə düşmüşlər. Mən özüm də bu yerdə insan qanı tökmək istəməzdim, – deyə o, əlavə etdi və hələ aydın görünməyən blokhaus binasına təlaşla göz gəzdirdi, – lakin olacağı çarə yoxdur. Atları blokhausu aparın. Ünkas, sən və dostlar, siz də blokhausda gizlənin. Onun divarları nə qədər köhnəlmiş olsa da, sizi qoruya bilər, çünki bu divarlar güllə səslərini çox eşitmişdir.

Şahingözün arzusu yerinə yetirildi. Mogikanlar narrağanetləri uçuc blokhausun içərisinə apardılar; o biri yolçular da səssiz-səmirsiz blokhausu girdilər.

Yaxınlaşmaqda olan addım səsləri o qədər aydın eşidirdi ki, daha heç bir şübhəyə yer qalmırdı. Çox çəkmədi ki, danışq səsləri də eşidildi. Bu danışanlar hindu ləhcəsində bir-birini çağırırdılar; Şahingöz həmin adamların quron dilində danışdıqlarını Heyvorda pıçiltı ilə dedi.

Vəhşilər, atların blokhausu əhatə edən cəngəlliyə burulduğu yerə çatdıqda, yəqin, izi itirmişdilər. Onların səslərindən başa düşmək olardı ki, blokhausu on iki nəfərə qədər adam yaxınlaşmaqdadır: görünür, onların hamısı bir yerə toplaşmışdı, çünki səsləri birləşib gur uğultu kimi çıxırdı.

Heyvordun yanında dayanmış Şahingöz:

– Görünür, bu haramzadələr bizim az olduğumuzu bilirlər, – deyə pıçıldadı və tirlərin arasından baxdı, – yoxsa onlar belə



hay-küy qaldırmağa cürət etməzdilər. Yaxşı qulaq verək, adama elə gəlir ki, onların hər birinin iki dili və cəmi bir ayağı vardır.

Dunkan, çox igid olmasına baxmayaraq, belə ağır intizar dəqi-qələrində kəşfiyyatçının laqeyd və kəskin sözlünə cavab verə bilmədi. O, əlindəki tufəngi daha bərk sıxaraq, divarın balaca deşiklərindən, Ay işığına qərç olmuş talaya daha diqqətlə və daha təlaşla baxmağa başladı. Hinduların arasından uca və amiranə bir səs eşidildi, o biri hindular isə səslərini kəsdilər; bu sükut sübut edirdi ki, hindular öz başçılarının əmrlərinə hörmətlə qulaq asırlar. Yarpaqlar xışıldadı, quru budaqların şaqqıltısı eşidildi; yəqin, vəhşilər dəstələrə ayrılıb, itirdikləri izi axtarmağa getdilər. Blokhauzda gizlənənlərin bəxtindən, Ayın işığı çox qüvvətli deyildi və buna görə də ağacların baş-baş verməsindən əmələ gələn meşə tağlarından keçə bilmirdi. Qırmızıdərililərin axtarışları nəticə vermədi; yolçular güclə görünən çığır meşədən ayıran kiçik sahədən o qədər cəld keçdilər ki, onların zəif izləri kölgədə itib qaldı.

Bununla belə, az sonra yarpaqların və budaqların xışıltısı göstərdi ki, yorulmaq bilməyən vəhşilər kolları çox səylə aralayıb baxır və blokhauzun yaxınlığındakı balaca meydançanın dövrəsində olan cavan şabalıd meşəsinə yavaş-yavaş yaxınlaşırlar.

Heyvord öz tufənginin lüləsini tirlərin arasından bayıra çıxarmağa çalışaraq:

– Deyəsən, buraya gəlirlər, – dedi. – Mənə elə gəlir ki, onlar lap yaxınlaşdıqda biz onlara atəş açmalıyıq, eləmi?

– Tufəngi gizlədin, – deyə Şahingöz etiraz etdi. – Bu yaramazlar çaxmağın şaqqıltısını eşidib və ya həтта barıtın iyini alıb dərhal buraya gələrlər. Lakin öz skalplarımızı mühafizə etmək xatirinə Allah bizim mübarizəyə başlamığımızı rəva bilsə, onda hinduların şakərlərinə və vərdişlərinə yaxşıca bələd olan və döyüş harayı eşidərkən heç də qoyub qaçmayan adamların təcrübəsinə bel bağlaya bilərsiniz.

Dunkan geri dönüb gördü ki, tir-tir əsən cavan xanımlar blokhauzun uzaq bir küncündə bir-birinə qısılmışlar, mögikanlar isə kölgədə dayanmışlar; görünür, onlar mübarizəyə məmnuniyyətlə hazırlaşmışdılar. Gənc zabıt səbirsizliyinə üstün gəlib yenə bayıra baxdı və işin axırını səssizcə gözləməyə başladı. Bu anda kolluğun sıx budaqları bir-birindən aralandı və uca boylu, silahlı bir quron meydançada göründü. O, sükuta dalmış blokhauza tərəf dönüb gələndə Ay işığı

onun tutqun üzünə düşdü; onun üzündə təəccüb və maraq ifadəsi donub qalmışdı. Bu hindu təəccüblə səsləndi və nə isə yavaşdan dedi. Yoldaşı dərhal ona yaxınlaşdı.

Quronlar bir az yan-yana dayanıb yarıçuq binanı barmaqları ilə göstərdilər və nə isə öz aralarında məsləhətləşdilər. Sonra onlar irəliyə gəlməyə başladılar, lakin çox yavaş-yavaş və ehtiyatla addım atırdılar, arabir ayaq saxlayıb blokhouza çox diqqətlə baxırdılar. Bu vəhşilər, daxilində maraq hissi həyəcan hissilə mübarizə aparan və bu səbəbdən heyrət içində qalan marallara oxşayırdılar. Quronlardan biri ayağını xırdaca yaşıl təpəciyə qoydu və onu gözdən keçirmək üçün əyildi. Bu vaxt Heyvord gördü ki, Şahingöz xəncərini qınından çıxartdı, tufənginin lüləsini isə aşağı endirdi. Gənc zabit də onun kimi etdi və labüd olan mübarizəyə hazırlaşdı.

İndi quronlar o qədər yaxında idilər ki, atın kiçik bir hərəkəti və ya insanın bərkdən nəfəs alması dərhal qaçqınların yerini bildirirdi. Lakin quronlar ayaqlarının altındakı təpənin qəbir təpəsi olduğunu başa düşdükdə bir-birilə tez-tez danışmağa başladılar. Onların səsi yavaş və vüqarla çıxırdı; adama elə gəlirdi ki, bu qırmızıdərililəri qorxuyabənzər bir ehtiram hissi bürümüşdür. Vəhşilər səslərini kəsib, ehtiyatla geriyyə çəkildilər, lakin onlar gözlərini blokhaus xarabalığından çəkmirdilər, sanki, bu lal divarların arxasından bax bu dəqiqə xəyal görünəcəyini güman edirdilər; nəhayət, onlar yavaş-yavaş cavan meşəliyə çəkilib gözdən itdilər.

Şahingöz tufəngini yerə qoyub dərinə köksünü ötürdü və pıçılı ilə aydınca dedi:

– Bilirsinizmi, onlar ölümlərin hörmətini saxlayırlar, bu isə onların canını, bəlkə də, onlardan daha yaxşı olan adamların canını xilas etdi.

Heyvord diqqətlə ovçunun üzünə baxdı, lakin heç bir söz demədi və yenidən üzünü vəhşilərə tərəf döndərdi, çünki bu anda vəhşilər onu hər şeydən daha çox maraqlandırır. Heyvord iki quronun kollarından necə çıxdığını eşitdi və az sonra başa düşdü ki, o biri quronlar da bu yoldaşlarının başına toplaşmış onları dediklərinə diqqətlə qulaq asırlar. Onlar bir neçə dəqiqə ciddi və rəsmi surətdə danışdılar; bu söhbət onların əvvəlki səs-küylü müşavirəsinə oxşamırdı. Az sonra qırmızıdərililərin səsləri yavaşmağa başladı və nəhayət, meşənin dərinliyində tamamilə batdı.



Şahingöz işarə ilə Heyvorda təklif etdi ki, atları binadan çıxarsın və Alisa ilə Koranın ata minmələrinə kömək etsin.

Sonra bu kiçik dəstə səssizcə yola düşdü. Gənc xanımlar quronların qəbrinə və uçuq blokhausu qorxa-qorxa boylanıb baxırdılar; dəstə Ay işığına qərç olmuş çəmənliyi arxada buraxıb göz gözü görməyən qaranlıq meşəyə girdikdə qızların qorxusu daha da artdı.

XIV

fəsil

Şahingöz yenə balaca dəstənin qabağına düşdü; lakin bu dəfə ovçu dünənkindən daha çox qətiyyətsizlik göstərirdi, halbuki, indi onunla düşmənlər arasında böyük bir məsafə var idi; görünür, Şahingöz meşənin bu yerinə heç bələd deyildi. O, mogikanlarla məsləhətləşmək üçün dəfələrlə ayaq saxlayır, Ayı onlara göstərir və ya ağacların qabığına diqqətlə nəzər salırdı. Dəstə hər dəfə bir az dayanıqda Heyvord və Alisa ilə Kora təhlükəni dərk etmək nəticəsində kəskinləşən bir diqqətlə ətrafa qulaq verir və qəzəbli quronların yaxınlaşmalarından xəbər verə bilən hər hansı bir əlaməti görməyə və ya hiss etməyə çalışırdılar. Lakin ucu-bucağı olmayan bu meşəlik, sanki, əbədi yuxuya dalmışdı; uzaqdan qulağa çox güclə gələn irmağın həzin şırıltısından başqa meşədən heç bir səs eşidilmirdi. Kolluqda, budaqların arasında quşlar, heyvanlar və insanlar daldalanmış olsaydılar da, onlar çox dərin yuxuda idilər. İrmağın zəif və ahəstə şırıltısı bələdçiləri bir çox çətinliklərdən qurtardı. Şahingöz və mogikanlar dərhal suya tərəf döndülər.

Şahingöz irmağın kənarına yaxın yerdə ikinci dəfə dayandı, ayaqlarından mokasinlərini çıxardı, Heyvorda və Hamuta da ayaqlarını soyunmalarını təklif etdi. Sonra onlar suya girdilər. Bu balaca dəstə təqribən bir saat irmağın yatağı ilə irəliləyib heç bir iz buraxmadı. Ay üfünün qərb hissəsində toplaşan iri qara buludların arxasında gizləndikdə yolçular əyri-üyrü dayaz irdədən çıxdılar və yenə çoxlu ağacı olan qumluq düzənlə getməyə başladılar. Ovçu burada, görünür, özünü daha xatircəm hiss edirdi; indi o nə etdiyini bilən adam kimi inamla və cəld yeriyirdi. Az sonra cığır dönüb əyil-

məyə başladı, yolçular başa düşdülər ki, bu cığır dağların arasından keçir və onlar tezliklə dağ dərələrindən birinə girməli olacaqlar.

Şahingöz ayaq saxlayıb yoldaşlarını gözlədi və yavaşdan dedi:

– Meşənin qalın yerlərində cığırları öyrənmək, duzlu bulaqları və irmaqları tapmağa alışmaq çətin deyildir. Amma bu yeri görənlərin hansı biri deməyə cürət edər ki, bu lal ağacların və qayaların arasında böyük bir dəstə gizlənə bilər?

– Deməli, biz Uilyam-Henri fortunun yaxınlığındayıq, eləmi? – deyərək Heyvord soruşub kəşfiyyatçıya tərəf gəldi.

– Uilyam-Henri fortu hələ bizdən çox uzaqdadır, bundan başqa, biz hələ olduqca narahat yol ilə getməli olacağıq. Baxın, – deyərək ovçu əlavə edib balaca bir gölü göstərdi; onun sakit səthində ulduzların hərəkətsiz əksi görünürdü; – ona «Qanlı Göl» deyirlər. Mən nəinki burada çox olmuşam, həm də düşmənlərlə vuruşmuşam, özü də gün çıxandan gün batanaqədər!

– Deməli, bu gördüyümüz vuruşma zamanı həlak olan igidlərin qəbridir, eləmi? Mən «Qanlı Göl» adını eşitmişdim, amma bu dəhşətli hovuzu heç zaman görməmişdim.

– Hə, bu yerlərdə vuruşmuşuq! – deyərək Şahingöz sözünə davam etdi; o, Dunkanın sözlərinə cavab vermədən daha çox, başında bir-birini sürətlə qovan fikirləri araşdırırdı. – Burada fransızlardan da ölənlər az olmamışdı. Bax, bu suyun qandan necə qızardığını öz gözümle görmüşəm.

– Hər halda, bu, əsgər üçün rahat qəbirdir, – deyərək Dunkan öz fikrini bildirdi. – Deməli, siz burada, sərhəddə çox xidmət etmişiniz, eləmi?

– Mənmə? – deyərək kəşfiyyatçı iftixarla cavab verdi. – Atdığım güllələrin səsini bu yamaqların, demək olar ki, hamısı təkrar etmişdir, Qorikanla çay arasında bir kvadrat mil belə yer tapılmaz ki, orada mənim bu maralvuranım düşməni və ya meşə heyvanını vurub yerə sərməsin... Ss! Gölməçənin o tərəfində bir şey görmürsünüz?

– Çox çətin ki, bu qaranlıq meşədə bizim kimi ikinci bir yurdsuz adam tapılsın.

– Onlar kimi məxluqlar ev və ya sığınacaq fikrini o qədər də çəkmirlər, gecə şəhi də onların bədənini islatmır, onlar dan yeri sökülən kimi özlərini suya verirlər, – deyərək Şahingöz cavab verdi və Dunkanın çiyindən elə bir əsəbiliklə yapışdı ki, zabit, adətən, heç bir



şeydən qorxmayan bu adamın bütün varlığını nə kimi mövhumi qorxunun bürüdüyünü başa düşdü.

– Göylərə and içirəm ki, o canlı adamdır və özü də bizə tərəf gəlir. Tüfənglərinizi götürün, dostlar, çünki qabaq tərəfdən gələn adamın düşmən və ya dost olması hələ məlum deyildir.

– Kimdir gələn? – deyə sərt bir səs fransızca soruşdu.

– Bu nə deməkdir? – deyə Şahingöz pıçıldadı. – Eşitdinizmi, o nə ingiliscə danışır, nə də hinduca.

– Kimdir gələn? – deyə yenə həmin səs soruşdu. Sualın ardınca çaxmaq şaqıltısı eşidildi və naməlum adam hədələyici vəziyyət aldı.

– Fransa! – deyə Heyvord fransızca bərkədən cavab verdi, ağac-ların kölgəsindən gölməçenin kənarına çıxdı və keşikçidən bir neçə yard aralı dayandı.

– Gecənin bu vaxtında haradan gəlib, haraya gedirsiniz? – deyə qrenadyor¹ köhnə Fransa sakinlərinə məxsus bir aksentlə fransızca soruşdu.

– Kəşfiyyatdan qayıdıb, yatmağa gedirəm.

– Siz kral zabitisinizmi?

– Əlbəttə, kamrad. Yoxsa təhər-töhürümdən oxşamıram? Mən atıcı alayının kapitanıyam. (Heyvord əsgərin nişanlarından başa düşmüşdü ki, o nizami alayların birində xidmət edir.) İngilis qalası komandirinin qızlarını da özümlə əsir aparıram... Aha? Bu barədə eşitmişəmni? Mən onları fortun yaxınlığında əsir tutmuşam, indi generalın hüzuruna aparıram.

– Xanımlar, and içirəm ki, sizin bu vəziyyətiniz məni çox qəmgin edir, – deyə gənc əsgər xanımlara müraciət etdi və əlini qaldırıb ədəblə təzim etdi, – amma nə etmək olar, müharibə zamanı belə şeylər çox olur! Özünüz yəqin edəcəksiniz ki, bizim generalımız çox yaxşı adamdır, xanımlarla çox xoş və mülayim rəftar edir.

– Bu, hərbi qulluqçuların adətidir, – deyə özünü çox toxtaq saxlayan Kora fransızca cavab verdi. – Salamət qalın. Arzu edirəm ki, sizə bundan daha yaxşı bir vəzifə tapşırınsızlar.

Əsgər ədəblə Koraya baş əydi, Heyvord isə: «Gecənin xeyrə qalsın, yoldaş!» – deyə əsgərə müraciət etdi. Yolçular dərhal yerlərindən tərpendilər, keşikçi əsgər isə lal gölməçenin kənarında yenə var-gəl etməyə başladı. Düşmənlərin bu cür təhlükəli hərəkətə

¹ *Qrenadyor* – seçmə əsgər

cəsərət etmələri əsgərin heç ağına belə gəlmirdi; o, gənc xanımları görəkən yadına düşən mahnını oxuyurdu və bəlkə də, bu mahnı ona indi çox uzaqlarda olan öz sevimli Fransasını xatırladırdı: «Vive le vin, vive lamour!»¹.

Kəşfiyyatçı gölməçədən bir az uzaqlaşdıqda pıçıldayaraq:

– Çox böyük xoşbəxtlik oldu ki, siz bu dələduzla dil tapıb danışa bildiniz! – dedi. – Həmin əsgər Allaha şükür eləsin ki, sizinlə mülayim rəftar etdi. Yoxsa həmvətənlərinin sümükləri arasında onun da skeleti üçün yer tapırdı.

Şahingöz sözünü davam etdirə bilmədi, çünki hovuz tərəfdən gələn boğuc və uzun inilti səsi Şahingözün sözünü yarımcıq qoydu; elə zənn etmək olardı ki, öldürülmüş adamların ruhları, doğrudan da, öz su qəbirlərinin dövrəsində hələ də dolanırdılar.

– Bu gördüyümüz əsgər adi diri adamlardan idi, doğrudurmu? – deyə kəşfiyyatçı sözünə davam etdi. – Ruhların heç biri silahdan belə bacarıqla istifadə edə bilməzdi.

– Hə, gördüyümüz əsgər canlıca bir adam idi, amma bilmirəm o yazıq sağ qaldımı, buna mənim şübhəm var, – deyə Heyvord cavab verdi və Çınqaçquku öz yanında görmədikdə ətrafına göz gəzdirməyə başladı.

İkinci dəfə inilti səsi eşidildi, lakin bu dəfə səs əvvəlkindən zəif gəlirdi; sonra nə isə suya düşüb şappıldadı, bunun ardınca yenə dərin bir sükut başlandı.

Kiçik dəstə nə edəcəyini bilmirdi, buna görə də tərəddüd içində dayanmışdı. Bu zaman hindu kolluqdan çıxdı. Mogikanların başçısı öz yol yoldaşlarına yaxınlaşmaqda idi. O, bir əliylə bədbəxt fransız əsgərinin skalpını qurşağına bərkidir, o birisilə isə skalp soyan bıçağını və tomaqavkını yerinə qoyurdu; bu silahların hər ikisi gənc əsgərin qanına boyanmışdı. Çınqaçquk, guya, çox şərəfli bir vəzifəni yenicə yerinə yetirmiş olan bir adam kimi, iftixarla əvvəlki yerini tutdu.

Kəşfiyyatçı tufəngini yerə endirib, əllərilə onun lüləsindən yapışaraq dərin xəyallara qərq olmuşdu. O, nəhayət, başını kədərli-kədərli bulayıb donquldandı:

– Siz nə deyirsiniz-deyin, mən çox təəssüf edirəm ki, bu hadisə minqlərdən birinin başına deyil, qədim ölkələrdən olan bu gülərzüzlü gəncin başına gəldi.

¹ «Var olsun şərab, var olsun sevgi!»



– Bəsdir, – deyə Heyvord cavab verdi; o qorxurdu ki, heç bir şeydən xəbəri olmayan bacılar kiçik dəstənin dayanmasının səbəbini başa düşsünlər. – Olan olub, keçən keçib, mən də deyirəm ki, gərək bu hadisə olmayaydı, indi ki olub, daha bu barədə danışmağa dəyməz. Mənə belə gəlir ki, biz düşmən keşikçilərinin mövqeyinə gəlib çıxmışıq.

– Düzdür, – deyə Şahingöz xəyallar aləmindən ayrılıb cavab verdi, – doğrudan da, bu hadisə haqqında fikirləşmək yersizdir. Hə, hə, yəqin fortun dövrəsinə çoxlu fransız toplaşmışdır, buna görə də işimiz çox çətinləşir.

– Həm də vaxtımız olduqca azdır, – deyə Heyvord əlavə etdi və başını qaldırıb batan Ayı görməyə qoymayan dumanlı buludlara baxdı.

– Doğrudur, vaxtımız azdır, – deyə kəşfiyyatçı təsdiq etdi. – Amma biz iki yol ilə forta gedib çıxma bilərik.

– Hansı yollarla, tez deyən, axı vaxt bizi gözləmir.

– Birinci yol belədir: gənc xanımlar atdan düşməli və heyvanları başına buraxmalıdırlar. Biz mögikanları qabağa göndəririk, onda, bəlkə, düşmən keşikçilərinin səflərini yarıb keçməyə və fransızları leş-leşə söykəyib onların meyitlərinin üstündən forta daxil olmağa müvəffəq olarıq...

– Yox, yox! – deyə Heyvord onun sözünü kəsdi. – Əsgərlər olsaydı, bu yol ilə düşmən mühasirəsini yarıb keçə bilərdik, amma səfər yoldaşlarımız qadınlardan ibarət olduğu halda biz bu yolu seçə bilmərik.

– Doğrudan da, bu yol xanımlar üçün qanlı və çətin bir yol olardı, – deyə kəşfiyyatçı Heyvordun fikrinə şərik oldu. – Lakin mən öz mərdliyimə hörmət etdiyim üçün, bu yolu xatırlatmağı özümə borc bildim. Deməli, biz gərək yolu burulub fransızların istehkamlar silsiləsindən yan keçək, sonra qərbə doğru xeyli dönüb gedək və dağlara qalxaq. Mən orada sizi elə gizlədərəm ki, Monkalmin mənfur əlaltıları aylarla axtarsalar da, izimizi tapa bilməzlər.

– Qoy belə də olsun, amma nə qədər tez tərpənsək, bir o qədər yaxşıdır.

Məsələ aydın idi, müzakirəni davam etdirməyə ehtiyac qalmırdı. Odur ki, Şahingöz ancaq: «Mənim dalımca gəlin», – dedi və yolçuları bu təhlükəli yerə gətirib çıxarmış olan yol ilə dönüb geri qayıtdı. Onlar çox ehtiyatlı idilər, ayaqlarını yerə qoyarkən çalışırdılar ki, səs

çıxmasın, çünki hər bir dəqiqə fransızların patrullarına və ya pusquda dayanmış keşikçilərinə rast gələ bilərdilər.

Dəstə yenə bayaqkı gölməçənin yanından keçərkən Heyvord və kəşfiyyatçı gölün dəhşət hissi doğuran kədərli suyuna çəpəki nəzər saldılar. Onlar suyun bu lal sahilində hələ bir az bundan əvvəl gəzinən fransız əsgərinin meyitini suda görmək üçün əbəs yerə gözlərini gölməçəyə zilləmişdilər; suyun yalnız bir az ləpələnməsi sübut edirdi ki, bayaqkı qanlı hadisədən sonra o hələ tamamilə sakitləşməmişdir.

Şahingöz səmti dəyişib dağlara tərəf yönəldi; bu dağlar kiçik ovalığın qərb sərhədini təşkil edirdi. İndi Şahingöz diş-diş zirvələri olan uca dağların kölgəsində qalmağa çalışaraq, öz səfər yoldaşlarını cəld aparırdı. Yol getdikcə çətinləşirdi; yolçular xəndəklərin kəsib keçdiyi daşlı, kələ-kötür yerlərdən keçməli olurdular. Bu səbəbdən də kiçik dəstə yavaş-yavaş getməyə başladı. Hər iki tərəfdən ucalan çılpaq, qara dağlar yolçularda əmin-amanlıq hissi doğururdu. Nəhayət, dəstə qayaların və seyrək ağacların arasından burula-burula keçən dik bir yamacla başıyuxarı yavaş-yavaş qalxmağa başladı.

Yolçular dağa qalxdıqca, adətən, günün doğmasından az əvvəl görünən qalın duman çəkilməyə başladı. Yolçular dağların otsuz yamaclarında bitən sısqa ağacların altından çıxıb mamır basmış yastı qayaya qalxdıqda gördülər ki, Qorikanın qarşı sahilindəki dağın yaşıl şamlığı üzərində dan yeri sökülməyə başlamışdır.

Kəşfiyyatçı Koraya və Alisaya atdan düşməyi təklif etdi, narra-qanzetlərin yüyənini ağızlarından çıxartdı, bu yorğun heyvanların yəhərlərini götürdü, onlara, özləri üçün yem tapmalarına, kolların yarpaqlarını və quru otu qırpmalarına imkan verdi.

– Gedin, – deyə o, atlara müraciətlə dilləndi, – təbiətin səxavət göstərdiyi yerlərdə özünüz üçün yem tapmağa çalışın, bir də ehtiyatlı olun, yoxsa bu dağlarda veyillənən yırtıcı canavarların çənginə keçərsiniz.

– Bizə daha at lazım olmayacaq? – deyə Heyvord soruşdu.

– Özünüz baxıb fikirləşin, – deyə kəşfiyyatçı cavab verdi və dağın şərq kənarına yaxınlaşaraq, işarə ilə hamını öz dalınca çağırırdı. – Buradan Monkalmın düşərgəsi çox aydın görünür, hərgah insanların qəlbini də bu qədər aydın görmək mümkün olsaydı, dünyada riyakarlar, ikiüzlü adamlar az olardı, minqlərin hiyləgərliyi də onlara fayda verməzdi.



Yolçular sıldırım qayaya yaxınlaşdıqda kəşfiyyatçının tamamilə haqlı olduğunu yəqin etdilər və onları bu dağın başına gətirməsinin səbəbini də başa düşdülər.

Dağ təqribən min fut hündürlüyündə idi və yüksək bir konusa oxşayırdı; bu, göllərin qərb sahili boyunca xeyli uzanan, Qorikanın o biri tərəfindəki digər iri dağlarla birləşən dağ silsiləsinin bir qolu idi. Qorikanın bütün cənub hissəsini indi yolçular öz ovuclarının içi kimi aydın görürdülər.

Gölün lap sahilində, onun qərb kənarına yaxın yerlərdə uzun torpaq səngərlər və Uilyam-Henri qalasının alçaq tikililəri görünürdü. Suyun dalğaları iki alçaq qalaçanın özüllərinə çırpılırdı, fortu o biri tərəflərdən isə dərin bir xəndək və böyük bataqlıq qoruyurdu. İstehkamların dövrəsindəki meşə qırılmışdı, lakin mənzərənin qalan yerlərinə təbiət yaşıl xalça döşəmişdi, yaşıllıq olmayan yerlərdə isə adama xoş təsir bağışlayan şəffaf su şırıltı ilə axıb keçir, ya da zəhmli qayalar öz çılpacaq zirvələrilə göylərə baş qaldırırdı. Qalanın dövrəsində keşikçilər dayanmışdılar; yolçular qala divarlarının bayır tərəfində gecəni yuxusuz keçirən və indi hələ də mürgüləyən əsgərləri gördülər. Cənub-şərqdə, fortun lap yaxınlığında salınmış hərbi düşərgənin dövrəsində xəndəklər qazılmışdı, düşərgə qala üçün daha münasib bir yer olan qanlı təpədə salınmışdı. Şahingöz mayor Heyvordla bir vaxtda Hudzonu tərk etmiş olan dəstəni yolçulara göstərirdi. Bir qədər cənubda meşədən qara tüstü qalxırdı, görünür, orada düşmənin çoxlu qüvvəsi yuva salmışdı.

Lakin gənc zabiti gölün qərb sahilində gördükləri daha çox maraqlandırır. Bir zolaqda bu böyük düşərgənin çadırları ağarırdı, Heyvorda elə gəldi ki, düşərgənin yeri böyük bir dəstənin yerləşməsi üçün çox kiçikdir, əslində isə düşərgə Qorikandan başlanıb dağların ətəklərinə tərəf bir neçə yüz yard uzanırdı. Top batareyaları irəli çıxarılmışdı. Yolçular qarşılarında xəritə kimi sərilmiş bu mənzərəyə baxan zaman dərədən topların gurultusu ucaldı və şərq dağlarının boyunca keçərək, qayalarda şiddətli əks-səda qopartdı.

– Səhər günəşinin şüaları aşağıda onların üstünə yenicə düşmüşdür, – deyərək kəşfiyyatçı, fikirli haldaymış kimi, duruxa-duruxa dedi, – buna görə də keşikçilər yatanları top gurultusu ilə oyatmaq fikrinə düşmüşlər. Biz bir neçə saat yubanmışıq! Monkalm meşələri öz mənfur irokezləri ilə doldurmuşdur.

– Doğrudan da, qala mühasirəyə alınmışdır, – deyə Dulkan cavab verdi. – Məgər forta gedib çıxmaq üçün daha bir yol tapmaq mümkün deyil? Yenidən hinduların əlinə keçməkdənsə, fortun içərisində mühasirədə qalmaq daha yaxşıdır.

– Baxın! – deyə kəşfiyyatçı səsləndi və Koranın diqqətini fortun başqa bir tərəfinə, onun atasının evi yerləşdiyi tərəfə, bilaixtiyar cəlb etdi. – Baxın, komendant evinin daşları mərmə dəydikcə necə qopub tökülür! Hərçənd bina möhkəmdir və divarları qalındır, buna baxmayaraq, fransızlar bu binanı tikildiyi vaxta nisbətən daha tez uçuracaqlar.

– Heyvord, mənə çox ağır gəlir ki, atam təhlükədə ola-ola mən onun dərdinə şərik ola bilmirəm, – deyə qorxu bilməyən Kora həyəcanla bildirdi. – Gedək Monkalmın yanına, xahiş edək ki, qalaya getmək üçün mənə icazə versin. Fəlakətdə olan atanın qızının bu xahişini Monkalm rədd etməyə cürət etməz.

– Aqlım kəsmir ki, fransızın çadırına çatanadək başınızı salamat saxlaya bilərsiniz, – deyə kəşfiyyatçı vəziyyətin təhlükəli olduğunu açıqca bildirdi. – Hərgah, bax aşağıda, sahil boyu düzülüb istifadəsiz qalan min qayıqdan, heç olmasa, biri mənim olsaydı, biz özümüzü düşmən düşərgəsinə birtəhər çatdıra bilərdik. Lakin ehtiyatlı olun, düşmənin atəşi bir azdan sonra kəsiləcəkdir, çünki yerə çökməkdə olan duman gündüzü gecəyə döndərəcəkdir, belə şəraitdə hindunun atdığı ox ən mükəmməl topdan da təhlükəlidir. Hərgah mənim dalımca getməyə hünəriniz çatarsa, mən irəliyə gedərəm: görürəm bu köpək minqlər ağcaqayın meşəliyinin kənarında gizlənməmişlər, heç olmasa, onları qovub pərənpərən salmaq üçün mən özüm də Uilyam-Henri fortuna girməyi indi çox arzu edirəm.

– Sizin dalınızca getməyə gücümüz çatır, – deyə Kora qəti cavab verdi, – heç bir təhlükədən də qorxumuz yoxdur.

Kəşfiyyatçı üzünü ona döndərdi və gülümsəyərək onun fikrini ürəkdən bəyəndiyini bildirib cavab verdi:

– Açıqlığını deməliyəm, mən istərdim ki, ölümdən sizin kimi az qorxan mincə nəfər mərd yoldaşım olsun. Onda bir həftə də çəkməzdi ki, mən fransızları qovub öz mağaralarına doldurdardım. Lakin, – Şahingöz üzünü o biri yolçulara tutdu, – duman o qədər tez yaxınlaşır ki, onun himayəsinə yalnız düzənlikdə sığına biləcəyik. Yadda saxlayın, mənim başıma bir iş gəlsə, elə bir səmt seçin ki, külək



həmişə sizin sol üzünüə vursun; mogikanların dalınca getsəniz, daha yaxşı olar, çünki onlar nə gündüz, nə də gecə yolu azmazlar.

Kəşfiyyatçı əlini yellədi, dik yamacdan ehtiyatla enməyə başladı. Heyvord bacıların qollarından yapışmışdı; az sonra onların hamısı hələ bayaq çox çətinliklə dırmaşdıqları dağın ətəyinə çatdılar.

Yolçular Şahingözün seçdiyi səmtlə gedərək, Uilyam-Henri fortunun qərb qapılarının qarşısındakı düzənliyə endilər. İndi qala yarıqaranlığa bürünmüşdü; qalın duman düşmənin yolçuları görməsinə mane olurdu. Lakin yolçular burada ayaq saxlayıb gözləməli oldular ki, nəmiş duman düşmənin düşərgəsinə pərdə çəksin. Dəstə dayandıqda mogikanlar fürsətdən istifadə edərək, meşədən çıxdılar və ətrafa göz gəzdirməyə başladılar. Kəşfiyyatçı onlardan bir az aralı gəzdirdi.

Bir azdan Şahingöz qayıtdı; pərtlikdən üzü qızarmışdı.

– Hiyləgər fransız lap yolumuzun ağzında keşikçi qoymuşdur, – deyə o, fikrini bildirdi. – Burada qırmızıdərililər də var, ağlar da, belə dumanlı havada düşmənlərin gözündən yayınmaq da olar, onların pəncəsinə keçmək də.

– Dolama yol ilə gedib, keşikçilərdən yan keçmək, təhlükə sovuşduqda isə yenə ciğirə qayıtmaq olmazmı? – deyə Heyvord soruşdu.

– Qəti seçilib müəyyən edilmiş səmti belə dumanlı havada tərkdəndən sonra inamla demək olarmı ki, öz yolumuzu nə vaxt və hansı dəqiqədə yenidən tapa biləcəyik? Qorikan dumanı barışıq demisinin üstünə, ya da mığmığadan qorunmaq üçün qalanan tonqalın üzərində burula-burula qalxan üstüyə oxşamaz.

Şahingöz sözünü deyib qurtarmağa macal tapmamış, top gurtusu eşidildi; mərmə meşədən keçib ağaca dəydi, ağacın gövdəsindən sıçrayıb yerə düşdü.

Bu qorxulu xəbərdarlığın ardınca dərhal hindular göründülər. Unkas tez-tez delavar dilində danışmağa başladı.

– Bəlkə də, belədir, oğlan, – deyə kəşfiyyatçı sözünü qurtarmış gənc mogikana cavab verdi. – Gəlin gedək, duman yaxınlaşır!

– Yox, dayanın! – deyə Heyvord səsləndi. – Əvvəl deyən görə, nəyə ümid bağlamısınız?

– Planlarımızı izah etmək çətin deyildir, bunu da bilin ki, müvəffəqiyyətə ümidimiz azdır. Bununla belə, yenə də bir şeyə ümid etmək yaxşıdır. Bax, bu gördüyünüz mərmə, – deyə Şahingöz əlavə edib

zərərsiz mərmini ayağı ilə itələdi, – o istehkamdan uçub buraya gələn yolda torpağı qazıb sovurmuşdur. Yolun başqa əlamətləri itdikdə biz gərək mərminin açdığı şırımı tapaq. İndi daha danışmaq lazım deyildir. Dalımca gəlin, yoxsa duman çəkilər, onda biz dostlarımızla düşmənlərimizin arasında qalarıq, onların çarpaz atəsinə tuş olarıq.

Heyvord başa düşdü ki, doğrudan da, belə çətin dəqiqələrdə danışmaq əvəzinə tədbir görmək lazımdır. Heyvord bacıların arasında dayandı, dumanlı havada güclə görünən kəşfiyyatçının qaraltısından gözlərini çəkməyərək, onları cəld addımlarla irəli apardı. Az sonra məlum oldu ki, Şahingöz dumanın çox qalın olacağını düz deyirmiş, iyirmi yard belə yol getməmiş onlar o qədər qalın dumana düşdülər ki, indi hətta bir-birini çətinliklə görürdülər.

Yolçular sola burulub dolama yol ilə bir az getdikdən sonra sağa döndülər. Heyvord güman edirdi ki, onlar dost istehkaminadək yolun yarısını qət etmişlər, lakin birdən mayordan təqribən iyirmi fut¹ aralı kim isə fransızca acıqlı-acıqlı qışqırıb soruşdu:

– Kimdir gələn?

– İrəli! – deyərək kəşfiyyatçı pıçıldaıyıb sola döndü.

Həmin anda bir neçə səs sualı təkrar etdi; bu səslərin hər birində təhdid hiss olunurdu.

– Mənəm! – deyərək Dunkan fransızca cavab verdi və bacıların qollarından yapışib çəkə-çəkə apardı.

– Axmaq! «Mən», yəni kim?

– Fransanın dostu.

– Mənə elə gəlir ki, sən Fransanın düşməninə daha çox oxşayırsan. Dayan, yoxsa and içirəm ki, səni şeytanın dostunun kökünə salaram! Atəş açın, yoldaşlar! Atəş!

Əmr dərhal yerinə yetirildi, əlli tüfəngdən açılan atəş dumanı yarıdı. Xoşbəxtlikdən, hədəf aydın görünmürdü, buna görə də güllələr yolçuların yanından keçdi və qaçqınların o qədər yaxınlığından ötdü ki, gənc xanımlar və Dunkan güllələrin öz qulaqlarının bir neçə düymlüyündə vıyıldadığını zənn etdilər. Yenə çağırış və təqib səsləri eşidildi. Bu zaman Şahingöz ayaq saxladı və cəld qət etdi:

– Hamımız birdən onlara atəş açacaq. Onlar elə bilirlər ki, biz hücumə keçmişik, buna görə də ya geriye çəkilirlər, ya da kömək gözləmək üçün dayanırlar.

¹ Fut – 30,479 santimetrə bərabər olan uzunluq ölçüsü



Çox yaxşı düşünülmən bu plan baş tutmadı. Fransızlar atəş səsini eşidən kimi, bütün düzənlik canlandı, gölün sahillərindən, meşənin lap uzaq kənarınadək düzənliyin hər yerində tufənglərdən şaqhaşaq atəş açıldı.

– Biz bütün dəstəni özümüzə cəlb edəcəyik! – deyə Dunkan dilləndi. – Dostum, hərgah öz canınız və bizim canımız sizin üçün qiymətlidirsə, bizi irəliyə, forta tərəf aparın!

Kəşfiyyatçı Dunkanın arzusunu məmnumiyyətlə yerinə yetirərdi, lakin indi onun özü də fortun hansı tərəfdə olduğunu bilmirdi, o, gah bir üzünü, gah da o biri üzünü küləyə tərəf tuturdu, lakin bu da nəticə vermirdi, çünki hər iki üzü eyni dərəcədə sərinlik hiss edirdi. Belə çətin dəqiqədə Unkas torpağı üç yerdən oymuş olan top gülləsinin açdığı şırıma toxundu.

– Qoyun keçim qabağa, – deyə Şahingöz əyildi və mərminin açdığı şırımın istiqamətinə göz yetirdikdən sonra bu istiqamətlə cəld irəli getdi.

Bağırtı, söyüş, güllə səslərinin hamısı bir-birinə qarışmışdı və hər tərəfdən eşidilirdi. Birdən işıq zolağı göründü, duman halqalanıb qalxmağa başladı, dərənin üstündə toplar gurladı və onların səsi dağlarda və mağaralarda əks etdi.

– Bu toplar fortdan atılır! – deyə Şahingöz bərkdən öz yoldaşlarına müraciət etdi. – Biz isə axmaqlıq edib üzümüzü meşəyə tutmuşuq, öz ayağımızla makuasların xəncərinin altına gedirik!

Kiçik dəstə öz səhvini başa düşdükdən sonra dərhal itirilmiş vaxtın əvəzini çıxmağa çalışdı; yolçular var qüvvələrini toplayıb, ayaqlarına güc verdilər. Dunkan Unkasa Koranı qolundan tutaraq ona kömək etməyi tapşırırdı, Kora da gənc mogikanın himayəsini həvəslə qəbul etdi. Aydın idi ki, təqib niyyətilə qızışmış əsgərlər qaçqınların dalınca gəlirdilər; hər an əsir dümək, ya da ölmək təhlükəsi olduqca böyük idi.

– Onlara aman verməyin! – deyə təqibçilərdən biri fransızca əmr etdi. Görünür, o qalanlarına başçılıq edirdi.

Qəflətən yuxarıdan bir səs eşidildi:

– Dayanın, hazırlaşın, mənim igidlərim! Əvvəl düşməni görməyə çalışın! Mən komanda verdikdən sonra aşağı atəş açarsınız!

Dumanlıqdan gələn başqa bir səs buna cavab verdi:

– Ata, ata! Mənəm, Alisayam, sənin Elsinəm!

Əvvəlki səs yenə eşidildi:

– Dayanın! – Bu əmr elə həyəcanla və o qədər bərkdən verildi ki, bu səs meşəyə çatıb əks-səda verdi. – Bu, mənim qızımdır! Allah mənim balalarımı özümə qaytardı! Darvazanı açın. Mənim igidlərim, irəli! Tüfənglərinizin tətini çəkməyin, yoxsa mənim quzularımı öldürərsiniz. Fransızları süngü ilə vurub dəf edin...

Duncan darvazanın paslı çəftələrinin cırlıtısını eşitdi; o həmin səsin gəldiyi yerə yüyürə-yüyürə özünü darvazaya tərəf verdi və orada tünd-qırmızı geyimləri olan döyüşçülərə rast gəldi. Duncan öz batalyonunun əsgərlərini görəndə kimi tanıdı və onlara başçılıq edərək, düşmənləri qısa müddətdə istehkamdan qovub uzaqlaşdırdı.

Tir-tir əsən Kora və Alisa bir anlığa ayaq saxladılar; Duncanın qəflətən qaçması onları heyrətə salmışdı; qızlar Duncanın, onları ataraq getməsinin səbəbini başa düşə bilmədilər. Lakin gənc xanımlardan biri dillənməyə və ya fikrini toplamağa macal tapmamış, yaşının çoxluğundan və əsgəri xidmətin çətinlikləri üzündən saçları ağarmış çox ucaboylu, nəcib və igid görkəmli bir zabit dumanlıqdan baş vurub çıxdı, Koranı və Alisanı qucaqlayıb bağrına basdı və onun qırışmış, solğun yanaqlarından od kimi göz yaşları axdı. O, şotlandiyalı aksentilə ucadan deyirdi:

– Sənə çox şükür, ilahi! İndi qoy necə təhlükə gəlicə gəlsin, sənənin müti bəndən onu qarşılamağa hazırdır.

XV *fəsil*

Fransızların hücum edən qüvvələri o qədər çox idi ki, Munro onlara müvəffəqiyyətlə müqavimət göstərə bilmirdi. Elə zənn etmək olardı ki, Vebbin dəstəsi Hudzon sahillərində arxayınca mürgüləyir, Eduard fortunun komendantı isə öz həmvətənlərinin ağır vəziyyətə düşdüklerini tamamilə unutmuşdur. Fransızların müttəfiqləri olan hindular Monkalmın əmrilə meşələrə və seyrək ağaclarla dolu olmuşdular; onların döyüşə çağıran bağırışları Britaniya qoşununun düşməngəsində eşidildikcə, buradakı adamların bağı yarılırdı.

Mahir və təcrübəli Monkalm yorucu səhra meşələrinin alınması ilə əlaqədar olan çətinliklər üzərində çalınmış qələbə ilə, sanki,



kifayətlənmişdi və təpələrin işğal olunmasına əhəmiyyət vermirdi, halbuki mühasirəyə salınan ingilis qüvvələrini bu təpələrdən hücumla asanlıqla əzə bilərdi.

Təpələrin alınmasına əhəmiyyət verilməməsi, bu qəribə etinasızlıq, daha doğrusu, çətin yamaqlara qalxmaqdan qorxmaq meyli, o dövrün hərbi əməliyyatının başlıca zəif cəhəti hesab edilə bilərdi. Bu səhv hindularla asan şəraitdə mübarizə aparmaqdan irəli gəlirdi; belə mübarizə zamanı qalalar çox nadir hallarda tikilirdi və toplardan, demək olar ki, heç istifadə edilmirdi.

Mayor Heyvord qalanın mühasirədə saxlanması beşinci, özünün isə qalada olmasının dördüncü günü düşmənlə danışıqların başlanması istifadə etdi və göl tərəfdən gələn təmiz, sərin hava ilə nəfəs almaq üçün qalaçalardan birinin hasarına qalxdı; bundan əlavə, Heyvord mühasirədə olanların müvəffəqiyyətlərilə tanış olmaq istəyirdi. Hasar boyunca var-gəl edən keşikçi hesaba alınmazsa, Heyvord burada tək idi. Çox gözəl və sakit bir axşam yaxınlaşmaqda idi; gölün şəffaf sularından buraya sərinləşdirici, xəfif külək əsirdi. Zənn etmək olardı ki, topların gurultusu və mərmilərin viyılması kəsilən andan etibarən təbiət özünü ən mülayim və cazibədar bir şəkildə göstərməyi qət etmişdi. Batmaqda olan günəşin şüaları yeri nura qərq edirdi, lakin yay aylarında bu yerlərin iqliminin xüsusiyyətini təşkil edən əzici bürkü hiss edilmirdi. Təzəcə otlardan yaşıl don geymiş dağlara baxdıqca adamın ürəyi açılırdı; yarımsəffaf buludlar bu dağlara zəif kölgə salmışdı. Qorikanın himayəsindəki çoxlu xırda ada, sanki, dincəlirdi; onların bəziləri alçaq idi və elə bil, suya qərq olmuşdu, ya da gölün üzünə səpələnmiş kimi görünürdü; bəzi adacıqlar isə, sanki, gölün aynayaoxşar səthi üzərində asılı qalmışdı və yaşıl məxmər döşənmiş balaca təpələrə oxşayırdı. Mühasirəyə alınmış düşərgənin balıqçıları bu adalar arasında öz qayıqları ilə səssizcə üzür, ya da gölün hamar səthində dayanıb balıq tuturdular.

İki kiçik, dümağ bayraq yellənirdi, bunların biri fortun irəliyə çıxan tininə, digəri isə qalanı mühasirəyə alanların batareyasına sancılmışdı; bayraqların hər ikisi barışıq olduğunu göstərirdi; barışıq isə hərbi əməliyyatın dayandırılmasına səbəb olmuşdu. Bir az arxa tərəfdə İngiltərə və Fransanın ipək bayraqları dalğalanırdı. Bunlar gah açılır, gah da bükülüb yenidən sallanırdı.

Yüz nəfərə qədər şən və qayğısız fransız balıq ovuna çıxmışdı; gənclər kədər hissi oyadan, lakin indi susmuş fort topunun təhlükəli qonşuluğunda, gölün daşlı, dayaz yerində tor çəkirdilər; bu zaman gənclərin içərisindən ucalan qışqırıq və gülüşmə səsləri dağların şərq yamaclarında təkrar olunurdu. Balıq tutanların bəziləri özlərini şappıltı ilə suya atıb çox həvəslə çimirdilər, o biriləri isə fransızlara məxsus maraqlı hissələrlə qonşuluqdakı təpələrə baxmağa getmişdilər. Mühasirəyə alan tərəfin keşikçiləri mühasirədə olanlara göz qoyurdular, mühasirədə olanlar isə bu əyləncələrdə iştirak etməsələr də, üzəndən laqeyd görünən, lakin ürəyində rəğbət göstərən tamaşaçılar kimi, balıqçılara baxırdılar. Hər tərəfdən mahnı səsləri gəlirdi; əsgərlərin bəziləri çalıb-oyunayırdılar, bu əyləncə, ağların öz vaxtlarını necə keçirmələrinə tamaşa etmək üçün meşələrdən çıxan qaşqabaqlı hinduları da cəlb edirdi. Bir sözlə, elə zənn etmək olardı ki, bu adamlar qısa barışıq dəqiqələrindən deyil, bayram gününün istirahətindən həzz alırdılar.

Duncan gözlərini bir neçə dəqiqə ərzində bu mənzərədən çəkə bilmədi; birdən o qəflətən dönüb fortun qərb darvazasına tərəf baxdı. Yaxınlaşmaqda olan ayaq səsləri zabitin diqqətini cəlb etdi. O, qalaçanın tininə çıxıb gördü ki, fransız zabitinin müşayiətilə kəşfiyyətçi forta keşik çəkən dəstəyə tərəf gəlir. Şahingöz üzəndən çox fikirli və çaşqın görünürdü, sanki, o, düşmən əlinə düşdüyünə görə özünü son dərəcə təhqir olunmuş və alçaldılmış hesab edir, buna görə də iztirab çəkirdi. Sevimli tufəngi yanında deyildi. Onun qolları maral dərisindən çəkilən qayıqla daldan bağlanmışdı. Nümayəndələrin əmin-amanlıqda olduqlarını göstərən ağ bayraqcıqlara son zamanlar o qədər tez-tez rast gəlmək olurdu ki, Heyvord yaxınlaşmaqda olanlara əvvəlcə etinasızlıqla nəzər saldı; ona elə gəlirdi ki, bu dəqiqə qarşılaşacağı düşmən zabiti müəyyən bir təklif irəli sürəcəkdir. Lakin mayor meşələr sakini olan öz dostunun uca boyunu, vüqarlı, qəmgin üzünü görüb tanıdıqda heyrət içində diksindi və durduğu yerdən düşüb, qalanın mərkəzinə tərəf getmək üçün döndü.

Lakin Duncanın eşitdiyi tanış səslər onun diqqətini cəlb etdi və əvvəlki niyyətindən daşınmağa vadar etdi. Duncan torpaq səngərin içəri döngələrinin birindən burulub çıxarkən Kora ilə Alisaya rast gəldi; bacılar təmiz hava almaq və nəhayətsiz macəralardan sonra



bir az dincəlmək üçün gəzməyə çıxmışdılar. Gənc zabit yalnız birçə məqsədlə, yəni bacıları xilas etmək məqsədilə, onları fortun qabağında qoyub getməyə məcbur olduğu o ağır dəqiqədən bəri qızlarla görüşməmişdi. Heyvord Kora ilə Alisanı axırıncı dəfə gördüyü vaxt, onlar tələş və yorğunluq nəticəsində çox incimışdilər; indi isə gənc xanımların üz-gözündən gözəllik və tərəvət yağırı, halbuki onların üzündən təşviş və qorxu izləri hələ də silinməmişdi. Təəccüblü deyildir ki, gənc zabit bacılara rast gələrkən bir müddət hər şeyi unutdu və yalnız onlarla söhbət etməyi qət etdi. Lakin Heyvord ağzını açıb bir söz belə deməyə macal tapmamış, gülərüzlü Alisanın xoş səsi eşidildi:

– Ay vəfasız, yaxşıca düşmüşünüz əlimizə! Öz xanımlarını darda qoyub qaçan sədaqətsiz rıtsarın kefi necədir! Bir çox gündən bəri... yox, əsrlərdən bəri gözləyirdik ki, bizim ayağımıza düşərək xahiş edəcəksiniz ki, sizin hiyləgərcəsinə geri çəkilməyinizi, daha doğrusu, qaçmağınızı, alicənablıqla bağışlayaq... Axı, düzünü deməliyəm ki, elə cəld qaçdınız ki, yaralı maral da sizə çata bilməzdi!

– Başa düşürsünüzmü ki, sizə nə qədər minnətdar olduğumuz, ömrünüzə necə dua etdiyimizi Alisa bu sözlərlə bildirmək istəyir, – deyə ağırtəbiətli və daha təmkinli olan Kora əlavə etdi. – Bunu da deməliyəm ki, indi evimizə gəlməkdən çox səylə çəkinməyiniz bizə bir az təəccüblü gəlir, halbuki bu evdə sizi qızlar xeyir-dua ilə, onların atası isə minnətdarlıqla qarşılayar.

– Sizin atanız təsdiq etmişdir ki, mən sizin yanınızda olmasam da, sizin təhlükəsizliyinizi əsla unutmamışdım, – deyə gənc zabit cavab verdi. – Bu günlər, bax, o kəndə yiyələnmək uğrunda şiddətli mübarizə aparılmışdır, – deyə o əlavə etdi və fortun qonşuluğunda olan, dövrəsində səngərlər qazılmış düşərgəni göstərdi. – Kim bu kəndə yiyələnsə, inamla deyə bilər ki, fortun da, onun içində olanların da sahibidir. Sizdən ayrıldığı dəqiqədən etibarən bütün gecəgündüzümü orada keçirmişəm, çünki bunu mən özümə borc bilirdim. Lakin, – Dunkan gizlətməyə müvəffəq olmadığı bir qəmginliklə sözünə davam etdi, – hərgah mən bilsəydim ki, əsgər borcu hesab etdiyim hərəkətim qorxub qaçmaq əlaməti hesab ediləcəkdir, onda, əlbəttə, sizin gözünüzdə görünməyə utanardım.

– Heyvord! Dunkan! – deyə Alisa qışqırdı və mayorun yerə dikilmiş gözlərinə baxmaq üçün əyildi; gənc xanımın qızılı rəngə

çalan telləri qızarmış yanağına düşdü, beləliklə də, onun gözlərinin yaşardığını qismən gizlətdi. – Hərgah bilsəydim ki, mənim mənasız boşboğazlığımdan bu qədər inciyəcəksiniz, dilimi lal edib danışmazdım. Sizin xidmətlərinizi nə qədər səmimiyyətlə və ədalətlə qiymətləndirdiyimizi, sizə nə qədər səmimiyyətlə (az qalmışdı ki, «nə qədər ürəkdən» desin) minnətdar olduğumuzu Kora deyə bilər!

– Kora sözlərinizin doğruluğunu təsdiq edə bilərmisən? – deyə Dulkan soruşdu və razı qalıb gülümsəyərkən, onun üzündən kədər buludu dərhal çəkildi.

Kora birdən-birə cavab vermədi; o, üzünü çevirib Qorikan gölünün şəffaf səthinə baxdı. Munro bacılarının böyüyü öz qara gözlərini yenidən gənc zabıtə çevirdikdə, bu gözlərdə hələ də elə bir əzab sezilirdi ki, Dulkan bunu gördükdə dünyada hər şeyi unutdu və yalnız bu qızın dərdinə ürəkdən şərik olmağı qət etdi.

– Siz xəstəsinizmi, əziz miss Munro? – deyə Dulkan soruşdu. – Biz bayaqdan boşboğazlıq edib zarafatlaşırıq, amma siz sıxıntı çəkirsiniz.

– Eybi yoxdur, – deyə Kora təmkinlə cavab verdi. – Mən bizim Alisa kimi gülərüzlü ola bilmirəm, bəlkə, mənim bədbəxtliyim də elə bundan irəli gəlir. Baxın, – deyə Kora, öz borcunu dərk etmək bahasına, ani iradəsizliyinə qalib gəlmək istəyirmiş kimi, sözüne belə davam etdi, – ətrafınıza göz gəzdirin, mayor Heyvord və deyin: öz şərəfli adını, nüfuzunu mühafizə etməyi özü üçün böyük səadət hesab edən əsgərin qızı nə düşünməlidir?

– Nə şərəfli ad, nə də nüfuz adamın özündən asılı olmalı şərait üzündən puç olmalıdır, – deyə Dulkan səmimiyyətlə cavab verdi. – Lakin sizin sözləriniz mənim vəzifəmi yadıma saldı. Mən sizin igid atanızın yanına getməli və müdafiə işləri barəsində onun nə kimi qərarlar qəbul etdiyini öyrənməliyəm. Arzum budur ki, Allah sizə ən böyük səadət bəxş etsin, nəcib xanım... Kora, mən sizə belə müraciət edə bilərdim və belə müraciət etməliyəm.

Kora səmimiyyətlə əlini ona uzatdı; bu zaman gənc xanımın dodaqları əsdi və bənizi qaçdı.

– Salamət qalın, Alisa, – deyə Dulkan əlavə etdi; onun səsində Koraya müraciət edərkən bayaqkı heyranlığın əvəzinə, indi mehribanlıq duyulurdu. – Salamət qalın, Alisa, biz tezliklə görüşərik, ümidvaram ki, bu görüşümüz qələbədən sonra olacaqdır.



Heyvord cavab gözləmədən, qalaçanın ot basmış pilləkənindən enib təlim meydanından keçərək, bir neçə dəqiqədən sonra Munronun hüzuruna gəldi. Polkovnik öz danışıq otağında iri addımlarla gəzişirdi; keçirdiyi həyəcan üzündə əks edilmişdi. O:

– Siz məni qabaqladınız, mayor Heyvord, – dedi. – Mən lap indi cə sizi çağırtdırmaq istəyirdim.

– Təəssüf ki, ser, gördüm ki, sizə çox səmimiyyətlə tərifləyib məsləhət gördüyüm elçimiz bir fransızın nəzarəti altında qayıtmışdır. Ümidvaram, onun sədaqətli olmasına şübhələnmək üçün heç bir səbəb yoxdur, eləmi?

– Uzun Karabinin vəfalı olduğunu çoxdan bilirəm, – deyə Munro cavab verdi, – onun səmimiliyinə heç kəs şübhə etmir, lakin, deyəsən, bu dəfə bəxti ona yar olmamışdır. Monkalm kəşfiyyatçımızı tutmuş və öz millətinin lənətə gəlmiş nəzakətliyi üzündən onu mənim yanıma belə bir sifarişlə göndərmişdir ki, guya, Monkalm Uzun Karabinin xətrini çox istədiyimi bildiyinə görə onu öz yanında dustaq saxlamaq istəməmişdir.

– Bəs general Vebbin köməyi necə oldu?

– Bəs siz mənim yanıma gələrkən yolda heç bir şey görmədiniz? – deyə qoca polkovnik acı istehza ilə cavab verdi. – Ay səbirsiz cavan, özünüzdən çıxmayın, tələsməyin. Bu centlmenlərin Eduard fortundan çıxıb qalamıza çatmalarına vaxt lazım deyilmi?

– Deməli, onlar hələ yol gəlirlər? Bunu kəşfiyyatçı dedi?

– Bəli. Amma görək, axı bunlar nə vaxt gəlib çıxacaqlar? Hansı yol ilə gələcəklər, bundan mənim xəbərim yoxdur, çünki fərsiz kişi bu barədə mənə heç bir söz deməmişdir. General Vebb, deyəsən, məktub yazıbmiş, məsələnin yeganə sevindirici cəhəti də budur. Hər-gah məktubda bəd xəbər yazılmış olsaydı, fransız müsyö iltifat gös-tərüb məktubu hökmən bizə çatdırardı.

– Deməli, general Monkalm məktubu özündə saxlamış, elçimizi isə buraxmışdır, eləmi?

– Bəli. Buyur, fransızların, tərifi göylərə qaldırılan «rəhmədilliyi» belədir!

– Bəs kəşfiyyatçı nə deyir? Onun gözləri, qulaqları və dili vardır. Bəs dilcavabı bir söz demədi?

– Doğrudur, ser, kəşfiyyatçının bütün duyğu orqanları vardır, bütün görüb-əşitdiklərini nəql edə bilir. Uzun sözün qıssası, onun

dediklərindən belə məlum olur ki, Hudzon sahillərində Eduard fortu adlanan əlahəzrət qalası vardır, bu qalaya həmin ad, bildiyiniz kimi, York şahzadəsi həzrətlərinin şərəfinə verilmişdir. Bu fortun kifayət qədər əsgəri vardır.

– Axı heç başa düşə bilmirəm, fortdakılar bizim köməyimizə gəlmək fikrində deyildirlərmə?

– Həmin qalada səhər və axşam təlimləri keçirilir. Əsgərliyə yeni alınanlardan biri şorba bişən ocağın yanında dayanıb barıt doldurarkən barıt oda tökülüb alışıdır. – Birdən Munro acı və kinayəli danışqdan əl çəkib fikrə getdi və əsl mətləbdən danışmağa başladı: – Həmin məktubda bizim üçün mühüm bir şey ola bilərdi... yox, olmalı idi!

Duncan öz rəisinin əhvalının dəyişməsindən istifadə edərək, söhbətin əsl məqsədinə keçməyi qət etdi və:

– Biz gərək təcili tədbir görək, – dedi. – Sizdən gizlədə bilmirəm, ser, düşərgəmiz düşmənin qarşısında çox davam gətirə bilməyəcəkdir və təəssüflə bunu da əlavə edirəm ki, fortun özündə də, görünür, vəziyyət bir qədər yaxşı deyildir, topların yarısından çoxu partladılmışdır.

– Başqa cür ola bilərdimi? Topların bəziləri gölün dibindən çıxarılmışdır, bəziləri bu ölkələrin meşələrində çoxdan qalıb paslanmışdı, bəziləri isə heç zaman top deyil, adicə bir oyuncaq olmuşdur.

– Olmaya, ser, güman edirsiniz ki, Böyük Britaniyadan üç min mil uzaqda olan bu səhrada yaxşı toplara malik olmaq mümkündür?

– Qala hasarları uçur, azuqə qurtarmaqdadır, – deyə Heyvord davam etdi. – Hətta əsgərlər arasında narazılıq və təşviş əlamətləri nəzərə çarpır.

– Mayor Heyvord, – deyə polkovnik öz gənc peşə yoldaşına üzünü vüqarla döndərib müraciət etdi, – hərgah indicə sizin dediklərinizdən xəbərim olmasaydı və vəziyyətimizin yaxşı olmadığını başa düşməsəydim, onda ordu sırasında yarıməsrlük xidmətim, əsgərlikdə baş ağartmağım hədər olardı. Bununla belə, biz unutmamalıyıq ki, ordumuzun bir hissəsi və qaladakı öz qoşunumuz hələ sağ-salamatdır. General Vebbin köməyimizə qoşun gondərəcəyindən ümidimi kəsən dəqiqələrdək, lap gölün kənarından yığılmış çınqıl daşları ilə olsa da, bu qalanı müdafiə edəcəyəm. İndi bizim üçün ən



vacib bir məsələ Eduard fortu rəisinin göndərdiyi məktubu alıb oxumaqdır.

– Bu işdə karınıza gələ bilmərəmmi?

– Kara gələ bilərsiniz, ser. Markiz de Monkalm başqa nəzakətli hərəkətlərinə əlavə olaraq məndən xahiş edir ki, bu qala ilə onun düşərgəsi arasındakı talada onunla görüşüm; Monkalmın dediyinə görə, o bizə əlavə məlumat vermək istəyir. Onunla görüşməyi çox arzu etdiyimizi bildirmək, mənəcə, ehtiyatsızlıq olardı, buna görə də Monkalmın yanına yüksək rütbəli zabitlərdən birini, yəni sizi öz müavinim kimi göndərmək istərdim.

Dunkan nəzərdə tutulan görüşdə öz rəisini əvəz etməyə həvəslə razı oldu. Gənc zabit lazımı tapşırıq aldıqdan sonra baş əyib rəisin otağından çıxdı.

Dunkan yalnız fort komendantının nümayəndəsi kimi hərəkət edə bilirdi, buna görə də iki düşmən tərəfin rəislərinin görüşü ilə əlaqədar ola bilən təntənə və rəsmiyyət təşkil edilmədi. Dunkan Munro ilə danışıqdan on dəqiqə sonra təbil sədələri altında, xırdaca ağ bayrağın himayəsində qala darvazasından çıxdı.

Fransız zabiti Dunkanı qarşıladı və onu Monkalmın uzaqdakı çadırınadək adi rəsmiyyət qaydaları ilə müşayiət etdi.

Fransız generalı düşmən cəbhəsinin gənc elçisini öz zabitlərinin arasında ayaq üstə qəbul etdi; müharibədə öz qəbilələrinin döyüşçülərinə başçılıq edən yerli sakinlərin qarayanız rəhbərləri də burada idi. Heyvord qırmızıdərililər qrupuna cəld nəzər saldı və onların arasında zabitə sakitcə, lakin çox diqqətlə baxan Maquanın üzünü qəflətən gördü, sonra Heyvord dayandı; qeyri-iradi olaraq yavaşdan heyrətlə içini çəkdi; lakin mayor daxilində coşan bütün həyəcanı tez boğaraq, üzünü düşmən komandirinə çevirdi. Monkalm da bir addım irəli atıb ona tərəf gəldi.

Burada təsvir etdiyimiz dövrdə Monkalm öz xoşbəxtliyinin və şöhrətinin yüksək pilləsinə çatmışdı. Belə bir mövqə və nüfuz sahibi olmasına baxmayaraq, Monkalm rəftarca mülayim idi, nıtsarlıq məharətilə yanaşı, onun mehribanlıq və mülayimliyi də şöhrətinin çox artmasına səbəb olmuşdu. Dunkan gözlerini Maquanın kinli üzündən çəkib generala tərəf döndərdi.

Monkalm fransızca söhbətə başladı:

– Mayor, mən çox şadam... Eh, bəs tərcüməçi hanı?

– Mənə elə gəlir ki, bizə tərcüməçinin köməyi lazım deyildir, – deyə Heyvord fransız dilində təvazökarlıqla cavab verdi. – Sizin dilinizdə bir az danışa bilərəm.

– Buna mən çox şadam, – deyə Monkalm cavab verdi və Dunkanla təkliddə danışmaq üçün onun qolundan dostcasına tutub o biri adamlardan uzaqlaşdıraraq, öz çadırının içərilərinə apardı. – Bu dələduzları görməyə gözüm yoxdur, adam bilmir onların yanında özünü necə aparsın. Keçək mətləbə, – deyə Monkalm davam etdi, – əlbəttə, sizin rəisinizi qəbul etmək şərəfi mənə nəsib olsaydı, mən bununla çox fəxr edərdim, lakin sizin kimi bacarıqlı və yəqin ki, lütfkar bir zabiti buraya göndərməyi rəisinizin lazım bilməsinə çox şadam.

Duncan baş əydi. O, Monkalmın hiylələrinə aldanmamağı qət etdiyinə baxmayaraq, generalın komplimentini eşidərkən məmnun oldu. Monkalm, fikirləşirmiş kimi, bir anlığa susdu, sonra dedi:

– Sizin rəisiniz mənim hücumlarımı dəf etməyə tamamilə qadir olan igid bir adamdır. Amma, mayor, siz özünüz deyiniz, onsuz da şək-siz-şübhəsiz olan igidliyinizi sübut etmək meyindən əl çəkməklə insanpərvərlik göstərmək vaxtı çatmamışmı? Unutmayın ki, qəhrə-manda həm insanpərvərlik, həm də igidlik olmalıdır.

– Bizim fikrimizcə, bu sifətlərin hər ikisi bir-birinə qınlmaz tellərlə bağlıdır, – deyə Duncan gülümsəyib cavab verdi. – Zati-alinizin şücaətini igidliyin səbəbi hesab edərək, biz indiyədək sizə insan-pərvərlik müqabilində insanpərvərliklə cavab vermək üçün fürsət tapa bilməmişik.

Monkalm da təriflənməyə adət edən və indi tərifə etinasız yanaşan adama məxsus bir hərəkətlə yüngülcə baş əydi. O, bir az fikirləşdikdən sonra əlavə etdi:

– Bəlkə, mənim durbinlərim məni aldatmışdır və sizin istehkamlarınız mənim toplarımın birgə atəşinə güman etdiyimdən daha yaxşı tab gətirər? Bizim qüvvələrimizə bələdliyiniz varmı?

– Bu barədə aldığımız xəbərlər müxtəlif xarakterlidir, – deyə Duncan etinasızlıqla cavab verdi, – lakin əldə etdiyimiz ən yüksək rəqəm göstərir ki, sizin qüvvələriniz iyirmi min nəfərdən çox deyildir.

Fransız dodağını dişlədi və həmsöhbətinin fikrini üzündən oxumaq istəyirmiş kimi, gözlərini ona zillədi. Lakin Monkalm az sonra



özünə xas olan soyuqqanlıqla danışmağa başladı və öz qoşunlarının sayını iki dəfə çox göstərən bu rəqəmin, guya, düzgün olduğunu təsdiq etmək istədiyini bildirdi:

– Mayor, bu bizim sayıqlığımız üçün bir ləkədir ki, nə qədər səy göstəririksə də, ordumuzun nə kimi qüvvələrə malik olduğunu gizli saxlaya bilmirik, halbuki bu yerlərin ucsuz-bucaqsız qalın meşələrində buna nail olmaq, sanki, o qədər də çətin deyildir. Mənə dedilər ki, komendantın qızları fortun mühasirəyə alınmasından sonra oraya gəlmişlər.

– Bu doğrudur, markiz, lakin qızlar əl-ayağıma dolaşib bizi heç də ruhdan salmırlar, əksinə, onlar özləri cəsarət və mətinlik nümunəsi göstərilər. Hərgah markiz de Monkalm kimi mahir bir generalın həmlələrini dəf etmək üçün təkçə qətiyyət və əzm kifayət etsəydi, onda mən Uilyam-Henri fortunun müdafiəsini Munronun böyük qızına cəsarətlə etibar edərdim.

– Nəcib sifətlər irsən keçir, buna görə də bu barədə dediklərinizə inanıram; amma burasını da unutmaq lazım deyil ki, bayaq dediyim kimi, mərdliyin də öz hüdudu vardır və adam gərək heç zaman insanpərvərliyi unutmasın. Mayor, ümidvaram ki, siz qalanı bizə təslim etmək niyyətilə yanıma gəlmisiniz.

– Məgər zati-aliniz müdafiəmizin o qədər zəif olduğunu yaqın etmişdirmi ki, belə bir tədbiri zəruri sayır?

– Müdafiənin uzanması məni kədərləndirərdi. Müdafiənin uzun çəkməsi mənim qırmızıdərilili dostlarımı əsəbiləşdirir, – deyər Monkalm Dulkanın sualına cavab verməyib öz fikrini davam etdirdi və söhbətə çox diqqətlə qulaq verən hindular qrupunu süzdü. – Mən hələ indinin özündə də onları hücumdan çox çətinliklə çəkindirirəm.

Heyvord dinmədi, çünki onun hafizəsində lap bu yaxınlarda güclə xilas olduğu təhlükələr haqqındakı qəmgin xatirələr və bu əzablara düçar olmuş yazıq qızların obrazları canlanmışdı.

Monkalm isə özünün əlverişli vəziyyətdə olduğunu zənn edərək, fürsətdən istifadə edib:

– Bu hindular kimi cənablar acıqlandıqları zaman xüsusilə təhlükəli olurlar, – deyər sözünə davam etdi, – belə vaxtda onların qəzəbini soyutmağın nə qədər çətin olduğunu sizə deməyim artıqdır, çünki buna siz özünüz də bələdsiniz. Hə, necə bilirsiniz, mayor? Qalanın təslim edilməsi şərtlərindən danışaqlmı?

– Qorxuram ki, zati-aliniz Uilyam-Henri qalasının möhkəmliyi və onun qarnizonunun miqdarı barəsində aldadılmış olsun.

– Mən heç də Kvebek¹ qarşısında deyiləm, mənim qarşımda vur-tut ikicə min üç yüz igid döyüşçü tərəfindən müdafiə edilən yalnız torpaq istehkamlar durur, – deyə Monkalm müxtəsərcə cavab verdi.

– Əlbəttə, dövrəmizdə torpaq səngərlər yaradılmışdır, fortumuz isə Daymond burnunun qayalıqlarından tikilməmişdir, lakin o, baron Diskaunun və dəstəsinin məhvinə səbəb olan sahilə ucalır. İstehkamlarımızdan bir az o tərəfdə isə güclü qoşun saxlayırıq, biz bunu müdafiə vasitələrimizin bir hissəsi hesab edirik.

– Bunlar da altı və ya səkkiz min nəfərdir! – deyə Monkalm yəqin ki, tam etinasızlıqla bildirdi.– Bu qüvvələrin sərkərdəsi elə güman edir ki, onun əsgərləri açıq çölə nisbətən Eduard fortunun hasarları arxasında daha çox əmin-amanlıqdadırlar.

İndi Heyvord da sayını qəsdən özü çox göstərdiyi dəstə haqqında generalın soyuqqanlıqla dediyi sözləri eşidərkən pərt oldu və öz növbəsində, o da dodağını dişlədi. Onların hər ikisi susub fikrə getdi. Nəhayət, Monkalm söhbəti davam etdirdi və yenə eyni ibarələri təkrar etdi; bu ibarələrdən aydın olurdu ki, onun, yəni Monkalmin zənnincə Heyvordun buraya gəlməkdən yalnız bircə məqsədi vardır ki, o da qalanı təslim etmək şərtləri haqqında danışıqlar aparmaqdır; Heyvord isə generalın ələ keçirdiyi Vebbin məktubundan nə kimi nəticələr çıxardığını çox ehtiyatla öyrənməyə çalışırdı. Lakin hər iki tərəfin qurduğu kələklər nəticə vermədi və xeyli davam edən bu faydasız danışıqdan sonra Dunkan markizlə vidalaşdı. Düşmən sərkərdəsinin xoş rəftarı və istedadı Dunkana yaxşı təsir bağışlamışdı, lakin o, Monkalmin çadırına gələrkən nəzərdə tutduğu şeyi öyrənmək məqsədinə nail ola bilməmişdi. Monkalm Dunkanı qapı-yadək ötürdü və yenə təklif etdi ki, iki düşərgə arasındakı düzənlikdə fortun komendantı onunla, yəni Monkalmla şəxsən görüşsün.

Nəhayət, onlar vidalaşmış bir-birindən ayrıldılar. Dunkan yenə fransız zabitinin müşayiəti ilə fransızların qabaq postuna qayıtdı, oradan isə dərhal geriye – forta gəldi və yubanmadan birbaşa öz rəisinin binasına getdi.

¹ *Kvebek* – Kanadada şəhər; müəllif məşhur Kvebek qalasını nəzərdə tutur.



XVI *fəsil*

Heyvord içəri girdikdə Kora ilə Alisa da Munronun yanında idilər. Alisa polkovnikin qucağında oturub incə barmaqları ilə onun ağarmış saçlarını oynadırdı; atası onun uşaq kimi oynamasına yalandan acıqlanıb qaş-qabağını tökdükdə Alisa al dodaqları ilə qoca atasının qırışmış alnından öpüb onun süni qəzəbini soyudurdu. Kora da onların yanında oturmuşdu; o ,Alisaya bəslədiyi məhəbbətdən irəli gələn analıq nəvazişilə kiçik bacısının nazlı hərəkətlərini izləyərək gülümsəyə-gülümsəyə bu maraqlı səhnəciyə baxıb xoşhallanırdı. Gənc xanımların nəinki yenicə xilas olduqları, həm də onlar üçün hələ də qorxu törətməkdə olan təhlükələr səmimi ailə məhrəbanlığının bu təsirli dəqiqələrində, sanki, unudulmuşdu. Gənc xanımlar keçirdikləri qorxu və təlaş, qocaman əsgər isə öhdəsinə düşən qayğıni unutmuşdu, sanki, onlar qısa barışıq, dinclik və əmin-amanlıq dəqiqələrindən doyunca həzz almağa çalışırdılar. Dunkan qayıtdığını xəbər verməyə tələsdiyi üçün heç bir xəbərdarlıq etmədən otağa girib dayandı və səsini çıxarmayaraq ata-bala məhəbbətinin bu gözəl təcəssümünə bir qədər tamaşa etdi. Lakin Alisanın qaynaşan cəld gözləri Dunkanın aynaya düşmüş əksini gördü, o utandığından qızarıb tez atasının qucağından düşdü və bərkdən:

– Mayor Heyvord! – dedi.

– Sən mayorun harada olduğunumu bilmək istəyirsən? – deyərək Munro soruşdu. – Mən onu fransızla boşboğazlıq etməyə göndərmişəm... Bıy, özü burda imiş!.. Siz, ser, gənc olmaqla bərabər, diribaşsınız; çox tez qayıtdınız! Yetər boşboğazlıq, Alisa, çıx get! Əsgərin işi-gücü azdırmı ki, sən də bir tərəfdən çərəncilik edib onun vaxtını alırsan?

Alisa bərkdən gülüb, burada qalmağın münasib olmadığını başa düşərək ,qapıya tərəf yönələn Koranın dalınca getdi.

Munro tapşırığın yerinə yetirilməsi nəticələrini Dunkandan soruşmaq əvəzinə, yalnız öz fikirlərlə məşğul olan adam kimi, başını aşağı salıb əllərini dalına qoyaraq, otaqda bir az gəzişdi, nəhayət, atası ilə məhəbbətilə dolu gözlərini yerdən çəkib başını qaldıraraq dilləndi:

– Çox gözəl uşaqlardır bunlar, Heyvord. Belə uşaqları olan hər bir ata fəxr etməyə haqlıdır.

– Onların barəsində mənim fikrimi bilməyə çalışmağınız artıqdır, ser...

– Düzdür, qoçaq oğlan, düzdür, – deyə səbirsiz qoca onun sözü-nü yarımcıq qoydu. – Siz bu məsələ barəsində öz fikrinizi forta girdiyiniz gün daha ətraflı şərh etmək istəyirdiniz, lakin mən belə hesab etdim ki, toy mərasimilə əlaqədar olaraq səadət arzularımı bildirmək və bayram şənliyindən söhbət açmaq belə bir vaxtda mənim kimi qoca əsgərə yaraşmaz, çünki kralımın düşmənləri toy gecəsi, çağırılmamış qonaqlar kimi, qəflətən gəlib qanımızı qaralda bilirlər. Lakin mən haqlı deyilmişəm, Dunkan, mənim balam, mən səhv etmişəm və indinin özündə də sizi dinləməyə hazırım.

– Sizin sözləriniz, əziz ser, mənə çox xoş gəlir, bununla belə, mən, ən əvvəl, sizə Monkalmın tapşırığını yetirməliyəm...

– Cəhənnəm olsun fransız da, onun alayları da, ser! – deyə höv-sələsiz qoca əsgər səsinə ucaldıb, hirsli-hirsli danışmağa başladı. – O hələ Henri fortuna yiyələnmişdir və yiyələməyə bilməyəcəkdir, amma bu şərtlə ki, Vebb öz öhdəsinə düşən vəzifəni layiqincə yerinə yetirə. Lakin, ser, Allaha şükür, biz hələ elə bir fəlakətli vəziyyətə düş-məmişik ki, ağız-göyçəyin birisi desin, guya, Munronun başı işə o qədər qarışıb ki, ailə qarşısında öz vəzifələrini də unutmuşdur və bu barədə, guya, fikirləşməyə belə onun macalı yoxdur. Mənim həqiqi ürək dos-tumun gözü-nün ağı-qarası bircə övladı vardı ki, o da sizin ananız idi, Dunkan, buna görə də indi mən sizi dinləyəcəyəm, hətta müqəddəs Lüdivikin bütün rıtsarları müqəddəs kralın özünün başçılığı ilə qala-mızın qapısını kəsdirib, mənimlə danışmağa icazə istəsələr də...

Heyvord başa düşdü ki, Munro fransız generalının tapşırığına qəsdən əhəmiyyət vermir və bundan həzz alır; qocaya bələd olduğu üçün bilirdi ki, onun bu cür danışmaq həvəsi tez sönəcəkdir, buna görə də Dunkan hələ səbirlə qulaq asmağı qət edib, mümkün qədər sakit cavab verməyə çalışdı:

– Sizə məlum olduğu kimi, ser, cəsarət edib sizin oğlunuz olmaq şərəfini iddia etmişəm.

– Düzdür, düzdür, bala, yadımdadır. Siz çox açıq və aydın danış-mışdınız. Amma izn verin, sizdən soruşum: mənim qızımladamı belə aydın danışmışınız?



– Şərəfimə and içirəm ki, yox! – deyə Dunkan səmimiyyətlə etiraf etdi. – Hərgah mən vəziyyətimin verdiyi imkanlardan istifadə edərək ürəyimi qızınıza açmış olsaydım, sizin etimadınızı tapdalmış olardım.

– Siz özünüzü həqiqi centlmen kimi aparırsınız, mayor Heyvord, bu işə ən yüksək təqdirə layiqdir. Lakin Kora Munro təvazökar qızıdır və heç kəsin qəyyumluğuna, hətta atasının da qəyyumluğuna ehtiyacı yoxdur.

– Kora?..

– Hə də, Kora. Məgər sizin miss Munro ilə evlənmək arzunuzdan danışmıyıq, ser?

– Mən... mən... mən... Gərək ki, mən heç kəsin adını çəkmədim, – deyə Dunkan dili topuq vura-vura cavab verdi.

– Bəs elədirsə, onda kiminlə evlənməyinizə məndən razılıq istəyirdiniz, mayor Heyvord? – deyə qoca əsgər soruşdu və şərəfinin təhqir olunduğunu gizlədə bilmədi.

– Sizin heç də az gözəl olmayan başqa bir qızınız da vardır.

Dunkan, bayaq qocanın böyük qızının adını təəccüblə çəkdiyi kimi, qoca da təəccüblə:

– Alisanımı?.. – deyə soruşdu.

– Bəli, mən onu sevirəm.

Gənc zabıt səsinə kəsdi və yenicə dediyi sözlərə Munronun necə cavab verəcəyini gözlədi. Polkovnik otaqda xeyli gəzişdi; sərt üzünün dərisi əsəbilikdən dartınırdı, sanki, o, fikir dəryasına qərç olmuşdu. Qoca, nəhayət, Heyvordun qarşısında dayandı və onun gözlərinin içinə baxaraq danışmağa başladı:

– Dunkan, mən sizi ona görə sevirdim ki, damarlarınızda dostumun qanı axır. Sizi öz yaxşı sifətlərinizə görə də sevirdim; nəhayət, qızımı xoşbəxtliyə çıxara biləcəyinizi güman etdiyim üçün sevirdim. Lakin məni çox qorxuya salan şey doğru olsaydı, bütün məhəbbətim nifrət hissinə çevrilərdi.

– Mən yol vermərəm ki, hər hansı bir hərəkətim və fikrim sizdə bu cür dəhşətli dəyişikliyə səbəb olsun! – deyə gənc zabıt cavab verdi; o, Munronun qüvvətli baxışının təsirindən bir anlığa belə gözlərini yerə dikmir, şax onun gözlərinin içinə baxırdı.

Qoca özünü düşündürən hissələri Dunkanın başa düşmədiyini güman etmirdi, bununla belə, Heyvordun üzdən dəyişildiyini görüb, bir az yumşaldı və daha sakit səslə sözlünə davam etdi:

– Siz mənim oğlum olmaq istəyirdiniz, Dunkan, halbuki ata demək istədiyiniz adamın kim olduğunu, onun başına nələr gəldiyini əsla bilmirsiniz. Əyləşin, cavan oğlan, mən ürəyimin yaralarını sizə qısaca şərh edəərəm...

Bu dəqiqələrdə həm Dunkan, həm də Munro Monkalmın tapşırığını unutmuşdular, halbuki bu tapşırığı Dunkan özü gətirmişdi və bu, bilavasitə Munroya aid idi. Hər iki həmsöhbət stulları özlərinə yaxın çəkdi. Qocaman əsgər bir az fikrə getdi; yəqin ki, o, çox kədərli bir şey haqqında fikirləşirdi. Gənc zabıt isə bu anlarda, qocaya hörmətlə diqqət yetirdiyini nümayiş etdirmək istəyirmiş kimi, səbirsizliyini boğmağa çalışırdı. Nəhayət, Munro sükutu pozdu.

– Mayor Heyvord! – deyə şotlandiyalı söhbətə başladı. – Siz yaşda olanda mən çox varlı-sanlı bir mülkədarın Alisa Qrahem adlı yeganə qızı ilə əhd-peyman etmişdim, bir-birimizdən heç zaman ayrılmayacağımıza, ölənədək bir-birimizə vəfalı olacağımıza hər ikimiz söz vermişdik. Alisanın atası bizim evlənməyimizə razı olmurdu, bunun səbəbi təkcə mənim yoxsul olmağım deyildi. Odur ki, mən namuslu bir adam kimi hərəkət etdim: qızın vədini özünə qaytardım, özüm də vətəni tərk etdim. Mən bir çox yad ölkələr gəzdim, müxtəlif məmləkətlərdə çoxlu qan tökdüm. Nəhayət, əsgəri borcum məni Vest-İndiya adalarına gətirib çıxardı. Mən orada bir qıza rast gəldim; sonralar o mənim arvadım və Koranın anası oldu. Həmin qadının atası bu adaların sakini olan bir centlmen idi. Anasının əcdadı isə, öz bədbəxtliyindən – qoca bu sözləri təəssüflə dedi – məzlum insanlar zümrəsinə mənsub idi, yəni dövlətlilərin və öz əlinin əməyilə yaşamaq istəməyənlərin varlanması xətinə vicdansızcasına kölə halına salınmış adamlar idi. Lakin mənim qızıma xor baxmağa cürət edən adama rast gəlsəm, bütün qəzəbimi onun başına yağdıraram. Siz özünüz də, mayor Heyvord, cənubda anadan olmusunuz; o yerlərdə hibridləri alçaq irq hesab edirlər.

– Çox təəssüf ki, belədir, ser, – deyə Dunkan cavab verdi və bilaxtiyar pərt odub gözlərini yerə dikdi.

– Siz də mi mənim qızıma bu tənəni vurursunuz? Belə bir «alçaq» adamla evlənməklə Heyvordlar qanını ləkələməkdənmi qorxursunuz? – deyə Munro əsəbiliklə soruşdu. – Halbuki Kora göyçək və cazibəlidir, bir insan olmaq etibarilə çox nəcib və xeyirxahdır.

– Mən heç zaman bu cür şəərəfsiz və vəhşi fikirlərə düşməərəm, – deyə Dunkan cavab verdi. – Lakin, polkovnik Munro, sizin kiçik



qızınıza vurulmağımın səbəbini onun mülayimliyi, gözəlliyi və məftunedici qəşəngliyi çox yaxşı izah edə bilər; buna görə də məni nahaq yerə ittiham etməyiniz əsassızdır.

– Siz haqlısınız, ser, – deyər qoca cavab verdi və yenə sakit, daha doğrusu ,mülayim danışmağa başladı. – Alisa anasına o qədər oxşayır ki, elə bil, bir almadır, yarı bölünüb; o, miss Qrehemin hələ dərd-qəm nə olduğunu bilmədiyi çağlarına oxşayır. Mənim birinci arvadım öldükdən sonra Şotlandiyaya qayıtdım. Onu da deyim ki, fikir verin, Dunkan, Alisa Qrehem iyirmi il tək yaşamış, ona xəyanət etməyə cürət etmiş adamı yaddan çıxarmayıb, ərə getməmişdi. Bundan əlavə, ser, Alisa Qrehem mənim etibarsız çıxmağımı da unutmuşdu; o vaxt evlənməyimizə mane olan bütün əngəllər aradan qaldırılmış olduğu üçün Alisa mənə ərə getməyə razı oldu.

– Sonra da Alisanı doğdu? – deyər Dunkan soruşdu.

– Hə, – deyər qoca cavab verdi. – Mən onunla cəmi bircə il yaşadım. Bu bir il, gəncliyi onsuz dərd və qəm içərisində solmuş qadın üçün qısaömürlü bir səadət idi.

Qocanın qəmginliyində əzəmət və ciddiyət hiss edilirdi, buna görə də Heyvord ona təskinlik vermək üçün bir söz deməyə cürət etmədi. Munronun davranışından elə zənn etmək olardı ki, qarşısında Dunkanın olduğunu unutmuşdu. O, iztirabdan tanınmaz hala düşmüş üzünü gizlətmirdi. Gözlərindən iri yaş damcıları axırdı. Nəhayət, polkovnik hərəkətə gəldi. Özünə gələn adamlar kimi, yerindən qalxdı, otağın o başına gedib qayıtdı, Dunkanın qarşısında dayanaraq, ondan ciddi surətdə soruşdu:

– Yadımdadır, mayor Heyvord, gərək ki, siz markiz de Monkaldan mənə sifariş gətirmişdiniz, eləmi?

Dunkan da bir anlığa pərt oldu, lakin tez özünə gəlib, markizin, qismən yaddan çıxardığı tapşırığını çaşa-çaşa şərh etməyə başladı.

Qoca, Heyvordun məlumatını bir qədər dinlədikdən sonra:

– Elə bu dediyiniz də kifayət edər, mayor Heyvord! – deyər acıqlı-acıqlı cavab verdi. – Fransızların nəzakəti haqqında bir neçə cildlik tədqiqat əsəri yazmaqdan ötrü bu əşitdiklərim də kifayət edər. Buna baxın, bir buna baxın, o centlmen məni danışmaq aparmağa dəvət edir, mən ləyaqətli və qabiliyyətli müavinimi onun yanına göndərdikdə isə (gənc olduğunuza baxmayaraq, Dunkan, bunu sizin haqqınızda demək olar), o, mənim qarşımda tapmaca qoyur!

– Bəlkə, markiz sizin nümayəndəniz haqqında belə yaxşı fikirdə deyil, mənim əziz serim! Xahiş edirəm, yadınıza salasınız ki, indi markizin təkrar yenidən göndərdiyi dəvət fort komendantının köməkçisinə deyil, özünə aiddir.

– Məgər, ser, müavin ona tapşırıq verən şəxsin bütün səlahiyyətinə və nüfuzuna malik deyilmə? Fransız Munro ilə görüşüb danışmaq istəyir! Açıq deyirəm, ser, mən həmin adamın görüşünə getmək arzusundayam, heç olmasa ona görə ki, onun qoşunlarının sayca çox olmasına və onun irəli sürdüyü iddialara baxmayaraq, hələ də qətiyyətli və mətin olduğumuzu ona göstərək. Cavan oğlan, mənə elə gəlir ki, bunun özü də pis siyasət deyil.

Duncan Munronun bu fikrinə həvəslə razı oldu, çünki kəşfiyyatçıdan alınmış məktubun məzmununu tezliklə bilməyi çox vacib hesab edirdi.

– Şübhə yoxdur ki, fransız generalı sizin tərəddüdsüzlüyünüzü və mətinliyinizi görərkən heç də məmnun olmayacaqdır, ser, – deyər Duncan öz fikrini bildirdi.

– Bunu siz çox düz deyirsiniz!

– Bəs nəzərdə tutulan görüş barəsində nə qərara gələcəksiniz?

– Mən fransızla görüşəcəyəm, özü də əsla heç bir şeydən qorxmadan, lap tezliklə görüşəcəyəm. Gedin, mayor Heyvord! Fransızların yanına adam göndərin, qoyun o, fransızların düşərgəsinə kimin gələcəyini onlara xəbər versin. Biz balaca bir dəstə ilə onların yanına gedərik. Mənə baxın, Duncan, – deyər qoca pıçıltı ilə əlavə etdi, halbuki otaqda onların ikisindən başqa heç kəs yox idi, – kim bilir, bəlkə, fransızların bizi dəvət etmələrində bir xəyanət vardır, buna görə də, hər ehtimala qarşı, özümüzlə köməkçi dəstəsi aparmağımız pis olmaz, siz necə bilirsiniz?

Gənc zabıt otaqdan çıxdı və gün dolanıb batmağa getdiyi üçün, lazımi sərəncamlar verməkdən ötrü tələsdi. O, bir neçə dəqiqədən sonra əsgərləri sıraya düzdü, fransızların düşərgəsinə bayraqlı çapar göndərdi və ona tapşırıq ki, fort komendantının yaxınlaşdığını düşmənlərə xəbər versin. Heyvord bütün bu tədbirləri gördükdən sonra kiçik bir eskortu¹ fortun qərb darvazasına apardı və burada öz rəisinə rast gəldi; rəis Monkalmın yanına getməyə tamamilə hazır idi və ancaq mayoru gözləyirdi. Adi rəsmiyyət qurtaran kimi fortun

¹ *Eskort* – keşik, mühafizə dəstəsi



komendantı və onun gənc köməkçisi eskortun müşayiəti ilə qalanı tərk etdilər.

Onlar istehkamlardan ən çoxu yüz yard uzaqlaşmışdılar ki, qabaq tərəfdə fransız generalının adamları göründülər; fortu tərk edənlər mühasirəyə alan qüvvələrin batareyalarını fortndan ayıran irmağın axdığı dərə ilə fransızlara tərəf gəldilər. Munro qalanı tərk etdiyi dəqiqədən etibarən qəddini çox əzəmətlə saxlayır və üzdən özünü vüqarlı göstərirdi. Monkalmın şlyapasında tərənən ağ lələyi gördükdə polkovnikin gözlərinə işıq gəldi və keçirdiyi illərin bütün izləri onun iri, qüvvətli fiqurundan, sanki, bir anda silinib yox oldu.

– Əsgərlərimizə əmr edin, ehtiyatlı olsunlar, ser, – deyərək Munro Dunkanın qulağına pıçıldadı.

Yaxınlaşmaqda olan fransız dəstəsinin təbil səsləri qocanın danışığını yarımcıq qoydu. İngilislər də dərhal eyni salam səslərilə cavab verdilər. Hər dəstədən ağ bayraqlı çapar ayrıldı, ehtiyatlı şotlandiyalı ayaq saxladı. İngilislərin eskortu onun yaxınlığında dayanırdı. Monkalm qısa hərbi təbrikdən sonra cəld və yüngül addımlarla Munronun qabağına gəldi. O, qocaman əsgərin qarşısında başını açdı, bu zaman onun şlyapasındakı dümağ lələk az qaldı yerə dəysin.

Munronun davranışında daha çox əzəmət və mərdlik, fransızın davranışında isə təmkinlilik və yaltaqçasına nəzakət hiss edilirdi. Bir neçə saniyə ərzində onların heç biri dinmədi. Onlar bir-birini çox diqqətlə süzdülər. Nəhayət, Monkalmın yüksək rütbəsinə və görüşün xarakterinə uyğun olaraq sükutu fransız pozdu. Adi salamlaşmadan sonra o, Dunkana müraciət etdi və tanış bir adam kimi onun üzünə baxıb gülümsəyərək fransızca dedi:

– Mayor, mən çox şadam ki, danışığımızda siz də iştirak edəcəksiniz. İndi tərcüməçinin köməyinə ehtiyacımız yoxdur, çünki bilirəm, siz mənim sözlərimi o qədər dürüst çatdıracaqsınız ki, sanki, mən sizin öz dilinizdə danışırım.

Dunkan baş əydi.

Monkalm, ingilislərin buradakı kiçik dəstəsi kimi, lap yaxında dayanan öz eskortuna müraciətlə dedi:

– Geriyə, uşaqlar! Bir az geri çəkilin!

Fransızlara etibar etdiyini sübut etmək üçün mayor Heyvord da öz eskortuna bir qədər geriyə çəkilmək əmrini vermək istədikdə dərə-

yə nəzər saldı və meşəlikdə çoxlu hindu görüb təlaşa düşdü; hindular iki sərkərdənin görüşünə çox maraqla baxırdılar.

Mayor Heyvord, demək olar ki, dörd tərəfdən görünən hinduları göstərərək, bir qədər pərt olmuş halda dedi:

– Markiz de Monkalm, əlbəttə, özü görür ki, onun vəziyyətilə bizim vəziyyətimiz arasında bərabərlik yoxdur. Keşikçilərimizi buraxsaydıq, biz hökmən düşmənin əlinə keçərdik.

– Mayor, sizə verilən vəd sizi təhlükədən qoruyur, – deyə Monkalm cavab verdi və təşəxxüslə əlini ürəyinin başına qoydu. – Məncə, bu kifayət edər.

– Bəli! Geriyə çəkilin, – deyə Dunkan ingilis eskortuna başçılıq edən zabitə müraciət etdi, – o qədər geriye çəkilin ki, danışığımızı eşitməyəsınız, özünüz də əmr gözlərsiniz.

Munro keşikçi dəstəsinin uzaqlaşmasına baxarkən bütün varlığını bürüyən həyəcanı gizlədə bilmədi və dərhal izahat tələb etdi.

– Onlara etibar etmədiyimizi bildirmək bizim üçün səfəli deyildir, ser, – deyə Dunkan rəisin fikrinə etiraz etdi. – Markiz de Monkalm əmin-amanlıqda olduğumuza söz verib zəmin olmuşdur, mən də onun sözlərinə bel bağladığımızı sübut etmək üçün eskortumuzun geriye çəkilməsini əmr etdim.

– Ola bilsin ki, bunlar hamısı düzdür, ser, etirazım yoxdur, lakin markizin sözlərinə çox inanmıram.

– Əziz ser, siz unudursunuz ki, həm Avropada, həm də Amerikada şöhrət qazanmış olan bir zabitlə danışıyıq. Belə bir mənşəb və nüfuz sahibi olan adamdan ehtiyat etməyiniz yersizdir.

Qoca polkovnik, labüdə zərurətlə hesablaşdığını bildirmək istəyirmiş kimi, qollarını yana açdı.

Monkalm, yavaş danışan bu adamların söhbətinin qurtarmasını səbirlə gözləyirdi; nəhayət, o, Munroya daha da yaxın gəldi və danışığa başladı:

– Mayor, sizin rəisinizlə bu görüşün təşkil olunmasını ona görə xahiş etmişəm ki, öz kralının şərəfini qorumaq üçün əlindən gələni etmiş olduğunu ona sübut edim və insanpərvərliklə də hesablaşmaq lazım olduğuna onu inandırım. Mən həmişə və hər yerdə deyəcəyəm ki, sizin rəisiniz düşməni dəf etməyə bəslədiyi axırıncı ümidi puç olanadək mərdliklə müqavimət göstərmiş və təslim olmamışdır.



Duncan fransız generalının bu müqəddiməsini qoca komendantı tərcümə etdi; Munro isə çox vüqarla, lakin mülayimliklə belə cavab verdi:

– Markiz de Monkalmın bu rəyini hər necə qiymətləndirsəm də, mənə, bu rəy o zaman daha inandırıcı olar ki, mən ona tamamilə layiq olduğumu sübut etmiş olam.

Heyvord polkovnikin cavabını fransız generalına yetirdikdə, Monkalm gülümsəyib dedi:

– Sizin həqiqi mərdliyinizi görüb indiyədək verdiyim vəd, sizin yersiz və faydasız inadkarlığınız nəticəsində mənim üçün sərfəli olmaya bilər ki, buna da təəssüf etməmək olmaz. Sayca sizdən üstün olduğumuzu və bizə müvəffəqiyyətlə müqavimət göstərə bilməyəcəyinizi şəxsən yəqin etmək üçün zəhmət çəkib bizim düşərgəni nəzərdən keçirmək istəməzdinizmi, polkovnik?

– Mən bilirəm ki, fransız kralına yaxşı xidmət edirlər, – deyər şotlandiyalı tərəddüd etmədən cavab verdi, – lakin mənim hökmdarımın da güclü və sədaqətli ordusu vardır.

– Lakin bizim xoşbəxtliyimizdən, burada belə bir ordu yoxdur, – deyər Monkalm cavab verdi.

– Heyvord, fransız generalından soruşun, durbin vasitəsilə Qudzonu görə bilərmə? – deyər Munro ötkəmliklə təklif etdi. – Həmçinin bunu da bilirmə ki, general Vebb tərəfindən göndərilən ordu qüvvəsi bizə nə vaxt və harada gəlib qoşulmalıdır?

– Qoy sizə general Vebb özü cavab versin, – deyər hiyləgər Monkalm cavab verdi və əlindəki açılmış məktubu birdən Munroya uzatdı. – Bax, polkovnik, bu məktubu oxuyub bilərsiniz ki, general Vebbin dəstəsi mənim ordumu narahat etməyəcəkdir.

Qoca əsgər fransız generalının sözlərini Duncanın tərcümə etməsini gözləməyərək, məktubu cəld aldı; onun hərəkətinin cəldliyindən bilmək olardı ki, Munro ələ keçirilmiş olan bu məktubun məzmununa çox böyük əhəmiyyət verirdi. Munro tələsə-tələsə məktubu oxuyurdu; onun üzü əsgəri vüqar ifadəsini tədriclə itirir, bunun əvəzinə üzündə böyük bir kədər əks edirdi. Komendantın dodaqları əsdi, əlləri boşaldı və məktub sürüşüb yerə düşdü. Qoca, bir zərbə ilə bütün ümidi puç edilən bir adam kimi, peşman olub başını aşağı saldı. Duncan məktubu qaldırdı və belə bir özbaşınalıq üçün həтта üzr istəmədi; o, məktubun böyük məyusluq əmələ gətirən məzmunu ilə tanış oldu.

Bu məktubda general Vebb müqavimət göstərməyi Munroya məsləhət görmüdü, əksinə, fortun tezliklə təslim edilməsini vacib hesab edir və göstərdi ki, Uilyam-Henri qalasının komendantına kömək olaraq bir nəfər belə göndərmək imkanına malik deyildir.

Duncan məktubun hər iki tərəfini nəzərdən keçirərək:

– Burada heç bir kələk yoxdur, – dedi, – məktub Vebb tərəfindən imzalanmışdır. Yəqin, ələ keçirilən məktub da budur.

– Vebb mənə xəyanət etmişdir! – deyə Munro təəssüflə cavab verdi. – İndiyədək hələ bədnamçılığın nə olduğunu bilməyən bir evi Vebb rüsvay etdi, o, mənim ağ saçlarımı bədnam etdi!

– Belə deməyin! – deyə Duncan etiraz etdi. – Biz hələ qalanın da, öz əsgəri şərəfimizin də ağasıyıq! Öz həyatımızı elə bir qiymətə sataraq ki, düşmənlər bu alqının çox baha olduğunu söyləyərlər.

– Təşəkkür edirəm sənə, oğlum! – deyə qoca donuxma vəziyyətindən qurtarıb özünü cəmləşdirərək cavab verdi. – Sən Munronun borcunu yadına saldın! Biz forta qayıdıb, istehkamlarımızın içərisində özümüz üçün qəbir hazırlırıq.

– Cənablar, – deyə Monkalm dilləndi və bir neçə addım irəli gəldi, – bu məktubdan bir fürsət kimi istifadə edərək, igidləri alçaltmaq və belə bədnam yol ilə şübhəli şöhrət qazanmaq fikrində olduğumu güman edirsinizsə, onda siz məni – Lui de Sen-Veranı yaxşı tanıyırsınız. Səbir edin, mənim şərtlərimi dinləyin.

– Bu fransız nə deyir? – deyə qoca əsgər sərtliklə soruşdu. – Yoxsa o, baş qərargahdan göndərilmiş məktubu gətirən kəşfiyyatçını tutub məktubu ələ keçirdiyinə görə lovğalanır? Ser, ona deyin ki, hərəgah öz düşmənlərini sözlə qorxuda biləcəyinə ümid edirsə, yaxşısı budur, qoy mühasirə vəziyyətini ləğv edib, Eduard fortuna yaxınlaşmağa çalışsın.

Duncan Monkalmın sözlərinin mənasını polkovnikə izah etdi. Heyvord markizin sözlərini tərcümə edib qurtardıqda Munro bayaqkindan daha xatircəmliklə dedi:

– Markiz de Monkalm, sizi dinləyirik.

– Hazırda sizin fortu əldə saxlaya bilməyiniz mümkün deyildir, – deyə alicənab düşmən təkrar etdi, – buna görə də, mənim dövlətimin mənafeyi naminə həmin istehkam məhv edilməli idi, lakin əsgər üçün əziz olan hər bir şey şəxsən sizə və sizin igid yoldaşlarınıza güzəşt ediləcəkdir.



– Bəs bayraqlarımız? – deyə Heyvord soruşdu.
 – Onları İngiltərəyə qaytarıb kralınıza göstərərsiniz.
 – Silahımız?
 – Silahınız özünüzdə qalacaqdır. Onu yalnız özünüz daha şərəflə saxlaya bilərsiniz.

– Qalanı boşaldıb təhvil verməliyikmi?

– Bu tədbir həyata keçirilərkən sizə böyük hörmət göstəriləcəkdir.

Dunkan Munroya müraciət etdi və Monkalmanın təklifini ona izah etdi. Polkovnik onun dediklərini heyrət içində dinlədi, elə bil, fransızların bu qeyri-adi və gözlənilməz alicənablığı ona çox böyük təsir bağışlamışdı. Nəhayət, Munro dilləndi:

– Gedin, Dunkan, gedin markizlə onun çadırına və işi orada qurtarın. Heç zaman ağılıma gəlməzdi ki, dostuna kömək etməkdən qorxan ingilislə və əlverişli vəziyyətindən yalnız öz mənafeyi üçün istifadə etməkdən imtina edib hədsiz namusla hərəkət edən fransızla rast gələcəyəm.

Qocaman əsgər bu sözləri dedikdən sonra yenə başını aşağı saldı və yavaş-yavaş dönüb forta qayıtdı. Təşvişə düşən qarnizon Munronun pərtliyini görən kimi dərhal başa düşdü ki, o, qəmgin xəbər gətirir.

Dunkan, fortun təslim edilməsi şərtlərini müəyyən etmək üçün Monkalmanın yanında qaldı. O, birinci gecə qarovulları zamanı qalaya qayıtdı və komendantla qıscaca məsləhətləşdikdən sonra yenə qalanın darvazasından çıxdı. Dunkan ikinci dəfə gedərkən elan edildi ki, hərbi əməliyyat dayandırılmışdır və Munro tərəfindən imzalanan müqaviləyə əsasən fort səhər düşmənin ixtiyarına verilməlidir, fortun qarnizonunun silahı, bayraqları, hərbi ləvazimatı özündə qalacaq və deməli, əsgəri təsəvvürə görə qarnizonun şərəfinə toxunulmayacaqdır.

XVII

fəsil

Hər iki düşmən tərəfin qoşunları 1757-ci il 9 avqust gecəsini Qorikan yaxınlığındakı səhrada keçirdilər; onlar Avropa düzənliklərində qalmış olsaydılar da, gecəni təqribən eyni şəraitdə keçirməli olardılar. Məğlub olanlar səslərini çıxarmırdılar, bikef, qəmgin və

pərişan idilər; qaliblər isə şadyanalıq edirdilər. Lakin həm qəmginliyin, həm də sevincin sonu çatdı, hələ səhər açılmazdan qabaq səssizlik başlamışdı; ucsuz-bucaqsız meşələrin sükutunu yalnız qabaq mövqelərdəki gənc fransız keşikçilərindən birinin ucadan haylaması, ya da fortun hasarlarından yüksələn və düşmənlərin qalaçalara müəyyən edilmiş vaxtdan qabaq yaxınlaşmalarına mane olan hədə-qorxu səsləri pozurdu. Lakin bu tək-tək səslər də dan yeri sökülməzdən əvvəlki dumanlı, həzin dəqiqələrdə kəsildi.

Belə bir səssizlik şəraitində fransızların düşərgəsində iri bir çadırın yan pərdələri aralandı və oradan ucaboylu bir adam çıxdı. Bürüncü pləş onu soyuq meşə şəhindən qoruya bildiyi kimi, bütün vücudunu da örtmüşdü. Fransızların komandirinin rahat yatması üçün onun çadırının qabağında keşik çəkən əsgər bu adamın yolunu kəsmədi. Əsgər hətta hərbi hörmət əlaməti olaraq ona təzim də etdi. Həmin pləşli zabit çadırlar şəhərciyinin içindən cəld keçib Uilyam-Henri fortuna yönəldi.

Naməlum adam onun yolunu kəsən çoxsaylı keşikçilərdən hər birinə rast gələrkən keşikçilərin suallarına cəld və yəqin ki, qənaətləndirici cavab verirdi; hər halda, onun öz yoluna davam etməsinə heç kəs mane olmurdu.

Bu pləşli adam tez-tez, lakin çox yubandırılmadan dayandırılsa da, hər halda, düşərgənin içərisindən səssiz-səmirsiz birbaşa qabaq mövqelərə tərəf gedirdi; nəhayət, o, düşmən fortuna ən yaxın olan postda keşik çəkən əsgərə yaxınlaşdı. Yenə adi sorğu-sual başlandı:

– Kimdir gələn?

– Fransa!

– Parol?

– Qələbə, – deyə yol gedən adam cavab verdi və keşikçiyə o qədər yaxınlaşdı ki, əsgər onun ucadan pıçıldayıb dediyi sözləri eşidə bildi.

– Yaxşı, – deyə keşikçi cavab verib tufəngini çiyinə aldı. – Siz gəzməyə çox tezdən çıxmısınız.

– Sayıqlıq üzündən, oğlum, – deyə həmin adam keşikçiyə cavab verdi, pləşini dartıb keşikçinin üzünə baxdı və yenə ingilis qalasına doğru yönələrək yoluna davam etdi.

Keşikçi diksinib silahını aşağı endirdi və onu qabağa tərəf uzadıb, bu tanınmaz adamı əsgərə layiq çox hörmətlə salamladı; əsgər



silahını yenidən çiyinə alıb geri dönərək öz postuna tərəf yönəldikdə qeyri-ixtiyari olaraq öz-özünə dedi:

– Doğrudan da, sayıq olmaq lazımdır! Mənə elə gəlir ki, generalımız heç vaxt yatmır.

Plaşlı zabit, qəflətən keşikçinin təəccüblə ağzından çıxan sözlərini qulaqardına vurub, öz yoluna davam etdi və daha heç yerdə ayaq saxlamayıb, birbaşa gölün alçaq sahilinə gəlib çıxdı. Uilyam-Henri fortunun qərb qalaçasına lap yaxınlaşdı. Ayın üzünü seyrək bulud örtmüşdü, lakin onun zəif işığı ətrafda olanları, aydın olmasa da, hər halda, görməyə imkan verirdi. Zabit ehtiyatlı olmaq üçün ağacın gövdəsinə söykəndi və uzun müddət bu vəziyyətdə durdu; görünür, o, ingilis istehkamlarının qaranlığa gömülmüş lal səngərlərini çox diqqətlə gözdən keçirirdi. O, qalaya heç də adicə marağ göstərən və ya gəzməyə çıxan bir tamaşaçı kimi baxmırdı; əksinə, onun gözləri bir nöqtədən tez sürüşüb o birinə zillənir və bu baxış sübut edirdi ki, həmin adam hərbi işə yaxşı bələddir. Nəhayət, bu müşahidə, gərək ki, plaşlı adamı qane etdi; o, səhərin açılmasını gözləyirmiş kimi, başını səbirsizliklə qaldırıb şərqdəki dağın zirvəsinə baxdı və geriye dönmək istəyirdi ki, birdən yaxınlıqdakı qalaçanın tinindən qulağına dəyən yavaş səs onu yenidən ayaq saxlamağa məcbur etdi.

Elə bu anda ucaboylu bir adam qalaçanın kənarına yaxınlaşmış yerində donub qaldı; görünür, o da fransızların düşərgəsinin uzaq çadırlarına nəzər salırdı. Bu adam üzünü şərqə tərəf tutmuşdu; zənn etmək olardı ki, o da səhərin açılmasını səbirsizliklə gözləyir. Uzaqdan qaraltısı görünən bu adam sonra torpaq bəndə söykəndi; sanki, o, gölün şəffaf səthinə tamaşa edirdi; bu dəqiqələrdə sayrışan saysız-hesabsız ulduzların əksi düşmüş gölün səthi, elə bil, sualtı səma idi. Sübhün bu vaxtı, ingilis istehkamına söykənib, xəyal dəryasına qərğ olan bu adamın uca boyu və qəmgin görünüşü, onun kim olduğunu plaşlı müşahidəçiyə çox aydın nişan verdi. Fransızların düşərgəsindən gəlmiş zabit ehtiyakarlıq üzündən gizlənməyə məcbur oldu; o, ağacın arxasına keçdi. Həmin saniyədə onun diqqətini başqa bir səs cəlb etdi; plaşlı zabit yenə səssiz-səmirsiz donub qaldı. Suyun güclə eşidilən yavaş şappıltısı onun qulağına dəydi, az sonra isə sahiləki çınqılın xışıltısı eşidildi. Göldən qara bir kölgə çıxdı və fransız zabitinin durduğu yerə xəlvətcə yaxınlaşmağa başladı. Sonra yavaş-yavaş tufəngin lüləsi yuxarı qalxdı, lakin fransız

zabiti əlini cəld uzadıb tufəngin çaxmağından yapışdı və beləliklə də, atəşin açılmasına mane oldu.

– Xuq! – deyə hindu qışqırdı və xaincəsinə atəş açmasına belə bir qəribə şəraitdə və gözlənilmədən maneçilik göstərildiyinə təəcüb etdi.

Fransız zabiti hinduya cavab vermək əvəzinə əlini onun çiyinə qoydu və heç bir söz deməyib hindunu bu yerdən uzaqlaşdırdı, çünki burada danışmaları onlardan hər biri üçün təhlükəli ola bilərdi və hindu da buraya, yəqin ki, qan tökmək üçün gəlmişdi. Plaşlı adam plaşının yaxasını açıb, hərbi geyimini və döşündəki ordenini göstərərək, Monkalm olduğunu nişan verdi və sərt soruşdu:

– Bu nə deməkdir? Məgər mənim övladım bilmirmi ki, ingilis kişilərlə Kanada kişiləri arasında müharibə qurtarmışdır?

– Bəs quronlar neyləsinlər? – deyə hindu fransızca, pozuq olsa da, cavab verdi. – Döyüşçülərimizin heç biri hələ skalp soymamışdır, solğunüzlülər isə artıq bir-birilə dostlaşmışlar.

– Aha! Bic Tülkü! Hələ dünənədək bizim düşmənimiz olmuş bir dostun belə hərəkəti yersizdir. İngilislərin düşərgəsini Bic Tülkünün tərk etdiyi vaxtdan bəri günəş neçə dəfə batmışdır?

– Bəs o günəş harada batıbdır? – deyə hindu hirsli-hirsli soruşdu. – Günəş dağın dalına çəkilməmişdir, buna görə də hər yer qaranlıq və soyuq olmuşdur. Amma günəş yenidən göründükdə hər yer işıqlı və isti olacaqdır. Bic Tülkü öz qəbiləsinin günəşidir. Onu tayfasından qara buludlar ayırırdı, indi isə bu günəş yenə işıq verir və göyün üzü də açılmışdır.

– Mən çox yaxşı bilirəm ki, öz qəbiləsi içərisində Tülkünün sözü keçir, – deyə, Monkalm cavab verdi, – çünki hələ dünən Tülkü quronların skalplarını soymağa çalışırdı, bu gün isə quronlar tonqalın kənarına düzülüb Tülkünün məsləhətlərinə qulaq asırlar.

– Maqua böyük başçıdır.

– Qoy Bic Tülkü bunu sübut etmək üçün öz qəbiləsinə bizim yeni dostlarımızla yaxşı rəftar etməyi öyrətsin.

– Bəs nə üçün kanadalıların¹ başçısı öz cavan döyüşçülərini meşələrə gətirib torpaq evi² top atəşinə tuturdu? – deyə hiyləgər hindu soruşdu.

¹ “Kanadalılar” deyərkən müəllif fransızları nəzərdə tutur.

² *Torpaq ev* – ingilislərin fortu nəzərdə tutulur.



– Həmin torpaq evi almaq istəyirdik. Bu yerlər mənim ağamındır, buna görə də mənə və sənin böyüklərinə əmr edilmişdi ki, ingilislərin adamlarını bu yerlərdən qovub çıxaraq. İngilislər də buralardan getməyə razı olmuşlar; buna görə də mənim ağam ingilisləri daha düşmən hesab etmir.

– Yaxşı. Amma Maqua tomaqavkını götürmüşdü ki, qana boyasın. Amma, bax, Tülkünün döyüş baltası parılıdır. Balta qızardıqda, başçı onu torpağa basdıracaqdır.

– Axı Maqua söz vermişdir ki, Fransanın şöhrətinə ləkə vurmazsın! Böyük kralın Duzlu Gölün o tayında yaşayan düşmənləri Maquanın düşmənləri, böyük kralın dostları isə onun özünün və qəbiləsinin dostları olmalıdır.

– «Dostları olmalıdır!» – deyə hindu kinayə ilə təkrar etdi. – Qoy mənim böyüyüm əlini Maquaya versin.

Monkalm başa düşürdü ki, kömək üçün topladığı hərbi hindu qəbilələrini zor işlətmək yolu ilə deyil, güzəştlər etməklə təsir altında saxlamaq daha asandır; buna görə də Monkalm hindunun tələbini, həvəssiz olsa da, yerinə yetirdi. Maqua fransız generalının barmağını öz sinəsindəki dərin çarığın üstünə qoyub, iftixarla soruşdu:

– Mənim böyüyüm bilirmi bu nədir? Bax, bunu deyirəm.

– Əlbəttə, hər bir döyüşçü yara yerlərini görəndə kimi tanıyır. Sənin bədəninin burasını qurğuşun güllə deşmişdir.

– Bəs bu nədir? – deyə hindu. adətdən kənar olaraq, plaşla örtülməmiş açıq kürəyini Monkalma göstərdi.

– Bunu? Mənim oğlum rəhmsizcəsinə təhqir edilmişdir. Bəs ona bu zərbələri kim endirmişdir?

– Maqua ingilislərin vıqvamında bərk yatmışdı, çubuqlar onun kürəyində zolaqlar saldı, – deyə hindu cavab verdi və daxilində qəzəbli bir kin coşduğunu gizlətməyib, boğuc bir səslə güldü. Lakin az sonra Maqua özünü cəmləşdirib lovğa-lovğa dedi: – Get sən öz əsgərlərinə de ki, barışıq imzalanmışdır. Bıç Tülkü isə özü bilir quron döyüşçülərilə necə danışacaqdır.

Hindu Monkalmın cavabını gözləmədən silahını qoltuğuna vurub, yavaş-yavaş meşəyə tərəf getdi; onun qəbiləsinin adamları bu meşədə gizlənmişdilər. Düşərgədə keşikçilər hər addımda onu səsləyib çağırırdılar, lakin Maqua əsgərlərin suallarına əsla əhəmiyyət vermə-

yib, qaş-qabağını sallayaraq yoluna davam edirdi; əsgərlər ona dəymirdilər, çünki onu yerişindən və görkəmindən tanıyırdılar və misilsiz cürət sahibi olduğunu bilirdilər.

Monkalm Maquadan ayrıldığı yerdə xeyli qalıb, öz vəhşi müttəfiqinin boyunəməzliyi haqqında kədərli-kədərli düşündü.

Nəhayət, Monkalm belə bir təntənəli dəqiqələrdə zəiflik hesab etdiyi bu cür fikirlərdən əl çəkərək, geriye dönüb öz çadırına tərəf yollandı və yolüstü keşikçilərə əmr etdi ki, düşərgəni adi siqnal ilə yuxudan oyatsınlar.

Fransız təbillərinin ilk sədaları uçalıb meşədə əks etdi. Dərhal bütün dəre hərbi musiqi ilə doldu; onun titrək səsi çalınan təbillərin gurultusunu batırırdı. Qaliblərin şeypurlarının şən və ruhlandırıcı sədaları, hətta ən tənbel əsgərin geyinib öz postuna gəldiyi dəqiqəyədək fransızların düşərgəsinin hər yerində eşidildi. İngilislərin zil siqnalı isə kəsik-kəsik səslənib, çox tez kəsildi.

Az sonra fransız əsgərləri generalı qarşılamağa hazırlaşaraq sıraya düzüldülər. Monkalm öz qoşununun sıralarını gözdən keçirərəkən gözqamaşdırıcı günəşin şüaları əsgərlərin silahlarına düşüb parıldaırdı. General Monkalm artıq hamıya yaxşı məlum olan müvəffəqiyyətləri əsgərlərə təntənəli surətdə elan etdi. Fortda keşik çəkmək üçün dərhal fəxri dəstə ayırdılar. Bu dəstə öz rəisinin qarşısından təntənə ilə, çevik addımlarla keçdi. Sonra fransızların yaxınlaşdıqlarını ingilislərə xəbər verən siqnal səsləri ucaldı.

İngilis qalasında tamamilə başqa bir mənzərə müşahidə etmək olardı. Qaliblərin yaxınlaşdığını xəbər verən siqnalın səsi kəsilən kimi ingilislər qalanı boşaldıb getməyə dərhal hazırlaşdılar. Qaş-qabaqlı əsgərlər, doldurulmuş tüfənglərinin qayığını çiyinlərinə keçirib sırada öz yerlərini tuturdular; onlar yenicə müvəffəqiyyətsizliklə qurtaran mübarizədə coşmuş qanlarının qızğınlığını hələ hiss edən adamlar kimi davranırdılar; sanki, onlar öz mənləklərinin təhqir olunması üçün intiqam almağa fürsət axtarırdılar. Bununla belə, ingilislərin qaladan getmələri hərbi qaydalara ciddi surətdə uyğun olaraq təmin edilirdi. Qadınlar və uşaqlar vurnuxurdular; bir çoxları, onsuz da, az olan avadanlığının tör-töküntüsünü yığışdırır, ya da ətrafa göz gəzdirib öz ərlərini və atalarını axtarırdılar.

Mərd, lakin qəmgin görünən Munro əsgərlərə yaxınlaşarkən onlar sırada səssiz-səmirsiz dayanmışdılar. Gözlənilməyən zərbə, yaqın ki,



Munronun lap qəlbinə sarsıtılmışdı, lakin o düçar olduğu fəlakətə mərdliklə dözməyə çalışırdı.

Bu qocaman əsgərin üz verən böyük dərddə sakit və vüqarla qatlaşması Dunkana böyük təsir bağışladı. Duncan tapşırılan vəziyyəni yerinə yetirdikdən sonra polkovnikə yanaşdı, şəxsən ona lazım olub-olmadığını soruşdu.

– Mənim qızlarım, – deyə Munro müxtəsər, lakin mənalı cavab verdi.

– Allah, sən saxla! Qızlarınızın vəziyyətini yüngülləşdirmək üçün məgər lazımı tədbirlər görülməmişdir?

– Bu gün mən ancaq hərbi xidmətdəyəm, mayor Heyvord, – deyə qocaman əsgər cavab verdi. – Burada olanların hamısı özünü mənim övladım hesab etməyə haqlıdır.

Bu cavab Duncan üçün kifayət idi. O, son dərəcə zəruri olan vaxtın bir dəqiqəsini belə itirmədən Munronun mənzilinə, Koranı və Alisanı axtarmağa getdi. Duncan onlara polkovnikin alçaq evinin astanasında rast gəldi. Onlar getməyə hazır idilər; qadınlar onların başına yığışdıb ağlaşdılar. Koranın bənizi qaçmışdı, daxilində keçirdiyi həyəcan üzündə əks etmişdi, lakin o, mətinliyini və mərdliyini əsla itirmirdi; Alisanın isə gözləri qızarmışdı, bu da qızın çox və ürəkdən ağladığını sübut edirdi. Hər iki gənc xanım Dunkanı görərək sevindiklərini gizlədə bilmədilər; Kora qaydadan kənara çıxaraq, bu dəfə birinci dilləndi. O:

– Fort məhv oldu, – deyə qəmgin-qəmgin gülümsəyib söhbətə başladı. – Amma şərəfimizin ləkələnmədiyinə ümidimi itirməmişəm.

– Şərəfimiz həmişəkindən daha parlaq nurlanır. Lakin, əziz miss Munro, indi gərək siz başqa şeyləri unudub yalnız özünüzü düşünəsiniz, yalnız öz qaygınıza qalısınız. Hərbi adətlər tələb edir ki, sizin atanız və mən hələ bir müddət əsgərlərin yanında qalaq. Biz qalanı boşaldıb yola çıxan zaman çaxnaşma, qarışıqlıq və gözlənilməyən başqa təsadüflər ola bilər; indi deyin, belə vaxtda sizi sədaqətlə öz qanadı altına ala bilən adamı haradan tapa bilərik?

– Bizə heç kəs lazım deyildir, – deyə Kora cavab verdi. – Bizim atamız kimi bir kişinin qızlarını belə dəqiqələrdə təhqir etməyə və ya incitməyə kim cürət edə bilər!

Gənc zabıt tələsə-tələsə ətrafına göz gəzdirərək:

– Mənə qalsa, sizi tək qoymağa razı olmazdım, – deyə sözünə davam etdi, – desəydilər ki, sizi tək buraxsam ən yaxşı kral fortunun

komandanı təyin ediləcəyəm, yenə də razı olmazdım. Yadınıza salın, Kora, bizim Alisa sizin kimi ürəkli və dözümlü deyildir, Allah bilir, hələ onun başına nələr gələ bilər!

Kora bayaqından daha qəmgin gülümsəyərək:

– Bəlkə də, siz haqlısınız, – dedi. – Eşidirsinizmi? Dosta çox möhtac olduğumuz bir dəqiqədə onu bizə təsadüf özü göndərir.

Duncan qulaq verdi və Koranın nə demək istədiyini dərhal başa düşdü.

Mayor müqəddəs himnin ahəstə, təntənəli melodiyasını eşitdi. Heyvord, əvvəlki sakinləri tərəfindən tərk edilmiş olan qonşu evə girdi və orada öz möminlik duyğularını izhar etməkdə olan Davidi gördü.

Duncan əlini Hamutun çiyinə qoydu, sonra öz xahişini qısaca şərh etdi. David, peyğəmbərin bu sadəqəlb adaşı isə belə cavab verdi:

– Elədir ki, var, o gənc xanımların cəzbedici, ahəngdar xüsusiyyətləri çoxdur. Düşünürəm ki, təhlükələr bizi bir-birimizə qovuşdurmuşdur; indi, dinclik dəqiqələrində də bir-birimizin dayağı olmalıyıq. Səhər mədhlərimi və təriflərimi yalnız minacatla qurtarmaq lazımdır, mən gedirəm onların yanına. Dostum, mənə qoşulub oxumaq istəyirsənmi? Mahnının şeir vəznini çox sadə, melodiyası isə hamıya məlumdur.

Hamut balaca kitabçasını özündən bir qədər uzaqda tutdu və kamertonla ton verərək, heç bir maneə ilə hesablaşmayan bir qətiyyətlə himn oxumağa başladı. Heyvord müqəddəs himnin oxunub qurtarmasını gözləməyə məcbur oldu. Duncan, Davidin eynəyini çıxartdığını və kitabçanı yenə cibinə qoyduğunu gördükdə dedi:

– Sizə bir vəzifə olaraq tapşırırlar: gərək çalışsınız ki, heç kəs gənc xanımlara yaxınlaşsın, onları təhqir etməyə və ya onların mərd atalarının başına gələn müsibətə rişxənd etməyə cürət eləməsin. Onların nöqələri də bu vəzifənin yerinə yetirilməsində sizə kömək edərlər.

– Elədir ki, var!

– Ola bilər ki, hindular və ya düşmən qoşunu içərisindən başqa fırıldaqçılar yanınıza yol tapıb sizə sataşsınlar; onda təslim olmaq şərtlərini onlara xatırladın və hədələyib deyin ki, onların nalayiq hərəkətləri haqqında dərhal Monkalma məlumat veriləcəkdir. Əminəm ki, belə adamları cilovlamaq üçün sizin bircə söz deməyiniz kifayət edəcəkdir.



– Bu da kar eləməsə, mən belə azğınları, bax, bununla yola gətirə bilərəm, – deyə David qürurla cavab verib kitabını göstərdi. – Məşhur ayə söylənsə, daha doğrusu, lazımı avazla bərkədən oxunsa, ən quduz adamı belə sakit edə bilər. O kəlam, bax, budur: «Bütperəstlər nə üçün belə quduzluq edirlər?»

Heyvord:

– Bəsdir, – dedi, – biz bir-birimizi başa düşürük, indi hər birimiz gərək öz vəzifəsini yerinə yetirməklə məşğul olsun.

Hamut Heyvordun fikrinə çox şadlıqla şərik oldu; onlar gənc xanımların yanına getdilər. Kora özünün yeni və çox məzəli himayəçisini sevincə olmasa da, hər halda, mehribanlıqla qarşıladı. Alisa Heyvordun qayğıkeşliyinə görə ona təşəkkür edərkən, hətta bu qızın da solğun üzünü həmişəki kimi güldürdü. Dunkan dedi ki, qabaq dəstə ilə bir neçə mil yol getdikdən sonra gənc xanımlara qoşulmaq fikrindədir, nəhayət o, Alisa və Kora ilə vidalaşdı.

Bu vaxt yola düşmək siqnalı verildi və ingilis qoşununun qabaq dəstəsi yerindən tərpəndi. Şeypur səsi bacıları diksindirdi; onlar ətrafa göz gəzdirdikdə qala darvazasının ağzını kəsdirən ağ mundirli fransız əsgərlərini gördülər. Bu anda bacıların başlarının üstündən, elə bil, iri bulud keçdi; onlar yuxarı baxdıqda gördülər ki, enli fransız bayrağının altında dayanmışlar.

– Gedək, – deyə, Kora təklif etdi. – Burada qalmaq ingilis əsgərinin qızlarına yaraşmaz.

Alisa bacısının qoluna girdi. Onlar sıx insan dəstələrini yara-yara qala meydanını tərk etdilər.

Gənc xanımlar darvazadan çıxarkən fransız zabıtləri onlara baş əyib təzim edirdilər, lakin hər hansı bir qulluq göstərməyi təklif etməkdən çəkinirdilər, çünki başa düşürdülər ki, onların köməyini Munronun qızları özləri üçün alçaqlıq hesab edə bilərlər. Bütün ekipajlara, yük heyvanlarına xəstələr və yaralılar mindirilmişdi, buna görə də Kora özündən daha zəif olanın yerini əlindən almaqdansa, piyada gedib yolun bütün çətinliklərinə dözməyi üstün bildi. Doğrudan da, lazımı nəqliyyat vasitələri çatışmadığına görə, şikəst və xəstə əsgərlərin bir çoxu dəstənin ardınca zəif qıçlarını çəkə-çəkə getməyə məcbur idi. Yaralılar inildəyirdilər; onların yanınca gedən yoldaşları səslərini çıxarmır və kədərli idilər; qadınlar və uşaqlar başlarına nələr gələcəyini fikirləşdikcə qorxudan tir-tir əsirdilər. Bu cəsətsiz adam-

lar fortun darvazasından çıxarkən qəmgin bir mənzərənin şahidi oldular: darvazanın yaxınlığında, sağ tərəfdə fransız ordusu dayanmışdı, çünki Monkalımın əsgərləri istehkamı işğal edən kimi general bütün qoşun dəstələrini forta çəkib gətirmişdi. Ümumi qaydaya görə fransızlar məğlub olanlara əsgəri hörmət göstərərək, onların hərəkətinə səssiz-səmirsiz, lakin diqqətlə göz yetirirdilər; qaliblərin heç biri nə öz müvəffəqiyyətilə öyünür, nə də düşmənə istehzal, yaxud təhqiredici bir söz deyirdi.

İngilislərin təqribən üç min nəfərlik dəstələri yaylalıqla yavaş-yavaş müdafiə məntəqəsinə doğru üz tutub gedirdilər. Hudzona gedən yol müdafiə məntəqəsi olan yerdə meşəyə dönürdü. Qalın meşənin kənarında hindular göründülər. Bu qırmızıdərililə adamlar gözlərini öz düşmənlərindən çəkmirdilər; onların bəziləri quzğun kimi ingilislərin dalına düşmüşdülər, görünür, çoxsaylı fransız qoşununun burada olmasından çəkindikləri üçün ingilislərə basqın etməyə cəsarət etmirdilər. Bununla belə, quronların bəziləri məğlub edilənlərə qarışmış və yol ilə gedən bu adamlara qaşqabaqlı, kinli-kinli baxırdı, lakin öz düşmənçiliyini açıq büruzə verməyə cürət etmirdilər.

Heyvordun başçılıq etdiyi qabaq dəstə dərəyə enib tədriclə gözdən itdi. Birdən Kora söyüşmə səsləri eşitdi və acıqlı səslər gələn tərəfə dönüb baxdı. Dəstədəki adamların biri sıradan çıxmışdı və itaətsizlik göstərməsinin cəzasını çəkirdi, yəni ələ keçirdiyi ev şeylərini kim isə əlindən almışdı.

Bu adam çox ucaboylu və olduqca acgöz, tamahkar idi, buna görə də çırpışdırdığı şeyləri özxoşuna vermək istəmirdi. Kənar adamlar da işə qarışdılar; onların bəziləri əsgərin tərəfini, o biriləri isə sataşan adamın tərəfini saxlayırdılar. Getdikcə bərkdən və acıqlı səslər eşidilirdi. Bu vaxt yüz nəfərə qədər vəhşi gəldi; onlar hələ bir dəqiqə bundan əvvəl on iki nəfərə qədər quron olan yerə, elə bil, göydən düşdülər. Az sonra Kora gördü ki, Maqua öz həmvətənlərinin arasına soxuldu, onlara müraciət edib, qan tökməyə çağıran odlu sözlərlə danışmağa başladı. Qadınlar və uşaqlar ayaq saxladılar və ürküdülmüş bir dəstə quş kimi, bir-birinə dəydilər.

Maqua əllərini dodaqlarına yapışdırdı; dərhal çox pis və qorxunc bağırtı eşidildi. Meşənin hər yerinə səpələnmiş olan hindular, yaxşı bələd olduqları bu bağırtını eşidərkən diksindilər. O dəqiqə



düzənliyin hər tərəfindən vəhşi bağırtı səsləri gəldi; meşədən də bu cür bağırtı ucaldı. Bu, elə bir səs idi ki, onu insan həmişə çıxara bilməzdi.

Bu bağırtı dəhşətli bir faciə üçün siqnal oldu: meşədən iki min nəfərdən çox vəhşi çıxdı, onlar dərhal bu uğursuz düzənliyə səpələndilər. Dəhşətli qanlı qırğın başladı. Hər tərəfdə insanın bağırtını yaran ən qorxunc ölüm hökmran idi. Müqavimət göstərilməsi qatilləri daha da qızışdırırdı; vəhşilər hətta meyitlərə də zərbələr endirməkdən əl çəkmirdilər. Qan sel kimi axırdı. Quronlar bu qanı görərkən özlərindən çıxıb daha da quduzlaşmışdılar.

İntizamlı dəstələr cəld sıx sıralara düzüldülər və hərbi cəbhənin zəhmli görünüşü ilə vəhşilərin basqınına dayandırmaya çalışdılar. Əsgərlər buna müəyyən dərəcədə müvəffəq oldular; lakin, təəssüf ki, əsgərlərin bir çoxu son dərəcə qəzəblənən vəhşiləri susdura biləcəyinə ümid edərək, tufənglərini havada tovlaya-tovlaya onların üstünə cumurdu, vəhşilər isə bu əsgərlərin tufənglərini əllərindən alırdılar.

Bu cür hadisələr baş verən zaman həmişə belə olur: qırğın başlanandan bəri nə qədər vaxt keçdiyini heç kəs bilmirdi. Bu dəhşətli faciə, bəlkə də, on dəqiqə idi ki, davam edirdi, lakin bu dəqiqələrin hər biri adama yüz il qədər uzun görünürdü. Kora və Alisa dəhşətli mənzərə qarşısında donub qalmışdılar; qorxu onları heydən salmışdı; onlar, elə bil, durduqları yerə mıxlanmışdılar. Bir qrup qadın geriye çəkilib-çəkilib Alisa ilə Koranın başına toplaşdı, bunun nəticəsində qızların yolu hər tərəfdən kəsildi; sonra qadınların dəstəsi seyrəlməyə başladı: onların çoxu ölümdən qorxub, pərən-pərən düşdü. Onlar başlarını götürüb hara gəldi qaçır və beləliklə də, quronların baltaları altına düşürdülər. Hər tərəfdən bağırtı, inilti, yalvarma və qarğış səsləri eşidilirdi. Bu anda Alisa atasının ucaboylu fiqurunu gördü. Munro düzənliklə gedirdi; elə bil, o özünü fransızların düşərgəsinə çatdırmağa çalışırdı. Təhlükə ilə hesablaşmayaraq, Munro sözünün üstündə durmayan Monkalmın yanına tələsirdi ki, qadınları qorumaq üçün onun vəd etdiyi, lakin indiyədək gəlib çıxmayan mühafizə dəstəsinin göndərilməsini tələb etsin. Günəş şüaları altında parıldaayan saysız-hesabsız baltalar və lələklərlə bəzədilmiş mizraqlar Munronun canını almağa hazır idi, lakin quduzlaşmış özlərindən çıxan vəhşilər qocaman əsgərin xatircəm və sakit üzünü görərkən

kən əl saxlamağa məcbur olurdular. Munro dəhşətli zərbələri hələ də bacarıqlı əliylə özündən kənar edirdi; bəzən də quronların özləri onu öldürməklə hədələyirdilər, lakin bu hədəni yerinə yetirməyə, sanki, onların mərdliyi çatmırdı; belə saniyələrdə quronlar mizraqlarını və tomaqavklarını aşağı salırdılar.

Munro qızlarının yanından keçib getdi, yəqin, onları görməmişdi; bu vaxt Alisa:

– Ata, ata! Biz buradayıq, buradayıq! – deyə atasını səsledi.
– Yanımıza gəl, ata, yoxsa biz də həlak olarıq!

Alisa bu sözləri elə yanıqlı səslə təkrar etdi ki, lap daşürəkli adamın da ona rəhmi gələrdi; lakin cavab eşidilmədi. Bir azdan sonra Alisanın səsi, sanki, atasının qulağına dəydi; nəhayət. qoca dayanıb qulaq verməyə başladı; lakin həmin dəqiqə Alisa özündən gedib yerə yıxıldı, Kora isə onun yanında diz çöküb, dərin məhəbbət hissilə başını onun cansız bədəninin üzərinə əydi. Munro ümitsizlik əlaməti olaraq başını buladı, lakin komandirin yüksək vəzifəsini xatırlayıb bu yerdən yan keçdi.

Hamut:

– Ledi, – deyə çağırırdı; belə dəqiqələrdə aciz və faydasız olan bu adam himayə üçün etibar edilən gənc xanımların yanından getmək fikrində deyildi. – Ledi, bu, şeytanların bayramıdır, belə yerdə qalmaq xristianlara yaraşmaz. Qaçaq gedək!

– Gedin, – deyə Kora gözlərini bacısından çəkməyərək cavab verdi, – özünüzü xilas edin, siz mənə kömək edə bilməzsiniz.

Gənc xanım bu sözləri deyərkən əlini mənalı bir hərəkətlə qaldırıb saldı; David Hamut bunu gördükdə Koranın sözünün qəti olduğunu yəqin etdi. O, dəhşətli əməllərini davam etdirən quronların qaralan vücudlarına bir az baxdı; onun uca boy-buxunu daha da dikəldi. O, dərindən köksünü ötürdü, keçirdiyi həyəcan üzündə əks etdi; bu isə onun bütün varlığına hakim kəsilən hissləri aydın büruzə verirdi. O:

– Tövratda deyilir ki, David gücsüz bir uşaq olarkən arfa səs ilə və oxuduğu mahnının sözlərilə çar Saulu susdurmuşdu, – dedi.
– Mən də bu dəhşətli dəqiqələrdə musiqinin gücünü sınağa çalısaram.

Bu sözlərdən sonra Hamut səsini ucaldıb var gücü ilə oxudu. Müqəddəs himn hətta qanlı meydanı bürüyən qışqırtı və bağırtı



səsləri içərisində eşidilirdi. Vəhşilərin bir çoxu müğənniyə və gənc xanımlara tərəf yüyürüb gəlir və bu kimsəsiz-köməksiz bədbəxtlərin var-yoxunu əllərindən almaq, skalplərini da soyub aparmaq istəyirdilər, lakin vəhşilər çox həvəslə oxuyan müğənninin hərəkətsiz qəribə vücudunu görəkən bir anlığa ayaq saxlayır və ondan yan keçib gedirdilər. Vəhşilər ovsunlanan adamlar kimi, əvvəlcə heyrətlənir, sonra isə tədriclə valeh olmağa başlayırdılar. Bu vaxt onlar özlərindən xeyli gücsüz olan bu məxluqlara tərəf gəlir, ağ döyüşçünün öz ölümqabağı nəğməsini mətinliklə oxumasını tərifləyirdilər. David bu müvəffəqiyyətə aldanıb, ruhlanaaraq səsinə daha da ucaldırdı; o güman edirdi ki, oxuduğu müqəddəs himn vəhşilərə kar eləyir; buna görə də himnin təsirini qüvvətləndirmək üçün mümkün qədər daha bərkdən oxumağa çalışırdı. Lakin bu səy əks nəticə verdi. Hamutun mahnısının səsi onların yanından yüyürüb keçən bir hindunun diqqətini cəlb etdi. Bu Maqua idi. Bic Tülkü keçmiş əsirlərini yenidən ələ keçirə biləcəyini başa düşdükdə sevindiyyindən vəhşicəsinə bağıra-bağıra onların yanına yüyürdü.

O, qana batmış əliylə Koranın paltarından yapışaraq:

– Gedək, – dedi. – Qurunun viqvamının qarısı hələ də sənin üzünə açıqdır. Məgər quronun mənzili bu yerdən yaxşı deyildir?

– Rədd ol! – deyə Kora qışqırdı və vəhşinin qəzəbli üzünü görməmək üçün əliylə gözlərini örtüdü.

Hindu gülə-gülə qanlı əlini qaldırıb dedi:

– Bu əlimin bulaşdığı qan qırmızıdır, amma ağ adamların bədəninin qanıdır.

– Qaniçən zalım! Bu qırğını sən düzəltmisən!

– Maqua böyük başçıdır, – deyə vəhşi lovğalana-lovğalana cavab verdi. – Qarasaçlı əsir qız onunla gedəcəkmimi?

– Heç vaxt!

Maqua bir az tərəddüd etdi, sonra bu hiyləgər hindu özündən getmiş olan yüngül Alisanı yerdən qaldırıb çiyinə alaraq meşəyə yollandı.

Kora onun dalınca qaçaraq:

– Dayan! – deyə gücü gəldikcə qışqırdı. – Onunla işin olmasın, cəllad! Fikrin nədir?

Lakin Maqua onun səsinə, sanki, eşitmirdi. Hamut ona əhəmiyyət verməyən Koranı səsləyərək:

– Getməyin, getməyin, ledi! – deyirdi. – Bütpərəstlər mahnının müqəddəsliyini hiss etmişlər. Onların törətdikləri bu çaxnaşma və qanlı faciə tezliklə qurtaracaqdır.

Lakin vəfalı David Koranın ayaq saxlamaq istəmədiyini gördükdə onun dalınca yüyürdü və arıq əliylə takt vura-vura yenə müqəddəs mahnını oxumağa başladı. Beləliklə, onlar yollarında gah qaçanlara, gah yaralılara, gah da ölülərə rast gələ-gələ dərədən keçdilər. Qəzəbli quron özünü və çiyində apardığı qəniməti çox yaxşı müdafiə edə bilirdi. Kora isə vəhşilərin zərbələri altında həlak olardı, lakin onun dalınca gələn və dəliyə oxşayan məzəli kişi buna mane olurdu; Hamutun bu sərsəmliyi hindularda qorxu və pərəstiş hissi oyadırdı, buna görə də Hamuta dəyib-toxunan olmurdu.

Maqqa təhlükələrdən uzaqlaşmış, özünü təqiblərdən xilas edə bildi. Nəhayət o, dayaz və dar dərəyə enib, onun içilə meşəyə girdi; meşədə yolçuların keçən günlər qoyub getdikləri narraqanətləri çox tez tapdı. Bu atlara, Maqanın özü kimi, başqa bir yırtıcı hindu keşik çəkirdi. Tülkü Alisanı atlardan birinin yəhərinə yıxıb, Koraya əmr etdi ki, o biri ata minsin.

Gənc xanım onu oğurlayan vəhşinin üzünə baxdıqca canına dəhşətli qorxu düşürdü, lakin fəlakətli, qanlı faciə yerindən tezliklə uzaqlaşacağını dərk edərkən bir az təsəlli tapırdı. Kora ata sıçradı və əllərini bacısına uzatdı; Koranın bu hərəkətində o qədər səmimi məhəbbət və ürək yanğısı hiss edilirdi ki, hətta zalım quronun özü də Koranın istəyini rədd edə bilmədi. O, Alisanı düşürüb Koranın atına mindirdi, atın cilovundan yapışıb meşənin lap qalın yerlərinə doğru getməyə başladı. David güman etdi ki, onu, yəqin, ən gərəksiz bir şey hesab etdiklərinə görə öldürmədilər və ondan əl çəkdilər; o, hinduların qoyub getdikləri yəhərsiz atın belindən uzun qıçlarını aşırıb, əsir qızların dalınca çapdı.

XVIII

fəsil

Fortun alındığı vaxtdan keçən üçüncü gün başa çatmaqda idi. Qorikan sahillərində səssizlik və ölüm sükutu hökm sürürdü. Əllərini qana bulamış qaliblər getmişdilər. Hələ bu hadisələrin baş verdiyi



günədək qalibiyyətli ordunun fərəhli həyatının qaynar bulaq kimi coşduğu düşərgənin yerində indi yiyəsiz qalan lal daxmalar görünürdü. Qala tüstülənən xarabazarlığa çevrilmişdi. Qaralib kömürə dönmüş tirlər, partlamış mərmilərin qəlpələri və dağıdılmış daş binaların tör-töküntüsü bir-birinə qarışmışdı.

Havanın özü də çox dəyişilmişdi. Günəş bütün istiliyi özü ilə aparaq qalın dumana bürünüb gizlənmişdi, şiddətli avqust istisindən qaralmış yüzlərlə insan meyiti noyabr küləyinə oxşayan çox soyuq küləyin təsirindən soyuyurdu. Bundan əvvəl təpələrin üstündən aşib burula-burula şimala doğru gedən şəffaf duman indi şiddətli küləyin qabağına düşüb qayıdır və öz görünüşü ilə adamı kədərləndirirdi. Qorikanın şəffaf səthi də görünmürdü. Yaşıl çalan acıqlı dalğalar sahilə çarpır, şimal küləyi gölün üzərində uğuldayırdı.

Tək-tük cılız otlar küləyin gücünə tab gətirməyib yırgalanırdı. İndi aydın görünən dağlar öz çılpalığı ilə ətrafdakı mənzərədən seçilirdi. Gözünü çox səylə yuxarı zilləyib nəhayətsiz səmanı görmək istəyən adam buna müvəffəq olmazdı, çünki qalın duman göyün üzünü boz pərdə kimi örtmüşdü.

Külək bir qərarda əsmirdi: gah nə isə pıçıldayıb demək istəyirmiş kimi yerə sərələnir, gah da qalxıb öz qəmgin nəğməsini viyılı ilə oxuya-oxuya meşəyə cumur, yolunda qırdığı yarpaqları və budaqları havaya sovururdu. Bir neçə qarğa güclü yağışla və şiddətli tufan küləyilə mübarizə aparırdı. Qarğalar başlarının üstündəki ucsuz-bucaqsız, yaşıl ümman kimi uzanan meşədən çıxarkən, şadlıqla yerə qonur və rast gəldikləri cəmdəkləri dimdikləyib yeyirdilər.

Hər tərəf sükuta dalmışdı və qəbristan xərabəliyini xatırladan bir səssizlik içində idi. Elə bil, buraya kim gəlmişdisə, qəflətən ölmünün rəhmsiz pəncəsinə keçmişdi. Lakin buraların yolunu kəsən dəhşətli maneələr indi, sanki, aradan qaldırılmışdı və qanlı cinayətlərin bailsəri bu yerləri tərk etdikləri vaxtdan bəri insan birinci dəfə buraya yaxınlaşmağa cürət etmişdi.

Günəşin batmasından bir saat əvvəl, Hudzona tərəf gedən cığırın meşəyə döndüyü yerdə olan ağacların arasındakı balaca çəmənlikdən beş adam çıxdı və xarabalığa tərəf yönəldi. Adamlar əvvəlcə yavaş-yavaş və ehtiyatla yeriyirdilər. Onların qabağınca gələn adam çox qıvrıq yeriyirdi; onun ehtiyatlılığı və çevikliyi yerilərdən olduğunu sübut edirdi. O, hər bir balaca təpəyə qalxaraq, hər bir torpaq

komasını, hər bir iri kəsəyi çox diqqətlə nəzərdən keçirir, sonra isə yollarını davam etdirmək üçün əliylə yoldaşlarına səmt göstərirdi. Onun yol yoldaşları da meşə müharibəsi şəraitində zəruri olan ehtiyatkarlığı bir an belə unutmurdular. Onların yenə hindulardan olan başqa bir yoldaşı bir az kənara çəkilib, meşənin dövrəsinə diqqətlə göz gəzdirdi. Onun gözləri təhlükənin ən kiçik bir əlamətini belə görməyə çoxdan alışmışdı. Dəstədəkilərin qalan üç nəfəri isə ağ adamlardan ibarət idi.

Gölün sahilinə doğru getdikcə hər addımda təsadüf edilən dəhşətli faciənin mənzərəsi dəstədəki adamlara, onların öz xarakterlərindən asılı olaraq, müxtəlif dərəcədə təsir göstərirdi. Qabaqda gedən gənc, eybəcər hala salınmış meyitlərə gözaltı, qəmgin-qəmgin nəzər salırdı. O, bütün varlığını bürüyən qüvvətli hissləri sözlə ifadə etməkdən çəkinirdi, lakin öz hisslərini tamamilə cilovlamaq üçün hələ kifayət qədər təcrübəli deyildi. Onun qırmızıdərilili böyük yoldaşı isə belə zəifliyin nə olduğunu bilmirdi. O, yalnız illər boyu yaranıb təkmilləşən bir soyuqqanlıqla meyitlərin yanından keçdi.

Dəstədəki ağ adamlar qəmgin idilər, lakin onlar bu kədəre müxtəlif dərəcədə qatlaşırdılar. Saçları ağarmış, üzü qırışmış adamın döyüşkən davranışından və yerindən məlum olurdu ki, meşə sakinləri kimi geyinmiş olmasına baxmayaraq, müharibənin bütün dəhşətlərinə çoxdan alışmışdır; bununla belə, həmin adam xüsusilə dözülməz qəddarlığın nəticələrini görərkən qəlbində coşan hissləri dərin inilti ilə bürüzə verməkdən çəkinmirdi. Onunla yanbayan gedən gənc tez-tez diksinir və öz daxilində coşan hissləri bürüzə verməmək üçün özünü saxlamağa çalışırdı, çünki, yəqin, yoldaşının halına acıyırdı. Yalnız hamıdan dalda gələn şəxs başından keçən bütün fikirləri ucadan ifadə edir və dediyi sözlərin eşidilməsindən, bunun verə biləcəyi nəticədən əsla qorxmurdu.

Oxucu bu yolçuların, əlbəttə, kim olduqlarını duyur: onlar mögikanlardan və onların ağ dostu – kəşfiyyatçıdan, habelə Munro ilə Heyvorddan ibarət idilər.

Ünkas qabaqda gedirdi; o, düzənliyin ortasına çatdıqda qışqırdı; yoldaşları onun səsinə eşidib qaça-qaça oraya gəldilər. Gənc hindu qalaqlanmış bir dəstə qadın meyitinin yanında dayanmışdı. Çürüməkdə olan meyitlərin üfunətinə və ağır təsir bağışlamasına baxmayaraq, Munro və Heyvord heç bir qüvvə ilə qarşısı alına bilməyən



coşmuş məhəbbət hissini təsiri altında özlərini cəld meyitlərin arasına verdilər, çünki onlar axtardıqları adamları bu meyitlərin arasında tapmaq ümidində idilər. Kəşfiyyatçı yaxınlaşan zaman, onlar meyitlərin arasında səssiz-səmirsiz dayanıb fikrə getmişdilər. Cəsur meşə sakini bu qəmli mənzərəyə nəzər saldı; onun üzündə qəzəb əks etmişdi. O:

– Mən bir çox döyüş meydanlarında olmuşam, – dedi, – saatlarla qan izi ilə getməli olmuşam, lakin qaniçən şeytanın buradakı qədər qəddarlıq törətdiyini heç yerdə görməmişəm... Sən nə deyə bilərsən, Çinqaçquk, – deyə kəşfiyyatçı delavar dilində soruşdu. – Olmaya, zənn edirsən ki, təpələr qarlı örtülən günlərdə quronlar özlərinin bu hərəkətilə qadınları qarşısında öyünəcəklər?

Mogikanların başçısının qarayanız üzündə qəzəb əlaməti görünürdü; o, xəncərini qınından çıxartdı, sonra yavaş-yavaş bu dəhşətli mənzərədən üzünü çevirdi; indi onun üzündə elə bir sakitlik və xatircəmlik sezilirdi ki, sanki, bu adam ömründə heç hirsələnməyin nə olduğunu bilmirmiş!

Gənc mogikan ayaqlarının ucunda qalxıb boylanaraq, diqqətlə irəliyə baxıb:

– Xuq! – dedi.

Onun səsi və tərpənməsi qarğaları ürkütdü; onlar başqa bir yerdə yem tapmaq üçün uçub getdilər.

Kəşfiyyatçı, sıçramaq üçün özünü cəmləşdirən bəbir kimi çömbələrək:

– Nə olub, bala, – deyə Unkasdan soruşdu.

Unkas isə cavab verməyib, cəld yüyürdü və bir neçə dəqiqədən sonra cəngəlliyin içindən cəld çıxdı, Koranın şlyapasından cırlılıb düşmüş yaşıl duvaq parçasını müvəffəqiyyət əlaməti olaraq əlində yellətməyə başladı. Onun hərəkətləri, havada yellənən duvaq və gənc mogikanın yenidən qışqırması o biri yoldaşlarının dərhal onun başına toplaşmasına səbəb oldu.

Munro ümitsizliyini əks etdirən bir səslə cəld:

– Mənim balam! – dedi. – Balamı özümə verin!

Gənc mogikanın qısa təsirli cavabı eşidildi:

– Unkas tapmağa çalır...

Gənc vəhşinin bu səmimi, lakin dərin mənalı sözləri, balaları əlindən çıxan ataya əsla təsir etmədi. O, duvağı alıb əlində əzişdirdi

və qorxa-qorxa kollara göz gəzdirməyə başladı, sanki, həm kolların aşkara çıxara biləcəyi sirlərdən qorxurdu, həm də ümidini kollara bağlamışdı.

Heyvord:

– Buralarda meyit yoxdur, – dedi. – Görünür, tufan, bu yerləri qarşalamamışdır.

– Bu, başınızın üstündəki göy kimi aydın bir məsələdir, – deyə qərardan getməyən kəşfiyyatçı cavab verdi. – Amma istər Koranın özü, istərsə də onun var-yoxunu əlindən alanlar bu cəngəllikdən keçmişlər, çünki hamını valeh edən üzün örtüyü yadımdadır. Sən haqlısan, Unkas, qarasaçlı qız burada olmuşdur, sonra da, ürkdülmüş maral kimi, meşəyə qaçmışdır, qaçmağı bacaranların heç biri burada ləngiyib qalmazdı, çünki bilirdi ki, burada çox yubansa, onu haqlayıb öldürərlər. Gəlin qızın buraxdığı izləri axtaraq. Bəzən mənə elə gəlir ki, hindunun gözləri havada torpaq arısının izlərini belə tapa bilər.

Koranın izlərini axtarmaq təklif edildikdə gənc mogikan yerindən götürülüb ox kimi getdi; kəşfiyyatçı hələ sözünü qurtarmamışdı ki, birdən meşənin kənarından qələbə bağirtisi eşidildi. Gənc mogikanın yoldaşları özlərini təlaşla meşənin kənarına çatdırdılar və duvağın başqa bir parçasının fıstıq ağacının aşağı budağına ilişib qaldığını gördülər.

Kəşfiyyatçı səbirsiz Heyvorda toxtaqlıq vermək üçün əlindəki uzun tüfəngilə onun yolunu kəsərək:

– Yavaş, yavaş, – dedi. – İndi nə etmək lazım olduğunu bilirik. Ancaq ləpirləri tapdalamayın. Vaxtsız atılan bircə addım saatlarla təlaşa səbəb ola bilər. Amma biz onların izini tapmışıq, bunu heç cür inkar etmək olmaz.

– Allah sizi xoşbəxt eləsin, ay hörmətli adam, Allah sizi xoşbəxt eləsin! – deyə Munro qışqırdı.

– Hərgah onlar başlı-başına buraxılmışlarsa, ola bilər ki, belə bir dolama yolla getmişlər və bizdən indi on iki mil uzaqdadırlar. Hərgah onları quronlar, ya da başqa fransız hinduları tutmuşlarsa, çox güman ki, indi Kanada sərhədinin yaxınlığındadırlar. Bəs belə halda nə etmək olar? – deyə qətiyyətli kəşfiyyatçı fikrini yekunlaşdırmaq istədi və yoldaşlarının təlaş etdiklərini, onların üzündəki ümitsizlik ifadəsini görüb əlavə etdi. – Mogikanlarla mən izin bir başındaydıq, deməli, izin o biri başını, yüz millərlə uzaqda olsa da,



tapacağıq! Yavaş, ehtiyatlı ol, Unkas. Kənd əhli kimi sənin də heç səbrin yoxdur, yaddan çıxarırsan ki, yüngül addım dayaz iz buraxar.

Məşəyə yapışıqlı olan alçaq kolluğun içindən keçmək istəyən bir adamın açdığı yolu bayaqdan çox diqqətlə nəzərdən keçirən Çinqaçquk birdən:

– Xuq! – dedi. İndi o, qəddini düzəltmişdi və iyrenc bir ilanı görmüş adam kimi, üz-gözünü turşudub, aşağına göstərirdi.

Heyvord vəhşinin göstərdiyi yeri əyilib diqqətlə gözdən keçirərək:

– Burada insan ləpirləri aydın görünür! – dedi. – Kim isə bu gölməçənin kənarı ilə gedirmiş; bunun insan ləpiri olması şəksizdir. Qızlar əsir tutulmuşlar.

– Səhrada acından ölməkdənsə, əsir düşmək yaxşıdır, – deyə kəşfiyyatçı cavab verdi. – Ləpir getdikcə daha aydın görünəcək. Mən əlli çaxmaqdaşı müqabilində, bir o qədər qunduz dərisindən mərc gələ bilərəm ki, mogikanlarla birlikdə biz birbaşa quronların viqvamlarına gedib çıxacağıq! Əyil bax, Unkas! Heç şübhə ola bilməz ki, bunlar çəkmə ləpiri deyil, mokasin ləpiridir.

Gənc mogikan əyildi və buraya səpələnmiş yarpaqları kənara ataraq ləpiri çox diqqətlə nəzərdən keçirməyə başladı; zəmanəmizdə yalnız bankir şübhəli pul çekini bu qədər diqqətlə gözdən keçirirdi. Nəhayət, Unkas çömbəldiyi yerdən qalxdı; başa düşmək olardı ki, gənc mogikan apardığı müayinənin nəticəsindən razı qalmışdır.

– Hə, de görək nə tapdın, oğlan, – deyə kəşfiyyatçı ondan soruşdu. – Bu ləpirə əsasən bir şey bilmək olarmı?

– Bu, Bic Tülkünün ləpiridir.

– Məsələ aydındır! Yenə bu quldur, yenə bu şeytan bildiyini edir! Nə qədər ki mənim, bax, bu maralvuranım Tülkünün aşını bişirməmişdir, o hələ çox cinayətlər törədəcəkdir.

Heyvord:

– Mokasinlərin hamısı bir-birinə oxşayır, yəqin ki, burada nə isə bir dolaşıqlıq var, – dedi. Bu sözlər Heyvordun inamsızlığını deyil, ümidini hələ itirmədiyini daha aydın əks etdirirdi. Kəşfiyyatçı ona cavab verdi:

– Siz deyə bilərsiniz ki, bütün ayaqlar da bir-birinə oxşayır, halbuki hamımız çox yaxşı bilirik ki, ayaqların bəziləri iri, bəziləri isə xırda olur; bəziləri pəncədən enli, bəziləri isə ensiz olur; bəzilərinin üstü dik, bəzilərininki alçaq olur; bəzilərinin dabanları içəriyə doğru

basıq olur, bəzilərininki isə dala çox çıxır. İki kitab bir-birinə nə qədər oxşayırsa, mokasinlər də bir-birinə bir o qədər oxşayır. Qoy mən də baxım, Ünkas. Mokasinlər və kitablar haqqında bir deyil, iki rəy söylənsə, onların halına təfəvüt etməz.

Kəşfiyyatçı dərhal işə başladı. O həmin dəqiqə:

– Sən haqlısan, mənim balam, – deyə Ünkasa müraciət etdi.
– İcməyə hinduya nisbətən içən hindu yeriyəndə bədəninin ağırlığını daha çox dabanlarına salmağa çalışır; içməyə alışmış adam, istər ağı olsun, istərsə də qırmızıdəri, yeriyəndə ayaqlarını həmişə bir-birindən aralı qoyur. Bu ləpirlərin də eni və boyu məhz belədir! Sən də bax, Saqamor, belə ləpirləri çox ölçmüşən!

Çinçaçkuk kəşfiyyatçının arzusunu yerinə yetirməyə razı oldu; o, ləpirləri tez gözdən keçirib ayağa qalxdı və təmkinlə yalnız bir cə söz dedi:

– Maqua.

– Deməli, məsələ aydındır: buradan qarasaçlı qız və Maqua keçmişlər.

– Bəs Alisa onların yanında olmamışdır? – deyə Heyvord soruşdu.

– Alisanın buralara ayaq basmış olmasının heç bir əlamətinə hələ rast gəlməmişik, – deyə kəşfiyyatçı cavab verdi və kolları, ağacları, torpağı diqqətlə gözdən keçirməyə başladı. – Oradakı nədir? Ünkas, gör o göyəm kolundan asılan nədirsə, gətir bura.

Gənc hindu kəşfiyyatçının xahişini yerinə yetirdi və ona qərribə bir şey gətirib verdi. Kəşfiyyatçı onu alıb yuxarı qaldırdı və ürəkdən, lakin səssizcə güldü:

– Bu, müğənninin çalğı alətidir! Ünkas, altı fut iki düym insan bədəninin ağırlığına tab gətirə bilən iri çəkmələrin ləpirlərini axtar, – deyə kəşfiyyatçı təklif etdi. – Mən bu kişinin salamat qaldığına inanmağa başlayıram; deyəsən, o, bağırmaqdan əl çəkib yaxşı bir işdən yapışmışdır.

Kora ilə Alisanın yanında, heç olmasa, yaman-yaxşı bir dostu vardır, – deyə Heyvord öz fikrini bildirdi.

Şahingöz isə etinasızlıqla gülümsəyərək:

– Aydındır, – dedi. – O, oxumaqdan əl çəkən deyildir! Bu adam nahar hazırlamaq üçün maral öldürə bilərmi, bataqlıqdan və mamırlıqdan keçə bilərmi, ya da quronun başını kəsə bilərmi? Əgər bunlar



onun əlindən gəlməzsə, deməli, meşədəki adicə qaratoyuq ondan ağıllıdır... Hə, nə deyirsən, oğlan, fikrimizin doğru olduğunu sübut edə bilən bir dəlil varmı?

– Buradakı iz uzunboğaz çəkmə geymiş adamın ləpirinə oxşayır. Olmaya, bizim dostumuzun ləpiridir?

– Yarpaqlara ehtiyatla toxun, yoxsa ləpirin şəkli pozular. Bu, qarasaçlı qızın ləpirləridir. Müğənni bu izi bircə ayağının dabanı ilə örtə bilərdi.

– Hanı? Qoyun, balamın ləpirlərinə mən də baxım! – deyər Munro irəli gəlib kolları araladı və güclə görünən ləpirlərə əyilib baxdı.

Ayağını yerə yüngülcə, lakin tez basıb götürən adamın ləpiri, hər halda, qalmışdı və indi də aydın görünürdü. Qocaman əsgər bu ləpirə diqqətlə baxdı, axırda onun gözləri yaşardı. Heyvord qocanın fikrini dağıtmağa çalışaraq kəşfiyyatçıya dedi:

– İndi ki biz ləpirləri tapmışıq, gəlin yubanmadan yola düşək. Belə vaxtda hər bir dəqiqə əsirə bir il kimi görünür.

– Hələ vaxtı deyil, tələsməyin, – deyər Şahingöz etirazını bildirdi və izləri nəzərdən keçirməkdə davam etdi. – İndi bizə məlumdur ki, quldur quron, qarasaçlı qız və müğənni buradan keçmişlər. Bəs qızılı saçları, mavi gözləri olan qız hanı? Boyca balaca olan bu qız bacısı kimi cürətli olmasa da, hər halda, üzdən göyçəkdir və xoş danışığı vardır. Məgər onun dostları yoxdur, məgər onun elə bir adamı yoxdur ki, qayğısına qala?

– Allah özü bilir ki, onun heç vaxt dostu əskik olmayıb! Məgər biz onu axtarmırıq? Mən özüm onu tapmayınca axtarışı davam etdirəcəyəm, – deyər Heyvord fikrini bildirdi.

– Belə halda biz gərək müxtəlif yollarla gedək, çünki mavigözlü qız buralardan keçməmişdir, o, ayağını yerə nə qədər yüngül qoysaydı da, ləpiri mütləq qalardı.

Heyvord kənara çəkildi. Sanki, onun bütün coşqunluğu, bütün həvəsi bir anda söndü. Kəşfiyyatçı öz həmsöhbətinin əhvalının dəyişməsinə fikir vermədi və bir qədər düşündükdən sonra sözüne davam etdi:

– Bu səhralıqda qarasaçlı qızdan və ya onun bacısından savayı, heç bir başqa qadın belə ləpir salmazdı. Qarasaçlı qızın burada olduğunu öyrəndik, bəs kiçik qızın ləpirləri hanı? Bu izi tutub gedək, hərgah heç bir şey tapmasaq, yenidən düzənliyə qayıdıb başqa yol

ilə gedərik... Qabağa keç, Ünkas, quru yarpaqları da gözdən qoy-
ma. Mən kollara fikir verəcəyəm, atan isə torpağı gözdən keçirəcək-
dir. Gedək, dostlar, gün təpələrin arxasına keçir.

– Bəs mən bir iş görə bilmərəmmi? – deyə, həyəcanlı halda,
Heyvord təlaşla soruşdu.

Qırmızıdərilili dostları ilə irəlidə gedən kəşfiyyatçı dedi:

– Sizmi? Sizin üçün də iş tapılar, dalımızca gəlin, ləpirlərimizin
üstünü tapdalayıb örtün.

Hindular xeyli yol getdikdən sonra dayandılar və yerdə nəyə isə
bayaqından da çox diqqətlə baxmağa başladılar. Ata ilə oğul bir-
birilə tez-tez və ucadan danışa-danışa gah onların hamısını sevin-
dirən şeyə, gah da bir-birinə baxırdılar.

– Olmaya, onlar balaca qızın ləpirini tapıblar? – deyə kəşfiyyatçı
soruşdu və cəld hinduların dalınca getdi. – Bu nədir? Burada pusqu
düzəldiblər?.. Yox, ən yaxşı tufəngə and içirəm ki, burada minik
atları olmuşdur! Hə, indi bütün sirr aşkara çıxmışdır, hər şey bizim
üçün gecəyarısı üzünü göstərən şimal ulduzu qədər aydındır. Bəli,
bəli, onlar, bax, burada ata minmişlər. Atlar, bax, bu ağaca bağlı-
mış, bax, o tərəfdən də şimala, birbaş Kanadaya enli yol gedir.

Dunkan:

– Bunlar bir yana qalsın, axı Munronun kiçik qızı Alisanın heç
bir izi-tozu yoxdur, – dedi.

– Ünkasın, bax, indicə yerdən tapdığı ışıldayan şey nəzərə alın-
mazsa, hələ ki, onun izi tapılmamışdır. Gətir bura tapdığını, oğlan,
biz ona yaxşı-yaxşı baxaq.

Heyvord Alisanın çox xoşuna gələn bu bəzakli sancağı görə
kimi tanıdı. Sevgisinə sədaqətli qalan Heyvord yadına sala bildi ki,
bu sancağı həmin qanlı qırğın səhəri sevgilisinin yaxasında gör-
müşdü. O, istəklisinin bu nişanəsini alıb tez bağrına basdı; lakin bu
şey heyrət içində olan kəşfiyyatçının gözündən dərhal itdi; o, göz-
lərini yerə nə qədər zillədisə də, sancağı görə bilmədi; onu axtar-
maq üçün tufənginin ucu ilə yarpaqları xeyli eşələdikdən sonra
təəssüflə:

– Dünyanın işi belədir, – dedi, – elə ki, gözlərin zəifləməyə baş-
ladı, qocalığını gözünün önünə al! Bu cür ışıldayan şeyi görə bilmə-
yən adama nə demək olar! Bununla belə, minqlə haqq-hesab çək-
mək üçün gözlərim çox yaxşı görür. Amma siz nə deyirsiniz deyən,



mən itən sancağı tapmaq istərdim, heç olmasa, ona görə ki, aparıb qanuni sahibinə verərdim; buna nail olsaydıq, biz çox uzun bir izin hər iki ucunu tapmış olardıq, çünki indi izin o biri başı ilə bizim aramızda geniş Müqəddəs Lavrenti körfəzi, bəlkə də, Böyük Göllər vardır.

– Elə buna görə də yubanmaq olmaz, getmək lazımdır, – deyər Heyvord cavab verdi. – Niyə durmusunuz, gedək!

– Deyirlər ki, cavanlar dəliqanlı olurlar. Axı biz dələ ovuna getmirik, Qorikan sahillərində maral ovuna da çıxmırıq! Biz gecə-gündüz, həm də tək-tük adamların ayağı dəyən səhra ilə yol getməli olacağıq, belə yerlərdə kitabın verdiyi bilik də kömək eləməz. Hindu, əvvəlcə ocağın qırağında oturub məsləhət demisi çəkməyincə, belə səfərə çıxmaz; mən özüm ağ olsam da, hinduların bu adətinə hörmət edirəm, çünki çox ağıllı və gərəkli hərəkətdir. Buna görə də biz köhnə qalanın xarabalığına qayıdıb orada ocaq qalayacağıq, səhər açıldıqda isə, heç də boşboğaz qadınlar kimi və ya səbirsiz uşaqlar kimi deyil, əsl mərd kişilər kimi dincəlmiş və işə hazır vəziyyətdə yerimizdən qalxacağıq.

Heyvord kəşfiyyatçının danışığından başa düşdü ki, onunla höcətləşmək fayda verməz. Munro yenə bədbinləşdi; yəqin, onu bu vəziyyətdən yeni, təsirli bir hadisə qurtara bilərdi. Zərurətlə hesablaşmaq lazım gəldi; gənc zabıt qocaman əsgərin qolundan tutub hinduların və kəşfiyyatçının dalınca getdi; onlar artıq düzəliyə gedən yola döndülər.

XIX

fəsil

Yolçular qala xarabalığına qayıdarkən gecənin qaranlığında bu yerlər daha dəhşətli görünürdü. Kəşfiyyatçı və onun yoldaşları gecəni keçirmək üçün tez yer hazırlamağa başladılar. Qaralmış divara bir neçə tir söykədilər; Ünkas bu tirlərin üstünə çırpı döşədi; hamı bu müvəqqəti sığınacağa qane oldu. Gənc hindu işini qurtardıqdan sonra, yenicə hazırladığı narahat daxmasını işarə ilə göstərdi; Heyvord isə onun işarələrlə nə demək istədiyini başa düşdü və Munronu daxmaya girmək üçün dilə tutmağa başladı. Sonra Duncan istəklili balalarını itirmiş qoca Munronu öz dərini çəkmək üçün tək

qoyub havaya çıxdı. O, çox həyəcanlı olduğuna görə, istirahət heç yadına düşmürdü.

Şahingöz və hindulər ocaq qalayıb qaxac ayı ətindən ibarət kasıb-fəndi axşam yeməyinə başladılar, gənc zabit isə bu vaxt dağıdılmış qalanın Qorikana baxan tərəfinə getdi. Külək yatmışdı, dalğalar da qumlu sahilə daha sakit və eyni bir ahənglə baş çəkib qayıdırdı. Qalın qara buludlar, quduzcasına bir sürətlə ötürməkdən yorulmuş kimi, indi parçalanırdı; daha ağır buludların qara karvanı üfüqdə cəmləşirdi; yüngül buludlar hələ də gölün üzərində, yüksəkdə sürünür, ya da öz yuvalarının dövrəsində dəstə ilə süzən quşlar kimi, dağ zirvələrinin arasında dolanırdı. Hərəkətdə olan buludların arasından hərdənbir görünən qırmızı ulduz qaranlıq səmaya zəif işıq səpələyirdi. Qatı qaranlıq dəryasına qərq olan ətraf dağlar daha görünmürdü. Düzənlik böyük bir qəbiristanı xatırladırdı; onu hər tərəfdən bürüyən kədərli səssizliyi poza bilən nə zəif xışıltı, nə də hənirti eşilirdi.

Duncan bir neçə dəqiqə dayanaraq, keçmiş sızıntılı bir təfəsilatla xatırladan bu mənzərəyə tamaşa etdi. O gah meşə sakinlərinin gurgur yanan ocağına tərəf, torpaq səngərə, gah da meytələrin səri-lib qaldığı o tərəfdəki qaranlıq səhraya baxırdı. Az sonra ona elə gəldi ki, o tərəfdən anlaşılmaz səslər eşidir. Gənc zabit qorxduğunu dərk etdikdə özünü məzəmmət etdi. O, zəifcə parıladaşan ulduzların suya düşmüş əksinə tamaşa etmək üçün üzünü gölə çevirdi. Lakin indiki dəqiqələrdə onun çox həssaslaşan qulağı yenə də zəif səslər eşidirdi. Nəhayət, ona elə gəldi ki, qaranlıq tərəfdən ayaq səsləri eşidir. Duncan tələş içində, yavaş səslə kəşfiyyatçını çağırırdı. Şahingöz karabinin qayığını çiyinə keçirib Heyvordun yanına gəldi; onun sakit zahiri görünüşü özünün və səfər yoldaşlarının təhlükəsizliyi üçün çox xatircəm olduğunu sübut edirdi.

Duncan ona müraciətlə:

– Qulaq verin, – dedi, – düzənlikdən cürbəcür səslər gəlir. Bəlkə, Monkalm qələbə çaldığı yerləri hələ tərk etməmişdir?

– Belə çıxır ki, qulaq gözdən itidir, – deyər kəşfiyyatçı yenə xatircəmliliklə etiraz etdi; o, bir parça ayı ətini ağına qoyub çeynəyir, buna görə də, eyni vaxtda iki işlə məşğul olan adamlar kimi, sözü ləngiyə-ləngiyə deyir və aydın danışmırdı. – Monkalmın bütün qoşunu ilə Teydə necə yərbəyer olduğunu mən özüm gördüm: fransızlar



müvəffəqiyyətlə qurtardıqları döyüşdən sonra evə qayıdıb qadınlarla gülüb-oynamağı sevirilər.

– Bilmirəm. Müharibə vaxtı hindular az yatırlar, ola bilər ki, quronların bəziləri qarət məqsədilə burada qalıblar. Yaxşı olardı ki, ocağı söndürüb keşikçi qoyaq. Qulaq verin! Eşidirsinizmi? Mən bu səsi deyirdim!

– Hindular tək-tək hallarda qəbirlərə yaxın gələrlər. Hərçənd onlar adam öldürməyə həmişə hazırdılar, amma, adətən, skalp soymaqla kifayətlənirlər...

– Eşidirsinizmi?.. Yenə!.. – deyər Dunkan kəşfiyyatçının sözünü kəsdi.

– Eşidirəm, eşidirəm; yemləri lap az olanda, ya da artıq düşəndə canavarlar həmişə qudurlar, – deyər kəşfiyyatçı yenə xatircəm cavab verdi. – Hava bir az işıq və vaxtımız da bir qədər çox olsaydı, bu şeytanların bir neçəsinin dərisini soyardıq. Doğrudan... Bu nə ola bilər?

– Deməli, canavarlar deyil?

Şahingöz yavaş-yavaş başını tərptədi və Dunkana işarə etdi ki, onun dalınca, tonqalın işığı düşməyən yerə gəlsin. Belə bir ehtiyatkarlıq tədbirini yerinə yetirdikdən sonra Şahingöz ətrafa diqqətlə xeyli qulaq verdi; bilmək istəyirdi ki, onu heyrətə salan bayaqkı yavaş səs bir də eşidiləcəkmə? Görünür, onun belə səy göstərməsi əbəs idi, çünki bir dəqiqədən sonra Dunkanın qulağına pıçıldayıb dedi:

– Ünkası çağırmaq lazımdır. Bizim qulağımızın ala bilmədiyi ən yavaş səsləri də hindu eşidə bilir; mən özüm ağam və bunu danmıram.

Atası ilə söhbət edən gənc mogikan bayquş səsinə eşidərkən diksindi, cəld ayağa qalxdı və bu səsin haradan gəldiyini axtarmaq istəyirmiş kimi, gözlərini qaranlığa zillədi. Kəşfiyyatçı Ünkası ikinci dəfə səslədi; bir neçə dəqiqədən sonra Dunkan gördü ki, Ünkas səngərin kənarı ilə, çox ehtiyatla onlara tərəf gəlir.

Şahingöz delavar dilində Ünkasa bir neçə söz dedi. Ünkas nə üçün çağırıldığını bildikdə dərhal üzü üstə yerə sərilirdi; Dunkana elə gəldi ki, Ünkas yerdə tamamilə hərəkətsiz, sakit uzanmışdır. Heyvord gənc döyüşçünün tirtap uzanıb hərəkətsiz qalmasına təəccüb etdi, belə şəraitdə onun necə məlumat əldə edə bilməsilə maraqlandı, bir neçə addım irəli gəldi və bayaqdan gözlərini zillədiyi qaral-

tının yanında çömbəldi. Bu zaman Unkas yox olmuşdu; indi Heyvord torpaq tirəsinin üstündə yalnız güclə sezilən hündür bir şeyin qaraltısını görürdü.

– Bəs hanı mogikan? – deyə kəşfiyyatçıdan soruşdu və təəcübülə geri çəkildi. – Mən onun, bax, burada, yerə necə uzandığını gördüm və and içə bilərdim ki, hələ uzandığı yerdən tərənəməmişdir.

– Sss! Yavaş danışın. Axı bilmirik, bəlkə, bizə qulaq asan var, minqlər çoxbilmiş tayfadır. O ki qaldı Unkasa, o, düzənliliyə getmişdir, hərgah makuaslar hələ buradadırlarsa, onlar fəndgirlikdə heç də özlərindən geri qalmayan bir rəqiblə üz-üzə gələcəklər!

– Siz elə zənn edirsiniz ki, Monkalm özünün bütün hindularını hələ aparmayıb? Silaha sarılmaq üçün yoldaşlarımızı çağırıraq. Beş nəfərlik, beşimiz də döyüşlərdə bərkədən-boşdan çıxmış adamıq.

– Hərgah canınızın qədrini bilirsinizsə, heç kəsə bir kəlmə də olsun deməyin. Saqamora baxın. Hərgah burada düşmənlərdən birisi gizlənməmişdirsə, o, yaxınlığımızda təhlükə olduğunu başa düşdüyümüzü Saqamorun üzündən əsla sezə bilməz.

– Axı onlar Saqamoru görsələr, öldürərlər. Tonqalın işığında onun qaraltısı çox aydın görünür, buna görə də labüd olaraq birinci onu məhv edərlər.

Kəşfiyyatçı həmişəkəndən daha həyəcanlı bir səslə:

– Siz düz deyirsiniz, – dedi, – bunu danmaq olmaz. Bəs nə edək? Bircə sübhəli baxışın özü də hücumə səbəb ola bilər, özü də hücum elə tez başlanar ki, biz ona heç hazırlaşmağa da macal tapmarıq. Biz Unkası çağıranda Çinqaçquk eşitdi, özü də bilir ki, biz yeni bir iz tapmışıq. Mən ona deyərəm ki, tapdığımız minqin izidir; o da öz işini bilər.

Kəşfiyyatçı barmaqlarını ağızına soxub fışılıtlı, yavaş səs çıxardıqda, Dunkan bu səsi ilan fışılıtlısına oxşadıb diksinərək, kənara çəkildi. Çinqaçquk başını əlinə söykəyib oturmuş və fikrə getmişdi; lakin adını daşdığı heyvanın xəbərdarlıq səsini eşitdikdə başını qaldırdı və qara gözlərilə ətrafı cəld və çox diqqətlə süzdü. Çinqaçquk təəccüb və tələş etdiyini yalnız bu ani və bəlkə də, qeyri-iradi hərəkətlə bildirdi. Onun tufəngi o qədər yaxında idi ki, əlini uzatsaydı, çatardı. O, rahatlanmaq üçün qurşağını açmışdı və buna görə də tərənərkən tomaqavkı yerə düşdü. Sinirlərinin və əzələlərinin din-cəlməsini istəyən adam kimi, bu vəhşi insanın da bədəni boşalıb



çökmüşdü. Vəhşi, dirşəkləndiyi əlinin dincəlməsini istəyirmiş kimi, başını o biri əlinə söykəyib, yenə bayaqkı kimi oturdu və baş verə biləcək hadisələri yalnız hindu döyüşçüsünə xas olan soyuqqanlılıq və mərdliklə gözləməyə başladı. Lakin Heyvord başa düşdü ki, mogikanların başçısı mürgülemir; onun burun deşikləri körüklənirdi, başı bir az yana əyilmişdi, cəld, iti nəzərlərilə ətrafdakı şeylərə göz gəzdirirdi.

Şahingöz Heyvordun qoluna toxunaraq pıçıldadı:

– Saqamora baxın! O bilir ki, adicə bir ehtiyatsız davranış və ya baxış planlarımızı pozub bizi haramzadələrin pəncəsinə sala bilər...

Qəflətən havada görünən parıltı və onun ardınca eşidilən güllə səsi Şahingözün sözünü yarımçıq qoydu. Kənarında Çinqaçqukun oturduğu ocaqdan qığılcımlar qalxdı. Heyvord ikinci dəfə ocağa tərəf baxdıqda, onun kənarında Çinqaçquku daha görmədi.

Bu vaxt kəşfiyyatçı tufəngini hazır tutmuşdu və düşmənin görünməsini səbirsizliklə gözləyirdi. Lakin həmlə, nəticə verməyən təkçə bir cəhdlə, görünür, qurtarmışdı. Kəşfiyyatçı və Dunkan bir-iki dəfə kolluğun xışiltısını eşitdilər, aydın görünməyən qaraltılar özlərini tez kolluğa vurdular. Az sonra Şahingöz o tərəfdəki canavarları göstərdi; canavarlar onların cövləngahına girənin qabağınca qaçırdılar. Bir neçə dəqiqə davam edən həyəcanlı intizardan sonra suyun şap-pıltısı eşidildi və dərhal başqa bir tufəngdən atəş açıldı.

– Bu Unkasdır! – deyə kəşfiyyatçı bildirdi. – Bu oğlanın tufəngi çox düz vurandır. Ata öz uşağının dilini yaxşı bildiyi kimi, mən də Unkasın gülləsinin səsinə bələdəm, çünki daha yaxşı bir tufəng ələ keçirənədək Unkasdakı tufəng mənim idi.

– Bu nədir? – deyə Dunkan soruşdu. – Onu güdürlər, görünür, işimiz bitib!

– Bax, o kösövlərin sıçrayıb ocağın kənarına səpələnməsi göstərir ki, bizi tələyə salmaq istəyirmişlər; bu hindu isə təsdiq edə bilər ki, bizə heç bir yerdən zərər dəyməmişdir, – deyə kəşfiyyatçı cavab verib tufəngini aşağı saldı və ocağın işığı düşən yerdə yenidən görünən Çinqaçqukun dalınca, torpaq səngərə tərəf yönəldi. – O nə idi, Saqamor? Doğrudanmı, minqlər bizə basqın edirlər, yoxsa həyəcana bais olan adam yalnız hərbi dəstəyə qoşulub ölümlərin skalplarını soyan və evlərinə qayıdanda öz igidliləri ilə qadınların qarşısında öyünən alçaq həriflərdən biri idi?!

Çinqaçquk dinməz-söyləməz əvvəlki yerində oturdu, az qala onun özünü birtəhər eləmiş olan xatalı güllənin dəydiyi kəsöve diqqətlə baxdı və yalnız bundan sonra cavab verdi. O, barmağını qaldırıb ingiliscə:

– Bir, – deməklə kifayətləndi.

Şahingöz əyləşərək dedi:

– Elə mən də belə başa düşmüşdüm. O, Unkasın güllə atmasından əvvəl özünü gölə ata bilmişdir, buna görə də, yəqin ki, bu yaramaz, iki mögikanın və bir ağ ovçunun izilə gedərkən, guya, pusquda gizlənən böyük bir dəstəyə rast gəldiyi haqqında olmazın uydurmalar düzəldib nəql edəcəkdir. O, zabitlər barəsində danışmayacaqdır, çünki bu yerlərdə zabitlər hesaba alınmır. Qoy necə istəyir, nəql eləsin, nə işimizə qalıb! Ağla batmayan yalanlar deyən abırsız adamın ağzından vurub susduran namuslu adamlar hər yerdə vardır. Alçaq elə tuşlamışdı ki, onun gülləsi lap sənin qulağının dibindən vıyıldayıb keçdi, Saqamor.

Çinqaçquk yenə əvvəlki kimi sakitcə oturub, heç qərardan getmirdi; onun əhəmiyyətsiz hesab etdiyi belə bir hadisə əsla vecinə deyildi. Unkas da gəlib onlara qoşuldu, o da atası kimi sakitcə ocağın qırağında oturdu.

Heyvord qarşısındakı adamları çox maraqla və təəccüblə seyr edirdi. Ona elə gəlirdi ki, bu meşə sakinləri arasında nə isə bir sirr vardır və o, bu sirri başa düşə bilmir. Qaranlıq düzdə baş vermiş hadisələri, ağ irqdən olan hər hansı bir gənc kimi bütün təfəsilatı ilə nəql etmək, hətta bir az da özündən artırmaq əvəzinə, gənc mögikan gördüyü işlərin gec-tez hamıya məlum olacağını dərk etməklə kifayətlənmişdi. İndiki dəqiqələr hindunun öyünməsi üçün, doğrudan da, münasib deyildi və hərgah Heyvord soruşmasaydı, yəqin ki, bu barədə heç bir söz deyən olmayacaqdı.

– Bəs düşməninizin axırı necə oldu, Unkas? – deyərək Dunkan soruşdu. – Güllənizin səsini eşidəndə yəqin etdik ki, siz əbəs yerə güllə atmamısınız.

Gənc döyüşçü ovçu paltarının yaxasını açdı və qazandığı qələbənin simvolu olaraq, ikrah hissi oyadan bir çəngə saç göstərdi. Çinqaçquk bu skalpı alıb bir neçə dəqiqə diqqətlə gözdən keçirdi, sonra kənara atdı və nifrət əlaməti olaraq üz-gözünü turşutdu. O:

– Oneida! – dedi.



– Oneida! – deyə kəşfiyyatçı da təkrar etdi. O, qanlı emblemə baxmaq üçün yaxınlaşdı. – Allah, sən özün saxla! Hərgah oneidlər bizim izimizlə gəlirlərsə, onda bu məlunlar bizi hər tərəfdən araya alacaqlar! Ağ adam baxanda bir hindunun dərisilə o biri hindunun dərisinə fərq qoymur, amma Saqamor bu dərinin minqin başından soyulmuş olduğunu söyləyir, bu başibəlali minqin hansı qəbilədən olduğunu da deyir, elə bil, həmin skalp kitab vərəqi, onun hər bir tükü isə hərf imiş. Bizim qoçaq oğlan, indi sən də görək, bu yaramaz hansı qəbilədənindir?

Unkas başını qaldırıb kəşfiyyatçıya baxdı və mülayim səsle:

– Oneida! – deyə cavab verdi.

– Yenə oneida! Hətta bircə nəfər hindunun dilindən çıxan söz, adətən, doğru olur; elə ki, bu sözə həmin hindunun qəbiləsindən olan adamlar şərik olurlar, onda sözüün doğruluğuna heç bir şəkk-şübhə ola bilməz.

Heyvord:

– O yazıq bizi fransız hesab etmişdir, – dedi, – yoxsa öz dostlarının canına qəsd etməzdi.

– Heç ola bilməz ki, həmin adam bonqla üzünə hərbi naxışlar çəkmiş mogikanı quron hesab etsin! Bu, ona oxşayırdı ki, siz Monkalmın ağ mundirli əsgərini qırmızı gödəkçəli ingilis qvardiyaçısı hesab edəsiniz, – deyə kəşfiyyatçı öz etirazını bildirdi. – Yox, yox, İlan öz işini çox yaxşı bilir; bir də ki, burada böyük səhv olmamışdır, çünki ağlar bir-birilə vuruşduqları zaman delavarların və minqlərin qəbilələri kimin tərəfində olursa olsunlar, bir-birini sevmirlər. Buna görə də oneidlər ingilislərə xidmət etsələr də, bəxtim gətirsəydi və bu yaramaza mən rast gəlsəydim, onu özüm də dərhal güllə ilə vurardım.

– Belə eləsəydiniz, sazişimizi pozmuş olardınız.

Şahingöz sözüünə davam edərək dedi:

– Adam hər hansı bir tayfa ilə tez-tez üz-üzə gələndə və bu tayfanın içərisində namuslu şəxslər olanda, adam özü də dələduz olmanın yanında – onların arasında mehribanlıq əmələ gəlir. Amma mogikanlarla minqlərin arasındakı mehribanlıq insanın ilanı sevməsinə daha çox oxşayır!

– Belə sözləri eşidəndə adamın qanı qaralır!

– O ki qaldı mənə, haqqı sevirəm, buna görə də deyə bilmərəm

ki, minqləri görməyə gözüüm yoxdur. Bununla belə, mənə elə gəlir ki, maralvuranımın o zirək oneidi güllə ilə vurub yerə sərməsinə yalnız gecənin qaranlığı mane oldu.

Şahingöz səsinə kəsib, ocaqdan üzünü çevirdi.

Heyvord durub torpaq səngərə getdi. O, meşələrdə əsgər həyatına alışmamışdı, buna görə də qəflətən hiyləgərcəsinə edilən bu cür basqınların mümkün olduğunu fikirləşdikcə həyəcan keçirirdi .

Duncan hinduların adətlərinə çox yaxşı bələd idi, buna görə də ocağın nə üçün yenidən qalandığını, hindu döyüşçülərinin, habelə, Şahingözün yenə tüstülənən ocağın kənarında, öz əvvəlki yerlərində nə üçün təmkinlə və ciddiyətlə oturmalarının səbəbini başa düşürdü. O da ətrafındakıları görüb sayıq müşahidə etmək üçün səngərin kənarında oturdu.

Çinqaçquk bir xeyli fikrə getdikdən sonra, başı yumşaq daşdan qayrılmış çubuğunu çəkdi. Əsəbləri sakitləşdirən tənəkənin ətrindən doydudan sonra, çubuğu kəşfiyyətçiyə verdi. Beləliklə, bu adamlar çubuğu dinməz-söyləməz üç dəfə bir-birinə ötürdülər. Heç kəs ağzını açıb bir söz demədi. Sonra Saqamor, həm yaşca, həm də rütbəcə böyük olduğuna görə, sakitcə və vüqarla dediyi bir neçə sözlə mübarizə planını izah etdi. Kəşfiyyətçi ona cavab verdi. Çinqaçquk yenə dilləndi, çünki Şahingöz onun fikrinə şərik çıxmırdı. Gənc Unkas dinməzəcə oturub böyüklərin danışığına hörmətlə qulaq asırdı. Axırda Şahingöz nəzakət əlaməti olaraq Unkasın fikrini soruşdu. Heyvord ata və oğulun hərəkətlərinə əsasən belə başa düşdü ki, onların hər ikisi bu mübahisədə bir fikirdədirlər, ağ ovçu isə başqa bir fikirdədir. Mübahisə getdikcə qızırdı.

Unkasın da sözləri onun daha təcrübəli atasının sözləri kimi çox diqqətlə dinləndi. Ocağın başındakıların heç biri səbirsizlik göstərüb tələsməyə çalışmırdı; onların hər biri yalnız bir neçə dəqiqə fikirləşdikdən sonra cavab verirdi.

Mogikanlar danışıqca əllərilə o qədər aydın hərəkətlər göstərdilər ki, Heyvord onların fikrini asanlıqla başa düşə bilirdi. Hinduların tez-tez əllərilə danışması aydın göstərirdi ki, onlar düşmənin quruda ayağının izlərilə təqib olunmasını təkidlə tələb edirlər; Şahingöz isə əlini tez-tez Qorikana tərəf uzadırdı; bundan da belə başa düşmək olardı ki, o, düşmənin su yolu ilə təqib olunmasını təklif edir.



Kəşfiyyatçı karıxmış kimi görünürdü; yəqin, məsələ onun istədiyi kimi həll olunmurdu; birdən o, ayağa qalxdı, bayaqkı küskünlüyündən əl çəkərək, yerli hindular kimi çox tez-tez danışımağa başladı. O, təklif etdiyi planın yerinə yetirilməsi üçün neçə gün lazım idisə, əlini də bir o qədər havaya qaldırıb, hər dəfə günəşin hərəkət yolunu göstərdi. Sonra Şahingöz dağların arasında, çaylardan və göllərdən keçən uzun bir yolu təsvir etdi. Heç bir şeydən xəbəri olmayan, yatmış Munronun qocalığı və taqətsizliyi əl hərəkətlərilə o qədər aydın təsvir edilirdi ki, bu hərəkətlərin mənasını asanlıqla başa düşmək olardı. Dunkan hiss etdi ki, onun da haqqında danışılar, çünki kəşfiyyatçı əlini uzadaraq, «Səxavətli əl» sözlərini dedi; bu isə Dunkana, onun səxavətli olmasına görə, dost qəbilələr tərəfindən verilmiş ləqəb idi. Sonra, heydən düşmüş yorğun adamın səndələmə yerişinin əksinə olaraq, yüngül qayıq hərəkətləri təsvir edildi. Şahingöz öz sözünü oneidin skalpını göstərməklə qurtardı, yəqin, o, tezliklə, həm də iz buraxmadan yola düşməyin zəruri olduğunu söyləyirdi.

Mogikanlar Şahingözün dediklərinə diqqətlə qulaq asdılar. Şahingözün nitqi öz təsirini göstərdi. Kəşfiyyatçı son sözlərini deyərəkən, mogikanlar, adət üzrə, səs-səsə verdilər, bu isə göstərirdi ki, onlar Şahingözün fikrini bəyənmişlər. Daha doğrusu, Ünkas və onun atası Şahingözün gətirdiyi dəlillərə inanıb, əvvəlki fikirlərindən əl çəkdilər.

Məsələ həll edilən kimi mübahisə də dərhal kəsildi. Şahingöz öz fikrinin bəyənildiyinin yoldaşlarının gözlərində əks etməsinə əhəmiyyət verməyərək, sönməkdə olan ocağın kənarında tirtap uzanıb gözlərini yumdu.

Bayaqdan bəri özgəsinin dərđini çəkən mogikanlar, söhbətin kəsilməsindən istifadə edərək, özləri haqqında fikirləşməyə başladılar. Sərt hindu başçısının səsi dərhal yumşaldı. Çınçaqkuk öz oğlu ilə mülayim, mehriban və hətta zarafatyana danışımağa başladı. Ünkas atasının səmimi sözlərinə sadlıqla cavab verirdi. Hələ kəşfiyyatçı dərđin yuxuya gedib bərkdən xorna çəkməyə başlamazdan əvvəl, onun səfər yoldaşlarının üzü tamamilə dəyişilmişdi.

Bu hinduların dilinin ahəngini sözlə təsvir etmək mümkün deyildir. Onların danışığının bu xüsusiyyəti gülüşlərində və nəvazişli sözlərində xüsusilə aydın sezilir; onların səslərinin, xüsusən oğlanın

səsinin diapazonu adamı valeh edirdi; o, lap yoğun səslə danışdığı halda, birdən məlahətli qadın səsini xatırladan nazik səsə keçirdi. Ata öz oğlunun sərrast və çevik hərəkətlərini seyr etdikcə valeh olurdu; bu sevinc onun gözlərində aydın sezilirdi; Unkasın sirayətedici yavaş gülüşünə atası gülümsəməklə cavab verirdi. Qəlbində coşan atalıq məhəbbətinin təsirindən Saqamorun üzündəki sərtlik tamamilə silinmişdi.

Hindular bir saat ərzində bütün dərd-qəmi unudaraq, ən xoş hissələrini qanadlandırdılar; sonra Çinqaçquk yatmaq istədiyini söylədi, yun adyalı başına çəkib nəm torpağın üstündə uzandı. Unkasın sevinci dərhal yox oldu. Bu gənc, kösövləri çox səylə elə düzdü ki, atasının ayaqları qızıb isti qalsın; sonra da xarabalıqda özü üçün yer rahatladı.

Heyvord, təcrübəli meşə sakinlərinin çox xatircəm olduqlarını görüb ürəkləndi; o da yuxılıb yatdı. Qala xarabalığında rahatlanan bu adamlar hələ gecəyarısından çox qabaq şirin yuxuya getdilər.

XX

fəsil

Şahingöz yatanları oyadarkən göydə hələ ulduzlar sayrışırdı. Munro və Heyvord gecəni keçirdikləri daxmanın astanasında, Şahingözün səsini eşidən kimi cəld yerlərindən qalxdılar. Sığınaçaqlarından çıxdıqda gördülər ki, kəşfiyyatçı onları gözləyir. Ağıllı bələdçi adi qayda ilə salamlaşmaq əvəzinə, əli və gözü ilə işarə edib onları başa saldı ki, dinmək olmaz. Onlar lap yaxınlaşdıqda Şahingöz pıçıldadı:

– Bir kəlmə də danışmayın. Ağ adam səssiz meşə şəraitində necə danışmaq lazım olduğunu yaxşı başa düşmür, bunu bədbəxt müğənninin başına gələn qəza da sübut etdi... Di gedək, – deyər Şahingöz qalanın örtülü yerinə tərəf yönələrək, sözüne davam etdi, – bu tərəfdən xəndəyə enək. Çalışın, daşların və tirlərin üstü ilə yeriyəsiniz.

Səfər yoldaşları Şahingözün bu əmrinə əməl etdilər, halbuki belə bir qeyri-adi ehtiyatkarlığın səbəbini hələ də başa düşmürdülər. Onlar, torpaq fortu üç tərəfdən əhatə edən çuxura endikdə gördülər ki, binalar uçub çuxuru doldurmuşdur. Onlar çox ehtiyatlı və səbirli



olduqları üçün, kəşfiyyatçının dalınca gedib Qorikan gölünün qumlu sahilinə çıxma bildilər.

Kəşfiyyatçı yenicə qurtaran çətin yola dönüb baxaraq:

– Bizim burada buraxdığımız izi yalnız iyləyib tapmaq mümkündür, – dedi. – Ot qaçqını güdaza verər, çünki ləpirlər onun üstündə qalır; ağacın və daşın üstündə isə mokasinlərin izi qalmır. Hərgah hərbi çəkmələrimiz olsaydı, onda, bəlkə də, ehtiyat etməli olardıq; amma maral dərisindən yaxşı hazırlanmış ayaqqabısı olan adam buradan arxayınca dağlara gedə bilər... Unkas, qayığı itələ, yaxına gəlsin, çünki buralar qumluqdur, ləpirlər çox aydın qalır... Ehtiyatlı ol, oğlan, qayıq sahilə toxunmamalıdır, yoxsa məlunlar buradan hansı yol ilə getdiyimizi başa düşərlər.

Cavan oğlan qayığı yavaşca sürüb sahilə yaxınlaşdırdı; kəşfiyyatçı qala xarabalığından qalan taxtanı qayığa söykədi və zabitlərə işarə etdi ki, qayığa minsinlər. Bundan sonra sahilə hər şeyi əvvəlki kimi dağınıq hala saldılar. Şahingöz ağac qabığından qayıran qayığa elə mindi ki, arxada ayağının izləri qalmadı, hindular ayna kimi şəffaf göldə dağların geniş qara kölgəliyində ehtiyatla avar çəkə-çəkə qaladan xeyli uzaqlaşanaqədək Heyvord dinmədi.

Nəhayət, o soruşdu:

– Xəlvətçə, bu tezliklə getməyin nə mənası varmı?

– Hərgah öldürdüyümüz oneidin qanı təmiz sulu gölün indi üzündüyümüz qədər böyük bir yerini boyaya bilsəydi, onda sizin gözləriniz öz sualınıza cavab verərdi, – deyərək kəşfiyyatçı cavab verdi.

– Axı siz deyirdiniz ki, oneid tək idi, ölüldəndən isə qorxmaq mənasızdır.

– Düzdür, o öz kələyini tək qurmuşdu! Lakin hindu, demək olar ki, həmişə xatircəm olur ki, onun qanı yerdə qalmayacaqdır, hərgah öldürülsə, gec-tez düşmənlərinin birindən hökmən intiqam alınacaqdır.

– Qabaqda da, arxada da düşmənlər vardır, buna görə də səfərimiz, yəqin ki, təhlükələrlə dolu olacaqdır.

– Təhlükələrləmi? – deyərək Şahingöz sakitcə təkrar etdi. – Yox, səfərimiz o qədər də təhlükəli olmayacaqdır. Qulağımızın və gözü-müzün itiliyi sayəsində biz haramzadələrdən bir neçə saat qabağa düşə bilərik; hərgah silaha əl atmaq lazım gəlsə, onda, heç olmasa, üçümüz, bu yerlərdə rast gələ bildiyiniz adamlardan hər biri kimi,

tüfəngdən yaxşıca istifadə edə bilərik. Yox, yox, qorxmayın, təhlükəni heç ağılınıza da gətirməyin, amma burası var ki, gərək mümkün qədər sürətlə, siz demişkən, birbaşa yürüşlə gedək. Basqının, vuruşmanın və başqa bu cür əyləncələrin olması da mümkündür, lakin hər yerdə daldalanmağa imkanımız olacaqdır, döyüş sursatımız da boldur.

Ola bilsin ki, Heyvord təhlükəni kəşfiyyatçının başa düşdüyü kimi başa düşmürdü. O, ovçuya cavab vermək əvəzinə, dinməz-söyləməz oturmuşdu, qayıq da suyun üzü ilə rahat üzüb gedirdi. Onlar səhərə yaxın gölün boğazlarına gəlib çatdılar, saysız-hesabsız adacıqların arasından cəld və ehtiyatla keçməyə başladılar.

Çinqaççuk avarını əlindən buraxdı. Unkas və kəşfiyyatçı bu yüngül qayığı əyri-üyrü, dolaşq boğazlardan keçirirdi; burada qayıqla qət edilən hər bir fut yol onları müəyyən bir təhlükəyə yaxınlaşdırırdı. Saqamor adacıqları, kolluqları bir-bir çox diqqətlə gözdən keçirirdi; suyun daha təmiz yerinə gəlib çatdıqda itigözlü Çinqaççuk dar boğazlara qanad gərən çılpaq qayaların və zəhmli meşələrin boyunca qabağa, uzaqlara nəzər salırdı.

Heyvord bu yerlərin gözəlliyinə maraqla tamaşa edir və eyni zamanda, tələş keçirirdi; o, hər şeyi diqqətlə izləyirdi, nəhayət, nahaq yerə həyəcan keçirdiyini özlüyündə qət etmək istəyirdi ki, birdən Saqamorun verdiyi siqnalla avarlar dayandırıldı.

Çinqaççuk əlini qayığın böyrünə yavaşca vurub, təhlükənin yaxınlaşdığını xəbər verən kimi Unkas qəflətən:

– Xuq! – deyə səsləndi.

– Nə olub? – deyə kəşfiyyatçı soruşdu. – Göl o qədər sakitdir ki, elə bil, bu yerlərdə heç vaxt külək əsməyib; mən isə gölün buradan bir neçə mil irəlisini görə bilirəm.

Hindu avarı qaldıraraq, gözünü zillədiyi tərəfi göstərdi. Duncan da o tərəfə baxdı. Qayıqdan on futlarla uzaqda alçaq, meşəli adacıqlardan biri görünürdü; ada o qədər sakit və dinc görünürdü ki, elə bil, insan ayağı onun tənhalığını heç zaman pozmamışdır.

Duncan:

– Mən orada qurudan və sudan başqa heç bir şey görmürəm, – dedi. – Çox gözəl mənzərədir...

– Ss! – deyə kəşfiyyatçı onun sözünü kəsdi. – Sən hər addımını ölçüb-biçməmiş atmazsan, Saqamor. Gördüyümüz ancaq kölgədir,



amma qeyri-adi bir kölgədir... Görürsünüzmü, mayor, adadan buxar qalxır.

– Sudur da, buxarlanır.

– Uşaq belə deyər. Bəs tüstüyə oxşayan o qara zolaq nədir? Bu zolaq qoz meşəsinin lap içərilərində uzanır. Həmin tüstü ocaqdan çıxır, ocaq isə sönməkdədir.

– İndi ki belə oldu, o yerə gedib çataq, şübhədən də qurtaraq, – deyər səbirsiz Dunkan cavab verdi. – Görünür, orada adam azdır, çünki bu bir parça torpaqda çox adam yerləşə bilməz.

– Hərgah siz hinduların fəndgirliyinə kitablarda yazılan qaydalar əsasında qiymət versəniz, onda sizin bu cəhdiniz ölümünüzlə qurtarmasa da, yanılmanıza səbəb olar, – deyər Şahingöz cavab verdi və özünə xas olan bir zirəkliklə ətrafa çox diqqətlə göz gəzdirdi. – Hərgah mənim fikrimi bilmək istəsəniz, onda deyərdim ki, bizim iki yolumuz var: ya gərək geri dönüb quronları izləməkdən əl çəkək...

– Heç vaxt! – deyər Heyvord belə bir şəraitə görə çox ucadan cavab verdi.

Şahingöz isə səbirsiz gənc zabiti özündən çıxmağa qoymamaq üçün cəld hərəkətlərlə ona işarə edib sözüne davam etdi:

– Səs salmayın, səs salmayın. Elə mən özüm də bu fikirdəyəm, amma güman edirdim ki, nə varsa, hamısını gərək deyəm. Deməli, biz üzə-üzə yolumuza davam etməliyik; hərgah boğazlarda hindulara və ya fransızlara rast gəlsək, onda, qayıqı döndərüb, bax, o sıldırım qayaların arasından keçərik! Düzümü deyirəm, Saqamor?

Hindu cavab vermək əvəzinə avarını suya endirdi və qayıqı daha cəld sürməyə başladı. Qayıqın hərəkətini necə idarə etdiyinə əsasən hindunun nə fikirdə olduğunu başa düşmək çətin deyildi. Onlar daha cəld avar çəkə-çəkə bir neçə dəqiqədən sonra elə bir yerə gəlib çatdırdı ki, adanın indiyədək görünməyən bütün şimal sahili buradan çox aydın göründü.

– O iki qayıqı və tüstünü görürsünüzmü? – deyər kəşfiyyatçı pıçıldadı, – hava duman olduğuna görə bu haramzadələr bizi hələ görə bilməmişlər, yoxsa onların döyüşə çağırən səslərini eşidərdik... gücünüz gəldikcə avar çəkin, dostlar. Biz onlardan uzaqlaşırıq, deyər bilərəm ki, artıq onların güllələrindən də uzaqlaşmışıq...

Gülləsi boğazın sakit səthindən keçən tufəngin yaxşı tanış olan səsi və adadan gələn zil qışqırtı Şahingözün sözünü ağızında qoydu.

Bu isə sübut edirdi ki, onların qayığını adadakılar görmüşlər. Onlar bir azdan sonra gördülər ki, vəhşilər qayıqlara doluşub qaçqınların dalınca gəlirlər. Dunkan, qayıqdakı üç bələdçinin nə üzlərində, nə də hərəkətlərində heç bir dəyişiklik sezə bilmədi; indi onlar avarları daha çox qabağa atır və qollarını rəvan işlədirdilər. Balaca qayıq isə çox asanlıqla irəliləyirdi.

Şahingöz başını sola döndərib soyuqqanlıqla baxa-baxa avar çəkməkdə davam edərək Çinqaçkuka dedi:

– Sən onları bizə bundan artıq yaxınlaşmağa qoyma, Saqamor, elə et ki, onlar bizdən məhz bu qədər aralı olsunlar. Bu quronların bütün qəbiləsində elə bir tufəng tapılmaz ki, bizi bu qədər uzaqdan vura bilsin. O ki, qaldı mənim maralvuranıma, ona tamamilə bel bağlamaq olar.

Kəşfiyyatçı, qayığın düşməndən istənilən məsafədə olmasını mogikanların ikilikdə təmin edəcəyini yəqinləşdirdikdə, tez öz avarını əlindən buraxdı və xatalı tufəngini qaldırdı. O, öz silahını üç dəfə çiyinə sıxıb nişan aldı, hər dəfə yoldaşları güllə səsi eşidəcəklərini gözlədilər; lakin Şahingöz hər dəfə tufəngini aşağı sallayaraq tələb etdi ki, düşmənin yaxınlaşmasına imkan versinlər. Nəhayət, onun dəqiq və tələbkərx baxışı, sanki, razı qaldı; Şahingöz sol əlini tufəngin lüləsinə qoyub onun ağzını yavaş-yavaş qaldırmağa başladı; bu anda qayığın burun tərəfində oturmuş Ünkasin qəflətən içini çəkməsi, Şahingözün bu dəfə də atəş açmasına mane oldu. O, Ünkasa müraciət edərək:

– Nə olub, bala? – deyə soruşdu. – Sən quronların birini qışqırıb can verməkdən xilas etdin, de görək, nə üçün diksindin?

Ünkas qayıqdan bir az qabaqda daşlı sahili göstərdi; oradan başqa bir hərbi qayıq çıxıb onların yolunu kəsmək istəyirdi.

İndi təhlükə yəqin idi. Kəşfiyyatçı tufəngini qoyub avarıdan yapışdı. Çinqaçquk, yeni düşmənlərdən uzaqlaşmaq üçün qayığı qərb sahilə tərəf yönəltdi. Eyni zamanda, qaçqınlara arxadan basqın edənlər çığır-bağır salıb özlərini nişan verirdilər. Bu qorxulu hadisə hətta Munronun süstlüyünü üstündən götürdü. O, təcrübəli döyüşçüyə məxsus bir qətiyyətlə: – Sahilə çıxıb vəhşilərlə vuruşmaq, – dedi. – Kim ki hindulara müharibədə qalib gəlmək istəyir, gərək lovğalanmayıb biclik və hiylə işlətməkdən çəkinməsin, – deyə Şahingöz cavab verdi. – Sahilin yaxınlığı ilə sür, Saqamor. Biz bu azğınlardan yan keçərik, bəlkə də, onlar yolumuzu kəsməyə cəhd edəcəklər.



Şahingöz düz demişdi. Quronlar qayıqlarını düz istiqamətdən döndərdilər və bu səbəbdən özlərini yubatdılar. İndi quronların qayıqları qaçqınların qayığından iki yüz yard aralı gəlirdi. Onlar sürətlə getməklə indi bir-birini ötməyə çalışırdılar. Qayıqlar o qədər cəld gedirdi ki, qabaqlarında gölün suyu qaynayıb köpüklənirdi. Qayıqlar, sürətli hərəkət nəticəsində suda əmələ gələn dalğaların qucağında yırğalanırdı. Buna görə və həm də hamılıqla avar çəkməyin zəruri olması üzündən quronlar hələ silaha əl atmırdılar. Qaçqınlar olduqca çox güc sərf etməli olduqlarından yorulmağa başlamışdılar. Təqib edənlər qaçqınlardan sayca çox idilər. Qaçmağa kömək etmək üçün kəşfiyyatçının çarə axtarırmış kimi, hər tərəfə həyəcanla göz gəzdirdiyini gördükdə Dunkan nigarançılıq çəkməyə başladı.

Fikrindən dönmək bilməyən meşələr sakini, Çınqaçquka müraciət etdi:

– Qayığı günəş tərəfdən bir az yana döndər, Saqamor, çünki görürəm, bu dələduzlar yoldaşlarının birini qurban vermək fikrindədirlər. Qayığı günəş tərəfdən lap döndər, onda ada bizimlə onların arasını kəsər.

Bu hiylə yerinə düşdü. Uzun, ensiz ada arada qaldı.

Qaçqınların qayığı bir sahilin boyu uzununu keçdiyi halda, təqib edənlər o biri sahilin qabağından üzməli oldular, kəşfiyyatçı və onun yoldaşları bu üstünlükdən istifadə etdilər və kollarına daldalana-daldalana, onsuz da, həddini aşmış səylərini daha da artırdılar. Hər iki qayıq, var gücü ilə baş alıb gedən bir cüt löhrəm at kimi adanın ən alçaq, axırncı tinindən burulub keçdi; qaçqınlar qabaqda idilər.

Kəşfiyyatçı:

– Məhz bu qayığı seçməkdə ağıllı iş görmüsən, Saqamor, – dedi. – Yaramazlar yenə bütün qüvvələrini toplayıb avarlara güc verirlər, buna görə də biz tüstülü silahların əvəzinə, yonulmuş ağaclarla və sərrast gözlərimizin köməyi ilə skalplarımızı qorormalı oluruq. Di gəlin hamımız birlikdə avar çəkək, dostlar!

– Onlar bizə atəş açmaq istəyirlər, – deyə, Heyvord xəbərdarlıq etdi, – güllələri hökmən bizə dəyəcəkdir, çünki biz onlarla düz bir istiqamətdəyik.

– Qayığın içinə uzanın, – deyə kəşfiyyatçı təklif etdi, – siz də, polkovnik də qayığın içinə uzanın, onda quronlar üçün hədəf azalar.

Heyvord gülümsəyərək cavab verdi:

– Döyüşçülərin güllə qabağında durduqları dəqiqələrdə rütbəcə böyük olanların öz canı hayına qalıb hiylə işlətməsi heç də yaxşı nümunə olmazdı.

– Xudan, xudan! Ağ adamın mərdliyi bax belə olarmış! – deyərək kəşfiyyatçı etiraf etdi. – Olmaya, siz elə xəyal edirsiniz ki, Saqamor, yaxud Unkas, ya da qanında heç bir qarışıq olmayan mən özüm, açıq mübarizə aparmaq mümkün olmadıqda hiylə işlətməkdən çəkinərdik?

– Dediklərinizin hamısı düzdür, dostum, – deyərək Heyvord cavab verdi. – Amma bizim adətlərimiz sizin istədiyiniz kimi hərəkət etməyə yol vermir.

Quronların birgə atəş açması bu danışığı yarımçıq qoydu. Güllələr qaçqınların yan-yörəsində vıyıldadıqda Dulkan gördü ki, Unkas dönüb ona və Munroya baxdı. Düşmənin yaxında olmasına və şəxsən özünün təhlükə qarşısında qaldığına baxmayaraq, Unkasın üzündə əsla həyəcan hiss edilmirdi; Unkasın üzünün ifadəsindən yalnız bunu başa düşmək olardı ki, o bəzi adamların öz canlarından keçib, nahaq yerə təhlükəli hünər göstərmək istədiklərinə təəccüb edir. Görünür, Çinqaçquk ağ adamların şəkərinə daha yaxşı bələd idi, çünki bir dəfə də olsun, başını döndərərək onlara baxmır və qayıq yönəltdiyi səmtədən gözünü çəkmirdi. Çox keçmədi ki, güllələrin biri başçının əlindən yüngül və yastı avarı vurub, qayıqdan xeyli aralıda şappıltı ilə suya saldı. Unkas əlindəki avarla suyu yarımdairə şəklində yarıdı; qayıq yana buruldu, Çinqaçquk isə öz avarını tutub yuxarı qaldırdı, mogikan döyüşçülərinə məxsus bir avazla səsləndi və yenə öz mühüm işinə davam etdi.

Arxadakı qayıqlarda olanlar qışqıraraq deyirdilər:

«Böyük İlan!», «Uzun Karabin!», «Cəldqaçan Maral!». Bu çağırış səsləri təqib edənlərin qoluna, sanki, qüvvət verdi. Kəşfiyyatçı maralvuranını götürüb başından yuxarı qaldırdı və onu əzəmətlə havada silkələdi. Vəhşilər bu təhqirə cavab olaraq gücləri gəldikcə qışqırdılar; dərhal yenə yaylım atəşi açıldı. Güllələr qayıqın dörd tərəfinə səpələnirdi. Onların biri, hətta qayıqın qabığını deşdi. Bu qorxulu dəqiqədə mogikanlar əsla təlaş etmirdilər; onların keyimiş üzündə nə ümid, nə də qorxu hiss edilirdi. Bu vaxt kəşfiyyatçı yenidən dönüb yavaşca gülərək, Heyvorda dedi:



– Bu azğınların tufənglərinin səsi özlərinə xoş gəlir, amma minqlərin arasında elə bir itigözlü adam tapılmaz ki, suyun üzündə yırğalanan qayığı sərrast nişan ala bilsin! Görürsünüzmü, bu şeytanlar tufənglərini doldurmaq üçün yoldaşlarından birini avar çəkməkdən azad etdilər; onlar vur-tut iki fut yol gedə bildikləri halda, biz, ən azı, üç fut yol gedirik.

Dunkan öz qayıqlarının vəhşilərdən xeyli uzaqlaşdığını yəqin etdikdə çox sevindi. Quronlar yenə atəş açdılar, bu dəfə güllələrin biri Şahingözün avarının ucuna dəydi, lakin heç bir zərər vurmadi.

Kəşfiyyatçı avarın güllə dəyən yerinə maraqla baxaraq dedi:

– Əcəb! Belə güllə uşağın da dərisini cıza bilməzdi. Mayor, hərəgah siz avar çəkməyin öhdəsindən gələ bilsəydiniz, mən maralvuranımı bu danışıqda iştirak etməyə məcbur edərdim.

Heyvord avardan yapışıb, məharət hesab edilə bilən bir səylə işə girişdi, Şahingöz isə tufəngin çaxmaqdaşını gözdən keçirdikdən sonra cəld nişan alıb atəş açdı. Qabaqkı qayığın burun tərəfində olan quron güllə atmaq üçün ayağa qalxdı, lakin dalı üstə yıxıldı və tufəngi əlindən suya düşdü. Lakin həmin quron az sonra, ağılı itirmiş vəhşilər kimi, sərsəm hərəkətlərlə yenidən ayağa qalxdı. Onun yoldaşları dərhal avarlardan əllərini çəkдилər, buna görə də qayıqlar bir-birinə yan alıb dayandı. Çınqaçkuk və Unkas bu fürsətdən istifadə edib, qayığı küləyin səmtinə yönəldilər. Dunkan isə yorulmaq bilmədən, avar çəkməkdə davam edirdi. Ata və oğul, onlardan birinə güllə dəyib-dəymədiyini öyrənmək üçün səssizcə, sualedici nəzərlə bir-birinin üzünə baxdılar; onların hər ikisi çox yaxşı bilirdi ki, heç biri, hansı qəzaya düşər olursa olsun, cıncırını belə çıxarmaz, heç bir söz deməzdi. Saqamorun çiyindən bir neçə iri qan damcısı axırdı. Saqamor Unkasın gözünü bu qan damcılarına zillədiyini gördükdə, bir ovuc su götürüb çiyininin qan ləkəsini yudu və bununla da yarasının yüngül olduğunu bildirdi. Kəşfiyyatçı:

– Yavaş, mayor, yavaş-yavaş çəkin, – deyə xəbərdarlıq etdi; bu vaxt artıq o, tufəngini yenə doldurub hazırlamışdı. – Biz quronlardan çox uzaqlaşmışıq, buna görə də tufəngim bu qədər uzaqdan öz üstünlüyünü bütünlüklə göstərə bilməz; görürsünüzmü, minqlər məsləhətləşirlər. Qoy onlar güllə çatan qədər bizə yaxınlaşsınlar. Belə halda mənim gözlərimə bel bağlaya bilərsiniz, onda mən bu azğınları Qorikanın axırnadək ardımızca üzüb gəlməyə məcbur edərəm;

bunu da vəd edirəm ki, onların güllələri bizə dəyəcək, ancaq dərimizi üzdən yalayıb keçəcəkdir, mənim maralvuranım isə üçüncü ikisinin canını alacaqdır.

– Əsas məqsədimizi unuduruq, – deyərək Dunkan bildirdi.– Yaxşısı budur, üstünlüyümüzdən və onun verdiyi fürsətdən istifadə edib, düşməndən mümkün qədər çox uzaqlaşmaq.

Bu vaxt Munronun xırıltılı səsi eşidildi:

– Balalarımı özümə verin! Dərdli atanın halına acıyın, verin mənim uşaqlarımı!

Kəşfiyyatçı bu sözləri eşitcək, uzaqdakı qayıqlara axırıncı dəfə nəzər saldı, silahını kənara qoydu. Yorulmuş Dunkanı əvəz edib avar çəkməyə başladı. Mogikanlar da var qüvvələrini əsirgəmədən ona kömək etməyə başladılar; cəmi bir neçə dəqiqə ərzində onlar düşməndən o qədər uzaqlaşdılar ki, Heyvord yenidən təsəlli tapıb xatircəm oldu.

Onlar getdikcə gölün enli yerlərinə çatırdılar; indi qayıq hündür qayalı sahilin boyu uzununu keçirdi. Gölün bu yerlərində adalar az idi, həm də o qədər uzaqdaydı ki, onlardan yan keçmək mümkün idi. Avarlar suya aramla və daha müntəzəm dəyirdi; avarçəkənlər ölüm təhlükəsi törədən təqibdən canlarını indi qurtarmışdılar; buna görə də qayığı çox xatircəm sürürdülər, sanki, onlar su idmanı ilə məşğul idilər və heç də özlərini xilas etməyə çalışan adamlara oxşamırdılar.

Yolçular gölün şimalındakı körfəzə çatanadək qayığı bu qayda ilə sürdülər. Burada qayığı sahilə yaxınlaşdırdılar. Şahingöz və Heyvord yaxınlıqdakı qayaya qalxdılar. Onların birincisi aşağıda göz işdədikcə uzanan gölün səthinə baxaraq, bir neçə mil uzaqdakı burunun qarşısında qaralan xırda bir şeyi mayora göstərdi və soruşdu:

– Görürsünüzmü?.. Sizcə, o nə ola bilər?

– Əgər o qaralan şey bizdən bu qədər uzaqda və belə xırda olmasaydı, mən onu quş hesab edərdim. Doğrudanmı, o, canlı şeydir?

– O, yaxşı qayınağacı qabığından qayırmış qayıqdır. Onu quduz və hiyləgər minqlər sürürlər. Bu azğınlar özlərini elə göstərməyə çalışırlar ki, guya, başları axşam yeməyinə qarışmışdır. Lakin elə ki qaş qaraldı, onlar ləpirləri iyləyə-iyləyə, heyvan axtaran köpəklər kimi, izimizə düşəcəklər. Biz ya gərək onları azdırmaq, ya da Bic Tülkünü izləməkdən əl çəkək. Bəzən bu göllər, xüsusən, suquşlarına



rast gələn zaman, çox faydalı olur, – deyər kəşfiyyatçı fikirli halda ətrafına göz gəzdirib sözlünə davam etdi; – lakin buralarda balıqdan savayı heç bir canlı daldalana bilməz. Bundan başqa, həmin qayığın üstündə, qayanın boyu uzunluğunu burulan tüstü mənim xoşuma gəlmişdir. Canımdan mərc gələrəm ki, bu tüstü siqnaldır, özü də onu bizdən başqa da görənələr vardır... Danışmağın faydası yoxdur, işə başlamaq vaxtıdır.

Şahingöz dalğın halda qayadan sahilə endi. O, öz müşahidələrinin nəticəsini delavar dilində yoldaşlarına bildirdi; sonra onlar baş-başaya verib ciddi məsləhətləşdilər. Öz fikirlərini bildirdikdən sonra qayığı qaldırıb çiyinlərinə aldılar. Qaçqınların hamısı qəsdən böyük və aydın iz buraxa-buraxa özünü meşəyə verdi. Az sonra bir ırmağa çatdılar, ondan keçib yollarına davam etdilər və nəhayət, qabaqdakı iri, çıpaq qayaya çatdılar. O yerdə ki izin qalmaqacağını güman etmək olardı, onlar oradan ırmağa doğru daldalı geri getməyə başladılar. İrmağın yatağı ilə gedərək, gölə çatdılar və qayığı dərhal bu gölə endirdilər. Onlar balaca bir tərənin arxasına keçmişdilər və ona görə də burundan görünmürdülər; sahilin kənarıyla isə, bir haşiyə kimi, xeyli uzanan qalın kolluq suya doğru başaşağı sallanmışdı; yolçular bu təbii hasara daldalanaraq səbirlə və ehtiyatla irəliləyirdilər; nəhayət, kəşfiyyatçı dedi ki, onun fikrincə, yenə sahilə yaxınlaşmaq lazımdır.

Onlar sahilə o vaxta qədər gözlədilər ki, toran qovuşdu və sahilin mənzərəsini seçmək daha mümkün olmadı. Bu vaxt qaçqınlar yenidən yola düşdülər. Qaranlıq onlar üçün əlverişli idi. Onlar səssizcə və gücləri gəldikcə avar çəkə-çəkə gölün qərb sahilinə tərəf gəldilər. Qayığın yaxınlaşmaqda olduğu dağın qaralmasına baxarkən Dunkan orada heç bir şey seçə bilmədi, lakin mögikan gözaltı elədiyi bu körfəzə təcrübəli sükançı kimi inamla və sərrastlıqla çıxdı.

Yolçular qayığı yenə sudan çıxarıb meşəyə apardılar, orada üstünə çır-çırçı töküüb gizlətdilər. Sonra yolçular öz silahlarını və yol avadanlığını götürdülər; kəşfiyyatçı Munro ilə Heyvorda dedi ki, o, hindularla birlikdə səfəri davam etdirməyə hazırdır.

XXI

fəsil

Ştatların sakinlərinə, hətta Ərəbistan səhrasından və ya Orta Asiya çöllərindən indi daha az məlum olan bir yerin sərhədində qaçqınlar sahilə çıxmışdılar. Bu yer Şamplyen vilayətini Hudzon, Mohoka və Müqəddəs Lavrenti vilayətlərindən ayıran, sahəsi dərli-təpəli, bəhrəsiz olan bir diyar idi. Hekayətimizdə bəhs edilən vaxtdan etibarən yerli sakinlərin çalışqanlıqı sayəsində bu yerin dövrəsində zəngin və gündən-günə tərəqqi edən məskənlər salınmışdı. Lakin indinin özündə də bu yerin içərilərinə yalnız ovçular və vəhşilər ayaq basa bilirlər.

Lakin Şahingöz və mogikanlar bu geniş səhranın dağlarından və dərələrindən çox keçmişdilər; buna görə də bu yerlərə bələd olan adamlara məxsus bir inamla dərhal səhranın içərilərinə doğru irəlilədilər. Yolçular gah ulduzlara əsasən səmt seçərək, gah da hər hansı bir irmağın axarı ilə irəliləyərək, ağır şərətdə saatlarla yol getdilər. Nəhayət, kəşfiyyatçı ayaq saxlamağı təklif etdi; hindular bir az məsləhətləşdikdən sonra ocaq qalayıb, gecənin qalanını burada keçirmək üçün lazımı hazırlıq görməyə başladılar.

Şeh qurumağa və günəş dumanı qovub meşəyə bolluca işıq şüaları səpələməyə başladığıda yolçular yenidən səfərə çıxdılar.

Şahingöz hamıdan qabaqda gedirdi. Bir neçə mil getdikdən sonra daha ehtiyatla yeriməyə başladı; o tez-tez ayaq saxlayıb ağaclara, irmaqların axınına və onların suyunun rənginə fikir verirdi. Şahingöz öz müşahidələrinə etibar etmədiyinə görə tez-tez Çinqaçquka müraciət edir və onun rəyini diqqətlə dinləyirdi. Onlar bir dəfə də belə məsləhətləşərkən Heyvord gördü ki, Unkas səssiz-səmirsiz dayanıb böyüklərin danışığına səbirlə və maraqla qulaq asır. Heyvord bu gənc hindu başçısı ilə söhbət edib işdən xəbərdar olmağı çox arzulayırdı. Lakin onun özünü toxtaq saxlamasını görüb qət etdi ki, özü kimi Unkas da böyüklərin biliciliyinə və fərasətinə tamamilə bel bağlayır. Nəhayət, kəşfiyyatçı ingiliscə danışib vəziyyətin çətinliyini cəld izah etdi. O dedi:

– Mən quronların məskəninə gedən yolun şimala tərəf uzandığını gördükdə dərhal başa düşdüm ki, onlar dərələrlə gedəcək və



Kanada çaylarının mənbəyinə çatanadək Hudzon çayı ilə Qorikan gölünün arasını səmt götürəcəklər; sonra onlar Kanada çayları ilə başyuxarı gedib, fransız müstəmləkələrinin mərkəzinə çıxacaqlar. İndi biz Skaruna yaxınlaşmışıq, amma heç bir izə hələ də rast gəlməmişik! İnsan hər şeyə qadir deyildir, ola bilsin ki, biz izi itirmişik.

– Allah, özün bizi belə səhvdən uzaq et! – deyə Duncan cavab verdi. – Öz izimizlə geri qayıdaq və bu dəfə hər şeyə daha diqqətlə göz yetirək. Belə bir çətin vəziyyətdən çıxmaq üçün Unkas məsləhət verə bilməzdimi?

Gənc mogikan atasının üzünə baxdı, lakin heç bir söz deməyib, yenə sakitcə, təmkinlə dayandı. Çınqaçkuk oğlunun bu baxışının mənasını başa düşərək, əliylə işarə edib, onun danışmasına icazə verdi. Unkasın üzünün sakit, ciddi ifadəsi dərhal yox oldu, üzündə sevinc əlaməti göründü. O, yolçuların dayandığı yerdən on futlarla qabaqda olan kiçik dağın döşünə tərəf maral kimi sıçraya-sıçraya yüyürdü və torpağı, sanki, bir heyvan tərəfindən yenicə qazılıb eşələnən təpədə şəstlə dayandı. İndi hamının gözü gözlənilmədən təpəyə yüyürüb gedən gənc mogikanda idi.

Kəşfiyyatçı Unkasın dayandığı yerə gəlib çatdıqda:

– Bu izdir! – dedi. – Bizim oğlanın iti gözləri və ötgün ağı vardır.

Unkas şimalı və cənubu, sağında və solunda aydın görünən iz əlamətlərini göstərərək:

– Baxın! – dedi, – qarasaçlı qız şaxta düşən yerə tərəf getmişdir.

– İt də bundan yaxşı iz tapa bilməzdi! – deyə kəşfiyyatçı cavab verib, dərhal Unkasın göstərdiyi yola tərəf yüyürdü. – Bəxtimiz gətirmişdir, yaman gətirmişdir; indi biz kef çəkə-çəkə gedə bilərik. Bəli, bəli! Buyurun, budur, hər iki yorğa atınızın ləpirlərinə baxa bilərsiniz! Görürsünüzmü, quron general kimi səyahətə çıxmışdır. Onu bədbəxtlik basmış, ağı başından çıxmışdır!.. İndi təkər izlərini axtar, Saqamor, – deyə kəşfiyyatçı sözünə davam edib şadlığından güldü. – Bu axmaq bir azdan sonra karetda səyahət edəcək, Amerikada misli-bərabəri olmayan üç cüt ən yaxşı göz isə onu izləyəcəkdir.

Kəşfiyyatçının kefinin kökəlməsi və axtarılan adamların izilə qırx mildən çox dolama yol gəldikdən sonra gözlənilməyən belə bir müvəffəqiyyətin qazanılması bütün dəstənin qəlbində bilaixtiyar ümid doğurdu. Geniş maşın yolu ilə gedən səyyah kimi, hindular inamla irəliləməyə başladılar. Hər hansı bir iri daş, ırmaq, yaxud torpağı

qalan yerlərdən daha bərk olan bir parça yer, yolçulara səmt göstərən izin itməsinə səbəb olduqda, iti gözlü kəşfiyyatçı izin gerisini dərhal bir qədər irəlində tapırdı; belə hallarda bir dəqiqədən çox yubanmaq lazım gəlmirdi. Lakin Maqua da düşməndən qaçıb gizlənməyə çalışan yerlilərin adı hiylələrindən istifadə etmişdi. Maqua mümkün olan yerlərdə irmaqda və ya torpaqda yanlış izlər buraxmış və birdən-birə dönüb səmtini dəyişdirmişdi, lakin bu hiylə yolçuları həmişə aldada bilmirdi; onlar süni izi tutub getməyə başlamazdan əvvəl öz səhvlərini başa düşürdülər.

Yolçular günortaya yaxın Skarundan keçib, batmaqda olan günəşə tərəf yönəldilər. Təpələrin birindən düzənliyə endilər; buradan iti irmaq axırdı; sonra yolçular birdən Tülkünün düşərgə salmış olduğu yerə gəlib çıxdılar. İrmağın kənarlarında sönmüş kösövlər qalmışdı; maral sür-sümüyü hər tərəfə səpələnmişdi, ağaclarda isə at dişlərinin aydın izləri qalmışdı. Heyvord bir az o tərəfdə sax-budaqdan düzəldilmiş bir koma gördü və ona çox maraqla baxmağa başladı, yəqin, Kora ilə Alisa bu komada dincəlirmişlər. Dörd tərəfdə torpaq tapdalanmışdı, adamların və heyvanların ləpirləri çox aydın qalmışdı; bununla belə, iz burada, elə bil, qəflətən kəsilirdi.

Narraqanzetlərin ləpirlərini tapmaq çox asan idi; görünür, onlar yalnız yem axtarıb tapmaq üçün, bələdçisiz və məqsədsiz baş alıb gedirmişlər. Atların getmiş olduqları yolu atası ilə birlikdə axtaran Unkas, nəhayət, onların yenicə tərk etdikləri yeri tapdı. Unkas izi tutub getməzdən əvvəl öz müvəffəqiyyətini yoldaşlarına xəbər verdi. Onlar məsləhətləşməyə başladığıda Unkas meşəyə gedib qayıtdı; o, bellərində sınıq yəhərləri olan və çulları çirklənmiş bir cüt madyanı yüyənlərindən darta-darta gətirirdi; görünür, atlar neçə gündən bəri idi ki, özbaşına qalmışdılar.

Bunları görəndə kimi Dunkanın rəngi qaçdı; o, kolların və yarpaqların lap indicə dəhşətli bir sirri açacağından qorxurmuş kimi, döyü-kə-döyü-kə ətrafına göz gəzdirərək:

– Bu nə deməkdir? – deyə soruşdu.

Kəşfiyyatçı isə:

– Bu o deməkdir ki, səyahətimiz sona çatır, – deyə cavab verdi.

– Hərgah o yaramazı təqib edən olsaydı və aciz qadınların dəstədən qalmamaq üçün atları olmasaydı, Maqua hökmən bu əsir xanımların skalplarını soyardı, lakin arxadan düşmən gəlməyəndə Maqua



onların başında bir tükə belə toxunmaz. Minqin qadınla pis rəftar etdiyini güman edənlər nə hindulara, nə də meşə qanununa bələd deyillər. Doğrudur, atlar buradadır, amma quronlar çıxıb getmişlər. İndi onların getdikləri yolu axtarıb tapmaq lazımdır.

Şahingöz və mogikanlar çox həvəslə işə başladılar. Onlar bir neçə yüz fut eni olan bir sahədə axtarış aparmağı qət etdilər; dəstə üzvlərindən hər biri bu sahənin müəyyən bir yerini nəzərdən keçirib yoxlamağı öhdəsinə götürdü. Lakin bu tədqiqat heç bir nəticə vermədi. Burada ayaq izləri çox idi. Lakin elə zənn etmək olardı ki, bu izlər həmin yerin dövrəsində dolanan, ancaq buradan uzaqlaşmaq istəməyən adamlardan qalmışdı. Kəşfiyyatçı və onun yoldaşları bir-birinin dalına düşərək, düşərgənin dövrəsini bir də araşdırdılar, bir də gəlib mərkəzə çıxdılar, lakin yeni bir şey tapa bilmədilər.

Kəşfiyyatçı:

– Heç belə şeytan əməli görməmişəm! – dedi. – Saqamor, necə olursa olsun, biz gərək bu sirri açaq. Axtarışa bulaqdan başlayaq və bütün bu yeri qarış-qarış gözdən keçirək. Qoy quron öz qəbiləsi qarşısında lovğalanıb deməsin ki, yeriyəndə ayaqlarının izi qalmır.

Kəşfiyyatçı özü nümunə göstərdi və işə bu dəfə daha səylə girişdi. Hətta hər bir yarpağı da diqqətlə gözdən keçirdilər. Yerə düşüb qalmış bütün ağaclar qaldırıldı, bütün daşlar yerindən götürüldü. Məlumdur ki, hindular öz izlərini ağaclar və daşlarla çox səbirlə və hiylə ilə örtmək üçün bu şeylərdən çox zaman istifadə edirlər. Amma bu axtarış da nəticə vermədi. Nəhayət, Unkas öz işini hamıdan qabaq qurtararaq, bulaqdan çıxan sısqa və bulanıq ırmağın kənarını qazmağa başladı və ırmağın suyunu yatağından başqa tərəfə axıtdı. İrmağın əvvəlki ensiz yatağı quruduqda, Unkas çöməlib onu çox diqqətlə və səylə nəzərdən keçirməyə başladı. Çox keçmədi ki, döyüşçünün şad səsi eşidildi; bu isə onun axtarışının müvəffəqiyyətlə nəticələndiyini göstərirdi. Hamı buraya topladı, Unkas isə su ilə gətirilmiş yaş torpaqda qalan mokasin ləpirini göstərdi.

Tapdığı mamont dişinə və ya mastodont¹ qabırğasına çox maraqla baxan bir təbiətşünas kimi, Şahingöz tapılan yeni izi fərhlə nəzərdən keçirərək:

– Bizim bu oğlan öz xalqının şöhrətini yüksəklərə qaldıracaq, quronlara isə çox başağrısı verəcəkdir, – dedi. – Amma deməliyəm

¹ Mastodont – qədim zamanlarda yaşamış xortumlu heyvan

ki, tapılan bu iz hindunun ləpiri deyildir! İz yiyəsi yeriyəndə dabanını yerə çox bərk basır, pəncələri isə həddindən artıq dördkünclüdür, elə bil, bir fransız rəqqası öz qəbilə adamlarını oynamağa həvəsləndirirmiş... Unkas, tez geriyə qayıt, müğənninin ayağının ölçüsünü mənə gətir. Sən onun ayağının lap yaxşı ləpirini, bax, o qayanın yan-yörəsində taparsan.

Gənc mogikan tapşırığı yerinə yetirməklə məşğul olarkən kəşfiyyatçı və Çinqaçquk izləri diqqətlə nəzərdən keçirildilər. İzlər güman edilən adamın ləpirlərinə tamamilə oxşayırdı, buna görə də Şahingöz tərəddüd etmədən, tam cəsərlə dedi ki, bu iz Davidin ləpiridir, onu bu yerdə çəkmələrini çıxarıb mokasin geyməyə məcbur etmişlər. Sonra o əlavə etdi:

– İndi mən bütün bu əlamətləri o qədər dürüst və aydın izah edə bilərəm ki, elə bil, Bic Tülkünün bütün kələklərini lap gözümlə görmüşəm. Bildiyimiz kimi, bizim müğənninin əsas xüsusiyyəti onun yaxşı oxumaq bacaran boğazından və qıçlarının uzunluğundan ibarətdir; bunu bildiyimiz üçün deyə bilərik ki, Davidi qabağa salmışlar, qalanlar da onun izlə getmişlər.

– Bəs, axı mən heç iz-zad görmürəm!.. – deyə Dunkan etiraz etdi.

– Nərmənazik xanımların balaca ləpirlərinimi deyirsiniz? – deyə kəşfiyyatçı onun sözünü kəsdi. – O dələduz gənc xanımları sudan keçirmək üçün yaxşıca bir çarə tapmış, özü də xəyal etmişdir ki, onları axtarmaq üçün daldan gələn adamları bu yol ilə çaşdırma biləcəkdir. Bir az da yol getdikdən sonra gənc xanımların qəşəng ayaqlarının ləpirlərini görəcəyik, mən buna başımı verərəm.

Bütün dəstə izlərə həyəcanla baxa-baxa irmağın boyu uzununu getdi.

Az sonra su öz yatağına qayıtdı. Meşə sakinləri ləpirlərin su altında qaldığına əmin idilər, buna görə də irmağın hər iki kənarının torpağını xatircəmləklə nəzərdən keçirirdilər. Yolçular yanını mildən çox gedib iri, çılpaq bir qayanın dibinə çatdılar; irmaq da buradan çıxırdı. Onlar qurunun bu yerlərdə sudan çıxıb, ya çıxmadığını yəqin etmək üçün ayaq saxladılar.

Onların bəxti gətirirdi. Diribaş və çalışqan Unkas az sonra bir çəngə mamırın üstündə ləpir tapdı; görünür, hindulardan biri çaşib ayağını mamıra basmışdı. Unkas basdalanmış mamırın



göstərdiyi istiqamətlə gedib yaxınlıqdakı cəngəlliyə girdi, burada da çox aydın və təzəcə bir iz tapdı; bu iz yolçuları bulaq başına gətirib çıxaran izlərə oxşayırdı. Ünkas yenə bərkədən səslənib öz müvəffəqiyyətini yoldaşlarına xəbər verdi. Beləliklə də, axtarış burada başa çatdırıldı.

Hamı bu yerə gəlib çatdıqda kəşfiyyatçı dedi:

– Bu, doğrudan da, əsl hindu kələyidir, çox zirəkliklə düşünülmüşdür.

– Biz yolumuzu davam etdirəcəyikmi? – deyə Heyvord soruşdu.

– Tələsməyin. Biz yolumuzu tapmışıq, amma yenə də gərək hər şeyi dönə-dönə götür-qoy edək. İndi hər şey aydındır, yalnız birçə məsələdən başqa, biz gərək öyrənək gərək o dələduz quron qadınları irmaqla necə aparmışdır? Quronun özü də istəməzdi ki, xanımların ayaqları suya toxunsun.

– Çətinlikdən qurtarmağa, bax, bu kömək eləməzdimi? – deyə Heyvord o tərəfdə görünən xərək kimi bir şeyi göstərdi; bu, doğrudan da, budaqlardan səliqəsiz düzəldilmiş və ağac lifi ilə bərkidilmiş xərək idi. Görünür, daha lazım olmadığına görə onu burada qoyub getmişdilər.

– İndi məsələ tamamilə aydındır! – deyə Şahingöz fərəhlə cavab verdi. – Dələduzlar izi itirmək məqsədilə belə bir şeyi hazırlamağa azı bir neçə saat vaxt itirmişlər. Mən onların belə şeylərə günlərlə vaxt sərf etdiklərini özüm görmüşəm, nəticəsi də həmişə belə olmuşdur. Budur, baxa bilərsiniz: üç cüt mokasin və iki cüt xırdca ayaq ləpiri! Çox təəccüblüdür, belə xırdca ayaqları olan adam, görəsən, necə gəzə bilir! Ünkas, bu ayağın uzunluğunu ölçmək istəyirəm, dəri qayıışı, mənə ver... İlahi! Uşaq ayağından böyük deyildir, halbuki qızların özləri ucaboşlu və cüssəlidirlər...

Munro, yüngül ləpirlərə ata məhəbbətilə baxaraq:

– Mənim qızlarımla zərif ayaqları belə əzablar üçün yaranmışdır, – dedi. – Qorxuram ki, biz onları tapınca lap taqətdən düşmüş olsunlar.

Kəşfiyyatçı başını bulayaraq:

– Bundan qorxmaq lazım deyildir, – dedi. – Onlar xırdca, lakin möhkəm və sərrast addımlarla getmişlər. Baxın, dabanları yerə güclə dəyirmiş. Bax, burada: qarasaçlı qız bir kökdən o birisinin üstünə tullanmışdır. Yox, yox, narahat olmayın, aydın görürəm ki, qızların heç

biri taqətdən düşməmişdir. Amma müğənninin burada ayaqları ağrımağa başlamışdır, o yorulmuşdur; ləpirləri də bunu aydın göstərir. Görürsünüzmü, müğənninin burada ayağı sürüşmüşdür; burada ayaqlarını aralı qoya-qoya yerimiş, sonra da büdrəmişdir; burada isə yenə xizəkli adamlar kimi yerimişdir. Aydın məsələdir: işi-peşəsi elə oxumaqdan ibarət olan adam ayaqlarının öhdəsindən gələ bilməz.

Təcrübəli meşə sakini bu şəksiz dəlillərə əsaslanaraq, həqiqəti o qədər inamla və dəqiqliklə tapıb üzə çıxartdı ki, elə bil, bu hadisələri öz gözü ilə görmüşdü. Yolçular Şahingözün inandırıcı sözlərindən ürəklənərək, bu qədər aydın və eyni zamanda, çox sadə dəlillərə qane oldular; onlar oturub bir az yedilər, sonra isə yenidən yola düşdülər.

Kəşfiyyatçı batmaqda olan günəşə baxıb cəld addımlarla irəlilədi. Heyvord və Munro dalda qalmamaq üçün var güclərini toplayıb yeyin yeriməyə çalışırdılar. İndi onlar bayaqkı dayaz dərə ilə gedirdilər. İzxatəranlar çox inamla yeriyirdilər, çünki bu yerlərdə quronlar öz izlərini heç itirmək fikrinə düşməmişdilər. Lakin bir saat belə keçməmiş Şahingöz addımlarını xeyli yavaşıtıdı; o tez-tez gah suya, gah da başqa bir tərəfə baxırdı, elə bil, təhlükənin yaxınlaşdığını hiss edirdi. Nəhayət, o ayaq saxlayıb yoldaşlarını gözlədi.

– Mən burada quronların iyini almışam, – deyər Şahingöz fikrini bildirdi. – Bax, orada sıx çətirli ağaclıq başlanır, deməli, biz quronların düşərgəsinə lap yaxınlaşırıq. Saqamor, sən dağ tərəfdən get, Unkas irmağın boyu uzununu soldan gedər, mən də izi tutub getməyə çalışaram. Əgər bir hadisə olsa, qarğa üç dəfə qarıldayacaqdır. Mən bu quşların birini quru palıd ağacından uçarkən gördüm, bu da quronların düşərgəsinə yaxınlaşdığımızı göstərən əlamətlərdən biridir.

Hindular heç bir söz deməyib, hərəsi öz səmtinə yönəldi, Şahingöz isə hər iki centlmenlə ehtiyatla irəli getdi. Az sonra Heyvord bələdçiyə qoşuldu; o, düşmənləri tezliklə görmək arzusunda idi. Kəşfiyyatçı ona dedi ki, özünü meşənin kənarına versin və orada gözləsin, çünki Şahingöz bəzi şübhəli əlamətləri təklidə yoxlamaq istəyirdi. Dunkan tabe olub, yerindən tərpəndi və az sonra elə bir yerə gəlib çatdı ki, buradan baxarkən onun qarşısında tamamilə yeni bir mənərə açılırdı.

Ölçüsü akrılarla olan bir sahədə ağacların hamısı kəsilmişdi və təmizlənmiş talaya yay axşamının zəif işığı düşürdü. Dunkanın dayandığı yerdən bir az o tərəfdə güclü dağ çayı balaca bir göl əmələ gətirmişdi; bu göl iki dağın arasındakı düzənliyin, demək olar ki,



bütün sahəsini tuturdu. Bu geniş hovuzdan su o qədər düz və sakit-cə axırdı ki, onun əmələ gətirdiyi şələlə, elə bil, təbii deyil, insan əliylə süni surətdə yaradılmışdı. Gölün kənarında və hətta onun içində yüzə qədər palçıq ev tikilmişdi, elə bil, göl öz sahillərindən kənara çıxmışdı. Bu evləri pis havadan yaxşıca qoruyan girdə damlar göstərirdi ki, həmin mənzillərin tikilməsinə, adətən yerlilərin belə işlərə sərf etdiklərindən daha çox əmək və səy sərf olunmuşdur. Uzun sözün qıyası, kənd və ya şəhər adlandırılı bilən bu insan məskəni çox səliqəli görünürdü, elə bil, müəyyən bir plan əsasında tikilmişdi, halbuki, ağ adamların fikrincə, planla mənzil tikmək hinduların adəti deyildi. Amma bu məskən, elə bil, bomboş idi. Belə olmasa da, Dunkan bir neçə dəqiqə ərzində belə düşündü; nəhayət, ona elə gəldi ki, iki əli və iki ayağı üstə yeriyərək, ona yaxınlaşan çoxlu insan fiquru görür; onlar nə isə ağır bir şey və Dunkana göründüyü kimi, qorxunc bir silah sürüyüb gətirirlər. Elə həmin dəqiqə daxmalardan bir neçə qaramtil baş çıxdı və tala dərhal canlandı; lakin bu dəqiqələr talaya doluşan məxluqlar bir daldalanacaq yerdən digərinə o qədər cəld keçirdilər ki, nə onların gördükləri işi dərk etmək, nə də özlərini lazımcına görmək mümkün olurdu. Heyvord bu şübhəli və anlaşılmaz hərəkətlərdən təşvişə düşdü və şərti siqnal vermək, qarğa kimi qarıldamaq istədi, lakin birdən yaxınlığında yarpaqların xışıldaması onu dönüb başqa tərəfə baxmağa məcbur etdi.

Gənc zabit özündən bir neçə yüz yard aralıdakı naməlum hindunu görcək diksinib bir neçə addım geri çəkildi. Lakin Dunkan tez özünə gəldi, siqnal vermək fikrindən daşındı, gizləndiyi yerdə qalib həmin naməlum hindunun hərəkətlərini diqqətlə izləməyə başladı.

Daha bir neçə dəqiqə keçdikdən sonra Dunkan yəqin etdi ki, onun burada olmasından heç kəsin xəbəri yoxdur. Dunkanın gördüyü yerli sakin də, yəqin, onun kimi, bu qəsəbənin alçaq tikililərini və qəsəbədə yaşayanların səssiz hərəkətlərini seyr edirdi. Həmin vəhşinin üzünə boyaqlarla kobud naxışlar çəkilmişdi, buna görə də onun üzü haqqında aydın bir təsəvvür əldə etmək mümkün deyildi; bununla belə, Dunkana elə gəldi ki, həmin adamın üzü o biri quronların üzü kimi qəzəbli və acıqlı deyil, qəmginidir. Onun başı hinduların adəti üzrə qırılmışdı, təpəsində yalnız bircə çəngə tük qalmışdı. Saçından üç-dörd şahin lələyi sallanırdı. Əynində cırılmış çit plaş var idi, onun alt paltarı adicə bir köynəkdən ibarət idi, köynəyin qolları isə şalvar

əvəzinə geyilmişdi. Qıçları çıpaq idi və göyəm kolunun tikanları ilə çox yaralanmışdı. Ayaqlarına yaxşı maral dərisindən tikilmiş mokasin geymişdi. Bu vəhşinin ümumi görünüşü çox qəmgin və miskin idi.

Duncan özünün bu qonşusunu maraqla nəzərdən keçirdiyi dəqiqələrdə kəşfiyyatçı yavaşca və ehtiyatla ona yaxınlaşdı.

Gənc zabit ona pıçıldayıb dedi:

– Görürsünüzmü, quronların qəsəbəsinə gəlib çatmışıq. Bax, burada da bir vəhşi dayanmışdır, yəqin, o, bizim buradan keçməyimizə mane olacaqdır.

Duncan barmağı ilə həmin naməlum adamı göstərdikdə kəşfiyyatçı ona baxıb diksindi və az qaldı tufəngi əlindən yerə düşsün. Sonra o tufənginin lüləsini aşağı salladı və uzun boynunu uzadıb vəhşiye diqqətlə baxmağa başladı:

– Bu yaramaz, quronlardan deyildir, – dedi, – Kanada qəbilələrindən də heç birinə mənsub deyildir, amma paltarından görünür ki, o ağ adamı soyundurmuşdur. Siz görmədiniz, o, silahını və ya kamanını hara qoydu?

– Yəqin, onun silahı yoxdur, özü də, deyəsən, pis niyyətli adama oxşamır. Gördüyünüz kimi, suyun kənarında vurnuxan öz dostlarına bu vəhşi siqnal verməsə, qorxumuz yoxdur.

Kəşfiyyatçı üzünü Heyvorda çevirib, onun üzünə aşkar bir təəcüblə xeyli baxdı. Sonra ağızını açdı: bu anda Duncan kəşfiyyatçının həmişə təhlükəli şəraitdə olmaq üzündən adət etdiyi səssiz gülüşünü eşitdi.

– Suyun kənarında vurnuxanlardan bizə ziyan dəyməz! – deyərək Şahingöz cavab verdi və əlavə etdi: – Məktəblərdə oxuyub şəhərlərdə yaşayanlar elə belə olarmış! Amma bu oğlanın qıçları uzundur, ona çox da etibar etmək olmaz. Siz onu gözdən qoymayın, mən isə kolların arasından keçib arxadan yaxınlaşaraq, onu diri tutaram. Bax, güllə atmazsınız ha.

Şahingöz yarıya qədər kolları girdikdə birdən Heyvord əlini uzadıb onu saxladı və dedi:

– Görsəm ki vəziyyətiniz təhlükəlidir, onda güllə ata bilərəmmi?

Şahingöz, Duncanın sualının əsl mənasını başa düşmüş kimi, bir qədər ona baxdıqdan sonra başını buladı, yenə də səssizcə gülərək cavab verdi:

– Lap bütöv bir taqım əvəzinə də güllə ata bilərsiniz, mayor!



Şahingöz az sonra yarpaqların arasında gözdən itdi. Dunkan bir neçə dəqiqə çox həyəcan keçirdikdən sonra kəşfiyyatçını yenə gördü. İndi kəşfiyyatçı əsir tutmaq istədiyi vəhşiyə arxa tərəfdən sürünə-sürünə yaxınlaşırdı. Vəhşiyə çatmağa bir neçə fut qalmış o, yavaş-yavaş və səssizcə ayağa qalxdı. Həmin dəqiqə suda bir neçə dəfə bərkədən şappıltı eşidildi. Dunkan vaxtında dönüb baxdı və yüzə qədər qaraltının dalğalanan suya birdən atıldığını gördü. Dunkan yenidən tüfəngini götürüb üzünü yaxınlığındakı hinduya tərəf çevirdi. Heç bir şeydən xəbəri olmayan bu vəhşi əsla qorxmadı və boynunu uzadıb mənasız bir maraqla gölə baxdı. Bu anda Şahingözün əli onun başının üstündə göründü; lakin kəşfiyyatçının əli birdən-birə aşağı düşdü və o, yenidən gülüb qəşş etdi. Şahingöz doyunca gülüb qurtardıqdan sonra öz düşməninə boğazından yapışmaq əvəzinə əlini onun çiyinə vurub ucadan dedi:

– Bu nə gündür düşməsünüz, dostum? Olmaya, qunduzlara zəbur nəğməsi öyrətmək fikrindəsiniz?

– Elədir ki var,—deyə o cəld cavab verdi.

XXII

fəsil

Oxucu, Heyvordun heyrətini bizim təsvir edə biləcəyimizdən daha yaxşı təsəvvürünə gətirə bilər. Heyvordun iməkləyən hindu hesab etdiyi qaraltılar, demə, dördayaqlı heyvan imiş; onun göl hesab etdiyi şey qunduzların çimmək yeri, gözünə şələlə kimi görünən isə bu ağıllı və əməksevər heyvanların düzəltmələri su bəndi, tanıya bilmədiyi «düşmən» isə onun sınıanmış dostu, zəbur müəllimi David Hamuq imiş. Davidin burada tapılması hər iki bacının aqibəti bərəsində Dunkanın qəlbini təsəvvürə gəlməyən ümidlərlə doldurdu, buna görə də gənc zabıt gizləndiyi yerdən çıxaraq, hadisənin iki əsas qəhrəmanına tərəf yüyürdü.

Şahingöz özünü gülməkdən saxlaya bilmirdi. O, heç bir nəzakət əlaməti göstərmədən, Hamutu kobudcasına fırladıb, o yan-bu yanına baxdı və bir neçə dəfə dedi ki, quronlar David üçün kostyum seçməkdə böyük məharət göstərmişlər. Sonra Şahingöz yazıq Davidin əlindən tutub elə bərk sıxdı ki, onun gözləri yaşardı.

Şahingöz Davidə bu yeni peşəsində müvəffəqiyyət arzuladı, sonra isə soruşdu:

– Deyəsən, indi qunduzları görüb, ilhama gələrək oxumaq istəyirdiniz, doğrudurmu? Bu bic heyvanlar sizin sənətinizə bir az bələddirlər, çünki oxumaq səsi eşidərkən quyruqlarını qaldırıb-endirirlər, bunu siz özünüz də indicə gördünüz. Mən oxuyub-yazmağı bilən, amma qoca, təcrübəli qunduzdan qat-qat axmaq olan adamlar görmüşəm; o ki qaldı oxumağa, onlar bunu bacarmazlar, çünki anadan lal olmuşlar! Qulaq asın, belə mahnı xoşunuza gəlirmi?

David qulaqlarını tıxadı; havadan qarğa qarılısı eşidildikdə Heyvord özü də bu quşu görmək üçün başını qaldırıb baxdı, halbuki, əvvəlcədən bilirdi ki, Şahingöz qarğa qarılısına oxşayan siqnal verəcəkdir. Siqnal eşidilən kimi bir qədər o tərəfdə görünən qalan yollarını göstərərək Şahingöz gülə-gülə:

– Görürsünüzmü, bax, bu musiqinin çox yaxşı və misilsiz olmasına da şübhə ola bilməz, çünki o, mənim üçün iki yaxşı tufəngə bərabərdir, hələ bıçaq və tomaqavqları demirəm... Bunlar öz yerində, yaxşı ki, sizin əmin-amanlıqda olduğunuzu gördük; indi deyın görək, gənc xanımların başına nə gəlib?

– Onlar bütpərəstin yanında əsirdilər, – deyə David cavab verdi. – Düzdür, çox fikir çəkirlər, amma yerləri rahat, özlərinin də heç bir qorxusu yoxdur.

– İkisidəmi? – deyə Heyvord təngnəfəs soruşdu.

– Elədir ki, var. O iztirab çəkməmişdir, çünki xeyir-dua, müqəddəs zəbur dərddə ürəyə təsəlli verir.

– Məgər o musiqidən həzz alır?

– Lap mükəmməl surətdə, lap özünün ürəyi istəyən qədər həzz alır. Amma bunu da etiraf etməliyəm ki, mənim bütün söylərimə baxmayaraq, qız gülməkdən çox, ağlayır. Belə dəqiqələrdə mən müqəddəs mahnılar oxumaqdan çəkinmirəm. Amma əhvalımızı duruldan sakit və xoş dəqiqələri də olur, belə vaxtlarda vəhşilər səslərimizi eşidib valeh olurlar.

– Bəs niyə sizi qoyurlar ki, kefiniz istəyən kimi gəzəsiniz?

David özünü çox müti adamlar yerinə qoyaraq, cavab verdi:

– Mənim kimi bir soxulcan nə ilə öyünə bilər! Doğrudur, zəbur mahnıları keçib gəldiyimiz qanlı qırğın meydanında öz gücünü



bir qədər yumşaltmışdır, buna görə də məni istədiyim vaxt gedib-gəlməyə qoyurlar.

Kəşfiyatçı güldü və vəhşilərin bu qəribə rəhmədilliyini, yəqin ki, çox düzgün izah etdi:

– Hindular ağı başında olmayan adama heç vaxt toxunmazlar. Yolunuz açıq olarkən və öz izlərinizlə (bu izlər isə dələninkindən bir az aydındır) geriyyə qayıda bildiyiniz halda, bəs nə üçün gözü yolda qalanlara xəbər gətirmədiniz?

David yenə də yazıq-yazıq cavab verdi:

– Xristianların mənzilinə ayaq basmaq mənə bir də nəşib olsaydı, sevincim yerə-göyə sığmazdı, amma nə edim ki, ayaqlarım geri dönüb qayıda bilmirdi, çünki mənə etibar edilmiş zərif məxluqlar əşirlikdə qalıb dərd çəkərdilər.

Davidin çətin və qəliz dilini başa düşmək asan deyildi, lakin onun gözlərinin səmimi ifadəsi və namuslu üzünün qızarması düz danışdığını çox yaxşı sübut edirdi. Unkas Davidə yaxınlaşıb ona rəğbətlə baxdı. Şahingöz zəbur müğənnisinin çox əzizlədiyi alətini ona uzaqaraq dedi:

– Qulaq as, dostum, sənin bu tütəyini ocağa atıb yandırmaq istəyirdim, amma bundan ayrılı bilmirsənsə, onda özünə qaytara bilərəm, ala, çal, kefin açılıns!

Hamut kamertonu aldı və öz razılığını, guya, öhdəsinə düşən mühüm vəzifələrin yol verdiyi bir şəkildə izhar etdi. O, kamertonun saz olmasını bir neçə dəfə yoxlayıb, öz səsilə tutuşdurdu; onun xarab olmadığını yəqin etdi və bir neçə dəfə adını çəkdiyimiz balaca kitabdən bir neçə beyt oxumaq istədiyini ciddi surətdə bildirdi.

Lakin Heyvord onun bu möminlik səyinə cəld mane oldu və qızların vəziyyəti haqqında suallar verməyə başladı. O hər bir şeyi indi daha ətraflı soruşurdu. Halbuki, söhbətin əvvəlində daxilində cəlvələnən hisslər onun danışmasına mane olurdu. David çox sevdiyi kamertonundan gözünü çəkmək istəmirdi, lakin suallara cavab verməyə məcbur olurdu, çünki gənc xanımların atası da indi söhbətə qoşulmuşdu. Yeri gəldikcə, kəşfiyatçı da sual verirdi. David yenidən əlinə keçən kamertonu işə salıb söhbətin arasını tez-tez kəsirdi; bununla belə, izaxtaranlar öz məqsədlərinə çatmaq üçün faydalı ola bilən əsas məsələlərlə tanış ola bildilər. Davidin dedikləri sadə olmaqla bərabər, bunların içində fakt da az idi.

Məlum oldu ki, Maqua təhlükənin sovuşmasını gözləmək üçün bir qədər dağda ləngimişdi; sonra dağdan enib Qorikan gölünün qərbindən keçən yol ilə Kanadaya tərəf getmişdi. Bu hiyləgər quron bütün çıxırlara yaxşı bələ idi, hətta bunu da bilirdi ki, dalınca gələnlər olsa da, onu bu tezliklə izləməyəcəklər. Buna görə də Maqua özünü yormadan yavaş-yavaş getmişdi. Davidin çox sadə danışığından aydın olurdu ki, onun burada, hinduların arasında olması bu vəhşilərin xoşuna gəlmir; müğənninin burada qalmasına ona görə yol verirdilər ki, hinduların sirri – ilahiyə bəslədikləri hörmət hissi, hətta Maquanın da qəlbində yox deyildi.

Quronlar gecə əsirlərə xüsusilə qayğı göstərmiş, onları meşənin rütubətindən qorumaq və qaçmalarına mane olmaq üçün tədbir görmüşdülər. Yuxarıda dediyimiz kimi, quronlar atları bulağın yanında başlı-başına buraxmış və izlərini itirmək üçün olmanın hiylələlərə əl atmışdılar. Maqua düşərgəyə gəlib çatdıqda, quronların adəti üzrə, əsir qızları bir-birindən ayrı olan qəbilələrə göndərmişdilər. David yerlilərin adətlərinə o qədər də bələd olmadığı üçün həmin qəbiləni yerli-yataqlı öyrənə bilməmişdi. O, yalnız bunu öyrənə bilmişdi ki, həmin qəbilənin adamları Uilyam-Henri qalasına sonuncu basqında iştirak etməmişlər, lakin, quronlar kimi, onlar da Monkalmin müttəfiqləridirlər.

Mogikanlar və kəşfiyyatçı müğənninin aydın olmayan dolaşmaq sözlərini getdikcə daha maraqla dinləyirdilər. David indi Koranın yaşadığı hindu qəbiləsinin nə ilə məşğul olduğunu izah etməyə çalışdıqda, birdən kəşfiyyatçı belə bir sualla onun sözünü kəsdi:

– Görmədiniz, onların bıçaqları necə idi? İngilis bıçaqlarına, yoxsa fransız bıçaqlarına daha çox oxşayırdı?

– Belə boş-boş şeylərə fikir vermək heç ağılıma da gəlmirdi, mənəm bütün fikrim-zikrim qızlara təsəlli vermək idi.

– Vaxt gələr, siz vəhşi bıçağını bir daha boş şey hesab etməzsiz, – deyə kəşfiyyatçı cavab verdi. – Deyin görək, biçinin qurtarması münasibətilə onlar bayram edirlərmə? Həmin qəbilənin totemlərini¹ görmüsünüzmü?

– Mən ancaq bunu deyə bilərəm ki, onların taxılı çoxdur; bu dən süddə isladıldıqda çox dadlı və mədə üçün faydalı yemək olur. Onların heç bir totemini görməmişəm. Hinduların musiqisinə gəldikdə,

¹ Totem – hinduların qəbilə nişanı; bu nişanı olan adama zaval yoxdur.



bu barədə heç danışmağa belə dəyməz. Onlar heç vaxt səs-səsə verib, allaha dua eləmirilər, görünür, bütperəstlər lap dinsizdirlər.

– Siz hindulara böhtan atırsınız. Hətta minqlər də Böyük Ruhdan mərhəmət və kömək gözləyirlər.

– Doğrudan, belədir? – deyə kəşfiyyatçı tələsik soruşdu.

– Ona oxşayan bir şeydir. Mənim gördüyüm sürünən tısbağa şəklidi.

Davidin dediklərinə diqqətlə qulaq asan mogikanlar, tısbağa adını eşidərkən ikisi də birdən:

– Xuq! – dedilər. Kəşfiyyatçı isə mühüm, lakin xoşagəlməz bir şey ixtira etmiş adam kimi, başını buladı.

Sonra Çinqaçkuk delavar dilində sakitcə və qürurla elə danışmağa başladı ki, hətta onun sözlərini başa düşməyənlərin də diqqətini dərhal özünə cəlb etdi. Çinqaçkukun hərəkətlərində dərin mənalı, bəzən də qəti bir fikrin ifadə edildiyini başa düşmək olardı. O, bir dəfə əlini yuxarı qaldırdı, aşağı saldıqda isə yüngül pləşinin yaxasını açdı və bu hərəkətlə ifadə etdiyi fikrini təsdiq etmiş kimi, barmağını sinəsinə vurdu. Dunkanın gözləri vəhşinin hərəkətlərini izləyirdi; başçı yaxasını açarkən, Dunkan onun qarabuğdayı sinəsində adı yenicə çəkilən heyvanın – tısbağanın – göy boyuqla çox səliqə ilə çəkilmiş solğun şəklini gördü. Kəşfiyyatçı qırmızıdərilili dostundan üzünü döndərüb dedi:

– Biz elə bir şey kəşf etmişik ki, göylərin arzusundan asılı olaraq, bizə ya xeyir verə bilər, ya da zərər. Dostumuz Çinqaçkuk delavarlardan saqamoru və tısbağaların böyük başçısıdır. Müğənninin dediklərindən aydın olur ki, bu qəbilənin bəzi hinduları başqa bir tayfaya qoşulmuşlar; Çinqaçkuk da indicə həmin tayfadan danışdı. Biz təhlükəli yol ilə gedirik, çünki xain çıxan dost çox zaman düşməndən də qəddar olur.

Dunkan:

– Açıq danışın, – dedi.

– Bu, çoxdan olmuş qanqaraldan bir əhvalatdır, mən isə onu yadıma salmaq istəmirəm, çünki danmaq olmaz ki, bu hadisənin əsas bəisi ağdərilili adamlar olmuşlar. Axırda elə oldu ki, qardaş qardaşa qarşı tomaqavk qaldırdı, minqlərlə delavarlardan isə bir yol ilə getdilər.

– Deməli, siz güman edirsiniz ki, Kora həmin qəbilədə yaşayır?

Kəşfiyyatçı başı ilə «hə» cavabı verdi; görünür, bu kədərli məsələdən danışmaq arzusunda deyildi. Səbirsiz Duncan bacıları azad etmək üçün müstəsna hünər və fədakarlıq tələb edən cəhdlər göstərilməsini tələsə-tələsə təklif etməyə başladı. Munro özünü cəmləşdirərək, gənc zabitin son dərəcə təhlükəli olan planlarını ağı saçlarına və yaşının çoxluğuna yaraşmayan bir həvəslə dinləyirdi. Kəşfiyyatçı, qəlbi məhəbbət hissilə döyünən bu gəncin öz ürəyini boşaltmasına imkan verdikdən sonra onu inandıra bildi ki, misilsiz mərdlik və çox soyuqqanlı olmağı tələb edən belə bir işdə tələsmək tamamilə ağılsızlıq olardı.

– Yaxşı olardı ki, bizim bu müğənni hinduların düşərgəsinə qayıtsın və buraya gəlib çıxdığımızı cavan xanımlara xəbər versin, – dedi, – lazım olanda biz onu siqnalla məsləhətləşməyə çağırıraq. Dostum, siz qarğa qarlıtsını çobanaldadan quşun fit səmindən ayıra bilərsinizmi?

– O çox qəşəng quşdur, – deyə David cavab verdi. – Bu quşun zərif, həzin səsi var, amma çox kəsik-kəsik və ahəngsiz oxuyur.

– Nə olar, hərgah bu quşun fiti sizin xoşunuza gəlsə, qoy onun səsi sizin üçün siqnal olsun. Amma yadınızda saxlayın: siz çobanaldadanın üç dəfə fit verdiyini eşitdikdə, kolluğa gəlməlisiniz, çünki bu quş həmişə kolluqda olur...

– Dayanın, – deyə Heyvord onun sözünü kəsdi, – mən də onunla gedəcəyəm.

– Siz? – deyə Şahingöz təəccüblə soruşdu. – Yoxsa günəşin necə çıxıb-batmasını daha görmək istəmirsiniz?

– David canlıca sübutdur ki, quronlar mərhəmətli ola bilərlər.

– Buna sözüm yoxdur, amma burası var ki, ağı başında olan heç bir adam, David kimi, öz boğazını yırtı bilməz.

– Sevdiiyim qızı azad etmək üçün özümü canından keçən bir qəhrəman kimi dəliliyə vura bilərəm, ümumiyyətlə, bu işin xatirinə hər cür dona girə bilərəm, nə lazımsa, edərəm. Siz etiraz etməyin, təfəvütü yoxdur, mən fikrimdən dönməyəcəyəm.

Şahingöz gənc zabitə dinməz-söyləməz, təəccüblə xeyli baxdı. Lakin Duncan indiyədək Şahingözə onun məharətinə görə və göstərdiyi xidmətlərin xatirinə, demək olar ki, kor-koranə itaət etdiyi halda, indi özünü hər bir sözü qanun olan rəis kimi aparırdı. O, əlini yellədi, bununla da daha heç kəsin etirazına qulaq asmayacağını bildirdi və bayaqından da sakit danışmağa başladı:



– Mən geyimimi dəyişə bilərəm, istəyirsinizsə, şəklimi dəyişdirin – boyaqla üzümü naxışlayın: bir sözlə, mənə hansı dona istəyirsinizsə salın, hətta özümü gicliyə qoymağa da razıyam.

– Məncə, siz qoşun dəstələrini müharibəyə göndərəndə, heç olmasa, müvafiq şərti əlamətlərin və düşərgə yerlərinin qabaqcadan müəyyən olunmasını lazım bilirsiniz, çünki qabaqcadan belə tədbir görüldükdə, sizin tərəfinizdə vuruşanlar dostlara harada və nə zaman rast gələcəklərini bilərlər, – deyə kəşfiyyətçi cavab verdi. Dunkan isə onu daha danışmağa qoymayıb dedi:

– Mənə qulaq asın. Siz, bax, bu sədaqətli yoldaşımızdan öyrəndiniz ki, hindular iki müxtəlif xalqa olmasa da, hər halda, iki qəbiləyə mənsubdurlar. Sizin «qarasaçlı» adlandırdığınız qız bu iki qəbilədən birindədir, bu qəbiləni isə siz delavərlərin bir qolu hesab edirsiniz. Onun kiçik bacısı olan o biri qız isə, yəqin ki, bizim açıq düşmənlərimizin – quronların yanındadır. Onu azad etmək mənim borcumdur. Buna görə də bacılardan birini dardan qurtarmaq üçün siz tədbir görməkdə olun, mən isə o biri bacını xilas etmək üçün əlimdən gələni edəcəyəm, ya buna nail olacağam, ya da öləcəyəm.

Gənc döyüşçünün gözlərində mərdlik işığı parladı, onun zahiri görünüşü zəhmli bir görkəm aldı. Şahingöz hinduların bütün hiyləgərliyinə çox yaxşı bələd idi, buna görə də gənc zabitin hansı təhlükələrə məruz qala biləcəyini qabaqcadan bilirdi, lakin onu qəflətən ağılına gələn bu fikirdən daşındırmaq üçün yol tapa bilmirdi.

Ola bilsin ki, gənc zabitin bu cürəti Şahingözün xoşuna gəlmişdi. Bu dəqiqələrdə Şahingözün nələr fikirləşdiyi hələ məlum deyildi; lakin bir azdan sonra Dunkanın niyyətinə etiraz etmək əvəzinə, Şahingöz məsələyə öz münasibətini birdən-birə dəyişdirdi və Dunkana planının yerinə yetirilməsində kömək etməyə başladı.

O, mehriban-mehriban gülümsəyərək:

– Nə olar ki, suya getmək istəyən maral gərək hamıdan dalda yox, qabaqda olsun, – dedi. – Çınqaçkukun, istədiyiniz qədər, hər cür boyaqları vardır. Zəhmət çəkib, bax, bu tirin üstündə oturun, Çınqaçkuk bu saat sizi lap kefiniz istəyən səfeh kökünə salar ki, özünüz də razı qalarsınız, buna mən başımla cavab verirəm.

Dunkan buna razı oldu. Bayaقدan bəri bu söhbətə diqqətlə qulaq asan mogikan isə can-başla işə başladı. Öz qəbiləsinin bütün birləşmələrini yaxşı bilən və bu işdə təcrübəsi olan Çınqaçkuk gənc zabitin

üzünə hinduların dostluq və şənlik əlaməti hesab etdikləri naxışlara və bu naxışların arasında gizli müharibə niyyəti hesab edilə bilən cizgilərin olmamasına ciddi fikir verdi; digər tərəfdən, vəhşi, dostluq ifadə edən bütün əlamətləri çox səylə naxışladı. Sonra Dunkan lazımınca geyindirildi; indi hər kəs Dunkana baxsaydı, deyərdi ki, doğrudan da, o, bir-birinə dost olan müttəfiq qəbilələri gəzən bir hoqqabazdır.

Həmü Dunkanın lazımınca naxışlanıb geyindirildiyini təsdiq etdikdə, kəşfiyyatçı ona bir neçə məsləhət verdi, siqnallar haqqında onunla şərtləşdi və görüş yeri təyin etdi. Öz gənc dostundan ayrılmaq Munroya çox ağır təsir bağışlayırdı, lakin qoca bu ayrılığa zahirən laqeyd baxırdı, halbuki onun göstərdiyi bu münasibət, daha xatircəm olduğu vaxtlardakı coşqun, namuslu xarakterinə əsla uyğun deyildi. Kəşfiyyatçı Heyvordu kənara çağırıb ona dedi ki, qocanı qorxusuz bir yerdə qoyub Çinqaçkuka tapşırmaq istəyir, özü isə Ünkasla birlikdə delavar hesab etdiyi tayfanın arasında kəşfiyyat aparmağa gedəcəkdir. Sonra Şahingöz öz nəsihət və məsləhətlərini təkrar edib, söhbəti aşağıdakı təntənəli və səmimi sözlərlə qurtardı:

– Di gedin, qoy göylər sizin köməyiniz olsun! Siz mərdlik göstərdiniz, bu mərdlik mənim xoşuma gəldi, çünki sizin bu niyyətinizi yalnız qanı qaynayan, cəsur ürəkli gənclər yerinə yetirə bilərlər. Amma təcrübəli adamın nəsihətlərini də yaddan çıxarmayın. Minqə qalib gəlmək üçün bütün mərdliyinizi əsirgəməməlisiniz və kitabların öyrətdiyindən qat-qat ağıllı hərəkət etməlisiniz; gedin, Allah sizə yar olsun! Quronlar sizin skalpınızı soymağa müvəffəq olsalar, bilin ki, iki igid döyüşçüyə arxalanan adam sizin qanınızı yerdə qoymayacaqdır. Başınızdan əskik olan hər bir tük üçün onlar düşmənlərdən birinin canını alacaqlar.

Dunkan bələdçinin əlini səmimiyyətlə sıxdı, öz qoca dostunu bir də ona tapşırırdı və Davidə qabağa düşməsinə işarə etdi. Şahingöz qoçaq gəncin dalınca bir neçə dəqiqə iftixarla baxdıqdan sonra fikirli-fikirli başını buladı, geri qayıdıb dəstəsinin qalan adamlarını meşəyə apardı.

Dunkanla Davidin seçdikləri yol qunduzların təmizlədikləri yerdən və onların gölünün kənarından keçirdi. Heyvord təhlükə üz verən zaman yoldaşa kömək üçün, əlindən heç bir şey gəlməyən sadələvh Davidlə tək qaldıqda öz üzərinə götürdüyü vəzifənin bütün çətinliklərini birinci dəfə aydın təsəvvür etdi. Onun hər iki tərəfində göz işlədikcə uzanan bu boş səhra toran qovuşan dəqiqələrdə daha



da cansıxıcı görünürdü; buradakı kiçik daxmaların səssizliyi də adama çox ağır təsir bağışlayırdı.

Duncanla David göldən yan keçib, getdikləri dərədəki balaca bir təpəyə qalxmağa başladılar. Onlar yarım saatdan sonra geniş bir talaya gəlib çıxdılar; bu talada da qunduzların komaları var idi. Lakin heyvanlar burada daha yaşamırdılar. Kolluğun içindən keçən balaca yolu tərək etməzdən əvvəl tamamilə təbii bir hiss Duncanı bir dəqiqəliyə ayaq saxlamağa məcbur etdi, çünki hər bir adam igidlik tələb edən bir işə başlamazdan əvvəl dayanıb özünü cəmləşdirir.

Ağaclardan təmizlənmiş cığırın qarşı tərəfində ırmağın dağdan axıb töküldüyü yerin yaxınlığında palçıqla tirdən və çırpıdan kobud şəkildə tikilən 50-60 daxma görünürdü. Komalar adda-budda tikilmişdi, onları tikənlər, görünür, nə təmizliyə, nə də səliqəyə fikir verməmişdilər; bu cəhətdən həmin daxmalar qunduzların məskənidən o qədər çox fərqlənirdi ki, Duncan heç də ağla gəlməyən daha təəccüblü bir hadisənin şahidi olacağını fikirləşməyə başladı. Zəif toran işığında komaların qarşısındakı adamboyu qalın otluqdan bir-bir çıxan və sonra yerə gömülürmüş kimi qəflətən gözdən itən iyirmi və ya otuz fiquru gördükdə Duncanın bayaqkı nigarançılığı heç də azalmadı. Həmin fiqurlar qəflətən elə tez görünür və gözdən itirdilər ki, Duncan onları canı-cəsədi olan məxluqlar deyil, parıldayan qara xəyallar hesab etdi. Bir anlığa onun gözünə çılpaq, azıq bir fiqur göründü; bu fiqur əllərini qəribə bir surətdə havada oynadırdı; çox keçmədi ki, onun dayandığı yer yenə boş göründü; həmin fiqur qəflətən başqa bir yerdə zahir oldu, kim bilir, bəlkə, bu, başqa fiqur idi. David yoldaşının dayandığını gördükdə onun gözlərini zillədiyi tərəfə baxaraq, dillənib Heyvordu özünə tərəf gəlməyə məcbur etdi. O:

– Bu yerlərdə hələ əkilib becərilməyən münbit torpaqlar çoxdur, – dedi, – öyünmədən bunu da deyə bilərəm ki, bu bütpərəstlər diyarında qaldığım bir neçə gün ərzində buralara çoxlu xeyirxahlıq toxumu səpilmişdir.

Heç bir şey başa düşməyən Duncan:

– Bu qəbilələr ovu başqa məşğuliyyətlərdən daha çox sevirlər, – dedi və yenə təəccüblü fiqurlara baxmağa başladı.

– Mən burada üç gecə qalmışam və üç dəfə də uşaqları müqəddəs mahnı oxumaqda iştirak etməyə toplamışam. Mən oxuduqca onlar elə qışqırıb ulaşırdılar ki, mənim tüklerim biz-biz olurdu.

– Siz kimləri deyirsiniz?

– Mən öz gözəl vaxtlarını, bax, o boş və yöndəmsiz damlarda keçirən şeytan balalarını deyirəm. Eh, nə qoyub, nə axtarırsınız! Bu ölkənin heç yerində çubuq cəzası verildiyini görməmişəm; buna görədir ki, Allahın ən gözəl nemətinin belə çıxır-bağıra sərf edilməsinə əsla təəccüb etmirəm.

David gənclərin meşədən gələn zil qışqırtılarını eşitməmək üçün qulaqlarını tutdu. Dunkan istehza ilə gülümsədi və:

– Gedək, – deyə qəti təklif etdi.

Onlar Davidin dediyi «filistimlilərin çadırları»na tərəf getdilər.

XXIII

fəsil

Öz məskənlərini qorumaq üçün hinduların ağlar kimi keşikçilər qoymaq adəti yoxdur.

Buna görə də Dunkan və David oynayıb əylənən uşaqların yanına gəlib çıxdıqda onların burada görünmələri tamamilə gözlənilməz bir hadisə oldu. Uşaqlar onları görəndə kimi qulaqbatıran zil səslə bərkəndən qışqırdılar, sonra isə sehrkar məxluqlar kimi, yaxınlaşanların gözlərindən itdilər. Yerə sərilmiş oğlan uşaqlarının qarabuğdayı bədənləri, solmaqda olan otların rəngindən heç seçilmirdi. Buna görə də ilk saniyələrdə elə zənn etmək olardı ki, yer, doğrudan da, yanılıb uşaqları udmuşdur. Lakin Dunkan gözlərini diqqətlə zillədikdə gördü ki, ona hər tərəfdən oynaq, qara gözlər baxır.

Maraqla dolu bu gözlərin kinli baxışı gənc zabitin iradəsini bir anlığa əlindən alıb onu həvəsdən saldı, lakin onun öz fikrindən dönməsi artıq gec idi. Uşaqların bağirtisini eşidib yaxınlıqdakı daxmadan çıxan on nəfərə qədər hindu döyüşçü vuruşa hazırlanmış adamlar kimi, qaş-qabaqlarını tökərək, astanada dayanıb yad adamların yaxınlaşmasını gözləyirdi.

Belə bir mənzərəyə qismən alışmış olan David zahirən dönməz bir qətiyyətlə birbaşa onlara tərəf getdi. Hindular bu kəndin əsas daxmasınının qabağına toplaşmışdılar. Ağac qabığından və budaqlarından tikilmiş bu qaba komada, adətən, qəbilənin ağsaqqalları məsləhətə toplaşır və qəbilə yığıncaqları keçirilirdi. Dunkan qüvvətli



qara vücudları olan hinduların arasından saymazıyana keçməyə özünü çətinliklə məcbur etmək istədi, lakin çətinlik çəkdi, halbuki belə bir dəqiqədə onun özünü üzdən laqeyd göstərməsi son dərəcə zəruri idi. Bununla belə, Duncan özünü toxtaq saxlamaqdan həyatının asılı olduğunu dərk edərək, fikirlərini cəmləşdirməyə çalışdı və dalınca getdiyi yoldaşının soyuqqanlılığına, onun fərasətinə bel bağladı. Qaniçən qəddar düşmənlərin indi lap yaxınlığında olduğunu dərk edərkən Duncanın əli yerdən-göydən üzüldü, lakin öz hisslərini o qədər bacarıqla cilovlaya bildi ki, keçirdiyi qorxu hissini büruzə vermədi. O da özünü itirmədən, Hamut kimi, daxmanın küncündəki ətirli çırpıdan bir qucaq götürüb üstündə oturdu.

Qonaq daxmaya girdikdən sonra astanada dayanmış döyüşçülər də içəri girib, qonağın dövrəsində oturdular və yadelli adamın söhbətini səbirlə gözləməyə başladılar. Hinduların daha böyük bir dəstəsi köhnə daxmanın dirəklərinə söykənilə laqeydcəsinə baxırdı. Üç-dörd nəfər ən qoca və şöhrətli hindu başçısı bir az qabaqda, yerdə oturdu.

Yandırılan gur alovlu məşəllərin havada titrəyən qırmızımtıl işığı qaranlığı yarıb, buradakı adamların gah üzlerini, gah da bütün vücudlarını görməyə imkan verirdi. Duncan burada necə qəbul ediləcəyini ev sahiblərinin üzlərindən sezməyə çalışırdı. Lakin qabaqda oturmuş hindular ona, demək olar ki, heç baxmırdılar; onlar gözlərini yerə dikmişdilər, üzlərinin ifadəsindən isə qonağa həm hörmət etdiklərini, həm də etibar etmədiklərini başa düşmək olardı. Kölgədə dayanmış adamlar daha az təmkinli idilər. Bir azdan sonra Duncan onların yoxlayıcı və eyni zamanda, tərəddüdü baxışlarını gördü; onlar Duncanın üzünə və paltarına çox fikir verirdilər; Duncanın heç bir hərəkəti, dediyi sözlərin heç biri və geyiminin biçimindəki hər hansı bir incəlik bu hinduların diqqətindən yayınmırdı.

Nəhayət, saçına dən düşmüş, qüvvətli və möhkəm cüssəli bir hindu daxmanın qaranlıq küncündən irəli gəlib dilləndi. O, veyandotların və ya quronların dilində danışırdı; Duncan onun sözlərini başa düşmürdü. Bu hindunun danışıqca göstərdiyi əl hərəkətlərindən elə başa düşmək olardı ki, o, düşmənçilik niyyətilə yox, daha çox, bir dost kimi danışır. Heyvord başını buladı və hinduya cavab verə bilmədiyini əlinin hərəkətilə başa saldı. O fransızca:

– Məgər qardaşlarımla heç biri nə fransızca, nə də ingiliscə bilmir? – dedi və bu dillərdən birini bilən adamın tapılacağına ümid edərək, hinduları bir-bir gözdən keçirdi.

Hinduların bir çoxu, Dunkanın sözlərinin mənasını anlamaq istəyirmiş kimi, başını ona tərəf döndərdi, lakin onların heç biri cavab vermədi.

Dunkan hər bir sözü yavaş-yavaş və aydın tələffüz edərək, yenə fransızca söhbətə başladı:

– Böyük başçımızın öz övladları ilə danışdığı dili bu ağıllı və igid xalqın nümayəndələrindən heç birinin bilmədiyini gördükdə mən çox qəmgin oldum. Əgər böyük başçımız qırmızıdərilili döyüşçülərinə ona bu qədər az hörmət etdiklərindən xəbət tutsa, çox inciyər.

Uzun və darıxdırıcı bir sükut başlandı; bu müddətdə hindular Dunkanın bu məzəmmətinin bağışladığı təsiri heç bir hərəkətlə, heç bir sözlə bildirmədilər. Bundan əvvəl Dunkana müraciət etmiş hindu, nəhayət, ona Kanada ləhcəsində soyuqqanlıqla belə cavab verdi:

– Böyük başçımız öz xalqı ilə söhbət etmək istəyəndə məgər quronların dilində danışır?

– Böyük başçımız öz övladlarına fərq qoymur; dərilərinin rəngindən asılı olmayaraq – istər qırmızı, istər qara, istərsə də ağdərilili olsunlar – onların hamısını bir gözdə görür, amma quronların igidliklərindən daha çox razıdır, – deyərək Dunkan qeyri-müəyyən bir cavab verdi.

Ehtiyatlı olan həmin başçı yenə soruşdu:

– Hələ beş gecə bundan əvvəl sağ-salamat olan ingizlərin¹ skalplarını çaparlar böyük başçının hüsurunda sayanda, böyük rəhbər buna nə deyəcəkdir?

Dunkan bu sözləri eşidərkən bilaixtiyar diksinərək cavab verdi:

– İngizlər böyük başçımızın düşmənləri idilər və şübhə yoxdur ki, o deyəcək: «Bu yaxşıdır, mənim quronlarım çox igid tayfadır».

– Kanadadakı başçımız bu fikirdə deyildir. O, gələcəyi mülahizə edib hinduları mükafatlandırmaq əvəzinə, keçmiş yadına salır. O, quronları deyil, ölü ingizləri görür. Bu nə deməkdir?

– Onun kimi böyük başçılar az danışır, çox fikirləşirlər. O çalışır ki, həyatda düşmənləri olmasın.

¹ İngiz – ingilis.



– O bizim düşmənlərimiz olan delavarlara qulaq asır, delavarlar da onun qulaqlarını yalanla doldururlar, – deyər hindu incimiş halda cavab verdi.

– Bu ola bilməz. Qulaq as, böyük başcımız mənə, müalicə etməyi bacaran bir adama, əmr etmişdir ki, Böyük Göllərin sahillərində yaşayan qırmızıdərilili övladlarının yanına gəlim və onların arasında xəstələrin olub-olmadığını öyrənim.

Duncanın bu sözlərindən sonra yenə heç kəs danışmadı.

İndi hamının gözləri Dunkana zillənmişdi; onlar elə baxırdılar ki, Duncanın sözlərinin doğru və ya yalan olduğunu, sanki, yoxlayıb yəqin etmək istəyirdilər; onların gözlərində o qədər zəka və anlaq əlaməti hiss olunurdu ki, Duncan bunu sezib diksindi. Lakin onu bu çətin vəziyyətdən azacıq əvvəl danışan hindu qurtardı. Bu quron soyuqqanlıqla sözünə davam etdi:

– Kanadanın bilici adamları məgər üzlərinə boyaq çəkirlər? Eşitdiyimizə görə, onlar üzlərinin ağılığı ilə fəxr edirlər.

Duncan daha inamla danışmağa başlayaraq:

– Hinduların başçıları öz ağı qardaşlarının yanına gələndə kəl gönündən geydikləri paltarlarını çıxarırlar ki, ona təklif edilən köynəkləri geysinlər, – deyər cavab verdi. – Mənim üzümü qardaşlarım boyamışlar, buna görə də mən üzüboyaqlı gəzirəm.

Hinduların, bəyənmə əlaməti olaraq, yavaşdan səsənləmələri göstərirdi ki, qəbilənin şərinə deyilən bu sözlər yaxşı təsir bağışlamışdır. Onların ahil başcısı Duncanın sözlərindən razı qaldığını hərəkətilə bildirdi, yoldaşlarının əksəriyyəti də bu hərəkəti təkrar etdi. Duncan imtahanın ən çətin mərhələsindən keçmiş olduğunu hiss edib, xatircəm oldu; o, öz uydurmasına həqiqət donu geydirmək üçün sadəcə bir rəvayət fikirləşib hazırlamışdı, buna görə də onun müvəffəqiyyətə ümidi möhkəmləndi.

Hindular, sanki, fikirlərini cəmləşdirmək və qonaqlarının sözlərinə layiqli cavab vermək istəyirlərmiş kimi, bir neçə dəqiqə dinlədilər; nəhayət, başqa bir hindu döyüşçü yerindən qalxdı; onun duruşundan başa düşmək olardı ki, danışmaq istəyir. Lakin o, ağızını açmağa macal tapmamış meşədən canavarın yanıqlı ulamasına oxşayan çox zil bağırtı eşidildi. Gözlənilməyən bu dəhşətli maneə Duncanı yerindən sıçrayıb qalxmağa və dəhşətli bağırtının təsirindən başqa hər bir şeyi unutmaya məcbur etdi. Hindu döyüşçülər o dəqiqə

daxmadan bayıra tökülüşdülər və ucadan bağırıb ətrafa səs saldılar; bu bağırtilar, ağacların tağları altında hələ də cingildəyən dəhşətli səsi, demək olar ki, batırdı. Dunkan özünü saxlaya bilməyib, yerindən götürüldü və intizamsız halda bir-birinə qarışan hindulara qoşuldu. Kişilər, qadınlar, uşaqlar, qocalar, xəstələr və canı saf olanlar, bir sözlə, hamı daxmalarından bayıra tökülüşmüşdü; onların bəziləri bərk-dən qışqırır, bəzilərisə quduzcasına bir sevinclə əl çalırdılar; müxtəsər, hamı gözlənilməyən bir hadisə ilə əlaqədar olaraq öz şadlığını vəhşicəsinə bildirdi. Çığır-bağır içində keçən ilk dəqiqələrdə başını itirmiş Dunkan az sonra bu şadlığın səbəbini başa düşdü.

Göydən düşən işıq bir neçə xırda cığırın dönüb səhranın içərilərinə doğru uzandığı yerdə ağacların arasındakı açıqlığı görməyə imkan verirdi. Yavaş-yavaş daxmalara tərəf gələn bir dəstə döyüşçü bu cığırların birində göründü.

Həmin döyüşçülərdən biri qabaqda gəlirdi; onun çiyinə aldığı ağacdən asılmış bir neçə insan skalpı az sonra aydın göründü. Dunkanın eşitdiyi qəribə bağırtilar, ağların çox tutarlı bir ibarə ilə «ölüm harayı» adlandırdıqları səslər idi; bu bağırtilar hər dəfə təkrar edilərkən düşmənin başına nə iş gətirildiyini qəbiləyə xəbər verirdi. Heyvord qarşısında baş verən hadisələrin mənasını hinduların məişəti haqqındakı məlumatına əsasən başa düşürdü. Döyüşçülər dəstəsinin zəfərlə qayıtması Dunkanın hindularla söhbətinin kəsilməsinə səbəb olmuşdu; Dunkan bu səbəbdən də toxtaqlıq tapdı və vəziyyətinin yaxşılaşması münasibətilə özünü ürəyində təbrik etdi, çünki bu hadisəyə başı qarışmış hindular onu, əlbəttə, unutmuşdular.

Gələn döyüşçülər daxmalara çatmağa bir neçə fut qaldıqda dayandılar. Onların həm öldürülən yoldaşlarının kədərli aqibətindən, həm də qaliblərin şadlığından xəbər verən yanıqlı və zəhmli bağırtiları kəsildi. Döyüşçülərdən biri bağıra-bağıra bir neçə söz dedi; görünür, bu sözlərin heç bir qorxulu mənası yox idi; lakin bayaqkı quduz bağırtilar kimi, bu sözləri də anlamaq çətin idi. Gətirilmiş təzə xəbərin nə kimi vəhşicəsinə bir şadlıqla qarşılandığını olduğu şəkildə təsvir etmək mümkün deyildir. Bir anda hinduların məskəninin hər yerində ağlagəlməz çaxnaşma və vurnuxma başlandı. Döyüşçülər xəncərlərini siyirib yellədə-yellədə iki cərgəyə düzüldülər, bu cərgələrin arasında qalan keçid, yenicə gəlmiş dəstədən başlanaraq daxmalaradək uzanırdı. İndicə başlanmalı olan dəhşətli bir oyunda iştirak etmək üçün,



qadınlar da dəyənək və balta götürüb dəstələrə tərəf yönəldilər. Hətta uşaqlar da böyüklərdən geri qalmırdılar; oğlanlar öz atalarının qurşaqlarından çıxartdıqları tomaqavqları götürüb xəlvətcə dəstəyə qoşulur və öz ata-analarının vəhşi adətlərini yamsılıyırdılar.

Meşənin kənarına yaxın bir yerdə iri çırpı şələləri yığılmışdı; ahıl bir qadın bu çırpı yığınınə od vurdu. Sönməkdə olan gündüzün işığı tonqaldan qalxan alovun işığında solğunlaşdı, hər şeyin görünüşü, eyni zamanda, həm daha da aydınlaşdı, həm də daha qorxunc bir şəkil aldı. Bütün bu mənərə, qaralan uca şam ağaclarından ibarət çərçivəyə geydirilmiş qəribə bir lövhəyə çevrildi. Bu lövhənin uzaq fonunda yenicə gəlmiş döyüşçülərin qaraltısı görünürdü. Bir az qabaqda dayanmış iki kişi, tezliklə başlanmalı olan tamaşada, görünür, baş rolları oynayacaqdı. Tonqalın işığı kifayət qədər qüvvətli olmadığı üçün həmin iki kişinin üzünü aydın görmək mümkün deyildi. Lakin hiss olunurdu ki, bu kişilərin biri qəddini düz saxlayıb mərd dayanmış və qismətini qəhrəmanlıqla gözləyirdi; o biri kişi isə başını aşağı salmışdı, elə bil, dəhşətli bir müsibət onun belini qırmış, ya da xəcalətindən içini yeyə-yeyə gözlərini yerə dikmişdi. Dunkan özlüyündə bu kişilərdən birincisinə rəğbət hiss edirdi. O, tanımadığı bu adamın bütün hərəkətlərinə, hətta ən əhəmiyyətsizinə də diqqət yetirirdi. Onun son dərəcə mütənasib biçimli boy-buxununa çox səylə baxarkən, Dunkan özünü inandırmağa çalışırdı ki, bu gənc əsir gözlədiyi dəhşətli əzabla pəncələşərkən qalib gəlməlidir. Gənc zabıt qeyri-iradi olaraq yerindən tərpənilib, quronların qaralan cərgələrinə yaxınlaşdı, sanki, nəfəs çəkmədən baş verməli olan hadisəni böyük maraqla gözləməyə başladı. Qorxunc bağırtı eşidildi: bu, siqnal idi. Bayaقدan davam edən sükutu dərhal bağırtı səsləri pozdu; bu bağırtılar Dunkanın o vaxtadək eşitdiyi bütün səslərdən güclü idi. Xoşagəlməz təhər-töhürü olan əsir yerindən tərpənmədi; o biri əsir isə bağırtını eşidərkən maral kimi zirəklik göstərüb, cəld yerindən götürüldü. Əsir, hamının gözlədiyi kimi, düşmən sıralarının arası ilə yüyürmək əvəzinə, aralıqdakı dar keçidə çatdıqda birdən geri döndü, buna görə də heç kəs ona zərbə endirməyə macal tapmadı; əsir buraya toplaşan uşaqların başları üstündən sıçrayıb, zəhmli cərgələrin daha az təhlükəli olan arxa tərəfinə keçdi. Bu hiylə yüzlərlə ağızdan bir vaxtda çıxan qarğıış və söyüşlə qarşılandı; özlərindən çıxan hindular cərgələrdən dağılışıb bir-birinə dəydilər və talaya səpələndilər.

İnsanı yalnız fəlakətə düçar etməyə çalışan kinli əcinnələrin öz qanlı və çirkin əməllərini törətmək üçün cəmləşdikləri xəyali dəhşətlər meydanına oxşayan bu yerə, alovlanan çırpı tonqalları qorxunc işıq salırdı.

Arxa cərgədəki insan qaraltıları, onların heyvani meyilləri adamın gözləri önündən ötüb keçən vəhşilərin üzündə qorxunc bir şəkildə əks edilmişdi.

Tamamilə aydındır ki, qaçan əsir bu qədər çoxlu düşmənin arasında ayaq saxlayıb nəfəsini dərmək imkanından məhrum idi.

Bəzən əsirin özünü meşəyə çatdırmasına az qalırdı, lakin belə dəqiqələrdə düşmənlər dəstə ilə yüyürüb onun qabağını kəsir və onu qova-qova rəhmsiz təqibçilərin içərisinə qaytarırdılar. Qaçan əsir, kamandan buraxılmış ox kimi, birdən sürətlə yana dönüb, özünü tonqala vurdu, cəld bir sıçrayışla alovun üstündən atıldı və daldan qovanların böyük bir dəstəsinin yanından sağ-salamat keçərək, ağacsız meşə çıxırının qarşı tərəfindən göründü. Lakin burada da onu qarşılayıb geri dönməyə məcbur etdilər. Bu zaman əsir, özünə müttəfiq axtarırmış kimi, bir də izdihamı keçdi ki, bu müddətdə də Dunkan mərd gəncin həlak olduğunu zənn etdi.

Təsəvvürəgəlməz bir çaxnaşma şəraitində hər tərəfə baş alıb qaçan insan qaraltılarından başqa heç bir şeyi görmək mümkün deyildi. Qaldırılan əllər, parıldayan xəncərlər və yoğun dəyəneklər havada gözə çarpırdı, lakin zərbələr, görünür, hədəfə dəymirdi. Qadınların zil qışqırtıları və döyüşçülərin quduzcasına bağırmaları, bu səhnənin bağışladığı dəhşətli təsiri daha da qüvvətləndirirdi. Misilsiz bir cəldliklə sıçraya-sıçraya havanı yaran əsirin qıvrıq qaraltısını Dunkan hərdən bir anlığa görə bilirdi; belə anlarda Dunkan əsirin tükənmək bilməyən gücünü hələ itirmədiyinə, bundan hələ bacarıqla istifadə etdiyinə inanmaqdan daha artıq ümid edirdi. Birdən izdiham geriyə dönüb, Dunkanın dayandığı yerə yaxınlaşdı. Ağır cüssəli bir adam qadınları və uşaqları itələyib yerə yıxaraq, onların içərisinə soxuldu; bu ümumi çaxnaşma içərisində əsir yenə göründü. Lakin onun insani qüvvələri bu çətin mübarizəyə daha tab gətirə bilmirdi. Elə bil, bunu əsirin özü də dərk edirdi. O, adamların bir-birindən bir az aralanmalarından istifadə edərək, döyüşçülərin yanından güllə kimi ötüb keçdi və var gücünü toplayıb özünü meşəyə çatdırmağa cəhd etdi; Dunkana isə elə gəldi ki, bu, əsirin axırıncı cəhdi idi. Öz gücünü qoruyan ucaboylu, qüvvətli bir quron,



demək olar ki, daban-dabana onun ardınca qaçırdı; quronun hava-ya qalxmış əli əsirə zərbə endirməyə hazır idi, lakin Dunkan ona badalaq vurdu, bunun nəticəsində çox bərk yüyürən quron, qətlinə susadığı əsirdən bir neçə fut aralı kəlləsi üstə yerə gəldi. Aradan cəmi bircə an keçdi, bununla belə, əsir bu fürsətdən bacarıqla istifadə edə bildi; o, geri döndü, Dunkanın gözləri önündən yenə ildırım sürətilə keçdi və sonrakı anda totemə söykənib sakitcə dayandı; bu totem, baş daxmanın qabağında yerə basdırılmış balaca və boyanmış bir sütundan ibarət idi.

Dunkan əsirin təhlükədən qurtarmasında iştirak etdiyinə görə fəlakətə düşməkdən qorxaraq, durduğu yerdən uzaqlaşdı. O, dəstə-dəstə daxmaya tərəf üz tutub gedən hinduların dalınca düşdü; bu anda hindular, adam öldürülməsinə tamaşa etmək üçün dayanıb gözləyən, lakin qətlin baş tutması üzündən məyus olan adamlar kimi, qaşqabaqlı və lal-dinməz gedirdilər. Qəlbində baş qaldıran maraqlı hissini və ya bəlkə də ,daha nəcib olan başqa bir hissini təsiri altında Dunkan həmin əsirə yaxınlaşdı. Əsir bir qolu ilə sütunu qucaqlayıb dayanmışdı, bu qədər səy və qüvvə sərf etmək nəticəsində ağır-ağır, çətinliklə nəfəs alırdı, lakin çəkdiyi əziyyətləri heç bir hərəkətilə büruzə vermirdi. Qəbilə məclis qurub əsirin müqəddəratı məsələsini müzakirə və həll etməli idi, o vaxtadək isə qəbilənin müqəddəs adəti əsiri öz qanadı altında salamat saxlayacaqdı, buna görə də hələlik əsirə heç bir zaval yox idi. Lakin qəbilə ağsaqqallarının bu müşavirəsinin verəcəyi nəticəni qabaqcadan söyləmək olardı.

Quronların dilində elə bir söyüş yox idi ki, onu istəklərinə çatmayan hindu qadınlar həmin əsirin üzünə vurmaları. Bu qadınlar əsirin səylərinə istehza edib gülürdülər ki, onun qıçları qollarından yaxşıdır, onun gərək qanadları olaydı, çünki o, ox və bıçaqdan istifadə etməyin qaydasını bilmir. Əsir bütün bu təhqirlərə bir sözlə belə cavab vermirdi; onun üzünü yalnız öz ləyaqət hissini və ətrafındakılara nifrətini ifadə edirdi. Qadınlar getdikcə daha mənasız söyüş söyür və söydükcə zil səslə qışqırır və ucadan bağırır dılar. Bir qadın qabaqcadan bir çəngə çırpı yandıraraq adamları yara-yara lap qabağa gəldi və əsirin söykəndiyi sütunun qabağında özünə yer düzəltdi. Bu qadının qurumuş iyrenc vücutuna görə demək olardı ki, o, cadugərdir. Həmin qadın öz qəbiləsi içərisində də bir cadugər kimi tanınırdı. O, yüngül paltarını çiyindən dalına ataraq, kinayə ilə arıq

əlini qabağa uzadıb lenapların ləhcəsində danışa-danışa əsirə sataşmağa başladı. Qadın əlini əsirin üzünə uzadıb çırtıq çalaraq dedi:

– Mənə bax, ey delavar! Sizin qəbiləniz arvad qəbiləsidir, buna görə də sizin əlinizə tüfəng deyil, bel daha çox yaraşır. Sizin qadınlarınız maral analarıdır, sizin aranızda ayı və ya çöl pişiyi, ya da ilan doğulsaydı, siz qorxub qaçardınız. Quron qızlar sənin üçün tuman tikəcəklər, biz də sənə ər tapacağıq...

Qarının bu hərəkətindən sonra vəhşi gülüşmə başladı; bu zaman gənc qadınların daha xoş, məlahətli səsləri onların qoca rəfiqəsinin cırıltılı səsinə qəribə bir şəkildə qarışırdı, lakin əsir bu təhqirlərə əsla əhəmiyyət vermir. Elə bil, hər tərəfdən düşmənlərlə əhatə olunduğunu görmürdü. O, səssiz-səmirsiz dayanıb bu səhnəyə acıqlı-acıqlı baxan döyüşçülərin tərəfinə yalnız bircə dəfə vüqarla nəzər saldı.

Əsirin özünü toxtaq saxlaması, qarşısındakı qarını qəzəbləndirdi; qarın əllərini belinə qoyub, yenə qəzəbli sözlər yağdırmağa başladı. Lakin onun özünü yorması əbəs idi. Söyüş söyməkdə qəbilə içərisində tayı-bərabəri olmayan bu qarın indi o qədər acıqlanmışdı ki, ağızından köpük daşlarırdı, bununla belə, əsirin hərəkətsiz üzündə bircə əzələ də tərpənmədi. Onun laqeydliyinin qarına göstərdiyi təsir kənarında durub baxanlara da keçməyə başladı. Bir oğlan kaftara kömək etmək istədi. O, əlindəki tomaqavkı əsirin üzününə lap yaxınlığında yellətdi və qarının söyüşünə öz lovğa sözlərini əlavə etdi. Əsir (bu, Unkas idi) üzünü işığa tutub çox nifrətli baxışla oğlanı təpədən-dırnağa süzdü. Bir an sonra o özünü ələ alıb, yenə sakitcə sütuna söykəndi. O, duruşunu dəyişdirdikdə, Dulkanın gözləri Unkasın mərd, nüfuzedicisi baxışı ilə rastlaşdı.

Heyvord öz dostunun təhlükəli vəziyyətə düşməsinə görə, heyvord içində keyimmiş və çox qəmgin olmuşdu. O, Unkasın baxışının təsirindən bir az geri çəkildi, çünki qorxurdu ki, özündən asılı olmayan yersiz bir hərəkətilə əsir dostunun məhvini yaxınlaşdırırsın. Bununla belə, Heyvordun belə bir qorxuya düşməsi üçün heç bir əsas yox idi. Bu zaman döyüşçülərdən biri buraya toplaşmış qəzəbli adamları yara-yara özünə yol açdı. Acıqlı bir hərəkətlə qadınları və uşaqları kənara itələyib, Unkasın qolundan yapışdı və onu qəbilənin məsləhətə toplaşdığı daxmanın qarısına tərəf apardı. Qəbilənin bütün başçıları və adlı-sanlı döyüşçülərin çox hissəsi oraya yönəldi; Heyvord



bunu görüb çox narahat oldu və hinduların diqqətini özünə cəlb etmədən onlara qoşulub daxmaya girməyə yol tapdı.

Daxmadakı hinduların qəbilədə malik olduqları nüfuzlarına görə yerbəyer olmaları bir neçə dəqiqə çəkdi; bir sözlə, onlar Unkasın dindirildiyi zaman yerləşdikləri qayda ilə düzüldülər. Ahıl döyüşçülər və qəbilənin əsas başçıları bu geniş daxmanın gur məşəllə işıqlandırılan orta hissəsində, onlardan gənc olan döyüşçülər isə arxada yerləşdilər. Beləliklə, boyanmış qarabuğdayı sifətlərin yan-yanı düzülməsindən qaramtıl bir dairə əmələ gəldi. Uçaboylu Unkas daxmanın ortasında, ulduzların sayrışmasını görməyə imkan verən bacanın lap altında, fikrə dalıb sakitcə dayanmışdı.

Onun özünü təmkinlə saxlaması və qəddini vüqarla tutması düşmənlərin diqqətini cəlb edirdi. Hindular gözlərini tez-tez Unkasın üzünə zilləyirdilər; bu vaxt hinduların baxışı fikirlərindən dönmək niyyətində olmadıqlarını və eyni zamanda, əsirin cəsaretinə heyran qaldıqlarını aşkar bildirirdi.

Unkasın misilsiz bir hünərlə sıçraya-sıçraya qaçmağa başlamasından əvvəl, onun yanında Dunkanın gördüyü o biri əsir isə özünü başqa cür aparırdı. Unkasın qəflətən qaçması nəticəsində başlanan həkuy və çaxnaşma içərisində bu adam heykəl kimi dayanıb yerindən tərpənmirdi. Heç kəs ona əl uzatmır və heç kəs onun hərəkətlərini izləmirdi; bununla belə, həmin adam da daxmaya girdi, sanki, bütün ixtiyarını taleyinə tapşırdığı üçün indi, görünür, ona itaət etməyə məcbur idi və mübarizə aparmaq fikrindən tamamilə əl çəkmişdi. Heyvord qorxa-qorxa fikirləşirdi ki, bu əsir də, bəlkə, dostlarından biri olar; o, fürsət ələ düşsən kimi əsirin üzünə baxdı. Lakin onun üzü Heyvorda tanış gəlmədi; bundan əlavə, qəribə burası idi ki, həmin adam özünün bütün tanınma əlamətlərilə quronlardan əsla seçilmirdi. Lakin öz qəbilə adamlarına qaynayıb-qarışmaq əvəzinə bir kənarda əyləşib, qəddini bükdü və incidilmiş adamlar kimi büzüşdü, elə bil, mümkün qədər daha az yer tutmağa çalışırdı. Bütün hindular yerbəyer olduqda və daxmaya səssizlik çökdükdə, oxucuya tanış olan ağsaçlı başçı lenni-lenapların ləhcəsində ucadan danışmağa başlayıb, Unkasa müraciət etdi:

– Ey delavar, qadınlar qəbiləsindən olsan da, özünü əsl kişi kimi aparдын. Mən səni yedirdərdim, amma quronun naharına yoldaş olan adam gərək onunla dostlaşsın. Gün çıxanadək sənə dəyib-toxunan olmaz, elə ki gün çıxdı, biz öz fikrimizi sənə bildirərik.

– Yeddi gecə və yeddi yay günü ərzində heç bir şey yeyib-içmədən quronları təqib etmişəm, – deyə Ünkas saymazyana cavab verdi. – Lenapların övladları yeməyin fikrini çəkmədən ədalət yolu ilə getməyi bacarırlar.

Hindu başçısı əsirin özünü tərifləməsinə əhəmiyyət verməyərək, sözünə davam etdi:

– Mənim döyüşçülərimdən ikisi sənin yoldaşını təqib edir. Onlar qayıtdıqda ağsaqqallarımız sənə deyərlər: sağmı qalmısan, yoxsa ölməlisən.

– Məgər quronun qulağı kəndir, – deyə Ünkas nifrətlə cavab verdi. – Delavar sizə əsir düşən vaxtdan bəri tanıdığı tufəngin səsinə iki dəfə eşitmişdir. Sizin döyüşçülər heç zaman geri qayıtmayacaqlar.

Bu cürətli sözlərdən sonra araya qısa, lakin sıxıntılı bir sükut çökdü. Dunkan başa düşdü ki, mogikan kəşfiyyatçının xatalı tufənginə işarə vurur. Buna görə də bu işarənin qalıblərə necə təsir bağışladığını öyrənmək üçün Dunkan özünü irəli verib boylandı; lakin hindu başçısı, sadəcə, etirazla kifayətləndi:

– Hərgah lenaplar belə məharətlidirlərsə, bəs niyə onların ən iğid döyüşçülərindən biri indi bizim hüzzurumuzdadır?

– O, qaçan qorxağın dalınca gedirdi, amma tələyə düşdü. Fəndgir qunduzun özü də tələ ilə ələ keçə bilər.

Ünkas təqib etdiyi qorxaqdan danışarkən kənarında oturmuş quronu barmağı ilə göstərdi. Ümumi səssizlik içində hamı dönüb o adama baxdı; buradakı adamların içərisindən hədələyici yavaş uğultu yüksəldi.

Qadınlar və uşaqlar bu hədələyici səsi eşitcək daxmaya doluşdular; daxma o qədər danışqallaşdı ki, iynə atılsaydı, adam əlindən yerə düşməzdi.

Bu vaxt daxmanın ortasında oturmuş ahıl döyüşçülər öz fikirlərini bir neçə sözlə bir-birinə bildirirdilər. Sonra yenə uzun sürən ağır sükut başladı. Hamı mühüm, ciddi qərarın elan edilməsini dinməz-söyləməz gözləyirdi. Dal tərəfdə dayananlar baş verənləri daha yaxşı görmək üçün ayaqlarının ucunda qalxıb boylanmağa başladılar; hətta müttəhim quron daha qüvvətli bir hissənin təsirindən utanmağı unutdu və pərt olmuş qəbilə başçılarıнын məclisinə nigarançılıqla, qorxa-qorxa baxarkən başını qaldırıdıqda mənfur üzünü daxmadakılara göstərdi.

Nəhayət, başçı sükutu pozdu. O, oturduğu yerdən qalxıb, Ünkasin yanından keçərək, cani quronun qarşısında təşəxxüslə dayandı.



Bu vaxt həmin arıq qarı əlində məşəl, yavaş-yavaş və bir cür yanakı, dingildəyə-dingildəyə məclisin ortasına keçdi; o, donquldana-donquldana nə isə deyirdi, bəlkə də, qarğış edir və ya ovsun oxuyurdu. Bu qarının ortalığa çıxması, onun mühakiməyə tamamilə yersiz müdaxiləsi idi, lakin heç kəs ona fikir vermədi.

Qarı Unkasa yaxınlaşaraq, əlində alovlanan kösövü elə tutdu ki, onun qırmızımtıl işığı Unkasın üzünə düşsün və kiçik bir həyəcanını belə görməyə imkan versin.

Mogikan yenə də mətin dayanmışdı və özünü qürurla saxlayırdı; o, gözlərini havaya zilləmişdi, sanki, onun gözləri bütün maneələri yarıb keçərək, gələcəkdən xəbər verməli idi. Qadın Unkası gözdən keçirib, öz arzusuna çatdıqdan sonra ondan kənara çəkildi və əlindəki kösövün alovu ilə qorxaq quronun üzünə işıq saldı.

Quronun üzünə döyüşçü naxışları çəkilmişdi. Paltarı qəşəng və yaraşığı bədəninin yalnız bir hissəsini örtürdü. O, məşəl işığında tərədən dırnağa qədər bütünlüklə aydın görünürdü. Dunkan bu quronun tir-tir əsdiyini gördükdə üzünü nifrətlə ondan döndərdi. Qarı quronun təəssüf ediləcək bədnam bir vəziyyətdə olduğunu görərəkən zil səs çıxartdı; bu vaxt başçı əlini qabağa uzadıb qarını yavaşca kənara itələdi; sonra gənc canının adını çəkib, ona öz ana dilində müraciət etdi:

– Ey, Kövrək Qarğı! Doğrudur, Böyük Ruh səni üzədən göyçək yaratmışdır, amma yaxşı olardı ki, sən heç dünyaya gəlməyəydin. Kənddə sənin səsin çox bərk çıxır, döyüş meydanında isə eşidilmir. Mənim gənc döyüşçülərimin heç biri hərbi məşq sütununa tomaqavki sənin kimi dərin yeridə bilmir. Lakin düşmən sənin kürəyinin necə olduğunu bilir, gözlərinin nə rəngdə olduğunu isə heç zaman görməmişdir. Səni üç dəfə döyüşə çağırmışlar, sən isə üç dəfənin üçündə də cavab verməyi unutmusan. Sənin qəbilənin adamları sənin adını heç zaman çəkməyəcəklər, çünki bu ad unudulmuşdur.

Başçı hər bir cümləni dedikdən sonra dayanırdı ki, sözün təsiri qüvvətlənsin; o danışarkən canı onun rütbəsinə və yaşına hörmət əlaməti olaraq başını yuxarı tutdu.

Müttəhimin üzü daim gah xəcalət çəkdiyini, gah da qorxu və vüqar hissini ifadə edirdi. Fikri dağınıq görünən bu gənc çəkdiyi iztirabın təsirindən qıyılan gözlərini, onun müqəddəratını həll etməli olan vəhşilərin birinin üzündən çəkib o birinin üzünə zilləyirdi. Son

dəqiqələrdə vüqar hissi üstün gəlmişdi. O, ayağa qalxıb sinəsini açdı və aman verməyən hakimin sıyrıb onun üstünə çəkdiyi parıldayan iti xəncərə cürətlə baxdı. Xəncər müttəhimin ürəyinə sancıldıqda o, ölümün güman etdiyindən daha az dəhşətli olduğuna sevinirmiş kimi, hətta gülümsədi, yerində qürurla və sərt dayanan Unkasın ayağı altına üzü üstə şappıltı ilə yığıldı.

Qarı qıy vurdu və məşəlini yerə atıb söndürərək, daxmanı qaranlığa qərç etdi. Bayaqdan durub tamaşa edənlər dəstə-dəstə divanxanadan bayıra çıxdılar; Dunkana elə gəlmişdi ki, özündən və quronun hələ də uçunan meyitindən başqa daxmada heç kəs qalmamışdır.

XXIV

fəsil

Lakin az sonra Dunkan yanıldığını yəqin etdi. Kim isə öz ağır əlini onun çiyinə qoydu; Dunkan dərhal Unkasın yavaş səsinə eşitdi; Unkas onun qulağına pıçıldayıb dedi:

– Quronlar köpəkdirlər. Döyüşçü qan görəndə qorxmaz. Ağsaç və saqamor sağ-salamatdırlar, Şahingözün karabini isə kef çəkir. Get, Unkas və Səxavətli Əl bir-birini tanımır. Bəsdir.

Heyvord daha çox şey eşitmək istərdi, lakin dostunun əli onu yüngülcə itələdikdə o, qarıya yönəlməyə məcbur oldu və Unkasla danışdığını eşidən olsa, bunun təhlükəyə səbəb ola biləcəyini yadına saldı. Dunkan zərurət tələbinə tabe olub, yavaş addımlarla, həvəsiz-həvəssiz daxmadan çıxdı və bayırda veyillənən camaata qarışdı. Cığırda sönməkdə olan tonqallar daxmanın qabağında səssiz-səmirsiz gəzişən hinduların üstünə donuq və zəif işıq salırdı; təsadüfən qalxan qüvvətli alov daxmanı işıqlandırdı və meyitin yanında dayanmış Unkas bir anlığa göründü.

Az sonra bir dəstə döyüşçü yenidən daxmaya girdi; onlar quronun meyitini daxmadan çıxarıb, qonşuluqdakı meşəyə apardılar. Dunkan öz həyatını təhlükə qarşısında qoyub dalınca gəlmiş qızın, heç olmasa, bir izini tapmağa çalışaraq, daxmaların arasında gəzişməyə başladı. Heç kəs ona fikir vermirdi; hərəgah Dunkan istəsəydi, asanlıqla qaçıb öz yoldaşlarına qoşula bilərdi. Lakin həm Alisanın qayğısını çəkməsi, həm də Unkasın müqəddəratı ilə əlaqədar



olaraq onu düşündürən və Alisanın qayğısından, əlbəttə, nisbətən zəif təsir göstərən yeni bir qayğı onu hinduların düşərgəsində qalmağa məcbur edirdi. Buna görə də Duncan bir daxmanın yanından keçib o birinə yanaşır və yalnız axtarışının heç bir nəticə vermədiyini qəti yəqin etmək üçün daxmaların içinə göz yetirirdi. Bu qayda ilə Duncan quronların kəndini bütünlüklə dolaşdı. O, fayda verməyən bu axtarışdan əl çəkərək, Davidi axtarıb tapmağı qət etdi və gəldiyi yol ilə ağsaqqallar şurasının daxmasına tərəf geri qayıtdı.

Gənc zabıt həm divanxana, həm də qətl otağı olan binaya çatdıqda gördü ki, hinduların qəzəbi soyumuşdur. Döyüşçülər yenə daxmaya toplaşmışdılar, lakin indi Qorikan çayının yuxarılarında keçirilən sonuncu hərbi səfərdən söhbət açıb, sakitcə çubuq çəkirdilər. Onlar Duncanın qayıtdığını gördükdə onun peşəsini və şübhəli bir şəraitdə buraya gəlib çıxmasını yadlarına saldılar. İndiyədək şərait Heyvordun planlarının baş tutması üçün münasib idi, buna görə də fəaliyyətə başlamaq vaxtının çatmış olduğunu yəqin etmək üçün, öz duyğularından savayı, ona hələ heç bir məsləhətçi lazım deyildi.

Duncan inamsızlığını əsla büruzə vermədən daxmaya girdi və ev sahibləri kimi, təşəxxülə bir kənarda oturdu. Duncan, otağa cəld bir baxışla göz gəzdirən kimi başa düşdü ki, Unkas hələ də bayaqdan qoyub getdiyi yerdə qalır. Lakin David haraya isə yox olmuşdu. Unkasın yanında qoyulmuş gənc quronun sayıq baxışından savayı heç bir şey əsiri darıxdırmırdı; halbuki, silahlı döyüşçü qapının ağızını kəsdirmişdi. Bütün başqa cəhətlərdən əsir tamamilə sərbəst idi; lakin o, danışıqda əsla iştirak etmirdi, canı və iradəsi olan adama deyil, daşdan yonulmuş gözəl bir heykələ daha çox oxşayırdı.

Hinduların aman vermədən öz düşmənlərinin nəfəsini kəsdiklərini hələ bu yaxınlarda görmüş olan Heyvord başa düşdü ki, hər hansı bir ehtiyatsız hərəkətilə hinduları şübhəyə salmamalıdır. Buna görə də Heyvord danışmaqdan, dinməməyi və fikirləşməyi lazım bildi; qəsdən kölgədə seçdiyi yerdə oturduqdan sonra fransızca danışan ahıl başçılardan biri Dunkana müraciət etdi:

– Mənim kanadalı başçım öz övladlarını yaddan çıxarmır. Mən ona minnətdaram. Cinlər bir gəncin arvadının aqlını başından almışlar. Məharətli yadelli onun aqlını başına gətirə bilərmə?

Heyvord hindular arasında müalicə işində yayılan fırldaqçılığa bələd idi. O, dərhal başa düşdü ki, öz məqsədinə çatmaq üçün

hindunun bu təklifindən istifadə edə bilər. İndi onu daha çox sevindirirə bilən başqa bir təklif ola bilməzdi. Lakin Heyvord yalandan öz üzərinə götürdüyü həkim adının ləyaqətini gözləmək lazım olduğunu başa düşdüyü üçün, sevinicini bürüzə vermədi və dərin mənalı ibarələrə əl atıb, əda ilə cavab verdi:

– Bəzi cinlər və şeytanlar elmin qarşısında aciz olurlar.

Hindu yenə dedi:

– Qardaşım, görürəm, müalicə eləməkdə çox ustadır, işə başlasın, bəlkə, naxoşu sağalda bilər.

Dunkan buna başı ilə işarə edib razılıq verdi: Hindu bu işarəyə qane oldu, adət xətinə çubuq çəkib yola düşmək vaxtını gözlədi. Səbirsiz Heyvord hinduların bu cür adət mərasimlərini öz ürəyində söydü, çünki belə adətə indi mütləq riayət edilməsi onu yubadırdı. Bununla belə, Heyvord da, qarşısında oturmuş başçı kimi, özünü laqeydliyə vurub, gözləməyə məcbur oldu. Dəqiqələr bir-birinin ardınca keçirdi və bunların hər biri Dunkana bir saat qədər uzun görünürdü. Nəhayət, quron çubuğunu çəkib qurtardı və xəstənin yanına getmək üçün pləşini çiyinə atdı. Bu zaman iri gövdəli bir döyüşçü qapıdan içəri girdi, ehtiyatla özlərini cəmləşdirən döyüşçülərin arasından səssizcə keçdi və Dunkanın oturduğu alçaq çırpı kürsüsünün o başında oturdu. Dunkan öz qonşusuna səbirsizliklə nəzər saldı və bütün varlığını getdikcə güclənən bir dəhşətin bürüdüyünü hiss etdi, çünki onun yanında oturan Maqua idi.

Bu hiyləgər və qəddar başçının gözlənilməyən bir vaxtda qayıtması quronun xəstə yanına getməsinə mane oldu. Sönmüş bir neçə çubuq yenidən yandırıldı; Maqua heç bir söz demədən tomaqavkını kəməmindən çıxartdı və onun küpündəki oyuğu tənbəkiylə doldurub tomaqavkın içiboş dəstəsindən tütün tüstüsünü elə bir laqeydliklə sümürməyə başladı ki, son iki gününü keçirdiyi yorucu ov, sanki, onun üçün uşaq əyləncəsi idi. Beləliklə, təqribən on dəqiqə keçdi, lakin bu qısa fasilə Dunkana bir ildən uzun göründü. Döyüşçüləri hər tərəfdən ağ tüstü bürümüşdü; nəhayət, onların biri dillənməyə cəsərət etdi:

– Xoş gəlmisən! Dostum ovdan əlidolumu qayıdıbdır?

– Oğlanlar şələlərinin ağırlığından güclə yeriyirlər, – deyər, Maqua cavab verdi. – Qoy Kövrək Qarğı ovçu cıdırı ilə onların qabağına getsin.



Dərin və mövhumi bir sükut başlandı. Hamı çubuğunu ağızından çıxartdı, elə bil, bu anda onlar murdar bir şey sümürmüşlər. Tüstü onların başı üstündə nazik burumlar şəklində dolanaraq halqalanır və damın bacasından bayıra çıxırdı; bunun nəticəsində daxmanın havası təmizlənir və hinduların qara üzləri aydın görünürdü. Onların çoxu gözlərini yerə dikmişdi; daha gənc olan döyüşçülərin bəziləri ən çox hörmət edilən iki başçının arasında oturmuş ağsaçlı hinduya tərəf çəpəki baxırdılar. Bu hindunun nə boy-buxununda, nə də geyimində onun belə bir hörmət sahibi olduğunu sübut edə bilən bir şey nəzərə çarpmırdı. Onun boy-buxunu, yerlilərin nöqteyi-nəzərindən, o qədər də diqqətəlayiq deyildi; geyimi də qəbilənin adı üzvlərinin geyimindən heç seçilmirdi. Burada olan hinduların əksəriyyəti kimi, o da başını aşağı salıb, bayaqdan yerə baxırdı; ətrafındakıları gözaltı süzmək üçün başını qaldırmağa cürət etdikdə gördü ki, hamının gözü ondadır. O, ümumi səssizlik şəraitində ayağa qalxıb dedi:

– Yalan deyirdilər. Mənim oğlum yox idi. Adı burada çəkilən oğlan unudulmuşdur, çünki onun qanı quron qanı deyil, ağ qandır. Şərçi və hiyləgər çippevey mənim arvadımı aldadıb yoldan çıxartmışdı. Böyük Ruh dedi ki, Uisseyentuş nəslinin kökü kəsilməlidir. Uisseyentuş xoşbəxtidir ki, belə bir adamın öldürülməsilə nəslinin üstündən ləkə götürüləcəkdir. Mən qurtardım.

Bu danışan adam öldürülən qorxaq gənc hindunun atası idi. O, dözümlülüyünün və mətinliyinin dinləyicilər tərəfindən bəyənildiyini onların baxışlarından yəqin etmək üçün ətrafa göz gəzdirdi. Lakin hinduların sərt adətləri bu zəif qoca üçün çox ağır olan tələblər qoyurdu. Onun baxışı ibarəli və lovğa danışığına uyğun gəlmirdi; qırıq üzünün hər bir əzələsi çəkdiyi əzabın təsirindən titrəyirdi. Canı bahasına tamam olan öz qələbəsindən həzz almış kimi, daha bir dəqiqə yerində dayandı; buradakı adamların baxışları, elə bil, onu heydən salırdı; nəhayət, o üzünü onlardan döndərib plaş ilə örtərək, səssizcə daxmadan çıxdı.

Yaxşılıq etmək xasiyyətinin və qüsurlu xasiyyətin irsən sonrakı nəsillərə keçdiyinə inanan hindular bu adamın daxmadan çıxıb getməsinə imkan verdilər və ona heç bir söz demədilər. Sonra başçılardan biri daxmadakıların diqqətini bu kədərli macəradan yayındıraraq, şux səsle danışmağa başladı, Maqua yenicə gəldiyi üçün hörmət əlaməti olaraq başçı ona müraciət etdi:

– Ayılar bal ilə dolu küplərin dövrəsində vurnuxduqları kimi, delavarlar da mənim kəndimin dövrəsində girlənirlər. Amma elə bir hadisə olubdurmu ki, qurunu yatdığı yerdə yaxalaya bilsinlər?

Maqua qaşqabağını töküb alını qırırdıraraq soruşdu:

– Göllərdən gələn delavarlarmı?

– Yox. Öz doğma çaylarında yaşayanlar. Onların biri öz qəbiləsinin hüdudlarından kənara çıxmışdır.

– Mənim cavanlarım onun skalpını soymuşlarmı?

– Onun qıçları çox davamlı imiş, amma burası da var ki, onun əlləri tomaqavkı deyil, beli daha yaxşı işlədə bilir, – deyər başqa bir quron cavab verdi və hərəkətsiz dayanan Unkası göstərdi.

Maqua bu sözlərlə maraqlanmaq və tez əsirin üzünə baxıb həzz almaq əvəzinə, fikrə gedərək, çubuq çəkirdi. Öldürülmüş qorxaq gəncin atasının dediyi faktlara Maqua özlüyündə təəccüb edirdi; bununla belə, suallar verməkdən özünü çəkirdi və sorğu-sualı başqa bir münasib vaxta saxlamağı lazım bildi. Yalnız böyük bir fasilə keçdikdən sonra Maqua çubuğunun külünü çırpdı, tomaqavkını kəmərinə sancıb yerindən qalxdı və ondan bir az arxada dayanan əsirə ilk dəfə nəzər saldı. Zahirən fikri dağınıq görünən sayıq Unkasın nəzərindən bu hərəkət yayınmadı; o qəflətən üzünü işığa tərəf döndərdi; onun baxışı ilə Maquanın baxışı rastlaşdı. Təqribən bir dəqiqə ərzində bu döyüşçülərin hər ikisi bir-birinin gözünün içinə cürətlə, çox hünərlə baxdı; onların heç biri öz rəqibinin qəzəbli baxışının təsirindən gözünü qırpmadı və zərrə qədər özünü itirmədi. Unkas görkəmcə indi daha əzəmətli görünürdü; qovulmaqdan yorulan və var gücünü toplayıb özünü qorumağa çalışın vəhşi heyvan kimi, onun burun deşikləri genəlib körüklənirdi; lakin özü o qədər xatircəm və mərd dayanmışdı ki, kənardan ona baxanların xəyalı onu öz qəbiləsinin müharibə allahının gözəl heykəli hesab edə bilərdi. Maquanın üzünün hiddətli ifadəsi silinib onun yerini kinli bir ifadə tutdu. Maqua Unkasın düşmən canına qorxu salan zəhmli ləqəbini ucadan dedi:

– Cəldqaçan Maral!

Yaxşıca tanıdıqları bu adı eşidərkən döyüşçülərin hamısı sıçrayıb ayağa qalxdı; hindular heyrət içində donub qalaraq öz mətinliklərini bir anlığa itirdilər. Mənfur və eyni zamanda, hörmətli ad döyüşçülər tərəfindən birağızdan təkrar edildi və hətta daxmadan bayırda da eşidildi. Bayırda daxmanın qapısını kəsdirmiş qadınlar və uşaqlar



səs-səsə verib, bu adı təkrar etdilər, bunun ardınca uzanan inilti feryad eşidildi.

Ulaşmaya oxşayan bu inilti hələ tamamilə kəsilməmiş, içəridəki kişilərin həyəcanı büsbütün soyudu. Hamı, belə bir təlaşdan utanırmış kimi, yenidən öz yerində oturdu, lakin öz mənalı və təsirli nəzərlərini əsirdən hələ xeyli müddət çəkə bilmədi; hamı quronlarla döyüşlərdə öz şücaətini dəfələrlə nümayiş etdirmiş olan bu döyüşçünü çox maraqla süzürdü.

Unkas öz qələbəsindən həzz alırdı, lakin öz sevincini sakitcə bir təbəssümdən başqa, heç bir şeylə bildirmirdi.

Maqua onun gülümsədiyini görəkən, əlini qaldırıb əsirin qarşısında silkələdi; o, bilərəyindən asılmış gümüş bəzək şeylərini qolunun hərəkətilə cingildədə-cingildədə, kinli səsle ucadan ingiliscə dedi:

– Ey, mogikan, sən öləcəksən!

– Şəfali sular ölü quronları heç zaman diriltməz, – deyə Unkas ahəngdar delavar ləhcəsində cavab verdi, – iti axan çay bu quronların sümüklərini yuyub aparır; quronların kişiləri arvad, arvadları isə bayquşdurlar. Get öz köpək quronlarını çağır, qoy onlar gəlib döyüşçüyə baxsınlar. Mənim burnum təhqir edilmişdir, çünki burada qorxaq qanınin iyini alır.

Unkasın sonuncu eyhamı hindulara bərk toxundu; onlar bununla özlərini ağır surətdə təhqir olunmuş hesab etdilər. Əsirin danışdığı qədim dili burada başa düşənlər çox idi. Bircə Maqua fürsət olduğunu başa düşüb, ondan dərhal istifadə etdi. Yüngül dəri paltarını çiyindən atdı, əlini qabağa uzatdı və yoldançıxaran hiyləgərliyini işə salıb, təhlükəli danışq qabiliyyətini nümayiş etdirdi və sözləri bir-birinin dalınca yağdırmağa başladı. Maquanın təsadüfi səhləri və qəbilə sıralarından qaçması qəbilə üzərində onun təsirini nə qədər zəiflətmiş olsaydı da, onun mərdliyi böyük və natiqlik istedadı çox qüvvətli idi. Onu həmişə həvəslə dinləyənlər olurdu və dinləyicilərə öz fikrini təsdiq etdirməyə, onları öz ardınca aparmağa, demək olar ki, həmişə müvəffəq olurdu. İndi onun istedadını intiqam arzusu coşdururdu.

Maqua əvvəlcə Qlein yaxınlığındakı adaya basqınla əlaqədar olan hadisələrdən, öz yoldaşlarının ölümündən və qəbilənin ən təhlükəli düşmənlərinin qaçmasından danışdı. Sonra ələ keçən əsirləri apardığı dağın təbiətini və mənzərəsini təsvir etdi. Maqua qızlar bərəsində öz vəhşi niyyətlərinin və baş tutmayan kələyinin üstündən

keçdi, lakin Uzun Karabin dəstəsinin qəflətən hücumu keçməsin-dən və bu hücumun fəlakətli nəticəsindən danışdı. Buraya çatdıqda nəfəsini dərib ətrafına göz gəzdirdi. Həmişəki kimi, indi də hamının gözləri Maquada idi. Bu qarabuğdayı insan fiqurları yerlərində gər-gin vəziyyətdə dayanmışdı, bu səbəbdən də heykələ oxşayırdı.

Sonra Maqua cingilti, qüvvətli səsinə yavaşladı və ölənlerin xid-mətlərindən danışmağa başladı. O, hər bir hinduya qarşı rəğbət oya-da bilən sifətlərin heç birini yaddan çıxarmadı. Onun dediyindən məlum olurdu ki, öldürülmüş quronlardan biri heç zaman ovdan əliboş qayıtmırdı, başqası düşməni qovarkən yorulmaq bilmirdi, filan döyüşçü igid, o biri isə səxavətli idi. Bir sözlə, Maqua ölənlerin məziyyətlərini elə bir mahirliklə şişirtmişdi ki, qəbilə üzvlərinin hər birində onlara rəğbət oyada bildi. Sonra nitqini bu sözlərlə qurtardı:

– Mənim gənclərimin sümükləri quronların qəbiristanındadırmı? Siz bilirsiniz ki, yox. Onların ruhları batan günəşə tərəf yollandı və indi əbədi gözəl ovlağa gedən yoldakı böyük çaylardan keçir. Lakin onlar yemək ehtiyatı götürmədən, tufəngsiz, xəncərsiz, mokasinsiz, çılpaq və dilənçi kökündə yola düşdülər. Buna razı olmaq müm-kündürmü? Onların ruhları ədalət yurduna ac irokezlər və qorxaq delavarlar kimimi daxil olmalıdırlar, yoxsa onlar öz dostlarını silahlı və çiyi paltarlı qarşılayacaqlar? Babalarımız, veyandotlar qəbiləsi-nin bu günə qaldığını görəndə nə deyirlər? Onlar uşaqlarımızı açıq-ılı-acıqlı süzüb deyirlər: «Rədd olun! Quron adı ilə buraya çippevey-lər gəlmişlər». Qardaşlar, biz ölənleri yaddan çıxarmamalıyıq! Gəlin bu mogikanı bəxşilərimizin ağırlığından çıxları əsənədək yükləyək və onu gənclərimizin dalınca göndərək. Onlar bizdən imdad gözlə-yirlər, onlar deyirlər: «Bizi unutmayın». Şələsinin ağırlığına tab gətir-məyən bu mogikanın onların izilə gedən ruhunu gördükdə nə fikir-də olduğumuzu başa düşürlər. Onda onlar öz yollarına sadlıqla davam edərlər, övladlarımız isə deyirlər: «Atalarımız öz dostları ilə belə rəftar etmişlər, biz də onlarla belə rəftar etməliyik». Bir ingizdən nə çıxar? Biz çoxlu ingiz öldürmüşük, amma torpaq onların qanından hələ də doymamışdır. Quronun adının ləkəsini yalnız hindu qanı təmizləyə bilər. Bax, bu delavar ölməlidir!

Maqua öz nitqi ilə dinləyicilərin ürəyini elə məhərrətlə ələ ala bildi ki, hinduların hər cür insanpərvərlik hissləri yox oldu və onun yerini intiqam arzusu tutdu. Üzdən vəhşi və qəzəbli görünən bir döyüşçü,



natiqin sözlərinə xüsusilə çox fikir verirdi. Onu həyəcana gətirən bütün hissələri üzündə əks etmişdi; nəhayət, bunların yerini dəhşətli bir qəzəb ifadəsi tutdu. Maqua nitqini qurtardıqda həmin döyüşçü yerindən qalxıb qışqırdı və cilalanmış dəstəsindən yapışıb cəld öz başı üstündə fırlatdığı balaca baltası dərhal məşəl işığında parıladı. Döyüşçünün hərəkəti və bağirtəsi elə bir gözlənilməz anda baş verdi ki, öz niyyətini yerinə yetirməsinə sözlə mane olmaq mümkün olmadı. Onun əlindən, sanki, parıldayan işıq şüası qəflətən çıxdı və dərhal qüvvətli qara bir xətt onun yolunu kəsdi. Birincisi, yəni həmin işıq zolağı tomaqavk, ikincisi, yəni bu işığın yolunu kəsən qara xətt isə baltanın hədəfə dəyməsinə mane olmaq üçün Maquanın uzatdığı əl idi. Başçının cəldliyi və çevikliyi, demək olar ki, vaxtında kara gəldi. Bu iti silah Unkasın baş geyiminin döyüşçüyə məxsus lələyini kəsib, daxmanın nazik divarından keçdi, elə bil, bu baltanı son dərəcə güclü bir maşın atmışdı.

Duncan hindunun təhlükəli hərəkətini gördükdə, öz dostu barəsində ən nəcib niyyətlə ayağa qalxdı. O, baltanın hədəfə dəymədiyini bircə baxışla yəqin etdi və bütün varlığını bürüyən dəhşət hissi yox oldu; indi Duncan Unkasa heyran qalmışdı, çünki Unkas hələ də dayandığı yerdən tərpənməyərək, öz düşməninin lap gözü-nün içinə soyuqqanlıqla, sakitcə və əzmlə baxırdı. Sonra Unkas düşmənin zərbəsinin boşa çıxmasına, özünün isə salamat qalmasına təəssüf edirmiş kimi gülümsədi və öz dilində nifrətlə bir neçə söz dedi.

Maqua əsirin sağ-salamat qaldığını yəqin etdikdə dedi:

– Yox, günəş bu delavərin bədnamçılığına işıq salmalı, qadınlar onun meyitinə necə titrəyəcəyini görməlidirlər, yoxsa bizim intiqamımız adicə bir uşağ ayləncəsi olardı. Onu əbədi səssizlik olan yerə aparın, görək bu delavər səhər öldürüləcəyini bildiyi halda, gecəni sakit yata biləcəkdirmi?

Əsirə keşik çəkməli olan gənclər dərhal Unkasın qollarını ağac lifindən düzəldilmiş kəndlərlə bağladılar və onu qorxunc bir səssizlik içində daxmadan apardılar. Unkas yalnız qapıya çatdıqda onun möhkəm yerində tərəddüd hiss edildi; o öz düşmənlərini cəld və vüqarlı bir baxışla süzərkən Duncan onun üzünün ifadəsini görüb sevindi və başa düşdü ki, Unkas xilas olmağa ümidini hələ itirməmişdir.

Maqua öz müvəffəqiyyətindən həddindən artıq razı qalmışdı və özünün gizli planları ilə məşğul idi. Buna görə də sorğu-sualı davam

etdirmədi; az sonra o da durub daxmadan getdi və beləliklə də Dunkan üçün fəlakətli nəticə verə biləcək bu söhbəti yarımçıq qoydu. Dunkanın qəzəbi, fitri mətinliyi və Ünkasinə aqibəti üçün çəkdiyi nigarancılıq getdikcə artırdı; bununla belə, Heyvord bu təhlükəli və hiyləgər düşmənin, yəni Maquanın, çıxıb getdiyini gördükdə təsəlli tapdı.

Maquanın nitqinin doğurduğu həyəcan tədriclə keçdi. Döyüşçülər öz yerlərində oturdular və daxma yenə tüstü ilə doldu. Təqribən yarım saat keçdi. Heç kəs ağızını açıb danışmadı, demək olar ki, heç kəs başını da tərpətmədi. Hamı çox ciddi bir sükut içində fikirləşirdi; bu qədər qızgın olan və eyni zamanda, özlərini çox bacarıqla saxlaya bilən bu adamların arasında hər hansı bir təsirli hadisədən sonra, adətən, həmişə belə bir dərin sükut başlanır.

Xəstə qadına yardım göstərməsini bayaq Dunkandan xahiş edən başçı çubuğunu çəkib qurtardı və daxmadan çıxmaq üçün ayağa qalxdı, onun getməsinə bu dəfə daha heç bir şey mane olmadı; həmin hindu səssizcə işarə ilə yalançı həkimi də öz dalınca getməyə çağırırdı.

Heyvordun axtarışının nəticə vermədiyini daxmaların arasından keçmək əvəzinə, həmin hindu yana döndü və birbaşa qəzəbəninin yaxınlığında yüksələn dağın ətəyinə doğru getdi; dağa əyri-üyrü dar cığırla qalxmaq lazım idi. Oğlan uşaqları yenə meşənin açıq yerindəki çəmənlikdə oynayırdılar. Tonqalların alovu başçının və Dunkanın yolunu işıqlandırır və bu yerin sərt mənzərəsini daha da cansız bir şəkllə salırdı. Onlar kol basmış bir dərəyə endilər. Elə bu vaxt qızıqan tonqalın alovu bütün ətrafa işıq saldı, qəflətən qəribə bir məxluq onların yolunu kəsdi.

Hindu ayaq saxladı.

Şara oxşayan iri, girdə bir şey tərpənməyə başladı; Dunkan bunun nə olduğunu əsla başa düşə bilmədi. Tonqalın alovu yenə gücləndi və onun işığı bu qəribə məxluqun üstünə düşdü. İndi hətta Dunkan onun narahət və yönədməz bədən hərəkətindən başa düşdü ki, bu girdə şey ayıdır. Ayı bərkdən və qəzəblə bağırdı, lakin daha heç bir başqa düşmənçilik niyyəti göstərmədi. Görünür, quron təsadüfən rast gəldiyi bu qəribə yolçunun dinc olduğuna əmin idi, buna görə də diqqətlə baxdıqdan sonra, sakitcə öz yoluna davam etdi.

Dunkan bilirdi ki, hinduların arasında çox zaman öyrədilmiş əl ayları yaşayır; buna görə də o, həmin ayının qəbilənin sevimlisi olduğunu zənn edərək, yol yoldaşının dalınca xatircəm getdi. Quron bu



heyvana tamaşa etməyə vaxt itirmədən, onun yanından keçdi. Lakin Heyvord ayının daldan basqın etməsindən qorxaraq qeyri-iradi surətdə ona dönüb baxırdı. Heyvord dallarınca ayının cıdırğa qaça-qaça gəldiyini gördükdə onun narahatlığı heç də azalmadı. O, ağzını açıb danışmaq istədikdə hindu ağac qabığından düzəldilən qapını açıb dağdakı mağaraya girdi.

Duncan ayının yolunun bu qapı ilə kəsiləcəyini və heyvanın içəri girə bilməyəcəyini zənn edib sevinərək, hindunun dalınca mağaraya girdi; birdən qapının dartılıb açıldığını eşitdi. Duncan dönüb baxdıqda yenə qıllı ayını gördü. İndi onlar iki qayanın arasından keçən uzun, dar bir qalereyada idilər; heyvanla üz-üzə gəlmədən buradan çıxıb getmək mümkün deyildi. Gənc zabit mümkün qədər bələdçiyyə yaxın olmağa çalışaraq, özünü cəld irəli verdi. Ayı onun dalına düşüb hər bənbir bağırırdı; hətta o öz iri pəncələrini bir-iki dəfə qaldırıb Duncanın çiyinə qoydu.

Belə bir çətin və qeyri-adi vəziyyətdə olan Heyvordun əsəblərinin çoxmu davam gətirə biləcəyini söyləmək çətin idi. Lakin bəxtindən, az sonra onun gözləri qabağında zəif işıq parıldadı və onlar tezliklə işıq gələn yerə çatdılar.

Qayanın içində oyulmuş bu böyük mağara yaşayış üçün o qədər də yararlı deyildi. Onun ara divarları daşlardan, budaqlardan və ağac qabığından düzəldilmişdi. Mağaraya, yuxarısındakı baca kimi deşikdən gündüz işığı düşürdü, gecə vaxtı isə bu mənzili gündüz işığını əvəz edən tonqal və məşəllə işıqlandırirdilər. Quronlar öz qiymətli şeylərinin çoxunu, bütün qəbilənin ümumi müxəlləfatını burada saxlayırdılar. Az sonra məlum oldu ki, guya, fəvqəltəbii qüvvələrin qəzəbinə gəldiyi zənn olunan xəstə qadını da buraya gətirmişlər. Quronlar elə xəyal edirdilər ki, həmin qadına əziyyət verən şeytan daxmaların şax-budaqdan düzəldilən damından içəriyə asanlıqla girir, lakin burada, mağaranın daş divarlarından xəstə qadına asanlıqla hücum edilə bilməz.

Bələdçi xəstə qadına lap yaxınlaşdı. Onun yanında bir neçə qadın dayanmışdı. Heyvord bunların arasında Davidi görürkən təəcüb etdi.

Yalançı həkim xəstəyə bircə dəfə nəzər salan kimi başa düşdü ki, onu sağaltmaq üçün mütləq həkimliyi bilmək lazımdır. Bu qadın, iflic olmuş adamlar kimi tirtap uzanıb qalmışdı və ətrafındakılarla əsla

maraqlanmırdı. Heyvord tətbiq edəcəyi müalicənin müvəffəqiyyətindən və ya müvəffəqiyyətsizliyindən xəstənin həyatının əsla asılı olmadığını yəqin edərkən heç də xəcalət çəkib pərt olmadı. İlk dəqiqələrdə çəkdiyi vicdan əzabı keçib getdi və o öz rolunu yerinə yetirmək üçün hazırlaşmağa başladı. O başa düşdü ki, gəlişindən az əvvəl xəstə qadının yaxın adamları musiqinin gücünü onun üzərində sınamaq istəmişlər.

Heyvord öz bələdçisi ilə buraya gəlib çıxarkən Hamut ürəyini mahnının köməyi ilə boşaltmağa hazırlaşdı; o, bir az ara verdikdən sonra himn oxumağa başladı; hərəgah inam və etiqadın belə hallarda, doğrudan da, müəyyən bir əhəmiyyəti olsaydı, Hamutun himni möcüzə göstərə bilərdi. Hamutun öz mahnısını axıradək oxuyub qurtarmasına mane olmadılar, çünki hindular bu musiqinin xəstəyə kömək edəcəyini güman edir, bu səbəbdən də musiqinin qüvvəsinə hörmət göstərirdilər. Himnin son səsi Heyvordun qulağına dəydikdə o, mahnının axırını quyunun dibindən çıxan bir səslə arxadan kiminsə təkrar etdiyini eşitdi və qeyri-iradi olaraq diksinib kənara çəkildi; Heyvord dönüb baxdıqda gördü ki, bədheybət qıllı məxluq mağaranın kölgəli yerində oturub özünə – ayıya məxsus hərəkətlə narahat halda yırgalanır, himni yavaşca donquldana-donquldana təkrar edir.

Bu qəribə əks-sədanın Davidə bağışladığı təsiri təsvir etmək çətinidir. Təəccübdən Davidin gözləri bərəldi və səsi qəflədən kəsildi. Heyrətdən daha çox, qorxuya oxşayan hissın təsirindən David qışqıra-qışqıra Heyvorda: «Qız yaxındadır və sizi gözləyir!» – dedi və cəld qaçıb mağaradan çıxdı.

XXV

fəsil

Bu hadisə həm gülməli, həm də vahiməli idi; bu iki hissın bir-birinə qarışması qəribə təsir bağışlayırdı. Yorulmaq bilməyən bu heyvan hələ də özünü yırgalayır; ayı Davidin oxuduğu melodiyanı yamsılamaq üçün göstərdiyi gülməli cəhdlərdən yalnız David mağaranı tərk edəndən sonra əl çəkdi. Başçı, xəstə qadının yatağına yaxınlaşdı və yad adamın məharətini görmək üçün, buraya toplaşmış qadınlara çıxıb getməyi işarə etdi. Qadınlar xəstənin yanından



getmək istəməsələr də, heç bir söz deməyib, itaət etdilər. Uzaqdakı qapının bərkdən örtülməsinin əks-sədası kəsildikdə başçı xəstə qadını Heyvorda göstərib dedi:

– İndi qoy mənim qardaşım öz gücünü göstərsin.

Üzərinə götürdüyü vəzifəni yerinə yetirməyə belə bir əmrlə dəvət edilən Heyvord bilir ki, kiçik bir tərəddüd təhlükəli nəticə verə bilər; bu bərədə fikirləşərkən Heyvord təlaş etdi. O, hindu cadugərlərini öz nadanlığını və acizliyini, adətən, ört-basdır etmələrinə kömək edən ovsunu və qəribə ayinləri yadına salmağa çalışdı. Dunkan cadugəri yamsılamağa başladıqda, ayının zəhmli bağirtəsi ona mane oldu; hərəgah ayı bu anda işə qarışmasaydı, yəqin ki, Dunkan çəşardı və təhlükəli bir səhvə yol vermiş olardı. Dunkan cadugərlik söylərini göstərməyə üç dəfə təşəbbüs etdi və hər dəfə bu anlaşılmaz müqavimətə rast gəldi; həm də heyvanın bağirtəsi hər dəfə daha bərkdən və zəhmli çıxırdı. Nəhayət, quron:

– Görürəm, şeytanların acığı tutur, – dedi, – mən gedirəm. Qardaş, bu qadın ən igid döyüşçülərimdən birinin arvadıdır, onun bərəsində ədalətli ol... Səs salma, – deyə o, hirsələnmiş heyvana müraciət etdi, – mən gedirəm.

Dunkan bu qəribə və xaraba binada çərəsiz xəstə qadınla və təhlükəli heyvanla tək qaldı. Ayı özünəməxsus bir fərəsətlə hindunun hərəkətlərinə fikir verirdi; nəhayət, qapının yenidən örtülməsinin səsi başçının mağaradan bayıra çıxdığını bildirdi. Bu zaman ayı dönüb yırğalana-yırğalana Dunkana yaxınlaşdı və onun qabağında öz adicə oturuşu ilə əyləşdi.

Gənc zabıt ayıdan gözlədiyi basqını dəf etmək üçün, bir şey ələ keçirmək məqsədilə ətrafına göz gəzdirdi.

Lakin heyvanın halı, görünür, birdən-birə dəyişilmişdi. O daha donquldanmır, qəzəbli olduğunu heç bir əlamətlə göstərmirdi. Ayının iri, tüklü bədəni, elə bil, anlaşılmayan daxili bir həyəcanın nəticəsində tir-tir əsirdi. O, yöndəmsiz qabaq pəncələrinə gülümsəyən sifətinə sürtürdü. Heyvord gözlərini heyvanın hərəkətlərindən çək-mirdi. Birdən o gördü ki, heyvanın bədəhyəbət başı çiyinə düşdü və başının yerində kəşfiyyatçının mülayim üzü göründü.

Heyvord səsinə çıxarmaq istədikdə, ehtiyatlı meşə sakini ona müraciətlə dedi:

– Sss! Haramzadələr yan-yörəmizdə gəzirlər.

– Deyin görüm, axı, belə bir dona girməyin mənası nədir və siz nə üçün belə bir təhlükəli yola qədəm qoymusunuz? – deyə Heyvord soruşdu.

– Eh! Adamın başına elə hadisələr gəlir ki, o, ağıllı-başlı fikirləşməyi və hər şeyi qabaqcadan götür-qoy eləməyi unudur, – deyə kəşfiyyatçı cavab verdi. – Hər bir əhvalatın əvvəli olduğuna görə, mən də bütün hadisələri sizə başdan nəql edəcəyəm. Sizdən ayrıldıqları sonra mən komendantla saqamoru qunduzun köhnə daxmasında qoydum, çünki onlar Eduard qalasına nisbətən həmin qunduz daxmasında daha salamat qala bilirdilər, buraya burunlarını soxmaq quronların ağılına gəlməz. Bundan əlavə, şimal-şərq hinduları qunduzlara dəyib toxunmazlar, çünki onların arasında qunduz alverçiləri hələ yoxdur. Sonra, şərtləşdiyimiz kimi, mən Unkasla hinduların düşərgəsinə tərəf getdim. Siz Unkası gördünüzmü?

– Gördüm, özü də onu görməyimə çox peşman oldum. O, əsir tutulmuş və ölümə məhkum edilmişdir, gün doğan zaman öldürüləcəkdir.

Kəşfiyyatçı:

– Mən qabaqcadan bilirdim ki, Unkasın aqibəti belə olacaqdır, – dedi. İndi onun səsində kədər hiss edilirdi. Lakin az sonra o yenə ötkəm səslə danışmağa başladı. – Mənim buraya gəlib çıxmağıma da Unkasın bədbəxtliyə uğraması səbəb olmuşdur, belə bir qoçaq oğlanı quronların pəncəsində qoymaq olmaz. Yaramazlar hərgah Cəldqaçan Maralı da, Uzun Karabini də (onlar mənə belə ad qoymuşlar) bir sütunə sariyə bilsəydilər, çox şad olardılar! Onu da deyim ki, mənə belə bir ad qoymalarının səbəbini heç zaman başa düşə bilməmişəm, çünki maralvuran tufəngin atəş açması ilə Kanada karabirlərinin atəş açması arasındakı fərq tabaşirlə çaxmaqdaşı arasındakı fərqi eynidir...

– Olub-keçənləri bir-bir danışın, – deyə Heyvord səbirsizliklə təklif etdi, – axı biz bilmirik ki, quronlar buraya nə vaxt qayıdacaqlar.

– Onlardan qorxmaq lazım deyildir. İki saatlıq nitqinin əvvəlində heç bir şeydən qorxusu olmayan vaiz kimi, bizim də indi heç bir şeydən qorxumuz yoxdur. Hə, mən Unkasla həmin azğınlara rast gəldik. Unkas kəşfiyyat üçün çox uzaqlara getmişdi. Buna görə onu məzəmmət etmək də olmaz, çünki o, dəliqanlıdır; bundan başqa, quronların biri qorxaq çıxdı, qoyub qaçdı, beləliklə də, Unkası öz dalınca aparıb tələyə saldı.



– Həmin quronun bu əməli ona baha tamam oldu!

Kəşfiyyatçı mənalı bir hərəkətlə əlini boğazına çəkdi və başını tərpətdi, sanki, o, «sözlərinizin mənasını başa düşürəm» demək istəyirdi.

– Oğlan itdikdən sonra mən quronların üstünə cumdum, bunu özünü də təsəvvür edə bilərsiniz. Dəstədən qalan bir-iki quronla mənim aramda vuruşma başlandı; bunu deməyəcəyəm, çünki işə dəxli yoxdur. Mən o şeytan balalarını güllə ilə vurduqları sonra çox asanlıqla birbaşa daxmaya tərəf gəldim. Burada bəxtim mənə yar oldu və məni bu qəbilənin məşhur cadugərlərindən birinin geyinib-kecindiği yerə gətirib çıxartdı; mən yaxşı bilirdim ki, bu cadugər şeytanla doğru-doğruyana mübarizəyə hazırlaşır. Bu fırladaçqının başından endirilən sərrast zərbə onu gicəlləndirib yerə yıxdı. Sonra qışqırmasına mane olmaq üçün onun ağzını qozla doldurdum, özünü isə iki cavan ağaca bağladım, işimi davam etdirə bilmək üçün cadugərin ayı dərisini geyib özümü bu dona saldım.

– Siz də ayı rolunu, həqiqətən, çox məharətlə oynadınız, sizin oyununuza ayının özü də həsəd aparardı.

– Nahaq yerə təəccüb edirsiniz, mayor, – deyərək meşə sakini fəxrlə cavab verdi, – bu yerlərdə heyvanların bütün hərəkətlərini və şəkərlərini öyrəndikdən sonra onları yamsılamağı bacarmasaydım. Özümü çox pis ovçu hesab edərdim. Lazım gəlsə, lap çölpişiyi və ya əsl bəbir donuna girib, sizə kefiniz istəyən tamaşanı göstərə bilərəm. Ayı kimi yöndəmsiz bir heyvanı yamsılamağa nə var! Bu heç də çətin deyil. Bunlar keçib-gedər, bəs gənc xanım haradadır?

– Allah bilir! Bu kəndin bütün daxmalarına baş vurmuşam, amma heç yerdə onun izini belə tapmamışam.

– Müğənni bizi tərk edərkən dediyi sözləri eşitdinizmi: «Qız yaxındadır...» Allahın bu sadələvh bəndəsi qorxub özünü itirdi və qızın tapşırığını düz çatdırma bilmədi, lakin onun sözlərinin dərin mənası vardır. Ayı dırmaşmağı bacarmalıdır, buna görə mən gerək divarların o biri tərəfinə də baş çəkəm. Bəlkə, bu qayalarda bal ilə dolu küplər gizlətməmişlər, mən isə, bildiyiniz kimi, şirin şey yeməyi sevən bir heyvanam.

Kəşfiyyatçı ətrafına göz gəzdirdi və öz zarafatına gülüb, yöndəmsiz ayı kimi, arakəsmə divara dırmaşmağa başladı. Lakin o, divarın yuxarisına çatan kimi dönüb Heyvordun dinməməsinə işarə etdi və çox cəld aşağı endi.

– Alisa buradadır, – deyə o pıçıldadı, – siz onu bax, o qapının dalında görə bilərsiniz. Mən bu yazıq qıza bir neçə söz deyib ürək-dirək verə bilərdim, amma qorxuram ki, mənim kimi bədheybət bir heyvanı görüb ağlını itirsin. Öz aramızdır, mayor, siz öz üz-gözünüzü boyayıb elə bir kökə salmışınız ki, heç kəsin xoşuna gəlməzsiniz.

Dunkan cəld özünü qarıya tərəf atmaq istədikdə kəşfiyyatçının axırıncı sözlərini eşidib pərt olaraq:

– Məgər mən bu qədər iyrenc bir şəkildəyəm? – deyə qəmgin-qəmgin soruşdu.

– Canavar sizdən qorxmaz, ingilis qvardiyaçılarının birgə atəş açmasına da mane ola bilməzsiniz, lakin mən sizi daha qəşəng vaxtınızda görmüşəm. Sizin rəngbərəng zolaqlar çəkilməmiş üzünüz, ola bilsin ki, hindu qadınlarının xoşuna gələr, lakin ağdərili qızlar özləri kimi ağdərili adamları bəyənilər. Baxın, – deyə kəşfiyyatçı əlavə etdi və qayanın çatlamış yerini göstərdi; oradan çıxan su çox saf, balaca bir bulaq əmələ gətirmişdi, – siz üzünüza saqamorun yaxdığı boyağı asanlıqla təmizləyə bilərsiniz, elə ki geri qayıtdınız, mən sizi yenidən boyayıb naxışlamağa çalışsam. Şıq geyinməyi sevən gənc-lər öz paltarlarını tez-tez dəyişdirməyi sevdikləri kimi, cadugər də öz üzünün boyağını dəyişdirməyə adət etmişdir.

Kəşfiyyatçı hələ danışırdı, Dunkan isə üzünü yumağa başlamışdı. Bütün idbar və gülməli naxışlar bir dəqiqənin içində onun üzündən getdi və gənc zabıt yenə anadangəlmə şəklinə düşdü. Heyvord öz sevgilisinin görüşünə bu qayda ilə hazırlaşmış, tələsik yoldaşı ilə vidalaşmış və ona göstərilən yol ilə çıxıb getdi. Kəşfiyyatçı başını tərpedib xeyir-dua verərək, onun ardınca xeyli baxdı; sonra quronların anbarının vəziyyətini soyuqqanlıqla yoxlamağa başladı. Qeyd etmək lazımdır ki, quron ovçuları öz qənimətlərini də bu mağara saxlayırdılar.

Uzaqda güclə görünən zəif işıqdan başqa, Dunkanın heç bir bələdəcisi yox idi; lakin bu işıq, sevən qəlbə qütb ulduzu kimi yol göstərirdi. Dunkan can atdığı məqsədinə – mağaranın o biri gözünə bu işığın köməyi ilə çatdı; mağaranın bu gözü, Uilyam-Henri qalasının komendantının qızı kimi adlı-sanlı bir əsiri saxlamaq üçün ayrılmışdı. Uğursuz qala darmadağın edildiyi zaman ələ keçirilən cürbəcür şeylər bu binaya gətirilmişdi. Dunkan axtardığını – bənizi qaçmış, tələş içində olan, qorxub üzünü itirmiş gözəl Alisanı – belə bir



hərc-mərclik içərisində tapdı. David Dulkanın buraya gələcəyini qıza xəbər vermişdi.

Öz-özündən qorxubmuş kimi, Alisa titrəyən bir səslə:

– Dulkan!.. – deyə onu çağırırdı.

Dulkan isə buradakı çamadanların, yeşiklərin, silah və mebelin üstündən aşıb özünü ona çatdıraraq:

– Alisa!.. – deyə eyni sevinclə cavab verdi.

– Mən bilirdim ki, siz məni tərک etməyəcəksiniz, – deyə Alisa dil-ləndi. Dulkanın üzünə baxarkən qızın qəmgin sifəti bir anlığa qızardı.

– Amma, deyəsən, təksiniz! Məni yaddan çıxarmadığınıza görə sizə çox minnətdaram. Amma istərdim ki, tək olmayaydınız.

Dulkan, qızın titrədiyinə görə ayaq üstə dayana bilmədiyini görüb onu yavaşca oturtdu və oxucuya məlum olan əsas hadisələri bir-bir ona nəql etdi. Alisa həyəcandan nəfəsi qarala-qarala qulaq asırdı; bu hekayətə qulaq asdıqca Alisanın yanaqlarından o qədər yaş axmağa başladı ki, elə bil, bu qız ömründə heç zaman ağlamamışdı. Lakin Dulkan nəvaziş göstərüb ona təsəlli verdi, qız da onu axıradək zəif həyəcan içərisində dinlədi.

– İndi, Alisa, – deyə Dulkan əlavə etdi, – sizin özünüzdən, yalnız sizdən çox şey asılıdır. Təcrübəli, misilsiz dostumuz kəşfiyyatçının köməyiylə biz bu vəhşilər qəbiləsindən uzaqlaşmağımıza nail olmaq üçün siz gərək çox böyük mərdlik göstərəsiniz. Yadda saxlayın ki, siz yenidən atanıza qovuşacaqsınız, unutmayın ki, onun xoşbəxtliyi – həmçinin də sizin xoşbəxtliyiniz – sizin səylərinizdən asılıdır.

– Atamın xatirinə hər şeyə hazırım, mənim boynumda onun haqqı çoxdur!

– Mənim xatirimə də, – deyə gənc zabit qızın bayaqdan tutub saxladığı zərif əlini nəvazişlə sıxıb cavab verdi.

Dulkan qızın təəccüblə dolu məsum baxışını görürkən yaqın etdi ki, qız onun danışmasını gözləyir. O:

– Öz sevgimdən danışmaqla vaxtınızı almaq istəmirəm, bir də ki, bunun heç yeri də deyildir, – dedi, – axı mənim kimi ürəyidolu bir adam istəməzmi ki, əzabdan özünü xilas etsin? Deyirlər ki, müsibət və bədbəxtlik adamları bir-birinə qəlbən daha möhkəm bağlayır; sizə görə hamımızın çəkdiyi dərd mənimlə atanız arasında məsələnin yalnız bəzi cəhətlərinin qaranlıq qalmasına səbəb olmuşdur.

– Bəs əzizimiz Kora necə, Dunkan? Yəqin, Kora da unudulmamışdır, doğrudurmu?

– Unudulmamışdır, yox! Onun halına acıyırlar, hələ heç bir qadının dərini onun dərini kimi ürəkdən çəkməmişlər. Sizin atanız öz uşaqlarını bir gözdə görür, amma mən, Alisa, məndən inciməzsiniz... Desəm ki, Koranın ləyaqətinə bir qədər etinatsızlıq göstərilməmişdir.

– Deməli, siz mənim bacımın ləyaqətinə bələd deyilsiniz, – deyə Alisa cavab verdi və əlini Dunkanın ovcundan çəkdi, – Kora həmişə sizi özünün ən əziz bir dostu kimi xatırlayır.

– Mən Koranı çox şadlıqla öz dostum hesab edəcəyəm, – deyə Dunkan cəld cavab verdi, – lakin, Alisa, sizin barənizdə danışarkən atanız bildirdi ki, mən qəlbimi daha əziz və daha çox sevdiyim Alisa-ya bağlaya biləcəyimə ümid edə bilərəm.

Alisa bərk diksindi və həyəcana gəlib, bir anlığa üzünü yana çevirdi; lakin az sonra özünü o qədər cəmləşdirə bildi ki, keçirdiyi həyəcanı boğmağa müvəffəq oldu. O, böyük təsir bağışlayan sadəlik və yalvarış ifadəsilə Dunkanın lap gözlerinin içinə baxaraq:

– Heyvord, – dedi, – mən atamla görüşməyincə və onun razılığını almayınca öz niyyətinizdə israr etməyin.

Dunkan istədi ki: «Mən bundan artıq bir söz deməməliyəm, lakin bundan az da deyə bilməzdim», – desin, lakin kim isə onun çiyinə toxunub sözlərini yarımçıq qoydu. Dunkan sıçrayıb ayağa qalxdı və dönüb baxdıqda gözləri Maquanın qaralan vücuduna və qəzəbli üzünə sataşdı. Bu vəhşinin yoğun səslə, kinayə ilə gülməsi bu anda Dunkana şeytanın dəhşətli və istehzal qəhqəhəsi kimi gəldi. Hərgah Dunkan bütün varlığına hakim kəsilən hirsinin əlində aciz qalsaydı, quronun üstünə atılar və onunla ölüm-dirim mübarizəsinə girişərdi. Lakin Dunkan silahsız olduğuna görə və düşməninin hayına kimlərin gələcəyini bilmədiyini üçün, indi həmişəkindən daha çox istədiyini qızı qorumaq xatirinə hirsini dərhal soyutdu və mübarizə fikrindən döndü.

Alisa əllərini yazıq-yazıq döşündə daraqlayaraq:

– Sizə nə lazımdır? – deyə soruşdu. Alisa Heyvord üçün son dərəcə qorxduğunu gizlətməyə çalışdı, onu oğurlamış bu hindunun üzünə həmişəki kimi yenə soyuqqanlıqla, təşəxxüslə və vüqarla baxdı.

Öz qələbəsindən zövq alan hindunun üzü yenə ciddiləşdi; lakin o, gənc zabitin zəhmli baxışı qarşısında yavaş-yavaş geri çəkildi. Maqua hər iki əsirini bir anlığa çox diqqətlə süzdükdən sonra, kənara



çəkildi və mağaranın yolunu tir ilə kəsdi; lakin bu, Dunkanın gəldiyi yol deyildi. Duncan vəhşi tərəfindən qəflətən yaxalanmasının səbəbini indicə başa düşdü və daha heç bir nicat yolu qalmadığını özlüyündə yəqin edərək, Alisanı bağrına basdı. Duncan özü haqqında fikirləşərkən öz məhvinə, demək olar ki, heç təəssüf etmirdi, çünki belə bir şəraitdə ölümdən qurtara biləcəyinə ümid edə bilməzdi. Lakin Maqua, görünür, birdən-birə zorakılığa əl atmaq fikrində deyildi. O, yeni əsiri tutub saxlamaq üçün lazım olan ilk tədbiri görmüşdü; Maqua özünün istifadə etdiyi yoldan əsirlərin çıxıb qaça biləcəklərinə onların ümidini tamamilə kəsmiş, mağaranın ortasında hərəkətsiz qalan bu əsirlərə ikinci dəfə gözünün ucuyla da baxmırdı, Heyvord vəhşinin hər bir hərəkətini izləyirdi. O, zərif Alisanı bağrına basıb, özünü çox toxtaq saxlayırdı; düşmənin rəhmə gəlməsini ondan xahiş etməyə mənliyi və vüqar hissi yol vermirdi. Maqua öz işini qurtarıb əsirlərə yaxınlaşaraq ingiliscə dedi:

– Solğunüzlü adamlar ağıllı qunduzları tələyə salıb tuturlar, lakin qırmızıdərililər də ingizləri tutmağı bacarırlar.

Heyvord hirsələnmiş, iki adamın ölüm-dirim məsələsi həll olduğunu unudub, Maquanın üstünə qışqırdı:

– Quron! Özün kimi, intiqam almaq cəhdin də ancaq nifrətə layiqdir.

– Ağ adam işgəncə sütununa söykənən zamandamı bu sözləri deyəcəkdir? – deyə Maqua soruşdu. Sonra istehza ilə gülümsədi və bununla da göstərmək istədi ki, gənc zabiti aciz hesab edir.

– Burada sənin gözlərinin içinə dediyim sözləri sən bütünü xalqın qarşısında da deyəcəyəm! – deyə Duncan cavab verdi.

Hindu:

– Bə Bic Tülkü böyük başçıdır! – dedi. – O gedib öz döyüşçülərini buraya gətirəcəkdir ki, onlar ağıllı adamın çəkdiyi əzablara necə hünərlə güldüyünə tamaşa etsinlər.

Maqua bu sözləri deyib, üzünü onlardan döndərdi və Dunkanın gəldiyi yol ilə çıxmaq istədi, lakin bu zaman qulağına bağırçı səsi gəldi; Maqua ayaq saxlamağa məcbur oldu. Ayı qapının ağzında görünürdü. O, adəti üzrə, yerində dayanıb, sağa-sola yırgalanırdı. Maqua ayıya xeyli diqqətlə baxdı. Bu hindu öz qəbiləsinin mövhumatçılıq adətlərinə heç də etina etmirdi, buna görə də bu heyvanın ayı dərisi geymiş cadugər olduğunu hiss etdikdə onun yanından saymazayana

keçmək istədi. Lakin ayının yenidən daha bərkdən və daha zəhmlə bağırması Maquanı dayanmağa məcbur etdi. Sonra Maqua, daha zarafat etmək istəyirmiş kimi, birdən yerindən tərپənib inamla irəli keçdi. Ayı daldalı çəkildi və yolun ortasına çatdıqda pəncələrini qaldırıb havanı döyəcləməyə başladı.

Başçı quron dilində:

– Axmaq! – deyib ayının üstünə qışqırdı. – Çıx get uşaqlarla və qadınlarla oyna!

Maqua öz qəbiləsinin fırladaçqı cadugəri hesab etdiyi bu məxlunqun yanından yenə keçmək istədi; o, qurşağından asılmış xəncəri və ya tomaqavkı ilə ayını hədələmək fikrində deyildi. Ayı qəflətən əllərini, daha doğrusu, pəncələrini qabağa uzatdı və Maquanı qucaqladı; onun qolları, doğrudan da, ayı qolları kimi çox güclü idi. Heyvord, güclə nəfəs ala-ala bir bağlamaya sarınan gön kəməri açdı və kəşfiyyatçının öz qüvvətli əzələləri ilə düşmənin qollarını yanlarına bərk-bərk sıxdığını gördükdə vəhşinin üstünə atıldı, onun qollarını və qıçlarını bizim burada təsvir etdiyimizdən daha cəld sandı. Quronun əl-qolu tamamilə bağlandıqda, kəşfiyyatçı onu qucağından buraxdı, Dunkan isə öz düşməninə arxası üstə uzatdı; indi belə vəziyyətdə Maquanın əlindən daha heç bir şey gəlməzdi.

Maqua var gücünü toplayıb çox çırpındı, nəhayət, yəqin etdi ki, özündən qat-qat güclü olan adamın əlindədir. Mübarizə apardığı dəqiqələrdə Maqua cıncığını belə çıxarmırdı. Lakin Şahingöz öz hərəkətinin səbəbini qısaca izah etmək arzusu ilə, qıllı heyvan dərisini başından çıxarıb zəhmlı və sərt üzünü Qurona göstərdikdə, Maqua daha sakit dayana bilmədi və heyrət içində hinduların adı «xux» sözünü dedi.

– Aha! Deyəsən, dilin açıldı, – deyə qalib istehza ilə güldü. – Amma bir iş var, mən gərək sənəin ağzını möhkəm bağlayam ki, dillənib bizə zərər vurmayasın.

Kəşfiyyatçı öz işini çox səylə qurtardıqdan sonra Dunkandan soruşdu:

– Bəs bu şeytan buraya hardan gəldi? Siz mənəim yanımdan çıxandan sonra heç kəs buraya yaxın düşməmişdir.

Dunkan Maquanın buraya gəldiyi qapını göstərdi. Kəşfiyyatçı sözünə davam edərək:

– Di yubanmayın, tez qızı götürüb buradan çıxarın, – deyə təklif etdi, – biz özümüzü gərək tez meşəyə çatdıraq.



– Bu mümkün deyildir! – deyə Duncan cavab verdi. – Qız qorxudan özündən getmişdir... Alisa! Mənim əziz Alisam, özünüzə gəlin!.. Yoxsa səyimiz baş tutmaz! Alisa dediklərimi eşidir, amma durub mənimlə getməyə onun taqəti qalmamışdır. Siz gedin, nəcib dost, özünüzü xilas edin, biz də bəxtimizə bel bağlayıb burada qalanıq.

– Hər izin axını vardır, hər bir müsibət isə ibrət dərsidir! – deyə kəşfiyyatçı etiraz etdi. – Bax, qızı bu hindu paltarına bürüyün. Onun balaca bədənini təpədən dırnağa qədər gizlədin, yoxsa bu yerlərdə ikinci belə nəcib ayaq olmadığı üçün onun ləpirini görsələr, işdən xəbər tutarlar. Onun hər tərəfdən üstünü yaxşıca örtün. Bax, belə! İndi onu alın qucağınıza, özünüz də dalımca gəlin.

Duncan kəşfiyyatçının bütün əmrlərini dərhal yerinə yetirdi; odur ki, kəşfiyyatçı hələ sözünü qurtarmamış Duncan Alisanı qucağına alıb onun dalınca, təbiətin yaratdığı qalereya ilə qapıya tərəf yönəldi. Onlar ağac qabığından qayrılmış balaca qapıya yaxınlaşdıqda, qapının o tərəfindən səslər eşidildi; aydın idi ki, xəstə qadının dostları və qohumları qapının ağzını kəsdirmişdilər və mağaraya buraxılmalarını səbirlə gözləyirdilər.

Şahingöz Duncanın qulağına pıçıldadı:

– Mən ağzımı açıb danışan kimi ingilis ləhcəm bu dələduzlara sübut edəcək ki, onların arasında düşmən vardır. Siz onlarla öz ləhcənizdə danışmalısınız, mayor. Onlara deyərsiniz ki, cini mağarada qoyub ağzını bağlamışıq, qadını isə şəfaverici ot kökləri axtarıb tapmaq üçün meşəyə aparırıq. Nə biclik bilirsinizsə, işə salın.

Qapı bir balaca aralandı, elə bil, mağaranın içərisində gedən danışığa bayırdan qulaq verən var idi. Kəşfiyyatçı nəsihətlərini kəsməli oldu. Bərk bağırtı səsi qapının dalında qulaq asanı geriye çəkilməyə məcbur etdi. Kəşfiyyatçı fürsətdən istifadə edib, qapını cürətlə açdı və mağaradan çıxaraq, öz ayı rolunu davam etdirdi. Duncan da daban-dabana onun dalınca gedərək, az sonra xəstə qadının bir dəstə qohum və dostlarının onu tələş içində gözlədikləri yerə çatdı.

Buraya yığılmış adamlar kənara çəkilərək xəstənin atasına və onun yanınca gələn ikinci adama yol verdilər; yəqin ki, bu ikinci adam xəstə qadının əri idi. Qadının atası Dunkana müraciətlə:

– Mənim qardaşım cini qovdumu? – deyə soruşdu. – Qardaşımın qucağındakı kimdir?

– Sənin övladındır, – deyə Dunkan vüqarla cavab verdi. – Cin onun bədənindən çıxmışdır, indi kahada ağız bağlı qalır. Mən bu qadını buralardan bir az uzaqlaşdırmalıyam ki, özünə gəlsin, daha cindən qorxub qəşş eləməsin. Günəş çıxan zaman qadın döyüşçünün vıqvamında olacaqdır.

Xəstə qadının atası Dunkanın sözlərini quron dilində izah etdikdə vəhşilər bu xəbəri eşidib, pıçılşaaraq razılıq etdilər. Başçının özü isə Dunkana buradan uzaqlaşmağı işarə etdi və təşəxxüslə ucadan dedi:

– Get... Mən kişiyəm, cinlə vuruşmaq üçün dağlara gedəcəyəm.

Heyvord buradan getməsinə işarə edildiyini gördükdə çox sevindi və bir dəstə adamın yanından keçərkən xəstə qadının atasının yuxarıda dediyi sözlərini eşidərək qorxuya düşdü və ona belə cavab verdi:

– Yoxsa mənim qardaşım dəli olmuşdur ki, belə deyir. Hərgah o, mağaraya girsə, cinlə üz-üzə gələr, cin isə tez onun bədəninə girər; qardaşım, bəlkə də, qızının dalınca qaçıb meşəyə gələr! Yox, yaxşısı budur, qoy mənim övladlarım mağaranın ağızında dayanıb gözləsinlər, cin göründükdə isə onu dəyənlə əzişdirsinlər. Cin bicdir, onunla vuruşmağa bu qədər adamın hazır olduğunu gördükdə qaçıb dağlarda gizləner.

Dunkanın bu qəribə təklifi istədiyi təsiri bağışladı. Xəstə qadının əri və atası mağaraya girmək fikrindən əl çəkдилər, tomaqavklarını çıxarıb mağaranın ağızını kəsdirdilər, bütün qəzəblərini xəstə qadına, guya, əzab verən cinin başına yağdırmaq üçün fürsət gözləməyə başladılar. Qadınlar və uşaqlar da cini döymək üçün çoxlu budaq qırdılar və daş yığdılar. Yalançı cadugərlər isə bu fürsətdən istifadə edib əkildilər.

Şahingöz hinduların mövhumatçılığından istifadə etmək fikrinə düşərkən bunu da bilirdi ki, qəbilənin başçılarından ən ağıllıları adətə çevrilmiş yanlış təsəvvürlərə inanmırlar və yalnız qəbilənin hörmətini saxladıqları üçün belə adətlərə dözürlər. Şahingöz belə hallarda vaxtın da qədrini bilirdi. Hindular özlərini nə qədər aldatsalar da, onların özlərini aldatmaları Şahingözün planlarına nə qədər kömək etsə də, hiyləgər hindunun bir balaca şübhələnməsi Şahingözün bütün planlarını alt-üst edər və nəticədə onu fəlakətə uğradardı. Buna görə də Şahingöz ələ keçməmək üçün daha münasib hesab etdiyi çığırla yollandı, qəşəbəyə girməyib, onun kənarından keçdi. Uzaqdakı tonqalların işığı daxmalara girib-çıxan döyüşçüləri hələ görməyə imkan verirdi. Lakin uşaqlar oynamağı buraxıb evlərinə çəkilmışdilər;



hadisələrlə dolu narahat axşamın hay-küyü və həyəcanı yaxınlaşmaqda olan gecənin sakitliyinə qarışıb yavaş-yavaş yox olmaqda idi.

Alisa təmiz havanın təsirindən özünə gəldi. O yalnız fiziki cəhətcə heydən düşmüşdü, qavrayış qabiliyyətini və şüurunu isə itirməmişdi, buna görə də bütün hadisələri eşidib dərk etmişdi və bu səbəbdən ona izahat verməyə ehtiyac qalmırdı. O, Dunkanın qucağından indiyədək düşə bilmədiyindən xəcalət çəkərək, – qoyun mən özüm yeriyim, – dedi. – İndi, doğrudan da, halim yaxşıdır.

– Yox, Alisa, siz hələ çox zəifsiniz.

Qız Heyvordun qucağından düşməyə çox cəhd edirdi, buna görə də Dunkan öz əziz şələsini yerə qoymağa məcbur oldu. Özünü ayı cildinə salan adam öz sevgilisini qucağından yerə qoymaq istəməyən aşıqın qəlbini döyündürən sevgi kimi qüvvətli bir hissən təsirini duymurdu; hələ də titrəyən Alisanın məsum utancaqlıq hissini də, bəlkə, ona tanış deyildi. Şahingöz daxmalardan xeyli uzaqlaşdıqda dayandı və çox yaxşı bildiyi bir şeydən danışmağa başladı:

– Bu yol sizi birbaşa ırmağa aparıb çıxarar. Şəlaləyə çatanədək ırmağın sol sahili ilə gedərsiniz. Sağ tərəfdəki təpəyə qalxarsınız, oradan baxdıqda başqa bir qəbilənin işıqlarını görəcəksiniz. Oraya gedib sığınacaq istərsiniz. Hərgah həmin qəbilədəkilər əsl delavarlardırsa, onda sizin heç bir şeydən qorxunuz olmaz. Çox uzaq qaçmaq mümkün deyildir. Biz hələ on mil getməmiş, quronlar bizi haqlar və skalplarımızı soyub apararlar. Gedin!

– Bəs siz? – deyərək Heyvord təəccüblə soruşdu. – Biz ki, sizdən ayrılmırıq?

– Quronlar delavarlardan iftixarını əsir saxlayırlar. Mogikanlar tayfasının sonuncu nümayəndəsi olan Unkas quronların əlindədir. Hərgah quronlar sizin skalpınızı soymuş olsaydılar, mayor, necə ki sizə vəd etmişdim, hər bir tükünüzün əvəzinə bu haramzadələrdən biri məhv edilərdi; lakin gənc saqamor ölüm meydanına gətirilərsə, onda hindular mogikanın dostu ağrəngli adamın öz canından necə keçə bildiyini görürlər.

Bu meşələr sakininin Unkası Dunkandan açıqdan-açığa əziz tutmasından və onu daha çox istəməsindən mayor əsla incimədi, lakin belə bir təhlükəli yoldan qayıtmaq üçün Şahingözü yenə də dilə tutmağa çalışdı. Alisa da ona kömək edirdi. Heyvord kimi, o da kəşfiyyatçıya yalvarıb xahiş edirdi ki, son dərəcə təhlükəli və baş

tutmasına ümid az olan öz fikrindən əl çəksin. Dunkanla Alisanın yalvar-yaxarı heç bir nəticə vermədi. Kəşfiyyatçı onları səbirsizliklə dinlədi və söhbəti elə bir şəkildə kəsdi ki, Alisanı dərhal susmağa məcbur etdi, Heyvordu isə inandırdı ki, bundan sonra Şahingözün fikrinə etiraz etmək fayda verməyəcəkdir.

Şahingöz dedi:

– Eşitdiyimə görə, gənclik çağlarında adamda elə bir hiss olur ki, ata ilə oğula nisbətən kişini qadına daha möhkəm bağlayır. Ola bilər. Bax, siz, Dunkan, istədiyiniz bu qızı xilas etmək üçün hər şeydən əziz olan canınızdan da keçmişdiniz; mənə elə gəlir ki, sizi bu igidliyə ruhlandıran da, məhz, həmin hissdir. Mənə gəldikdə, deməliyəm ki, o gəncə tufəng atmağı öyrətmişəm, o da bunun minqat əvəzini çıxmışdır. Bir çox qanlı döyüşlərdə mən Unkasla yan-yanada durub düşmənlə vuruşmuşam; bir tərəfimdən onun tufənginin, o biri tərəfimdən isə saqamorun tufənginin səsinə eşidəndə xatircəm olurdum ki, arxa tərəfimdə düşmən yoxdur. Qışda və yayda, gecə və gündüz birlikdə bu düzləri gəzmişik, bir qabdan yemişik. Birimiz durub keşik çəkəndə, o birimiz yatırıdık. Unkasın minbir əzabla öldürülməyə aparıldığını, mənim isə bu zaman yaxınlıqda olduğumu o vaxt deyə bilərlər ki... Bu gənc, dostu olmaması üzündən yalnız o zaman məhv ola bilər ki, yer üzündə vəfa və sədaqət yox olsun, maralvuranım isə müğənninin tütəyi kimi gərəksiz bir şeyə dönsün.

Dunkan kəşfiyyatçının əlini buraxdı. Kəşfiyyatçı geri dönüb, qəti addımlarla quronların daxmalarına tərəf getdi. Bir-birinə qovuşmaq səadətinin bəxş etdiyi sevinci unudaraq, Heyvord və Alisa Şahingözün dalınca qəmgin-qəmgin xeyli baxdılar, sonra isə delavərlərin uzaqdakı kəndinə doğru yönəldilər.

XXVI

fəsil

Şahingöz öz fikrini hər necə olursa olsun, yerinə yetirməyi möhkəm qət etmişdi, lakin çətinliklərə və təhlükələrə rast gələcəyini də çox yaxşı başa düşürdü. Kəşfiyyatçı quronların düşərgəsinə qayıtdıqda, düşmənlərin gözündən pərdə asmağa və özünə qarşı onlarda şübhə oyatmamağa yol tapmaq üçün öz iti zəkasının bütün



gücündən istifadə etməyə çalışdı. Hərgah Şahingöz öz canı hayına qalıb şəxsi təhlükəsizliyini təmin etmək fikrinə düşsəydi, birinci növbədə, gərək Maquanı və cadugəri məhv edəydi, lakin bunu ağ adama əsla yaraşmayan bir hərəkət hesab edirdi. Buna görə də Şahingöz Maquanın və cadugərin əl-ayağını bağladığı kəndirin möhkəmliyinə bel bağlayaraq birbaşa düşərgənin mərkəzinə tərəf yönəldi.

O, quronların daxmalarına yaxınlaşdıqca daha qətiyyətlə addım atırdı; hinduların düşmənciliyini, yaxud dostluq niyyətini bürüzə verə bilən heç bir əlamət onun sayıq gözlərindən yayınmırdı. Daxmaların ən kiçiyi lap qabaq tərəfdə idi; elə zənn etmək olardı ki, bu daxmanın tikintisi yarımcıq qalmışdır və indi orada heç kəs yaşamır. Lakin divarların çatlarından içəri düşən zəif işıq göstərirdi ki, daxmanın tikintisi yarımcıq qalmışdırsa da, onun içərisində yaşayan vardır. Kəşfiyyatçı, hücumla başlamazdan əvvəl düşmən ordusunun avanqardı ilə tanış olmaq istəyən ehtiyatlı general kimi bu daxmaya yönəldi.

Şahingöz, rolunu oynadığı ayını yamsılamağa başladı, əllərini yerə qoyub daxmanın kiçik deşiyinə yaxınlaşdı; oradan baxarkən daxmanın içərisini görmək olurdu. Məlum oldu ki, David Hamut burada yaşayır. Mahnı müəllimi başını bu tənha yerə çəkib, öz dərd-qəminə və keçirdiyi qorxulara bildiyi kimi qatlaşırdı.

Qədim əyyamın möcüzələrinə David nə qədər kor-koranə inanırsa da, müasir insanların həyatına fəvqəltəbii qüvvələrin açıqdan-açığa qarşı bilməsini inkar edirdi. O, Valaamın eşşəyinin danışa bilməsinə, əlbəttə, inanırdı, lakin ayının nəğmə oxumasını eşidə biləcəyinə bir qədər şübhə ilə baxırdı, halbuki ayının, doğrudan da, nəğmə oxuduğunu öz qulaqları ilə eşidib, buna çox mat qalmışdı. Şahingöz müğənniyə nəzər salan kimi dərhal başa düşdü ki, o çox qorxulu fikirlərlə yaşayır. David bir qucaq çırpının üstündə oturub qəmgin xəyallara dalmışdı və hərdənbir çırpıdan götürüb ocağa atırdı ki, od sönməsin. Bu musiqi pərəstişkarı həmişəki kimi geyinmişdi, lakin indi daz başını üçbucaqşəkilli şlyapa ilə örtmüşdü, görünür, bu şlyapa heç kəsin xoşuna gəlmədiyi üçün oğrular ona tamah salmamışdılar.

Fərəsətli Şahingöz mağarada Davidin xəstəni necə cəld tərktədiyini yadına saldı və indi müğənninin nələr fikirləşdiyini başa düşdü. O, daxmanın dörd tərəfinə dolanıb yəqin etdi ki, bu mənzil quronların o biri daxmalarından tamamilə kənardadır. Buna görə də Şahingöz içəri girməyə cürət etdi. O, alçaq qapıdan girən kimi

Hamutla üz-üzə gəldi. Onların arasında indi yalnız ocaq qalırdı. Şahingöz oturdu. Onlar bir dəqiqəyə qədər səslərini çıxarmadan bir-birinə baxdılar. Bu heyvanın qəflətən daxmaya gəlməsi Davidin bütün varlığını lərzəyə salmışdı. O, kamertonunu cibindən çıxarıb ayağa qalxdı; bəlkə də, qarşısındakı heyvanı musiqinin köməyi ilə cadulamaq fikrində idi. David əlləri titrəyə-titrəyə öz çalğı alətini götürüb:

– Ey üzü gülməyən bədheybət, dilbilməz heyvan! – dedi. – Bil-mirəm sən nəçisən, nəkarəsən, nə fikirdəsən; hərgah sən Allahın ən dinc bəndələrindən birinə qarşı pis fikrə düşmüşənsə, onda İsrail övladının sözlərinə qulaq as və tövbə et!

Aynın bütün qıllı vücudu titrədi. Sonra Hamut yaxşı tanıdığı bir səs eşitdi:

– Sən bu tütəyini bir kənara qoy, özü də boğazını qıfıllamağı öyrən. Bir saat qışqırmaqdan sonra, beşcə sadə ingilis sözünü demək daha təsirlidir.

David nəfəsi təngləşə-təngləşə:

– Sən kimsən? – deyə soruşdu.

– Mən də sən kimi bir adamam, sən qanın kimi mənim qanımda da ayı qanın qarışığı yoxdur. Əlindəki bu axmaq çalğı alətini sənə qaytaran adamı nə tez unuttun?

– Doğrudanmı, məni qara basmır? – deyə David həyəcanla dilləndi. O, həqiqətdən xəbər tutduqda yavaş-yavaş özüne gəlib təsəlli tapdı.

Şahingöz öz cəsarətsiz yoldaşını inandırmaq üçün ayı dərisini başından atıb namuslu üzünü göstərərək:

– Özü-özünü çıxmayın, qorxmayın, mənəm, – dedi, – siz özü-üzünü yəqin edə bilərsiniz ki, mənim də dərim nərmənəzik xanımların dərisi kimi o qədər ağ olmasa da, hər halda, ağdır, amma burası var ki, dərimi səma küləkləri və günəş bir balaca qızartmışdır. İndi işə başlamaq vaxtıdır!

– Deyin görüm, o qızın və onu canından keçib axtarmağa gələn oğlanın halı necə oldu?

– Onlar başlarını tomaqavklardan xoşbəxtliklə qurtardılar. Siz deyə bilərsinizmi Ünkas hardadır?

– Bu gənc əsirdir və çox qorxuram ki, onun işi bitirilmiş olsun. Ürəkdən təəssüf edirəm ki, belə yaxşı niyyətləri olan bir adam vaxtsız ölüb dünyadan nakam getməlidir. Mən çox yaxşı bir himni yadıma salmışam.



– Məni onun yanına apara bilərsinizmi?

– Bu çətin iş deyildir, – deyə David könülsüz cavab verdi, – amma qorxuram ki, sizin orada olmağınız bu bədbəxtə kömək etmək əvəzinə işini daha da korlasın.

– Əbəs danışib vaxt itirməyin, durun məni onun yanına aparın, – deyə Şahingöz ona etiraz edib üzünü örtüdü.

Şahingöz daxmadan birinci çıxıb, Davidə nümunə göstərdi.

Unkasın dustaq saxlandığı daxma, qəsəbənin lap mərkəzində idi və elə bir yerdə tikilmişdi ki, oraya xəlvət girib-çıxmaq mümkün deyildi. Lakin Şahingöz heç də gizlənmək fikrində deyildi. O, indiki görkəminə və üzünə götürdüyü rolu ifa etmək bacarığına arxalanaaraq, açıq, düz yol ilə birbaşa həmin daxmaya tərəf getdi. Axşamın düşməsi də onun xeyrinə idi. Uşaqlar çoxdan dərin yuxuya getmişdilər. Bütün qadınlar və döyüşçülərin əksəriyyəti gecə olduğuna görə öz daxmalarına çəkilmişdilər. Yalnız dörd-beş döyüşçü Unkasın saxlandığı zindanın qarısı ağzında dayanaraq əsiri əsla gözdən qoymurdu.

Bu döyüşçülər bütün qəbilənin yaxşı tanıdığı və indi ayı dərisi geymiş cadugərin müşayiəti ilə Hamutun daxmaya tərəf gəldiyini gördükdə onların ikisini də maneəsiz olaraq irəli buraxdılar, lakin qarıdan uzaqlaşmaq istəmədilər. Əksinə, cadugərlə səfeh adamın – bu qəribə məxluqların – daxmada nə edəcəklərini bilmək istəyir və onlara çox maraqla baxırdılar.

Kəşfiyyatçı quronlarla onların dilində danışa bilmədiyi üçün, danışmaq aparmağı Davidə tapşırmaqlı oldu. Hamut sadələhvə olmasına baxmayaraq, tapşırığı çox yaxşı yerinə yetirdi və müəllimini çox razı saldı. David, onun danışdığı dili o qədər də yaxşı başa düşməyən hinduya müraciət edib ucadan dedi:

– Delavarlar qorxaq qadınlardır! Mənim axmaq həmvətənlərim olan ingizlər delavarlara əmr etmişdilər ki, tomaqavqlarını götürüb Kanadadakı böyüklərini öldürsünlər, onlar da hansı cinsdən olduqlarını unutmuşlar. Cəldqaçan Maralın qətl meydanında, quronların qarşısında necə ağlayacağını mənim qardaşım görmək istərdimi?

Quron əsirin bu dərəcədə alçalmasını görməkdən həzz alacağını «xuc» sözü ilə bildirdi.

– İndi ki, belədir, qoy mənim qardaşım kənara çəkilsin, cadugər isə girib, cinləri o köpəyin canına salıdır.

Quron Davidin sözlərini yoldaşlarına izah etdi; onlar da təklifi eşidib razı qaldılar. Vəhşilər daxmanın qapısından bir az kənara çəkilib, cadugərə işarə etdilər ki, içəri girsin. Lakin ayı buna əməl etmək əvəzinə yerində durub bağırdı.

Bu zaman David quronlara müraciət etdi:

– Cadugər qorxur ki, onun nəfəsi öz qardaşlarına da dəyib onların mərdliyini əlindən alsın. O deyir ki, qoy qardaşlarım bir az kənarda dayansınlar.

Belə bir qəzaya uğramağı özləri üçün ən böyük bədbəxtlik hesab edən quronlar dərhal geri çəkildilər və qapıdan o qədər aralı dayandılar ki, içəridə deyilən sözləri indi eşidə bilməzdilər, lakin bayırdan içəri girənləri görürdülər. Kəşfiyyatçı quronların indi təhlükəsiz yerdə dayandıqlarına inandığını bildirərək, yerindən qalxıb yavaş-yavaş daxmaya girdi. Daxmada ürəksıxıcı bir səssizlik var idi; burada əsirdən başqa heç kəs yox idi; daxmanı yalnız ocağın sönməkdə olan kösövləri işıqlandırır.

Ağac lifindən hazırlanmış kəndirlərlə qolları və qıçları bağlanmış Unkas daxmanın bir küncündə oturub divara söykənmişdi. Gənc mogikan qarşısında dayanan bədheybət məxluqa baxmaq istəmədi. Kəşfiyyatçı bayırdan güdülüb-güdülmədiklərini yəqin etmək üçün Davidi qapının ağzında qoydu və daxmada özü ilə Unkasdan başqa heç kəsin olmadığını öyrənənədək hələ öz ayı rolunu oynamaqda davam etdi. Bu çox ağıllı bir tədbir idi. Odur ki, kəşfiyyatçı hələ danışmadı, yamsıladığı heyvana xas olan cürbəcür hərəkətlər göstərdi. Gənc mogikan əvvəlcə elə güman etdi ki, düşmənlər onu incitmək və mərdliyini sınamaq üçün doğruçu ayını onun yanına salmışlar; lakin o, ayıya çox diqqətlə baxdıqda, bu heyvanın üz-gözünü qırıxdırmasının süniliyini və heyvana xas olmadığını dərhal başa düşdü, yanındakı bu məxluqun ayı olmadığını qət etdi, halbuki Heyvord ayının üz-gözündə heç bir qüsür görə bilməmişdi. Hərgah Şahingöz onun aylıq istedadını sayıq Unkasın bəyənmədiyindən xəbər tutsaydı, yəqin ki, ondan inciyərdi.

David şərti siqnalı verən kimi daxmada zəhmli ayı bağirtısı əvəzinə dərhal ilan fişiltısı eşidildi.

Unkas bayaqdan oturub divara söykənmiş və hətta gözlərini də yummuşdu, elə bil, ayını görmək istəmirdi. Lakin ilan fişiltısını eşidən kimi cəld ayağa qalxdı, o gah başını aşağı əyərək, gah da üzünü



o tərəf-bu tərəfə tutaraq daxmanın hər yerinə göz gəzdirdi; nəhayət, heç bir şeyi yayındırmayan gözlərini qıllı bədheybət heyvana zillədi; sanki, bu anda sehrli bir qüvvə onu gözlərini ayıdan çəkməyə qoymurdu. Yenə həmin fişiltı səsi eşidildi, yaqın, bu səs ayının ağzından çıxırdı. Gənc oğlan daxmanı bir də nəzərdən keçirdi və yenə üzünü ayıya tərəf çevirdi.

– Şahingöz! – deyə Unkas çox ehtiyatla dilləndi.

Şahingöz isə yenicə yaxınlaşan Davidə müraciətlə:

– Onun iplərini kəs! – dedi.

Müğənni bu əmri dərhal yerinə yetirdi. Nəticədə Unkas azad oldu. Bu anda quru heyvan dərisi xışıldadı və Şahingöz qayıqlarını açıb boşaldaraq, dəridən çıxdı. Sonra par-par parıldayan uzun xəncərini çıxarıb Unkasa verərək:

– Qırmızı quronlar daxmanın yaxınlığındadırlar, – dedi, – ehtiyatlı olmaq lazımdır.

Şahingöz bu sözləri deyərkən mənalı bir baxışla ikinci xəncəri göstərdi; hər iki xəncər bu axşam çox məharətlə düşmənlərdən ələ keçirilmişdi.

Unkas dedi:

– Gedək Tısağağaların yanına. Onlar mənim əcdadımın övlədləridir.

– Nə deyim, bala, – deyə kəşfiyyatçı ingiliscə cavab verdi, – mənə elə gəlir ki, sənin də damarlarındakı qan həmin qandandır, amma burası var ki, zaman keçdikcə onun rəngi bir az dəyişmişdir. Bəs bayırda, qapının ağzında dayanan minqlərlə nə edəcəyik? Onlar altı nəfərdir, amma biz iki, çünki müğənnini saymıram.

Unkas nifrətlə:

– Quronlar lovğadırlar. Onlar marala pərəstləş edirlər, özləri isə ilbiz kimi qaçırlar. Delavarlar tısağa nəslindəndirlər, amma maraldan cəld qaçırlar.

– Düz deyirsən, bala, mən şübhə etmirəm, yüyürməkdə sən onların bütün qəbiləsini ötüb keçərsən, adamın isə qolları qıçlarından bacarıqlıdır. O ki qaldı mənə, yüyürməkdə bu yaramazlarla bacara bilmərəm.

Unkas yol göstərmək üçün qapıya yaxınlaşdıqda Şahingözün son sözlərini eşidib tez geriye qayıtdı və yenə daxmanın küncündə əvvəlki yerində oturdu. Şahingöz yalnız öz fikirlərilə məşğul oldu.

ğuna görə Ünkasın bu hərəkətini görməyib danışmaqda davam edirdi:

– Ünkas, buna əhəmiyyət vermə, sən qaç, mən isə yenidən ayı dərisini geyərəm və cəld qaçmaq lazım olan vaxt biclik işlətməyə çalışaram.

Gənc mogikan cavab vermədi, lakin əllərini qoynuna qoyub daxmanın divar dirəklərinin birinə söykəndi. Kəşfiyyətçi ona baxaraq:

– Bəs niyə durmusan, – dedi, – niyə yubanırsan? Qaçıb qurtarmağa mənim kifayət qədər vaxtım olacaqdır. Çünki o haramzadələr əvvəlcə sənin dalınca düşəcəklər.

– Ünkas burada qalır, – deyə gənc mogikan sakitcə cavab verdi.

– Nəyə görə?

– Atamın qardaşı ilə birlikdə vuruşmaq və delavərlərin qardaşı ilə birlikdə ölmək üçün.

– Afərin, oğlum, – deyə Şahingöz cavab verdi və dəmir kimi bükülməz barmaqları ilə Ünkasın əllərini sıxdı, – hərgah sən məni qoyub getsəydin, mogikan kimi yox, əsl minq kimi hərəkət etmiş olardın. Lakin mən bu təklifi sənə etməyi özümə borc bildim, çünki gənclərdə yaşamaq arzusu daha qüvvətlidir. Əlbəttə, cəngavərlik igidliyi kara gəlməyən yerdə kələk işlətmək lazım gəlir. Al bu ayı dərisini gey; əminəm ki, mənim kimi sən də ayını çox məhərətlə yamsılaya biləcəksən.

Ünkas heç bir söz deməyib cəld heyvan dərisini geydi və böyük yoldaşının əmrini gözləməyə başladı.

Şahingöz üzünü Davidə tutaraq:

– İndi qulaq as, dostum, – dedi, – geyiminizi dəyişmək sizin üçün çox xeyirli olar, çünki əyninizdəki paltar səhrada yaşamaq üçün yararlı deyildir. Bax, alın mənim ovçu köynəyimi və papağımı, öz adyalarınla şlyapanızı isə verin mənə. Bundan başqa, siz öz kitabınızı, eynənizi və tütəyinizi də mənə etibar eləməlisiniz. Əmin-amanlıq vaxtı bir-birimizə rast gəlsək, bunların hamısını qaytararam, üstəlik böyük təşəkkür də alarsınız.

David bütün bu şeyləri həvəslə Şahingözə verdi; geyiminin dəyişdirilməsi indiki şəraitdə onun özü üçün bir çox cəhətdən əlverişli idi; belə olmasaydı, başqa bir vaxtda onun bu hərəkətini böyük səxavət hesab etmək olardı. Şahingöz dərhal Hamutun paltarını geydi; daim nigaranlıqla baxmaqdan yorulmayan gözlərinə eynək taxtı,



başına isə üçbucaq şlyapanı qoydu, indi onu ulduzların işığında müğənniyə oxşatmaq olardı, çünki onlar boyca bir-birindən o qədər fərqlənmirdilər.

Şahingöz yeni bir əmr verməzdən əvvəl, məsələni tamamilə bişirmək istəyərək müğənnidən soruşdu:

– Deyin görüm, siz hər şeydən qorxanlardan deyilsiniz?

David lap boş damarından tutulduğuna görə bir az inciyən kimi oldu və sonra cavab verdi:

– Mən dinc peşə adamıyam, o ki qaldı xasiyyətimə, ümidvaram ki, rəhmədilliyə və mehribanlıqə meylim daha çoxdur, lakin heç kəs deyə bilməz ki, hətta ən çətin şəraitdə əlimi Allahın ətəyindən üzdü-yüm vaxt olmuşdur.

– Sizin üçün ən böyük qorxu o vaxt olacaqdır ki, vəhşilər aldadılmış olduqlarını başa düşsünlər. Hərgah onlar sizi dərhal öldürməsələr, deməli, onlar sizi dəli hesab edirlər ki, bu da sizi ölümdən qurtarar; belə olsa, vaxt gəlib çatdıqda öz yatağınızda öləcəyinizi ümid edə bilərsiniz. Biz daxmadan çıxandan sonra işin üstü açılmasa, siz də burada qalmalı olsanız, daxmanın qaranlıq yerində oturub özünüzü Unkasa oxşatmalısınız və hindular hiyləmizdən xəbər tutanadək burada qalmalısınız; elə ki işimizin üstü açıldı, dediyim kimi, onda bəxtinizə bel bağlamalısınız. İndi iki yoldan birini seçməlisiniz: ya bizimlə qaçmalısınız, ya da burada qalmalısınız.

– Delavarnın əvəzinə burada qalacağam, – deyə David qəti cavab verdi. – O mənim yolumda igidcəsinə və alicənablıqla vuruşmuşdur, mən də onun üçün bundan daha böyük bir yaxşılıq da etməyə hazırım.

– Siz əsl kişi kimi danışırınsınız. Başınızı aşağı salın, qıçlarınızı da yığın, çünki qıçlarınız hədsiz uzun olduğuna görə kələyin üstünü tez açə bilər. Bacardığınız qədər səsinizi çıxarmayın, bu da yaxşı olardı ki, özünüzə xas olan bağırtılardan birini qoparasınız, çünki hindular sizin bu bağırtınızı eşidib yadlarına salarlar ki, siz başiboş adamsınız. Əminəm ki, hindular sizə dəyib-toxunmayacaqlar, xatircəm ola bilərsiniz; Unkasla mən bunu heç zaman yaddan çıxarmayacağıq və sizin intiqamınızı əsl döyüşçü və sədaqətli dostlar kimi alacağıq.

David onların getmək istədiklərini gördükdə:

– Dayanın, – dedi, – mən pisliyə pisliklə cavab verməməyi öyrədən kimsənin ləyaqətsiz, dilsiz, ağızsız xələfiyəm. Buna görə də, mən

həlak olsam, heç kəsi cəsədimə qurban verməyin, canımı bədənimdən ayıranların isə günahından keçin; hərgah onları yadınıza salmaq istəsəniz, yalnız bu bədənlərin ağıllanıb əbədi xoşbəxtliyə qovuşmaları üçün dua edərsiniz.

Kəşfiyyatçı pərt olub fikrə getdi. Sonra o:

– Sizin dedikləriniz heç meşə qanununa uyğun gəlmir, – dedi, – amma fikirləşəndə adam başa düşür ki, bu əsl insanpərvərlik və nəciblikdir. – Kəşfiyyatçı ağır-ağır köksünü ötürüb əlavə etdi, – qoy göylər sizin köməyiniz olsun, dostum! Mənə elə gəlir ki, əbədiyyəti gözləriniz önünə gətirib, getdiyiniz yola nəzər salsanız, görərsiniz ki, siz doğru yol ilə gedirsiniz.

Kəşfiyyatçı bu sözləri deyib, Davidə yaxınlaşdı və ürəkdən onun əlini sıxdı; bundan sonra ayı dərisi geymiş Ünkasin müşayiətilə cəld daxmadan çıxdı.

Şahingöz, arxadan quronların baxdığını gördükdə özünü quru və ariq Davidə oxşatmağa çalışaraq uca qəddini bacardıqca dik tutdu və zəbur müğənnisi kimi, oxuduqca takt vurmaq üçün əlini qaldırdı. Xoşbəxtlikdən, gecənin bu vaxtı Şahingözün səsini eşidənlərin qulaqları məlahətli musiqi sədalarına o qədər də alışmamışdı, bu isə Şahingözün təhlükəli niyyətinin baş tutmasına kömək edirdi. Bir dəstə vəhşinin yanından keçmək lazım idi, kəşfiyyatçı onlara yaxınlaşdıqda daha ucadan qışqırdı. Şahingözle Ünkas vəhşilərə lap yaxınlaşdıqda ingiliscə danışa bilən quron əlini uzadıb kəşfiyyatçını dayandırdı. O, müğənni hesab etdiyi şəxsin gözlərinin ifadəsini görməyə çalışaraq ona tərəf əyilib:

– De görək, delavar köpəyinin halı necədir? – deyə soruşdu. – O qorxdumu?.. Bəs biz onun naləsini nə vaxt eşidəcəyik?

Buna cavab olaraq elə bir acıqlı nəərə səsi eşidildi ki, onu əsl ay bağırtısından seçmək heç mümkün deyildi; gənc hindu bunu eşidərkən əlini aşağı salıb, tez kənara çəkildi; elə bil ki, qarşısındakı məxlucun, doğrudan da, ayı olub-olmadığını yəqin etmək istəyirdi. Səsini hiyləgər düşmənlərin tanımasından qorxan Şahingöz bu fürsətdən çox şadlıqla istifadə etdi və elə musiqi səsləri çıxartdı ki, arif adamlar bunu əsl ahəngsizlik nümunəsi hesab edərdilər. Lakin bu səslər Şahingözə daha çox hörmət qazandırdı, çünki vəhşilər, ümumiyyətlə, dəli hesab etdikləri adamların hörmətini saxlayırlar. Hinduların bu kiçik dəstəsi yoldan çəkilib cadugəri və onun təbi gəlmiş köməkçisini irəli buraxdı.



Unkas və kəşfiyyatçı daxmaların yanından əzəmətlə və inamla keçirdilər; indi, bu minvalla öz yollarına davam etmələri üçün onlar misilsiz bir cürət və dönməz iradə sahibi olmalıydılar, çünki keşikçilərin marağ hissi qorxu hissənə üstün gəlmişdi, buna görə də onlar cadunun əsirə necə təsir göstərdiyini bilmək üçün daxmaya yaxınlaşdılar. Bunu Şahingöz də görürdü. İçəridə Davidin kiçik bir ehtiyatsızlığı və səbirsiz hərəkəti hiyləni aşkara çıxarardı, halbuki David bütün bacarığını toplayıb vaxtı hələ uzatmalı idi. Yalançı zəbur müğənnisinin bağırtıları bir çoxlarının diqqətini cəlb edirdi; onlar onun hoqqabazlığı ilə maraqlanıb öz daxmalarının astanasında dayanaraq gedənlərin dalınca baxırdılar; ya mövhumi bir hissə qapılaraq, ya da ehtiyatkarlıq üzündən bəzi döyüşçülər iki-üç dəfə Şahingözün yolunu kəsirdisə də, lakin onları heç kəs yubandırmadı; gecənin qaranlığı və misilsiz cəsəət Şahingözgülün planının yerinə yetirilməsinə kömək edirdi.

Qaçqınlar kəndi arxada qoyub qalın meşəyə yaxınlaşmaqdaydılar; Unkasın dustağ saxlandığı daxmadan bu zaman uzun-uzadı qışqırtı səsi gəldi. Mogikan bu səsi eşidib diksindi.

Kəşfiyyatçı isə dostunun çiyindən tutub:

– Dayan! – dedi. – Qoy onlar bir də qışqırsınlar. Birincisi yalnız təəccüb bağırtısı idi!

Şahingözgül çox yubanmalı olmadılar, çünki bir an belə keçməmiş yeni bağırtılar eşidildi və bu səs bütün düşərgəyə yayıldı. Unkas ayı dərisindən çıxdı. Şahingöz əlini onun çiyinə vurub qabağa keçdi. O, kolun içindən doldurulmuş iki tufəng çıxartdı, Unkasın tufəngini özünə qaytardı və maralvuranını başının üstündə fırlaya-fırlaya dedi:

– Qoy indi bu şeytanlar bizim izimizlə gəlsinlər! Nə qədər fərsiz olsaq, heç olmasa, ikisinin meyitini yerə sərə biləcəyik.

İşə hazırlaşan ovçular kimi, onlar tufənglərini aşağı saldılar, cəld yollarına davam etdilər və az sonra meşənin qaranlığında gözdən itdilər.

XXVII

fəsil

Unkasın zindanının qapısı ağzında qalan vəhşilərin marağı cadugərdən qorxmalarına üstün gəldi.

Onlar içəridən ocağın zəif işığı gələn deşiyə ehtiyatla yaxınlaşdılar. Davidi hələ bir müddət özlərinin əsiri hesab etdilər; lakin sonra, məhz Şahingözün dediyi kimi oldu. Müğənni büzüşüb bir yerdə çox oturmaqdan yoruldu, tədriclə qıçlarını uzatmağa başladı, ayağının biri axırda sönməkdə olan kösövlərə dəyib onları kənara tulladı. Quronlar müğənniyə baxarkən əvvəlcə elə bildilər ki, mogikanı belə eybəcər hala cadu salmışdır. Lakin David güdüldüyünü ağına gətirməyib, başını döndərdikdə və sadələvhlüyünü, fağırılığını bildirən üzünü göstərdikdə, hətta hər şeyə tez inanan vəhşilərin də daha heç bir şübhəsi qalmadı. Onlar tez daxmaya girdilər, heç bir qaydaya əməl etmədən, birbaşa burada oturmuş adamın üstünə gəldilər və aldadılmış olduqlarını dərhal başa düşdülər. Qaçqınların eşitdikləri birinci bağırtı da daxmadan bu vaxt çıxıb ətrafa yayıldı. David öz dostlarının bu yerlərdən qaçıb uzaqlaşmalarına kömək etməyi möhkəm qət etmişdi, lakin işin üstünün açıldığını gördükdə, fikirləşdi ki, indi onun ələyi ələnilib, xəlbiri isə göydə fırlanır. Onun nə kitabı var idi, nə də kamertonu; bu vaxt çox qiüvvətli olan yaddaşı onun köməyinə gəldi.

David bu dünyadan köçüb başqa bir aləmə getməyə hazırlaşmaq üçün dəfn zəburunun birinci misralarını gücü gəldikcə, ilhamla ucadan oxudu. Hindular Davidin səfeh olduğunu tez yadlarına saldılar və cəld daxmadan çıxıb düşərgənin bütün əhalisini ayağa qaldırdılar.

Həyəcan siqnalı eşidilən kimi döyüşə getməyə və ya düşmənin dalınca qaçmağa hazır olan iki yüz adam ayaq üstündə idi. Əsirin qaçması xəbəri çox tez yayıldı, qəbilənin bütün üzvləri, adətən, müşavirələr keçirilən daxmanın dövrəsində toplaşaraq, böyüklərinin sərəncamlarını səbirsizliklə gözləyirdilər. Aydındır ki, bic, ağıllı Maquanın bu cür gözlənilməz hadisə zamanı burada olması zəruri idi. Dərhal onun adı ağızdan-ağıza düşdü, hamı, camaat içərisində Maquanı görməkdikdə təəccüblə ətrafa göz gəzdirməyə başladı. Maquanın tezliklə buraya gəlməsini tələb etmək üçün onun yaşadığı daxmaya elçilər göndərildi.

Eyni zamanda, gənc döyüşçülərin ən zirəklərinə və bacarıqlılarına əmr edildi ki, şübhəli qonşuların, yəni delavarların, quronlara qarşı bir kələk qurub-qurmadıqlarını yəqin etmək üçün xəlvətcə meşədən keçib talanı yoxlasınlar. Qadınlar və uşaqlar vurnuxurdular; bütün düşərgədə dəhşətli çaxnaşma əmələ gəlmişdi. Lakin



ümumi həyəcan yavaş-yavaş zəifləməyə başladı və bir neçə dəqiqədən sonra qoca başçılar daxmada mühüm müşavirəyə topladılar.

Çoxlu səs gurultusu dəstənin yaxınlaşmasını xəbər verdi. Daxmanın qabağına toplaşmış adamlar kənara çəkilib, dəstəyə yol verdilər; Şahingözün çoxdan bəri əsirlikdə qoyub getdiyi başibələli cadugəri qucağında gətirən bir neçə döyüşçü daxmaya girdi.

Quronların bu adama münasibətləri müxtəlif idi: bəziləri cadugərin iqtidarına kor-koranə inanırdılar, başqaları isə onu kələkbaz hesab edirdilər. Lakin indi hamı onu çox diqqətlə dinləyirdi. Nəhayət, cadugər başına gələn əhvalatı qısaca söyləyib qurtardıqda, xəstə qadının atası da danışmağa başladı və nə bilirdisə, hamısını dedi. Bu iki adamın söylədikləri sözlər, axtarış üçün lazımi istiqamət verdi; quronlar da bu axtarışa, həmişəki kimi, ehtiyatla, dərhal hazırlaşmağa başladılar.

Onlar mağaranın nəzərdən keçirilib yoxlanmasını ən ağıllı və igid döyüşçülərə tapşırıdılar. Vaxt itirmək olmazdı, buna görə də döyüşçülər dərhal yerlərindən qalxıb səssiz-səmirsiz daxmadan çıxdılar. Onlar mağaranın qapısına çatdıqda kiçiklər özlərindən böyükləri qabağa buraxdılar və onların hamısı alçaq qaranlıq qalereyaya girdi. İndi onlar lazım gəldikdə özlərini qurban verməyə hazır idilər, eyni zamanda da, məlum olmayan bir düşməndən ehtiyat edirdilər.

Mağaranın birinci gözü, əvvəlki kimi, yenə qaranlıq və səssiz idi. Xəstə qadın yenə də əvvəlki yerində və eyni vəziyyətdə uzanıb qalmışdı, halbuki dəstədə elələri də vardı ki, onlar «ağ adamların həkiminin» xəstə qadını meşəyə apardığını öz gözlərilə gördüklərini söyləyirdilər. Buradakılar dərhal gözlərini xəstənin atasına zillədilər. Bu lal ittihamdan açıqlanan və bu anlaşılmaz hadisədən özlüyündə pərt olan xəstənin atası qızının yatağına yaxınlaşdı və onun üzünə şübhəli-şübhəli baxdı, elə bil, xəstənin yad adam olmadığına inanmırdı. Qızı artıq ölmüşdü.

Qoca döyüşçüyə üz verən bu dərd təbii olaraq bir anlığa onun bütün başqa hissələrinə üstün gəldi; o, əliylə gözlərini örtüdü. Sonra özünə gəlib yoldaşlarına baxdı və meyiti göstərərək öz xalqının dilində dedi:

– Gənc dostumun arvadı bizi tərک etmişdir! Böyük Ruhun öz övladlarına acığı tutmuşdur.

Bu qəmgin xəbər ciddi bir sükut içərisində qarşılandı. Qısa sükutdan sonra ən qoca hindulardan biri ağzını açıb danışmaq istə-

yirdi ki, birdən mağaranın qonşu gözündən qara bir şey yumalana-yumalana gəldi. Hamı bunun kim olduğunu bilmədiyi üçün qeyri-iradi olaraq geri çəkildi və tanıya bilmədiyi bu şeyə təəccüblə baxmağa başladı. Nəhayət, Maquanın qırışıb-bürüşmüş, lakin həmişəki kimi, yenə acıqlı olan üzünə zəif işıq düşdü. Hamı onu tanıyan kimi təəccüblə uğuldadı.

Buraya gəlmiş vəhşilər başçının nə vəziyyətdə olduğunu başa düşən kimi, onların xəncərləri havada parıldadı və çox keçmədi ki, Maquanın əl-qolu açıldı. Quron, öz yuvasından çıxan şir kimi, ayağa qalxıb silkindi. O, heç bir söz demirdi, yalnız titrəyən əliylə xəncərin sapından yapışmışdı, kinli gözləri isə qarşısındakı vəhşiləri çox diqqətlə süzürdü, sanki, hələ soyumaq bilməyən qəzəbini tökmək üçün adam axtarırdı.

Ünkasin, kəşfiyyatçının və hətta Davidin bəxtindən artıq Maquanın əli onlara çatmazdı. Quduzluqdan Maquanın nəfəsi qaralmışdı, acığından danışa bilmirdi. O, ətrafındakı adamların dostları olduğunu yəqin etdikdə, dişlərini xırçıldıtdı və acığını çıxmaq üçün qarşısında elə bir adam görmədiyinə görə, qəzəbini boğdu. Lakin buradakılar Maquanın son dərəcə qəzəbli olduğunu başa düşdülər, odur ki, bir neçə dəqiqə ərzində heç kəsdən səs çıxmadı; hamı onsuz da qəzəblənib, sərsəmlik dərəcəsinə çatan bu adamı daha da acıqlandıрмаqdan qorxur və buna görə də ağzını açıb bir söz deməyə cəsarət etmirdi. Yalnız kifayət qədər vaxt keçdikdən sonra buradakı quron başçılarının ən böyüyü danışmağa cəsarət etdi. O:

– Dostum düşməne rast gəlmişdir, – dedi. – De görək, düşməni haradadır, qoy quronlar ondan intiqam alsınlar.

– Qoy delavar ölsün, – deyə Maqua gurultulu səslə acıqlı-acıqlı cavab verdi.

Yenidən başlanan təsirli sükut xeyli davam etdi; onu yalnız bayaq birinci olaraq danışan başçı çox ehtiyatla pozaraq:

– Gənc mogikan ayaqdan çox qıvrıqdır, lakin döyüşçülərim onun izilə gedirlər, – dedi.

Maqua sinəsinin lap dərinliklərindən çıxan boğuc yığun səslə:

– Məgər o qaçmışdır? – deyə soruşdu.

– Aramızda olan cin gözlərimizi bağlamışdır.

– «Cin!» – deyə Maqua istehza ilə təkrar etdi. – Bu həmin cindir ki, bu qədər quronun canını almışdır; bu həmin cindir ki, şələlənin



kənarında mənim döyüşçülərimi öldürmüşdür, şəfali bulağın başında döyüşçülərimin skalplarını soyub aparmışdır və indi də, gördüyünüz kimi, Bic Tülkünün qol-qıçını bağlamışdır!

– Mənim dostum kimi deyir?

– Ağdərili olduğuna baxmayaraq, öz ürəyinə görə, biclikdə və ağılda quronlardan heç də geri qalmayan köpəyi – Uzun Karabini deyirəm.

Bu zəhmli ad mağaradakı quronlara çox ağır təsir bağışladı. Döyüşçülər bir neçə dəqiqə fikirləşdikdən sonra başa düşdülər ki, bu zəhmli və cürətli düşmən lap indicə onların düşərgəsində imiş; buna görə idi ki, bayaqdan heyrət içində olan quronlar indi qəzəblənməyə başladılar; Maquanı içəridən gəmirən quduz hirs qəflətən yoldaşlarına da keçdi. Onların bəziləri hirsli-hirsli dişlərini xırçıldadır, bəziləri öz hissələrini ucadan bağırmaqla bürüzə verir, bəziləri isə havanı quduzcasına yumruqlayırdılar, elə bil ki, bu zərbələr düşmə-nə dəyəcəkmiş! Lakin qəflətən coşan bu hiddət az sonra soyudu, quronlar kədərli, lakin ehtiyatlı bir sükuta daldılar; hindularda belə sükut, adətən, onların hər cür işdən soyuyub mat qaldıqları dəqiqələrdə müşahidə edilir.

Bu zaman Maqua baş vermiş hadisələrin mahiyyətini anlayıb tamamilə dəyişilmişdi və özünü belə bir mühüm məsələdə nə etmək lazım olduğunu yaxşıca bilən bir adam kimi göstərirdi.

O:

– Gedək mənim xalqımın yanına, – dedi, – o bizi gözləyir.

Yoldaşları heç bir söz deməyib onun fikrinə şərik oldular və mağaradan çıxıb məsləhət daxmasına qayıtdılar. Onlar gəlib oturduqda hamı gözünü Maquaya dikdi. Maqua isə adamların baxışından başa düşdü ki, başına gələn əhvalatı nəql etməlidir. O ayağa qalxdı, heç bir şey əlavə etmədən və heç bir şeyi gizlətmədən bütün əhvalatı danışdı. Maqua Dunkanın və Şahingözün qurduqları kələyi açıb izah etdi. Hətta ən mövhumatçı hinduların özü də indi Maquanın dediyi sözlərə inanmaya bilmirdi. Açıq-aşkar yəqin idi ki, quronlar misilsiz bir cürət sahibi olan şəxs tərəfindən aldadılıb təhqir edilmişlər.

Maqua sözünü qurtardıqda buraya toplaşmış bütün qəbilə (əslində qəbilənin bütün döyüşçüləri burada idilər) yerindən tərpənmədi. Quronlar, öz düşmənlərinin həm azğınlığına, həm də hünər və müvəffəqiyyətinə eyni dərəcədə heyran qalan adamlar kimi, bir-biri ilə baxışdılar. Sonra hamı intiqam almaq üçün fikirləşməyə başladı.

Qaçqınları təqib etmək üçün onların dalınca ikinci bir dəstə göndərildi, başçılar isə müşavirəyə başladılar. Rütbəcə böyük olan döyüşçülər bir-bir danışib öz planlarını təklif edirdilər. Maqua onları hörmətlə, səssizcə dinləyirdi. Bu zirək və fəndgir quronun bütün hiyləgərliyi, bütün təmkinliyi indi özünə qayıtmışdı. O, qarşısına qoyduğu məqsədə doğru çox ehtiyatla və biliciliklə irəliləyirdi. Danışmaq istəyənlərin hamısı öz fikrini bildirdi; yalnız bundan sonra Maqua öz rəyini izah etməyə hazırlaşdı. Onun rəyinin indi xüsusi əhəmiyyəti var idi, çünki kəşfiyyata göndərilmiş döyüşçülərin bəziləri qayıdıb xəbər gətirmişdilər ki, qaçqınların izləri birbaşa onların müttəfiqlərinin, yəni delavərlərin düşərgəsinə gedir. Maqua öz planını yoldaşlarının qarşısında ehtiyatla şərh etdi. Öz natiqlik məharəti sayəsində onun planı bir səsle qəbul edildi (bunun məhz belə olacağını qabaqcadan güman etmək olardı).

Başçıların bəziləri, bir zərbə ilə delavərlərin düşərgəsinə zəbt etmək və öz əsirlərini ələ keçirmək üçün delavərlərə qəflətən basqın edilməsini təklif edirdilər. Maqua çox təhlükəli olan və uğur qazanılacağına az ümid verən bu təklifi dərhal rədd etdi. Sonra özünün əməliyyat planını şərh etdi.

Maqua öz planını şərh edərkən əvvəlcə qarşısındakı adamların mənlili məsələsindən danışdı, onları intizama həvəsləndirdi. O, quronların igidlik və rəşadət göstərdiklərinə dair çoxlu misal gətirdi, sonra onların ağıllı və fərasətli olduqlarını tərifləməyə başladı. O dedi ki, qunduzları başqa heyvanlardan, adamları başqa canlılardan, nəhayət, quronları bütün qalan bəşəriyyətdən fərqləndirən, məhz, ağıl və fərasətdir. Quronların çox ağıllı və fərasətli olduqlarını həddindən artıq şişirtməkdən sonra Maqua indiki vəziyyətdə onların bu fərasətindən necə istifadə edilə biləcəyini təsvir etməyə başladı. O deyirdi ki, bir tərəfdən, quronların solğunüzlü böyük başçısı olan Kanada valisi öz övladlarına tomaqavqlarını qana boyadıqları vaxtdan bəri acıqlı-acıqlı baxır; digər tərəfdən, sayca quronlar kimi çox olan, lakin ayrı dildə danışan, başqa məqsədlər güdən və quronları sevməyən digər bir xalq hər cür bəhanədən istifadə edib, onları böyük ağ başçının gözündən salmağa hazırdır. Sonra Maqua quronların ehtiyaclarından, keçmiş xidmətlərinə görə almalı olduqları bəxşislərdən, əllərindən çıxmış ov yerlərindən və məskənlərdən, belə hallarda ürəyindən keçəni bir yana qoyub, ağıl ilə iş görmək lazım



gəldiyindən danışdı. Maqua, mülayimliyinə qocalara xoş gəldiyini, ən qəzəbli və şöhrətli döyüşçülərdən bir çoxunun isə qaşqabağını tökdüyünü gördükdə düşmənin üzərində qəti qələbədən danışmağa başladı. Hətta Maqua işarə vurdu ki, kifayət qədər ehtiyatlı olduqda və hiylə işlətdikdə delavərlərin hamısını məhv etmək mümkün olacaqdır. Bir sözlə, Maqua döyüşə getməyə hazır olanların ürəyindən xəbər verən sözləri məkr və ustalılıqla elə əlaqələndirdi ki, hər iki tərəfi özündən razı sala bildi. Amma tərəflərin heç biri Maquanın niyyətini tamamilə başa düşdüyünü deyə bilməzdi.

Heç də təəccüblü deyildir ki, məhz Maquanın rəyi üstün gəldi. Hindular ehtiyatla hərəkət etməyi qət etdilər və bütün işə başçılığını bu cür ağıllı məsləhətlər verən başçıya bir səsə tapşırdılar.

İndi Maqua bütün hiylələrini yeritməyə, nəhayət, nail olmuşdu. O öz xalqının rəğbətini yenidən qazanmaqla bərabər, həm də onun başçısı oldu. Maqua o biri başçılarla məsləhətləşməkdən imtina etdi və öz adının, öz nüfuzunun şərəfini saxlamaq üçün özünü təşəxxüslə çəkməyə başladı.

Hər tərəfə kəşfiyyatçılar göndərildi; casuslara əmr edildi ki, delavərlərin düşərgəsinə gedib nə lazımsa, öyrənsinlər; döyüşçülərə tapşırıldı ki, evlərinə getsinlər və çağırılarkən gəlməyə hazır olsunlar; qadınlara əmr edildi ki, dağılıssınlar.

Maqua bütün bu əmrləri verdikdən sonra düşərgənin bu başından düşüb bütün daxmalara baş çəkə-çəkə o başına çatdı; o güman edirdi ki, belə tədbir öz planının müvəffəqiyyətlə nəticələnməsinə kömək edəcəkdir. Maqua dostlarının inamını möhkəmlətdi və tərəddüd edənlərə ürək-dirək verdi. Sonra öz daxmasına getdi. Bu quronda başçısı xalq tərəfindən qovulan zaman arvadını qoyub getmişdi; az sonra onun arvadı ölmüşdü. Maquanın uşağı yox idi, odur ki, indi o, daxmasında tək qalmışdı. Bu, Davidin yaşadığı həmin yarıcuq tənha daxma idi. Hərdənbir David Maqua ilə bu daxmada bir-birinə rast gəlirdilər; belə hallarda Maqua Davidi əsla saymır, onu adam yerinə qoymur, onun varlığına laqeyd baxır, lakin ona dəyib-dolaşmırdı.

Artıq hamı yatmışdı, lakin Maquanın gözüne yuxu getmirdi, o, istirahəti özünə haram etmişdi.

Hərgah yenicə seçilən bu başçının indi nə ilə məşğul olduğunu maraqlanıb bilmək istəyən olsaydı, görərdi ki, Maqua daxmanın bir küncündə oturub, öz planlarını götür-qoy edir; Maqua döyüşçülərin

toplanışını təyin etdiyi vaxt gəlib çatanadək bütün gecəni bu vəziyyətdə keçirdi. Hərdən bir divarların çatlarından içəri soxulan külək yanan kösövlərin zəif alovunu qızıqdırdıqda tək-tənha oturmuş, qaş-qabaqlı hindunun üzünə titrək alov işığı düşürdü.

Hələ səhərin açılmasına çox qalmış döyüşçülər bir-bir Maquanın tənha daxmasına gəlməyə başladılar. Nəhayət, burada iyirmiyə qədər adam topladı. Onların hər birinin silahı və bütün döyüş ləvazimatı var idi, halbuki üzlərinə döyüş naxışları çəkilməmişdi. Üzdən qəzəbli görünən bu adamlar daxmaya səssiz-səmirsiz, çox ehtiyatla girirdilər; onların bəziləri daxmanın qaranlıq küncündə oturur, bəziləri isə cansız heykəllər kimi, ayaq üstə mıxlanıb qalırdılar.

Seçilmiş dəstənin adamları gəlib cəmləşdikdə Maqua ayağa qalxdı, əlinin işarəsilə onları öz dalınca çağırırdı, özü isə hamıdan qabağa düşdü. Döyüşçülər «hindu cərgəsi» deyilən qayda ilə, bir-bir başçının dalına düşdülər. Onlar düşərgədən səssizcə və xəlvətcə keçib gedirdilər; heç də hərbi şöhrət arzusunda olan, misilsiz və təhlükəli hünər göstərməklə ad çıxarmaq fikrinə düşən döyüşçülərə deyil, kabusu daha çox oxşayırdılar.

Maqua düz yol ilə birbaşa delavarların düşərgəsinə yönəlmək əvəzinə, öz dəstəsini hələ bir müddət irmağın əyri-üyrü sahillərilə və qunduzlar gölünün kənarı ilə apardı. Hava işıqlaşmağa başladığıda onlar bu ağıllı və əməksevən heyvanların (yəni qunduzların) sahmana saldıqları talaya gəlib çatdılar. Maqua heyvan dərilərindən düzəldilmiş əvvəlki libasını geydi; onun geyimində tülkü şəklində görünürdü. Döyüşçülərdən birinin paltarına qunduz şəklində çəkilmişdi; bu şəkil həmin döyüşçünün simvolu – totemi idi.

Geyimində qunduz şəklində olan döyüşçü güman edirdi ki, özünə qohum bildiyi qunduzların qüdrətli icmasından yan keçsə və ona hörmət göstərməsə, bu qohumlarını təhqir etmiş olar. Buna görə də döyüşçü ayaq saxladı, mülayim və dostcasına bir neçə söz dedi, sanki, ağıllı məxluqlarla danışırdı. O, qunduzları öz qardaşı adlandırdı və xatırlatdı ki, yalnız bu döyüşçünün havadarlığı və nüfuzu sayəsində onlar indiyədək sağ-salamat qalmışlar, halbuki, acgöz tacirlər hinduları çoxdan dilə tuturdular ki, qunduzları məhv etsinlər. Döyüşçü qunduzlara vəd etdi ki, bundan sonra da gözü onların üstündə olacaqdır.

Yoldaşları döyüşçünün bu qəribə nitqini o qədər ciddi və diqqətlə dinlədilər ki, sanki, onun sözləri hamıya eyni dərəcədə böyük təsir



bağışlayırdı. Suyun üstündə bir-iki dəfə qara kölgələr göründükdə quron çox sevindi ki, dediği sözlər hədə getməmişdir. Həmin döyüşçü sözünü qurtardıqda uçuq qazma damdan iri bir qunduz başını çıxartdı; bu dam xaraba qalmışdı, buna görə də vəhşilər zənn edirdilər ki, orada yaşayan yoxdur. Qunduz damdan başını çıxararkən bayaqdan nitq irad edən quron bunu qunduzların hədsiz etimadının bir əlaməti kimi başa düşdü və buna əsasən səfərinin uğurlu olacağını zənn etdi. Qunduz başını tez çəkib gizlətmışdi, lakin döyüşçü hələ də o tərəfə baxıb minnətdarlıq edir və heyvanı tərifləyirdi.

Maqua həmin döyüşçünün öz qohumluq məhəbbətini izhar etməsinə çox vaxt itirdiyini gördükdə işarə etdi ki, dəstə yola düşsün. Hindular çox ehtiyatla addım ata-ata birgə irəliləyirdilər; qulaqları hədsiz dərəcədə həssas olmayan adamlar onların addım səslərini eşidə bilməzdilər.

Hərgah quronlar geri dönüb baxsaydılar görərdilər ki, uçuq damdan yenə həmin heyvan başını çıxarıb quronların dalınca o qədər diqqət və maraqla baxır ki, onun ağıllı bir məxluq olduğunu güman etməmək olmaz. Doğrudan da, heyvanın hər bir hərəkətində idrak əlaməti o qədər aydın sezilirdi ki, hətta ən təcrübəli müşahidəçi bu hadisənin mahiyyətini izah etməkdə aciz qalardı; lakin quronların dəstəsi meşəyə girdikdə məsələ məlum oldu. Heyvan uçuq damdan çıxdı; indi onun xəz maskasının altından Çinqaçqunun ciddiləşmiş üzü görünürdü.

XXVIII

fəsil

Delavarların qəbiləsi, daha doğrusu, bu qəbilənin yarısı, o vaxt quronların müvəqqəti məskəninin yaxınlığında düşərgə salmışdı; delavarlar da təqribən quronlar qədər döyüşçü çıxara bilirdilər. Öz qonşuları kimi, delavarlar da İngiltərə krallığına məxsus olan əraziyə, Monkalmanın dalınca gedir və moqaukların ovlağına cürətlə basqın edirdilər. Yadellilərin köməyə son dərəcə möhtac olduqları bir vaxtda delavarlar, hindulara xas olan bir ehtiyatlılıqla yardımından boyun qaçırmışdılar; delavarlar Monkalma onun elçiləri ilə sifariş göndərmişdilər ki, onların baltaları kütləşmişdir və indi onları itiləmək üçün

çox vaxt lazımdır. Mahir siyasətçi olan Kanada rəisi qət etmişdi ki, sərt tədbirlər görməklə passiv dostları açıq düşmənlərə çevirmək-dənsə, dostların passiv qalmasına dözmək daha ağıllı olar.

Maqua dəstəsini səssiz-səmirsiz meşəyə apardığı zaman delavrların düşərgəsi üzərində yüksəlməkdə olan günəş, gündüzün daha sonrakı saatlarına aid işlərlə məşğul olan adamları nura qərq etmişdi. Qadınlar daxmalara girib-çıxırdılar: onların bəziləri səhər yeməyi hazırlayır, başqaları ev-eşik yığırdırdı; bir çoxları isə dayanıb dərdləşirdilər. Döyüşçülər qrup-qrup dayanmışdılar; onlar az danışıq, lakin nə barədə isə çox fikirləşirdilər; danışanda da özlərini çox qiymətli fikir söyləyən adamlar kimi göstərirdilər. Düşərgənin hər yerində, daxmaların arasında çoxlu ov ləvazimatı nəzərə çarpırdı, lakin heç kəs bu avadanlığa yaxın düşmürdü. Hərdən bir öz silahını nəzərdən keçirən döyüşçünü də görmək olurdu. Bəzən bir dəstə döyüşçü qəsəbənin mərkəzindəki böyük daxmaya dönüb baxırdı, sanki, bu adamların hamısı bayaqdan həmin daxmanın fikrini çəkirmiş.

Düşərgə salınmış yastı təpənin lap kənarında qəflətən bir adam göründü. O silahsız idi, üzünün boyaqlı naxışları bu şəxsin sifətinin anadangəlmə ciddiyyətini və sərtliyini artırmamış, əksinə, onu daha mülayim bir şəkllə salmışdı. Bu adam o qədər yaxınlaşdı ki, delavrlar onu görə bilsinlər, sonra, buraya dostluq niyyətilə gəldiyini hərəkətlərlə bildirdi. O, əvvəlcə əlini göyə qaldırdı, sonra onu mənalı bir hərəkətlə ürəyinin başına qoydu. Delavrlar məskəninin sakinləri də onun salamına cavab verib təklif etdilər ki, yaxın gəlsin. Bu qarabuğdayı yad adam bu cür qarşılanmasından ruhlanaraq, təbii səki hesab edilə bilən və al rəngə boyanmış səhər səması fonunda qabarıq görünən təpədən endi, təşəxxüslü addımlarla düşərgənin içərisinə tərəf gəldi. Bu adam yaxınlaşdıqca qollarından və boynundan asdığı gümüş bəzək şeyləri və gön mokasinlərinin dövrəsinə bənd edilmiş xırdaca zınqırovlar yavaş-yavaş cingildəyirdi. Yad adam qadınlara əsla fikir verməyərək, kişiləri ədəblə salamladı. O, üzlərinin vüqarlı ifadəsi qəbilə başçıları olduqlarını bildirən bir dəstə adama çatdıqda dayandı; delavrlar bu boylubuxunlu adamı yaxından görərkən tanıdılar ki, o, quronların Bic Tülkü ləqəbilə məşhur olan başçısıdır.

Delavrlar onu ciddiyyətlə, sükut içərisində və ehtiyatla qarşıladılar. Qabaqda dayanmış döyüşçülər kənara çəkildilər və bütün şimal



hindularının dillərini bilən ən yaxşı delavar natiqinə yol verdilər. Həmin delavar makuasların dilində danışmağa başladı:

– Müdrik quron xoş gəlibdir. Yoxsa, o, göl sahillərində yaşayan qardaşları ilə birlikdə sukka-tuş¹ yeməyə gəlmişdir?

– O, məhz, bu niyyətlə gəlmişdir, – deyə Maqua Şərq hökmdarına məxsus bir əzəmətlə başını əyib cavab verdi.

Delavarların başçısı əlini uzadıb quronun biləyindən yapışdı; onlar yenə bir-birini dostcasına salamladılar. Sonra delavar qonağı daxmaya gəlməyə və onunla səhər süfrəsi başında oturub nahar etməyə dəvət etdi. Maqua bu dəvəti qəbul etdi. Hər iki döyüşçü üç-dörd qocanın müşayiətilə daxmaya yönəldi. Qalan delavarlar Maquanın gözlənilmədən buraya gəlib çıxmasının səbəbini bilməyə çox çalışırdılar. Lakin onlar öz səbirsizliyini heç bir hərəkətlə, heç bir sözlə bildirmədilər.

Adicə səhər yeməyi zamanı Maqua ilə delavarların başçısı çox ehtiyatla söhbət edirdilər; yalnız bu yaxınlarda Maquanın iştirak etdiyi ovla əlaqədar olan əhvalatdan danışılırdı. Bununla belə, daxmadakıların hər biri çox yaxşı başa düşürdü ki, Maquanın buraya gəlməsi müəyyən gizli bir məqsəd güdür və onların qəbiləsinin müqəddəratı ilə çox əlaqədardır. Hər iki başçı yeyib doyduqdan, qadınlar isə yeməyin qalıqlarını və içərisində içki olan butulkaları yığışdırdıqdan sonra hər iki tərəf deyişməyə hazırlaşdı.

– Mənim böyük kanadalı başçım üzünü öz övladlarına – quronlara – yenədəmi çevirmişdir? – deyə delavarların natiqi soruşdu.

– Məgər elə bir vaxt olmuşdur ki, kanadalı başçımızın nəzəri öz quron övladlarının üstündən əskik olsun? – deyə Maqua cavab verdi. – O mənim xalqımı özünün ən sevimli övladı adlandırır.

Delavar yalan hesab etdiyi bu sözlərə, guya, inandığını bildirmək üçün təşəxxüslə baş əydi və sözünə davam etdi:

– Sizin döyüşçülərin tomaqavkları çox qızarmışdı!

– Əvvəllər belə idi, indi isə bizimkilərin tomaqavkları həm parıldayır, həm də kütləşmişdir, çünki ingizlər öldürülmüşlər, delavarlar isə bizim qonşularımızdır.

Delavarların başçısı dinclik əhvali-ruhiyyəsi doğuran bu komplimentə yalnız əl hərəkətlərlə cavab verdi və daha heç bir söz demədi. Bu zaman Maqua, qırğından danışılarkən nə isə bir şey xatırlaymış kimi soruşdu:

¹ *Sukka-tuş* – qarğıdalı və paxla unundan hazırlanmış xörək

– Mənim əsirim olan qız delavar qardaşlarımı narahat etmir?
– Biz onun buraya gəlməsinə şadiq.
– Delavarlarla quronlar bir-birindən uzaq deyildirlər, onların arasındakı yol açıqdır; hərəgah əsir qız mənim qardaşımı narahat edir-sə, göndər onu bizim qadınların yanına.

Delavarların başçısı bayaqkindən daha qətiyyətlə:

– Əsir qızın aramızda olmasına şadiq, – dedi.

Maqua bir neçə dəqiqə dinmədi; görünür, o, Koranı qaytarmaq üçün göstərdiyi birinci cəhdin baş tutmamasına laqeyd baxırdı. Sonra o, yenidən dilləndi:

– Mənim döyüşçülərim dağlarda ova çıxmaq üçün delavalara yer verirlərmi?

– Lenaplar öz dağlarının ağalarıdır, – deyər delavarların başçısı bir qədər təkəbbürlə cavab verdi.

– Bu yaxşıdır, qırmızıdərililər hər bir hərəkətlərində ədaləti unutmurlar. Axı öz tomaqavqlarını və xəncərlərini bir-birinə qarşı təmizləyib itiləmək onların nəyinə lazımdır! Məgər bu yerlərdə öldürməyə solğunbənizlilər azdır?

Maqua dediyi sözlərin delavarların ürəyini yumşaltması üçün bir az gözlədikdən sonra əlavə etdi:

– Mənim qardaşlarım meşələrdə yad adamların mokasinlərinin izlərini görməmişlər? Onlar ağ adamların izini tapmamışlar?

– Qoy mənim kanadalı başçım gəlsin, övladları onu görməyə hazırdırlar, – deyər delavarların başçısı qeyri-müəyyən şəkildə cavab verdi.

– Böyük başçı hinduların vəqvalarına onlarla çubuq çəkməyə gəlir. Quronlar da onu görərkən şad olurlar. Lakin ingizlərin heç vaxt yorulmaq bilməyən uzun qolları və qıçları vardır. Mənim gənc döyüşçülərim belə güman edirdilər ki, delavarların kəndinin yaxınlığında ingizlərin ləpirlərini görmüşlər.

– Onlar lenapları yatdıqları yerdə yaxalaya bilməzlər.

– Bu yaxşıdır. Gözləri açıq olan döyüşçü düşməni görə bilər, – deyər Maqua cavab verdi və söhbətin mövzusu yenə dəyişdirdi, çünki həmsöhbətini aldada bilməyəcəyini yəqin etmişdi. – Mən qardaşıma bəxşislər gətirmişəm.

Quronların hiyləgər başçısı öz səxavətindən danışarkən ayağa qalxdı və gətirdiyi bəxşisləri gözləri böyüyən ev sahiblərinin qarşısına



qoydu. Bəxşislərin çoxu, Uilyam-Henri qalası yaxınlığında qırğın zamanı qadınların üst-başından qoparılmış ucuz bəzək şeylərindən ibarət idi. Hiyləgər quron bu bəzək şeylərini həm seçməkdə, həm də onları paylaşdırmaqda çox bacarıqla hərəkət etdi. O, bahalı şeyləri iki nəfər ən nüfuzlu başçıya bağışladı, qalan bəxşisləri isə rütbəcə daha kiçik olanlara elə nəzakətlə və yerinə düşən komplimentlərlə payladı ki, onların hamısı razı qaldı.

Quron başçısının çox yaxşı düşünüb hazırladığı bu hiylə dərhal öz nəticəsini verdi. Delavarların üzündən ciddiyyət silindi; onlar mehribanlıq göstərməyə başladılar. Bu dəyişiklik başçının üzündə daha aydın nəzərə çarpırdı. O, bəxşislərin öz payına düşən çox hissəsini bir qədər gözdən keçirdikdən sonra ifadə ilə danışmağa başladı:

– Mənim qardaşım müdrik başçıdır. Biz onun gəlişinə şadıq.

– Quronlar öz delavar qardaşlarını sevirler, – deyə Maqua cavab verdi. – Axı bir də onlar öz qardaşlarını niyə sevməsinlər?! Onların hamısını bir günəş isindirir, onların günahsız və ədalətli adamları öldükdən sonra bir yerdə ova çıxacaqlar. Qırmızıdərililər dost olmalıdırlar və ağ adamları gözdən qoymamalıdırlar. Mənim qardaşım meşədə casuslara rast gəlməyib?

Adının mənası «Bərk Ürək» olan delavar bu dəfə mətinliyi və səbatlı olmağı unutdu. O, üzdən mülayimləşdi və özü də axırda ürəyini açıb daha aydın danışmağa başladı:

– Mənim düşərgəmin yaxınlığında özgə mokasinləri olmuşdur. Onların izləri mənim daxmalarıma gəlib çıxmışdır.

– Mənim qardaşım bu köpəkləri qovdumu? – deyə Maqua soruşdu.

– Qovmaq olmaz. Yolçu həmişə lenaplar qəbiləsinin övladları üçün əziz qonaqdır.

– Yolçu, amma casus yox.

– Məgər ingizlər öz qadınlarını casus kimi bizim aramıza göndərdilər? Quronların başçısı bəs demədimi ki, qadınları vuruşma zamanı tutub gətirmişdir?

– Quronların başçısı yalan deməmişdir. İngizlər öz kəşfiyyatçılarını göndərmişlər. Onlar mənim vıqvamlarımda olmuşlar, lakin elə bir adama rast gəlməmişlər ki, onları salamlayıb mehribanlıqla qarşılansın. Buna görə də delavarların yanına qaçmışlar, çünki deyirlər ki, delavarlar bizim dostlarımızdır; onlar Kanada başçısını ürəklərindən çıxarmışlar.

Zərbə çox tutarlı idi və mədəni aləmdə Maquaya mahir diplomat şöhrəti qazandıra bilirdi. İngilislərlə bu yaxınlarda olmuş müharibədə delavarların iştirak etməmələri fransız müttəfiqlərinin böyük narazılığına səbəb olmuşdu; bunu delavarların özləri də yaxşı bilirdilər. Onlar başa düşürdülər ki, bundan sonra fransızlar delavarlara etibar etməyəcəklər və onların hər bir hərəkətinə irad tutmağa çalışacaqlar. Başa düşmək heç də çətin deyildi ki, belə vəziyyət delavarlar üçün sonralar yaxşı nəticə verməz. Delavarların uzaq məskənləri, ovlaqları, yüzlərlə qadın və uşağı fransızlara məxsus olan ərazidə idi. Buna görə də Maquanın gətirdiyi bəd xəbər, delavarları qorxutmasa da, hər halda, məyus etdi. Maquanın məqsədi də bu idi.

Bərk Ürək:

– Qoy mənim başçım üzümə baxsın, o, sifətimdə heç bir dəyişiklik görməz. Doğrudur, mənim cavanlarım müharibəyə yollanmamışdılar, çünki gördükləri yuxular onların müharibəyə getmələrinə mane olurdu. Amma onlar böyük ağı başçını sevir və onun hörmətini saxlayırlar.

– Böyük ağı başçı xəbər tutsa ki, onun ən qorxulu düşməni övladlarının düşərgəsində yedirdilib saxlanılır – onda inanarmı ki, delavarlar onu sevirlər? Qaniçən ingizin ocağının başında oturub çubuq çəkdiyini, bu qədər çoxlu dostumuzu öldürmüş olan solğunüzlü adamın delavarlar arasında asudə gəzdiyini ağı başçıya desələr, delavarların səmimiliyinə inanarmı? Yetər, mənim böyük kəndəli rəhbərim o qədər də axmaq deyildir!

Delavarların başçısı:

– O hansı ingizdir ki, delavarlar ondan qorxurlar, o kimdir ki, mənim cavanlarımı öldürmüşdür? – deyə soruşdu. – Kimdir mənim böyük başçımın qəddar düşməni?

– Uzun Karabin.

Delavar döyüşçüləri məşhur olan bu adı eşidərkən diksindilər. Bu döyüşçülərin təəccüb etmələri aydın göstərdi ki, onlar fransız müttəfiqləri arasında ad çıxarmış olan adamın burada, delavarların əlində olduğunu indiyədək bilmirmişlər.

– Mənim qardaşım nə demək istəyir? – deyə Bərk Ürək təəcübə soruşdu.

– Quronlar heç vaxt yalan demirlər! – deyə Maqua saymazıyana cavab verdi; o, başını divara söykəyib qarabuğdayı sinəsini nazik



paltarı ilə örtüdü. – Qoy delavarlar öz əsirlərini bir-bir sayıb gözdən keçirsinlər; onların arasında dərisi nə qırmızı, nə də ağ olmayan bir adam taparlar.

Uzun sürən sükut başlandı. Delavarların başçısı yoldaşları ilə kənara çəkildi; qəbilənin ağsaqqallarını çağırmaq üçün adamlar göndərildi.

Döyüşçülər bir-bir alaçıklara girir və Maquanın gətirdiyi mühüm xəbəri hamıya çatdırırdılar. Bu xəbəri hamı təəccüblə qarşılayırdı. Hindular bu yeni xəbəri bir-birinə yetirirdilər; çox keçmədi ki, bütün düşərgədə böyük bir çaxnaşma başlandı. Qadınlar döyüşçülərin ağzından təsadüfən çıxan tək-tük sözləri eşitmək üçün əllərini işdən çəkildilər. Uşaqlar oyunlarını yarımçıq qoyub böyüklərin arasında gəzişir, mənfur düşmənin belə bir cürət göstərməsinə təəccüb edən kişilərin rəhbərlik etdiyi sözlərinə çox maraqla və həvəslə qulaq asırdılar.

Həyəcan bir az zəiflədikdə, qocalar məsələni çox ciddi götür-qoy etməyi qərara aldılar, çünki bunu belə qorxulu və çətin vəziyyətdə, qəbilənin şərəfi və təhlükəsizliyi tələb edirdi. Ümumi vurnuxma və çaxnaşmanın başlandığı dəqiqədən bəri Maqua nəinki oturduğu yeri tərk etmədi, həm də daxmanın divarına bayaqdan söykəndiyi vəziyyətdə, hərəkətsiz qaldı, görünür, ətrafında baş verən hadisələrə əsla əhəmiyyət vermirdi. Belə olduğu bu tayfanın başçılarının görmək istədikləri hər bir tədbiri qabaqcadan yaxşıca bilirdi; demək olar ki, bir çox hallarda Maqua delavarların niyyətlərini onların özlərinin dərk etmələrindən də əvvəl duyurdu.

Delavarların məsləhətləşməsi çox çəkmədi. Məsləhətləşmə qurtarıqda ümumi hay-küydən məlum oldu ki, başçıların görüşündən sonra bütün qəbilənin dərhal təntənəli yığınağı olmalıdır. Belə yığınaqlar, adətən, çox mühüm hadisələr olan zaman keçirilir.

Hiyləgər quron daxmadan çıxdı və səssiz-səmirsiz düşərgənin qabağındakı meydançaya gəldi. Delavar döyüşçüləri də buraya axışb gəlməyə başlamışdılar.

Təqribən yarım saat keçdi. Ətəyində delavarların düşərgə saldıqları dağın zirvəsi üzərində günəş yüksəlməyə başladığıda delavarların əksəriyyəti artıq öz yerlərində oturmuşdu. Günəşin qüvvətli şüaları təpənin dövrəsindəki ağacların arasından süzülüb çıxarkən meydançaya toplaşanların sayı min nəfərdən artıq olardı.

Delavarlar tayfasına üz vermiş hadisəni yığıncağın qarşısında şərh etmək hüququna qəbilənin yalnız ağsaqqalları və ən təcrübəli adamları malik idilər. Belə adamlardan biri danışmayınca, gənc döyüşçülərdən heç biri, nə qədər əsgəri igidlik göstərmiş olsa da, nə kimi fitri istedadla və natiqlik məharətinə malik olsa da, bu süku-tu pozmağa haqlı deyildi. Bu yığıncaqda nitq etməli olan qoca döyüşçü hələ danışmaq istəmirdi, yığıncağa izah etməli olduğu məsələnin çox mühüm olması, görünür, onu həyəcanlandırır. Sükut, məsləhət məclisindən əvvəlkinə nisbətən indi daha çox çəkdi. Hətta yaşca ən balaca uşaq da səbirsizlik göstərməyib səsinə çıxarmadı. Hinduların əksəriyyəti gözlərini inadla yerə zilləmişdi; hərdən onların biri gözlərini yerdən çəkib, daxmalardan birinə tərəf çevirirdi; bu daxma öz tikilişinə və pis havalardan qorumağa uyğunlaşdırılmış olmasına görə o biri daxmalardan seçilirdi. Döyüşçülərin əksəriyyəti səssiz-səmirsiz gözünü yerə dikmişdi.

Nəhayət, izdiham içərisindən pıçıltı səsləri eşidildi və hamı bir-dən öz yerindən qalxdı. Bu anda indicə təsvir etdiyimiz daxmanın qapıları açıldı; oradan üç nəfər çıxdı və yavaş-yavaş yığıncağa tərəf gəlməyə başladı. Bu adamların üçü də yığıncaqdakı qocaların hamı-sından yaşlı idi; bu üç nəfərdən biri sağındakı və solundakı yoldaş-larının köməyiylə yeriyirdi, onun yaşı insana çox nadir hallarda nəsbil olan qədər çox idi. Bu qocanın vaxtı ilə sidr ağacı kimi dümdüz və çox görkəmli olan qəddi, yüz ildən çox sürdüyü ömrünün ağırlığına tab gətirməyib bükülmüşdü; hindulara xas olan çevik və yüngül yerisdən indi onda heç bir əsər qalmamışdı. Bu pirani kişi ona çox uzaq görünən yolunu yavaşca, qarış-qarış qət edirdi. Onun qırışmış qaramtil üzünü ilə çiyinlərinə tökülən ağappaq uzun saçları arasındakı uyğunsuzluq dərhal nəzərə çarpırdı.

Bu qəbilə başçısının geyimi zəngin və təmtəraqlı idi, lakin öz qəbiləsinin adamlarının sadə adətlərinə tamamilə uyğun gəlirdi. Qocanın geyimi tükü təmizlənmiş ən yaxşı heyvan dərilərindən tikil-mişdi; bu libasa qocanın keçmiş hərbi rəşadətlərini təsvir edən heroqlif naxışlar çəkilmişdi. Onun döşündə çoxlu medal var idi; medalların bəziləri gümüşdən, bir-ikisi isə qızıldan hazırlanmışdı. Bunlar uzun ömrü boyunca ağlardan hədiyyə olaraq alınmışdı. Bilək-lərinə və topuqlarına qızıl halqalar keçirmişdi. Hərbi işdən çoxdan ayrıldığı üçün saçlarını uzatmışdı, başında cıqqaya oxşayan bir şey



görünürdü. Cıqqaya vurulmuş daş-qaşlar, dümağ saçlarının əksinə olaraq qara rəngə boyanmış və aşağıya sallanan dəvəquşu lələklərinin arasında par-par parıldayırdı. Onun tomaqavkı, demək olar ki, başdan-başa gümüşə tutulmuşdu, xəncərinin sapı isə sal qızıldan düzəldilmiş buynuz kimi bərq vururdu.

Bu hörmətli qocanın gəlməsilə əlaqədar olan səs-küy kəsilən kimi, hamı pıçılı ilə «Tamenund» adını dönə-dönə təkrar etməyə başladı. Maqua bu ağıllı və ədalətli delavarın şöhrəti haqqında çox eşitmişdi.

Qocanın gözləri yumulu idi, sanki, insan hərisliyindən doğan əməllərə illər boyu baxmaqdan yorulmuşdu. Dərisinin rəngi ətrafındakı adamların çoxunun dərisinin rəngindən, elə bil, daha tünd idi; demək olar ki, bədəninin hər yerinə döyülüb çəkilmiş çal-çarpaz zolaqlar, çox mürəkkəb və eyni zamanda, gözəl naxışlar əmələ gətirmişdi.

Tamenund iki hörmətli yoldaşına söykənə-söykənə yeri yirdi; o, kənardə səssizcə dayanıb baxan quronun yanından keçdi və ona əsla əhəmiyyət vermədi; nəhayət, delavarların toplaşdıqları tərəciyə qalxıb, lap ortada monarx kimi əzəmətlə və başçıya məxsus bir vüqarla oturdu.

Xalq öz qoca başçısını misilsiz bir hörmət və məhəbbətlə qarşılıdı. Ədəb və hörmət tələblərinə əsasən gözlənilən uzun bir fasilədən sonra qəbilənin başçısına yanaşdı, onun əllərini öz başlarına qoydular; yəqin ki, bununla onun xeyir-dua verməsini xahiş edirdilər. Daha gənc olan başçılar qocanın yalnız paltarına əllərini vurmaqla kifayətlənir, ya da ömrünü başa vurmaqda olan bu ədalətli və igid adamın, heç olmasa, lap qarşısında baş əymək üçün yaxınlaşdırdılar. Yalnız müəyyən bir igidlik göstərən ad çıxarmış olan gənc döyüşçülər yaxın gəlirdilər; delavarların çoxu isə bu qədər hörmətli və çox sevimli olan insanın üzünə baxmaqda özünü xoşbəxt hesab edirdi. Qoca qəbilə başçısına hörmət-izzət göstərildikdən sonra başçılar öz yerlərinə qayıtdılar; bu zaman bütün düşərgəyə dərin sükut çökdü.

Tamenundu buraya gətirən qocalardan biri bir neçə gəncə pıçılı ilə nə isə dedi; gənclər dərhal yerlərindən qalxıb camaatın arasından çıxdılar və yuxarıda deyildiyi kimi, səhərdən bəri hamının diqqətini cəlb edən daxmaya girdilər. Bir neçə dəqiqədən sonra onlar

qayıtdılar və bu təntənəli yığıncağa bais olan adamları divanxanaya gətirdilər. Adamlar aralanıb onlara yol verdilər. Gələnlər ortalığa çıxdıqda yığıncaqdakılar yenidən sıxlaşıb əsirləri dövrəyə aldılar.

XXIX

fəsil

Kora əsirlərin qabağında dayanıb, əllərilə Alisanın hər iki əlindən tutmuşdu. Bu alicənab xanım dövrəsindəki vəhşilərin zəhmli sifətlərinə əsla fikir vermir, heç bir şeydən qorxmur və gözlərini qorxudan tir-tir əsən, bənizi qaçmış Alisadan çəkmirdi. Heyvord da onların yanında dayanmışdı. Şahingöz, özündən daha yüksək saydığı bu əsirlərin şərəfinə hörmət əlaməti olaraq onlardan bir qədər arxada durmuşdu və indiki dəqiqələrdə, onlarla eyni bir vəziyyətdə olduğu halda da, onların hörmətini gözləyirdi. Unkas əsirlərin arasında yox idi. Yenidən araya sükut çökdü və uzun sürən üzücü fasilədən sonra qəbilə başçısının yanında oturan qoca başçılardan biri ayağa qalxdı və lap yaxşı başa düşülən ingilis dilində ucadan soruşdu:

– Mənim əsirlərimin hansı Uzun Karabindir?

Bu suala nə Duncan, nə də kəşfiyyatçı cavab verdi. Duncan dərin sükut içində olan qaşqabaqlı hinduları süzdü və gözləri Maquanın kinli üzünə sataşdıqla diksinib geri çəkildi. Duncan dərhal başa düşdü ki, əsirlərin bu yığıncağa çağırılmasında hiyləgər vəhşinin əli vardır; buna görə də Maquanın qanlı niyyətlərinin baş tutmasına mane olmaq üçün bütün bacarığını sərf etməyi qət etdi. Duncan hinduların adama çox tez divan tutduqlarını görmüşdü, buna görə də dostunun da bu tezliklə öldürülməsindən ehtiyat edirdi. O, çox fikirləşmədi və hətta öz canı bahasına olsa da, dostunu ölümdən qurtarmağı qət etdi. Lakin Duncan hələ bir söz deməyə macal tapmamış, delavarların həmin başçısı bayaqkından daha aydın danışmağa başlayıb sualını təkrar etdi. Duncan buna vüqarla belə cavab verdi:

– Bizim ikimizə də silah verin, özümüzü də, bax, o meşənin kənarında qoyun. Sizin sualınıza biz öz işimizlə cavab verərik.

– Deməli, adını yaxşı tanıdığımız döyüşçü siz imişsiniz, eləmi? – deyə başçı soruşdu və Heyvordun üzünə çox maraqla baxdı; adətən, öz xeyirxahlığı ilə şöhrət tapan və ya pis əməlləri ilə tanınan, ya da



təsadüf nəticəsində ad çıxarmış olan adamı belə bir maraqla süzülər. – Ağ adamı delavarların içərisinə gəlməyə məcbur edən nədir?

– Ehtiyac. Mən buraya yemək üçün, sığınacaq üçün gəlmişəm, dostlarımin yanına gəlmişəm.

– Ola bilməz. Meşə ovlamaq üçün heyvan və quşlarla doludur. Döyüşçünün öz başını çəkib daldalanması üçün ən yaxşı sığınacaq buludsuz səmadır, delavarlar isə ingizlərin dostu deyildirlər. Bəsdir, diliniz ürəyinizdəki mətləbi demir.

Dunkan səsinə kəsdirdi; o bilmirdi söhbəti necə davam etdirsin; sorğu-suala və ətrafında baş verən bütün hadisələrə çox diqqətlə fikir verən kəşfiyyatçı isə bu vaxt cürətlə irəli gələrək:

– «Uzun Karabin» adı çəkilərkən cavab verməməyimin səbəbi heç də utanmağım və ya qorxmağım deyildi, – dedi, – çünki namuslu adamda bu hissələrin heç biri olmaz, lakin mən minqlərə ixtiyar vermərəm ki, öz fitri qabiliyyətlərinə görə dostlarının xüsusi ad verdikləri adama ləqəb qoysunlar. Bir də ki bu ləqəb yanlışdır; maralvuran heç də karabin deyil, adicə bir tufəngdir. Düzünü bilmək istəsəniz, ailəsinin Natangil adı verdiyi, öz çaylarında yaşayan delavarların isə Şahingöz kimi şərəfli bir adla çağırıldıqları adam, doğrudan da, mənəm. İrokezlərin Uzun Karabin adlandırdıqları adam da mənəm.

Bayaqdan Dunkana çox diqqətlə baxan hindular dərhal gözlərini dəmirdən tökülmiş qəşəng heykələ oxşayan Şahingözün uca boy-buxununa zillədilər. İki adamın bu şərəfli adı daşımağa haqlı olduğunu iddia etməsi heç də təəccübə səbəb olmadı, çünki özünü başqa bir adamın adı ilə qələmə verənlərə hindular arasında az təsadüf edilsə də, onlar belə adamların olduğunu yaxşı bilirdilər. Bir neçə qoca bir-birilə məsləhətləşdi; görünür, onlar qurunu ətraflı dindirməyi qət etdilər. Bu başçılardan biri qurona müraciət etdi:

– Qardaşım dedi ki, mənim düşərgəmə xəlvətcə ilan sürünüb gəlmişdir. Kimdir o?

Maqua kəşfiyyatçını göstərdi.

Dunkan öz köhnə düşməninin təhlükəli niyyətini bu dəfə tamamilə yəqin edərək dilləndi:

– Olmaya, ağıllı delavar canavarın hüzməsinə inanır? İt heç vaxt yalan deməz, amma eşidən olubmu ki, canavar doğru söz desin?

Maquanın gözlərində od parladi, lakin özündən çıxmağın yersiz olduğunu xatırlayaraq, o heç bir söz demədi, üzünü nifrət hissilə

döndərdi; o əmin idi ki, hindular fərasətli olduqları üçün kimin haqlı olduğunu çox tez yəqin edəcəklər.

Maqua yanılmamışdı; ağsaqqallar yenə bir qədər məsləhətləşdikdən sonra çoxbilmiş delavar başçıların qərarını ehtiyatlı sözlərlə elan etdi:

– Mənim qardaşımı yalançı adlandırdınız, qardaşımın dostlarının isə buna acığı tutmuşdur. Onlar yəqin etmişlər ki, qardaşım düzünü demişdir. Əsirlərə silah verin, qoy onlar hansının Uzun Karabin olduğunu özləri sübut etsinlər.

Maqua özünü elə göstərdi ki, guya, bu sözləri kompliment hesab edir. O belə bir təklifə razı olduğunu başı ilə işarə edib bildirdi, çünki əmin idi ki, kəşfiyyatçı kimi mahir bir atıcı həqiqəti çox tez aşkara çıxaracaqdır.

Uzun Karabin adını iddia edən dostlara, yəni Şahingözə və Heyvorda dərhal silah verdilər; onlara əmr etdilər ki, dayandıqları yerdən təqribən əlli yard uzaqdakı kötüyün üstündə görünən gil qabı, burada oturan camaatın başı üstündən güllə ilə vursunlar. Heyvord güllə atmaqda kəşfiyyatçı ilə bəhsə girişməli olduğunu dərk edərkən gülümsədi, lakin Maquanın əsl niyyətini öyrənənədək yalançılıqdan əl çəkməməyi qət etdi. O, tufəngini səylə qaldırdı, üç dəfə nişan alıb güllə atdı; güllə qabdan bir neçə düym aralı keçib ağacı deşdi. Hindular bu nəticədən razı qaldıqlarını səs-səsə verib bildirdilər; bu isə sübut edirdi ki, onlar hədəfin bu qədər yaxınlığına güllənin dəyməsini görüb Heyvordu güllə atmaqda usta hesab edirlər. Hətta Şahingöz başını tərpətdi, sanki, bununla demək istəyirdi ki, nəticə onun güman etdiyindən də yaxşıdır. Lakin Şahingöz bu qədər sərrast atəş açan atıcı ilə yarışmaq arzusunda olduğunu bildirmək əvəzinə, tufənginə söykənib dərin fikrə getdi və uzun müddət bu vəziyyətdə qaldı. Gənc hindulardan biri onu xəyallar aləmindən qaytardı. O, əlini Şahingözə vurub çox yanlış ingilis dilində dedi:

– Solğunbənzil adam bundan yaxşı güllə ata bilərmə?

– Düzdür, quron, bundan daha sərrast güllə ata bilərəm! – deyər Şahingöz, qısaqundaqlı tufəngi sağ əlində tutub qaldıraraq, Maquanı elə cəld hədələməyə başladı ki, sanki, əlindəki tufəng deyil, içiboş yüngül qarğı idi, – bəli, quron, indi səni öldürərdim, özü də dünyada heç bir qüvvə buna mane ola bilməzdi! Bu dəqiqə sənün ürəyini güllə ilə vurub deşə bilərdim? Buna olan inamım və yəqinliyim,



havada süzən şahinin qumruquşu üzərində öz qələbəsinə olan yəqinliyindən qat-qat artıqdır! Bəs bundan niyə çəkinirəm? Nə üçün? Yalnız ona görə ki, səni öldürməklə günahsız, incə məxluqların fəlakətə düşmələrinə bais olaram!

Kəşfiyyatçının qızarıb utanan üzü, onun qəzəbli baxışı, şax tutduğu qədd-qaməti onun sözlərini eşidən hinduların ürəyini qorxu ilə doldurdu. Delavarlar cıncıqlarını belə çıxarmayıb, işin axırını gözləyir və yerlərindən əsla qımıldanmırdılar; lakin Maqua, düşmənin mərhəmətinə inanmasa da, adamların arasında dayanıb tərپənmirdi, elə bil ki, yerə mıxlanmışdı. Kəşfiyyatçının yanında dayanmış gənc delavar ona yenə təklif etdi:

– Onu vur.

Şahingöz tufəngini başının üstündə qəzəblə fırlada-fırlada bərkədən cavab verdi:

– «Onu vur»! Axmaq! Nəyi vurum?

Sinnə dolmuş delavar başçısı Şahingözə müraciət edərək:

– Hərgah ağ adam, doğrudan da, adını öz üstünə götürdüyü döyüşçüdürsə, qoy onun atdığı güllə hədəfin daha yaxınına dəysin, – dedi.

Kəşfiyyatçı qəhqəhə çəkib güldü, sonra tufəngi dümdüz uzatdığı sol əlinə aşırıdı; güllə açıldı – çox güman ki, o, tufəngin silkələnməsi nəticəsində açılmışdı, – və gil qab parçalanıb havaya qalxdı, onun tikələri ətrafa səpələndi. Kəşfiyyatçının saymazyanə tulladığı tufəngin, tappıltı ilə yerə düşməsi də, demək olar ki, həmin anda eşidildi.

Buradakı adamlar Şahingözün sərrast vuruculuğuna ilk dəqiqədə valeh olub heyratə gəldilər. Sonra onlar bir-birilə pıçıldeşmağa başladılar; pıçılı səsləri getdikcə qüvvətlənirdi. Bəziləri Şahingözün bu misilsiz zirəkliyinə heyran qaldığını açıqdan-açığa bildirirdilər. Lakin əksəriyyət elə güman edirdi ki, Şahingözün hədəfi belə bir zirəkliklə sərrast vurması tamamilə təsadüfi bir şeydir. Heyvord özü üçün sərfəli olan bu fikrə şerik çıxıb ucadan:

– Bu tamamilə təsadüfi bir şeydir! – dedi. – Nişan almamış güllə atmaq olmaz!

Heyvord gözaltı Şahingözə işarə edib yalvarırdı ki, onun yalanının üstünü açmasın; lakin meşələr sakini Heyvordun bu işarəsinə əhəmiyyət verməyərək:

– Təsadüf! – deyə onun sözünü həyəcanla təkrar etdi. – Olma-ya, o yalançı quron da bunu təsadüf hesab edir? Bu cavan zabitə tufəng verin, heç bir hiylə işlətmədən bizi mərd-mərdanə üz-üzə dayandırın; qoy bizim hərəkətimiz və gözlərimiz mübahisəni həll etsin.

– Tamamilə aydındır ki, quron yalançıdır, – deyə Heyvord buna soyuqqanlıqla etiraz etdi. – Quron sizi Uzun Karabin adlandırdığını öz qulağınızla eşitdiniz.

Hərgah qoca delavar işə yenidən qarışmasaydı, kim bilir, inadçı Şahingöz öz şəxsiyyətini sübuta yetirmək üçün daha nə kimi dəlillər gətirəcəkdə. Qoca delavar:

– Buludlardan enən şahin istədiyi vaxt qayıda bilər, – dedi.
– Onlara tufəng verin!

Bu dəfə kəşfiyyatçı tufəngi hərisliklə aldı; bayaqdan bəri atıcının hər bir hərəkətini çox diqqətlə izləyən Maqua indi qorxu üçün daha bir səbəb görmürdü.

Kəşfiyyatçı, xatalı çaxmağı ölüm törətməyə dəfələrlə məcbur etmiş olan barmağını tufəngin lüləsinə vurub, Dunkana müraciət etdi:

– Hansımızın daha yaxşı atıcı olduğunu gələn bu delavarlar qəbiləsi qarşısında sübut edək! Mayor, bax o ağacdən asılmış boranını görürsünüzmü? Hərgah siz sərhəd xidməti üçün yararlı atıcısınızsa, o boranını güllə ilə vurub deşməlisiniz.

Duncan Şahingözün göstərdiyi şeyə baxdı və yeni imtahana hazırlaşdı. Bu, hinduların işlətdikləri və boranıdan düzəldilmiş balaca bir qab idi. Bu qab mübahisə edənlərdən yüz yard uzaqdakı balaca şam ağacının qurumuş budağından qayıqla asılmışdı. Yuxarıda deyildiyi kimi, Duncan pis atıcı deyildi, indi o öz məharətini göstərmək üçün bütün səyini sərf etmək fikrində idi. Hərgah Duncan bilsəydi ki bütün həyatı bu atəşin nəticəsindən asılıdır, yəqin ki, bu qədər ehtiyatla və bu qədər diqqətlə nişan almazdı. Duncan atəş açdı: üç-dörd hindu boranı asılmış ağaca tərəf yüyürdü və qışqırıb dedi ki, güllə boranının lap yanından keçib ağaca dəymişdir. Döyüşçülər bu xəbəri razılıq səslərilə alqışladılar və gənc zabitin rəqibinin üzünə sualedici bir nəzər saldılar.

Şahingöz həmişəki kimi, yenə ürəkdən, lakin səssizcə gülərək:

– Kral qvardiyaçısı üçün bu nəticə pis deyildir! – dedi. – Lakin burası var ki, mənim tufəngim gülləni əsl hədəfdən bu cür tez-tez yayındırılmış olsaydı, onda xəzindən qadın muftaları hazırlanan bir çox



dələlər hələ də meşədə gəzişərdilər, öz payını almaq üçün o dünyaya yollanmış olan bir çox qəddar minqlər isə hələ indi də yırtıcılıqdan əl çəkməyib, çirkin əməllərini törətməkdə davam edərdilər. Ümidvaram ki, bu boranın yiyəsi olan qadının vəqfəmində hələ belə boranılar çoxdur.

Şahingöz bu sözləri deyə-deyə tufənginə barıt doldurub onun çaxmağını ayağa çəkdi. O, öz nitqini qurtardıqdan sonra ayaqlarını bir-birindən araladı, tufəngin lüləsini eyni bir hərəkətlə yavaş-yavaş yerdən qaldırmağa başladı. Kəşfiyyatçı tufəngin lüləsini lap gözlərinin bərabərinə qaldırıqda, onu bir anlığa bu vəziyyətdə saxlayıb, hərəkətsiz qaldı; bu anda, elə bil, kəşfiyyatçı da, onun əlindəki tufəng də daşdan yonulmuş bir heykəl idi. Tufəngin lüləsindən dərhal alov çıxıb parıldadı. Gənc hindular qabağa yüyürdülər; lakin onların təlaşlı axtarışından və ümitsiz baxışlarından aydın başa düşmək olardı ki, onlar Şahingözün atdığı güllənin izini-tozunu belə tapa bilməmişlər.

Delavaların qoca başçısı üzünü kəşfiyyatçıya tutdu və bir şeydən iyrənən adam kimi, üz-gözünü turşudub ona dedi:

– Çıx get burdan, sən it dərisi geymiş canavarsan. İngizlərin Uzun Karabinilə mən özüm danışıram.

Şahingöz bu sözlərdən əsla pərt olmayıb, belə cavab verdi:

– Heyf olsun! Adı üstümdə ləqəb olan tufəng indi əlimdə olsaydı, mən sizə söz verə bilərdim ki, boranı asılmış qayıq güllə ilə vurub qıraram, boranı isə sınımayıb yerə düşər. Bu mahaldakı meşələrin mahir atıcısının atdığı gülləni tapmaq istəyirsinizsə, onda siz axmaq-sınız! Siz mənim gülləmi boranın həndəvərində deyil, onun içində axtarmalısınız.

Hindu gəncləri Şahingözün bu sözlərinin mənasını dərhal başa düşdülər (çünki bu dəfə o, delavar dilində danışırdı); onlar yüyürə-yüyürə gedib boranını ağacdan düşürdülər və sevinclə qışqıra-qışqıra yuxarı qaldıraraq, onun deşilmiş yerini camaata göstərdilər; güllə boranı qabın boğazından dəyib, o biri tərəfindən çıxmışdı. Döyüşçülər bu gözlənilməz xəbəri eşitdikdə ağız-ağıza verib fərəhlə qışqırdılar. Şahingözün bu gülləsi məsələni həll etdi və onun sərrast atıcılığı haqqındakı sözlərin doğru olduğunu təsdiq etdi. Bu məharətə valeh olan hinduların maraqla dolu gözləri bir az əvvəl Heyvorda zilləndiyi halda, indi bərkdən-boşdan çıxmış kəşfiyyatçını təpədən dırnağadək diqqətlə süzürdü. Qəflətən başlanmış həyəcanlı

hay-küy bir az yavaşdıqda, delavarların qoca başçısı yenə sorğusuala başladı; o, Dunkana müraciət edərək:

– Nə üçün sən qulaqlarımı doldurub məni aldatmaq istəyirdin? – deyə soruşdu. – Yoxsa, delavarlar o qədər axmaqdırlar ki, cavan qapları qocasından seçə bilməzlər:

Dunkan hindular kimi obrazlı danışmağa çalışaraq:

– Delavarlar quronun necə yalançı bir quş olduğunu hələ başa düşəcəklər, – dedi.

Qoça başçı:

– Yaxşı, indi görərik adamların qulağını kim doldurur, – dedi və üzünü qurona tutub əlavə etdi: – Qardaş, delavarlar sənə qulaq asırlar.

Öz niyyətini izah etməyə bu sözlərlə vadar edilən quron yerindən qalxdı. Qətiyyət və vüqarla hinduların dövrəsinin lap ortasına çıxıb, əsirlərin qabağında natiqsayağı dayandı, danışmaq üçün özünü cəmləşdirdi. Lakin ağzını açmazdan əvvəl dövrəsindəki hinduların gərgin üzlerini iti baxışla süzdü, elə bil ki, onu dinləməyə hazır olanların başa düşə biləcəkləri müvafiq sözlər və ibarələr fikirləşib tapmaq istəyirdi. Maqua həm düşmənçilik, həm də hörmət hissilə dolu bir baxışla kəşfiyyətçiyə nəzər saldı. Sonra isə sönməz kinlə dolu gözlərini Dunkanın üzünə zillədi. Tır-tır əsən Alisanı gözcü süzdü, lakin onun gözləri dönməz iradəli, zabitəli və eyni zamanda, gözəl Koraya sataşdıqda, çox çətinliklə izah edilə bilən bir ifadəli baxışla gözlərini ona zillədi. Sonra, çirkin niyyətlərini büruzə verməyərək, Kanadada işlənən dildə danışmağa başladı, çünki buradakıların əksəriyyəti bu dili başa düşürdü.

Hiyləgər quron dedi:

– İnsanları yaratmış olan Ruh onları cürbəcür rəngə salmışdır. Onların bəziləri əfəl ayıdan da qaradır. Belə adamlar qul olmalıdırlar və Ruh onlara əmr etmişdir ki, qunduz kimi həmişə işləsinlər. Cənub küləyi əsəndə siz onların iniltisini eşidə bilərsiniz; bu inilti kəllərin böyürtüsündən daha bərk gəlir; belə iniltilər böyük Duzlu Gölün sahillərindən qalxır; dallarıncə bu gölün sahillərinə gəlib yan alan iri qayıqlar onları dəstə-dəstə tutub aparır; Ruh bəzilərini də elə yaratmışdır ki, bunların üzləri meşə sincabından da solğundur; Ruh bunlara əmr etmişdir ki, öz qulları üçün tacir və canavar olsunlar. Ruh bu tayfaya göyərçin qanadları – uçmaqdan heç zaman yorulmayan qanadlar, – ağacların yarpaqlarından sayca çox olan oğul-uşaq və bir də bütün Kainatı udmağa hazır olan tamahkarlıq vermişdir. Ruh bu adamlara



vəhşi qışqırtısına oxşayan səs, dovşan üreyinə oxşayan ürək, donuz bicliyi (lakin bu, tülkü bicliyi deyildir) və maral qıçlarından uzun olan qollar vermişdir. Ağ adam dilini işə salıb hinduların qulaqlarını doldurur; onun bicliyi torpağın nemətlərini yığmağa kömək edir, əlləri isə duzlu suların sahillərindən başlamış Böyük Gölün adalarından bütünü torpaqları zəbt edir. Böyük Ruh ağ adama kifayət qədər pay vermişdir, lakin ağ adam hamının payına yiyələnmək istəyir, solğunüzlü adamlar belədirlər... Böyük Ruh dərisi bu günəşdən də parlaq və qırmızı olan adamlar da yaratmışdır. – Maqua bu sözləri deyərəkən yuxarı baxaraq, üfüqdən dumanı yarıb işıq salan solğun günəşi mənalı bir hərəkətlə göstərdi. – Böyük Ruh bu torpağı nə şəkildə yaratmışsa, o şəkildə də qırmızıdərililərə adamlara vermişdir – quş və heyvanlarla dolu olan yaşıl otla örtülülük şəkildə vermişdir. Böyük Ruhun qırmızıdərililərə övladları düzlüklə yaşayırdılar. – Maqua bu sözləri deyərəkən yuxarı baxaraq, üfüqdən dumanı yarıb işıq salan solğun günəşi mənalı bir hərəkətlə göstərdi. – Günəş və yağış onlar üçün cürbəcür meyvələr yetişdirirdi, küləklər onları yayda sərinlədirdi. Hərgah qırmızıdərililərə adamlar bir-birilə vuruşurdularsa, bunu yalnız kişi olduqlarını sübut etmək üçün edirdilər. Onlar igid və ədalətli olmuşlar; onlar xoşbəxt idilər...

Nətiq buraya çatdıqda nəql etdiyi rəvayətin dinləyicilərdə rəğbət oyadıb-oyatmadığını yəqin etmək üçün səsini kəsdi, yenə ətrafına göz gəzdirdi. Gördü ki, hər tərəfdən hamı gözlərini ona zilləmiş, başını yuxarı qaldırmışdır və burun deşikləri körüklənir. Sonra Maqua yavaş, qəmgin səslə sözünə davam etdi:

– Böyük Ruh öz qırmızıdərililərə övladlarına ona görə müxtəlif dillər vermişdir ki, bütün heyvanlar onları başa düşsünlər. Böyük Ruh onların bəzilərinə əmioğlusunu ayı ilə birlikdə qarlı yerlərdə məskən vermişdir, başqalarını bərəkətli ovlağa gedən yola üstündə, batan günəşin yaxınlığında, o birilərini isə böyük, şirin suların dövrəsindəki torpaqlarda yerləşdirmişdir; ən böyük, ən istəklilərə övladlarına isə Duzlu Gölün qumluqlarını bağışlamışdır. Mənim buradakı qardaşlarım o xoşbəxt tayfanın adını bilirlərmi?

– Onlar lenaplar idilər! – deyərəkən qədər hindu cəld cavab verdi.

Maqua, onların keçmişdəki əzəmətinə və ad-sanına, guya, hörmət etdiyini bildirmək üçün, bicliklə başını əyərək dedi:

– Onlar lenni-lenaplar idilər. Lenap qəbilələri idi! Günəş duzlu sudan qalxıb şirin suya enirdi və heç zaman lenaplardan gizlənmirdi.

Axı bir də ağıllı xalqın keçmişindən onun özünə mənim kimi bir meşə quronunun söhbət açmasının nə mənası vardır! Bu xalqın necə təhqir edildiyini, onun keçmiş əzəmətini, igidliklərini, qazandığı şöhrəti, onun keçirdiyi xoşbəxt günləri, düşar olduğu itkilərini, məğlubiyətlərini və çəkdiyi müsibətləri ona xatırlatmağın nə mənası vardır! Bütün bunları öz gözlərilə görmüş olan və dediklərimin doğru olduğunu bilən adamlar məgər bu xalqın içərisində yoxdur? Mən sözümlü qurtardım. Dilim ağızımda dönmür danışsam, çünki qurğuşun ürəyimə sancılır. Mən qulaq asıram.

Natiqin səsi kəsildikdə hamı üzünü qoca Tamenunda çevirib baxdı. Qəbilə başçısı öz yerində oturduğu dəqiqədən indiyədək hələ ağızını açmamışdı. Zəiflikdən qəddi bükülən bu adam harada olduğunu, görünür, dərk etmirdi və bütün bu çaxnaşma zamanı səssiz-səmirsiz oturmuşdu. O, quronun yumşaq, xoş səsini eşidərkən bir az özünə gələn kimi olmuş, başını bir-iki dəfə qaldırmışdı, sanki, quronun sözlərinə qulaq asmaq istəyirdi. Lakin bic Maqua qocanın tayfasının adını çəkdikdə qoca, adətən, xəyallara isnad verilən və heç bir şeyi ifadə etməyən küt bir baxışla hinduları süzdü. O ayağa durmaq üçün bütün gücünü topladı, hər iki yanında oturmuş başçıların köməyiylə qalxdı və zəiflikdən səndələdiyinə baxmayaraq vüqarla dayandı. Az sonra gur, boğuş səsle danışmağa başladı; tamamilə səssizlik olduğuna görə qocanın səsi guruldayırdı. O deyirdi:

– Kimdir lenapların övladlarını yada salan? Kimdir keçənlərdən danışan? Məgər yumurtadan qurd çıxmır, məgər qurddan milçək əmələ gəlib məhv olmur? Delavarlara yaxşı keçmişdən danışmağın nə mənası vardır? Yaxşısı budur, gəlin indiki olub-qalanımız üçün də Manituya minnətdarlıq edək.

Maqua qocaların dayandığı yerə yaxınlaşaraq dedi:

– Danışan veyandotdur. Tamenundun dostudur.

Qoca qaşqabağını tökərək:

– «Dost!» – deyərək təkrar etdi. Onun gözlərində parlayan acıq və hiddət ifadəsi, gözlərini qorxunc bir şəkllə saldı. – Məgər minq yer üzünün hökmdandır? Quronu buraya gəlməyə nə məcbur etmişdir?

– Ədalət arzusu. Quronun əsirləri onun buradakı qardaşlarının yanındadır, quron da özünə məxsus olan şeyi aparmaq üçün buraya gəlmişdir.



Qoca, ayaq üstə dayana bilməsinə kömək edən başçılardan birinə baxdı və onun qısa izahatını dinlədi. Sonra üzünü Maquaya döndərüb, onu çox diqqətlə xeyli süzdü və nəhayət, danışmağa həvəsi olmayan adamlar kimi yavaşca dedi:

– Ədalət böyük Manitunun qanunudur. Mənim övladlarım, bu yadellini yedirdin. Sonra isə, quron, burada nəyin varsa, apar get.

Qəbilə başçısı bu təntənəli qərarı elan etdikdən sonra oturub yenə gözlərini yumdu. Delavərlərin heç biri bu hökmə etiraz etməyə cürət etmədi. Tamenund öz qərarını bildirdikdən sonra dərhal dörd, ya beş gənc döyüşçü Heyvordun və kəşfiyyatçının arxasına keçdi, onların qollarını zirəkliklə, cəld qayıqla bağladı. Maqua buradakı hindulara sevinclə göz gəzdirdi. Kişi əsirlər əl-qolları bağlı olduğuna görə müqavimət göstərə bilməzdilər; Maqua bunu yəqin etdikdə hamıdan çox istədiyi qızın üzünə baxdı. Kora onun baxışını elə bir təmkinli və qəti baxışla qarşıladı ki, Maqua tərəddüd etdi. Bu vaxt Maqua əvvəllər işlətdiyi hiyləni yadına saldı. Koranı söykəndiyi döyüşçünün əlindən alıb Heyvorda işarə etdi ki, onun dalınca gəlsin; sonra aralanıb yol verən hinduların içindən keçməyə başladı.

Lakin Kora, Maquanın güman etdiyi kimi, ona tabe olmaq əvəzinə, özünü qəbilə başçısının ayaqları altına atıb ucadan dedi:

– Ey ədalətli, hörmətli delavar! Sənin mərdliyinə və qüdrətinə bel bağlayaraq, xahiş edirik ki, bizə rəhm edəsən! Bu rəhmsiz və qəddar vəhşinin sözlərinə inanma. O, qana susamışdır və öz kamına çatmaq üçün sənin qulaqlarını yalan sözlərlə doldurur. Sən özün uzun ömür sürmüşsən, yamanlıq çox görmüşsən, buna görə də biçarələrin dərdinə şərik olmalısən.

Qoca gözlərini çətinliklə açıb yenə camaata baxdı. O, Koranın səsinə eşitdikdə başını yavaş-yavaş ona tərəf döndərdi və nəhayət, gözlərini hərəkətsiz halda cavan xanıma zillədi. Kora diz çöküb əllərini sinəsində çarpazlamışdı və qəbilə başçısının solmuş, lakin hələ də zəhmli görünən üzünə hörmətlə baxırdı. Tamenundun üzü tədricən dəyişirdi; yüz il bundan əvvəl öz gənclik ehtirası ilə delavərlərin bir çox qəbilələrini ruhlandırılmış zəkası indi üzündə heyrət ifadəsilə birlikdə əks etmişdi. O, yanındakıların köməyi olmadan, asanlıqla ayağa qalxdı, öz qətiyyətilə hamını valeh edən bir səsle soruşdu:

– Sən kimsən?

– Sənin nifrət etdiyin ingizlər qəbiləsindən olan bir qadınam; lakin bu qadın sənə heç zaman yamanlıq etməmişdir və hərgah özü istəsəydi də, sənin xalqına pislik edə bilməzdi. O səndən kömək istəyir.

Qəbilə başçısı, diz çökmüş Koradan gözlərini çəkməyərək, xırıltılı səslə qarşısındakı hindulara müraciət etdi:

– Övladlarım, mənə deyın görüm, indi delavarlar harada düşərgə salmışlar?

– Şəffaf Qorikan bulaqlarının o tayında, irokezlərin dağlarında. Qoca başçı sözünə davam edərək:

– Doğma çayımın suyundan içdiyim vaxtdan bəri isti yay çox gəlib keçmişdir, – dedi. – Qorikanın ağ sakinləri ağ adamların hamısından ədalətli idilər, lakin onlar susadılar və çaya yiyələndilər. Olmaya, onlar bizi burada da, öz düşərgəmizdə də təqib etmək istəyirlər?

– Biz heç kəsi təqib etmirik, heç bir şey ələ keçirmək istəmirik, – deyərək Kora cavab verdi. – Sizin yanınıza əsir gətirilmişik və yalnız bunu xahiş edirik ki, dincliklə öz qohum-əqrəbamızın yanına qayıtmağımıza icazə verəsiniz. Məgər sən bu xalqın atası olan Tamenund deyilsən?

– Mən yaşının çoxluğundan təngə gəlmiş Tamenundam.

– Yeddi il bundan əvvəl sənin döyüşçülərindən biri bu yerlərin sərhədində ağ başçının əlinə keçmişdi. Həmin döyüşçü xeyirxah və ədalətli Tamenund tayfasından olduğunu söylədi. Ağ rəhbər ona: «Get, – dedi, – sən azadsan, çünki Tamenund tayfasındansan». Həmin ingilis döyüşçüsünün adı sənin yadındadırımı?

Qəbilə başçısı çox qocalmış adamlara məxsus aydın bir hafizənin köməyiylə xatirələrini yadına salaraq:

– Yadımdadır, – dedi, – gülərüzlü bir uşaq idim, dənizin qumlu sahilində dayanıb baxarkən qanadları olan iri bir qayıq gördüm; o, günəşin çıxdığı tərəfdən gəlirdi.

– Yox, yox, mən belə bir uzaq keçmiş demirəm, bu yaxınlarda qohumlarımdan birinin sənin qohumuna etdiyi yaxşılığı deyirəm.

– Bəlkə, bu hadisə delavarların ovlaqlarına yiyələnmək üçün ingizlərlə hollandiyalıların vuruşduqları vaxt olmuşdur? O zaman Tamenund başçı idi və birinci dəfə öz kamanını solğunüzlü adamların ildırım¹ ilə əvəz etdi...

¹ *İldırım* – qədim hinduların avropalıların tufənglərinə verdikləri ad



– Yox, o vaxt da deyil, – deyə Kora onun sözünü kəsdi. – Mən deyən hadisə lap sonralar olmuşdur. Həmin hadisə lap bu yaxınlarda, demək olar ki, dünən olmuşdur. Yəqin ki, bu iş sənin yadından çıxmamışdır.

Qoca təsirli bir səslə:

– Hələ dünən lenapların övladları dünyanın ağası idilər! – dedi. – Duzlu Gölün balıqları, quşları və meşə heyvanları lenapların övladlarını özlərinin saqamorları hesab edirdilər!

Kora ümitsiz halda başını aşağı saldı və özünün ağır dərdi ilə bir dəqiqə ərzində mübarizə apardı. Sonra başını qaldırıb gözəl üzünü və parıldayan gözlərini göstərərək sözünə davam etdi:

– De görüm, sənin uşaqların varmı?

Taqətsizliyi arıq üzündən də bilinən qoca, mehribanlıqla gülümsəyib, oturduğu səkidən Koraya baxdı, sonra qarşısındakı adamlara yavaş-yavaş göz gəzdirib cavab verdi:

– Mən böyük bir xalqın atasıyam.

– Mən özüm üçün heç bir şey istəmirəm, əcdadımın günahı üçün hər cür cəzanı çəkməyə hazırım. Lakin mənim yanımda duran qız indiyədək göylərin qəzəbinin cəfasını çəkməmişdir. O, ömrünün son günlərini keçirən qoca bir kişinin qızıdır. Bu qızı sevən çoxdur, olduqca çoxdur; o, çox mehribandır, ürəyi təmizdir, bir çoxlarının əzizidir, buna görə də onu bu haramzadəyə qurban vermək olmaz.

– Mən bilirəm ki, solğunüzlülər təşəxxüslü və acgöz tayfadırlar. Mən bilirəm ki, onlar nəinki yer üzünün sahibi olduqlarını iddia edirlər, həm də güman edirlər ki, onların rəngində olan adamların ən pisləri qırmızı-rəngli adamın saqamorlarından yaxşıdır. Hərgah onlar dərisinin rəngi qardan ağ olmayan bir qadını öz vıqvamlarına gətirsələr, onların qəbiləsinin köpəkləri hüzməyə, qarğaları isə qarlıdamağa başlar. Amma qoy onlar Manitunun qarşısında özlərini çox öyməsinlər. Onlar bu yerə çıxan günəş tərəfdən gəlmişlər və batan günəş tərəfə çıxıb gedə bilərlər. Ağacları yarpaqlarını çəyirtkənin necə yediğini, lakin vaxt gəlib çatdıqda ağacların yenə çiçəklənib yarpaqlandığını çox görmüşəm.

Kora, keylikdən ayılırmış kimi, dərindən ah çəkərək:

– Belə olmağına belədir, – dedi. – Lakin buraya sən öz qəbiləndən olan başqa bir adam da gəlmişdir. Onu sən öz hüzuruna gətirməyiblər. Qurunun buradan qələbə ilə gətməsinə yol verməzdən əvvəl, həmin adamın da fikrini dinləyin.

Tamenundu müşayiət edənlərin biri onun döyükdüyünü gördükdə dedi:

– Qızın dediyi adam İlandır, ingizlərin qırmızıdərilili nökeridir. Biz onu saxlamışıq ki, sonra əziyyət verək.

– Qoy o gəlsin, – deyə, dünyagörmüş qoca əmr etdi.

Qoca yenə öz yerində oturdu; nə qədər ki döyüşçülər onun əmrini yerinə yetirməyə getməmişdilər, burada elə bir səssizlik var idi ki, qonşu meşədə yarpaqların xışiltısı aydın eşidilirdi.

XXX

fəsil

Həyəcanlı sükut bir neçə dəqiqə davam etdi. Sonra camaat təlatümə gəldi, aralandı, yenidən sıxlaşıb birləşdi. Ətdən çəkilməmiş çəpərin əmələ gətirdiyi dövrənin ortasında Unkas dayanmışdı. Bayaقدan bəri qocanın üzünü böyük maraqla süzən gözlər indi dərin daxili bir heyranlıqla əsirin yaraşığıl qədd-qamətinə zillənmişdi. Nə hamının hörmət etdiyi qoca qəbilə başçısının burada olmasına, nə də ona göstərilən müstəsna diqqətə baxmayaraq, gənc mögikan özünü itirmir, əsla qərardan getmirdi. O hər tərəfə diqqətlə nəzər saldı, həm uşaqların maraqla dolu diqqətli baxışını, həm də qaşqabaqlı başçıların düşməncəsinə nəzərini xatircəmliliklə, təmkinlə qarşıladı. Lakin Unkas buradakı adamları vüqarla süzdükdən sonra onun gözləri Tamenunda sataşdıqda, bu oğlan dünyagörmüş qocanın oturduğu yerə səssiz addımlarla, yavaş-yavaş yaxınlaşdı və lap onun qabağında ayaq saxladı. Unkas burada xeyli dayanıb ətrafını çox diqqətlə seyr etdi; nəhayət, delavar başçılarından biri Unkasın burada olduğunu Tamenunda xəbər verdi. Qəbilə başçısı gözlərini açmadan soruşdu:

– Manitu ilə əsir hansı dildə danışır?

– Öz ataları kimi, o da delavar dilində danışır, – deyə Unkas cavab verdi.

Bu gözlənilməyən xəbər qəflətən eşidildikdə adamların arasından yavaş, lakin qəzəbli bir uğultu qopdu; bu uğultunu şir nərəsilə müqayisə etmək olardı. Unkasın dediyi sözlər ağıllı qocaya da qüvvətli təsir bağışladı, lakin qoca bu təsiri başqa bir şəkildə büruzə verdi. O, sanki, bədnam bir şeyi görməkdən özünü məhrum etmək



istəyirmiş kimi, gözlərini əliylə örtüdü və indicə eşitdiyi sözləri boğuş səslə yavaşca təkrar etdi:

– Delavar! Mən ömrümdə lenap qəbilələrinin məsləhət tonqalları alovlanan öz qədim məskənlərindən necə qovulduqlarını və maral sürüləri kimi pərən-pərən salınıb irokez dağlarına necə səpələndiklərini görmüşəm! Göy küləklərinin rəhm etdiyi meşələrimizi yad xalqın necə baltalayıb doğradığını görmüşəm; mən meşələrdə gəzən heyvanların və ağacların üstündən uçub keçən quşların insan vıqvamlarında necə yaşadığını görmüşəm; lakin öz xalqının düşərgəsinə zəhərli ilan kimi xəlvətcə sürünüb soxulan alçaq delavara hələ heç zaman rast gəlməmişəm.

Buna cavab olaraq Ünkasin xoş avazlı, məlahətli səsi eşidildi:

– Yalançı quşlar dimdiklərini açmışlar, Tamenund da onların nəğmələrini eşitmişdir.

Dünyagörmüş qoca diksinib başını yana əydi, elə bil, uzaqdan gələn melodiyanın batmaqda olan son səsinə eşitmək istəyirdi.

– Tamenund yatmışımı? – deyə o dilləndi. – Onun qulaqlarında cingildəyən nə səsdir? Yoxsa, qışlar geri çəkilmişdir, yoxsa, lenapların övladları üçün yay yenidən qayıdır?

Tamenundun ağızından yağan rabitəsiz sözlərin ardınca təntənəli hörmət sükutu başlandı. Tamenundun xalqı bu anlaşılmaz sözlərin sirli söhbətlərdən biri olduğuna çox tez inandı; belə söhbətləri isə, buradakıların etiqadına görə, qoca qəbilə başçısı, guya, Böyük Ruh ilə aparırdı; buna görə də hamı qocanın ağızından çıxan bu sirri-ilahinin açılmasının nəticələrini qorxa-qorxa gözləyirdi. Qəbilə başçısının qoca yoldaşlarından biri uzun müddət səbirlə gözlədikdən sonra başa düşdü ki, Tamenund hamını maraqlandıran məsələni unutmuşdur; buna görə də qarşısında dayanan əsiri qocanın yadına salmağa cürət edərək dedi:

– Yalançı delavar Tamenundun sözlərini eşitməkdən ehtiyat etdiyinə görə titrəyir. İngizlər ona iz göstərdikdə bu köpək ulayır.

Ünkas ətrafına göz gəzdirərək cavab verdi:

– Siz də elə köpəklərsiniz ki, hər hansı bir fransız yediyi maralın sür-sümüyünü qabağınıza atdıqda sevindiyinizdən zingildəyirsiniz!

Ünkas cavab olaraq zəhərli, lakin, bəlkə də, haqlı olan bu sözləri deyərək iyirmiyə qədər xəncər havada parladı və bir o qədər də döyüşçü cəld sıçrayıb ayağa qalxdı; lakin başçılardan birinin işarəsi

döyüşçülərin qəzəbini soyutdu. Bu zaman Tamenund hərəkətə gəldi və bununla da danışmaq istədiyini bildirdi. O dedi:

– Ey delavar, sən öz adına az layiqsən. Mənim xalqım bir çox qışlardan bəridir ki, parıldayan günəşi görmür, başlarının üstünü qara buludlar alan zaman öz qəbiləsini tərk edən döyüşçü isə ikiqat xaindir. Manitunun qanunu ədalətli qanundur. Belə olmalıdır. Nə qədər ki çaylar axır və dağlar yerində dayanmışdır, nə qədər ki ağaclar çiçəklənir və çiçək tökür, belə də olmalıdır. Mənim övladlarım, o sizindir, onunla qanun əsasında rəftar edin.

Tamenund öz hökmünü verib qurtaranadək heç kəs yerindən qımıldanmadı; hamı cıncırını belə çıxarmadan qocaya çox diqqətlə qulaq asdı. Elə ki qoca sözünü qurtardı, onda buradakıların hamısını eyni intiqam hissilə birləşdirən bərk bağırtı eşidildi; bu səs buradakıların rəhm etmədən, qəddarcasına bir iş görmək niyyətində olduqlarını xəbər verirdi. Xeyli davam edən belə vəhşi bağırtılar içərisində başçılardan biri ucadan qışqıraraq elan etdi ki, əsirə odla əzab veriləcəkdir. Dövrə vurub oturmuş hindular dağılıdılar; sevinc səsləri, əsirə işgəncə verilməsi üçün görülən hazırlıqla əlaqədar olaraq qopan həyküyə və çaxnaşmaya qarışdı. Heyvord var gücü ilə dartınırdı ki, onu hər tərəfdən tutub saxlayan adamların əlindən çıxsın. Şahingöz xüsusi, təlaşlı bir baxışla ətrafına boylanırdı; Kora isə yenə özünü qəbilə başçısının ayağına ataraq ona yalvarırdı ki, rəhmə gəlsin.

Lakin Unkas bu dəhşətli dəqiqələrdə çox sakit dayanmışdı və narahat olduğunu əsla bildirmirdi. O, işgəncənin hazırlanmasına laqeydliliklə baxırdı; əzab verməli olan hindular ona yaxınlaşdıqda Unkas onları qəti, tərəddüdsüz bir baxışla qarşıladı. Bu cəlladların ən qəzəblisi gənc mogikanın köynəyinin yaxasından yapışib dartaq onu cırdı. Sonra o, vəhşilərə məxsus sevincə qışqıraraq Unkasın yanına sıçradı. Lakin öz fikrindən qəflətən döndü; elə bil, fəvqəltəbii bir qüvvə Unkası xilas etmək üçün işə qarışdı. İşgəncə verməyə gələn delavarın gözləri, sanki, yerindən çıxdı, ağız açıldı və heyrət içində donub qaldı, elə bil ki, bu adam daşa dönmüşdü. O, yavaş-yavaş əlini qaldıraraq barmağı ilə əsirin sinəsini göstərdi. Onun yoldaşları başına toplaşdılar və hamının gözləri əsirin sinəsində abı boyaqla döyülüb çəkilən balaca tısağa şəklinə zilləndi.

Unkas sakitcə gülümsəyib, bu mənzərəyə tamaşa edə-edə öz qələbəsindən bir anlığa həzz aldı. Sonra əlini vüqarla və təşəxxüslə



qaldırıb adamları yavaşca kənara itələdi, şahənə bir vüqarla ortalığa çıxdı və camaatın heyrətli pıçıltısı üzərində yüksələn bir səslə dedi:

– Ey leni-lenapların nəslindən olan adamlar! Mənim tayfam dünyanın dayağıdır. Sizin zəif qəbiləniz əcdadımın zirehi üzərində durur! Delavarın odu mənim babalarımın övladını məgər yandıra bilər? – deyə Ünkas əlavə etdi və sinəsindəki sadə əlaməti iftixarla göstərdi. – Belə bir tayfadan törəyən qan sizin alovunuzu söndürərdi. Mənim tayfam bütün qəbilələrin əcdadıdır!

Əsirin sözlərinin mənası deyil, onun səsi Tamenunda daha artıq təsir göstərmişdi. O, Ünkasın səsinə valeh olaraq ayağa qalxıb:

– Sən kimsən? – deyə soruşdu.

Əsir üzünü camaatdan çevirib, qocanın şəxsiyyətinə və yaşına hörmət əlaməti olaraq baş əydi və təvazökarlıqla cavab verdi:

– Çinqaçkukun oğlu Ünkasam, böyük Ünamisin – Tısbağanın övladlarından biriyəm.

Dünyagörmüş qoca yenə dilləndi:

– Tamenundun son dəqiqələri yaxınlaşır! Gündüz, nəhayət, gecəyə yaxınlaşır! Burada, məni məsləhət tonqalı kənarında əvəz edə bilən bir şəxs vardır, buna görə də mən Manituya təşəkkür edirəm. Çinqaçkukun oğlu Ünkas, axır ki, tapıldı! Qoyun ölməkdə olan qartalın gözləri doğan günəşə baxsın.

Ünkas çox cəld, lakin vüqarla yüyürüb səkiyə qalxdı; buradan baxarkən heyrətə dalan həyəcanlı camaat görünürdü. Tamenund Ünkasa baxmaqdan doymurdu, yəqin, keçmişin xoşbəxt günlərini xatırlayırdı. Nəhayət, qoca heyrət yuxusundan ayılıb dilləndi:

– Olmaya, mən cavanlaşmışam? Yoxsa, mən bütün bu qışları yuxuda görmüşəm? Küləyin sovurduğu qum kimi səpələnən öz xalqımı görmüşəm, ağaclardakı yarpaqlardan sayca çox olan ingizləri görmüşəm. Atdığı ox maralı ürkütməzdi; mənim qolum tələf olmuş palıdın budağı kimi quruyardı; ilbiz yüyürməkdə məni ötüb keçərdi; bununla belə, qarşımda Ünkas dayanmışdır; mən də solğunbənzirlə vuruşmağa getdiyim zamanlar, bax, onun kimi idim! Ünkas öz qəbiləsinin qaplanıdır, lenapların böyük oğludur, mogikanların ən müdrik saqamoruudur! Ey delavarlar, mənə deyin görüm, olmaya, Tamenund yüz qış yatıb yuxuya qalmışdır?

Bu sözlərdən sonra başlanan dərin sükut dəqiqələrində aydın oldu ki, qəbilə başçısının dediyi sözləri camaat çox böyük hörmətlə

qarşılımışdır. Heç kəs cavab verməyə cürət etmirdi; heç kəsdən səs çıxmırdı; hamı daha nələr olacağını gözləyirdi. Bayaقدan qocanın üzünə məhəbbətlə və dərin hörmətlə baxan Unkas danışmağa cəsarət edib dedi:

– Dostumuz Tamenund öz dəstəsini müharibəyə apardığı vaxtdan bəri Unkas nəslindən dörd döyüşçü yaşamış və ölmüşdür. Bir çox başçıların damarlarında Tısbəğa qanı olmuşdur, lakin Çinqaçkukdan və onun oğlundan savayı, bu başçıların hamısı gəlidiyi torpağa qayıtdı.

– Bu doğrudur... Bu doğrudur... – deyə qoca təsdiq etdi; xatirələr şəfəqi onu mürgüdən ayıltı. – Lakin aqıl adamlar deyirdilər ki, qədim tayfanın iki döyüşçüsü hələ ingizlərin dağlarında yaşayır. Bəs onların yeri delavərlərin məsləhət tonqalının kənarında nə üçün uzun müddətdən bəri boş qalmışdır?

Gənc mogikan bu sözləri eşidərkən bayaقدan, Tamenunda hörmət əlaməti olaraq, aşağı əydiyi başını qaldırdı; o, bütün camaat tərəfindən yaxşı eşidilmək üçün və öz ailəsinin hərəkətlərinin mahiyyətini, sanki, birdəfəlik izah etmək arzusunda olduğuna görə səsini ucaldaraq dedi:

– Vaxtı ilə biz, Duzlu Gölün qəzəbli səsi eşidilən yerlərdə yatırıdığımız. O zaman biz bütün ölkənin hökmdarları və saqamorları idik. Lakin hər bir irmağın başında solğunbənizlilərə rast gəldikdə biz maralların ardınca geriyyə, öz doğma çayımıza doğru getdik. Delavərlər məhv oldular. Sevimli çayın suyunu içmək döyüşçülərin yalnız azına qismət oldu. Onda mənim əcdadım dedi: «Burada biz ova çıxacağıq. Bu çayın suyu Duzlu Gölə axıb tökülür. Hərgah biz batan günəş tərəfə gedəriksə, onda şirinsulu Böyük Gölə tökülən çayları taparıq; dəniz balıqları şəffaf bulaqlarda ödükləri kimi, mogikan da orada öləcəkdir. Manitu hazır olduqda deyəcəkdir: “Gedin!” – biz də çayla dənizə gedəcəyik və özümüzünküləri özümüzmə qaytaracağıq». Delavərlər, görürsünüzmü, Tısbəğa övladları nəyə inanırlar? Gözlərimiz batan günəşə deyil, çıxan günəşə tərəf baxır. Biz bu günəşin haradan gəldiyini bilirik, lakin haraya gəldiyini bilmirik. Bəsdir!

Lenəplərin nəsiləri Unkası mövhumi qorxudan irəli gələn bir hörmət hissilə dinlədilər. Unkas öz dinləyicilərinə diqqətlə göz gəzdirdi. O, sözlərinin yaxşı təsir bağışladığını yəqin etdikdə Tamenundun



oturduğu təpənin dövrəsinə toplaşib səssiz-səmirsiz dayanan camaata nəzər saldı və əl-qolu bağlı kəşfiyyatçını birinci dəfə idi ki, gördü. Adamları yara-yara dostunun yanına gəldi; kəşfiyyatçının bədəninə sarınmış qayıqları cəld, qəzəbli bir hərəkətlə, xəncərlə kəsdi və camaata işarə etdi ki, kənara çəkilsinlər. Hindular kənara çəkildilər və Unkasın buraya gəlməsindən əvvəlki kimi, yenə dairə vurub dayandılar. Unkas kəşfiyyatçının qolundan tutub qəbilə başçısının yanına gətirdi və ona müraciət edərək dedi:

– Ata, bu solğunbənzli adama bax; o, ədalətli adamdır, delavərlərin dostudur, makuasların qənimidir.

– Öz igidliklərinə görə o nə ad qazanmışdır?

– Biz onu Şahingöz adlandırırıq, – deyə Unkas kəşfiyyatçıya verilmiş delavar ləqəbini söylədi, – çünki onun gözündən tük də yayınmır. Bir çoxları onu öz vəfalı tufənginə görə tanıyır və Uzun Karabin adlandırırlar.

Tamenund:

– Uzun Karabin! – deyə dilləndi və gözlərini açıb kəşfiyyatçıya sərt-sərt baxdı. – Gərək oğlum onu özünə dost bilməyəydi.

– Mən əslində özünü dost kimi göstərən adamı dost adlandıram, – deyə gənc başçı sakitcə və qəti cavab verdi. – Hərgah delavərlər Unkası alqışlayırlarsa, deməli, burada Şahingöz də öz dostlarının arasındadır.

– Bu solğunbənzli mənim çox döyüşçümü öldürmüşdür. Onun adı lenaplara endirdiyi zərbələrlə məşhurdur.

– Hərgah bunu delavərlərin qulağına hər hansı bir minq pıçıldamışdırsa, bununla yalnız yalançı quş olduğunu sübut etmişdir, – deyə kəşfiyyatçı cavab verdi.

Kəşfiyyatçı bu cür təhqiredici ittihamlara qarşı özünü təmizə çıxarmaq vaxtının çatdığını qət edərək dedi:

– Mən makuasları öldürmüşəm – danmayacağam, onları hətta məsləhət üçün tonqal kənarında oturduqları zaman öldürmüşəm. Lakin mənim əlim delavərə heç zaman zərər vurmamışdır, çünki mən delavərləri və onların qəbiləsinə mənsub olan bütün başqa adamları özümə dost hesab edirəm.

Döyüşçülər pıçılşaş bu sözləri bəyəndiklərini bildirdilər; onların bir-birinin üzünə baxmaları göstərirdi ki, səhvlərini başa düşməyə başlamışlar.

– Hanı quron? – deyə Tamenund soruşdu.

Maqua cürətlə irəli çıxdı və qəbilə başçısının qabağında dayanaraq dedi:

– Ədalətli Tamenund quronun ona müvəqqəti olaraq tapşırğını qaytaracaqdır.

Dünyagörmüş qoca qaşqabaqlı Bic Tülküdən üzünü döndərüb gözlərini Unkasın mərd üzünə dikərək soruşdu:

– Mənim qardaşımın oğlu, de görüm, quron səni məğlub etmişdirmi və bu səbəbdən onun qarşısında sən başı aşağısanmı?

– Yox. Qaplan qadınların qurduqları tələyə bəzən düşə bilər, lakin o çox güclüdür və tələdən sıçrayıb çıxmağı bacarır.

– Bəs Uzun Karabin necə?

– Minqi ələ salıb oynadır. Quron, get öz qadınlarınızdan soruş, onlar deyərlər ayı necə olur.

– Bəs yadelli və onunla birlikdə mənim düşərgəmə gəlmiş ağ qız?

– İstədikləri yol ilə çıxıb getməlidirlər, heç kəs onlara mane olmamalıdır.

– Quronun mənim döyüşçülərimin yanında qoyduğu qız?

Unkas cavab vermədi.

– Minqin mənim düşərgəmə gətirdiyi qadın? – deyə Tamenund yenə soruşdu.

Maqua qışqırıqla:

– O qadın mənimdir! – deyə əlini Unkasın qarşısında təşəxxüslə silkələdi. – Mogikan, sən bilirsən ki, o mənimdir!

Tamenund Unkasın fikrini üzünün ifadəsindən başa düşməyə çalışaraq:

– Mənim oğlum dinmir, – dedi.

– Quron düz deyir, – deyə Unkas həzin səslə cavab verdi.

Başlanan mənalı, qısa sükut dəqiqələrində başa düşmək olardı ki, hindular minqin tələbinin ədalətli olduğunu həvəssiz təsdiq edirlər. Hökm vermək hüququ təkə Tamenunda məxsus olduğu üçün dünyagörmüş qoca, nəhayət, qətiyyətlə dedi:

– Çıx get, quron!

– Ədalətli Tamenund, bəs quron necə getsin? – deyə zalım Maqua soruşdu. – Əsir qızlamı getsin, yoxsa tək? Bic Tülkünün viqvamı boş qalmışdır. Onun burada nəyi varsa, özünə qaytarmaqla ona kömək elə.



Qoca susub dərin fikrə getdi və bir müddət belə qaldı, sonra başını hörmətli yoldaşlarından birinə tərəf əyib soruşdu:

– Bu minq öz qəbiləsinin başçılarından biridirmi?

– Öz qəbiləsindəki adamlar arasında hörməti çoxdur.

– Bəs onda daha nə istəyirsən, ay qız? Məşhur bir döyüşçü səni özünə arvad etmək istəyir. Onunla get, sənin tayfanın nəslı kəsilməz.

Kora dəhşət içində belə cavab verdi:

– Bu cür alçalmaqdan, qoy mənim tayfamın nəslı kəsilsin, lap min dəfə kəsilsin!

– Quron, bu qızın ürəyi öz atalarının çadırlarındadır. Bədbəxt qız vıqrama da bədbəxtlik gətirər.

Maqua öz əsirinə açıq bir kinayə ilə baxaraq:

– Bu qız öz xalqının dililə danışır, – dedi. – O, çərçilər tayfasındadır, indi də xoş bir baxış üçün çərçilik edir. Qoy Tamenund nə lazımdır, desin.

– Onun əvəzində nə istəyirsən verilsin, biz də sənə xoşbəxtlik arzulayırıq.

– Mən buraya gətirdiyimdən başqa heç bir şey almaram.

– İndi ki, belədir, sən özünə məxsus olan nədirsə, götür apar.

Böyük Manitu delavarların ədalətsiz olmasını qadağan edir.

Maqua cəld öz əsirinə yaxınlaşdı və onun biləyindən bərk yapışdı. Delavarlar səssiz-səmiş kənara çəkildilər; Kora isə yalvar-yaxarın əbəs olduğunu dərk edirmiş kimi, dinməz-söyləməz öz taleyinə tabe olmağı qət etdi.

Heyvord yüyürüb qabağa gələrək ucadan:

– Toxta, dayan! Rəhmə gəl, quron! Bu qızın əvəzində sənə o qədər hədiyyə verərlər ki, sən öz qəbiləndə birinci dövlətli olarsan.

– Maqua qırmızıdərilidir, ona solğunbənzillərin oyuncaq şeyləri lazım deyildir.

– Bu qızdan əl çəksən, onun əvəzində sənə qızıl, gümüş, barıt, qurğuşun verərlər, bir sözlə, döyüşçüyə nə lazımdırsa, böyük başçıya nə lazımdırsa, hamısı sənin vıqvamında olar.

Maqua müqavimət göstərməyən Koranın qolundan yapışmış əlini quduzcasına silkələyə-silkələyə:

– Bic Tülkü çox güclüdür! – dedi. – İntiqam onun əlindədir.

Heyvord ümitsiz bir halda əllərini bir-birinə vuraraq:

– Ey qadir Allah, – dedi. – Buna sən razı olarsanmı? Ədalətli Tamenund, sənə yalvarıram, rəhm elə!

Qoca:

– Delavar sözünü dedi, – deyə cavab verib gözlərini yumdu və yerində oturdu. – Kişinin sözü bir olar.

Şahingöz Heyvorda susmağı işarə edərək dilləndi:

– Böyük başçı deyilən sözləri təkrar etməyə vaxt itirmək istəmir və bununla da ağıllı iş görür, lakin hər bir döyüşçü baltasını öz əsirinin başına yeritməzdən əvvəl bu barədə dərinədən fikirləşməlidir. Quron, səndən xoşum gəlmir və ümumiyyətlə, deyə bilərəm ki, heç bir minqə mənim rəhmim gəlməyib. Cürətlə demək olar ki, müharibə hələ bu tezliklə qurtarmayacaqdır və sizin döyüşçülərin hələ çoxu mənə meşədə rast gələcəkdir. İndi özün fikirləş, öz düşərgənə kimi əsir aparmağı üstün bilirsən: bu qadınımı, yoxsa mənim kimi bir adamı?

Öz əsirini götürüb düşərgədən getmək istəyən Maqua tərəddüdlə soruşdu:

– Olmaya, Uzun Karabin öz canını bu qadının yolunda verər?

Şahingöz başa düşdü ki, onun təklifi Maquanı çox maraqlandırmışdır; buna görə də ehtiyatla bir qədər geri çəkilərək dedi:

– Yox, yox, mən bunu demirdim. Gəncliyinin ən yaxşı çağlarında olan döyüşçünü bir qızın, hətta bu yerlərdəki ən yaxşı qızın əvəzində vermək çox ədalətsiz mübadilə olardı... Mən, heç olmasa, yarpaqların tökülməyə başlamasından altı həftə əvvəl öz mənzilimə çəkilib getməyə razı olardım, ancaq bu şərtlə ki, sən bu qızdan əl çəkəsən.

Maqua buna razı olmayıb, başını buladı və camaata işarə etdi ki, kənara çəkilsin.

Bu zaman kəşfiyyatçı özünü hələ qəti bir fikrə gəlməmiş adam kimi göstərərək əlavə etdi:

– İndi ki belə oldu, onda maralvuranı da üstəlik verərəm. Təcürübəli ovcunun sözünə inan, bu tüfəngin misli-bərabəri yoxdur.

Maqua bu təklifə cavab vermədi və camaatı yanib keçmək üçün səy göstərməyə başladı.

Kəşfiyyatçı bayaqkı süni soyuqqanlılığını qoruya bilməyib dedi:

– Bu tüfəngdən bacarıqla istifadə etməyi sizin döyüşçülərə öyrətməyə razı olsam, fikrindən dönərsənmi?



Maqua yenə delavarlara əmr etdi ki, kənara çəkilsinlər; delavarlara isə sülh təklifinə Maquanın razı olacağına ümid edərək, hələ də sıx sıralarla onun dövrəsində dayanmışdılar.

Şahingöz qəmgin və müti bir baxışla Unkasa müraciət edərək sözüne davam etdi:

– Olacağa çarə yoxdur. Bu yaramaz öz üstünlüyünü bilir və indi ondan bir fürsət kimi istifadə edir! Allah sənə yar olsun, oğlan, sən öz doğma qəbiləndə öz dostlarını tapdın; ümidvaram ki, sənə onlar da mənim kimi sədaqətli olacaqlar. Mənə gəldikdə, gec-tez ölməliyəm; bu da mənim xoşbəxtliyimdir ki, ağlayanım olmayacaqdır. Bu yaramazlar əvvəl-axır mənim skalpımı, yəqin, soyacaqlar, bunun bir gün tez və ya bir gün gec olmasının isə heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Allah sənə yar olsun! – deyərək, möhkəm iradəli meşə sakini sözü-nü qurtarıb başını aşağı saldı.

Lakin o saat da başını cəld qaldırıb, Unkasa qəmgin-qəmgin baxaraq əlavə etdi:

– Mən sizin hər ikinizi – səni də, atanı da sevirdim, Unkas. Saqamora deyərsən ki, ən qorxulu dəqiqələrdə də onu heç zaman yadımdan çıxarmırdım. Səndən xahiş edirəm ki, xoşbəxtlik yolu ilə gedərkən hərdənbir məni də yadına salasan. Mənim tufəngimi gizlətdiyimiz yerdə taparsan; onu götürüb məndən yadigar saxlarsan. Sözü-mə yaxşı qulaq as, qoçaq, sizdə də intiqam almaq adəti vardır, buna görə də həmin tufəngdən minqlərə qarşı istifadə etməkdən çəkinmə. Bu isə, itki nəticəsində sənə üz verən dərdi azaldar və təsəlli verir... Quron, sənəin təklifini qəbul edirəm, bu qadını azad elə. Mən sənəin əsirinəm.

Camaat alicənablıqla edilən bu təklifi bəyəndiyini yavaş, lakin aydın pıçıltı ilə bildirdi; hətta, delavarlaraın ən qəzəbliləri Şahingözün bu mərdlik və qətiyyətindən çox razı qaldıqlarını bildirirdilər. Maqua ayaq saxladı, bir anlığa elə zənn etmək olardı ki, o tərəddüd edir. Lakin həm qəzəb, həm də fərəhli təəccüb hissini qəribə bir şəkildə ifadə edən gözlərilə Koranı süzərək, qəti qərara gəldi.

O, kəşfiyyətçinin təklifinə nifrət etdiyini bildirərək, lovğalıqla başını qaldırdı, qəti və inamla dedi:

– Bəc Tülkü böyük başçıdır, öz fikrindən dönməz. Gedək, – deyərək əsir qıza təklif edib, əlini onun çiyinə qoydu, – quron havayı danışan boşboğaz deyildir; biz gedirik.

Kora vüqarla, qadınlara məxsus bir ləyaqətlə kənara çəkildi; onun qara gözləri parıladı, üzü batmaqda olan günəşin son şüalarına oxşayan al-qırmızı rəngə boyandı. O təmkinlə:

– Sizin əsirinizəm və vaxt gəlib çatdıqda lap ölümə də getməyə hazırım, – dedi və dərhal üzünü Şahingözə tutub əlavə etdi: – Sizə ürəkdən təşəkkür edirəm, alicənab ovçu! Sizin təklifiniz faydasızdır, çünki mən buna razı ola bilməzdim, lakin alicənablıqla təklif etdiyiniz xidmətdən mənə daha böyük bir xidmət göstərə bilərsiniz. Taqətdən düşən bu bədbəxt qıza baxın! Dostları yaşayan yerə gedib çatanadək gözünüz onun üstündə olsun. Mən, – deyə Kora əlavə edib kəşfiyyətçinin codlaşmış əlini bərk-bərk sıxdı, – demirəm ki, onun atası sizə mükafat verəcəkdir; bunu ona görə demirəm ki, sizin kimi adamlar mükafata susamazlar; lakin onun atası sizə minnətdarlıq edib xoşbəxtlik arzulayacaqdır. Ey mənim Allahım, nə olardı ki, belə bir dəhşətli dəqiqədə mən də atamın xeyir-duasını eşidəydim!

Koranın səsi birdən kəsildi; o, bir neçə dəqiqə heç bir söz demədi, sonra, huşunu itirmiş Alisanı hələ də qucağında saxlayan Dunkana yaxınlaşdı və daha sakit bir səslə dedi:

– Sizə də bir neçə kəlmə sözüm vardır. Bu gözəl nemət sizin olacaqdır, ondan muğayat olmağı tapşırmağım yersizdir. O, əsl bir insan kimi mehriban, mülayim, nəcib və sevimlidir. Onun elə bir nöqsanı yoxdur ki, ən vüqarlı adama xəcalət çəkdirsin. O, gözəldir... Özü də misilsiz gözəldir! – deyə Kora məhəbbətlə və qəmli-qəmli əlavə etdi, qarabuğdayı əlini Alisanın mərmər kimi ağ alnına qoydu və bu gənc xanımın gözlərinə tökülən qızılı saçlarını dala verdi. – Onun ürəyi isə tərtəmiz və tamamilə ləkəsizdir. Mən hələ çox şey deyə bilərdim, lakin sizə də yazığım gəlir, özümə də...

Koranın səsi batdı; o, əyilib bacısının üzünə baxdı. Onu dərli-dərli xeyli öpdükdən sonra qəddini düzəltdi. Koranın bənizi qaçıb ağappaq olmuşdu, lakin alışıb yanan gözləri əsla yaşarmamışdı; o, yenə əvvəlki vüqarla vəhşiyə tərəf dönüb dedi:

– Hərgah istəyirsinizsə, mən indi getməyə hazırım!

Bu vaxt Dunkan Alisanı hindu qızının qucağına verərək, üzünü Maquaya tutub qışqırdı:

– Çıxıb getsənə, get, Maqua, çıx get! Delavrların qanunları səni burada saxlamağı qadağan edir, lakin mən... Mən bu qanunlara tabe olmağa borclu deyiləm. Çıx get, qəddar yırtıcı, niyə yubanırsan?



Gənc zabitin bu sözlərini eşidərkən Maquanın üzünün aldığı ifadəni təsvir etmək çətindir. Onun üzündə əvvəlcə kinli bir sevinc sezildi, lakin az sonra həmişəki təmkin və hiyləgərlik ifadəsi əks etdi. O:

– Meşənin yolları hamı üçün açıqdır, – deyə cavab verdi.
– Səxavətli Əl ora gedə bilər.

Şahingöz Dulkanın qolundan yapışdı, onu güclə saxlayaraq ucadan:

– Dayanın, – dedi. – Siz bu yaramazın hiyləgərliyinə və qəddarlığına bələd deyilsiniz, o sizi aparıb tələyə salar, onda ölümünüz...

– Quron... – deyə Unkas Şahingözün sözünü yarımçıq qoydu. O öz qəbiləsinin pozulmaz adətlərinə əməl edərək, indiyədək səssiz-səmirsiz dayanmışdı və deyilən bütün sözlərə diqqətlə qulaq asırdı.

– Quron, delavarlar böyük Manitunun sayəsində ədalətlidirlər. Günəşə bax. O indi, bax, o taydakı kolların yuxarı budaqlarının yaxınlığındadır. Sənin yolun açıqdır, özü də qısaadır. Günəş ağacların başı üstündən uçalıb qalxdıqda adamlar sənin izlə gedəcəklər.

Maqua istehza ilə qəhqəhə çəkərək:

– Bu sözlər qarğa qarılısıdır! Dalımca gəl, mənə çat, – deyə əlavə edib əlini yavaş-yavaş aralanıb ona yol verən camaatın qarşısında silkələdi. – Veyandotun delavarlardan qorxusu yoxdur. Siz köpəksiniz, dovşansınız, oğrusunuz, tüpürürəm sizə!

Delavarlar Maquanın nifrətlə dediyi sözləri hiddətli bir sükut içində dinlədilər. Maqua, pozulmaz qonaqpərvərlik qanunlarının himayəsi altında Koranı götürüb, maneəsiz olaraq meşəyə tərəf yollandı.

XXXI

fəsil

Nə qədər ki düşmən və onun əsiri hələ camaatın gözündən itməmişdi, delavarlar hərəkətsiz dayanmışdılar, elə bil ki, yerə mıxlanmışdılar; lakin quron gözdən itən kimi delavarların güclü hissələri coşub-daşdı; camaat fırtınalı dəniz kimi təlatümə gəldi. Unkas səkidə dayanıb gözlərini Koranın qaraltısından çəkmirdi; o, Koranın paltarının rəngi meşə yarpaqlarının rəngindən seçilməz olanadək qızın dalınca baxdı. Sonra səkidən aşağı düşüb, dinməz-söyləməz camaatın arasından keçdi və bayaq çıxdığı daxmaya girib gözdən

itdi. Gənc əsir ən ağıllı və təcrübəli döyüşçülərin yanından keçərkən onlar bu gəncin gözlərində qəzəb odu parladığını sezdilər. Tame-nundu və Alisanı apardılar; qadınlara və uşaqlara əmr edildi ki, dağılışıb getsinlər. Düşərgədə vurnuxma və çaxnaşma bir saata qədər davam etdi; bu dəqiqələrdə düşərgə, uçub uzaqlara getmək üçün şah arını gözləyən ürküdülmüş arıların pətəyinə oxşayırdı.

Nəhayət, Unkasın daxmasından bir gənc döyüşçü çıxdı, qayaların arasında bitən balaca şamağacına qəti addımlarla yaxınlaşıb onun qabığını soydu və səssiz-səmirsiz yenə daxmaya qayıtdı. Az sonra onun ardınca başqa bir döyüşçü gəldi, ağacın budaqlarını sındırıb onu çılpaqlaşdırdı. Üçüncü döyüşçü budaqsız qalmış ağacın gövdəsinə tünd-qırmızı zolaqlar çəkdi. Döyüşçülər qəbilə başçılarının öz müharibə niyyətlərini bu əlamətlərlə nümayiş etdirmələrinə dinməz-söyləməz, lakin qaşqabaqlı və acıqlı-acıqlı tamaşa edirdilər. Nəhayət, Unkasın özü də gəldi; o, əyninə heç bir şey geyməmişdi; yalnız kəmərinə bağlamışdı, ayaqlarına isə yüngül məst geymişdi, gözəl üzünün yarısını qaba, qara boyaq ləkəsi örtmüşdü.

Unkas qol-budağı qırılmış ağaca yavaş-yavaş və əzəmətlə yaxınlaşdı, müntəzəm addımlarla ağacın dövrəsində gəzişə-gəzişə qədim bir rəqsi ifa etməyə başladı; o rəqs edə-edə öz xalqının hərbi mah-nısını gücü gəldikcə bərkdən oxuyurdu. Mahnının sözləri az idi, lakin tez-tez təkrar olunurdu:

Manitu! Manitu! Manitu!
Dahisən, xeyirxah, əzəmətlisən.
Manitu! Manitu!
Ədalətlisən.
Ah, göylərdə, buludlarda görürəm mən
Çoxlu qırmızı, qara ləkə.
Ah, görürəm asimanda
Çoxlu bulud salıb kölgə.
Meşələrdə eşidirəm iniltilər, nalələr,
Meşələrdə eşidirəm uca səslər.
Manitu! Manitu! Manitu!
Mən aciz, sən qüvvətlisən,
Manitu! Manitu!
Kömək elə mənə sən!



Unkas bu mahnını üç dəfə oxudu və ağacın dövrəsində üç dəfə rəqs etdi.

Unkas öz çağırış mahnısını birinci dəfə oxumağa başladığında lenapların sözükeçən, zabitəli və hörmətli bir başçısı da ona qoşulub, eyni havanı, lakin başqa sözlərlə oxudu. Döyüşçülər bir-bir oynayanlara qoşulurdular; axırda öz igidliyi ilə qəbilədə daha çox məşhur olan döyüşçülərin hamısı bu rəqsdə iştirak etdi. Qəbilə başçıları səs-səse verib ucadan oxuyarkən onların zəhmli üzləri daha qorxunc görünürdü. Unkas öz tomaqavkını ağaca lap dərin yeridib qışqırdı; bu bağırtı Unkasın şəxsi döyüş harayı hesab edilə bilərdi. Bununla da Unkas qət edilmiş hərbi səfərə başçılıq etməyi öz üzərinə götürdüyünü bildirdi.

Bu signal delavərlərin indiyədək yatmış olan ən qüvvətli hissələrini coşdurdu. Öz yaşlarına görə hələ bayaqdan utanıb çəkinən yüz nəfərə qədər oğlan, düşmən emblemi hesab edilən ağacın üstünə hiddətlə cumub onu xırda-xırda doğradı; axırda bu ağacdən heç bir şey qalmadı, onun yalnız torpaqdakı kökləri salamat qalmışdı.

Unkas öz tomaqavkını ağaca yeridən kimi, dərhal adamların arasından çıxdı və başını qaldırıb günəşə baxdı; bu vaxt günəş quronda barışıqın qurtardığını göstərən nöqtəyə çatmaqda idi. Unkas əlinin ifadəli hərəkətilə bu vaxtı xəbər verdi; camaat isə cürbəcür hərəkətlərlə müharibəni təsvir etməkdən dərhal əl çəkib, düşməne qarşı təhlükəli səfərə fərəhlə, qışqıra-qışqıra hazırlaşmağa başladı.

Düşərgə öz şəklini birdən-birə dəyişdi. Silahlanmış və üzlərinə döyüş naxışları çəkmiş döyüşçülər yenidən sakitləşmişdilər; elə zənn etmək olardı ki, onların daxilindən heç bir güclü hiss coşub baş qaldıra bilməz. Qadınlar mahnı oxuya-oxuya daxmalardan bayıra tökülüşürdülər; onların mahnılarında fərəh və kədər bir-birinə elə qarışmışdı ki, bu hisslərdən hansının üstün olduğunu başa düşmək çətin idi. Bekar qalan yox idi. Kimi özünün ən yaxşı şeylərini, kimi öz uşaqlarını, kimi də qocaları və xəstələri dağın o biri tərəfindəki meşəyə aparırdı. Tamenund da Unkasla təsirli bir mehribanlıqla, tez vidalaşib meşəyə çəkilmişdi; bu dünyagörmüş qoca, çoxdan itirdiyi oğlunu yenidən tapmış ata kimi, Unkasdan çox çətinliklə ayrılmışdı. Bu zaman Duncan Alisanı təhlükəsiz bir yerə aparıb, kəşfiyyatçıya qoşulmuşdu. Kəşfiyyatçının üzünün ifadəsi göstərirdi ki, o da qarşıdakı mübarizəni çox səbirsizliklə gözləyir.

Lakin Şahingöz hinduların hərbi haray səslərinə və döyüşə hazırlıq görmələrinə o qədər alışmışdı ki, qarşısında baş verən hadisələrlə heç maraqlanmırdı. O, Unkasın başına toplaşan döyüşçülərə yalnız ötəri bir nəzər saldı. Silah götürüb vuruşa bilənlərin hamısını gənc başçının qüvvətli iradəsi sayəsində öz tərəfinə cəlb edə bildiyini yəqin etdikdə, kəşfiyyatçı gülümsədi. Sonra o, hinduların bir yeni-yetmə oğlan uşağını çağırıb öz maralvuranını və Unkasın tufəngini gətirməyə göndərdi. Şahingözlə Unkas delavərlərin düşərgəsinə yaxınlaşarkən, bəlkə də, onu əsir düşərgəsi güman edərək, öz tufənglərini meşədə gizlətməmişdilər. Şahingöz çox əzizlədiyi tufəngini gətirməyə hindu uşağını göndərərək özünə xas olan ehtiyatkarlığı unutmamışdı. O bilirdi ki, Maqua buraya tək gəlməmişdi; bilirdi ki, quronun casusları öz yeni düşmənlərinin bütün hərəkətlərini meşənin hər yerindən izləyirlər. Buna görə də tufəngi gətirməyə onun özünün getməsi təhlükəli olardı; hər hansı bir başqa döyüşçü də getsəydi, təhlükəyə məruz qala bilərdi; lakin uşaq üçün təhlükə yalnız o vaxt ola bilərdi ki, düşmən onun niyyətindən xəbər tuta bilsin.

Heyvord Şahingözə yanaşdıqda kəşfiyyatçı oğlan uşağının qayıtmasını soyuqqanlıqla gözləyirdi.

Bu vaxt oğlan taladan saymazyana keçib meşəyə yaxınlaşdı; onun qəlbi göstərilən etimadı dərk etdikcə fərəhlə döyünür və böyük ümidlərlə, gəncliyə xas olan şöhrət arzuları ilə dolu idi. O, tufənglərin gizlədildiyi yerin yaxınlığında meşəyə girdi. Oğlanın qarabuğdayı bədəni kolların yarpaqları arasında itib görünməz olduqda o, gizlədilmiş tufənglərə tərəf ilan kimi sürünüb getdi. Onun bəxti gətirdi; artıq bir dəqiqədən sonra oğlan məskən salınmış təpənin ətəyindən dolanan dar keçidlə ildırım sürətilə, qaça-qaça gəlirdi. Oğlan tufəngi sağ əlinə almışdı. O yüyürüb qayalara çatdıqda onların birindən o birinə misilsiz zirəkliklə tullandı. Bu zaman meşədən atılan güllə kəşfiyyatçının ehtiyat etməkdə nə qədər haqlı olduğunu göstərdi. Oğlan zəif, lakin nifrətlə dolu bir bağırtı ilə cavab verdi; dərhal meşənin başqa tərəfindən ikinci güllə açıldı. Bir dəqiqə belə keçməmiş oğlan yuxarıda, dağın açıqlıq yerində göründü. O, tufəngi iftixarla başından yuxarı qaldırdı və belə bir mühüm tapşırıq verməklə ona hörmət göstərmiş olan məşhur ovçuya tərəf bir qalib kimi yönəldi.

Şahingöz öz elçisinin müqəddəratı ilə son dərəcə maraqlanmasına baxmayaraq, maralvuranını oğlanın əlindən hədsiz sevinc



hissilə qəbul etdi və bu anda dünyada hər şeyi untdu. O, tufəngini diqqətlə gözdən keçirdi, onun çaxmağını on-on beş dəfə ayağa çəkib çaxdı, silahın süngüsünün saz olduğunu yəqin etdi, yalnız bundan sonra üzünü oğlana tutaraq, onun yaralanıb-yaralanmadığını çox mehribanlıqla soruşdu. Oğlan vüqarla onun gözlərinin içinə baxdı, lakin cavab vermədi.

Şahingöz:

– Aha! Görürəm, dələduzlar sənin qolunun dərisini cızmışlar, qoçaq, – dedi və bu dözümlü uşağın əlindən tutdu. – Get yarana ovulmuş qızılağac yarpağı qoy, tez sağalar. Hələlik sənin qoluna fərqlənmə sarğısı bağlayacağam. Sən döyüşçü peşəsinə çox tez başladın, igid oğlum; yəqin ki, hələ ölənədək bədənində çoxlu şərəfli yara yerləri qalacaqdır. Mən bir çox adamlar tanıyıram ki, onlar skalp soya bilir, lakin bədənlərində belə şərəfli nişanları olmur. Di get, – deyə Şahingöz uşağın yarasını bağlayıb yola saldı, – sən başçı olacaqsan!

Uşaq öz yaşdılarının yanına çıxıb getdi; o, yarasından damcılanan qanla o qədər fəxr edirdi ki, hər hansı bir saray xadiminin mənsəb əlaməti olaraq aldığı ipək lentilə fəxr etməsi bununla müqayisəyə gələ bilməzdi.

Bu dəqiqələrdə hamının başı o qədər qarışıq idi ki, uşağın bu fədakarlığı heç kəsin diqqətini cəlb etmədi və onu heç kəs tərifi etmədi, halbuki başqa bir arxayınçılıq zamanı uşaq hökmən tərifi nərdi. Bununla belə, uşağın bu igidliyi düşmənlərin harada gizləndiklərini və nə fikirdə olduqlarını delavarlara açıb göstərdi. Meşədə gizlənmiş quronları qovmaq üçün dərhal bir dəstə döyüşçü göndərildi. Bu vəzifə çox tez yerinə yetirildi, çünki quronlar gizləndikləri yerin tapıldığını başa düşdükdə özləri çəkilib getmişdilər. Delavarlar quronları düşərgədən çox-çox uzaqlaradək təqib etdilər, sonra tələyə düşməkdən qorxaraq, dayanıb əmr gözlədilər. Hər iki tərəfin dəstələri gizləndi, meşə yenidən aydın yay səhərinin dərin sükutuna daldı.

Üzdən sakit görünən Unkas başçıları topladı və öz sərkərdəlik hüququnu və vəzifələrini onların arasında bölüşürdü. Unkas kəşfiyyətçini təcrübəli bir döyüşçü kimi təqdim etdi və iyirmi nəfərlik dəstəni ona tapşırırdı. Unkas ingizlərin qoşunlarında Heyvordun nə vəzifədə olduğunu delavarlara bildirdi və sonra zabitə təklif etdi ki, kəşfiyyətçinin başçılıq etdiyi dəstədə könüllü sifətilə xidmət etmək

istəyir. Sonra gənc mogikan müxtəlif hindu başçılarını məsul vəzifələrə təyin etdi və vaxt az olduğuna görə səfərə çıxmağı əmr etdi. İki yüzdən çox adam səssiz-səmirsiz, lakin həvəslə bu əmrə tabe oldu.

Onlar, tamamilə maneəsiz olaraq meşəyə girdilər və öz kəşfiyyatçılarının gizləndikləri yerə çatdılar. Unkas burada dayanmağı əmr etdi; başçılar məsləhətə toplaşdılar. Müşavirədə müxtəlif planlar təklif edildi, lakin bu planların heç biri dəliqanlı sərkərdənin arzularına uyğun gəlmirdi. Hərgah Unkas öz meyil və arzularını rəhbər tutsaydı, dərhal döyüşçülərini birbaşa düşmən üzərinə hücumu aparar və beləliklə də, mübarizənin nəticəsini hələ birinci döyüşlə həll etməyə çalışardı; lakin belə taktika Unkasın həm qəbilələrinin adətlərinə uyğun gəlmirdi. Buna görə də o özünü ehtiyatlı aparırdı.

Müşavirə bayaqdan davam edir və hələ heç bir nəticə vermirdi; bu zaman düşmən tərəfdən bir adamın qaraltısı göründü. O, çox tələsə-tələsə gəlirdi; elə güman etmək olardı ki, bu adam bərişiq haqqında danışıq aparmaqdan ötrü düşmənlər tərəfindən göndərilən elçidir. Lakin bu yad adam delavar başçılarının oturub məsləhətləşdikləri sıx ağaclığa çatmağa təqribən yüz yard qaldıqda addımlarını yavaşıtı, görünür, haraya gedəcəyini hələ qət etməmişdi; bir az da irəlilədikdən sonra ayaq saxladı. İndi hamı, Unkasın əmrini gözləyirmiş kimi, gözlərini onun üzünə dikmişdi. Gənc başçı yavaşca:

– Şahingöz, – dedi, – bax, bu adama quronlarla görüşüb danışmaq daha heç zaman qismət olmayacaqdır.

Kəşfiyyatçı tufənginin uzun lüləsini yarpaqların arasından çıxarıb ölüm gülləsi atmaq üçün nişan alaraq müxtəsər bildirdi:

– İndi onun ömrünün son dəqiqəsi çatmışdır. – Lakin tufəngin tətiyini çəkmək əvəzinə, onu aşağı salladı, həmişəki kimi, yenə səssizcə, ürəkdən güldü. – Mənə bax ey, bu yazığı minqə oxşatmışdım, az qalmışdı ki, nahaq qan töküb günaha batım, – deyər Şahingöz, fikrini izah etdi. – Mən gülləni onun qabırğaları arasına yeritmək üçün diqqətlə nişan alırdım, birdən nə gördüm... inanırsanmı, Unkas? Musiqinin çalğı alətini. Demə, bu, adı Hamut olan adam imiş! Onun ölümü heç kəsə lazım deyil, amma dili mahnı oxumaqdan savayı başqa bir şeyə də yarasa, onun həyatı bizim məqsədimiz üçün faydalı ola bilər. Hərgah səs ona yenə də öz təsirini göstərə bilirsə, onda mən maralvuranın səmindən daha xoş bir səslə Allahın bu fağır bəndəsilə danışaram.



Şahingöz bu sözləri deyib, tufəngini kənara qoydu və kolların arası ilə sürünə-sürünə getdi. Davidə o qədər yaxınlaşdı ki, David onun səsinə eşidə bilsin; bu vaxt Şahingöz quronların düşərgəsində müvəffəqiyyətlə və çox məharətlə nümayiş etdirmiş olduğu musiqi məşqlərini təkrar etdi. Hamutun həssas qavrayış qabiliyyətini aldatmaq olmazdı (bunu da demək lazımdır ki, belə səslər çıxarmaq Şahingözdən başqa heç kəsə müyəssər ola bilməzdi); o, bu səsi bir dəfə eşitmişdi, buna görə də indi həmin səs yenidən onun qulağına gələn kimi, yaxınlığında kimin olduğunu dərhal başa düşdü. Bu yazığın təhər-töhüründən elə görünürdü ki, səsləri eşidən kimi təsəlli tapıb özünə gəlmişdir. Hamut səs gələn tərəfə getdi, bu isə onun üçün top batareyasının üstünə getmək tapşırığı qədər çətin bir vəzifə idi və oxuyanın gizləndiyi yeri tezliklə tapdı.

Kəşfiyyatçı yoldaşının qolundan tutub apararaq gülə-gülə dedi:

– Bilmək istərdim, quronlar nə fikirdədirlər: hərgah bu yaramazlar yaxındadırlarsa və mənim səsimi eşidiblərsə, onda, yəqin, deyəcəklər ki, burada bir yox, iki səfeh vardır. Amma indi bizim qorxumuz yoxdur, – deyərək, kəşfiyyatçı Unkası və onun səfər yoldaşlarını göstərdi. – İndi minqlərin bütün niyyətlərini və planlarını bizə çərənləmədən xalis ingilis dilində nağıl elə.

David ətrafına toplaşan üzdən qəzəbli, vəhşi görkəmli başçılara mat-mat baxır və hələ dinmirdi. Lakin tanıdığı adamları burada gördükdə arxayınlaşdı və az sonra tamamilə özünə gəlib kəşfiyyatçının sualına ağıllı cavab verə bildi. O dedi:

– Çoxlu bütperəst gəlmişdir, qorxuram ki, onlar buraya pis niyyətlə buyurmuş olsunlar. Yola düşməzdən bir saat əvvəl onların daxmalarından ulaşma və kafirlərin şadlıq bağırtıları eşidilirdi. Düzünü deməliyəm ki, mən bütün bunları görüb eşitdikdə, əmin-amanlıq axtarmaq üçün delavərlərin yanına qaçdım.

– Hərgah ayaqdan cəld olsaydın, qulağın bir az dinc olardı, – deyərək kəşfiyyatçı soyuqqanlıqla qeyd etdi. – İndi bunun yeri deyildir. Bəs quronlar haradadırlar?

– Onlar bu meşədə gizlənmişlər, bu yer ilə öz məskənləri arasında pusquda durmuşlar, özləri də o qədər çoxdurlar ki, salamat qalmaq istəsəniz, buradan qayıdıb getməklə ağıllı iş görmüş olarsınız.

Unkas arxasında öz döyüşçülərinin gizləndikləri ağac cərgəsinə nəzər salıb dilləndi:

– Bəs Maqua hanı?

– Onların arasındadır. Delavarların yanında qalan qızı gətirib mağaraya qoydu, özü isə quduz canavara dönmüşdü; vəhşilərini yığıb buraya gətirdi. Bilmirəm, onu bu qədər qəzəbləndirən nədir...

– Deyirsiniz Maqua qızı mağarada qoyub gəldi, eləmi? – deyə, Heyvord onun sözünü kəsdi. – Yaxşı ki, qızın harada olduğunu bilirik. Onu dərhal azad etmək üçün tədbir görmək olmazdımı?

Unkas sualedici bir baxışla kəşfiyyatçıya nəzər salaraq:

– Şahingözün fikri nədir? – deyə soruşdu.

– Mənə iyirmi nəfər silahlı adam verin, mən onlarla çayın sahili boyunca keçərəm, saqamora və polkovnikə qoşularam. Oradan bizim döyüş harayımızı eşidərsiniz, çünki belə küləkli havada səs bir mil uzaqdan eşidilər. Onda sən, Unkas, düşməne qabaq tərəfdən zərbə endirərsən. Onlar güllə çatan məsafə qədər bizə yaxınlaşdıqda, elə zərbə endirərik ki, düşmənlərin qoşun səfləri göyrüş budağından düzəldilən kaman kimi əyilər. Bundan sonra quronların qəsəbəsini zəbt edərik və qızı mağaradan çıxarıb apararıq. Daha sonra ya ağ adamların qaydası ilə vuruşa-vuruşa quronları məğlub edərik, ya da hindular kimi pusquda durmaqla və dalda yerlərdə gizlənməklə qəflətən zərbə endirərək, bu yolla da onların nəfəsini kəsərik. Mayor, bəlkə də, bu plan elmi cəhətdən zəifdir, lakin igidlik göstərilə və iş səbirlə görülsə, yerinə yetirilə bilər.

Duncan başa düşürdü ki, Koranın azad edilməsini kəşfiyyatçı əsas vəzifə hesab edir. O, kəşfiyyatçının sözünə cavab olaraq:

– Bu plan mənim çox xoşuma gəlir, – dedi, – mən onu çox bəyəniyəm. Gələn onu tezliklə yerinə yetirməyə çalışaq.

Plan tez, lakin ağıllı müzakirə edildikdən sonra qəbul olundu və dəstənin bütün döyüşçülərinə çatdırıldı; müvafiq siqnallar müəyyən edildi və başçıların hərəsi öz yerinə getdi.

XXXII

fəsil

Şahingözün kiçik dəstəsi bir yerə toplaşdıqda kəşfiyyatçı tufəngini götürüb dəstəyə işarə etdi ki, onun dalınca gəlsin, özü isə yenidən keçdikləri çaya tərəf dönüb, on futlarla yolu geri qayıtdı. Çaya



çatdıqda Şahingöz ayaq saxladı; döyüşçülər onun başına toplaşdıqdan sonra kəşfiyyatçı delavar dilində soruşdu:

– Gənclərdən bilən varmı ki, bu çay hara axıb gedir?

Delavarlardan biri əlini uzadıb iki barmağını haçalayaraq cavab verdi:

– Günəş öz yolunu başa vuranadək xırda çaylar iri çaylara qovuşacaqdır.

Kəşfiyyatçı ağacların zirvələrinin arasından göyə baxaraq:

– Mən də bu fikirdə idim, – dedi, – çünki çayın axarı, habelə dağların düzülüşi də bunu göstərir. Biz quronlara rast gələndək bu sahillərlə gedəcəyik.

Döyüşçülər buna razı olduqlarını adicə qısa nida səslərilə bildirdilər, lakin dəstəbaşının qabağa düşüb getmək istədiyini gördükdə, ona işarə ilə bildirdilər ki, yola düşməyə hələ hamı hazır deyildir. Şahingöz döyüşçülərin bu baxışlarının mənasını çox yaxşı başa düşdü və geriye dönüb baxdıqda gördü ki, nəğmə müəllimi dəstənin dalınca gəlir.

– Dostum, bilirsinizmi ki, bu, seçmə igidlər dəstəsidir və ona başçılıq edən adam bu igidləri işsiz qoymayacaqdır, – deyərək kəşfiyyatçı üzünü Davidə tutub ciddi xəbərdarlıq etdi; Şahingöz bu sözləri deyərək onun səsindən hiss edirdi ki, öz üzərinə mühüm bir vəzifə götürdüyünü iftixarla dərk edir. – Bəlkə, beş dəqiqədən sonra, lap uzaq başı yarım saatdan sonra biz ölü və ya diri quronların üstündən keçib getməli olacağıq.

Davidin üzü bir qədər qızarmışdı, adətən, sakit və heç bir şey ifadə etməyən gözləri isə qeyri-adi bir şəkildə parıldaırdı. O belə cavab verdi:

– Doğrudur, sizin niyyətlərinizdən xəbərim yoxdur, lakin axtardığınız qızla mən çox yerlər gəzmişəm; onunla birlikdə fərəhli və kədərli dəqiqələr keçirmişəm. İndi mən hərbiçi adam olmasam da, qılınc bağlayıb, o qızın yolunda vuruşmağa hazırım.

Kəşfiyyatçı tərəddüd edirdi, sanki, o, belə bir qəribə könüllünü dəstəyə qəbul etməyin lazım olub-olmaması barəsində fikirləşirdi. Nəhayət, o dedi:

– Siz tufəng atmağı bacarmırsınız.

– Əlbəttə, mən lovğa və qəddar Qoliaf deyiləm, – deyərək David cavab verdi və ala-bəzək, yöndəmsiz paltarının qoynundan sapand

çıxarıb sözüne davam etdi: – lakin aciz Davidin də, bəlkə, sizə köməyi dəydi. Gəncliyimdə çox sapand atmışam, yəqin ki, sapand atmaq indi tamam yadımdan çıxmamışdır.

Şahingöz Davidin qayışına və sapandına etinasızlıqla baxaraq:

– Aha, – dedi, – bu şey oxun və hətta xəncərin qarşısında kara gələ bilərdi, lakin fransızlar hər minqə yaxşı tütəng vermişlər. Burası da vardır ki, siz odun içindən sağ-salamat çıxmağı bacarırsınız, bu sizə indiyədək müyəssər olmuşdur, buna görə də... Mayor, tütənginizin çaxmağı ayağa çəkilməmişdir... Vaxtsız atılan güllə iyirmi adamımızın tamamilə əbəş yerə həlak olmasına səbəb ola bilər... Bizim dalımızca gələ bilərsiniz, müğənni, çünki bağırmaq bacarığınız karımıza gələr.

– Sizə təşəkkür edirəm, dostum, – deyə David cavab verdi və sapandı üçün daş yığmağa başladı. – Doğrudur, mən adam qanına susamamışam, ancaq mənə özünüzlə aparmasaydınız, yamanca pərt olardım.

Kəşfiyyatçı Hamutun başının hələ sağalmamış yaralı yerini öz başında mənalı bir hərəkətlə göstərərək, ona xəbərdarlıq etdi:

– Yadınızda saxlayın, biz çalib-oynamağa getmirik, vuruşmağa gedirik. Qələbə səsləri ucalan vaxtadək yalnız tütənglər danışmalıdır.

David başını tərpətdi, bu şərtlərə razı olduğunu bildirdi. Şahingöz səfər yoldaşlarını bir də diqqətlə nəzərdən keçirdi və irəliləməyi işarə etdi.

Dəstə çayın kənarı ilə bir mil qədər yol getməli idi. Çayın kənarlarındakı qalın kolluq və onun sıldırımli sahili yolçuları görməyə qoymurdu, bununla belə, onlar hindulara məxsus olan ehtiyat tədbirləri görmüşdülər. Sağ və sol tərəfdən gedən, daha doğrusu, sürünən döyüşçülər meşəyə çox diqqətlə göz gəzdirdilər; dəstə bir neçə dəqiqə yol getdikdən sonra dayanır, həssaslıqla ətrafa qulaq verir, şübhəli səslər eşidilib-eşidilmədiyini yoxlayırdı. Lakin döyüşçülər balaca çayın böyük çaya qovuşub itdiyi yerə çatanadək tamamilə maneəsiz getdilər. Burada kəşfiyyatçı yenə dayandı və təzə bir məlumat toplamaq üçün ətrafına göz gəzdirməyə başladı. O, göyün üzündə hərəkət edən iri, qara buludlara baxaraq ingiliscə Heyvorda dedi:

– Əcəb vuruşmalı gündür, günəşin göz qamaşdırması və tütəngin lüləsinin pərlənməsi dürrüst nişan almağa mane olur. Bəxtimiz hər tərəfdən gətirmişdir; külək o tərəfdən əsir, buna görə də onların



səs-küyü və tüstüsü bizə gəlib çatacaqdır, bunun özü də bizim xeyrimizədir; halbuki quronlar yalnız biz tərəfdən güllə atıldıqdan sonra duyuc düşəcəklər. Bizi görünməyə qoymayan daldalıq burada qurtarırlar. Qunduzlar yüz illərlə bu çayın sahillərində yaşamışlar, indi isə qunduzların anbarları ilə bəndləri arasında çoxlu kötük var, lakin ağac azdır, bunu siz özünüz də görürsünüz.

Dəstə ağacların altından çıxan kimi, dal tərəfdən bir neçə tufəngdən yaylım atəşi açıldı, delavarların biri tullanıb tirtap yerə sərildi və dərhal canı çıxdı.

– Mən onların məhz belə bir hiyləgərliyindən qorxurdum! – deyərək kəşfiyyatçı ingilis dilində öz fikrini bildirdi və delavar dilində əlavə etdi, – özünüzü daldaya verib güllə atın, qoçaqlar!

Dəstə dərhal səpələndi, Heyvord isə hələ heyrət içində ikən Davidlə tək qaldığını gördü. Xoşbəxtlikdən, quronlar geriye çəkilməmişdilər, buna görə də Heyvordla Davidin düşmənlərindən qorxusu yox idi. Lakin, yəqin, belə vəziyyət çox davam edə bilməzdi; kəşfiyyatçı qaçan quronları birinci olaraq təqib etməyə başladı; o, bir ağacın dalından çıxıb o birinin arxasında gizlənə-gizlənə tez-tez güllə atırdı.

Görünür, quronların birinci basqınında az döyüşçü iştirak edirdi; lakin, qabaqdakı quron döyüşçüləri öz dostlarının yanına çəkildikcə, hücum edən quronların sayı artırdı. Çox keçmədi ki, onların cavab atəşi də gücləndi və hücum edən delavarların atəşilə, demək olar ki, bərabərləşdi. Heyvord vuruşma meydanının ortasına yüyürüb gəldi və o da yoldaşlarına baxıb dalbadal güllə atmağa başladı. Vuruşma getdikcə qızıq və şiddətlənirdi. Yaralılar az idi, çünki hər iki dəstə ağacların arxasında gizlənmişdi. Lakin tale Şahingözdən və onun dəstəsindən tədriclə üz döndərməyə başladı. Həssas və fərasətli kəşfiyyatçı vəziyyətinin təhlükəli olduğunu çox tez başa düşdü; lakin bu təhlükədən necə xilas olmağı hələ bilmirdi. Şahingöz, geriye çəkilməyin daha da təhlükəli ola biləcəyini başa düşürdü, buna görə də yerində qalmağı qərar etdi, halbuki cinahdan gələn düşmənlər döyüşçülərinin sayca artdığını görürdü. Delavarların vəziyyəti daldalandıqları yerlərdə çətinləşmişdi, onlar, demək olar ki, indi daha atəş açmırdılar. Delavarlar zənn edirdilər ki, düşmənlər qəbiləsi onları tədriclə mühasirəyə alır; belə çətin vəziyyətdə onlar meşənin içərilərindən, Unkas olan tərəfdən, hərbi haray və atəş səsləri eşitdilər.

Unkasın dəstəsinin bu hücumu dərhal öz nəticəsini verdi və kəşfiyyatçının, habelə onun dostlarının vəziyyətini çox yüngülləşdirdi. Görünür, düşmənlər onları təqib edən dəstənin gücünü düzgün qiymətləndirməmişdilər; buna görə də quronların əksəriyyəti Unkasın dəstəsinə tərəf yönəldi.

Şahingöz həm öz səs ilə, həm də nümunə göstərməklə döyüşçülərini ruhlandıraraq əmr etdi ki, düşməne mümkün qədər daha qətiyyətlə hücum etsinlər. Döyüşçülər dəstəbaşının bu əmrini dərhal və çox müvəffəqiyyətlə yerinə yetirdilər. Quronlar geriye çəkilməyə məcbur oldular, vuruşma isə başladığı açıq yerdən meşənin qalın cəngəlliklərinə keçməyə başladı; burada hücum edənlər çox yaxşı gizlənə bilirdilər. Meşənin içərilərində vuruşma daha qızgın davam edirdi və görünür, tərəflərin heç biri qalib gələ bilməyəcəkdi. Delavarlardan heç kəs öldürülməmişdi, bununla belə, onların çoxu qan itirdiyinə görə zəifləmişdi, çünki dəstənin vaxtı ilə əlverişli vəziyyətdə olmaması üzündən çox adam yaralanmışdı.

Şahingöz Heyvordun daldalandığı ağacın altında gizlənmək üçün fürsətdən istifadə etdi; onun döyüşçülərinin əksəriyyəti ağacın yaxınlığında, ondan bir qədər sağ tərəfdə idi və gizlənməmiş düşməne tez-tez atəş açmaqda davam edirdi, lakin bu atəş fayda vermirdi. Kəşfiyyatçı maralvuranının qundağını yerə dayayıb ona söykənərək, Heyvorda müraciət etdi:

– Ay cavan oğlan, ola bilsin ki, siz nə zamansa minqlərin üstünə ordu aparmalı olacaqsınız. Görürsünüzmü, minqlərlə vuruşarkən qalib gəlmək üçün əsas şərt budur ki, gərək əldən zirək olasan, gözün gərək sərrast nişan alsın, özün də hər bir dəqiqə düşməni gülləsindən gizlənməyi bacarasan. Hərgah burada kral qoşunları sizin komandanlığınız altında olsaydı, nə edərdiniz?

– Süngülərlə yol açardıq.

– Düzdür, siz ağ adamın nöqtəyi-nəzərindən ağıllı fikir söylədiniz: lakin burada, bu cür açıqlıqda qoşun rəisi özünə bir sual verməlidir: nə qədər adamın canları bahasına irəliləyə bilər? Məsələni süvari qoşun həll edərdi.

– Yaxşısı budur, gəlin bu söhbəti sonraya saxlayaq, – deyər Heyvord qeyd etdi, – indisə hücumla keçməyimiz yaxşı olarmı?

– İstirahət dəqiqələrində faydalı şeylərdən söhbət açıb, bu barədə fikirləşmək, mənəcə, heç də pis iş deyildir, – deyər kəşfiyyatçı cavab



verdi. – O ki qaldı hücumla, bu tədbir indiki dəqiqədə məni o qədər açmır, çünki hücumla keçsək, bir neçə döyüşçünün skalpını qurban verməli olarıq. Amma burası da var ki, – deyə Şahingöz əlavə etdi və başını əyib uzaqdakı döyüş meydanından gələn səslərə qulaq verdi, – hərgah biz Ünkasa kömək etmək istəyiriksə, onda gərək onun yolunu bu haramzadələrdən təmizləyək.

Şahingöz cəld və qəti bir hərəkətlə dönüb öz hindularına onların dilində bir neçə söz dedi. Onun sözlərinə cavab olaraq bağırması səsi ucaldı, bütün döyüşçülər dərhal ağacların dalından çıxdılar. Quronlar gözləri qabağında qəflətən bu qədər çoxlu qaraltı gördükdə dərhal yaylım atəşi açdılar və tələdiklərinə görə, onların atəşi nəticə vermədi. Delavarlar isə, ov iyi alan qaqlar kimi, iri addımlarla tullana-tullana özlərini meşəyə verdilər. Şahingöz hamıdan qabaqda idi. O öz zəhmli silahını əlində yellədir və şəxsi timsal göstərməklə döyüşçüləri ruhlandırır. Düşmənin hiyləsindən qorxmayan, daha çox yaşlı və təcrübəli quronların bəziləri delavarları atəşlə qarşıladılar və dəstənin qabağınca gələn üç delavar döyüşçüsünü vurub yerə sərdilər, bununla da sübut etdilər ki, kəşfiyyətçi haqlı olaraq ehtiyat edirmiş. Lakin quronların bu zərbəsi delavarların hücumunu zəiflədə bilmədi. Delavarlar düşmənin gizləndiyi yerlərə cumdular və az sonra quronların müqavimət cəhdlərini dəf etdilər.

Əlbəyaxa vuruşma birçə dəqiqə davam etdi. Mühasirədə olanlar tez geriyə çəkilmə-çəkilmə cəngəlliyin o biri tərəfinə çatıb özlərini daldaya verdilər; indi onlar canlarını dişlərinə tutub, misilsiz bir inadkarlıqla vuruşurdular. Tale delavarlardan yenə üz döndərməyə başladığıda – belə bir təhlükəli dəqiqədə – quronların arxa tərəfindən tufəng atəşinin səsi eşidildi və qunduzların komalarının birindən güllə vıyltı ilə çıxıb uçdu. Güllə atılan kimi, dəhşətli və qəzəbli hərbi haray bağırması eşidildi.

– Bu saqamorun səsidir! – deyə Şahingöz izah etdi və həmin bağırmağa öz gur səsilə cavab verdi. – Hə, indi biz quronları həm qabaq tərəfdən, həm də arxadan mühasirəyə almışıq!

Həmin tək güllə quronları çox qorxutmuşdu. Arxa tərəfdən edilən hücum quron döyüşçülərinin arasına çaxnaşma saldı və onları dərhal pərən-pərən olub qaçmağa məcbur etdi. Onların çoxu delavarların güllələrindən və zərbələrindən məhv oldu.

Biz kəşfiyyatçı ilə Çinqaçqunun necə görüşdüyünü və ya Heyvordla Munronun daha təsirli görüşünü burada ətraflı təsvir etməyəcəyik. Hər iki dəstənin vəziyyəti bir neçə qısa sözlə çox tez aydınlaşdırıldı. Sonra Şahingöz öz dəstəsinə saqamoru göstərdi və dəstənin idarə edilməsilə əlaqədar olan əsas dəstəbaşçılığı vəzifəsini mogikanların başçısına təhvil verdi. Çinqaçqun dəstəbaşı olmağa əzəmətli bir vüqarla razılıq verdi. O, dəstəni cəngəllikdən keçirib geri apardı; arxasında gizlənmək üçün çoxlu ağacı olan düzənlikdə dəstənin dayanmasını əmr etdi.

Qabaq tərəf çox eniş idi; delavarlar buradan baxarkən bir neçə mil uzanan dar və qaranlıq dərədə meşəni gördülər. Bu qalın meşədə Unkas quronların əsas qüvvələri ilə vuruşmanı hələ də davam etdirirdi.

Mogikan öz dostları ilə uçuğunun kənarına yaxınlaşdı və dərədən gələn vuruşma səslərinə diqqətlə qulaq asmağa başladı. Yuvalarından ürkdülüb uçurulan bir neçə quş dərədəki ağacların başı üstündə dolaşdı; gah bir yerdən, gah da başqa yerdən çıxıb ağaclardan yuxarı qalxan seyrək tüstü, vuruşmanın haralarda daha qızgın getdiyini göstərirdi.

Dunkan yenidən yaylın atəşi səsi gələn tərəfi göstərərək:

– Vuruşmalar, deyəsən, yuxarıya tərəf yaxınlaşır, – dedi, – hər-gah biz düşməne buradan zərbə endirsək, mənə elə gəlir ki, dostlarımız az kömək edərək.

Kəşfiyyatçı:

– Quronlar meşənin daha sıx yerində olan dərəyə dönüb girəcəklər, – dedi, – onda biz quronların lap cinahında qalanıq... Get, saqamor. Hərbi haray çağırışına və cavan döyüşçüləri aparıb oraya çatdırmağına vaxt ancaq çatır. Mən burada qalaram. Mənə bələd-sən, mogikan: hər hansı bir quron arxa tərəfdən sənə yaxınlaşmaq istəsə, maralvuran bu bərədə hökmən xəbər verər.

Hindu rəhbəri bir dəqiqəliyə ayaq saxlayaraq, döyüş meydanını seyr etməyə başladı; hər iki dəstə uçuğunla yavaş-yavaş başıyuxarı qalxırdı; bu isə delavarların üstün gəldiklərini aydın göstərirdi. Çinqaçqun dostların da, düşmənlərin də yaxında olduğunu yəqin edənədək, delavarların güllələri, tufandan qabaq yağın dolu kimi, tap-tapat yerə səpələnməyə başlayanadək öz postunu tərk etmədi. Şahingöz və onun üç yoldaşı bir neçə addım kənara çəkildi və ağacın altında dayanıb, vuruşmanın nəticəsini gözləməyə başladı.



Çox keçmədi ki, güllələrin əks-sədası meşədə daha eşidilmədi; elə zənn etmək olardı ki, güllələr indi açıqlıq bir yerdə atılır. Sonra döyüşçülər meşənin kənarında görünməyə başladılar, onlar talaya çatdıqda bir yerə cəmləşdilər, sanki, burada bütün güclərini topla-yıb son müqavimət göstərməyə hazırlaşdılar. Uzaqda qaralan adamlar tez bir zamanda sıx cərgə ilə düzüldülər. Heyvordun səbri tükənmişdi və təlaşla Çinqaçquka baxırdı. Bu hindu başçısı hələ də qayanın üstündə oturmuş və döyüşü elə seyr edirdi ki, sanki, yalnız vuruşmaların gedişini izləmək üçün burada oturmuşdu.

Dunkan:

– Delavar indi gərək düşməyə zərbə endirsin! – dedi.

– Yox, hələ yox, – deyərək kəşfiyyətçi cavab verdi. – Delavar dostların yaxınlıqda olduğunu hiss etdikdə öz yerini onlara bildirəcəkdir. Baxın, baxın, görürsünüzmü, yaramazlar uçuşdan qayıdan arılar kimi, şam ağaclarının altında bir yerə cəmləşirlər. Aman Allah! Mənfur minqlərin bu cür topasına ən adi bir qadının atdığı güllə də boş çıxmaz!

Bu anda haray bağirtisi ucaldı və Çinqaçqukla dəstəsinin açdığı yaylım atəşi ona qədər qurunu yerə sərdi. Bu yaylım atəşinə cavab olaraq meşədən başqa bir haray bağirtisi yüksəldi və hava qulaqbatıran uluşma səs ilə doldu, elə bil, minlərlə adam səs-səsə verib bağırırdı. Quronlar bir-birinə dəydilər, onların sıraları parçalandı; bu zaman yüz döyüşçünün başında duran Unkas düşmən mövqeyinin bu yanılmış yerindən keçib meşədən çıxdı.

Gənc döyüşçü əlini sağa-sola uzadaraq, düşməni öz döyüşçülərinə göstərirdi. Əzişdirilmiş quronlar yenidən meşəyə üz tutub qaçdılar; lenaplar qəbiləsinin müzəffər döyüşçüləri onların dalınca düşdülər. Bir dəqiqə belə keçməmiş səslər müxtəlif tərəflərdə batmağa və tədricən meşənin dərinliklərində itməyə başladı. Lakin quronların kiçik bir dəstəsi, görünür, dalda bir yer axtarmaq fikrində deyildi və Çinqaçqukla onun dəstəsinin yenidən tərək etdiyi yamacla yavaş-yavaş və məyus halda qalxırdı. Bu dəstədə Maqua öz qəzəbli sifətilə, təşəxxüslü və amiranə hərəkətlərilə seçilirdi.

Unkas, demək olar ki, tək qalmışdı, çünki düşmənləri təqib etmək arzusunda olduğuna görə, döyüşçülərinin, demək olar ki, hamısını düşmənin üstünə göndərmişdi. Lakin Unkasın gözləri Bic Tülküyə sataşdıqda, gənc mogikan ehtiyatlı olmağı tamamilə unutdu.

O, döyüşə girişmək niyyətilə ucadan bağırdı; altı-yeddi döyüşçü ona səs verdi; sonra Unkas, dəstəsinin çox kiçik olmasına baxmayaraq, dərhal düşmənin üstünə cumdu. Onu diqqətlə izləyən Maqua ayaq saxladı və hücumu qarşılamağa kinli bir sevinclə hazırlaşdı. Maqua elə xəyal edirdi ki, gözü qızmış düşmən öz ehtiyatsızlığı üzündən onun əlinə keçəcəkdir; bu zaman yenidən döyüşə çağıran bağırtı eşidildi və Şahingöz bütün öz ağı döyüşçülərinin müşayiətilə Unkasın köməyinə gəldi. Quron dərhal geri çəkildi və dağ yamacı ilə cəld yuxarı qalxmağa başladı.

Bir-birini təbrik etmək və ya salamlamaq vaxtı deyildi; Unkas, dostlarının özlərini buraya yetirmiş olmalarından hələ xəbərsiz idi və düşməni yel kimi sürətlə təqib edirdi. Şahingöz qışqırıb Unkasa xəbərdarlıq etdi ki, pusquda olan quronlardan özünü gözləsin; lakin Şahingözün bu xəbərdarlığı əbəs idi; gənc mogikan düşmənin atəşindən əsla qorxmurdu; o özü sürətlə yüyürdü kimi, düşməni də sürətlə qaçmağa məcbur edirdi. Az sonra təqib olunanlar da, təqib edənlər də bir-birindən yaxın məsafədə veyandotlar kəndinə girdilər.

Quronlar öz daxmalarını gördükdə ürəkləndilər və təqib olunmaq nəticəsində yorğun olduqlarına baxmayaraq, məsləhət daxmasının qabağında dayanıb çox qəzəblə vuruşmağa başladılar. Delavrların hücumu, yolunda hər şeyi uçurub darmadağın edən tufan küləyinə oxşayırdı. Unkasın tomaqavkı, Şahingözün sərrast güllələri, Munronun hələ təpərli olan əli – bir sözlə, hər şey işə salınmışdı və çox keçmədi ki, onların düşmənlərinin meyitləri leş-leşə söykəndi. Lakin Maqua vuruşmada qızğın iştirak etməsinə baxmayaraq, hələ də sağ-salamat qalmışdı. Quronların bu hiyləgər başçısı yoldaşlarının hamısının məhv olduğunu gördükdə qəzəbindən və ümitsizlik üzündən bağırıb vuruşmada sağ qalan iki dostu ilə birlikdə döyüş meydanını tərk etdi.

Unkas onun dalınca yüyürdü; Şahingöz, Heyvord və David gənc başçının dalınca qaçırdılar. Kəşfiyyatçı Unkası qorumaq üçün əlindən gələni edirdi, hətta tüfənginin lüləsini qabağa uzadaraq, onunla, sehrlı bir sipər kimi, dostunu qoruyurdu. Maqua düçar edildiyi böyük tələfat üçün son gücünü toplayıb intiqam almaq istədi, lakin bu niyyətindən vaz keçərək, cəld qaçıb özünü cəngəlliyə verdi. Düşmənləri onun dalınca düşdülər və oxucu üçün təsvir edilmiş mağaraaya gözlənilmədən gəlib çıxdılar. Şahingöz sevinclə dedi ki, indi



qələbə delavərlərindir. Təqib edənler uzun və dar yeraltı yola girdikdə, quronların hər şeyi necə qoyub qaçdıqlarını gördülər. Burada qadınların naləsi, uşaqların ağlaşması və qorxuya düşmüş yüzlərlə adamın səsi bir-birinə qarışib mağaranın tağlarında boğuc əks-səda verirdi. İçərisinə tutqun işıq düşən mağara indiki dəqiqələrdə cəhənnəm astanasına oxşayırdı.

Unkas quronların başçısını gözdən qoymurdu, elə bil, dünyada ondan savayı heç kəsi tanımırdı. Heyvord və kəşfiyyatçı Unkasın dalınca dabanbasdı yürüdürlər; lakin onların hər üçünə eyni dərəcədə aid olan hiss Heyvordla kəşfiyyatçıyı Unkasa nisbətən, yəqin ki, daha az həyəcanlandırır. Onlar cansıxıç, qaranlıq mağarada getdikcə daha dolaşıc və çətin yeraltı yollara rast gəlirdilər; qaçan döyüşçülərin qaraltısı daha gec-gec və daha tutqun görünürdü. Dostlar bir dəqiqəliyə elə zənn etdilər ki, guya, quronların izini itirmişlər; bu zaman birdən uzaqdakı yeraltı yolun yaxınlığında kiminsə ağ paltarları görünürdü; yəqin, bu yol dağa gedirdi.

Heyvord, dəhşətlə sevincin bir-birinə qarışmasını əks etdirən bir səslə:

– O Koradır! – dedi.

– Kora! Kora! – deyərək Unkas təkrar etdi və maral kimi cəld irəli yürüdü.

Kəşfiyyatçı:

– Bizim qızıdır! – dedi. – Qorxmayın, ledi! Gəlik! Gəlik!

Dostlar əsir qızı gördükdə quronları qat-qat artıq sürətlə təqib etməyə başladılar. Lakin yol kələ-kötür idi və onun bəzi yerlərindən keçmək son dərəcə çətin idi. Unkas tüfəngini bir kənara atıb, bütün maneələrdən ağıllıca keçirdi. Heyvord da onun dalınca gedirdi; onların hər ikisi düşüncəsizlik etdiyini bir dəqiqədən sonra güllə səsi eşidərkən yəqinləşdirdi; bu gülləni quronlar yeraltı yol ilə dağlara qaçarkən dönüb atmışdılar. Onların birinin atdığı güllə, gənc mogikanı yüngülcə yaraladı. Bu vaxt kəşfiyyatçı var gücünü toplayıb yürüdü və dostlarını ötüb-keçərək:

– Biz gərək onlarla əlbəyaxa olaq! – dedi. – Bu yaramazlar hamımızı bu qədər yaxından güllə ilə bir-bir dənəyə bilirlər. Ora baxın, Koranı elə tutmuşlar ki, qız onlar üçün sipər olsun!

Doğrudur, yoldaşları Şahingözün sözlərinə əhəmiyyət vermədilər, daha doğrusu, bu sözləri eşitmədilər, lakin onlar da Şahin-

gözün dalınca getdilər və qaçan quronlara misilsiz səylə o qədər yaxınlaşdılar ki, iki quron döyüşçünün Koranı necə apardığını, Maquanın isə qaçmağı necə əmr etdiyini görə bildilər. Dörd nəfərin qaraltısı bir anlığa səma fonunda aydın göründü, lakin tezliklə gözdən itdi. Hədsiz qəzəblənmiş Unkas və Heyvord, onsuz da ifrat dərəcəyə çatdırdıqları səylərini bir az da artıraraq, mağaradan lap vaxtında yüyürüb çıxdılar və təqib olunanların hansı yol ilə uzaqlaşdıqlarını görə bildilər. Təhlükəli, çətin bir yol ilə dağa dırmaşmaq lazım idi.

Belə dəqiqələrdə tüfəngi bir yük olan kəşfiyyatçı Heyvordun dalınca gəlir, Heyvord isə Unkasın dalınca dabanbasdı yüyürürdü. Onlar öz yollarında rast gəldikləri hər cür maneədən ağılasığmaz bir sürətlə aşıb keçirdilər; halbuki, belə maneələr başqa vaxt dəfolunmaz hesab edilərdi. Təqib edənlərin xoşbəxtliyindən, quronlar onlar kimi cəld qaça bilmirdilər, çünki onları Kora ləngidirdi.

Unkas parıldayan tomaqavkını əlində silkələyə-silkələyə:

– Dayan görək, veyandot! – deyə Maquanı səslədi. – Delavar sənə əmr edir ki, dayanasan!

Kora, dərin uçuruma doğru sallanan qayanın kənarında qəflətən ayaq saxlayaraq qışqırdı:

– Mən daha getməyəcəyəm! Hərgah istəyirsənsə, öldür mənə, quron, mən daha getməyəcəyəm!

Gənc xanımın qollarından tutmuş hindular dərhal öz tomaqavklarını qaldırdılar, lakin Maqua onları tomaqavklarını endirməyə qoymadı. O, xəncərini sıyırıb üzünü əsir qıza tutaraq:

– Ey arvad, – dedi, – ikisindən birini seç: – ya Bic Tülkünün viqvamı, ya da onun xəncəri!

Kora, hətta onun üzünə belə baxmadı, dizləri üstə yıxıldı və əllərini yuxarı qaldıraraq dilləndi:

– İlahi, sən özün mənə kömək elə!

Maqua çalışırdı ki, Kora parıldayan duru gözlərilə, heç olmasa, bircə anlığa ona baxsın; o, xırıltılı səslə:

– Ey, arvad, seç! – deyə təkrar etdi.

Lakin Kora ona əsla əhəmiyyət vermirdi. Quron titrəyib əlindəki xəncərini yuxarı qaldırdı, lakin əlini çəşqin halda, təcəccüblə aşağı saldı. Bir az tərəddüd etdikdən sonra xəncərini yenə yuxarı qaldırdı; elə bu vaxt Maquanın başı üstündə dəhşətli bir qışqırıq səsi yüksəldi



və Unkas çox hündürdən qayanın dibinə tullanıb onların arasına yıxıldı. Maqua geri çəkildi, lakin onun yoldaşlarının biri bu fürsətdən istifadə edərək, əlindəki xəncəri Koranın sinəsinə yeritdi.

Maqua onu təhqir edən öz həmqəbiləsinin üstünə pələng kimi cumdu, lakin onların arasına yıxılmış olan Unkasın bədənini vuruşmaya mane oldu. Maqua gözü qabağında Koranın öldürülməsindən qəzəblənib quduzlaşaraq xəncərini, yerdə tirtap sərilib qalan Unkasın kürəyinə soxdu və insan səsində oxşamayan dəhşətli bir səslə bağırdı. Lakin Unkas sıçrayıb ayağa qalxdı, Koranı öldürən hindunun üstünə cumdu və onu öldürüb meyitini öz ayaqları altına saldı, beləliklə də, axırıncı gücünü bu səyinə sərf edib, heydən düşdü. Sonra qəzəbli və amansız gözləri ilə qurona baxdı; gücdən düşməsəydi, qurona tuta biləcəyi dəhşətli divanın bütün mənzərəsi baxışlarında əks etdi. Maqua delavaranın heysiz qolundan yapışıb xəncərini onun sinəsinə dalbadal üç dəfə yortdu; hədsiz nifrətlə dolu gözlərini quronun üzündən çəkməyən Unkasın, nəhayət, canı çıxdı və onun meyiti Maquanın ayaqları altına sərilirdi.

Gördüyü dəhşətdən nəfəsi qaralan Heyword yuxarıdan qışqıraraq Maquaya deyirdi:

– Rəhmin gəlsin, rəhmin gəlsin, quron! Ona dəymə, sənə də dəyməzlər!

Qələbə çalmış Maqua qanlı xəncərini havada tovlayıb, vəhşilərə məxsus quduzcasına qəzəb və sevincə elə bərk bağırdı ki, onun səsini qayadan min fut aşağıdakı dərədə vuruşanlar da eşitdilər. Bu səsə cavab olaraq başqa bir bağırma eşidildi; bu dəfə bağıraraq kəşfiyyətçi idi. Onun ucaboynlu qaraltısı vəhşiyyə sürətlə yaxınlaşmaqda idi; o, təhlükəli qayalardan elə iri və cürətli addımlarla sıçrayıb keçirdi ki, elə bil, havada yeriyə bilirdi. Lakin ovçu dəhşətli qətl yerinə gəlib çatdıqda burada yalnız meyitləri görə bildi.

Kəşfiyyətçi meyitlərə gözücu baxdıqdan sonra başını qaldırdı və yuxarıya qalxarkən rast gələcəyi maneələri nəzərdən keçirdi. Dağın lap zirvəsində, dəhşətli uçurumun kənarında kim isə əllərini qaldıraraq qorxunc, hədələyici bir vəziyyətdə dayanmışdı. Şahingöz bu adamın üzünə diqqətlə baxmadan tüfəngini çiyindən çıxartdı və nişan aldı; birdən qaçqınların birinin başına dağın zirvəsindən yekə bir daş düşdü və çox keçmədi ki, namuslu Hamutun qəzəbdən alışmış yanan üzünü gördü. Bu anda Maqua dağ yarpağından çıxdı. O, yoldaşlarının

sonuncusunun meyitinin üstündən sakitcə və laqeydliklə keçib o biri, daha enli yarığa adladı və dağa dırmaşdı; burada Davidin əli ona çata bilməzdi. İndi Maqua özünü bircə sıçrayışla xilas edə bilirdi. Lakin quron tullanmazdan əvvəl dayanıb yumruğunu düyünlədi və kəşfiyyatçını hədələyə-hədələyə qışqırıb dedi:

– Solğunbənizlilər köpəkdirlər! Delavarlar qorxaq qadınlırlar! Maqua onları dağlarda qoyub gedir ki, qarğalara yem olsunlar!

Maqua xırıltılı səslə bərkdən güldü, var gücünü toplayıb tullan-
dı və büdrədi, lakin qayanın kənarında bitən koldan yapışa bildi. Şahingöz sıçramağa hazırlaşan yırtıcı heyvan kimi çömbəldi; o, külə-
yin tərətədiyi ağac yarpağı kimi səbirsizlikdən əsirdi. Maqua əllərilə
koldan yapışıb havada asılı qalmış və ayaqlarını qoymaq üçün daş
axtarırdı. Sonra o, var gücünü toplayıb qayaya dırmaşmaq istədi;
buna müvəffəq oldu, Maquanın dizləri indi dağın yalına dəyirdi.
O, məhz qırılıb özünü yumaq kimi yığıqda, kəşfiyyatçı nişan aldı;
dərhal güllə səsi eşidildi. Quronun qolları zəiflədi, bədəni geriye
əyildi, lakin qıçları hələ bayaqkı vəziyyətdə qalırdı. Maqua dönüb öz
düşməninə hədsiz kin və acıqla baxdı, onu qəzəbli-qəzəbli hədələdi.
Lakin bu vaxt Maquanın əlləri budaqdan buraxıldı; onun qaralan
bədəninin havanı yara-yara başısaşağı necə gəlməsi və dağın döşün-
də bitən kolluğun yanından öz məhvinə doğru necə ötüb-keçməsi
bircə anda göründü.

XXXIII

fəsil

Ertəsi gün səhər tezdən günəş doğub qalxarkən lenaplar qəbi-
ləsi yas içində idi. Vuruşmalar qurtarmışdı, delavarlar quronların böyük
bir kəndini məhv edib, çoxdankı intiqam arzularına çatmışdılar.
Yüzlərlə qarğanın çılpaq dağ zirvələrinə qalxması və ya qarılıdaya-
qarıldaya dəstə ilə meşənin üstündən ötüb-keçməsi dünənki döyüş
meydanının harada olduğunu göstərirdi.

Nə fərəh səsləri, nə də sevinc nəğmələri eşidilirdi. İftixar və fərəh
hissi indi dərin bir kədərə çevrilmişdi.

Daxmalar boş qalmışdı; onların yaxınlığında qaşqabaqlı, qəm-
gin adamlar dəstə ilə dövrə vurub dayanmışdılar.



Uzun qara saçları sinələrinə tökülən altı delavar qızı kənarında hərəkətsiz dayanmışdı. Onlar yalnız hərdən bir səkiddə uzandırılıb üstü hindu paltarları ilə örtülən Koranın meyitinə ətirli meşə otları və meşə çiçəkləri səpərkən hərəkətə gəlirdilər. Koranın meyiti sadəcə parçaya bükülmüşdü, üzü isə adamların nəzərindən həmişəlik örtülüb gizlədilmişdi. Onun ayaq tərəfində Munro oturmuşdu. O, ağarmış başını aşağı əymişdi; ağ saçları qırıxmış alnına tökülmüşdü. Hamut da başını açıb onun yanında dayanmışdı; o, gözlərini müqəddəs kəlamlarla dolu kitabından tez-tez çəkib, qəlbən çox istədiyi Koranın meyitinə qəmli-qəmli və nigarançılıqla baxırdı.

Heyvord yaxınlıqdakı ağaca söykənib, kədərini mərdliklə boğmağa çalışırdı.

Lakin bu mənzərə nə qədər qəmli, nə qədər kədərli olsa da, talanın o biri başında canlanan mənzərədən o qədər də təsirli deyildi. Burada öz qəbiləsinin ən zəngin və gözəl paltarları geyindirilmiş Ünkas əzəmətlə oturmuşdu, sanki, diri idi. Başına sancılmış gözəl lələklər küləyin təsirindən tərpənirdi; sinəsi çoxlu boyunbağı və medallarla bəzədilmişdi. Lakin gözləri hərəkətsizdi, onlarda heç bir dirilik əlaməti yox idi.

Çinqaçquk meyitin qabağında silahsız dayanmışdı; onun sinəsində, nəqş edilmiş öz qəbiləsinin göy rəngli simvolundan savayı, heç bir bəzəyi yox idi. Bütün həm qəbilələri buraya toplaşan dəqiqələrdən bəri mogikan oğlunun cansız üzündən gözlərini bir an belə çəkməmişdi.

Kəşfiyyatçı yaxınlıqda, xatalı intiqam silahına söykənib fikrə getmişdi. Tamenund öz qəbiləsinin ağsaqqalarına söykənərək hündür bir yerdə oturmuş və oradan bu səssiz və qəmgin yığıncağa baxa bilirdi.

Əynində yadelli geyimi olan bir döyüşçü bu adamlardan kənarında dayanmışdı; onun köhlən atı arxa tərəfində, atlıların lap ortasında durmuşdu; görünür, bu atlılar indi uzaq səfərə çıxmalı idilər. Həmin döyüşçünün geyiminə nəzərən, demək olardı ki, o, Kanada qubernatoru yanında mühüm vəzifə sahibidir. Yəqin, o, qızğın rəqibləri barışdırmaq haqqında aldığı tapşırığı yerinə yetirməyə gəlmişdi, lakin çox yubanmış, indi isə, qarşısını ala bilmədiyi vuruşmaların nəticələrindən birinə səssiz-səmirsiz durub baxırdı.

Günortaya az qalırdı, lakin camaat hələ də kədərli, əzici sükut içərisində qalmışdı. Hərdən bir boğuş, yavaş hönkürtü eşidilirdi;

lakin camaat dalğın vəziyyətdə qalıb yerindən əsla tərpənmirdi. Yalnız arabir adamlardan biri qalxıb mərhumun xatirəsinə sadəcə, lakin təsirli qurban verirdi.

Nəhayət, delavərlərin dünyagörmüş qəbilə başçısı əlini uzadaraq yanındakı yoldaşlarının çiyinlərinə söykənib qalxdı. Onun çox zəif olduğunu başa düşmək çətin deyildi, sanki, öz qəbiləsilə sonuncu dəfə danışdığı dəqiqələrdən bütün bir əsr keçmişdi.

Qəbilə başçısı boğuş bir səslə dedi:

– Lenap övladları! Manitunun üzünü qara buludlar örtmüşdür! O, gözlərini bizdən döndərmişdir, qulaqlarını yummuşdur, dili isə cavab vermir. Siz onu görmürsünüz, lakin onun qəzəbi sizdən uzaq deyildir. Açın ürəklərinizi, qoy diliniz yalan deməsin. Ay lenap övladları! Manitunun üzünü qara buludlar örtmüşdür!

Sadə, lakin qüvvətli qorxu doğuran bu sözlərdən sonra dərin sükut başlandı. Hətta cansız Unkas, onun dövrəsinə toplaşmış camaata nisbətən, elə bil, diri idi. Lakin qəbilə başçısının sözlərinin bağışladığı təsir bir qədər zəiflədikdə mərhumun şərəfinə yavaş səslə mahnı oxumağa başladılar. Oxuyan qadınlar idi, onların səsləri son dərəcə yanıqlı idi. Qadınların biri mahnını qurtardıqda o birisi tərifləyici və ya nisgilli nəğməsinə davam etdirirdi. Arabir hamının sinəsindən qopub çıxan kədərli inilti mahnının arasını kəsirdi.

Qızların biri mərhum döyüşçünün sifətlərini təvazökar sözlərlə xatırladı, onu tərifləməyə başladı. Qız onu «öz qəbiləsinin qaplanı» adlandırıb deyirdi ki, bu elə bir döyüşçü idi ki, onun mokasinlərinin izi şəhdə qalmırdı; özü cavan maral kimi sıçrayıb yüyürürdü; onun gözləri qaranlıq gecədə görünən ulduzlardan parlaq idi; döyüş dəqiqələrində səsi Manitunun göylərdən qopardığı gurultudan da qüdrətli idi. Qız öz mahnısında Unkası doğmuş ananı xatırladaraq, belə oğul anası olmaq səadətini tərənnüm edirdi.

O biri qızlar bu gənc döyüşçü ilə, demək olar ki, bir vaxtda dünyanı tərk etmiş olan yadelli qızı daha həzin səslə oxşayırdılar. Onlar həmin qızın misilsiz gözəlliyini, nəcib hünərini təsvir edirdilər.

Bundan sonra qızlar Koranın özünə, mehribanlıq və məhəbbətlə dolu sözlərlə müraciət etdilər. Onlar Koraya yalvarırdılar ki, xatircəm olsun və öz aqibəti üçün qorxmasın. Onun yol yoldaşı olan ovçu hər bir arzusunu yerinə yetirib, onu hər cür təhlükədən qoruya biləcəkdir. Qızlar Koraya vəd edirdilər ki, onun səfəri xoş, yükü isə



yüngül olacaqdır. Onlar Koraya məsləhət görürdülər ki, qüdrətli Unkasın qeydinə qalsın. Sonra qızlar ümumi coşqunluqla səs-səsə verib, mogikanın şərəfinə oxumağa başladılar. Onlar Unkası nəcib, mərd və alicənab döyüşçü adlandırırdılar.

Qızlar ən yanıqlı və mehriban sözlərlə Unkasa deyirdilər ki, onun üreyindən xəbərdarırlar; delavar qızları onu maraqlandırmırdılar; o, vaxtilə Duzlu Gölün sahillərində hökmranlıq etmiş olan qəbilədən idi və qəlbində coşan arzular onu öz əcdadının məzarları yaxınlığında yaşayan xalqına tərəf çəkirdi. Bir halda ki o özü üçün ağ qız seçmişdi, deməli, belə də lazım imiş. Hamı görüb yəqin edə bilməmişdi ki, bu ağ qız təhlükələrlə dolu meşələrdə ömür sürmək üçün yaranmışdı, indi isə dünyanın müdrik sahibi qızı elə bir diyara aparmışdır ki, orada həmişəlik xoşbəxt olacaqdır.

Ağı deyən qızlar sonra avazlarını dəyişib başqa bir qızı, yəni qonşu daxmada hönkür-hönkür ağlayan Alisanı yada saldılar. Onlar Alisanı yüngül, ağ, təmiz qar lопасına oxşadırdılar. Onlar bilirdilər ki, Alisa dərisinin rənginə görə ona çox oxşayan gənc döyüşçünün gözündə olduqca gözəldir.

Delavarlar mahnılara ovsunlanmış adamlar kimi qulaq asırdılar; onların üzünün ifadəsi dərdə ürəkdən şərik olduqlarını aydın bildirirdi. Hətta David qızların həzin səslərinə diqqətlə qulaq verirdi; hələ mahnının qurtarmasından çox-çox qabaq Davidin gözlərindəki hey-rət ifadəsi qəlbən iztirab çəkdiyini aydın göstərirdi.

Oxunan mahnıların mahiyyətini başa düşən yeganə ağ adam, yəni kəşfiyyatçı bayaqdan daldığı xəyal aləmindən qayıtdı və mahnının mənasını daha yaxşı qavramaq istəyirmiş kimi, başını aşağı aydı.

Qızlar Koranın və Unkasın aqibətindən danışmağa başladıda, kəşfiyyatçı, bu qızların sadəlövh etiqlərinin tamamilə əsassız olduğunu dərk edən bir adam kimi başını bulayıb, əvvəlkitək yenə tufənginə söykəndi və dəfn mərasimi qurtaranadək bu vəziyyətdə qaldı.

Yalnız Çinqaçqukdan başqa, buradakı bütün hindular dəfn ayininin icra olunmasına çox diqqətlə fikir verirdilər. Bütün bu müddətdə Çinqaçquk gözlərini bir dəfə də olsun oğlunun üzündən çəkməmişdi; hətta ən zəhmli və ya ürəkəyandırıcı yanıqlı nalə səsləri ucaldıqda da, onun üzünün donuq ifadəsi əsla dəyişməmişdi.

Neçə illərdən bəri canından artıq sevdiyi və az sonra daha heç zaman görməyəcəyi əziz oğlunun üzünü axırıncı dəfə görmək üçün Çinqaçqukun bütün qalan hissələri, sanki, keyimişdi.

Mahnı oxunması qurtardıqda öz igidlikləri ilə məşhur olan, qəzəbli və əzəmətli görünüşlü bir döyüşçü camaatın arasından çıxdı. O, yavaş-yavaş mərhuma yaxınlaşıb onun yanında durdu. Az sonra Unkasın cansız cəsədinə müraciət edərək dedi:

– Ey delavarların iftixarı, nə üçün bizi tərk etdin? Sənin ömrün ağacların arxasından yenicə qalxmağa başlayan günəşə oxşayırdı, şöhrətin isə, günəşin hətta günortaçağı saçdığı işıqdan da parlaq idi. Səni döyüşdə görənlərin hansının ağına gələrdi ki, sən də ölmüştün? Sənin çıxların quş qanadlarına oxşayırdı, qolun yuxarıdan enən şam budaqlarından da ağır idi, səsin isə, Manitunun buludlardan gələn gur səsinə oxşayırdı. Ey delavarların fəxri, nə üçün bizi tərk etdin?

Onun ardınca digər döyüşçülər də çox nizamla mərhuma yaxınlaşdılar.

Qəbilənin ən məşhur adamlarının əksəriyyəti mərhumu mahnı və ya nitqlə tərifləyib onun cəsədi qarşısında öz borcunu verdikdən sonra yenidən dərin və ağır sükut başladı.

Bu zaman havada musiqiyə oxşayan həzin bir səs eşidildi. Səs o qədər yavaş çıxırdı ki, haradan gəldiyini bilmək mümkün deyildi. Bu səsin ardınca başqa səslər də eşidildi; səslər get-gedə ucalırdı; nəhayət, camaatın qulağına əvvəlcə uzanan və tez-tez təkrar olunan nidalar, sonra isə səslər çatdı. Çinqaçqukun dodaqlarının bir-birindən aralandığını görərəkən başa düşmək olardı ki, bu mahnını oxuyan odur, o öz ata mahnısını oxuyur. Doğrudur, heç kəs üzünü döndərüb Çinqaçquka baxmırdı, lakin buradakıların başlarını qaldırıb qulaq asmalarından aydın olurdu ki, onlar Çinqaçqukun səsinə də, Tamenundun danışığı kimi, çox diqqətlə dinləyirlər. Lakin hinduların diqqətlə qulaq asmaları əbəs idi. Yenicə güclənən və sözləri başa düşülməyə başlayan bu səs yenə zəifləyib titrəməyə başladı, elə bil, külək onu uzaqlara aparırdı. Saqamorun dodaqları bir-birinə bitişdi, onun səsi kəsildi. Delavarlar öz dostlarının içəridən coşub baş qaldıran duyğularını boğmaqda aciz oduğunu başa düşdükdə, onun səsinə daha qulaq vermədilər və yadelli qızın dəfninə fitri bir nəzakətlə diqqət yetirməyə başladılar.



Qoca başçılardan biri qadınlara işarə etdi. Qızlar Koranın cənazəsini qaldırıb çiyinlərinə aldılar və mərhumu yeni, yanıqlı bir mahnı ilə tərifləyə-tərifləyə, yavaş addımlarla getdilər. Bayaqdan ayini çox diqqətlə izləyən Hamut indi qızın, demək olar ki, huşunu itirmiş olan atasına tərəf əyilib qulağına pıçıldadı:

– Sənin övladının meyitini aparırlar. Onların dalınca getməyimiz və qızın xristian adət ilə dəfn olunmasına göz yetirməyimiz lazım deyilmi?

Munro diksindi. Tələşlə ətrafına göz gəzdirib ayağa qalxdı və kiçik dəfn mərasiminin ardınca getdi. Dostlar onu araya aldılar; onların bürüzə verdikləri kədər və ələm o qədər qüvvətli idi ki, yas sahibinə göstərilən adicə rəğbətənin ifadəsi adlandırılı bilməzdi. Hətta gənc fransız da, belə bir gözəl qızın vaxtsız və fəlakətli ölümündən çox mütəəssir olaraq, dəfn mərasimində iştirak edirdi. Lakin qəbilənin axırncı qadını matəm mərasiminə qoşulduqda lenapların kişiləri yenə də Unkasın qarşısında dairə vurub bayaqkı kimi səssiz-səmirsiz, əzəmətlə və hərəkətsiz dayandılar.

Koraya qəbir qazmaq üçün seçilmiş yer balaca bir təpə idi, burada bitən cavan şamağacları yerə kədərli kölgə salırdı. Qızlar buraya çatdıqda Koranın cənazəsini çiyinlərindən düşürüb yerə qoydular. Onların adətinə burada bələd olan yeganə ağ adam, yəni kəşfiyyatçı bu vaxt delavar dilində dedi:

– Mənim qızlarım yaxşı iş gördülər; ağ adamlar onlara minnətdarlıq edirlər.

Qızlar bu tərifli sözlərdən razı qalaraq, Koranın meyitini qayın-ağacı qabığından çox ustalıqla hazırlanan tabutun içinə qoydular və onu Koranın cansıxıcı sonuncu mənzilinə endirdilər. Qızlar qəbri də asanlıqla və səssiz-səmirsiz torpaqla doldurdular, yaş torpağın üstünü isə yarpaq və çiçəklərlə örtüdü. Lakin bu mehriban məxluqlar öz qəmli işlərini qurtardıqda dayandılar və bununla da bildirdilər ki, bundan sonra nə etmək lazım gəldiyini bilmirlər. Kəşfiyyatçı yenə onlara müraciət edərək:

– Ey cavan qadınlar, siz yaxşı elədiniz, solğunbənzirli adamın ruhu nə yemək istəyir, nə də paltar... – dedi və yəqin ki, müqəddəs bir mahnı oxumaq istədiyinə görə kitabını açan Davidə baxaraq, əlavə etdi: – Görürəm, xristian adətlərini burada məndən yaxşı bilən və buna görə də danışmaq istəyən vardır.

Qadınlar təvazökarlıqla kənara çəkildilər; bayaqdan onlar əsas icraçı olduqları halda, indi qarşılarında canlanan mənzərəyə itaət-karlıqla və çox diqqətlə tamaşa etməyə başladılar. David bütün öz möminlik hisslərini izhar edib qurtaranadək qadınlar nə görüb-əşitdiklərinə təəccüb etdiklərini bir hərəkətlə bürüzə verdilər, nə də öz baxışlarında səbirsizlik təzahürü sezdirtilər. Onlar elə diqqətlə qulaq asırdılar ki, elə bil, özləri üçün yad olan sözlərin əhəmiyyətini və bu sözlərin ifadə etməli olduğu dərin kədər hissini başa düşürdülər.

Ölünün dəfn edilməsinin təsiri altında həyəcana gəlmiş olan mahnı müəllimi özündən çıxmışdı. O öz himnini oxumağa təntənəli sükut içərisində başladığı kimi, onu belə bir səssizlik içərisində də qurtardı.

Himninin son sədələri buradakıların qulaqlarına çatdıqda, hamı mərhumun atasına çəkinə-çəkinə, gözaltı baxdı və ehtiyatla, yavaşca pıçıldaşdı. Munro ağarmış, qıvrımsaçlı başını açdı və ətrafında toplaşmış cürətsiz, mülayim qadınlara göz gəzdirdi. Sonra, onu dinləməyi əliylə kəşfiyyətçiyə işarə edib dedi:

– Bu mehriban qadınlara deyin ki, ürəyidağlı qoca kişi onlara təşəkkür edir...

Munro yenidən başını aşağı saldı və qızının dəfnindən əvvəlki dəqiqələrdəki kimi, yenə keyləşib donuqmağa başladığıda, haqqında yuxarıda deyilən gənc fransız əlini yavaşca onun dirsəyinə vurdu. Fransız, qəm dəryasına batan qocanın diqqətini özünə cəlb etdikdə, üstüörtülü yüngül xəbəri gətirən bir dəstə gənc hindunu ona göstərdi, sonra isə əlini qaldırıb günəşə tərəf uzatdı.

Munro süni bir toxtaqlıqla:

– Sizi başa düşürəm, ser, – dedi, – başa düşürəm. Göylərin əmri belədir, mən də ona itaət edirəm... Kora, mənim balam! Hər-gah ürəyi dağlı atanın duasının sənə bir xeyri olsaydı, indi sən nə qədər xoşbəxt olardın!.. Gedək, centlmenlər, – deyə o, əlavə edib qürurla ətrafına göz gəzdirdi, halbuki yorğun üzünü büzüşdürən iztirab o qədər qüvvətli idi ki, onu gizlədə bilmirdi. – Borcumuzu verdik, gedək buradan.

Heyvord özünü bayaqdan güclə saxlayır və hər bir an taqətdən düşəcəyini hiss edirdi. Buna görə də Munronun əmrinə əməl edib, burdan getməyi məsləhət bildi. Səfər yoldaşları ata minərkən Heyvord kəşfiyyətçinin əlini sıxdı və qoyduqları şərti xatırladaraq təkrar



etdi ki, Britaniya ordusu sıralarında onunla görüşmək arzusundadır. Sonra Heyvord sıçrayıb ata mindi və onu mahmızlayıb xərəyin yanına sürdü; xərəkə uzaandırılmış Alisanın boğuq hıçqırtısı eşidilirdi; bu isə onun diri olduğunu göstərən yeganə əlamət idi.

Beləliklə, Şahingözdən əlavə, ağ adamların hamısı: Monkalmanın yavərinin və onun yaxın adamlarının müşayiətilə kədərli sükut içərisində başını aşağı salıb gedən Munro, Heyvord və David delavərlərin qarşısından keçdilər və az sonra geniş meşəlikdə gözdən itdilər. Şahingöz isə yenilməz sədaqət və məftunluğun çəkib apardığı yerə yönəldi. O, Unkasın üzünə sonuncu dəfə baxmaq üçün buraya vaxtında gəlib çıxmışdı; delavərlər Unkasa heyvan dərilərindən tikilmiş sonuncu paltarını geydirmişdilər. Hindular mərhumun üzünə kəşfiyyatçının məhəbbətlə xeyli baxmasına imkan vermək üçün əl saxladılar; sonra Unkasın meyitini həmişəlik бүkdülər. Birinci dəfn mərasiminə oxşayan yeni matəm mərasimi yola düşdü; bütün qəbilə, başçının müvəqqəti qəbrinin dövrəsinə toplaşmağa gedirdi; bu qəbir ona görə müvəqqəti sayılırdı ki, Unkasın cəsədi sonralar onun həmqəbilələrinin qəbiristanında dəfn edilməli idi.

Delavərlər Unkasın qəbrinə tərəf gəlirdilər. Koranın qəbri üstündə olduğu kimi, bu yeni qəbrin də dövrəsində adamlar qəmli-qəmli dayanmışdılar; burada da əzici ağır sükut hökmran idi və mərhumun xatirəsinə dərin hörmət göstərilirdi. Mərhumun cəsədini qəbirdə üzü günçixan tərəfə oturdular, yanına müharibə və ov silahları qoydular. Qəbri torpaqla doldurub örtüdü və vəhşi heyvanlardan qorumaq üçün tədbir gördülər.

Dəfn qurtardıqdan sonra buradakıların hamısı ayinin o biri hissəsinə başladı.

İndi hamının gözləri yenə Çinqaçqukda idi. O hələ dinmirdi, halbuki hamı belə bir ağıllı və təcrübəli döyüşçüdən ibrətli sözlər eşitmək istəyirdi. Bu sərt və ehtiyatlı döyüşçü camaatın ürəyindən keçəni başa düşdüyü üçün başını qaldırdı, indiyədək paltarının ətəyilə örtüyü üzünü açıb buradakıların hamısını qətiyyətli bir baxışla süzdü. Onun mənəli bir təzdə bir-birinə möhkəm sıxılmış dodaqları aralandı; o, xeyli müddətdən bəri davam edən dəfn mərasimi ərzində indi birinci dəfə hamının eşidə biləcəyi qədər ucadan danışmağa başladı.

– Mənim qardaşlarım nə üçün qüssəlidir? – deyər ətrafındakı döyüşçülərin kədərli və məyus üzlərinə baxaraq dilləndi. – Mənim

qızlarım niyə ağlayırlar? Ona görəmi ki, başçı öz ömrünü namusla başa vurmuşdur? O, mehriban idi, ədalətli idi, igid idi. Bunu kim inkar edə bilər? Manitunun belə döyüşçüyə ehtiyacı vardı, buna görə də onu öz yanına apardı. Mənə – oğlu və ata olan Ünkasa gəldikdə, solğunbənzillilərin qırılmış meşəsində yarpaqsız qalan bir şamağacıyam. Mənim tayfam Duzlu gölün sahillərindən də, delavar dağlarından da çəkilib getmişdir. Amma kim deyər ki, qəbilənin başçısı ağılı itirmişdir! Mən yalnızam...

– Yox, yox! – deyər Şahingöz ucadan səslənib onun sözünü kəsdi. O, bayaqdan öz dostunun keyimiş, ciddi üzünə səbirlə baxdığı halda, bu sözləri eşidərkən daha özünü saxlaya bilməyib dilləndi.

– Yox, saqamor, sən yalnız deyilsən. Biz dərimizin rənginə görə birbirimizdən fərqlənsək də, hər ikimizin yolu əvvəldən bir olmuşdur. Mənim də qohum-əqrəbam yoxdur və sən kimi mən də deyər bilərəm ki, xalqım da yoxdur. Ünkas sən oğlun idi, təbiətinə görə qırılmazıdır idi və qanca, ola bilsin ki, sənə daha çox yaxındı, lakin mənimlə çiyin-çiyinə verib düşmənlə çox vuruşan və yanımda xatircəm yatmış olan gənci nə vaxt unutsam, qoy onda, dərimizin rəngindən asılı olmayaraq, hamımızı yaratmış olan xalqımız də məni unutsun! Oğlan bizi tərk etdi, lakin sən yalnız deyilsən, saqamor!

Çinqaçquk Ünkasın yenidən örtülmüş qəbrinin üstündən kəşfiyyatçının həyəcanla və səmimiyyətlə uzatdığı əlindən yapışdı. Onların hər ikisi dostluq hissini ürəkdən belə izhar edib, başlarını aşağı saldı. Yağış damcıları kimi tökülən isti göz yaşları Ünkasın qəbrini islatmağa başladı.

Bu mahalın iki ən məşhur döyüşçüsünün bütün varlığını bürüyən hissələrin coşması təsirindən başlanmış həzin sükut içində Tamenundun səsi ucaldı:

– Bəsdir. Ey lenap övladları, çıxın gedin, Manitunun qəzəbi hələ soyumamışdır. Tamenundun qalmasının nə mənası vardır? Ömrüm çox uzun olmuşdur. Həyatımın səhər çağında Ünəmiz övladlarını xoşbəxt və güclü gördüm, indi, ömrümün tükəndiyi dəqiqələrdə isə, fərsətli və cəsur mogikanlar qəbiləsinin sonuncu döyüşçüsünün ölümünü görməli oldum.



MÜNDƏRİCAT

Ön söz 5

LƏPİRÇİ

I fəsil	17
II fəsil	30
III fəsil	42
IV fəsil	54
V fəsil	66
VI fəsil	80
VII fəsil	91
VIII fəsil	105
IX fəsil	119
X fəsil	126
XI fəsil	137
XII fəsil	153
XIII fəsil	164
XIV fəsil	180
XV fəsil	192
XVI fəsil	206
XVII fəsil	217
XVIII fəsil	229
XIX fəsil	243
XX fəsil	270
XXI fəsil	286
XXII fəsil	294
XXIII fəsil	308
XXIV fəsil	327
XXV fəsil	342
XXVI fəsil	352
XXVII fəsil	360
XXVIII fəsil	365

XXIX <i>fəsil</i>	373
XXX <i>fəsil</i>	383

SONUNCU MOĞİKAN

I <i>fəsil</i>	393
II <i>fəsil</i>	400
III <i>fəsil</i>	408
IV <i>fəsil</i>	415
V <i>fəsil</i>	424
VI <i>fəsil</i>	432
VII <i>fəsil</i>	441
VIII <i>fəsil</i>	452
IX <i>fəsil</i>	461
X <i>fəsil</i>	468
XI <i>fəsil</i>	477
XII <i>fəsil</i>	489
XIII <i>fəsil</i>	500
XIV <i>fəsil</i>	508
XV <i>fəsil</i>	519
XVI <i>fəsil</i>	530
XVII <i>fəsil</i>	540
XVIII <i>fəsil</i>	553
XIX <i>fəsil</i>	562
XX <i>fəsil</i>	571
XXI <i>fəsil</i>	581
XXII <i>fəsil</i>	590
XXIII <i>fəsil</i>	599
XXIV <i>fəsil</i>	611
XXV <i>fəsil</i>	621
XXVI <i>fəsil</i>	633
XXVII <i>fəsil</i>	642
XXVIII <i>fəsil</i>	650
XXIX <i>fəsil</i>	659
XXX <i>fəsil</i>	671
XXXI <i>fəsil</i>	682
XXXII <i>fəsil</i>	689
XXXIII <i>fəsil</i>	701



DÜNYA ƏDƏBİYYATI
KLASSIKLƏRİ

Ceyms Fenimor
KUPER
SEÇİLMİŞ ƏSƏRLƏRİ

Çapa imzalanmışdır 11.03.2010. Format 60×90 1/16. Ofset çap üsulu.
Fiziki çap vərəqi 44,5. Sifariş 37. Tiraj 7000.

“Şərq-Qərb” ASC-də çap olunmuşdur
Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17
Tel.: (+994 12) 374-75-62
Faks: (+994 12) 370-18-49
e-mail: sharq.qarb@gmail.com